శ్రీ

శ్రీకృష్ణద్వైపాయనమహర్షి ప్రణీతమగు

శ్రీమద్భాగవతమునకు సరియగు తెలుఁగుపురాణము

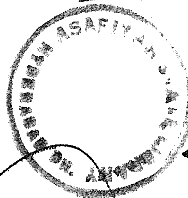
తాండవకృష్ణభాగవతము

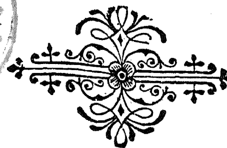
దశమస్కంధము

కడప మునిసిపల్ హైస్కూలు ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయుఁడగు

కావ్యస్మృతితీర్థ

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ విరచితము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్‌సన్స్‌వారి

వావిళ్ల ముద్రణాలయమున

ముద్రితము.

1936

కావ్యస్మృతితీర్థ: జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీరస్తు.

కృతిత్రయావిష్కరణమహోత్సవచరిత్రము.

ఉ. నిర్మలమై దురూహమయి నిత్యము నై భజియించువారికిన్
శర్మదమై యజాదిదివిజప్రవరేశ్వరసంఘసేవ్యమై
ధర్మమయాంగమై తనకుఁ దానె సమానము నౌచు వెల్గు స
త్కర్మము బ్రహ్మరూపము నికామము భక్తి సమాశ్రయించెదన్.

చ. తెలియఁగరాక యెల్లర నతిస్థిరశక్తిని వశ్యలౌచు వ
ర్తిలఁగ నొనర్చుచున్ దనమతిం గననేరక బ్రహ్మ విష్ణు శం
భులు జగదీశ్వరీ యనుచు మ్రొక్కఁగ బ్రహ్మమునం దభేదతన్
వెలయుచు నుండు నాప్రకృతి వేదనుతన్ భజియింతు నెప్పుడున్.

మహాత్ములారా! పరశ్రేయస్సహనగుణమణిభూషితులారా! సూచకజనాశయవిముఖులారా! కర్మము దురూహమనియు నదియే భగవత్స్వరూపమనియు సృష్టిపాలనసంహారాదికార్యములు తదాధారములనియు మీ రెఱుంగనిది కాదు. ఆమహాప్రకృతి యనఁగా భగవదిచ్ఛాశక్తిరూపమును ధరించి లోకనిర్మాణాదికార్యములొనరించుచుఁ గర్మము బలవత్తరమని చాటుచుండును. స్వతంత్రించి యేకార్యమును జేయక కర్మము ననుసరించి సదసత్ఫలముల నొసంగుచుండుననియు మీ రెఱుంగుదురు. కావుననే పరాత్పరుఁడు కృష్ణావతారమునందు,

శ్లో. "కర్మణో హ్యపి బోద్ధవ్యం బోద్ధవ్యం చ వికర్మణః,
అకర్మణశ్చ బోద్ధవ్యం గహనా కర్మణోగతిః."

అని వక్కాణించెను. అట్లే శంకరాచార్యరూపము నవధరించి

శ్లో. "శివశ్శక్త్యాయుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభవితుం
నచే దేవం దేవో న ఖలు కుశల స్స్పందితు మపి,
అత స్త్వా మారాధ్యాం హరిహరవిరించాదిభి రపి
ప్రణంతుం స్తోతుం వా కథ మకృతపుణ్యః ప్రభవతి."

అనియుఁ దేటపఱచెను.

ఆప్రకృతియూహలు. ఆకర్ములగతులు మహాద్భుతములు. హరిహరబ్రహ్మలకే నెఱుంగరాని వనఁగాఁ దక్కినవారిమాట యిట నేటికి? ప్రకృతితలంపులకుఁ గర్మములకు భేదమిట్టిదని వివరింప శక్యముగానిపనియే యనవచ్చును. ఆకర్మము త్రిష్ప

లకు లోఁబడి దేవతలు తికమకపడుచుందు రనఁగా నిఁక మానవులఁ జెప్పనఁ బనియేయుండదు. కాని దేవానాంప్రియులు కొందఱు కార్యనిర్వహణశక్తి తమయం దారోపించుకొందురు. పూనినపని నెఱవేఱనిచో దైవమును దూఱుదురు. ఫలించుచో నాత్మస్తుతిపరాయణత్వమును వెల్లడింతురు. ప్రాజ్ఞు లట్లుగాక "గహనా కర్మణోగతిః" అనుసూత్రమును నమ్మి యథాశక్తిన్యాయము ననుసరించి ప్రయత్నము చేసి సిద్ధ్యసిద్ధులయందు సమభావము గలిగియుందురు. కావున వారికి విచారము గలుగదు.

కర్మము నతిక్రమించి జ్ఞానమున ముక్తినొందవచ్చునని కొందఱందురు. కాని కర్మసిద్ధాంతతత్త్వ మిట్టిదని వారెఱుంగఁజాల రనవచ్చును. అది బ్రహ్మస్వరూపమగునపుడు దాని నాశ్రయించ కుండు టెట్లు? జ్ఞానప్రాప్తికి మార్గమేది? శాస్త్రపఠనము కర్మాచరణమునకుఁ దోడుపడును గాని కర్మమును మించి ముక్తికిం జేర్పఁజాలు జ్ఞానము నీయఁజాలదు. మంచిత్రోవ యనఁగాఁ గర్మమార్గమే. ఏకర్మముల నాచరింపక కొందఱు జ్ఞానులగుట కనుచున్నారముగదా యందురేమో. వారు జన్మాంతరములయందు సత్కర్మములను ఫలాభిసంధిరహితముగ నాచరించి తత్ఫలముల నీజన్మమున ననుభవించువారే యని యెఱుంగందగు. కర్మమార్గము సర్వాధారమనుటయే యిందలిసారము.

ఈసిద్ధాంతము ననుసరించియే యీకృతిసమర్పణోత్సవము సాగినదని నా విశ్వాసము. దానినే యిందుఁ దెలుపుచున్నాఁడను. తాండవకృష్ణభాగవతమున దశమస్కంధము పూర్తినొందింప నున్న సమయముననే తటాలున బళ్లారిమండలమునఁ గల కణేకల్లుగ్రామమునుండి మ-రా-రా-శ్రీ అయ్యగారి బుస్సెట్టిగా రంచెదారిం బంచిన యిరువదియైదురజతముద్రికలు చేరెను. మఱికొలఁదిదినములకే వేంకటగిరి శ్రీరాజుగారియాంగ్లోన్నతపాఠశాలాధ్యక్షులు మ-రా-రా-శ్రీ అల్లాడి జగన్నాథ శాస్త్రులు బి, ఏ., ఎల్. టి., గారు పదిరూప్యములు పంపించిరి. మఱికొలఁదిదినములకే నేనున్న యున్నతపాఠశాలయం దుపాధ్యాయులగు బ్రహ్మశ్రీ జంగా లక్ష్మీనరసింహ శాస్త్రిగారు భగవదర్పణము చేయఁదగుధనము (ముడుపు)నఁ గొంతభాగ మొసంగిన మీతాండవకృష్ణభాగవతముద్రణమున కుపయోగింప నంగీకరింతురా యని ప్రస్తావించిరి. కర్మముగతి గహనమని నమ్మినవాఁడఁగాన దానిం దలంచుకొని పరమేశ్వరి యనుగ్రహమును సంస్మరించి యంగీకరింతునని విన్నవించితిని. వారు సువర్ణకంకణ చతుష్క మొసంగిరి. అంకిత మొనర్చుకార్యమున కించుక నిల్పి తక్కినదాని నమ్మితిని. ఎనుబదిమూఁడురూప్యములు మఱియు నాల్గణాకలలు లభించెను. సంతసమంది యిఁక ముద్రణమునకుఁ బూనఁ దలంపవచ్చునని విశ్వసించితి. 1934సం॥ 5 వ నెలలో విక్రమసింహపురము(నెల్లూరు)న కరిగితిని. మండలపరిపాలకసంఘసభ (డిస్ట్రిక్టుబోర్డు మీటింగు) సాగనుండెను. అధ్యక్షమహాశయులు శ్రీరాజా వెలుగోటి సర్వజ్ఞ కుమారకృష్ణయాచేంద్రబహదూరువారిని, ఉపాధ్యక్షులు మ-రా-రా-శ్రీ పాణకా

గోవిందరెడ్డిగారిని దర్శించి నా గ్రంథముల వారిపాఠశాలలయందుఁగల పుస్తక
భాండాగారములకు గ్రహింపవలయునని వేఁడితి. వారందుల కంగీకరించిరి. కొలఁది
దినముల కాజ్ఞాపత్త్రము వచ్చెను. తత్కాలమున మూఁడువందలపండ్రెండు రూప్య
ములు లభించెను. అన్నియుం గలిసి నాలుగువందలకు నించుక మించెను. ఇఁకఁ
బ్రారంభింపవచ్చుఁగదా యన్నయుత్సాహమున శిష్టభాగమును బూర్తినొందించి
చెన్నపురికరిగి మ-రా-రా-శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారి నాశ్రయించితి.
అచ్చుకూర్పున కీవలసినభృతిలోఁ గొంతతగ్గింపుఁడనియే యద్దానిసారము. వారం
దుల కీకొనక తప్పకపోయెను. చిరకాలసమాశ్రయము రిత్తపోదుగదా? వారు
సంతసమున నంగీకరించిరి. మంచిసమయమాలోచించి యచ్చున కారంభించితిని.

సర్వమంగళాపరిణయమును వ్రాయుచు నిలిపియుంటిని. దానిం బూర్తి
చేయునూహ కలిగెను. పెద్దలయాశీఃప్రభావమే నాచే నాపనిని జేయించెను. తొలుత
నుద్దేశించినసంఖ్యకన్న నాలుగువందలువృద్ధియై రెండువేలపద్యములగునట్టులయ్యెను.
తాండవకృష్ణభాగవతము ముద్రణము పూర్తియగునప్పటి కిదియుఁ బూర్తి
యయ్యెను. 25-5-1935 మరల నెల్లూరున కరిగితిని. పూర్వపురీతిగాఁ దన్మహాసభ
సాగనుండెను. నాలుగైదుదినములు వేచియుండి యధ్యక్షమహాశయులు శ్రీ వేంకట
గిరియువరాజులు వారిని మరల దర్శించితి. జనపదములఁ గలపాఠశాలలయం దునుపఁ
దగుగ్రంథమునుగుఱించి విన్నవించితిని. నాఁ డేకాదశి. శ్రీవా రుపవాసవ్రత
నియతి నుండిరి. తీవ్రభానుమహాశయునియాతపమునఁ బయనము చేయుటంబట్టి
కడుంగడుం బడలియుండిరి. నాప్రార్థనాబల మెట్టిదో వారంగీకరించి మఱుదినమే
యద్దాని సిద్ధాంతీకరించిరి. కొలఁదిదినముల కాజ్ఞాపత్త్ర మరుదెంచి రెండువందల
యేఁబదిరూప్యముల నాకిప్పించెను. ఆయుత్సాహము మఱింత నన్నుఁ బరవశు
నిఁగా నొనరించెను. "అర్థాగమో నిత్యమరోగతా చ" అన్నసూక్తి సార్థకమే
కదా. తద్బలమున శ్రీసర్వమంగళాపరిణయ మచ్చుఁగూర్పవచ్చునని నిశ్చయించు
కొంటిని.

కృతిసమర్పణోత్సవప్రయత్నము.

భావ సం॥ మాఘ శుక్ల సప్తమీ స్థిరవారము (9-2-35) కడపనగరమునఁ
దాండవకృష్ణభాగవతశ్రీరామావతారతత్త్వములు, భగవంతున కర్పించువిషయ
మున నుత్సవముసల్పుటకు నా వేఁడికోలునఁ గొందఱు మహాశయులు సభ చేసిరి.
అచిరకాలమున నాయుత్సవము జరప నిశ్చయింపఁబడి యాహ్వానసంఘము నెల
కొలుపఁబడియె. అధ్యక్షులఁ బ్రార్థించుపత్రికలు వ్రాయుట లోనగుకార్యములు
కొంతకాలము సాగెను. ఇంతలో వేసవికాల మరుదెంచెను. మంచినీరు దొరకుట
యించుక కష్టమయ్యెను. కావున నుత్సవకాలము పొడిగింపఁబడియె. నామేలు
తమవిగా భావించుచు బ్రహ్మాండపురాణమునకు నాంధ్రశ్రీమద్రామాయణమునకు
బ్రహ్మపురాణశ్రీకృష్ణావతారతత్త్వములకుఁ గృతిసమర్పణోత్సవములు సాగించు

మహాశయులు కష్టములకు లోఁబడవలసినవారైరి. అందుఁ గొందఱు చెన్నసగర ముననే యుండవలసినవారైరి. తక్కినవారు కడునిడుమలఁబడిరి. కాన వారికార్యము నిర్వహింప నవకాశము కల్గకపోయెను.

"శ్రేయాంసి బహువిఘ్నాని" అన్న ప్రాక్తనసూక్తి యందతెఱంగినదియే కాని క్రొత్తదికాదుగదా? దీనితత్త్వ మిదియని నాకుం దోఁచినదానిని వ్రాయుచున్నాను.

శ్లో. "మృగమీనసజ్జనానాం తృణజలసంతోషవిహితవృత్తీనాం,
లుబ్ధకధీవరపిశునా నిష్కారణవైరిణో జగతి. ౬౧
ఏతే సత్పురుషాః పరార్థఘటకా స్స్వార్థం పరిత్యజ్య యే
సామాన్యా స్తు పరార్థ ముద్యమభృత స్స్వార్థావిరోధేన యే,
తేఽమీ మానవరాక్షసాః పరహితం స్వార్థాయ నిఘ్నంతి యే
యే నిఘ్నంతి నిరర్థకం పరహితం తే కే న జానీమహే." ౭౫

అని భర్తృహరి నీతిశతకమునఁ దేటపఱచెను. దీనిసారమేమని నేనూహించ నలవాటుగలవాఁడను. కర్మమే యొకరిమూలమునఁ గార్యమునకు విఘ్నము గలుగఁజేయును. అయ్యది వారి కిష్టముగ నుండఁజేయునదియుఁ గర్మమే. కర్మము బలవత్తమము గావున నెవరిమూలముననో విఘ్న మావహిల్లఁజేయును. ఆవిధ మెఱుఁగక నావంటిపామరలోకము వారిని దూఱును. స్వీయదుష్కర్మఫలమే యిది యని మాత్ర మాలోచించువా రరుదు.

ఈనియమము ననుసరించి యీయుత్సవ కార్యమున కనేకవిఘ్నములు కల్గినవి. పట్టుదలనూని పనిచేయ నడుముకట్టుకొన్న వారియత్నము సాగకపోవుటయు నుత్సాహవంతులు నిరుత్సాహులగుటయుఁ దటస్థించెను. అంతరాయమహామహీరుహచ్ఛాయల విశ్రమింపఁగోరుచు నద్దాని పెనుఁగొమ్మల నవలంబించి యాద్యశాఖాశ్రయులనఁదగు కొంద ఱుదారమతు లిది యేటిపని, యింతకంటె మంచిపను లున్నవి, వానిం జేయరాదా యని పురికొలుప సాధుమతులుకూడ నవి మైత్రిం బురస్కరించుకొన్నమాటలే యని నమ్మి తద్వాక్సర్పహతులై నిరుత్సాహు లగుటయు నొకకర్మప్రోత్సాహమే యనక వదల వలనుపడునా? ఇట్టు లీకార్యము తలక్రిందులగుచు నపుడపుడు తలసూపి యాశను గల్పించుచు నాలుమాసములు వెళ్లింపఁగల్గెను. 21-8-35 దినము రేయి యిఁక నీకార్యము సాగింప మానితిమను లేఖము నాగరకతమయ్యెను; కాని నిరుత్సాహము మాత్ర ముదయింపకపోయెను.

భావికర్తవ్య మెద్దియని యాలోచించుచు సర్వమంగళాపరిణయ మహోత్సవ త్తింప నారంభించితిని. ప్రొద్దుటూరునం దార్యవైశ్యకులశ్రేష్ఠులు, సుగుణమణిగణ ఖనులు, నుదారచిత్తులు, యశఃకీర్తిధురంధరులు, పరహితాచరణైకనిరతులు నగు

మ-రా-రా-శ్రీ కొప్పరపు సుబ్బయ్య శ్రేష్ఠిగారికిం దెలిపి వారనుమతింప నచ్చటికింబోయి వారిసమ్మతింగొని యరుదెంచితి. నవంబరు నెల తుదివఱకదియుఁ గాలముం బుచ్చెను. ఎన్నికలు డిసంబరునం దారంభమయ్యెను. పూర్వోత్తరకాలములాకార్యముననే యుపయుక్తములయ్యెను. సాధుమతులకుఁ గష్టములు మెండుగఁ గలుగుచుండుఁ గదా. అది యొకవిధమగుపరీక్షయనియు దానియం దాఱితేఱిన భగవంతుఁ డగపడుననియుఁ బెద్దలందురు. జనవరియందు నూత్నపద్ధతి యొక్కండు మదికిఁ దట్టెను. సత్సంకల్పము విఫలముగాదనునదియే యాపద్ధతి దానఁ బయనము చేయ నెంచితిని. పుస్తకముద్రణమునుగుఱించి వ్రాయఁగా ఏలూరునందు విద్యాప్రచారకులయి యుదారమతులై యశఃకాములై తనరు మ-రా-రా-శ్రీ ఈదర వేంకటరావుపంతులుగా రిరువదైదురూప్యములు 31-8-35 పంపిరి. ప్రబంధముద్రణము పూర్తియయ్యెను.

సభ సాగింపఁ బ్రయత్నించితినని విన్నంతన వేంకటగిరినుండి మ-రా-రా-శ్రీ అల్లాడి జగన్నాథశాస్త్రులుగారు దశరూప్యములు, నెల్లూరునుండి బ్రహ్మశ్రీ చెన్నుభొట్ల సుబ్బయ్యగారు పదిరజతముద్రికలు, గుంటూరునుండి మ-రా-రా-శ్రీ దేచిరాజు రామరావుగారిసతీమణియు శ్రీరామచరితకుచేలోపాఖ్యానాదిగ్రంథకర్త్రియు నిరుపమానపావనశీలయు నగు శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమాంబగారు పదిరూప్యములు పంపిరి. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ప్రోత్సహించి పంపినట్లే భావించితిని. మాఘమాసమున నీయుత్సవము సాగింప నెంచితినిగాని యది యించుక మార్పునొందెను. నా వేఁడికోలు నంగీకరించి వేంకటగిరిసంస్థానకుమారప్రభువులు శ్రీ రాజా వెలుగోటి సర్వజ్ఞకుమారకృష్ణయాచేంద్రబహాదూరువారు శ్రీతాండవకృష్ణభాగవతకృతిసమర్పణకాలమున సభాధ్యక్షులుగానుండ నవధరించిరి. శతాధికగ్రంథకర్తలు బ్రహ్మశ్రీ కవిసార్వభౌమబిరుదాంచితులునగు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారు శ్రీసర్వమంగళాపరిణయకృతిసమర్పణోత్సవమున సభాధ్యక్షులుగా నుండ సమ్మతించిరి. ఉద్యోగమునుండి విరమించి యుపకారవేతన మనుభవించుచు నిరంతరము వేదాంతశాస్త్రముం బఠించుచుం గాలముం బుచ్చుచు శాంతధనులై వెలయు బ్రహ్మశ్రీ మ-రా-రా-శ్రీ కోట నరసింహముపంతులుగారు (ఉన్నతన్యాయస్థానాధీశులు) శ్రీరామావతారతత్త్వకృతిసమర్పణకాలమున సభాధీశులుగా నుండ నంగీకరించిరి. ఫాల్గుణ శు ౧ భానువారమున (23-2-1936) సభ సాగింప శ్రీశ్రీశ్రీ కుమారప్రభుశిరోమణులు వాక్రుచ్చినందున నపుడే జరప నిశ్చయించితిని. పలువురు పండితకవిశిరోమణులను రాఁదగునని ప్రార్థించితిని. యథాశక్తి న్యాయము ననుసరించి యత్నము చేసితిని. ఈవార్త కర్ణాకర్ణికగా నాలకించి ప్రొద్దుటూరినుండి యరుదెంచి మ-రా-రా-శ్రీ కొప్పరపు సుబ్బయ్య శ్రేష్ఠిగారు పాఠశాలయందున్న నాకుఁ దొలుతఁ దామువూనియున్న దీనాంధకబధిరకుబ్జాదుల కన్నదానకార్యము నిర్వ

హింతుమని తెలిపిరి. ప్రధానాంగముగా దానిం బరిగణించియున్న నాకుంగల్గిన యప్పటియానంద మపారమయ్యెను. భగవంతుఁడు సంతృప్తినొందుననియే విశ్వసించితిని.

తే 22-2-36 ది శనివారము సాయంకాలమున వేంకటగిరినుండి శ్రీ శ్రీ శ్రీ ప్రభుశిరోమణులు బొబ్బిలియందుండి రాఁ జాలనుపడని కార్యములు పొసఁగినవను తంత్రీవార్త వచ్చెను. విషాదమును గల్గించెను. అంతకుం గొంతముందే రాజమహేంద్రవరమునుండి కవిసార్వభౌము లరుదెంచియుండిరి. కార్యాంతరము లలముకొనఁగా నెంతటివారును రాఁజాలరుకదా యని యించుక విషాదమును దగ్గించుకొంటిని. కడపపురమున నున్నతన్యాయస్థానమున రెండవన్యాయాధీశ్వరులై (సబ్ జడ్జీ) పరమభాగవతోత్తములై గీర్వాణభాషాభిజ్ఞులై సంగీతశాస్త్ర పండితులై యపుడపుడు భగవత్కథాసారముల నెల్లరకుం దెల్పుచు భక్తి నుద్దీపింపఁ జేయుచు ద్రావిడులైనను దెనుంగు మాటలాడ నేర్చియుండు బ్రహ్మశ్రీ మ-రా-రా-శ్రీ కే. ఎస్. గణపతిఅయ్యర్ బి. ఏ., బి. యల్, గారి నభ్యర్థింప శ్రీ శ్రీ ప్రభుశిరోమణులకార్యము నిర్వహింప నంగీకరించిరి. ఇంచుక యూఱడిల్లితిని. ఆ రేయిపలుతావులనుండి పండితకవితల్లజు లరుదెంచిరి. కణేకల్లునుండి మ-రా-రా-శ్రీ అయ్యగారి బుస్సెట్టిగారును, వేంకటగిరినుండి మ-రా-రా-శ్రీ అల్లాడి జగన్నాథశాస్త్రులు బి. ఏ, ఎల్. టి., గారు, నెల్లూరునుండి మ-రా-రా-శ్రీ కనుపర్తి వేంకటసుబ్బయ్యగారును దయచేసిరి. బ్రహ్మశ్రీ కోట నరసింహముపంతులుగారు బాష్పశకటమూలమున భానువారము దశఘంటాతాడనసమయమున కరుదెంచిరి.

కృ తి స మ ర్ప ణో త్స వ ము.

యువసం॥ ఫాల్గుణ శుక్ల ప్రతిపద్భానువారము నుదయమున మంగళవాద్యపురస్సరముగాఁ బండితకవివర్యులు వేదనాదములతో గ్రంథత్రయమును గొని శ్రీరామకృష్ణసమాజభవనమును జేరిరి. దాని కధ్యక్షులు మ-రా-రా శ్రీ కస్తూరి పట్టాభిరామచంద్రరావు, బి. ఏ., బి. యల్. గారు., వీరు న్యాయవాదులు. నాప్రార్థన నంగీకరించి భవనమును జక్కఁగా నలంకరింపఁ జేసిరి. మహోత్సవసూచకముగా ముందు పందిరివేయఁబడి కదళీస్తంభచిత్రపటపరిశోభితమై కన్నులపండువుగా నుండెను. సభాధ్యక్షమహాశయు లిరువురు పండితసత్కవిపరివేష్టితులై సభాభవనముం బ్రవేశించిరి. అందు వేంచేసియున్న మహాత్ములు పండితకవులు:—

బ్రహ్మశ్రీ పండిత అవధానము శంకరశాస్త్రులుగారు, వేంకటగిరి.

,, అల్లాడి జగన్నాథశాస్త్రులుగారు, అష్టావధానులు, బి,ఎ., ఎల్. టి., వేంకటగిరి.

,, ఆయుర్వేదవిశారద పులుగుండ్ల నరసింహశాస్త్రులుగారు, సంస్కృతకళాశాల, నెల్లూరు.

బ్రహ్మశ్రీ కావ్యతీర్థ రావాడ వేంకటరామశాస్త్రులుగారు,
మ్యునిసిపల్ హైస్కూలు తెలుఁగుపండితులు, బళ్లారి.

,, వేదాంతశిరోమణి విద్వాన్ కోడూరు వాసుదేవశాస్త్రులుగారు,
పాఠశాలపండితులు, కమలాపురము.

,, వేదాంతశిరోమణి తిమ్మావఝుల సీతారామశాస్త్రులుగారు, తిరుపతి.

,, విద్వాన్ రూపాకుల వేంకటరత్నశర్మగారు,
పాఠశాలపండితులు, రాయచోటి.

,, విద్వాన్ అభినవభట్టనారాయణ పాతాళభేది సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రులుగారు,
తిరుపతిహైస్కూలు పండితులు.

,, కావ్యతీర్థ విద్వాన్ మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రులుగారు,
మ్యునిసిపల్ హైస్కూలు పండితుల, నంద్యాల.

,, పండిత నారు నాగనార్యుఁడుగారు, కోడూరు, కడపజిల్లా.

,, పండిత బాడాల అనంతరామశాస్త్రులుగారు,
దొరతనపుబాలికాపాఠశాలాంధ్రపండితులు, కడప.

,, పండిత సాహిత్యవిశారద కవితార్కికసింహ వరదాచార్యులుగారు,
కడప డి॥ కోర్టు.

,, విద్వాన్ మేడవరము సత్యనారాయణశాస్త్రులుగారు.
పోలేపల్లి, కందనూలు జిల్లా.

,, జ్యోతిషవిద్యాశేఖర పండిత తెలకపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యసిద్ధాంతిగారు,
సరిపల్లిసంస్కృతపాఠశాలపండితులు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

,, కార్తాంతికశేఖర గౌరిపెద్ది రామేశ్వరసిద్ధాంతిగారు,
గుడిపాడు, కడపజిల్లా.

,, జ్యోతిషవిద్వాన్ వట్టిపల్లి రామేశ్వరసిద్ధాంతిగారు,
సీతారామపురము, నెల్లూరుజిల్లా.

,, పండిత సాహిత్యశిరోమణి కోడూరు సుబ్బరామశాస్త్రులుగారు,
రంగనాయకస్వామిసంస్కృతపాఠశాలపండితులు, నెల్లూరు.

,, పండిత విద్వాన్ చోరగుడి సుబ్రహ్మణ్యముగారు, జిల్లాకోర్టు, కడప.

వీరు సభాభవనము నలంకరించిరి. కార్యాంతరప్రసక్తిని రాఁజాలనందులకు విచారము దెలుపుచు, చిత్తూరునుండి మ-రా-రా-శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, ఎమ్. ఏ., గారును, అనంతపురమునుండి కళాశాలపండితులు బ్రహ్మశ్రీ ప్రయాగ వేంకటరామశాస్త్రులుగారును, ఆదవానినుండి విద్వాన్ తొగర్చేటి భాస్కరశాస్త్రులుగారును, మదరాసునుండి పచ్చయప్ప కళాశాలపండితులు బ్రహ్మశ్రీ విద్వాన్

తూళా విశ్వనాథశాస్త్రులుగారును, విద్వాన్ వంగిపురము కృష్ణమాచార్యులు గారును, మదరాసునుండియే మ-రా-రా-శ్రీ వి. పిచ్చయ్య, బి. ఏ., గారును, విశాఖపట్టణముజిల్లా ఎలమంచిలినుండి మ-రా-రా-శ్రీ మారేపల్లి రామచంద్ర శాస్త్రులుగారును, బెంగుళూరునుండి కళాశాలపండితులు విద్వాన్ వెల్లలూరు వేంకటాద్రిశర్మగారును బత్త్రికల వ్రాసిరి.

సుముహూర్తమున సభ యారంభింపఁబడియె. శ్రీరామ శ్రీకృష్ణ శ్రీమీనాక్షీసోమసుందరవివాహచిత్రపటములకు సమాజపురోహితులు పూజ జరపిరి. ఘనపాఠి బ్రహ్మశ్రీ వంగిపురము గోపాలాచార్యులుగారు వేదమును బఠించిరి. వేదపురుషుఁడు మూర్తీభవించినట్లుండెను. పిదపఁగవితార్కికసింహ పండిత బ్రహ్మశ్రీ వరదాచార్యులు (డిస్ట్రిక్టుకోర్టులో నుద్యోగమున నుండువారు) మంగళశ్లోకముల ననురాగయుతములుగాఁ బాడిరి. భక్తిరస ముట్టిపడుచుండెను. తరువాత బ్రహ్మశ్రీ చిక్కేరు జయరామాచార్యులు, బి. ఏ., ఎల్. టి., హైస్కూలునం దుపాధ్యాయులు) భాగవతాద్యశ్లోకమును బఠించి హయగ్రీవచూర్ణికం జదివి శ్రోతల నానందపరవశులనుగాఁ జేసిరి. భక్తి యీరూపమున నరుదెంచెనా యనునూహ యెల్లరకుం గల్గెను.

కవిసార్వభౌములు లేచి కృత్యముం దెలిపి గ్రంథత్రయము సమర్పించు విధానము ననుసరింప హెచ్చరించిరి. అట్లే ప్రథమపద్యములం బఠించి తరువాత షష్ఠ్యంతములదనుకఁ బఠింప విద్వాన్ అభినవభట్టనారాయణబిరుదాంచితులు బ్రహ్మశ్రీ పాతాళభేది సుబ్రహ్మణ్యముగారి నభ్యర్థించిరి. వారు సరాగముగఁ బఠింప శక్తిగలవారు. నావేఁడికోలు నంగీకరించి యర్థము చెప్పనక్కఱలేక యుండఁ జదువసాగిరి. ఆయాభాగముల భాషాంతరీకరణ మెట్టులున్నదని విమర్శింపఁబడియె. పిదప నధ్యక్షు లుపన్యసింప నారంభించి తెలుఁగున నతిరమ్యముగ భాగవతతత్త్వము నుపన్యసించుచు భగవత్కృతులఁ దదనుగుణముగాఁ బాడుచు రెండుగంటలు సభ్యులనెల్ల భక్తిరసాంబుధి నిమగ్నులఁగావించిరి. పదునొకండు గంటలు గడచెను. సభ నిలుపఁబడి మరల రెండున్నఱగంటల కారంభింపఁబడునని యధ్యక్షులచే నిర్ణయింపఁబడియె. అంతకుం గొంతముందే కడపనగరమునఁ గల యార్యవైశ్యశ్రేష్ఠులు కౌశేయద్వయము నొసంగిరి. అందు మ-రా-రా-శ్రీ మేడా ఈశ్వరయ్యశ్రేష్ఠిగారు రత్నాంగుళీయక మొసంగిరి. అంత వేంకటగిరి రాజా వారిహైస్కూలు హెడ్మాష్టరుగారు మ-రా-రా-శ్రీ అల్లాడి జగన్నాథశాస్త్రులు బి. ఏ, ఎల్. టి., గారు శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా వెలుగోటి సర్వజ్ఞకుమారకృష్ణయాచేంద్ర బహదూరువారు రాఁజాలనందులకుంగల కారణములం దెల్పి శ్రీవారనుగ్రహించిన నూటపదార్లు లధ్యక్షులమూలమున నొసంగిరి. అత్తటి మ-రా-రా-శ్రీ అయ్యాగారిబుస్సెట్టిగారు దశరూప్యములు, పత్తి రాఘవులుశ్రేష్ఠిగారు దశరూప్యములు,

నెల్లూరునుండివచ్చిన ఆయుర్వేదవిశారద బ్రహ్మశ్రీ పులుగుండ్ల నరసింహశాస్త్రులుగారు రూప్యదశకము, బ్రహ్మశ్రీ కోడూరు సుబ్బరామశాస్త్రులుగారు పంచరజతముద్రికలు, మ-రా-రా-శ్రీ కనుపర్తి వేంకటసుబ్బయ్య బి. ఏ,. గారు దశరూప్యములు, కడపవాస్తవ్యులు హైస్కూలునందుపాధ్యాయులు మ-రా-రా-శ్రీ వి. చిదంబరరావుగారు పంచరజతముద్రికలు, బ్రహ్మశ్రీ పండిత బి. అనంతరామశాస్త్రులుగారు రూప్యపంచకము, బ్రహ్మశ్రీ మాడుగుల సుబ్బయ్యగారు పంచరూప్యములు, గం. వాడాల అన్నపూర్ణమ్మగారు రైదురూప్యములు, శ్రీమతి కృష్ణవేణమ్మగారు పంచరూప్యములు భగవదర్పణముసేయఁ జదివించి యధ్యక్షులమూలమున నిచ్చిరి. ప్రొద్దుటూరునుండి యరుదెంచిన యార్యవైశ్యశిరోమణులు మ-రా-రా-శ్రీ కొప్పరపు సుబ్బయ్యశ్రేష్ఠిగారు దీనాంధబధిరకుబ్జులకు సంతృప్తిగా నెందఱువచ్చిన నందఱకు నన్నదానము చేయుచుండి సభ కరుదెంచి సభముగియునదనున చాగలమఱ్ఱి యార్యవైశ్యవర్యులు తమమూలమునఁ బంపిరని తెల్పి శాంకవము (సాలువు) నొసంగిరి. సభ నిలుపఁబడి మాధ్యాహ్నికకృత్యములు సాగి విశ్రాంతిగైకొనినపిదప నుర్వారుకఫలభక్షణపూర్వకతిక్తకషాయాస్వాదనానంతరము మంగళవాద్యపురస్సరముగ సభాభవనప్రవేశము జరగెను. ఇంచుమించుగా మూఁడుగంటలయ్యెను. సభ్యులంతకుముందే దయచేసియుండిరి.

స భా ప్రా రం భ ము.

వేదపాఠపురస్సరముగా సభ యారంభింపఁబడియె. కావ్యపురాణతీర్థ విద్వాన్ జనమంచి. వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మ స్వాగతోపన్యాసము, అధ్యక్షులఁ బ్రార్థించుటయు, వారు స్వకీయపీఠముల నలంకరించుటయు సాగెను. శ్రీసర్వమంగళాపరిణయముంగూర్చి కవి సార్వభౌములు బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారు లేచి యొకగంటకాలము గంభీరోపన్యాసము గావించిరి. సభ్యులచ్చెరువందిరి. పిదప శ్రీరామావతారతత్త్వముంగూర్చి బ్రహ్మశ్రీ మ-రా-రా-శ్రీ కోట నరసింహము పంతులుగారు తమకుంగలవేదాంతశాస్త్రపాండిత్యము తేటపడఁ బాశ్చాత్యులయాశయములు నద్వైతమతసంబంధములే యని తేటపఱచుచు ననర్గళధారతో నుపన్యసించిరి. తెలుఁగున నిట్టుమాటలాడ నితరులకు శక్యమా యనిపించిరి. సాయంసమయమయ్యెను. విద్యుద్దీపములా ప్రదోషమును విస్మరింపఁజేసెను.

పం డి తో ప న్యా స ము లు.

మ-రా-రా-శ్రీ అల్లాడి జగన్నాథశాస్త్రులుగా రుపన్యసించుచుఁ దా మొనరించిన పద్యరత్నపంచకసంభృతరాజతపేటిక నొసంగిరి. ఆయుర్వేదవిశారదులు బ్రహ్మశ్రీ పులుఁగుండ్ల నరసింహశాస్త్రులుగారు మితహితోపన్యాసముగావించి భాగవతార్థముం దెల్పిరి. డిస్ట్రిక్టుబోర్డు ఇంజనీయరుగారు మ-రా-రా-శ్రీ అక్కెనప్రగడ

లక్ష్మీనారాయణరావు, బి. ఏ., బి. ఇ., గారు లేచి శ్రీరామావతారతత్త్వమును జదివి చేసిన తమకృషిని వెల్లడించుచు దేవాలయోత్సవములు మతచిహ్నములు ప్రధానములు కావనియు నవి తొలుత మహోపకారమొనర్చినను బిదప ధ్యాన యోగము నభ్యసింపవలయు నను నీమొదలగువిషయములంగూర్చి చక్కనిశైలి నుపన్యసించిరి. వేదాంతశిరోమణి విద్వాన్ బ్రహ్మశ్రీ కోడూరు వాసుదేవశాస్త్రిగా రుపన్యసించి కవులపరిశ్రమములంగుఱించియు భగవత్తత్త్వమునుగుఱించియు శ్రీభాగవతమహత్త్వము నుద్దేశించియుఁ బ్రకృతాంధ్రీకరణముంగూర్చియుఁ జక్కనియుపన్యాస మొసంగి శ్రోతల నెంతయు నలరించిరి. ఇంకను మాటలాడఁ దలంచిన పండితకవులం బ్రార్థించుచు నధ్యక్షులు శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారు కాలముం దెలుపుచు నాశీఃపద్యములం జదువ నభ్యర్థించిరి. పెక్కండ్రు పద్యములం జదివిరి. వానినెల్లఁ దదాజ్ఞంగొని యిందే పొందుపఱచుచున్నాఁడను.

అభినవభట్టనారాయణబిరుదాంచితులు

విద్వాన్ పాతాళభేది సుబ్రహ్మణ్యముగారు, తిరుపతి.

క. శేషాద్రిశర్మయన నర, వేషంబున నేఁడు వాణి । వెలుఁగొందుచు సం
తోషంబున మనసీమను, భూషితఁగాఁ జేయ నిట్లు । పొల్చెడు నన నా. 1

ఉ. మున్నటఁ బోతరాజు తన । బుద్ధికిఁ దోఁచినయట్లు భక్తియే
సన్నుతరీతి నెల్లరకుఁ జాటఁగ । భాగవతం బొనర్చె నేఁ
డెన్నఁగ వ్యాసమూలమున । కీయెడఁ దాండవకృష్ణశాస్త్రి వి
ద్వన్నుతభంగిఁ దెల్గు నను । భాగవతంబు రచించి మించెఁగా. 2

చ. పలుకఁగవచ్చుఁగాక మఱి । వాఁడిటు వీఁడిటు లంచు నోళ్లకుం
దలుపులు వాకిళుల్ గలవె । తార్కొని మూఁతలు మూయ వంకలం
దలఁచిన భాలనేత్రునకుఁ । దాఁ దలపై నొకవంక లేదె యీ
పలుకుల కేమి లెండు గుణ । పాళియెగాఁ వెలయించు నెవ్వరిన్. 3

క. రామావతారతత్త్వము, ప్రేమంబున భక్తతతికి । వెలయింపంగా
నీమహనీయుం డిప్పుడు, శ్రీమీఱఁగఁ జేసి యిచ్చె । శ్రీరామునకున్. 4

తే. సర్వమంగళాపరిణయ । చతురకావ్య, మూర్విఁ దెలుఁగున రచియించి । సర్వమంగ
ళాధినాథునకును బ్రేమ । నమలభక్తి, నిచ్చె శేషాద్రిశర్మ తా । నెలమి నేఁడు.

క. పలికపురపుఁబలుకులు బలెఁ, దెలిముత్తెపుఁజాలువోలెఁ । దేనియపోలెన్
జలువలుఁ దెలుపులుఁ జవులున్, వెలయించు న్నీపలుకులు । విమలకవీంద్రా. 6

ఆ. ఎల్లరకును దక్కునే । యిట్టియద్భుతశక్తి వాణికరుణ । జరగకున్నఁ
జెలఁగె నద్ది నేఁడు । శేషాద్రిశర్మకు, లలితపాదయుగళిఁ । గొలుచుఁ గాన. 7

తే. సతతమును నిట్టికావ్యాళి సురవిఁ గూర్చు, రసికవరుల డెందములకు నసదుగాని
సంతసము గూర్చు శేషాద్రిశర్మ కతన, మాన్యమును ధన్యమును మనమండలాళి
క. శేషాద్రినిలయుఁ డిచ్చుత, శేషాద్రిసుధీవిభునకుఁ జింతిత కార్యా
శేషజయంబును నెపుడు వి, శేషశుభంబులును ప్రీతిఁ జిత్తమిగుర్పన్. 9

విద్వాన్ కావ్యతీర్థ: మద్దులపల్లె వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రులుగారు, నంద్యాల.

మ. మును హాలాస్యు భజించి దేవి లలితన్ బూజించి తద్దత్తదృ
ష్టిని బ్రహ్మాండము నాకలించి యవలన్ శ్రీరాముఁ గీర్తించి బ్ర
హ్మను దర్శించి యెఱంగ భాగవతతత్త్వార్థమ్ము మాంగల్యమున్
గనియెన్ మీకవితాకుమారి యెటులున్ ధన్యాత్మ హో దేశికా. 1
మ. రచనాశిల్పులు తాముగాఁ గడపవారల్ తత్తదావిష్క్రియా
రచనుల్ గా నిరుపాటితో నిలిచి కర్తవ్యంబు సాగించి నేఁ
టిచరిత్రంబునఁ జేయి మించి యొకకోటిన్ నిల్పి యద్వైతులై
యచలంబైనది యాత్మతత్త్వమని వాహ్వా! చాటినారో గురూ. 2
మ. గురువర్యా! పరమార్థతత్త్వవిదు లుద్ఘోషించుచున్ నానృషిః
కురుతే కావ్యమటందు రాఘనత మీరున్ జక్కఁగాఁ జెల్లెడిన్
బరదేవీపరమంత్రయోగులరు గానన్ గావ్యనిర్మాణముల్
కరణీయంబులె భావికావ్యరచనాకార్యంబు లేపాటివో. 3

పండిత బి. అనంతరామశాస్త్రులుగారు, కడప.

శా. శ్రీదేవీకరుణాత్తదివ్యకవితాసిద్ధాంతి బ్రహ్మాండబ్ర
హ్మాదిప్రౌఢమహాపురాణరచనావ్యాసర్షి నానాగమ
ప్రాదుర్భావవిధానిధానమధునావాల్మీకి నీపారుఁడై
ప్రోదిం గాంచుట లేమినోముఫలమో పుణ్యస్థలీ దేహళీ. 1
సీ. వితతాదికావ్యసంహితలిఖించిననాఁటి వల్మీకభవు చేతి వ్రాఁతకలము
నానాపురాణవితానప్రవక్తయౌ బాదరాయణు కేల నూదుకలము
అతులితశ్రవ్యదృశ్యగ్రంథకర్తయౌ కాళిదాసుని కేలఁ గ్రాలుకలము
భాషాంతరీకృతిఁ బ్రణుతిఁగాంచినకవిత్రితయంబు కేల హత్తినకలంబు
తే. తమతమవలంతిశక్తుల ధారవోయు, చుట్టిపడఁబోలు మీచేతి గట్టికలము
కాకతత్త్వాదృశగ్రంథకాండ మెట్లు, సంతరింతువు శేషాద్రిశర్మ సుకవి. 2
మ. ఒకపద్యంబు లిఖింపుఁడీరనిన నేమో పెద్దబ్రహ్మాండమ
ట్లకటా! మింటికి మంటికూహలవృథాయాసంబుగాఁ జొన్పి చొ
న్పి కడందేలమొగంబు వైచుఘనులన్ వీక్షించుచున్నారమా
కుకవివ్రాతము గుండె ప్రక్కలగు నుతోత్కచాకృతిన్ మీకృతిన్. 3

మ. తరుణంబెల్లఁ బురాణవృత్తిని విలుప్తంబయ్యె నీనాఁడు సు
స్థిరభక్తిన్ భవదీయహస్తము తగుల్ ఽ శ్రీరామకృష్ణావతా
రరహస్యంబులొ లేక భాగవతసాఽరస్యంబులో వ్రాయ న
త్తఱి శృంగారరసప్రబంధ మెటు దొఽద్దంజాలె? విద్వత్కవీ. 4

శా. హాలాస్యేశపురాణకర్త లలితోఽపాఖ్యానసద్వక్త బ్ర
హ్మాలోకం బొనరించినట్టికవి బ్రఽహ్మాండోక్తిచాతుర్యఁ డీ
లీలాకృష్ణకథాప్రణేతను దయాఽలేశప్రసారంబునన్
బాలింపన్ వలెఁ దెల్గుబాస కిటు సేఽవల్ సల్పఁగా నీశ్వరా. 5

కావ్యతీర్థ రావాడ వేంకటరామశాస్త్రులుగారు, బళ్లారి.

శా. శ్రీనగవైరిముఖ్య సురఽసేవితపాదుఁడు భక్తిభావసం
దానితచిద్గుహాఽంతరనిఽతాంతనివాసకుతూహలాఢ్యపం
చాననమూర్తి నమ్రజనఽతార్తిహరుండగు సర్వమంగళా
జాని శుభంబు లిచ్చు కవిఽచంద్రమ! శేషనగాఖ్య! ప్రోచు నిన్. 1

క. పలువురు బిడ్డల పెండిలి, తలఁగక యొకమాటొనర్చు ఽ తండ్రివలె బళీ
లలితకృతిత్రయమణి సం,వలితసమర్పణమహోత్సఽవం బొనరింతే. 2

చ. అరయఁగ నాంధ్రమాతకు నఽహా! ప్రియపుత్రుఁడ వీవె యాదు వా
నరుదగు కావ్యపుష్పముల ఽ నాయమపూజ లొనర్చి నెమ్మదిన్
దిరమగు ప్రేమ నించితివి ఽ తీర్చితి తల్లిఋణంబు నెంతయున్
దొరఁకొనునయ్య! యిట్టి గుణఽధుర్యత యందఱి కీధరిత్రిలోన్. 3

సీ. భారతి నీమరూఽపముఁ దాల్చి వేవేగ గ్రంథము లీరీతి ఽ వ్రాయునొక్కొ
అలవిరించియె కావ్యఽముల నల్ల యంత్రంబు నీహృదయంబున ఽ నిల్పెనొక్కొ
నీదుహస్తంబున ఽ నెలకొనియుండుటఁ గలమున కీశక్తిఽగలిగె నొక్కొ
రాయలసీమవాఽరలభాగ్యసస్యముల్ పండి నీయాకృతిఁ ఽ బరఁగెనొక్కొ
తే. ఇట్లుగాకున్నఁ బరతంత్రఽవృత్తియేడ, మానసంబున నిలుకడ ఽ మాటయేడ
సరసకృతులను బెక్కింటిఽసలుపు టేడ, భవ్యగుణసాంద్ర శేషాద్రిఽపండితేంద్ర.

తే. బ్రహ్మమోమున నెందాఁక ఽ వాణి వెలయు
హరియురంబున నెందాఁక ఽ సిరి వసించు
హరునిసామేన నెందాఁక ఽ గిరిజ చెలఁగు
నంతదనుకను నీకృతు ఽ లవనిఁ గ్రాలు. 5

అవధానము శంకరశాస్త్రులుగారు, వేంకటగిరి హైస్కూలు తెలుఁగుపండితులు.

ఉ. శ్రీజనమంచి వంశఘనఽసింధుసుధాకర శేషగోత్ర! వి
భ్రాజదఖండపండితసభాజనఽరంజక సర్వభూమిభృ

ద్రాజవిశేషమాన్య కవి౹రాజవిరాజ యశేష శేముషీ
తేజ! యుమాధవుండు నిను ౹ దివ్యశుభంబు లొసంగి కాపుతన్. 1

ఉ. పోతన మున్ను భక్తిపరి౹పూర్ణమనః ప్రమదాతిరేకస
చ్చేతనుఁడై ధరిత్రిని ర౹చించెను భాగవతంబు సత్కవి
వ్రాతము మెచ్చ నీవిపుడు ౹ భాగవతంబు మఱొండు వ్రాయ వే
యాతతపద్యపాదగతు౹లందు మనోజ్ఞత వెల్లడించుచున్. 2

సీ. అరవిరికెందమ్మి ౹ విరితావులను గుప్పి యుల్లాస మొదవించు ౹ నొక్కచోట
గంగాతరంగిణీ౹కల్లోలసంరభ మొనర ననుకరించు ౹ నొక్కచోట
మంజులమకరంద౹మాధుర్యధుర్యమై యొప్పారురసముల ౹ నొక్కచోట
లలితరసాలపల్లవమార్దవసురుచిరోక్తులఁ గడునొప్పు ౹ నొక్కచోట
తే. బళిర! నీసర్వమంగళా౹పరిణయంబు, సారసారస్వతప్రపం౹చంబులోన
సుస్థిరస్థానమున నెంతొ ౹ శోభ గాంచు, నమలగుణ! జనమంచి శే౹షాద్రిశర్మ.

ఉ. ఏతఱి భావసౌరభము ౹ లిమ్ముగ గమ్మన సొంపు నింపుకై
సేతలఁ బల్కుటింతి కయి ౹ సేసిన నిద్దపుముద్దుసొమ్మనన్
గైతకు వన్నెఁగూర్చుచుఁ బొ ౹ గడ్తకు మీఱెడు రామతత్త్వమున్
ఖ్యాతి రచించి గ్రోలితివి ౹ గౌరిపదాబ్జమరంద మెంతయున్. 4

తే. పరమపావనగంగాస్ర౹వంతిలోన
రేకువిప్పినకెందమ్మి౹ పోక నెసఁగి
దత్తమండలగర్భర౹త్నంబ వైతి
వినుత జనమంచి శేషాద్రి ౹ విబుధవర్య. 5

మ॥ రా॥ శ్రీ అల్లాడి జగన్నాథశాస్త్రులు, బి.ఏ ,ఎల్.టి., గారు,
హెడ్ మాష్టరు, రాజావారిహైస్కూలు, వేంకటగిరి.

శా. శ్రీరామావనధర్మపాలనకళా ౹ దృగ్రూపతత్త్వంబు ర
క్షారమ్యాస్పదసద్గతిప్రదశివా ౹ కల్యాణవత్త్వంబు శి
క్షారాజేశ్వరకల్పతాండవనిరీ ౹ క్షాభాగవత్త్వంబు సు
శ్రీ రాజుల్దయచేయుచున్ గనుత శ్రీ౹శేషాద్రి భూదేవునిన్. 1

ఉ. క్లిష్టముగాక వ్యర్థపద ౹ కీలితదీర్ఘసమాసఘోషలన్
దుష్టముగాక గ్రామ్యగుణ ౹ దూషితలౌకికనిష్ఠురోక్తులన్
దుష్టియుఁ బుష్టిఁ గూర్చెడు స౹తుల్యవిలాసవిశేషశైలులన్
సృష్టి యొనర్పఁజాలితివి ౹ శిష్టులు మెచ్చఁగ స్పష్టరీతులన్. 2

సీ. ఆంధ్రీకృతద్రుహిణాండపురాణార్జితాభినవవ్యాసశోభకంబు
గీర్వాణపాండిత్యకీర్తితస్మృతికావ్యతీర్థాదిబిరుదసందీప్తికంబు
జ్యోతిషానందసంశోధితసిద్ధాంతప్రత్యబ్దపంచాంగభానుకంబు
మంత్రతంత్రావళీమహితశాక్తాగమసంపూర్ణదీక్షాప్రశస్తికంబు
తే. నీదు సద్వర్తనంబును నీమనంబు, సాధుగతియును త్రికరణసత్యరతియుఁ
జాలదే కీర్తిఁ గల్పింపఁ శాశ్వతముగ, నమలగుణధర్మవినుత శేషాద్రిశర్మ.

చ. ప్రభువులవిత్త మాసఁగొని గ్రంథము వారికిఁ గల్మికేయకే
యభయత నూత్నరీతుల జనౌఘము పల్కులనూతఁ బూని మీ
రభినవగ్రంథరాజి నభవార్పణచేసి చెలంగుచుంచ నా
హా! భువిని ఘోషచెందెను వినాశ్రయ యంచు వినాశ్రయోక్తియున్. 4

క. భూసురవర! శ్రీగురువర!, మీసారసచరణసీమ మేటిసపర్యల్
చేసెద భక్తిఁ బ్రియాంతే, వాసి జగన్నాథశాస్త్రి పద్యసుమములన్. 5

బ్రహ్మశ్రీ విద్వాన్: మేడవరము సత్యనారాయణ
శాస్త్రులుగారు, పోలేపల్లి, కర్నూలుజిల్లా.

మ. ఒకయుద్గ్రంథము వ్రాసి పేర్వడయువా రున్నార లందందు స
న్నకసన్నంజియుఁబోత్తముల్ గెలుకుడన్నం గొందఱున్నారలి
ట్లకలంకంబుగ దొడ్డగ్రంథము లసంఖ్యాతంబుగా వ్రాయ నిం
కొకరున్నారలో లేరో సందియము నా యుల్లంబునన్ దేశికా. 1

మ. ఎపుడుద్యోగము నిర్వహించెదరొ మీ రెప్పట్టునన్ గ్రంథముల్
విపులప్రజ్ఞనిరీక్షఁ జేయుదురొ వేవే యిట్టి యుద్గ్రంథముల్
నిపుణత్వంబున వ్రాయఁగల్గితిరొ మీ నేర్పేమొ యోజించినన్
ద్రపయేలా మముబోంట్లగుండె పగులున్ దత్తత్కృతుల్ చూచినన్. 2

మ. అవధానంబు లొనర్చినారు బహుదేశావాసులౌ పండిత
ప్రవరుల్ మెచ్చఁగ గ్రంథరాజముల నుత్పాదించినా రింతక
వ్యవధానంబుగఁ గోటివిస్తృతుల వ్రాయంజాలియున్నార లు
త్సవ మేపార భవద్యశం బిల జగద్వ్యాప్తంబు వేయేటికిన్. 3

కవిశేఖర యల్. వేంకటరమణయ్యగారు, పులివెందల, కడపజిల్లా.

ఉ. శ్రీజనమంచి వంశశశిశేఖర కావ్యపురాణతీర్థ యో
భూజనవందితా! సుగుణభూషణ! నీతియశోవిశాల! యు
త్తేజముతోడ నొప్పు ఘనతేజుఁడు శౌరి యనంతమూర్తి మీ
కోజను సంతసం బొసఁగు నుద్ధృతశక్తియు భక్తియుక్తులున్ 1

సీ. బ్రహ్మబ్రహ్మాండాది బహుపురాణంబుల భాసిల్లఁజేసిన భక్తుఁడీవె
రామాయణంబును రాణదలిర్పఁగా రచియించినట్టి యారసికుఁ డీవె
కలకత్తకుంబోయి కావ్యతీర్థాదికఘనబిరుదము లొందుఘనుఁడ వీవె
సంస్కృతాంధ్రంబుల సాహిత్యమును నేర్చి సారంబుగన్నట్టిసరసుఁ డీవె
తే. కవులలోపల నుత్తమ కవివి నీవె, పండితులలోన నెంతయుఁ బ్రౌఢుఁ డీవె
సుగుణగణముల నుత్తమ సుగుణుఁ డీవె, శాంతగుణధామ శేషాద్రిశర్మనామ.

తే. తినిన నతిరసంబుల వేడ్కఁ దినఁగవలయు
వినినఁ గృష్ణభాగవతంబు వినఁగవలయు
ననెడివడువున రచియించి యలరితౌర
గరిమఁ దాండవకృష్ణభాగవత మెలమి. 3

ఉ. దాని సుపాత్రతౌచితియు దానివియైనవిలాసరేఖలున్
దాని పదార్థగుంభనము దానినవోజ్జ్వల శైలిపోషణల్
దానిరసానుపోషణము దానియకుంఠితనీతిసారముల్
మానకమానసంబులకు మాటికి మాటికి మోదమబ్బెడిన్. 4

ఉ. తాండవకృష్ణభాగవత ధాటిని సొంపును జూడఁజూడఁగాఁ
దాండవమాడునందు సువి తానవినూత్నరసోన్నతోన్నతుల్
మెండుగఁ జెప్పనేల నిఁక మేదిని గాచెడి శాంతమూర్తి యా
తాండవకృష్ణుఁ డోముత సదా మిము గౌరవసంపదాళిచే. 5

కవిభూషణ నారు నాగనార్యుఁడుగారు, కోడూరు.

క. జనమంచ్యన్వయఘనవార్ధినిశాకర! విమలతేజ! దేవీకరుణా
జనితమృదుమధురకవితా, ప్రణిధానా! శేషశైలవరవిజ్ఞానా! 1
క. లలితానిరవధికకృపా, విలసితసంలబ్ధమధురవిశ్వజనీనో
జ్జ్వలలలితాలంకృతపరి, కలితసుకలితానుభూతికలితుఁడ వనఘా!. 2
ఉ. పోతనయోగి భాగవతముల్ భవదీయకృతిన్ విమర్శనా
తీతవచోవిశేషములఁ దెల్పఁగఁబోలదు మాక దెట్లనన్
పూతచరిత్రు లిర్వురును బూరితభక్తిసుధాస్రవంతి నిన్
జేతములందుఁ దన్మయత జిల్లునఁ జల్లఁగఁ బాఱఁజేయుటన్. 3
తే. సంస్కృతనిగూఢభావముల్ సరసరీతి
తెలుఁగు దెలుఁగునఁ గడుతేటతెల్లముగను
బామరులకైనఁ దెలియంగఁ బలికె నెవఁడు
నీవగాక! నిజమ్ముగా భావపరిధి. 4

క. సమధికశతసుకృతులునుఁ, సుమధురమంజులరసైకశోభితకవితా
ప్రమితులరచించుశక్తిఁ, గ్రమమునఁ బరదేవి గూర్పఁగాఁ దలఁతు నెదన్.

బాలకవి ఎం. ఎస్. నంజుండకవిగారు, కడప.

సీ. కవిసార్వభౌము లీకడపపట్టణమందు విచ్చేసియుండుట వింతగాదె
పండితోత్తములెల్లఁ బ్రభుని గానకయుంట వివరించి చూడంగ వింతగాదె
నరసింహపంతులు న్యాయాధిపతు లిట్లు విచ్చేసియుండుట వింతగాదె
కవిజనానందమై కమలకల్హారమై వికసించుసభచూడ వింతగాదె
తే. వింత యన నేల శ్రీలక్ష్మీవిభునిపేరఁ
గృతుల మూఁడింటిఁ దా వ్రాసి కృతి యొసంగి
కావ్యస్మృతితీర్థ జనమంచి కవివరుండు (?)
నెగడె ననియన్న వింతగా నెగడకున్నె. 1

క. సతతముఁ గృతిపతి యగు శ్రీ, పతి యని ప్రార్థింతు గురుని పాదాబ్జములన్
హితమున శిష్యునికోర్కెల, క్షితిపతి మెచ్చంగ గురుఁడు చేకొనఁగఁ దగున్.

చ. సతతము గ్రంథరాజములసత్కవివర్యులు వహ్వారే యనన్
జతనము లేక పెక్కులుగఁ జయ్యన వ్రాయుచుఁ జంద్రశేఖరున్
కృతిపతిఁ జేసి యిజ్జగతిఁ గృష్ణునికై వడి శిష్యబృందమున్
హితమున నేలుకొండిక మహీపతులందఱు మెచ్చునట్లుగాన్. 3

చ. ప్రభువును బండితోత్తములు పల్వురఁ జేరి కృతిత్రయంబునున్
విభవముతోడ సల్పనిటు వీలగునో మఱి కాదటంచు నే
ప్రభువును గాంచి పద్యములఁ బల్కఁగ నేఱిచి వచ్చినాఁడ నా
ప్రభువరుఁ డేలరాఁడో యిది భాగ్యముగాదో యిఁకేమి సేయుదున్. 4

క. మంగళమగు సత్సభలకు, మంగళమౌ మాతృభాష మఱువకయున్నన్
మంగళమగు సత్కవులకు, మంగళమౌ రామకృష్ణమందిరమునకున్. 5

శ్రీయుతులు ఏచూరి వేంకటరంగయ్యగారు, ఉపాధ్యాయులు, కడప.

శా. ఉన్నె శారద పక్షపాత మిదినీకోహోహో నిన్నింతగా
నెన్నో భంగుల నేల నేర్పుగల మహిమ్మారీతి నేమార్చి క
న్నన్నల్ చేతనె ప్రొద్దుబుచ్చి యిటునిన్ సాధింపఁ బ్రార్థించు మా
కన్నన్ వృద్ధులఁ జెట్టఁబట్టెదవు నీ కౌటిల్యముల్ చాలునే. 1

సీ. గంటంబుచే నిన్ను నంటుచుండినవారె కవిబ్రహ్మలన్ గీర్తిఁ గాంచి రపుడు.
ఒకచెంపఁ గనుపింప లుంచి నిన్ మెప్పించు వారలే కవిసార్వభౌములైరి
మేఁకతోఁకల నిన్ను మెలిఁబెట్టువారలే కవిరాజులన్ గీర్తిఁ గాంచి రపుడు
వంధమందికి నీదువలపుఁజూపినవారె యవధానులనుగీర్తి నవనిఁ గనిరి

తే నారికేళంబు ద్రాక్షయ న్నామ మిడిన, వారలే విమర్శకులని వాసిఁగనిరి
పసిడిముక్కన నినుఁగూర్చు పండితునకు, శారదాబిడ్డ లేవె నీపేరుదక్క.

తే. వ్రాయ నేరనిమాబోంట్లు 'వ్రాసినారు
బెడదగోళ్లచేఁ ద్రాడు లబ్బె' యటందు
రంతియేకాని తమకీర్తి కింతయైన
లోటుగల్గునె బహుళాంధ్ర లోకమునను
సదయ గురువర్య శేషాద్రిశర్మ సుకవి.

పిదప అధ్యక్షకమహాశయులు గ్రంథములనుగుఱించియుఁ, గవిత్వము భాషాంతరీకరణమునుగుఱించియు, భగవత్తత్త్వమునుగుఱించియు నుపన్యసించుచుండ, వారివాగమృతముం గ్రోలుటకై రాత్రి 9-30 గంటలయినను విసుఁగు జెందక తదేకధ్యానతత్పరులయి యుండిరి.

రాత్రి 9-30 గంటలకు శ్రీభగవానునిపూజాదికము మంగళముతో జయప్రదముగా సభ సంపూర్ణమయ్యె. ఎల్లరును దమతమభవనంబులకుఁ జనిరి.

కృతజ్ఞత

ఈకృతిసమర్పణమహోత్సవకార్యంబునకు సర్వవిధములఁ దోడుపడిన మహానుభావులగు పండితప్రకాండులకును, శ్రీరామకృష్ణసమాజాధ్యక్షులును, బరోపకారతత్పరులును నగు మ-రా-రా-శ్రీ కస్తూరి పట్టాభిరామచంద్రరావు, బి ఏ., బి. ఎల్, గారికిని, మఱియుఁ దత్సమాజకార్యదర్శిప్రభృతులకును, నాకార్యముఁ దమకార్యముగా భావించి సభను జయప్రదముగా సాగింపఁజేసిన న్యాయవాది మహాశయులకును, నుదారులగు పౌరప్రముఖులకును, ఈకార్యమునకు సకలవిధముల బాష్పశకటాదిదానాదులచేఁ దోడ్పడిన మ-రా-రా-శ్రీ అక్కెనప్రగడ లక్ష్మీనారాయణరావుపంతులు, బి. ఏ., బి. ఇ., డిస్ట్రిక్టుబోర్డు ఇంజనీయరుగారికిని, దూరదేశంబనక వ్యయప్రయాసంబుల లెక్కపెట్టక సభకు విజయంచేసిన సభ్యుల కెల్లరకును బ్రీతిపూర్వకముగాఁ గృతజ్ఞతఁ దెలుపుచున్నాఁడను.

కడప.
25-2-1936

ఇట్లు, విధేయుఁడు
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

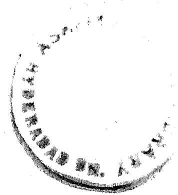
విషయసూచిక

విషయము. పుట.

విషయము. పుట.

ఉత్తరభాగము.

విషయము. | పుట.

భూ మి క.

శ్లో. నిగమకల్పతరోర్గళితం ఫలం, శుకముఖా దమృతద్రవసంయుతం
పిబత భాగవతం రస మాలయం, ముహు రహో రసికా భువి భావుకాః.

మ. లలితస్కంధము కృష్ణమూలము శుకాలాపాభిరామంబు మం
జులతాశోభితమున్ సువర్ణసుమనస్సుజ్ఞేయమున్ సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు మహాఫలంబు విమలవ్యాసాలవాలంబు నై
వెలయున్ భాగవతాఖ్యకల్పతరు వుర్విన్ సద్ద్విజశ్రేయమై.

వ్యా సు ని వి ష య ము.

శ్రీమన్నారాయణావతారంబని ప్రసిద్ధిం గాంచిన వేదవ్యాసభగవానుఁడు మొన్నటి ద్వాపరంబున సత్యవతీపరాశరులకు సద్యోగర్భంబునం బుట్టి పుట్టినంతన తండ్రియాజ్ఞం గొని దండకమండలువులన్ ధరించి తపోవనంబునకు నరిగి బ్రహ్మర్షియై బ్రహ్మసాక్షాత్కారము గలిగించుకొని శ్వేతద్వీపంబున శ్రీమన్నారాయణ దర్శనంబు గావించి కృతకృత్యుండై శుకునివంటి పరతత్త్వజ్ఞునకుం దండ్రియై లోకోపకారార్థ మేకీభూతంబులైన వేదంబుల విభజించి తత్త్వావబోధకంబులగు బ్రహ్మసూత్రముల వినిర్మించి యంతంబోక యష్టాదశమహాపురాణంబులును, అష్టాదశోపపురాణంబులును రచియించి లోకంబుల నుద్ధరించె. మఱియు శ్రీమహాభారతము కురుపాండవదాయభాగమున్ బీజముగాఁ గొని గణపతి వ్రాయసకాఁడుగా హిమవత్పర్వతకందరంబునందుండి మూఁడుసంవత్సరములలో నఱువదిలక్షల గ్రంథముగా నిర్మించి తనశిష్యులగు పైలజైమినిసుమంతుప్రభృతులచే దేవపిత్రాది లోకంబులం దానిఁ బ్రచురించి మనభూలోకంబున వైశంపాయనునిచే నొకలక్ష గ్రంథము ప్రకాశింపం జేసె.

అందు దేవదానవాదిలోకవిషయంబులును, భూగోళఖగోళవిషయంబులును, మన్వాదిసృష్టిక్రమంబులును, శబ్దవేదాంతాదిశాస్త్రమర్యాదలును, వంశావతారపూర్వరాజచరిత్రంబులును, రాజధర్మ-మనుష్యధర్మాపద్ధర్మమోక్షధర్మప్రభృతి నానావిధధర్మంబులును, వృక్షశాస్త్ర - మనుష్యశాస్త్ర - భూగర్భశాస్త్రాదిప్రకృతి శాస్త్రంబులును, విద్యుచ్ఛక్తివిశేషంబులును, 'బాంబు సర్చిలైట్లు' శతఘ్నులు లోనగునద్భుతవిషయంబులును, వేయేల మనుష్యలోకమున కావశ్యకములై సర్వాధ్యాత్మికాధిభౌతికంబులైనవిషయంబులును గ్రోడీకరించి వివరించె. శాంత్యానుశాసనాదిపర్వములలో సర్వవేదాంతచర్చలు గావించి లోకంబు సముద్ధ

*

రించి సర్వలోకవిశ్రాంతకీర్తివిశాలుండై కీర్తనీయుండయ్యె ననుట కొవంతయు సందియంపడ నక్కఱలేదు.

అట్టి వ్యాసభట్టారకుఁ డొక్కనాఁడు సరస్వతీతీరంబున నేకాకియై కూరుచుండి తనలో "నేను వేదవేదార్థధర్మంబులెల్లం దేటపడ భారతాదిగ్రంథములు రచించితిఁగాని"

శ్లో. అసంపన్న మివాభాతి బ్రహ్మవర్చస్య సత్తమః,
కిం వా భాగవతాధర్మా న ప్రాయేణ నిరూపితాః,
ప్రియాః పరమహంసానాం తఏవహ్యచ్యుతప్రియాః
తస్యైవం ఖిల మాత్మానం మన్యమానస్యఖిద్యతః.

పరమహంసప్రియంబులు నచ్యుతప్రియంబులు నగుభాగవతధర్మంబులు విపులీకరింప నైతినిగదా? యని విచారించుచున్న సమయంబున నారదమహర్షి యటకుం జనుదెంచి నీదు మనోరథం బెఱిఁగితి. ఆధ్యాత్మికాదితాపత్రయ మ్మడఁగింపఁజాలి శ్రీమహావిష్ణుమూర్తివిలసితంబగు భాగవతపురాణంబు రచియించి కృతార్థుఁడవగుమని బోధించిన నతఁడు భక్తిరసప్రధానభగవత్కథాకలికల్మషాపహంబు నైహికాముష్మికశ్రేయఃప్రదంబు నగునమ్మహాపురాణము రచించి జన్మంబు సార్థకంబుగావించుకొనియె. అది గీర్వాణభాషం బ్రతిపాదింపంబడుటం జేసి తద్భాషాప్రవీణులకుఁదక్కఁ దక్కినవారికి సుబోధంబుగామి ముముక్షువులగు నాంధ్రమహాజనులకెల్ల నందుబాటులో నుండునట్లు బమ్మెరపోతనామాత్యుండు మృదుమధురంబుగా నద్దాని నాంధ్రీకరించె.

అది యాంధ్రమహాగ్రంథములలో నగ్రస్థాన మలంకరించుచున్న దన్న నతిశయోక్తి కాఁజాలదు.

పో త న వి ష య ము.

*బమ్మెరపోతరాజు నిజామురాష్ట్రములో నోరుగల్లు (వరంగల్లు) అను నేక

* పోతనామాత్యుఁడు కడపమండలములోనున్న యొంటిమిట్ట యనుగ్రామంబున నుండినవాఁడని చెప్పుచు నందుల కేదియో (ఎన్నియో) కల్పనలు చేసియున్నారు. పోతన తనగ్రంథములో నేకశిలానగరమని వ్రాసికొనెంగాని యొంటిమిట్ట యని వ్రాసికొనలేదు. ఏకశిలానగర మెప్పటికి నొంటిమిట్టకాదు. శిల యన ఱాయిగాని మెట్టగాదు. ఏకశిలానగరము ప్రతాపరుద్రదేవుని ప్రధాన పట్టణమగు నోరుగల్లేగాని మఱియొకటికాదు. అతఁ డొకనో మోపరాగంబున నభ్రంకషశుభ్రసముత్తుంగభంగయగు గంగకుం జనియె నని వ్రాయఁబడియున్నది. ఒంటిమిట్టసమీపమున నట్టి గంగానది లేదు. పోతనచెప్పిన గంగానది గోదావరియె. గోదావరికి గంగ యని నామాంతరము గౌతమీమాహాత్మ్యమున వ్రాయంబడియున్నది. ఇదిగాక నైజాముదాష్ట్రవాసులందఱును గోదావరిని గంగ యనియే వాడుదురు. పుణ్యదివసములయం దాయాప్రాంతములనుండి జను లాగోదావరీగంగకుం బోవునాచార మిప్పటికిని గలదు.

శిలానగరమునకు సమీపమందుండు నొకచిన్న గ్రామమున నుండినవాఁడు. నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు, కౌండిన్యగోత్రుఁడు, ఆపస్తంబసూత్రుఁడు. కేతనమంత్రికి లక్కమాంబకును బుత్రుఁడు. అన్న తిప్పన, కొడుకు మల్లన. పరమభక్తుం డగునాతం డొక్కరాకానిశాకాలంబున సోమోపరాగంబు రాకం దెలిసి తనగ్రామమున కుత్తరముగాఁ గొన్ని మైళ్ళదూరములోనున్న గోదావరినదికిం జని జలంబాడి తత్పులినతలంబున నాసీనుండై శ్రీరామమంత్రానుష్ఠానంబు గావించుచుండునంత శ్రీరామచంద్రుండు ప్రత్యక్షుండై మదంకితంబుగా భాగవతం బాంధ్రీకరింపుమని యానతిచ్చి తిరోహితుండయ్యెననియు, దానంజేసి సహజపాండిత్యము గలవాఁడయి యతఁడు భాగవతంబు శ్రీరామాంకితంబుగా రచించెననియుం జెప్పుదురు.

పోతన "పరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్రసహజపాండిత్య" అని గద్యములో వ్రాసికొనినను, వానికవిత్వమందలి వ్యాకరణాదిసందర్భములంబట్టియు వ్యాఖ్యానములలోఁగూడ నన్వయింపనివిశేషార్థములు తాను గ్రహించి వివరించుటంజేసియు, అతఁడు గురుకులక్లిష్టుఁడై యిష్టదేవతానుగ్రహంబున ననవద్యవిద్యావైశద్యంబున విరాజిల్లె ననియే మనమూహించుట సమంజసము. మఱియు నతనింగూర్చి యనేకాద్భుతకథలు మనవారు చెప్పుచుందురు. అవి యెట్టివియైన నతఁడుమాత్రము పరమభక్తుండనియు, రసవత్కవియనియుఁ జెప్పక తప్పదు.

అమ్మహాకవి శ్రీమద్భాగవతము పదిరెండుస్కంధములను రచించి దాని నొకపెట్టెలోఁ బెట్టి ప్రకటింప కుంచెననియు ననంతరకాలమున నందు గొంతకొంతభాగము ఖిలీభూతంబగుటంజేసి వెలిగందుల నారయాదు లాయాభాగములు పూరించిరనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ప్రతిస్కంధమందును బోతనపద్యముల నారయాదులపద్యము లక్కడక్కడఁ బడియున్నవనియే నాయభిప్రాయము. దశమస్కంధములోఁగూడఁ బెక్కులు పద్యములు నారయసింగనాదుల వున్నవని మన మూహించుట తప్పుకానేరదు.

అట్టి నారయాదులపద్యములందే దోషములు చూపట్టుచున్నవిగాని మహాకవియగు పోతనపద్యములలో లక్షణాదిదోషములు చూపట్టవు సర్వలక్షణసారసంగ్రహమందు గూచిమంచి తిమ్మకవి

సీ. ఘనుఁడు పోతనమంత్రి......గంగఁ
తే. రాజు మొదలగుకవివరుల్ । తేజ మెసఁగఁ
జెప్పి రాగ్రంథములయందె । తప్పు లొదవెఁ
గాని పోతకవీంద్రుని । కవితయందు
లక్షణం బెందుఁ దప్పునా । దక్షహరణ.

అని చెప్పినపద్యము నారచనమును సమర్థించుచున్నది. పోతనపద్యములలో నెటనే నట్టిదోషము చూపట్టిన నది సంస్కర్తదోషమే యని త్రికరణశుద్ధిగాఁ జెప్పఁగలను.

తాండవకృష్ణభాగవతము.

అట్టి పోతనామాత్యునిభాగవత మద్వితీయమై యించుమించుగ నైదు వందలసంవత్సరములనుండి మనయాంధ్రసోదరులహస్తము లలంకరించి పూజింపఁబడుచున్నది. పోతనభాగవతము ఖ్యాతిం గాంచుచుండ దానికై వేఱొకభాగవతము నెట్టి మహాకవివ్రాసినను ఖ్యాతిం గాంచు టరిదియే. కాని, సింగన, గంగన, యెఱ్ఱన, మల్లనాదులకవిత్వ మాకవిత్వములోఁ గలిసి వలసినపట్ల నీరసముం దోఁపించుచుండుటం జేసియు, మూలానుసారముగా నొక్కచక్కనిభాగవతము మృదుమధురశైలితో నెవరేనొక్కమహాకవి సర్వసుబోధకముగా రచించు టొప్పునని నే నెన్ని యోనాళ్ళనుండి తలంచుచుండువాఁడ.

ఇంతలో రామాయణాదిమహాకావ్యములు రచించి ఆంధ్రవాల్మీక్యాది బిరుదవిభ్రాజమానులగు కావ్యస్మృతితీర్థ జనమంచి శేషాద్రిశర్మ గారు భాగవత మాంధ్రీకరింపఁబూనినట్లు వినియుంటి. వినిన కొంతకాలమునకే దశమస్కంధము మొదట రచించి ముద్రించుటయును దానికిఁ గృతిసమర్పణమహోత్సవము జరుగుటయును, ఆయుత్సవమునకు నేను గడపపురంబునకుఁ బోవుటయును దటస్థించినది. ఆసందర్భమునఁ దిరుపతిపురవాస్తవ్యులును నాకు మిత్రులు నగు బ్రహ్మశ్రీ పాతాళభేది సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు మూలముతో సరిచేయుచు నీగ్రంథమును బోతనగ్రంథమును గొంతకొంత పఠించి సభ్యుల నానందవార్ధి నోలలాడించిరి. కాని యందు నాపేరు పరికించుట తులసీవనములో గంజాయిమొక్క నాఁటిన ట్లయి నాకానందము కలిగింపలేదు

లేదని నేను శర్మగారినిఁ జెందనాడియు శ్రీగుండూరావు ప్రభృతులపలుకులం జేసి యెట్టెట్టులో సమాధానపడితిని. అప్పటికి దీనికిఁ బీఠిక వ్రాసి ముద్రింపఁబడకుండుటచే నేను దీని కవతారిక వ్రాసియిత్తునని చెప్ప నంతలో శర్మగారానందభరితాంతరంగులై నాకుఁ బుస్తక మిచ్చి పదిపదునైదుదినములలో నుపోద్ఘాతము వ్రాసిపంపుఁడని కోరిరి. నేను నాయసమర్థతను వితర్కించుకొనక మీసెలవు ప్రకార మట్లె వ్రాసిపంపుదునని బాసయిచ్చితిని. కాని కడపనుండి వచ్చినది మొదలుకొని కూర్చుండుటకును లేచుటకును శక్తిలేనట్టు వ్యాధి నన్ను బాధించునదైనది. దానంజేసి వాగ్దానప్రకారము వ్రాయఁజాలనైతిని. ఇప్పటికి నట్టిస్థితి యందేయున్నను గవిగారు నన్ను వేగిరించుటంజేసి యెంతో వ్రాయ నెంచిన నాసంకల్పమునకు వికల్పముగావించుకొని యొక్కింతగానే వ్రాయఁబూనితి. ఇందలి నాయసమర్థతకుఁ బండితులు నన్ను మన్నింతురుగాక.

శేషాద్రిశర్మగారిచరిత్రము

శ్రీ శేషాద్రిశర్మగారు బ్రహ్మాండాద్యనేకమహాగ్రంథము లొనరించినవారు. వారి నెఱుఁగనియాంధ్రుఁ డుండఁడని నేనెఱుఁగుదు. అయినను బీఠికలు వ్రాయు నప్పు డించుక కవి నెఱింగించుట యాచారముగానం జెప్పుచున్నాఁడ.

శర్మగారు నెల్లూరుమండలంబునఁ బినాకినీతీరంబునఁ బురాణప్రసిద్ధమైన కలువాయ యనుపురంబున జనించినవారు. తెలగాణ్యపు(తెలుఁగునాఁటి)వైదిక బ్రాహ్మణులు. వారిపూర్వు లెల్లజనులకు మంచివారుగా నుండుటచే జనమంచివారని పేరుపొందియున్నవారు. వేదశాస్త్రశ్రౌతము లెఱింగినవారు. కాశ్యపగోత్రులు. తండ్రి సుబ్రహ్మణ్యము. తల్లి కామాక్షీదేవి. శర్మగా రాఱవయేట నుపనీతులై విద్యాభ్యాసమునకై కడపపురంబునకువచ్చి పదునొకండవయేటఁ గావ్యములు చదువుచుఁ గొందఱు బైరాగులు దోడుపాటుచూపఁగా వారింగూడి కాలినడకతో నాలుగుసంవత్సరములకుఁ గాశీపురిం జేరి యటఁ గొన్నిసంవత్సరములు విద్యాభ్యాస మొనర్చి పిదప విజయనగరమందును, కసిమికోటయందును శ్రుతినేత్రము (జ్యోతిషము) యోగసాంఖ్యాదివేదాంతవిషయములును గ్రహించి స్వపురంబునకు వచ్చి పెండ్లిచేసికొని యొరుల నాశ్రయించి ధనార్జనముచేసి సంసృతిసాఁగింప నిచ్చలేనివారై కడపపురంబు నందలి యాంగ్లపాఠశాలం దెనుఁగుపండితులై కాలక్షేపముచేయుచు స్కాందపురాణాంతర్గతంబైన మధురచరిత్రముం దెలుపుహాలాస్యమాహాత్మ్యమును, బిమ్మట లలితోపాఖ్యానంబును, బ్రహ్మాండపురాణంబును, శ్రీమద్రామాయణంబును, శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వంబును, బ్రహ్మపురాణంబును, సర్వమంగళాపరిణయంబును, విహంగవిజయంబును, విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేక, పాండవాజ్ఞాతవాస, రామవనవాసంబు లనునాటకంబులును, స్వప్నయాత్ర, నీతిసింధువు, నీతిరత్నాకరము లోనగువచనప్రబంధములును క్రమముగా వ్రాసి తాండవకృష్ణుఁడను తమమొదటిపేరుతో శ్రీమద్భాగవతమునంతయు నాంధ్రీకరింపనెంచి మునుమున్న యీదశమస్కంధము 610 రాయల్‌పుటలుగలిగి 5200 వేల పద్యములతో విరాజిల్లునట్లు మహాగ్రంథముగ రచించినారు.

శర్మగారు శ్రీవిద్యోపాసకులు. వారికిని నాకును నావిషయమున నొక్కింత సతీర్థ్యత్వము కలదు. ఇది మాకుఁ గలసంబంధము. మాకు సమక్షమునఁ దాత మనుమలవరుసలు చెల్లుచుండును. పరోక్షమున మాకుఁగల యనుబంధ మపారమై యుండుననుట సత్యదూరముకాదు. ఆధునికకవులలో బహుగ్రంథములు నిర్మించిన యుత్తమకవులలో వీరగ్రస్థానము నలంకరింతురని చెప్పుటకు సంశయింప నక్కఱ లేదు. సనాతనధర్మతత్పరులగు శర్మగారు స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానము లొనర్చు టెప్పుడో నియమాతిక్రమణముగాకుండఁ బ్రత్యహమును బాఠశాలకుం బోయి వచ్చుట యెప్పుడో యిన్నిగ్రంథములు వ్రాయుట కవకాశము గలిగించుకొనుట

యెప్పుడో యని విచారించినవారికి వీరి గ్రంథరచన విస్మయముతోఁపింపకమానదు. కావుననే వీరు పరదేవతోపాసనాసక్తచిత్తులుతత్కరుణాకటాక్షపాత్రులు నని సర్వమంగళాపరిణయపీఠికలో బ్రహ్మశ్రీ నాగపూడి కుప్పస్వామయ్యగారు వ్రాసిన వాక్యము సమర్థించుచు వారియభిప్రాయముతో నే నేకీభవించుచున్నాను. వీరి కిప్పటికి సుమా రేఁబదినాలుగుసంవత్సరముల వయస్సుండినను ముప్పదిసంవత్సరములవయస్సుగలవానివలె సద్యశ్శ్లతగ్రంథకల్పను లగుదురని చెప్పుటతిశయోక్తి కాదు. తొల్లి పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రకవికిఁ జేదోడువాఁదోడై సరస్వతియేవచ్చి గ్రంథములు వ్రాసెనని వినుచున్నారము. అట్లే వీరికిని పరదేవత సాహాయ్యము చేయుచున్న దేమో యనుతలంపు కలుగుచున్నది.

మఱియు నిక్కవిచంద్రు లింక నెన్ని మహాగ్రంథములు రచించి యెన్నికృతి సమర్పణోత్సవములు సలిపి మముబోంట్ల నట కాహ్వానించి యెంతశ్రమపెట్టనున్నారో తెలియదుగాని, మాకుఁ గడపపురంబునకు "సీజనుటిక్కట్టు" పుచ్చుకొను టయే మంచిదని తోఁచుచున్నది. వీరి గ్రంథరచనాపాటవముం జూడ నేనింతవాఁడ నంతవాఁడ ననుగరువంబుగల పరులకుఁగాదు కాదు నాకుఁ గన్నుకుట్టినట్లుగానే యుండును. కాని నిజము చెప్పవలసివచ్చినప్పుడు ఇన్నేసివేలపద్యములుగల యిన్ని మహాగ్రంథములు వ్రాయుట సామాన్యకవికి సులభసాధ్యము కాదు గావున వీరిని శేషామరావతారమనియే చెప్పవచ్చును. శేషుఁ డొరులకు హానిచేయునేమో యని సంశయంపడ నక్కఱలేదు వీరు శేషాద్రులై కవీశ్వరుల శీర్షంబునం బెట్టికొని భక్తాభీష్టప్రదులగుచు సర్వజనస్తోత్రపాత్రులగుచున్నారనుట స్వభావోక్తియే.

ఆంధ్రీకరణకారణము.

వీరు భాగవతోత్తములు గావున భగవద్భక్తిని బ్రతిపాదించు నీభాగవతమును వ్యాసభగవానులు బహుగ్రంథములు రచించినపిమ్మట రచించినట్లె రచించుటకుఁ దొరంగిరిగాని, పోతనామాత్యునికన్న మిన్నగా రచించి లోకంబును మెప్పింపఁగల మనుగరువంబునం గాదని వీరిపీఠికలోని:—

ఉ. బమ్మెరపోతనార్యుఁ డొగి భాగవతమ్మును దెన్గొనర్చె; మో
దమ్మలరార దానిఁ గవితల్లజు లెల్లరు సంతసంబు శీ
ర్షమ్ముల దాల్తు; రట్టి కృతిసత్తమముం దెనిగించు టేల గ
ర్వమ్మునఁ గాక యంచుఁ దెగిపల్కకుఁడీ బుధులార! మ్రొక్కెదన్.

ఉ. రాముచరిత్రమెల్లఁ గవిరాజులు మెచ్చఁగఁ దెన్గొనర్చి శ్రీ
ధాముఁడు ముక్తినాథుఁడు విధాతృముఖామరపూజితుండు నా
తామరసాక్షుదివ్యచరితంబును వ్రాసితి; వాంఛితం బిదే;
నామదిఁ గల్గె నంచుఁ గవినాయకు లెల్లరు నమ్మఁగాఁదగున్.

చ. పలువురు పండితోత్తములు । భాగవతార్థము లిట్టు లంచు ని
స్తుల మగుపాండితీమహిమ । తోఁపఁగ వ్యాఖ్య లొనర్చి రందొగిం
దెలిపినయర్థభేదములు । తెన్గునఁ దేటపడంగఁ గూర్పఁగాఁ
దలఁచితి నిందుఁ గన్పడెడుతప్పుల దిద్ది కృతార్థుఁ జేయుఁడీ.

ఈపద్యములవలనఁ దెలియుచునేయున్నది. ఇందలికడపటిపద్యమునఁ దెల్పినట్లు భాగవతార్థప్రభావము లిట్టివని పండితులు వ్రాసినవ్యాఖ్యానార్థభేదములను దెనుఁగువారికిఁ దేటతెల్లంబుగావించుటకే వీరిసంకల్పమని తెలియుచున్నది. ఇంతియకాని పోతనకవీంద్రునితోఁ బోటీచేయుటకని పొరపాటునకైన నేవాచాలుఁడును బలుక సాహసింపఁడని నానమ్మకము.

మఱియు ననేకస్థలములయందుఁ బోతనాదులు మూలము నతిక్రమించిరని మన మెఱుంగుదుము. యథామూలార్థ మెఱింగించుటయు నిక్కవియాశయమే. ఇట్లు చెప్పుటచేతఁ గవితయందే బండారము నుండఁబోదని పాఠకమహాశయు లూహింపరాదు. వీరికవితాకన్య పోతనపైఁ బోటీచేయలేదేమోకాని, నారయాదులపైఁ బోటీచేసి మేటి యనిపించుకొనక మానదని ముమ్మాటికిం జెప్పుచున్నాను. బమ్మెరపోతనామాత్యుఁడు.

ఉ. బాలరసాలసాలనవపల్లవకోమలకావ్యకన్యకం
గూళల కిచ్చి యప్పడుపుఁగూడుభుజించుటకంటె సత్కవుల్
హాలికు లైననేమి గహనాంతరసీమలఁ గందమూలకౌ
ద్దాలికు లైననేమి నిజదారసుతోదరపోషణార్థమై.

అని చెప్పుకొన్నవాఁడయినను భోగినీదండకమును (ఇది యొకవేశ్యం గూర్చి వ్రాయఁబడియున్న యసత్కావ్య మనంబడుగ్రంథము) సర్వజ్ఞసింగమహీపాలునకుఁ గృతియిచ్చినట్లును విందుముగాని మనశేషాద్రిశర్మగారు తాము వ్రాసినయేచిన్నగ్రంథమైన ధనాశంజేసి నరులకుఁ గృతియిచ్చినట్లు వినము. పరమేశ్వరభక్తి తత్పరుండగుశర్మగా రీదశమస్కంధము:—

క. ఓంకారరూపునకు నిర,హంకారజనాంతికస్థితాత్మునకుం గృ
ష్ణాంకితవరనామునకుఁ, సంకటహరునకును సుప్రసన్నాస్యునకున్.

అని శ్రీకృష్ణాంకితముగావించి ధన్యులై తనజన్మము సార్థకముచేసికొనిరని చెప్పనొప్పు. వీరికిఁ గృష్ణుఁ డనిన, రాముఁ డనిన, విష్ణు వనిన, శివుఁ డనిన, శక్తి యనిన నొక్కటియేకాని భేదాభిప్రాయము లేదని వారియాశ్వాసాంతపద్యముల వలనను, నితరగ్రంథములవలనను దెలియవచ్చుచున్నది.

గ్రంథశైలి

ఇఁక శైలిఁగూర్చి యించుక ప్రశంసించెద. శర్మగారికవిత్వము నాతికఠిన మృదుమధురమై శబ్దాలంకారశోభాయమానమై పండితపామరజనహృదయంగమంబై చదువరుల కానంద మాపాదించుచుండును. పదలాలిత్యంబును, ధారాశుద్ధియు, శయ్యాపాకవృత్త్యాదులును సముచితంబులు. ఓజఃప్రసాదమాధుర్యాది కావ్యగుణంబు లిందు మెండుగాఁ గానంబడుచుండు. వీరికవిత్వము ద్రాక్షాపాకము గాక నారికేళపాకముగాక రెండింటికి మధ్యమమనందగు కదళీపాక మనందగు. వీరికవిత్వమం దొకవంతు తెనుఁగుపదములును రెండువంతులు సంస్కృతపదములు నుండును. వీరు శృంగారాదిరసములకన్న భక్తిరసము చక్కఁగాఁ బ్రదర్శించి యున్నవారు. ఈదశమస్కంధమునందు శృంగారవీరాదిరసము లక్కడక్కడ మనోజ్ఞములుగ వర్ణింపఁబడియున్నవి.

శృంగారరసము

చ. కలువలవాసనల్ మిగుల । గందపుఁబూఁతల చెల్వ్వమించు దో
ర్జలజముఁ గృష్ణుఁ డొక్క వ్రజ।సారసనేత్ర భుజంబుఁ జేర్పఁగా
నెలమిని మూపుకొంచుఁ దగ । నింతి శరీరము హృష్టరోమమై
వెలయఁగ ముద్దుపెట్టుకొనె । వెన్నుఁడు దన్ను బహూకరింపఁగన్.

వీరరసము

చ. హరియును దోర్యుగంబున మహాసురు నాతని బిట్టు పట్టి వే
ధరణిఁబడంగఁ ద్రోచి సుర।తల్లజు లభ్రమునుండి, చూడ నా
శరుని వధించె నెప్పగిదిఁ । జంపుదురో పశుపుఙ్గజనంబు ల
క్కరణినె యంతద్వారమును । గప్పినతాలిని జిమ్మి బాలురన్.

కరుణరసము

ఉ. ఒక్కముహూర్తమాత్రమున । నుగ్రతరంబుగఁ జుట్టముట్ట నిం
కెక్కడిజీవితం బనుచు । నెంచుచు గోధనగోపకార్భకుల్
దిక్కఱి భీతిఁజెంది బల।దేవయుతుం డగుకృష్ణుఁ జేరి నీ
వొక్కఁడవే మహార్తి గను చున్నమముం దయఁ గావఁజాలుదౌ. ౧౦-౨౮౧ ద.

అద్భుతరసము

సీ. కనులు విప్పఁగ లేని । కసుగందుగా నున్నయప్పుడే గురుబలం । బొప్ప మించు
నట్టి పూతన యంక।మందుండి చనుఁబాలుప్రాణాళితో శరీ।రంబు వయసుఁ
గాలుండు హరియించు।కరణిఁ బీల్చెనుగ దామూఁడుమాసంబుల । యీడునాఁడె
శకటంబుక్రిందను । శయనించి తానుండ పయిఁబడవచ్చిన।బండి నట్టె

తే. యేడ్చుచుం గాలఁదన్నంగ నిద్ధపాద
హతికి నాబండి తలక్రిందు లగుచు గ్రిందఁ
బడుచుఁ గూలెను వత్సరప్రాయ మలరు
తఱిని గ్రిందను గూర్చుండ దనుజుఁ డొకఁడు.

హాస్యరసము

శా. నీపత్మోరుహ మిద్ది పూజ్యతమమై నిత్యంబు వైమానిక
స్త్రీ పూజ్యంబయి యొప్పు మీర లబలల్ చిత్తంబునం దించుకే
వ్యాపారాంతరముల్ తలంపక మహాభక్త్యుద్ధతిన్ వచ్చి మీ
మీపుట్టంబులు చేకొనుం డభిరుచిన్ మేలొందు మీ కెంతయున్.

భయానకరసము

సీ. స్తనయిత్నుసంతతి దారుణధృతిమీఱ విద్యుత్ప్రతానసీ వితతి మెఱయఁ
దీవ్రమారుతవితతి ప్రేరితంబులై జలదంబు లొక్కట సలిలశర్క
రావళిఁ గురియంగ నామందఁ బీడించె స్తంభంబులనుబోలు సతతవర్ష
ధారలు గురియంగ ధాత్రియంతయు జలమయముగాఁ గన్పడె మఱియునతము
తే. నున్నతంబును గనరాకయుండె నొక్క,విధముగా వృష్టిధారలు వెలయుచుంట
మిక్కటంబుగ వాతంబు మించుచుంట,పశువు లెల్లను వడవడ వడఁకఁదొడఁగె.

భీభత్సరసము

చ. కనుఁగొని తేజమెల్లను వికావికలై చన నాతురంబు పై
కొనఁ బ్రమదంబు వీడి చనఁ గోరికయంతయు వమ్ముగాఁగ నా
నన మొగి నెండిపోవఁగ మనంబునఁ గుందుచు నున్న చైద్యునిం
తని వచియింపరాని బహుళార్తిని బ్రుంగినవానిఁ జూచుచున్.

రౌద్రరసము

ఉ. వంచకమధ్యసంస్థనిజభాగముఁ గైకొనిపోవుసింగమ
ల్లెంచక రాజలోకము నహీనపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగాఁ
గాంచనచేలుఁ డాబలముఖప్రకటాహవశూరులెల్లఁ బొ
మ్మంచొగిఁ బ్రోత్సహింపఁగ నృపాత్మజఁ గైకొనిపోయె మెల్లనన్.

భక్తిరసము

సీ. హైరణ్యగర్భాదు లగుయోగులాధ్యాత్మికాధిభూతములకు నాధిదైవ
తమునకు సాక్షివై తగవానికెల్ల నంతర్యామివై నియంతవు నగు నినుఁ
గొలుతురు! కర్మయోగులు కొంద ఱైంద్రాది బహుదేవతాస్వరూపమున నలరు
నిన్నె త్రయీవిద్యనియతిమైఁ బెక్కుయజ్ఞముల నారాధింత్రు సర్వరూపుఁ
* *

తే. డవుగ వెలయుదుగానఁ గడంగి జ్ఞాను, లైనకొందఱు బహురూపమైన కర్మ
వితతి నీయందె యర్పించి విమలమైన, యుపశమముఁ గొని సత్సమాధిపరిణతిని.

ర స ని రూ ప ణ ము

మఱియు నిం దుపమానోత్ప్రేక్షాద్యలంకారములు నిండియున్నవి. గ్రంథవిస్తరభయంబున వాని నుదాహరింప మాని రుక్మిణీకళ్యాణములోని కొన్నిపద్యములు చూపుచున్నాను. చిత్తగింపుఁడు.

చ. గలగల మ్రోగు నందియలకాంతుల నగ్రతలంబు గ్రమ్ముచున్
వెలికిని బాఱుచుండ నొకవింతగఁ బాదము లుర్విమోపుచున్
లలితమరాళరాజగతులన్ మఱపించుగతుల్ చెలంగ నా
లలనయు శ్యామనాఁదగి విలాసము మూర్తిధరించినట్లుగన్.

చ. కనఁబడి దేవమాయ యొకో కానియెడన్ ధర నిట్టి రూప మొ
ప్పునె యని గుంపుగూడి యశముల్ దిశలం దగువీరులెల్ల మో
హినియె యటన్నయూహ తము నెంతయు నేఁచఁగ జూచి చూచి నె
మ్మనముల మోహమంది రభిమానము వీడి తదేకనిష్ఠులై.

మ. కులదైవంబును బ్రాక్తనాచరణభంగుల్ పూన్కిఁ బాటించు నా
చలముం బన్ని స్వకీయశోభలను గృష్ణస్వామి కర్పించుచున్
గలహంసైకగతుల్ చెలంగఁ జను నాకంజాక్షి వీక్షించి రా
జిలుతత్తాపముచేఁ ద్రపామిళితమై చెల్వారు వాల్చూపులన్.

మ. తమచిత్తంబులధైర్యము న్వదలి వింతం బూనియుండంగ భూ
రమణుల్ కేల ధరించియున్నగురుశస్త్రవ్రాతముల్ జాఱి వే
గ మహిం బర్వఁగ దంతిఘోటకశతాంగశ్రేణిపై నుండి మో
హము ముంపన్ ధరణీస్థలిం బడిరి యంత్రాళి న్విడంబించుచున్.

మ. తరుణీరత్నము పద్మకోశనిభపాదద్వంద్వమున్ మెల్లనన్
ధరణిన్ సోఁకఁగఁ జేయుచున్ మనమునం దైత్యారి రాకన్ నిరం
తరమున్ గోరుచుఁ జూర్ణకుంతలవితానం బాస్యపద్మంబుపైఁ
బరఁగన్ డాపలిచేతిగోళ్ళ తుదలం బల్మారు పోఁద్రోయుచున్.

(తాండవకృష్ణభాగవతము.)

మ అలినీలాలకఁ బూర్ణచంద్రముఖి నేణాక్షిం బ్రవాలాధరిం
గలకంఠిన్ నవపల్లవాంఘ్రియుగళిం గంధేభకుంభస్తనిన్
బులినశ్రోణి నిభేంద్రయాన నరుణాంభోజాతహస్తన్ మహో
త్పలగంధిన్ మృగరాజమధ్యఁ గని విభ్రాంతాత్ములై రందఱున్.

వ. మఱియు నయ్యింతి దరహాసలజ్జావలోకనంబులం జిత్తంబు లేమఱి, ధైర్యంబు దిగనాడి, గాంభీర్యంబులు విడిచి, గౌరవంబులు మఱచి, చేష్టలు మాని, యెఱుక లుడిగి, యాయుధంబులు వైచి, గజతురగరథారోహణంబులు సేయ నేఱక రాజు లెల్ల నేలకువ్రాలి రాయేణలోచన తననామకరనఖంబుల నలకలు దలఁగఁ ద్రోయుచు నుత్తరీయంబు చక్కనొత్తుచుఁ గడకంటిచూపులం గ్రమంబున రాజ లోకంబు నాలోకించుచు. (పోతనభాగవతము)

ఇట్లు స్వభావోక్తులతోఁ దాండవకృష్ణభాగవతము విరాజిల్లుచున్నది. ఇంక మూలానుసరణములంగూర్చి

శ్లో. ఏకాయనో౽సౌ ద్విఫలస్త్రిమూలశ్చతూరసః పంచశిఘః షడాత్మా,
సప్తత్వగష్టవిటపోనవాక్షో దశచ్ఛదో ద్విఖగో హ్యాదివృక్షః. ఆ. ౨ శ్లో. ౨౭
దీనికి వివరణముగ నున్న భాగముఁ గనుఁడు శ్రీశర్మగారిరచనము—

సీ. ఈప్రపంచమె యాది।వృక్షమై యొప్పారువ్యష్టిసమష్టి దేహమగు నద్ది
ప్రకృతియే దానికిఁ। బాదగుసుఖదుఃఖములను పండ్లవి రెండు।గలిగియుండు
సత్వరజస్తమస్సంజ్ఞిక గుణములు మూఁడును దానికి। మూలములగు
ధర్మార్థకామముల్ । తగుమోక్ష మన నాల్గురసములౌ భూరుహ।రాజమునకు
తే. నింద్రియము లైదు శబ్దాదు। లెఱుఁగఁజాలు
విధము లగుతుత్తు దప్పియు। విపులశోక
మోహజరలును మృతి యనఁ। బొలుచు నాఱు
నూర్మ్ము లనెడుస్వభావంబు। లొప్పు మఱియు. ౨౮

సీ. త్వఙ్మాంసరుధిరమేదస్సులు మజ్జయు నస్థులు శుక్లంబు। ననెడు నేడు
ధాతువుల్ పైపొరల్। భూతపంచకమనోబుద్ధ్యహంకారముల్। పోల నెనిమి
దియు విటములు మఱియు నవరంధ్రముల్ నవకోటరములు ప్రాణము నపాన
మును వ్యానముసమానము ను దానమునుగృకరమునాగ దేవదత్తములుకూర్మ
తే. మును ధనంజయమును నాఁగఁ। జనునివి పది
పత్రములు జీవుఁ డీశుండు। పక్షులగును
నీప్రపంచాఖ్యభూరి మహీరుహమున
కిట్టిదానికిఁ నీశుండ। వీవెకావె. ౨౯

గోపికావస్త్రాపహరణఘట్టము.

అత్రాగత్యాబలాః కామం స్వస్వం వాసః ప్రగృహ్యతాం,
సత్యం బ్రవాణినోనర్మ యద్యూయం వ్రతకర్శితాః. ౧౧
న మయోదితపూర్వంవా హ్యనృతం తదిమే విదుః,
ఏకైకశః ప్రతీచ్ఛథ్వం సహవా తనుమధ్యమాః. ౧౨

తస్య తత్క్ష్వేళితం దృష్ట్వా గోప్యః ప్రేమపరిప్లుతాః,
వ్రీడితాః ప్రేక్ష్య చాన్యోన్యం జాతహాసా న నిర్యయుః. ౧౩

చ. అనృతము నే వచింప నని యందఱు వీర లెఱుంగుదు ర్గనుం
గొనుఁడు సుమధ్యలార! యివి గోవసనంబు లొకొక్కరే జనం
బున నఱుదెంచి కైకొనఁగఁబోలును గుంపుగఁ గూడి యైనఁ జే
కొనఁదగు దీన నెద్ది మదిఁ గోరుదురో యటుచేయఁగాఁదగున్. 1363 ౧౧

చ. అని యిటు లాపరాత్పరుఁడు హర్షమునన్ బరిహాసవాక్కులన్
వనితలు చక్కఁగా వినఁగఁ బల్కిన గోపిక లట్టిప్రేమవా
హినిని మునింగి యొండొరుల నెంతయుఁ గాంచుచు లజ్జపెంపునన్
మనములనుండి ప్రీతి యొకమాడ్కిని నవ్వగ వెల్వడం గడున్. 1364 ౧౨

చ. జలములనుండి వెల్వడఁగఁ జాలకయుంచె వసించియుండి రా
జలరుహనాభుఁ డిప్పగిది సంతస మొప్పఁగ మాటలాడ నా
పలుకులు స్వీయచిత్తములఁ బల్విడి లాగఁగఁ గంతదప్పుశీ
తలసలిలాంతరాళమునఁ దద్దయు మేనులు కంప మొందఁగన్. 1365 ౧౪

శ్య మ ం త కో పా ఖ్యా న ము

క్షీణసత్త్వః స్విన్నగాత్రస్తమాహాతీవ విస్మితః ౨౬.
జానే త్వాం సర్వభూతానాం ప్రాణ ఓజస్సహోబలం,
విష్ణుం పురాణపురుషం ప్రభవిష్ణుమధీశ్వరం. ౨౭ సం. భాగ. అ. ౫౬

............సత్త్వంబు క్షీణింపఁ గాయమెల్ల
స్వేదబిందుయుతంబయి చేష్టలుడుగ, విస్మయం బెంతో గదుర నవ్విభునిఁ జూచి.

చ. పలికె మహాత్మ! భూతములపంక్తికిఁ బ్రాణము నీవె, ప్రాణపం
క్తులకుఁ బ్రవృత్తిసత్త్వమును దొరపువేగము ధారణాఖ్యమా
బలమును నీవె యంచెఱుఁగువాఁడ సనాతనపూరుషుండవై
చెలఁగి యధీశ్వరుండవయి జిష్ణుఁడవై తగుదీవె సత్ప్రభూ! 459

సు భ ద్రా క ల్యా ణ ము

సోఽపశ్యత్తత్ర తాం తన్వీం యతిః కన్యాం మనోహరాం,
ప్రీత్యుత్ఫుల్లేక్షణాత్తస్యాం భావక్షుబ్ధం మనో దధే ౬

స్థాపితం చకమే వీక్ష్య నారీణాం హృదయంగమం,
హసంతీ వ్రీడితాపాంగా తన్న్యస్తహృదయేక్షణా. ౭

తాం పరం సమభిధ్యాయ న్నంతరంప్రేప్సు రర్జునః,
నలేభే శం భ్రమచ్చిత్తః కామేనాతిబలీయసా. ౮

ఉ. వీరవతంసచిత్తముల వేఁడుక నిట్టటు లూఁగులాడఁగాఁ
జారుతరాంగసంగతిని జాణతనంబునఁ జేయుకన్యకా
కారమహార్హరత్నము నొగాదిగఁ గాంచుచు నేత్రకంజముల్
భూరితరంపుఁ బ్రీతిమెయిఁ బొంకముగా వికసిల్ల నల్లనన్. ౫౪ 2037

ఉ. జవ్వనులందు మిన్నయగుఁ త్ర్యాస్థలి నూతనసృష్టియా నిదే
యివ్వనితావతంస మొకఁ డే లభియించినఁజాలదే సుఖం
బవ్వల వేఱొకండు గలఁదంచుఁ దలంపఁగఁనౌనె యంచు లో
జవ్వనిపై విరాళిఁగొని స్వాంతము నిల్పఁ గలంగుచుఁ గడున్. ౬ 2038

ఉ. ముద్దులగుమ్మ యామె ననఁబోఁడుల మొత్తనిమానసంబులం
దద్దిర! సమ్మదామృతము హారితరంబుగ నిండఁజేయుచుఁ
ముద్దుఁడువోలె నున్నయల మోసపుసంయమిఁ గుంతిసూను న
ట్లొద్దికఁ గాంచి కన్గొనల నొప్పెడుసిగ్గున నుంత నవ్వుచున్. ౭ 2039

ఉ. ఆనవమోహనాంగుపయి నాత్మహృదక్షిసరోజయుగ్మముఁ
బూనికమీఱ నిల్పి పతిఁబుద్ధిఁ జెలంగినదయ్యె నిట్టు లా
మానిని మోహనాంగుఁడును మానసికోర్కులనుండి రా పృథా
సూనుఁడు నన్ను మిన్నయయి శోభిలునట్టి సుభద్ర నెంతయున్. ౭౪ 2040

చ. మదినిదలంచుకొంచు నొకమాఢ్కి మరల్పఁగరాక యెప్పుడుఁ
గదురునితాంతకామమున గాఢతరం బగుతాప మొందుచుఁ
మదవతిసంగ్రహించి చనుమార్గ మదెయ్యదొ యంచు నెంచుచుం
టఁ దనకు రామముఖ్యులు కడంగి యొనర్చెడు నట్టిపూజలన్. ౮ 2041

భ్రమరగీతలు

శ్లో. మధుప! కితవబంధో! మాస్పృశాంఘ్రిం సపత్న్యాః
కుచవిలులితమాలా కుంకుమశ్మశ్రుభిర్నః,
వహతు మధుపతిస్తన్మానినీనాం ప్రసాదం
యదుసదసి విడంబం యస్య దూతస్త్వ మీదృక్. ౧౨ శ్లో.47వఅధ్యాయము.

చ. ఓమధుపా! తలంపఁగితవోత్తమబంధువ వీవు మానప
త్నీ మదిరేక్షణాకుచయుగతిస్ఫుటపీడితపుష్పహారస
క్తామిత కుంకుమాంకితముఖులై తగుమీసల నస్మదంఘ్రులఁ
గోముగ ముట్టకుండు మిఁకఁ గోరకుమా నతిపూర్వకంబుగన్. 2642

చ. విను మొకమాట యమ్మధుపవీరుఁడు శ్రీమధురాపురిస్థ మా
నినుల ప్రసాదమే సతము నెమ్మి వహించును గాక మాదయఁ
గన ఫలమేమి యాతనికిఁ గల్గును యాదవులున్న యోలగం
బునఁ బరిహాసపాత్రమగుఁ బో హరి నెయ్యము మాట లేటికిన్. ౧౨ 2643

శ్లో. యదనుచరితలీలా కర్ణపీయూషవిప్రు
ట్సకృదదనవిధూతద్వంద్వధర్మావినష్టాః,
సపది గృహకుటుంబం దీనముత్సృజ్య దీనా
బహవ ఇవ విహంగా భిక్షుచర్యాం చరంతి. ౧౮ శ్లో. ౮౭ అధ్యా.

సీ. ఆమహాపూరుషు నమలచరిత్ర లీలాహ్వాయ కర్ణామృతైకబిందు
మాత్రమే యొకసారి మమత ద్రావినయంత ద్వంద్వధర్మంబులఁ బాసి లోక
సంసక్తి వదలి యాక్షణమ దీనం బగుగృహకుటుంబము వీడి యెల్లభోగ
ములఁ బాసి హంసపక్షులరీతి భిక్షుచర్య జరపుచుందురు భ్రమరవర్య!
తే. హరిణవధువులు మృగయుని దగునెలుంగు, మగనికంఠరవంబని మదిఁ దలంచి
విశ్వసించి తదంబక వేదనలఁబ, డెడుతెఱంగునఁ గుటిలాత్ము నుడులను విని. ౧౮

రుక్మిణితో నర్మోక్తు లాడుట

శ్లో. రాజపుత్రీప్సితాభూపై ర్లోకపాలవిభూతిభిః,
మహానుభావైః శ్రీమద్భీ రూపౌదార్యబలోర్జితైః. ౧౦
తాన్ప్రాప్తానర్థినో హిత్వా చైద్యాదీన్ స్మరదుర్మదాన్,
దత్తా భ్రాత్రా స్వపిత్రా చ కస్మాన్నోవవృషేఽసమాన్. ౧౧

క. ఓరాజపుత్త్రి! మును నినుఁ, జారుతమం బైన రూపసంపదబలముల్
బౌరుషము దిగధిపాలక, సారైశ్వర్యంబు గలుగు జనపతులు తమిన్. ౯౪. 685
అ. ౬౦

క. కోరిరిగద? వారలు సు, శ్రీరంజితులాఢ్యులందు శిశుపాలాదుల్
భూరమణేంద్రులుగద? య, వ్వారలు నినుఁ బెండ్లియాడువాంఛలు వెలయన్.
౧౦. 686 అ. ౬౦

క స్మరమదము పొంగఁగా వ, చ్చిరిగాదే? మఱియు నీదు జ్యేష్ఠప్రియసో
దరుఁ డగు రుక్మియుఁ దండ్రియు, ధరణీశుల కీయ మదిని దలఁచిరి కాదే.
౧౦౪ 687. అ. ౬౦

చ. సములగువారిభూమిపతి సత్తముల న్విడనాడి వారితో
సములముగాని మమ్ముఁ దమి సంధిలఁగా వరియించితేలొకో?
ప్రమదలయందు మేటివయి భాసిలు సుభ్రు! నిరంతరంబు భూ
రమణులకున్ భయంపడుచు రత్ననిధిన్ శరణంబు వేఁడెదన్. ౧౧౪. 688

మఱియు నీగ్రంథమున ననేకవర్ణనములు మనోహరములుగాను, కొన్ని గీర్వాణభూయిష్ఠములుగాను, కొన్నియాంధ్రభూయిష్ఠములుగాను పొడకట్టుచున్నవి. శ్రీకృష్ణుని శైశవక్రీడాభివర్ణనములయందును గొన్నియితరఘట్టములయందును దీనికిని బోతనభాగవతమునకును గొంతవ్యత్యాసము కొన్నికొన్నిచోట్లఁ

గానిపించును. అది శర్మగారిలోపమని యెంచుటకు వలనుపడదు. వీరు మూలము ననుసరించినారు. పోతన మూలము ననుసరింపలేదు.

అ మూ ల క ము

ఆ. అలసితివి గదన్న యాఁకొంటివి గదన్న, మంచియన్న యేడ్పుమాను మన్న
చన్నుగుడుపుమన్న । సంతసపడుమన్న, యనుచుఁ జన్ను గుడిపె । నర్భకునకు.
(పోతనభాగవతము)

శ్లో. రుదంతం సుతమాదాయ యశోదా గ్రహశంకితా,
కృత్వా స్వస్త్యయనం విప్రైః సూక్తైః స్తనమపాయయత్. అ. ౭ శ్లో. ౧౧

ఉ. అంత యశోద చన్గుడువ । కర్భకుఁ డేడ్చు టెఱింగి పుత్రు న
త్యంతముదంబునం గొనుచు । నాతనికిన్ గ్రహ మేదొ సోఁకె నన్
చింతను గాంచి బ్రాహ్మణులఁ । జెచ్చెఱఁ బిల్వఁగఁ బంచి పీడ యా
వంతయుఁ గల్గకుండునటు । లర్భకుఁ గావుఁ డటంచు వేఁడినన్.
(తాండవకృష్ణభాగవతము.)

ఇట్లమూలకములఁ బోతనకృతియందుఁ బెక్కుతావులఁ గనుఁగొననగు.

ఇట్లీదశమస్కంధమంతయు నాంధ్రీకరింపఁబడినది. మఱియు ననేకవిషయము లీగ్రంథమునుండి వ్రాయవలసినవియున్నను నాకుంగలయనారోగ్యముంబట్టియు, శర్మగారు కచ్చులోఁ గంతులువేయించుటంజేసియు, దిఙ్మాత్రసూచకంబుగావించుచు స్థాలీపులీకన్యాయమున నిట్లు సంగ్రహించి విషయము సూచించినాఁడ. మహాకవియగు శేషాద్రిశర్మగారు పరమభాగవతోత్తములు గావున నీదశమస్కంధముతోఁ దృప్తినొందక భాగవతమంతయు నామూలాగ్రముగ మూలానుసరణముగా నాంధ్రీకరించి యాంధ్రసోదరులయాదరణమునకుఁ బాత్రులై లోకాతీతయశోవిశాలు రగుదురు గాకయనియు, వారి కాయురారోగ్యైశ్వర్యములు పరమేశ్వరుఁ డనుగ్రహించుఁగావుతమనియుఁ గోరుచు నిందలినాలోపములు మన్నింపుఁడని పండితప్రకాండులం బ్రార్థించుచు నింతతో విరమించుచున్నాఁడను.

రాజమహేంద్రవరము
25-3-36.

ఇట్లు,
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి.

శ్లో. కారుణ

ఆపుష్ణ

పరమభాగవ

చంచల

తస్యా

అనునర్జునుని

అసం

అభా

అసం

వశా

అను శ్రీకృ
భగవద్వ్యాక
రించి మా
యందులకుఁ
నుండుటకు
ణమనవలయు
మానవున కొ
ర్యమే పర
యాక్షేపించి
లిక్లే యని రా
కలుగుటయు
నాచారము
లౌకరికార్య

సత్కా
దోఁచును. పే
వారు నుందు
***

శ్రీః.

శ్రీమద్భాగవతాంధ్రీకరణప్రయత్నము

శ్లో. కారుణ్యకర్బురకటాక్షనిరీక్షణేన తారుణ్యసంవళితశైశవవైభవేన,
ఆపుష్ణతా భువనమద్భుతవిభ్రమేణ శ్రీకృష్ణచంద్ర శిశిరీకురు లోచనం మే.

పరమభాగవతోత్తములారా!

చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవద్దృఢం,
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరపి సుదుష్కరం. ౩౪

అనునర్జునుని ప్రశ్నమునకు

అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలం,
అభ్యాసేన తు కౌంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే. ౩౫
అసంశయాత్మనా యోగో దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః,
వశ్యాత్మనా తు యతతా శక్యోఽవాప్తుముపాయతః. ౩౬

అను శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరు నుత్తరము గీతోపనిషత్తునందుఁ గనంబడుచున్నది. భగవద్వాక్య మేకాలమునందును వ్యర్థము కాదుకదా. ఈభగవదుక్తి ననుసరించి మానవులసంకల్పములు క్షణక్షణవిలక్షణములనియు మనశ్చాంచల్యమే యందులకుఁ గారణమనియు యోజింపవచ్చును. ఒకప్పుడు మనస్సు నిలుకడగా నుండుటకు వేఱొకతఱి నిలుకడగాంచమికిఁ గారణము ప్రాగ్జన్మకృతకర్మమే కారణమనవలయు. ఏదియుఁ గర్మసిద్ధాంతమునకు లోఁగకతప్పదు. ఒకప్పు డాకర్మము మానవున కొక్కవిషయమున మితిమీఱినయుత్సాహమును గల్పించుచు, నాకార్యమే పరమపురుషార్థమని తోఁపఁజేయును. ఇతరు లద్దానిని నిస్సారమని యాక్షేపించినను ఆతఁ డద్దాని వదలక సాగించుచుండు. ఎల్లరు చేయుకార్యము లిట్లే యని యెఱుఁగవలయు. దీనింబట్టియే లోకమున ననేకవిధాభిప్రాయములు కలుగుటయు, నొకరికార్యము నింకొకరు మెచ్చుకొనక దూషించుచుండుటయు నాచారముగా సాగుచుండును. కర్మసిద్ధాంతతత్త్వ మెద్దియని యాలోచించువార లొకరికార్యముల నాక్షేపింపరని నావిశ్వాసము.

సత్కార్యము లనేకవిధములు. అందొక్కటి యొకనికి నుత్తమముగాఁ దోఁచును. వేఱొకని కది విరుద్ధముగాఁ దోఁచును. ఉత్తమమని యంగీకరించువారు నుందురు. కావుననే మహాత్ములు

***

యే నామ కేచిదిహ నః ప్రథయంత్యవజ్ఞాం
జానంతి తే కిమపి తాన్ ప్రతి నైష యత్నః,
ఉత్పత్స్యతే హి మమ కోఽపి సమానధర్మా
కాలో హ్యయం నిరవధిర్విపులా చ పృథ్వీ.

అని వక్కాణించిరి. అనఁగా నితరు లంగీకరింపరని జంకి సత్కార్యమును మానరాదనియు శాస్త్రము శిష్టులు నంగీకరించినఁ జాలుననియు నిందలి సారము. నే నీ సిద్ధాంతమునే యాశ్రయించువాఁడనని విన్నవించుచున్నాఁడను.

శ్రీమద్రామాయణము నాంధ్రీకరించినపిదప శ్రీకృష్ణచరిత్రమును వ్రాయఁదగు ననుసంకల్ప ముదయించెను. బ్రహ్మపురాణముఁ దెనిఁగించినఁ జాలదా యని యడుగువా రుందురు. శ్రీమద్భాగవతమునఁ దశమస్కంధమునఁగల శ్రీకృష్ణచరిత్రమున విశేషవిషయములు గలవని పెద్దలందురు. దానంజేసి దశమస్కంధము నాంధ్రీకరింపఁబూనితి. అనంతపురమునందు దొరతనమువారికళాశాలయం దాంధ్రపండితులగు బ్రహ్మశ్రీ ప్రయాగ వేంకటరామశాస్త్రులుగారు మిక్కిలి ప్రోత్సహించిరి. నాశక్తికొలఁది వ్యాఖ్యానముల నన్వయించుకొని వానిసారమును గ్రహించి తెనిఁగించితిని. అనేకార్థములుగా వ్యాఖ్యాతలు వ్రాసినతావులఁ బ్రకృతకథ కేది చక్కగా సంబంధించునని నాకుం దోఁచునో దానినే వ్రాసితిని. నాశక్తి కనురూపముగా మూలమును వదలక వ్రాసితినని నా విశ్వాసము. ఏపద్యమునఁగాని బాగుండిన నది వ్యాసమహర్షిదే యనియుఁ దక్కినది నాదే యనియుఁ బెద్దలు గ్రహింతురని వేఁడువాఁడను. భాగవతమును యథామూలముగాఁ దెనిఁగించి పోతనమహాకవివిఖ్యాతి గణింప నెంచితినని కొందఱూహింపవచ్చును. అట్టి యభిప్రాయమే నాకు లేదనియు, నున్ననయ్యది యశక్యమని నేనెఱుంగుదుననియు సాధుమతులు విశ్వసింతురుగాక.

తెనిఁగించుతఱి మూలమున గూఢముగా నున్నయర్థమును విస్తరించి పాఠకులకుఁ దెలుపుట కవిలక్షణము. మక్కికిమక్కియన్నట్లు, ముక్కస్య ముక్కార్థః అన్నట్లు తెలిఁగింపరాదు. తనకుఁ దెలిసినయంతయర్థమును లోకుల కెఱింగింపవలయు. రహస్యములు రహస్యములుగనే యుంచవలయు ననుట మంచిదిగాదు. మూలార్థ మెఱుంగఁజాలనివారలకే యాంధ్రీకరణ ముపయోగించును. కాని యది మూలమునకంటెఁ గఠినముగనున్న లోకుల కెట్లుపయోగించును? మూలమున నున్న కొన్నిపదములు తెనుఁగునవ్రాసిన శ్రుతికటువుగా నుండును. వరారోహ, రంభోరువు లోనగునవి. అట్టివిశేష్యములకుఁ బదులు మఱొకపద ముపయోగింపవచ్చు. దాన నాగ్రంథమునకుఁ గొఱంత రాఁబోదు.

ఉ. ఒక్కెడఁ జక్కనౌ పదము నొక్కటి యుంచిన ముచ్చటౌ మఱిం
కొక్కెడ నున్నదానసగ ముంచి రచించిన ముచ్చటౌ మఱిం

కొక్కెడ నున్నదాని నటు ౹ లుంచి రచించిన ముచ్చటౌను గా
మక్కికి మక్కి యన్నటులు ౹ మార్చిన కావ్యము శ్రావ్య మెట్లగున్.

అని యిక్కాలముననుండుమహాశయులే తెల్పియున్నారు. అయ్యది న్యాయ్యమే యని యంగీకరించువారిలో నే నొక్కఁడను.

శ్రీకృష్ణచరిత్రముగల దశమస్కంధము వ్రాసినపిదప నేకాదశస్కంధము కూడఁ దెనిఁగించిన మేలనునాశయము కలిగె. పెక్కండ్రు నన్నిక్కార్యమునకుం బురికొలిపిరి. శిష్యకూటముం జేర్చుకొని తెలియనిధర్మముల నుపదేశించుచు మతాంతరద్వేషముఁ బుట్టించి వారిని గుమార్గమున నడువఁ జేయు కపటయోగులు శ్రీభక్తులు పాషండులు నగుమహనీయులదారి నాశ్రయింపక తెలిసినవియో తెలియనివియో సద్విషయములు మునికల్పితగాథలు తెనిఁగించుకార్యమునఁ బ్రవర్తించుట మేలని యూహించువాఁడను. సర్వమతములు మంచియుద్దేశముగలవనియే నాసంపూర్ణ విశ్వాసము. కాన మతాంతరధర్మములఁ దూషింపక యిక్కార్యమున దేహ యాత్ర గడపు టుత్తమమని తలంచి పెద్దలయాశయము నవలంబించి యాకార్య మునకుం బూనితిని. ఇంతకుముందే ప్రారంభించి పూర్తినొందించిన విచిత్రరామా యణము, కలివిలాసము పూర్తినొందింపనున్న హృదయానందము ముద్రించు ప్రయత్నము చేయకముందే ఏకాదశస్కంధ మారంభించితిని. భగవదనుగ్రహ మునఁ బెద్దలయాశీర్వాదబలమున నెఱవేఱునేని ధన్యుఁడను. కర్మగతుల నరయ నర్హులెవరు? 'గహనా కర్మణో గతిః' అని భగవంతుఁడే తెల్పినపు డద్దాని నెఱుంగఁ దివురుట వెఱ్ఱితనముగాక మఱేమగును? అట్టి భగవత్స్వరూపమగుకర్మము నాచే నిక్కార్యమును జేయించునయేని కృతకృత్యుఁడనే. మహాశయు లిక్కార్యము నామూలమునఁ గాఁదగునని యాశీర్వదింతురుగాక. "కిం వా ప్రార్థనయా పరోప కృతిషు స్వాభావిక స్తద్గుణః" అన్న పెద్దలసూక్తి యున్నదిగాన నేను విశేషించి వారిని ప్రార్థింపనక్కఱ లేదు.

నేను శాక్తుఁడనని పెక్కండ్రందురు. ఏయుద్దేశమున వారట్లనిరో నేఁబలుకఁ జాలను. భగవంతుఁడు భక్తు లేరూపమునఁ దన్ను ధ్యానించిన నారూపముననే వారికిం దగినయట్లను గ్రహించును.

"ఉపాసకానాం కార్యార్థం బ్రహ్మణో రూపకల్పనా"

అని మహాత్ములే తెలిపిరి. ప్రకృతి యనఁగా భగవద్భిన్నముకాదనియు భగవదిచ్ఛాశక్తి యనియుఁ బ్రకృతిపురుషుల వేఱుచేయ నెవ్వారికే సాధ్యము కాదనియుఁ జంద్రచంద్రికలకు నగ్నికి దాహికాశక్తికి నుండుసంబంధమే ప్రకృతిపురుషులకుం గలదనియుఁ బెద్దలనుండి చిఱుతప్రాయమునందే గ్రహించితిని. కానఁ ద్రిపుర సుందరి భక్తుఁడనని వ్రాసితిని. స్త్రీరూపము భగవంతునిది కాదను పెద్దల కొక్క

నమస్కారము. ఆపక్షమున నాతనిమహత్త్వమే యెగిరిపోవును. సర్వము తానైన మహాత్మునకు భేదమేమి? ఒక్కొక్కరి కొక్కొక్కరూపమునం దిష్టము. దానినే భగవద్రూపముగా భావించి యుపాసించు టుత్తమముకాని యది భగవత్ప్రీతికరముకాదు; ఇది యగుననుట మంచిదికాదు. ఒక్కరూపమునందే ఒక్కచిహ్నమునందే యతనికిం బ్రీతియుండునే నతఁడును మనవంటివాఁడే. ఇట్టివాదముచేయువారే కపటనాటకసూత్రధారు లనఁబడుపాషండులని తలంచువారలలో నేను నొక్కఁడను.

శ్రీభాగవతమున దశమస్కంధము వ్రాసి శ్రీకృష్ణున కర్పించితిని. సర్వమంగళాపరిణయము శంకరున కర్పించితిని. శివకేశవులకు భేదమే లేదనువాఁడను. కావున నొక్కపేరుతోఁగాక పెక్కునామములతో నాపరమాత్మనే స్మరింతును. అన్నినామధేయము లామహాత్మునకుం గలవని నాసిద్ధాంతము. “ప్రణమేద్దండవద్భూమావాశ్వచండాలగోఖరమ్” అని భాగవతము నేకాదశస్కంధమునను,

విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాస్సమదర్శినః.
సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః.

అని గీతాశాస్త్రమునందును గనఁబడుచున్నది. దీనిభావమేమి? భగవద్భిన్నము లేదని కదా. ఇట్టులుండ నేరూపమున నాపరాత్పరుని ధ్యానించిననేమి? త్రిపురసుందరీరూప మాపరమాత్మదనియే నాయాశయము. ఇట్టులుండ నేనెట్టిశాక్తుఁడనో సర్వజ్ఞులగుమహాశయులే యూహింతురుగాక. శంకరాంకితమైనను శ్రీకృష్ణాంకితమైనను బరమేశ్వరాంకితమనియే నే తలంతు. ఈభావముననే యీభాగవతభాగము శ్రీకృష్ణాంకిత మొనరించితిని.

భాషాంతరీకరణము.

ఇఁక నాయాంధ్రీకరణ మెట్టిదో యించుక విన్నవింతును.

మూ. ఇత్యుక్తస్స ఖలః పాపో భోజానాం కులపాంసనః,
భగినీం హంతుమారబ్ధః ఖడ్గపాణిః కచేఽగ్రహీత్. ౩౫
తం జుగుప్సితకర్మాణం నృశంసం నిరపత్రపం,
వసుదేవో మహాభాగ ఉవాచ పరిసాంత్వయన్. ౩౬ అధ్యా. ౧

చ. అనుటయు నాలకించి ఖలుఁడై యఘురూపుఁడు భోజవంశపాం
సనుఁడును నైనకంసుఁడు నిశాతకృపాణముఁ జేతఁ బూని యి
ట్లొనరుచు టింతయేఁ బొసఁగునొక్కొ యటంచుఁ దలంప కాగ్రహం
బునఁ ద్వరఁ బాఱె యాభగిని పూజ్యమనోహరకేశబంధమున్. ౮౩

చ. కరమునఁబట్టె; నవ్విధముఁ గాంచి స్వజన్మమునన్ వియచ్చరో
త్కరములు సాధువాద్యములఁ గమ్రవిభూతియుతుండుగా నగున్
ధరణి నటంచుఁ దెల్పుటను దామరసాక్షుఁడు పుట్టఁజాలు భా
గ్యరతిని గాంచుటన్ శమముఁగల్గిన యావసుదేవుఁడల్లనన్. ౪౪

తే. ఏవఁగల్గించు కార్యంబు నిట్లు చేయఁ, దలఁచి యున్నట్టిక్రూరునిఁ దన్ను నింద
చేయుదురు మానవులటన్న సిగ్గులేని, యాతురుని సామమార్గవాక్యములు పలికి.

మూ. శ్లాఘనీయగుణశ్శూరైర్భవాన్ భోజయశస్కరః,
స కథం భగినీం హన్యాత్స్త్రియముద్వాహకర్మణి. ౩౭

చ. మనమున బాధచేసెడు కుమార్గముఁ గ్రోధము మాప నెంచి మె
త్తనిపలుకుల్ చెలంగఁ దనతాలిమి యెంతయుఁ గార్యకారియై
కనఁబడఁబల్కెఁ; భోజకులకమ్రయశస్కర, శూరవారమా
న్యనిఖిలసద్గుణాకర! వినందగు నాపలు కొక్కఁడిత్తఱిన్. ౪౬

క. నీవు కులీనుండవు మఱి, భూవిభుఁడవు స్త్రీని జంపఁబోలునె యందున్
దేవకి నీతోఁబుట్టువు, పావనియు నవోఢయునగు భావింపు మెదన్. ౪౭

తే. ఆఁడుతోఁబుట్టువును జంపనర్హ మగునె, యందు నిప్పుడె పెండ్లియై యాసులక్ష
ణములతోఁ గూడియున్న దిమమతఁ జూపఁ, దగిన దేకాని చంపఁగాఁదగదు సుమ్ము

మూ. మృత్యుర్జన్మవతాం వీర దేహేన సహ జాయతే,
అద్యవాబ్దశతాంతే వా మృత్యుర్వై ప్రాణినాం ధ్రువః. ౩౮
దేహే పంచత్వమాపన్నే దేహీ కర్మానుగో వశః.

చ. మరణము భీతిదంబగుట మామకవిగ్రహరక్షణార్థమై
తరుణిని జంపకుండ నిట ధర్మము నెంచుట యెట్టు లందువో
నరవరపుత్త్రకా! వినుము నాపలు కొక్కటి దేహధారులై
పరఁగెడువార లెల్లరకు వర్షముతోడనె మృత్యు వొప్పుఁజూ. ౪౯

ఉ. ఇప్పుడొ నూఱువత్సరము లేగిన యప్పుడొ ప్రాణికోటికిన్
దప్పక కల్గుమృత్యు విది తథ్యము; దేహము పంచతంగనన్
జొప్పడియున్న కర్మగతిఁ జొక్కుచు దేహి స్వతంత్రహీనతన్
దెప్పున నూత్న దేహమునఁ దేజము నించుచుఁ బ్రాప్తనాంగమున్. ౫౦

మూ. ఏకదా క్రీడమానాస్తే రామాద్యా గోపదారకాః,
కృష్ణో మృదం భక్షితవానితి మాత్రే న్యవేదయన్. ౩౯

సా గృహీత్వా కరే పుత్రముపాలభ్య హితైషిణీ,
యశోదా భయసంభ్రాంత ప్రేక్షణాక్షమభాషత. ౩౫

యశోదా.—

కస్మాన్మృదమదాంతాత్మన్ భవాన్ భక్షితవాన్ రహః,
వదంతి తావకా హ్యేతే కుమారాస్తేఽగ్రజోఽప్యయమ్. ౩౬

శ్రీకృష్ణః—

నాహం భక్షితవానంబ సర్వే మిథ్యాభిశంసినః,
యది సత్యం గిరస్తర్హి సమక్షం పశ్య మే ముఖం. ౩౭
యద్యేవం తర్హి వ్యాదేహీత్యుక్తస్స భగవాన్ హరిః,
వ్యాదత్తావ్యాహతైశ్వర్యః క్రీడామనుజబాలకః. ౩౮
కిం స్వప్న ఏతదుత దేవమాయా కిం వా మదీయో బత బుద్ధిమోహః,
అథో అముష్యైవ మమార్భకస్య యః కశ్చనౌత్పత్తిక ఆత్మయోగః.
౪౧. అధ్యా. ౮.

చ. మనమున నెంచి వేచని కుమారుని జేత గ్రహించి సాధ్వసం
బునఁ గనుదోయి తొట్రిలఁగఁ బొల్పగుదృష్టులఁ ద్రిప్పు నక్షులుం
గనఁబడ నున్న యాకొడుకుఁ గాంచి చలాత్మక! యొంటిపాటునం
దినితి వదేల మృత్తనుచుఁ దెల్పిరి బాలకు లంచుఁ బల్కుచున్. ౫౩౪

క. వినిపించె నీదు నగ్రజుఁ,డును దీనిం జక్కనని కడుర్ బెదరింపన్
విని యంబా! మన్నును నేఁ, దినలే దీబాలకులును ధీవిరహితులై. ౫౩౫

చ. అనృతములాడి రిద్ది నిజమైనను వీరిసమక్షమందు మో
మును బరికింపు మీవె యటఁ బొల్చునొ వాసన యెద్ది నీమనం
బునకె యెఱుంగనౌ; ననినఁ బూనిక నన్నులమిన్న యట్టులై
నను ముఖముం గనంబఱుపు నాయన! చూచెద నీదుసత్యమున్. ౫౩౬

క. అనిహతపరమైశ్వర్యం,బునఁ దగి భగవంతుఁ డగుచుఁ బొలుచు హరియు నో
రును విప్పి చూపెఁ గ్రీడా,మనుజార్భకుఁ డౌట నిట్లు మాపతిముఖమున్.

చ. కనఁబడుచున్న దేమి యొకొ కారణ మీయది స్వప్నమానొ మే
ల్కొని యిటులున్న దానఁగద కూడునె స్వప్న మటంచు నెన్నఁగాఁ
గనుకనె దైవమాయ యనఁగాఁ దగునద్దియె యేని యెల్లరున్
గనుఁగొనియుందు రిద్దియును గాదిది నాదగుబుద్ధిమోహమా. ౫౪౧

సీ. బుద్ధిమోహమయేని ॥ పూనికఁ బెక్కుపర్యాయముల్ గాంచిన ॥ నల్లె నాకుఁ
గనఁబడుచుండుట ॥ గాదది; యీబాలకునకు స్వభావమై ॥ మనసుచేత
నూహింపరానిదై ॥ యెప్పుడు నాత్మయోగం బగునంచు నిక్కరణి నెంచి;

మూ. వనం చ తత్కోమలగోభిరంజితం జగౌ కలం వామదృశాం మనోహరం.
౨ అధ్యా. ౨౮

చ. మనుజవరేణ్య యందుఁగల ॥ మాధవుభావ మెఱుంగు టొప్పు నా
వనితలు సంతసించునటు ॥ వామనమూర్తి పరాత్పరుండు త
న్మనములఁ గామరాజ మను ॥ మానితబీజము నాటి వేణునా
దనియతి దేశికుండువలెఁ ॥ దాపము లంతము నొందునట్లుగన్. ౧౬౬౦

గూఢార్థముగా భావార్థదీపిక వ్రాసెను. దాని ననుసరించి వ్రాసితిని.

మహామతులారా! స్థాలీపులాకన్యాయము ననుసరించి నాపద్యములను మూలమును జూపితిని. ఈవిధముగనే తఱచుగా వ్రాసియుండునని తమ రూహింపఁగలరు. ఇందెన్నియో ప్రమాదములుండు. వానినెల్ల నాయందుఁగల వాత్సల్యమున నాకుం దెలిపి నాచేతనే సవరింపఁజేసి పుణ్యముగట్టుకొందురని వేఁడువాఁడ. తమవంటిసాధుసత్తముల నింతకంటె విశేషించి ప్రార్థింపనక్కఱ లేదు.

కృ త జ్ఞ త.

ఈగ్రంథముద్రణమునకు నెంతో దోడుపడిన శ్రీరాజా వెలుగోటి సర్వజ్ఞకుమారకృష్ణయాచేంద్ర బహదూరువారికిని, మ-రా-రా-శ్రీ పోణకా గోవింద రెడ్డి గారికిని, (డిస్ట్రిక్టుబోర్డు ఉపాధ్యక్షులు) నాపని తమపనిగా నామేలు తమమేలుగా భావించి నాకు సకలవిధములఁ దోడ్పడుచు భాషోద్ధారకులై దిగంతవిశ్రాంతకీర్తి విరాజమానులగు మ-రా-రా-శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారికిని, నేను గోరినంతనే బహుకార్యభారమగ్నులయ్యును బదులుమాటచెప్పక యుపోద్ఘాతముఁవ్రాసి సకాలమునఁ బంపిన కవిసార్వభౌములు శతాధికమహాగ్రంథకర్తలు నగు బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారికి నేతన్ముఖమున నాకృతజ్ఞతం దెలుపుచున్నాను. అచ్చుకూర్పు మొదలిడినదాదిగా వానిని దిద్దె నాకెంతయో తోడ్పడి కృతిసమర్పణోత్సవకార్యమున సకలభారమును వహించి నాకెంతో యూఱటఁగల్పించిన చిరంజీవి కావ్యపురాణతీర్థ విద్వాన్ జనమంచి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మకు (మైసూరులునం దాంధ్రపండితునకు) నాయాశిషములం

దెలుపుచున్నాఁడను. ధనదాతలగు మహాశయులపావననామధేయముల నుత్సవ చరిత్రమునఁ దెలిపియున్నాఁడను. అట్టి యుదారస్వభావులకును, నాయీయుత్సవమున కెంతోతోడ్పాటుచూపిన కడపనగరవాసులగుమహాత్ములకు నాకృతజ్ఞత నేతన్మూలమునం దెలుపుచున్నాఁడను. ఇంకఁ బెంచి వ్రాయ సమర్థుఁడనుగాని నేను నాయపరాధసహస్రముల మన్నింపుఁడని పండితాఖండలులఁ బ్రార్థించుచు నీవిషయమునుండి విరమించుచున్నాఁడను. నా యీలేఖినిని గ్రంథాంతరముల వ్రాయఁ ద్రిప్పుచున్నాఁడను.

నిందతు నందతు వా సన్నసూయురనసూయురత్ర కిం తేన
యత్స్నానసగమనాయై వేదం మమ తు పాథేయమ్.

అని విన్నవించు సజ్జనపాదారవిందభజనానందసాంద్రుఁడు,

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ పరమేశ్వరాయ నమః

శ్రీతాండవకృష్ణ భాగవతము

పీ ఠి క.

దే వ తా ది స్తు తి.

మన్మాన్యతమంబు జ్ఞానదము సచ్చిన్మోదరూపంబు ప
ద్మోమావాక్పతిసంతతార్చితము శ్రుత్యుక్తప్రభావంబు స
ర్వామర్త్యస్తుతిరాజవర్ణితము ధ్యానాధీన మోంకారస
ద్ధామావాసము నైన దివ్యమహమున్ । ధ్యానింతు నిష్టాప్తికై. 1

శా. మాయంగూడి ప్రపంచసృష్ట్యవనముల్ । మాయించుకార్యంబుఁ దాఁ
జేయం బూని యజాచ్యుతేశులను సంసిద్ధాహ్వలం దాల్చి దు
ర్జ్ఞేయుండై సకలాధికుం డగుచు జేజే లెల్లఁ గీర్తింప నా
మ్నాయంబుల్ వినుతింపఁ బూజ్యతముఁడై । నాథుండు నై నాశితా
పాయుండై తనయంతవెల్గు సగుణబ్రహ్మంబు సేవించెదన్. 2

మ. ఘనమై పొల్చువిరాట్టునాశయము నొక్కం బిట్టిదే యంచు లో
కనికాయంబు విచిత్రరీతి వెలయంగాఁ జేసి లోకేశులన్
వనజాతాసనవిష్ణుశంకరులు నాఁ । బ్రఖ్యాతిఁ గన్పట్టివా
రిని నిర్మించి యొసంగు శ్రీలలిత నిర్లిప్తం దలంతున్ మదిన్. 3

శా. ఎందుం జూచినఁ దాన యౌచు నెవరే । నెట్టెట్టు లర్చించినన్
డెందంబందు విశేషశాస్త్రహితమా । నేమంబునన్ ధ్యాన మా
నందస్ఫారసుధాసముద్రమున మగ్నం జేసినన్ వారి కిం
పొందం గోర్కుల నిచ్చుదేవిని జగద్వ్యాప్తమహేశ్వరిం గొల్చెదన్. 4

సీ. అద్భుతశక్తి మూలాధారచక్రకగత యయి యా విధి । గ్రంథిఁ జెండి
మణిపూరచక్రకమధ్యమ్మునందుండి కమలనేత్రగ్రంథి । ఖండనంబుఁ
గావించి యాజ్ఞాఖ్యకమ్రచక్రాంతరాళస్థయై వివిధవిలాసగతులఁ
దనరి రుద్రగ్రంథిదళనంబు గావించి మఱి సహస్రారకమలవసతిని

తే. గాంచి యమృతధారలఁ గురియించుచుఁ దగి
నవ్యవిద్యుల్లతాసమానప్రభ వెల

యంగ షట్చక్రములపైన నధివసించి
యలరు శివకామసుందరిఁ దలఁతు మదిని. 5

మ. పరమేశాజ్ఞను మౌళిఁ దాల్చి జగముల్ పాలింపఁగా భార్గవీ
సరిదీశాత్మజసాయమై వెలయ నంచచ్ఛక్తి దుష్టాత్ములన్
గురుచక్రంబునఁ జెండి ధర్మమున కేక్షోభంబు లేకుండఁగా
చు రమాకాంతుఁడు భక్తవత్సలుఁడు కాచుంగాక నన్నెప్పుడున్. 6

మ. వనజాతాక్షుని గార్యసిద్ధికి నదోబ్భంగిం బ్రవర్తింపఁ జే
యనగుం దద్విధిఁ ద్రిప్పుచున్ మునిసమారాధ్యాంఘ్రిపంకేజయై
వనజాతాకృతి నొప్పుపీఠమున దేవవ్రాతముల్ గొల్వ నొ
ప్పునతార్తిప్రశమైకదక్షఁ గొలుతున్ భూతౌఘమాతన్ రమన్. 7

చ. గరళమహాగ్నికంఠమునఁ గమ్రవిభూషణమై వెలుంగ భీ
కరఫణిహారకంకణనికాయము వత్సకరంబులందు సుం
దరముగఁ గన్పడం దనయనంతమహాద్భుతశక్తి యొంతయున్
నిరుపమమై చెలంగఁదగు నిర్మలమూర్తి భజింతు శంకరున్. 8

చ. అనిశము సర్వమంగళయె యై పరమేశ్వరువామపార్శ్వమం
దనుపమలీల నుండి జగదంబ యనన్ నుతిఁ గాంచి దుష్టమ
ర్దనగురుకార్యసంగతి సుతం బలరారుచు సత్కృపాబ్ధి నా
ఘనతవహించి లోకములఁ గాచెడుకామకళాంబఁ గొల్చెదన్. 9

ఉ. నిత్యము శర్మదంబు బహునిర్మలమున్ సుకృతాకరంబు నౌ
సత్యపదంబు వాసమయి సన్నుతి కెక్కఁగ వేదబృందముల్
ప్రత్యయ మొప్పు సృష్టి దగుభంగిని దెల్పఁగ మానిసంఘసం
స్తుత్యసరోజపీఠమున శోభిలు నాపరమేష్ఠిఁ గొల్చెదన్. 10

సీ. హరివాక్కమహరాఖ్యబీజంబు లే పరదేవి మంత్రరూపమున వెలయుఁ
దోరంపునాదబిందుకళ లేయంబికా వీణారవంబులై వినుతికెక్కు
భక్తవాంఛాళు లేపరమేశ్వరీకటాక్షాళిభవంబులై యమరుచుండు
జగదోఘవృద్ధిసంక్షయము లేభగవతీ హృదయానుసరణత నెసఁగుచుండు
తే. నట్టిశారద విధిరాజ్ఞి యనుపమాన, శక్తిసంయుత ముని మనస్సద్మవసతి
వేదపరినుతమహిమాఢ్య విమలధిషణ, సతము మన్మానసమున నొసంగుఁగాత.

చ. తొలుతనె పూజఁ గైకొనుచుఁ దోరపువేడుక భక్తకోటి వాం
ఛల నొడఁగూర్చుచున్ దివిజసన్నుతిఁ గాంచుచు విఘ్నయంత్ర ము
జ్జ్వలతరశక్తిఁ జెండి మునివర్యులు తన్బొగడంగ శ్రీపరాం
బలలితదృష్టిపాత్రుఁ డయి భాసిలు విఘ్నపతిం దలంచెదన్. 12

క. నిరతము శిష్యసమూహో, ద్ధరణమె సత్కృత్య మనుచుఁ దలఁచెడు కరుణా
శరధిని రాజ్ఞీవంశ్యుని, నరసింహబుధేంద్రు గురు మనంబునఁ గొల్తున్. 13

క. జ్యోతిర్విద్యావిద్వరు, నీతిజ్ఞుని సత్కృపాంబునిధి సచ్ఛిష్య
వ్రాతుని వేంకటరామసుధీతల్లజు దేశికుఁ మదిఁ ధ్యానింతున్. 14

క. ముకుళితహస్తుఁడనై వాల్మీకి వ్యాసుని గాళిదాసు మృదువాక్యఖ్యా
తికలితుదండిని భవభూతికవీంద్రాదులను సంస్తుతింతుఁ భక్తిన్. 15

క. తెలుఁగువిషయమునను త్రిమూర్తులు నాఁదగి సకలసుగుణతోయనిధు లనఁ
వెలసెడు భారతకవివర్యుల నన్నయముఖులఁ గొల్తు నురుతరభక్తిన్. 16

ఉ. భూతలమందు నీతనికిఁ బోల్పఁగ నీతఁడె సాటి భక్తి నం
చేతఱినేని చెప్పఁదగ కెల్లవిధంబులఁ దా నతుల్యుఁడై
చేత మదీశ్వరాంఘ్రిసరసీరుహయుగ్మమునందు నొప్పఁగాఁ
బ్రీతి నెసంగు పోతనకవిప్రవరుఁ భజియింతు నెమ్మదిన్. 17

క. శ్రీనాథ సుకవిశేఖరు, మానితయశు సోమనాథు మంజులకవితా
శ్రీనిలయు నంది తిమ్మన, ధ్యానింతుం బెద్దనార్యుఁ దద్దయు భక్తిన్. 18

క. శ్రీరామరాజభూషణుఁ, గోరికఁ దలపోసి మఱియుఁ గుంభిని సుయశ
శ్శ్రీరమ్యులైన సత్కవిధీరులఁ బ్రాచీనులను నుతింతుం బ్రీతిన్. 19

సీ. తెనుఁగుబాస రవంతయును గొఱంతను గాంచకుండంగ భారతమురుపరిశ్ర
మములకు లొంగి పారము గాంచి మఱియు శతాధికగ్రంథముల్ హారిశ్శైలి
నిర్మించి యామ్నాయనికరము నేరిచి కవిసార్వభౌమవిఖ్యాతిఁ గాంచి
గండపెండేరంబు కాలికి సత్కవుల్ తగు దీవె యని తొడుగఁగఁ జెలంగి
తే. నిత్యసంతుష్టిఁదగి మహానృపసభాంతరాళముల నెన్నియేని మర్యాద లొంది
పొలుచు శ్రీపాదవంశసంభూతుధీరముఖ్యుఁ దలఁతును శ్రీకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి.

ఉ. బమ్మెర పోతనార్యుఁ డొగి భాగవతంబును దెన్గొనర్చె మో
దమ్మలరార దానిఁ గవితల్లజు లెల్లరు సంతతంబు శీ
ర్షమ్ములఁ దాల్తు రట్టికృతిసత్తమముం దెనిఁగించు టేల గ
ర్వమ్మునఁగాక యంచుఁ దెగివల్కకుఁడీ బుధులార మ్రొక్కెదన్. 21

ఉ. రాముచరిత్రమెల్లఁ గవిరాజులు మెచ్చఁగఁ దెన్గొనర్చి శ్రీ
ధాముఁడు ముక్తినాథుఁడు విధాత్రముఖామరపూజితుండు నౌ
తామరసాక్షుదివ్యచరితంబును వ్రాసితి వాంఛితం బిదే
నామదిఁ గల్గె నంచుఁ గవినాయకు లెల్లరు నమ్మఁగాఁదగున్. 22

చ. హరిచరితంబుఁ దెల్పుటకు నందఱు నర్హులె సాంద్రభక్తి సం
భరితులు తెల్ప నయ్యది ప్రభావవిశిష్టముగాఁ జెలంగి యు

ర్వరఁ బరఁగున్ మహాత్ములును । వారక మెత్తురు నేనుదప్ప నిం
కొరుఁడు వచింపలేఁ డనున । దొప్పునె మెత్తురె పండితోత్తముల్. 23

ఉ. కావునఁ గృష్ణమూర్తిదగు । కమ్రచరిత్రము విస్తృతంబుగాఁ
బావనపద్ధతిం దెలుపు । భాగవతంబును దెన్గొనర్చి నా
భావమునుం బవిత్రమగుభంగి నొనర్పఁగఁ బూనినాఁడ నో
కోవిదులార! దీనిఁ గొని । కూర్మిని వృద్ధి నొనర్పఁబూనుఁడీ. 24

చ. పలువురు పండితోత్తములు । భాగవతార్థము లిట్టి వంచు ని
స్తులమగుపాండితీమహిమ । తోఁపఁగ వ్యాఖ్య లొనర్చి రందొగిం
దెలిపినయర్థభేదములు । తెన్గునఁ దేటపడంగఁ గూర్పఁగాఁ
దలఁచితి నిందుఁ గన్పడెడుతప్పుల దిద్ది కృతార్థుఁ జేయుఁడీ. 25

చ. నెమకిన నన్నయాదికవినీరజగర్భుల సత్కృతిం ద్రసం
ఘమునను దోషలేశములు । కన్పడు నీకృతిఁ దోఁచుట బ్రమే.
యమలమనీషులార! యిఁక । నాదృతి నీకృతియందుఁ గల్గుదో
షములఁ దొలంచి కావుఁ డిది । సజ్జన నైజము గాదె యెన్నఁగన్. 26

క. ఈసత్కృతి భక్తిమెయిన్, వాసవముఖపూజితాంఘ్రి । వనజాసకతుల
శ్రీసదనునకున్ గృష్ణున, కీసమ్మతిఁ గొంటఁ బెద్ద । లిది తగుననుటన్. 27

మ. కలలోఁ దోఁచి తెలుంగుబాస నిపు డీగ్రంథంబు నాపేర నీ
యిలవిఖ్యాతి చెలంగఁ గూర్పుమని న । న్నేదైవమేఁ గోరలే
దలఘుస్వాంతుల వేఁడ వారలిడు నాయాజ్ఞం దలందాల్చి శ్రీ
జలజాక్షుం గృతినాథుఁ జేసితి నిదే । సత్యంబు ముమ్మాటికిన్. 28

చ. హరుఁడన విష్ణుపాదయుగళార్చకుఁ డౌనను దాసులందు శ్రీ
హరి యన శంభుపాదముల । నన్వహముం దలఁదాల్చుదాసుఁడం
చరయక పల్కుచుండెడు మహాత్ములపంక్తిని జేరఁజాల నీ
యిరువురు నస్వతంత్రులె పరేశ్వరుఁ డొక్కఁడె శాశ్వతుం డగున్. 29

ఉ. ఆపరమాత్ము నిచ్ఛయె యహార్యతమాద్భుతశక్తిమీఱ నా
శాపతులం ద్రిమూర్తులను । సర్వజగంబుల సృష్టిచేయఁగా
నోపికఁ గావఁ గాలమున । నొక్కటఁ ద్రుంపఁగఁ జాలి వెల్గఁగా
దే పరదేవి యన్నప్రథ । నెత్తఱిఁ దాల్చెడు నేర్పుమీఱఁగన్. 30

క. పరమాత్మునకుఁ దదిచ్ఛకు, నరయంగ నభేదమె యగు । నట్లగుటన్ శ్రీ
వరుఁడున్ హరుఁడున్ బరమేశ్వరులని వాదింప నేల । వాగ్వైఖరిచేన్. 31

క. ఒకఁడె పరమాత్మ యనుచుం, బ్రకటించుంగాదె వేదవార ముపనిష
న్నికరము వానిం గాంచియు, నిఁకనున్ వాదింపఁబూన । నేమనవచ్చున్. 32

తే. అట్టిభేదంబు విడనాడి । యందఱొక్క, తత్త్వమునను౦డి వెడలినసత్త్వములని
యెంచి సమబుద్ధి వానిఁ బాటించి యెల్ల, జీవులకునీశ్వరుం డొక్కఁడె దైవమె యని.

చ. మనమున నెంచి భక్తజనమానసకల్పితనామరూపుఁ డై
తనరెడు నాపరాత్పరునిఁ । దత్త్వవిదుల్ గొనియాడువానిఁ గృ
ష్ణనిహితనాము నీకృతికి । నాథునిగా నొనరించినాఁడ స
జ్జను లనుమోదముం దెలుప । శాశ్వతతత్కృపఁ గోరి భక్తిమై. 34

క. శ్రీరాధేశా! యీకృతి, సారసదళనేత్ర నీదుసత్పదములకుం
గోరికమై నర్పించితి, నేరితిం బ్రోతు వొక్కొ । యీదీను నిఁకన్. 35

క. అనుచున్ బ్రార్థించి నిరం,జనునిన్ దీనావనుని విశాలయశుని శ్రీ
శుని లలితాకృతి ధ్యానిం,చి నియతి నంకిత మొనర్తుఁ । జిత్తం బలరన్. 36

క. అమలాంగిని నిర్మలచి,త్తమునందగి నీదుసేవ । ధర్మ్యం బని చే
య మయికొను బాలికార,త్నము దీనిం గొనుము సర్వనాథా దేవా. 37

వ. అని ప్రార్థించి మద్వంశచరితంబు వినిపించెద. 38

కృతికర్తృవంశచరిత్రము.

సీ. ఆంధ్రదేశమునకు । యామ్యభాగంబున శ్రీశైల ముత్తరసీమగాఁగఁ
గాంచీపవిత్రనగరము దక్షిణభాగమున నుండఁగాఁ దెలుం । గనెడుపేరఁ
బరఁగుదేశం బొండు । భాసిల్లు నిదియె త్రైలింగాఖ్యదేశం బనంగ వెలయు
నందుఁ బినాకిని । యనుమహానది యొప్పు దానికిఁ జెంతనె । దక్షిణమునఁ

తే. దనరుఁ గలువాయ యనుపురతల్లజంబు
నాదు జన్మస్థలంబయి । నలువుమీఱు
దానికిం బశ్చిమాశను । దగును గడప
యనెడునగరంబు పంచయోజనములందు. 39

క. ఆమండలమున వేంకట, రామపురం బనెడు నొక్కగ్రామము తగు సు
త్రామోత్తరదిక్సంధిని, ధీమన్నివహాఢ్య మగుచు । దివిజపురము నాన్. 40

సీ. కలువాయఁ బాసి యేకారణంబుననో నా పూర్వు లాగ్రామంబు పొందుఁగోరి
వచ్చి వసించిరి । వాసార్హమై యది యగ్రహారం బౌట । నవని దివిజ
వంశపూర్ణంబయి । భాసిల్లు; జనమంచివారన మాయింటిపేరువారు
తనరుచుందురు, వేదతత్త్వ మెఱింగిన సూర్యనారాయణ । సోమయాజి

తే. యలరు నాప్రపితామహుఁ । డతనిపత్ని
యచ్చమాంబిక వారికి । నిచ్చమీఱ
సంతతియె లేకయుండి యీశ్వరకటాక్ష
మున జనించెఁ గుమారుండు । వినయధనుఁడు. 41

క. కృష్ణయజుర్వేదంబున, నిష్ణాతుం డగుచు ధర్మ ఽ నియతిని స్వాంతం
బుష్ణకిరణపాదార్చన, విష్ణుధ్యానాభిరక్తి ఽ వెలయఁగ నలరెన్. 42

ఆ. వివిధనియమములను ఽ విలసిల్లి వేంకటే,శావధాని యనఁగ ఽ నాతఁ డొప్పెఁ
దత్కళత్ర మవని ఽ ధర్మమతిన్ సాధ్వి, యగుచు నెసఁగెఁ జేర ఽ మాంబయనఁగ.

క. ఆయిరువురకున్ ధిషణ,ప్రాయులు పుత్త్రకులు మువురు ఽ ప్రభవిల్లి రొగిన్
న్యాయవిదుత్తములై హిత,ధీయుతులై సాధుజనను ఽ తిన్ మించి రిలన్. 44

క. అం దగ్రజుండు శంకర, సుందరపాదారవింద ఽ శుంభచ్చిత్తేం
దిందిరుఁడు వేదపఠనా,నందుఁడు శాంతాదిసద్గుణ ఽ గణధనుండున్. 45

సీ. కాశ్యాదిసత్క్షేత్ర ఽ గణదర్శనాదరుఁ
డగుచు సుబ్రహ్మణ్యుఁ ఽ డనెడు పేరఁ
బిలువంగఁబడును ద ఽ త్రిప్రయసోదరుఁడు శేష
యాఖ్యుఁడు ధర్మశా ఽ స్త్రాళి నెఱిఁగి
యామ్నాయముఁ బఠించి ఽ యలరుఁ దత్సోదరుం
డగుసుబ్బయాహ్వయుం ఽ డాత్రయంబు
నందుఁ ద్వైతీయీకుఁ ఽ డగు శేషయార్యుండు
సంతానహీనుఁడై ఽ జ్ఞాతికీయఁ

తే. బడఁగఁ గలువాయ యందె ని ఽ వాస ముండె
నతని కొక్కతనూభవుఁ ఽ డార్యభక్తుఁ
డుదయమందె; శేషాఖ్యసహోదరుండు
సుబ్బయార్యుఁడు వటువయి ఽ చొచ్చె దివిని. 46

క. నాతండ్రి సాధునియతిన్, ఖ్యాతింగని భర్తృపాద ఽ కమలయుగళసే
వాతతశక్తిం గని తగు, నాతిం గామాక్షి యనెడు ఽ నయగుణనిలయన్. 47

తే. పెండ్లియాడె నాదంపతుల్ ఽ ప్రియముమీఱఁ
బుత్త్రికల నిర్వురను మఱి ఽ పుత్త్రులను ము
వురను గాంచిరి; తొలిపుత్త్రి ఽ నిరుపమసుగు
ణాభిమండితయయి శీల ఽ మమర వెలసి. 48

సీ. సుబ్బమాంబిక యను ఽ శుభనామమును గాంచె నన్న పూర్ణమ్మనా ఽ నామె యనుజ
యలరె నవ్వాలివార ఽ లగుసుతు లిద్దఱు నవషడబ్దవయస్సు ఽ నవ్యభవ్య
సుందరరూపముల్ ఽ శోభిల్ల నుండంగ సమ్మవా రను పేర ఽ నవనిఁ బరఁగు
వ్యాధి యొక్కఁడు సోఁకి ఽ వారలనిద్దఱ రేపట మాపట ఽ రూపడంగఁ

తే. జేసె; నప్పటికే నవ ఽ మాసపరిమి
తమగుబాల్యంబు గలవాఁడఁ ఽ దల్లి సుంత

యూఱటంబొంద నావ్యాధి నొందియును బ్ర
దికితి మాతులగృహమున దేవునిదయ. 49

చ. తనయల నన్ను నీముగుర దాఁ గని నాజనయిత్రి ప్రాణముల్
తనువున నిల్పఁజాలెనఁట తప్పవుగా విధిచేష్ట లంచు నె
మ్మనమునఁ దోఁప మేమచట మాతులగేహమునందె యెంతయున్
వనటఁ గృశించుమాతయును వాసముచేసితి మంట యెట్టులో. 50

చ. జనకుఁడు జ్ఞానియౌట విధిసమ్మతకార్యము తప్ప దింతయున్
దనయులు నిర్వు రీసుతుఁడుఁ దక్కిరి చాలు నటన్న యూఱటన్
గని యల యగ్రహారమునఁ గాఁపురముండెను గొన్నివర్షముల్
జనకునియింటనుండి నిజసద్మముచేరెను దల్లి యంతటన్. 51

చ. కొలఁదిదినంబు లేగ నను గూరిమిఁ బెంచెడు తల్లి నెమ్మదిం
గలిగెఁ దలంపు నన్ వటువుగా నొనరింపఁగఁ దండ్రి యిప్పు డీ
తలఁపుఁ గొనంగ నేల? యని దానికి సమ్మతిఁ జూపఁడయ్యె నం
దుల కిసుమంత చింత మదిఁ దోఁచెను దల్లి కదెట్లొ దుర్విధిన్. 52

చ. బ్రదుకుట దుర్లభంబగుట బాలుని వేఱొకమాట పల్కు కీ
యదనున విప్రతన్ వెలయ నట్లొనరింపుఁడు నాఁగఁ దండ్రియున్
బదియుఁ బదాఱునాళ్లకె యభంగగతిన్ జతనంబుచేసి మా
తదయినకోర్కెఁ దీర్చె మదిఁ దల్లడపాటొదవంగ నెట్టులో. 53

ఉ. ఆఱవయేఁడు నాజననమాదిగ నప్పుడెసంగె నంట యే
యూఱటలేక నాజనకుఁ డుండఁగఁ గార్తికికాఖ్యమాస మే
కాఱియఁ బెట్టఁబూని యొడికంబునవచ్చెను; నన్నుఁ బెంప నే
మాఱనితల్లి జ్యేష్ఠసుతమాటను దాఁటక పంపె నానెలన్. 54

సీ. కార్తికికంబు శుక్లం బనుపక్షంబు నందును బదియవ దగుదినంబు
రానున్నతఱి జ్వరార్తయె యగు నామాత పిలువనంపఁగ నేను బితనుగూడి
యింటికిఁ బోవఁగ నించుకయేఁబల్కఁ జాలనిస్థితి నుండె జనని నాఁడె
మత్కరతలమున మస్తకం బిడి నాదు మోముఁ జూచుచుఁ బ్రాణములను వదలె

తే. నంత నాతండ్రి తద్విరహార్తుఁ డగుచుఁ, గాశికిం బోయె నన్నప్డు కనికరమునఁ
జిన్నితోఁబుట్టువయియున్న యన్నపూర్ణ, చేరఁదీసి యాదృతిని బోషించె మిగుల.

క. నను సోదరికంటెను బ్రీతిని బ్రోచెను బావ యగుచు దీర్ఘఖ్యాతిం
గనిమించెడురామార్యుం, డనుకంపాంబుధి యనంగ నర్హుం డతఁడౌ. 56

క. చిరకాలము శ్రీకాశీపురమున నివసించి యందుఁ బొదలు బుధులయా
దరమునకుం బాత్రుండై, యరుదెంచెను నాదుజనకుఁ డాత్మజులఁ గనన్. 57

చ. కొలఁది దినంబులుండి నను గోమునఁ బెంచెడుతండ్రి యెన్నొవి
ద్యలఁ జదివించువాంఛఁగొని యప్పుడ తోడ్కొని సాధుపండితా
వళుల నెసంగు నీకడప వైశమ చేరిచి తీర్థయాత్రపైఁ
జెలఁగెడు వేడ్కఁబోయెఁ బురిఁ జేరిననేఁ జదువంగఁ బూనితిన్. 58

సీ. పదునొకండవయేఁట బరదేశవాసంబు గలిగిన నాటలఁ గాల మేగ
కుండఁ బఠించుచునుండఁ గాశికిఁబోవు వాంఛగల్గెను దానఁ బయనమైతి
బైరాగులే తోడుపాటు చూపఁగఁ గాలినడకచే వర్షముల్ నాల్గు త్రోవ
యందె చెల్లెను గాశియందును గొన్నివత్సరములు చదివి విజయనగరము

ఆ. నందుఁ గసిమికోటయందును శ్రుతినేత్రమును బఠించి సాధుజనులకృపకుఁ
బాత్రుఁడనయి దైవభక్తిగల్గెడుమార్గములను దెలిసి యోగములగ్రహించి.

క. జనులను యాచించి ధనార్జన మొనరుపఁజాల కెట్లొ సంసృతి సాగిం
పను నాంగ్లపాఠశాలను, దెనుంగుఁ బండితుఁడనై విధిం జక్కంగన్. 60

క. ఒనరించుచు హాలాస్యం, బనునామమునం జెలంగునట్టి మధుర దా
ఘునమహిమముఁ దెల్పుకృతిం, బొనరించితి స్కాందమునను బొల్చెడునదియున్.

క. లలితోపాఖ్యానంబును, లలితాంబా దివ్యకృప చెలంగుననెడికో
ర్కలఁ దెన్గుచేసినాఁడను, బలుకుల నదె యొనరఁజేయుఁ బావనములుగన్.

సీ. బ్రహ్మాండ మనెడుపురాణంబుఁ దెనిఁగించి వేంకటాచలపతి విభునిఁజేసి
రామాయణంబు సర్వంబు వ్యాఖ్యానార్థములతోడ వచనంబు కలియకుండఁ
దెనిఁగించి రామచంద్రునిఁ గృతీశునిఁ జేసి వివిధపురాణముల్ వెదకి వెదకి
శ్రీకృష్ణు నవతారసిద్ధతత్త్వంబెల్ల వచనరూపంబున వ్రాసి కృష్ణు

తే. నధిపతిగఁ జేసినాఁడ నయ్యదియుఁ బేరఁ, దనరుఁ గృష్ణావతారతత్త్వం బనంగ
నపుడె తెనిఁగింపఁబూనితి నమలకథల, నలరు బ్రహ్మపురాణమ్ము నాదిమ మని.

క. ఈనడుమ నే నొనర్చిన, నానావిధకృతులఁ జేర్కొనఁగ నేల మరు
త్సూనువిజయాదికము లని, వానిం దలపోయఁదగును భవ్యమనీషుల్. 64

సీ. బ్రహ్మపురాణపర్యము పూర్తినొందించి దశరథరాజనందనుపవిత్ర
చరితమే మానవసంఘప్రవృత్తికిఁ దార్కాణమని యెంచి దానిసార
మెయ్యెయి నీతుల నెఱిఁగించునో యవ్విధము తేటపడెడుచందమునఁ జిత్ర
రామాయణ మను పేరం గ్రాలునట్లుగా వ్రాసి యస్మద్గురువరులయాజ్ఞ

తే. పూని ధరియించి శ్రీసర్వమంగళాపరిణయ మనుసత్ప్రబంధమ్ముఁ బ్రణుతభక్తి
భరరసైకపూర్ణంబుగ వ్రాసి పిదప, భాగవత దశమస్కంధభాగ మిట్లు. 65

క. తెనిఁగించినాఁడ శ్రీరామునిచరితమునందుఁ దోఁచు ఘనతత్త్వము నా
మనమునఁ దోఁచినదాని వచనరూపమునన్ మనీషిసంతతి యలరన్. 66

తే. వ్రాయుచున్నాఁడ నందేడుభాగములలోఁగిఁ, బ్రకరణములను పేర వోల్వడియె నవలి
దైనభాగముసాగు; రామావతార, తత్త్వ మను పేర గ్రంథమంతయుఁ జెలంగు.

తే. ఢిల్లికిని ఢిల్లియే సాటి పల్లికల్ల, పల్లెయే సాటి యనునుడి పరఁగియుండు
సత్కవులగ్రంథముల కివ్వి సాటి యగునె, శక్తికొలఁదిని వ్రాసితి సాధులార!

క. ననుఁ దాండవకృష్ణుం డని,యును మఱి శేషాద్రి యనియు నొగిఁ బిల్చిరి ప్రీ
తిని జనకాదులు తొలి దా,నిని గ్రంథమె తెలుపుచుండు నియతి మెఱయఁగన్.

క. రెండవదౌ నామము భూ, మండలమున నెగడు నిట్లు మామకచరితం
బుండును; దెల్పితిని గృతీ,శుం డగు శ్రీవాసుదేవు శుభసన్నిధినిన్. 70

వ. ఇట్టి నేను సమాహితాంతఃకరణుండ నై. 71

క. యోగిధ్యేయునకు మహా, యోగేశునకుఁ బ్రవిమలోజ్జ్వలతేజో
భాగగతలోకజాలున, కాగమవేద్యునకు నవిరతానందునకున్. 72

క. మునిచిత్తపద్మవసతికి, మునికల్పితదివ్యనామమూర్తికిఁ ద్రిదశేం
ద్రనిచయమకుటోజ్జ్వలరత్ననికరసంవ్యాప్తపాదతామరసునకున్. 73

క. ఉపనిషదోఘప్రతిపా,ద్యపరమభాగ్యునకు భక్తతల్లజవరచి
త్తపదస్థిరవాసునకున్, వ్యపగతఖేదునకు సత్కృపాంభోనిధికిన్. 74

క. భక్తకృతధ్యానైకా, సక్తునకున్ వేదరాశి సమధిగతప్ర
త్యక్తనునకు నిత్యునకున్, శక్తీశున కప్రమేయశాంతాంబుధికిన్. 75

క. వనజాక్షువనజభవభవ, జనకునకున్ సత్కవికృతసాధుగ్రంథా
ళినిహితసమ్మదునకు లో,కనికరనాథునకు రాధికానాథునకున్. 76

క. ఓంకారరూపునకు నిర, హంకారజనాంతికస్థితాత్మునకుం గృ
ష్ణాంకితవరనామునకున్, సంకటహరునకును సుప్రసన్నాస్యునకున్. 77

తే. అంకితమ్ముగఁ దెనిఁగింప నమలభక్తి, నిపుడు పూనినతాండవకృష్ణభాగ
వతపురాణరత్నమునను బదియవదగు, స్కంధమున కాదిభాగమే చక్కనినిన.

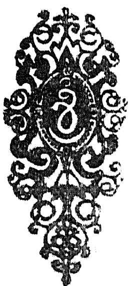
శ్రీ రస్తు.

శ్రీతాండవకృష్ణభాగవతము

దశమస్కంధము

మొదటియధ్యాయము.

కథారంభము.

శ్రీమద్యదుకులజలనిధి
సోమా సుగుణాభిరామ శుభపదసేవా
శ్రీమహితమౌనిహృజ్జల
జామోదనివేశ రాధి కాత్మాధీశా. 1

క. మునిపతి యగుశుకయోగిని, గని రాజు వచించెఁ జంద్రకమలాప్తుల పా
వనవంశవిస్తృతిని దజ్జనితక్ష్మానాథచిత్రచరితం బెల్లన్. ౧ 2

క. వినిపించితి వోయోగీంద్రనికరవర! ధర్మశీలతం డగుయదుభూ
పుని యన్వవాయచరితంబును జక్కఁగఁ దెల్పినాఁడవు కదా మాకున్. ౧౪ 3

ఉ. ఆయదువంశమందు జగమంతయు నిండియుఁ బ్రాకృతంబుగా
కాయతతేజ మొప్పెడుమహాశుభవిగ్రహభాగ మూనియే
యీయవనిన్ జనించిన పరమేశ్వరువీర్యచరిత్రముల్ ముదం
బేయెడఁ గల్గఁ జేయఁదగి యెంతయుఁ బొల్చెడు వానిఁ దెల్పుమా. ౨ 4

మ. యదువంశంబున భూతభావనుఁడు సమ్యగ్ధర్మరక్షార్థమై
యుదయంబుం గని విశ్వమూర్తియయి తా నొప్పారియుం గేశవుం
డదనుం దప్పక యెట్టికార్యముల నేయేరీతులం జేసె వా
ని దయం జెప్పుము విస్తరించి వినఁగా నే నెంతు యోగీశ్వరా. ౩ 5

*సీ. భూతలంబున జనుల్ ముక్తులును, ముముక్షువులు, విషయాభిలాషులు ననంగ
మూఁడుతెఱంగులఁ బొల్తురు గతతృష్ణులందుఁ గీర్తింపంగ నలరి భూరి
భవసాగరౌషధప్రాయమై శ్రవణాభిరామమై యామోదధామ మగుచు
శోభిల్లు నుత్తమశ్లోకు గుణానువాదము దాని మనుజగణమున యందు

---

* "నివృత్తతర్షైః." అనుచోటఁగల వ్యాఖ్యానార్థ మే యిట గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయు.

☞ తెలుఁగంకెలు శ్లోకసంఖ్యను దెలుపును.

తే. నాత్మతత్త్వం బెఱుంగని యట్టిఁడైన, యాపశుఘ్నుఁడు తక్కఁగ నన్యుఁ డెవఁడు
చాలు వింటిని దమిహాసె నేలయింక, ననెడువాఁడు గలండె యోగమునివరేణ్య.

చ. అతిరథులై యమర్త్యవిజయంబున ఖ్యాతిగడించు భీష్మము
ఖ్యతిమిసమూహయుక్తిని దురత్యయమౌ కురుసైన్యవార్ధి న
ప్రతిమజనార్ద[1]నోడుపవిరాజితులై తగుమత్పితామహుల్
వితత[2]సమీకమందుఁ గడువేడుకమీఱఁగ గోష్పదాకృతిన్. ౭ 7

క. తరియించి రట్టిశ్రీహరి, పరమాద్భుతచరిత మెల్లభంగుల వినఁగా
నరుదౌ మత్పూర్వుల నా,హరి రక్షించుటయ కాక యాదృతి నన్నున్. ౮ 8

మ. పరిరక్షించెను ద్రౌణి వైవఁగఁ బరప్రధ్వంసనాసక్తభీ
కరదుర్వార [3]పితామహాస్త్రపరిదగ్ధంబైన నాయంగముం
గురుపాండ్వాన్వయబీజమున్ జననిదౌ కుక్షిం దపింపంగ నా
హరిఁ బ్రార్థింప సుదర్శనోజ్జ్వలకరుండై కాచెఁ గాదే మునీ. ౯ 9

సీ. తత్త్వవిద్వరుఁడవు తగుదువు పలుకంగఁ బ్రాణిసంతతుల లోపలను వెలిని
బురుషరూపంబునఁ బొల్చియుఁ గాలరూపంబుల నొప్పియు బహుళకర్మ
ములకు నర్హంబుగ ముక్తిని భవరూపమృత్యువు నొసఁగుచు నిచ్చ తనరఁ
గా విలాసార్థముగను నరరూపంబు ధరియించినట్టి శ్రీహరిపరాక్ర

తే. మముల నెఱిఁగింపు మవ్వాని విమలమైన, యట్టి[4]యాంతరదృష్టిని నాదరమున
వినఁగఁ దగియుండు విషయదృష్టిని వినంగ, నల్పఫలమె లభించెడు నండ్రుగాదె.

క. మౌనీ! సంకర్షణుఁడనఁ, గా నొప్పెడు రాముని మును కాంతారత్నం
బై నెగడెడు రోహిణికిన్, సూనుం డని పల్కితీవు శుంభద్భణితిన్. ౧౧ 11

తే. అతఁడు దేవకీగర్భంబునందు నెట్టు, లుండె దేహాంతరము లేక యొప్పు నెట్టు
లిద్ది; శ్రీహరి యేల పితృసదనంబు, వదలి వ్రజమునకుం బోయెఁ బలుకవయ్య.

క. భగవంతుం డగుశ్రీహరి,కిఁ గలదె సాధ్వస మదేటికిం బోయెనొ యం
దుఁ గలిసి నందు సజాతీ,యగణము నెట్లుండె నేగృహంబున మౌనీ. ౧౩ 13

[5]సీ. సర్వమోచనకర్త సర్వజ్ఞుఁడు నగుశ్రీహరి సాత్వతులకెల్ల నధిపుఁ డగుచు
వ్రజమున నివసించి వర్తించె నెవ్విధిఁ? దల్లియన్నను గంసుఁ దగదు చంప
నట్టులయ్యు నదేల హతమొనరించెను? మథురాపురంబున మఱియు ద్వార
కాపురంబున జగత్కారణుఁడౌ దేవుఁ డేమేమికార్యము లెట్లు చేసె;

---

1 ఉడుపము = నావ. 2 సమీకము = యుద్ధము. 3 "ద్రౌణ్యస్త్రవిప్లుష్టమ్" అని మూలము. "ద్రోణేరశ్వత్థామ్నః బ్రహ్మాస్త్రేణ దగ్ధమ్" అని వ్యాఖ్య. 4 "విషయదృష్టిం విహాయాంతర్దృష్ట్యా తద్వీర్యాణి శ్రోతవ్యాని" అని వ్యాఖ్య. 5 "ముకుందః సర్వమోచనకర్తా" అని భావార్థదీపిక.

తే. మనుజతనువాశ్రయించి వృష్ణినికరంబుఁ
గలిసి యెన్నివత్సరములు ఽ గడపె; మథుర
యందు నెన్నివర్షము లుండె ఽ నామహేశ్వ
రునకు నెందఱు పత్నులుఽగను జెలఁగిరి. ౧౧ 14

చ. మునివర! కృష్ణచేష్టితము ఽ భూరితరంబుగ నింక నేదియు
న్ననుఁ వచియింపఁగాఁ దగుదు ఽ నాకు, సమస్త మెఱుంగుప్రోడవై
తనరెడునీవు శ్రద్ధ మదిఁ ఽ దాల్చినవాఁడ నటంచుఁ బ్రీతిన
న్ననిఁ యతివిస్తృతంబుగ నిఁకన్ వచియింపుము జాలమేటికిన్. ౧౨ 15

ఉ. [1]ఆఁకలి దప్పియున్ మిగుల ఽ నాతురపెట్టఁగ నుండునీవదె
ట్లో కమలాక్షుగాథ వినఽనోపుదు వందువ యేమొ యోర్వఁగా
రాక చెలంగునాఁకలి, విఽరామము లేకయె యేఁచు దప్పియున్
దాఁకవు నుంత నీరమును ఽ ద్రావఁగ మానిన నన్ను నోమునీ. ౧౪ 16

ఉ. కారణ మేమియం చడుగఁఽగాఁ దలపోయుదువేమొ నీముఖాం
భోరుహవిచ్యుతం బగుచుఁ ఽ బోల్చుముకుందునిసత్కథామయ
స్ఫారతరామృతంబుఁ దమి ఽ పర్వఁగఁ ద్రావుచు నుంటనంచు నే
నారసి తెల్పువాఁడ నిఁక ఽ నాహరిచిత్రచరిత్ర మేర్పడన్. ౧౩ 17

క. వినిపింపు మనుచుఁ బ్రశ్నిం,చెను మానివరేణ్య! యంత ఽ క్షితిపతి యని యి.
ట్లనియెను సూతుం డవ్వల, మునిపల్కువిధంబు వినుము ఽ మోదం బలరన్. 18

సీ. అని చెప్పఁబూనె నిఽట్టునిశ్వరుఁడు పరిక్షిత్తు ప్రశ్నించిన ఽ శ్రీహరివిష
య మగుసద్వాదంబు ఽ నాలకించి మహాత్ముఁ డౌశుకయోగి యఽత్యాదరమునఁ
బ్రశ్నము శ్లాఘించి ఽ పరమాత్మచరితంబుఁ గలికాలకల్మషఽఘ్నంబుఁ బలుకఁ
గను బూనె [2]భాగవఽతనికరమున మేటి యగుట; రాజర్షులఽయందు మేటి

తే. వైన భక్తవరేణ్య! నీఽయంతరంగ, మమలమగుఁ గృతనిశ్చయం ఽ బగును వాసు
దేవుగాథల వినఁగ నఽతిస్థిరమగు, నిష్ఠయును బ్రీతియును గల్గి ఽ నెగడెనార. ౧౯

మ. వినవయ్యా! యిఁక వాసుదేవునికథాఽవృత్తాంతసంప్రశ్నముల్
వినువానిన్ వినిపించువాని మఱి యీఽవృత్తాంత మేమంచు నొ
య్యనఁ బ్రశ్నించెడువాని నీముగుర నఽత్యంతంబు పూతాత్ములై
తనరంజేయును [3]దత్పదోదకముచంఽదంబున్ విడంబించుచున్. ౧౬ 20

చ. ధరణియు దృప్తభూమిపతి ఽ దంభమహాసురవీరు లిందఱుం
చరయఁగరానిచందమున ఽ నంతటఁ బర్వుచు భూరిభారమున్

1 "నను క్షుత్తృడ్భ్యాం పీడితస్య తవ కుతశ్శ్రవణావకాశః" అనుదాని కిది తెలుఁగు. 2 భాగవతప్రధానః" అని మూలము. 3 "తత్పాదసలిలం యథా" అని మూలము.

బరఁగఁగఁజేయ నోర్పుకొనుపాటి ధృతిం గనలేక బ్రహ్మనే
శరణము వేఁడఁబోయెఁ దనచందము చెప్పెడునూహ యుబ్బఁగన్. ౧౭ 21

తే. గోవురూపంబు దాల్చి మిక్కుటపువ్యసన
మునను గన్నీరు గాఱ నాతనియెదుటను
గరుణముగ నేడ్చుచున్ ఖేద మురుతరముగఁ
గన్పడన్ నిల్చి పల్కె స్వకష్టవిధము. ౧౮ 22

చ. సరసిజసూతి యెంతయును స్వాంతమునం దలపోసి పాలనం
బరయఁగ విష్ణుమూర్తిదగు నాపరమేశ్వరుఁ గానఁబోయి వి
స్తరముగఁ దెల్పు టొప్పు నని శంకరు వేఁడి ధరిత్రి దేవతో
త్కరమునుగూడి యాకలశకంధిమనోహరతీరభూమికిన్. ౧౯ 23

[1]చ. చని యట నిల్చి శ్రీపతిని సర్వజగత్పతి దేవతాపతిన్
వనటఁ గృశించువారి వగువాంఛల నిచ్చుచు దుఃఖసంతతిం
గనకయె భక్తు లుల్లసిలఁగా నొనరించుచు నుండు కేశవున్
మనమున నిల్పి యాపురుషమండను బుణ్యమనోనివాసునిన్. ౧౯౪ 24

ఆ. పురుషసూక్తమునను బూనిక వినుతించి, ధ్యాననిష్ఠనుండి యబ్ధినుండి
వినఁగఁబడినవాక్కు విబుధుల కెఱిఁగింపఁ, దలఁచి యిట్టు లనియె ధాత యెలమి.

మ. వినుఁ డో దేవతలార! శ్రీహరివచోవృత్తాంత మేఁ జెప్పఁగా
విని శీఘ్రంబుగ నట్లచేయుఁడు మనోవీథిన్ రవం తేని యీ
పని యేలంచుఁ దలంపరాదు ధరణీభారజ్వరం బింతకున్
మును పే యప్పరమేశ్వరుం డెఱిఁగెఁ దా [2]భూతాళిలో నుండుటన్. ౨౦౪ 26

క. మీమీయంశంబులచే, భూమిన్ యదువంశమందుఁ బుట్టుఁడు హరియున్
భూమిమహాభారము స్వీ,యామలకాలైకశక్తియడఁగించుఁ దగన్. ౨౧౪ 27

ఆ. ఎంతదనుక నాపరేశ్వరుఁ డిప్పుడిఁ, జేయునంతదనుక క్షితిని మీర
లుండి సేవచేయుఁ డురుపుణ్యుఁ డౌ వసు, దేవునింట దేవదేవుఁ డజుఁడు. 28

క. పరమపురుషుఁ డిష్టార్థో,త్కరదుఁడు జనియింపఁగలఁడు గావున సురసుం
దరులెల్లఁ దత్ప్రియార్థము, ధరఁ బుట్టి చరింత్రు గాక తద్గతమతులై. ౨౩ 29

క. హరికళరైయె దేవుండై, స్వరాట్టువుగ నొప్పు శేషసంజ్ఞుఁడు ధరపై
హరి కగ్రజుఁడై పుట్టెడు, హరికిం బ్రియ మొప్పఁజేయు నభిలాషమునన్. ౨౪

1 "తత్ర గత్వా జగన్నాథం దేవదేవం వృషాకపిమ్" అని మూ. "వర్షత్యభీష్టమితి వృషః. అకాద్దుఃఖాత్పాతీతి అకపిః." అని భావార్థదీపిక. దానియర్థమే యిటఁ దెలుపఁబడినది. 2 "పురైవ పుంసావధృతో ధరాజ్వరః." అని మూ. "పుంసా అంతర్యామినా" అని శ్రీధరాచార్యులు.

సీ. ఏజననయిత్రిచేఁ ‖ నెల్లలోకంబులు సమ్మోహితంబులౌ ‖ షడ్గుణాఖ్య
సంపత్తిచేఁ దగి ‖ శక్తి నా నెగడెడు శ్రీవిష్ణుమాయయే ‖ క్షితిని స్వాంశ
మునఁ బుట్టఁగలదు శ్రీశునియాజ్ఞఁ గైకొని దేవకీగర్భంబుఁ ‖ దిగిచి మఱొక
తావును జేర్పంగ ‖ బావనమతియగు నాయశోదను మోహితాత్మఁజేయ

తే. నింక నెన్నివిధంబుల ‖ నెన్నొపనుల, నానరూపంబూని యుండు నోజనపతీంద్ర
యనుచు దేవగణంబులకజుఁడు తెలిపి, వెతల మిగులంగఁ గుందెడుక్షితినిజూచి.

క. కరుణాశీతలజలశీ, కరములఁ బర్వంగఁజేయఁగడఁగుపలుకులన్
బరితాప మాఱఁ బల్కుచుఁ, బరమంబగు స్వపదమునకుఁ ‖ బరమేష్ఠి చనెన్. ౨౩

క. వినుము పరిక్షిత్తా శ్రీ, వనజాక్షుం డవతరించు ‖ భవ్యస్థలమున్
వినిపింతు శూరనామక, జనపతి యదువంశవిభుఁడు ‖ సత్త్వము పొంగన్. ౨౪

క. నివసించెన్ మథురానగ, రవరంబున నతఁడు మాథురములను నామం
బు వఱలఁదగుదేశంబుల, సవిధిగఁ బాలించుచుండె ‖ జనరంజకుఁడై. ౨౫ 34

తే. శూరసేనదేశంబుల ‖ సొబగుమీఱ
మున్ను పాలించుచున్ భూరిభోగములను
గుడుచుచుండెను; వనజనేత్రుఁడు పరాత్ప
రుఁడును నగుచక్రి యేపురిఁ ‖ బొడమి వెలసె. ౨౬ 35

క. ఆమథురానగరమె యదు, భూమండలపతులకెల్లఁ ‖ బూజ్యమహాశ్రీ
ధామ మగురాజధానిగ, నై మహితయశంబు గాంచె ‖ హరికృపచేతన్. ౨౭ 36

క. ఆనగరంబున శూరుని, సూనుఁడు వసుదేవుఁ డొకట ‖ శుభలగ్నమునన్
మానిని దేవకిఁ బెండిలి, యై నవవధు వెలమిఁగూడి ‖ స్యందన మెక్కెన్. ౨౮ 37

క. అరుగం బూనెన్ దనదగు, పురి; కత్తఱి నుగ్రసేనపుత్త్రుఁడు కంసుం
డురుముదమును దనప్రియసో, దరికిం గల్గింపఁబూని ‖ దా సారథియై. ౨౯ 38

[1]సీ. పెండ్లికాలంబునఁ ‖ బ్రియబంధువె రథరశ్మిలఁ బట్టనౌ ‖ రమ్యరీతి
ననెడువంశాచారమును సార్థకముచేయ సౌవర్ణరశ్ముల ‖ సంగ్రహించి
రథమును దోల నారంభించె నాల్గువందలయరదంబులు ‖ తన్నుఁ గొలువ
[2]దేవకుం డత్తఱి ‖ దేవకీదేవికి నరణంబుగా మృదుహైమమాలి

తే. కాంచితములుగఁ దగుమదహస్తివరము
లను జతుశ్శతసంఖ్యల ‖ ఘనతురంగ
మములఁ బదివేల మఱి శతాంగముల [3]మూఁడు
నాఱుశతముల సంప్రీతి ‖ నప్పు డొసఁగె. ౩౦ 39

1 "వివాహకాలే రథరశ్మిగ్రహణ మత్యంతబంధునా కార్యమితి దర్శనార్థమ్" అని వంశీధరి వ్యాఖ్య. 2 దేవకుఁ డనునది యుగ్రసేనునినామాంతరము. 3 "రథానాం చ త్రిషట్ఛతమ్" అని మూ.

[1]ఉ. అంటినఁ గందిపోవు నన సంగము లొప్పఁ జెలంగు నట్టివా
ల్గంటుల రత్నభూషణనికాయవిభూషితగాత్రలన్ గనన్
మింటఁ జరించు నచ్చరల మించినవారల రెండునూర్ల నా
కంటకసూదనుం డొసఁగె గాదిలికూఁతును గొల్చువారలన్. ౩౧౫ 40

క. తనయారత్నముపై నిం,తన రానితమిం జెలంగు ధాత్రీపతి భ
ర్తను గూడిపోవు నత్తఱిఁ, దనవిభవార్హముగ నిచ్చె ద్రవ్యచయంబున్. ౩౧౬

క. నూతనతరదంపతులకు, నాతతమంగళము గల్గున ట్లొక్కట నా
భూతలపతియానతిఁ దూ,ర్యాతతనిస్వాన మొప్పె హారితరముగన్. ౩౧౭ 42

సీ. శంఖమృదంగనిస్స్వనములుదుందుభినాదముల్ జనులెల్ల మోద మంద
నాప్రయాణంబున నరుదుగమించెను; గంసుఁ డంతటను బ్రగ్రహములగుమి
వదలి నేర్పున రథవర మతివేగముగాఁ బోవునట్లుగాఁ గడపుచుండ;
గంసా! యనుచుఁ బిల్చి గగనంబునుండి వాక్కొక్కటి వీతెంచె నువిదమిన్న

తే. యైన యీదేవకీదేవి యష్టమమగు
గర్భ మంతకమగు నీకుఁ గడుజడుండ
వై సహోదరి కూర్చున్న స్యందనమును
గడపుచున్నావు మీఁదటిక్రమ మెఱుఁగక. ౩౧౮ 43

చ. అనుటయు నాలకించి ఖలుఁ డై యఘరూపుఁడు భోజవంశపాం
సనుఁడును నైనకంసుఁడు నిశాతకృపాణముఁ జేతఁ బూని యి
ట్లొనరుచు టింతయేఁ బొసఁగు నొక్కొ యటంచుఁ దలంప కాగ్రహం
బునఁ ద్వరఁ బాఱె యాభగిని పూజ్యమనోహరకేశబంధమున్. ౩౧౯ 44

[2]చ. కరమునఁ బట్టె; నవ్విధముఁ గాంచి స్వజన్మమునన్ వియచ్చరో
త్కరములు సాధువాద్యములఁ గమ్రవిభూతియుతుండుగా నగున్
ధరణి నటంచుఁ దెల్పుటను దామరసాక్షుఁడు పుట్టఁజాలు భా
గ్యరతిని గాంచుటన్ శమము గల్గినయావసుదేవుఁ డల్లనన్. ౩౨౦ 45

తే. ఏవగల్గించుకార్యంబు నిట్లు చేయఁ, దలఁచియున్నట్టిక్రూరుని దన్ను నింద
చేయుదురు మానవులటన్న సిగ్గులేని, యాతురుని సామమార్గవాక్యములు పలికి.

చ. మనమున బాధచేసెడు కుమార్గముఁ గ్రోధము మాప నెంచి మె
త్తనిపలుకుల్ చెలంగఁ దనతాలిమి యెంతయుఁ గార్యకారియై
కనఁబడఁ బల్కె; భోజకులకమ్రయశస్కర, శూరవారమా
న్యనిఖిలసద్గుణాకర! వినందగు నాపలు కొక్కఁడి త్తఱిన్. ౩౨౧ 47

1 "దాసీనాం సుకుమారీణాం" అని మూ. 2 "వసుదేవో మహాభాగ ఉవాచ పరిసాంత్వయన్" అని మూ. "స్వజన్మని హర్షేణ దైవతైరానకదుందుభిధ్వనికరణాద్భావిభగవదవతారేణ శక్యప్రతికారతా సంభవతీతి. అని వ్యాఖ్యా.

క. నీవు కులీనుండవు మఱి, భూవిభుఁడవు స్త్రీని జంపఁబోలునె? యందున్
దేవకి నీతోఁబుట్టువు, పావనియు నవోఢయు నగు । భావింపు మెదన్. ౩౭ 48

తే. ఆఁడుతోఁబుట్టువును జంపనర్హ మగునె, యందు నిప్పుడె పెండ్లియైయాసులక్ష
ణములతోఁగూడియున్న దీమమతఁ జూపఁ,దగినదే కాని చంపఁగాఁదగదుసుమ్ము.

చ. మరణము భీతిదంబగుట । మామకవిగ్రహరక్షణార్థ మీ
తరుణిని జంపకుండ నిట । ధర్మము నెంచుట యెట్టు లందువో
నరవరపుత్త్రకా! వినుము । నాపలు కొక్కటి దేహధారులై
పరఁగెడువారి కెల్లరకువర్షముతోడనె మృత్యు వొప్పుఁ జూ. ౩౭౫ 50

ఉ. ఇప్పుడొ నూఱువత్సరము । లేగినయప్పుడొ ప్రాణికోటికిం
దప్పక కల్గు మృత్యు విది । తథ్యము; దేహము పంచతం గనం
జొప్పుడి యున్నకర్మగతిఁ । జొక్కుచు దేహి స్వతంత్రహీనతన్
దెప్పున నూత్నదేహమునఁ । దేజము నించుచుఁ బ్రాక్తనాంగమున్. ౩౮౫ 51

క. వదలును వేగంబునఁ బో,నఁదలఁచుపురుషుండు ముందుఁ । బద మొక్కఁడు పె
ట్టి దనశరీరము సుస్థితి, నొదవంగాఁజేసి వెనుక । నొప్పు పదంబున్. ౩౯ 52

క. కదలించి యరుగు నంతర, మొదవదు వానికిని భేద । మొప్పకయుండుం
గద విషయద్వయమున క్రియ్యాది గన్పడుఁ దృణజలూకమందుం గంసా. 53

చ. తనువున ముందుభాగమును । దా మెలమెల్లన నెత్తి యొక్కచో
ననువుగ నుంచి వెన్కఁ దగునంగము నెత్తి స్థలాంతరంబు నొ
య్యన సుఖవృత్తిఁజేరు నటు । లాత్మకృతం బగుకర్మసంగతిన్
గని నిజపూర్వదేహమును । గ్రన్నన వీడును దేహి భూవరా. ౪౦ 54

*సీ. తనువు త్యజించుట । గనఁబడు వేఱొండు తనువుఁదాల్చుట గనఁదగకయుండు
నన్నసంశయమును । హత మొనరింపఁగాఁ దలఁచి యిట్లను రాజదర్శనంబు
గనఁబడుఁ గన్నులకును మహేంద్రవిభూతి వినఁబడు నీరెంట । వెలయునొక్క
సంస్కార మది మదిఁ । జక్కఁగా నాటును దానినే తలఁచుచుఁ । దదనుగుణము

తే. లైనరాజాదిరూపముల్ । గానఁబడఁగ, నదియె నేనని యూహించు । నద్దిపొంది
నట్లు తలపోయు నిద్రయం । దపగతస్మృతిని బురాతనదేహముఁ । గనఁగలేక.

క. జీవుఁడు దేహాంతరమును, భావించుచుఁ బొంది పూర్వవర్ష్మము వదలున్
దా వదలునప్డు భయశో, కావిలచిత్తుండుగాక । యలరుం జుమ్మీ. ౪౧ 56

* "స్వప్నే యథాపశ్యతి దేహమీదృశమ్" అనుశ్లోకమునఁ గలయర్థమే యిందు మూఁడు పద్యములలో విస్తరింపఁబడినది.

క. తనువును వేఱొకదానిం, గను లెట్లనఁ బూర్వజన్మకర్మము లెల్లం
దనుఁ బురికొలుపఁగ నూతన, తనువుం దత్కర్మఫలవితానము నొందన్. ౪౧ 57

సీ. తగినదానిం బొందు; దానికిఁ గారణ మేమనఁ జెప్పెద నింక వినుము
సంకల్పము వికల్పసంజ్ఞికమగువికారములకు లోనయి యమరు మనసు
పంచత్వసమయమం దంచితపంచగుణవిషయములయందు వివిధదేహ
రూపముగా మాయ ప్రాపింపఁజేయఁగా వానిఫలంబుల వరుసఁ బొందఁ

తే. బ్రోత్సహించెడునాకర్మమునకుఁ జిక్కి
మన మదెట్టిదేహంబును గొనఁగఁ బరుగు
లిడుచు నెద్దానిఁ దా స్మరియించునో యటు
దేహియును దానిఁ జొచ్చుచు దేహము గను. ౪౨ 58

క. మనసే నే నని తలఁచుచు, మనసునె సాయముగఁ గొనుచు మఱి జన్మించున్
మనుజేంద్రతనయ జీవుని, జననవిధం బిదియె యనుచుఁ జనుఁ దలపోయన్. ౪౩

చ. కలుగునుగాక దేహమది కర్మవశంబున దానిరక్షకై
మలినములైన కార్యములు మానక చేయుటె యుక్తమంచు ని
మ్ములఁ బలుకంగఁ బూనెదవొ భూపకుమారక! చంద్రముఖ్యులం
గలిగిన తేజ మొక్కట నఖండజలావృతమృద్ఘటాదులన్. 60

క. ప్రతిబింబించుచు ననిలుని, గతికిం దగినట్లుగాఁగఁ గంపము నొందున్
మతిఁ దలఁప సత్య మెట్లగు?, క్షితిపాలా! యటులె దేహి చిత్రతనువులన్. ౪౫

సీ. తన యవిద్యాకల్పితముల నానావిధగుణయుక్తముల రాగగుణముచేత
నొంది యియ్యది నాది యిందు నేనుండుదు ననునభిమానంబునందుఁ జిమ్ము;
తలపోసి చూడ నాత్మకును దేహాదుల యధ్యాసమున జన్మ మగునటంచుఁ
జెప్పంగఁబడు మఱి చెలఁగు నన్యోన్యధర్మాధ్యాసమునను దేహాదిధర్మ

తే. ములగు కార్శ్యాదు లాత్మయం దొలసినట్లు
కల్పితములగుఁ దద్ధర్మగణ మనంగఁ
జనెడు ప్రేమాస్పదత్వాదులును దనువుల
యందుఁ గల్పితములె యంచు నరయవలయు. ౪౬ 62

క. కనుకన్ మృత్యువుఁ దప్పింపను జేయుప్రయత్న మనువుపడదని యెఱుఁగం
జను; గంసా! యని సామంబును మానుచు భేద మనఁగఁ బొలుచు పథమునన్.

క. ఇంచుక వినిపింపఁగ మది, నెంచి కుమారా! మదుక్తి నెన్ను మెవరికే
నించుక ద్రోహము చేయఁగ, నెంచుట సరిగాదు తత్త్వ మెఱుఁగు టదియె సూ.

క. తన మేలుకోఱకుఁ బరులకు, నొనరించెడు ద్రోహ మదియె యొసఁగు నశుభమున్
గనుకన్ స్వాత్మహితంబును, గనఁ గోరెడువాఁడు చేయఁగలఁడె యహితమున్.

క. పరులకు హాని నొనర్చినఁ, బరులవలన హాని గల్గుఁ ॥ బరులకు హానిన్
బరఁగం జేయనివానికి, ధరఁ గలదే పరభయంబు ॥ తలఁపుము మదిలోన్. ౪౪

చ. కనుఁగొనవయ్య దీని నిది ॥ గాదిలిచెల్లెలు ముద్దరాలు పు
త్త్రినివలెఁ జూడఁగాఁ దగును ॥ దీనయునై కనుపట్టు దీనులా
జనులను వత్సలత్వమున ॥ సంతతముం గనుచుండునీవు చం
పను దగునే వివాహవిధి ॥ భద్రములొందఁగ నర్హ మే కదా. ౪౫ 67

క. అని యివ్విధిని బరీక్షీ, జ్జనపాలున కెఱుకపఱచి ॥ సరగునఁ దరువా
తనిఖిలవృత్తాంతము దెల్పను బూని శుకాఖ్యయోగిపాలకుఁ డనియెన్. 68

క. భూనాథతనయుఁ డివ్విధి, నానకదుందుభియు సామ ॥ మర్లే భేదం
బూని వచించినపల్కులు, మానసమును సుంతయేని ॥ మార్పఁగ లేమిన్. ౪౫౹ 69

ఉ. దారుణచిత్తుఁడై కఠినదానవకృత్యముఁ జేయఁబూని క్రో
ధారుణితేక్షణుం డగుచు ॥ నాకరవాలము డింపకుండె; నా
క్రూరునిచిత్తవృత్తిఁ గని ॥ కొంకక వీఁడు వధింప నున్న వాఁ
డీరస మూనె నం చెఱిఁగి ॥ యెవ్విధి వీని మరల్ప నౌనొకో. ౪౬౹ 70

క. అని యానకదుందుభి మన,మున నెంచుచుఁ బ్రేయసికిని ॥ బొడమినకష్టం
బును మాన్పునుపాయంబును, దనమది యోజించి యిట్లు ॥ తలఁపం జొచ్చెన్.

మ. మతిమంతుం డగువాఁడు మృత్యువుగతిన్ ॥ మాన్పంగఁ బూనందగున్
జతనం బొప్పఁగ నాత్మబుద్ధిబల మేరచందాన వ్యాపించు నా
జతనంబెల్ల ఫలింపకుండ మృతి యేరచం బూనినన్ దేహి ని
ష్కృతి గావింపని తప్పునుండి తొలఁగున్ ॥ గృత్యంబుఁ గావించుటన్. ౪౮ 72

ఉ. కాంతకు మృత్యువై తగినకంసునకున్ సుతపంక్తి నిత్తు నం
చెంతయు నమ్మఁ బల్కి మృతి ॥ కెంతయుఁ గుందు మదీయపత్నిఁ ద
ప్పింతును జావునుండి; మఱి ॥ ప్రేయసికిన్ సుతు లుద్భవింతురే
నంతట నెట్లు గావలయు ॥ నట్లగు భార్యయు నిప్డు దక్కఁగా. ౪౭౹ 73

క. సుతు లుదయింపకమునుపే, మృతిరూపతఁగానఁబడెడు ॥ నితఁడు బ్రదికి యీ
క్షితినుండునే నొసంగుదు, సుతులన్ వాగ్దానరీతి ॥ సూనృత మగుఁ గా. ౪౯ 74

*సీ. తనయులుగల్గి యీతండును జావకయుండునే మత్సుతుఁ ॥ డురుబలుఁడయి
యీతనిఁ జంపిన ॥ నీకృతి సఫలమా నిట్లు విపర్యయ ॥ మేల విధిని
గారాదు? ప్రౌఢుఁడై ॥ క్రాలు నీకంసుని మద్బాలకుం డెట్లు ॥ మ్రందఁజేయ
ననుశంకయేటికి? ॥ వనితకు దీనికిఁ బుట్టెడి యష్టమపుత్త్రుఁ డితనిఁ

* "విపర్యయో వా కిం న స్యాద్గతిర్ధాతుర్దురత్యయా, ఉపస్థితో నివర్తేత నివృత్తః పునరాపతేత్." అనుమూలమునకుఁ గలవ్యాఖ్యానసార మిందుఁ గలదు.

తే. జంపు ననుఘాతృచేష్టలు ఽ స్వాంతమందుఁ, దలఁప శక్యంబులే కావు ఽ దాపరించి
యున్నమృత్యువు తొలఁగునాఽయన్నమాట, వలన నయ్యది మరలనుఽగలుగు నేని.

క. నాయపరాధం బత్తఱి, నేయనువున లేకయుండు ఽ నివ్విధమున నే
యీయవనిం గలప్రాణిని, కాయగతాదృష్ట మెన్నఁఽగాఁ దర మగునే. ౫౦ 76

చ. అనలుఁడు కాననప్రదహఽనావసరంబునఁ జెంతనున్న చె
ట్ల నిలిపి దూరమందలిపఽలాశితతిన్ దహియించు నుల్లఁ గా
ల్చునపుడు దూరగేహములఁ ఽ జొచ్చి దహించుచుఁ జెంతనున్న వా
నిని దహియింపకుండు మదిఽనిం దలఁపంగ నదృష్టహేతువే. ౫౦½ 77

క. దీనికిఁ గారణ మగునని, గానంబడు నిట్టి ప్రాణిఽగణమున కెల్లన్
దో నరుగుట విడిపోవుట, గానఁబడదు హేతువొక్కఽకర్మము తప్పన్. ౫౧ 78

క. జననమునకు మరణమునకుఁ, గనుఁగొనఁగాఁ గారణంబు ఽ కర్మమె యని తే
లును నదియె యదృష్టం బని,యును జెప్పంబడును బెద్ద ఽ లొప్పుదు రిట్లే. ౫౧79

క. కనుకనె నాదు ప్రతిజ్ఞయు, ఘనపాపము నీయఁబూనఁఽగాఁ జాల దటం
చును జక్క విమర్శించుచుఁ, దనమదికిం బోనఁగుదానిః ఽ దత్పరమతియై. ౫౧½

క. వానికి నెఱిఁగింపంగాఁ, బూని మహాపాపకార్యఽమును జేయంగాఁ
దా నెంచుపాపమతి బహు,మానపురస్సరముగాఁగ ఽ మాటలచేతన్, ౫౨ 81

క. ఆరాధించెను; మఱి యా, శౌరి ప్రసన్నాననాంబుఽజన్ముం డగుచున్
భీరువుఁ జంపం దలఁచెడు, క్రూరుని లజ్జావిహీనుఁ ఽ గొంకనివానిన్. ౫౨½ 82

క. పరికంపించు మనస్సున, నురియాడుచునుండి కల్పిఽతోత్సాహమునం
బరఁగెడునవ్వు గనంబడ, నరదేవకుమారుతోడ ఽ నయముగఁ బలికెన్. ౫౩ 83

క. ఈతరుణివలన నీకున్, భీతియు లేదుకద సౌమ్య! ఽ వియదభిహితవా
క్యాతెలిపెను దద్విషయ, మ్మీతన్వికిఁ గల్గఁబోవు ఽ నెల్లతనయులన్. ౫౩½ 84

క. నీ కిచ్చెద వారేకద, నీ కీపెనుసాధ్వసము జఽనింప నిమిత్తం
బై కల్గఁబోవువారటు, గాకుండఁగఁ బుట్టినపుడె ఽ కడువడి నిత్తున్. ౫౪ 85

*వ. అన్యోన్యాపేక్షచే నెల్లరు నష్టములే యగుదురు గాన నీకు సంశయంబొదవక
యుండ నెల్లర నిత్తుం గైకొందువు గాక యని పలికిన. 86

మ. విని తద్వాక్యములఁ గల్గుసారము మదిన్ ఽ వీక్షించి యాసోదరిం
దునుమం బూనినవృత్తి మాని వదలెం ఽ దోఁబుట్టువుం గంసుఁ డం
త నిజాభీష్టము నెగ్గఁ బ్రీతుఁడయి యాఽత్మప్రాణతుల్యన్ మన
స్విని నాదేవకిఁ గూడి శౌరి యతనిం ఽ బ్రీతాత్ముగాఁ జేయుచున్. ౫౫ 87

* "అన్యోన్యాపేక్షయా సర్వేఽప్యష్టమా భవేయురితి సర్వానపి తాన్ పుత్రాన్ సమర్ప యిష్యే" అని వ్యాఖ్య. ఇదియే యిందుఁ గలదని యెఱుంగవలయు.

క. వినుతించుచు గృహమునకుం, జనియెన్; మఱికొన్ని నెలలు జరగన్ భగవం
తుని దనయునిగాఁ గనఁదగు, ననుపమభాగ్యాన్వితయయి [1]హరిదేవతయై.

క. అలరెడు దేవకి సుతుఁ గనఁ, గలకాలము ప్రాప్తమైనఁ గ్రమ్రాఁగుఁ గనెన్
లలి నవలం బ్రతివత్సర, మలఘుగుణాకరుల సుతుల నతివ నొకతుకన్. ౫౬

క. కనియెన్ వరుసఁగఁ బుత్త్రుల, నెనమండ్రుగురం గుమారి నివ్విధిఁ దొలుతం
గనినట్టి కీర్తిమంతుం, డనుతనయుని ననృతభీతి గాత్మ నడఁకుచున్. ౫౬౪ 90

క. ఆనకదుందుభి చేకొని, తా నతికష్టమునఁ గంసధరణీశునకున్
మానక యర్పించెను; దర్భానాథుఁడు చంపు ననుచు బుద్ధి నెఱిఁగియున్. ౫౭

[2]సీ. ఓపరీక్షిన్నృపాలోత్తమ! మృత్యువునకు నెట్టు లిచ్చెఁ దనయుని ననెద
వేమొ [3]సూనృతసంధులౌ మాన్యులకు దుస్సహం బగు కార్య మింకయవనిఁగలదె
[4]ప్రియపుత్త్రలాలనాపేక్ష యెవ్విధి మానె నందువో భగవంతుఁడరయనొకఁడె
తత్త్వంబు వేఱొండు తలపోయ లేదని యెఱిఁగినవారికి నిష్టమైన

తే. దొకఁడు కల్గునె? తానె పుత్త్రకుని గొనుచుఁ
జనినఁ జంపకయుండునో యని తలంచి
కొనిచనియెఁగాని సత్యంబుకొఱ కటంచు
నెట్లు తలఁపంగఁ జను నందువేమొ వినుము. ౫౭౪ 92

క. జననాథ! నీచనరులకు, నొనరింపఁగ రాని దెద్దియుండును? బతి యీ
యను బూన దేవకియు నెట్లనుమోదముఁ జూపఁజాలె నందువొయేమో. ౫౭౪

క. మతియందు హరి ధరించెడు, నతులితగుణవంతు లైనయట్టినరుల కె
ట్టితఱిన్ దుస్త్యజ మెయ్యది, తీఱి నని తలపోయవయ్య శ్రీహరిభక్తా. ౫౮

చ. తనయుని దెచ్చియున్నహరితత్త్వ మెఱింగినశౌరిఁ గాంచి యా
తనిసమబుద్ధికిన్ మిగులఁ దథ్యపథంబునఁ గల్గునిష్ఠకున్
మనమునఁ దుష్టిగల్గి నృపమండనుఁడై తగుకంసుఁ డెంతొ న
వ్వున ముఖమొప్ప నిట్లనియెఁ బొమ్ము కుమారునిఁ గూడి యింటికిన్. ౫౯ 95

ఉ. ఈతనినుండి సాధ్వస మదింతయుఁ గల్గదు నాకు వీనికిన్
భ్రాతగఁ బుట్టు నష్టముఁ డరాతి గదా ననుఁ జంపునంచు న
త్యాతతపుష్కరోక్తి వినఁనయ్యెను వానినె చంపువాఁడ నీ
వీతనయున్ సహోదరికి నీఁదగుఁ నావుడు శౌరి హృష్టుఁడై. ౬౦ 96

1 "దేవకీ సర్వదేవతా" అని మూ. "సర్వస్సర్వాత్మా భగవానేవ దేవతా యస్యాః" అని వ్యాఖ్య. 2 "మృత్యవే పుత్త్రం కథ మర్పితవా నిత్యపేక్షాయామాహ" అనుదాని కిది తెలుఁగు. 3 "కిందుస్సహం ను సాధూనాం = సాధూనాం సత్యసంధానామ్" అని వ్యాఖ్య. 4 "పుత్త్రలాలన సుఖాపేక్షా కథం త్యక్తేత్యత ఆహ" అనుదాని కిది తెలుఁగు.

క. కొనిపోయెద నత్లేయని, తనయుం దోడ్కొనుచుఁ బోయెఁ ౹ దద్వాక్యను నె
మ్మనమున నమ్మక మోదం,బును గాంచకయుండె దుష్ట౹భూపతి యనుచున్. ౯౦౫

ఆ. అవిజితాత్ముఁ డనుచు ౹ నాత్మస్థిరత్వము, లేనివాఁడె యనుచు ౹ దాని నమ్మి
హాయి నొందరాదు ౹ హతమతి యేవేళ, కేమి హానిచేయ ౹ నెంచునో యని. ౯౧

నారదుఁడు కంసున కుపదేశించుట.

క. పిలువనిపేరంటముగాఁ, గలహాశనుఁ డనెడుబిరుదుఁ ౹ గాంచినముని యి
మ్ములఁ గంసుని గన వచ్చెను, దెలుపుటకై హితము దివిజ౹ధీరులపున్కిన్. 99

క. ఏకాంతంబునఁ గంసమ,హీకాంతునితోడఁ బలికె ౹ నెఱుఁగవు కంసా
యేకరణి దేవయత్నము, నీకొఱకై సాగుచుండు ౹ నిత్యము పున్కిన్. ౯౨ 100

సీ. వ్రజమునఁ దగియున్న ౹ రమ్యతరాంగులు నందాదిగోపక౹నాయకులును
వారలపత్నులు ౹ వసుదేవముఖ్యులు వృష్ణివీరులు కీర్తి౹వెలయునట్టి
దేవకి లోనగు౹ తెఱవలు దేవాంశములఁ బుట్టినారని ౹ తెలియవలయు
నందశౌరులకుల౹మందుఁ బుట్టినవార లమరాంశసంభూతు ౹ లగుట నిజము

తే. వీరిజ్ఞాతులు బాంధవ౹వారములును, మఱియుఁ దన్మిత్రములు సుర౹మహితభాగ
జనితులే సుమ్ము; కంస ని ౹ న్ననుసరించి, యున్నవారలు దైత్యులై ౹ యొప్పువారు.

*క. జ్ఞానములేమి నెఱుంగవు, భూనాయక! వీరలే వి౹బుధు లని మీరల్
దానవులని భూభారముఁ, బోనడవఁగ దైత్యవార౹ముం ద్రుంపంగన్. ౯౩౫ 102

చ. హరి యవతారమొందఁ దివి౹జావళి కోరుట దేవకీమనో
హరతనయత్వమొంద నతఁ ౹ డాదరణంబున నొప్పుకొంటయున్
సుర లొగి స్వాంశరూపముల ౹ క్షోణి జనించుటయుం దలంపలే
క రహితబుద్ధివైతి వని ౹ గట్టిగఁ జెప్పెను నారదుండటన్. ౯౪ 103

క. భగవంతుఁడైననారదుఁ, డగణితమహిమాఢ్యుఁ డౌట ౹ నమరులపని నిం
పుగఁ దీర్పఁబూని తెల్పెను, దగునిది యని నమ్మి కంస౹ధాత్రీపతియున్. ౯౪ 104

చ. మునిపతి నారదుండు చన ౹ మోమున విన్నఁదనంబు తోఁపఁగాఁ
దను వధియింప దేవకికి ౹ దానవవైరి కుమారుఁడై జనిం
చును యదువీరులే సురలు ౹ శూరుల దైత్యులఁ జంపఁ బుట్టిరం
చును దలపోసి యత్తఱినె ౹ శూరకుమారుని దేవకీసతిన్. ౯౫ 105

చ. కరుణ దొఱంగి శృంఖలని౹కాయములం దగిలించి మందిరాం
తరమున నుంచెఁ దత్సుతులు ౹ తప్పక తన్ను వధింతు రన్నతీ
వరమునఁ బుట్టినంతటనె ౹ వారిజనేత్రుఁడె యన్నశంక భీ

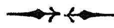
* "ఉభయోరపి భారత" అని మూలము. "భా జ్ఞానం తత్రారత భారతత్వాదేవైతజ్జ్ఞానం తవ
నాస్తీతి భావః." దీనిసారమే యిది.

కరకరవాల మూని హతకంఠులఁ జేయుచు వచ్చె వ్రేల్మిడిన్. ౬౬ 106

తే. పరులప్రాణంబులను దమప్రాణములకుఁ, దృప్తిచేయుట రాజులకెల్ల నైజ
మట్టిలుబ్ధులు తఱచుగా నవనిపతులు, జనకులను భ్రాతృమిత్త్రులఁ జంపుచుంద్రు.

సీ. పూర్వజన్మంబునఁ బుండరీకాక్షునిచే హతుండయి బలోత్సాహములను
దగు కాలనేమియే తానని యీజన్మమున భోజకులమునఁ బుట్టితినని
సురమౌనివాక్కులఁ బరికించి యెఱిఁగి యాయదువులతో ద్వేష మాత్మ నొంది
యంధకయదుభోజు లాదిగాఁగలవారి కధిపుఁడై తనతండ్రి యైనయట్టి

తే. యుగ్రసేనుని బంధించి యురుతరబల, మలరఁగా శూరసేనాఖ్యములగు దేశ
ములను దానె యభీష్టరీతుల సుఖైక, పరత నేలుచునుండె భూపాలచంద్ర. ౬౭

రెండవ అధ్యాయము.

క. అని తెలిపి శుకమహాముని, జనపతికిన్ మఱియుఁ దెల్పెఁ జండబలుండై
జనవిభుఁడగు కంసుఁడు దుర్జనపరివారాన్వితుఁడయి క్షమఁ బాలించెన్. ౪

వ. ఆదురాత్మునిఁ బ్రలంబుండును, బక, చాణూర, తృణావర్త, మహాశన, ముష్టి, కారిష్టద్వివిదులును, గేశి ధేనుక పూతనలును, మఱియుఁ బెక్కండ్రు దుష్ట భూపాలకులును, బాణనరకాసురాది రాక్షసవీరులును సేవకులై మిత్త్రులై సాయపడ నుండిరి. మాగధుం డగుజరాసంధునాశ్రయంబున మహాబలవంతుం డై యాదవులఁ బడరానికష్టములపాలు చేయుచుండె. వారిచేఁ బీడితులై యాదవు లందు నిలువఁజాలక కురు పాంచాల కేకయ శాల్వ విదర్భ నిషధ విదేహ కోసలదేశంబులకుం బాఱి యందుఁ దలదాఁచుకొనిరి. కొంద ఱందుఁ గంసు నాశ్రయించి కొలుచుచుండిరి. ౩౪ 110

క. దేవకిపుత్త్రకు లార్వురు, దేవమునీంద్రాజ్ఞ చేతఁ దీవ్రమనీషుం
డౌ వసుధాధిపుచేఁ దెగ, శ్రీవైష్ణవతేజ మొప్పెఁ జెలియకడుపునన్. ౮ 111

క. దాని ననంతాఖ్యముగా, మౌనులు వచియింత్రు సప్తమంబగు గర్భం
బౌ నది హర్షము శోకము, మానసమునఁ గల్గఁజేసె మానిని కంతన్. ౯ 112

*సీ. ఉత్పత్తిలయముల నొగి భూతసముదయాగతిగతులను విద్య మఱి నవిద్య
యనునాఱువిషయంబులను నెఱింగినయట్టి విశ్వాత్మకుం డగువిష్ణుమూర్తి
తను నొక్కనినె నాథుఁడని నమ్మియున్నట్టి యదువంశభవులకు నతిదురాత్ముఁ
డైన కంసునినుండి యనవరతము గల్గు భయము నాత్మ నెఱింగిపాయకుండఁ

ఆ. దన్ను నాశ్రయించి తనరెడుయోగమా,యను దలంచి యిట్టు లాజ్ఞ చేసె
సకలశుభము లొసఁగిసాధువులం బ్రోచు, దేవి! వ్రజమునకును బోవు మిపుడు.

* 'విశ్వాత్మా' అనుమూలమున కిది వివరణమని యెఱుంగునది.

ఉ. గోవులచేత సాధుతమ గోపకసంతతిచేత నావ్రజం
బవిధమందు లోపముల నెన్నకయుండఁగఁ జెల్వుమీఱు నం
దే వసుదేవపత్నియయి యెన్నికఁ గాంచినయట్టి రోహిణీ
దేవి వసించియుండు వసుదేవుని తక్కినభార్య లందఱున్. ౬౪ 114

క. కంసుఁడు దుష్టుఁడు గావున, హింసించు నటంచు మదుల నెంచి బ్రదుక మీ
మాంసను జేయుచు సువ్రత, సంసిద్ధిం గోరి వివరసంతతులందున్. ౭ 115

క. గిరిబిలములయందు వసించిరి; దేవకిజఠరమందు శేషాహ్వయమై
పరమ మగునాదు తేజము, తరుణీగర్భం బనంగఁ దనరెడుఁ జుమ్మీ. ౭౪ 116

ఆ. దాని నట్టె తిగిచి మానిని! రోహిణి, యుదరమందుఁ జక్క నునుపు గర్భ
మట్టె తిగువ బ్రదుకు నెట్టు లటంచు శంకను గనంగఁబోకు మను మదాజ్ఞ.

సీ. అవ్వల నవకాశ మనునది లేకుండ నంశంబులను బ్రహ్మయాదిగాఁగ
* స్తంభపర్యంతము చక్క వ్యాపించుచుఁ బరిపూర్ణ మైనరూపమున నేను
దేవకీపుత్త్రతఁ దేజరిల్లుదు నీవు నందపత్ని యశోదయందుఁ బుట్టఁ
గలవు; పుత్త్రాదులఁ గాంక్షించుభక్తుల కీశ్వరివై వారి కెల్ల కామ

తే. ముల నొసంగుచు ధూపబలులను మఱియుఁ
బెక్కు నుపహారముల వారు ప్రీతి నిన్నుఁ
బూజచేయంగ నుందువు భూమి నీకు
స్థానములు నామధేయముల్ చాల నలరు. ౧౦ 118

క. జను లోగి సేవింతురు ని,న్ను నూనభక్త్యుత్కటమున నాయాచోట్లన్
వినుతింత్రు దుర్గ విజయయు, నని వైష్ణవి యనియుఁ గుముదయనిమాధవి నాన్.

సీ. భద్రకాళిక యని భక్తిఁ జండిక యని నారాయణి యనుచు శారద యని
యంబిక మాయ కన్యక కృష్ణ యనియును మఱియు నానావిధమహితనామ
ములఁ గొనియాడుదు రిల నెప్డు సుందరీ మద్విక్రమమ్మున మహిమ మున్నె
యందువో వినుము మాయాదేవి గర్భసంకర్షణంబుననె సంకర్షణుఁ డని

తే. పిలుతు రాతనిలోకంబు ప్రీతినొందఁ
జేయుటను రాముఁ డనియును క్షితిని బలము
గలుగువారలను మించుకారణమున
బలుఁ డటంచును బేరులఁ బడయు నతఁడు. ౧౩ 120

చ. అని భగవంతుఁ డాజ్ఞయిడ నట్టులె చేసెద నంచు విష్ణునా

* "అథాహ మంశభాగేన దేవక్యాః పుత్త్రతాం శుభే" అని మూలము. "అంశైశ్శక్తిభి ర్బ్రజతేఽఖిలిష్యతి సర్వాన్ బ్రహ్మాదిస్తంభపర్యంతా నిత్యంశభాగస్తేన పరిపూర్ణేన రూపేణేత్యర్థః" అని శ్రీధరాచార్యులు.

జ్ఞను శిరసావహించి జతనంబును దీర్పఁగ భూమి కేగి య
ప్పని నొనరించెఁ జెప్పినటు; ప్రౌఢతరంబగుశక్తి గర్భ మొ
య్యన గ్రహియించి దానిఁ గొని యల్లన రోహిణియందుఁ జేర్చినన్. ౧౪౫ 121

ఆ. యోగనిద్ర యిట్టు లొనరించు టెఱుఁగక, జాతిపోయె శౌరిసతికి గర్భ
మౌర ! యనుచు నెల్లపౌరులు తమలోనఁ, జెప్పుకొనిరి దైవచేష్ట యిదియె.

క. సకలము దానే యగు నా, ప్రకటమహాశక్తి భక్తపటలాభయదుం
డు కడుజవం బొప్పఁగ నా,నకదుందుభి సన్మనంబునం దాఁ బూన్కెన్. ౧౬.

ఆ. అంశభాగమున మహాత్రిని బాపంగఁ
జేరెఁ; బరమపురుష భూరితేజ
మాత్మ నలర వెలిఁగె నర్కబింబముఁ బోలి
తన్మహత్త్వమున నతండు మఱియు. ౧౬ 124

క. భూతములు చెంతఁజేరఁగ, నేతఱినే సాధ్యపడని యేపునఁ గంసా
ద్యాతతరిపులు తిరస్కృతి, నేతిరునఁ జేయ శక్యమే కాకుండన్. ౧౭ 125

సీ. జగములకెల్లను శాశ్వతానంద మీయంగఁజాలిన యచ్యుతాంశ మవల
శూరతనూజుండు శుభచిత్తుఁ డొగిఁజేర్ప దేవకీదేవి యాపావనాంశ
మాత్మఁ దాలిచి యది యాత్మభూతంబు సర్వాత్మకంబగుటఁ బ్రాగాశ చంద్రుఁ
నానందకరుఁ దాల్చునట్టులు మనసుచే ధరియించె; నంత నాతరుణిమిన్న

తే. సకలలోకనివాసుఁడౌ చక్రధరున
కుండు తావయి తా నొప్పియును దురాత్ముఁ
డైన భోజేంద్రుగృహమున నార్తిఁ గనుచు
శృంఖలాంకిత యైయుంటఁ జెలఁగదయ్యె. ౧౮౫ 126

*చ. కనఁబడకుండఁ గుండఁ బొదుగంబడు నగ్నిశిఖాప్రవృత్తి స
జ్జనులకు మేలు చేయఁదగుశారద జ్ఞానఖలాత్మఁ జేరి వె
ల్గనియటులే మఱుంగుపడి కాఱియ పొందుచు నుండెఁ గాని య
వ్వనజదళాక్షు తేజమున భాసిల దింతయు వేయు నేటికిన్. ౧౯ 127

శా. అంతం గంసుఁడు గర్భమందు హరి సర్వాధీశుఁ డుండంగ శు
ద్ధాంతంబెల్ల వెలుంగఁజేయుప్రభ చేతన్ మించి శుభ్రస్మితం
బెంతో వింతగ నొప్పఁ జూడఁబడు నాయిందీవరాక్షిన్ ఘన
స్వాంతం గన్గొని యిట్టు లెంచె మదినీచందంబు నూత్నంబెయా. ౧౯౫ 128

చ. నను వధియింప శ్రీహరియు నాతుకమిన్న మనోహరంపుఁగు
క్షిని దగఁ జేరియుండు నిది సిద్ధము పూర్వము దీనితేజ మొ

* "భోజేంద్ర గేహేఽగ్నిశిఖేవ రుద్ధా సరస్వతీజ్ఞానఖలే యథా సతీ" అని మూలము.

ష్టునె యిటు చూడలేదె పువ్వుబోఁడిని జక్కఁగ నెన్నిసారులో
కనఁబడు నిప్డు నూతనముగా వెఱఁగయ్యెడి దీనిఁ జూచినన్. ౨౦ 129

చ. హరియును దేవకార్యమును సార్థకమై చనఁజేయ నెంచి సో
దరియుదరంబుఁ జొచ్చె నృపధర్మములై తగు సామముఖ్యముల్
వరుస ఫలింపకుండు; సురవర్యులు పన్నినయర్థతంత్ర మీ
తరుణమునందు విక్రమము ధైర్యము వ్యర్థముచేయకుండఁగన్. ౨౦౪ 130

*ఉ. నే నొనరింపఁగాఁ దగు ననింద్యమహాక్రియ యెద్ది? యిప్పు డీ
మానిని జంపుటే తగును మామకకార్యము సిద్ధినొందు నం
చేను దలంతునే నదియు నియ్యెడఁ గూడ దటంచుఁ దోఁచెడిం
జానయుఁ దోడఁబుట్టు వది చాలక గుర్విణి యిట్టి యీసతిన్. ౨౦౪ 131

చ. త్వరపడి చంపినన్ గలుగు దారుణపాపము సద్యశంబునున్
సిరిఁ జిరకాలముం బ్రదుకఁ జేసెడునాయువుఁ ద్రుంచు నిట్టిసో
దరి వధియించువాఁ డసుకదంబము దాల్చియుఁ జచ్చినట్టులే
పురుషుఁడఘం బొనర్చుచుఁ గుబుద్ధిని బూని చరించుచుండినన్. ౨౧౪ 132

తే. అతఁడు దేహాభిమానియే యగుట బ్రదికి
యుండినన్ సాధువర్యు లోహో యితండు
దుష్టకర్మరతుం డని తూలనాడు
దురు మృతుండగునేఁ దిట్టుదురు కడంగి. ౨౨ 133

క. తనుమానులగు మనుష్యులు, చనుదురు ఘోరాంధతమము చక్కటికిన్ దా
నిని బొంది మరలు టబ్బుర, మనఁజను నింకేమిచేయ నగునో యెఱుఁగన్.౨౨

ఆ. ఏమిచేయుటకును నిపుడు తోఁపదు నాకు, ననుచు గర్భవతిని ననుజఁ జంపు
ఘోరపాపకార్య మారసి చేసెదు, సాహసమును మాని శాంతి నొందె. ౨౨౪

క. మానిని జంప సమర్థుం, డైనను బాపంపుఁగార్య మని యెంచి మదిన్
మాని విపత్తుండగు హరి, పై నొప్పువిరోధమును స్వపౌరుషముననే. ౨౩ 136

సీ. సాధింప నెంచుచుఁ జక్రిజన్మం బెప్పు డగునో యప్పుడె చంపు నాతురమున
నెదురుచూచుచునుండె నదను; నాతఁడు మఱి కూర్చుండు నప్పుడు కూర్కునపుడు
నిలుచున్నతఱి భుక్తినిం గొనువేళను ధర నిందు నందును దిరుగుకాల
మందుఁ బానీయంబు లానెడుసమయమం దాహృషీకేశుని హరిని గనుచుఁ

ఆ. దన్మయముగ జగముఁ దలఁచుచు నుండెను, నాదురంతచింత నంది యుంట!
జగమదెల్ల నతని కగపడె హరిమయ,ముగనె దృష్టి యొసఁగు బుద్ధిరీతి. ౨౮

వ. ఆసమయంబున. 138

---

* "తర్హ్యయమిదానీమేవ హన్యతామితి విచింత్యాహ" అనుదానిసారమే యిటఁ గలదు.

చ. సరసిజగర్భుఁడుం బరమ।శంభుఁడు నారదముఖ్యమౌనులుం
సురలును వారిసేవకులు । క్షోణియు వెంబడి రాఁగఁ గామముల్
గురియు మహాత్ము శూరసుతు।కోమలిగర్భమునం జెలంగు శ్రీ
హరిని మనోజ్ఞవాక్సముద।యంబున నిట్లు నుతించి రాదృతిం. ॥ 139

బ్రహ్మాదిదేవతలు దేవకీగర్భస్థుఁడగు శ్రీకృష్ణుని వినుతించుట.

సీ. సత్యమై తనరెడు । సంకల్పములుగలవానిని సత్యమే । వర్ణ్యమైన
ప్రాప్తిసాధనముగ । భాసిల్లఁగాఁ జేయువానిని సృష్టికిఁ । బ్రాక్సమయము
నందును బ్రళయంబు । నవ్వేల స్థితిసమయంబునందును భేద । మనఁగ లేక
*వర్తించువానిని । వారితేజఃపృథ్వ్య లనిల మాకాశంబు । ననెడు భూత

తే. పంచకమునకు హేతువై । పరఁగువాని, నట్టిపంచకమునయందు । నంతరగతుఁ
డైన వానిని సత్యసత్యం బనంగ, నలరువానిని శాశ్వతుఁ । డైనవాని. ॥ 140

[1]క. సూనృతవాణి ఋతం బనఁ,గా నెగడును సత్యమె యనఁ।గా సమదృష్టిం
గానంబడునదియగు మఱి, [2]వానికిని బ్రవర్తకుఁ డగు।వాని మహాత్మున్. ॥

క. నిను భగవంతా! శరణం, బని వచ్చినవార మిటకు; । [3]నఖిలజగత్పా
లనమున మర్త్యుల్యాలు నను, వినుతింపఁగ నేల యంచు । విష్ణూ! యనెదో. ॥

క. పరమేశా! యిట్లనకుము, పరికింపఁగ సర్వలోక।పాలుఁడ వన నో
క్కరుఁడవె మే మెల్లను నిను, శరణం బని నమ్మియున్న।జనులము సుమ్మీ. ॥

క. నీకుం వ్యతిరేకముగా, లోకమ్ములు లేవు నీవె।లుంగున మే మో
శ్రీకలితా! తగువారము, నీకంటెం శరణ మొప్ప।నేర్చునె యెచటన్. ॥ 144

సీ. ఈప్రపంచమె యాది।వృక్షమై యొప్పారు వ్యష్టిసమష్టిదే।హ మగు నద్ది
ప్రకృతియే దానికిఁ । బాదగు సుఖదుఃఖము లనుపండ్లవి రెండు । గలిగియుండు
సత్త్వరజస్తమ।స్సంజ్ఞికగుణములు మూఁడును దానికి । మూలము లగు
ధర్మార్థకామముల్ । తగుమోక్ష మననాల్గు రసములౌ భూరుహ।రాజమునకు

తే. నింద్రియములైదు శబ్దాదు । లెఱుఁగఁజాలు
విధములగు క్షుత్తు దప్పియు । విపులశోక
మోహజరలును మృతి యనఁ । బొలుచు నాఱు
నూర్ము లనెడు స్వభావంబు । లొప్పు మఱియు. ॥ 145

---

* "సత్యస్య యోనిమ్=సచ్చ త్యచ్చ సత్యం భూతపంచకమ్." అని వ్యాఖ్య. 1 "సత్యం చ సమదర్శనం, ఋతం చ సూనృతా వాణీ కవిభిః పరికీర్తితా." అని శ్రీధరాచార్యులు. దీనిసారమే యిందుఁ గలదు. 2 "ఋతసత్యనేత్రమ్" అని మూ. "నేత్రం నయనసాధనం నేతారం ప్రవర్తక మితి యావత్" అని వ్యాఖ్య. 3 "నను భవంతోఽపి లోకేశ్వరాః మత్తుల్యా ఏవ కిమితి మాం శరణం ప్రపద్యంతే" అనుదాని కిది తెనుఁగు.

సీ. త్వఙ్మాంసరుధిరమేదస్సులు మజ్జయు
నస్థులు శుక్లంబు ననెడు నేడు
ధాతువుల్ పైపొరల్ భూతపంచకమనో
బుద్ధ్యహంకారముల్ పోల నెనిమి
దియు విటపములు మఱియు నవరంధ్రముల్
నవకోటరములు ప్రాణము నపాన
మును వ్యానము సమానము నుదానమును గృక
రము నాగదేవదత్తములు కూర్మ

తే. మును ధనంజయము ననఁగ జను నివి పది
పత్త్రములు జీవుఁ డీశుండు పక్షు లగును
నీప్రపంచాఖ్య భూరిమహీరుహమున
కిట్టిదానికి నీశుండ వీవ కావె. ౨౭ 146

క. ఈరూపంబగు భవమయ, భూరుహతల్లజము కార్యభూతంబగు నీ
వారయ నావృక్షమునకుఁ, గారణమును లయపదంబు గాఁ దగుదుగదా. ౨౭

ఆ. పాలకుఁడవు నీవె బ్రహ్మవిష్ణ్వీశులు, వానికారణములు గాన నేనె
యెట్టు లగుదు ననుచు నెంతువో సర్వేశ, నీదుమాయ వారి నిర్భరగతి. ౨౭

సీ. కప్పియుండుట తెల్విఁ గనలేక నిన్నె నానాకారముల బ్రహ్మ యనఁగ విష్ణు
వనఁగ శంకరుఁ డనఁగను మఱి పెక్కునామములను గాంతురు మహితచిత్తు
లైన విద్వద్వర్యు లట్లుచూడక యన్నియును నీదురూపముల్ గనె దలంత్రు;
[1] దేవకీసుతుఁడఁ గాఁబోవు నన్నేటి కీచందాన వినుతింతు రందు వేని

తే. పరశివా! జ్ఞానరూప! యోపరమపురుష, యాత్మరూపా చరం బనచర మనఁగ
నలరు లోకమునకు క్షేమమాచరింపఁ, దలఁచి సత్త్వోపపన్న గాత్రములఁ దాల్చి.

క. తనరుదు వారూపములు సు,జనులకు సుఖకరములు ఖలజనుల కభద్రం
బును గూర్చునవియు నగు వా,నిని దాల్తువు పరుల కెన్న నీవు సుతుఁడవే.

[2]చ. సరసిజనేత్ర! కొంద ఱిల సాధువు లుత్తమ మాసమాధిఁ ద
త్పరత స్వకీయచిత్తములఁ దావకరూపమునందుఁ జొన్పి శం
కరము సమస్తసత్త్వనిధిగాఁ దగి యెంతయు శ్రేష్ఠమైన నీ
పరమపదంబుజద్వయము బాగుగఁ గాంచుచు వీతరాగులై. 151

క. పరమేశ్వర! నీపరపద, సరసిజపోతమ్ము నమ్మి సంసారాబ్ధిం
దరియింతురు గోవత్సము, చరణముపాటిదిగ నెంచి సంతోషమునన్. ౩౦ 152

1 "నను దేవకీపుత్త్రం మాం కథ మేవం వర్ణయ థేతి చేత్తత్రాహుః." అనుదానిసారమే యిది.
2 "సమాధినావేశితచేతసైకే" అని మూలము. దీనివివరణమే యీపద్యమునఁ గలదు.

సీ. స్వప్రకాశుఁడవయి సత్త్వాశ్రయుఁడవగు నోపరాత్పర! భవదుత్తమపద
పోతము చెంతనే పొలయ భవాబ్ధిగోవత్సపదం బట్లు వఱలఁ బోత
మక్కఱయే లేక యన్యుల కతిభీతికరము దుస్తరమునై పరఁగుభవస
ముద్రముఁ దరియించి భూతజాలప్రీతి వారును దరియింపవలయు ననెడు
తే. తలఁపునఁ దన్మహానౌక నిలిపి యింద, పరతటంబును బొందిరి భక్తజనుల
కెల్లర కనుగ్రహము వెదఁజల్లువాఁడ, వీవెకావే మహాత్మక యీశ్వర! హరి.
క. నను భజియింపఁగ నేటికిఁ, గనుదురుగాదే వివేకకలితులు మోక్షం
బని యందువేమొ వినుమా, వనజాక్షా! మేమె ముక్తిభాక్కుల మనుచున్.
క. తలపోయువారు మూఢులె, యిలపై నట్టింద్రు, భావ మీశుఁడవయి ని
ర్మలుఁడవు నగు నీయం ది,మ్ముల నిల్పక భక్తిపరతపోవ నలసులై. ౩౧ 155
ఆ. అపరిశుద్ధబుద్ధులయి వాదములయందె, పటుతరమగు బుద్ధి పరఁగ జ్ఞాన
హీను లగుచుఁ బెక్కు మానుషజన్మంబు, లెత్తి వ్రతతపంబు లెన్నొ చేసి.
క. ఘనయత్నంబున సాధిం,చిన మోక్షసమీపగమయి చెలఁగు తపంబుల్
జననశ్రుతాదికము నొం,దినవారయి భక్తి నెమ్మదిని బూనమిచేన్. ౩౨ 157
ఆ. అంతరాయములను నపకృతి నొందింపఁ,బడుదు; రోపరేశ! భార్గవీశ
తావకీనభక్తతతి ముక్తినుండి భ్రం,శమును గనకయుండఁ జాలుఁ జుమ్ము. ౩౨
*ఉ. అంతియగాదు వారల మహాదరణంబున నీవు కావ నా
వంతయు భీతిలేకయె మహాత్తరవిఘ్నము లాచరింప న
త్యంతము హేతువై తగినయట్టి చమూపతిమస్తకాళిపైఁ
వింతగ సంచరింతు రొగి విశ్వవిభూ! పలుమాట లేటికిన్. ౩౩ 159
సీ. [1]తనుధారులకును దత్తత్కర్మఫలములఁ గలిగించునదియు నిక్కముగ శుద్ధ
సత్త్వమయంబునాఁ జనుశరీరమ్మును ధరియించుచున్నావు నరులు నట్టి
తను వాశ్రయించి వేదక్రియాయోగతపస్సమాధు లనంగఁ బరఁగునట్టి
చతురాశ్రమార్హధర్మతతిచే నినుఁ బూజచేయంగ నేర్తురు కాయ మాశ్ర
ఆ. యింపకున్నఁ బూజయే చేయఁ జాలరు, దానఁ గర్మఫలము తగ ఫలింప
కుండు; ధాత! సత్త్వమొప్పురూపంబు గ,ల్గమిని నష్ట మెట్టికరణి ననుదో. ౩౪
క. విను మజ్ఞానము దానన్, జనితంబగు నట్టిభేదసంజ్ఞికమును బో
వను జేసెదు నపరోక్షం, బనుజ్ఞానము కల్గు నెట్టు లార్తశరణ్యా. ౩౫ 161

* "త్వయాభిగుప్తా విచరంతి నిర్భయా వినాయకానీకపమూర్ధసు ప్రభో" అని మూలము. "వినాయకా విఘ్నహేతవః తేషామనీకాని స్తోమాస్తాని పాంతి యే తేషాం మూర్ధసు విచరంతి. విఘ్నాన్ జయంతీత్యర్థః" అని వ్యాఖ్య. 1 "సత్వం విశుద్ధం శ్రయతే భవాన్ స్థితౌ శరీరిణాం శ్రేయ ఉపాయనం వపుః" అని మూ. దీనివివరణమే యీపద్యమని యెఱుంగందగు.

తే. గుణములైన బుద్ధ్యాదులకును బ్రకాశ
మును బొసంగఁగఁ జేయునాఘనుఁడు సర్వ
సాక్షి పూర్ణుఁడవునగు నీ । వక్షిగోచ
రుఁడ వగుట కల్ల జ్ఞానవేద్యుఁడవుగాన. ౩౮౪ 162

[1]సీ. అతనిసంబంధము । లైనబుద్ధ్యాదిక
గుణములు రాజిల్లు । గుణగణముల
కాతఁడు సాక్షియై । యలరు బుద్ధ్యాదుల
యధిరోహణమున బాహ్యగుణరూప
మగు ప్రపంచము వెల్గు । నని యిట్టు లనుమిత్రుఁ
డవుమాత్రమే యగుఁదువు మహాత్మ;
పరిశుద్ధసత్త్వరూపమును దాల్చిననిన్నుఁ
గడఁగి కొల్వఁగఁ దదాకారమైన

తే. యట్టి యంతఃకరణమందు । హరితావ
కప్రసాదమువలన సాక్షాత్కరణము
కలుగఁ దగు; సర్వసాక్షివి । కనుకఁ దత్త్వ
మగునె వాఙ్మనసులకు గమ్యంబు చూడ. ౩౫ 163

[2]చ. కనుకనె నామరూపములు । గాఢతరం బగుభక్తి గల్గుస
జ్జనులు భజింప సంతతము । శక్యములే యగుఁ గాని కర్మముల్
జననగుణాళిఁ బట్టి యిది । సత్యమటంచు నిరూపణమ్ముచే
యను దెలియంగ శక్యమగు । నంచు వచించుట తుచ్ఛమే యగున్. ౩౫ 164

క. ఐన నుపాసకు లాయా, మానితకర్మములందు । మాయాతీతున్
జ్ఞానమయు నిన్ను సాక్షివి,గానే కనుఁగొంద్రుగాదె । కమలదళాక్షా. ౩౬ 165

[3]చ. మనుజుఁ డెవండు నీవయిన । మంగళరూపము నామముల్ మఱొ
క్కనివలనం దమిన్ వినుచుఁ । గమ్రవచస్సులఁ దానుఁ జెప్పుచున్
విన వచియింపలేనితఱి । వేయివిధంబుల సంస్మరించుచున్
మననము చేయుచున్ విహితమార్గముచేఁ దగుసత్క్రియాతతిన్. ౩౬ 166

తే. దేవతారాధనాదికపావనక్రి,యలను నీమృదుపాదాబ్జముల మనంబు
నిలిపియుండునొ యట్టివిశనిర్మలమతి, భవమయాంబుధి మున్గఁడు । పంకజాక్ష.

---

1 "గుణప్రకాశైరనుమీయతే భవాన్ ప్రకాశతే యస్య చ యేన వా గుణః" అని మూలము. దీనివివరణమే యిందుఁ గలదు. 2 "న నామరూపే గుణజన్మకర్మభిర్నిరూపితవ్యే తవ తస్య సాక్షిణః" అని మూలము. 3 "శృణ్వన్ గృణన్ సంస్మరయంశ్చ చింతయన్నామాని రూపాణి చ మంగళాని" అని మూ.

క. పరమం బగుమోక్షముఁగను; హరి! శంకర! భాగ్యవశత । నఖిలేశ్వరుఁడై
పరఁగెడు నీపుట్టుక నీ, వరపదభూతయగు భూమివామాక్షివ్యథల్. ౩౭ 168

క. తొలఁగినవనియే యిప్పుడు, తలఁతుము భూభార మింకఁ । దలఁగు ధ్రువముగా
సులలితభాగ్యం బొరా, సలక్షణాంఘ్ర్యంబుజములు । క్షమ నీ విడుటన్. ౩౮

క. తావకకరుణకుఁ బాత్రం,బౌ వసుధను స్వర్గమునుగ । నవలోకింపన్
శ్రీవిభు! వలఁతుల మైతిమి, సేవకులకు నింతకంటె । శ్రేయము గలదే. ౩౯ 170

సీ. సంసారభయమును । సడలింపఁగాఁ జేయు పరమేశ్వరా మహాప్రకృతిచేతఁ
ద్వచ్ఛరీరం బనఁబడు ప్రపంచమునకుఁ గలిగెడుసృష్టిస్థితులవికార
ములు నట్లె లయవికృతులు జగదాశ్రయుండయి యంతరాత్మయైయలరునీకుఁ
గల్పింపఁబడుచుండుఁ । గనుఁగొన నిర్వికారుఁడ వగునీయందు । రూఢిగాఁగఁ

తే. గానఁబడుట వినోదార్థ । మౌనుగాదె, కర్మమూలక మగుజని । గలుగనట్టి
నీకు జన్మముగల్గుట । ప్రాకట మగు, నావినోదము గాక వే । ఱరయఁ గలదె.

*మ. అని మే మెంతుము దివ్యరూపధర మత్స్యాశ్వాననాకారతన్
జననంబందియుఁ గూర్మదంష్ట్రికులసంజాతంబు హర్యక్ష మ
ర్త్యనితాంతోజ్జ్వలరూపముం గనియు శ్రీరామాఖ్య జన్మించి హం
సనగౌకంబవుగాఁ జెలంగి భృగువంశంబందు రాముండవై. ౩౯౫ 172

మ. సురముఖ్యాన్వయమందుఁ బుట్టి మును సంక్షోభించు మమ్మున్ మహా
కరుణం గాచి ప్రపంచశాంతి కలుగంగాఁ జేసినట్లే యిదే
తరుణంబందు వసుంధరాగురుభరధ్వాంతంబు వారించి ని
ర్భరతేజంబున సజ్జనావళిని గావం బూనుమా శ్రీవిభూ. ౪౦ 173

క. వందనము నీకొనర్తుము, బృందారకవంద్య యనుచు । విబుధులును శతా
నందుఁడు శివుఁడు నుతించుచు, సుందరి దేవకిని గాంచి । చొక్కపుఁబ్రీతిన్. ౪౦౫

మ. జననీ! మాయభివృద్ధికై విమలతేజస్స్ఫూర్తుఁడై పొల్చు శ్రీ
వనజాక్షుండు పరాత్పరుండు తన దోషభవ్యాంశమున్ నీదుకు
క్షిని నిల్పెన్ మృతినొందు యత్నమున సంసిద్ధుండుగాఁ గంసుఁ డుం
డ నికన్ దద్భయ మింతయేఁ గలుగకుండం గాచు దైవంబుసూ. ౪౧ 175

క. నీతనయుఁడు యదునృపతి, వ్రాతము రక్షింపఁగలఁడు । వగ పనునది నీ
చేతమునఁ గల్గ దిఁక నని, ప్రీతిన్ వినుతించి రమరబృందేశు లొగిన్. ౪౧ 176

క. సురవరు లీరీతిగ నా, పురుషోత్తమదివ్యరూపమును దోఁచినయ
క్కరణి నుతించిరి పిమ్మట, విరించిశంకరులఁ గూడి । వే చని రమరుల్. ౪౨ 177

* "మత్స్యాశ్వకచ్ఛపనృసింహవరాహ హంసరాజన్యవిప్రవిబుధేషు కృతావతారః" అని **మూలము.**

మూఁడవ అధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణావతారఘట్టము.

క. అని వచియించి పరీక్షి, జ్జనపతితో శుకమహర్షిచంద్రుం డీరీ
తిని దెల్పె నవలికథనున్; జననము లేనట్టిదివిజసత్తముఁ డంతన్. 178

క. ధర నవతరించుసమయం, బరుదేరఁగ సకలసద్గుణాకరమై య
చ్చెరువుగ నొప్పెను బరమే,శ్వరుమహిమకుఁ దగినయట్లు సమయం బదిమున్.

సీ. శశిదైవతం బనఁజను రోహిణియు నుద
యించెను గ్రహములు మించునిఖిల
తారలు వెలయుచు సారరూపంబులఁ
దనరారుచుండె నత్తఱిని దిశలు
సుప్రసన్నములయి శోభిల్లె నంబర
మందు నక్షత్రమ్ము లమలకాంతి
వెలయుచుండెను భూమిఁ గలపురగ్రామఘో
షములు మంగళసుచిహ్నముల నలరె;

తే. నాపగలు నిర్మలాంబువు లమరఁ బాతె
హ్రదము లంబురుహశ్రీల నమరియుండె
వనసమూహమునం దరువరములఁగల
కుసుమగుచ్ఛంబులందు శకుంతవితతి. ౨౪ 180

1చ. మనమున కింపుఁబెంపఁ దగుమంజురవంబులఁ జేయుచుండె భృం
గనికర మట్టె ఝుంకృతులఁ గర్ణసుఖంబును గూర్చుచుండెఁ బా
వనసుమగంధముం గొనుచు వాయువు ధూళియె లేక యెంతొ చ
క్కనిసుఖ మిచ్చుస్పర్శమునఁ గమ్రగతుల్ దగ వీచె నత్తఱిన్. ౩౪ 181

క. ధరణీసురముఖ్యులచే, నిరంతరార్చితము లగుచు నెగడెడునగ్నుల్
తరుణమున నందుఁ జక్కఁగఁ, బరితోదీప్తంబు లగుచు జ్వలియించెఁ దగన్.

క. సురలయు సాధువులయు మదు, లరుదారఁ బ్రసన్నములయి యలరారెను, శ్రీ
హరి యుదయించెడునత్తఱి, సురదుందుభు లెల్ల మొరసె సురమార్గమునన్. ౫

సీ. గంధర్వకిన్నరుల్ కలనాదములఁ బాడి రెంతయుఁ దమిమీఱ నెల్లసిద్ధ
చారణుల్ స్తుతులను సల్పిరి 2విద్యాధరులు నప్సరసలును జెలఁగి యాడి

1 "ద్విజాళికులసన్నాదస్తబకా వనరాజయః" అని మూలము. అర్ధరాత్రసమయమునఁ బక్షి భృంగనాదములుండుట భగవన్మహిమముచేతనే యని యూహింపవలయు. ముందు నిట్లేయని యెన్న వలయు. 2 "విద్యాధర్యశ్చ ననృతురప్సరోభిస్సమం తదా, ముముచుర్మునయో దేవాస్సుమనాంసి ముదాన్వితాః." అని మూలము.

రమరాళి మానిసోత్తములును హర్షము పొంగఁగాఁ గురిసిరి పూలవృష్టి
యర్ధరాత్రమునప్పు డంధకారము గ్రమ్మియుండ జనార్దనుఁ డుదయమందు

తే. సమయమున భూరిజలధరసంఘ మల్లె, యల్లనల్లన నబ్ధిఘోషానుకారి
గాఁగ గర్జిల్లె భూతాళి కదుఁ జెలంగె, నేమి చెప్పఁగవచ్చు మహీతలేశ. ౭౪

క. దేవస్వరూపిణిగఁ దగు, దేవకియం దెల్లలోకదివ్యవసతియౌ
శ్రీవిష్ణు వవతరించెను, బావనసంపూర్ణకళలఁ బ్రాచి శశిగతిన్. ౮ 185

చ. జలరుహపత్త్రనేత్రు [1]దరచక్రగదాప్రముఖాయుధంబులన్
జెలఁగెడువాని నాలుగగుచేతులుగల్గినవానిఁ గంఠమం
దలరెడు కౌస్తుభంబున మహోత్తరకాంతి నెసంగువాని ను
జ్జ్వలతరతేజ మొప్పఁ దగుబాలుని నద్భుతరూపశీలునిన్. ౮ 186

క. ఉరమున శ్రీవత్సాంకము, పరమంబయి యొప్ప మధ్యభాగము పీతాం
బరమునఁ దగ సాంద్రపయో, ధరసమతనుకాంతి యలరఁ దనరెడు వానిన్. ౯

[2]సీ. నిర్మలతమపీత నీలరక్తచ్ఛవిభాసుర వైదూర్యపరమరత్న
ఖచితదివ్యకిరీటకమ్రకుండలకాంతి గొమరారు నుదుటి ముంగురుల నలము
కొనఁగ నమూల్యరత్ననిచయనిర్మితకాంచ్యంగదములు కంకణము లింక
నలరు ననేకభూషల మహారోచులు పరమాద్భుతముగఁ బర్వఁగ నెసంగు

తే. నట్టిశ్రీకృష్ణు వసుదేవుఁ డప్పు డెంతొ
విస్మయోత్ఫుల్లనయనుఁడై విశ్వనాథుఁ
దనయునిం గాంచి శ్రీహరిఁ దలఁచి కనుల
కఱవుదీఱఁగ మఱియును గాంచెఁ బ్రీతి. ౧౦౪ 188

క. శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించిన, యాకారణమునఁ జెలంగునట్టి [3]గురుమహా
వ్యాకలితసంభ్రమంబున, నే కడువడి నీట మున్గి యింపుపొదలఁగన్. ౧౧ 189

[4]క. భూసురుల కయుతగోవుల, నాసమయమునన్ స్పృశింప ననువుపడమిచేఁ
జేసెన్ దానము మనసున, నే సమయం బొదవునపుడె యిచ్చెదు నూహన్.

మ. తనుకాంతిం బురుటిల్లు చాల వెలుఁగం దాఁ జేయుచున్నట్టి యా
తనయుం డుత్తమపూరుషుండు భగవత్తత్త్వంబు తా నౌ నటం
చనుమానింపక నిశ్చయించి మతిధైర్యం బూని కంసప్రభీ
తిని వే పాఱఁగఁదోలి హస్తముల భక్తిం జేర్చి నొక్కండుగన్. ౧౨ 191

---

1 దరము=శంఖము. 2 "మహార్హవైదూర్యకిరీటకుండలత్విషా పరిష్వక్త సహస్రకుంతలం" అని మూలము. "మహార్హామనర్ఘం యద్వైదూర్యం నీలపీతరక్తచ్ఛవిరత్నం"అని భావార్థదీపికాప్రకాశము. 3 "గురుమహావ్యాకలితసంభ్రమమ్మునన్" మహామన నీట నుత్సవమనియర్థము. 4 "అస్పృశన్మదా = మనసాదత్తవాన్." అని వ్యాఖ్య.

తే. తత్ప్రభావంబు నెఱిఁగి గాత్రమును వంచి
వినయమున నివ్విధంబుగా వినుతి చేసె
నాత్మ తద్దూపదర్శనాత్యంతనిశ్చ
లతను గాంచఁగ సమ్మోద మతిశయిల్ల. ౧౨ 192

వసుదేవుఁడు శ్రీహరిని వినుతించుట.

సీ. ప్రకృతికార్యంబులఁ బరికించు పురుషుండ వనియును గేవలమైనయనుభ
వమగు నానందరూపమున నుండుదు వనియును సర్వబుద్ధివృత్తినికరమ్ముఁ
గనుఁగొను సాక్షివియును నగు పరమపూరుషునిగాఁ దెలియుదు రూఢి నేను;
బ్రకృతిపరుండవై పరఁగు నీవే యఘటనఘటనా శక్తి ననుగమించు
తే. చున్న నిజమాయచేత నీ యురుతర ప్ర
పంచమును ద్రిగుణాత్మక పరిణతమును
దొలుత సృజియించి దానియందును జొరఁబడ
కయె ప్రవిష్టునిరీతిని గనఁబడుదువు. ౧౩ 193

*క. కనుకనె దేవకిగర్భం,బును జొరకయె చొచ్చినట్టిపోలిక దోఁపం
గను జేయుచున్నవాఁడవు, వనజాక్షా! శ్రుతులు దీనివర్ణించుఁజుమీ. ౧౩ 194

సీ. వేఱువేఱుగనుండి విపుల విశిష్టకార్యములఁ జేయఁగ సమర్థములు గాని
యీమహదాదులే యేడును స్వవికృతు లైన షోడశకముతోన కూడి
యంత విశిష్టకార్యసమర్థములునయి బ్రహ్మాండములను గల్పనముచేయు
చున్నవియే కదా సన్నుతిఁ గనునవి బ్రహ్మాండములశక్తిఁ బ్రభవ మందు
తే. నట్లుగాఁజేసి యవ్వానియందుఁ జక్క
వర్తనముచేయుచునె యందుఁ బ్రభవమంద
నట్లు కనుపట్టుచుండెడు నవ్వి యండ
ములు జనింపక పూర్వమే పొలయుచుంట. ౧౫ 195

క. జననము బ్రహ్మాండములం,దును వానికిఁ గల్గ నేరదు కదా; యిటునీ
వును దేవేశా! నిర్జర, మనుజాది విశిష్ట వస్తుమండలమందున్. ౧౬ 196

క. చొరఁబడియున్నను బుద్ధిని, స్ఫురింపఁగాఁ దగుస్వభావములు గల్గియు న
చ్చెరువుగ నింద్రియములచేఁ, బరఁగన్ గ్రహియింపఁ దగినప్రాగ్వస్తుతతిన్.

వ. కలిసియున్నను గుణకార్యము లైనయాదేవాదిపదార్థవితతికిం గలవికారములచే
స్పృశింపఁబడకయే నీవుందువు మఱియును. 198

సీ. పతులుతమగూండ్ల వసియింపఁ జొచ్చువిధమునఁ బరిచ్ఛిన్నతం జెలంగు
వానికిని బ్రవేశమా నపరిచ్ఛిన్నతను వెలింగెడువాని కనఁగ బాహ్య

* "తదనుత్వంహ్యప్రవిష్టః ప్రవిష్టఇవభావ్యసే" అని మూ.

మంతర మను భేద మరయ లేకుండును సర్వము నీవయై సర్వమునకు
నాత్మవు నీవయై యంతట వ్యాపించి వస్తుస్వరూపత వఱలు నిన్ను

ఆ. నేకదేశవర్తియేయయి మఱి పరిచ్ఛిన్నమగుచు వ్యాప్య మెన్న నగుచు
వస్తు వనఁగ రాక వసుమతిఁ దగుపదార్థగణ మావరింపఁ దరమె దేవ. ౧౭

వ. ఆత్మదృశ్యగుణంబు లగుదేహాదులయందు నాత్మవ్యతిరేకముచేత దేహాదు లుండునని నిశ్చయించువాఁడు పండితుఁడు కాఁడు. వ్యతిరేకదర్శనమున మూర్ఖుఁడని చెప్పంబడు. తర్కింపఁగా దేహాదులెల్ల వాచారంభణమాత్రంబులే యగుటం జేసి వస్తువులుగావు కాన జగంబెల్ల బాధితంబగు. అట్టిజగత్తునందు వస్తుబుద్ధిగలయతండు పండితుం డెట్టులగు? అగుణుండవై, యనీహుఁడవై యవికారుఁడవు నగునీమూలముననే యీజగత్తునకు సృష్టిస్థితిలయములు కలుగుచుండునని పెద్దలుచెప్పుదురు. నీవీశ్వరుండవు. కావున నిర్వికారుఁడవు. అయ్యును వికారాశ్రయుఁడవుగాఁ గనఁబడుచుందువు. సర్వజ్ఞత్వాదిగుణములు గలబ్రహ్మస్వరూపుఁడవు. ఇట్టి నీయం దీవికారాశ్రయత్వము విరుద్ధముగానేరదు. నిర్వికారుఁడ నగునాకీసృష్ట్యాదికర్తృత్వ మెట్లుసంగతం బగునందువేని భవదాశ్రయములగు గుణములకుంగలకర్తృత్వాదిధర్మంబులెల్ల భృత్యకార్యములు రాజునం దారోపింపఁబడునట్లు నీయం దుపచరింపఁబడుచుండు. అంతియకాని వేఱుగాదు.

సీ. పరిపాలనము సృష్టి మరణ మొందించుట యనుమూఁడు కార్యములనుబొనర్చు
వారు విష్ణుబ్రహ్మవామదేవులుగాని నేను గాదని యందువేని వినుము
నిజమాయచేతనే నిఖిలలోకావనకార్యంబుకొఱకుఁ బ్రకాశమాన
మగు శుద్ధసత్త్వమయంబగు శుక్లవర్ణమ్మును, సృష్టికార్యమునిమిత్త

తే. మయి రజోభావితంబగు నట్టిరక్త
వర్ణమును లయకార్యంబు వారక యొన
రింపఁగఁ దమోమయం బగుకృష్ణవర్ణ
మును గ్రహింతువు కరుణాబ్ధి వనజనయన. ౨౦ 201

క. వనజాతుఁ డనఁ బితామహుఁ, డన రుద్రుఁ డనంగ వారె యైరికదా మూఁ
డునువర్ణంబుల ముప్వురు, తనరారుదు రట్టివారి తనువులు నీవే. ౨౦ 202

మ. కరుణాబ్ధీ! యఖిలేశ్వరా! యిపుడు లోకం బిద్ది చీకాకునొం
ద రయం బొప్పఁగఁ గావ నాదయిన సద్మం బందు జన్మించి భూ
వరనామంబుల వీరరాక్షసులు దేవద్వేషులై పుట్టి పె
క్కుర వీరాగ్రణులన్ మహాహవముకై కూర్పంగ నేర్పొప్పఁగన్. ౨౧ 203

క. వారల నడపింపఁగ నా, వీరుల నెల్లరను నీవు బీరంబున నో
ధీరాగ్రగణ్య! చంపుదు, వారయఁగ దురాత్ముఁడగు నక్కంసపతిన్. ౨౧ 204

చ. సురపరిరక్షకా! సుగుణ।శోభితులై తగువారి సంగతిన్
సరిపడనట్టి భోజపతి। సమ్మద మొప్పఁగ నీవు కారణాం
తరమునఁ బుట్టఁబోయెదవు। తప్పక మద్గృహమందు నంచు నె
వ్వరో వచియింపఁగా విని భ।వద్వరసోదరులన్ వధించెఁగా. ౨౧౪ 205

క. నీ విచట నవతరించుట, సేవకు లిపు డేగి తెల్ప। శీఘ్రంబున భీ
తావహశస్త్రము దాలిచి, యే వచ్చు నటంచుఁ బల్కు। టెన్ని స్వబుద్ధిన్. ౨౨ 206

చ. పురుషవరేణ్యలక్షణస।మూహమునం దగువాని నాత్మజున్
దరుణులమిన్న దేవకి ము।దంబునఁ గన్గొని కంసభీతి నా
తురతను బొందియుండియు వి।ధూతవిరోధిని సూనుఁ జూచుచున్
దరహసితంబు మోమునను। దాండవ మాడ నుతించె నివ్విధిన్. ౨౩ 207

దేవకీదేవి భగవంతుని వినుతించుట.

చ. శ్రుతులు వచించు నిన్ను నొక।రూప మటంచ దియేది యన్న సం
తతమును వ్యక్తమై తగక। తా నొగిఁ గారణమాట నాద్యమున్
వితతయశంబుఁ గాంచి యతి।వృద్ధిని గాంచుట బ్రహ్మమంచు స
న్మతులు వచింపఁగా నలరి। మానితమై మఱి పావనంబు నై. ౨౩ 208

*సీ. అది ప్రధానంబె యా। ననరాక జ్యోతిస్స్వరూపమై చేతనం। బై పరఁగెడు
నన్న వేరుంగాంచి। యట్టులె వైశేషికులు వచించెడు జ్ఞాన।గుణముగాక
నిర్గుణంబయి, తగి। నియతి మీమాంసకు లనుజ్ఞానపరిణామి। యనఁగరాక
నిర్వికారం బన। నెగడుచు నుత్తరమీమాంసకశ్రేణి। మెలఁగుపుష్క

తే. రాక్షముఖులకు సమ్మతం। బైనయట్టి, శక్తివిక్షేపపరిణామి। సంజ్ఞికంబు
గాక సత్తయె యగునన।గాఁ దగి మఱి, యద్ధిసామాన్యమా యన। నట్లుగాక.

సీ. నిర్విశేషం బను। నిర్మలప్రఖ్యాతిఁ గని కారణత్వము। గనుట సత్క్రి
యంబని చెప్పఁగా। నర్హంబుగాక నిరీహమే యనిపల్కు।నే తగుచును
సన్నిధిమాత్రన। సకలకారణమయ పరఁగెడుకార్యక।ల్ప మగునిట్టి
వస్తు వేయదియు యా।వస్తువే నీవు; కేవలకార్యకల్పత। నలరక మఱి

తే. బుద్ధిముఖ్యకారణసంఘ।మునకుఁ దాఁ బ్ర, దీపకంబగు నధ్యాత్మ।దీప మనఁగఁ
బేరుఁగాంచిన ప్రోడవు। నీరజాక్ష, నీకు భయమనఁ గలదె యో।నిఖిలరూప.

క. వనజోద్భవు జీవతమే, యనఁబడు ద్విపరార్ధకాల।మని యయ్యది దాఁ
టినమీఁదఁ జరాచరలో,కనిచయము లయంబు గాంచ।గా నత్తఱిన్. ౨౮౪

క. అలరారు మహాభూతం,బులు తగ నాభూతసూక్ష్మ।ముగఁ బ్రఖ్యాతిం

* 'రూపం యత్తత్ప్రాహురవ్యక్తమాద్యం బ్రహ్మజ్యోతిర్నిర్గుణం నిర్వికారమ్.' అని మూలము. దీనివివరణమే యిందుఁ బద్యద్వయమునఁ గలదు.

జెలఁగు నహంకారంబున, విలయముగన నది ప్రధానవిషయమునందుఁ. ౨౪౫

సీ. కాలవేగమ్మునఁ § గాంచఁగాఁ బ్రళయంబు నిది యిటు లీనమయ్యెను మరలను
దీని నుద్బోధింపఁ § గా నగు నిట్టులే యనుచు నన్నింటిని § నరయుచు లయ
మను నదిలేని మహాత్ముఁడవొ నీవె యొకఁడవే శేషించియుందుగాదె;
సర్వేశ్వరా! నిమేషం బాదిగా హాయనము కొనఁగా వివిధముగ నుండు
తే. విశ్వచేష్టకు హేతువై § వెలయు కాల, మరయ నీలీలయగు నందు § రార్యు లెల్ల;
క్షేమధామమ వగునీకుఁ § జేతు లొగ్గి, శరణు చొచ్చెద నోహరిసర్వనాథ. ౨౬

చ. పురుషుఁడు మృత్యురూపతను § బొల్చుఫణీంద్రున కళ్కి భీతుఁడై
వరుసఁగ లోకసంతతులఁ § బర్వులు పాఱుచు నెందు నేని ని
ర్భరమగు మృత్యుసంకటము § వాయు నుపాయములేక ప్రాగ్జనిం
బరఁగెడు పుణ్యకర్మపరిపాకవశంబుననే తనంతటన్. ౨౬౫ 214

మ. భవదంఘ్ర్యంబుజసేవ చేయఁదగు సద్భాగ్యంబుప్రాప్తింప దు
ర్భవసర్పాగతభీతి మాని సుఖియై § ప్రాణాళి దేహంబునం
దు విధిన్ నిల్చెడుదాఁక నుండు; మఱిమృత్యుస్ఫారసర్పంబు భ
క్తవరున్ వానిని జేరఁగా వెఱచు నాథన్యుండు ముక్తుం డగున్. ౨౭ 215

ఉ. క్షేమకరుండవై తనరు § శ్రీపతి చూచుటకే భయంకరుం
డై మహినొప్పు కంసుని భయంబున నుండు మహార్తులన్ మమున్
నీమహితాంఘ్రిసేవకుల § నెమ్మి చెలంగఁగఁ గావవయ్య భ
క్తామరవంద్యభృత్యనివహార్తిహరుండవు గావె యెప్పుడున్. ౨౭౫ 216

ఉ. పౌరుషరూపమీయది యపారభవన్మహిమంబుఁ దెల్పెడిన్
నీరజనాభ! యోగు లెద § నీదగురూపము ధ్యాననిష్ఠమైఁ
జేరిచి కాంచుచుందురు ప్రసిద్ధ మిదొ శ్రుతులందు, మాంసదృ
క్పౌరుషసంఘు మిద్ది గనఁ § బోలదు గావున నట్లుచేయవే. ౨౮ 217

ఉ. ఓమధుసూదనా! యఘము § లొప్పని చేసెడుకంసుఁ డిప్డు నీ
వీమెయి నాదుగర్భమున § నే జనియించు టెఱుంగకుంటయే
క్షేమము గాన నవ్విధిని § జేయు మధీరమనస్కనౌట నా
భూమిపునుండి సాధ్వసముఁ § బొందుచునుండుదు నేను నెంతయున్. ౨౯ 218

క. ఓవిశ్వాత్మా! విష్ణూ!, కావున దరచక్రపద్మగదలచెలువునన్
బావనగతి రాజిల్లుచు, శ్రీవిలసితమై మునీంద్రసేవితమును నై. ౨౯౫ 219

క. నాలుగుభుజముల నెంతయుఁ, గ్రాలుచు మఱిలౌకికంబు § గాక యసమతే
జోలలితంబగు రూపము, చాలించి శిశుత్వ మొంద § సమ్మతిఁ గనుమా. ౩౦ 220

సీ. ప్రళయావసానంబు § పట్టున నీప్రపంచమ్ము యథావకాశముగ స్వతను

వునయందు ధరియింతు పుగద పరాత్పరా! యట్టినీ విత్తజే నస్మదీయ
గర్భమ్మునం బుట్టఁ గా నోచఁ గల్గితి నారార! నరలోక మందు నీదు
మహితవిలాస మీ మాడ్కిఁ జెలంగునే నరులపోలిక లిట్టివరుస నుండు
ఆ. ననుచు ననుకరించు ననుటయే తప్ప నీ, కివ్వి యేల యనుచు నెసఁగుభక్తి
దేవకియు నుతింప దేవాదిదేవుఁ డి,మ్మాడ్కి బదులు చెప్పె మనసుపొంగ. ౩౦
క. ఓసాధ్వీమణి పూర్వం, బౌ సర్గమునందుఁ బృశ్ని యనుపేరు దగం
గా సమధికవిఖ్యాతిన్, భాసిల్లితి వపుడు మనువు స్వాయంభువుఁడౌ. ౩౧ 222
క. ఆతని ప్రభుత్వకాలం, బాతతధర్మమున సాగ నపగతపాపుం
డై తనరెన్ వసుదేవుం, డీతడు సుతపుండనం బ్రజేశ్వరుఁ డయ్యెన్. ౩౨ 223
సీ. కమలాసనుఁడు మిమ్ముఁ గాంచి ప్రజాసర్గ మొనరింపుఁడీ యని పనిచె నంత
నింద్రియవ్యూహంబు స్వేచ్ఛఁగాఁ బోనీక స్వాధీనమందుండు న ట్లొనర్చి
నిరుపమ మిది యన నెఱఁ దప స్సొనరించితిరి కాలగుణములై పరఁగుచున్న
వర్షాతపంబుల వాయుహిమంబుల ఘర్మాతిరేకంబుఁ గడు సహించి
తే. శ్వాసముల నట్టబంధించి స్వాంతమలము, లనఁదగినయట్టి రాజసమును దమోవి
కారములడీలుపడఁజేసి భూరుహచ్యు,తమసుఫలపత్త్రములనువాతమునుదినుచు.
ఉ. నన్ను మనస్సులన్ నిలిపి నావలనన్ బహుకాంక్ష లొందఁగా
నెన్ని ప్రశాంతచిత్తముల నిద్ధవిధిన్ మదుదారపూజలన్
సన్నుతులన్ ననుం దనిపి చక్కనినిష్ఠఁ దపంబుచేయఁగాఁ
బున్నెముపండు నానియతి పూజ్యతరంబుగ సాగె నొక్కటన్. ౩౪ 225
క. ఇరువురు తప మొనరింపఁగ, సరిగాఁ బండ్రెండు వేల సంవత్సరముల్
సురమానంబునఁ జెల్లెను, బరమము దుష్కరము నాతపం బగు సాధ్వీ. ౩౫
చ. అనఘమనీషులార! ననున న్వహ మాత్మను బాదుకొల్పి చే
సిననియతిన్ గ్రహించితిని శ్రీకరమైనతపంబు భక్తి శ్ర
ద్ధ నెఱె మదాత్మతృప్తికిని దావల మయ్యె వరప్రదానద
క్షనికరమందు మిన్నయి గ్రాలుదు నే నని పల్కి వెండియున్. ౩౬ 227
క. మిముఁగూర్చి పల్కితిని ని,వ్వు మనోరథ మెట్టిదానిఁ బొందఁ దలఁచి యి
ట్టిమహితతప మూనితి రో,తమిఁ గోరుఁ డొసంగువాఁడ ధన్యులు గాన్.
చ. అని వచియించునాఁడు పలు కాద్భుతిమీఱఁగ నాలకించి మీ
రనఘులుగాన గ్రామ్యవిషయంబుల నింతయుఁ గోరనట్టిపు
ణ్యనిచయ మెంతొ చేసిన మహాత్ములు గానఁ దనూజుఁ గాంచనో
చిన యొకపుణ్యకర్మమును జేయనివారలుగాన నత్తఱిన్. ౩౮ 229
క. నామాయచేత మోహితు,లై ముక్తిని గోరమాని యాత్మభవుని నే

నామాడ్కి నుండువానినె, యోమానితచిత్తులార! యొగిఁ గోరంగన్. ౩౮

క. వర మిచ్చితి నట్లే యని, యరిగితి నాలోకమునకు నంతట మీర
త్తరుణమున మనోరథ మిక్కరణిగ నీడేఱుటయును గాంచులుతీఱన్. ౩౯ 231

ఆ. విషయసుఖములను సువిస్తృతిమీఱంగ, ననుభవించితిరి; మహాత్ములార
యంత శీలమున మహౌదార్యమున సాధు,సద్గుణాళి నొందుసాటిలేక. ౪౦ 232

సీ. లోకంబులందెల్లఁ బ్రాకటవిఖ్యాతి గలయట్టినేఁ బృశ్నిగర్భుఁ డనఁగ
మీకుఁ గుమారుండ నై కల్గితిని మీరె యవలిజన్మంబున నదితి యనఁగఁ
గశ్యపుఁడన జనిఁ గాంచితి రట్టిరెండవజన్మమందు సాధువర మద్ది
సార్థకంబుగ నేను నాత్మభవుండనై పే రుపేంద్రుం డనఁ గోరి మీకు

ఆ. వాంఛపొదలఁ బుట్టి వఱలితి; వామనా,కారకారణమున గారవమున
వామనాఖ్య నాకుఁ బ్రఖ్యాత మయ్యె మీ, మూఁడవదగు నిట్టిపుట్టువునను.

క. అదితియుఁ గశ్యపుఁడే యీ,యదనున నీనామ మూని యలరెదుమీకే
ముదమునఁ దనయుఁడనై యి, ట్లుదయించితిఁ బూర్వరూప మొప్పారంగన్

[1]క. సూనృత మీవాక్యంబని,యే నమ్ముము పూర్వభవము స్మృతికిఁ దగులఁగా
నీనారూపముఁ జూపితిఁ,గాని మఱొక్కండు కోరికాదని మఱియున్. ౪౨ 234

క. ఈరూపంబునఁ బుట్టక, యేరూపమ్మునన్ పుట్ట నిల మర్త్యులరై
మీరుంట నాదుపుట్టుక, యీరీతి నటంచు మీకు నెఱుఁగఁ దరంబే. ౪౩ 235

ఆ. మర్త్యలింగమునను మామకజ్ఞానంబు,గలుగఁబోదు; మాకుఁ గలుగఁగలవొ
యిట్టిజన్మము లని యెన్నఁబోకుఁ డటంచుఁ, బలుకఁబూనె హరియు లలితభణితి.

క. ననుమీరు పుత్త్రభావం,బుననో మఱి బ్రహ్మభావముననో పలుమా
ఱును స్నేహమూని చింతిం,చిన మత్పరమగతి కెలమిఁ జేరుదురుసుఁడీ. ౪౫ 237

[2]చ. అని వచియించి యాజనకు నప్డు కనుంగొని కంసునుండి భీ
తిని గనుదేని నన్నుఁగొని తెప్పున గోకులమందుఁ జేర్చి నం
దునిసతియౌ యశోద యనుతొయ్యలికిన్ జనియించినట్టి నా
యనుపమమాయఁ దెమ్ము, పనులన్నియుఁ జేకురు దాన మీ కొగిన్.

చ. అని యిటుపల్కి శ్రీహరియు నవ్వలఁ బల్కక యూరకుండి చ
క్కనిదగు స్వీయమాయఁ గొని కాలవశంబున సంశయించునా
జనకులు చూచుచుండఁగ నికామము ప్రాకృతుఁడే యనంగ నొ
ప్పిన శిశు వయ్యె నచ్చెరువుఁ బ్రీతియు వారికి హెచ్చునట్లుగన్. ౪౭ 239

1 'సత్యంమేవ్యాహృతంసతి' అని మూలము. 2 'యదికంసాద్బిభేషిత్వం తర్హి మాం గోకులం నయ, మన్మాయామానయాశుత్వం యశోదా గర్భసంభవామ్.' అను నధికపాఠమున కిదిపద్యము.

వసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణుని వ్రేపల్లియకుం గొనిపోవుట.

చ. హరి యిటుపల్కి తా శిశుతనందఁగనే వసుదేవుఁ డాపరా
త్పరుఁ డెటుహెచ్చరించె నలపద్ధతిఁ బూని కుమారు నాతనిం
గరములు దోయిలించికొని గ్రక్కున నాపురుటింటినుండి యే
తరుణమునందు వెల్వడఁగ దాను దలంచెనొ యప్పుడే యరున్. ౪౬ 240

క. నందవ్రజమున నందుని, సుందరియని ఖ్యాతిఁగను యశోదకు జన్మిం
చెం దనయ యగుచుఁ ద్రిజగ,త్సుందరిహరియోగమాయ చోద్యముగాఁగన్.

*చ. జననమె లేనిమాయ యటఁ జక్రిమహాజ్ఞను బూని జన్మముం
గనియెను; విష్ణుమాయ దగుకమ్రతరాయతశక్తిఁజేసి యొ
య్యన సకలేంద్రియంబులయు వ్యాపృతులెల్లను మాని గాఢని
ద్రను గని ద్వారపాలకులు ధాత్రిపయిన్ శయనించి రొక్కటన్. ౪౭ 242

ఉ. పౌరులు యోగమాయ దగుభావమురీతిఁ బ్రబోధ మింత చే
కూరమిఁ గూర్కుచుండి, రిటఁ గ్రూరనిశార్ధమునందుఁ బుత్త్రుఁ డౌ
శ్రీరమణున్ శిశుత్వమును జెందినవానిని గొంచుఁ బోవఁగా
శూరసుతుండు యత్నమునఁ జొన్పె మనంబును దైవ మెన్నుచున్. ౪౭ 243

సీ. ద్వారములందెల్లఁ దలుపుల నాయసకీలశృంఖలములు చాలదృఢము
గాఁ గూర్పఁబడియుండెఁ గంసు నానతిమెయి హరినెత్తుకొనిపోవు టతిభరంబు
గానుండె, వసుదేవుఁ డూని నిబ్బరమును దనయుని గైకొని తరలె నప్డు
ద్వారములన్నియుఁ దపనునిరశ్మిచే నంధకారము లట్టు లర్భకవరు
తే. నెత్తుకొని వసుదేవుఁ డరుగు వేళఁ, దా మె తమయంత విడివడి యేమియడ్డు
చేయకుండెను, బర్జన్యుఁ డాయెడ మెల, మెల్ల నుఱుముచు వర్షించె మేలుగోరి.

క. ఒరులకుఁ గన్పడకుండఁగ, నురగేంద్రుఁడు వృష్టిఁ దడియకుండఁగ శిశువుం
బరిరక్షింపఁగ ద్వారము, పరిసరమున నెదిగి భూరిఫణములఁ గప్పెన్. ౪౮ 245

మ. ఉరగేంద్రుండు ఫణాళిచేత ఘనవృష్ట్యుద్రేకమున్ మాన్చి యా
పరమేశున్ శిశురూపునిం గొలిచిరాఁ బర్జన్యుఁ డప్డప్డు భీ
కరవృష్టిం గురియం బ్రవాహ మొగిఁ బొంగన్ లోఁతుచెప్పం గనం
దరమేగాక చెలంగ వెల్లువ నితాంతం బొప్పఁగాఁ బైపయిన్. ౪౯ 246

ఉ. తుంగతరంగముల్ పొలయఁ దోడనె ఫేనము లుప్పతిల్లివా
నిం గననీకఁ గప్పుచును నిర్ఝరవేగమునం జనంగ భీ
తిం గనఁజేయు సుళ్లు నొకతేపకు వందలుగాఁ గనంబడం
బొంగెడువేడ్కమై యమున భూతభయంకరలీలఁ బాఱుచున్. ౫౦ 247

---

* "యదా బహిర్గంతు మియేషతర్హ్యజాయాయోగమాయా" అని మూలము.

మ. మునుసీతాపతియైన రామునకుఁ బోన్మోదంబునన్ మార్గ మి
చ్చినసంద్రంబును బోలి త్రోవ యొసఁగెన్ శ్రీకృష్ణునిం గొంచు నె
మ్మన మెంతో యురియాడ నీనది నదేశమాడ్కిం దరింపంగ నౌ
నని యూహించెదు శూరపుత్త్రునకు నెయ్యంబొప్ప నొక్కుమ్మడిన్. ౫౦ 248

*తే.యమునిసోదరియయ్యు నయ్యఖిలలోక
పతిమహాజ్ఞను దలఁదాల్చి పథ మొసంగె
భగవదాజ్ఞను దాఁటెడువారు గలరె
హరిహరబ్రహ్మలైన నెందైనఁ గాని. ౫౦ 249

ఉ. ఆనదిదాఁటి శూరసుతుఁ డప్పుడె నందునిమందఁ జేరి శ్రీ
జానిమహాజ్ఞ నత్తఱిని సంభవ మందిన యోగమాయ దా
నానతి గోపసంతతి నిజాంగములే యెఱుఁగంగలేని య
ట్లే నిదురింపఁ గాంచి మది నెంతయుఁ బొంగి యశోదశయ్యపై. ౫౦౪ 250

చ. తనసుతు నెట్టులో యునిచి తత్తనయం గొని కృష్ణునాజ్ఞ నా
య్యన మరలన్ స్వవాసమున కప్పుడెచేరి స్వదారశయ్యపై
నునిచి విధిం దలంచుచు నయోమయశృంఖలముల్ పదంబులన్
మునుపటియట్లె కన్పడఁగ ముం దిఁకసాగు నదేమొ యం చెదన్. ౫౧౪ 251

క. తలపోయుచుండె; నందుని, జలజాక్షి యశోద బిడ్డ జనియించుటయే
తెలిసికొనఁ గాని నిద్దుర, పొలయుట మైమఱచి స్మృతియుఁ బొలయకయుంటన్.

క. తనకన్నబిడ్డ మగశిశు, వని యాఁడుది యనియు నెఱుఁగ కాయాసమునన్
దనుఁ దా నెఱుఁగని నిద్రం, గనియుండెను శౌరియుండెఁ గడు దీనుండై. ౫౩

నాల్గవ యధ్యాయము.

కంసుఁడు దేవకి ప్రసవించుట విని త్వరపడి వచ్చుట.

క. అని శుకయోగి పరీక్షి, జ్జనపాలున కిట్టులనియెఁ జక్రి యవలిగా
థను దెల్పెద వసుదేవుం, డనుగతశృంఖలపదుండు నై యుండంగన్. ౪ 254

క. తమయంతన నగరద్వా,రములన్నియు లోన వెలిని రాజాజ్ఞను నే
క్రమమున సంపిహితములై, యమరం దగు నట్టులుండె నత్తరుణమునన్. ౪

సీ. బాలికారోదనధ్వని విని కావలి వా రెల్ల రట్టె విభ్రాంతచిత్తు
లగుచు మేల్కాంచి వే యరిగి కంసునితోడ దేవకి ప్రసవించె దేవయనుచుఁ
దెలిపిన భోజధాత్రీపతి యొద్దాని వినఁగోరి యతిశయభీతిఁ గనుచు
నెదురుచూచుచు నుండె నది యప్డు వినఁబడ శయనంబునుండి యాసంతతిఁ బొలి

* "యమానుజా" అనుమూలమునఁ గలయర్థచమత్కృతిని బెంచి వ్రాయనయ్యె.

తే. యింప నద్దిరయె యద నని యెంచి లేచి, మృత్యువును జంపఁగోరుచు మిగులఁదడఁబ
డుచును దలవెండ్రుకలు వీడఁగ నవి యట్టె,చక్క సవరింపఁ జాలని సంభ్రమమున.

క. పరుగిడి నీళ్లాడిన మం,దిరమును జేరెన్ మనంబు తేఁకువదప్పన్
ద్వరపడివచ్చిన యాసో,దరుఁ గని దేవకియుఁ జాల దైన్యము గదురన్. ౩౪ 257

ఉ. [1]మన్ననచేయనట్టిఁ దగు మానిసికైనను విన్న యంతనే
యెన్నఁగరానిజాలి జనియింపఁగఁ జేసెడు నట్టిపల్కులన్
విన్నఁదనంబునం బలికె విశ్రుతవంశమునన్ జనించి యా
పన్నులఁ గావఁ జాలుదువు భ్రాతవు గోరుదు మేలు నాకెదన్. ౪ 258

చ. కనుఁగొను మేనగోడ లగుఁగాని నినున్ వధియింప భూమిపై
జనిఁగను మేనయల్లుఁడె నిజమ్ముగ దీనికి మేలుగోర నిం
క నెవరు నీకు నీడు విను కన్యను జంపఁగఁ బూన న్యాయమే
మనమున నెన్ను మిట్టిపని మానుము న్యాయము గాదు సోదరా. ౪ 259

ఉ. ఇంతకుమున్నె నాకు జనియించిన సూనులఁ బావకాభులన్
జింతయె లేక చంపితివి నీ! పురికొల్పెనొ దైవమేది ని
న్నింతటిగొప్పకార్య మిటు లేయొనరింపు మటంచు నన్నరో
యింతి యిదొఁ గదా యొసఁగవే యొకదానిని నైన నిత్తరిన్. ౫ 260

చ. కడపటికూఁతు రిద్ది యికఁ గల్గుదురే యనునాశ యించుకేఁ
బొడమదు నెమ్మదిన్ ముదిమిఁ బూనుట నా కొగిఁ బుట్టినట్టి యా
కొడుకుల నెల్లఁ జంపితివి కోరినయట్లె యనుంగుఁజెల్లెలన్
బుడుతలచావునుం గనుచుఁ బొక్కెడుదానను నేను సోదరా. ౫ 261

క. దురదృష్టవంతురాలను, జరమప్రజ యిద్ది నీవు క్ష్మావిభుఁడవు సో
దరి నని చిన్నికుమారికఁ, గరుణ నొసంగం దగుదువు గా యని మఱియున్. ౬

క. వనరుచు నతిదీనముగాఁ, దనయను గౌఁగిటను జేర్చి ధర్మముగా నె
మ్మన మొగిఁ గరుగఁగ వేఁడెడు, వనితామణి బిట్టదల్చి వాఁ డకరుణుఁడై.

క. ఖలుఁడౌట సహజహస్తం,బులనుండి జవంబు మీఱఁ బుత్రికఁ గొనియెన్
బలిమిన్ దత్తరుణమునన నె, యిలపై జన్మించి కన్ను లే తెఱువకయే. ౭ 264

చ. కరములఁ దాఁకనేఁ దగక కన్నులపండువుఁగూర్చు బాల సో
దరసుత యంచునైన నిది తప్పనియైనఁ దలంప కొక్క స్వా
ర్థరతినిమాత్రమే గనుచు దానను సౌహృదముం ద్యజించి వే
[2]చరణము లట్టె పట్టుకొని సాంద్రశిలాగ్రమునన్ మహోగ్రుఁడై. ౮ 265

1 "తమాహ భ్రాతరం దేవీ కృపణాకరుణం సతీ" అని మూ. 'కృపణాకరుణం' అనుపదముల యర్థమే యిందుఁ జక్కఁగాఁ దెల్పఁబడినదని యెఱుంగందగు. 2 "అపోథయచ్ఛిలాపృష్ఠే" అని మూ.

[1]ఆ. ఎత్తివైచె; నిట్టు లేయంగ నబ్బాల, బండమీఁదఁ బడక వానిచేతి
నుండి యట్టె యెగసి వ్యోమమార్గంబునఁ, గానఁబడియెఁ గంసు మానమెడల.

చ. సురపథమందు నిల్చి కడుశోభిలు నెన్మిదిబాహువుల్ భయం
కరగురుశస్త్రముల్ వెలయఁగన్పడ విష్ణువుతో జనించియు
న్నరమణి యోగమాయ యట నైజశరీరము కన్పడంగ ని
ర్జరతరుపుష్పహారములు రాజిల నాభరణాళి యొప్పఁగన్. ౯ 267

సీ. దివ్యగంధపుఁబూఁత దేహము వెలయంగఁ గమ్రవస్త్రంబును గట్టి చాప
శరశూలచర్మాసిశంఖగదాచక్రముల ధరియించి నిస్తులకరాష్ట
కము మెఱయుచునుండ గంధర్వచారణసిద్ధులప్సరసలు చేతు లొగ్గి
కిన్నరు లురగులు కీర్తించి కానుకల్ కరములఁబూని యుత్కంఠమీఱ

తే. దన్నుఁబొగడంగ నలరుచు మిన్నుఁ గనుచు
నేమియును జేయఁ జాలకయే తనుంగ
నుఁగొను పాపాత్మునిం గంసుని గని యోరి
మందమతి! విను మిప్డు నామాటఁ గడఁక. ౧౧ 268

ఉ. ఏమిఫలంబు గల్గునని యెంచి నన్ వధియింపఁ బూనితో
నీమరణైకహేతు వని నింగి వచించినపూర్వవైరి యి
ప్డే మహి నొక్కచోట జనియించి వెలింగెడుఁజుమ్ము దీనులై
యేమియెఱుంగ నట్టిశిశుబృందము నూరకె చంపకుండుమా. ౧౨ 269

చ. అనియిటు కంసుఁగూర్చి విపులార్థయుతంబుగఁ బల్కి యంత నా
యనుపమభాగ్యశాలిని మహామతి శ్రీపతియోగమాయ భూ
మిని బహునామముల్ గలిగి మించినచోటులఁ బెక్కునామముల్
తనరఁగ నొప్పుచుండెను నితాంతమహత్త్వ మొగిం గనంబడన్. ౧౩ 270

ఉ. దేవి వచించి నట్టివయి తీక్ష్ణతరార్థము గల్గుపల్కు లా
భూవిభుఁ డాలకించి మది భూరితరంబగు విస్మయంబు వే
యావహిలంగఁ జెల్లెలిని నావసుదేవుని బంధముక్తులం
గా విధిమీఱఁజేసి యెడిశకంబునఁ బల్కెను బ్రశ్రితుండునై. ౧౪ 271

ఉ. [2]అక్కట! సోదరీ! ప్రియము లాడెదు బావరో! పాపబుద్ధినై
రక్కసుఁ డాత్మసంతతుల ప్రాణము తీయు విధంబు తోఁపఁగా
మక్కువ మీరు గాంచిన కుమారులఁ బల్వురఁ జంపినాఁడఁగా
యక్కటికంబు చూపక యహంకృతి నాత్మహితార్థినై యిసీ. ౧౫ 272

---

1 "సా తద్ధస్తాత్సముత్పత్య సద్యోదేవ్యం బరంగతా" అనిమూ. 2 "అహోభగిన్యహోభామమ యావాంబతపాప్మనా" అని మూ. 'భామస్తుభగనీభర్తా'. అని నిఘంటువు.

క. జ్ఞాతులని కాని మిత్ర, వ్రాతంబనికాని యెంచి । వదలక న్యాయం
బీతఱని సంత్యజించితిఁ, జేతము దుర్వృత్తి నూనెఁ । జెప్పఁగ నేలా. ౧౪ 273

క. ఏలోకములనుగాంతు? న,ధోలోకమె నాకుఁగల్గుఁ । దోడ్తో జ్ఞాన
శ్రీలలితు విప్రుఁ జంపిన, కూళవలెఁ మృతుఁడనే యగుదును బ్రదికియున్.

చ. మునువచియించె నెన్మిదవపుత్త్రుఁడు నిన్ను వధించునంచు నీ
కును మృతిఁగూర్ప నిప్పుడొక । క్షోణిని బుట్టినవాఁడు పుత్త్రుఁడం
చును వచియించె దైవ మిది । చూడఁగ మర్త్యులెకాక దైవ మి
ట్లనృతము పల్కుచున్న దను । టారయ సత్యమె యయ్యెఁజూడరే. ౧౬ 275

చ. అనృతములాడుదైవ మని । యారయఁజాలక దానిమాటలే
మనమున నిల్వ నమ్మి యిదిమంచిదికా దనియెంచుజ్ఞానముం
గనని మహాఘసంతతులఁ । గాదనిచేసినవాఁడఁ గాన నో
ప్పని సహజాతపుత్త్రకుల । నందఱఁ జంపితి నేమిచెప్పుదున్. ౧౭ 276

చ. అతిశయబుద్ధిసంపదల । నందినవారలు గాన మీర లా
సుతుల మదిన్ దలంచుకొని । శోకము నొందకుఁ డాత్మకర్మసం
తతుల ఫలంబులం గుడిచి । తా రొగి నేగి రటంచు నెంచు లే
హిత మగు వారిఁగూర్చి తపియించిన నేమిఫలంబు గల్గెడున్. ౧౮ 277

సీ. దైవతంత్రంబునఁ । దారు ప్రవర్తించు నఖిలజంతువు లట్టులొకట వార
లొక్కచోఁ దిరముగా । నుండనేరక స్వీయకర్మానుసారంబుగా జనిమృతు
లను గాంచుచుఁ జరింతు । రనయమీరీతిగాఁ బార్థివంబులుగాఁగఁ । బరఁగుచున్న
యట్టిఘటాదుల । యాకారములఁ బోలి భూతసంతతిరూపములుగఁ దనరు

తే. దేహములు కర్మవశమునఁ । దివిరి కూడుఁ
బాయు నట్టిఘటాదిరూపములు పోవ
నవని యెటులుండు నట్లుదేహములు గలుగఁ
జెడఁగ నాత్మయు భేదంబు । చెందకుండు. ౧౯ 278

వ. ఈయర్థంబు నెఱుంగనివారలు భేదదర్శనంబునంజేసి దేహాత్మబుద్ధింబడయుదురు.
ఆకారణంబున దేహయోగవియోగనిమిత్తంబున సుఖదుఃఖరూపసంసారసంబంధ
మహాక్లేశంబు వారలకుం దప్పక కల్గు. ౨౦ 279

క. కావున నీదుకుమారులు, నావలననె మృతిని గాంచిరన్ వారలదొ
చావునకు వగవకుండం,గా వలయు నదేల యన్నఁ । గారణ మిదియా. ౨౧

క. ఓకల్యాణీ! నేనే, నీకొడుకులఁ జంపితి నని । నీవెంచుట యె
ట్లో కర్మవశంబుననే, చేకూరినఫలముల వెసఁ జెందిరివారల్. ౨౨ 281

తే. ఆత్మకృతమగు కర్మఫలాళి వార

లనుభవించిరి గావున నట్టివారిఁ
గూర్చి చింతింపఁగాఁ బూనకుము వధింపఁ
జావఁ గర్మమె మూలమా సాధ్వినిజము. ౨౧ 282

ఆ. చంపినాఁడ నంచుఁ జచ్చితినే నంచు, నాత్మదర్శనంబు నట్టె మఱచి
తనువునందు నాత్మయను నభిమానంబు, గలుగునంతదాఁక గలుగుఁ జిక్కు. ౨౧౪

తే. బాధ్యబాధకభావంబు పరఁగుచుండు, భేదబుద్ధియెంతటిదాఁక వృద్ధినొందు
నద్దిపోయినఁ జింతలే కలరు దేహి, యెఱుఁగుమా యిద్ది నిజ మని నెఱి సుబుద్ధి.

క. దౌరాత్మ్యము నాయది యగు, మీరలు సాధువులు బంధుమిత్త్రులయెడఁ జే
కూరిన వాత్సల్యంబునఁ, బేరుం గాంచితిరి గాన వే మఱువఁ దగున్. ౨౧౪

చ. అని బతిమాలుచున్ సహజ నామెపతిన్ వసుదేవుఁ జేరి యొ
య్యన ముఖమశ్రుబిందువుల నత్తటి నిండఁగఁ దత్పదాంతికం
బున శిర మొప్ప మ్రొక్కె క్షమఁ బూనుఁడు నన్నిఁక నాదరింపుఁడీ
[1]తనయులతప్పులన్ మఱచుతండ్రులపోలిక నింక మీఁదటన్. ౨౩ 289

క. అని ప్రార్థించుచుఁ గన్యక, దనకుం జెప్పినది సుంత తప్ప దటంచున్
దనమదిని నమ్మి మాటల, వినయమునన్ సౌహృదంబు వెలయించు చొగిన్. ౨౩౪

క. వారలయం దేదోషము, చేరదటం చాత్మ నెన్ని చెచ్చెఱఁ గారా
గారోచితశృంఖలముల, భూరమణుఁడు తొలఁగఁజేసెఁ బొత్తు గనుటకై. ౨౮

చ. తనప్రియసోదరుండు మదిఁ దాలిమినొంది స్వకీయకృత్య మొ
ప్పనిదనియే యెఱింగి తనుఁ బల్మఱు వేఁడుట శాంతరోష య
య్యెను వసుదేవుపత్ని; హిత మెన్నుచు శూరసుతుండు శాంతిఁ గై
కొని క్రుధమాని నవ్వుచును గొంకక పల్కె నయజ్ఞుఁ డౌటచేన్. ౨౯ 239

సీ. ఓమహాభాగ నీ వూహించినదియెల్ల సత్యంబయగును, నజ్ఞాన మట్టె
దేహుల కుదయించి దీపించు దాన నాత్మపరభేదమ్ములు మానక తగు
నంతియెకాని సత్యం బిందు నెయ్యది యనితలపోయ నెయ్యదియుఁ దోఁప;
దాయహంబుద్ధిచే ననుఁగుసఖుం డీతఁ డితఁడు శత్రు వటంచు నెసఁగు భేద

ఆ. ముదయమందు దాన నురుశోకహర్షలో
భమదమోహములును భయముద్వేష
ము పొదలంగ భూతముల భూతములచేతఁ
జావఁజేసి తాను సాక్షి యగుచు. ౨౬౪ 290

క. ఒండొరులకుఁ బ్రేరకుఁడై, యుండెడు పరమేశు నెఱుఁగనోపరు కర్మం
బుండఁగ నేనే చంపితిఁ, జుండీ యని పల్కునొకఁడు శూరుఁడుపోలెన్. ౨౭ 291

1 ఇది మూలమున లేనిదని యెఱుంగవలయు.

క. ననుఁ జంపె నల్లమనుజుం,డని యొక్కఁడు పల్కుఁగాని । యప్పరమేశుం
డు నిజోచితకర్మములకు, ననుగుణముగ ఫలము లిచ్చు । నని యెఱుఁగఁడుగా.
క. ఈనియమంబుననే నా,సూనులఁ బొలియించితి వనుచొప్పునఁ దప్పున్
మానక నీయందుంచం,గా నెంచు టనర్హమె యగుఁ । గా యని పలికెన్. ౨౮
క. ఈవిధి వినిర్మలము లౌ, భావంబులు వెలయసాధు । భాషణముల నా
దేవకియును వసుదేవుఁడు, పావనమతులౌటఁ బల్కఁ । బార్థివుఁ డంతన్. ౨౮౯
తే. వారిచే సెలవంది తాఁ । జేరెమంది
ర మ్మెటో యాతఁపావ శేషమ్ము గడపి
కంసుఁ డారేపకడ మంత్రి । గణము పిలువఁ
బంచి యాయోగమాయ వచించినట్లు. ౨౯౯ 295
చ. తెలిపెను; దైత్యులై కుటిలధీయుతులై తగు మంత్రు లవ్విధిం
బలికినరాజుఁ గన్గొని సుపర్వులపైఁ దగునీసు పెంపునం
గలిగిన యజ్ఞకర్త జరపంగాఁ దగుకార్యము దీర్ఘదృష్టి ని
ష్ఠులఁ బరికించుయోగ్యతను । బూననివారలు గాన రాజుతోన్. ౩౦ 296
క. సురలకు నపకృతిఁ జేయఁగ, దొరకెఁగదా కాల మనుచుఁ । దోడనె ధాత్రీ
వర యోగమాయ పల్కిన, కరణిని దగునేఁ బురాలి । గ్రామములందున్. ౩౦౯
క. పల్లియలయందు విడువక, గొల్లలమందలను జక్కఁ । గ్రుమ్మరుచు మదిన్
వెల్లివిరియు నీర్ష్యల నల్లల్లన ముందించువార । మర్భకవితతిన్. ౩౦౯ 298
క. పదిదినము లింక సాగక, కొదువఁగ నున్నట్టిచిట్టి । కూనల మఱియుం
బదిదినములు చనినశిశుస,ముదయమునుం బట్టి యట్టె । పొరిపుత్తు మిలన్. ౩౧
మ. మన మీలాటియవార్యకార్యముల భీమప్రక్రియం జేయ నా
యనిమేషుల్ రణభీరువుల్ భవదుదగ్రాశ్చర్యకృచ్చాపసం
గ నితాంతోజ్జ్వల శింజినీరవము నిక్కం బొప్పఁగాఁ బర్వ నె
మ్మనముల్ భీతిల నాపఁగాఁ గలరె యోధ్మోనాథ యోజింపుమా. ౩౨ 300
ఉ. ఇంతకుమున్నె నీ వగుమహేషువు లంగములందుఁ దూఱ నొ
క్కింతయు నిల్వలేక యిఁక । నీయెడనుండినఁ జావుతప్ప దే
కాంతమునందు నుండఁదగు । నంచుఁ దలంచి పలాయనంబె యి
ప్డెంతయు నర్హమంచు వడి । నేగిరికాదె య దెన్నిసారులో. ౩౨౯ 301
ఉ. కొందఱు కేలుమోడ్చి రొకకొందఱు దీనత నస్త్రశస్త్రముల్
క్రిందను బెట్టి కచ్చములు । కేశకలాపము లట్టె వీడ నీ
ముందట నిల్వలే మభయమీముం గృపసేయు మటంచుఁ బల్కుచుం
జిందఱవందలై చనిరి । చెప్పెడిదే మిఁక వారిశౌర్యముల్. ౩౪ 302

సీ. అస్త్రశస్త్రంబుల నవలఁబెట్టినవారి విరథుల భీతిసంవృతుల నన్య
విషయసంసక్తుల విచ్యుతచాపులై యుద్ధ మొనర్పంగనోప నట్టి
వారిని జేవలే కూరక నిలుచున్న వారిని భూనాథవర్తనంబు
ధర్మంబు నెఱిఁగిన దయగలవాఁడవు గావున నే యట్టి దేవతలను

తే. జంపవైతివి; మఱియును సాధ్వసంబు
కలుగనట్టిప్రదేశంబు కడల శౌర్య
మును గనంబడఁజేయుచుఁ బోరులేని
సమయమున బీరములు పల్కఁ జాలుచుంద్రు. 303

క. సురలట్టివారు మన కెక్కరణిం బ్రతిసేయఁగలరు ?కమలాక్షాదుల్
నిరుపమవిక్రములుగదా, పరికింపరె వార లంచుఁ బలుకుదువేమో. 304

చ. జగతి నదెందుఁ గన్పడెడుజాడయె లేక యదెందొ యెవ్వరై
నఁ గనఁగరానితావున ననారత ముండుహరిం దలంప నే
ల? గలఁడె చూడనైన నచలావిభుసత్తమ! నిన్ను విక్రమం
బుగలిగి దేవతావరులఁ బూనికఁ జెందెడు విక్రమాఢ్యునిన్. 302

క. [1]పురుషప్రవృత్తిశూన్యతఁ, బరఁగు నిలావృతము భూరివన మొండు హిమో
త్కరమునఁ దగుగిరికడ నట, నిరంతరం బుండుగాదె నీలగళుండున్. 306

చ. సురపతి యల్పవీర్యుఁ డగుఁజుమ్ము విరించియొ యెప్పుడుం దపో
నిరతిఁజెలంగు [2]నిట్టిరగునీలగళాదులు నేమిచేయ నే
ర్తురొ యెఱుఁగంగఁజాల మమరుల్ మన కెన్న సపత్నిపుత్త్రులై
పరులయి యున్నవారుగద పౌరుషహీనులువారలం చొగిన్. 307

తే. మన ముపేక్షింపరాదు క్ష్మామండలేంద్ర!
వారి మొదలంటఁ బెకలించి వసుధఁ జేరు
లేకయుండఁగఁ జేయుటకే కడంగి
నిన్ననుసరించుమముఁ బంపు నేఁడు పూన్కి. 305

చ. పురుషులు స్వీయదేహములఁ బుట్టినరోగ ముపేక్ష చేయఁగాఁ
బెరుఁగుచు రూఢమూలమయి వేయివిధంబుల బాధచేయ న
త్తరుణమునం జికిత్సకు నితాంతము శక్యముగాకయుండు ట
ట్టిరమొకొ యింద్రియంబులను బూనికఁ దొల్తనె లొంగఁజేయనౌ.

చ. తొలుత నుపేక్షచేయ నవి తోఁచినయట్లు చరింపఁబూన న
వ్వలఁ బనిపూని లోఁబఱుపవచ్చునొకో యెటువంటివారికే

---

1 "రజోజుషేకింపురుషాశంభునావావనౌకసా" అనిమూ. "పురుషప్రవృత్తిరహితమిలావృతవన
మోకోయస్య తేనశంభునావా" అని శ్రీధరాచార్యులు. 2 ఇట్టిరు=ఇట్టిఁడుఅనుదానికి బహువచనము.

ఖలుఁ డగువైరి యల్పుఁడని కావరమూని యుపేక్షచేయ దో
ర్బలమునఁ బొల్చునత్తఱిని వచ్చునొకో కదలింప భూవరా. ౩౮ 310

*చ. కనుకనె శత్రుశేషము జగంబున నిల్పఁగరాదుగా సనా
తనము శ్రుతీరితంబునగు ధర్మ మదెందుఁ జెలంగు నందె ని
ల్చును మహనీయమూర్తియయి శోభిలు విష్ణు వతండె మూలమై
తనరును దేవతావళికిఁ దప్పదు సుమ్మిది; కంసభూవరా. ౩౯ 311

సీ. శ్రుతులు గోవులును విప్రులు తపస్సును దక్షిణలతోడఁ దగుయజ్ఞములునుధర్మ
ము వసించుతావులు; భూపాల! బ్రహ్మవాదులు సత్తపోనిరతులును యజ్ఞ
కర్మపరాయణుల్ గాఁదగు విప్రోత్తముల వధింతుము హవిస్సులను బిదుకు
గోవులఁ బనిపూని కొంకక మ్రందింతు; మవనీసురులు గోవు లఖిలవేద

తే. ములు తపస్సత్యదమశమములును శ్రద్ధ
దయ తితిక్షయు యజ్ఞముల్ తనువు లగును
హరికి నాతండె దేవతాధ్యక్షుఁ డసుర
వైరియు నగును, హృద్గుహావాసుఁ డతఁడు. ౪౦ 312

చ. హరునకుఁ బద్మజన్మునకు నయ్యమరాళికి మూల మన్న నా
హరియె యగున్; దదంతకర మైనయుపాయ మిదే యగున్ మహీ
శ్వర! ఋషులన్ వధింపఁ దగుఁ జక్రధరుండు మహర్షి దేహుఁడై
పరఁగును గానఁ జచ్చు మునిపంక్తి వధించినయంతమాత్రనే. ౪౧ 313

క. హరిమూలముగా వర్తిలు, సురలెల్లరుఁ దెగుదు రిదియ చొప్పని సచివో
త్కరము వచియింప దుర్మతి, సురరిపువగు నుగ్రసేనసూనుం డంతన్. ౪౨ 314

తే. కాలపాశసంబద్ధుండు గాన దుష్ట,
మంత్రు లాడినమాటల మదిఁ దలంచి
మఱియు యోజించి యంతట క్ష్మాసురైక
హింసయే తన కెన్నఁగ హిత మటంచు. ౪౩ 315

సీ. తలపోసి క్రూరుఁడై దారుణోపద్రవమును జేయ సమ్మోదమును గనంగఁ
దగువారి సంగరోత్సవమున కుద్యుక్తు లగువారిఁ గామరూపాభిరాము
లగు వారి దైత్యుల నఖిలసాధువులను, సమయింపుఁడీ దిశాసమితిఁ దిరిగి
యనుచు నాజ్ఞాపించి యభ్యంతరగృహంబుఁ జేరెను; దర్వాత వార లెల్ల

ఆ. రాజసప్రకృతులు నోజఁ దమోమలి, నమతులునయి చెలఁగునమరరిపులు
గాన సన్నికృష్టకాలమృత్యువు లౌట, సాధువులకుఁ బీడ సల్పఁబూని. ౪౪ 316

క. చరియించి రెల్లదెసలను, ధరణిన్ సాధువు లనంగఁ దగువారికి నె

1 "రిపుర్మహాన్ బద్ధబలోనచాల్యతే" అనుమూలమునఁగలనీతియే యిటవ్రాయఁబడినది.

క్కరణిని నపకృతిఁ గూర్చెడు, పురుషుల కాయువును సిరియుఁ బోవునచిరమే.
తే. యశముఁ బుణ్యంబుఁ బుణ్యలోకాళియు మఱి
ధర్మము మనోరథంబులు తలఁగు శ్రేయ
ములును వారినిబొందక తొలఁగిపోవుఁ
గాన సాధువులకుఁ జేయఁగా దపకృతి. ౮౬ 318

ఐదవయధ్యాయము.

నందుఁడు శ్రీకృష్ణునకు జాతకర్మాదులు చేయుట.

క. అనిపలికి శుకుఁడు మఱియుఁ, వినిపించెను గృష్ణజన్మవృత్తాంతము రా
జున కిట్లని; నందుం డట, ఘనతమచిత్తుఁడయి చెలఁగుఁ గావున నొకటన్. ౫
మ. తనకుం బుత్త్రుఁడు కల్గె నన్నశుభవార్తల్ వీనులన్ సోఁకినం
తనె యింతంతనరాని సంతసమునన్ దా నప్పు సంస్నాతుఁడై
ఘనభూషాంబరధారియై శుచియునై కర్మోత్సవం బొప్పఁజే
యునితాంతత్వరఁ బూని వేదవిదులై యొప్పారుసద్విప్రులన్. ౧ 320
క. జ్యోతిశ్శాస్త్ర మెఱింగిన, యాతతచిత్తులను బిల్వ నంపి విధిహితం
బై తగినస్వస్తివాచని, కాతతకృత్యంబు సాగునట్లుగఁ జేసెన్. ౧౫ 321
క. తనయునకు జాతకర్మం, బనుకార్య మొనర్చి పితృసురార్చన లొప్పం
గనుజేసి లక్షయుగ్మం,బును ధేనువులన్ గలాపములఁ దగువానిన్. ౨౫ 322
క. ధరణీసురులకు నొసఁగెన్, బరమానందమున మఱియు స్వర్ణమణి వరాం
బరసంవృతములఁ దిలభూ, ధరముల నేడింటి నప్డు దానముచేసెన్. ౩ 323
సీ. [1]శాస్త్రోక్తకాలంబు జరగుట భూమ్యంబు, ముఖవస్తువులు శుద్ధములగుస్నాన
మున శౌచమున దేహమును; జాతకర్మాదిసంస్కారములచేత సంతతియును
దపముచే నింద్రియతతియును, గ్రతువుల ధరణీసురాదులుదానములను
ద్రవ్యముల్ సంతుష్టి తనరుట మానస మాత్మవిద్యను నాత్మ యమలతఁగను
తే. గనుక నానందగోపకుఁడును విధిగను, స్నానశౌచాదులను జేసితాను శుద్ధుఁ
డయ్యె; విప్రులు సమ్మతి నాశిషముల, స్వస్తివాచనికంబులసలిపి రపుడు. ౮ 324
క. [2]పౌరాణికులౌ సూతులు, స్ఫారకులాచారములఁ బ్రశంసించు మహా
ధీరులు మాగధులు సభా, స్తారుల కింపొదవ బల్కఁదగు వందిజనుల్. ౮౫

---

* "కాలేనస్నానశౌచాభ్యాం సంస్కారైస్తపసేజ్యయా, శుద్ధ్యంతిదానైస్సంతుష్ట్యా ద్రవ్యాణ్యాత్మాఽఽత్మ విద్యయా" అనిమూ. దీనివ్యాఖ్యానమునఁ గలయర్థమేయిందుఁ గలదు. 2 "సూతమాగధ వందినః" అని మూలము. "సూతాః పౌరాణికాః ప్రోక్తా మాగధా వంశశంసకాః వందినస్త్వమలప్రజ్ఞాః ప్రస్తావసదృశోక్తయః" అనువ్యాఖ్యశ్లోకార్థమేయిటఁగలదు.

తే. గాయనులు మంగళోక్తులు గలుగఁ బాడి, రప్తు భేరులు దుందుభు లట్టె మ్రోఁగ
మాటిమాటికి నెల్లరు మానసముల, నింపు గలిగియె యుండి రాశ్రీకృష్ణజననిని. ౪

క. నందవ్రజమున గోపకు, లందముగా ద్వారముల గృహాంగణములనున్
మందిరసౌధాంతరముల, నుం దగ నూడ్చించి యంత నూత్న విధములన్. ౪౫

క. పరిమళజలములఁ జల్లించిరి నూత్న విభూతులఁ గయిచేసి పతాకో
త్కరములఁ జిత్రధ్వజముల, నరుదుగ నెత్తించి రప్పు డతిమోదమునన్. ౬

సీ. సుమదామముల విచిత్రములగునంబరములఁ గట్టి రయ్యాయిస్థలములందుఁ
బల్లవతోరణపటలి నలంకరించిరి ధేనువుల వత్సతరముల వృష
భములనుం దైలలేపనహరిద్రాలేపనముల విచిత్రధాతుమహితవివి
ధవిభూషణముల నెంతయు నొప్పఁగాఁ జేసి బర్హిబర్హంబుల భవ్యవస్త్ర

ఆ. హేమమాలికలను నెంతయు శృంగార, మందఁ జేసి రవ్వి యఖిలజనుల
దృష్టులకు ముదంబు దీపింపఁగాఁ జేసె, నంత గోపవర్యు లాదరమున. ౭ 329

చ. త్వరపడి మూల్య మింత యని బాగుగఁ జెప్పఁదరంబుగాని యం
బరములఁ గట్టి చిత్రతరవర్ణములం దగు కంచుకంబులన్
శిరములఁ జుట్టువస్త్రముల శ్రేష్ఠతమాభరణంబులన్ మనో
హరముగఁ దేజరిల్లుచును హస్తములందును గాన్క లొప్పఁగన్. ౭౫ 330

క. చను దెంచిరి నందాధిపు, తనయునిజన్మోత్సవము ముదంబునఁ జూడం
గను గోర్కి సందడింపఁగ, ననంతరము గోపికలు మహానందమునన్. ౮ 331

మ. తమరాజ్ఞీమణికిన్ యశోదకుఁ గులోద్ధారుండు పుత్త్రుండు త
త్సమయం బందు జనించె నన్న శుభవృత్తాంతంబు నాలించి చి
త్తముల న్నిల్వక పొంగివచ్చు నతిమోదంబె తముర్ హెచ్చరిం
ప మహార్హాంబరధారణంబునఁ గలాపస్ఫూర్తిఁ జెల్వారుచున్. ౮౫ 332

మ. తనువల్లుల్ తగ నంజనంబునను నేత్రంబుల్ మనోజ్ఞంబుగాఁ
గనుపట్టంగఁ బరిమళోన్మిళితమా గంధంపుఁబూఁతల్ గనుం
గొన నెంతో రుచిరంబుగాఁ దగఁగ భృంగుల్ గ్రమ్ముపూదండ లో
య్యనఁ గంఠంబులఁ ద్రేల మెచ్చఁదగు నొయ్యారంబునం జూడ నై. ౯ 333

తే. అపుడె పూచినపూవుల యందు మెలఁగు, కమ్రకింజల్కములఁ దిలకముగ దిద్ది
వదనపంకజ మెంతయు వాసిమీఱఁ, గానఁబడ సత్వరంబుగ గమన మలర.

క. అనుపమపృథులశ్రోణులు, తనరం గుచమండలమ్ము త్వరగఁ జనుటచే
తను సుంత కదలుచుండం, గనుపాయనచారుపాణికమలము లొప్పన్. ౧౦ 335

క. చను దెంచిరి నందునిగృహ,మునకున్; మఱి గోపవరులపూఁబోడులు చ
క్కని రత్నకుండలము లిం,పునుగూర్చుచుఁ గర్ణయుగళిఁబొలుపారంగన్. ౧౦౫

చ. గళముల రత్నరమ్యపదకంబులు శోభిల మంజులాంబరం
బుల ధరియించి హస్తముల భూరిమణీవలయంబు లెంతొ రా
జిలఁ జనుగట్టులందు సురుచిం దగుసన్మణిహారముల్ తగం
బలుపడి నేగుచుంట సిగభాసిలు హారము లట్టె రాలఁగన్. ౧౧ 337

తే. త్రోవ నంతటఁ బరిమళపావనసుమ, వర్షముం గురియించుచు వచ్చి నందు
మందిరంబును జేరి యమ్మగువలెల్ల, బాలకునిఁ జూచి సంతోషభార మొలయ.

క. చిరకాల మ్మోబాలక!, పరిరక్షింపు మమునెల్ల బాగుగ నని యా
దరమున నాశిషముల నిడి, పరికించిరి బాలు నేత్రపర్వముగాఁగన్. ౧౧౪ 339

తే. పసుపుగలిగిన నూనె [1]నపఘనమందు, నలఁది జలకంబు లాడించి యభవు నతని
నాయురభివృద్ధి నొనఁగూర్చు నట్టిపాట, లెలమిఁ బాడుచుముద్దాడి రింతులెల్ల.

చ. జనియన లేక విశ్వముల సంతతికిం బ్రభువై యనంతుఁడై
వనరుహనేత్రుఁడై కలశవారిధిలోఁ దగుకృష్ణుఁ డప్డు నం
దుని దగుమందయందును దనూజుఁ డనందగి యుండువేళ విం
తనదగనట్టి మోదము మనంబులఁ బొంగ విచిత్రవాద్యముల్. ౧౩ 341

తే. మ్రోఁగఁజేసిరి; గోపకుల్ మోద మొలయఁ
బెరుఁగుపాలును జలములు విచ్చలవిడి
గాఁ బరస్పరముం జల్లు గా సువృష్టి
వలెఁ దగన్ వెన్నపూఁతలఁ జెలఁగి రంత. ౧౮ 342

చ. అనుపమమానసంబు దగునట్టి మహీపతి నందుఁ డట్లు నం
దనుఁ డుదయింప సంతసము నన్వడి వారల కెల్ల గోధనం
బును వసనంబు లాభరణముల్ తనివార నొసంగె సూతవం
దిమచయ మాగధాళికిని దృప్తిగ నిచ్చెను ద్రవ్యరాసులన్. ౧౫ 343

[2]తే. విద్యలే జీవనంబుగా వెలయునట్టి, యితరజనులకు నెవ్వ రేమేని గోరు
వారొ యవ్వారి కుచితమౌభంగి లోభ,మింతయే లేకొసంగెను దృప్తిగలుగ.

క. అతిశయభాగ్యస్ఫూర్తిన్, క్షితి మించెడు రోహిణియును శ్రీవిష్ణుని స
న్మతిఁ బూజింపను దనప్రియ,సుతు నభ్యుదయమ్ముఁ గోరుచున్ వ్రజ మందున్.

క. నందుం డభినందింపఁగ, సుందరతరవస్త్రహారశోభిత యగుచున్
నందనుఁ గాంచుచు నత్యా,నందము గనుచుండె నంత నందునిమందన్. ౧౭

చ. హరి వసియించియుండుట ప్రియంబుగ నెల్లరు సంస్తుతింప ని
ర్జరులొగి విస్మయంబున నొసంగెడుదృష్టులఁ గాంచుచుండ శ్రీ

---

1 అపఘనము=దేహము. 2 'యథోచితమపూజయత్' అని మూ. 'యథోచితంవిద్యాగౌరవ మనతిక్రమ్యేత్యర్థః' అని వంశీధరుఁడు.

తరుణియు స్వేచ్ఛమీఱఁగ సోతంబు విహారముసల్పుచిహ్నముల్
పరమసమృద్ధియుఁ జెలసెఁ । బర్వపు దుష్టవికారచిహ్నముల్. ౧౭ 347

నందుఁడు మథురానగరంబునకరిగి వసుదేవుం గాంచుట.

ఉ. గోపవరుండు నందుఁడును । గోకులరక్షకు నర్హులైన యా
గోపకులం దగం బనిచి । గోవులఁ గావఁగ నిర్ణయించి యా
భూపతి కియ్యఁగాఁదగిన । భూరికరంబును వార్షికోచితం
బోపికమీఱఁ గైకొని నిజోచితకింకరసంఘయుక్తుఁడై. ౧౮ 348

క. చనియెను మథురానగరం,బున కచ్చటఁ గంసభూపముఖ్యుం గని తె
చ్చినయట్టి కరం బిచ్చెను, జనపతి సెలవంది యొక్కచక్కిన్ విడిసెన్. ౧౯ 349

చ. తనచెలికాఁడు నందుఁడు సుతప్రమదంబున నొప్పువాఁడు వ
చ్చెను గర మిచ్చి యొక్కయెడ । స్వీయజనంబులఁగూడి యున్నవాఁ
డని విని తన్నివాసమున । కప్పుడె పోయెను; శూరునాత్మజుం
గనుఁగొని నందుఁ డంగమునఁ । గ్రమ్మఱఁ బ్రాణము లొందుకైవడిన్. ౨౦ 350

క. పరమప్రియుఁ డగునాతనిఁ, బరికించి జవంబ లేచి । బాహుద్వయ మా
దరణమునఁ జాఁపి కౌఁగిట, నురుతరమోదమునఁజేర్చి । యొగిఁ బూజించెన్.

క. మనసునకు హాయిఁగూర్పం,గను దగుపీఠమును జూపఁ । గాఁ గూర్చుండెన్
దనుని ట్లాదృతిఁ బూజిం,చిన నందుని గాంచి పలికెఁ । జెలిమివెలయఁగన్. ౨౧

క. ఆరోగ్యముగా నుందువె, శ్రీరమ్యా! యనుచుఁ బ్రీతి । క్షేమప్రశ్నం
బీరీతిఁజేసి సహజకు,మారప్రీతిమెయిఁ బల్కె । మానస మలరన్. ౨౨ 353

శా. ఓయన్నా! చిరకాల మప్రజుఁడవై । యూహింప సంతాన మిం
కేయేదైవకృపం గనం దగునొ యేయేసద్వ్రతశ్రేణులం
జేయంగాఁ దగునో యటంచు మదిలోఁ । జింతించి యయ్యాశనే
మాయం జేసెదువృద్ధతం దగుచు నమ్మాటన్ మదిం దేకయే. ౨౩ 354

క. చిరకాలము గడపితి వే, పరమాత్మునికృపనొ నీకుఁ । బట్టి గలిగె ని
త్తరుణమున నిన్నుఁబోలిన, పురుషుఁడు వేఱొకఁడు గలఁడె । భూమి వెదకినన్.

సీ. భవచక్రమునయందు । వర్తించుపురుషుఁడు మరలఁ దాఁ బుట్టినసమాడ్కి దైవ
వశముననే దుర్లభం బగుప్రియదర్శనముఁ బొందజాలితివి మదిఁ దలఁప
దిదిరెు మహాదృష్టమెట్టు లన్నను వినఁదగుఁ బ్రవాహము వేగముగఁ జనంగ
నం దెట్టులోపడి । యరుగుతృణాదులు భూరితరంగసముదయమునను

తే. బహువిధంబుల నిట్టిట్టు । పఱచుచుండి, వీడిపోవును మరలను । గూడు టరిది
యట్లె సంసారమునయందు । నాత్మచిత్ర, కర్మవాసనలను గతిఁ । గాంచు సఖులు.

క. మరలంగూడుచు నొకచోఁ, జిరకాలమొ సుంతసేపొ । చెలిమివెలయఁగాఁ

బరివర్తించుట యచ్చెరు,వరయంగా నందగోపా యని మఱియు ననున్. ౨౫ 357

మ. వినవయ్యా! సుహృదుల్ నినుం గలిసి యేవేళన్ మెలంగన్ మహా
వనమం దెందు వసించితో యది మహావార్యన్వితంబై ప్రతా
ననులం బెంపువహించి భూరితృణమై § నానాపశువ్రాతయో
గ్యనివాసంబయి రోగశూన్యమగుచుం § గన్పట్టుఁగాదే సఖా. ౨౬ 358

శా. అన్నా! నాకొమరుం డొకండు నిను నయ్యంగాఁగ మన్నించి నీ
వు న్నీభార్యయశోదయున్ ముదమునం § బొల్పారి లాలించుచుం
డ న్నీమందను దల్లితో సుఖగ నున్నాఁడేకదా? లోకమం
దెన్నన్ నెయ్యురతోడ బంధువులతో § నేపూరుషుం డిచ్చమై. ౨౭ 359

తే. *ధర్మమర్థకామంబులు § తగుఁ ద్రివర్గ, సంజ్ఞికములయి వానిని § సాధురీతి
ననుభవింపంగవలయుఁ దా § నట్లు చేయు, వానికే యవి విహితంబులౌనుజుమ్ము.

క. పురుషుం డెవఁ డట్లొనరుప, కరహిం దా ననుభవింపఁ § గా సుహృదాదుల్
పరితప్తులగుదు రతనికిఁ, బురుషార్థత్రయము వ్యర్థమగు ననఘా. ౨౮ 361

చ. అనవిని నందుఁ డిట్టులను § నక్కట! దేవకియందు నీవు కాం
చినబహుసూనులం గదిసి § చెచ్చెఱఁ జంపెను గూళ కంసుఁ డం
త నొకకుమారి గల్గ నది § తత్క్షణమే దివి కేగె దీనికై
మన మొనరించుకార్య మణుమాత్రము గల్గదుసుమ్ము మిత్రమా. ౨౯ 362

[1]సీ. మనుజుఁ డదృష్టమందును మెలంగుచు నద్ది కలిగించునట్టి సుఖమును దుఃఖ
మును నియతంబులై § యొనయవు గావున నయ్యదృష్టవశంగతాత్ముఁ డగుచు
నుండును; వానికి § నొగి సుఖదుఃఖముల్ కలుగుటయు నదృష్టకలననె సుము
దీని నెవ్వఁ డెఱుంగుమానవుఁ డాతండు మోహ మొందక సుఖము మఱియును

తే. దుఃఖమును దనమనమునఁ § దుల్యములుగఁ
గనుచు నుండును నీవు నాతనయుల మదిఁ
దలఁచుకొని చింత నొందకు § దైవవశము
సకలము నగును భవము నిస్సారముగద. ౩౦ 363

క. అన వసుదేవుఁడు నందుని, మనమునఁ గలయర్థ మెఱిఁగి § మాన్యతమా! రా
జున కీఁదగు వార్షికకర,ము నిచ్చితివి కంటి విట మముఁ మేము నినున్. ౩౧

క. కనుఁగొంటి మిచ్చటన్ బహు,దినములు నీ వుండరాదు § తెప్పునఁ బోనాఁ
గనఁబడు నుత్పాతము లను,దినమును గోకులమునం దదియు నగుఁ గావన్.

* 'పుంస స్త్రివర్గో విహితస్సుహృదో హ్యనుభావితః, న తేషుక్లిశ్యమానేషు త్రివర్గో ఽర్థాయకల్పతే.' అనిమూలము. దీనియర్థమే రెండుపద్యములయందుఁ గలదు. 1 'నూనంహ్యదృష్టనిష్ఠోయ మదృష్టపరమో జనః, అదృష్టమాత్మన స్తత్త్వం యో వేదనసముహ్యతి' అను మూలార్థమే యిటఁ దెలుపఁబడినది.

చ. అని పురికొల్ప నందముఖు లావసుదేవుని వీడుకొంచు నొ
య్యన వృషభాళిఁ బూన్చిన మహాశకటంబుల నెక్కి గోకులం
బునకును బోయి రందుఁ గనఁబోలును దుశ్శకునాళి యన్న యా
తనిపలుకుల్ తలంచుచు నిశాంతము హెచ్చరికన్ జవంబునన్. ౩౨ 366

ఆఱవ అధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణుఁడు పూతనకు ముక్తి ననుగ్రహించుట.

క. అని మఱియుఁ జనపతికిన్, వినిపించెన్ శుకమహర్షి విష్ణుచరితం
బును; ద్రోవఁ జనెడుతఱి నం,దున కుత్పాతములు కొన్ని తోఁచెన్ దానన్. ౪

క. నందుం డపు డిఁక ముందా, మంద మహోత్పాతము లెటు మానక కొదవునో
ముం దేమిసాగునో యను,సందియమున కెదను జోటు చాలఁ గలుగఁగన్. ౧

తే. శౌరిపల్కినపల్కులు సత్యములె య
గు నని యూహించుచున్ హరిఁగోరి శరణ
మగుమ యని మందకుం బోయె నంత నచటఁ
గంసుఁ డంపిన యొక్కరక్కసియు వడిగ. ౧౪ 369

చ. జనపతియాజ్ఞఁజొప్పున విశంకటవృత్తిని బాలురన్ వధిం
పను బనిపూని చూచుటకె బాగుగఁదోఁపని ఘోరరూపముం
గనునది గానవేగమున గ్రామములందుఁ బురంబులందు గో
పనికర ముండుమందలను బాలకు లుండిన వారిఁ జంపుచున్. ౨ 370

చ. *తిరుగుచునుండె; సాత్త్వతపతిప్రియకార్యములన్ గుణాళి నా
శరతతినాశనంబులను సంతతమున్ వినుటల్ నుతించుటల్
పురుషులు స్వీయకర్మములఁ బూనియుఁ జేయక యుండువారో యా
ధరణినె యిట్టిరక్కసులు తారు చెలంగుదు రెంతొ పూనికన్. ౩ 371

ఆ. అవ్వికల్గుచోట యాతుధానీకదం,బములు నిల్వనోప వమలమూర్తి
వాసుదేవుఁడెందు వసియించు నందుండ, గలదె దీనశంక గలుగునెట్లు? ౩ 372

మ. ఒకనాఁ డంబరమార్గగామినిగ నోహోయంచు మెచ్చన్ జనుల్
సకలేశుండు వసించు మందదఱి కంసహృద్వాంఛమై వచ్చి మా
య కడుంబూని స్వకీయరూపము నదెట్లైనం గనన్ రానియ
ట్లొకటన్ మార్చి కనంగ మోద మిడు నట్లొప్పారురూపంబునన్. ౩౪ 373

---

* 'నయత్ర శ్రవణాదీని రక్షోఘ్నానిస్వకర్మసు, కుర్వంతి సాత్వతాం భర్తుర్యాతుధాన్యశ్చ తత్ర హి' అని మూలము.

ఉ. కామమురీతినే తిరుగఁగా దగుశక్తిఁ జెలంగుచుంట నా
భామిని పూతనాహ్వయ యభంగురవాంఛను జొచ్చె మంద; నా
వామయుఁ గేశపాశమున । బాగుగ మల్లెవిరుల్ చెలంగఁగా
శ్యామమనోహరాంబరముఁ । గట్టి నితంబపుసొంపు మీఱఁగన్. ౪ 374

సీ. వక్షోజమండలభారంబునకు మధ్యమం బగుభాగంబు । డంబుమాని
సన్నగిలంగఁ జంచలకర్ణభూషణప్రభలఁ గుంతలములు । భాసిలంగ
దాన మోమున విచిత్రస్ఫారశోభయుఁ గనఁబడుచుండ సొగసున కునికి
పట్టగు చిఱునవ్వు । పరుగులెత్తుచునుండ వెలయునేత్రసరోజములతుదలను

ఆ బొలుచు వీక్షణములు । లలితములుగఁ బర్వ
వ్రజమునందు మెలఁగు । వామనయన
లమనములను జేశలముగ హరించె నా
పూవుఁబోఁడిఁ గాంచి । పొలఁతు లెల్ల. ౪౹ 375

క. సరసిజ మొయ్యారంబుగఁ, గరమున ధరియించి యిట్టి । కమ్రాకృతితో
నరుదెంచెఁ బతిని జూడం,గ రమాదేవి యనునూహఁ । గని రత్తఱినిన్. ౬ 376

క. పూతన బాలగ్రహ మా,భూతలపతి కంసునాజ్ఞఁ । బూని యచట సం
ప్రీతిని శిశువుల వెదకుచు, నేతీరుననో కనంగ । నేతెంచె హరిన్. ౬ 377

ఉ. నందునిగేహమందుఁ గుజనవ్రజముం బొలియించువాని ని
చ్చం దనభూరితేజమును । శక్తిమెయిం గనరాకయుండఁ జే
యం దగునంచు నెంచి యటులద్భుతరీతి నడంచి శయ్యపై
నం దనువొప్పఁ జేర్చి జతనంబున నొప్పెడులోకనాథునిన్. ౬౹ 378

తే. భస్మసంఛాదితం బగువహ్నిపోల్కి
నమరుచుండెడు హరిమూర్తి । నచటఁ జూచెఁ
బూతనయు నామెబాలకవ్యూహమునకు
మారికాగ్రహ మనియెంచి । మాధవుండు. ౭ 379

ఉ. తానె చరాచరాత్మత నితాంతము వెల్గుచునుండు నెప్పుడుం
గానఁ దదీయవర్తనముఁ । గాంచె మదిన్; సకలప్రభుం డనం
గా నెఱిఁ గీర్తిఁగాంచుచు జగంబులు గల్గఁగఁ గావఁ ద్రుంపఁగా
దానె సమర్థుఁడయ్యు నది । దాపునకున్ వడి వచ్చు నంతలోన్. ౭౹ 380

*ఉ. [బాలునిరీతిఁ గన్పడుచుఁ । బల్కక యూరకయుండె; స్వీయమా
యాలసమానశక్తి మనుజాకృతిఁ బూనియు నొక్కటన్ జగ

---

* అధికపాఠశ్లోకమునకు "మహేశ్వరత్వేపి చ" అనుదాని కిది తెలుఁగు. తెలుఁగుప్రతిలో నీశ్లోక మధికపాఠముగా గణింపఁబడలేదు. కాని శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యమాత్ర మిందును గానరాదు.

జ్జాలవిచేష్టితంబుల నిజప్రకృతిం గనువాఁడు నైనయా
బాలకుఁ డానిశాచరిని | బట్టి వధింపఁగ నెంచె నాత్మలోన్. ౮ 381

ఉ. పూతన యాత్మజీవితముఁ | బుచ్చుకొనం దలపోయుచున్న యా
శ్రీతరుణీపతిం గనుచుఁ | జేరఁగఁ బోయెను గాని సుంతయే
నీతఁ డెసంగునిట్టిఁ డనియెంచఁగ నేరక] నిద్రపోవుభీ
మాతతభోగిరజ్జు వని | యంకమునం దిడుకొన్న రీతిఁగన్. ౮ 382

తే. ఆయనంతుని నిడుకొనె | నంకసీమఁ
దీక్ష్ణచిత్తయు మిగులఁ గృత్రిమవిచేష్టి
తయు నయినయానిశాచరి | తద్ద మెత్త
[1]నయిన చర్మంపుటొఱలోని యసివిధమున. ౮౪ 383

[2]సీ. బయటమార్దవము లోపలఁ గ్రూరభావంబు గలిగియుజనయిత్రివలె మెలఁగుచు
నుత్తమకాంత నా | నొప్పుదానిఁ గేహమధ్యస్థలంబున | మమతఁ గాంచి
దానితేజమునకుఁ | దనువుల మఱచుట నాయశోదయు మఱియుం దెమెలఁగు
నారోహిణియు నించు | కంతయుఁ బల్కక కనుచుండి; రంత రక్కసియు నందుఁ

ఆ. గూరుచుండి బాలకుని నెత్తుకొని ప్రాణహారముగఁదగువిషము | నంతరమున
నమరుపఁబడి వెలయు | నట్టి స్తనంబును, గ్రూరచిత్తగానఁ | గుడుపఁ దొడఁగె. ౯౪

చ. హరియును మేలుకాంచినటు | లప్పుడుచూడఁగ నొప్పి గట్టిగాఁ
గరములఁ దత్కుచంబులను | గాఱియఁబెట్టెడునట్లు తాఁకుచున్
గురుతరరోషయుక్తుఁడయి | క్రూరనిశాచరిప్రాణపంక్తితో
నురవడిఁ బాలు ద్రాగె [3]నిదె | యొప్పును దీనికి శాంతి యన్నటుల్. ౧౦ 385

సీ. కుహనాకుమారుఁ డౌగోపాలకృష్ణుండు పాలు ద్రాగుచు నట్టె ప్రాణములకు
నాధారములుగాఁగ | నమరియుండినమర్మముల నెల్లఁ బీడింపఁ | గలఁగి యదియు
నికఁ జాలుఁజాలు నీదేటిపాల్ త్రాగుటో యనుచు భాషించుచు | నబ్బ! చన్ను
విడువుమా! యని మొఱ్ఱవెట్టుచు నేత్రముల్ తిరుగుడుపడుచుండఁ జరణములభు

తే. జములఁ బలుమఱు విదలించుచు మనమందుఁ
గలుగుపరితాపమునఁ జెమ్మటలు శరీర
మందు నిండఁగఁ గూయుచు | నవని వ్రాలె
దానిపెడబొబ్బలం గల్లు | ధ్వనికి నపుడు. ౧౧ 386

1 'కోశపరిచ్ఛదాసివత్' అని మూలము. 2 'అంతస్తైక్ష్ణ్యబహిర్మార్దవేచ దృష్టాంతః కోశపరిచ్ఛదాసివత్ మృదుచిత్రచర్మమయః కోశః పరిచ్ఛద ఆవరణం యస్యాసేః. అని వ్యాఖ్య. ఈ యర్థమే యిందుఁ జేర్పఁబడినది. 3 'రోషసమన్వితోఽపిబత్' అని మూలము. దీని సారమే యిందుఁగలదు.

చ. ధరణియు భూరిభూధరవితానముతోడ వడంకె మిన్ను [1]ని
బ్బరముగఁ గంపమొందె గ్రహపంక్తియు వే కదలెన్ రసాతలం
బురవడి మాఱుమ్రోసె దెస లొయ్యన మాఱుధ్వనించె నప్పు [2]ని
ష్ఠురపవిపాతశంకఁ గొని క్షోణిపయిం బడి రొక్కటిన్ జనుల్. ౧౨ 387

ఉ. క్రూరనిశాటి యివ్విధిని గోపకుమారమనోజ్ఞదోర్యుగ
స్ఫారనిపీడిత స్ఫుటవిశేషస్తనమండలయౌచు స్వీయమహా
ఘోరశరీర మొప్ప వగఁగుందుచు నోరటువిప్పి పాదముల్
భూరిభుజంబు లెంతొ భయమ్ముం గలిగింపఁగఁ జాఁచి నీల్గినన్. ౧౨౫ 388

తే. కేశపాశము జాఱంగ క్షితిని వజ్ర
నిహతుఁడౌ వృత్రదానవ నేత యట్లు
గోష్ఠమునఁ గూలె; దానిదౌ ఘోరతనువు
ధరణిఁబడు నప్పు డద్దాని తాఁకునకును. ౧౩ 389

ఆ. ఆఱుకోసులలోపల నమరియున్న
భూరుహములెల్లఁ బోడియయి పుడమి వ్రాలె
రాజచంద్రమ! యది విచిత్రముగఁ దోఁచెఁ
జెప్పఁ దరమానె యద్దానిచేష్ట లపుడు. ౧౪

390

క. హాలదండ మంతపొడవుగ, గలగుండువడంగఁ జేయఁగల దంష్ట్రి లొగిన్
గలిగిననోరును గిరిగుహవలెఁ గన్పడు నాసికయును వనితకుఁ దోఁచెన్. ౧౪౫

సీ. గండోపలంబులకరణి స్తనంబులు విరిసిన యెఱ్ఱనివెండ్రుకలును
నంధకారావృత మగునూతులంబోలు లోఁతులై యున్నట్టి లోచనములు
నిసుకతిప్పలవలె నెసఁగు నితంబముల్ భీతిని గల్గించె నాతతముగ
బద్ధసేతుసమాన బాహూరుపాదముల్ శూన్యజలంబయి చూడఁబడెడు

తే. మడువువడువున నుదరంబుఁ గడుభయంబు
గదురఁ జేయుచు నుండె; రక్కసికళేబ
రమును నద్దానిఁ గని గోపరమణు లెల్ల
గోపకులు భీతిచెందిరి గుండె లవియ. ౧౬౫ 392

క. అంతకుమున్నే పూతన, యెంతయుఁ గావించునాయహీనధ్వని క
త్యంతము వీనులు వ్రీలఁగఁ, జింతాపరతం దపింప శీర్షహృదయముల్. ౧౭

క. ఏమియుఁ దోఁపక యుండిన, యామానిసు లెల్ల మిగులనార్తిఁ గనిరి; ర
క్షోమానిని వక్షంబున, నేమాత్రము భీతిలేని హృదయమ్ములరన్. ౧౭౫ 394

1 నిబ్బరముగ = అధికముగా. 2 నిష్ఠురపవిపాతశంక = కఠినమగు పిడుగుపడినదో యను ననుమానమున.

క. కరచరణము లాడించుచు, హరి యెంతయు నేర్పుమీఱ ఽ నాడుకొనఁగ గో
పరమణు లప్పుడు కనుఁగొని, త్వరపడి చేరంగఁ బోయి ఽ బాలకు నతనిన్.

క. మనసులఁ గలిగినసంభ్రమమున నాయన! రార! యనుచు ఽ ముద్దిడుకొనుచున్
జనిరి తొలఁగంగఁ గైకొని, జనయిత్రులు వారితోడ ఽ సంభ్రమ మొదవన్.

తే. *పాడురక్కసిఁ దాఁకుట ఽ గూడనిపని
యనుచు గోవాలమును ద్రిప్పి ఽ యంత మఱియుఁ
దగినవని తోఁచినన్ని యుక్తములచేత
రక్ష లొగిని జేయించిరి ఽ రమణు లంత. 397

చ. మనముల శోక ముప్పతిల ఽ మాధవుఁ గాంచుచు నేమితోఁపమిన్
వనితలఁగూడి గోరజము ఽ బాలకుదేహమునిండఁ జల్లి చ
క్కని దగుధేనుమూత్రమును ఽ గాయమునం జిలికించి యంత నిం
కను మదిఁ దృప్తిలేమి శిశుకమ్రతరావయవంబులం దొగిన్. 398

వ. భగవన్నామద్వాదశకం బుచ్చరించుచుఁ దిలకస్థానంబులు ద్వాదశసంఖ్యాకంబులగుట గోమయంబున రక్ష గావించిరి. లలాటంబుఁ గేశవుండును, నాభి నారాయణుండును, హృదయంబు మాధవుండును, గంఠాధోభాగంబు గోవిందుండును, దక్షకుక్షి విష్ణుమూర్తియు, దక్షిణభుజంబు మధుసూదనుండును, గంఠంబుఁ ద్రివిక్రముండును, వామకుక్షి వామనుండును, వామభుజంబు శ్రీధరుండును, గళము హృషీకేశుండును, గటిప్రదేశంబును బద్మనాభుండును, గకుద్భాగంబు దామోదరుండును, గాపాడుదురను నది ద్వాదశావయవరక్ష
యనంబడు. మఱియును. 399

సీ. కొంతయూఱటతోఁప ఽ గోపిక లత్తఱి నాచమన మొనర్చి ఽ యంతకంటె
దక్షమౌ నట్టిసంరక్షను గావింప సమకట్టి శుద్ధలై ఽ సాధుబీజ
వర్ణంబులను జక్కఁ ఽ బల్కుచు మునుముందుఁ దమశరీరములహస్తములవాని
న్యాసమొనర్చుచు ఽ నవల శ్రీకృష్ణుని యంగములందును ఽ హస్తయుగము

తే. నందు నీవిధి బీజవిన్యాస మిట్లు
గా నొనర్చిరి; పుత్త్ర! నీ ఽ కమ్రచరణ
ముల నజుం; డణిముఁడున్ జానువులను, యజ్ఞుఁ
డూరువులఁ గటితటము నచ్యుతుఁడు ప్రోచు. 400

వ. జఠరము హయగ్రీవుండును, హృదయంబుఁ గేశవుండు, నురము నీశుండును, గంఠంబు నినుండును, భుజముల విష్ణువును, ముఖము నురుక్రముండును, శిరంబు నీశ్వరుండును బ్రోతురు. అగ్రభాగంబుఁ జక్రధరుండు, వెనుకభాగంబుఁ

* 'రక్షాంవిదధిరే సమ్యగ్గోపుచ్ఛభ్రమణాదిభిః' అని మూ. దీనియర్థమంతయుం నిందుఁగలదు.

గదాధరుండును, ధనుర్దండంబుధరియించిన మధువైరియుఁ గృపాణపాణియగు నజనుండు, పార్శ్వంబులను శంఖముం బూనినయురుగాయుండు, కోణమ్ములను మీఁదుపేంద్రుండును, గ్రిందను దార్క్ష్యుండును, సర్వస్థలంబుల హాలధరుండును గాపాడువారు. ఇంద్రియంబుల హృషీకేశుండును, బ్రాణంబుల నారాయణుండును, జిత్తంబును శ్వేతద్వీపపతియు, మనంబును యోగేశ్వరుండును, బుద్ధిని బృశ్నిగర్భుండును, బుద్ధినాత్మను భగవంతుఁడును బాలింతురు. నీవు క్రీడించునపుడు గోవిందుండును, శయనించునపుడు మాధవుండును, నడచునపుడు వైకుంఠుండును, గూరుచున్నయపుడు శ్రీపతియు, భుజించుసమయంబున సకలగ్రహభీతికరుండగు యజ్ఞభోజనుండును గాపాడుచుందురు. ఢాకినీ యాతుధాన కూశ్మాండపాపగ్రహభూతప్రేతపిశాచయక్షరక్షోవినాయకకోటరా రేవతీజ్యేష్ఠాపూతనామాతృకాదులును, దేహప్రాణేంద్రియములకు ద్రోహమొదవించునున్మాదాపస్మారములును, స్వప్నదృష్టమహోత్పాతబాలవృద్ధగ్రహములింకనుగల పీడాకరగ్రహములెల్ల నీవిష్ణునామసంకీర్తనంబునకు వెఱచి నశింతురని ప్రణయబంధంబున గోపికలు రక్షగావించిరి తదనంతరంబ. ౨౯ 401

క. జననియశోదయుఁ బ్రీతిం, దనయునకుఁ జన్య మిచ్చి ॥ తగుశయ్యపయిం
గనుమూయఁ బవ్వళింపం, గను జేసెను; మథురనుండి ॥ కడు జనమొప్పన్. ౩౦

క. గోపకులఁ గూడి నంద, క్ష్మాపతి యరుదెంచి తనదు ॥ మందను ఘోర
వ్యాపారహృదయ పూతన, యాపగిదిం జచ్చియుండు ॥ టరసి మనమునన్. ౩౧

తే. దానిదీర్ఘశరీరంబు ॥ గానఁబడఁగఁ, బరమవిస్మితుఁ డయ్యె; గోపకులు నందుఁ
డొక్కరొకరిని గని యిట్టు ॥ లుద్యమమునఁ, జెప్పుకొన సాగి రియ్యది ॥ చిత్రమౌర!

క. ఆనకదుందుభి పల్కిన, దే నిశ్చిత మయ్యె భీతి ॥ యెంతయుఁ గల్గం
గా నిట్టిమహోత్పాతము, లీనెలవునఁ గల్గెఁగాదె ॥ యెఱిఁగె నతఁ డెదన్. ౩౧

క. కనుకఁ మును మునివరుఁడై, జనియించియె యుండు నిట్టి ॥ చందమ్మున, యోగిన్నృపుండై వచ్చెనొకో, మనుష్యమాత్రుండుగాఁడు ॥ మాట లిఁకేలా. ౩౨

క. పలుకంగలఁడే యివ్విధిఁ, జులకనఁగాఁ గేవల మను ॥ జుండే యైనన్
పలికినయటు లుత్పాత, మ్ములు తోఁచె నటంచుఁ జిత్ర ॥ ముగఁ జెప్పుకొనన్. ౩౨

ఆ. వ్రజనివాసు లంత ॥ వచ్చి పూతనకళే,బరము నవయవాళిఁ ॥ బరశుహతుల
భాగములుగఁ జేసి ॥ వేగమ కొనిపోయి, దవ్వుఁ జేర్చి కాష్ఠ ॥ తతులఁ జేర్చి. ౩౫

చ. జ్వలనుని జేర్చి యాక్షణమ ॥ భస్మముగా నొనరించి రప్పుడు
న్నలతమకృష్ణదేహయుతి ॥ రక్కసిదేహము ముక్తపాపమై
సులలితమై చెలంగె మఱి ॥ శుభ్రతరాగురుసౌరభంబుగాఁ
జెలఁగెను ధూమ మద్దియె వి ॥ చిత్రముగాఁ గనుపట్టె నయ్యెడన్. ౩౮ 409

చ. ధరఁగలబాలకప్రతతి - దారుణరీతి వధించి వారి నె
త్తురుఁ దమిఁగ్రోలు క్రూరమతిఁ - దోఁచినపూతన యాతుధాని శ్రీ
హరిఁ బొలియించు వాంఛ మెయి - నచ్చటఁ జేరియు స్తన్య మిచ్చియుఁ
బరమగతిం గనం గలిగెఁ - బల్కఁ లిఁ కేటికి రాజపుంగవా! ౩౫ 410

ఉ. చెప్పఁగ నేల యింక నల - శ్రీహరికిం బరమాత్మకుఁ మదిం
జొప్పడుశ్రద్ధ భక్తియును - శోభిలఁగా ననురాగ మాత్మయం
దుప్పతిలంగఁ దల్లు లటులోపినయంత ప్రియంబుఁ గూర్చువా
రప్పుడె సద్గతింబడయు - టబ్బుర మొక్కొ మహీశశేఖరా! ౩౬ 411

సీ. భక్తియే లేకయు - వందన మొనరింపకయు వైరమేయూని - కఠినచిత్త
యగును బూతన యని - యాత్మ నెఱింగియు విమలభక్తుల హృదయముల నిల్చి
సకలలోకాధీశ - సంతతవంద్యంబు లయితగు దివ్యపాదారవింద
యుగళంబు చేత నాయుగ్రరాక్షసి మేను స్పృశియించి విహరించి - శ్రీశుఁ డెలమి

ఆ. జన్నుఁగుడిచె దాన - స్వర్గ మనంబొల్చు, హరిపదంబు నొందె - యాతుధాని
యయ్యుఁ దల్లివోలె - హరికిని భక్తిమై, స్తన్య మిచ్చినట్టి - జనను లెల్ల. ౩౭

క. ధేనువులును వైకుంఠముఁ, గానంజను వారలనుచు - గానము చేయం
గా నేల యింక? ముక్తి, స్థానాదికముల నొసంగఁజాలిన హరియుఁ. ౩౮ 413

క. దేవకికిం దనయుఁడుగా, భూవలయంబునఁ జెలంగు - బుధనుతుఁడు తనుఁ
భావించి ప్రీతిఁ జనుపాల్, ద్రావించిన వారి కేమి - తా నిచ్చెడినో. ౩౯ 414

క. జననాథ! పల్కవలెనే, జననులు తనపైని బ్రీతి - సంధిల్లంగా
దనయుం డనుతలఁపున నే, స్తనపయసుం గుడిపి రట్టి - సాధ్వుల కెపుడుఁ. 415

తే. జ్ఞానహీనతఁ బ్రాపించు - సంసృతిభవ, బాధ యించుకయైనఁ దోఁపదు నిజంబు
భూపశేఖర! మథురకుఁ - బోయివచ్చుచున్న నందాదిగోపకులుద్యమమున. ౪౦

తే. పూతనాశవధూమ సంభూతసార
భమును మూర్కొని యిదియేమి - వచ్చె నెచట
నుండి?యని యితరేతర - మొక్కరీతిఁ
బ్రశ్న చేయుచుఁ బోయిరి - వ్రజముఁ జేర. ౪౧ 417

ఉ. అందలిగోపవర్యులు మహాముద మొప్పఁగ యాతుధానియుఁ
సుందరవేష మూని యిలుఁ జొచ్చుట యాదిగఁ గల్గు వార్తలె
ల్లం దగఁ జెప్పఁగా విని కలంగుచుఁ బూతన యంత మొందుటల్
కుం డొకయింక లేత పసికూన చెలంగుటయుం దలంచుచుఁ. ౪౨ 418

తే. విస్మయం బట్టె గదురంగ - వింటి మొక్క
క్రొత్తవృత్తాంత మని రెల్ల - గోపవరులు

పరపురంబుననుండి య ట్లరుగుదెంచి
యున్న నందుఁడు సంతోష మునుప్పతిల్ల. ౪౨ 419
క. తనయుని గ్రహించి మూర్ధంబును మూర్కొని నిరుపమాన మోదంబున నొ
ప్పెను; శిశురూపంబున హరి, యొనరించినయద్భుతముగ నొప్పెడుదీనిన్. ౪౩
తే. పూతనామోక్ష మనుదానిఁ బూని యెవఁడు
వినునొ హరికృప యిట్టిదై వెలయు ననుచు
నెఱుఁగునో వానిచిత్త మాయీశునందు
నిలిచియుండును సతతంబు నిశ్చలముగ. ౪౪ 421

ఏడవ అధ్యాయము.

శకటాసురసంహారము.

వ. అనవిని యుత్తరాసుతుఁడు వ్యాసమునీంద్రునిపుత్త్రుఁ గాంచి యి
ట్లనియెను యోగివర్య! సకలాధిపుఁడై భగవంతుఁడై నయా
వనరుహనేత్త్రుఁ డాయమరవంద్యుఁ డదేయవతారమెత్తి యే
పనుల నొనర్చె నవ్వి శ్రుతిపర్వము లెన్న మనోహరంబులో. ౧ 422
ఉ. వానిని విన్నయంతటనె పాతెడుఁదృష్ణయు నెమ్మనంబునం
గానఁగ నైనయయ్యరుచి క్రమ్మఱ రాఁ దలపోయ వంచు నా
మానస మెంచుచున్నయది మానివరేణ్య! మనంబు శుద్ధమే
యాను బరేశునందు దృఢమై తగుభక్తియు నెప్డు కల్గెడున్. ౨ 423
మ. హరిభక్తప్రకరంబుతో దృఢసఖిత్వావాప్తియుం గల్గుశ్రీ
హరి మాహాత్మ్యముఁ దెల్పుగాథ లఘుతూలాగ్నుల మనోజ్ఞంబులై
పరఁగుం గావున వానిఁ దెల్పఁ దమి పైపైఁ బొంగునేఁ దెల్పుమా;
పరమేశుం డొగి మాయఁబూని ధర నెబ్భంగిం బ్రవర్తించెనో. ౩ 424
క. నరవేష మూని యేయే, చరితంబుల నద్భుతముల జాతికి ననువై
పరఁగెడువానిన్ దా నను, సరించి కన్పడఁగఁ జేసె శైశవమందే. ౪ 425
తే. అట్టివాని విశేషించి యాదరమున
నింకనుం దెల్పఁదగువాని నెల్ల జెపుమ;
వినఁగ వేడుకయయ్యె నా కనిన విజయ
పౌత్త్రునింగాంచి శుకయోగి పలికె నిట్లు. ౫ 426
సీ. వినవయ్య! భూపాల! వనజాక్షునకు శయ్యపయిఁ బొరలాడెడు వయసురాఁగ
జననియశోద యుత్సాహపూరిత హృదయాంబుజయై వేడ్క నాచరింపఁ
దలఁచి యద్దానికై వెలయుస్నానము విధిహితముగాఁ జేయంగ నెన్నినాఁడె
హరిజన్మనక్షత్ర మరుదేరుటయు నంత గోపికాసంతతిఁ గూడిభద్ర

తే. వాద్యసుఖగీతములు పర్వ ॥ వసుమతీసు
రోత్తములు స్వస్తిదమ్ములై ॥ యొప్పుమంత్ర
ములు పఠింపఁగఁ దలయంటి ॥ లలితజలము
లను గుమారునకున్ స్నాన ॥ మాచరించి. ౪ 427

క. ఆనందునిపత్నియు నవ,సీనిర్జరవరుల కెల్ల ॥ నెమ్మి వసనముల్
మానితసుమహారమ్ములు, ధేనువులును భోజనమ్ముఁ ॥ దృప్తిగ నిడుచున్. ౪౫ 428

క. వారలు పూజితులగుచుం గు,మారునకున్ శుభముగల్గు ॥ మంత్రంబులఁ బెం
పారఁగ దీవించినతఱి, నారమ్యకుమారు మోము ॥ నంబుజమందున్. ౪౬ 429

తే. ఆవులింతలు లోనగు ॥ నట్టిచిహ్న,ములు గనంబడఁగా నేత్ర ॥ ములును నిద్ర
నొంద వేగిరపడఁ గాంచి ॥ యందమైన, డోలికను జేర్చి నిద్రింప ॥ జోలపాడె.

క. ఆపాటకు సుఖముం గని, యాపాపఁడు నిద్రవోయి ॥ నట్లుండె; సుతుం
డాపగిది నిద్రపోవఁగ, నాపడఁతుకమిన్న తన్మ ॥ హముచూడంగన్. ౪౮ 431

క. చనుదెంచియున్న ప్రియబం,ధునికరమును మందనున్న ॥ తోయము వారిన్
గనికరమునఁ దదుచితవిధ, మునఁ దృప్తులఁ జేయుచుండె ॥ బొంగెడు వేడ్కన్. ౪౯

క. ఆసందడిలో నాఁకలి,తో సరగునఁ బాలుగోరి ॥ దోడ్తో నేడ్చెన్
వాసవుననుజాతుం డది, యాసాధ్వి వినంగ నోప ॥ దయ్యెన్; హరియున్. ౫౦ 433

సీ. ఆఁకొన్న చందాన ॥ నల్లనల్లన నీల్గి స్తన్యముఁ గోరి పాదముల మీఁది
కెత్తె విదిల్చె; నయ్యెదనున నంబరముననుండి యాకుమారుని వధింపఁ
గఠినరాక్షసుఁడు శకటరూపమున వచ్చి యాతొట్లపయి ॥ వ్రాలె ॥ నతనిక్రింది
భాగంబునం దొట్లలోఁ గడు నేడ్చుచందముగనంబడ శయ్య ॥ నమరియున్న

తే. శిశువు నూత్నప్రవాళంపు ॥ జెలువు మార్ద
వమును గనియున్న దివ్యపాదములఁ దన్న
దాన నాశకటంబు విధ్వస్త మగుచుఁ
దిరుగుచుం బడె నాచెంత ॥ ధరణిమీఁద. ౫౧ 434

క. ఇరుసును జక్రము లాకులు, తిరుగుడుపడె దానినొగలుఁ ॥ దెఱఁగెడి తదం
తరమున రసవద్వస్తూ,త్కరనిబిడము లైనపాత్ర ॥ గణములు పెలుచన్. ౫౨ 435

ఆ. ధరణి నిండె నవ్వి ॥ తనరుఁ గాంస్యాదిమ,యంబులగుచు నంత ॥ నాయశోద
మొదలుగాఁ జెలంగు ॥ ముగుదమిన్నలు తదు,త్సవముఁ జూచువారు ॥ తత్క్షణమున.

క. బోరగిలంబడె శిశు వని, చారుతరంబైనమహము ॥ సాగింపఁ గనం
గోరి చనుదెంచి యున్నవ,రారోహలు దానిఁ గాంచి ॥ రాతుర లగుచున్. ౫౪ 437

క. కని రద్దానిన్ నందా,దినిఖిలగోపకులు నెట్లొ ॥ దనయంతన్
జనలేక తల్లక్రిందులు, గనుబడె నిలమీఁద నేమి ॥ కారణమొకో. ౫౫ 438

క. అని యూహించుచు విస్మయ,మున నద్భుతమునను మిగులఁ బొదలుచు సత్యం
బును గనఁజాలక తమలో, ననేకభంగులను బల్కుకొనట్లు మెలఁగుచున్. ౮౪ 439

క. శకటంబు చుట్టు మూఁగిరి, వికలాంగం బగుచు నదియుఁ బృథ్విని బడు టే
లొకో యని సంశయ మందుచు, నిఁక గతి యేమనుచుఁ జాల నెన్నుచునుండన్.

తే. అచట నాడుచునుండిన యర్భకు లొగి, గోపవర్యుల వారల కువలయాక్షు
లను గనుంగొని పల్కి రిట్లని యితండె, పాల కేడ్చుచు దీనిని గాలఁ దన్నె.

చ. చరణహతిన్ గలంగి యిది చయ్యన నియ్యెడ నివ్విధిం బడెన్
వరమతులార సత్య మని బాలకులాడిన వారిమాటలా
దరమున నాలకించి యిటు తప్పక సాగియెయుండు నంచు న
మ్మరు జను లప్రమేయమహిమంబుఁ దదీయ మెఱుంగ కుండుటన్. ౧౦ 442

ఉ. అంత యశోద చన్గుడువ నర్భకుఁ డేడ్చు టెఱింగి పుత్త్రు న
త్యంత ముదంబునం గొనుచు నాతనికిన్ గ్రహ మేదొ సోఁకె నన్
చింతను గాంచి బ్రాహ్మణులఁ జెచ్చెఱఁ బిల్వఁగఁబంచి పీడయా
వంతయుఁ గల్గకుండునటు లర్భకుఁ గావుఁ డటంచు వేఁడినన్. ౧౦౪ 443

ఉ. దానవపీడ గల్గనివిరోధంబున నొప్పెడు స్వస్తిసూక్తసం
తానములం బఠించి సుతతల్లజుఁ గావఁగ రక్షఁగట్ట నా
మానిని సంశయం బుడిగి మాపతికిం జనుప్రా లొసంగె, నా
సూనుని కింకరుల్ గ్రహముసోఁకునఁ గల్గెడుపీడ మాన్పఁగన్. ౧౧ 444

సీ. గోపాలకులు గుంపుగూడి దిక్కులయందు బలివస్తువుల నిడి ప్రాగ్విధమున
రక్షగావింపఁగా బ్రాహ్మణు లత్తఱి గ్రహయజ్ఞ మొనరించి క్రమ్రదధిని
సలిలాక్షతకుశాది సద్వస్తువుల నగ్ని నర్చించి;రంత నయ్యాత్మజునకు
*నందుఁ డసూయను బొందక యనృతంబు లాడక యక్షాంతినందక మఱి

తే. దంభ మనునది లేక సుంతయును హింస, చేయఁబూనక గర్వంబుచెంద కలరి
సత్యశీలంబులం దగుసాధువిప్ర,వరుల యాశిషములు ఫలవంతము లగు. ౧౩

క. అని తలఁచి రక్ష చేయిం,పను బూని ద్విజప్రవరుల భక్తిని బిలిపిం
చెను వారు ఋగ్యజుస్సా,మ నియతమంత్రములచేత మంత్రించి విధిన్. ౧౩౪

క. లలితౌషధులను జేర్చిన, జలములు పావనములౌట సత్యం బగుటం
దలపోసి వానిచే మం,గళములు తగ స్నానవిధిని గావించి రొగిన్. ౧౮

తే. స్వస్తివాచన మావిప్రసమితి చేయఁ
దా సమాహితుఁ డై మఱి దహనుఁ దృప్తుఁ

* 'యేఽసూయానృతదంభేర్ష్యా హింసామానవివర్జితాః, న తేషాం సత్యశీలానా మాశిషో విఫలాః కృతాః' అని మూలము.

జేయ విప్రుల నియమించి చెలఁగి వార
లట్లు గావింపఁ బ్రీతి మృష్టాన్న మిడియె. ౧౪౫ 448

క. సురుచిరమాల్యంబుల నంబరముల నలరించి దివ్యభర్మాభరణో
త్కరముల వెలిఁగెడు గోవులఁ, బరమాదృతి నొసఁగె బాలభద్రాప్తికి నై. ౧౬౫

*క. ధరణీసురులర్చితులై, పరమాశిషములనొసంగి పట్టికిఁ గీడె
క్కరణిని రాదనిరి మహీ, వరవర్యా! మంత్రవిదులు బ్రాహ్మణులగుటన్. ౧౯౫

తే. వా రొసంగెడు నట్టిదీవన లొకప్పు, డైన నిష్ఫలములుగాక సార్థకంబు
లగును ధ్రువ మిద్ది వినవయ్య యవలిదైన, హరిచరిత్రము పావన మద్భుతంబు.

తృణావర్తుని శ్రీకృష్ణుఁడు సంహరించుట.

ఉ. ఆవల నొక్కనాఁడు సుతు నంకమునం గదియించి యాయశో
దావనితామతల్లి ప్రమదంబున నాటలఁ దేల్చు చుండఁగాఁ
బావనమూర్తి శ్రీహరియుఁ బర్వతకూటముభంగి భారమై
మోవఁగ నోప నట్లయిన ముగ్ధయు దుర్భరుఁ డంచు నెంచుచున్. ౧౭ 452

చ. ధరణిని డించి యాబరువు తద్దయుఁ బీడను గల్గఁజేయ నే
మిర! యని విస్మయంపడుచు మిక్కిలి యాపద యేదొ యంచు నా
తురపడుచున్ బరాత్పరుని దోరవుభక్తిని లోఁ దలంచుచున్
దిరుగుచునుండె నెప్పటివిధిన్ గృహకృత్యనిబద్ధచిత్తయై. ౧౯ 453

క. కలఁడు తృణావర్తుం డన, నిలఁ బేరొందిన దురాత్ముఁ డెంతయుఁ గూర్చున్
ఖలుఁ డగుకంసునకున్ వాఁ, డలఘుబలాఢ్యుండు దనుజుఁ డగు నోరాజా!

క. పుడమివిభుఁడు పురికొల్పఁగ, వడివడిఁ దిరుగాడుగాలివడువున రూపం
బడరఁగఁ జనుదెంచెను నా, బుడుతనిఁ గొనిపోవు వేడ్క పొలయుచునుండన్.

చ. దనుజుఁ డతండు గోకులముఁ దా నపు డంతట నావరించి మే
దినిరజ మెల్ల రేఁపి యటఁ ద్రిమ్మరువారల కన్నులింతయేఁ
గనఁబడకుండఁ జేయుచు నిరాకామభయంకరశబ్దయుక్తిచే
తను దిశలన్ విదిక్కులను దద్దయు మ్రోఁగఁగఁ జేయుచున్ వడిన్. ౨౧ 456

క. చనుదెంచి కూరుచుండిన, వనజాక్షుని బాలకునిగ భావించుచుఁ జే
కొనిపోయె నభ్రవీథికి, దనుజప్రేరితరజోవితానము సోఁకన్. ౨౧౫ 457

ఆ. అంధకార మప్పు డావరించెను గోకులమున నొకముహూర్తసమయ మంత
నాయశోద యెందునర్భకు నునిచెనో, యచటఁ జూడఁ దోఁపఁడయ్యె సుతుఁడు.

సీ. అందలివారెల్ల నాతృణావర్తుండు గురియించుచున్నట్టి ధరణిధూళి

---

* 'విప్రామంత్రవిదోయుక్తా స్తైర్యాః ప్రోక్తాస్తథాశిషః, తానిష్ఫలా భవిష్యంతి న కదాచి దపి స్ఫుటమ్' అని మూలము.

వర్షము పెల్లునఁ । బరునిఁ దన్నుం గానఁజాలక భ్రమసిరి । చాలసేపు
గాఁ దలపోసి రా।క్షణకాలమును వార్త; లంత యశోద భ।యావహాపవ
మానచక్రప్రహి । తానంతపాంసువర్షమ్మున సుతుని మా।ర్గమ్ము గానఁ

ఆ. జాల కార్తిమున్గి । జనని గావున సుతుఁ, దలఁచుకొనుచు జాలి । గలుగునట్లు
పొరలిపొరలి దూడ।పోయిన ధేనువు, భంగి నేడ్చెఁ జూచు।వారు పొగుల.

క. ధరణిరజోవర్షమహ, త్తరవేగము సుంత తగ్గఁ । దనతనయమణిన్
స్మరియించుచు వాపోయెడు, తరుణీదీనస్వనంబు । తమశ్రుతులఁ జొరన్. ౨౩

క. గోపవధూటులు నశ్రుజ,లాపూర్ణముఖాబ్జ లగుచు । నాత్మలు దుఃఖ
వ్యాపృతి నుద్విగ్నములై, చూపట్టఁగ నందగోప।సుతుఁ డగపడమిన్. ౨౪ 461

క. నిలుపంగ రానివగచేఁ, బలవించిరి చక్రవాత।వపువు గలుగునా
ఖలుఁడు తృణావర్తుండును; ఖలహరుఁడౌ కృష్ణుఁ గొనుచు।గడువేగమునన్.

క. చనియె నభోవీథికి నా, తనయుఁడు కడుభార మగుడుఁ । దాఁ గొనిపోవం
గను జాలక గతివేగము, తనంతనే తగ్గనుండెఁ । దాపము గనుచున్. ౨౬ 463

చ. వరుసగ భారమెక్కుడయి । వానిజవంబు నడంచె నంతె నా
శరుఁడును భూరిభార మన।జాలిన బిడ్డని గాంచి గొప్పప్ర
స్తర మగుఁ గాని బిడ్డఁడె ని।తాంతము నన్నును మించె బర్వుచేఁ
దరమె చనంగ నంచు మదిఁ । దత్తఱమందుచు నుండె నంతలోన్. ౨౬౹ 464

క. ఆయద్భుతబాలకుఁ డపు, డాయసురుని గళము నట్టె । హస్తయుగళిచే
బాయక పట్టుకొనంగా, నేయనువున విడుచు ననుచు । నెంచి బలము చేన్. ౨౭

తే. తాను విడిపించుకొనలేక । తల్లడిలుచుఁ
జేష్టలెల్లను మాని యక్షి।ద్వయంబు
వెలికి రాఁ *గంఠమును దాఁటు।వెరవెలుఁగని
శబ్ద మొప్పఁగఁ బ్రాణపం।చకము పోవ. ౨౮ 466

క. బాలకుతోడన్ వ్రజమునఁ, గూలెన్; వ్యోమముననుండి । క్షోణి నొకట నా
భీలశిలాతలమునఁ బడి, కూళ మహాదైత్యుఁ డంగ।కూటం బెల్లన్. ౨౮౹ 467

క. తిలలవలె శకలములుగాఁ, బెలుచన రాలంగఁ జూడ । భీతికరుం డై
యలనాఁడు రుద్రశరమునఁ, దిలలంతలుగాఁగఁబడిన । త్రిపురములవలెన్. ౨౯

క. కనఁబడఁగాఁ బలవించుచు, వనితలు గుంపులుగఁగూడి । వానివిధంబుం
గనుఁగొని తద్వక్షస్స్థల,మున వ్రేలుచునున్న కృష్ణ।మూర్తిం బెలుచన్. ౨౯౹

క. అచ్చెరువునఁ గాంచుచు వే, ముచ్చటలాడుచును గొంచుఁ । బోయి జననికే
యిచ్చిరి విస్మితలై శిశు, విచ్చట నుండంగ నింక।నేమో యనుచున్. ౨౯౹ 470

* 'అవ్యక్తరావోఽన్యపతత్' అని మూ. 'వచనావృత్తివర్జితః' అని వ్యాఖ్య.

తే. గుసగుసలు వోవుచుండి రట్లసుర మింటి
వంకఁగొనిపోయి చంపంగ వాంఛఁబూన
మృత్యు ముఖముననుండి యీమేటిశిశువు
[1]ముక్తి గని స్వస్తిమంతుఁ డై పొదలె నహహా. ౩౦ 471

చ. అని వచియించుచున్ వ్రజమునందు వసించెడి గోపగోపికా
జనములు నందముఖ్యులును సంతసమున్ మరలం గనంగ దే
వునిదయ నోచినార మని బుద్ధుల నెంచిరి; గొల్లలెల్ల నె
మ్మనముల నద్భుతం బొలయ మాయురె! యియ్యది చూడఁ జిత్రమౌ. ౩౧

సీ. బాలకుఁ డీతఁ డీపాదురక్కసుచేతఁ గొనిపోవఁబడియు నేఁడుండుఁగనక
తప్పించుకొనఁజాలె నెప్పటివిధమున మనకుఁ దక్కెను దీని కెన యనఁదగు
నద్భుతం బుండునే యనిరి; కొందఱు కూళ ఖలుఁడు స్వీయాఘంబువలనఁ జంపఁ
బడును సాధువు సమత్వమున భీతిం బాయు నిది సాజమేకదా యిందుఁ జిత్ర

తే. మేమి కలదని పల్కిరి ధీమహితులు;
మఱియుఁ గొందఱు పూర్వజన్మమున నేమి
తపముచేసితిమో కృపాధాము హరిని
నెట్లు పూజించితిమొ సాధుహృదయులమయి. ౩౧ 473

క. మును పెట్టి తటాకాదుల, ననువుగఁ గట్టించితిమొ మహాయజ్ఞములం
బొనరించినామొ దానం,బు నెట్టిదానిఁ బ్రమోదమునఁ జేసితిమో. ౩౧ 474

క. భూతముల కెట్టివాని క,దే తెఱఁగున మేలుచేయ నెంచితిమో యీ
రీతిగ నీతఁడు మృత్యువు,చేతం గొంపోవఁబడియుఁ జిక్కెన్ మనకున్. ౩౨ 475

క. మనదగు నదృష్టవశమున, జననీజనకులకు బంధుజాలంబునకున్
గనుపండువు చేయుచు మర,లను వచ్చె నటంచుఁ దోఁచులాగున ననుచున్. ౩౨

తే. మోదమందుచు నుండి రిప్పోల్కి నద్భు
తములు నాగొప్పవనమున నమరుచుంటఁ
గాంచి నందుఁడు వసుదేవుఁ డెంచిపల్కి
నట్టిమాటల మన్నించె నపుడు మరల. ౩౩ 477

శ్రీకృష్ణుఁ డావులింప నాతనినోర యశోద విశ్వంబుఁ జూచుట.

క. తేజస్విని నందుని సతి, భ్రాజిష్ణువుగాఁ జెలంగు బాలకు నొక నాఁ
డోజోవృద్ధిని జేయం,గాఁ జాలెడు స్తన్య మొసఁగుకాంక్షల్ పొదలన్. ౩౪

[2]తే. ఎత్తుకొని యంకమును జేర్చి యెంతొ ప్రీతిఁ

1 'తం స్వస్తిమంతం పురుషాదనీతం' అని మూ. 2 'ప్రస్నుతం పాయయామాస స్తనం స్నేహ
పరిప్లుతా' అని మూ.

దనకుఁదానే స్రవించుపా లనువుమీఱఁ
గుడుపుచుండెను స్నేహంబు కొంకుమాని
తన్ను ముంపఁగ నంత నా తనయుఁ డెలమి. ౩౮ 479

సీ. పయసుఁ గ్రోలియు వింత పర్వెడునవ్వుచే
మోముప్రకాశింపఁ బొదలుచుండ
ముద్దులమూటయా మోము నల్లల్లన
నుపలాలనము చేయుచుండ నాతఁ
డావులించెను; దన్ముఖాంభోజమున వ్యోమ
ధరణులు తారకోత్కరము దిశలు
సూర్యుఁడు చంద్రుఁడు శుచివాయువులు సము
ద్రములు ద్వీపములు పర్వతములు నదు
తే. లఖిలవనములు స్థావర మనఁగ జంగ
మం బనంగను దగుభూతమండలంబు
గలుగు విశ్వంబును హఠాత్తుగా యశోద
గనియె నంతట దేహము కంప మొందె. ౩౯ 480

క. బాలహరిణాక్షి! కన్నుల, నోలిన్ ముకుళింపఁజేసి యురువిస్మయ మా
వేళ మదిదోఁపఁ జిత్రం, బేలీలగనుండు నట్టు లే యుండె నృపా. ౪౦ 481

ఎనిమిదవయధ్యాయము.

గర్గముని రామకృష్ణులకు నామకరణము చేయుట.

క. మరలం దెల్పెను శుకముని, హరిచరితము పాండుపౌత్రుఁ డైన పరీక్షి
ద్ధరణీశ్వరునకు వినుమా, పురోహితుండౌను గర్గముని వ్రజమునకున్. 482

క. నిరుపమతపోధనుం డై, పరఁగు నతం డొక్కనాఁడు పనిపూని వ్రజం
బరుదుగఁ జూడన్ వచ్చెను, బరమేశుం డందునుంట వసుదేవుమతిన్. ౧ 483

చ. కనుఁగొని గర్గురాకఁ దమకంబున నందుఁడు లేచిపోయి తో
డ్కొని చనుదెంచి పీఠమునఁ గూరిమిమీఱఁగఁ గూరుచుండఁజే
సెను మఱి వందనంబులను జేయుచుఁ బూజ లొనర్చె మార్దవం
బునఁ దగుపల్కులం బలికెఁ బొందుగ నంజలిపట్టి యీవిధిన్. ౨ 484

*సీ. సూనృతవాక్కులు సురుచిరగతిమీఱ బయలువెడలుచుండె వదనసీమ
నుండి యోభూమిసురోత్తమా! సంపూర్ణుఁడవు నీవు నీకు మేము వితతమగు
భక్తిఁ జేయందగు పని యెద్ది? మీబోంట్లు భగవత్స్వరూపులు పరమదీన
మానసులై తగుమావంటి యల్పగృహస్థువులకును శ్రేయంబు గలుగఁ

* 'సూపవిష్టం కృతాతిథ్యం గిరా సూనృతయా మునిమ్.' అని మూ.

తే. జేయఁగోరియె యాశ్రమసీమల విడి, యరుగు దెంతురుగాని స్వార్థాభిలాష
ముననె కాదనియెఱుఁగనోజనుల కెల్ల, మునివరేణ్య! మహాజ్ఞానధనుఁడ వీవు. ౪
క. వినుమా యతీంద్రియంబనఁ, జను నెయ్యది జ్ఞానధనము సాధింపఁగ వ
చ్చునో దేన నట్టిశాస్త్రంబును జ్యోతిర్నామకమును మును చేసితివో. ౫ 486
క. దానినె తొలిజనిఁ జేసిన,దాని శుభాశుభఫలప్రదానక్షమమున్
బూని యెఱుఁగంగఁ దగుదురు, మానవు లింకెవరు నీకు మహి సరిగలరో. ౫
ఆ. బ్రహ్మవిదులలోనఁ బరఁగుదు మేటివై, కాన నామకరణకర్మ మర్భ
కులకు నిర్వర్తకును గోరి చేయ వలంతి, వాట వేఁడువాఁడ నార్యవర్య! ౫౹
*క. గురుఁడనె నే నందువొకో, పరికింపఁగ జన్మమునను బ్రాహ్మణుఁ డగుఁ జా
గురుఁడు మనుష్యుల కెల్లను, గరుణామతిఁ జేయవయ్య కార్యము దీనిన్. ౬
చ. అనుటయు గర్గుఁ డిట్లనియె యాదవసంతతికిం బురోహితుం
డనఁబడు గర్గమౌని యనుఖ్యాతి జగంబున నిండియుండు నిం
కను వ్రజముం గనుంగొనఁగ గర్గుఁడు పోయె నటంచుఁ దెల్లమౌఁ
గనుక భవత్కుమారునకుఁ గార్యము దీనిని నే నొనర్చినన్. ౬౹ 490
తే. పాపమతియగు కంసుఁ డీపాపని నల
దేవకీపుత్త్రుఁడే యని భావమందు
నెంచు; యదుపుత్త్రునిగ నాతఁ డెంచుఁగాక
యెట్లు వసుదేవసుతుఁ డని యెంచు ననెడొ. ౭ 491
క. అందును దేవకికే యెటు, నందనుఁ డసి తలఁచు ననుచు నన్నడుగుదు వో
నందా! వసుదేవుఁడు నీ,కుం దగుమిత్త్రుం డటంచు క్షోణిఁ బ్రథితమౌ. ౭౹
సీ. దేవమాయయు మును దేవకీదేవి యష్టమగర్భ మతివ యోచందమునను
గా నోపదు సుతుండె కావలయు నటంచుఁ బలికెను దేవకీపట్టి నిన్నుఁ [తండు
జంపువాఁ డొకచోట జనియించియున్నవాఁ డనుచు ఘోషించెఁ; గావున న
వసుదేవుఁడే యాత్మభవుని మిత్త్రునియింట దాఁచినవాఁ డని తలఁచి మదిని
ఆ. బెరుఁగుచున్న శంక వెస వచ్చి నీసుతుఁ, జంపు నేని కీడు సరగ మమ్ము
నొందుఁజు మ్మటంచు నూహించి పలికిన, నందుఁ డతనికిఁ గల సందియంబు. ౮
చ. తనమది నెంచి యి ట్లనియెఁ దాపసివర్య! యటేని మందయం
దును గలయస్మదీయులకుఁ దోఁపకయుండ ద్విజాతికర్హమై
తనరెడు సంస్కృతిన్ విధియుతంబుగఁ జేయుము స్వస్తివాచనం
బనునది ముందుగాఁ గలుగునట్లు రహస్యముగా జవంబునన్. ౧౦ 494

* 'బాలయో రనయోర్నృణాం జన్మనా బ్రాహ్మణో గురుః' అని మూ. 'నన్వేతద్గురుణా కరణీయమితి చేత్' అనుదాని కిది తెలుఁగు.

క. అని ప్రార్థించిన గర్గుఁడు, తనమది నున్నట్టి దదియె తలఁపు గనుకఁ ద
త్తనయులకు నామకరణం, బనుసంస్కారమును దా రహస్యముఁ గాఁగన్. ౧౦౪

క. తనజతనం బొరులకుఁ దెలి,యనియట్లుగఁ జేసె; మఱియు నమ్మునివరుఁ డి
ట్లనిపల్కె నంద విను మీ, తనయుఁడు రోహిణికిఁ బుత్ర తల్లజుఁ డగుచున్. ౧౧

చ. సురుచిరమౌ గుణావళిని సూరిజనాళి రమింపఁ జేయుటన్
ధరణిని రాముఁ డంచును నితాంతబలంబున నొప్పియుంట భీ
కరుఁడుగ వైరిసంతతికిఁ గానఁగ నౌట బలుం డటంచు నె
ల్లరు పిలువంగ ఖ్యాతిని జెలంగు ని దింతియె కాదు గోపకా! ౧౧౪ 497

తే. యదుకులము వారినెల్ల నైక్యమును బొందఁ,జేయుచుంట సంకర్షణాసిద్ధనామ
మబ్బు నితనికి;దీని నే యఖిలజనులు,పిలువ నాశింతు రనిపల్కె ప్రీతి మఱియు. ౧౨

క. అనఘా! యీ రెండవశిశు, వనూనవర్ణముల మూఁట నలరు యుగములన్
విను మీయుగమునఁ గృష్ణతఁ,గనుటం గృష్ణాహ్వయంబుఁ గాంచుం జుమ్మీ. ౧౨౪

క. యుగభేదంబుల శుక్లం,బుగ రక్తము పీతవర్ణముగ నొప్పు నితం
డగణితమహిముఁడు కృష్ణం,బగు వర్ణముగల్గి కృష్ణుఁ డనఁబడుఁ జుమ్మీ. ౧౩

క. మును పితఁడు వసుదేవుని, తనయుఁడుగాఁ బుట్టె నొకటఁ దద్వత్తనయుం డ
య్యె నిపుడు గావున శ్రీమం,తుని నీతని జగతిఁ బండితులు కడుభక్తిన్. ౧౩౪

ఆ. వాసుదేవుఁ డనుచు వర్ణింతు రోనంద! నీతనూజుఁ డనఁగ నెగడు నితని
కరసి చూడ బహువిధామలరూపనా,మములు గలిగియుండు మహితములయి.

సీ. అవ్వియును గుణకర్మానురూపంబులై తనరారు మావంటిమునులు వాని
నెఱుఁగఁ జాలుదురు మఱెవ్వరే నెఱుఁగరు మాబోంట్లుగూడ నామములరూప
ముల వానిఁ జక్కఁగఁ దెలియఁజాలరు తక్కువారలు తెలియంగ నేరుతురొకో
యీ బాలుఁ డెంతయే నిచ్చు శ్రేయము మీకు గోపగోకులములకున్ ముదంబు

తే. గలుగఁజేయును వీని దౌకారణమున, దుర్గములై కనంబడు దుఃఖతతుల
వలని బాధలఁ గనక నిస్తులముదంబు, గాంచఁ గల్గుదు రని పల్కె గర్గమునియు.

క. మును పాకపరి ప్రజనాథా, మనుజేంద్రవిహీన మగుచు మహి యొప్పఁగ సా
ధునికరముల దస్యువు లే,చినకిన్కను బాధగల్గఁ జేయుచు నుండన్. ౧౪౪

క. వారలు నీయీపుత్రునిఁ,జేరి సహాయంబుఁ గోరి చెచ్చెఱ దస్యు
స్ఫారబలంబును నొంచిరి, గూరిమి నీసుతుఁడు వృద్ధిఁ గూర్చె మునులకున్. ౧౫

ఉ. జ్ఞానధనంబుచేఁ దనరు సాధుమనుష్యులు నీకు నిత్తఱిన్
సూనుఁడుగాఁ జెలంగు స్మరసుందరు నీతనియందుఁ బ్రీతిచే
మానసముల్ చెలంగ బహుమానము మీఱఁగ నుందురేని సుం
తైనను క్రూరబుద్ధు లభియాతులు కూర్పఁగ లేరు బాధలన్. ౧౫౪ 506

తే. విష్ణుభక్తుల నసురు లేవిధిని బాధ, నొందఁ జేయంగఁ జాలకయుండువారో
యట్టులే వీరి బాధింప నసువు లేమిఁ, దేరిచూడఁగఁజాల రొద్దియు నిజంబు. ౧౭

*చ. కనుకనె యీకుమారుఁడు జగంబున మించెడు శ్రీసమాయుతిన్
ఘనతరకీర్తిచేతను నఖండమహత్త్వముచే గుణాళిచే
తను భగవత్సమానుఁ డగుఁ దత్పరతన్ సుసమాహితుండవై
తనయుని వీని బెంపు మనితద్దయు గూఢతరార్థ మొప్పఁగన్. ౧౯ 508

క. మునిపతి గర్గుఁడు వచియిం
చి నిజాశ్రమమునకుఁ బోవఁ జెందిన వేడ్కం
దనుఁ గృతకృత్యునిగాఁ దలఁ
చెను నందుఁడు తలఁచె సుతుని శ్రీహరి యనుచున్. ౨౦ 509

శ్రీ రామకృష్ణుల బాలక్రీడలు.

తే. కొలఁదికాలంబు గడువంగ గోకులమున
రామకృష్ణులు జానువుల్ భూమి మోపి
హస్తముల నూఁది యిటునటు నల్లనల్లఁ
గదలసాగిరి చూడంగ ముదముపొదల. ౨౧ 510

సీ. సహజన్ము లిర్వురు చక్కనికటిపాద భూషణకింకిణీ భూరినినద
ములు మనోహరముగఁ జెలఁగుచు నుండంగ వ్రజకర్దమక్షోణి భాగములను
వరుసగ నడుగులు వడివడిఁ బెట్టుచు భూషణనాదసమ్మోదచిత్తు
లగుచుఁ దమ్ముంజూడ నరుగుదెంచినవారిఁ గని వెంబడిని బోవు కరణిఁగొన్ని

తే. యడుగు లిడి మోహమును జెందినట్లు వెఱచి
నట్లు ముఖచిహ్నములు తోఁప నపుడె మరలి
తల్లు లుండుచోటున కేగి దాపున నిలు
వంగ నమ్ముద్దుకొమరులఁ బాఱఁ జూచి. ౨౨ 511

ఉ. అన్నలమిన్నలన్ ప్రథితి నందినరోహిణియున్ యశోదయున్
మన్ననయున్ దయారసము మానసవీథిని నిల్వ కుబ్బఁగా
సన్నుతులౌ కుమారకుల చక్కటికిన్ వడిఁ బోయి స్నేహసం
పన్నతఁ జేఁపియున్న కుచభారమునన్ దమకేలుదోయినిన్. ౨౩ 512

ఆ. వడిగఁ జాఁపి భూమిభాగమునం బడి, పొరలునెడఁ దనువులఁ బెరసియున్న
యవనిధూళియనెడు నంగరాగమ్మున, నందము లగు వారియంగములను. ౨౩

క. మనమున కింపును గూర్పం,గ నెత్తికొని కౌఁగిలించి గారాబమునన్

* 'తస్మాన్నందాత్మజోఽయం తే నారాయణ సమోగుణైః, శ్రియాకీర్త్యానుభావేన గోపాయస్వ సమాహితః' అని మూలము.

జనుపాలు గుడువ నిచ్చుచు, నునుదంతపుఁగాంతులఁ దగునూత్నస్మితముల్. ౨౩

క. కనఁజేయు వారిమోములఁ, గనుఁగొని సమ్మోద మెంతొ కాంచిరి మఱియున్
వనితలకు నేత్రపర్వం, బనుగూర్చెడు బాలవృత్తముల నాసక్తిన్. ౨౩ 515

చ. కనఁబడఁజేయు నీడొలయఁగా వ్రజమధ్యమమందు వత్సముల్
చనువుగ సంచరింపఁ గని చాలవడిం జని వానితోఁకలం
గొన నవి యిందు నందుఁ జను కోరిక నీడ్వఁగ వెంట బోవుచుం
డను బరికించి గోపికలు డగ్గరఁజేరి కుమారలీలలన్. ౨౪ 516

క. పరికించుచు నవ్వుచు మం
దిరకృత్యము లెల్లమాని దిన మంతయు నా
యిరువురఁ గాంచుచుఁ బ్రమదము
నిరంతరము గాంచుచుండ్రు నృపతుహినాంశూ! ౨౪ 517

*సీ. తిరుగ నేర్చిన కాలు తిట్ట నేర్చిననోరు నూరక యుండఁగా నోప దనెడు
నానుడిచొప్పున సూను లిద్దఱు నతిచంచలాత్ములు కేళిసక్తులగుట
సతతంబు దిరుగుట మతినెంచి వారల ధేనువుల్ మొదలగు తీవ్రశృంగి
గణములవలనను గత్తులవలనను బావకువలనను భయదదంష్ట్ర

తే. లొప్పుశునకాదులవలన నుగ్రపక్షి, సమితివలనను గంటకసమితివలన
ముప్పు కలుగక యుండెడుచొప్పునఁ గన, నింటిపను లొనరింపఁ గాసింతయేని. ౨౫

క. జనునుల కిర్వురకు నదే, యనువున సరిపడకయుండె నా రెండును జే
యను గాల మొకఁడె కావున, మనస్సుల నవస్థ నొందె మానవనాథా! ౨౬

క. కొలఁదిదినంబులు చనఁగా, బలదేవుఁడు కృష్ణమూర్తి వ్రజమున మోకా
ళుల దోఁగాడుచుఁ జరణం,బుల మెల్లన నిడుచుఁ బోవఁ బూనిరి కడఁకన్. ౨౭

ఉ. అత్తఱిఁ గృష్ణమూర్తి సవయస్కులుగాఁ దగుగోపబాలకుల్
చిత్తము లెంతొ మోదమును జెందఁగఁ దోడయిరా సరాముఁడై
యుత్తమకాంత లెల్లఁ దమి నొప్పుగఁ గాంచఁగ నాటలాడె లో
కోత్తముఁ డయ్యు బాలకుని యొప్పున లోకము మోసపుచ్చఁగన్. ౨౮ 521

గోపికలు కృష్ణునిదుండగముల యశోదకుం దెల్పుట.

చ. వరుసగఁ జిన్నికృష్ణుఁ డట బాలకసంఘముఁగూడి యాడుచున్
దిరుగుచు ధూర్తకృత్యములు ధీరతఁ జేయఁగఁ గాంచి గోపసుం
దరులు యశోదచెంతకుఁ జనన్ మది నెంచియుఁ గూడియందఱుం
ద్వరపడిపోయి చెప్పి రిటు భామిని! మా పలు కాలకింపుమా. ౨౯ 522

* ఇందుఁ దొలిపాదము సంబంధము ననుసరించి చేర్పఁబడినది.

[1]క. పాలను బిదుకం దగనపు, డేలో కొ నీకొడుకుఁ దానె ౘ యేతెంచి మనో
వ్యాలోలత దూడల మెడఁ, ద్రాళులు వదలించి తోలుఁ ౘ దగునే యమ్మా! ౫౨
క. వలదని మా మగవారలు, పలికిన బిగ్గఱఁగ నవ్వుఁ ౘ బాలు పెరుఁగు ని
మ్ములఁ దియ్యగ నుండఁగ నొక, పలుకైనను నడుగకుండ ౘ భక్షించుఁజుమీ. ౫౨౪
శా. చోరత్వంబున కెన్నిపన్నుగడ వీక్షోణిం దగుఁ వాని నీ
మారాకారుఁడు పన్ని క్షీరముఖసమ్మానార్హ వస్తువ్రజం
బేరీతిన్ గ్రహియించునో యెఱుఁగ మోర్లే తాను భక్షించు నో
భీరూ! యంతియె గాక కోఁతులకునుం ౘ బెట్టున్ జలం బొప్పఁగన్. ౫౨౪ 525
[2]సీ. అం దొకమర్కటం ౘ బారగించిన మఱియును బెట్టుఁ దిన లేక ౘ చనునె యేని
నవనీత మున్న భాండము దాని నూరకె పగులఁగొట్టును; వెన్న ౘ పాలు పెరుఁగు
కాన్పింపకున్న మాకాంతులపయిఁ గోప మూని బాలకులెల్ల ౘ నుయ్యెలలను
బడి నిదురింపఁగా ౘ వడి గిల్లి యేడ్పించి పరుగిడుఁ; జేతికి ౘ దొరకనియటు
[3]తే. లెత్తుగాఁ గుండలను బెట్ట ౘ నెట్లొ పీఠ
కము లులూఖలములు లోనుగఁ దగువానిఁ
జక్క నమరుచుకొని త్రాగ ౘ నొక్కయుపమ
చేసి రంధ్రము వేసి భక్షించుఁ జుమ్ము. ౫౯౪ 526
[4]చ. వినవో యశోద! నీసుతుఁడు ౘ ప్రేతలు స్వీయగృహోచితక్రియా
వినియతచిత్తలై పయసు ౘ వెన్నయు లోనగువానిఁ జీఁకటిం
టను బదిలంబు చేయఁగఁ గడంగి మహాతిమిరంబు మాయఁ జే
యను దగునట్టి రత్నమయహారము లంగమునందు భాసిలన్. ౩౦ 527
[5]క. అవియే దీపములై తగ, నువిదరో! యాయింటఁ జొచ్చి ౘ యొప్పుగ సద్వ
స్తువులం గొనిపోవును దొం,గవు నీ వన ముచ్చు నీవెగావె యనుంజూ! ౩౦
క. నేనె గృహస్వామిని నని, తా నెంతో ప్రగల్భతన్ నితాంతము తగు న
ట్లోనెలఁతా! పలుకును నీ, సూనుం డిట్టిం డ్రు గలరె ౘ సూనులు జగతిన్. ౩౦౪
[6]క. దేవతలం బూజించెదు, మా వేశ్మములందుఁ జొచ్చి ౘ మఱి మూత్రాదుల్
వే విడుచుఁ దా నమలినము, లౌ వేశ్మము లిట్లు చేయు ౘ నమ్మా! పనులన్. ౩౦౪
క. చోరత్వమునకుఁ దగునటు, లారంభము లెన్నొ చేసి ౘ యమ్మరో! యిచటం

1 'వత్సాన్ ముంచన్ క్వచిదసమయే క్రోశసంజాతహాసః' అని మూ. 2 'స్వగృహకుపితో యాత్యుపక్రోశ్య తోకాన్.' అని మూ. 3 'హస్తగ్రాహ్యే రచయతి విధిం పీఠకోలూఖలాద్యైశ్ఛిద్రం హ్యంతర్నిహితవయుః శిక్యభాండేషు తద్విత్' అని మూ. 4 'ధ్వాంతాగారే ధృతమణిగణం స్వాంగమర్థప్రదీపం' అని మూ. 5 'రేరే చోరేత్యాక్షిప్తస్సన్ శతిజల్పతిత్వమేవ చోరోఽహం గృహస్వామీతి.' వ్యాఖ్య. 6 'కురుతే మేహనాదీని వాస్తౌ' అని మూలము.

జేరి యదేమియు నెఱుఁగని, దారిం గనఁబఱచుచుంట తథ్యం బయ్యెన్. ౩౦౫

క. కనవమ్మ! సుప్రతీకం, బనుదిగ్గజ మట్లు నిమ్మ మా భావంబుల్
గనియున్న వాఁ డటంచును, వనితలు గుంపులుగఁ గూడి వచ్చి తెలిపినన్. ౩౧

సీ. గోపిక లివ్విధిఁ గోపంబునన్ వచ్చి తనదుదుందుడుకుకృత్యములు తెలుప
నత్తఱి శ్రీకృష్ణుఁ డవ్వాని వినుచును భయపడినట్లుగ నయనములను
గనఁబఱచుచు మఱి వినయ ముట్టిపడంగ శ్రీనికేతన మని చెప్పఁ జాలు
వదనము వెలయంగ వర్తిల్లఁ దనుఁగాంచి గోపిక లందఱు కొంకుమాని

తే. తెలుపుచుండిరి వారిమాటల కలుగక
యాయశోదయుఁ దనదునాస్యమున నవ్వ
నాట్యమాడుచునుండఁ దనయుని సుంత
భీతిఁ గనఁజేయఁబూన దాప్రీతి యెంతొ? ౩౧ 533

సీ. *[ఒకనాఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డొక్కొక్కయింటిలోఁ బెక్కురూపమ్ములనొక్కసారి
తాఁ బ్రవేశించె నాతరుణులొక్కొక్కరు హరిఁ బట్టుకొని పోయి యాయశోద
కును జూపి దుశ్చేష్టలను దెల్పుద మటంచుఁ దోడ్కొనిపోయి రాతోయజాక్షు
లొక్కసారే పోవ నక్కడఁ దనతల్లి కడనుండెఁ గృష్ణుఁ డాకాంతలకడ

తే. నున్నకృష్ణులు కనఁబడకుండి రపుడు,వారు సిగ్గొంది యిదియేమి వరుసయొ యని
యెందులకొ వచ్చినట్లు వచించి తిరిగి, యిండ్లకుంబోయి రాహరియెలమినలరె.]

శ్రీకృష్ణుఁడు యశోదకు విశ్వరూపమును జూపుట.

క. ఒకనాఁ డామందను గో,పకుమారులు కృష్ణమూర్తి బలరాముఁడు వే
డుక నాడుచుండఁగా గో, పకుమారులు కృష్ణుచర్యఁ బరికించి వడిన్. ౩౧౫ 535

క. పరుగిడి యశోదకడకున్, హరి మృద్భక్షణము చేసె నమ్మా! యని తె
ల్పిరి; కృష్ణుహితమె కోరెడు, తరుణీమణి యట్టిపనిని దా వారింపన్. ౩౨ 536

చ. మనమున నెంచి వే చని కుమారునిఁ జేత గ్రహించి సాధ్వసం
బునఁ గనుదోయి తొట్రిలఁగఁ బొల్పగుదృష్టులఁ ద్రిప్పునక్షులుం
గనఁబడ నున్నయాకొడుకుఁ గాంచి చలాత్మక! యొంటిపాటునన్
దినితి వదేల మృత్తనుచుఁ దెల్పిరి బాలకు లంచుఁ బల్కుచున్. ౩౩౫ 537

క. వినిపించె నీదునగ్రజుఁ, డును దీనిం జక్కనని కనుడున్ బెదరింపన్
విని యంబా! మన్నును నేఁ, దినలే దీబాలకులును ధీవిరహితులై. ౩౪ 538

*ఈశ్లోకము తెలుఁగులిపిలోనున్న భాగవతమునఁ గలదు. శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్య లేదు. ముని భావప్రకాశిక యనువ్యాఖ్య యున్నది. నాగరలిపిలో నిది లేదు.

శ్లో. "గోప్యః కదాచన పృథక్పృథగూహ్యకృష్ణమేత్యైక కదైవగదితుం ప్రసృతాస్తదాగః, దృష్ట్వాతదంత్యథతమేవ నిజానదృష్ట్వా సర్వాశ్చ తానివవృతుః స్వగృహాన్ సలజ్జాః." ౩౩-శ్లో.

చ. అనృతము లాడి రద్ది నిజమైనను వీరిసమక్షమందు మో
మును బరికింపు మీవె యటఁ ॥ బొల్చునొ వాసన యెద్ది నీమనం
బునకె యెఱుంగ నో; ననిన ॥ బూనిక నన్నులమిన్న యట్టులై
నను ముఖముం గనంబఱపు ॥ నాయన! చూచెద నీదు సత్యమున్. ౩౫ 539

క. అనిహతపరమైశ్వర్యం,బునఁ దగి భగవంతుఁడగుచుఁ ॥ బొలుచుహరియు నో
రును విప్పిచూపెఁ గ్రీడా, మనుజార్భకుఁ డౌట నిట్లుమాపతి ముఖమున్.

మ. పరికింపం దగునంచుఁ జూపె; నపు డాపద్మాక్షి యందొప్పు స్థా
వరమున్ జంగమమున్ బ్రపంచమును నభ్రంబున్ దిశాస్తోమమున్
ధరణీధ్రంబులు ద్వీపసంతతి సముద్రవ్యూహముల్ గల్గునీ
ధరణీమండలమున్ గనుంగొనియెఁ జిత్రస్ఫారతం దోఁగుచున్. ౩౭ 541

సీ. ప్రవహనామకమునఁబరఁగువాయువు వైద్యుతాగ్నియు శీతాంశుఁడఖలతార
కలు గల్గి యెంతయుఁ ॥ గనఁదగు నట్టిజ్యోతిశ్చక్రమును జలాదిత్యతేజ
ములను వాయువు నభమును దేవతల నింద్రియముల మనస్సు నత్యంతతామ
సములఁ దన్మాత్రల ॥ సత్త్వాదిగుణముల నెఱుఁగంగఁజాలె నాయింతి యందు

తే. జీవులను వారిఁబుట్టింపఁ ॥ జేయ హేతు, వైనకాలంబుఁ బరిణామ ॥ మనెడుదాని
హేతువైన స్వభావంబు ॥ నింక జన్మ, కారణం బగుకర్మము ॥ గాఁ దెలంగి. ౩౮

ఆ. ఆశయంబు ననెడు ॥ నట్టి లింగంబుల, బహువిధావయవ నివహవిభేద
ములను గాంచి చిత్రముగ నున్న యాజగ, త్తును గుమారకునిదోనను వ్రజమును

క. తనపుత్రకువదనంబునఁ, గనుపట్టుటఁ గాంచి యితని ॥ కాయంబున నే
యనువున నున్న వొకో యని, యనుమానము నొంది యితనియాస్యమునందున్.

చ. కనఁబడుచున్న దేమియొకో ॥ కారణ మియ్యది స్వప్నమో నొ? మే
ల్కొని యిటులున్న దానఁగద ॥ కూడునె స్వప్న మటంచు నెన్నఁగాఁ
గనుకనె దైవమాయ యనఁ ॥ గాఁ దగు నద్దియె యేని యెల్లరుం
గనుఁగొనియుందు రద్దియును ॥ గా దిది నాదగు బుద్ధిమోహమా. ౪౧ 545

సీ. బుద్ధిమోహమయేని ॥ పూనికఁ బెక్కుపర్యాయముల్ గాంచిన ॥ నల్లనాకుఁ
గనఁబడుచుండుట ॥ గా దది; యీబాలకునకు స్వభావమై ॥ మనసుచేత
నూహింపరానిదై ॥ యెప్పుడునాత్మయోగం బగునంచు నిశ్చరణి నెంచి;
చేతోమనస్సులచేఁ గర్మవాక్కులఁచేత వితర్కింప ॥ నేతఱిఁ దగ

తే. కలరు నీవిశ్వమే పరమాత్మ దైన
యాయదధిష్ఠానతను నే మహాత్ము సాధ
నత్వమున దేనిమూలంబు ॥ నర్థ జనించు
నాదురూహమహాపద ॥ మాశ్రయింతు. ౪౨ 546

క. అన్నిటి కాధారంబై, యున్న పరాత్పరున కెలమి నొగి మ్రొక్కెదు నం
చెన్నుచు మఱియును భక్త్యు, త్పన్న జ్ఞానమున నిట్లు తలఁచె సతియున్. ౪౧ 547

ఉ. ఈతఁడు నాకు భర్తయగు నీతఁడు నాకుఁ గుమారుఁ డౌను నీ
వ్రేతలు గోపగోధనము వింతగ నాయవి గోకులేశుఁ డై
ఖ్యాతినిగాంచు నందుని సమస్తమహత్తరవస్తురాజికే
నే తగఁ గావఁగాఁ దగిన యీశ్వరి నన్న కుబుద్ధి యీజనిన్. ౪౨ 548

క. ఎవ్వానిమాయవలనన్, నివ్వటిలెఁ నాకు నట్టి నిఖిలేశుఁడె ది
క్కెవ్విధిఁ జూచిన నని మది, నివ్విధమునఁ దనదుతత్త్వ మెఱిఁగిన తల్లిన్. ౪౩

ఉ. కాంచి జగద్విభుండు హరి క్రమ్మఱ నందునిసుందరాంగిపై
నంచితరీతిఁ బుత్త్రుఁడను నట్టిప్రమోదము నొందఁజేయఁగా
నెంచియె వైష్ణవం బన నహీనమహత్త్వము గల్గుమాయఁ గు
ప్పించెను దాన నాసుదతి ప్రీతిపరివృతచిత్తపద్మ యై. ౪౪ 550

చ. స్మృతి యెటులో చనంగఁ దనచిన్నికుమారకు నంకపాళి స
మ్మతిఁ గొని చేర్చి స్నేహము క్రమంబున వృద్ధినిబొంద దాన నా
వృత మగుచున్న స్వాంతమున వింతఁగఁ దోఁచెను బూర్వరీతి నో
క్షితిపతిచంద్రమా! శ్రుతులచేఁ బురుహూతముఖస్వరూపతన్. ౪౫ 551

సీ. ఉపనిషత్తులచేత నురుతరంబగు బ్రహ్మ మనియు సాంఖ్యులచేత ఘనతముఁడగు
పురుషుం డటంచును బరమాత్మ యని యోగితతిచేత సాత్త్వికవితతిచేత
భగవంతుఁ డనియు సంభావింపఁబడు మహత్త్వముగల్గు శ్రీకృష్ణుఁ బరమపురుషుఁ
దనయాత్మజునిగాఁగఁ దలపోసె; నన విని యభిమన్యుపుత్త్రుఁ డిట్లనియె బ్రాహ్మ
తే. ణోత్తమా! యిట్టిదైన మహోదయ మగు
శ్రేయమును బొంద నందుండు చేసె నెట్టి
యుత్తమం బగుకృత్యంబు నువిద మిన్న
యయి మహాదృష్టమునఁ దగు నయ్యశోద. ౪౬ 552

క. చనుపా లొసఁగుచు హరినిం, దనయా యని ప్రీతిఁ బిల్వఁ దగుసత్పుణ్యం
బును దేనిఁ జేసె నాకృష్ణుని బాల్యవిచేష్టితములు శుభరూపంబుల్. ౪౭

క. కలికల్మషహరములు నై, వెలసెడు నవ్వాని సత్కవిప్రవరులు ని
ర్మలరీతిఁ బాడుచుందురు, తలమే వానిన్ వచింప ధాతకు నైనన్. ౪౮ 554

తే. అట్టి శ్రీహరిచేష్టల నఖిలకష్టములను గని కన్నతల్లితండ్రులు గనంగ
నేరకుండి రదేటికి వీరు గాంచఁ, జాలి రదియేల తెలుపుమా సన్మునీంద్ర! ౪౯

నందయశోదలపూర్వజన్మవృత్తాంతము.

మ. అని ప్రశ్నించిన భూమిపాలుఁగని యాహా ప్రశ్న మిట్లుండునే
యని యాత్మం దలపోసి రాజ! వినుమా యావార్తలం దెల్పెదన్
మును ద్రోణాఖ్యవసూత్తముండు ధర నాఁ బొల్పారు సత్పత్నితో
మన ముప్పొంగఁ జరించుచుండ విధి సమ్మానంబునన్ వానితోన్. ౨౮ 556

క. గోరక్షణము నొనర్పఁగ, ధారణి జన్మింపు మీవు దారయుతిని జే
కూరును ధాత్రికి నభిమత, మీరీతిగ నీవు పుట్ట నింక ననుటయున్. ౨౮ 557

*క. పరమేష్ఠి కనియె ద్రోణుఁడు, సరసిజభవ మనుజలోకసంభవ మగుడున్
బరముండు మహాదేవుఁడు, హరి విశ్వేశ్వరుఁడు మాకు ననుకూలుఁడుగాన్.

క. ఆతని సురుచిరపాదా,బ్జాతంబులయందు మాకు భక్తి గుదుర నీ
వే తగ ననుగ్రహింపుము, శ్రీతరుణీనాథుకరుణఁ జెందినమాత్రన్. ౨౯ 559

క. భవసాగరమును దాఁటుదు, మవితథముగ ననిన బ్రహ్మ యట్లేయగుఁ బొ
మ్ము వసుధఁ బుట్టంగా ననె, సువిమల విజ్ఞానవిత్తశోభితుఁ డతఁడే. ౨౯ 560

క. అతులయశంబునఁ బొల్చుచు, క్షితి గోకులమందు భవము చెందెను నందుం
డతఁడే సుమ్ము యశోదయు, నతనికి దారయగు ధరఁగ నరయుము రాజా! ౩౦

సీ. ఆకారణంబున నాదంపతులకును భగవంతుఁ డైన శ్రీపంకజాక్షు
నందుఁ బుత్త్రుం డగునాకృపావార్ధియం దతిశయప్రేమరూపాభిరామ
మైనభక్తియు గోపికానికరంబందు గోపకులందును గూర్మియుఁ దగఁ
యుండెను; ప్రభులలో నుత్తమోత్తముఁడగు శ్రీకృష్ణుఁ డా బ్రహ్మ చెప్పినట్టి
తే. పలుకు సత్యంబుచేయ గోకులమునందు
రామునింగూడి పుత్త్రుఁ డై రహిఁ జనించి
యందె నివసించుచున్ దనయద్భుతావ
హములయిన కేళులన్ బ్రీతి నందఁ జేయు. ౩౧ 562

తొమ్మిదవయధ్యాయము.

ఉలూఖలబంధనము.

క. అనిపలికి యోగివర్యుం, డనూనహరిచిత్రచరిత మవ్వలిదానిన్
వినిపించె నిట్టులని యొక్కనాఁడు శ్రీకృష్ణజనని కడు ముదమలరన్. ౪ 563

క. తన యింటిదాసికల నే, పనులం దెవ్వరిని నునుపభావ్యమొ యట్లే
యునిచెను దధిమంథనమును,పనిఁ దానే చేయఁబూని పంతం బలరన్. ౧ 564

చ. హరి వగు బాలలీలల మహామతు లేర్చి రచించినట్టిసుం

* 'జాతయోరాజ్ఞ మహాదేవే భువి విశ్వేశ్వరే హరౌ' అని మూ.

దరతరగేయపంక్తులను । దాను దలంచుచుఁ బాడుచున్ మనో
హరగళనాద మొప్ప దధి । నల్లనఁ ద్రచ్చుచు నుండె; నప్పు డా
తరుణియు భ్రూవిలాసములఁ । దద్దయు నొప్పుచునుండెఁ జూడఁగన్. ౧౪ 565

సీ. పృథుకటితటముపై । నెసఁగుదుకూలవస్త్రము దానిపైని సూత్రంబు జక్క
బిగియించి పుత్రుపైఁ । దగుస్నేహమునఁ జేఁపియున్నవక్షోరుహయుగ్మ మించు
కంత కంపింపఁగా । నరుదగుకరకంకణములును గర్ణకుండలయుగంబు
గవ్వపుఁద్రాడు నాకర్షించుచుండుటఁ దళతళలాడుచుఁ । గలనినాద

తే. ముల నొనర్చుచుఁ గదలంగ । మోముదమ్మి
యలసటఁ జెమర్పఁ గొప్పునం । దలరులలిత
మాలతీకుసుమంబులు । రాలుచుండ
దధిని మథియించుచుండె । న త్తరుణమందు. ౩ 566

ఉ. ఆసమయంబునన్ బెరుఁగు । నల్లనఁ జిల్కుచునుండు తల్లినిన్
డాసి పయస్సుగ్రోలఁగఁ గోడంగి యశోదకుఁ బ్రీతిఁబుట్టఁగాఁ
జేసెడునూహఁ గవ్వమును । జేత గ్రహించుచు నడ్డగించె ని
ట్లాసుతుఁ డడ్డగించినది । *హర్షము గల్గఁగఁజేసె నామెకున్. ౩౪ 567

ఉ. మోమున సుస్మితం బొలయ । ముగ్ధయుస్నేహపరిస్నుతస్తనం
బామెయి రచ్చచేయు సుతు । నంకమునన్ గదియించి 'నాయనా!
నోములపంట వీవగు దనుంగుఁగుమారక! యంచు నెంతయున్.
గోమునఁ బల్కుచున్ గనుచుఁ । గుడ్పెను; ద్రాగుచునుండెఁ గృష్ణుఁడున్. ౮౪

క. ఆలోఁ బ్రొయ్యిపయిన్ గల, పాలు తటాలునను బొంగఁ । బరికించి యశో
దాలలనామణి తృప్తిగఁ, బాలుం ద్రావనికుమారు । వడి డించి చనెన్. ౫ 569

ఉ. దానికిఁ గోప మూని హరి । తద్దయు నెఱ్ఱని దైనయోష్ఠమున్
దానయి కంప మొంద నును । దంతము లొయ్యన దానిమీఁదఁ బై
పై నటియింపఁగా నయన । పద్మయుగంబు మృషాశ్రుబిందుసం
తానముచేత నూతనవి । ధంబునఁ గన్పడఁ జూచి యంతటన్. ౫౪ 570

చ. ఉపలము సన్నెకల్లుకడ । నొప్పుగ నుండఁగఁ దెచ్చి దానిచే
నపుడు మథించుచున్ జనని । యం దిడిపోయినయట్టి భాండమ
ట్టె పగులఁగొట్టి యీసుగొని । యేత్తెఱ లోపలి యింటఁ జొచ్చి యే
మిపలుక కందుఁ గన్పెడెడు । మేలగువెన్నను మెక్కె నొక్కఁడే. ౬ 571

తే. ఆయశోదయు క్షీరంబు । లట్టెగట్టి, పడఁగఁ గాఁగినవెనుక దింపదగుపద్ధ
తిని నెలుంగునుగాన దింపెను; జవమునఁ, దనయు కడ కేగు దెంచియాతావునందు.

* 'దధిమంథానంన్యషేధత్ప్రితిమావహాన్' అని మూ.

చ. చిలుకుచున్న యాకడవ । చిందఱవందఱ లై కనంబడన్
గలయఁగఁ గాంచి *స్వాత్మజుని । కార్య మిదౌ ననియెంచి నవ్వె నా
స్థలమున నాతఁ డుండమిని । జయ్యన లోపలి కేగి చూడ నం
దులనొకచోట నొంటరిగఁ । దోరపు వేడుక సందడింపఁగన్. ౭ 573

తే. త్రిప్పివైచిన ఱోటిపైఁ । దెంపుమీఱ, నెక్కి నిలుచుండి యుట్టిపై । నక్కజముగ
నునిచియుండిన నవనీతమును యథేష్టముగను దాఁ దినిశిష్టాంశమును గ్రహించి.

క. వానరమునకుం బెట్టుచుఁ, దా నొనరించెడు నకార్యతత్త్వ మెఱిఁగి తన్
గానఁగ నెవరే వత్తురొ, యీనిమిషంబందు ననుచు । నెంచుచు శంకన్. ౮ 575

క. తనచూపులు చంచలతం, గనుచుండఁగ నున్న సుతుని । గన్గొని మెలమె
ల్లన సెలగోలం గైకొని, చని వానిపిఱుంద నిల్చె । శాస్తి యొనరుపన్. ౮ 576

చ. తనదుపిఱుందఁ గోలఁగొని । తన్నుఁ గనుంగొను చున్న తల్లినిం
గనుఁగొని భీతిచెందినటు । గన్పడుచున్ వెస నయ్యులూఖలం
బును విడి పాఱిపోవుటయు । బోటులమేటియనంగ నొప్పునం
దునిసతి సూనుఁ బట్టుకొనఁ । దోడనె పర్విడె ముగ్ధ గావునన్. ౮౫ 577

క. ఏకాగ్రభావమునను ద, దాకారతఁ గాంచి యున్నదగు యోగిజన
ప్రాకటచిత్తమునకుఁ జొరఁ, గాక చెలంగెడుమహాత్ముఁ । గంజాక్షు హరిన్. ౯

ఆ. అనుసరింపఁబోయె । నాయశోదయు; నంతఁ, గృష్ణు ననుసరింప । నేగుచుండి
గమనవేగమును నికామచలత్పృథు, శ్రోణిభరము తగ్గుచొప్పఁ గూర్ప. ౯౫

క. కలదనియును లేదనియును, బలుకంగాఁ దగిననడుము । భాసిల్లఁగఁ బే
శలవేణి గతిజవమున వి, కలమగుటయు నందు వెలయు । కమ్రకుసుమముల్. ౧౦

క. తనయడుగుల వెంబడిఁ గ్రిం, దను రాలుచు ననుసరింపఁ । దనసూనుని చెం
తను జేరి యెందుఁ బోయెద, వనుచుం బట్టుకొనె నిట్టు । లంబ యెయిదినన్. ౧౦

ఉ. తా నటఁ దప్పుచేసి కనుదమ్ములఁ జెల్వగు నట్టికాటుకన్
జే నలుదట్లఁ గ్రమ్ముకొనఁ । జేయఁగ నుల్కుచు సాధ్వసంబునన్
మానస మార్తినొందె ననుమాడ్కిని దృష్టులు కల్కఁబాఱ నా
మానిని యెట్లువచ్చి యనుమానమునం దనుఁ బట్టి కొట్టునో. ౧౦౫ 582

చ. అనుచును జూపు లెల్లదిశలందును బర్విడఁ జేయుచున్ దనుం
గనుఁగొని యేడ్చుచున్న యలగాదిలిపుత్త్రుని బట్టుకొంచు భీ
తిని గలుగంగఁ జేయుటకుఁ । దీవ్రవచస్సులఁ బల్కుచున్ దనూ
జుని సెలగోలఁ గొట్టదగుచొప్పును స్నేహముపొంగ మానుచున్. ౧౧ 583

* "భగ్నంవిలోక్య స్వసుతస్యకర్మ తజ్జహాసతంచాపి న తత్ర పశ్యతీ" అని మూ.

[1]చ. కొడుకు కతిభీతి నొందె నెలఁగోలను గాంచినయంత నంచు నా
పడఁతి బిఱాన దండమును బాఱఁగవైచి ప్రియాత్మజన్మునం
దడరెడు వత్సలత్వమున నాతని దిట్టిమహత్త్వ మంచు నే
యెడల నదెవ్వరేఁ దలఁప నే దగనట్టి దటం చెఱుంగకే. ౧౧౪ 584

ఆ. మూఢురాలు గాన మూర్ఖుఁడౌ వీనిని, ద్రాటఁ గట్టివేయఁ దగు నటంచుఁ
దలఁచెఁ; బాండుతనయతనయతనూజ! యె, వ్వనికి వెలియు లోనుగనఁగ లేదొ.

సీ. మొదలును దుదయు నెనఁ దనకుఁ గానక
జగదాదియై తానె జగమునకును
దుదియునై వెలియు లోను దగంగఁ దానయై
యెవఁడుండు? జగమెల్ల నెవఁడు తానె
యైయుండు నెవ్వఁ డాయవ్యక్తరూపుని
నయ్యధోక్షజుఁ దనయాత్మజునిగ
భావించి కృష్ణుండు ప్రాకృతబాలుండె
యగు నంచుఁ దలపోసి యందునున్న

తే. త్రాడు గైకొని ఱోటిచెంతకును దోడు
కొనుచుఁ జని యందు బంధించెఁ దనకుమారుఁ
డాగసం బొనరించె న ట్లౌట బంధ
నమె యగుంబాచితం బని నాతి మిన్న. ౧౮ 586

క. తలపోసి కొడుకు నడుమున, కలత్రాటిని జుట్టఁ బూన నదియును రెండం
గుళములు తక్కువకాఁగా, వెలఁదియు వేఱొక్కరశ్మి వెసఁ గొనివచ్చెన్. ౧౮౪

క. అదియును రెండంగుళములు, కొదువపడఁ మరల నొకటిఁగొని వచ్చి జవం
బొదవఁగ దానిం గూర్పఁగ, నదియును రెండంగుళంబు లల్పం బగుడున్. ౧౫౪

తే. మఱియు నొకదారమును దెచ్చి మాన కదుక
నదియు నట్లైన వేఱొక్కఁ డతివ తెచ్చె
నిట్లు గృహమునఁ గల్గిన యెల్ల త్రాళ్ళు
లట్టులే యైన నర్భకుఁ గట్టలేక. ౧౬౪ 589

[2]చ. తనపని గాంచి గోపికలు తద్దయు నవ్వుచునుండఁ దానునుం
బనివడి నవ్వి విస్మయము పర్వఁగ నూరకయుండె; నివ్విధిఁ
జననియు స్విన్నగాత్రయయి స్రస్తశిరోరుహబంధనప్రసూ
ననికరయౌచు శ్రాంతయయినం గృప వర్ధిలుచుండ నంతటన్. ౧౭ 590

1 "ఇయేష కిలతంబద్ధుం దామ్నాఽ తద్వీర్యకోవిదా" అని మూ. 2 "గోపీనాం సుస్మయంతీనాం స్మయంతీ విస్మితాభవత్" అని మూ.

తే. తానె స్వీయబంధంబునఁ దగులుకొనియె
దానసే త్రాడుసరిపడఁ దన్వి గట్టఁ
జాలె, నీశ్వరమైనట్టి జగము తనకు
వశముగాఁగ స్వతంత్రుఁడై వఱలు హరియు. ౧౯ 591

క. తనభృత్యుల కెల్లను దా, ననయము లోఁబడు నటన్న యార్యజనోక్తిం
గనఁబఱచెను బ్రత్యక్షమ్మునఁ ద్రాటికి లోఁబడుటను భూపవతంసా! ౧౮ 592

*మ. తనయుండైన విరించియేని తనలోఁ దానౌ మహాదేవుఁడేఁ
దనయంగంబున నున్నయట్టిరమయేఁ దాదృక్ప్రసాదంబు నొం
దను సత్పాత్రత గాంచరైరి; వ్రజనాథస్త్రీవతంసంబు ము
క్తి నొసంగందగు చక్రినుండి యపుడేదేనిం దమింబొందెనో. ౨౦ 593

తే. ఆత్మవిజ్ఞానసంపన్ను లగుచు భక్తు, లైన జ్ఞానులకున్ సుఖ మాపరేశుఁ
డాదరంబున నిచ్చెడు నట్లొరులకు, గోపికాసుతుఁ డొసఁగఁడు కోర్కులెపుడు.

క. కనుకనె భక్తిధనంబునఁ, దనుఁ బూజించెడు సుధీవతంసములకు మే
లొనఁగూర్చు సులభమార్గంబునఁ దనుఁ బొందఁగఁ జేయు భూజానిమణీ! ౨౧

క. సుతునిన్ ఱోటికి బంధించితిఁ గదయని యయ్యశోద శీఘ్రముగ గృహో
చితకార్యముల నొనర్పఁగ, మతినిడి యందుండె లోకమాన్యం డంతన్. ౨౧

ఆ. తాను లోకజాల తత్త్వజ్ఞుఁడును బ్రభుండునుగఁ జెలఁగుచుండ మనసునందుఁ
దలఁచె గుహ్యకు లగుధనదాత్మజులు మద్ది, చెట్లుగాఁగ నందుఁ జేరియుంట.

క. ఒకఁ డగు నలకూబరుఁ డిం, కొకఁడు మణిగ్రీవుఁ డగు మహోన్నతమద మూ
ని కడంగి నారదుఁడు మున్నిఁక నర్జునములుగ నుండనే యగు ననుచున్. ౨౨

క. శాపం బిచ్చినకతమున, శ్రీపాలకులయ్యు ఖ్యాతిఁ జెందియు నటు దు
ర్వ్యాపారకలితులై ముని, శాపంబున నుంటఁ జూచెఁ జక్రధరుండున్. ౨౩

పదియవయధ్యాయము.

నలకూబరమణిగ్రీవులశాపమోక్షణము.

చ. అని శుకయోగిపల్క విని యర్జునపౌత్రుఁడు యోగివర్య! యా
ధనదతనూజు లేమిటికి దారుణశాపము నొందిరి? రెట్టి యే
పను గలిగించుకర్మ మిది బాగనుచుం బొనరింప దేవతా
ముని యగునారదుండు క్రుధఁ బూనెను? నాకు నెఱుంగఁ జెప్పుమా. ౧ 600

మ. అని ప్రశ్నింపఁగ యోగిచంద్రుఁ డను నాయతుల్ కుబేరాత్మజుల్

* "నేమం విరించో నభవో న శ్రీరప్యంగసంభవా, ప్రసాదం లేభిరే గోపీ యత్తత్ప్రాప విముక్తిదాత్" అని మూ. "విరించః పుత్రోపి. భవస్స్వాత్మాపి" అని శ్రీధరాచార్యులు.

మును శంభుం గొలువంగఁ గోర్కితగ శంభుం డల్లై కావింపుఁడీ
యనఁగా శంకరువెంటనుండి యదియత్యంతంబు గర్వంబుగా
ర్వ నటన్ నిల్వక వెండికొండదరి నారమ్యంపుఁబూఁదోఁటయున్. ౧ 601

*క. అమరతరంగిణికి సమీపమునన్ దృశ్యంబుగాఁగ ఽ భాసిల నట మ
ద్యము వారుణి యనుదానిని, బ్రమదంబునఁ ద్రావి మత్తు ఽ పైకొనుచుండన్.

క. కనులెఱ్ఱవాఱ తిరుగఁగ, వనజాక్షులుకూడఁ బాటఁబాడుచు నుండన్
వన మది పుష్పోత్కరములఁ, గనుపండువు చేయఁ దిరుగఁగాఁ జొచ్చి రొగిన్. ౩

చ. సరసిజషండమండితము ఽ సౌరధునీవర మాట వాని యం
తరమునఁ జొచ్చి కామినులు ఽ త మ్మొగిఁ గూడియెయుండఁగా మనో
హరగతిచేఁ గరేణునివహంబులఁ గూడిన యేన్గులట్లు కా
వరమునఁ గేళిసల్పిరి ప్రవాహము నూత్నముదంబుఁ గూర్పఁగన్. ౪ 604

మ. కురువంశోత్తమ! దైవయోగమున నాకూళల్ వియన్నిమ్నగాం
తరమం దాగతిఁ గేళిసల్పుతఱి సుద్దామప్రభావాఢ్యుఁ డౌ
సురమౌనీంద్రుఁడు నారదుండు చనుచున్ ఽ జూచెన్ దగన్ వారలన్
బరికించెన్ సురఁ ద్రావి మత్తులగుటన్ ఽ భవ్యప్రభావంబునన్. ౫ 605

చ. మునివరు నారదున్ గనుచు ఽ ముద్దియ లప్డు వివస్త్రలౌట ల
జ్జను గని యమ్మునీశ్వరుఁడు ఽ శాపము పెట్టు నటన్న భీతి వే
చని వలువల్ ధరింప సహజన్ములు వారు వివస్త్రులౌచు నుం
డినఁ గని వీరు వారుణిని ఽ నెమ్మిని గ్రోలి తదున్మదంబునన్. ౬ 606

క. కనుగానక శ్రీమద మొ, య్యన దానికిఁ దోడుగాఁగ ఽ నంధులె యయి రే
యని లోనెంచుచు వారల, ననుగ్రహింపంగఁ బూని ఽ యది సాగింపన్. ౭

తే. శాప మిచ్చెద నం చెంచి ఽ యీపగిదిని
నొక్కగీతము పాడె ఽ నాయుత్తమముని
శాప మయ్యది వారల ఽ స్వాంతమందు
నలముకొన్న గర్వంబునే ఽ యణఁచుఁజుమ్ము. ౮ 608

సీ. విషయంబులఁ గడు సేవించు పూరుషునకు బుద్ధివిభ్రంశముఁ ఽ బూనిచేయఁ
గను రజోగుణమునకంటె వేఱొక్కటి కలదె; రజోగుణం ఽ బలముకొనిన
శ్రీమదం బుదయించు ఽ శ్రీగర్వమునఁ గన్ను గానకుండుటయు సమ్మాననీయ
కులజన్మగర్వంబు ఽ లలనారతియు ద్యూతపానముల్ మొదలైనపాడువాఁడు

తే. కలును దోడనె వానికిఁ ఽ గలిగియుండు
రాజసులు నశ్వరమగు గాత్రమున కెపుడు

* "వారుణీం మదిరాం పీత్వా" అని మూలము.

జరయు మరణము లేదని స్వాంతమందుఁ
దలఁచుచుం గృపమాని మూఢులయి చెలఁగి. ౮౪ 609

క. అవశేంద్రియులై స్వేచ్ఛఁ బశువులఁ హింసింత్రు మఱియు క్షోణీస్థలిఁ గీ
ర్తివఱలు నరదేవుం డని, యవనీదేవుం డటంచు నాఖ్యఁదనరఁగన్. ౯ 610

తే. మఱియు స్వర్దేవుఁ డనియు నామముల దేవ
శబ్దపూర్వకములఁ బిల్వఁ జనుశరీర
మిదియుఁ గడపటఁ గ్రిములుగఁ బొదలుఁ గాల్ప
భస్మమగు విష్ఠ యగుశ్వాది భక్షిత మయి. ౯౪ 611

క. కనఁగా నిట్టిశరీరం,బునకుం గా భూతజాలమునకుఁ ద్రోహం
బును జేయుటచే నరకమె, యనివార్యం బగుచుఁ గలుగు నట్టినిరయమున్. ౧౦

క. కలిగించు తనువుకోసం, బిల భూతద్రోహ మెన్న కే చేసెదు చం
చలచిత్తునకుఁ స్వార్థము, కలుగం గలదే రవంతగాని తలంపన్. ౧౦౪ 613

[2]మ. తనువన్నఁ మృతినొందకున్నఁ బితకో తన్గన్న యాతల్లికో
తన కన్నంబిడు దాతకో మఱియు మాతంగన్న యాతాతకో
ధన మెంతో యిడి కొన్న యాతనికో యాధాత్రిఁ బలాఢ్యుండుగాఁ
గనినా వానికొ స్వత్త్వమా మృతిగనంగా నగ్నికో కుక్కకో. ౧౧ 614

క. కావున బ్రదికినఁ జచ్చిన, నీవపు వెవ్వరికొ స్వత్త్వమే యగుఁ దనకే
యావెరవు లేదదెప్పుడు, భావమ్మున దీనివిధము పరికించినచోన్. ౧౧ 615

సీ. అవ్యక్తమునఁ బుట్టి యందే లయించుచు నున్నయీదేహము సన్నుతమగు
[3]నాత్మగాఁగఁ దలంచి యరయక పశువులఁ జంపువారలు మూర్ఖజనులు గాక
మఱి యెవ్వ రగుదురు మహితసంపన్మదమున నంధుఁడైన దుర్జనున కెన్నఁ
గన్నులు సుంతయుఁ గానరాకుండును దారిద్ర్య మనునదె తగినయంజ

తే. నమ్ము దానికి నగు బీదనరుఁడు తనకు, సాటిగాఁ దక్కుప్రాణులఁ జక్కఁ జూచుఁ
గాన వానికి నపకృతిఁ గల్గఁజేయ, నూహసేయక యూరకే యుండు నతఁడు.

చ. చరణమునందు ముల్లు దిగఁ జాలఁ దపించినవాఁడు స్వాంతమం
దొరులకు ముల్లుగ్రుచ్చుకొన నొక్కట మోమున మ్లానతాదులం
బరిగణనంబుచేసి యెటువంటి మహత్తరపీడ గల్గెనో
యరసి య దట్లుగల్గఁ దగ దంచును స్వానుభవంబుచేఁ గనున్. ౧౨ 617

---

1 "హన్యంతే పశవో యత్ర నిర్దయై రజితాత్మభిః, దేవసంజ్ఞితమప్యంతే" అని మూ. "నర దేవ భూదేవసంజ్ఞితమపి." అని శ్రీధరాచార్యులు. 2 "దేహః కిమన్నదాతుస్స్వం నిషేక్తుర్మాతురేవచ, మాతుః పితుర్వాబలినః క్రేతురగ్నేశ్శునోపి వా" అని మూ. 3 "కోవిద్వానాత్మసాత్కృత్వా హంతి జంతూ, నృతేఽసతః" అని మూ.

తే. తానుగంటకపీడ యోర్తుఁ దఱి నదెట్టి
దనియెఱుంగనివాఁ డితరులకుఁ గలుగు
దాని బాధ నెఱుంగఁగఁ దగఁడు కాదె;
యట్లె పేదఱికపుదుఃఖ మెఱుఁగు నతఁడు. ౧౮ 618

క. ధనహీనుఁ డహంభావం, బనఁజను స్తంభమును బాసి యన్వయవిద్యా
దినిఖిలమదముల నొందక, తనయత్నము లేక శ్రమము తనకుం గలుగన్. ౧౯

చ. తనువును వంచి కష్టపడుఁ దథ్యమ యయ్యది యుత్తమం బనం
జనుతప మౌను వాని; కదె చక్కఁగ ముక్తికిసాధనంబుగాఁ
గనుదగు; నన్న కాంక్షియయి కాయ మదే లభియింపకుంటఁ జి
క్కినఁ గడుసోలుచుండఁగ నహింసనుఁ డెంచఁడు హింసచేయఁగన్. ౨౦ 620

[1]ఆ. వానియింద్రియములు వరుసఁగ నుచితమౌ
వర్తనమున నుండుఁ బరుల కార్తిఁ
గూర్ప నవియు నుంత కోరవు సమదర్శ
నులగు సాధువర్యు లెలమిమీఱ. ౨౧ 621

క. ఆనిస్వజనులతోడనె, మానసమునఁ బొత్తుచేయ మన్నింతురు; వాఁ
డూనినతృష్ణయు సద్యుతి,తో నిలువఁగలేక పోవఁ దోడనె శుచియౌ. ౨౨

క. ఆరయ సజ్జనులకునుఁ, భూరిధనేశ్వరులె ప్రియులు పో నిర్ధనులే
కారు హితులంచు నడుగం, గా రాదది యెట్టులన్న క్ష్మాస్థలమందున్. ౨౩ 623

క. పరమేశుఁడౌ ముకుందుని, చరణంబుల సేవఁగోరి సర్వజనుల సు
స్థిరసమదృష్టిని జూచుచుఁ, బరహితమును గోరుసాధువర్యులు సతమున్. ౨౪

[2]క. ధనముల మదిఁగోర రస,జ్జనులకె యవి యాశ్రయములు సర్వానర్థా
ళిని గల్గఁజేయునవి యగుఁ, గనుకన్ దుష్టములు దుష్టకాంక్షితములు నౌ. ౨౫

తే. అవి యుపేక్షింపఁదగినవే యగును గాన, వానితోడ సాధువులకుఁ బని యదేమి
కలదు ధనములనే కోరు ఖలులమాట, యిచటఁ బేర్కొనఁగా నాకు నేమిఫల [ము? ౨౬

మ. అనుచుం గీతముపాడి వారుణియనన్ హాలాందు నమ్మద్యముం
దనువెల్లం జెడఁ ద్రావి మత్తులయి యుద్దామశ్రీమదాంధ్యంబునన్
గనులం గానక సంయతేంద్రియులుగాఁ గాఁ జాల కిందీవరా
క్షినికాయంబున కట్టె లోనగుచు స్వక్షేమంబుఁ బోఁదోలుచున్. ౨౭ 627

క. జలకేళిమగ్నులగువీ,రల యజ్ఞానజమదంబు రయమున నేనుం
దొలఁగించెద; వీరిర్వురు, పులస్త్యపౌత్రునకు నెన్నఁ బుత్త్రులు నయ్యున్. ౨౮

1 "దరిద్రస్యైవయుజ్యంతే సాధవస్సమదర్శినః" అని మూ. 2 "సద్భిః క్షీణోఽతితం తర్షం తత ఆరాద్విశుద్ధ్యతి" అని మూలము.

తే. దిక్పతికుమారుల మని సుకదించి తమసు, గప్పఁగాఁ గన్ను గానక కాంతలెల్లఁ
దమ్ముఁగూడ వివస్త్రలై తగియు దాని, నెఱుఁగకున్నారు దుర్మదు లిప్పటికిని.

క. కనుకనె స్థావరజన్మము, గనుటకుఁ దగియున్నవారు కడఁగి మరల ని
ట్లనుపమమదమున నంధతఁ, గనకుందురు వృక్షజన్మకలితులె యైనన్. ౨౦౫ 630

క. అని శాపంబిడి నారదుఁ, డనుకంపన్ మఱియుఁ బలికె నవనిన్ భూరు
జ్జని గనియు మత్ప్రసాదం,బునఁ బూర్వస్మృతియుఁ గల్గుఁ బో మఱి వీరల్. ౨౧

ఆ. నాయనుగ్రహమునఁ బాయక దివ్యవ,త్సరశతంబు దాఁటఁ జక్రధారి
యైనవాసుదేవు నమలసాన్నిధ్యంబుఁ, బడయువారు స్వర్గవాసము మఱి. ౨౨

క. పరమేశునందు భక్తియు, స్థిరముగ వీరలకు మరలఁ జేకురు నని ని
ర్జరమౌని పలికి చనియెను, వర నారాయణమునీంద్రవాసముఁ గానన్. ౨౨౫

తే. చనియె నంతఁ గుబేరుని తనయు లర్జు
నతరువులుగ జనించిరి నారదముని
వరుఁడు భాగవతులయందుఁ బరముఁడౌట
నతనివాక్కు ఫలింపఁ జేయంగ నెంచి. ౨౩౫ 634

క. హరియు నులూఖలమును నా, తరువుల దగ్గఱకుఁ జేరఁ దలఁచి యుపగత
త్వరుఁడై పోయె నదెట్లో, పరికించెను వాని నందు పట్టి యచటునన్. ౨౪

క. సురముని నాకెన్నఁగఁ బ్రియ,తరుఁ డీధనదాత్మభవులు తరువులుగాఁ బు
ట్టిరి వీనిఁ గూల్చి గీతం,బరుదుగఁ బాడినమునీంద్రు నాశయ మొప్పన్. ౨౭

చ. అని మదినెంచి నారదమహామునిగీతము సార్థకంబు చే
యను దలపోసి మద్దులకు నంతరమందుఁ జొరంగఁ బోయె; నం
త నచటఁ గృష్ణమూర్తి చొరఁ దద్యుగళంబున కడ్డమౌచు న
త్తరుణమునం దులూఖలము తాఁ బడియెన్ హరియాశయంబునన్. ౨౬ 637

సీ. బాలకృష్ణుం డంత అోలడ్డముగఁబడ బలిమిమై లాగంగ నిలను నలము
కొనియున్న యాచెట్లు మునిశాపము చనంగఁగూఁకటి వేళ్లతోఁ గూడఁ బెకలి
పరమపూరుషునిదౌ నిరుపమవిక్రమమున స్కంధములు శాఖలును బ్రవాళ
ములును గంపింపఁగ భూరిరవంబొప్పఁ బడియెఁ దటాలున వసుధమీఁద

తే. వానినుండియె హుతవహు దూని నైజ
రూపమున వచ్చెనో యన రూపములను
దేజరిలు సిద్ధపురుషులు తీక్ష్ణములగు
తనుమరీచుల దీప్తి తగ వెలుంగ. ౨౭౫ 638

క. చనుదెంచి రాజసం బనఁ, జనుతొల్లిటి మదమువదలి సకలజగన్నా
థుని గృష్ణుని గని కేల్మోడ్పును వందనమాచరించి పొగడిరి భక్తిన్. ౨౮ 639

నలకూబరమణిగ్రీవులు శ్రీకృష్ణుని వినుతించుట.

సీ. కృష్ణకృష్ణా! నీవు కేవలగోపాలకుఁడవుగా నూహింపఁ బడనిమహిమ
మున నొప్పుయోగివి ఘనజగత్కారణభూతుఁడ వాద్యుఁడవు నగు పరమ
పురుషుఁడ వగుదువు పోల నాలోచింప స్థూలరూపంబును సూక్ష్మరూప
మునగు నీవిశ్వము తనరునీరూప మంచును బ్రహ్మవేత్తలు మనములందుఁ
తే. దెలియుదురు; నీ వొకండవె యిలఁ జెలంగు
భూతరాసుల వగుదేహములకుఁ బ్రాణ
ములకు మఱియు నహంకారమునకు నింద్రి
యముల కీశ్వరుఁడవు సర్వ మగుదు వీవు. ౨౯ 640

క. వ్యయ మనలేకయె వ్యాపక,మయి సర్వనియామకంబు నగుకాలం బీ
వె యగుదువు మహత్తత్త్వము,నయి యొప్పుదు వీవె పంకజాయతనేత్రా! ౩౦

*సీ. సత్త్వగుణంబు రజస్తమోగుణములు తానయి సూక్ష్మమై తనరు ప్రకృతి
వన నీవె యగుదువు వనజాయతాక్ష సర్వక్షేత్రవికృతుల వరుసఁ జేయు
నధ్యక్షపురుషుండ వగుదువు ద్రష్టవు గనుక నీవెదృశ్యతను జెలంగు
బుద్ధ్యాదులకు వానిభూరివికారంబు లగునింద్రియాదుల కట్లెప్రకృతి
తే. గుణములకును గ్రాహ్యుం డనఁగూడ నట్టి
మహిమమున నొప్పువాఁడవు మాన్యచరిత!
జగమునుత్పత్తికంటె మున్నుగఁ దనంత
సిద్ధుఁ డవగుచుఁ దగు నిన్నుబద్ధు మహితు. ౩౨ 642

క. ఒరుఁ డెవ్వఁడు గుణసంవృతుఁ, డరయంగా నేర్చు బ్రహ్మ మనుచును సాధూ
త్కరమును గావఁగఁ బుట్టిన, పరమేశుఁడ వనుచు వేదపాఠకు లెల్లన్. ౩౪

క. వినుతింతు రట్టిమహిమం,బునఁ దగి వసుదేవపుత్రభూతుఁడ వగుచున్
దనయంత గల్గుగుణముల, ననూనమహిమంబు తెలియనట్టులు గాఁగన్. ౩౪

తే. కప్పుకొనియున్న నీకును గరయుగంబు
మోడ్చి వందన మొనరింతుము పరమాత్మ!
దేహరహితుండవయ్యును దేహగణము
నందుఁ దగుల కతుల్యము లగుచు మిగుల. ౩౩ 645

వ. అధికంబులగుచు నున్ననాయాయివిక్రమంబుల బహువిధశరీరంబులయందు వ్యాపించుటం జేసి నీయవతారవిశేషంబు లిట్టివగు నని పరికింప నెఱుంగఁ దగి యుండు కావున నో భగవంతా! జగజ్జాలంబున కుత్పత్తికైవల్యంబులం గావింప

* "త్వంమహాన్ ప్రకృతిస్సూక్ష్మారజస్సత్త్వతమోమయీ, త్వమేవపురుషోఽధ్యక్షః స్సర్వక్షేత్ర వికారవిత్" అని మూ.

సర్వకామప్రదాత వగునీ విపుడాత్మాంశంబున నిట్టు లిచ్చట నవతరించితివి పరమ
కల్యాణా! అట్టినీకు నమస్కారము విశ్వమంగళా! నీకు నతులు వాసుదేవు
నకు శాంతునకు యదుపతికి నీకుఁ జేమోడ్పులు. ౩౬ 646

క. అనుపమ మగునానందం,బునఁ బూర్ణుఁడ వైననందపుత్త్రవరా! నీ
యనుచరునకుఁ గింకరులము, కనుకన్ సెలవిమ్ము సతము । కరుణ నునుపుమా.

క. నారదమునివర్యునిదౌ, భూరికృపన్ దివ్యరూపమునఁ బొల్చునిటన్
గోరికలు దీఱఁ గాంచితి, మోరమ్యాకార! కృష్ణ । యురుగుణనిలయా! ౩౭

సీ. నీరమ్యగుణముల । నెమ్మిఁ గీర్తింపఁగ వాణియు నీకథల్ । వరుస వినఁగ
శ్రవణమ్ములును బరిచర్య చేయంగను హస్తంబులును ద్వదీయాంఘ్రికమల
యుగళసంస్మరణంబు । నొనరింపఁగ మనస్సు సర్వలోకనివాస । చక్రి! నీకు
మ్రొక్కంగ మస్తకంబును భవదాత్మలౌ సాధువులం జూడఁ । జక్షువులును

తే. స్థిరముగనె నిల్చునట్లుగఁ । జేయసమ్మ,తింపుమాయని యిట్లు నుతించి వార
లంజలింబట్టి భగవంతుఁ । డవ్యయుండు, గోకులేశ్వరుఁ డాలించి । గుహ్యకులను.

క. తాను నులూఖలబద్ధుం, డైనట్లుండియును హాస । మాస్యమునందున్
గానంబడ నిట్లనియెను, మౌనీంద్రుఁడు నారదుండు । మత్తుల మిమ్మున్. ౩౮

క. శ్రీనిరతమదము చేఁ గనుఁ, గానక యుండంగ భూరి । కరుణాస్వాంతుం
డై నెగడుట భ్రంశముగనఁ, గా నొనరించె నని మున్నెగనుఁగొంటి మదిన్. ౩౯

ఆ. అది యనుగ్రహంబె । యగుమీకు నెప్పుడు, నాదుపదములను మనంబు నిల్పి
సర్వజంతువులను సమదృష్టిఁ గనుచుండు, వారె సాధువులుగ వర్ణితు లిల. ౪౦

క. వారలు ననుఁగని నంతనె, పూరుషులకు నేత్రబంధము రవి పొడువఁగా
నేరీతిఁ బాయు నటుసం,సారమహాబంధములును । జనుఁ జూర్ణములై. ౪౧

క. నలకూబర నన్నే ప్రియ,ములుగాఁ దగువానికంటెఁ । ముఖ్యతమునిగాఁ
దలఁచుచు మీమీ గేహం,బుల కరుగుఁడు నాదుభక్తి పొడమును మీకున్.

క. అది భవబంధన సంతతి, మొదలంట నశింపఁజేయుఁ । బొం డని పలుకన్ [యున్.
సదయాత్ముఁడగు హరినుడి, ముదమున విని చుట్టుఁదిరిగి । మ్రొక్కుచు మఱి

క. నతు లొనరిచి యోలికి ర, శ్మితతిన్ బంధింపఁబడిన । శ్రీహరిదౌ స
మ్మతిఁగొని యుత్తరదిశకున్, జతనంబునఁ బోయి రెదల । సంభ్రమ మలరన్. ౪౩

పదునొకండవ యధ్యాయము.

ఉలూఖలబంధమోక్షము.

క. అని తెలిపి యోగి మఱియును, జనపతికిం దెల్పె నిట్లు । చక్రిచరిత మం
తను నందాదులు తరుయుగ, మనూననిస్వాన మొప్ప । నవనిం బడఁగాన్. ౧

క. పిడుగులఁ బడియెనొకో యని, వడివడిఁ జనుదెంచి యందు భయదాకృతులం
బడియున్న జంటమద్దుల, నడుమ నులూఖలముఁ ద్రాటనడమునఁ గట్టన్. ౧౫

క. దానిం లాగుచు నుండిన, సూనుని గని యవ్విగూల సూనుండే యా
నా నెన్నఁ గారణం బని, మానసముల నరయలేక మైకొను భ్రాంతిన్. ౨ 659

క. ఇది యెవ్వనిపనియై యుండఁదగున్? మద్దు లిటుగూలి నాశం బయ్యెన్
గద దీనికారణం బె, య్యెదియో యుత్పాత మనుచు నెంచఁగఁ బోలున్. ౩

క. అని యూహించుచు సాధ్వసమును గాంచిరి; వాని చెంతఁ బూనిక నుద్దుల్
గొనియాడు బాలకులు ఱోలినినడ్డముగా నమర్చిలీలయపోలెన్. ౩౫ 661

క. మన యీకృష్ణుఁడె యీడ్వంగను మ్రాఁకులు పడియె వింతగా దివ్యులనం
జనుపురుషు లిద్ద ఱవ్వానినుండి వెల్వడిరి మేము నిల్చి యిచటనే. ౪ 662

క. కనుఁగొంటి మనిరి తద్వాక్యము బోసఁగని దగుట నమ్మఁగూడ దనుచుఁ గై
కొన రొక్కకొంద ఱీకృష్ణుని కార్య మిదౌనె యనుచుఁ జోద్యంపడుచున్. ౪౫

ఉ. నందియ మందసాగి రల సభ్యులలో నొకకొంద ఱంతటన్
నందుఁడు ఱోలికట్లొ జతనంబునఁ ద్రాటను బద్ధుఁడైన యా
నందనుఁ గాంచి దానిని ఘనం బగుప్రానిక లాగె నంచునా
త్మం దలపోసి మోమున స్మితం బొలయన్ వడి విప్పె దామమున్. ౫౫ 664

ఉ. గోపిక లెల్లఁ దన్నుఁ బురికొల్పుచుఁ జేతులు తట్ట నాడునా
పాపఁ డదొక్కచోటఁ దమిఁ బాడును వేఱొకచోట ముగ్ధుఁడై
యాపికఁ దారు యంత్రమన నొయ్యనఁ బై కెగురున్ వ్రజాంగనా
జ్ఞాపరిపాలనాదృతి వశంగతుఁడైనటు లుండు నొక్కచోన్. ౬ 665

సీ. ఒకచోటఁ దన్ను నేమో తెమ్ము బాలకా! యనుచు నాజ్ఞాపింప నర్భకుండు
కొలుచు పాత్రములఁ బీఁటలఁ బాదుకాలిని నసమర్థుఁడట్లు తా నగపడుచును
దెచ్చు నెట్లో; తనముచ్చటలను జూడఁ బ్రియ మొందు తనవారలయెదుట హరి
నిలుచుండి చేతుల నింగికిఁ జూఁపుచు నాడును; భగవంతుఁడైన కృష్ణుఁ

తే. డాత్మతత్త్వ మెఱింగిన యట్టివారి, కెల్లఁ దనభృత్యవశ్యత నెఱుకపఱచు
చును సనాతనుఁ డిట్టిచొప్పున స్వకీయ, చేష్టితంబుల నామందఁ జిత్రరీతి. ౭౫

క. కనఁబఱచుచు వారల నెమ్మనములు హర్షింపఁజేయు మార్గంబుల నుం
డెను; వేఱొకదినమునఁ బండ్లను గొను మిదె తెచ్చి యిచ్చటం బెట్టితిఁజూ. ౯

క. ఓయమ్మా! పండ్లో కొను, మోయమ్మా! బాలకులకు నొప్పు నివి యనం
గా యాదృచ్ఛికముగ విని, మాయాబాలకుఁడు త్వరగ మందిరమునకున్. ౯౫

క. చని తనదోసిట ధాన్యంబును గొని పోవంగ నమ్ము పూఁబోఁడియు నా
వనజాక్షుఁడు దెచ్చినదానిని గొని దోసిలని బండ్లనింపెం దమితోన్. ౧౦ 667

క. తా సర్వఫలప్రదుఁ డన, వాసిం గాంచియును గొనియెఁ । బండ్లను ధాన్యం
బాసరసిజాక్షి కుండను, బోసెఁ హరిచేసె రత్న।ముల నిండంగన్. ౧౧ 670

తే. ఇట్టు లాహరిరాములు । హితము గోప, గోపికల కొనరించుచుఁ । గుతుక మలర
యమునయొద్దన కేఁగి విహారతత్పరత్వమున నుండి రెలమి నర్భకులుగొలువ.

సీ. అంత రోహిణి యమళార్జునభంజనుఁ గృష్ణునిఁ జీరి ర । మ్మిందుఁ దనయ!
యని పిల్చి తనపుత్త్రుఁ । డగురామునిం బిల్చె బాలకులనుగూడి । కేళిసల్పు
చుండ నోనాయనా! । యుర్వి కెంధూళిచే ధూసరితంబయి । తోఁచెఁ దనువు
నభ్యంగ మొనరింప । నరుగుదెమ్మా యింక నీదుజన్మర్క్షము । నేఁడు గాన

తే. శుచితఁ గని ధేనువులను భూసురుల కిమ్ము
చూడుచూడుము నీతోడఁ।గూడియాడు
బాలకులు తమతల్లులు । ధూళిపోవ
స్నాన మొనరించి కైసేయ । సంతసముల. ౧౨ 672

చ. అలరుచునున్న వారు గను । మట్టులె నీవును స్నానకృత్య మి
మ్ముల నొనరించి యిష్టమగు।భోజన మొప్పుగఁ జేసి హారపం
క్తులఁ గయిసేసికొంచు నినుఁ । గూడిన మిత్త్రులరీతి స్వేచ్ఛఁ గే
ళులఁ జరియింపవయ్య! యని । లోలవిలోచన యెంతపిల్చినన్. ౧౩ 673

చ. హరియును రాముఁడుం జరపు।నాటలవేడుకఁ దల్లి పిల్వ స
త్వరముగ రాక యోయనుచుఁ । బల్కకయుండ యశోదఁ బంచె నీ
వరిగియయేఁ గుమారకుల । నాటలనుండి మరల్చి తెమ్మటం
చురుతరపుత్త్రవత్సలత । నొక్కటఁ బంపె నదెంత ప్రీతియో. ౧౪ 674

మ. తన యీడొప్పెడు బాలకవ్రజముతోఁ । దాత్పర్య మేపార నిం
తనరానట్టి ప్రియంబుతో బలునితో । నాటాడుచున్నట్టి కృ
ష్ణుని స్నేహస్నుతవత్సజద్వయము సం।శోభిల్లఁగాఁ బోయి నా
యన! శ్రీకృష్ణ! సరోజనేత్ర! త్వర రమ్మా పుత్త్ర నా చెంతకున్. ౧౫ 675

తే. స్తన్య మిచ్చెద రమ్ము పొద్దాగి పొమ్ము
చాలు నాటలు తుత్తుచే । శ్రాంతి నొంది
తివి కుమారక! బలరామ । తీవరముగ
సహజుతో రమ్ము యదువంశ।సాగరాబ్జ! ౧౬ 676

క. సరసిజసఖుఁ డుదయింపఁగఁ, బరమాన్నము తింటి వంతె । పలుభంగుల ని
క్కరణిం గేళులఁ దేలితి, పరికింపఁగ మోము వాడ।బాతెం గనుకన్. ౧౭ 677

క. అన్నము దిని పోవన్నా!, నిన్నుం దమిఁగూడి భుక్తి।నిఁక సల్పఁగ సం
పన్నుఁడు దాశార్హుఁడు స, త్సన్నుత యదువంశవార్ధి।చంద్రుం డిపుడున్. ౧౮

క. నీకొఱకు వేచియున్నాఁ, డోకృష్ణా! రమ్ము మాకు ౯ నురుమోద మగుం
గాక త్వరం జనుదెంచిన, నీకరణిఁ బాలకులును ౯ నిజగృహములకున్. ౧౯
క. అరుగుదురుగాక యని సతి, పరికించి కుమారకులను ౯ బాలుర కెల్లన్
ద్వరఁ జన నానతియిడె ని,క్కరణిని బ్రహ్మాదిదేవగణశేఖరునిన్. ౧౯½ 680
చ. తనయునిగాఁ దలంచి హరితత్త్వ మెఱుంగక స్నేహబద్ధబు
ద్ధిని విడనాడలేక బలదేవునిఁగూడిన యచ్యుతుం గరం
బున గ్రహియించి తోడుకొని ౯ పోయి గృహంబున కప్డుచేయఁగా
ననువగుమంగళంబుల మహామతి సమ్మతిఁ జేసె వేడుకన్. ౨౦½ 681
ఉ. అంతట గోపవృద్ధు లగునట్టివ్రజేశ్వరముఖ్యు లొక్కనాఁ
డెంతయు నూహలొప్పఁగ నహీనవనంబున నందుఁజేరి యం
దెంతయుఁ బూతనాదికృతకృష్ణవధోద్యమరూపకృత్యముల్
వింతగ దారె యట్లనుభవించిన వారలు గాన నేర్పునన్. ౨౧ 682

నందాదిగోపకులు బృందావనమున కరుగుట.

*ఆ. ఓలగంబుగూడి ౯ యొప్పుగోకులమున, కగువిధంబు నెంచఁ ౯ దగు నటంచు
మంతనంబుచేయనంత జ్ఞానవయస్సు, లందు వారిలోనధికుఁ డొకఁడు. ౨౧½
క. ఉపనందాఖ్యుఁడు కాలజ,నపదమహాతత్త్వమును మనంబున నూహిం
చి పరమశోభనముల్ గ,ల్గుపద్ధతిం జూపఁజాలఁ ౯ గోవిదుఁ డగుటన్. ౨౨ 684
క. హరికిన్ హలికిన్ బ్రియమ్మున్, సరికూర్పఁగ నెంచిపల్కె ౯ సరగున మనమీ
పురవరమును బాయుటయే, పరికింపఁగ మేలు గల్గు ౯ పద్ధతిచుండీ. ౨౨½ 685
క. గోకులమునకున్ హితమాఁ, గాక యటం చెంతు మేని ౯ గ్రక్కునఁ జనుటే
శ్రీకరమగు నిట సంతా,పాకరహేతువులు పెక్కు ౯ లగపడెఁ గాదే. ౨౩ 686
తే. అవ్వియెల్లను బాలుర ౯ కంతకరము, లగును; బాలఘ్నియైన యాయసురవనిత
వలన శ్రీహరికరుణచే ౯ బాలుఁ డితఁడు, చెడక విడివడియె నదెట్లొ చెప్పనేల.
క. హరికరుణనె శకటము పైఁ, దిరుగంబడకుండఁ దప్పెఁ ౯ దీవ్రతరంబై
పరఁగుసుడిగాలివలెఁ దగు, సురరిపుఁ డీబాలు మాయ ౯ సొరిదిఁ గనఁబడన్. ౨౪
క. పతగకులస్థానంబుగ, క్షితిఁ బేరొందిననభంబు ౯ చెంతకుఁ గొనిపో
యి తగన్ వదలిన శిలపైఁ, బతితుండయ్యును సురేశపటలము ప్రోవన్. ౨౪½
క. ఏకీడు నొందకుండెను, మీ కెల్లం దెలియఁగాదె ౯ మేటితరువు లిం
దీకరణిఁ గూల నడుమనె, యీకొమరుండే మఱెవ్వఁ ౯ డే బాలుండున్. ౨౫½
క. ఉండియు మరణమునొందక, యుండుట నచ్యుతుఁడు కాచె ౯ నురుకృప నని చె
ప్పండె యెవండైనను నిటఁ, జండోత్పాతములు దగివ్రజమ్మున్ దీనిన్. ౨౬ 691

* "తత్రోపనందనా మాహా గోపో జ్ఞానవయోధికః" అని మూ.

క. పాడొనరింపకమునుపే, యేడకునే నను చరాళి । యేతేరఁగ నే
కీడుం బొందని పిల్లల, తోడం బోవుదము హరియుఁ । దో డగు మనకున్. ౨౭

ఉ. పావనభూరుహంబులును । భవ్యతృణప్రతతుల్ తగంగ బృం
దావననామకం బగువనం బొకఁ డుండుఁ దదంతరంబునం
దే వనముల్ నవీనము లవెన్నియొ గన్పడుచుండు నద్దియున్
గోవులకున్ హితం బగును । గోపులు గోపిక లుండ నర్హమౌ. ౨౮ 693

*సీ. పుణ్యమహీధ్రముల్ । పొదలుచుండెడు నందుఁ గాంతారనవకంబు । కర్ణికార
మట్లు కదంబాహ్వ।యమ్మును గమల కేసర కాంచనారముల్ । సాధుకుంజ
రాశనకేతకా।ఖ్యములు కాలస్కంధమును గపిత్థము నను।వనము లొప్పు
గోవర్ధనాద్రియుఁ । రారు శిఖరుల మిన్నయై జలములు । సన్నుతంబు
తే. లగుచు నందుండు లఁకుల । నచ్చటు మన
కెల్లవిధముల ంప । నుల్లమలరఁ
జేయుచుండును గాన నా।చిత్రవనము
నందు వసియింప నేఁడె పో । నర్హమగును. ౨౯ 694

క. త్వరపడుఁ డిపుడే శకటో,త్కరములఁ బూన్పుఁడు ముహూర్త।కాలమ్మైనన్
జరపం దగ దూరక యెల్లరకున్ మీాకిష్టమేని । లలి గోధనముల్. ౩౦ 695

క. మునుముందుగ బృందావన,మునకుం జనుఁగాక యనుచు । బుద్ధివిభవ మొ
ప్పును బల్కెఁడు నుపనందుని, పనుపు శుభం బనుచు మాఱు।పల్కక వారల్. ౩౧

క. ఇదిమంచి దిద్దియే మం,చిది యంచొగి నేకచిత్తు । సిద్ధిని వారె
ల్లఁ దమపరిచ్ఛదముల నుర్, బదిలంబుగ శకటవితతి।పయి నిడి యంతన్. ౩౨

క. అరిగిరి గోపులు వృద్ధులఁ, దరుణుల బాలకుల శకట।తతియం దెక్కిం
చిరి సర్వపరికరంబుల, శరాసనంబుల ధరించి । సత్త్వముపొదలన్. ౩౩ 698

క. ధేనుధనంబుల ముందుగఁ, బో నను మతియిచ్చి శృంగ।ముల నూఁదుచు నిం
పౌ నిఖిలవాద్యఘోషము,లే నింగిని బర్వుచుండ । హితులు బలసిరాన్. ౩౪

క. తమతమపురోహితులతోఁ, బ్రమదంబునఁ జనిరి గోప।భామినులు మనో
జ్ఞముగాఁ గుచములపై నూ,త్నముగాఁ గుంకుమముఁ బూయఁ । దద్దుఱిచు లొ
[ప్పున్. ౩౫

చ. అరదము లెక్కి మేటివగు । హాటకనిర్మితరత్నయుఙ్మనో
హారపదకంబులున్ గళము।లందు వెలుంగఁగఁ గాంతులీనునం

---

*వ్యాఖ్యానమునఁ గలవిషయ మిందురరీకృతమని యెఱుంగవలయు. "నవకాననమ్" అని మూ. 'పుణ్యా తృణకాననమ్.' అని మూలము. 'అద్రిశబ్దోఽత్ర ద్రుమవాచకః' అని భావార్థదీపికాప్రకాశికా వ్యాఖ్య.

బరములఁ గట్టి ప్రీతిమెయి భవ్యగళస్వన మొప్పుచుండ శ్రీ
హరి వగు కేళిగీతముల నాదృతిఁ బాడుచుఁ బోయి రత్తఱిన్. ౩౩ 701

ఉ. వారలవెంట రోహిణియు వారిజనేత్ర యశోదయున్ ముదం
బారఁగ నొక్కస్యందనమునందు బలుండును గృష్ణమూర్తియుం
జేరువనుండ వారివగు చిన్నతనంపువిహారచిత్రముల్
గూరిచినట్టి గీతముల గోపికలెల్లరుఁ బాడుచుండఁగన్. ౩౪ 702

చ. శ్రుతిహితమాటఁ జక్క వినుచుం దమి నేగిరి; సర్వకాలమున్
వితతసుఖావహం బగుచు విశ్రుతకీర్తిఁ జెలంగునవ్వనం
బతులము నై కనంబడియె నందుఁ బ్రవేశము చేసి గోపకుల్
సతులను బిడ్డలన్ ముదము సంధిలఁగా విడియించి రొక్కచోన్. ౩౫ 703

ఆ. శకటవితతి నర్ధచంద్రాకృతిగఁ జుట్టు, నిలిపి యంతరమున నిలిచి రంత
వితతభూరుహముల బృందావనమును గోవర్ధనాఖ్యశైలవరము మఱియు. ౩౬

మ. యమునాశైవలినీవరాంతరలస ద్ధారిప్రమోదావహ
ప్రమదారత్నవిహారయోగ్య పులినవ్రాతంబులం జూడఁ జి
త్తములం బ్రీతియొసంగుచుండ బలభద్రశ్రీహరుల్ వేడ్క నం
దమలక్రీడల సల్పనెంచి రిటు లత్యంతప్రమోదాత్ములై. ౩౭ 705

*క. గోపకులను నెల్లన్ సుఖమాపాదించుచు స్వకీయహరివినోద
వ్యాపారంబులఁ గలభా,షాపద్ధతులన్ స్వకీయజనహితు లగుచున్. ౩౮ 706

తే. వత్సపాలకులై తగువయసు రాఁగ, వ్రజమునకు దాపునన్ గోపబాలకులను
గలిసి బహువిధ ఖేలనంబులకు వలయు, పరికరమ్ములనున్ సిద్ధపఱచుకొనుచు. ౩౯

సీ. వత్సములను మేపఁ బాటుపడుచునుండి రొకచోట వేణువులూఁదుచు మఱి
యొకచోట బిల్వామలకముఖఫలముల నొండొరులపయి మహోద్యమమున
వైచుకొనుచు వేడ్క వఱలిరి మఱియొక్కతఱిఁ బదకింకిణీధ్వనులు పర్వ
నర్తించుచుం బ్రీతి వర్తిల్లి రొకపుడు కంబళాదుల నిండఁ గప్పుకొనుచుఁ

తే. గపటవృషవేషములఁ దాల్పఁ గాఁగఁ బంచి
బాలు రవ్విధి బూనంగ లీలఁ దారుఁ
దద్విధంబున నలరుచుఁ దతనినాద
ముల నొనర్చుచుఁ బోడుతు రిమ్ములఁ బగతుర. ౩౯ 708

క. కలహంసమయూరాదుల, యెలుఁగులవలె భవ్యరీతి నెలుఁగు లిడుచు వా
రలు ప్రాకృతబాలురువలెఁ, జెలఁగుచు విహరించి రందుఁ జిత్రవిధములన్. ౪౦

* "కలవాక్యైస్స్వకాలేన వత్సపాలౌ బభూవతుః" అని మూ.

వత్సాసురవధ.

చ. హరి యొకనాఁడు సోదరవయస్యులఁగూడి కళిందకన్యకా
పరిసరమందు వత్సముల । భావిమహోత్తరకృత్య మెంచి యా
దరమున మేపుచుండె నొకదైత్యుఁడు వచ్చెను దజ్జిఘాంసుఁడై
హరియును వత్సయూథమునయందుఁ జరించుచు వత్సరూపుఁడై. ౪౦ 710

మ. తను రామున్ వధియింప నెంచుకుమతిన్ । దైత్యాధముం గాంచి రా
మునకున్ వానిని జూపుచున్ దనుజదుర్బుద్ధుల్ రవంతే నెఱుం
గని పోల్కిం గనఁజేయుచున్ జనియెఁ దత్క్రవ్యాదునిం జంపఁగన్
మన మెంతేఁ గుతుకంబుఁ బూన దివిజుల్ । మన్నించు నే రొప్పఁగన్. ౪౧

మ. మెలమెల్లం జని వత్సలం గనుచు నామిత్రాబ్జనేత్రుండు శ
త్రులయం బాత్మహితైకకృత్య మనుచుం । దోడ్తోన నాదైత్యునం
ఘ్రుల వెన్కందగువానిఁ బూనిక సలాంగూలంబుగాఁ బట్టి యి
మ్ముల బల్సారులు త్రిప్పివైచె నొకటన్ । భూజాతముం దాఁకఁగన్. ౪౨

తే. అందుఁ గల్గుకపిత్థవృక్షాగ్రమందు, దగిలి రక్కసుఁ డసువులఁ । దక్షణంబ
వదలి తనపెనుకాయంబు । భవ్యఫలము,లను బడఁగఁజేయఁ గూలె భూమిని ద[టుకున. ౪౩

ఉ. దానవుపాటుచూచి హరిదర్పము చక్కనెఱింగి విస్మయం
బూనఁగ మేలుమే లనుచు । నొయ్యన బాలురు సంస్తుతించి ర
ట్లే నిఖిలామరుల్ దివిని । దృప్తిని గల్పకపుష్పవృష్టిచే
దానవహంతఁ గొల్చిరి నితాంతము దుందుభినాదముల్ తగన్. ౪౪ 714

చ. హరియును రాముఁడున్ దమరె । యారయ లోకగణైకపాలురై
పరఁగియు వత్సపాలురయి । పర్వులు పెట్టుచుఁ జల్దియన్నమున్
గరములఁ బట్టుకొంచుఁ దిరుగందగియుండిరి భూరికాననాం
తరముల గోపబాలకులు । తత్సహవాసమునన్ జరించుచున్. ౪౫ 715

సీ. తమతమగోవత్సతతులను మేపుచు నొకనాఁడు వత్సంబులకు జలంబు
పెట్టను దమరును । బ్రీతి శీతగ్రాసమును దిన యమున దాపునకుఁ బోయి
రా రామకృష్ణుల । యనుమతి నచట వత్సములు నీరును ద్రావఁ । దమరుజలము
ద్రావిరి బాలు రాస్థలమందు వజ్రసంహతిభిన్నమై కూలినట్టి శైల

తే. శృంగమట్టులు పడియున్న । చిత్రభూత
మును గనుంగొని రాభూత । మనఁగ నొక్క
యసురుఁడే బకరూపంబు । నంది యతఁడు
హరిని దనతీక్ష్ణతుండము । నట్టె తెఱచి. ౪౬ 716

చ. త్వరపడి మ్రింగె దర్పమున బాలుర రాముఁడు దన్మహాబకా
శరుఁ డటు కృష్ణు మ్రింగఁగని చయ్యనఁ బ్రాణముపోవ నింద్రియో
త్కర మెటులుండు నక్కరణి గా గతచేతసులైరి; శ్రీపరా
త్పరుని జగద్గురూత్తముని తండ్రిని గోపకుమారవేషునిన్. ౮౮ 717

ఆ. వడిగ మ్రింగి యంత వాఁడు మ్రింగుడుపడ
కగ్నివోలెఁ గాల్చు చపుడు తాలు
మూలమునఁ జెలంగఁ బోరి వెలికిం గ్రక్కి
యక్షతుండె యగుట యరయలేక. ౮౯ 718

క. వడి మించురోషమున నప్పుడు కొంగయు వాడియైన ముక్కున మఱియుం
బొడిచి వధింపఁగఁ బూనినఁ, గడు దుష్టబకంబు నచటఁ గని కృష్ణుండున్. ౯౦

చ. కరములరెంటఁ బైఁబడెడు కాంక్షను వచ్చెడునాబకంబు పలుం
కరణముచే నదల్చి సఖకాండము చూచుచునుండఁ గంసభూ
వరసఖు చంచుయుగ్మమును బట్టి తటాలున వీరణాఖ్యచే
ధరఁదగుగడ్డిఁ బోలెఁ బ్రమదంబునఁ జీల్చె సురల్ తమిం గనన్. ౯౧ 720

ఆ. సజ్జనులకుఁ దానె సద్గతి యగుకృష్ణుఁ, డివ్విధమున బకుని నేపడంచె
బకుని జంపినట్టి సకలేశ్వరునిపయి, దివిజవర్యు లెల్లఁ దృప్తిమెఱయ. ౯౨

క. నందనవనమందుం దగు, సుందరతరమల్లికాది సుమబృందము నా
నందమునఁ జల్లి యానక, దుందుభిశంఖారవములతోఁ డఁబొగడుచున్. ౯౩

క. తమసంప్రీతిని దెలిపిరి, సుమనసు లిటు సన్నుతించు చో ప్పెఱిఁగి బలుం
డు మొదలగు గోపబాలకు, లమితంబగు విస్మయమున నాత్మలు పొదలన్. ౯౪

చ. బకవదనంబునుండి యెడఁబాటును గాంచి సుఖంబుగాఁ దన
ర్చు కమలనేత్రుఁ గృష్ణు రుచిశోభితు స్వస్థలవాసుఁ గాంచి ప్రా
ణకలితమైన యింద్రియగణం బటుపొల్చుచుఁ గౌఁగిలింతలన్
బ్రకటముదంబునుం దెలిపి వత్సల నొక్కట గుంపుగూర్చుచున్. ౯౫ 724

క. వడివడి మందకుఁ జనియట, నడచిన వృత్తాంత మంత నందాదులకుం
దడ వొనరింపకయె యెఱుకపడఁ జేసిరి గోపగోపభామిను లెల్లన్. ౯౬ 725

చ. జరగినవార్తలన్ విని యొసంగెడు నద్భుతచేష్టలన్ మదిం
బరఁగుప్రమోదముం దెలిపి వారిజనేత్రుని మృత్యువక్త్రముం
జొరఁబడి ముక్తినొంది క్షితిశోభిలువానిగఁ గాంచి నేత్రతా
మరసములన్ సుధారసము మాటికిమాటికిఁ ద్రావునట్లుగన్. ౯౭ 726

తే. పక్ష్మములు వాల్ప కట్టులె పంతమలరఁ
గాంచు చుండిరి; నందాదు లెంచి దాని

యేమియబ్బుర మిదియొక్కొ! ♦ యీకుమార
కునకు బహుమృత్యుహేతువుల్ ♦ ఘోరభంగి. ౨౮౫ 727

క. కనఁబడి రటులైనను బా,లున కించుకబాధయే కఁలుగకుండెను వా
రిని బొందె ననిష్టంబులు, మనమునఁ దలఁపఁగ సుజనులమాట నిజంబౌ. ౨౮౬

క. తొలిజని నెవరికి భయముం, గలిగింతురొ వారివలనఁ ♦ గలుగుభయంబుల్
తలపోయ నిది యథార్థమె, ఖలులయి ఘోరాకృతులను ♦ గన్పడి వైరుల్. ౨౮౭

క. బాలుని గీడ్పఱుపంగాఁ, జాలక పోయిరి వధింప ♦ సమకట్టి శుచి
జ్వాలలఁ బడు మిడుతలవలెఁ, గూలిరి తమయంతఁ దమరె ♦ కుమతులుగానన్. ౨౮౮

క. ఔరౌర! బ్రహ్మ మెఱఁగిన, వారలు వచియించునట్టి ♦ వాక్కు లదెపుడే
నారయ నన్నృతము లగునే, ధీరాగ్ర్యుఁడు గర్గమౌని ♦ తెలిపె నదెట్టుల్. ౨౮౯

క. ఈతఁడు నారాయణసముఁ, డై తనరు నటన్నయట్టు ♦ లనుభవసిద్ధం
బై తగియె ననుచుఁ దనయులఁ, బ్రీతిం దలపోసి వారి ♦ వింతచరితముల్. ౨౯౦

క. పలుమాఱు చెప్పుకొనుచుఁ, విలసిల్లుచు భవకృతమగు ♦ వేదన నింతేఁ
దెలియక మనసులు వారలఁ, గలిసి విహారమునఁ దేలఁ ♦ గా నుండి రొగిన్. ౨౯౧

ఉ. సోదరు లిట్లు ప్రాకృతులచొప్పున సద్మము లెన్నికట్టుచుఁ
బ్రోదిగ సేతుబంధములఁ ♦ బూనిక నిర్మితిఁజేయుచుఁ మనో
హ్లాదముగాఁగ మర్కటములట్టులు గంతులు పెట్టుచుఁ విహా
రాదుల బాలచేష్టలను ♦ నందును బుచ్చిరి కాల మొయ్యనన్. ౨౯౨ 734

పంద్రెండవయధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణుఁ డఘాసురుఁ బొలియించుట.

మ. వినవయ్యా! నరపౌత్ర! యవ్వలిదియా ♦ వృత్తాంత మంతఁ ముదం
బునఁ గృష్ణుం డొకనాఁడు కాననమునఁ ♦ భుక్తిం గొనం జెల్లు నీ
దినమం దంచుఁదలంచి బాలరవి యోఁదీనార్తిసంహారకా!
వనజాక్షా! యిఁక లెమ్మటంచు రుచులఁ ♦ బల్మాఱు తఁ లేపఁగన్. ౫ 735

తే. మేలుకాంచి వయస్యుల ♦ మేలుకొలిపి
వత్సపాలకులఁ లేపి ♦ వత్సవితతి
ముందు నడువంగ సంతోషమును జెలంగఁ
జేయు శృంగరవంబును ♦ జేయుచు హరి. ౧ 736

సీ. పయనంబు సాగించె ♦ బాలకు లందఱు హరిమీఁదఁగల స్నేహ ♦ మంతకంత
కధికంబె యగుచుండ నన్నము గలయట్లు వేత్రముల్ శృంగముల్ ♦ వేణువులు
దమకరంబులకు నితాంతభూషణములై కనుపట్టుచుండ లెక్కకుమిగిలిన [ను

స్వీయవత్సంబులు శ్రీహరివత్సంబులనుగూడి పోవంగఁ జనుచునందు

తే. నందు బాలకలీలల నగపఱచుచుఁ
జక్క విహరించుచుండ వత్సములుయూథ
ములును మేయుచునుండె వారలును గాచ
కంకణంబులు కరములఁ గ్రాలుచుండ. 3 737

క. గురివెందల హారంబులు, వరరత్నవిభూషలును సువర్ణపదకముల్
సురుచిరముగఁ దనువులఁ దగ, నరుదుగ నొప్పియు మహావనాంతరసీమన్. 3ɥ

క. ఫలములఁ జిగురులఁ గుసుమంబులఁ బూగుత్తులను ధాతువుల భూషణముల్
గలయంగఁ జేసికొని తనువుల నిండధరించి రందుఁ బొంగెడుకాంతిన్. ర

సీ. గోపబాలకులందు గుమిగూడి యితరేతరాన్నపాత్రము లాదియైనవాని
దొంగిలించుచును దాఁతురు కానరాకుండ, దాని నెఱింగినఁ దటుకున నవి
దూరంబుగాఁ బడనేరుపునం జిమ్మివైతురు దవ్వున వార లుండి
పరుగెత్తి రాఁ గాంచి త్వరపడి యవ్వానిఁ దమరె చేకొంద్రు పంతమున నిట్టు

తే. లాడుకొనుచుండ శ్రీహరి యడవిసొంపు
గనఁగ దూరమునకుఁబోవఁ గడఁగి కృష్ణు
నేను ముందుగఁ దాఁకెద నేను నే న
టంచుఁ బరుగిడి స్పృశియింత్రు మించువేడ్క. ౬ 740

క. హరిఁ దాఁకి నవ్వుచుందురు
పరితోషం బెక్కుఁ డైన బాలకులు మనో
హరముగ వేణువు లూఁదుదు
రురుతరశృంగములఁ గొంద ఊఁదుదు రందున్. ౬ɥ 741

క. భ్రమరంబులు ఝుంకృతినాదము లొనరించునెటు లట్లు తమరుఁ బాడఁ
గమకింత్రు, కొంద ఱుద్రేకమునం బికములవిధంబు గాఁ గూఁత లిడన్. ౭

క. మనమునఁ దలంచి పికరవ, మనురీతిం గూయుదు రొగి నంబరముకడం
జను పక్షుల నీడలతోఁ, జనఁదగు నని పంతమూని సత్వరమళ్లె. ౭ɥ 743

క. పరుగిడుదురు హంసలవలె, సురుచిరగమనముల నెంతొసొంపుగఁ జనుచుం
దురు కొందఱు కొంగలతో, సరిగాఁ గూర్చుండుదురు పొసంగెడుశక్తిన్. ౭ɥ

క. నెమిళులపోలిక గా నృత్యము సల్పుదు రొక్కకొంద ఱటఁగల్గు మహీ
జములందు నున్నకపివాలములం బట్టుకొని యీడ్గిలం బడుదు రొగిన్. ౮

క. వానరములు చెట్లెక్కినఁ, దోనం దమ రెక్కుచుందురు చపలతచేఁ
బూని యవి వెక్కిరించిన,చో నెంతయు వెక్కిరించుచుఁ మోదమునన్. ౮ɥ

క. ఒకకొమ్మనుండియే వే, ఱొకకొమ్మకుఁ గపులుదాఁటి । నుద్ధతిఁ దమరుం
బ్రకటగతిఁ లంఘించుచు, వికటంబుగఁ గొంద ఱుంద్రు । వేడ్కను సరిగన్.

సీ. కప్పలతోఁబాటు । గంతులువైచుచు యమునాజలంబులయందు మునిఁగి
యందుఁ దోఁచుచు నున్న । యన్యోన్యసంహాసనప్రతిచ్ఛాయల । నైజచపల
తను గాంచి నవ్వుచు । ధ్వనులకుఁ బ్రతినిస్వనములువినంబడఁగ మఱిశాప
మిచ్చుచుఁ బ్రాజ్ఞనికృతపుణ్యులయి తగునాగోపబాలకు । లపుడు బ్రహ్మ

* ఆ. సుఖము ననుభవించుచును భక్తిగొనుసాధు, తతికిఁ బరమదైవతంబు మాయ
కు వశులైన జనులకును నరబాలుఁడు, నైన హరినిగూడి । యాడి రపుడు. ౧౧

చ. పరిగణనాతిదూరభవ । పంక్తికృతాయత కృఛ్రసద్వ్రతో
త్కరమున నాత్మనిగ్రహముఁ । గాంచినయోగుల కేమహాత్ము పా
దరజ మలభ్యమే యగునో । తాదృశకృష్ణుఁడు తానె వారి కా
దరమునఁ దోఁచుచుండె నఁట; । తద్వ్రజవాసు లదే యదృష్టమో. ౧౨ 749

తే. దాని నెవ్విధి వర్ణింపఁదరము గాదు;
గోపబాలకు లవ్విధిఁ । గోర్కె నచట
విహారణముసల్ప నోర్వక । విషమబుద్ధి
గలుగు నఘనామదైత్యుఁ డక్కాననమున. ౧౩ 750

క. అనుదినముండొడు నమృతం,బును ద్రావియు నఘుని గాంచి । భూరిభయంబుం
గనుదురు మృత్యుకరుం డని, మనములఁ దాదృశపరాక్రమము దగియుండన్.

క. తనచావు గోరు నటు దే,వనికరముం జేయు దైత్యవర్యుఁడె యఘుఁడౌ
జనపతికంసుఁడు పంపఁగఁ, జనుదెంచి యటఁ వసించు । శౌర్యస్ఫూర్తిన్. ౧౪

చ. దనుజుఁడు వాఁడు పూతనకుఁ । దమ్ముఁ డగుఁ బకదానవుండు నీ
తనికిని జ్యేష్ఠసోదరుఁడె । దారుణచిత్తుఁడు గాన నయ్యఘుం
డనయము మోదమానసుల । నాటలమించెడు గోపబాలురన్
వనరుహనేత్రుఁ గృష్ణు బలభద్రుని గాంచి మహత్తరక్రుధన్. ౧౫ 753

క. ఈయిర్వురు ప్రియసోదరు,లే యగుదురు వీరిలోన । నీతండే యా
నాయన్నను జంపినరిపు, వీయదనున వీనిఁబట్టి । యెల్లసఖులతోన్. ౧౬ 754

ఆ. అన్నతోడఁగూడ । యముని యంతికమున, కనుపువాఁడ వీరి । నంత మొందు
నట్లుచేసి యస్మదన్వయులకుఁ దిలో,దకము లిత్తు వారు । తనివినొంద. ౧౭

క. ఒనరుతునే నిట్లువ్రజం,బునఁగల గోపకులు మృతిని । బొందినయట్లే
యనవచ్చుఁ బ్రాణములు పో, యినగాత్రము లుండనోపునే యెందైనన్. ౧౮

* "ఇత్థం సతాం బ్రహ్మసుఖానుభూత్యా దాస్యంగతానాం పరదైవతేన, మాయాశ్రితానాం నరదారకేణ" అని మూలము.

ఆ. చింతయేల యింక క్షితి దేహధారుల, కసువు లనఁగ బిడ్డలగుదు; రనుచు
నిశ్చయించుకొనుచు నిర్భాగ్యుఁ డాతండు, యోజనంబు నిడివి యొప్పుచుండ.

[1]క. గురుతరపర్వతసమపీ, వరతయుఁ గనఁబడఁగఁ జాలభయదం బగుభూ
ధరభుజగాకృతిఁ గైకొని, ధరకందరవక్త్ర మొప్ప దానవుఁ డుండెన్. ౧౫౪ 758

తే. దానియాకృతి యత్యద్భుతముగఁ గ్రాలె
నంత వారల మ్రింగెడు నాసఁ బూని
వక్త్రమును విప్పి త్రోవను బండుకొనియె
యుండె నాఖలు నధరోష్ఠ ముర్విఁ బోదలె. ౧౬ 759

క. ఘనములఁ దాఁకుచు నూర్ధ్వం
బునఁదగు నోష్ఠంబు తాలుమూలంబులు పా
ల్చెను గుహ లనఁ గోఱలు చ
క్కని శృంగము లట్లుపొడవుగాఁ గనఁబడియెన్. ౧౬౪ 760

క. ధ్వాంతం బాదానవు నా, స్యాంతరమున నిండియుండె నత్తఱిఁ బొడవై
యెంతయు సాగిన పథ మన, వింతగఁ దజ్జిహ్వ చూడ వెడఁగై యుండెన్.

క. పరుషానిల మట్టూర్పులు, పరితస్సంవ్యాప్తములయి భయదంబులుగాఁ
బరఁగుచు నుండెన్ దృష్టులు, నరణ్యముం గాల్చునగ్నియటు బెడిదము లై. ౧౭

క. వెలయుచునుండెను నత్తఱిఁ, జిలువం గని బాలురెల్ల జిత్రముగా ని
ట్టులు బృందావనలక్ష్మియె, చెలఁగెడు నని భ్రాంతిపడి విశృంఖలవృత్తిన్. ౧౭౪

క. వదనంబు దెఱచుకొని సిరి, ముదితయె యిట్లున్న దనుచుఁ బొంగుచు వర్ణిం
పఁ దలంచి రజగరముతో, నిదిపోల్పం దగునటంచు నెంతయు వేడ్కన్. ౧౮

సీ. ఒకరితోడ మఱొక్క రోమిత్రులార! యిదే మనముందఱ నెంతొ చిత్ర
ముగ నున్నయది సత్త్వమగుననితోఁచెడుఁ గద యద్ది మనల మ్రింగంగఁ బూని
వదనమెంతయు విప్పి భయదాజగరవదన మనితోఁచెడునట్టు లమరియున్న
యదిగాదె చెప్పుఁడీ యట్లుకాక మఱేమొ కనుఁగొనుఁడీ సూర్యకాంతులకును
[2]తే. నరుణముగ నొప్పునమ్మేఘ మల్లసత్త్వ
మునకుఁ బై పెదవిగ నొప్పెఁ గనుఁడు నిక్క
మగును రవికరసంవ్యాప్తి నరుణమైన
తట మిదెల్లను గ్రింది పెదవిగ నయ్యె. ౨౦ 765

క. చెలులార! భూధరోత్తమ, బిలములు కుడియెడమలందు బృథుతాలువులం
దలి భాగములుగ శృంగం, బులు దీర్ఘములైనదంతములుగా నయ్యెన్. ౨౦౪

1 "అజగరం బృహద్వపుః" అని మూలము. 2 "సత్యమర్క కరారక్తము త్తరాహనువద్ఘనం"
అని మూలము.

చ. కనుఁగొనుఁ డీవిశాలముగుహాపథ మీయది దీనినాల్కతో
ననుఁ బ్రతిసేయఁగాఁ దగదె నాఁగన నయ్యెడు; భూరిభూధరం
బునఁగల తుంగశృంగముల పూగమునంతరమందు నెంతయుం
గనఁబడు ధ్వాంతమెల్ల నిదె క్రాలెడు దీనిముఖాంతరంబునన్. ౨౨ 767

సీ. దావానలోష్ణమై దారుణంబగుమారుతము దీని యూర్పుచందమున నున్న
దరయుఁడు దావానలాంతరపరిదగ్ధజంతుదుర్గంధ మీసత్త్వతనువు
నంతరమున నున్నయట్టి మాంసంపుదుర్గంధమువలె నొప్పఁ గనుఁడు మీర
లని పల్కుచుండి రాయజగరమును గొండచిలువఁ బోలినదిగఁ జెప్పుచుండి

తే. రంతఁ గొందఱు మనల నీయది ముఖంబు
లోపలికిఁ జొన్పి మ్రింగు నొక్కొ పటుగతి
మ్రింగునేని బకాసురు రీతి దీనిఁ
బట్టి బకవైరి చంపక వదలునొక్కొ. ౨౩౪ 768

చ. అని వచియించుచుం క్షణమునందె వధింపక పోవనిచ్చునే
మనచెలికాఁ డటంచు రుచిరమానితతద్వదనాంబుజాతముం
గనుఁగొనుచుం గరంబులను గట్టిగఁ దట్టుచు నవ్వుచుం ద్వరం
జని రిటు గోపబాలకులు సత్త్వము దానిని గొండచిల్వఁగన్. ౨౪ 769

మ. పరికింపంగను లేక తోఁచినటులే పల్కంగ నాలించి శ్రీ
హరి యయ్యో! నిజముం గనుంగొనఁగలే కద్దాని వేఱొండుగా
సరిగా నట్టితలంపుఁ బూని రనుచుం స్వాంతంబునం దెంచి యె
ల్లర హృత్స్థానములందు నుండఁదగు లీలా లోలుఁడౌఁ గావునన్. ౨౪౪ 770

చ. అమరరిపుండు వీఁ డజగరాకృతిఁ గైకొని యున్నవాఁ డటం
చు మఱియు నిశ్చయించి తనజోడగుబాలుర వత్సరాజి స
ర్పముఖమునం జొరంబడనిభంగి నొనర్పఁగ నెంచె; నంత స
త్య మెఱుఁగనట్టి బాలకులు దానిముఖంబును జొచ్చి రొక్కటన్. ౨౬౪ 771

తే. వారితోఁ జొచ్చె దూడలు వాఁడు వారి
వాని మ్రింగక తనయన్నవైరి చొచ్చు
నెప్పు డని యెంచుచుం స్మరియించుచుండె
నన్నఁ జంపినవిధ మెల్ల నట్టులౌట. ౨౬ 772

క. హరిరాక కెదురుచూచుచుఁ, జొరఁబడియున్నట్టివారిఁ జొచ్చెడువత్సో
త్కరమును మ్రింగక యుండెను; బరమకృపాళుండు సాధుభయహరణుండున్.

సీ. దీనావనంబున దీక్షఁబూనినప్రోడ సకలాభయప్రదుఁ డకలుషాత్ము
లకుఁ బ్రాపుగాన గోపకు లన్యశరణంబు లేనివారని తెల్విలేక తనదు

¹కరసహాయంబులే । కయ దాని నెంచక దీనులై యెంతయుఁ । దీవ్రమృత్యు
జఠరాగ్ని కెరయయి । చావ నున్నారనియుఁ దలంచి విస్మయం । బొప్పఁ గరుణ
తే. త్వరఁగ వీరిని గాపాడఁ । దగు నటంచుఁ, బురికొలుప వీనికిన్ మేలు । పొందరామి
సాధుబాలకులకుఁ గీడు । జరగరామి, యేక కాలంబునం జేయ । నెట్టులగునో. ౨౭

²చ. అనిమదిఁ జింతచేయుచు నిఁదా నిటఁ గార్య మటంచు సర్వముం
గనుఁగొనఁ జాలుశక్తిగల । కంజదళాక్షుఁడు కృష్ణుఁ డప్పు చొ
చ్చెను భుజగేంద్రతుండమును । జెచ్చెఱ మేఘగణావృతిం బెనం
గునిఖిలనిర్జరుల్ హరికిఁ । గూడినకష్టము గాంచి యార్తులై. ౨౮ 775

క. అయ్యో! యయ్యో! యనుచుం, గుయ్యిడఁ గాఁ జొచ్చిరఘున । కుం గూర్చుజనుల్
నెయ్యురు దానికి హర్షం, బయ్యెడఁ గాంచిరి క్షణంబు । నం దవి సాగెన్. ౨౯

³చ. విని భగవంతుఁ డాదివిజ । బృందమహార్తరవంబు లవ్యయుం
డని తను నెన్నలేక సుర । లార్తినిబొంది రటంచు నెంచి వ
త్సనిచయమున్ దనున్ దమి ర । జంబుగఁ జేయఁగఁ గోరుచున్నయా
దనుజుని కంఠమం దమరఁ । దద్దయుఁ బెంచెను స్వీయగాత్రమున్. ౩౦ 777

సీ. అత్యంతవిస్తృతి । నంగముగల యఘదనుజుని గళమును । వనరుహాక్షుఁ
డడ్డగింపఁగ వాయు । వట్టిటు వ్యాపింపకున్నంత నిటునటు । లుగ్రరీతిఁ
బొరలుచుఁ గన్నులు । త్వరఁబైకి నుబ్బంగ సంకటపడుచుండె । శ్వాసనుఁ డట్టి
తనువుననిండి పైఁ । జనరామి మూర్ధము భేదించుకొని పైకి । వెడలసాగ
తే. నట్టిత్రోవనె ప్రాణంబు । లవలఁ బోయె, నజగరముతోఁ బరేతలై । నట్టి గోప
బాలకుల వత్సములను గృ । పాప్రపూర్ణదృష్టి బ్రదికించి వారితో । నెలమి వెడలె.

మ. అతిచిత్రాయతతేజ మొండు పృథులాం । గాహీంద్ర భోగంబునుం
డి తగన్ వెల్వడి దిక్తతిన్ స్వరుచిచే । నిండించుచున్ నింగి న
చ్యుతుఁ డాదేహమునుండి వెల్వడుట యొ । ప్పో యంచు నీక్షించుచున్
జతనం బొప్పఁ । జరించుచుండి హరి యా । చందంబునన్ వెల్వడన్. ౩౨ 779

చ. సుర లిది యేమటంచుఁ దనుఁ । జూచుచునుండఁగఁ జొచ్చె నంత శ్రీ
హరితనువున్; దివౌకసు ల । ఘాసురుఁ జంపి స్వకార్య మట్టు లా
దరమునఁ జేసి పొల్చుహరిఁ । దద్దయుఁ బ్రీతిని బూలవానచేఁ
గరము బహూకరించి రటు । కమ్రతరం బగునాట నచ్చరల్. ౩౩ 780

క. గీతములన్ గంధర్వ । వ్రాతము వాదిత్రకులును । వాద్యధ్వనులన్
భూతలదివిజులు స్తుతులన్, బ్రీతిన్ జయనాదములను । భృత్యగణంబుల్. ౩౪

1 "అనన్యనాథాన్ స్వకరాదవచ్యుతాన్" అని మూ. 2 'తదాఘనచ్ఛదా దేవాః' అని మూ. 'మేఘాంతరితాః' అని వ్యాఖ్య. 3 "తచ్ఛ్రుత్వా భగవాన్ కృష్ణస్త్వవ్యయస్సార్భవత్సకమ్" అని మూ.

క. హరి నెంతయుఁ బూజించిరి, పరమేష్ఠియు నద్భుతముగఁ ఽ బర్వెడు స్తుతులన్
వరగీతములం బటువా, ద్యరవములన్ విజయశబ్దఽతతులన్ మిగులన్. ౭౮౨

క. తనస్థానమునకుఁ జెంతనె, విని మంగళ మొసఁగుశబ్దఽవితతి యలర వెం
టనెలేచి యచ్చటికి వ, చ్చెను లోకేశ్వరునిఁ గృష్ణుఁ ఽ జిత్రాకృతినిన్. ౭౮౩ 783

చ. కనుఁగొని తన్మహత్త్వ మధిఽకంబగు భక్తి నెఱింగి విస్మయం
బును గనియెన్; ధరారమణఽపుంగవ! జవ్వనమందు నద్భుతం
బును గనఁజేయఁగాఁ దగుచు ఽ భూరితరంబయి శుష్కమైన యా
ఘనఫణిచర్మ మచ్చటను ఽ గోపుర ముండెడుయాదవాళికిన్. ౭౮౪ 784

క. చిరకాలము క్రీడార్థము, గురుతరబిల మగుచునుండె ఽ క్షోణీనాథా!
పరికింపఁ జిత్ర మనఁదగి, నిరుపమ మగువార్త గలదు ఽ నెమ్మిన్ వినుమా. ౭౮౫

*సీ. ఐదవసంవత్స ఽ రాంత్యభాగంబున హరియొనరించిన ఽ యద్భుతావ [మీఱి
హ మగునాకార్యము ఽ నహిమోక్షణము బాలమోక్షణ మ్మనుదానిఽముదము
బాలకుల్ కృష్ణుని ఽ పౌగండదశయందు జన నాదిగ గణింప ఽ షష్ఠవర్ష
మందుఁ గనుంగొని ఽ యావ్రజంబునఁ గలపెద్దల కెల్లను ఽ బ్రీతిమీఱ

ఆ. ననువదించి; రిద్ది ఽ యాశ్చర్యమే కాదు, కనఁ బరావరులగు ఽ కంజజన్ముఁ
డాదియైనవారి ఽ కందఱకును బరుం, డగుచు స్రష్టయగుచు ఽ నలరుచుండి. ౭౮౬

క. తనలీలచేత మాయా, మనుజార్భకుఁడైన యట్టిఽమాధవు నంగం
బును దాఁకినంత నఘుఁడను, దనుజుఁడు విగతాఘుఁడగుచుఽదాంతియుతుండై.

ఆ. దుర్జనులకు నెట్టిఽత్రోవను బొంద రా, కున్నయాత్మసామ్య ఽ మొందె; నిదియె
యతివిచిత్రమైన ఽ దనదగువృత్తాంత, మిద్ది కృష్ణునందు ఽ హెచ్చుగాదు. ౭౮౮

క. దనుజుఁడు మనోమయంబగు, తనప్రతికృతి నొక్కమాఱుఽతా నదియెట్లో [౭౮౯
చొనిపె బలాత్కారంబున, మనమున నందులకె దేవఽమాన్యుఁడు హరియున్.

క. సురవైరి పీడటంచెదఁ, బరికింపక కరుణఁబూని ఽ భాగవతగతిన్
గరుణించెఁ బరీక్షిత్తూ!, నిరంతరసుఖానుభూతి ఽ నెమ్మిం గనుచున్. ౭౯౦ 790

క. నిరతిశయమహత్త్వంబున, నిరస్తమాయుండునైన ఽ నిర్మలమూర్తిం
బరమేశ్వరునే నెమ్మది, స్థిరముగ నిల్పిన తపస్విఽశేఖరు లెల్లన్. ౭౯౧ 791

క. నిత్యంబయి సుఖదం బగు, నత్యుత్తమగతిని గాంతు ఽ రనఁ జిత్రంబే?
సత్యముగ దానినొంద న,నిత్యంబగుభవము నొందఽనేర్తురె మనుజుల్. ౭౯౨

క. జననాథ! యొక్కకాలం,బున సాగిన కృష్ణకృత్యఽము మఱొకసమయం
బున సాగినట్లు బాలుర, మనములకుం దోఁపఁజేసె ఽ మాధవుఁడు బలే! ౭౯౩ 793

* "కౌమారం పంచమాబ్దాంతం పౌగండందశమావధి, కైశోరమాపంచదశాద్యౌవనంతు తతః పరం" అనివ్యాఖ్య.

క. అని తెలిపి శౌనకాదిక, మునులకు సూతుండు తెలుపఁబూనె నవల సా
గినకృష్ణుచరిత్రము ని, ట్లని శుకయోగీంద్రుఁ డిట్టు ॥ లక్కథఁ దెలుపన్. ౩౯౫

చ. విని నరపౌత్రుఁ డద్భుతము ॥ వెన్నునిసచ్చరితం బటంచు నె
మ్మనమున నెంచి స్వేశ్వరుని ॥ మానితచిత్రచరిత్ర మింకనుఁ
వినఁదగు నన్నవాంఛమెయి ॥ వేయివిధంబులఁ జిత్త మెంతయుం
దనుఁ బురికొల్ప వ్యాసముని ॥ తల్లజపుత్త్రుని గాంచి యిట్లనున్. ౪౦ 795

క. మునివర! జ్ఞానధనా! యిఁక, వినవలతు నదొక్కకాలవృత్త మపుడె సా
గినయట్లుండుఁ వేఱొకఁ, డనఁదగుకాలమున సాగునట్లెట్లగునో. ౪౦౫ 796

క. హరికౌమారకదశలో, జరగినచరితంబు బాలసముదాయం బా
హరిపౌగండావస్థను, జరగినయటు తలఁప నెట్లు ॥ శక్యంబగునో? ౪౧ 797

చ. గురువర! యోగిచంద్రమ! ముకుందుని సచ్చరితంబు నింక నా
దరమునఁ జెప్పుమా విన ముదంబు జనించెడు నిద్దిచూడ శ్రీ
హరిదగుమాయయే యగు మఱన్యము కాదని తోఁచెఁ ద్వన్ముఖాం
బురుహగళన్ముకుంద పరిపూతకథామృతముఁ ముదంబునన్. ౪౨౫ 798

*తే. తనివిదీఱ నాస్వాదింపఁ ॥ దగినవార, మగుటచే క్షత్రబంధులమయ్యు లోక
మందు మిక్కిలిధన్యుల ॥ మైతిమిగద, కాన మరల వచింపుమా ॥ కరుణఁబూని.

మ. అనుచుం బ్రశ్న మొనర్ప యోగివరుఁడౌ ॥ వ్యాసాత్మజుం డిట్లు శ్రీ
వనజాతేక్షణసంస్మృతిఁ జెలఁగుసద్భక్తిఁ నిజాంగంబు లీ
శునియందే వెలయంగ మానమున సంశోభిల్లుచిత్తంబు పెం
పున నంతర్గతదృష్టినుండి యెటులో ॥ పూర్వస్మృతిం గాంచుచున్. ౪౪ 800

క. తనదృష్టి బహిర్గతముగ, నొనరిచి తత్ప్రశ్నమున మహోత్సవ మలరన్
జనపతిఁ గని యిట్లనియెన్, వనజాక్షుని దివ్యచరిత ॥ వర్ణించుతమిన్. ౪౪ 801

పదుమూఁడవయధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణుండు వనంబున బాలురంగూడి చల్దు లారగించుట.

క. వినవయ్యా! భగవద్భ, క్తనికరమున నుత్తముఁడవు ॥ ధన్యుండవు చ
క్కని ప్రశ్నము చేసితి వో, యనఘా! హరికథలు వినియు ॥ నందనితృప్తిన్.

క. పలుమాఱులు వానిని గ్రొ, త్తలుచేయుదు; సాధుజనులు ॥ తమవాక్ శ్రవణం
బులకున్ మానసమునకున్, జలజేక్షణుకథయె ముక్తిసాధన మనుచున్. ౧ 803

క. తలఁచుచునుఁ సారగ్రా, హులుగాఁ దగి యుంద్రు ॥ వారి కొగి హరి సద్గా
థలు క్రొత్తవియై తోఁచుట, ఫలముకదా భక్తికిఁ స్వభావం బదియే. ౧౫ 804

---

* "వయం ధన్యతమాలోకే గురోఽపి క్షత్రబంధవః" అనిమూలము.

క. వనితాలంపటులకుఁ గామినివార్తలు క్రొత్తవౌచు మించెడుమోహం
బును గల్గఁజేయుగతి సజ్జనులకు హరికథలు ముద మొసంగుట యరుదే. ౨ 805

ఆ. స్నేహవంతుఁడైన శిష్యునకు నదెంత, గుహ్యమైనఁ బ్రీతి గురువు లర్థ
మును వచింత్రు సుమ్ము జననాథ! కావున, గోప్యమగు నిదైనఁ గోరి చెప్పుదు.

చ. అవహితమైన చిత్తమున నస్మదుదీరితకృష్ణచర్యలన్
శ్రవణసుఖంబుగా వినుము సారసనేత్రుఁడు మృత్యువక్త్రరీ
తి వఱలు నఘాసురుని తీవ్రముఖంబుననుండి వత్సపా
లవితతి లేఁగలన్ సుఖము మీఱ లాస్థలిఁ గాంచమరల్చి యంతటన్. ౩౫ 807

క. వారలఁ దోడ్కొని చనియొక, వారిరుహాకరము గాంచి వారివిముక్తం
బై రమణమించు పులినముఁ, గోరికమైఁ జేర్చి పల్కెఁ గోమలభణితిన్. ౮ 808

సీ. ప్రియమిత్రులార! యెంతయు రమ్యమగు సరఃపులినతలంబును గలయఁ గనుఁడు
స్వవిలాసయోగ్యైకసంపత్తి యలరార మృదులాచ్ఛతరముగ మించు నిసుక
కనఁబడుచుండ వికచ్చినతమ్మిపూవుల కమ్మనితావుల నెమ్మనమ్ము
లట్టె యాకృష్టమ్ము లైనఁ బైపయిమూఁగు షట్పదంబులు పక్షిసముదయమ్ము

తే. లొనరఁ జేయురవంబులకొక్కరీతిఁ, బ్రతిరవంబులు గలుగ నవ్వానివలన[లము.
దటగతమహీరుహమ్ములు నితాంత మొప్పు,నౌర! కనఁ దగియున్న దీయవనిత

క. చాలఁగ మించెను భుక్తికి, వేళయు నాఁకొన్న మనకు వేగ భుజింపన్
మేలగు, లేఁగలు నీరముఁ, గ్రోలి సమీపమునఁ దృణముఁగొని యల్లల్లన్. ౬

క. చరియించుఁగాక యని శ్రీ, హరిచెప్పిన నాలకించి యట్లేయని బా
లురు లేఁగలు జల మానఁగ, సురుచిరశాద్వలము గల్గుచోటఁ గదుపులన్. ౬౫

ఆ. మేయఁ దోలి యందె మెలఁగు నట్లొనరించి, పులినతలమునందుఁ బుండరీక
నేత్రు చుట్టుఁజేరి నిజశిక్యముల విప్పి, యారగించి రెలమి హరిని గూడి. ౭

సీ. ఆవనంబున గోపకార్భకుల్ హరిచుట్టు వలయాకృతులుగాఁగ వరుసఁ గూరు
చుండి శ్రీకృష్ణుని నుద్యమంబునఁ జూడ నాసక్తిమైఁ దమయాననమ్ము
లాదిక్కునందుండ నంభోజకర్ణిక జుట్టువ్యాపించినయట్టి తేకు
లట్టులు చూడంగ నానంద మొనఁగూడ నుండిరి; బాలకు లొక్కకొంద

తే. ఱెలమిఁ బుష్పదళంబుల నింకఁగొంద
ఱల్లిపల్లవములఁ బండుటాకులందు
మఱియుఁ జిగురులయందును మమత నుట్ల
యందు భూరుహచర్మములందు బూన్కి. ౮౫ 813

క. పలువిధములుగాఁ దోఁచెడు, శిలలందును నన్నమును బ్రసిద్ధము లౌ కూ
రలులోనగువానిని నిడి, యెలమిన్ భుజియించి రపుడు కృష్ణునితోడన్. ౯ 814

క. తమతమయాహారవిశేషములను నితరేతరంబు సమధికమోదం
బమరం జూపుచు స్వాదుత్వము నెన్నుచు నవ్వి నవ్వఁ దమ రొనరుచుచున్.

క. హరిఁగూడి బాలురు భుజించిరి; యజ్ఞములందు భక్తిచే నిడుహవ్యో
త్కరమును గుడిచెడు పరమేశ్వరుఁ డాకృష్ణుండు మనుజబాలకుఁ డగుచున్.

సీ. బాలకక్రీడలఁ దేలుచుఁ గటివస్త్రమున వేణువునుజొన్పి యనువు మీఱ
నెడమచంకను జక్క శృంగవేత్రములొప్ప వామహస్తంబున వర్ణనీయ
మండంబు దీయనిమంచిదధ్యన్నంబు కబళంబుగాఁజేసి కరము ప్రీతి
నమరించుకొని దాని కనువగునూరుగాయలు వ్రేళ్లసందున వెలయఁబ్రియవ

తే. యస్యు లందఱుఁ దనచుట్టు లతిముదమున
నిలువఁగా వారినడుమఁ దానిలిచి పొలిచి
నర్మవాక్కుల వారిని నవ్వఁజేయు
చును సురలుచూడఁ జలిదిని దినియె నపుడు. ౧౧ 817

ఉ. భారతవంశమౌక్తికమ! బాలకు లత్తఱి నచ్యుతాత్ములై
శ్రీరమణీమనోహరునిఁ జేరి భుజించుచునుండ వత్సముల్
సారతృణాభిలాషములఁ జయ్యన నొయ్యన నవ్వనంబులో
దూరముపోయె నయ్యెడలఁ దోఁచెడు పచ్చికమీఁది మచ్చికన్. ౧౨ 818

తే. చాల దూరముపోయె వత్సమ్ములంచు
భయముచేతఁ గలంగు నావత్సపాల
కులను గని భీతిఁ బాపంగఁ దలఁచి యిట్లు
పలికె సఖులార! భుజియింపుఁ డులికిపడక. ౧౨౪ 819

క. ఇదెపోయి వత్సములఁ దెచ్చెద వేగ మరల్చి యిటకుఁ జింతల నింకన్
వదలి సుఖంబుగఁ గుడువుం డిదెపోయెద నంచుబల్కి యేచినప్రాన్కిన్. ౧౩

క. కరమున నన్నకబళముఁ, ధరియించియె క్రేపులను వెదకికొని తేరన్
బరమేశ్వరుండు విపినాంతరమునకుం బోయి యద్రిదరులం బొదలన్. ౧౩౪

క. ధరణీధరబిలముల యంతరముల లేఁగలను హరియు దా వెదకుచు స
త్వరముగఁ జనియెన్ దనమదిఁ బరికించియు నెఱుఁగనట్టివడువు గనఁబడన్.

బ్రహ్మ తనమాయచే వత్సబాలురను దాఁచుట.

తే. హరియు లేఁగల వెదకంగ నరుగుటయును,
బాలు రందుండుటయుఁ గాంచి బ్రహ్మ యదియె
యంతరంబుగఁ దలఁచి తా నింతకుమును
పయ్యఘాసురు వదనగహ్వరమునుండి. ౧౮౪ 823

క. లీలామాత్రంబుగ నా, బాలకులన్ వత్సములను భగవంతుఁడు తాఁ

దోలుకొని వచ్చు టెఱిఁగియు, నోలిం గపటార్భకుఁడుగ నున్న రమేశున్. ౧౮౪

చ. కనుఁగొని యింకనుం హరి యఖండమనోజ్ఞమహత్త్వముం గనుం
గొన మదిఁ గోరి యభ్రతలగోచరుఁడై కనినంతకంటెఁ జ
క్కనియది యెట్టిశక్తియొకొ కన్గొనువాఁడను విస్మయంబు నే
గనితిని మున్నె యిప్పుడును గాంచెద దాని నటన్న పూన్కితోన్. ౧౫ 825

ఆ. వత్సములను గోపబాలకులను దాఁచె, నితరు లెఱుఁగకుండ నెందొ తాన
దృశ్యుఁడయ్యె; హరియు నెల్లెడలన్ వత్స, ములను వెదకి యడవిఁ గలయఁదిరిగి.

చ. పులినతలంబుఁ జేరి సఖపూగము గానక వారిపోకడల్
దలఁచుచు నింకనుం దిరిగెఁ దద్వనమందలిచోటులన్ ద్వరం
గలయఁగఁ జూచె నెచ్చటను గానఁగరామిని విశ్వవేత్త యా
జలరుహనాభుఁ డద్ది విధిచర్య యటంచు నెఱింగె నాత్మలోన్. ౧౬ 827

చ. కమలదళాక్షుఁ డావులకు గాదిలిమిత్రుల మాతృరాజికిన్
బ్రమదముఁ గూర్ప లోఁదలఁచి బ్రహ్మకు స్వాయతశక్తిఁ జూప నా
సమయమునందె లేఁగలుగఁ జక్కనిబాలురఁ గాఁగ నాత్మ మా
య మెఱయఁ జేసె రెండుగ నహా యని బ్రహ్మయు విస్మయంపడన్. ౧౭. 828

సీ. విశ్వదృశుండయి వెలయు శ్రీకృష్ణుండు తా నజుండయ్యు నుత్తరుణమందు
సర్వస్వరూపతఁ జనుఁగాన వత్సములకు గోపబాలకులకును గల్గు
నాయాయికుఱుచదేహములు నాయా ప్రమాణములఁ జెలంగుహస్తములు కాళ్లు
మొదలగు నవయవములు బాలకులు పట్టుకొనెడు దండమ్ములు కొమ్ములు మఱి

తే. వేణుదళములు నుట్లును వితతములగు
నాభరణములు వస్త్రమ్ము లల్లె శీల
సుగుణములు నామరూపముల్ చొక్కపువయ
సులు విహారంబులాదిగాఁ గలుగు నవియు. ౧౯. 829

క. ఇంచుకయేని కొఱంతం, గాంచకయుండంగఁ దాను గల్పించి జనుల్
కాంచినఁ బొరపడనటు గ్రా,వించెన్ సర్వమును బూర్వ విధముగ నొప్పన్.

శా. సర్వం విష్ణుమయం జగత్తను సుధీసంమోదవాక్యార్థమే
పర్వెం జూ మ్మిటు మూర్తి దాల్చి జగతిం బ్రత్యక్షమై యంచు శ్రు
త్యుర్వీతత్త్వమెఱింగినట్టి జను లే యూహింపఁగాఁజాలి యా
సర్వేశుండు చెలంగెఁ బద్మజుఁడు లజ్జం బొందున ట్లింతయున్. ౧౯ 831

సీ. సర్వాత్మ యయి తగు చక్రి యంతటఁ బ్రయోజకకర్తయైన కృష్ణస్వరూపుఁ
డై తనరారుచు నల్లె ప్రయోజ్యకర్తలగు గోపకుమారకుల తనువుల
ధరియించియున్నట్టి తన్నె కార్యంబులఁ గడఁగి పంచుచుఁ గర్మకారకతను

వులగు గ్రేవులరూపములఁ దాల్చియున్నట్టితనని గొబ్బునఁ దోలుకొనుచునాత్మ

తే. విహరణంబులనుఁ జెక్కువిధములుగను
గనఁబఱచుచుంట యద్భుతం బనఁగఁ బరఁగె;
నట్లు చని మందఁ జేరె నయ్యాదిమూర్తి
యందు వేర్వేఱ లేఁగల నర్హరీతి. ౨౦ 832

క. కొనిపోయి వానిగృహముల, ననువుగఁ జొప్పించి తానె యవ్వానిని గా
చినవాఁడు నగుచు వారల,కు నివాసములైన యిండ్లకుం జని తానే. ౨౦ 833

క. ఏమాత్రం బనుమానం, బే మనసునఁ గల్గకుండ నెప్పటియట్లే
యామాధవుండు లేఁగల,తో మందిరమునకుఁ జేరెఁ దోరపుశక్తిన్. ౨౦ 834

వ. అంత నమ్మందనున్న మందయానలు వేణునినాదంబులు చెవులుపండువులుచేయ సత్వరంబ లేచి యడవులనుండి తమతమబుడుతలు వడి నరుదెంచి రనుసంభ్రమంబునఁ గుమారరూపంబులనున్న యమ్మాయామానవకుమారుఁ దమకుమారుంగా భావించుచు నాపరబ్రహ్మమునే సుకుమారకరద్వయంబును సారించి యెత్తికొని నిర్భరాలింగనంబున సుఖించుచు గాఢస్నేహంబునలో నిముడక నిబ్బరంపుగుబ్బలు చేపఁ బ్రవాహంబువలెఁ గాఱ నమృతమువడవున స్వాదువులై యాసవంబుచందంబున మత్తుగొలుపునవియై వెలయునాక్షీరంబులఁ గుడిపి యుపలాలించిరి. రాజేంద్రా! యిట్లు శ్రీకృష్ణుండు తానే యందఱకుం గుమారుండై తత్తద్వర్తనంబుల నిరుపమానప్రమోదంబుగల్పించుచుఁ గ్రేపులమేపుచు సందెప్రొద్దున నింటి కరుదెంచుచు నుండనాతల్లు లుల్లాసంబునఁ దమతమ తనయులకు నలుంగుపెట్టి జలకమ్ము లాడించి పరిమళచందనపంకంబుఁ బూసి యలంకరించి రక్షాతిలకంబు పెట్టి యెంతయు నుపలాలింప నలరుచుండె ధేనువులు తమయంబారవంబులఁ గ్రేపులంబిల్చి దాపునకుఁ బరుగెత్తివచ్చిన లేఁగలు తమ తమవత్సంబు లనియే తలంచి వానియొడలంతయు నాఁకుచు నమృతమయపయస్సులం జేపి గ్రోలనిచ్చె గోవులకు వత్సరూపుఁడై గోపికలకుం గుమారరూపుఁడై యున్న యావెన్ను నిపయి నుపలాలించుట మొదలగుమాతృకృత్యంబులు యథాపూర్వంబులుగ నుండె విశేషించి స్నేహ మొక్కటియే భేదముగానుండె మఱియు శ్రీకృష్ణునకు వీరు నాతల్లులని వీరికి నేఁగుమారుఁడ ననునీమాయానటనము విశేషించియుండె నంత. ౨౧ 835

ఉ. మందవసించు గోపకులు మాధవు నాత్మసుతాళికంటె నె
న్నం దమిమించఁ జూతురు దినంబును బుత్త్రులు కృష్ణమూర్తుతో
టం దగ వారియందును గడంగెడుమోదము నిత్యవృద్ధియై
పొందుగ నొక్కవత్సరముఁ బుచ్చఁగ నొప్పి రతథ్యవేత్తలై. ౨౬ 836

మ. వనమందున్ మఱిమందయందు నొకఁడౌ । వర్షంబు శ్రీకృష్ణుఁ డా
త్మను వత్సంబుల వత్సపాలకులఁగాఁ । దానే వినిర్మించి కొం
చు నిదే హేతువుగాఁగఁ గేళిసలిపెన్ । శుంభన్ మహామాయచే
తనె యైదాఱుదినంబులే కొఱఁతఁ గాఁ । దద్వర్షమున్ నిండినన్. ౨౮ 837

మ. ఒకనాఁ డాహరి రాముఁగూడి కుతుకం । బుత్సాహముం బొంగఁ గా
నకు వత్సంబుల మేపఁగాఁ జనియె నంతన్ బర్వతోత్తుంగశృం
గకఠోరస్థలమందు నొప్పు మృదువౌ । ఘాసం బొగిన్ మేయుగో
నికరం బత్తఱి మందచెంతఁ దృణమున్ । నెమ్మిం దినం గోరుచున్. ౨౮½ 838

క. చరియించు వత్సములనుం, బరికించెను వానిఁజూడ । వాత్సల్యము ని
ర్భరమౌటను దేహములను, స్మరియింపక గోపకులును । జక్క నిలిపినన్. ౨౯

క. నిలువక పరుగిడు వేగం,బులఁ బదములు నాల్గు రెండువోలెఁ గనఁబడన్
జెలఁగుచు మెడలను మూఁపుర,ముల వంచికడంగి వాలముల మోరలనున్. ౨౯½

ఆ. పయికినెత్తి మఱియుఁ । బటుహుంకృతులు దగఁ
బొదుగునుండి స్నేహమున స్రవించి
పాలు కాఱుచుండఁ । బథ మెంత దుర్గమ
మైన లెక్కగొనక । యరుగుదెంచె. ౩౦ 841

సీ. గోవర్ధనాచలకూటమునుండియె దిగివచ్చి వత్సముల్ । తిరుగుచుండఁ
గనుఁగొని మరల లేఁగల నీనియున్నను బూర్వవత్సములందుఁ । బొలుచుస్నేహ
మున వానియంగంబులను జక్కనాకుచుఁ బాలఁ ద్రావించె గోపకులు వానిఁ
బోవకుండఁగ నాపఁబూనియుఁ దమశ్రమ మప్డు వ్యర్థంబౌట । నధికలజ్జ

తే. యట్టికోపంబు నీరెండు । మిట్టిపడఁగ, నడువఁ దగనట్టిమార్గమునన్ శ్రమంబు
నందుచున్ వచ్చి క్రేపులయంతికమున, నున్న తమసుతులం జూచి । రొక్కమొ

క. త్రపయును గ్రుధయును గష్టము, నపరిమితముగాఁ జెలంగనాబాలుర న [గిని.
ట్టిపనికిఁ గొట్టఁగ వచ్చియు, నపుడే వారలను జూడ । నతిమోదంబున్. ౩౨½

క. మనమున జనించి యిముడక, తనయంతన తానె పొంగఁ । దనయుల నాలిం
గనముల మూర్ధాఘ్రాణము,లను వర్ధిలఁజేసి రో యిలానాథమణీ! ౩౩ 844

క. ఈరీతి గోపకులు గో,వారంబు నపత్యములను । వత్సంబులఁ బెం
పారెడుముదమునఁ గనుచును,జేరి పరీరంభణంబు । చేసి కడంకన్. ౩౩½ 845

తే. ఎట్టకేలకు వారి నదెట్టొ వదలి, వారినే స్మరియించుచు । బాష్పవారి
కన్నులను గ్రమ్మి ప్రవహింపఁగా వెడలిరి, వ్రజమునం గల్గు గోపాలవారము

క. గోపికలకు గోవులకును, జూపట్టిన ప్రేమభరము । సొరిదిఁ బెరుగుటన్ [నకు. ౩౪
వే పరికించుచు రాముం, డీపగిదిం బాలువిడిచి । యిట్లున్నతఱిన్. ౩౪½ 847

సీ. ఇంతటిప్రీతి యిఽట్లీబాలకులపయిఁ । బ్రతినిమేషము వృద్ధిఁ । బరఁగుచున్న
దిద్ది యేమని హేతు । విందుల కేదని యూహించి తెలియక । యుల్లమందుఁ
దలపోసె నిట్లు మంఽదసు దగువారికి నాకును వసుదేవఽనందనుపయిఁ
బ్రీతియుండుట నైజఽమే తలపోయఁగ నఖిలాత్మకుండౌట । నర్హమె యది
తే. యల్లె గోపతనూజులఽయందుఁ బ్రేమ
మతిశయం బగుచున్నదే । యద్భుతంబె
యగు నిదియు దీని కేహేతుఽవగునో? మాయ
యిద్దియెచ్చటిదో నాకు । నెఱుఁగరాదు. ౩౬ 848

క. సుర లొనరించిన మాయయొ, నరమాయయొ లేక యసురఽనాథకృతం బై
పరఁగెడిమాయయొ యివి గా, వరయఁగ నానాథుఁడైన । హరిమాయ యగున్.

క. అదిగాకయున్నచో ని,ట్లిది నాకును మోహ మొలయ । నెటుచేయు? నదే
యదిగాదు హరి యొనర్చిన, యదియే యగు ననుచు నెంచి । యారాముండున్.

క. తనతోడిబాలకుల వ,త్సనికరమును జ్ఞానదృష్టిఽసంధించి కనుం
గొని యందఱు వైకుంఠుం, డనియే యెఱిఁగెఁ సమర్థుఁఽడౌట నతండున్. ౩౭

సీ. హరిదిక్కు మొగమయిఽయఖిలేశ్వరా! వత్సము లివి మౌనీంద్రాంశఽములని బాల
కులు వీరు దేవాంశఽములని నేనెఱుఁగుదు నింతకుఁబూర్వమే । యిప్పు డన్న
నివి మునులేయని । దివిజులువీరని తోఁపకయున్నారు । తోయజాక్ష!
యీరెండువిధముల । నెఱుఁగునట్లుండియు నీవొక్కరుండవే । యిన్ని యనుచుఁ
తే. గనుఁగొనుచు నున్నవాఁడ నిఽక్కముగ నన్ని
యునగు నీవిట్లు వేర్వేఱ । నుండుటెట్లొ
పలుకుమా యన్నవిని యప్డు । ప్రభువు సంగ్ర
హముగఁదెలిపిన నారాముఁ । డాత్మ నెఱిఁగె. ౩౯ 852

*[చ. సరసిజసూతి స్వీయమగు । సత్యపదంబున కేగ నచ్చటన్
హరియుఁ జతుర్ముఖుం డగుచు । నాత్మపదంబున నుండె నాతనిన్
సరసిజసంభవుండె యని । స్వాంతమునందుఁ దలంచి ద్వార్థులుం
జొరఁబడ నీకత్రోయఁ ద్రపఁ । జొప్పడ వే మరలెన్ వ్యథాత్ముఁ డై.] 853

చ. శతధృతి వత్సబాలకుల । శక్తిచెలంగఁగ దాఁచిపోయి వే
గ తిరిగిరా స్వమానమునఁ । గాల మదయ్యెఁ దృటిప్రమాణ మ
ద్భుతముగ మర్త్యమానమునఁ । బోల గణింపఁగ వర్షమయ్యె న
చ్యుతుఁడు వయస్యులం గలిసి । సొంపుగఁ గ్రీడయొనర్చు చుండెఁ దాన్. ౪౦

* "బ్రహ్మాపియాతస్స్వస్థానం తత్రస్థేనహి శౌరిణా, మోహితై ర్ద్వారపాలైశ్చ పరిభూతోన్య వర్తత" అనునధికపాఠమున కిది తెలుఁగు. ఈశ్లోకము ఆంధ్రాక్షరముద్రితభాగవతమ్మునఁ గానరాదు.

చ. అది గని మానసంబున మహాద్భుత మియ్యది గోకులంబునం
దిదివఱ కెంద ఱర్భకులొ । యెన్నియొ వత్సము లంద ఱన్ని యీ
యదనున నాదుమాయ యనునట్టి మహాశయనంబునందు నం
బొద లెడు నింతదాఁక నొకపోలిక లేవఁగ లేదెఱుంగుదున్. ౪౧ 855

శా. వీరెవ్వారలొ యెందు నుందురొ యిటన్ । వీరుండ నేహేతువో
ప్రారంభంబున నేను మాయగొని యె । ట్లచ్చోట నుండంగ నే
వారిం జేసితినో యిటన్ దగుదు రవ్వా రెందఱో యందఱే
చేరెం గ్రేపులు నన్నియే మఱియు నీ । శ్రీకృష్ణుతో నాడుచున్. ౪౨ 856

తే. వత్సరంబయ్యె నే దాఁచి । వారు వీరు
గారు క్రేపులునుం గావు । వారె వీర
లగుదురో కారొ యనుచును । ధ్యాననిష్ఠఁ
దలఁచి పరమేష్ఠి దాని సత్యమిది యనుచు. ౪౩ 857

క. తెలియంగఁ జాలఁడయ్యెన్, బలుభంగుల వివిధలోకవారము మోహిం
ప లలిం జేయు విమోహుని, జలజేక్షణు విష్ణుమూర్తి । శతధృతి యిట్టుల్. ౪౩

క. మాయామోహితుఁ జేయం, గా యావచ్ఛక్తిఁ జూపి । కడకు హరిమహా
మాయామోహితుఁ డయ్యెన్, జేయం జాలండు హరి వశీకృతుఁ గాఁగన్. ౪౪

సీ. అంధకారపు రాత్రియందు నీహారంపుఁ
దమసును బగటియందు మిణుగుఱుపు
రువు ప్రకాశముఁ దమోరుచుల నవ్వానియం
దును గ్రమంబున నడంగునటు లోరుల
మాయలు శ్రీవిష్ణుమాయలోన నడంగుఁ
గాని స్వకృత్యంబు । గానఁబఱుపఁ
జాలవు చతురాస్యుఁ । డోలిఁ జూచుచునుండ
వత్సంబు లన్నియు । బాలకులును

ఆ. దక్షిణంబ నీరదశ్యామతనువులు, గ్రాలుచుండ నాల్గుకరము లొప్పఁ
గాంతులీను పీతకౌశేయవస్త్రంబు, లమర మకుటవరము । లలరుచుండ. ౪౫

క. కరముల సుదర్శనంబులు, దరగదలును బద్మములు నితాంతము వెలుఁగన్
నిరుపమమణికుండలముల, ధరియించి యనర్ఘహార । తతు లెదలఁ దగన్. ౪౬

క. వనమాలికలొగి మెఱయం, గను శ్రీవత్సప్రభాభి । కలితాంగదముల్
కనఁబడ శంఖపువర్త్రువ, తనమునఁ దగురత్నవలయతతి మెఱయంగన్. ౪౭

సీ. పదముల నూపురశ్రేణి క్తియుఁ గటకముల్ రాజిల్లఁ గటిసూత్రరమ్యరత్న
ఖచితాంగుళీయకగణము ప్రకాశింప మఱియు ననేక రమ్యతమభూష
ణములు రాజిల్ల మన్మథునిసడించెడు నట్టిరూపంబు లయ్యదనునందు
నమర నాపాదోత్తమాంగము సకలావయవముల్ భూరిజన్మార్జితసుకృ

ఆ. తాభిరాములైన యట్టిభక్తులు సమ, ర్పించినట్టివియును నంచితములు
నవ్యములును నైనభవ్యోత్తమతులసీ, దళములఁ దగుహారతతులు పర్వ. ర౯

క. కనఁబడిరి వారిమోములు, ననూనచంద్రిక హసించునట్టి స్మితము లొ
ప్పెను వానిఁ జూడ భక్తుల, మనోరథంబులను గూర్ప మది నెంచి తగన్. ర౯

ఆ. సత్త్వగుణము దాల్చి సర్వంబుఁ బాలింప, నెంచినట్లు మఱియు నెట్టినైన
యాకటాక్షదృష్టు లలరించి భక్తుల, కాంక్షలను సృజించుకరణి తోఁచు. ర౯౪

సీ. ఈరీతిఁ జిఱునవ్వు లేపారఁ గ్రీగంటిచూపులు చెలువార శోభిలుచును
గనఁబడి రత్తఱి వనజాసనుం డైనతాను మొదలుగాఁగ స్తంభముదను
కఁగల చరాచరములుగఁ దగుభూతాళి మూర్తిమంతంబయి నర్తనముల
గానములను మఱి గల్గునానావిధపరికరంబులతోడ నురుముదమున

తే. వారి సేవించుచుండె నొబ్బంగి నణిమ
మొదలుగాఁ గల్గునైశ్వర్యములు నెనిమిది
మాయలో నగుశక్తులు మఱి మహత్తు
మొదలుగాఁగల్గు నాతత్త్వములు గణింప. ౨౦ 866

క. ఇరువదినాలు గటంచుం, బరఁగెడు నవ్వియును వారిఁ బరివేష్టించెఁ
గర మరుదుగాఁగ మఱి య, త్తరుణంబున నద్భుతమనఁ దగియుండంగన్.

సీ. క్షోభకం బనఁదగి శోభిల్లు కాలంబు పరిణామహేతువై పరిగణింపఁ
బడెడుస్వభావంబు వాసనోద్బోధక మైనసంస్కారంబు నట్లె కర్మ
హేతువౌ కామంబు నెన్నఁ దత్తత్తనుప్రాప్తికిం గారణమైనకర్మ [మహిత
మును గుణంబులు సత్త్వముఖములు వేర్వేఱు స్వమహత్త్వ మాపరేశ్వరుని

తే. మహిమమునఁ గుందునొంద విగ్రహము లొప్పఁ
దాల్చి వారిఁ గొల్చుచునుండెఁ దగినరీతి;
వారు మఱియు సత్యజ్ఞానవంతములయి
యతిశయానందములగు దేహములఁ దాల్చి. ౨౩ 868

క. ఉపనిషదత్తు లనందగి, యపరిమితభవార్ణవమ్మునందు మునుఁగ కు
న్నపరమపావనులకు నే, ని పరీక్షింపంగరాని నిర్మలమహిమన్. ౨౩౪ 869

క. అలరుచునుండి రదెవ్వని, యలఘుతరోత్తేజమునఁ జరాచర మెల్లన్
వెలుఁగుచునుండునొ తాదృశ, జలజేక్షణరూపు లగుచు సంతోషమునన్.

ఆ. పరఁగుచున్న యట్టి బాలకులను గాంచె, వత్సములును వత్సవారపాల
కులను బ్రహ్మమయులు జలజాసనుఁడు చూచి, యింత యనఁగరాని సంతసమున.

క. తనదృష్టిని మరలించుచుఁ, దనయింద్రియదశకము మది తద్దయుఁ జేష్టల్
గనకుండఁగ నలుమోములఁ, గనఁబడు పురదేవత యనఁగా నట నిల్చెన్. ౮౭౨

వ. ఇవ్విధంబునఁ దర్కమునకు గోచరంబుగాక యసాధారణంబై మహిమమునం
బరిపూర్ణంబై స్వప్రకాశంబై నిరతిశయసుఖాత్మకంబై ప్రకృత్యతీతంబై ప్రత్య
క్షాదిప్రమాణంబుల గోచరంబుగాక, తద్భిన్నం బొక్కండు లేదని యుపనిష
ద్వాక్యంబులం దెలియంబడుచు ననంతంబునగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మంబు నెడ సర
స్వతీనాథుండు మోహమొంది తత్స్వరూపలేశానభిజ్ఞుండై యేమియుం దోఁపక
యప్పరమార్థమును జూడనైన నశక్తుండై కలంతపడుచుండ నవ్విధం బెఱింగి
పరమేశ్వరుం డగువాసుదేవుం డాత్మమాయాతిరస్కరిణిం దొలఁగించె; హరి
యమ్మాయాతిరస్కరిణిం దొలఁగించినంతన విరించి మృతుండు బ్రదికి లేచినచందం
బునఁ దెలిసికొని యింద్రియంబు లెల్ల బాహ్యార్థవిషయంబులం బరికింప సమర్థంబు
లగుటయు నల్లనల్లనఁ గన్నులు తెఱచి తన్ను నిజగంబును జక్కఁ గనుంగొనియె
తత్క్షణంబ దశదిశలఁ గలయంజూచుచుఁ బెక్కండ్రు జను లుపజీవింప నాధార
భూతంబులుగా నలరుపలు దెఱంగుల వృక్షంబుల నిండి యెల్లయెడలఁ బ్రియం
బావహింపఁజేయం జాలినబృందావనము నెదుటనుండఁ గాంచె మఱియు. ౮౭౩

చ. పరమేశుండు వసించియుంట గతలోభక్రోధముఖ్యంబు భీ
కరమయ్యున్ సుఖదంబుగా నలరె నాకాంతార మాకాననాం
తరమందున్ నృమృగాదు లెల్లపుడు నిత్యంబైన వైరంబుతోఁ
దిరుగం జాలినవయ్యు దాని విడి తృప్తిం గల్గి మిత్రంబులై. ౮౭౪ 874

క. ఇతరేతరంబు గూడియొ, జతనంబున నుండెఁ దొంటిచందంబున వ
త్సతతిన్ గోపకుమారక, వితతిన్ వెదకుచును గోపవేషము వెలయన్. ౮౭౫

క. తనకరమున దధ్యన్నము, కనఁబడుచుండంగ సాటిగన కద్వయమై
యనుపమ మనంతమును నిం, తనియెఱుఁగన్ రానిదియునునై యచ్చోటన్. ౮౭౬

క. తిరుగుచు మాయానటనా, దరమునఁ దగుకృష్ణరూప తద్బ్రహ్మము నా
పరమేష్ఠి కాంచె నేత్రో,త్కర మానందాశ్రుబిందుకలితము గాఁగన్. ౮౭౭

క. కనినంతనె తనవాహన,మునుండి సత్వరమ డిగ్గి భూమిపయిని గాం
చనదండమట్లు గాత్రం,బును దగులఁగ వైచి నాల్గుముకుటాగ్రములున్. ౮౭౮

చ. హరిపదపంకజాతముల నల్లనఁ దాఁక నమస్కరించి పైఁ
బరఁగు ముదశ్రుబిందుసమవాయముచే నభిషేకకార్యమున్
జరపె; రమాధినాథుపదసారసయుగ్మము మీఁద నెంతో యా
దరమున శీర్షపంక్తినిడి తత్పరుఁడై మఱి లేచునంతలో. ౮౭౯ 879

క. మరలంబడు మఱిలేచును, ద్వరపడి పడు మరలమరలఁ ౹ దన్మహిమంబుల్
స్మరియించును స్మరియించుచు, మరలం దత్పదయుగమున ౹ మ స్తకముబిడున్. ౬౩

క. మెలమెల్ల లేచి నయనం,బులఁ జక్కఁగఁ దుడుచుకొని ప్రభున్ శ్రీకృష్ణున్
దులసీదామవిభూషణు, జలజాక్షుని నట్టెచూచి ౹ సాధువినీతిన్. ౬౪ 881

తే. కంధరము వంచి చేమోడ్పు ౹ కడలుకొనఁగఁ
దనువుకంపింప భక్తి గద్గదికఁ దగిన
పలుకులొప్పఁగ స్తుతియించెఁ ౹ బరమనిష్ఠ
శారదాప్రాణనాథుఁడు ౹ శౌరిఁ గనుచు. ౬౫ 882

పదునాల్గవయధ్యాయము.

బ్రహ్మ శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట.

చ. వినుతికిఁ బాత్రభూతుఁడగు ౹ విష్ణువ వీవె పరాత్పరా! లస
ద్ఘనసమదేహ మెంతయును ౹ గ్రాలఁ దటిత్సమవస్త్రధారణం
బనుపమరీతి నొప్పు రుచిరామలకుండలముల్ కలాపయు
క్తిని గురిజల్ ముఖంబునకుఁ ౹ గేవలనూత్నరుచిన్ దనర్పఁగన్. 883

ఉ. కాననపుష్పహారములు ౹ కంఠతలంబున నొప్పుచుండఁగా
నూనినప్రీతి హస్తమున ౹ నోదనమున్ దధిఁజేర్చి ముద్దగాఁ
బూనికఁ జేసి పట్టుకొని ౹ బుఱ్ఱటకొమ్మును బెత్తమున్ మృదు
స్వానము చేయువేణువును ౹ జక్కని భూషణరాజియై తగన్. ౧ 884

క. మృదుపదసరసిజయుగ్మం,బు దగన్ గోపాలరాజపుత్త్రుండవు గాఁ
బొదలెడు పరమేశ్వరునకు, సదయునకున్ నీకు నతులు ౹ సల్పుదు భక్తిన్. ౧

సీ. దేవదేవా! కృపాధీనుఁడవౌట నాయందలికృపచేత ౹ నాత్మయందుఁ [లియఁ
బొదలు నిచ్ఛాయోగమున గ్రహియించిన యీరూపముమహత్త్వ ౹ మేను దె
జాలను బరిశుద్ధసత్త్వాత్మకమయి యాత్మసుఖానుభవరూపమహిమ వెలయు
నట్టి నీరూపమాహాత్మ్యంబు చిత్తనిగ్రహము గల్గినమహా ౹ మహిములకును

ఆ. దెలియఁ దరముగామి ౹ పలుకంగవలయునే, యేను బ్రహ్మనయ్యు ౹ నించుకేని
యంతరింద్రియ మగునట్టి మనస్సుచే, దెలిసికొనఁగఁ జాల ౹ కలసినాఁడ. ౨

క. జ్ఞానానందమయం బగు, నీనిర్మలరూప మిట్టి ౹ నియతిఁ గనునటం
చూనినశ్రద్ధ నెఱుంగం, గా నెటుశక్యంబొ యెఱుఁగఁ ౹ గాఁ జాల విభూ! ౩

క. జ్ఞానసమార్జన మపు డిం,తే నాయాసంబు నొందకే తమతమవా
స్థానములందె వసించుచు, మానిపసంకీర్తితము ప్రమదదానము నై. ౪ 888

క. తనరారు భవచ్చరితం,బును గాయికవాచికములఁ ౹ బొలుచుప్రయత్నం

బున మానసికవ్యాపృతి, దనివారఁగఁ బూజచేయఁ । దగువారలకున్. ౨౧ 889

క. జితుఁడవె యగుదువు దేవా! మఱిఁ దలఁపఁ ద్రిలోకములను । మఱి యెవ్వరికే
జితుఁడవుగా వెట్లును నిను, గతిగాఁ దలఁచిననె లోఁగఁగలవు మహాత్మా! ౩

చ. అనుపమతేజ మూని తగునట్టి హరీ! స్థిరమైనశ్రేయ మీ
యను దగియున్న నీపయి నిరంతర మొప్పెడు భక్తియందు నె
మ్మనమును నిల్పకే మనుజమండల మొక్కట జ్ఞానలబ్ధికై
యనుదినమున్ బ్రయత్నపడు । నారయ నయ్యది నిష్ఫలంబెయా. ౩౧ 891

ఆ. ఆప్రయత్నమెల్ల । నపగతబీజమౌ, ధాన్య మెంతపట్టుదలను దంచి
నను బ్రయాస మొకఁడెకను నట్లె భక్తిని, వదలి రిత్తశ్రమము । పడుదు రెపుడు.

క. కనుకన్ భక్తిని దుచ్ఛము,గను దలఁపక జ్ఞానలాభ । కార్యంబున దా
నిని దోడుగాఁగఁ గైకొన, ననువుపడున్ జ్ఞాన మిదియె । యమలపథంబౌ. ౪

మ. మును లోకంబున నిందు యోగమహిమంబుం గల్గుమౌనీంద్రు లో
య్యన యోగంబుల జ్ఞానముం గనియు నీయంఘ్రిద్వయంబందుఁ దా
రొనరం జేసినయెల్లకర్మముల బాగొప్పంగ నర్పించి దా
ననె లబ్ధంబగు త్వత్కథాశ్రుతియు దానంగల్గు సద్భక్తిచేన్. ౪౧ 894

ఆ. విశ్వరూపకమయి । వెలయునీయాత్మను, జక్క నెఱిఁగి సులభ । సరణి సుఖము
గాఁగఁ బరమగతిని । గడుజవంబునఁ గాంచి, యున్నవారు నిర్జరోత్తమేశ. ౫

సీ. శ్రీమనోహర! యపరిచ్ఛిన్నరూప! నిర్గుణుఁడవై తగిన నీరుఁగల మహిమ
మది చూడ నిర్విషయంబు నీరూపంబు వికృతిశూన్యముగాఁగ । వెలయుఁ గానఁ
బ్రత్యాహతేంద్రియ । పటలంబు గలవారికిని గోచరంబుగాఁ । దనుట నిజమె
యగుఁజుమ్ము మఱియు నాత్మాకారమైన యంతఃకరణం బెట్టి । తరుణమందు
నమరు సాక్షాత్కార । మద్దాన నాత్మప్రకాశాత్మకంబుగాఁగ నెఱుఁగఁదగుఁ
గనుక సామాన్యులకు నెఱుంగఁ దగకుండు నత్యంతనిపుణులై । నట్టివారు
భూపరాగంబుల । వ్యోమంబునం గలమంచుకణంబుల । మఱియు దివిని
గననగు నక్షత్ర । గణముఖములయిన కిరణవత్పరమాణు । పరికరముల

తే. నైన బహుకాలమునకు మహాప్రయత్న,మునను లెక్కింపఁగల్గుదు । రనిన ననఁగ
వచ్చుఁగాని యీవిశ్వంబుఁ । బాలనంబు, చేయఁ గల్యాణసుగుణరాజిని జెలంగి.

క. అవతారమొంది యిట్టులు, ప్రవరతనూధారివగుచుఁ । భాసిల్లెడు నీ
దువిమలగుణము లవిన్నియ, యవునని సాధారణముగ । నైనగణింపన్. ౬ 897

క. అలవియె కాదని వేఱుగఁ, బలుకఁగవలెనే తలంప । భవదమలగుణం
బుల లెక్కింపంగల మని, తలపోయక శక్యమె యని । తలఁచి వినీతిన్. ౭ 898

క. అవిలమతి వేఱొండే, భావింపఁగ మాని నీదు । భవ్యకరుణయే

యేవేళఁ గల్గునో యని, యావేళకుఁ గాచియుండి యతిశయభక్తిన్. ౭౪ 899

తే. వాఙ్మనఃకాయములఁ జేయువ్యాపృతులును, నిన్నె పూజించుచుఁ బ్రాగ్జనికృత
ఫలము నొందునాసక్తిని బాఱఁదోలి, సంభవించినదానిని సంతసమున. [కర్మ

క. హరిదయ యని పొందుచు నీ, ధరణిఁ జీవించునతఁడు తా ముక్తిపదం
బు రహింబొందఁగ నర్హుఁడు, పరమేశా! యగును వేఱుపథమున నగునే? ౦

సీ. జగదీశ! నాదు దౌర్జన్యంబుఁ జూడు మాయావంతులకు మాయివై చెలఁగుచుఁ
బరమాత్మవై మఱి పరిమాణరహితమై నట్టివైభవమున నలరుచుండు
టను ననంతుం డనఁగను ఖ్యాతినొందుచు నరుదుగ నున్న నీయందు నాదు
తుచ్ఛమాయను బన్నితోఁచునట్లుగ వైభవముజూపఁ బూనినవాఁడ; నీదు

ఆ. సన్నిధానమందు శక్తిగల్గినయట్టు, లిట్లుచేయఁబూన నెంతవాఁడ
నగ్ని వెడలుజ్వాల లగ్నిముందట నెంత? నే నకించనుండ నీదు దఱిని. ౯ 902

క. నేను రజోగుణజన్ముఁడఁ, గాన జగత్కర్త ననెడు గర్వాంధ్యమునన్
గాననికన్నుల వెఱుగ, నేనొక్కప్రభుండ ననెడునిట్టి తెలియమిన్. ౯౪ 903

ఆ. దురభిమాన మూని తోఁచినయటు కార్యములనొనర్చు నన్నుఁ గలుషహరణ
నీదు సేవకునిగ నెఱినెంచి కరుణార్ద్ర, దృష్టిఁ గాంచి సైపు మీశ! యిపుడు.

క. నాతప్పులఁ దలపోయకు, మో తండ్రీ! యనుచు వేఁడి యుప్పొంగెడు న
య్యాతతభక్తివశంబున, నీతీఱున మఱియుఁ బలికె నింపుగులుకఁగన్. ౧౦

సీ. బ్రహ్మాండరూపవిగ్రహముగల్గిన నీవు నీశ్వరుండవె యందువేమొ దేవ
ప్రకృతియును మహత్తు పరఁగు నహంకార మాకాశవాయుహుతాశనజల
భూములు ననునివ్వి పొరిఁబొరి నావరణములుగాఁగల్గు నండ మనుఘటము
నం దేడుజేనలయంత దేహముగల నే నేడ? యిట్టిగణింపరాని

తే. యండముల వేని రోమకూపాళియందుఁ
దిరుగుచుండు గవాక్షసుషిరములందుఁ
దిరుగుపరమాణువులువోలెఁ బరిమితియను
నదియె లేకుండు నీదుమాహాత్మ్య మేడ? ౧౧ 906

చ. ఉదరమునందు నున్న శిశు వొక్కతఱిం దనకాలఁ దన్నన
య్యది యొకతప్పుగా జనని యాత్మఁ దలంచునె? యున్న దంచు లే
నిది యనులోకవార్తలకు నెన్నఁగ గోచరమౌచు స్థూల మీ
యది యని సూక్ష్మ మిద్దియనునట్టి జగద్వ్యవహారపాత్రమై. ౧౧౪ 907

తే. కార్యకారణములను లోకప్రవృత్తి, చేత నెన్నంగఁబడు వస్తుజాత మెదియు
నీదుకుక్షికి లోపల నెగడుఁ గాని, వెలుపల నదొక్కటైనను గలదె దేవ. ౧౨

క. కనుకన్ నీకుక్షిస్థుఁడ, నని నాయీయాగసంబు నతిశయకరుణన్
గని సైరింపు మధోక్షజ, వనజాక్షా! ప్రళయమగు నవసరంబందున్. ౧౨ 909

క. వనధిజలంబులు జగముల, నెనసినపూనికఁ జెలంగి । యేమాత్రం బై
నను నిల్కడ లేకుండఁగ, నొనరిచి యొండొంటితోడ । నొగిఁ గూడంగన్. ౧౨½

తే. ఆమహాజలమందు నారాయణుని యు,దరపు నాభినాళంబున । ధాత పుట్టె
ననెడు వ్యవహారమది మిథ్య । యగునె? సత్య, మగును నీవలననె జన్మ । మందినాఁడ.

క. నారాయణసూనుఁడవే, యారయ నీవాదు వేమి । యగు నా కనుచుం
శ్రీరమణా! ప్రశ్నింతువా, నారాయణుఁ డనఁగ నీ వ । నఁగ నొక్కటియే. ౧౩

సీ. సకలదేహప్రవర్తకుఁడవు కావున నారాయణుం డను । నామ మయ్యె
నారమునకు నయ । నమ్ము నీవలననే కలుగుటంజేసి యా । ఖ్య యదియయ్యె
నఖిలలోకములకు । సాక్షివి గావున నట్టినామము నీకు । నయ్యె; నరుని
వలనఁ బుట్టిన యిరు । వదినాల్గుతత్త్వముల్ జలములు నారసం । జ్ఞఁ దగు నవ్వి

ఆ. యయనములుగ నగుట । నయ్యె నారాయణా
హ్వాయ మటంచుఁ గొంద । ఱందు రద్ది
నీదుమూర్తిదైన । భేదంబున సమన్వ
యించు నఖిలజగద । ధీశ! విష్ణు. ౧౩½ 913

క. కన నపరిచ్ఛిన్నం బై, తనరారెడు నీదుదివ్య । తనువునకు జలా
దినియతము పరిచ్ఛేదం, బును నగునీకల్పనంబు । పోలఁ దలంపన్. ౧౩½ 914

క. నీమాయాయోగంబున, నే మహిఁ జెల్లెడిని సత్య । మే యది దేవా!
భూమానందుఁడవు జగ, త్స్వామివి నీవాట సర్వ । తనువులు నీవా. ౧౪ 915

సీ. జగదాశ్రయం బనఁ । జాలు భవద్వపు వదిసత్యమగునేని । యాదినాఁడు
గనఁబడకుండఁగఁ । గారణం బేమొకో కమలనాళైకమా । ర్గమున నేను
జలముల శోధించి । యలనీదురూపంబుఁ గానక మగిడి స్వ । స్థానమునకు
నరుదెంచి తపము మ । హత్తరనియమంబునను జేసి తపుడె నా । కును గనఁబడెఁ

ఆ. గనుక నీదుదేహ । మునకు దేశవిశేష,మున విభాగము తగు । ననుట కల్ల;
మాయఁ దగులకుండ । నమ్ముఁ బ్రోచెడుదేవ, యీశరీరమున నె । యొసఁగఁ దలఁచి.

క. అవతార మొందితివి దే,వవరా! యీతరుణమందె । బయట స్ఫుటముగా
నవగతమగు నీజగముల్, భవదుదరములోన నున్న । భంగి జననికిన్. ౧౬½ 917

క. కనఁబఱచుచు మాయావిల,సనముం బ్రకటించితివి వి । శాలమహత్వం
బునఁ దగు నారాయణుఁడవు, గనుఁ గీర్తింపంగఁబడెడు । ఘనుఁడవు నీవే. ౧౭

క. మనయిరువురతో వెలుపలఁ, గనఁబడుచున్నట్టి యీజ । గంబెల్లను గు
క్షిని గనఁబడుచున్న దిదే, మనవచ్చును? నీదుమాయ । యగు నిది యెల్లన్. ౧౮

తే. ఒకయశోదకె కాదు నా । కొగిని గానఁ
బఱచియున్నాఁడ వెట్లనఁ । బ్రథమమందు

నొక్కరుఁడవుగఁ దోఁచితి ఽ వక్కజముగ
వత్సముల బాలురను నేను ఽ బాలిశతను. ౧౮ 920

క. ధరణీధరగహ్వరములఁ, బరికింపఁగ రాకయుండ ఽ బంధురశక్తిన్
బరమేశ! దాఁచితిని ద, త్తరుణంబున బాలవత్సఽతనువు లలరఁగన్. ౧౮౪ 921

సీ. పెక్కండ్రుగాఁ దోఁచి ఽ యెక్కుడుశక్తిచే నగపడితివి మఱి ఽ యంతెకాక
బాలురందఱు చతుఽర్బాహువులం దగునట్టు లొప్పితివి నే ఽ నఖిలలోక
ములు నుపాసించితి ఽ నెలమి నోదేవేశ! యీవిధ మెల్లను ఽ భావమందు
దలపోసిచూడ నఽద్వైతపరబ్రహ్మ మగుచు నీవే యనుఽనట్టి నిశ్చ
తే. యంబుగలుగకయుండు నే ఽ యంబుజాక్ష!, నీస్వరూప మిట్టిదియనిఽనెఱి నెఱుంగఁ
దగనివారికిఁ బ్రకృతిసంఽస్థతఁ గనఁబడు, నట్టు లొనరిచి యొకవిలాఽసార్థ మీవు.

క. అమరఁగ నాత్మస్వాతం, త్ర్యమునన్ నీమాయ సృష్ట ఽ మగునట్లుగఁ జూ
పి మఱియు సృష్టికి నే నని, కమలాక్షా! పాలన మనుఽకార్యంబునకున్. ౧౯ 923

*క. హరి వగునీవని లోకో,త్కరమును లయ మందఁజేయఁఽగాఁ ద్ర్యంబకుఁ డౌ
హరుఁ డనియు మూర్తిభేదము,ల రహిం దోఁపంగఁజేయుఽలక్షణమిదియా.౧౯౪

చ. సురమునిమర్త్యులందుఁ గడు ఽ శోభిలురూపము లెత్తి నిర్జరే
శ్వరుఁడుగ భార్గవుండుగను ఽ జానకిభర్తగ నొప్పుచున్ బరే
శ్వర! పశుపక్షిజీవనభఽవంబుల జన్మము లొందు టెల్ల భీ
కరులగు దుష్టులం బొలియఁ ఽ గా సుజనుల్ సుఖవృత్తి నుండఁగా. ౨౦ 925

చ. ఇతరులు చేయఁ జాలరని ఽ యెంచియె యప్పనిఁ జేయఁబూని త
చ్యుత! యని స్పష్టమౌ; మహిమ ఽ మొప్పెడు నోభగవంత! యోపరా
త్మ! తను విడంచు నేరికిని ఽ దథ్య మెఱుంగఁ దరంబుగాని య
ప్రతిమసురూప! యోగతతిఽపాలక! నీయవతారలీలలన్. ౨౦౪ 926

చ. మనుజుఁ డెవండు లోకముల ఽ మాధవుఁ డిచ్చట నిట్టి కార్యముల్
పొనరిచె నంచుఁగాని యిటు ఽ పూని యొనర్చె నటంచుఁగాని యి
ట్లనువుగఁ జేసె యత్నముల ఽ నంచునుగాని మఱెన్ని కార్యముల్
ఘనత నొనర్చెఁ జూడుఁ డనిఽకాని యెఱుంగునొ యేనెఱుంగఁజూ. ౨౧ 927

క. తలపోయ నీదుమాయా, విలసన మాత్మేచ్ఛరీతి ఽ వెలయుట దేవా
కలకాలము క్రీడింతువు, జలజాయతనేత్ర మౌని ఽ జనసుతిపాత్రా. ౨౧ 928

సీ. అట్లుగావున నసఽత్యస్వరూపంబయి స్వప్నతుల్యంబయి ఽ సంతతము ని
రస్తమైనట్టి యాఽప్రతిభాసము తగంగ బహుళదుఃఖాకృతిఁ ఽ బరఁగు నీజ

---

* "సృష్టావివాహం జగతోవిధాన ఇవత్వమేషోంత ఇవత్రినేత్రః" అని మూలము. "జగతస్సృష్టౌఅహమివబ్రహ్మేవ. విధానేపాలనేత్వమివ అంతేప్రళయే త్రినేత్ర ఇవ" అని వ్యాఖ్య.

గం బెల్ల నిత్యసుఖమయబోధాత్ముఁ డనంతుఁ డనంగ సంతతము కీర్తిఁ [ను
గనెడు నీయందె విఖ్యాతమాయాయోగమునఁ బుట్టుకను లయంబును గనుచు
తే. సత్యమైనట్లు చేతనశాలిరైన, పగిదిఁ దోఁచుచునున్నది పలుకులేల?
నీ వొకండవె సత్యమై నెగడి యాత్మ, శబ్దవాచ్యుండవై సుయశమునఁ దనరి.
క. మును పెప్పటినుండియు యుండును గావునఁ బురుషుఁ డనఁ గడుం జెలఁగుచు నూ
తనునివలెఁ బ్రాంతయయ్యును, గనఁబడుచుఁ బురాణనామకలన నెసఁగుచున్.
సీ. జ్ఞానసంకోచము మాని స్వయంజ్యోతి యనఁబరఁగుచు మఱియును ననంతుఁ
డనఁగ భాసిల్లి యీయఖిలంబునకుఁ గారణంబౌట నాద్యుఁ డనంగ నొప్పి
శాశ్వతుఁ డగుటచేఁ జక్కని నిత్యశబ్దముగల్గి నాశస్వభావ మెడలి
యక్షరుం డనుఖ్యాతి నందుచు విపరిణామరహితుఁ డవగుచు మహిమ మొందు
తే. కారణమున నజస్రసుఖప్రసిద్ధ, నామ మలర నిరంజననామధేయ [డవు నయి.
మొప్పఁగాఁ బూర్ణుఁ డవగుచు నొప్పి యద్వయుండ వగుచు నుపాధిముక్తుం
వ. అమృతుండనియుఁ బ్రఖ్యాతినొంది యున్న నిన్నుఁ బ్రత్యగాత్మస్వరూపమున
గురు వనెడుసూర్యునివలన లభించిన జ్ఞాననేత్రంబునఁ దెలిసికొనువారు సంసార
రూపానృతసాగరంబును దరింపఁ జాలుదురు ఆత్మస్వరూపు నాత్మస్వరూపునిగా
నెఱుంగనివారల కాయజ్ఞానము సాంద్రంబుగాఁ జీఁకటివలె నుండుఁగావున
నీజగంబు రజ్జుసర్పభ్రమంబు చందంబునం దోఁచు జ్ఞాననేత్రవిరాజితుం డారజ్జు
సర్పభ్రమంబు నొందక దాని నిరసించి సత్యస్వరూపం బిట్టిదని యెఱుంగం జాలి
యుండు మఱియు. ౨౫ 932
క. భవబంధమోక్షము లనం, గవఱలు నీరెండు నరయఁ గా సత్యతరజ్ఞ
సువిమలవిజ్ఞానత కో, యవనీశా! వేఱుగామి నాత్మ నెఱుఁగుమా. ౨౫ 933
సీ. నిత్యప్రకాశుఁడై నెగడుభాస్కరునకుఁ దేజంబు గల్పింపఁ దేజ మార్పఁ
గలుగు నహోరాత్రములు వేఱుదృష్టిచేఁ గనఁబడినను వస్తుగతిని నరయ
నట్టివి కాని యట్లరయ నఖండానుభవరూపుఁడవు నిత్యపావనుఁడవు
నైన నీయందు నోయఖిలేశ! వాస్తవంబులు గావు కనుక నే భూరిభయద
తే. మైన సంసారబంధము దానివలన, ముక్తియును జక్కఁ బరికింపఁ బొలుచు లోక
దృష్టిగమ్యంబులే కానియితరము లెటు, కావు జ్ఞానస్వరూప యగమ్యమహిమ.
వ. ఆత్మయందు దేహాదిభావనయు దేహాదులయం దాత్మాధ్యాసమును గల్పించుకొని
పరమాత్మ యెందో వెలుపలనుండునని వెదకుచుందురు. కట్టా! యిట్టి యజ్ఞులగు
మానవుల యజ్ఞానము నేమని యూహింపవలయు. ఈయన్వేషణంబుం దలంప
నంతర్నష్టపదార్థమును బహిర్భాగమున వెదకుచందంబున నున్నదికదా. చిజ్జ
డాత్మకంబైన దేహమునందే జడపదార్థముం బరిహరించి పెద్దలు చిదాత్మకుఁడ
వగు నిన్నుఁదలంతురు. వాస్తవముగా రజ్జు వొక్కచోఁబడియుండ దానిం

గాంచి యజ్ఞుఁడు సర్పమనితలంచి భయంపడి యయ్యదిభుజగముకాదు రజ్జువని నిశ్చయించుకొను నంతదనుక దానిని రజ్జువుగా నెఱుంగంజాలని యట్లు నజ్ఞానాధ్యస్తంబగు జడాత్మభావంబును దొలఁగింపక యాత్మజ్ఞానంబును వాఁడు పొందఁ జాలఁడు. ౨౮ 935

క. పరమార్థరూప మది యిక్కరణిఁ జ్ఞానైకసాధ్యకం బయినను శ్రీ
పరమేశ! నీదుపావన, చరణసరోజాత సుప్రసాదలవమునున్. ౨౮౪ 936

చ. అనుపమయోగదివ్యఫల ఽ మందనియాతఁ డదెంతకాల మిం
తనివచియింపరాని విధి ఽ యాత్మను దాఁ దలపోసియైన శ్రు
త్యనుమితమై యపారమయి ఽ యత్యమలంబును దావకంబునై
కనఁబడు తత్త్వముం దెలియఁ ఽ గాఁ గలఁడే పరమేశ! శ్రీహరీ! ౨౯ 937

క. కావున! శ్రీగోపాలా!, యీవపువున నేని పశువు ఽ లింక నవేవో
యావర్షములందే భవ, మేవిధి నాకైన నందునే నమలమతిన్. ౨౯౪ 938

*ఆ. నీదుభక్తవితతి ఽ నే నొక్కరుండనై, భవదుదారచరణ ఽ పల్లవంబుఁ
గొలువఁ గల్గునట్టి ఽ యలఘుమహాభాగ్య, మొందఁ గోరువాఁడ ఽ నో మహాత్మ!.

సీ. పరమేశ్వరా! క్రతూత్కరము లెవ్వనిఁదృప్తిఁ జేయఁజాలక యుండునో యనంగుఁ
డవగు నాసీవె వత్సవితతిరూపము నంది గోవులకును ఽ నర్భకతను
దనరి గోపికలకు ఽ స్తన్యామృతముఁ గ్రోలి ప్రమదంబుఁ గల్గించి ఽ పరఁగితి వటు
గావున గోగోపికలు తలపోయఁగ నతిధన్య లతిధన్య ఽ లౌర! భువిని

తే. నందగోపునిదౌ మందయందు నున్న, వారిభాగ్యం బదెట్టిదో ఽ భాగ్య మనఁగ
నద్దియే యౌర! వర్ణింప ఽ నలవిగాదు, పూర్ణతముఁడు సనాతనపురుషుఁ డజుఁడు.

క. పరమానందాత్మకుఁడును, బరిపూర్ణబ్రహ్మము నగు ఽ పద్మాక్షుఁడు తా
సురుచిర మిత్రుం డయ్యెను, బరికింపఁగ దాని మించుభాగ్యము కలదే. ౩౨ 941

క. వారల భాగ్యమహత్త్వం, బారయ శక్యంబుగామి ఽ నద్దానివిధం
బేరీతివర్ణ్యమగు నో, సారసపత్రాక్ష! జ్ఞానజడునకు నాకున్. ౩౨ 942

క. వినవయ్య! యహంకారం,బునకు నధిష్ఠాత యగుచుఁ ఽ బొలుచుశివుండున్
మనసునకుఁ బుద్ధిచిత్తా,దినిఖిల తనుభాగములకు ఽ దేవత లగుచున్. ౩౨౪ 943

తే. పొలుచు చంద్రాదులైన మేము తలపోయఁ
గను బదునొకండ్రుగ గణింపఁ ఽ గాఁ జతుర్ద
శతఁ దగినదేవతలము నీ ఽ చరణసరసి
[1]జాత మధ్వమృతాసవ ఽ మాతతముగ. ౩౩ 944

* "భవజ్జనానాం భూత్వాని షేవేతవపాదపల్లవమ్" అని మూలము. 1 "అంఘ్ర్యుదజమధ్వమృతాసవం తే" అని మూలము. "అంఘ్రీ ఏవ ఉదజే వారి జేతయోర్మధుమకరందః తదేవామృతంస్వాదుఆసవం మార్ద్వీకమ్" అని వ్యాఖ్య.

క. వనజాక్షా! యొకయింద్రియ,మును బాత్రముగా గ్రహించి ॥ భూరితరప్రీ
తిని బ్రత్యేకము పలుమఱు, మనసారఁగఁ గ్రోలుదుము క్రమంబున నహహా! ౩౩

క. ఘనతరభాగ్యం బిదియే, యనవచ్చును నిట్టు లొక్క ॥ టగు నింద్రియపా
లనమున నొప్పెడు మత్ప్రభృతినిర్జరులు సంతతంబు ॥ దేవాధీశా! ౩౩ 946

ఆ. భవదనూనకీర్తి ॥ పరిమళసౌందర్య,ముఖములను మనఃప్రమోద మొప్ప
చిత్త మూని సుంత ॥ సేవించినను గృతా,ర్థులముగా సతంబు ॥ తలఁతుము కద.

క. సతతము సర్వేంద్రియముల, వితతప్రమదం బదెంతొ ॥ వెలయ భవచ్ఛ్రీ
హితపదసరసిజసేవా, కృతి నమరెడు వారిమహిమ ॥ మెన్నఁ దరంబే. ౩౩ 948

తే. ఇంతయని దానివర్ణింప ॥ నేరికేని, తరమె? యాభాగ్య మెట్లు చేకురు నటన్న
నీజగంబున నందును ॥ నీవనమున, గోకులం బనుపావనక్షోణియందు. ౩౩౪

మ. శ్రుతిసంఘాతము లింతదాఁక మిగులన్ ॥ శోధించి యెవ్వాని స
త్కృతిపాత్రంబును బాదరేణువు రవంతేఁ గాన లేకుండు నా
శ్రితచింతామణి నా ముకుందు నిను నే ॥ చింతించి సర్వస్వ మీ
వె తగన్ సంతత మంచు నమ్మి జతనం ॥ బేదే భవత్ప్రీతికై. ౩౪ 950

క. ఒనరించుగోపకుల యం,దునొకని యమలాంఘ్రిరజము ॥ తోరపుభక్తిం
గనఁజేయుదాని బొందెడు, మనుజభవం బేదియేని ॥ మహిఁ బొందినచోన్. ౩౪

తే. గోపకులభాగ్యమహిమంబు ॥ కొఱఁతపడక
కల్గు భాగ్యాతిశయ మనఁగా నదె యగు
మనమునం గృత్రిమముఁబూని ॥ నిను వధింపఁ
గోరి సజ్జనవేషముఁ ॥ గోర్కిఁ దాల్చి. ౩౪ 952

క. చనుదెంచిన రక్కసి పూ,తనయే బకముఖ్యులైన ॥ తనవారలతో
నినుఁ బొందె సాధువేషం,బునకే యంతటిఫలంబుఁ ॥ బొందెంగాదే. ౩౪౪ 953

చ. ధనములు గేహముల్ సుతవితానసుహృత్తనువుల్ ప్రియంబులై
తనరెడుప్రాణముల్ మఱి యుదారతరాశయముల్ విశేష మే
మని గణియింపఁగాఁ దగున ॥ వన్నియుఁ ద్వచ్చరణార్పితంబులై
చనునటుచేసి యుండు గుణశాలురు గోకులవాసు లద్దిరా! ౩౪౪ 954

ఉ. ఎంతటిపుణ్యవంతులొ మఱెట్టిఫలంబును బొంద నర్హులో
స్వాంతమునం దలంపఁగను ॥ జాలను సర్వఫలప్రదుండవై
యింతనరాని శక్తిదగు ॥ నీవె సమక్షమునందు నుందు వి
ట్లింతటి పుణ్యమిచ్చితి వికేమి యొసంగఁగ నుందువో హరీ! ౩౫ 955

క. అది యిట్టిదనుచు నెన్నం,గఁ దరము గాకున్న యది జగత్ప్రియబంధూ!
యెదిదాఁక జనులు నీయం, దొదవనిభక్తి గలయట్టులుందురొ తలఁపన్. ౩౫

ఆ. అంతదనుక వారల వగురాగాదులు, స్తేనతుల్యము లగుధిష్ణ్యములును
గమలపత్త్రనేత్ర! కారాగృహంబులౌ, మోహ మంఘ్రినిగళమునగుఁ జుమ్ము. ౩౬

క. నీసంబంధము గల్గిన, నోసారసనయన! యవ్వియయున్ మాయ మగున్
నీసంశ్రయమున నబ్బని, యేసమధికఫలము గలదొ యెఱుఁగంజాలన్. ౩౭

తే. నీప్రసాదంబు నొందిననృపతతికిని, గలుగఁజేయ నానందనికాయ మెలమి
నిష్ప్రపంచుండవయ్యును నీవు మాయఁ, బూని లోకవిడంబనముగఁ జరింతు.

క. పరమేశ్వర! నీతత్త్వం, బరయఁగ దుర్జ్ఞేయమె యగు నైన నెఱుంగం
దరమగు మే మెఱిఁగితి మని, యురుమతులౌ కొంద ఱనుదు రూహాతనరఁగన్.

క. తెలియుదురుగాక వారలు, తెలిసికొనంజాల నేను దెలిపెద సత్యం
బలఘుమహత్త్వము నీయది, ఖలహరణా! నామదికిని గాయంబునకున్. ౩౮

క. వాక్కునకు గోచరింప ద, దెక్కరణి నటంచు నాదుహృదయ మెఱుఁగుఁ జు
మిక్కైవడి నన నేటికి, మ్రొక్కెద నాకేమి యెఱుఁగఁబోల దటంచున్. ౩౯

సీ. శ్రీహరీ! పరమేశ సేవకాభీష్టద సర్వదర్శనుఁడవు సర్వసాక్షి
వట్లుగావున సర్వ మరయంగఁజాలుదు వీజగంబులకెల్ల నీశ్వరుఁడవు
జగ మెల్ల నీయందె సత్యముగా నర్పితం బయ్యె నాకు నితాంతకరుణ
ననుమతి నొసఁగుమా యవ్యయా! శ్రీకృష్ణ! వృష్ణికులాంభోజవితతిభాను

[1]తే. క్ష్మామర ద్విజ పశుకంధిచంద్రతుల్య! ఘోరపాషండ నిబిడాంధకారహరణ!
దానవాంశజ! కంసాదితతినుదయము, ననె హరించుచురవితుల్యతను వెలయుదు.

క. వనజాతమిత్త్రుఁడాదిగఁ, గనఁబడు దేవతలు మ్రొక్కఁగాఁ దగు దీవే
వనజాక్ష! యాకల్పం,బును మ్రొక్కుదు నీకు సర్వభూతాధిపతీ! ౪౦ 964

చ. అని వినుతించి శ్రీవిలసదంఘ్రిసరోజము లాత్మమస్తకా
ళిని స్పృశియింప లోకముల లీల సృజించువిధాత వందనం
బొనరిచి త్రిఃప్రదక్షిణము లోపికమై నొనరించి సత్యనా
మ నిజనివాసమున్ దివిజమానినికాయముఁ జేరె నెట్టులో. ౪౧ 965

చ. హరియును స్వాత్మజన్మునకు నట్టులనుజ్ఞ నొసంగి పూర్వమే
ధరణితలంబునందు సఖితల్లజయుక్తిని దా వసించెనో
స్థిరవిభవంబుగాఁ దనరు ద్వీపవతీపులినంబు దాని స
త్వరమునఁ జేర్చె వత్సముల బాలకులన్ దనమాయ యేర్పడన్. ౪౨ 966

ఉ. ఆపులినంబునందుఁ గలయాత్మసఖుల్ సుఖరీతిఁ బూర్వమే
యేపగిదిన్ వసించిరో యదేవిధ మొప్పఁగ నుండి రంతలో

---

1 "క్ష్మానిర్జర ద్విజపశూదధి వృద్ధికారిన్" అని మూలము. "తేషాంవృద్ధికారిత్వేన హే చంద్రోపమ" అని వ్యాఖ్య.

నాపరమేశుమాయ నొకయబ్దము చెల్లియు వారిదృష్టికిన్
దోఁపక యే క్షణార్ధముగఁ దోఁచెఁ బరీక్షిదిలేశచంద్రమా! ౪౩ 967

ఉ. ఏవిభుమాయచేత జగమెల్లను మోహితమౌచు స్వాత్మనే
కావలె నంచుఁ బల్మఱు నికామము విస్మృతిఁ గాంచుచుండు నా
పావను మాయచే మనసు బల్విడి మోహితమై తగంగ నే
యేవరుసన్ స్మృతింగను నదెవ్వరిచిత్తము సుంత యెన్నుమా! ౪౪ 968

చ. ఇది యొకవింతయే శిశువు లించుక క్షుత్తును దృష్ణలేక యు
న్నది పరమేశుమాయ తరమా నెఱుంగఁగ; నిట్లు వారల
య్యదనున నాత్మమిత్రతము నాహరిఁ గాంచి క్షణంబులోననే
వెదకియె వచ్చినాఁడ వట విందున నీ వరుదెంచునంతకున్. ౪౫ 969

తే. ఒక్కఁడైన మాలోపల నొక్కకబళ, మైనఁ దినలేదు భక్షింప నరుగుదెమ్ము
సత్వరంబ భక్షింత మీచలిదియన్న, మనిరి తమచంద మెఱుఁగనియజ్ఞు లగుట.

క. అంత హృషీకేశుండును, సంతసమున నవ్వుచున్ స్వసఖబృందముతో
వింతగ నన్నము దిని యా,[1] చెంతందగు పాముతోలు చెలికాండ్ర కొఁగిన్. ౪౬

క. కనఁబఱచుచుఁ బల్లెకు నా, వనమ్మునుండియె మరల్చె వారిని నపుడా
వనజాక్షుఁడు తనమస్తకమున బర్హప్రసవహారము ధరించి తమిన్. ౪౭ 972

సీ. నవధాతుచిత్ర మండనచిత్రితాంగుఁడై [2]మహితవేణురవంపుమహిమఁ బత్ర
కల్పిత కోమల కలనాదమున శృంగమృదుతమధ్వనిఁ గృప మించుతనదు
మనమున కుత్సవం బొనరింపఁగాఁ దోడిబాలకుల్ తనదగుభవ్యకీర్తి
చరిత మింపులుగుల్క చందానఁ బాడంగ వ్రజసుందరీమణీరాజినయన

ఆ. ములకు నుత్సవంబు గలిగించు సుందరాకార మొప్ప వత్సకలితుఁ డగుచు
మందఁ జేరె నపుడు బృందారకేశ్వర, వందితాంఘ్రిపాద వనజుఁ డెలమి. ౪౮

చ. వనముననుండి బాలకులు వచ్చి యశోదకు సంతసంబు గూ
ర్చు నితఁడు నేఁడు కాఱడవిఁ జొచ్చి మహోత్తరమైనసర్పమున్
దనదగుశక్తిఁ జంపి మముఁ దన్ముఖగహ్వరసీమనుండి కా
చె ననుచు నెల్లవారు వినఁ జెప్పిరి గోవ్రజమందుఁ జక్కఁగన్. ౪౯ 974

చ. అని శుకయోగి పల్కవిని యర్జునపౌత్త్రుఁడు బ్రాహ్మణోత్తమా!
వినవినఁ జిత్ర మయ్యెడిని వే వివరింపుము స్వాత్మజాళిపై
ననువుగ నింతదాఁకఁ బొలుపారని ప్రీతిఁ బరాత్మజన్ముపై
జననము నొంద మందఁగల సర్వమనుష్యుల కేమిహేతువో. ౫౦ 975

---

1 "దర్శయంశ్చర్మాజగరమ్" అని మూలము. 2 "ప్రోద్దామవేణుదళశృంగరవోత్సవాఢ్యః" అని మూలము.

చ. క్షితిపతి యిట్లు ప్రశ్నమును జేయఁగ నాశుకయోగి దాని కీ
గతి బదు లొప్పఁజెప్పె నృపకాంత! జగంబునఁ గల్గు భూతసం
తతికిని నాత్మ వల్లభత తద్దయునుండును దానివంక న
ర్థతనయముఖ్య వస్తుసముదాయముపైఁ దగుప్రీతి యబ్బెడున్. ౯౦ 976

*సీ. కావున రాజేంద్ర! కాయధారుల కెల్ల స్వస్వకాత్మక మనఁజాలు నట్టి
దగు నహంకారాస్పదాంగంబుపై నెంత ప్రీతియుండునో యంత ప్రీతి పుత్ర
ధనగృహాదులయందుఁ దగియెయుండదు మమతాస్పదంబులు గానట్టులగుట
నీయర్థమే తలపోయ దేహాత్మవాదులకు సమానమై వెలయుచుండు

ఆ. భూమిపాలవర్య! భూతజాలమునకు, స్వతను వెట్లు ప్రియమొయితరములగు
తదనుబంధి వస్తుతతులు ప్రియంబులు, గాకయుండుట కిదె కారణంబు. ౯౧

క. తను వాగి జీర్ణించుచు నుం,డిన జీవితమందు నాశ నెలకొని యభివృ
ద్ధిని గాంచుచుంటఁ దలపో,సినచో నీయర్థ మెల్ల సిద్ధంబె యగున్. ౯౨ 978

వ. దేహ మహంకారాస్పదంబుగాక మమతావిషయంబే యయినచో నాత్మ యెట్టు
లట్లు ప్రియంబు గాదని యెఱుంగందగు. కాఁబట్టి పట్టుదలం బరీక్షించిన దేహ
ధారులకెల్ల నాత్మప్రియతమంబు చరాచరంబైన యీజగజ్జాల మెల్లఁ దదర్థం
బని తలంపుము. ౯౩ 979

తే. అట్టియాత్మల కెల్లను నాత్మ కృష్ణుఁ
డగును వేఱొక్కరుఁడు గాఁడు హరి యతండు
విశ్వహితము నాపాదింప వితతనైజ
మాయ నైకొనియే దేహిమాడ్కిఁ దోఁచు. ౯౪ 980

క. స్థావరజంగమరూపం, బౌ విశ్వం బెల్ల నరయ హరిరూపంబే
యై వఱలు ననుచుఁ దత్త్వం, బీవిధమున నెఱుఁగువారి కేవస్తువులున్. ౯౫

క. భగవన్మయములు గానివి,యు గలవటం చెపుడు దోఁపకుండును వారే
జగమెఱుఁగు వా రటన్నఁగ, జగదీశుండై వెలుంగుచక్రి సతంబున్. ౯౬ 982

సీ. సర్వభూతములకు సత్యంబు పరమార్థ మగుఁగారణంబుల కఖిలములకుఁ [మె
గారణంబును నగుఁ గనుక శ్రీహరిభిన్న మెయ్యది యుండునో యెఱుఁగఁ దర
దాని నిరూపింపఁ దగినవాఁ డెవ్వఁడే నుండునే పావనం బురుతరంబు
నగు యశంబున నొప్పునట్టి మురారి సత్పదపల్లవము సాధుభక్తులకు స

ఆ. మాశ్రయంబు నగుట నద్దాని నౌకగాఁ, దలఁచి యాశ్రయించు ధన్యమతుల
కరయ నీభవాబ్ధి యగును గోవత్సపా,దప్రమాణ మిద్ది తథ్యము సుమి. ౯౭

* "దేహాత్మవాదినాం పుంసా మపిరాజన్య సత్తమ, యథాదేహః ప్రియతమ స్తథానహ్యాను యేచతం" అని మూలము.

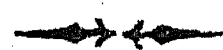
క. పరమపదం బనవారికి, నరయంగ స్వస్థానమె యగు నాపద్ధేతూ
త్కరములు వారికిఁ గలుగవు, ధరణీపతిచంద్ర! యెఱుఁగఁ దగు విషయ మిదే.

క. హరి కౌమారమునందు నొ,నరిచినఁ బౌగండమందు నర్హ వితతంబౌ
చరితము దానిం జెప్పుట, తరమగు నె ట్లన్న ప్రశ్నతతి కి_త్తజేనిన్.౧౮౪ 985

క. వివరించి బదులు చెప్పితిఁ, బ్రవిమలచిత్తులయి పొల్చుబాలుర తనతో
డ వనికి రా నట శ్రీహరి, యవతారఫలంబుగూర్చు న ట్లాడుటయున్. ౧౯

సీ. అఘదనుజునిముట్టి హాత మొనరించుట, పులినతలంబునఁ జలుదులార
గించుట తనదగు కేవలచిద్విలాసము సుంతచూపుట కమలగర్భుఁ
డతిభ_క్తి నుతియించుటను నీమహాపుణ్యకథలను విన్నఁ జక్కఁగఁ బఠించి
నను సకలార్థంబులను గాంచుమనుజుండు, క్ష్మాపాలచంద్ర! యిక్కరణి బాల్య

తే. మచట నారామకృష్ణు లాయర్భకతతిఁ, గలిసి కనుమూసిగంతల లలితసేతు
బంధనమ్ముల మర్కటప్లవనముఖము,లైన కృత్యంబులను దాఁటి రద్భుతగతి.

పదునైదవయధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణుఁడు రామాదులతో వనమున విహరించుట.

క. వినుముపరీక్షిద్రాజా!, వనజాక్షుని యవలిచరితఁ బౌగండవయ
స్సున రాముఁడు కృష్ణుండును, మనసుల గోపార్భకులు ప్రమద మొందుగతిన్.౪

క. చరియించుచు గోగణముల, నరణ్యముల మేపుచుఁ మహాపావనప
త్సరసిజముల బృందావన,ధరణిం బావనతఁ గాంచఁ దమిఁ జేసిరొగిన్. ౧ 989

ఉ. అ_త్తఱి మాధవుండు తనయగ్రజుతో స్వయశంబుఁ దెల్పున
త్యు_త్తమగేయజాలము మహోత్సుకతఁ సఖులెల్లఁ బాడఁగా
నె_త్తఱి నెవ్వరుఁ వినని యింపు జనింపఁగఁజేయు వేణువుం
జి_త్తము పల్లవింప ముఖసీమను జేరిచి యూఁదుచుఁ ద్వరన్. ౧౪ 990

ఉ. మందలు ముందుచేరఁ దనమానస మయ్యెడ వారితోడఁ గే
ళిం దులతూఁగఁ గోరఁ బటులీలల కాస్పదమై పశవ్యమై
సుందరభవ్యపుష్పగణశోభితమై తగు కాననంబు నొం
దెం దమి నందు భృంగతతి దివ్యమరందము గ్రోలి యేపునన్. ౨ 991

క. మృదుమధుర ఝుంకృతులచేఁ, బొదలుచు నుండంగ మృగసమూహము పక్షుల్
రొద లొదవఁ జేయుచుండఁ, విదితాత్ముల మానసంబువిధమున మిగులన్.౨౪

క. విమలములైన జలంబులఁ, గమలాకరములు చెలంగఁ గమ్మనితావుల్
రమణిం గూర్చుచునుండఁ బవమానుఁ డత్తావు లొప్ప వ్యాపింపంగన్. 3 993

క. మనమున కెంతో మోదం,బును గూర్చెడు నయ్యరణ్యమును శ్రీకృష్ణుం
డును గాంచి యందు విహరిం,పను వాంఛం బూనెఁ గృత్యపటల మెఱుఁగుటన్.

చ. వనమున నందునందుఁ గడుభాసిలు నెఱ్ఱనిపల్లవంబులం
దనరుచుఁ బూవుగుత్తులయుఁ దద్దయుఁ బండినపండ్లయుర్ భరం
బున విటపోత్తమాంగములు భూమికి వంగి సహోదరద్వయం
బు నడుగులర్ స్పృశించువిధమును గనఁజేయుచు నుండె నెంతయున్. ౮ 995

క. మనమునకు మోద మొసఁగెడు, వనస్పతుల వానిఁ గాంచి బలభద్రునితో
వనజాక్షుఁ డాదిపూరుషుఁ, డనె నిట్లని నవ్వు మోమునందు నటింపన్. ౮ 996

మ. కనుమా యగ్రజ! యీవనస్పతులు చోక్కం బైనభక్తిన్ సురా
ర్చనముం గాంచెడు నీపదాంబుజముఁ బూజాసాధనంబౌ ప్రసూ
ననికాయంబు ఫలాళిఁ గైకొని తమోనాశార్థమై శాఖలన్
వినయం బొప్పఁగ మ్రొక్కుచున్నవి బలే విశ్వాస మేపాటిదో?. ౮౫ 997

చ. తరుజననంబు పాపసముదాయము చేతనె కల్గుచుంట దు
స్తర మగునయ్యఘుం బడఁపఁజాలు భవత్పదపంకజద్వయం
బురుతరభక్తిఁ గొల్చి యది యూడఁగఁ జేసికొనంగఁ గోరి యీ
తరువు లిటుల్ పొనర్చెడి నితాంతము శ్రద్ధ మనంబులం దగన్. ౯ 998

సీ. ఆదిపూరుష! దేవ! యఖిలజగత్పావన మగునీయశము సంతతము పట్టు
దలల నీయళిగణములు గాన మొగిఁ జేయుచును భజించెడిఁ దలంప నివి లోక
సాధారణము లగుషట్పదములు గావు వనమున నియ్యెడ మనుజవేష
మున నిగూఢంబుగాఁ దనరు దైవము నిన్ను భజియింపఁగా ముఖ్యభక్తులైన

తే. మునులు షట్పదవేషముల్ పూని యాత్మ
దైవతము నిన్ను సేవింపఁ దలఁచి యిట్లు
గూఢముగ నున్నవారు నిక్కువము పూజ్య
నెమిళు లివి యాడుచున్నవి నిన్నుఁ గాంచి. ౬ 999

క. హరిణాంగన లిచ్చో ని,ర్భరమోదము నొంది గోపవనితామణు ల
ట్లురుతరకటాక్షదృష్టులఁ, బరఁగం జేయుచుఁ బ్రియంబు వాటించుఁ జుమీ. ౯౫

చ. పికములు సూక్తిజాలములఁ బ్రీతిని గల్గఁగఁజేసెడున్ మహా
త్మక! వనమందు నుండియును ధన్యములే యివి యెల్ల నెంతో వే
డుక నిలుసేరువారలఁ గడుంగడుఁ బ్రీతిని నాదరించుటే
సకలవిధంబులం గనిన సాధునిసర్గము గాదె యోవిభూ!. ౬ 1001

క. ఈపుడమియు నియ్యెడలం, వ్యాపృతతృణవీరుధములు భవదమలాంఘ్రి
వ్యాపారంబున ధన్యము,లై పరమపవిత్రములయి యలరెం గంటే. ౬౫ 1002

సీ. భవదీయనఖరసం।స్పర్శమునం జేసి తరులతాదులు పవి।త్రంబు లయ్యెఁ
గరుణావలోకనా।కలితంబు లగుట నేఁ డిందున్న నిమ్నగ। లిందుఁ గల్గు
నద్రులు పతగమ్ము। లఖిలమృగంబులు ధన్యంబులయ్యె; శ్రీ।తరుణి కోరు
భవదురువక్షంబు। వదలని తమిచేతఁ గనుచుంట గోపికల్। కడుఁ గృతార్థ
ఆ. లయి రటంచుఁ బలికి। యంతట శ్రీకృష్ణుఁ, డతిముదంబు వెలయ। నమలసంప
దలఁ జెలంగుచున్న। ధన్యబృందావన,మందు ననుచరాళి। యాశ్రయింప. ౮౪

క. గిరితటములఁ గాళిందీ, సరిత్తటంబులను ధేను।సమితియు మేయన్
దిరుగుచుఁ గ్రీడించెను దన, చరితముఁ బాడుచును దోడ। సఖులును దిరుగన్.

చ. సుమమకరందపానముల। సొక్కి మధువ్రతముల్ చెలంగి యిం
పు మదికిఁగూర్ప ఝుంకృతులఁ। బూన్కి నొనర్పఁగ రాముఁడున్ సఖుల్
మమతనుఁగూడియుండఁ గుసు।మంబుల దండలుదాల్చి తన్నినా
దముగతిఁ బాడుచుండు నొక।ధాత్రిని రాజమరాళముల్ తమిన్. ౧౦ 1005

ఉ. గుంపుగఁగూడి హాయిగను। గూజితముల్ పొనరింపఁ దానునున్
సొంపుగ వానిచందమునఁ। జొక్కుచుఁ జేయును గూజితంబు న
ట్టింపుగఁ గేకులొక్కయెడ। నృత్యముచేయఁగఁ దానునట్లె నృ
త్యంపుఁదెఱంగు కానఁబడు।నట్లు కరంబులఁ ద్రిప్పు నవ్వఁగన్. ౧౧ 1006

[1]ఉ. ఒక్కయెడం దృణాశఁగొని। యొండొకదవ్వున నున్నచోటికిం
గ్రక్కునఁ బోయియున్న పశు।కాండము గోవులు గోపబాలకుల్
మక్కువ నొందు నట్టిఘన।మంద్రరవంబునఁ బేరుపెట్టి యీ
ప్రక్కకు రమ్మటంచుఁ బలు।భంగులఁ బిల్చును నందసూనుఁడున్. ౧౨ 1007

తే. క్రౌంచపిట్టలు చక్ర।చకోరకములు
మఱి భరద్వాజములు బర్హి।మండలములు
కూయుచుండఁగ నట్టులే। కూయు నొకట
వ్యాఘ్రములును మృగేంద్రముల్। వడిగ నడర. ౧౨౪ 1008

[2]చ. కదుపులు వానిఁగాంచి వడిఁ।గాఁ బరువెత్తఁగ దాను గూడ న
య్యదనున భీతినొందినటు। లాపశుబృందముతోడఁ బర్విడున్
ముదమున నాటలాడి శ్ర।మమున్ గని గోపకునంకసీమపై
నఁ దలనుజేర్చి దిండుగఁ గొ।నంబడ నయ్యది యున్న యన్నకున్. ౧౩౪ 1009

ఆ. అడుగులొత్తి తానె। యాదృతి నుపచార,ముల నొనర్చి శ్ర।మముఁబోవఁజేయు
నిట్లు హరియొనర్ప। నెలమి గోపకుమారు, లాడుచున్నఁ బాట।పాడుచున్న. ౧౮

---

1 "క్వచిదాహ్వయతి ప్రీత్యా గోగోపాలమనోజ్ఞయా" అని మూలము. 2 "అనుశాలిన్య సత్వానాం భీతవద్వ్యాఘ్రసింహయోః" అని మూలము.

క. ఎగురుచునున్నఁ బరస్పర,ముగఁ బెనఁగుచునున్నఁ గృష్ణుమూర్తియు హాలియుఁ
సొగసుగఁ గరములఁ బెనచుచు, నగుచు సెబాసంచు నెమ్మనంబు లలరఁగన్. ౧౫
సీ. అగ్గించుచుందు రకట్టాకాన శ్రీకృష్ణుఁ డొక్కచోటను బాహుయుద్ధకేళి
విహరించి శ్రమమొంది । విటపిమూలంబునఁ జిగురుటాకులనైన । సెజ్జయందు
బాలకాంక మ్ముపబర్హణంబుగ శయనింపఁగా నమ్మహానీయమూర్తి
కొక్క కొందఱు మహోద్యోగంబునం బాదసంవాహనము చేయసకలపాప
తే. హారముగా మఱికొందఱు । హారికీసల
యాదినిర్మితసురుచిర । వ్యజనములను
విసరుదురు మఱికొంద ఱా । వేల్పుతేని
కమ్మహాత్మునకుఁ స్నేహ । మతిశయిల్ల. ౧౬ 1012
క. అనురూపగీతముల నెమ్మన మెంతయు హాయినొందమాడ్కి మృదుతర
ధ్వనిఁ బాడుదు రివడువునఁ, దనదుస్వరూపంబు నెఱుఁగఁ । దగ కుండంగన్.
క. తనమాయచేత గూఢము,గను జేయుచు గోపబాలకత్వముఁ జరితా
ళిని గనఁబఱచుచు సాగర, *తనయాలాలితమనోజ్ఞతర పదయుగుఁడై. ౧౮ 1014
క. ప్రాకృతులలోనఁ దా నొక, ప్రాకృతుడుంబోలెఁ గేళిఁ । బాటించుచు స్వే
చ్ఛాకలితలీల నీశత, నే కనఁబడఁ జేయుచుండెఁ । గృష్ణుం డొకటన్. ౧౯ 1015

ధేనుకాసురుని రాముఁడు వధించుట.

క. ఈరీతిఁ విహరించుచు, సారసపత్త్రాక్షుఁ డుండె । సాంద్రాటవిలో
శ్రీరాముఁగూడి బాలక, వారము కొలువంగ స్వేచ్ఛ । వర్ధిలుచుండన్. ౧౯
క. కలఁ డొక్కఁడు శ్రీదాముం, డలఘుగుణాకరుఁడు నాఁగఖ్యాతిం దగి మి
త్త్రులలోన మిత్త్రుఁడై పెం,పలరఁగ హరిరాములకు విహారములందున్. ౧౯
తే. తోడుగా నుండె సుబలుండు । స్తోకకృష్ణుఁ
డాదియైన గోపాలుర । ననుఁగుసఖులఁ
గూడి యొకతఱి నాతండు । కోరి కృష్ణు
కడకు నేతెంచి యిటుపల్కెఁ । గమ్రభణితి. ౨౦ 1018
క. రామా! రామా! శ్రీకృష్ణా! మర్దితదుష్టదైత్య! । యస్మద్వాక్యం
బేమఱక వినుఁడు కలదొక, భీమాటవి దవ్వుగాని । పృథ్వి నదితగున్. ౨౦ 1019
ఉ. తాళమహీరుహంబు లటఁ । దద్దయు నొప్పెసలారుచుందు నం
దోలి బృహత్ఫలప్రకర । ముర్విపయిం బడియుండుఁ గొన్ని యీ
వేళనొ రేపొ పండి పడ । వేచియె యున్నటు లుండుఁగాని యా
జోలికిఁ బోవ రెవ్వరనఁ । జోద్యమగుఁ వినుఁడీ వచించెదన్. ౨౧ 1020

* "గోపాత్మజత్వం చరితై ర్విడంబయన్ రేమేరమాలాలిత పాదపల్లవః" అని మూలము.

క. సురవైరి ధేనుకుండను, దురాత్ముఁ డొక్కండు వనిని । దోఁచి ఫలసము
త్కరముం దినుచుండున దెవ్వరికే నవి చిక్కకుండు । వానిభయమునన్. ౨౨

చ. అతఁ డతివీర్యవంతుఁ డసురాగ్రణి యోబలభద్ర! కృష్ణ! యా
దితిజుఁడు గార్దభాకృతిని । దేజరిలున్ మఱి వానిఁబోలి త
ద్ధితమును గోరుచుట్టము లహీనబలాఢ్యులు కూడియుంద్రు; మ
ర్త్యతతిని జంపువాఁ డగుటఁ । దద్వనభూమికిఁ బోవ రెవ్వరున్. ౨౩ 1022

చ. మరణపు భీతిదంబగుట । మానవహంతయె యందునుండుటన్
నరు లెవరేని భీతిని జనం దలపోయరు; కాన నవ్వనం
బరుదుగ నిర్జనం బగుచు । నయ్యసురవ్రజజుష్టమౌచు భీ
కరముగఁ దోఁచెడున్ బశునికాయము పక్షులు కూడ లేవటన్. ౨౪ 1023

చ. కనుకనె మంచివాసనలు । క్రమ్ముకొనం బడియుండు పండ్ల నే
మనుజులుగాని తిన్నదియె । మాకు వినంబడ దింతదాక నో
యనఘమనీషులార! యిసుమంత కనుంగొనుఁ డాఫలాళి చ
క్కని వగువాసనల్ కలయఁ । గ్రమ్మెడు నల్గడలన్ నితాంతమున్. ౨౫ 1024

క. మనకుంగూడఁ బరిమళ, మనూనహర్షంబు నించె । నావాసన మూ
ర్కొనుఁడీ! యని కృష్ణుని గని, వనజాయతనేత్ర! యట్టి । వాసనచేతన్. ౨౬

చ. ఫలముల వానినిం దినఁగ । భావము లాశపడెన్ మహాత్మ యా
ఫలముల మాకొసంగు బలభద్ర! ఫలంబుల పైకి మామనం
బులు పరువెత్తుచున్నయవి । పోవుదమే యట కిప్డె మీకు నీ
పలుకులు సమ్మతంబు లగుభాగ్యముగల్గిన నంచుఁ బల్కనన్. ౨౭ 1026

మ. చెలికాఁ డిట్లువచింపఁగా విని సుహృచ్చిత్తేష్టముం దీర్పఁగాఁ
దలఁపుల్ గల్గిన యాసహోదరులు స్వాంతంబుల్ ప్రమోదాబ్ధిలో
పల మున్గన్ గడు నవ్వుచుం బ్రభుత నొప్పం గాంచువారౌట వా
రలు తో రాఁగ మహావనంబునకుఁ జేరం బాఱి రొక్కెత్తునన్. ౨౮ 1027

మ. బలుఁ డాతాళవనంబు చేరఁగ మహాబాహుండు గానన్ భుజం
బుల నాతాళమహీరుహంబులఁ గడుం । బూన్కిన్ వడిం బట్టి త
త్ఫలముల్ రాలఁగ నూఁచె మత్తగజనాథప్రాభవం బొప్పఁగా
ఫలసంఘంబులు భూమిపైఁ బడెడుశబ్దం బుత్కటంబై తగన్. ౨౯ 1028

శా. ఆనాదంబు శ్రుతిద్వయిం జొరఁగ దైత్యస్వామి సక్ష్మాధరం
బౌ నీభూతల మెంతయున్ వడఁకున । ట్లాచప్పుడుంబట్టి యా
కానం జేరఁగవచ్చె; స్వీయబలముం । గన్పింపఁగా రామునిం
గానంగాఁ జని వెన్క నున్నపదయుగ్మం బట్టె జాడించుచున్. ౩౦ 1029

శా. రామోరస్థ్సలమెల్లఁ దత్పదహతుల్ గ్రమ్మంగఁగా శబ్దమున్
భీమం బౌగతిఁజేసి చుట్టుతిరిగెం బృథ్వంగ మొప్పంగ; న
ళ్లే మిన్నందెడుకోప మూని మఱి యెంతేఁ బూన్కి పూర్కొంచు ను
ద్దామప్రక్రమతం బరాఙ్ముఖుఁడునై దర్పంబు పొంగన్ వడిన్. ౩౦ 1030

చ. వెనుకటి కాళ్ల నాహలిని వింతగఁ దన్నె బలుండు క్రోధియై
దనుజుని ప్రత్యగంఘ్రులను దర్పము పొంగఁగ నొక్కచేతిచే
త నొడిసిపట్టి గిఱ్ఱు మనుధ్వానము గల్గఁగఁ ద్రిప్పిత్రిప్పి ఱె
వ్వన నొకతాళభూజశిఖఁ బొందుగతిన్ విసరెన్ జవంబునన్. ౩౧ 1031

చ. కరమునఁ బట్టిత్రిప్పుటనె గార్దభరూపుఁడు ధేనుకుం డసూ
త్కరములు పాఱిపోవ మృతిఁగాంచెను వృక్షశిరంబు గొప్పదై
యరుదుగనుంట రాక్షసుని యంగము తాఁకున నట్టె కూలుచుం
బరిసరవృక్షమందుఁ బడి బల్విడి దానిని గూల్చి కూలెఁ దాన్. ౩౨ 1032

చ. అదియును జేరువందగిన యట్టిద్రుమంబును గూలఁ జేయుచున్
గదిసెను భూమి నయ్యదియుఁ గ్రన్నన వేఱొకతాళభూజమున్
జదియఁగఁజేసి తాఁ బడియె క్ష్మాస్థలి; నీగతి రాముఁ డెంతొ లీ
లదనరఁ జేతఁజిమ్మిన పలాలభుగంగము తాఁకినంతనే. ౩౩ 1033

క. తాళద్రుమములు పెల్లుగ, నోలిం గంపించె వాయువుద్ధతి వీవం
గూలెడు తరువులగతి నిం,కేలా పలుకంగఁ జిత్ర మిది యగు ననుచున్. ౩౪

తే. [1]తంతువులయందుఁ బటము చందమున విశ్వ
మెల్లఁ దనలోన నిముడంగ నుల్లసిల్లు
నయ్యనంతుఁడు భగవంతుఁ డైనరాము
నం డిదేమాత్రమే వింత యనఁగఁ దగదు. ౩౫ 1035

ఉ. ధేనుకు పాటుచూచి బలదేవుని గృష్ణుని దీవ్రకోపులై
దానవుచుట్టముల్ గదిసి దర్పము పొంగఁగ గార్దభాకృతిం
బూనినవారు కావుననె పూన్కి నెదిర్చిరి రామకృష్ణు లా
దానవగార్దభంబుల నితాంతము లీల చెలంగునట్లుగన్. ౩౬ 1036

చ. వెనుకటికాళ్లఁ బట్టుకొని వీచుచుఁ దాళమహీరుహాళిపై
నను బడమోఁది చంపిరి వనస్థలి రాలినతాటిపండ్లచే
దనుజశవాంగసంహతిని [2]దాళకుటాగ్రములన్ వికీర్ణమై

1 "నైతచ్చిత్రం భగవతివ్యానంతే జగదీశ్వరే, ఓతం ప్రోతమిదం యస్మిం స్తంతుష్వంగ యథాపటః" అని మూలము. రాముఁడు కృష్ణున కంగమనుమాట దీనిచే నపాస్తమని యెఱుంగవలయు.
2 తాళకుటాగ్రములన్ = తాటిచెట్లకొనలను.

ఘనములు చిత్రవర్ణములు । గ్రమ్మ నభం బెటు లట్లు గన్పడెన్. ౩౭ 1037

ఉ. రాముఁడు కృష్ణుఁ డివ్విధి నరాతులఁ జంపిన యమ్మహాకృతిన్
వ్యోమమునందు నిల్చి కని । యొప్పుగ వారలపైని నింద్రము
ఖ్యామరవర్యు లప్పు గురియంగను జేసిరి మ్రోఁగె దుందుభి
స్తోమము సన్నుతుల్ చెలఁగెఁ । దోరపుభీతి తొలంగె నవ్వనిన్. ౩౮½ 1038

క. అది మొద లావనమందునఁ
గుదిరినరాక్షసుఁడు లేకుటను మదులందున్
ముద మొదవ మానవులు వన
ము దగం జొరఁబడఁగ ఫలసమూహముఁ దినఁగన్. ౩౯½ 1039

క. ఆరంభించిరి పశువులు, చారుతరం బౌతృణంబు । సాధ్వస మింతేఁ
జేరనిమదితో మేసెను, శ్రీరమణుఁడు గోపబాల సేవితుఁ డగుచున్. ౪౦ 1040

క. తనకీర్తి విన్నమాత్రం,బున నే తనపేరు స్మరణమున గొల్కటఁ దె
చ్చినయంతనె సుకృతంబును, జనింపఁగాఁ జేయునట్టి । సన్మతియగుటన్. ౪౦½

క. ఖరకరుఁ డస్తంగతుఁడౌ, తరుణంబున సాగ్రజుఁడయి । తా వ్రజమునకున్
బరమాద్భుతిఁ జనె వనిఁగల, విరుల్ ధరియించి రుచిర । విపులేక్షణుఁడై. ౪౧

క. అరిగెడు ధేనూత్కరముల, చరణరజము కుంతలగతచంచద్బర్హా
భరణంబునఁ గ్రమ్మఁగ సురు,చిరమందస్మితము లొలయఁ । జేరెన్ మందన్. ౪౧½

తే. వేణునాదంబు మధురమై । వెలయుచుండఁ
జేయుచున్ వెంటవచ్చు సామాయికులగు
బాలకులు స్వీయయశమును । బాడుచుండ
గోపికలు తన్నుఁ జూచెడుకోర్కి రాఁగ. ౪౨ 1044

క. హరి మందఁ బ్రవేశించెను, ద్వరపడి వ్రజసుందరీవతంసములు సురే
*శ్వరుఁ డగుముకుందువదనాం,బురుహామరందమును నేత్రపుష్పులిడలిచేన్. ౪౨½

క. తనివాఱఁగఁ గ్రోలుచు నా,తనిఁ బగలంతయును బాసి । తా రుండినదా
నిన గల్గినపరితాపం,బును బాసిరి మఱియు గొల్లపూబోఁడు లొగిన్. ౪౩½

సీ. మంజుల మందాక్షమండిత హాసవినయములు చెలఁగ నోన్నఁ దగుచున్న
సదపాంగవీక్షణసమితిఁ బైఁ బరఁగింప నట్టిసత్కార మొయ్యన గ్రహించి
శ్రీకృష్ణుఁ డమ్మందఁ । జేరెను బుత్రవత్సలత నొప్పారెడు । ధన్యచిత్త
లగు యశోదాదేవి । యారోహిణియు నట్లు వచ్చినయాత్మసంభవుల కెట్టి

తే. సమయమున నేవిధంబునఁ । జక్క వారు
కోరుదురొ యట్టులన్నియుఁ । గూర్చి యాశి

* నేత్రపుష్పులిడలిచేన్ = కన్నులను తుమ్మెదలగుంపుచేత.

షముల నిచ్చిరి మఱియు నాసహజు లంగ
మర్దనంబుల నభ్యంగమజ్జనముల. ౪౪ 1047

క. వనమునకుం జని మఱివ,చ్చినమార్గాయాస మెడలఁజేయం దగువే
నిని నయ్యుపచారంబుల, నొనరుప బడలికలు వాయ । నొప్పిరి మిగులన్. ౪౫

చ. సురుచిరవస్త్రధారణము । సొంపగుగంధపుఁబూత లెంతొ సుం
దరముగ హారధారణముఁ । దద్దయు మేనుల కింపుఁబెంప న
చ్చెరువుగ నుండి తల్లులొగిఁ । జేర్చినస్వాదుతరాన్నభుక్తి నా
దరపరిలాలనంబులను । దా రొగిఁ దృప్తిని గాంచి యంతటన్. ౪౬ 1049

క. వరశయ్యల శయనించి ని,దురించి రిక్కరణి మందఁ । దోయజనేత్రుం
డరుదుగ భగవచ్చర్యలఁ, జరియించుచు నుండెఁ దెలియ శక్యమె వానిన్. ౪౭

క. ఈరీతిఁ బృందావన, భూరిపవిత్రస్థలముల । భూతేశ్వరుఁ డా
సారసనయనుఁడు తిరుగుచు, శ్రీరాముని బాసి యొకట । స్నిగ్ధయుతుండై. ౪౮

క. యమునానదికిం బోయె న, హిమాంశుతీవ్రప్రభావ । మెంతయు సంతా
పముగల్గఁజేయ నోర్వక, యమునాసలిలంబుఁ ద్రావి । రట గోగోపుల్. ౪౯

క. జల మది విషదూషితమై, మలినంబుగ నుండె నైన । మాననితృష్ణం
గలవిలపాటొందుచు గో,పులు గోవులు త్రావి విషము । పొలయుటచేతన్.

క. దైవవశంబున వారల, భావంబులు తత్తఱపడి । వర్తించె నటం
గావున విగతప్రాణులు, నై వరుసఁగఁబడిరి తజ్జలాంతమునందున్. ౫౧

సీ. యోగేశ్వరేశ్వరుం । డాగతిఁ బడియున్న వారలఁ గని తన్నె । స్వాంతములను
నమ్మియున్నా రని । నెమ్మది నూహించి యమృతంబుఁ గురియించు । నట్టిచూడ్కి
వారిపై నెఱపుచు । బ్రదుకు నట్లొనరించెమునుపటివలె స్మృతి । పొలయ వారు
సలిలంబు దరినుండి । సరగున లేచి యొక్కరిని వేఱొక్కరు । గనుచు మిగుల

తే. నచ్చెరువు నొంది విషయుక్తమగు జలంబుఁ
ద్రావి మృతినొంది మరలను । జీవనములఁ
బడయు టరయంగ గోవిందు । భవ్యకరుణ
గురియు వీక్షణముల ననుకొనిరి రాజ!. ౫౨ 1055

పదునాఱవయధ్యాయము.

కాళీయమర్దనము.

చ. అని తెలియంగఁ బల్కి శుకుఁ । డాపరమేశుఁడు కాళియాహ్వయం
బునఁ దగుకృష్ణసర్పమునఁ । బూతజలంబుల నొప్పునట్టి యా
ధుని కడు దూషితం బగుచుఁ । దోఁచుట గాంచి య దెట్టిరీతి శు
ద్ధిని గను నట్టిమార్గము మదిం బరికించి మహాభుజంగమున్. ౧ 1056

క. నదినుండి వెడల నడిచెం, గద యంచువచింపఁగ విని క్ష్మాకాంతుం డా
నదియం దగాధజలములఁ, గుదిరిక నివసించునట్టి క్రూరభుజగమున్. ౧౫

క. హరి యెట్లు నిగ్రహించెను, సరీసృపం బద్ధిభూమిఁ జరియించు నద
య్యు రహిన్ జలముల యడుగున, స్థిరవాసము చేసికొనుట చిత్రంబె యగున్.

ఆ. పెక్కుయుగము లందుఁ బ్రీతిమై నివసింప, నేల? విప్రవర్య! యెఱుఁగఁ బలుకు
మతిమహత్త్వ మలరఁ నతిశయస్వేచ్ఛచే, సంచరించుఁ గాదె శౌరియెపుడు. ౨౫

క. లీలార్థము భూమిని గో,పాలుఁడు గా నవతరించి భగవంతుని వౌ
లీలలఁ గనఁబఱచెడు నా, శ్రీలలితు నుదారచరితఁ జెప్పుము నాకున్. ౩

క. అమృతముతో నుద్దిగఁ దగు, నమలాత్మచరిత్రము విని యది చాలు నటం
చు మనుజుఁ డెవ్వఁడు పల్కును, సమాహితాత్మా! వచింపు చక్రిచరితమున్.

చ. అని యడుగన్ మహామునిఁగణార్చితుఁ డాశుకయోగి యుత్తరం
బు నిటు వచించె; రాజ! విను భూరితరహ్రదమా కళిందజా
ధునిఁ గల దందుఁ గాళియుఁడు తోరపువేడ్క వసించుఁ దద్విషా
గ్ని ని బరిపచ్యమానమయి నీరము గ్రాఁగుచునుండు నిచ్చలున్. ౪ 1062

ఉ. దానికిఁ జక్కఁగాఁ బయిని దారినిబోవు పతత్త్రులెల్ల వై
శ్వానరు వేఁడిమిన్ బడలి చయ్యన నందుఁబడున్ విషాంబువుల్
పూని తటంబు నూర్ముల సమూహమునన్ స్పృశియింప బిందుసం
తానము వాయుసంగతినిఁ దాఁకినమాత్రన తీరవృక్షముల్. ౪౫ 1063

తే. మృగములును వెంటనేపడి మృతిని గాంచుఁ
జండవేగంబుగల విషశక్తి నున్న
కాళియునిచేతఁ గాళింది కలుషితమయి
యుంటఁ గనుఁగొని శ్రీకృష్ణుఁ డూహచెలఁగ. ౫౫ 1064

చ. ఖలులను సంహరించుటకె క్ష్మాస్థలిపై నవతారమొంది తాఁ
జెలఁగును గాన నాయమున శీఘ్రము పావనమూర్తిఁ జేయఁగాఁ
దలఁచి తదీయతీరగ కదంబమహాద్రుమ మెక్కె నద్ది యా
జలరుహనాభు దివ్యపదసారససంగతి నొందఁ జాలుటన్. ౬ 1065

చ. జలవిషవాయువుల్ తగులఁ జయ్యన శుష్కతనొంద కెంతో యు
జ్జ్వలతరశాఖలం దగుచు వర్ధిలుచుండెను నద్దియొక్కఁడే
స్థలముననుండు నుంటఁగని తద్ధరణీజము నెక్కి గట్టిగా
మొలవలువన్ బిగించి భుజముల్ దనచేతుల నప్పళించుచున్. ౬ 1066

చ. గరళయుతాంబువుల్ గలుగు కాళియుఁ డుండుమడుంగులోన న
త్తరువుననుండి వే దుమికెఁ దద్ధ్రిద మాపురుషోత్తముండు స

త్వరముగ దూఁకుసందడిని ఽ దద్దయు క్షోభమునొందె దానభీ
కరభుజగంబులుం గలఁగి ఽ గ్రక్కున ఫూత్కృతులొప్ప క్ష్వేళముల్. ౬౫ 1067

క. ఉమిసెను దానం దజ్జల, సముదయ ముప్పొంగి విషకఽపాయితకల్లో
లములన్ బరితప్తస్థలముల, గమనజవం బొప్పుచుండఁ ఽ గా భయదముగాన్. ౭

సీ. శతధనుర్మితదూరఽజగతి వ్యాపించె నయ్యది యనంతబలుండుఽనైన చక్రి
విషయంబునం జూడ ఽ వింతయే యట్టు లమ్మడువున నుద్రిక్తఽమదగజంబు
విక్రమంబునఁ బొల్చుఽవిష్ణుండు భుజదండఘాతంబునన్ నీరు ఽ కలఁకఁబాఱ
గాఁ జేయ నత్తఱి ఽ గాఢధ్వనుల్ రేఁగ నవ్వార్త లాలించి ఽ యహివరుండు

ఆ. కాళియుండు తనయఽగారంబునకుఁ దిర,స్కార మద్ది యనుచు ఽ నోరువంగఁ
జాల కాత్మసైన్యఽసముదయమును గూడి, యరుగుదెంచె వేగ ఽ యరినడంప. ౮

క. చనుదెంచి వీక్షణంబుల,కును బండువుసేయుచున్న ఽ కోమలగాత్రం
బున నీలనీరదము నీ,యనఁ జేయుచునున్న వాని ఽ నఖిలేశ్వరునిన్. ౮౫ 1070

సీ. శ్రీవత్సలక్షణఽచిహ్నితోరస్థ్సలు హరిపీతాంబరఽధారి శౌరి
స్మితసుందరాస్యు నఽప్రతిభయుఁ గోమలకమలసోదరచరఽణములు పంక
జోపమనాభియు ఽ నొప్పుగ నరుణంబు లగుచుఁ గన్పట్ట నిఽచ్ఛానుసార
మెలమిఁ గ్రీడించు నఽయ్యిందీవరాక్షుని శ్రీకృష్ణుఁ గనుఁగొని ఽ చేరఁబాఱి

తే. పృథులరోషంబుమీఱ నింఽతేని తలఁప, కతని మర్మంబులందు దంఽష్ట్రాభిఘాత
ములు కనంబడఁజేసి ప్రఽభూతతనువు, చేత హరిదేహమునుగప్పె ఽ భీతిదముగ.

చ. ఉరగము తన్నుఁ జుట్టుకొన ఽ నోపికగల్గియు శౌరి సుంత య
త్తరుణమునందు నంగము గఽదల్పక యుండెను దాని గాంచి యా
హరిచెలికాండ్రు మిక్కిలియు ఽ నార్తిని మున్గిరి స్వీయచిత్తముల్
హరిపయిఁ జేర్చి యంగసుహృఽదర్థ కళత్రసమస్తవాంఛలన్. ౯౫ 1072

క. వనజాక్షునకే యర్పిం,చినవారలు గాన నప్డు ఽ చింతయు శోకం
బును భీతియు నొక్కుమ్మడి, కనఁబడఁగా మూఢబుద్ధిఽకలితులు నగుచున్. ౧౦

క. ధరణిన్ హా! యని పడిపో,యిరి గోవులు వత్సతరులు ఽ వృషభంబులు దు
ర్భరదుఃఖంబున నార్చుచు, హరినే కన్గొనుచు నేడ్చుఽనట్లుగ నుండెన్. ౧౧ 1074

చ. చరణములం గదల్పక యఽసంగతకార్య మి దంచు నెంచుచున్
హరిఁ గనుచుండె నట్టియెడ ఽ నావ్రజసీమను దుర్నిమిత్తముల్
ధరణిని నింగినిం గలిగె ఽ దారుణకంపమహాగ్నిపాతముల్
పురుషులకెల్ల సవ్యభుజఽముల్ నయనంబులు కంపముం గనెన్. ౧౨ 1075

ఆ. దుర్నిమిత్తము లవి ఽ తోడనె భయ మొప్ప, జూడఁ దెలిపె నట్టిఽసాధ్వసావ
హమ్ము లగుచుఁదోఁచు ఽ నట్టియుత్పాతముల్, కనఁబడంగ ఘానిఽకిని దలంకి. ౧౨౫

క. నందపురోగము లివి యే, చందమునం గలిగెఁ దనదుసఖులు గొలువ గో
 విందుఁడు రాముని విడి చనె, బృందావనభాగమునకు వింటి మి దిపుడే. ౧౩

క. అని తలపోయుచు నుత్పాతనికరమునఁ గృష్ణునకు నితాంతము కీడొం
 దె నటంచుఁ దలఁచి రాతని, ఘనమహిమము దెలియఁ జాలకయె పెనుభీతిన్.

క. తమప్రాణంబులు మనసులు, కమలాక్షునియందె నిల్పి కలకాలం బీ
 క్షమను సుఖింపం గోరుట, యమునాహ్రదవార్త వగ భయము శోకంబున్.

క. కలిగింపం గలవిలపడి, యెలనాగలు బాలకులును వృద్ధులు మొదలా
 జలజాక్షునిపైఁ బ్రీతియె, కలిగిన వారౌట నడ్డె కడు జవమలరన్. ౧౪ 1080

తే. వత్సములయందుఁ బశువు లెబ్భంగిఁ బ్రీతి, నిడునొ యట్టులె భావమ్ములడరమంద
 నుండి వెడలిరి దీనులై యొక్కమాటె, కృష్ణుఁ జూచెడుకాంక్ష లేయొసఁగుచుండ.

సీ. మధువంశజులయందు మహిమ మొప్పారుచు భగవంతుఁడౌ బలభద్రుఁ డట్లు
 భయసంభ్రమంబులఁ బర్విడువారలఁ గని నవ్వి యనుజుని యనుపమాన
 సుప్రభావ మెఱుంగు సుభగుండు గావున నేమియు బదులాడ కేమి కార్య
 మొనరంపఁదగు ననియును దెల్పకయె యుండె నందాదు లత్తరుణమునఁ దమకుఁ

తే. జిన్నికృష్ణునిపైఁ బ్రీతి చెలఁగుచుంట, నలుదెసలయందు దృష్టులు కలయఁ బర్వఁ
 బంకజధ్వజచిహ్నవిభాసురములు, హరిపదంబులుగాన నయ్యడుగులసడి. ౧౫

క. దారిం బరికించుచు నవ్వారెల్లఁ గళిందకన్యవంకకు నెట్లో
 చేరిరి; విశ్వేశ్వరుఁ డగు, సారసనేత్రుని పదాంబుజముల నరయుచున్. ౧౬

చ. సరసిరుహంబు వజ్రము ధ్వజంబు యవాంకుశముల్ మనోజ్ఞమౌ
 హరిపదయుగ్మమందుఁ దగునట్టి సుచిహ్నము లౌట గోవులే
 సరణిని బోయె నాయెడలఁ జక్కఁగఁ జూచుచు గోపబాలకో
 త్కరచరణాంతరంబులను దత్పదచిహ్నము లెల్లఁ గాంచుచున్. ౧౭ 1084

క. త్వరపడిపోయిరి యమునా, తరంగిణీతీరమునకుఁ దత్పరమతులై;
 యరిగి హ్రదమధ్యమున భీకర కాళీయాహినాథకాయం బెల్లన్. ౧౮ 1085

చ. తనమృదుకాయముం బెనచి దారుణభంగిని గన్పడంగ దా
 నిన గతచేష్టుఁడై నగతి నిశ్చలుఁడైనవిధంబునం గనుం
 గొనఁ దగుచిన్నికృష్ణుని నిగూఢమహామహిమాభిరామునిం
 గనుఁగొనుచున్ హ్రదంబు దరి కాతరులై స్మృతిదప్పి బాలకుల్. ౧౯ 1086

చ. పలుకఁగ నైననేర కొకభావముఁ దెల్పఁగ నైనఁజాల క
 య్యలఁ బడియుండ దూరమున నెంతయు నార్తిని గాంచి; రట్టి గో
 వులు నలుదట్ల నార్చుచును బొక్కుచు నుండఁగఁ గాంచి యెంతయున్
 మలినములైన చిత్తముల మ్రాన్పడి రావ్రజవాసు లత్తఱిన్. ౧౯ 1087

సీ. అనవరతం బనంతునియందు గోపికామానసంబులు దృఢానూనరాగ
వంతంబులుగ నుండువార లా శ్రీకృష్ణు సౌహార్దస్మితకటాక్షవచనముల
నత్తఱిఁ దలఁచుచు ౹ నాహరి ప్రియతముఁ డై సర్పవేష్టితుఁ ౹ డౌటఁ గాంచి
భరియింపరాని నొవ్వగలఁ దపించుచుఁ బ్రియతముం డప్పుడు ౹ పృథుపృథాకు
ఆ. వేష్టితాంగుఁ డగుట ౹ విశ్వత్రయం బెల్ల, శూన్యమైనయట్లు ౹ చూడఁబడఁగఁ
బలుక నేరకుండి ౹ రోలసినవగ పెంపు,నను యశోద ముద్దుతనయుఁ గాంచి. ౨౦
ఉ. ఇంతనరానిదుఃఖమున ౹ నేడ్చుచు నాహ్రదమందు దూఁకఁగా
స్వాంతమునం దలంచి యటు ౹ సత్వరమే యొనరింపనుండ నా
యింతులు నామెఁ బట్టుకొని ౹ యీక్షణముల్ కలఁగంగ నశ్రువుల్
సంతత ముబ్బిపాఱ సతిచందమునన్ విలపించు చెంతయున్. ౨౦౪ 1089
ఉ. మందవసించువారల కమందతర ప్రియముం దలంచు నా
నందకుమారుఁ డీవఱ కొనర్చిన చిత్రచరిత్రగాథ లిం
పొందఁగఁ జెప్పుకొంచుఁ గమలోదరు సుందరవక్త్రచంద్రుపై
నం దగుదృష్టు లొప్ప మరణంబును గాంచినయట్టు లుండఁగన్. ౨౧ 1090
క. నందాదులు శ్రీకృష్ణుని, యందే ప్రాణాళి నిల్పినట్టిం డ్రగుటన్
సందేహింపక మడుపుఁ జొ,రం దలఁచి ప్రయత్నపడఁగ ౹ రాముం డంతన్. ౨౧౪
తే. తాను భగవంతుఁడౌట యత్నమును దాని
మాన్చెఁ గృష్ణప్రభావమ్ము ౹ మానసమున
నెఱిఁగినట్టి దృఢప్రజ్ఞుఁ ౹ డే యగుటను
గృష్ణుఁ డంతట మందలో ౹ నెల్లవారు. ౨౨ 1092
మ. తనునుం దిక్కని నమ్మియుంట మదిలో ౹ దా నెంచి సస్త్రీకుమా
రనికాయంబుగ నాత్మహేతువునఁ బోరం బెన్న లేనట్టిచిం
తను బ్రాపించుటయుం దలంచి క్షణమాత్రం బట్లు మర్త్యోచితం
బనఁగాఁ జెల్లు నశక్తతం గని స్వమాహాత్మ్యంబు వర్ధిల్లగన్. ౨౩ 1093
చ. ఉరగవరేణ్యబంధనము ౹ లూక్కువడిం దొలఁగించుకొంచు శ్రీ
హరి యటు లేచె; నంతఁ బరమాత్మశరీరము వృద్ధిఁబొంది ని
ర్ఝరపరితాపదం బగుట ౹ వ్యాళము కృష్ణుని వీడి కోపవి
స్ఫురణమునన్ స్వకీయఫణపుంజముఁ జక్కఁగ నెత్తి నిల్పుచున్. ౨౩౪ 1094
తే. వేఁడినిట్టూర్పుగములను ౹ వెడలునట్లు, చేయుచును నాసికారంధ్రసీమలవల
న విషభీకరవహ్నికణంబు లురులఁ, గనుఁగొనఁగ సాధ్యమే కానికరణి నొప్పి.
క. మలమలకాఁగెడు నల మం,గలమట్టులె యొట్టిగాఁగఁ ౹ గనులుండఁగ ని
ప్పులు నోర వెడలఁజేయుచు, జలజాక్షుని గనుచునుండె ౹ సత్త్వము దూలన్.

సీ. రెండుగాఁ జీలిన ట్లుండునాల్కలు సాఁచి దవుడలు నాకుచు దారుణగతి
నున్న నేత్రంబులనుండి విషాగ్నులఁ గ్రక్కుచు నున్న యాకాలభుజగ
వరునితో నాటాడు గరుడునిరీతిని హరి వానిచుట్టును దిరుగుచుండె
హరివైపుఁ గాంచుచు నయ్యురగం బుండెఁ గాటు వేయఁగ నంతఁ గంజనయనుఁ

తే. డట్లుతిరుగుటచే బల మడఁగ భుజగ
వరుఁడు కడుఁ గుంది ఫణములఁ బయికి నిక్కఁ
జేయ శ్రీకృష్ణుఁ డాఫణిఁ జిక్కఁబట్టి
వంచి పృథుఫణముల నెక్కె వఱలుశక్తి. ౨౫ 1097

ఉ. అన్నిటికంటె నాది యని యందఱుచెప్పఁ గళౌఘుకారణం
బన్న నుతిం జెలంగి యలరారు సనాతనపూరుషోత్తముం
డున్నతభోగిభోగముల నొప్పుమణిప్రకరణంబు సోఁకఁగా
మున్నె మృదుప్రకాశతను బొల్చెడు నప్పదపంకజాతముల్. ౨౬ 1098

క. అతితామ్రవర్ణతం దగ,నతజనరక్షకుఁడు గావు నా హరి నృత్యం
బతులితముగ నొనరించెను, దితిజాంతకుఁ డహిఫణాతతిపయి నటింపన్. ౨౬

మ. కని గంధర్వులు సిద్ధచారణులు నుత్కంఠల్ కడుంగ్రాల దే
వనికాయంబులు దేవకాంతలు మదిన్ వర్ధిల్లు ప్రీతిన్ మృదం
గనినాదంబులు నానకధ్వనులు నిక్కం బొప్పఁగాఁ దెల్పున
వ్వినుతుల్ దక్కినవాద్యనాదములు వేత్వేఱన్ మనోజ్ఞంబులై. ౨౯ 1100

క. తనరారఁగఁ బణవధ్వను, లనుపమగతి నొప్ప సుమమయం బగువర్షం
బును గురియించుచు సేవిం,పను వచ్చిరి నర్తనంపుఁ బ్రౌఢిమ కనఁగన్. ౨౭ 1101

చ. హరిఖలసంఘదండధరుఁ డౌట ఫణాగ్రములందు నృత్తమ
త్తరుణమునం దొనర్పఁగ శతప్రియశీర్షములందు భోగియే
శిరమును వంపకుండు ఘనచిత్రపదాహతి నారమేశుఁ డా
శిరము నడంగఁ జేయునటు చేయు టెఱింగినకాళియాహియున్. ౨౫ 1102

మ. బలమెల్లన్ నశియింప భోగతతు లుద్భ్రాంతంబులై చేడ్పడన్
గులసర్పంబులు చుట్టునిల్చియె కనుంగొంచున్ వగం జెంద ము
క్కుల నోరన్ వడి నుష్ణరక్తములపొంగుల్ కన్పడన్ నైజచే
ష్టలు మాయం గడుఁ గ్లేశ మందె నిలువన్ శక్యంబె యప్పట్టునన్. ౨౮ 1103

మ. మరలం గాళియుఁ డెట్టులో చెలఁగి దుర్మానంబునం గన్నులన్
గరళం బుప్పతిలంగ మించురుషచే గాఢంబుగా నూర్పులన్
వరుసం బుచ్చుచు శీర్షపంక్తి నెదియే వంపంగ నుంకింప కీ
శ్వరునిం గాంచునొ తచ్ఛిరంబుఁ బదసంచారంబునన్ వ్రాల్చుచున్. ౨౯ 1104

సీ. గంధర్వముఖ్యులు ॥ కడు మెచ్చి సుమవృష్టి గురియింప నదియును ॥ గోరి చేయు
పూజగాఁ గన్పడఁ ॥ బూర్వపూరుషుఁ డగుహరి యొప్పె నాతని॥యద్భుతావ
హమగు తాండవమున ॥ నాయహిపతిఫణావితతి భుగ్నంబయి ॥ విఱిగినట్టి
యాతపత్త్రమువలె ॥ నగపడ గాత్రంబు భగ్నమై తగ భూరి॥వదనగహ్వ

ఆ. రములనుండి గొప్ప ॥ రక్తధారలు గాఱ, నప్పు డతనిఁ జరము ॥ నచరము నగు
విశ్వమునకు నెల్ల॥విభుని బురాణపూ,రుషునిగాఁగ నెఱిఁగె ॥ రుష తొలంగ. ౩౦

క. తనమది నారాయణుఁగాఁ, గనె తలఁచి మహాత్మ! నీవె ॥ గా దిక్కని యా
తనిశరణు చొచ్చె గర్భం,బున జగమంతయు వసింపఁ ॥ బొలిచెడుహరియుఁ. ౩౦

చ. తనఫణరాశి నిల్చి పద॥తల్లజపాతమునఁ హృదంతరం
బునఁగల గర్వ మార్పఁ గడుఁ ॥ బొక్కుచు భోగగణాతపత్త్ర మొ
య్యన వగ వంచి యున్నభుజ॥గాధిపునిం బతిఁ గాంచి పత్నులా
ర్తిని గని [1]వస్త్రముల్ సడల ॥ దివ్యకలాపము లట్టె వీడఁగన్. ౩౦౪ 1107

క. కొప్పులుజాఱఁగ నీశ్వరు, ముప్పును దొలఁగించు నాది॥పూరుషుఁ గనఁగా
నప్పుడఁతు లేగుదెంచిరి, తప్పిది యని మమ్ముఁ గావఁ ॥ దగు నని వేఁడన్. ౩౧

[2]చ. మనములు తెల్విదప్ప వెత ॥ మైకొన బాలుర ముందుఁ బోవు న
ట్లొనరిచి చెంతకేగి తమ॥యొప్పగు మేనులు భూమిసోఁక భూ
తనికరనాథుఁ డై తనరు ॥ తామరసాక్షున కట్టె మ్రొక్కిరా
వనితలు సాధుశీలముల ॥ భాసిలువారలు గాన నత్తఱిన్. ౩౧౪ 1109

క. గురుపాపము లొనరించిన, సురగేశుని నాత్మనాథు ॥ నొగిఁ దచ్ఛమలో
త్కరముననుండి విముక్తుఁ, హరికృపఁ గనఁజేయఁ గోరి ॥ యంజలు లొప్పన్.

[3]క. శరణప్రదుఁడగు పరమే,శ్వరు శరణు తగంగఁ జొచ్చి ॥ భక్తిభరముచే
సురగేంద్రపత్ను లిట్లని, పరినుతి గావింపఁ బూని ॥ పల్కిరి దేవా! ౩౨ 1111

కాళియభార్యలు శ్రీకృష్ణుని వినుతించుట.

క. కృతకిల్బిషుఁ డగు మాపతి, కితనికి నీవిచ్చినట్టి ॥ యీదండన మే
హిత మగు న్యాయమునకు నీ, క్షితి నీయవతారము ఖల॥శిక్షణమునకే. ౩౨౪

చ. అరితతియందు నాత్మజుల॥యందును నేకవిధంపుఁజూపు శ్రీ
వర! తమ కుండుగాని యొక॥భంగిని వేఱుగ నుండఁబోదు దె
వ్వరిపయిఁ బక్షపాతమును ॥ బట్టి రుషం గొని దండనం బదే
వరుసను జేయఁబూనవు స్వ॥భావము నీ కిది దానవాంతకా! ౩౩ 1113

---

1 "శ్లథద్వసనభూషణకేశబంధాః" అని మూలము. 2 "కాయం నిధాయ భువిభూతపతిం ప్రణేముః" అని మూలము. 3 "శరణదం శరణం ప్రపన్నాః" అని మూలము.

ఉ. నీ వానరించుశిక్షణము § నేరుపునం దలపోయ మంచికే
దేవ! యగుఁ; దలంతువు మఽదిఁ మునుముందుగ నిల్లె; యట్టులే
కావున నిట్టిదండనమఽఖండదయాఫలమే యగుం గదా
పావననామ! మా వయిన § పాపము లెల్లఁ దొలంగె నిత్తఱిన్. ౩౩½ 1114

చ. ధరణి నసాధువుల్ తగినఽదండన మొందినచో మహాఘముల్
త్వరగ నశించు నెట్టిదగు § దారుణపాప మొనర్చెనో యితం
డురగశరీరముం గనియె § నుగ్రతరాఘము దానిఁ జెందు నీ
యురుతరదండనం బరయ § నొప్పె ననుగ్రహమౌచు నద్దిరా! ౩౪ 1115

చ. తెలిసెను నీదుకోపము మఽదిం బరికింప ననుగ్రహంబె యా
నిల నని నేఁటికిఁ; మును పఽదెట్టిభవంబున గర్వహీనుఁడై
జలరుహనేత్ర! నీవు గడుఽసంతసమందఁగఁ జాలునట్టిదై
యలరు తపం బదెట్టిగతి § నాదృతిఁ జేసెనొ యెల్లలుంగ నా? ౩౪½ 1116

తే. ఇపుడు దుర్మానియై యున్న § యితని పూర్వ
తప మదెట్టిదొ సర్వభూఽతదయ గాంచి
ధర్మ మెద్దానిఁ జేసెనో § తలఁప సర్వ
జీవనుఁడ వీవు సంతుష్టిఁ § జెందితిగదె. ౩౫ 1117

మ. పరమాత్మా! భవదంఘ్రిసారసరజఽస్స్పర్శంబు వాంఛించి శ్రీ
తరుణీరత్నము సర్వకామముల నాఽత్మం గోరకే మానుచుఁ
స్థిరమౌపూన్కి వ్రతంబుఁబూని తపముం § జేసెం గదా; భక్తిమైఁ
జిరకాలం బిటఁ దత్పదాబ్జరజముం § జెందెం గదా! యీతఁడున్. ౩౬ 1118

ఉ. ఈతఁ డొనర్చినట్టి తప § మిట్టి దటంచు వచింప శక్తులే
ధాతృముఖామరుల్ సురవిఽతానసమర్చితపాదపద్మ! య
బ్జాతవిలోచనా! జగతిఁ § ద్వత్పదపద్మరజంబు నొందు వి
ఖ్యాతతపోవిరాజితులు § కాంచఁగఁ గోరరు స్వర్గలోకమున్. ౩౬½ 1119

సీ. సార్వభౌమపదంబుఁ § జక్కని పారమేష్ఠ్యంబుఁ బాతాళరాఽజత్వ మల్లె
యోగసిద్ధులఁ గోర § రో దేవ! పెక్కేల ముక్తిపదంబును § బొందఁ గోర
రివ్వానికంటె సఽమీహితమగు నీదుపాదసేవయె భూరి § పరమసుఖద
మీపన్నగము భవ § మెన్నఁ దమస్సాంద్ర మగుటఁ గ్రోధావిష్టుఁడయ్యుఁ జుమ్ము;

తే. జన్మమున నిట్టివాఁడయ్యు § జగతి నెవరి
కైనఁ బొందఁగ నలవిగా § నట్టినీదు
పాదపంకేరుహరజంబుఁ § బడయఁ గలిగె
నింతకంటెను బుణ్యం బఽదెన్నఁ గలదె? ౩౭½ 1120

క. వనజాక్షా! భవచక్రంబున దిరిగెడువార లాత్మఁ బూనికఁ గోరం
గను నీదుకరుణగల్గినఁ, గనఁజాలుదు రట్టిది యిటఁ గల్గెఁ ఫణికిన్. ౩౭ 1121

వ. అచింత్యైశ్వర్యాదిగుణంబులు గలిగి, సకలదేహాంతర్వర్తివై, యిట్టిదనివచింపఁ దరంబుగాని మహిమంబు చెలఁగుచుండ, నాకాశాదిమహాభూతంబుల కాశ్రయుండవై, ప్రాక్కాలంబునందు నుండఁగల్గి, సర్వకారణుండవై, కారణాతీతుండవై యలరుపరమేశ్వరుండ వగునీకు నమస్కారంబులు. ౩౮ 1122

సీసమాలిక:—

జ్ఞప్తికి మఱియుఁ జిచ్ఛక్తికి నిధివయి బ్రహ్మవై యింతని పలుకరాని
శక్తులు గలిగి యేసరణిఁ దలంచిన గుణరహితుండ వగుచు నవే వి
కారములును లేక క్రాలుచుఁ బ్రకృతిప్రవర్తకుండవునయి వఱలు నీకు
వందనంబులు; సర్వబృందారకేశ్వర! కాలరూపుఁడ వయి కాలశక్తి
కాశ్రయుండ వగుచు నలరి సృష్ట్యాదిక సమయంబులన్ సాక్షిశబ్ద మొంది
విశ్వరూపుఁడవయి విశ్వంబునకు నుపద్రష్టవుగాఁదగి దాని కరయ
గర్తవై మఱిసర్వకారకరూపుఁడ వయి యొప్పునీ కివె యంజలులు; లోగి
నాకాశముఖ్య మహాభూతపంచక మట్లె శబ్దముఖంబు లైనయట్టి
తన్మాత్రలైదును దగు జ్ఞానకర్మేంద్రియములను దశకంబు నట్లె ప్రాణ
పంచకము మనస్సు నంచితబుద్ధిచిత్తములు నీయవి నీదు తనువు లగును
మఱియును త్రిగుణాభిమానముచే స్వాంశభూతాత్మ రాశ్యనుభూతి యెవని
చేఁ గల్గు నట్టి యచింత్యశక్తివి నీవు కావునవే నమస్కారము లివె;
తోయజాక్షా! యనంతుఁడవయి కనఁబడకుంట సూక్ష్మం బన నొప్పిమఱియు
నొక్కయుపాధిచే నొనరుపఁబడు వికారములు లేకుండఁగ రాజిలుటను
గూటస్థుఁడ వగుచుఁ గొమరారి సర్వజ్ఞతను జెలంగుచుఁ గలఁడనియుఁ గొండ
ఱును లేఁడనుచుఁ గొండఱునుసర్వవేత్తయటా ననుచునల్పజ్ఞుండటయనుచుబద్ధుఁ
డనుచు ముక్తుండు ననుచు నొక్కండని కాదనేకుం డని కడఁగి యిట్లు
నానావిధంబులఁ బూని వాదింపఁగ వానినెల్లను మాయఁ బూని యనుస
రించుచుందువు; మఱియెంచంగ నభిధాన మనఁగను నభిధేయ మనఁగ నొప్పు
శక్తిభేదమునను సకలంబుగాఁ దోఁచుచుందువు; దేవసంఘోత్తమేశ!
యట్టి నీకివె మ్రొక్కు లఖిలేశ్వరా!; ప్రమాణప్రమాణంబెయనం దగుదువు
తత్ప్రమాణాపేక్ష తలపోయఁగా లేనిజ్ఞానవంతుఁడవు; నిశ్వాసరూప
వేదాత్మకుఁడవయి వెలయుచుందువు; ప్రవృత్తుండవు మఱి నివృత్తుండ వగుదు
వుపనిషద్గ్రాహిత నొప్పుదు; వో దేవ! వందనంబులు నీకు వరుసఁగూర్తు
మమరేశవందితా! యాదినారాయణా! వసుదేవసుతుఁడ వై వఱలి కృష్ణ

రామరూపంబుల రాజిల్లి ప్రద్యుమ్నుఁ డని యనిరుద్ధుండు ననియు సాత్వ
తుల కెల్లఁ బతివయి చెలఁగు నీకును నమోవాకముల్ సుగుణప్రవరుఁడ వీవు
పాసకులకు నెల్ల ఫలవిచిత్రతకయి యాత్మ నాచ్ఛాదింతు వట్లు చిత్త
మాదియా వానివై యమరెడు చేతనాధ్యవసాయముఖవృత్తితతిని మించి
యుపలక్ష్యుఁడవగుచు నొప్పుచుందువు గుణద్రష్టవై చూడంగఁ దగకయుండు
వట్టి నీకు నొనర్తు మభివాదనంబులు; తర్కింప నించుకేఁ దగనిమహిమ
మమరంగ, సర్వకార్యముల యుత్పత్తిప్రకాశహేతూపలక్ష్య మనఁ దగుదు
వోహృషీకేశ! నీ వొప్పుదు వెల్లెడ నరయ నాత్మారాముఁ డనఁగ మాన
శీలియనంగ నీట్లోలిఁ బ్రకాశించు నట్టినీ కివె మ్రొక్కు లమరపూజ్య;
స్థూలసూక్ష్మంపుగతుల నెఱింగినప్రోఢ వరయ సర్వమునకు నధివిభుఁడవు
విశ్వ మెవ్వనియందు వెలయకుండునో యట్లు తనరుదు విశ్వుండ వనఁగ నొప్పి

ఆ. యలరుచుందు వట్టి యఖిలవిశ్వాధ్యాస,మునకుఁ దదపవాదమునకు సాక్షి
వగుదు వాద్వయమ్ము నైన విద్యావిద్య,లకును హేతు వగుదు సకలమూర్తి.

వ. భగవంతా! యట్టినీకు నమస్కారంబులు. దేవదేవా! నీ వనీహుండవయ్యు ననాదికాలశక్తిం గైకొని దృష్టిమాత్రమ్మునఁ దత్తత్స్వభావములం బ్రోత్సహించుచు గుణత్రయంబున నీవిశ్వమునకు జన్మస్థితిసంహారంబులం గల్పించుచు సార్థకవిహారుండవై క్రీడింతువు. జగత్త్రయంబునంగల శాంతాశాంతమూఢశరీరంబు లెల్ల భవత్క్రీడోపకరణంబులై యున్న నిత్తఱి సాధుజనంబులను, ధర్మంబునురక్షింప నూహచేయు నీకు శాంతశరీరంబులు ప్రియంబులై యుండు. ౪౦

క. వనజాక్షా! మాపతి యీ, ఘనభుజగాకృతిని నీకుఁ గావించిన త
ప్పును దీని నిప్పుడొకపరి,యనుకంప సహింపఁ దగుదు వాత్మజుఁ డగుటన్. ౪౧

క. తనయులు చేసిన యపకృతి, జనకులు మన్నించుచుంట సాజముకాదే
ఘనశాంతమూర్తి వగుటన్, దనమది నెఱుఁగండు నీదు తత్త్వ మితండున్.

ఆ. మూఢుఁడౌట నీదుమూర్తి నెఱుంగఁడు, కానఁ దప్పు సైపఁగా దగుదువు;
ప్రాణములను వదల ఫణివరుఁ డున్నాఁడు, కావఁ దగుదు విడ్డు కంజనయన!

*చ. జననముచే స్వతంత్రత యసంభవమౌఁ గద స్త్రీల కెన్నఁగా
వనితలమాట సాధుసమవాయము సత్కృపఁ జూపఁగాఁ దగున్
వనరుహనేత్ర! మా కనఁగఁ బ్రాణములన్న నధీశ్వరుండె కా
వునఁ బతిభిక్షఁ బెట్టు మిటుఁ బోలును నీ కిది ధర్మపద్ధతిన్. ౪౨　　1128

[1]చ. తరుణు లటంచు మీకుఁ బతిదానము చేయుట న్యాయ్యమంచు ని

* "స్త్రీణాంనస్సాధుశోచ్యానాం" అని మూలము. "సాధుభిశ్శోచ్యానాంజాత్యైవాస్వాతంత్ర్యాత్ పరమదైన్యంధ్వనితం" అని వ్యాఖ్య. 1 ఇది వ్యాఖ్యాభిప్రాయమే యగునని యెఱుంగందగు.

త్తరుణమునందు నీభుజగఽతల్లజముం బ్రదికింతునేని యీ
ధరఁ గలవారికెల్ల మృతి ఽ తప్పక కల్గఁగఁ జేసి నట్టులౌఁ
గరము దురాత్ముఁడౌఁట నని ఽ కంజవిలోచన! యెన్నకుండుమా. ౨౯ 1129

క. దనుజాంతక! మీయాజ్ఞం,గొని యీతఁడు బ్రదుకుటకును ఽ క్షోణి నదే భీ
తిని నెవ్వరు మావలనం, గనకుండుటకును నదెట్టిఽకార్యము గలదో. ౩౦ [కద

తే. ఆజ్ఞ చేయుము దాని మేఽమాచరింతు, మంబుజాక్ష! దాసికలమె ఽ యగుదుము
యేమిపంచినఁ జేయంగఽనెన్ను వార,మనుచు నానాగపత్నులాఽర్తిని బలుకుచు.

చ. తను వినుతింపఁగా నలరి ఽ తామరసాక్షుఁడు పాదఘట్టనం
బున ఫణరాజి భగ్నతనుఽబొందఁగ మూర్ఛిలి యున్న కాళియుం
మనమునఁ గల్గుసత్కరుణ ఽ మంచిప్రవృత్తికిఁ దేఁ దలంచి మా
నె నడఁగఁద్రొక్క; నంత దనఽనిర్భరసత్త్వము దూలిపోవుటన్. ౩౨ 1132

చ. హరికృప మెల్లఁగాఁ దనువుఽనందు నసూత్కర మట్టె చేరఁ గా
వర మెటో పాఱిపోవఁగను ఽ భంగమునొందిన యింద్రియంబు లె
వ్వరుసనొ నిల్వ నూర్పుగమి ఽ భారముగా వెడలించుచుం మహా
తురతఁ గరంబులం మొగిచి ఽ తోయజనాభునిఁ గాంచి యిట్లనున్. ౩౩ 1133

కాళియుఁడు హరిని వినుతించుట.

క. పరమేశా! భవమాదిగఁ, బరహింసాకరము మాస్వఽభావము మఱి భీ
కరతామసులము క్రోధం,బరయఁగఁ జిరకాల ముండు ఽ నదియగుఁ జుమ్మా. ౩౪

ఆ. ప్రాణివితతికిం స్వఽభావము దుస్త్యజ, మద్ది దుష్పిశాచ ఽ మట్లు తగిలి
విడువకుండు; సృష్టి ఽ వెలయించు నప్పుడు, వానివాని కర్మఽవశము చేత. ౩౫

*సీ. తిర్యక్సమూహంబు ఽ తీవ్రస్వభావంబు బహువిధంబుల సృష్టి ఽ పరఁగఁ జేసి
నాఁడవు; కావున ఽ నానావిధస్వభావముల నయ్యవియు బఽలముల శక్తు
లను బొల్చుచుండును ఽ జననంబు స్థానంబు నాశయమును బీజఽమాకృతియును
బలు తెఱంగుల నుండు ఽ జలజాక్ష! షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్న! శాఽశ్వత! మహాత్మ!

తే. యట్టి తిర్యగ్గణంబులఽయందు మేము, సర్పజాతుల మగుదుము ఽ జన్మముననె
మన్యు వధికంబుగా నుండు ఽ మాకు నీదు,మాయ చే మోహితులమయిఽమహిఁ [దగుదుము. ౩౬

చ. కనుకనె నీదుమాయ నెటుఽగాఢతరంబగు జ్ఞానయుక్తిచే
తను విడువంగ నేర్తుము? విఽధాతవు విశ్వసమూహభర్తవై
తనరుదు వెల్లకార్యముల ఽ తత్త్వ మెఱుంగుదు వీవు నీదుమా
యను విడువంగ నీకృపయె ఽ యాఁ గద హేతువు మాట లేటికిన్. ౩౭ 1137

క. తలపోయు మనుగ్రహమో, జలజాక్షా! నిగ్రహంబొ ఽ సర్పంబుల దా

---

* "నానాస్వభావవీర్యౌజో యోనిబీజాశయాకృతిః" అని మూలము.

కులమునఁ బుట్టినమాకేది, తలఁచెదవో యుక్తమనుచు । దానిఁ దయచేన్.

క. ఆనతి యిమ్మని వేఁడఁగ, సూనాంబకుతండ్రి మాయ । శోభిలఁ గార్యం
బూని యొనరింపఁగా క్షితి, మానుషజనిఁ గాంచియున్న । మాధవుఁ డంతన్. ౫౯

క. కాళియుఁ గనుఁగొని యిట్లను, వైశమ సంద్రమున కేగ । వలయు నిలువఁగా
నేల యిట నాలసింపకు, పోలు నిదే యనుచుఁ దోఁచె । బుద్ధి ఫణివరా! ౬౦

క. జ్ఞాతులతో నిజబంధు, వ్రాతముతో నిపుడె తరలి । వార్ధికిఁ బొమ్మా
చేతస్సమ్మదముగ గో, వ్రాతము మానవులు ద్వీప । వతినిఁ దీనిన్. ౬౦ 1141

తే. అనుభవింతురుగాక యిచ్ఛానుసార;, మేను నీ కిడినట్టి యీయానతి నిరు
సంధ్య లందెవ్వఁడు తగంగ । సంస్మరించు, నతఁడు మీనుండి సాధ్వసమందకుండు.

క. నాకు విహారస్థానం, బై కడుఁ బావనమునైన । హ్రదమున నిందుక
వేకువ మునింగి భక్తిని, నాకులకుఁ బితరులకు । మానంబు లలరఁగన్. ౬౧

క. మునులకుఁ దర్పణ మొనరించునో యాతఁడు, నుపవసించి । సొరిది నను మనం
బున స్మరియించునో యాతఁడు, ఘనపాపవిముక్తి నపుడె । కాంచుం జుమ్మీ. ౬౨

చ. రమణక నామకంబయి విరాజిలి యుత్తమమైనయట్టి ద్వీ
పము విడనాడి యెవ్వని యపారభయంబున నీహ్రదంబు సే
వ్య మనుచుఁ జొచ్చినాఁడవో ఖగాధిపుఁ డాగరుడుండు మత్పదా
బ్జముల సులక్షణంబుగల । సర్పము నిన్ను గ్రసింప కుండెడున్. ౬౩ 1145

క. అని యద్భుతకర్ముండగు, వనజాక్షుఁడు కృష్ణుఁ డెన్ని । పలుకఁగ విని శ్రీ
శుని గాళియుండు పూజించెను దత్పత్నులునుఁ గృష్ణు । శ్రీప్రదు నజునిన్.

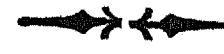
*తే. ఆదరంబున నూత్నదివ్యాంబరముల
మాల్యముల శ్రేష్ఠతమరత్న । మయ కలాప
ములను శ్రీచందనంపుఁ జర్చలను భూరి
తరమగుచు నొప్పునుత్పలదామమునను. ౬౪ 1147

క. గరుడధ్వజు విశ్వేశ్వరుఁ, బరమాత్ముని బూజచేసి । భక్తిఁ గొలిచి ర
క్తరుణమునఁ గాళియుండును, హరిని బ్రసన్నాత్ముఁ జేసి । యాదృతి దనరన్.

చ. అనుమతినొంది మిత్రతనయావళి భార్యలు తోడరాఁగ న
వ్వననిధి మధ్యభాగమున । భాసిలు ద్వీపవరంబుఁ జేరె; ప్రో
దినియును నాఁటఁగోలె ముని । దేవవరార్చితపాదపద్ముఁ డై
తనరి మనుష్యదేహమును । దాల్చి విహారము సల్పుకృష్ణుఁడున్. ౬౬ 1149

* "దివ్యాంబరస్రజ్మణిభిః పరార్థ్యైరపిభూషణైః, దివ్యగంధాను లేపైశ్చ మహోత్పల మాలయా" అని మూలము.

ఆ. మది ననుగ్రహింప ఽ నదియది స్వాదూద,కములు వెలయుచుండ ఽ గరళబాధ
వదలి పోవ ధేనుఽవారమునకు మాన,వులకు గమ్యమగుచు ఽ నలరెమిగుల.

పదునేడవయధ్యాయము.

యమునాహ్రదచరిత్రము.

చ. అని శుకయోగి తెల్ప విని ఽ యర్జునపౌత్రుఁడు కాళియాహి చ
క్కనిఫణివాసమా రమణఽకం బనుద్వీపము నేల వీడెఁ? దా
ర్క్ష్యున కతఁడొక్కఁడే తనకు ఽ నుగ్రభయం బొనఁగూడునట్టి త
ప్పును బొనరించెదేని? ఫణిఽపూగమునిర్భయవృత్తి నుండఁగన్. ౧ 1151

క. అనిప్రశ్నింపఁగ శుకముని, యనియెఁ మును సర్పభక్తిఽనలరెడు మనుజుల్
జననాథునకుఁ గరంబులు, కొనిపోవువిధంబు తోఁపఁ ఽ గోరికమీఱిన్. ౧౪

సీ. సర్పభయ మ్మదేఽచందంబునం గల్గకుండుటకై తగుఽపిండివంట
లాదియౌ వస్తువు ఽ లమవస నమవసఁ గొనిపోయి ఛాయనే ఽ జనులకొసఁగ
నావిర్భవించి సుఽమాదులు లేనట్టి యలవనస్పతిమూలఽములను బెట్టు
నట్టులేర్పడి యుండె ఽ నాచార మొక్కండుఁ ప్రతిపర్వమందు సఽర్పంబు లెల్ల;

తే. దమకు జనులిడి నట్టియంఽశము ను బ్రీతిఁ
దమ్ము రక్షించుకొఱకు నిఽతాంతమహిమ
మున నెసంగెడు నాగరుఽడునకు భక్తి
నిడుచునుందురు వానిని ఽ విడుచు నతఁడు. ౩ 1153

క. గరుడుని భీతియె కలుగమి, నురగులు సౌఖ్యముగ నుండు ఽ నొగి సర్పము లి
క్కరణిని గరుడున కీయఁగ, గరళము పెంపున మదించిఽకాళియఫణియున్. ౩౪

సీ. వీర్యమదంబున ఽ వెలయుచు వైనతేయుని దృణంబుగ నెంచి ఽ తనదుభాగ
మాతని కీయక ఽ యనుభవించెను దానె భగవత్ప్రియుండయి ఽ యగణితమగు
మహిమమునం దగి ఽ మాననీయచరిత్రుఁ డౌసుపర్ణుఁడు కాళిఽయాహిఁజంప
వాంఛించి యధికజఽవంబునఁ బఱతెంచెఁ బైఁబడ నరుదెంచు ఽ వైనతేయుఁ

ఆ. గాంచి కాళియుండు ఽ గరళంబె యాయుధ,ముగ నెసంగువాఁడెఽయగుటనాలు
కలు భయంకరముగఁఽగ్రాలంగ నయనంబు, లుగ్రములుగ నుబ్బిఽయొప్పుచుండ.

క. తనమస్తకపంక్తిని బైె, కొనరంగను లేపియునిచి ఽ యురుతరవేగం
బున గరుడుపైకి నడతెం,చెను; జక్రికి వాహనమయి ఽ సిద్ధబలుం డై. ౬ 1156

చ. కరము భయంకరం బగుచుఁ ఽ గ్రాలుపరాక్రమ మొప్ప నొప్పు నా
గరుడుఁడు తీవ్రకోపమున ఽ గాఢజవంబునఁ గాళియాహిపై

సురతరశౌర్య మొప్పునటు లొక్కమెయిం బడి చిమ్మిచిమ్మిక
ర్బురరుచి వెల్గువామదళముం బయికెత్తియె తాఁచె నెంతయున్. ౭ 1157

మ. వినతాపుత్త్రుని పక్షతాడనమునన్ వే విహ్వలత్వంబునుం
గని యందుండఁగ నోడి యెవ్విధినో యాకాళిందియందున్న నీ
రనిధింబోలిన మడ్గుఁ జేరె నరపౌత్రా! యాహ్రదం బెన్నఁ దా
ర్క్ష్యున కెబ్భంగిఁ జొరంగరాకయె చెలంగున్ నిమ్నవార్యున్నతిన్. ౮ 1158

చ. ఇతరులుకూడ నందుఁ జొర నెంచరు లోఁతుగ వారియుంట నో
క్షితిపవరేణ్య! యందు నొకచేప చరించుచు నుండె నద్ది య
చ్యుతునకు వాహనంబగుచు నొప్పుఖగేంద్రున కెల్లకాల మా
దృతి గ్రహియించుభక్ష్యమగు నేచినప్రీతి సుపర్ణుఁ డొక్కటన్. ౮౪ 1159

క. దానిం దినఁ గోరిచనన్, మానిపుఁ డట సౌభరియను మహితాత్ముఁడు తా
నూనిననియతిఁ దపంబును, బూనిక నొనరించుచుండె భూతకరుణచేన్. ౯ 1160

క. వలదని గరుడుని గనుచుం, బలికెను దార్క్ష్యుండు మానిపలుకు గొనక మి
క్కిలియాఁకలిఁ గొనియుండుట, బలవంతముమీఱఁ జిక్కఁబట్టి కొని చనెన్. ౯

క. మీనపతి నిట్లుకొని చనఁ, గా నెంతయుఁ బొగిలి దైన్య కలితములగు నా
మీనములఁ గాంచి సౌభరి, యానెలవుననుండు వానియార్తి యడంగన్. ౧౦

చ. కరుణచెలంగఁ బల్కెను ఖగక్షితిపాలుఁడు తార్క్ష్యుఁ డిందు సం
చరణముచేయు మీనముల సత్త్వముపొంగఁగఁ జొచ్చి యిప్పుడె
క్కరణిని గొంచుఁబోయె నటు క్రమ్మఱఁ బట్టిగ్రసించునేని స
త్వరమ గతాసుఁడయ్యెడును బల్కెది సత్య మటంచుఁ గ్రోధియై. ౧౧ 1163

చ. మునిపతి శాపమిచ్చె; ఫణిముఖ్యుఁడు కాళియుఁడే యెఱుంగు నీ
మునివరుశాప మన్యఫణిపూగము నించుకయే నెఱుంగ దా
వనరుహనేత్త్రువాహనము వంకజనించిన భీతినేగి చొ
చ్చెను హ్రదఁ; మందెయుండె నొకచేటును గానక స్వేచ్ఛమీఱఁగన్. ౧౧౪

క. హరి దానిని వెడలించెను, ధరణీశ్వర! యిట్లు దుష్టదారుణభుజగే
శ్వరు సాగ నంపి కృష్ణుఁడు, త్వరపడి యమ్మడుగుఁ బాసి వచ్చెన్ వెలికిన్. ౧౨

చ. మనసున కింపుఁబెంచు సుమమాలికలన్ ధరియించి హారిచం
దనఘనచర్చలం దనువు తద్దయు నొప్ప మనోహరాంబరం
బును ధరియించి దివ్యమణిపుంజ విభాసురభూషణంబులన్
గనకకలాపరాజి దగఁ గాంచనచేలుఁడు రాఁగ గోపకుల్. ౧౩ 1166

క. మరలం బడసినప్రాణో,త్కరమున నింద్రియము లట్లు కడు వేగమ లే
చిరి భూమినుండి మనసులు, పరమానందమునఁ బొదలఁ బ్రమదము పొంగన్.

క. హరిఁ గౌఁగిలించుకొని; ర,త్తరుణమునందున యశోద తమి రోహిణియుం
ద్వరపడి నందుఁడు గోపో,త్కరములు గోపికలు కృష్ణుఁ గ్రమ్మఱఁ గనుచున్.

తే. తమమనోరథములు పండ ధన్యతఁ గని,నట్టు లలరిరి; బలదేవుఁ డనుజుఁ గృష్ణు.
గౌఁగిటం జేర్చుకొని హరి కార్య మెల్లఁ, దెలిసియుండుట సుస్మిత మొలయఁ [గాంచె.

చ. తరువులు గోవులుం వృషభతల్లజముల్ మఱి వత్సముల్ మహా
త్తరముద మొందె విప్రసముదాయములుం సకళత్రులౌచు స
ద్గురువులు నందుఁజేరి యిదె ఘోరతరాహికిఁ జిక్కి నీసుతుం
డరుదుగ వెల్వడం గలిగె నారయ నీయదియే యదృష్టమా. ౧౭ 1170

క. ఈయాపద విధివశమునఁ, బాయంగాఁ గలిగెఁ గాన బ్రాహ్మణులకు నీ
వే యే దానము లీఁగల,వో యవ్వానిని నొసంగు టొప్పుం రాజా! ౧౮ 1171

తే. పుణ్యవశమున శ్రీకృష్ణమూర్తి యిట్టి, యాపదం బాయఁగాఁ గల్గె నట్లుగాన
దానముల నిమ్మనంగ నంద వ్రజేశుఁ, డట్లె స్వర్ణంబు గోవుల నలరి యొసఁగె.

*చ. అనితరభాగ్యశాలిని మహాసతి యప్డు యశోద నష్టస
త్తనయుని లబ్ధిచే నతిముదంబును గాంచినదౌటఁ గృష్ణు నొ
య్యన బిగిగౌఁగిలించుకొని యంకమునం దిడుకొంచు నశ్రుబిం
దునికర మత్తఱిం విడిచెఁ దోఁపమిఁ బల్కఁగ నుంతయేనియున్. ౧౯ 1173

చ. ఖరకరుఁ డస్తమించె; నెటుగాని చనంగను లేమి నవ్విభా
వరి యమునాతటంబు నొకభాగమునం శ్రమకర్శితాత్ములై
జరపఁ దలంచి రెల్లరును స్వాంతము లాఁకలిదప్పులం నిరం
తరపరితాప మందఁగ నితాంతము గోవులు నట్లె తూలఁగన్. ౨౦ 1174

క. హరియును రాముఁడు నట్లే, పరితాపముఁ గనుచు స్వీయబంధుజనులతో
సరిగ వసించిరి రాఁగల, పరితాపము దీర్పఁగోరి భద్రదు లగుటన్. ౨౦ 1175

శ్రీకృష్ణుఁడు కార్చిచ్చునుండి గోవులం గాపాడుట.

సీ. అర్ధరాత్రంబునయందు గ్రీష్మర్తువు గావున నందున్న కాననమున
దావాగ్ని యుదయించి తటుకున వ్యాపించి నలుఁగడలం బ్రాఁకినందముఖులు
నిదురించుచుండ నయ్యదనున దహియింపఁ బూనె గోవులచుట్టు పూన్కిఁ గ్రమ్మి;
దావానలం బిట్లు తమ్మొగినిం గ్రమ్మి కాల్చుచుండు టెఱింగి కలఁతనొంది

తే. గోపకులు సంభ్రమంబునఁ దాపశాంతిఁ, జేయు వెర వెన్ని తోఁపమి శ్రీహరిఁ దన
మాయచే మానుషాకృతి మహిఁ వెలయఁ, దాల్చి నట్టిదైవము వేడఁదగు [నటంచు.

క. మనములఁ దలంచి శరణం,బును వేడిరి కృష్ణ! కృష్ణ! భూతావాసా!
ఘనవిక్రమ! శ్రీరామా!, కనుమా యిదె భయదమైన కార్చిచ్చు వడిన్. ౨౪

* "నష్టలబ్ధప్రజాసతీ" అని మూలము.

క. మీవారమైన మమ్ముఁ, బోవిడువక మ్రింగ నిదిగో పూనెం జూడం
గా విలయకాలమందలి, పావకువలె దుస్తరముగఁ బరఁగెం జిచ్చా. ౨౩ 1178

క. నీవే ప్రభువవు కృష్ణా!, నీవారము మేము ప్రీతి నిన్నే గనుచున్
వావిరిఁ గాలముఁ ద్రోతుము, గావున నీబారినుండి కావుము త్వరగన్. ౨౪

క. అకుతోభయములు నీపా, దకమలములు వాని విడువఁ దలఁప మదెప్పుడున్
సకలశుభప్రదుఁడవు నీ, వికఁ గాలము పుచ్చకుండ నే కావఁ దగున్. ౨౫ 1180

క. అని వాపోవఁగ లోకా, వనదక్షుఁడు కృష్ణమూర్తి బంధుజనులదా
వనటం దలంచి తానే, యనంతుఁడై భూరిశక్తి నలరుట నపుడే. ౨౬ 1181

ఆ. తన్ను నమ్మియున్న తద్వ్రజవాసులఁ, గావ నెంచి శక్తిఁ గాఱుచిచ్చు
నెలమిఁ దీవ్ర మనుచు నెంచక దిగమ్రింగె, దాన వారు భీతిమానునట్లు. ౨౭

పదునెనిమిదవయధ్యాయము.

శ్రీహరి గ్రీష్మర్తువునందు విహరించుట.

క. హరిదివ్యచరిత్రము నీ, కరణిన్ వినిపించి మానికాంతుఁడు మఱియున్
నరపతికిఁ దెల్పె నవ్వలి, హరిచరితము వేడ్కమీఱ నట్లుగఁ బిదపన్. 1183

క. ఆరాత్రి యిట్లు కడువ ము, రారాతియు సమ్మదాత్మలౌ జ్ఞాతులు స్వీ
యారమ్యకీర్తిఁ బాడుచుఁ, దోరాఁగన్ గోవ్రజంబుతోఁ దగువ్రజమున్. ౧

తే. తాఁ బ్రవేశించె; నీవిధిఁ దద్వ్రజమున
గోవ్రజమ్మును బాలించు కుతుక మొక్క
వ్యాజముగఁ గల్గుమాయచే హరిగతులఁ
దిరిగి రామకృష్ణు లచ్చెరువుగాఁగ. ౨ 1185

సీ. వాసంతికక్రీడ లీసరణిన్ సాగ నరుదెంచె గ్రీష్మర్తు వల్లనల్ల
నను బ్రాణులకు నెల్ల ననుమోదదం బది యంతగా గాకుండు నట్టులైన
బృందావనసుగుణ బృందముచే గ్రీష్మ మయ్యు వసంతంబునట్టు లద్ది
[1]కనఁబడె; నావ్రజంబున రామునింగూడి కేశవుండు వసించి కేళిసల్పు

తే. చుండెఁ గావున నద్దియు నుండె నట్లు, [2]మండువేసవి సెలయేళ్లు నిండిపాఱఁ
గలుగునిర్ఘోషముల ఝిల్లికలకఠోర, నిస్వనము వినఁబడకుండె నెలవున నట.

క. సెలయేళ్ల నీటితుంపురు, లలముకొనన్ స్నిగ్ధములగు నవనీరుహామం
డలముల మండితమై వన, మలరారెం జూడఁజూడ నందంబగుచున్. ౪ 1187

చ. అనిలుఁడు ప్రోదినీసలిలజాకర నిర్ఝర తుంగభంగరా
జిని బోరలాడి తామరలు చెంగలువల్ మఱి యుత్పలంబులున్

---

1 "యత్రాస్తే భగవాన్ సాక్షా ద్రామేణ సహ కేశవః" అని మూలము. 2 యత్ర నిర్ఝరనిర్హ్రాద నివృత్తస్వనఝిల్లికమ్" అని మూలము.

గనులకు విందుచేయ నటఁగల్గిన పుష్పాదులెల్ల సంగ్రహిం
చి నెఱి సువాసనల్ పొలయఁ । జిత్రగతుల్ దగ సంచరింపఁగన్. ౮౪ 1188

చ. వనమున నందు శాద్వలము । బాగుగ నొప్పి సుఖంబు గూర్పఁగా
జనులకు మండువేసవి నెసంగెడు తాపముగాని సూర్యవం
కను జనియించు వేఁడిమియె । గాని రవంతయు సోఁకదయ్యె; ప్రా
దిను లపు డెండవేఁడిమికిఁ । దెప్పున నింకక నిమ్నవారితోన్. ౫ 1189

క. ప్రవహించుచుండెఁ గావున, నవిరతము మహోర్మి వితతు । లంతట వ్యాపిం
ప వసుమతీభాగంబులు, ప్రవిమలపులినములు తడిసిరమ్యతమములై. ౫౪ 1190

చ. వెలయుచునుండ నత్తఱిని । వేయిమయూఖము లొప్పు భానుకాం
తులు విషముల్ బలెన్ గవిసి । తోరపుశక్తిని సారసంగ్రహం
బలయకచేయఁ జాలు నవియయ్యును భూమిరసంబుగాని శా
ద్వలములనొప్పురమ్యతరభాగముగాని రవంతయేనియున్. ౬ 1191

క. హరియింపఁ జాలకుండెను, దరువరములు కుసుమితములుఁ । దద్దయు సిరులం
బరఁగుచు నుండెను బక్షులు, విరావముల హారిరీతి । వెలయించుటచేన్. ౬౪

చ. వినవిన నెంతయున్ మిగుల । వేడుక నించుచునుండె నవ్వనం
బున మృగజాతు లార్వ నదిమోదమునించుచునుండెఁ జిత్రరీ
తి నళులు బర్హిసంఘములు । తృప్తి తగన్ శ్రుతిపేయగాన మొ
య్యన వినఁ జేయుచుండెను బికావళి కూజితముల్ వినంబడెన్. ౭ 1193

క. సారసములు ప్రీతిమనో,హారినినాదముల నెప్పు । డానందము న
వ్వారిగఁ గల్గం జేయుచుఁ, గోరిక లలరార నుండె । గోవిందుఁ డటన్. ౭ 1194

క. బలభద్రుఁడు తనతో ని,మ్ముల వనమున విహరణంబుఁ । బూని సలుప వే
డ్కలు మించ నిరతిశయభూ,తుల మించినవాఁడు గానఁ । దొలి గ్రీష్మమునన్. ౭౪

చ. వని విహరింపఁబూని మృదుభద్ర నినాదమనోహరంబుగాఁ
దనరెడు వేణువూఁదుచు నితాంతము దేహ మెఱుంగకుండగో
పనికరగోధనంబులు కృపం దముఁగాచు నటన్న నమ్మకం
బున వెనువెంట రాఁగ వనముం దమిఁ జొచ్చెను గార్యసిద్ధికై. ౮ 1196

చ. లలిత నవీనపల్లవములన్ సుమగుచ్ఛమయూరబర్హకం
బుల సుమమాలికావితతిఁ । బొల్పగుధాతువులన్ విచిత్రభూ
షల నొనరించి తాల్చుచు నెసంగెడువేడుక రామకృష్ణము
ఖ్యులు వ్రజబాలు రాడుచు మహోద్యమ మొప్పఁగఁ బోరు సల్పుచున్. ౯

క. పాడుచు స్వేచ్ఛానుగతిన్, గూడుచు విహరించి రంత । గోరికఁ గృష్ణుం
డాడుచు నుండఁగఁ గొందఱు, పాడన్ మొదలిడిరి ముదముపైపైఁ బొంగన్.

సీ. వేణువు లూఁదుచు ɤ విమలభావంబులఁ గొంద ఱుండిరి; మఱికొంద ఱపుడు
కరతాళముల బిట్టుగా వైచుచును గొమ్ము లూనివాయించుచు ɤ నుండి; రంతఁ
మఱియును గొందఱు ɤ మంచిది మంచిది బాగున్న దని స్తుతివచనములను
బలుకుచునుండిరి; ɤ సులలితగోపాలజననమ్మునం దమరిని నితరులు

తే. తెలిసికొనకుండ నమృతాంధసులు ప్రయత్న
ముననె కప్పుకొనుచును రామునిని గృష్ణు
గోపకు లనంగఁ బరఁగుచుఁ ɤ గోరి నటుని
నటుల యట్లు నుతించిరి ɤ నైజభక్తి. ౧౧ 1199

చ. ఇరువురు సోదరుల్ విహరణేచ్ఛలు పొంగఁగఁ గూఁకటుల్ మనో
హరతఁ జెలంగ మండలములనట్లు చరించుచు సైకతమ్ముపైఁ
ద్వరపడి దాఁటుచుం గడియ ɤ వచ్చినవారిని హెచ్చరించుచుం
గరముల నప్పళించుచుఁ దగం దము జేరఁగఁబట్టి లాగుచున్. ౧౧½ 1200

తే. మల్లయుద్ధ మొనర్చుచు ɤ నెల్లగోప
బాలురంగూడి క్రీడించి ɤ రోలి నంత;
బాలకులు నృత్యములు సేయఁ ɤ బాటపాడి
వాద్యముల మ్రోయఁ జేయుచుఁ ɤ బలువిధముల. ౧౨½ 1201

క. వినుతించుచు బళిబళి నర్తన మిది బాగున్న దనుచు ɤ స్తవవచనంబుల్
మనమలరఁ బల్కుచుండిరి, జనవర! యాసోదరులు ప్రశంసార్హముగన్. ౧౩

సీ. వారొక్కచోట బిల్వఫలంబుల మఱిగుగ్గులుఫలంబులను నామలకఫలము
లను బిడికిళ్లలోన నిముడఁగాఁ జేసికొనియాటలాడిరి ɤ మనల నొకరి
నొకరు తాఁకఁగనొప్పదిఁక నని పందెముల్ పలుకుచు ముందుగాఁబరువు వాఱు
వానిఁ దాఁకఁగ యత్నమూని యాడిరి మఱి డాఁగురుమూఁతలాడంబు మీఱ

తే. నాడుచుండిరి మఱియు నయ్యైతెఱంగు, లైన బహువిధకేళుల ɤ నలర మదుల
వేడ్కపడుచుండి రొక్కెడవివిధమృగప, తత్రిచేష్టలు గావింపఁదలఁపుఁగొనిరి.

క. తలఁపుల కనువగు రీతుల, సలుపుచు నుండిరి మఱొక్క ɤ సమయంబునఁ గ
ప్పలవలె దుముకుచు బహువిధ, ముల మేలములాడుచుండిపుచ్చిరి తఱినిన్. ౧౪½

క. ఒకపరి నుయ్యెల లూఁగుచు, నొకపరి రాజార్హవేషమూని చెలఁగుచుం
బకపక నవ్వుచు నుండిరి, సకలవిదుల్ సోదరు లొగి ɤ సరివారలతోన్. ౧౫

*ఆ. లోకమునఁ బ్రసిద్ధి ɤ నేకరణిం జెంది, యున్నవైన యాట ɤ లొప్పుమీఱ
నెన్నికలవొ వాని ɤ నన్నింటి నాదరించుచును గేళిసల్పి ɤ రచటవారు. ౧౫½

చ. వనములయందు ప్రోడినులఁ ɤ బర్వతసీమల వానియందునం

* "ఏవంతౌ లోకసిద్ధాభిః క్రీడాభిశ్చేరతుర్వనే" అని మూలము.

గనఁబడుకోనలందు లతికల్ పెనఁగందగు కుంజపుంజము
దును విపినంబులందును మనోజ్ఞసరస్సులయందు గోవులన్
దనివి చనంగ మేపుచును దారు చరించిరి బాలయుక్తులై. ౧౬౪ 1207

బలరాముఁడు ప్రలంబాసురుం బొలియించుట.

క. ఈరీతిన్ విహరింపఁగ, వారలలో రాముఁ గృష్ణు వధియింపంగాఁ
గోరి ప్రలంబుం డనునొక, క్రూరాసురుఁ డందుఁ జేరె గోపాకృతితోన్. ౧౭

క. సర్వ మెఱింగినవాఁడై, సర్వమునకు సాక్షియనఁగఁ జాలినవాఁడై
యుర్విఁ జరించు ముకుందుఁ డ,ఖర్వంబగు గర్వ మొప్పఁ గాఁ దముఁ జంపన్.

క. చనుదెంచిన యారక్కసుఁ, గని యాతనితోడిపొత్తుఁ గాదన కెట్లీ
తనిఁ జంపఁదగునో యని మన,మున నెంచుచు నొప్పుకొనియె బుద్ధిబలమునన్.

ఉ. అంత మురాంతకుండు విబుధాంతకుఁ గ్రూరుని వానిఁ జంపఁగా
స్వాంతమునం దలంచి యొకచక్కని యాటను నిశ్చయించి లో
నెంతయుఁ బొంగుచున్ సఖుల నెల్లను జీరి వయస్యులార! క్రీ
డింత మె శక్తికిం దగుకడిందిమగంటిమి యొప్పునట్లుగన్. ౧౯ 1211

క. ఒకరొకరుగాక రెండుగ, నిఁక జతలుగఁ గూడి స్వేచ్ఛ నిటవిహరింపన్
సకలవిధములం గన హా,యి కలుగు ననిపల్కె; రామకృష్ణు లధిపులై. ౧౯౪

క. చరియింపఁగ బాలకు లొ,క్కరిజతగాఁ గొందఱుండఁ గను గొందఱు నొ
క్కరిజతగాఁ జేరిరి వా, రిరువురె తమవారిఁ గావ నెంచుపరివృఢుల్. ౨౦

క. అం దోడినవారలు గెలు,పొందిన వారలను మోయ నొప్పుకొనుట నే
సందియ మొందక మోయుదు, రందు విజయ మొందువారి నర్యోగతులన్.

క. మోయుచు నోడినతఱిన్, మోయించుచు గెల్చినపుడు మోదంబున ని
ట్లాయాటను సాగించుచు,నే యావుల మేపుచున్ జయేచ్ఛలఁ గొనుచున్. ౨౧౪

క. చనిచని యటభాండీరక, మను వటభూరుహముకడకు నరిగిరి కృష్ణుం
డును బోయె వారిముందుగ, మొనగాఁ డనుఖ్యాతి నొందిబుద్ధిఁ దలఁచుచున్.

క. ఆవటభూరుహ నికటము, పావనముగ నొప్పు నందుఁ బ్రాగ్విధమున నే
గోవల్లభుండు క్రీడా, వ్యాపృతి సాగించె దనుజు నట వధియింపన్. ౨౨౪

సీ. ఆయాటలోఁ గృష్ణుఁ డపజయ మొందంగఁ దత్పక్షమున నున్న దనుజముఖులు
జయమందినట్టి కృష్ణజ్యేష్ఠముఖ్యుల వహియించి నడచి రవ్వారుసయందు
హరి భగవంతుఁడై యలరియుఁ గారణాంతరమున శ్రీదాముఁ దానుమోచె
భద్రసేనుఁడు బలభద్రుని సహచరువృషభుని వహియించె వేడ్కమీఱ

తే. నట్టి బలదేవు నాప్రలంబాసురుండు, మోచికొని పోయె; దానవపుంగవుండు
కృష్ణు నవిషహ్యుగా మదినెన్నికొనుచుఁ,దనపయిం గూరుచున్న రాముని గడంగి,

క. ఎందాఁక మోచి డింపం, గం దగు నని నియమముండెఁ ॱ గావున నచ్చో
టం డింపక కడు వేగమ, యెందో డింపంగ నెంచికొయే కొనిపోయెన్. ౨౨ 1219

మ. బలదేవుండు మహాచలంబుపగిదిన్ ॱ భారంబుగా నుంట న
ప్పలలాహారుఁడు మోయఁజాలక గతప్రాగ్గర్వవేగుండు నై
చలమొప్పం దనతొంటిరూపము లసచ్ఛామీకరాంచత్సుభూ
షల నొప్పారెడుదానిఁ దాల్చె ॱ నదియే సాజంబు తజ్జాతికిన్. ౨౩ 1220

ఆ. దాని నెక్కియున్నతఱి బలరాముని, మోచికొనుచుఁ బోవఁ జేచి విద్యు
ద్ఘోఘపరివృతమయి ॱ యొప్పు శశిందాల్చు, నీలనీరద మన ॱ నెగడె నతఁడు.

సీ. ఆసమయంబున ॱ నాపృథుకాయ మత్యున్నతంబయి యొప్పుచుంట గగన
మును స్పృశించుచు, జవమ్మునఁ బోవుటనుహుతవహుని కణమ్ములవలెనయనము
లగపడుచుండ భయంకరదంష్ట్రలు వెలయుచు భ్రుకుటులఁ ॱ గలిసియుండ [గ
మండుచున్నట్టు లెయ్యుండు వెంద్రుకలొప్పఁ గటకముల్ ముకుట మంగదము లెసఁ

తే. వానికాంతులు చిత్రముగా నెసంగఁ, గానఁబడ రాముఁ డించుక ॱ గనియె భీతి;
నంతలో స్వబలాదిక ॱ మాత్మఁ దోఁప, భయము తొలఁగంగ నాబలభద్రుఁడపుడు.

క. తనతోడివారికిం ద, వ్వున నుంచఁగఁ దన్నుఁ దెచ్చెఁ ॱ బూనిక నితఁ డం
చును దలఁచి వాని రక్కసు, గ నెఱింగి మహాగ్రహంబు ॱ గడలుకొనంగన్.

క. అమరేశుఁడు కులిశనిపా, తమునన్ భూధరమునట్లు ॱ తనదృఢముష్టిన్
బొమముడి యడరఁగ నత్తఱి, నమరిచి బిట్టుగను బొడిచె ॱ నాతనిశిరమున్.

చ. బలు దృఢముష్టిఘాతమున ॱ వానిశిరం బొగి వ్రయ్య లయ్యెఁ; ధా
రలుగనె నోరనుండి రుధిరంబు బయల్పడఁగా నపస్మృతిన్
గలఁగుచు హాయటంచు వడి ॱ గాఢరవంబులు పర్వఁ బ్రాణముల్
వెలువడ నింద్రునాయుధముచేఁ దునఁ గూలెడు పర్వతంబునాన్. ౨౮ 1225

క. ధరణిని ద్రెళ్లెఁ బ్రలంబా, సురుఁ డిటు బలశాలియగుచు ॱ శోభిలు బలుచే
దురమున నిహతుం డగుటం, బరికించి సువిస్మితులయి ॱ బాలకు లెల్లన్. ౨౯

ఆ. సాధుసాధు వాక్య ॱ సమితిచేఁ బొగడిరి, మఱియు నాశిషముల ॱ నెఱి నొసంగి
మరల బ్రదికి నట్లు ॱ మదుల నెన్నుచుఁ బ్రేమ, విహ్వలాత్ము లగుచు ॱ విమతహరుని.

క. వినుతికి నర్హుని రాముని, దనివాఱఁగఁ గౌఁగిలించి ॱ తగినవిధమునన్
వినుతించిరి; పాపాత్ముఁడు, దనుజుండు ప్రలంబుఁ డిటుగతప్రాణుండై. ౩౧ 1228

క. ధరఁబడుటఁ గాంచి నిర్జర, వరు లప్పుడు హాయిచెంది ॱ వరసుమవృష్టిన్
గురియించి రాముఁ బొగడిరి, సురకార్యము చేసి తీవె ॱ శూరుఁడ వనుచున్.

ప ం చా ష్మి ద వ య ధ్యా య ము.

హరి దావాగ్నిం ద్రావి గోగోపకులఁగాచుట.

క. అని తెలిపి మరల శుకముని, జనపతి కవ్వలి రమేశుసద్వృత్తముఁ దె
ల్పనుబూనె రాజచంద్రా!, వనజాక్షుఁడు రామ గోపబాలక యుతుఁ డై. 1230

చ. వనమున కేగె నంత నొకవంకను గోవులు మేయుచుండఁ జ
క్కనివనకేళులన్ జరపఁగా మదులందుఁ దలంచి బాలకుల్
వనరుహనాభుఁగూడి బలభద్రుఁడు తోడుగనుండఁ గ్రీడలన్
మనములఁ గూర్చియుండి రొకమాఱును గోవుల రక్ష నెంచకే. ౪ 1231

ఉ. ధేనువు లందు మేయుచును దీరగు మేపును గోరి లోభతన్
మానసముల్ గలంగ వనమార్గములం జరియించుచున్ దృణం
బే నెల వందుఁ జిక్కనొ సమృద్ధిగ నంచొకగహ్వరంబు ని
చ్ఛానుగతప్రవృత్తిఁ జనె నద్ది యెఱుంగరు బాలు రాటలన్. ౧ 1232

సీ. అజమహిషీగణం బావులున్ వనమునుండి వేఱొక వనమునకును
బోవుచుఁ బెరిఁగిన భూరితృణంబునఁ దగియున్న వనముఁ జొచ్చెఁ గడువడిని;
నదియె ముంజారణ్య మను పేరఁ బరఁగెడు నటఁ జొచ్చి పరితాప మధికమగుట
నార్చుచు నుండెఁ; గృష్ణాదులు క్రీడయం దాసక్తిఁ గొనియుంట నావు లరుగు
తే. టరయఁజాలక వానిసంచరణ మెఱుఁగఁ
బడమిఁ దురపిల్లి యనుతాప మడర వెదకు
చును దదీయగతిం గనుచొప్పు తెలియ
కవ్విపోయిన జాడల నరయఁ బూని. ౩ 1233

చ. అరుగుచుఁ దత్ఖురాగ్రహతి నట్టినలంగిన పచ్చికల్ మహా
తురమునఁ బండ్లచేఁ గొఱుకఁ దోడనె త్రెళ్లినపచ్చికల్ వడిం
జరణము లూఁది పోవఁ గనఁజాలెడుగుర్తులు త్రోవఁ జూప స
త్వరముగ నాత్మజీవనమె తద్గతమాటను బోయి రర్భకుల్. ౮ 1234

ఉ. చింత మనంబులం బొడమి చేడ్పడఁజేయఁగఁ బోయి పోయి యా
వంతయు వానిసన్న తమయాత్మలకుం బొడకట్టకున్న నిం
తింతనరాని భేదమున నే చరియించుచునుండి రట్టె యా
చెంతనె ముంజకాననముఁ జేరి మహార్తిని గూయుగోవులన్. ౮౪ 1235

క. తెలిసికొనం జాలక త్రోవలు కన్పడకుంట నలసి వర్ధిలుడప్పిన్
బలువిధముల నార్తిం గని, దలఁచిరి తన్మార్గమందె తద్గోధనమున్. ౭ 1236

క. పరికింపనెంచి చక్కఁగఁ, దిరుగుచునే యుండి; రంత దీవ్యన్నీల
స్ఫురదభ్రచ్ఛవి యలరఁగ, హరి పొడవగువృక్ష మెక్కి యార్తి యడంగన్. ౭౪

క. తనరూపము గోవులకుం, గనఁబఱచుచు వేలువేలు గాఁ దగు పేళ్లన్
దనివారఁగ బిల్చెను; దద్ఘనగంభీరస్వనంబు కమ్రతమముగన్. ౩ 1238

చ. వినఁబడినంతనే యది త్రివిక్రము కంఠనినాద మంచు నె
మ్మనములఁ దోఁప గోవులు సమస్తవిధంబుల హర్ష మొంది చ
క్కని ప్రతినాద మిచ్చె; నది కాంచిన గోపకులెల్ల సంతసం
బునుగని; రంత దైవగతి భూతభయంకర దావవహ్నియున్. ౪ 1239

ఉ. కాననవాస సంతతిని గాల్పఁగ నల్గడలన్ జనించి పెం
పూనినవాయు వొక్కమొగి భూతభయంకరలీలఁ జిమ్మఁగాఁ
దానె చరాచరావళిని దగ్ధము చేయుచు నిప్పుకల్ దెసల్
గానఁగరాకయుండు నటు గ్రమ్మఁగఁ బైపయి మంట లొప్పఁగన్. ౫ 1240

ఉ. ఒక్కముహూర్తమాత్రమున నుగ్రతరంబుగఁ జుట్టుముట్ట నిం
కెక్కడి జీవితం బనుచు నెంచుచు గోధనగోపకార్భకుల్
దిక్కఱి భీతిఁ జెంది బలదేవయుతుం డగుకృష్ణుఁ జేరి నీ
వొక్కఁడవే మహార్తిఁ గనుచున్న మమున్ దయఁ గావఁ జాలుదౌ. ౬ 1241

క. అని వేఁడుచు మృత్యుభయం,బున జను లాహరిని వేఁడు పోలికఁ గృష్ణా
వనజాక్షా! వీరోత్కట, ఘనవిక్రమ రామ మమ్ముఁ గార్చిచ్చు వడిన్. ౭

క. చుట్టుకొని కాల్చుచున్నది, యిట్టట్టు తొలంగ నేర; మీయెడ మిమ్మే
దిట్టలు రక్షింపఁగ నని, పట్టుదలన్ వేఁడితి మిటు బంధుల మమ్మున్. ౮ 1243

క. పరిరక్షించుట న్యాయం, బరయఁగ నీవార మగుచు నార్తిం గను టె
క్కరణిం దగునే ధర్మోత్కరమున మీ రెఱుఁగనిదియుఁ గలదే యెందున్. ౯

క. నీవే శరణం బనుచున్, నీవే నాథుండ వనుచు నీసాయం బే
ఏవెఱపు లేక యుండం, గా వసుధం జేయు ననుచుఁ గడు నమ్మి యిటన్. ౧౦

క. చరియించువార మచ్యుత!, పరిరక్షింపంగఁ దగిన భారము నీదౌ
శిరమున నున్నది కావుము, పరమేశ్వర యనుచుఁ బల్కు బంధుల మొఱలన్.

చ. హరి సకలార్థముల్ తెలియునట్టి మహాత్ముఁడుగాన మీర లీ
తరుణమునందు భీతిలక దైవము నమ్మి నిమీలితాక్షులై
త్వరపడకుండుఁ డంచు దయ వర్ధిలఁగాఁ బలుకంగ వార లా
హరిపను పాచరించిరి భయం బిసుమంతయు లేక యంతటన్. ౧౧ 1247

మ. వనజాక్షుండును యోగశక్తి మెఱయన్ వర్ధిల్లి యొక్కెత్తుగా
జనులన్ భూతములన్ గ్రసించుటకుగా సంకల్పముం జేసి మిం
చినదావాగ్నిని నోట మ్రింగి జనులన్ జేడ్పాటుమై నున్నవా
రిని గోసంఘము గాచి కష్టములఁ దీర్చెన్ సాహసం బొప్పఁగన్. ౧౨ 1248

ఉ. అంతియగాక పర్వతగుఽహాంతరసీమలనుండి గోగణం
బెంతయు వేడ్క వేఱొక మఽహీతలమందు వసింపఁ జేర్చి బ
ల్వింతగఁ గన్నులం దెఱుప ఽ వేడ్కల నాడినచోట నుండె నొ
క్కింతయు భీతిలేక సఖఽబృందము కృష్ణుఁడు తోడనుండఁగన్. ౧౨౪ 1249

సీ. భాండీర మనువనఽభాగమ్ముఁ జేరిన బాలకుల్ విస్మితఽస్వాంతు లగుచు [ఆఁగి
యోగమాయాశక్తి ఽ యొప్పు నాశ్చర్యదంబయి హరియందు నం ఽ చాత్మ నె
హరిమాయకుం జిక్కి ఽ యమితబలంబు శ్రీహరికిఁ గల్గుట నెన్ని ఽ యగ్ని బాధఁ
దొలఁగించి క్షేమము ఽ గలిగించినట్టి యా శ్రీకృష్ణుఁడే ధర ఽ సిద్ధదైవ

తే. మని తలంచిరి; సాయాహ్నఽమందు శౌరి, రామునింగూడి ధేనువాఽరంబుతోడ
వేణునాదంబు మిక్కిలి ఽ వింతగూర్ప, గోపకులు తన్ను నుతియింపఽగోష్ఠ మొందె.

క. మందవసించెడు గోపీ,బృందమునకు హరియు లేనిఽవేళ క్షణం బై
నం దగయుగశతములు గా,నం దగనటు తోఁచుచుంట ఽ నైజం బగుటన్. ౧౮౪

క. హరిఁ బొడఁగాంచిన యంతనె, పరమానందంబు పొదలె ఽ బాలకు లంతన్
హరియును రాముఁడు వైశ్వా,నరు బాధం గుందకుండ ఽ నైజమహిమ చేన్. ౧౯౪

క. తముఁ గాపాడిన యద్భుత, తమకృత్యము దుష్టబుద్ధిఁ ఽ దగినప్రలంబా
ఖ్యు మృతియు గోపికలకుఁ జి,త్రముగాఁ గన్పడఁగఁ దెల్పఁ ఽ దరుణులు వృద్ధుల్.

క. విని యాయద్భుతచరితం,బును విస్మితు లగుచు రామఽమూర్తిగఁ గృష్ణుం
డునుగా దేవత లెవ్వరొ, జనించి నటు లెంచి నావ్రఽజంబున మిగులన్. ౧౮

ఇరువదవయధ్యాయము.

వర్షర్తువర్ణనము.

చ. అనుపమభానుదీప్తుల మఽహత్తరతాప మొసంగు గ్రీష్మమం
దు నిఖిలజంతుజాలములు ఽ తోరపునార్తిని బొందియుండె; నం
త నిఖిలతాపముల్ చన నిఽతాంతము నుద్భవకారణంబుగాఁ
దనరెడు వృష్టికాల మది ఽ ధాత్రిని దోఁచెను మెల్లమెల్లఁగన్. ౪ 1255

మ. పరివేషంబులు మింటఁదోఁచెను; దిశల్ ఽ భాసిల్లె; విద్యుల్లతో
త్కరముల్ తోఁపగ, నంబరస్థలి నితాంఽతస్ఫార మేఘధ్వనుల్
వరుసన్ శ్రోత్రభయంకరంబుగఁ బయిం ఽ బై విస్తరిల్లెన్ మహ
త్తరనీలాభ్రము లట్టె గర్జితయుతిన్ ఽ దన్ గ్రమ్ముటన్ వ్యోమమున్. ౧ 1256

క. పలుభంగుల శంపాలతి,కలు వ్యాపించుటను భానుఽకమలారిముఖా
మలతేజస్సులు సుంతయు, వెలుఁగక యుండంగ నుండె ఽ వింతగ నపుడున్. ౧౪

[1]తే. అట్టితఱి నభ్రము గుణత్రయమునఁ గప్పఁబడినజీవాఖ్యమైనట్టి బ్రహ్మమువలెఁ
గానఁ బడియెను; మాసాష్టకమున భూమి, యందుఁగలజలమయవసు వట్టెపూని.

క. తనకిరణంబులఁ జక్కం,గను జీలిచి తగినయట్టి కాలమురా దా
నిని బర్జన్యాకృతిఁ దగు, వనజాప్తుఁడు విడువఁబూనె వాంఛ యలరఁగన్. 3

క. ఘనతరవిద్యుద్ద్యుత గురు, ఘనములు తీవ్రానిలమునఁ గంపితములు నై
యనుకంపాన్వితు లితరులు, వనటంగుందంగఁ గాంచి వారికొఱకుగాన్. 3౪

క. తమజీవనమును వదలియె, మమతఁ సాయంబు చేయుమాడ్కి సకలతా
పముల నడంపఁగఁ జాలిన, యమృతము గురిసెం దమంత యాదృతి మీఱన్.

[2]చ. ఖరకరుగ్రీష్మతాపమున గాసిలి వారిదసిక్తదేహ యై
ధరణియు సస్యముఖ్యములఁ దద్దయుఁ బుష్టిని గాంచెఁ; గామ్యమై
పరఁగు తపంబుచేసి తనభాసురదేహము దానఁ జిక్కఁ ద
ద్వరఫల మొప్పువేళఁ గడుభాసిలి పుష్టిగనుండు చాడ్పునన్. ౫ 1262

చ. [3]తొలుతటిరాత్రికాలమునఁ దోరపుఁజీఁకటు లొక్కరీతిఁగా
నలముట జ్యోతిరింగణము లత్తఱి వెల్గెను; ఖేటతారకా
వళులప్రకాశ మట్లడఁగెఁ బాపుల పద్ధతులే కలిఁ గడుఁ
వెలయుచు సాధువేదవిధిబృందము లొప్పకయుండుచాడ్పునన్. ౬ 1263

సీ. పర్జన్యునినదంబుఁ బాటించి మండూకములు పల్కసాగుటఁ దలఁప బ్రాహ్మ
ణులు నిత్యకర్మంబు లలయక యొనరించి యవ్వల నాచార్యుఁ డాత్మకంఠ
నినదంబు నిగుడింప విని యంతదనుక నూరకయుండి యవ్వలఁ బ్రకటవేద
పాఠమునకుఁ బూనుపద్ధతి తోఁచెడుఁ దటములనొరయు నుదకములఁదగు

ఆ. క్షుద్రనదులు వృష్టిశోభ నివర్తింపఁ, దగ్గుచుండె స్వేచ్ఛఁ దనరుపురుషుఁ
డర్థదేహములను వ్యర్థముగ వ్యయింపఁ, గృశత నందురీతి నెంచిచూడ. ౭

సీ. నీలవర్ణంబులౌ బాలతృణంబులఁ బచ్చనై యింద్రగోపమ్ము లనెడు
పురుఁగుల నెఱ్ఱనై పోల ఛత్రాకారముగఁ దోఁచుచుండెడు పుట్టగొడుగు
లవగు నీడలనొప్పి యవని యత్తఱి మహీపాలసేనాళి సంపదనుబోలి
యలరారుచుండె వృష్టులకు వర్ధిల్లుచుఁ జెడుచు నుండినపైర్లసిరులఁ దనరు

తే. పంటపొలము లదృష్టంపుఁ బరిణతి నెఱుఁ
గక యహంకృతి దగుసేద్యగాండ్ర కెలమిఁ

---

1 "అస్పష్టజ్యోతి రాచ్ఛన్నం బ్రహ్మేవసగుణం బభౌ" అని మూలము. "సగుణంగుణైరా చ్ఛన్నం జీవాఖ్యం, విద్యుద్గర్జితాంబుదానాం సత్త్వరజస్తమోభిరుపమా." అని శ్రీధరాచార్యులు. 2 "యథైవకామ్యతపసస్తను స్సంప్రాప్యతత్ఫలమ్" అని మూలము. 3 "నిశాముఖేషు ఖద్యోతాస్తమసాభాంతినగ్రహాః." అని మూలము.

జింతఁ గల్గించుచుండె నిశ్చింతముగను
జాలుదురె మదయుక్తు లేవేళ నుండ. ౧౦ 1265

మ. జలమందుం స్థలమందు నుండఁదగు నాజంతూత్కరం బప్డు నూ
త్నలసద్వారిని గ్రోలి శ్రీహరిని హృత్పద్మంబునం గొల్చువా
రలటుల్ సుందరరూపముల్ గలుగుటం । రాణించెఁ జూడంగ ని
మ్ముల యోగంబు సమంచితం బగుఫలంబుం గూర్పకే పోవుచోన్. ౧౧ 1266

క. పరిపక్వము గాదనియే, యరయం దగు నట్టి యోగి । యంతస్సు నిరం
తరకామవాసనాయుతిఁ, బరఁగునయే విషయయుతిని । బహుభంగులుగన్. ౧౨

క. కలవిలపా టొందెడుగతి, జలరాశియు వాయుదేవసంగతి భంగం
బులు చెలఁరేఁగఁ దరంగిణి, జలపూరముగూడ మిగులసంక్షోభించెన్. ౧౩ 1268

సీ. ఆదిదైవం బగునాయధోక్షజునందు మనసు నిల్పినయట్టి । మానివర్యు
లాధ్యాత్మికం బనానాధిభౌతికమన నాధిదైవికమన । నాఖ్యలొంది
యున్నట్టి వ్యసనంబు । లొక్కమొగిం దమ్మునెంత బాధించిన । నించుకైనఁ
గలఁత నొందనియట్లు । క్ష్మాధరంబులు వర్షధారలు సతతంబు । తమ్ము ముంప

ఆ. వెతల నొందకుండె । ద్విజులు వేదంబులఁ, జదువకుంట నవ్వి । సమయహతము
లైనయట్లు త్రోవ । లత్తఱి నడువమి, గడ్డిగప్పియుండు । కారణమున. ౧౪ 1269

[1]క. సందేహాస్పదములుగా, నందందుం దోఁచుచుండె । నమలసుగుణయు
క్తిం దగుపూరుషవర్యుల,యం దసతీబృందమైత్రి । యతిచంచలమై. ౧౫ 1270

క. కనఁబడులాగున లోకం,బునకుం జలదానరూపమున బంధువులై
తనరెడు మేఘములందును, ఘనశంపాలతలు స్థిరతఁ గాంచకయుండెన్. ౧౬ 1271

సీ. ఆరయఁగా గుణవ్యతికరాత్మకమగు నట్టిప్రపంచమునందు నగుణుఁ
డౌపురుషుం డెట్టు । లట్టు గర్జాశబ్దగుణకమా నంబరాంగణమునందు
గుణరహితంబయి । కొమరారు నింద్రచాపము వెల్గుచుండెఁ గాంతముగనప్పు
డాత్మప్రకాశత । నలరు నహమ్మతి నావృతుండగు జీవు । నట్లు తనదు

తే. వెన్నెలంగూడి యెంతయు । వెల్గుమేఘ, మావరింపఁగ శశధరుఁ । డాత్మతేజ
మలరకుండఁగ నుండె గేహములఁ గుందు, చున్న నిర్విణ్ణు లెల్లనచ్యుతజనయుతి.

క. అలరారునట్లు మేఘం,బుల రాకకు సన్మయూరములు ప్రమదమ్మ్ముం
గలిగి చెలరేఁగి నర్తన,ములు చేయుచునుండె నాత్మ । బొంగెడుకాంక్షన్.

[2]చ. తొలుతఁ గుటుంబయాత్రఁ దమితో నొనరించుచుఁ గామసేవనం
బులఁ బలుతాప మంది శ్రమముం దొలఁగించుకొనంగ శ్రీశుప

1 "స్థైర్యంచక్రుః కామిన్యః పురుషేషు గుణిష్వివ" అని మూలము.

2 "యథాకామానుసేవయా" అని మూలము. దీని విస్తృతార్థమే యిందుఁగలదు.

జ్జలజయుగంబు గాచు నని ॥ స్వాంతములం దలపోసి సిద్ధులన్
జెలఁగెడు మౌనివర్యులటు ॥ చెందినగ్రీష్మపుఁదాప మెంతయున్. ౧౮౪ 1274

క. తముఁ జిక్కిపోవఁ జేసిన, నమృతము వర్షర్తువున మహా ర్తి తొలఁగ వృ
క్షము లొగిఁ ద్రావుచు బహురూపము లొప్పఁగ వరుసమీఱి భాసిల్లెఁ గడున్.

*సీ. ఘోరరూపంబులై సారంబులైన కృత్యముల నొప్పిన సదనములయందుఁ
నత్యాశగల గ్రామ్యు ॥ లైనజనుల్ నివసించుచందమ్మునఁ ॥ జిక్కనైన
పంకంబు కంటకపటలంబు గల్గినతటములుగల సరోస్రోతులయందు
సారసంబులు నివాసము చేసెఁ; గలికాలమందుఁ బాషండుల ॥ యసదుదార

ఆ. వాదములను దివ్య ॥ వేదమార్గంబులు, చెడెడుభంగి మిగులు ॥ సేతుబంధ
ములు ప్రవాహవేగమునఁ దెగిపోవుచు, నుండెవృష్టి గురియుచుండనపుడు.

చ. పురికొలుపం బురోహితులు ॥ భూపతు లర్థులకోర్కు లర్థ్మహా
తరుణమునందుఁ దీర్చెడువిధంబున వాయుసమీరితంబు లై
వరుసగ భూతజాలములు ॥ వర్ధిలున ట్లమృతం బొసంగె వా
ర్ధరములు దానఁ బ్రాణితతి ॥ తద్దయు హాయిని బొందుచుండుఁ జూ. ౨౨

వర్షాకాలమున హరి విహరించుట.

క. ఈరీతిన్ జంబూఖర్జూరాదిక పక్వఫలవిశోభిత వనముం
జేరె విహరింపఁ బాలకు, లారాముఁడు తోడరాఁగ ॥ హరియుం బ్రీతిన్. ౨౩

సీ. ఊధోభరంబున ॥ నురవడి నడువఁగాఁ జాలకుండియును, గోపాలకృష్ణుఁ
డాదృతిఁ బిలువఁగా ॥ నవి పాలుచేఁపుచు నూధోభరంబులు ॥ నొప్పుచుండ
వడివడిఁ బరువెత్తి ॥ వచ్చెను హరిచెంత; కవ్వనమం దున్న ॥ యట్టి జనుల [సీయ
ముదమునఁ బొదలంగ సదయుఁ డౌహరి చూచెఁ దేనియల్ గురియుచు మాన

తే. ములగుపుష్పంబులం దగ లలితములగు, వనములను సెలయేళ్లను ॥ వానిధ్వనుల
భూరిగుహలను గనియె విహారమందుఁ, దగులుచిత్తంబు గలహరి తద్దఋతువున.

క. బోరన వర్షము గురియఁగ, సారసనేత్రుండు శౌరి ॥ క్ష్మారుహమూలం
బో రమ్యగుహయొ గృహముగ, నారసి కందాదులఁ దిని ॥ యట విహరించెన్.

చ. జలములదాపునం దనరు ॥ చారుశిలాతలమందు నర్థ్మతం
జెలఁగెడు బాలురన్ బలునిఁ ॥ జెందినవేడుకఁ గూడి యే దధిం
గలిపిన యన్నముం దినియెఁ; ॥ గమ్రతమం బగుశాద్వలంబుపైఁ
బొలుపుగఁ గూరుచుండి శిశుపూగము రాముఁడుఁ గూరుచుండఁగన్. ౨౭

సీ. అచ్చట నయనంబు ॥ లల్లనముకుళించి పచ్చిక మేయుచు ॥ బలిసియున్న

---

* "సరస్వకాంతరోధస్సు న్యూషురంగాపి సారసాః" అని మూలము. "అకాంతాని ఘోరాణి" అని వ్యాఖ్య.

యట్టివృషంబుల నవ్వాని చెంతను దగువత్సతరములఁ దమపాదుఁగుల
భారంబునకు శ్రమంపడు ధేనువుల మఱి యెల్లప్రాణులకు నహీనమోద
మొదవించుచునుమాయయొప్పఁగ స్వేచ్ఛఁగాఁ బెరిఁగిచెలంగెడు వృష్టికాల
తే. లక్ష్మిఁ గనుఁగొని తనదు నుల్లమున మిగుల
గారవించెను శ్రీకృష్ణుఁ డౌర యనుచు;
నిట్లు శ్రీరామకృష్ణు లింపెసఁగ వ్రజము
నందు వర్షర్తుసౌఖ్యము నందుచుండ. ౨౯ 1282

శరదృతువున శ్రీహరి విహరించుట.

క. అరుదెంచె శరత్కాలం, బరుదుగ నత్తఱిని నంబరాంగణమున వా
ర్ధరములు మెల్లన సడలుట, పరమములై స్వచ్ఛములయి పరఁగె జలములున్.
చ. సురపథ మప్డు స్వచ్ఛమయి శోభిలుచుండెను దాఁకినంత నే
పరమసుఖంబు నీయఁదగి పర్వెను వాయువు వృష్టివేళ నే
వరుసను వృద్ధిలేక తగువారిపుహంబులు నప్డు మెల్లఁగా
శిరముల నెత్తసాగెఁ దమిఁ జెందఁగఁ జేయుశరత్తు గావునన్. ౩౦౪ 1284
క. సరసిజవృద్ధిం గాంచిన, నురుయోగము భ్రష్టమైన నుల్లంబులు సు
స్థిరతన్ మానఁగ మరలన్, వరుసన్ యోగైకసేవ స్వాంతములు కడున్. ౩౧
సీ. స్వచ్ఛంబులై యుండునట్లు సరస్సులయందలి జలము లయ్యదనునందు
సుప్రసన్నములయి శోభిల్లె; శ్రీకృష్ణభక్తియాశ్రమములు వరుసనాలు
గని చెప్పఁబడు నందునాదియా బ్రహ్మచర్యమున సద్గురుసేవనమునఁ గల్గు
కష్టంబు మఱియును గార్హస్థ్యమునఁగల సంసారసాంకర్యసంశ్రమంబు [గామ
తే. వనమునందుండఁ దగుతఱి ఘనతరమల, ధారణక్లేశమును యతిత్వమునఁ
వాసనాదిమలంబును వరుస నపహ,రించులాగున నాకాల మంచితముగ. ౩౧౪
క. సురపథమునకున్ మేఘా,వరణంబును భూతములకుఁ బాటిల్లెడు సం
కరతను నీటిమలంబును, ధరకుం గలపంకమును నితాంతము చెందెన్. ౩౨ 1287
చ. హరిని మదిం దలంచు సుకృతాత్ములు లోకకళత్రవిత్తముల్
నిరతము సౌఖ్యదంబులయి నిచ్చలు నుండఁగఁ గోరకే యఘో
త్కరమును బాసి శాంతులయి క్రాలుతెఱంగున సర్వవిత్తమై
పరఁగుజలంబులున్ వదలి పావనతేజము నొందె మేఘముల్. ౩౩ 1238
చ. గురువులు జ్ఞానసింధువులు కోరిక శిష్యులువేఁడ వారలం
బరిపరిఁ జక్కఁగా నరసి పక్వమనీషులె యైనయట్లు తోఁ
ప రమణ జ్ఞానరూపముగ భాసిలు నయ్యమృతంబు నిచ్చి య
క్కరణి నపక్వచిత్తులకుఁ గమ్రతరామృత మీనిరీతిగన్. ౩౩౪ 1289

చ. ధరములు మంగళోదకము తద్దయు నొక్కెడఁ బాఱఁజేయుచుం
దొరఁగక యుండె నొక్కయెడ; దోరపుమూఢత నొంది భూరిసం
సరణమునందుఁ బ్రీతిగనఁ జాలెడుమానవు లాయువంతయుం
వరుసగఁ దగ్గిపోవుటను స్వాంతములందుఁ దలంప నట్లుగన్. ౩౫ 1290

తే. అల్పజలములఁ దిరుగుమీనాదికములు, జలము వరుస నశించుటఁ దెలియఁజాల
కల్లె తిరుగుచునుండె విహారమందుఁ, గలుగు వేడుక పెంపున లలితగతుల. ౩౬

సీ. అవిజితేంద్రియుఁ డగునట్టి కుటుంబియుఁ గృపణుండై తనలేమి నపరిమితము
గాఁదగు క్లేశంబుఁ గనెడు తెఱంగున నల్పజలంబు సమాశ్రయించి
యున్నమీనాది జంతూత్కరం బత్తఱి నర్కతాపంబును నాత్మ నెఱిఁగె;
నాత్మభిన్నంబు లౌనట్టి దేహేంద్రియాదుల నహంతామమతలను జ్ఞాను

తే. లల్లనల్లన వదలెడు నట్లు నేల, లాత్మపంకంబు *వీరుత్తు లపరిపక్వ
తను గ్రమంబున వదలె నత్తరుణమందు, నర్కరశ్ములు సోఁకుట నవనినాథ. ౩౭

తే. ఆత్మ యుపరతిఁ గాంచఁగ నపుడు మౌని, విగతవేద పరిశ్రముఁడగుచుఁ జెలంగు
నట్లు శరదాగమంబున నంబురాశి, నిశ్చలజలంబుగా విధ్వనిగఁ జెలంగె. ౩౮

సీ. ఇంద్రియంబులవెంట నే విచ్యుతిం గాంచు జ్ఞానము నవ్వాని సాంద్రయోగ
నియతి నిరోధించి నిశ్చలంబుగఁ జేసికొను యోగులట్లు కృషిని బ్రదికెడు
వారు కేదారాళి వలనఁ బాఱకయుండ జలముల బంధించి చక్కవాని
సంగ్రహించిరి; వ్రజసారసనేత్రల సంతాపమును జక్రి చందమునను

తే. దనువునందలి యభిమానజనితకష్టములను బోధమువలె నప్డు జలజమిత్ర
కరజనితతాపమును భూతగణము లొంద, కుండ హరియించెఁ దుహినకరుండు [మిగుల. ౩౯

క. వేదము శబ్దబ్రహ్మము, నాఁ దగు; నద్దానఁ గల్గు న్యాయార్థము శా
స్త్రాదుల పరిశీలనమున, నేదగ సత్త్వయుతిఁ జిత్త మెంతో యమలమై. ౪౦

క. కనఁబడు లాగున నిర్గత, ఘనమై నిర్మలతఁ దారకాగణ మొప్పన్
దనరారుచుండె నెంతయుఁ, గనువారల మనములెల్లఁ గడు ముదమందన్. ౪౧

క. ధరయందు వృష్ణిసంతతి, పరివృతుఁడై యదువిభుండు భాసిల్లుగతిన్
బరిపూర్ణమండలుఁడు శశ, ధరుఁ డంబరమందు వెలిఁగెఁ దారాన్వితుఁడై. ౪౨

చ. జను లొగి వేఁడి చల్వయును సామ్యముగాఁ దగియుండఁ బుష్పరా
జిని దగు మేలివాసనలఁ జేకొని హాయిగ వీచుచున్న యా
వనపవమానసంగతిని వర్ష్మము లొప్పఁగ నెండతాపముం
గన రలగోపభామినులు కాంచనచేలహృతాత్మలై కడున్. ౪౩ 1298

క. పరితాపంబును వదలక, నిరంతరము కృష్ణునందె నెమ్మి వెలయ నుం

* "ఆమంచవీరుధః" అని మూలము. 'ఆమతామపక్వతామ్' అని వ్యాఖ్య.

డిరి; శరదాగమనంబునఁ, దరుణులు గోపులును మృగపతత్త్రినికరముల్. ౪౩

క. తమనాథు లనుగమింపఁగఁ, దమి గర్భముదాల్చి యొప్పె ॥ దైవము భక్తిన్
దమ మది నిల్పుచుఁ గొల్చిన, సమయంబున ఫలము లొసఁగుసచందం బమరన్.

*చ. ధరణిపమౌళికిన్ జనులు ॥ దస్యులు తప్ప ముదంబుగూర్చున
క్కరణిని భాస్కరుం డుదయకాలమునం బొడసూపఁ బ్రీతితో
సరసిజముల్ ప్రమోదమునఁ ॥ జక్కఁ బ్రఫుల్లతఁ గాంచెఁ గల్వల
క్కరణిని ఫుల్లతంగనక ॥ గాసిని జెందెను దస్కరుల్ బలెన్. ౪౪ 1301

క. ధరణిఁ బురగ్రామంబుల, ధరణీసురు లొప్పఁజేయఁ ॥ దగె నాగ్రయణం
బరయ నది నూత్నధాన్యోత్కరముం బావనము చేయఁగాఁ దగియుండున్.

ఆ. ఇంద్రియార్థములయి ॥ యింద్రసంప్రీతిదం,బులగు నుత్సవములు ॥ పొలుపుమీఱ
విష్ణుకళలు రామకృష్ణులు గావున, వారిచేతమిగుల ॥ వఱలుచుండె. ౪౬ [తె

క. పరిపక్వసస్యయుతయై, ధరణియుఁ జూపట్టెఁ; దీవ్రతప మూని మహా
త్తరనియమంబు ఫలింపఁగ, ధరవీడి మునుల్ స్వకర్మతతికిఁ దగుగతిన్. ౪౭

తే. కాలమరుదేర దేవాదికాయములను, బొందుచందంబునన్ వర్షమునకు నిలిచి
వణిజులును మౌనులును రాజవరులు బ్రహ్మచారులును దచ్చరత్తునసత్వరముగ.

తే. పయనమై పోయి తమతమపనులు గాఁగఁ
దగినవ్యాపారమును స్వేచ్ఛఁ ॥ దగఁ జరించు
టయును విజయంబు విద్యఁ బడయుటయు నను
వాని బడసిరి సంతృప్తి ॥ వర్ధిలంగ. ౪౯ 1306

ఇ రు వ ది యొ క ట వ య ధ్యా య ము.

హరి వేణుగానమును గోపికలాకర్ణించుట.

చ. అని శుకయోగి తెల్పి మనుజాధిపమౌళికి నింకనున్ సరో
జనయను గాథలం దెలుపుసంతస మూనుచుఁ బల్కె నిట్టు లో
జనవర! యాశరత్తునను ॥ జక్కఁగఁ దేటనీళ్లు గన్పడెన్
వనరుహవాసనామిళితవాయువు లల్లన వీచె హాయిగన్. ౧ 1307

చ. హరి యపు డాదృతిన్ వనమునందు సుఖంబుగ గోపబాలకో
త్కరములఁగూడి యుండె; నటఁ ॥ గమ్రతరంబగు పూవుఁదేనియల్
వరుసఁగఁ గ్రోలి క్రొవ్వి తమి ॥ బంభరబృందము ఝుంకృతుల్ మహా
త్తరముగ దిగ్వితానములఁ ॥ దద్దయు నిండఁగఁ జేసె నత్తఱిన్. ౨ 1308

చ. ఫలముల మెక్కి మెక్కి మృదుకభవ్యరవంబులఁ గూసెఁ బతు లా

* "రాజ్ఞాంతు నిర్భయా లోకా యథాదస్యూన్వినానృప." అని మూలము.

కొలఁకులు ప్రోదినుల్ గిరులు కూయుచు నున్నటులుండె వాని ప్రోఁ
తలకుఁ బ్రతిస్వనంబుగను; దత్సమయంబునఁ గృష్ణమూర్తియున్
బలయుతుఁడై వ్రజార్భకులు బల్విడి వెంటనురాఁగ నవ్వనిన్. ౧ 1309

క. ధేనువులన్ మేపుచు మురళీనాదము నింపుగుల్క లీల నొనర్చెన్
మానసమోద మ్మది ము, న్నేనాఁడును దెలియనట్టు లే కల్గింపన్. ౨ 1310

ఉ. మందవసించు గోపికలు మాధవువేణునినాద మిద్దె యా
నందము నింపె నంచు విని నాదవరం బదియే పరోక్షమం
దుం దగియుంట నెచ్చెలులతో నొకకొందఱు వేడ్కమై నుతిం
పం దమి నాలకించిరి సెబా సని మెచ్చుచు మీననేత్రలున్. ౩ 1311

ఉ. ఆమురళీనినాదమును హారితరం బని చెప్పునప్పు చే
తోముద మిచ్చునచ్యుతుని దోయజనేత్రుని సంస్మరించి మా
యామనుజుం డతండు మును పద్భుతచేష్టలఁ జూపెఁగాన ను
ద్దామతదీయచర్యల నితాంతము వారికిఁ దెల్పుచుండఁగన్. ౪ 1312

క. స్మరణోద్దీపనమున నా, సరసీరుహనేత్రల వగుస్వాంతంబులు సు
స్థిరతం దప్పును గావునఁ; బరినుతి చెయంగలేక వారుండ్రు విభూ.! ౫ 1313

సీ. అవతంసముగను బర్హంబును ధరియించి కొండగోఁగుసుమంబు కోరి కర్ణ
ములయందు నిడుకొని సులలితహాటక కపిశవస్త్రంబును గట్టి వైజ
యంతియన్ మాలిక నాదృతి ధరియించి మురళికోత్తమరంధ్రములను హరి
తమ మగు నధరామృతమునఁ బూరించుచు నాత్మపాదాబ్జవిన్యాసమునఁ ద
తే. దీయభాగంబు నతిరమణీయముగ నొ,నర్చుచున్ గోపబాలురు నైజకీర్తిఁ [చ్చె.
గీతములు పాడుచున్ వెంట నాతతముగ, నలరి రాఁగ బృందావనమపుడు చొ

క. వనజాక్షుఁడు నటవరవపు,వును బూని సురల్ నుతింపఁ బొలుపుగ మురళీ
నినద మొనర్పఁగ నయ్యది, యనుపమమై భూతవితతియాత్మ లలరఁగన్. ౬

క. చెలరేఁగెఁ దన్నినాదం, బలరుచు వ్రజవాసిగోపికాంగన లొగి ని
మ్ముల నాలకించి యీవిధి, బలికిరి యొండొరులతోడ వర్ణనరీతిన్. ౭ 1316

క. నిరుపమశుభకరమూర్తిని, హరినిన్ వర్ణించునప్పు డాత్మల నీశున్
స్మరమోహనరూపుని గని, పరిరంభణ మాచరించుపద్ధతిఁ గనుచున్. ౮ 1317

ఉ. కన్నులు గల్గినందులకుఁ గా ఫలమొక్కఁడు వేఱుకల్గునే
కన్నియలార! యీడుసరి గాఁ దగుబాలురఁగూడి వేడ్క నీ
చిన్నికుమారు లీపసులఁ జేరువఁ గానకుఁ బోవువేళలన్
గన్నదె భాగ్యమన్న నిఁకఁ గల్గదు వేఱొకఁ డిట్టిదుర్విలోన్. ౯ 1318

మ. మురళీనాదము చేయుచున్ లలితమై మోహంబు గల్గించుచున్

బరమంబై తగి సత్కటాక్షములనుం బైఁ జల్లుచున్ మించు సుం
దరరాట్పూనుల నెమ్మొగంబులను మోదంబొప్ప సంతృప్తిగాఁ
బరికింపందగు నంతకంటెఁ గలదే భాగ్యంబు వేఱొం డిలన్. ౭ 1319

సీ. సహకారభూరుహ చారుపల్లవ బర్హిబర్హముల్ పుష్పస్తబక సరోరు
హోత్పలమాలిక లొప్పుగా ధరియించి వానియంతరమున మాననీయ
నీలపీతచ్ఛాయ నెగడువస్త్రంబులు కనఁబడుచున్ వింత గాఁ జెలంగు
వేషంబు గలుగుట వివరింప నాట్యరంగంబున నటులట్లు గామనోజ్ఞ

తే. మురళి వాయించుచున్ సాటిఁ బోల్పలేక, బాలకులయంతరంబున లీల నీకు
మారకులు చూడఁ జూడ సమ్మదము నొసఁగు, చున్నవారలు కంటిరే కన్నులార.

మ. అనివర్ణింపఁగఁ గొంద అబ్జముఖు లయ్యారే! యిదే వేణు విం
తని సిద్ధాంతము చేయరాని దగుభాగ్యం బేమి గావించెనో
వనసంభూత మిదౌను; స్థావరమనన్ వంశంబె; యిద్దానిదాఁ
గనుఁడీ యిట్టి దవెంతభాగ్యము నిటన్ గావించెనో ప్రాగ్జనిన్. ౮ 1321

ఆ. చెంతనుండి తన్ను సేవించుగోపిక,లకును సులభముగ దొరకని యధర
సుధను దొలుత స్వేచ్ఛ సొంపుగఁ గ్రోలెడు, నిట్టివేణువునకు నెంతొ ప్రీతి. ౮౪

చ. జలము లొసంగి పెంచినవి శైవలినుల్ గద యవ్వి దీనికై
యలరుచుఁ బూచినట్టి కమలావళి దంభమునన్ గనుంగొనం
బులకితగాత్ర లయ్యెడిని బూజ్యతదన్వయజాతభూరుహం
బులు మకరందదంభమునఁ బూతముదశ్రువులన్ వెలార్చెడిన్. ౮౪ 1323

క. తమవంశంబునఁ బుట్టిన, కమలాక్షుని భక్తుఁ బ్రీతిఁ గని కులవృద్ధుల్
ప్రమదమునఁ దేలి బాష్పోదములన్ దగురీతి యిచటఁ దార్క్షణమగున్. ౯

చ. కనుఁగొనుమా సఖి! వికచకంజదళాక్షుఁడు వేణు వూదఁగా
విని వనబర్హిణంబు లొగి విష్ణుని నీలఘనంబుగా మనం
బున భ్రమియించి బర్హముల మోదము పొంగఁగ విప్పి నర్తనం
బును సలుపంగ నెత్తములఁ బొల్చెడు సత్త్వము లట్టె నిల్చుచున్. ౯౪ 1325

చ. తమ పనులెల్లమాని కనఁ దామరసాక్షుని పాదపద్మయు
గ్మము నిడుభాగ్యమున్ గలిగి క్ష్మాస్థలి నెందును నాత్మతుల్యభా
గ్యము కలదంచుఁ జెప్పుటకుఁ గాకయె యీవనరాజ మెంతొ యు
త్తమ మగుకీర్తినిం గనియె ధన్యమె యీవనమో సఖీమణీ.! ౧౦ 1326

చ. అరుదగువేషమూని వనమందు విహారము చేయుచున్ మనో
హరమురళీనినాదమున నందఱఁ దన్పెడునందనందనుం
బరమకృపాబ్ధిఁ గాంచియును భవ్యనినాదము నాలకించియున్

హరిణులు కృష్ణసారముల నాదృతి మీఱఁగఁగూడి యింపునన్. ౧౦౪ 1327

క. పరమప్రణయవిలోకన, భరములఁ బూజించెదర్ స్వభావజనితభ
క్తిరతి జగన్నాథుని శ్రీ,పరమేశ్వరుఁ జిత్రమేమొ పరికింపు సఖీ. ౧౧ 1328

క. జననము తిర్యగ్జాతిని, గని మూఢమతిత్వ మూని కడు ధన్యము ల
య్యెను జెప్ప నేటి కే సఖి!, మనపతులో జన్మమునను మానవు లయ్యున్. ౧౧

ఆ. అల్పబుద్ధులౌట నాపరమేశ్వరుఁ, గనెదుకోర్కెఁ జూపుగముల హరిణు
లట్లు లోకనాథు నందు వ్యాపింపఁగఁ, జేయ నోర్తురొ కొ చెలి పలుకుమ.

సీ. గోపిక యొక్కర్తు కూర్మి వచించె నోసఖి! యట్టె చూడుమా సారసాక్షు
లకు వేడ్కనించు సల్లలితరూపము శీలముగల శ్రీకృష్ణునిఁ దగఁ గనుంగొ
నియు మనోహరముగ నెగడు తద్వేణునినద మాలకించియు న దేవిమాన
ములఁ బోవు త్రిదశులపూవుఁబోడులు తమప్రాణనాథుల యంకభాగములను

తే. నున్నవారయ్యు స్మరతాప మోర్వలేక
ధైర్యసారము నశియింప దమకబరుల
నుండి సుమములు రాలంగ నొగిఁ బరవశ
తను గనిరి నీవు వెడలంగ మనము లడల. ౧౨ 1331

క. కనుమా యల్లదె గోవులు, వనజాక్షుని దివ్యవదనవారిజగతవే
ణునినాదామృతమును జక్కనికర్ణపుటంబు లెత్తి కడుఁ దమిఁ గ్రోలున్. ౧౨౪

క. క్రేపులొగిం దద్గీతం, బాపగిడిగ నాలకించి యాయమృతరసం
బేపారు కర్ణపుటముల, నాపగిదిం గ్రోలుచున్ మహాశ్చర్యముగన్. ౧౨౪ 1333

క. జననుల స్తన్యముఁ గ్రోలం,గను జాఁపిన మోర లట్లె కదలింపక యుం
చినజాడఁ జూడుమా నెమ్మనములఁ దగు ప్రీతి యెంతమాత్రమొ చెలియా!

క. ఆనందంబున శ్రీహరి, మానితరూపంబు దృష్టిమార్గంబున నే
మానసమున నిడి కౌఁగిట, నే నియతిం గదియఁజేసి యేమఱి తనువుల్. ౧౩

క. నిలుచున్న వశ్రుకణములు, జలజలరాలంగఁ జూడు సఖి వేఱొక చో
టులఁ జూచితె యచ్చెరువుం, గలిగించెడు వార్తవినుము కదలనిపూన్కిన్. ౧౩

మ. వినవమ్మా! వనమందు నిందుఁ బులుఁగుల్ వీక్షింపఁగా మౌనులే
యని తోఁచున్ గడువింత వార్తయిదె యొప్పల్లన్ మనోజ్ఞంబులై
కననౌ పల్లవముల్ గలట్టితరుశాఖల్ చక్కఁగా నెక్కి య
వ్వనజాతాక్షుఁ డొనర్చుహారిమురళీస్వానంబు నాలించుచున్. ౧౩౪ 1337

చ. ఇదియగు నిట్టిదంచు వచియింపఁగరాని సుఖంబు గాంచి స
మ్ముద మొదవంగ నేపలుకుఁ బూని వచింపఁగమాని కృష్ణమూ
ర్తిదగు మనోజ్ఞరూపమును దృష్టిగఁ గాంచుచు మీలితాక్షముల్

గదురఁగ నొప్పఁ జూడు మదె గాఢతపంబున మౌనివర్యులున్. ౧౮ 1338

చ. శ్రుతిహితకర్మజాలముల శుద్ధమతుల్ తగఁజేసి తత్ఫల
ప్రతతిని గోర మాని శ్రుతిపాదపశాఖలయందునుండి స
మ్మతి హరియందె దృష్టిదగుమాడ్కి నొనర్చుచు శర్మ మొంది త
ద్ధితతమగీతముల్ వినుదు రివిహగంబులు నట్టె యుండెడున్. ౧౮ 1339

సీ. చేతనంబులుగల భూతంబుల వగువార్తల నట్టులుంత మీతటిను లెల్ల
నీముకుందునిగీత మెంతయు నాసక్తి నాలకించుచుఁ దమయంత సుడుల
తిరుగుడులను దమతీవ్రవేగంబును సడలించి పొడమిన స్మరునియురవ
డిని దెల్పుచుఁ మహోర్మినికరకరములఁ బంకరుహంబులఁ బారితోషి

తే. కములుగాఁ బట్టుకొని హరిక్రమ్రపాద
జలజయుగళంబు గనరాక యలరురీతిఁ
దాల్చుచున్నవి చూడుమా తలిరుఁబోడి !
యింతకును మించఁగలవొకొ వింత యెందు? ౧౯ 1340

మ. మురళీస్వానము విస్తరించుచును రాముంగూడి గోపాలకో
త్కరముల్ వెంటను జేరి కొల్వఁ బశుసంతానంబులఁ మేపుచుఁ
వరకాళిందితటంబునందు రవితాపంబుం గడుం గాంచు శ్రీ
హరి కాయెండయె సోఁకకుండ జలదం బత్యంతముం బ్రీతితోన్. ౧౯ 1341

తే. విరులసరిపోలు శిశిరశీకరసువృష్టిఁ, గురియుచుఁ దనయాకృతి గొడుగుఁగాఁగ
నలవరించుచు సేవించు నంబుజాక్షి, చూడుమా దీనిమించిన చోద్య మున్నె?

*మ. కృతకృత్యల్ గద యీపుళిందవనితల్ కీర్తింపఁగా వచ్చుఁగా
యతివా! వీరిని శ్రీనితంబిని యురోజాలంకృతం బై తమిఁ
రతివేళఁ హరిపాదపద్మయుతిఁ దద్రాగోన్నతిం గాంచి య
చ్యుతుఁ డీభవ్యవనాంతరంబున విహారోత్సాహముం బొందఁగన్. ౧౬ 1343

చ. హరి చరణారవిందముల నల్లన నీతృణరాజి నుంచఁగా
సురుచిరరీతి నం దలరుచుఁ దగనవ్వరకుంకుమంబు నా
దరమునఁ గాంచి ప్రీతిఁగొని ధన్యతఁ గందు మటంచు మోమునం
దురుకుచమండలంబున మహోద్యమ మొప్పఁగఁ బూసికొం చొగిన్. ౧౭ 1344

తే. ఆధిబాధితలేగాక యలరుచున్న, వార లివ్వారిఁ గాంచిన సారసాక్షి
యెంతొ సంతోష మయ్యెడు నేమునట్టి, భాగ్యమునకర్హులముగాము పలుకులేల.

సీ. రామకృష్ణుల రుచిరామలపాదసంస్పర్శనంబున సంతసంబు నొంది
వారలకుఁ గోపబాలకులకు గోవులకును బానీయముల్ ప్రకటరుచిర

* "పుణ్యాః పుళింద్య ఉరుగాయపదాబ్జరాగ శ్రీకుంకుమేన" అని మూలము.

తృణకందమూలముల్ దివ్యఫలంబులు తగురీతి నమరించి ధాత్రిధరము
లం దుత్తమంబగునట్టి యీగిరి హరిదాసవర్యం బనఁ దనరుచున్న

తే. దతివ! కంటివె; గోవులయంఘ్రిబంధ, రజ్జువులు మెడత్రాళ్లు శిరమ్ములందు
మూఁపులందును గనఁబడ గోపబాల,యుతిని సహజులువీరు ధేనుతతిఁగూడి.

చ. మనమున కింపుఁ బెంచు కలమంజులశబ్దము లొప్ప వేణుని
స్వనములఁ బర్వఁజేయుచును భాసురలీలఁ జరింప నాస్వనం
బును విని జంగమంబులును బొందుగ స్థావరముల్ స్థిరత్వముం
గనెఁ బులకాంచితత్వమును గ్రన్నన నోచెలులార! చూడుఁడీ! ౧౮ 1347

తే. జంగమస్థావరంబులు సరఁగఁ దాఱు
మాఱుగా మాఱెఁ; జిత్ర మిమ్మాడ్కి నెందుఁ
గంటిమే యెవ్వరేఁ జెప్ప వింటిమే య
టంచు బహుభంగులఁ వినుతించుచుఁ దమి. ౧౯ 1348

చ. వనితలు రామకృష్ణు లటుభవ్యతరంబుగఁ గేళిసల్పఁ గా
మనములఁ గల్గుప్రేమమున మంజులరీతిఁ బరస్పరంబు చ
క్కనిగతి సన్నుతించుచు నికామము ప్రీతిని దన్మయత్వముం
గనిరి మహానుభావులను గాంచిన నెంచిన సత్ఫలంబ యా. ౨౦ 1349

ఇరువదిరెండవయధ్యాయము.

గోపికావస్త్రాపహరణము.

క. నరనాథున కిట్లని ముని,వరుఁ డుపదేశించి మఱియుఁ బలికెఁ బరీక్షి
ద్ధరణీశ! వినుము వనమున, హరి యటువిహరింపఁ బూనున త్తరుణమునన్.

క. హేమంతం బరుదెంచెను, గామితముల నొసఁగ నందుఁ గమ్రతరం బే
యీ మార్గశీర్షమాసం,బామాసమె విష్ణుపూజ కర్హతమంబా. ౪ 1351

సీ. ఆమాసమున వ్రజమందు నెసంగెడు ప్రాయంపుగోపికల్ పరమనియతిఁ
గాత్యాయనీదేవిఁ గడుభక్తిఁ బూజించు వ్రతముఁ బూనిరి; దానవాంఛ లెల్ల
సమకూరునని హవిష్యంబె భుజించుచు నుండిరి; తద్వ్రత మొక్కమాస
మాచరింపం దగు నందు వారలు సూర్యుఁ డుదయింప నుండఁగా నురుతరమగు

తే. భక్తిఁ గాళిందికిం బోయి పావనజల,ములను స్నానంబుచేసి యమునసమీప
మందు నిసుకనుగూర్చి కాత్యాయనీస్వ,రూపమును బొందుపఱచి తద్ద్వీపమం

క. పరదేవి నావహించుచుఁ, బరిమళగంధప్రసూన వరహారములఁ [దు.
నిరుపమధూపంబుల శ్రీ,కరదీపంబులను బూజఁ గావించి తమిన్. ౨౪ 1353

సీ. పావనతమములౌ భక్ష్యభోజ్యాదిక నైవేద్యములను బంగారులను జిగుళ్ల
దండులంబులను గాత్యాయని ముందట నునిచి పూజించి భక్త్యుత్కటమునఁ
గరములు జోడించి కాత్యాయనీ! మహామాయికా బ్రహ్మాండమండలాధి
నాయికా దేవి మహాయోగినీ నందగోపకుమారు నాకుఁ బతిచేయు

ఆ. మంబ! నీకు వందనాళి యొనర్తు నం, చెలుకపలుచు నర్థమే పాసంగు
నట్టి మంత్రజపము నత్తఱిఁ జేయుచు, వేలువేలఁ బూజ విధిగఁ జేసి. ౩౫

క. మనమునఁదగు వాంఛను శ్రీ, వనజాక్షునిఁగోరి భక్తిభావంబుల నా
తనినే తలఁచు చజస్రము, మనసులు హరియందె నిల్వ మాసంబెల్లన్. ౪౫

క. వ్రతనిరతిఁ బుచ్చుచుః నం,దతనూజుఁడు పతిగ మాకుఁ దగుఁగా కనుచుః
మతి నెంచి భద్రకాళి ని,యతిఁ బూజించిరి వ్రతాంతమందుః వారల్. ౫౫

[1]సీ. ఒకనాఁడు నాల్గుఘటికలరాత్రియె యుండ నన్యోన్యనామధేయములఁ బ్రీతిఁ
బిలుచుచు నతిశయప్రీతిమై నన్యోన్యకరము లూతఁగఁగొని క్రమ్రగతులఁ
గాళింది కేగుచుఁ గాంచనచేలుని చరితాళిఁ బాడుచు స్నాన మొనరు
పఁగఁ బోయి; రంత నాపడఁతులు నదిగట్టునందె పుట్టంబుల నంతకుమును

తే. పునిచి నట్టులె యుంచి యా యుదకములను
స్నానమొనరించుచుః గృష్ణచరితములను
బాడుచుండిరి; తద్వార్తఁ బరమపురుషుఁ
డఖిలయోగీశ్వరేశ్వరుం డాత్మ నెఱిఁగి. ౬౫ 1357

[2]క. వనితలు పూనినసువ్రత,మును సఫలముగా నొనర్పఁ బూని వయస్యా
ళినిగూడి యచ్చటికిఁ బో,యెను వారిఁ బరీక్షచేయ నెంచియె యెలమిన్. ౭౦

తే. కర్మసంసిద్ధికొఱకు నాకంజనయనుఁ, డానదీతీరముననున్న యంబరముల [ను.
నెల్లరుం దీసికొన నీపవృక్ష మెక్కఁ, డందు నుండుట నెక్కె నాయర్భకులు

క. కారణ మెఱుఁగకయే యా, వారిజదళనేత్రుఁగూడి వరుసగ నీప
క్ష్మారుహము నెక్కి నవ్వఁగఁ, గోరికఁ బరిహాసవాక్యకోవిదుఁ డగుటన్. ౮౦ 1360

శా. నీపక్ష్మారుహ మిద్ది పూజ్యతమమై నిత్యంబు వైమానిక
శ్రీపూజ్యంబయి యొప్పు; మీర లబలల్ చిత్తంబులం దించుకే
వ్యాపారాంతరముల్ తలంపక మహాభక్త్యుద్ధతిః వచ్చి మీ
మీపుట్టంబులు చేకొనుం డభిరుచిః మేలొప్పు మీ కెంతయున్. ౮౫ 1361

1 "ఉషస్యుత్థాయగోత్రైస్స్వైః" అని మూలము. "ఉషసిఘటికాచతుష్కావశిష్టకాలే" అని వ్యాఖ్య. 2 "భగవాంస్తదభిప్రేత్య కృష్ణో యోగేశ్వరేశ్వరః, వయస్యైరావృతస్తత్రగతస్తత్కర్మసిద్ధయే" అని మూలము.

1ఉ. నాపలు కిద్ది సత్య మని నమ్ముఁడు నర్మముగాదు సద్వ్రతం
బీపగిదిం బొనర్చి కృశియించినమీకడ మేలమాడఁగా
నోపుదునే యదించుకయు నొప్పునె యింతకుము న్నసత్యమే
నేపగిదిన్ వచించినది యించుకయైనను లేదు నమ్ముఁడీ! ౧౦ 1362

చ. అనృతము నే వచింప నని యందఱు వీర లెఱుంగుదు ర్గనుం
గొనుఁడు సుమధ్యలార! యివిగో వసనంబు లొకొక్కరే జవం
బున నరుదెంచి కైకొనఁగఁబోలును గుంపుగఁ గూడి యైనఁ జే
కొనఁదగు దీన నెద్ది మదిఁ గోరుదురో యటుచేయఁగాఁ దగున్. ౧౧ 1363

చ. అనియిటు లాపరాత్పరుఁడు హర్షమునన్ బరిహాసవాక్కులన్
వనితలు చక్కఁగావినఁగఁ బల్కిన గోపిక లట్టి ప్రేమవా
హినిని మునింగి యొండొరుల నెంతయుఁ గాంచుచు లజ్జ పెంపునన్
మనములనుండి ప్రీతి యొకమాడ్కిని నవ్వగ వెల్వడం గడున్. ౧౨ 1364

చ. జలములనుండి వెల్వడఁగఁజాలక యందె వసించియుండి; రా
జలరుహనాభుఁ డిప్పగిది సంతస మొప్పఁగ మాటలాడ నా
పలుకులు స్త్రీయచిత్తములఁ బల్విడి లాగఁగఁ గంఠదఘ్న శీ
తల సలిలాంతరాళమునఁ దద్దయు మేనులు కంప మొందఁగన్. ౧౩ 1365

క. చలిబాధయోర్వఁ జాలమి, జలజాక్షునితోడ నిట్లు చానలు వేడ్కం
బలికిరి; కృష్ణా! 2యనయం, బెలమిం జేయకుము పాడియే యిది నీకున్. ౧౪

క. మానందరాజునకుఁ బ్రియ, సూనుఁడ వని వ్రజమునకును సొంపులఁగూర్పం
గా నిల్చినశ్రీహరి వని, యే ని న్నెఱిఁగితిమి చెప్పనేటికి మఱియున్. ౧౫

క. వడవడవడఁకెదు మాకుం, దడయక వస్త్రమ్ము లిమ్ము దయగలస్వామీ!
పడఁతులము గామె మమ్మిటు, లడలించుట పాడియగునె యాత్మ నెఱుఁగవే.

చ. వనితలమంచు నీర్వెడలు భంగియె పాడియుఁ గాదటంచుఁ జ
ల్లనిజలపూరమందు నొకలాగున మున్గి తపించుచున్నయీ
వనరుహనేత్రలన్ వగల వారక తప్తలఁ జేయరా దటం
చును దలపోసి వస్త్రముల చొప్పుఁ దలంచి యొసంగుమా త్వరన్. ౧౭ 1369

తే. శ్యామసుందర! ధర్మంబు లరసి యెఱుఁగఁ
జాలుదీ వొక్కఁడవె నీవచనము భంగిఁ
జేయువారముసుమ్ము దాసికలమాట
వస్త్రముల నిమ్ము న్యాయమ్ముఁ బరఁగ నిమ్ము. ౧౮ 1370

1 "సత్యం బ్రవాణినోనర్మ యద్యూయం ప్రతకర్శితాః, నమయోదితపూర్వం వా అనృతం తదిమే విదుః" అనిమూలము. 2 "మాఽనయం భోః" అనిమూలము. 'అనయం అన్యాయ్యమ్' అనివ్యాఖ్య.

చ. మనమునఁ జక్కనెంచి గుణమండన! వీరు పురంధ్రులంచు ని
ప్పనిసరిగా దటంచుఁ దగుభంగిఁ దలంచి మదీయవస్త్రముల్
వనజదళాక్షు! యిమ్ము పలువాక్కుల వేఁడఁగనేల? యీయవే
జనపతితో వచింతు మిది సత్యము సత్యము సత్యమంచనన్. ౧౪ 1371

చ. విని భగవంతుఁ డిట్లనియె వీతమనఃపరితాపలౌటఁ బా
వనతరసుస్మితం బలర వర్తిలు సారసనేత్రలార! మీ
రనయము నాదుదాసికలె యైనమదుక్తిని జేయఁగాఁ దగుఙ్
జన దిఁక జాగుసేయఁగ నసంశయవృత్తిని రండు రం డి టన్. ౧౫ 1372

క. మీవసనంబులఁ గైకొనుఁ, డీవృక్షమునందు నున్నవివె వస్త్రంబుల్
నావిని యల్లపురంధ్రులు, శ్రీవిభు నానతిగ్రహించి శీతకృతార్తిన్. ౧౬ 1373

చ. తనులతికల్ వడంకఁగ నితాంతము స్త్రీలకు నైజమైనచా
ప్పున మరియాదఁ గావఁగనుబోలిన యాస్థల మొక్కచే జవం
బొనరఁగ మూసికొంచు నది నొక్కట వెల్వడివచ్చి రంత నా
వనజదళాక్షుఁ డీశ్వరుఁడు వారలు స్వాజ్ఞను బైకి వచ్చుటల్. ౧౭ 1374

[1]సీ. మదినెంచి వారినెమ్మదులు శుద్ధములయి సద్భావమునఁ దగి సాధుసమ్మ
తములయి యుంటకుఁ దాను సంతోషించి వారిజవ్వనమును వారిభక్తిఁ
జక్క నాలోచించి నిక్కపుభక్తికిఁ గడుమెచ్చుకొనుచు వృక్షమ్మును దిగి
వచ్చి భుజంబున వలువలు గన్పడునట్లుచేయుచుఁ బ్రీతియలర సుస్మి

తే. తము చెలంగఁగ నిటుపల్కె నమలభక్తి
మఱిపరీక్షింపఁ గాఁ గోరి మహితచిత్త
లార! వినుఁ డొక్కమాటను మీరు సువ్ర
తమును బూనినవారుగద యటులయ్యు. ౧౮ 1375

చ. వలువలఁ దీరమందు నిడి వారిని స్నానముచేయుచుంటయుం
దలఁచిన దేవికే మిగులఁ దప్పొనరించినయట్టు లయ్యెని
మ్ముల నఘ మబ్బె దానినొకమూలకుఁ ద్రోయ శిరస్సులందు నం
జలు లిడి మ్రొక్కి వస్త్రములఁ జయ్యనఁ గైకొనుఁ డంచుఁ వేడ్కతోన్. ౧౯

[2]చ. హరివచియింపఁగా వనిత లాహరివాక్కులు ధర్మయుక్తిచేఁ
బరఁగు టెఱింగి నందసుతుఁ బావనచిత్తునిగాఁగ నమ్ముచుం
గరమున నొక్కటన్ దమసుకార్యము పండ నమస్కరించి రా
కరము యథాప్రకారముగఁ గాపుగ నుంచిరి మానరక్షకై. 1377

1 "భగవా నాహతాన్వీక్ష్య శుద్ధభావ ప్రసాదితః" అని మూలము. 2 దీనికి మూలములు నాగర ప్రతిలో లేవు.

చ. వనజదళాక్షుఁ డవ్విధిని వారలు మ్రొక్కఁగఁ గాంచి ధర్మయు
క్తిని దగునట్లు పల్కె నిది కేవలశాస్త్రవిహీన మౌటఁ జ
క్కనిఫల మాయఁజాల దొకఁడైనతి నెవ్వఁడు సల్పి యచ్యుతుఁ
వనరుహనాభుఁ దృప్తిగను భంగి నొనర్పఁగఁ బూను వానికిన్. 1378

తే. కరము ఛేదించుటయె పాపహరముగాఁగఁ
దగిన ప్రాచితమని గొప్పధర్మవిదులు
పలుకుదురు మీరు రెండుచేతుల నిజేశ్వ
రునకు మ్రొక్కుఁడు శాస్త్రోక్త మనఁగఁ దగును. 1379

క. అది నాకుఁ బ్రియతరం బయ్యది చక్కఁగఁ జేయవలయు నంహఃప్రశమం
బొదవఁగఁ జేయంగోరిన, నిది యిట్లే చేయవలయు హితమగు మీకున్. 1380

తే. ద్వివిధపాపములను జేసితి రిపు డిట్లు, వానిఁ దొలఁగించుకొన మీకువాంఛయేని
పాణియుగ్మంబు నెత్తి సద్భక్తి వందనము లొనర్పుఁ డటంచు శ్రీనాథుఁ డనిన.

సీ. వస్త్రహీనంబుగ వారి మునుంగుట వ్రతభంగమని యెంచి వనజనాభు
పలుకు హితంబని భావించి వ్రజసుందరులు కార్య మద్దాని సలలితవిధి
సార్థకంబుగఁ జేయ నాత్మలందుఁ దలంచి సకలకర్మములకుఁ జక్కనిఫల
భూతుఁడై యఘములఁ బోకార్చుశ్రీహరికిని మ్రొక్కి రత్తఱిఁ గేలుదోయి

తే. మోడ్చి; యీవిధి గోపికల్ మ్రొక్కుటయును, సర్వకార్యసమర్థుఁ డౌచక్రి దేవ
కీతనూజుండు వారిభక్తికిని జాల, సంతసం బంది స్నేహంబు సాంద్రమగుట.

క. మనమునఁ దలంచి తృప్తిం, గని వారల వస్త్రములను గడువడి నొసఁగెన్
వనజాక్షుఁ డిట్లువస్త్రం,బును మాని మునుంగ మీకుఁ బోలునె యనుచున్.

క. సరసీరుహనేత్రల గోపరమణులన్ దోఁచినట్టి పద్ధతి వంచిం
చె రయంబున నిచ్చుటికే, యరుదెంచి పరిగ్రహింపుఁ డంబరచయమున్. ౨౧౪

క. అనుచున్ సిగ్గు తొలఁగ నొయ్యన నేర్పులు గానఁబడఁగ నదలించెను; నే
ననునది సత్యము నర్మం, బనితలఁపకుఁ డనుచును బరిహాసము చేసెన్. ౨౨ 1385

సీ. చేతులుజోడించి చేరిమ్రొక్కుండని బొమ్మలంబోలె నేర్పువెలయంగ
నాడించె వలువల నపహరించినయట్లు గనఁబఱచెను, బ్రీతిఁ గంజనేత్రుఁ
డి ట్లెన్నివిధముల నెంత పరీక్షించినను గోపికలు నందనందనుపయి
నించుకైన నసూయ హృదయంబులన్ గన రాపరమేశుని యసదృశతమ

తే. సారసంభాషణంబున శర్మమొంది, యుంట నంతట వార లత్యుత్తమాంబ
రముల ధరియించి లజ్జాభరమునఁ గృష్ణు, నందుఁ జిత్తములను జేర్చి యవశలగు

*చ. కనుతుదలందు లజ్జయు నికామము నాట్యము సల్పుచుండఁ గృ [చు.

* "తాసాం విజ్ఞాయ భగవాన్ స్వపాదస్పర్శకామ్యయా, ధృతవ్రతానాం సంకల్పమాహ దామోదరోఽబలాః, సంకల్పోవిదితస్సాధ్వ్యో భవతీనాంమదర్చనం" అని మూలము.

ష్ణుని గనుఁగొంచు సుంతయును జోటునుమార్పక నిల్చియుండి రా
వనితలు స్వీయపాదయుగ వారిజముల్ స్పృశియించువాంఛఁ జ
క్కని వ్రతమూనియుండుటను గాంచనచెలుఁ డెఱింగి యాదృతిన్. ౨౨ 1387

క. వారల దౌసంకల్పం, బేరీతియొ యనుచు నెంచి హిత మగుట మదిన్
జేరిచి యిట్లని పల్కెన్; సారమనీషం జెలంగు సాధ్వులు మీరల్. ౨౩ 1388

క. ననుఁ బూజించుటయే మీ, మనముల సంకల్ప మనుచు మది నెఱుఁగుదు; దా
నిని లజ్జపెంపుసం దెల్పను జాలక మీరలున్న భంగి యెఱుఁగుదున్. ౨౪

క. ఏరీతి మీమనంబుల, నారాధించితిరొ ఫలము లట్లే కలుగున్
మీరింక వెతల నొందక, గోరికలెల్లను ఫలింపఁ గొదువపడకయే. ౨౫ 1390

ఆ. సంతసంబు గనుఁడు స్వాంతంబు నాపయి, నిలిపియున్నవార లిలను గలుగ
వారికామములును వరుసఁ గామోపభో,గమ్ముమాత్రమునకె గావు నిజము.

సీ. యవముఖధాన్యంబు లంకురశక్తిచే నలరారునట్టివే యయ్యు మంగ
లమున వేచినఁ గ్వథితములౌచు నవి మరలనుబీజతను గాంచఁగను దగునొకో
యట్టులే నాయందు నాత్మనుంచినవార లఖిలార్థలాభంబు లందఁగలరు
మరల జన్మమ్ముఁ గాంచరు వారు; సతులార! కాత్యాయనీవ్రతక్రమనిష్ఠ

తే. చక్కఁగ ఫలించె మీసువాంఛలును ఫలము
నీయఁగాఁజాలు; నాదగు కృపకుఁ బాత్ర
తమములయ్యెను; మీరు గేహముల కేగుఁ
డిప్డు రాఁబోవు రాత్రుల నెలమిమీఱ. ౨౭ 1392

క. ననుఁగూడి భూరిమోదం,బున నుండఁగఁ గల రటంచుఁ బూని యశోదా
తనయుం డాజ్ఞాపింపఁగ, వనజాతుని శాసనమున వారిజనయనల్. ౨౮ 1393

క. సంపూర్ణమనోరథలై, యింపుగ శ్రీకృష్ణదివ్య హితకరపదముల్
పొంపిరివోవని భక్తిఁ ద,లంపులు నిండారఁగాఁ దలంచుచుఁ గడఁకన్. ౨౯

క. చని రెంతో కష్టంబున, వనజాతుని విడిచి పోవ వశమెట్లౌ నో
జనవర! భగవంతుని శా,సనమున వారేగి రప్డు సద్మంబులకున్. ౩౦ 1395

సీ. ఒకనాఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డుద్యమంబున గోపబాలకుల్ తన్నుఁ గొల్వంగ రాముఁ
డాదరంబున రాఁగ నావులఁ దోల్కొని బృందావనమ్మును విడిచిదూర
మరిగెను; దత్కాల మర్కప్రతాపంబుఁ గనఁబఱచెడునది గాన నర్క
కరములు మింట నొక్కవిధంబుగా వెల్గుచుండఁ దత్తాపంబు పుండరీక

తే. నయను మేనునుసోఁకకుండఁగఁ గొన్ని, సాలములు నైజశీతలచ్ఛాయల నొగి
నాతపత్త్రంబులుగఁ జేసి నట్లు కానఁ, బడఁగ బాలకులం గాంచి భవ్యరీతి.

వ. స్తోకకృష్ణాంశుశ్రీరామసుబలార్జునవిశాలవృషభ, తేజస్వి, దేవప్రస్థవరూథపు
లను వారిం బేర్కొని యావృక్షంబులం జూపుచు నిట్లనియె. ౩౨ 1397

చ. కనుఁగొనుఁ డీమహీజము లఖండతరామలభాగ్యవంతముల్
వినయము కన్పడన్ బరుల కై వృద్ధికె జీవితమున్ వ్యయించుచున్
వనటనుగూర్చు నాతపము కై వాయువు వృష్టిని మంచు నోర్చుకొం
చనువుగ నిత్తఱిన్ మనల కై నవ్వియు నేచునొ యంచు నెంచుచున్. ౩౨ 1398

ఆ. మనకు వానిబాధఁ గనఁబడకుండంగ, నాపుచున్న యవి ప్రయత్న మొప్ప
ధన్యతమము లివి కదా? యెల్లప్రాణులఁ, బ్రదుకునట్లు సాయపడెడుఁ గాదె.

క. ఈతరువుల పుట్టుకయే, భూతలమున సార్థకంబు కై పాం డర్థిజన
వ్రాతము వీనిం జేరిన, నేతఱినే నరులకడకు నేగినరీతిన్. ౩౪ 1400

సీ. *ఫలములొందకపోవు పద్ధతియే లేదు విముఖులై పోవ నివ్వి యొనరింప
వెవ్వారి నిందున్న వృక్షముల్ తమపత్త్రపుష్పఫలంబులఁ బొలుచుఛాయ
లనుమూలములను వల్కలములఁ గట్టియలనుగంధములను బంకనుమఱియును
భస్మాస్థులను బల్లవంబుల నంకురములను గోరెడువారి భూరివాంఛి

తే. తముల నీడేర్చుచున్నవి ధరణినితర
గాత్రధారులయెడఁ బ్రాణకాంచనముల
మనసుచే వాక్కుచే మేలు కనఁగఁ జేయు
చుంటయే జన్మసాఫల్య మొగి నరులకు. ౩౫ 1401

క. ఇదె యిహమునఁ బుట్టువునకు, నొదవెడుసాఫల్య మనఁగ నొనరింపక యి
ట్లదయత నుండిన నవ్వారిది జన్మమె యగునొకో పరీక్షింపుఁడొగిన్. ౩౫ 1402

మ. అని వర్ణించుచుఁ గృష్ణుఁ డంతట బ్రవాళాళిన్ బ్రసూనవ్రజం
బునఁ బండ్లన్ స్తబకంబులన్ దళములన్ బొల్పారుశాఖోత్కరం
బు నితాంతంబును వంగియుండఁ గడునొప్పల్ గుల్కు వృక్షంబులె
ల్లను వ్యాపించిన త్రోవ వానినడుమన్ లక్ష్మీశితం బొల్చుచున్. ౩౬ 1403

క. అరిగెను; గాళిందికి నా, తరంగిణిన్ శీతమధురతమపావనపు
ష్కరముల గోవులు త్రావఁగఁ, బరితృప్తిం దాను గోపబాలకు లెలమిన్. ౩౬౪

క. జలపానం బొనరిచి గోవుల మేపుచు నవ్వనమున భూరితరముదం
బులఁ దిరుగుచు నుండఁగ నాకలి మిక్కిలి పీడసేయఁగా బాలు రొగిన్. ౩౭౪

తే. రామకృష్ణులఁ బిల్చి విరామ మనఁగ, లేనిచందంబునం దమ్ము మాన కేఁచు
నాఁకలిని మాన్పుఁడీ యని యడుగ నెంచి, పలికి రిట్లని యత్యార్తిఁ బల్లటిలుచు.

---

* "ఏతావజ్జన్మసాఫల్యం దేహినామిహ దేహిషు, ప్రాణైరర్థైర్ధియా వాచా శ్రేయ ఏవాచరే
త్సదా" అని మూలము.

ఇ రు వ ది మూఁ డ వ య ధ్యా య ము.

శ్రీహరి బాలకులయజ్ఞశాలకు నన్నమడుగఁబంపుట.

క. ఓరామా! గురువీర్యా, శ్రీరమణా! కృష్ణ! దుష్టశిక్షక! మమునీ
భూరితరక్షుత్తు మహా, ఘోరంబుగ బాధ చేయుఁ గొంకదుసుండీ. ౫ 1407

క. అదిశాంతించు నుపాయం, బెదియో యోజింపుఁ డనుచు నెంతయుఁ బ్రార్థిం
ప దయన్ దేవకిపుత్త్రుఁడు, మదిలో భావ్యర్థ మెంచి క్ష్మాసురసతులన్. ౧ 1408

క. తనయందు భక్తిభావం,బునుంచి వర్తించుచుంట మోదమ్మున వా
రిని గృతకృత్యలగాఁ జే,యను దలఁచి సకాలమనుచు నరసి సఖులతోన్. ౨

క. పలికెన్ బాలకులారా!, యిలాసురుల్ బ్రహ్మవేత్త లీచెంతనె ని
స్తులదేవలోకసౌఖ్యం, బులఁ బొందం గోరి సత్త్రమును నొకదానిన్. ౨౫ 1410

ఆ. ఆచరింపఁబూని రాంగిరసం బన, సత్త్రయాగమద్ది క్షమఁ బ్రసిద్ధిఁ
గాంచె నచటి కేగుఁ డంచితగతి మీర, లస్మదాజ్ఞ వచ్చినట్లు పలికి. 3 1411

క. గోపాలకులారా! యట, నాపేరు మదగ్రజన్మనామముఁ జెపుఁడా
మాపేరు పలికి యన్నము, వే పెట్టుఁడటంచు మీరు వేడ్కఁ దెలుపుఁడీ. ౪

చ. అని భగవంతుఁ డాజ్ఞనిడ నందలు నప్పుడె పోయి కేలుమో
డ్పున ధరణీసురర్షులకు మ్రొక్కుచు దండమురీతి భూమిపైఁ
దనువులు చేర్చి యన్నమును దా రడుగం దమిగాంచి వేడ్క ని
ట్లనిరి; మహాత్ములార! వినుఁ డాదృతి మాపలు కింత యిత్తఱిన్. ౫౫ 1413

సీ. శ్రీకృష్ణునానతిఁ జేకొని రామానుమతిఁ గొని వా రంప జతనమొప్ప
వచ్చితి మిచటికి భద్రంబు మీకగుఁగాక! తదాజ్ఞలఁగడఁగి చేయు
వారిగా మము నెన్నుఁడీ! రమ్యభూమికి దవ్వగా కున్నట్టిధరణియందె
రామకృష్ణులును గోస్తోమంబు మేపుచు క్షుద్బాధితులయి మీకుం దెలుపఁగ

తే. మమ్ముఁబంపిరి యన్నము మిమ్ముఁ గోరి
రదియె వారలయభిలాష మనఁగ భూమి
దివిజవరులార! ధర్మంబు తెలియఁగలుగు
వారియం దుత్తములు గాఁగ వఱలు మీరు. ౬౫ 1414

క. వారలపై శ్రద్ధయుఁ జే,కూరునయే మీకు వారిక్షుద్బాధ యడం
గా రయమున నన్నంబిడి, కోరికఁ జెల్లింపుఁ డనుచుగోపార్భకులున్. ౭ 1415

సీ. దీక్షఁబూనిన మాకు నేక్షణంబుననైన నగ్నిపూజయెవ్రతమందువలన
మాయన్న మ దభోజ్యమే యగు నందుగో దీక్షను బశువువధించుదనుక
సౌత్రామణి యనెడు సత్కర్మమందును దీక్షితాన్నంబును దినఁగరాదు
గాని యవ్వాలఁ దినఁగాఁ బాపమబ్బదు; నావిని యందున్న భూమిబుధులు

తే. క్షుద్రఫలమును గోరియే శుభదములను, నాశనాయాసబహుళంబులైనకర్మ
ములనొనర్చుచు నజ్ఞులై వెలయుచుంట, భగవదభ్యర్థనముగైకొనఁగఁ దలఁపక.

క. తమరే పెద్దల మనుకొని, మమతఁ దిగనాడలేని మందులు గానఁ
గమలాక్షుఁ డన్న మడుగుట, విముక్తికిఁ సాధన మనువెర వెఱుఁగమిచేన్.

క. వినవట్టు లుండి రకటా, జననాయక! దేశమట్టి సమయము చరు వ
ల్లి నిఖిలవస్తువ్రాతం,బును మంత్రము తంత్రవిసరమును ఋత్విజులున్. ౯

చ. అనలము దేవతాతతియు నయ్యజమానుఁడు నధ్వరంబు న
ట్లనుపమధర్మసంతతియు యన్మయముల్ గను బొల్చుచుండునో
వనరుహనేత్రు నచ్యుతుని బ్రహ్మ మధోక్షజు నట్టి శ్రీహరిఁ
మనుజమనీషచే నపుడు మానవమాత్రుని గాఁ దలంచుచున్. ౧౦ 1419

తే. దుష్ట మగుప్రజ్ఞచేఁ దగదుష్టమాన, వాత్మలను బొందియున్న వారౌట దైవ
మునుగ నెంచకపోయిరి మనుజనాథ!, కలదు లేదన్న మనియును బలుకరైరి.

క. కనిపెట్టియుండి గోపకు, లనుమానముమాని పెట్ట రను నూహ నిరా
శనుగూడి మరలి యచటికిఁ, జని తెల్పిరి సోదరులకు క్ష్మాసురవృత్తిన్. ౧౨

చ. పలుకుల వానినిఁ విసుచుఁ బక్కున నవ్వి పరాత్పరుండు లో
కులదగువృత్తినిం దలఁచి కొంకక కార్యముఁ బూనువాఁడు లోఁ
గలఁగక యోర్పుఁబూని తనకార్యము దీర్చుకొనందగుం గదా
యలుగక బాలురార! యొకయర్థముఁ దెల్పెద నాలకింపుఁడీ. ౧౩ 1422

సీ. అవమానమొందని యాచకుం డెవఁడేని జగమున నుండునే చక్కఁ దలఁపఁ
గావున మరల నక్కడ కేగి మీరలు బ్రాహ్మణులఁ గనక వారిసతుల
కడకేగి బలదేవకాంచనాంబరు లిట వచ్చి యున్నారను వార్తఁ దెలుపుఁ
డాసతీమణులును స్వాత్మల నాపయి నునిచి దేహంబుల నొక్కరీతి

తే. నందునుందురు; తద్బుద్ధు లచటలేవు
గాన యాచింపుఁ డన్నముఁ గాంక్ష మాన
మీకు నొసఁగుదు; రింకేల మించులజ్జ
నొంది యున్నారొ? పోఁ దగు నురుజవమున. ౧౪ 1413

క. అని హెచ్చరింప వారలు, చని పత్నీశాలయందుఁ జక్కని భూషా
ళిని దాల్చి కూరుచుండిన, వనితారత్నములఁ గాంచి భక్తి వినీతిన్. ౧౫

క. కరములు మోడ్చి నమస్తతి, జరపి యథావిధిగ విప్రసతులార! నమ
స్కరణము లివె కైకొనుఁడీ,యరయుఁడు మాభాషణంబులాదృతిమీఱన్. ౧౬

చ. హరి యిట కింతదూరమున యందు వసించియె పంపె మమ్ము మీ
పరిసరమందు నొక్కవిధిఁ బల్కఁగ మందనువీడి మమ్ము నో

దరవరుఁగూడి దూరతరǂధాత్రికి వచ్చెను; గృష్ణుఁ డాపులన్
సురుచిరఘాసముం దినెడుǂచొప్పునఁ దోలుచు నొయ్యనొయ్యనన్. ౧౬౪ 1426

క. ఆఁకలి గొనియెను మాకును, శ్రీకృష్ణున కట్టె హలికిఁ ǂ జెచ్చెఱ నన్నం
బాఁకలిమానఁగ నిడుదురు, గాక యటం చనిన వారిǂకమ్రోక్తి యొగిన్. ౧౭

విప్రపత్నులు హరి కన్నుముసుగొనిపోవుట.

చ. శ్రుతిపుటపేయమై తనరఁ ǂ జొక్కపుఁజిత్తము లామహాత్ముపై
సతతము నిల్పియుండుటను ǂ జక్రిని జూడఁగఁ గాంక్షనొందుచున్
హితకరతచ్చరిత్రముల ǂ నెప్పుడు వీనుల విందుగాఁగ స
మ్మతముగ నాలకించుచును ǂ మాధవు నే తలపోయుచున్ దమిన్. ౧౮౪ 1428

క. సమయముఁ బుచ్చెడు భక్తిర,తమనీషలుగాన నందǂతనయుఁడు తమయా
శ్రమపరిసరమును జేరుట, ప్రమదంబున నాలకించి ǂ రభసం బలరన్. ౧౯ 1429

సీ. స్వాదుతమంబయిǂభక్ష్యభోజ్యము లనియును లేహ్యచోష్యంబుǂలనియుఁగీర్తి
గాంచిన యాహారǂకమ్రవస్తువులను భాజనంబులయందుఁ ǂ బరమభక్తి
నునిచి వానిని గొని ǂ యువిదలందఱు నదు లంబురాశిని గన ǂ నరుగునట్లు
షడ్గుణైశ్వర్యసǂత్సంపత్తిగల్గి యత్యుత్తమశ్లోకాఖ్యǂనొంది భక్త

తే. తత్పరుం డగుశ్రీకృష్ణǂదైవతమును, గనఁగఁబోయిరి; చిరకాలǂమునకు నీశ
దర్శనం బబ్బె ననెడు సంǂతసము పొంగ, బరిమితిని మించి మదిభక్తిǂపరిఢవిల్ల.

మ. చిరకాలంబుగఁ దచ్చరిత్రముల సంǂసిద్ధాత్మలన్ వించు శ్రీ
హరినే నెమ్మదిఁ గాంచుచున్నగుణగǂణ్యల్ గాన వారట్లు పో
యిరి భర్తృప్రియబంధుభ్రాతృసుతులెంǂతే నిల్పినన్ నిల్వ కా
తురతన్ శైవలినీతటంబునకు శ్రీǂదున్ ముక్తిదుం జూడఁగన్. ౨౦ 1431

క. రుచిరాశోక మహీరుహ, నిచయాంచ న్నవకిసలయǂనివహాంచిత సా
ధుచరిత్ర భూషిత వనం, బచటన్ వెలయంగ నందు ǂ నాదృతిమీఱన్. ౨౦౪

క. బలదేవుఁడు గోపాలకు, లెలమిం దనుఁగొల్వ నొప్పు ǂ నీశుని గని రిం
తులు; శ్యామవర్ణ దేహుని, సులలిత హేమాంబరైక ǂ శోభితమధ్యున్. ౨౧

సీ. వనమాల ధరియించి ǂ బర్హామండితుఁడయి ధాతుప్రవాళముల్ ǂ తనువునందు
భూషణంబులుగాఁగఁ ǂ బొలయ నటాకృతి వేషంబు తనరంగఁ ǂ బ్రియవయస్యు
నంకంబుపయి నొక్కǂహస్తంబు నునిచి యితరకరంబున ఫుల్లǂసరసిజంబుఁ
ద్రిప్పుచుఁ జెవిని నింǂదీవరంబొప్పఁగ గండస్థలంబులఁ ǂ గమ్రతరము

తే. లైనముంగురు లొలయంగ ǂ నాననార, వింవమున సుస్మితం బొగిఁ ǂ జిందులాడ
నలరు సర్వజనప్రియు ǂ నబ్జనయను, హరిని గాంచిరి పూఁబోఁడు ǂ లాదరమున.

క. మునుపే హరియుత్కర్షము,లను బెక్కు తెఱంగులఁ జెవుǂలకు విందుగ నే

వినియున్నవారు గావున, మనములు హరిచరణయుగళీమగ్నము లగుటన్. ౨౨౪

చ. హరిఁ గనినంతనే స్వనయనాంతరమార్గమునుండి లోనికిం
బరఁగెడునట్లుచేసి యట వాంఛయుఁదీఱఁగ నేకభావతన్
గర మనురక్తిఁ గాంచి చిరకాలపుఁదాపము వేగపాయుచున్
బరమముదంబు గాంచి రదె భక్తిఫలంబగు రాజచంద్రమా! ౨౩ 1436

ఆ. అల సుషుప్తిసాక్షి యగు ప్రాజ్ఞుఁగని యహంకారవృత్తు లెటువికారములను
వదలు నట్లె గాంచి వారిజనేత్రునిఁ, దన్మయత్వ మొంది తనరి రపుడు. ౨౩

తే. ఎల్లయాశలుమాని సర్వేశుసర్వ
దర్శనుని నమ్ముకుందుని దనరు వేడ్కఁ
గనఁగఁబోయిరి కావునఁ గాంతలతమి
పెల్లిదం బాత్మనెఱిఁగి తత్ప్రియముగోరి. ౨౩౪ 1438

చ. స్మితము ముఖాంబుజాతమునఁ జిందులుద్రొక్కఁగ నిట్లు పల్కె స
న్మతులు సదృష్టముంగలుగు మానినులౌటను స్వాగతంబు రం
డు; తమిని గూరుచుండుఁడు; వినూతనకార్య మొకండు గల్గునే
ని తగ నొనర్చువాఁడ, నను నెమ్మిని జూడఁగ వచ్చినారుగా. ౨౮౪ 1439

క. ఇది మీవంటికృతాత్మలకుఁ దగున్; స్వార్థము నెఱుంగు కుశలులు తమకం
టెఁ దలంపఁ బ్రియుండని చెప్పఁదగిన నాయందుఁ దమస్వభావము లొప్పన్.

ఆ. తగ ఫలాభిసంధి విగతముగా నిరంతరముగను జెలంగఁ దగినభక్తి
నెఱపుదురు నితాంతనిశ్చితమతులార! వినుఁడు మఱొకమాట వీను లలర. ౨౬

క. మనసును బుద్ధిప్రాణము, లనూనభాగ్యంబు నాత్మయ ట్లంగనయున్
దనయులు యత్సంపర్కంబున మిక్కిలి ప్రియములగునొ బుద్ధిం దలఁపన్. ౨౬౪

తే. అట్టి నాకంటె నెవ్వఁడో నవనిఁ బ్రియుఁడు?
కావుననె మీరు కృతకృత్యలై వఱలితి
రిటకువచ్చిన పనియయ్యె; నెలమి నన్నుఁ
గనుట నిఁక మీర లేగుఁడు క్రతుధరణికి. ౨౭ 1443

సీ. మీపతుల్ యోగ్యులు మేదినీదివిజులు గార్హస్థ్యధర్మంబుఁ గడఁగిచక్క
నడపుచుందురు; తోడనడుచుచు మీరుండ నిపుడు పూనిన సత్ర మెల్లభంగి
నిర్విఘ్నముగ సాగ నెమ్మది నెంచిన వారు; గావునఁ దోడు మీరుసూప
వలయు; నా విని విప్రభార్యలు పల్కిరి సర్వలోకేశ! యీచందమునను

తే. బరుషములఁ బల్కకుము; నాదు భర్తఁ డెపుడు
చెడఁడు మరలను బుట్టఁ డీ క్షితి నటన్న

యుష్మదాజ్ఞకు సత్యంబు నూతగాఁగఁ
జేయుమా చిత్తగింపుమా మా యవస్థ. ౨౮ 1444

చ. వనరుహనేత్ర! మేము ప్రియబంధుజనంబుల వీడి సేవచే
యను మదిఁగోరి రాలినమహార్హ్య మలభ్యము సత్తపఃఫలం
బునయి చెలంగు నాతులసీపూసలదండను గేశపాశమం
దును ధరియింప నీదుపదతోయజమూలము నాశ్రయింపఁగన్. ౨౮౪ 1445

క. అరుదెంచితి మిత్తఱి నో, యరిషడ్వర్గాంతకా! మహాత్మక! మేముం
ద్వరపడి విడిచియె వచ్చితి, మురుతరభవదీయపాదయుగములఁ గొలువన్. ౨౯

చ. కనుకనె మమ్ము మాపతులు గాదిలితండ్రులు భ్రాతృబాంధవుల్
తనయసుహృన్నికాయములు తప్పానరించితి మంచుఁ గైకొనర్
మనమున నూహచేయ రనుమాన మిఁకేటికిఁ? దక్కినట్టి బం
ధునికరముల్ మముం గొనఁగఁ దోడనె పూనుదురే తలంపుమా? ౨౯౪ 1447

క. భవదీయచరణ కమలముల వైచితిమి మామకతను లతలన్ గృష్ణా!
జవమునఁ గావుము వేఱొక, సువిమలపద్ధతియె లేదు శోధింపంగన్. ౩౦

క. మాయభిమతమన్నను నీవే యని ప్రార్థింపఁగ విని కృష్ణుఁడు సతులా
రా! యేల సంశయము? మి, మ్మాయెడ మీపతులు తండ్రు లెల్లసహృదయుల్.

క. తనయులు బంధువులును లో,కనిచయ మమృతాంధసులును గరుణం జూడం
గను దలఁతు రప్రియంబును, గనఁజాలరు నాదునాజ్ఞఁ గైకొనియుంటన్. ౩౧

క. అనుమోదింతురు మిము నం, చనుమానము మానియుండుఁ డంగనలారా!
మనమునఁ జక్కఁగ నెంచిన, మనుజులయంగాంగసంగమము సుంతైనన్. ౩౧

సీ. అనురాగమును బ్రీతిని నెలకొల్పంగఁ జాలదు కల్గింప క్షణమెయుండు
నవి కాన నాయందుఁ బ్రవిమలమానసములనుంచుఁడీ; దానఁ గలుగునాత్మ
శర్మము మఱియును శాశ్వతంబగు ముక్తి నొడఁగూర్చు నాసేవయును గనుకనె
యచిరకాలమ్మునయందె ననుంబొందఁ గలరు; విశ్లేషంబు వలని ఫలముఁ

తే. దెలిపెద వినుండు నావగు దివ్యకథల
వినుట ననుఁగాంచుటయు ధ్యానమును మదీయ
నామసంకీర్తనమ్ము నసనంగఁ దగిన;
విదియె నాయందు భావంబు నెసఁగఁజేయు. ౩౨ 1452

క. కావున నాపై మిక్కిలి, భావంబుల నుంచి పొందు వస్త్యంబులకున్
వేవేగ మీకు బాధలు, గావించెడువార లందుఁ గలుగరు సుండీ! ౩౨ 1453

చ. అని వనమాలి యాజ్ఞనిడ నామునిపత్నులు యజ్ఞవాటముం
గనఁ జని రీశ్వరాజ్ఞఁ గడఁకన్ ధరియించి శిరంబులందు నం

గనలను గాంచి తత్పతులు గాదిలిచుట్టము లించుకేనియూ
యను గన, రిద్ధి తప్పనుచు నాత్మఁదలంపరు, కృష్ణునాజ్ఞచేన్. ౩౨౹ 1454

ఉ. అంతియకాక ప్రీతిమెయి నాసతులం దగఁగూడి సత్రమ
త్యంతవిధిన్ ముగించి పరమాత్మకుఁ దృప్తియొనర్చి; రప్పుడ
క్కాంతలయందు నొక్కతుక గాఢతరం బగుభక్తిఁ బోవుచోఁ
గాంతు నిరోధముం గనినకారణముం దను నేఁచ నార్తయై. ౩౩౹ 1455

క. మును విన్నచరితములనే, మననముచేయుచును గృష్ణుమానసపద్మం
బున ధ్యానించుచుఁ జేయంగను జాలమి నేమి వగపు గదిరినమదితోన్. ౩౪

తే. వదలెఁ గర్మానుబంధమా వపువు నట్టె, హరినిదర్శింపఁగాఁ జాలనైతి ననెడు
చింతతో నంత గోవిందుఁ జేరె సాధ్వి, భక్తిభావంబు శ్రేష్ఠమౌఫల మిదుఁగద.

క. లోకేశుఁడు గోవిందుం, డాకాంతలు తెచ్చినట్టి యన్నము పూతం
బై కమనీయంబై తగి, యేకరణిన్ లోపలేశహీనముఁ గుడిచెన్. ౩౪౹ 1458

ఆ. అదిచతుర్విధముగ నలరారుగోపకులకును బెట్టి తృప్తులనుగఁ జేసి
తాను దృప్తిమీఱఁ దమి భుజించెను భక్తిసహితమౌట మిగులసరస మగుట.

క. లీలామానుషవిగ్రహుఁ, డై లలి మానవులగణము నాదృతిమీఱం
గా లక్ష్యంబుగఁ గొనినటు, లోలిన్ వర్తించుచున్ మహోద్యమములచేన్.

క. నరలోకవిడంబన మీ, కరణిం గైకొనె నటంచుఁ గనఁబఱచుచు శ్రీ
వరుఁడట రూపంబున వాక్చరితంబుల ధేనుగోపసాధ్వీమణులన్. ౩౬ 1461

క. అనురంజింపం జేయుచు, వనమున విహరించె; నంత బాడబు లటుపూ
నినసత్రయాగమును విధి, నొనరిచి మానవశరీర మూనిన హరినిన్. ౩౬౹

సీ. బలదేవునిన్ జ్ఞానపాటవంబున నప్డు స్మరియించి యాజకద్వరుల యాచ్న
నాదరింపక గొప్పయపరాధ మొనరించితిమి గదాయనుచు నతిప్రతప్త
మనసులై వార లమానుషరూపులు మనుజులయాచారమును దలంచి
యాచింప వీన మైతి మంతియగాక యలౌకికం బగుభక్తి లలనలకును

తే. సర్వరక్షకుపై నుంటజానలవలెఁ, దమరు భక్తులు కాకుంటఁ దలఁచి తలఁచి
యెంతొసంతాప మందుచునిఁకఁదలంప, నేమిగతియంచుఁ గుందుచునెలమిమాని.

క. జననీజనకులు శుచివృత్తిని బొల్చినవార లౌట దీపించెడిపా
వనతం గల్గినజన్మం, బనఁబడు శౌక్లంబనంగ నది మన కమరెన్. ౩౭ 1464

సీ. ఉపనయనంబన నొప్పుసంస్కారముచేత సావిత్రవిఖ్యాతజన్మ
మలవడియెను మన కదిగాక దేవదీక్షారూపముననె దైక్ష్యం బనంగఁ
దగినజన్మము గల్గెనుగద యీమూఁడును గలిగినఫల మేమిగలిగె? నవ్వి
యేటికి? బ్రహ్మచర్యేష్టవ్రతం బది నిష్ఫలంబే కద? నిర్మలతర

తే. విద్యయుఁబ వ్యర్థమే, బహుళ వేదితయును, గాల్పనే? కులమేటికిఁ? । గర్మములును
విఫలములె దక్షతయు నేల? విష్ణుమూ ర్తి,విముఖుల మె యైతి మింకేల వెళ్ళితపము.

క. హరిమాయ యెట్టి యోగీ,శ్వరులైనను వారి మోహవశులఁ జేయుఁ
బరికింప సత్యమిది యౌ, నొరులకుఁ జెప్పంగ నేర్చియును ద్విజులము నై. ౩౯

క. మన కేమార్గము క్షేమం,బనుగూర్చునో యనుచు నెన్న ఁబూనుటలో నిం
తనరాని మోహ మొందితి; మనుతాపం బేల జరగినట్టి పనికి నై. ౪౦ 1467

క. నారీమణులకుఁ గూడఁ, వారిజపత్త్రాక్షునందు । భక్తి యవధిలే
కీరీతిఁ గల్గె జగదా,ధారుండని యెఱిఁగి రిదియె తలఁపఁ దగినదౌ. ౪౦ 1468

*ఆ. ఆదురంతభావ । మనునదియే గృహ,ములను మృత్యుపాశములను జెంది
వైచె విప్రులార! । యాచమత్కృతిగనుఁ, డింతకంటెఁ జిత్ర । మేమికలదు?.

చ. అతివలు వీరలౌట మనయట్లు ద్విజాతితనొందఁ జేయుసం
స్కృతియును లేదు; సద్గురువు నింట నివాసము చేయునట్టి ప
ద్ధతియును లేదు; సత్తపముఁ । దారొగి సల్పువిధుల్ తలంప లే;
వతులితమైన బ్రహ్మవిషయంబగు చర్చయు లేదు చూడఁగన్. ౪౧ 1470

క. తను బాహ్యాభ్యంతరశౌ,ధన మొనరించుటయు లేదు; । తగు కాలములం
దును సంధ్యోపాసనముఖ, వినియతకర్మములు లేవు । విధిహితములుగన్. ౪౨

క. ఇవియెల్లను లేకుండియుఁ, బవిత్రసచ్చరితుఁ డగుచు । భవ్యతమయశ
శ్చవిదీపితుఁ డై యోగీం,ద్రవరుం డై తనరు చక్రధరునిపయిఁ గడున్. ౪౨

క. అనుపమభక్తి చెలంగఁగఁ, దనరారిరి సంస్కరణవిధానంబునఁ బా
వనులమయియుండియుఁ భ,క్తిని బాసితి; మింతకంటె । దీనతగలదే? ౪౩ 1473

మ. భవనాసక్తిఁ బ్రమాదముం బొరసి స్వస్వక్షేమకృత్కార్యమం
దవధానం బన లేక మూఢులముగా । నైనట్టి యస్మద్విజా
తివరశ్రేణికి సాధుసద్గతియనఁ । దీపించు శ్రీకృష్ణుఁ డీ
యవనిం బుట్టి సమస్తధర్మముల నెయ్యంబొప్పఁ బాలించుచున్. ౪౩ 1474

క. కరుణానీరధి గావున, నిరుపమగోపాలవాక్యనికరమ్మున సం
స్మరణము గల్గం జేసెను, బరికింపఁగఁ జిత్రమిట్టి । పాటిది కలదే? ౪౪ 1475

సీ. పరతారణంబె స్వఫలమంచుఁ దలఁపఁడయేని కైవల్యాదిమాననీయ
పదముల కెన్నంగ? । బ్రభువయి సంపూర్ణకాముఁడై తగినట్టి । కాంచనాంబ
రునకు లోకాధినాథునకు నవీశుల మగుమనతోఁ గల్గఁదగిన కార్య
మేమిగల్గును? మది నెన్నఁగా భగవంతునకు నియ్యది విడంబనంబె యగును;

తే. శ్రీనితంబిని యెల్లరఁ । జేరమాని, యెవనిపదపద్మసంస్పర్శ । మెదను గోరి

---

* "దురంతభావం యో ఽవిధ్యన్ మృత్యుపాశాన్ గృహాభిధాన్" అని మూలము.

సహజచాంచల్యదోష వి।సరముమాని, సేవచేయునో యట్టిఁడౌ । శ్రీపతికిని.

క. పరులను యాచించుట యన, నరులను మోహింపఁజేయు । నైజమె యనఁగాఁ
బరమార్థ మగును; భూసుర, వరులారా! దేశకాల । వస్తువు లెల్లన్. ౪౬ 1477

ఆ. మంత్రతంత్రములును । మఱియు ఋత్విజులును
హుతవహుండు దేవ।వితతిధర్మ
యాగములును దగిన।యజమానుఁడును యన్న
యములో యట్టి దేవ।తాధిపతియు. ౪౭ 1478

సీ. అట్టియోగీశ్వర । లందుత్తముఁడు నగు శ్రీమహావిష్ణువే । క్షితిని యదుకు
లమున జనించె నం।చుమును వింటిమి కాని తెలియకపోతి మి।త్తెఱఁగు నకట!
యెంతమూఢులమొ యా।వంతయు నవ్విషయము స్మరింపఁగఁజాల।మైన నొక్క
తెఱఁగును దలఁప, మా।దినిహర్ష ముదయించు భక్తిచేఁ బరమేశుఁ।బరముఁగొలచి

ఆ. యతనికరుణ వడయు।నట్టి యంగనలెల్ల, మనకుఁ బత్నులైరి । ఘనముదంబు
నొందవలదె? యెవరి।యురుతరభక్తిచే, నచలభక్తి మనకు । నిచటఁ గుదిరె. ౪౮

క. ప్రతిహతములేని మేధా,న్వితునకు భగవంతునకును । విష్ణువునకు నీ
శతఁదగు మాన్యునకు నమ, స్కృతు లివె యజ్ఞానదోష । మెల్ల నశింపన్. ౪౯

తే. ఎవనిమాయావిమోహంబ । దెల్లచిత్త,ములఁ గలంచెనో యద్దాన।భూరికర్మ
మార్గములను భ్రమించుచు।మార్పులేక,యున్న వారము కరుణింపు।మోమహాత్మ!

క. తనమాయ మోహమందం,గను జేయఁగ నాత్మలెల్లఁ । గలఁతంగన నా
తనిసుప్రభావ మెఱుఁగం, గనుజాలని తప్పు మాది । కల దిచ్చోటన్. ౫౦

క. పరముండాద్యుఁడు సర్వే,శ్వరుఁడాకృష్ణుండు తప్పుఁ । బాటింపక మ
మ్మరుకరుణఁ గాచుఁగా కి,త్తరుణంబున ననుచు విప్ర।తల్లజు లెల్లన్. ౫౧ 1483

ఆ. తలఁచుకొనుచు హరిని । దర్శింపఁ గోరుచు, నుండి రంతెకాని । యుగ్రకంస
భయము నొందియుంట । స్వస్థానమును వీడి, కదలఁజాలరైరి । కాలగతిని. ౫౨

ఇరువదినాల్గవ యధ్యాయము.

కృష్ణుఁ డింద్రయాగమువలదని గోవర్ధనపర్వతోత్సవమును జేయించుట.

చ. [అని వచియించి యోగివరుఁ । డౌ శుకుఁడాజననాయకోత్తముం
గని తరువాతిశ్రీహరి ని।కామ మనోహర సచ్చరిత్రముః
విను మది చాలసంతసము । వింతయుఁ గన్పడఁజేయు] నవ్వ్రలన్
వనజదళాక్షుఁ డందు బల।భద్రునిఁగూడి వసించె వేడ్కతోన్. ౧ 1485

చ. ఒకపరి యింద్రుఁగూర్చి ప్రియమొప్పఁగ యాగముచేయఁ బూని గో
పకు లొగిఁ దత్ప్రయత్నముల । బాగుగఁజేయుచునుండఁ గాంచె; నా
త్మకు సకలంబు గానఁబడుఁ । దానె సమస్తమునందునుండు య
త్నకలితు లైనగోపకుల । *తత్క్రతు యత్న మెఱుంగఁజాలఁడే. ౧ 1486

క. వినం దా భగవంతుఁడె, యైన నదే మెఱుఁగనట్టు । లత్యంతము మా
యానియతి మించి వినయముఁ, బూనుచు వృద్ధులగు నందముఖ్యులవలనన్. ౨

క. ఆవింత యత్నములనే, తా వినఁగా నెంచి తనదు । తండ్రిం గని యో
దేవా! యేమీ సంభ్రమ, మీవేళం గలిగె మీకు । నెఱుఁగఁబడదుసూ. ౨౫

చ. తలఁపఁ బ్రయోజనంబు రహితంబుగ నున్న ప్రయత్న మేదియేఁ
గలుగదు; యజ్ఞ మేదయినఁ । గావలె నంచుఁ దలంతు దానికే
ఫలమొ?, యదెవ్వరింగుఱిచి । భవ్యముగా నొనరింపనౌనొ? యి
మ్ముల నెవఁ డేమికార్యమును । బూని ఫలింపఁగఁ జేయువాఁ డొకో. ३ 1489

క. ఏసాధనముల దాని నెటో సాధించుట ? వచింపు । మోజనకా? నేఁ
డీసాధ్యవిషయమును వినఁ, గా సమధికకామ మలరెఁగా నామదిలోన్. ३౫

సీ. సర్వమ్ము స్వాత్మగా । సతతంబుగాంచెడు సాధువులకు నొక్కచందమునను
గోప్యముగా నుంచుకొనఁదగు పనియుండ; దెట్లనఁగా సర్వమెన్న నాత్మ
గాఁ దలంచుమనీషగలవారు గావున స్వపరదృష్టియె లేక । సతతముందు;
రట్టివారికి శత్రుఁడన మిత్రుఁడన నుదాసీనుం డనంబడు । మానవుండు

తే. లేకయుండును; వారి కిఁక కేకరణిని, దాఁపఁదగు కార్యముండును?దండ్రి! భేద
దర్శనుల కుదాసీనుండు । దస్యురీతి, విడువఁదగుఁ గాని సుహృదుఁ డేవిధిగ న

క. తనసాటివాఁడు సుహృదుం,డని చెప్పంబడును గాన । నతనికిఁ జెప్పం [గును?
గను రానిదేది యుండుఁ? గు,జనులును సుహృదులకుఁ జెప్పఁజను నేదేనిన్. ౫

చ. జనులొగి సాధుమానసుల । సంగతిఁ బల్మఱుఁ బ్రశ్న చేసి చ
క్కని వగుకర్మజాలములఁ । గ్రక్కునఁ జేయుదు; రజ్ఞు లీవిధిం
గనుఁగొనలేక స్వేచ్ఛగను । గర్మకదంబము చేయువారు సు
మ్ము; నిజ మిదౌను విజ్ఞులకుఁ । బోలఁగఁ గర్మము సిద్ధినొందెడున్. ౬ 1493

ఆ. మఱి యవిజ్ఞులకును । మంచికర్మములైన, ఫలము నీయకుండఁగలవు జనక!
చింత చేయఁగా విశేష మీయదె కర్మములను జేయుటందుఁ । దలఁపు మీవు.

మ. జనకా! మీ రిటు చేయఁబూనిన క్రియాసంయోగ మెచ్చోటనై
నను శాస్త్రంబులఁ జక్క నారసి సుహృన్నాథుల్ సరే చేయనౌ.

* "తదభిజ్ఞోపి భగవాన్ సర్వాత్మా సర్వదర్శనః" అని మూలము.

నని పల్కం బొనరింపం బూనినదో? లోకాచారమే ముఖ్య మం
చును గ్రుడ్డెద్దోగిం జేనుచొచ్చె నను నా చొప్పునం గా నిత్తఱిన్. ౭ 1495

క. ఒనరింపం బూనినదో? నాకును దెల్పుము వినంగ నేడు కోరికపుట్టెన్
జనకా! యని ప్రశ్నింపంగ, విని నందుం డిట్లు చానివిధ మెఱిఁగించెన్. ౭ 1496

సీ. పర్జన్యుం డనంబడు భగవంతుం డింద్రుం డీతంత్రంబునకు నధిదైవతమగు;
నాయింద్రునకు నెన్న నాత్మమూర్తులు మేఘములె యని చెప్పంగం బోలుంజుమ్ము;
ఘనము లయ్యవి తదాజ్ఞను నొదలలం దాల్చి ప్రాణికోటికి నెల్లం బ్రణయదమయి
జీవనంబునునయి చెలంగునయ్యమృతంబుం గురియుచుండెడుం; గానం గూర్మితనయ

తే. యట్టిమేఘంబులకు విభుం డగుచు ముజ్జ
గమ్ములను నీశ్వరుం డగుఘను మహేంద్రు
నాతం డిచ్చినజలముల నైన ద్రవ్య
ములను గ్రతువులం బూజింపం దలంచితి మిటు. ౬ 1497

క. ఇతరులు మానవులును బద్ధతి దీనినె పూని చేయందలంతురు కృష్ణా!
క్షితి ధర్మమర్థకామము, లతిశయముగ సిద్ధిం బొందు నట్లుగ నింద్రున్. ౬

క. క్రతువుల యజించి సస్యప్రతతిన్ శిష్టంబుం గొనుచు బ్రదుకుకొఱకు ను
న్నతిమీఱ వాడుకొందురు, బ్రతు కన్నది కలుగుంగాదె వర్షము చేతన్. ౬౪

క. వినుము త్రివర్గంబులం గల్గను జేసెడు పురుషులందుం గడుఫలములనుం
గనంజేసెడువాం డింద్రుండె, తనయా! యాయింద్రుకంటె ధన్యుండుగలండే.

తే. పరంగ వృద్ధపరంపరా ప్రాప్తమైన
యింద్రు నారాధనం బనంనెసంగు నిట్టి
ధర్మమును గామలోభసాధ్వసములవల
ననొ మహాద్వేషముననొ యే మనుజుండేని. ౧౦౪ 1501

క. పరికింపకయే వదలునొ,నరుం డాతండు సాధుశోభనముం గాంచంగ లేం
డరయంగ నని నందుండు నితరులును బృందావనైకధాములు పల్కన్. ౧౧

చ. విని పరమేశ్వరుండు హరి వృత్రవిరోధికిం గోప మాత్మం గ
ల్గను దగం జేయంబూని వ్రజకాంతుని నందునిగాంచి పల్కె ని
ట్లని; జగమందుం గర్మమున నన్నియుం బుట్టుచుం గర్మయుక్తిచే
తనె లయమందు నవ్వియని తత్త్వవిదుల్ పలుకంగ నొప్పంగా? ౧౨ 1503

*సీ. ఇహపరములయందు నెసంగెడు సుఖదుఃఖభయములు క్షేమము స్వస్వకర్మ
ములచేతనే కల్గివెలసెడు; నితరులకర్మములకు ఫలకాండ మిచ్చు
నీశ్వరుం డొక్కరుం డెసంగునే నాతండు కర్మకర్తకె ఫలకల్పనంబు

* "కర్మణా జాయతే జంతుః కర్మణైవ ప్రలీయతే" అని మూలము.

చేయున దేమేని చేయక యున్నట్టివానికి నీయంగఁ బ్రభువు కాక

తే. కర్మకర్తనె భజియింపఁగాఁ దలంచుఁ, గాదె ప్రాక్కర్మవాసనా కలనఁ గలుగు
వాని దప్పింపఁ జాలని వాని నింద్రుఁ, గర్మముల ననువర్తింపఁ గల్గువారు. ౧౪

క. క్రతువులమూలంబునఁ బూ,జితునిగఁ జేయంగ నేల? క్షితిఁ బ్రాణులు క
ర్మతతిన్ వర్తించుచు ఫల,తతి నొసఁగెడు నీశుఁ గొల్వఁ దగు నందువొకో? ౧౫

క. సురపతి యీశ్వరుఁ డగునే?, పురుషులు స్వీయస్వభావముల కనుగుణమై
పరఁగెడు కర్మప్రతతికి, నురవగు సుఖదుఃఖములను నొందుచునుండన్. ౧౬

క. తనశక్తి వాని ననుభవ,మునకుం దేనిక యడ్డముగ నిల్వఁగఁ జా
లని యాయనీశుఁ డగునిం,ద్రునితోఁ బనియేమి గలదొ? తోఁపదు మదికిన్. ౧౭

సీ. కర్మవాసనలకుఁ గడులొంగి దేహియుఁ దత్స్వభావంబునే తానుబూన్కి
ననుసరించును, దేవతాసురమానుషసహితమై యున్న యీ జగము కర్మ
వాసనలందె తా వసియించు; నటుగాని వస్తు వొక్కటి లేదు వాస్తవ మిది;
కర్మముననె దేహి కాయంబుల ననేకవిధములౌ దగువాని వేడ్కఁ గనుచు

ఆ. వాని వదలుచుండు; వైరి యుదాసీనుఁ,డట్లె మిత్రుఁ డీశుఁ డాత్మగురువు
తలఁపఁ గర్మమెయగుఁ దనకర్మ మొనరించు, వాఁడు పూజ చేయవలయు దాని.

*చ. తన కెదివృత్తి నిచ్చు నదె దైవతమౌఁ గద? జీవనంబు ని
చ్చు నదియె యొకాట దైవతము చొప్పున దానిని బూజసేయనొ
నని వచియింత్రు పెద్దలు; మహాత్మక! యెవ్వఁడు వృత్తి నొక్కదా
నిని దగనాశ్రయించి ఘననిర్వృతిఁ బొందుచు వేఱువృత్తినిన్. ౧౮ 1509

క. అనిశము భజించుచుండునొ, తనపతి విడనాడి జారుఁ దమిఁ బొందు నసా
ధ్వినిబోలి వాఁడు క్షేమం,బును గాంచఁడు జీవనదముఁ బూజింపమిచేన్. ౧౯

చ. శ్రుతులఁ బఠించి యన్యులకుఁ జొప్పడఁ జెప్పుచు బ్రాహ్మణుండు తా
బ్రతుకఁగ నొప్పు; రాజు ధరఁ బాలనచేయుచు జీవనంబు నొ
క్క తెఱఁగునన్ గణింపఁ దగుఁ; గమ్రతరం బగు వార్తచేతనే
బ్రతుకఁగ నర్హమౌ; మఱియుఁ బాదజుఁ డీద్విజుల సేవచేతనే. ౨౦ 1511

ఆ. వర్తనంబు చేయవలయు; వాణిజ్య గో,రక్షణములు కృషియు రహిఁ గుసీద
మనఁగ వార్త నాలుగగు భేదముల నొప్పు,నందు మనము జనక యరసి చూడ.

సీ. అనిశము గోరక్ష నవని జీవించెడువార; మీవృత్తులు వరుస సహజ
ములుగ నున్నవి గాని యలయింద్రు భక్తిచేఁ గొలుచుట చేతనే గలుగ లేదు;
సత్త్వగుణంబు రజస్సు తమస్సని త్రిగుణంబు లీయవి తగ జగంబుఁ
బుట్టఁ గారణము లౌచున్ దండ్రి! యవ్వియే దానిలయమునకుఁ దగును జుమ్ము

* "అంజసాయేనవర్తేత తదేవాస్యహి దైవతమ్" అని మూలము.

ఆ. రజనుచేత నగులు ప్రమదలు నన్యోన్య,సంగతిం జెలంగ జగముగల్గు
నంతెకాక దాన నావిర్భవించిన, జలదపంక్తులు పురికొలుపఁబడుచు. ౨౨

చ. జలధులయందు ప్రాదినుల సంతతియందును బర్వతవ్రజం
బుల మఱి యెన్నియేని స్థలముఖ్యములందును వృష్టిగల్గు ని
మ్ములఁ బ్రజలెల్ల మేఘములమూలముగా బ్రదుకంగఁ జాలువా;
రిల సురరాజకృత్య మన నేదియొ తెల్పుమ యిందుఁ జక్కఁగన్. ౨౩ 1514

క. అతఁ డొనరించెడు నయ్యుప,కృతి యింతయుఁ గానరా దదేవిధమున నే;
మఱిఁ దలఁపు నివాసంబులు, తఱిఁ బురములు గ్రామములును సేవ్యవిషయముల్.

ఆ. గేహములును గావు కీర్తింపఁబడుదుము, వననివాసుల మని పర్వతైక
వసతుల మని సతము భవ్యాత్మకా! వన,వాసులమగు మనకుఁ బశువితతికి. ౨౪

క. మనలనె యాశ్రయులనుగా, ననిశముభావించునట్టి యవనీదివిజే
శనికాయమునకుఁ బర్వత,మునకుఁ సంతుష్టి గలుగుపొంటె మఖంబుల్. ౨౫

క. ఆరంభింపందగు; సం,భారంబులు దేవతాధిపాలకునకుఁ గాఁ
గూరిచినట్టివి గలవుక,దా రాజా! వానితో విధానమునీఱల్. ౨౬ 1518

క. క్రతువును దీని నొనర్పుఁడు, జతనం బలరారఁ; బాయసము సూపము న
ట్లితరములగు వంటకముల, నతితరముగ సిద్ధపఱుపుఁ డధ్వరమునకై. ౨౭

సీ. గోధుమపిష్టము గూర్చిన పెక్కువిధములై నభక్ష్యముల్ తగునపూప
ములు చక్కిలమ్ములు మొదలగువానిని బచనము చేయంగఁబనుపుఁ; డందు
లకుగాఁగఁ బల్లియలను గల్గుపయసుల నుపయోగపఱుపుఁడీ; యుర్విసురుల
బ్రహ్మవాదులఁ బిల్వంబంచి యగ్నులఁ జక్కవేల్చునట్లుగఁ జేసి వితతభక్తిఁ

తే. ధేనుదక్షిణ లొసఁగుఁడు; దివ్య మోద, నమ్ము బహువిధసిద్ధమ్ము న్యాయ్యరీతి
వారికిం బెట్టుఁ; డింకను వారువీర, లనుచు యోజింపకయె ప్రీతినందఱకును.

*క. శునకములకు శ్వపచులకుం, దనివారఁగ నన్నమిడఁగఁదగుఁ; బతితుల కిం
కనుగల్గు వారలకు నో,దనముం బెట్టింపుఁ డింపుదళుకొత్తంగన్. ౨౮ 1521

క. ధేనువులకుఁ దృప్తిగఁ దృణ, దానము చేయింపుఁ; డట్లె ధాత్రీధ్రము నాఁ
గా నిర్మలయశముం గని, ధేనువులం బెంచునట్టి దీనికి బలినిన్. ౨౯ 1522

క. ఒసఁగుఁడు మీరందఱు మా,నసములు తృప్త్యుత్సవము గనం దగునట్లే
వెసఁ గుడిచి యమూల్యములగు, వసనంబులఁ గట్టి సాధువరభూషణముల్.

క. తనువుల ధరించి గంధం,బున దేహము లలరుచుండ భూసురులకు ధే
నునికరములకును గోవ,ర్ధనగిరి కగ్నులకునుం బ్రదక్షిణము విధిన్. ౩౦ 1524

క. ఒనరింపుఁ డిద్ది గోవ, ర్ధనగిరికిన్ గోవులకును ధరణీసురవ

* "ఆన్యేభ్యశ్చాశ్వ చాండాల పతితేభ్యో యథార్హతః" అని మూలము.

ర్యనికరమునఁ గూర్మి వహ్నులకును నాకుం బ్రియతరం బగుం దలపోయన్. ౨౯

క. మతమిది నాదగు; మీ సమ్మతి గాంచునయేని దీని మానక చేయం
జతనము చేయింపుఁడు; సత్కృతు వనఁగా నిదియె సుమ్ము క్ష్మాస్థలియందున్.

క. కాలాత్ముఁడు భగవంతుఁడు, బాలుఁడు నైనట్టి హరి సుపర్వేంద్రమదం
బేలీల నడఁగునట్టులె, యాలోచించియె వచింప నావాక్యంబున్. ౩౦ 1527

క. వినిపింప నందముఖ్యులు, విని దానిన్ సాధువనుచు వేడ్కఁ దలఁచి య
ట్లొనరుప నెంచిరి; మధుసూదనుఁ డేరీతిగ నొనర్పఁ దగు నంచనెనో. ౩౧ 1528

తే. అట్లు చేయంగఁ దలఁచి నందాదు లింద్ర
యాగమును జేయ నార్జించినట్టి వస్తు
వులనె గిరియజ్ఞ మొనరింపఁ బూని రంతఁ
గుధరవరమును విప్రులఁ గూర్చి విధిగ. ౩౨ 1529

సీ. స్వస్త్యయనంబును జదివించి కార్యంబు లెల్లనొనర్చి రయ్యెడల బలిని
బర్వతమున కిచ్చి వరతృణంబుల గోవులను దృప్తిచేసి యాలను బురస్క
రించుకొనియె తద్గిరికిఁ బ్రదక్షిణ మొనరించిరి; నందాదు లంచితగతి
నెద్దుబండ్లను నెక్కి యెంతో మోదంబున నరుగ గోపికలు మహార్హభూష

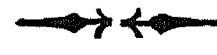
తే. ణములఁ దనువులు గ్రాలంగ నమలకృష్ణ
వీర్యగీతాళిఁ బాడుచు ద్విజులయాశి
షములఁ బడయుచు భూధ్రవహార్యమున కెలమి
వలగొనుచు భక్తిభావంబుఁ దెలిపి రపుడు. ౩౩ 1530

చ. హరియు నచేతనంబయిన యద్రి యిదెట్లు బలిన్ గ్రహించు నె
క్కరణి నభీష్టముల్ మనకుఁ గాదన కిచ్చు నటన్న శంక య
త్తరుణమునందు గోపకవతంసులకుం గలుగంగనీక మే
నురుతరమై చెలంగునటు లొక్కటఁ బెంచి విచిత్రరీతిగన్. ౩౪ 1531

క. గిరిశృంగముపైఁ జెలఁగుచు, ధరణీధరమైతి ననుచుఁ దాఁ బల్కుచు నా
దరమున వారిడు బలులన్, ద్వరగా భక్షించె నేర్పు బయలుపడంగన్. ౩౫

వ. మఱియు గోపకులనడుమ నొక్కరుఁడుగా రూపమును ధరించి యారా! గోపాల
కులారా! యీచిత్రంబుఁ బరికింపుఁడు. ఈగోవర్ధనాచలంబు మనయిచ్చినబలులఁ
బరిగ్రహింపఁ దగు శరీరమును దాల్చి మనల ననుగ్రహించినది. ఈధరాధరంబు
కామరూపియగు. దీని నెవ్వరు పరిహసింతురో వారల నీయద్రి వధించు. కాన
మనకు మనగోప్రతతికి మేలుగలుగ నీపర్వతమునకు నమస్కరింత మని పలుకుచు
గోపాలకవర్యులం గూడి బృహత్కాయంబునఁ బర్వతరూపంబుననున్న తనకే
నమస్కరించెను. వారు నట్లే నమస్కరించిరి. వాసుదేవప్రేరితులై భూధరంబును

గోవులను ధరామరులను గుఱించినయామహాధ్వరంబును యథావిధి నొనరించి
నందాదు లా శ్రీకృష్ణుంగూడి వ్రజపురంబునకుంబోయిరి. ౩౮ 1533

ఇరువదైదవయధ్యాయము.

ఇంద్రుఁడు వృష్టిగురియింప శ్రీకృష్ణుఁడు గోకులమును గాపాడుట.

క. అని వివరమ్ముగఁ దెల్పుచు, జనపతివర్యునకు యోగిసత్తముఁ డవలక్ష
వనజాక్షుని చరితంబును, వినిపింపఁ దలంచి పల్కె ♦ విస్తృతభక్తిన్. 1534

చ. సురపతి తన్నుఁగూర్చి విధిశోభితమార్గము నూనిచేయు న
ధ్వర మిటు లాపఁగాఁబడఁగ ♦ దారుణకోపము నొంది కృష్ణుఁడే
శరణమటంచు నమ్మి గతసాధ్వసు లై యటునందముఖ్యు ల
క్కరణి నొనర్చిరే యనుచుఁ ♦ గ్రక్కున నీశ్వరమానియాటచేన్. ౧ 1535

చ. మనసు కలంగుచుండఁగ సమస్తజగంబుల నంత మొందఁగా
నొనరుచు చుండువానిని మహోగ్రత రాకృతి నొప్పుచున్న యా
ఘనములఁ బ్రోత్సహించుచు నికామరుడావిల మానసంబుతో
ననియెను వింటిరే, యడవియందు వసించెడు గోపకుల్ బళీ! ౨ 1536

సీ. శ్రీమదంబున నెంత ♦ తీఁటిని గర్వించిరి, సంవర్తకములార! ♦ సాంద్రవిత్త
గర్వమాహాత్మ్య మిక్కరణి నొప్పుంగాదె? మర్త్యుఁడౌ కృష్ణుని ♦ మాటనమ్మి
యతనియాశ్రయమున ♦ నమరేశ్వరుని నన్ను నవమానపఱచి రేమనఁగ వచ్చు
నామమాత్రంబున ♦ నౌకలనందగి కర్మమయంబు లై ♦ కార్యసాధ

తే. నములుగాకయె మఱి యదృఢములునైన
యధ్వరాభాసములను జేయంగఁ బూని
తగిన యధ్యాత్మవిద్య వదలి భవార్ణ
వముఁ దరింపఁగఁ బూనుచందముగ వీరు. ౩ 1537

*క. నను విడిచి శాస్త్రయోనిత, ననువుగఁ దగనట్లు మాటలాడుచు సుంతై
నను నభిమానము లేకయె, తనశిశుత బయల్పడంగఁ ♦ దగఁ గనఁబడుచున్. ౪

క. ఇతరుఁడు వంద్యుఁడు లేఁడను, మతి నూని యనమ్రుఁడగుచు ♦ మహి నవినీతుం
డితఁడని చెప్పంబడఁదగి, యితరుఁడు తనకంటె జ్ఞానియే లేఁడనుచున్. ౫ 1539

క. తానే సర్వజ్ఞుం డనఁ,గా నెగడుచు నజ్ఞుఁడితఁడె ♦ గద యనుపేరుం
దా నొంది బ్రహ్మవిద్బహు, మానార్హుఁడ ననెడునట్టిమహితార్థంబున్. ౬ 1540

క. తనమది నెంచుచు జను లొగిఁ, దనుఁ బండితమానియని సతంబు తలఁపఁగాఁ

* "వాచాలం బాలిశం స్తబ్ధ మజ్ఞం పండితమానినం, కృష్ణం మర్త్యముపాశ్రిత్య గోపామేచక్రు రప్రియమ్" అని మూలము. ఇందలినిందాస్తుతిపద్యముఁ జేర్పఁబడినదని యెఱుంగునది.

జనుచుఁ మర్త్యుఁడు తాన,య్యును బ్రహ్మము నేనె యనెడుసూహం గనుచున్.

క. చరియించుకృష్ణునిం దమ, శరణంబుగ నమ్మి గోపసత్తము లిటు ని
ర్జరవరు నన్నుఁ దృణంబుగఁ, బరికించుచు నప్రియముగ వర్తించి రహో! ౫

చ. ధనమద మట్టి పొంగ నొరుఁ దమ్ము నెఱుంగఁగలేక కృష్ణుచే
తను దనువుల్ విప్రుద్ధిగనఁ దమ్మె యెఱుంగనుజాల నట్టియా
యనుపమదుర్మదాంధుల ధనాగలిగర్వ మడంగఁజేసి గో
ధనము లయంబు గాంచెడువిధంబు నొనర్పుఁడు మీర లేపునన్. ౬ 1543

మ. చనుఁడో మేఘములార! నేను నిపుడే స్తంబేరమేంద్రంబు నాఁ
జను నైరావత మెక్కి వీర్యమున మించంజాలి వేగంబునం
జను శక్తిందగు నమ్మరుద్గణము లస్మత్పార్శ్వమందొప్ప నం
దుని దక్కుంగలవారిఁ జంపుటకు వత్తుఁ మందరుఁ వెన్కనే. ౭ 1544

చ. అనియిటు లాజ్ఞచేయ జలదావళి బంధనరాజి విప్పఁగాఁ
జని యట నందగోకులము శక్తికినొప్పినరీతి సంతతం
బును దగుధారలన్ జెలఁగి భూరిభయంకరభంగి నార్చుచున్
బెనురుష నూని యెంతయును బీడను గాంచఁగఁజేసె నొక్కటన్. ౮ 1545

సీ. స్తనయిత్నుసంతతి దారుణధ్వనిమీఱ విద్యుత్ప్రతానసీవితతి మెఱయఁ
దీవ్రమారుతవితతి ప్రేరితంబులై జలదంబు లొక్కట సలిలశర్క
రావళిఁ గురియించు నామందఁ బీడించె; స్తంభంబులనుబోలు సతతవర్ష
ధారలు గురియంగ ధాత్రియంతయు జలమయముగాఁగన్పడెసమఱియుసతము

తే. నున్నతంబును గనరాకయుండె నొక్క, విధముగా వృష్టిధారలు వెలయుచుంట
మిక్కుటంబుగ వాతంబు మించుచుంట, బశువులెల్లను వడవడ వడఁకసాగె.

క. చలిబలిమిని నామందను, గలగోపకులుం దదీయకాంతలు శిశువుల్
పలుభంగుల నార్తింగని, జలజాక్షుని వేడి రివె శరణం బనుచున్. ౧౦ 1547

క. నిరతము జలధారలు త,మ్మురవడిఁ బీడింపఁగఁ దనయులశీర్షములన్
గరము శరీరంబులచే,త రహిం గప్పుకొని భీతిఁ దత్తఱపడుచున్. ౧౪ 1548

క. జలజాక్షుపాదమూలం,బుల నాశ్రయములుగ నమ్మిపోయి మహాత్మా!
కలుషఘ్నా! శ్రీకృష్ణా!, జలజాసనపూజితాంఘ్రిసరసిజ! దేవా! ౧౨ 1549

క. జగముల కధినాథుండవు, భగవంతుఁడ వీవ కావె పరమేశ్వర! లో
కగణంబుల కెన్నఁగ నీ,వెగదా దిక్కనఁగఁ జూడు మిత్తఱి వ్రజమున్. 1550

క. దీనికి దిక్కన నీవే, గానన్ నీకంటె నెవఁడు కాపాడునో యీ
దీనిన్ గుపితుండై యిపు, డానిర్జరవిభుఁడు మమ్ము నార్తులఁజేసెన్. ౧౩ 1551

తే. భక్తవత్సల! యాతనిబాధనుండి, కావఁ దగుదువు నీవని కడువడి నతి

దీనులై దిక్కులేక ప్రార్థించి; రిట్లు, తనను వేఁడెడువారలఁ । గని హరియును.

క. శిలలను వృష్టిగఁ గురియఁగ, జలదములకు నాజ్ఞచేసి । శతమఖుఁడే గో
కులమును బాధించెడు నం,దలివారలు దిక్కులేక । యార్తులు నగుచున్.

చ. తనుశరణంబు గోరిరని । తప్పక యీయది యింద్రుఁ డాగ్రహం
బున నొనరించె నంచనియు । బుద్ధిఁ దలంచెను; వర్ష మిట్టు లు
ర్విని గురియంగఁ గాల మిదిగ వేయివిధంబున నెంచఁగాదుగా
యనిలుఁడు తీవ్రరూపమున । నార్తిని బెట్టెడు మంద నద్దిరే! ౧౪ 1554

క. కరకామయవర్షం బిటు, కురియంగా హేతువేమి? । కోరి తనకు న
ధ్వరమును జేయం బూనఁగఁ, ద్వర నద్ది విఘాత మగుటఁ । దలఁచి యతండే.

క. నాకారణమున నయ్యది, చేకూరె నటంచు నెంచి । శీఘ్రమ మమ్ముం
బోకార్ప నెంచి వర్షం, బీకరణిం గురియఁజేసె । నేమగు దీనన్? ౧౫ 1556

క. దీనికిఁ దగు ప్రతివిధి ని,ద్డే నాయాత్మప్రభావ । మేపారఁగ నే
నే నన సాధించెద మఱి, యీనిర్జరపతియుఁ దా దిగీశుఁడ ననుచున్. ౧౬

*సీ. మూఢత్వమున గర్వమును బొంది శ్రీమదమునఁ బెంపునొందె నీతనికి నిట్టి
వారలకుం గల్గు । వసుమదతమమును నిప్డు హరించెద । నిద్ధశక్తి;
మద్భక్తులకు నీశమానిత్వ మెప్పుడు కాన నయ్యీశ్వరమాను లెల్ల
సాధువు లెప్డు కాఁజాలరు; సురలు మద్భక్తులౌటను గర్వంబు వారి

తే. కిట్టిదుండదు కలుగునయేని కర్మ
వశమునఁ దానికి మానభంగ మొకఁడె
శాంతి కావించు నదియు శిక్ష యెటులౌను?
గర్వశాంతియె యగు నుపకార మెపుడు. ౧౭ 1558

చ. నను మదినమ్మి సాయపడ । నన్నె సతంబును గోరుచుండ్ విభుం
డని నను సత్యశుద్ధిగ నిరంతర మెంచుచు నున్న గోకులం
బును దగ నాప్రభావమునఁ । బూనికఁ గాచెద నిద్ది యేనుబూ
నిన వ్రతమానుగాదె యని । నిశ్చయ మొప్పఁగఁ జేసి యంతటన్. ౧౮ 1559

గోవర్ధనాద్రిని శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధరించుట.

చ. హరి పరమేశ్వరుండగుట । నాత్మవినిశ్చితమెల్ల గోపకో
త్కరమున కప్పుడే తెలిపి । కాంచనచేలుఁడు లీలచే ధరా
ధరమును బుట్టగొడ్గు నెదఁ । దత్తఱమందక బాలకుం డదే
కరణిఁ బెకల్చి తాల్చు నటుల్ కమ్రకరాంగుళిఁ దాల్చె నేర్పునన్. ౧౯ 1560

మ. హరియంతన్ జనకాదులంగని మహాహర్షంబు పొంగన్ వచిం

* "లోకేశమానినాం మౌఢ్యాద్ధరిష్యే శ్రీమదంతమః" అని మూలము.

చె రయంబొప్పఁగ శైలగర్తమున నేఁచింతల్ మదింజొన్ప కి
త్తరుణం బందున గోధనాన్వితముగా । ధైర్యంబుమైఁ జొచ్చి యా
దర మొప్పన్ వసియింపుఁ డందు సుఖమొందం గల్గుఁజుండీ తగన్. ౨౦ 1561

క. అని తల్లికిఁ దండ్రికి గో,పనికాయంబునకుఁ దెల్పి । పరమేశ్వరుఁ డి
ట్లనిపల్కె వారలకు నె, మ్మనములఁగలసందియంబు । మాన్పెడుకోర్కిన్. ౨౦

*ఉ. బాలకుఁ డీతఁడౌనుగద । పర్వతమో పెనురూపునం దగుం
జాలునె దీనిఁ బట్టుకొన । సత్త్వము సుంతకదా యటంచు శం
కాలతఁ జిత్తసీమలఁ దగం బ్రభవిల్లఁగఁ జేయఁబోకుఁ డీ
శైలము కేలనుండి దిగజాలునె యెన్నటికైన నెంచినన్. ౨౦౫ 1563

ఉ. భీతిని మానుఁ డింకఁ బెనువృష్టియు గాలియు మిన్ను నేఁచఁగా
నేతఱినైనఁ జాలునొకో । యెన్ని విధంబులనైన మి మ్మెగిం
గాతును నిర్భయంబుగ నిఁక బశువారముగూడి యుండుఁ డీ
భూతలమందు ఛత్రమునుబోలి గిరీంద్ర మి దొప్పి యుండెడున్. ౨౧ 1564

చ. వనజదళాక్షుఁ డిట్లభయభాషలు పల్కఁగ నూఱడిల్లి గో
పనికర మాత్మగోధనము । బాలురు సేవకులుం బురోహితుల్
మనముల శంకమాని శతమన్యుభయంబును బాసి బండ్లతో
జని యలగర్తభాగము విశాలముగాఁ దగఁ జొచ్చి రత్తఱిన్. ౨౨ 1565

ఉ. ఆఁకలిదప్పి యన్నయది । యాత్మకుఁ దోఁపకయుండఁగా సుఖం
బేకరణిం గనంగ మది నెంచుక కోరక చిత్ర మిద్ది యాఁ
గా కని తన్ను గోపకని । కాయము నందముఖుల్ కనుంగొనన్
శ్రీకలితుండు కృష్ణుఁడు విజృంభితశక్తిని గేల నగ్గిరిన్. ౨౨౫ 1566

క. దినసప్తక మొకయడుగై, నను బ్రక్కన నున్నఁగా మౌనంబున నింతై
నను దలఁపకయే ధరియిం,చి నిలిచె; దేవేంద్రుఁ డట్టిచిత్రము గనుచున్. ౨౩

సీ. హరియోగమాహాత్మ్య మత్తఱి వీక్షించి యతివిస్మితుండయి । యాత్మభూరి
సంకల్ప మట్లు భ్రష్టంబగు టారసి గర్వముం బాసి మేఘముల నడ్డై
మరలించె; నంత వ్యోమమున మేఘంబులు కనఁబడవయ్యె భాస్కరుఁడుతోఁచె
వానయు నతిశయవాయువు నుడిగెను; దద్విషయం బుంచిధరణిధరముఁ

ఆ. దాల్చియున్న శ్రీనిధానము శ్రీకృష్ణుఁ, డందు నున్న గోపబృందముఁ గని
పలికెఁ; గోపులార! । లలనల బాలుర, గోధనమును వెంటఁ । గొనుచు నింక. ౨౪

* "నత్రాస ఇహ వః కార్యోమద్ధస్తాద్రినిపాతనే, వాతవర్షభయే నాలం తత్త్రాణం విహితం హి వః" అని మూలము.

క. చిత్తంబుల హత్తిన భయ, మిత్తఱి దిగవిడిచి వెడలుఁ డిటనుండి మహో
దాత్తమగు వాన యుడిగె మ,రుత్తును దనయంతఁ దీవ్రరూపము మానెన్.

క. శైవలినులయం దుదకము, భావింపఁగ స్వల్పముగనె పర్వేడు నాఁగా
గోవల్లభు మాటలు విని, గోవారముతోడ బాలకులతోఁ గూడన్. ౨౬

క. ధనముల గృహోపకరణము,లను శకటంబులను నించి లలనలతో వృ
ద్ధనికరములతో మెల్లనఁ, జని రావిపరంబునుండి సంతస మొప్పన్. ౨౭

క. హరి భగవంతుం డాభూ,ధరమును భూతంబు లెల్లఁ దమిఁగనఁ బ్రభుతం
బరఁగం జేయుచు నెప్పటి, కరణి విలాసమున నిల్పెఁ గని గోపకులున్. ౨౮ 1572

సీ. భగవంతుని మహాప్రభావముల్ తలఁచుచుఁ బరిరంభణాదుల వత్సలత్వ
మగపడఁ గావించి యందఱు నొకచోటఁ జేరియెంతయు సుఖసిద్ధిఁగనిరి;
గోపికల్ స్నేహంబుగూడిన చిత్తంబు లొప్పఁగా దధ్యక్షతోదకముల
నర్చించుచున్ వృద్ధినందునట్లుగ నాశిషము లిచ్చి; రంతఁ బ్రేమమున నందుఁ

తే. డల యశోదయు రోహిణి యలఘుబలుఁడు
హరియుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి స్నేహాతిశయత
మదులు కలఁగంగ దీవించిరి; దివమందు
సిద్ధగంధర్వచారణుల్ చెలఁగి సురలు. ౩౦ 1573

క. సంతోషంబున సాధ్యులు, వింత యిదౌ ననుచు స్తుతులు వివిధవిధుల న
త్యంతము గావించిరి మఱి, పంతంబున విరులవానఁ బరఁగించి రటన్. ౩౧

వ. శంఖదుందుభిప్రముఖవాద్యధ్వనులు మ్రోయించిరి. తుంబురుప్రముఖగంధర్వ
పతులు హరిం బాడిరి. గోవర్ధనాచలంబు నుద్ధరించి గోధనంబు గోపగణంబులం
గాపాడి శ్రీకృష్ణుండు తనయం దనురక్తులగు గోపకులు నలుఁగడలఁ గొలిచిరాఁగా
బలదేవుంగూడి వ్రజంబున కరిగె. ఇట్టి యమానుషకృత్యంబుల నొనరించిన
శ్రీహరిచరితంబులఁ బాటలుగా బాడుచు గోపాంగనామణు లమ్ముకుందుని
హృదయారవిందంబుల నిడుకొని స్మరించుచు మందకుం జనిరి. ౩౩ 1575

ఇరువదియాఱవ యధ్యాయము.

గోపాలకులు శ్రీకృష్ణుని మహిమముల కచ్చెరువందుట.

క. అరుదుగ శ్రీకృష్ణునిదౌ, చరితంబును దెలియఁజెప్పి జనపతికి మునీ
శ్వరుఁడు శుకయోగి యవ్వలి, చరితం బిటు చెప్పఁబూనెఁ జంచద్భక్తిన్.

చ. సరసిజనేత్రుఁ డిక్కరణి క్ష్మాధర మెత్తుట లోనుగా మహా
ద్భుతరసురకృత్యముల్ గనుచుఁ దన్మహిమం బిల నప్రమేయమై
పరమపవిత్రమై తనరుపద్ధతి సుంత యెఱుంగఁ జాలక
చ్చెరువడి నందుసన్నిధికిఁ జేరి వచించిరి గోపనాయకా! ౧ 1577

చ. హరి కన బాలకుండు కద । యాతఁ డొనర్చెడుగృత్యముల్ మనో
హరములు చాలనద్భుతము । లౌ; నతఁ డివ్విధి గోకులంబునన్
ధరణి జనించుటొప్పదు గదా యెటు గ్రామ్యుల యింటఁబుట్టెనో?
పరమవిచిత్ర మిద్ది; మనబాలుని యీ డిపు డెన్నిచూచినన్. ౨ 1578

ఆ. సప్తవత్సరములె । సామజ మంబుజం, బెత్తు కరణిఁ బర్వతేంద్ర మొక్క
కరముచేత నెత్తి । కడులీలగాఁ దాల్పఁ, గలిగె నిట్టివింతగలదె యెందు? ౩

సీ. కనులు విప్పఁగలేని । కసుగందుగానున్న యప్పుడే గురుబలం । బొప్పమించు
నట్టిపూతన యంకమందుండి చనుపాలు ప్రాణాళితో శరీరంపువయసుఁ
గాలుండు హరియించుకరణిఁ బీల్చెనుగదా; మూఁడుమాసంబులయీడునందె
శకటంబుక్రిందను । శయనించి తానుండి పయిఁబడవచ్చిన । బండినట్టె

తే. యేడ్చుచుం గాలఁ దన్నంగ । నిద్ధపాద
హతికి నాబండి తలక్రిందు । లగుచుఁ గ్రిందఁ
బడుచుఁ గూలెను; వత్సరప్రాయ మలరు
తఱిని గ్రిందను గూర్చుండ । దనుజుఁ డొకఁడు. ౪ 1580

క. త్వరపడుచుఁ దృణావర్తుఁడు, హరినిన్ గ్రహియించి యెగసె । నంబరమున కా
సురవైరి గళగ్రహమునఁ, బరిమార్చెం; గ్రిందఁబడియె । వాఁడు మృతుండై. ౫

మ. నవనీతంబును దొంగిలించె నని యానాఁ డాగ్రహం బొప్ప మా
తవరాత్మప్రభవుం గఠోరవిధిమైఁ । దా ఱోలఁ గట్టంగ నో
క్కవడిన్ దానిని నీడ్చుకొంచుఁ జని యుత్కంఠన్ మనోజ్ఞార్జునా
ఖ్యవరక్ష్మారుహయుగ్మ మధ్యమున వేడ్కం జేర్చి బల్ పూనికన్. ౬ 1582

క. కరముల బలిమిని లాగుచు, ధరఁ గూల్చెన్ వృక్షములను; । దనకుం బ్రియసో
దరుఁడగు రామునితో వని, కరిగి వయస్యాళి గొల్వ । హరి యందొకచోన్.

క. ధేనువులను వత్సములను, దా నొగి మేపుచును నందుఁ । దన్నుం జంపం
గా నేగుదెంచిన బకుని, దానవవరుఁ గరయుగమున । దర్పముపొంగన్. ౮

ఆ. మోము వ్రయ్యలగుచు । భూమిని గూలంగ, విసరివైచి చంపె; । వింతమీఱ
వత్సపంక్తియందు । వత్సరూపంబునఁ,జొచ్చి తన్నుఁ జంపుననిచ్చ తనర. ౮

క. తిరుగుచు యత్నంబునఁ దనుఁ, బరికించెడు వత్సదనుజుఁ । బరిమార్చి కళే
బరమును దానిని వైచియె, ధరణిపయిన్ వెలఁగపండ్లఁ । దాఁ బడఁజేసెన్. ౯

క. బలదేవసహితుఁ డై దోర్బలమున గర్దభసురారి । బంధుయుతముగాఁ
బొలియించి పరిణతఫలంబుల రాజిలుతాళవనము । భోగ్యముఁజేసెన్. ౧౦

చ. బలమున నిస్సమానుఁడయి । భాసిలు నాబలదేవుచేత లో
కులకు మహోగ్రుఁడై వెలయు । క్రూరుఁ బ్రలంబుని మ్రంగఁజేసి యు

జ్వాలవనవహ్నినుండి వ్రజవాసుల గోవుల నుద్ధరించె; ని
స్తులభుజగేంద్రు దుర్విషమహోదరున్ భయదాకృతిఁ గాళియున్ వడిన్. ౧౧

సీ. నిరుపమశక్తిచే నిర్జించి నిర్మదు నొనరించి హ్రదమున నుండనీక
పరుగెత్తఁగాఁ జేసి పావనయమునను నిర్విషోదకయయి నెగడఁ జేసె;
నీవ్రజంబుననున్న యెల్లరకున్ మాకు ననురాగ మీకృష్ణునందు వదలఁ
దరముగాకున్న దేక్కరణి నో? వ్రజనాథ! భవదాత్మజునకు మాపైని బ్రీతి

తే. జననమాదిగఁ గల్గె నీ సరణియెట్లొ?
యేడువత్సరముల బాలుఁ డేడ? శైల
వరము ధరియించు టదియేడ? వ్రజమహేంద్ర!
యిన్నికారణములఁ జక్క నెన్నిచూడ. ౧౨ 1589

క. భవదాత్మజున్ము నం దొక్కవింత యనుమాన మొదవెఁ గాదన నెట్లో?
నవనిం గల సాధారణు,లవంటివాఁ డితఁడు కాఁ గలండె తలఁపుమా! ౧౩ 1590

చ. అన విని నందుఁ డిట్లను మహామతులార! పురోహితుండు స
న్మునియును నైనగర్గుఁ డొకపాలిక నీసుతుఁ గూర్చి పల్కె దా
నిని వినుఁ డంత మీమదుల నిల్చినశంక తొలంగు; నద్దియే
మనినఁ గుమారుఁ డీతఁడు మహాత్ముఁడు గానఁ గృతాదులం దొగిన్. ౧౪ 1591

సీ. తనువులు వేర్వేఱ ధరియించు నయ్యావి సితరక్తపీతవర్ణతనువులనఁ
బ్రఖ్యాతిఁ గాంచు నిప్పట్టునఁ గృష్ణతఁ గనియున్నవాఁ డనియును మును పితఁ
డల వసుదేవున కాత్మజుండయి యొకచోట జన్మించె నంచును, గనుకనె
నిట్టిశ్రీమంతుని నెల్లపెద్దలు వాసుదేవుఁ డంచు వచింత్రు గావున భవ

ఆ. దాత్మజునకుఁ బెక్కు లాహ్వయంబులు గుణ
కర్మములను ననువుగాఁ జెలంగు
ననియు, నవ్వి యెఱుఁగుదును నేనె తక్కిన
జనులు తెలియఁజాల రనియుఁ దెల్పె. ౧౫ 1592

క. గోపకులకు గోవులకున్, నీపట్టి యితం డొసంగు నెఱి సంతోషం
బేపారుశ్రేయమును నిఁక, నాపదలం దాఁటువార లందఱు మీరల్. ౧౬

తే. మును పరాజకమైన దస్యునికరంబు
సాధువులఁబట్టి బాధింపఁ జక్రి యితఁడె
సాయ మొనరించి రక్షింప సబలు లగుచు
వారిగెల్చిరి చువ్వె యో వ్రజమహేంద్ర! ౧౭ 1594

తే. ఏమహాభాగు లితనిపై నెలమిఁ గాంతు
రామనుష్యుల విష్ణుపక్షానుసారు

చ. హరి కన బాలకుండు కద । యాతఁ డొనర్చెడుకృత్యముల్ మనో
హరములు చాలనద్భుతము । లౌ; నతఁ డివ్విధి గోకులంబునన్
ధరణి జనించుటొప్పుడు గ।దా యెటు గ్రామ్యుల యింటఁబుట్టెనో?
పరమవిచిత్ర మిద్ది; మన।బాలుని యీ డిపు డెన్నిచూచినన్. ౧ 1578

ఆ. సప్తవత్సరములె । సామజ మంబుజం, బెత్తు కరణిఁ బర్వ।తేంద్ర మొక్క
కరముచేత నెత్తి । కడులీలగాఁ దాల్పఁ, గలిగె నిట్టివింత।గలదె యెందు? ౨

సీ. కనులు విప్పఁగలేని । కసుగందుగానున్న యప్పుడే గురుబలం । బొప్పమించు
నట్టిపూతన యంక।మందుండి చనుపాలు ప్రాణాళితో।శరీ।రంపువయసుఁ
గాలుండు హరియించు।కరణిఁ బీల్చెనుగదా; మూఁడుమాసంబుల।యీడునందె
శకటంబుక్రిందను । శయనించి తానుండి పయిఁబడవచ్చిన । బండినట్టె

తే. యేడ్చుచుం గాలఁ దన్నంగ । నిద్ధపాద
హతికి నాబండి తలక్రిందు । లగుచుఁ గ్రిందఁ
బడుచుఁ గూలెను; వత్సర।ప్రాయ మలరు
తఱిని గ్రిందను గూర్చుండ । దనుజుఁ డొకఁడు. ౩ 1580

క. త్వరపడుచుఁ దృణావర్తుఁడు, హరినిన్ గ్రహియించి యెగసె । నంబరమున కా
సురవైరి గళగ్రహమునఁ, బరిమార్చెం; గ్రిందఁబడియె । వాఁడు మృతుండై. ౪

మ. నవనీతంబును దొంగిలించె నని యా।నాఁ డాగ్రహం బొప్ప మా
తవరాత్మప్రభవుం గఠోరవిధిమైఁ । దా ఱోలఁ గట్టంగ నొ
క్కవడిన్ దానిని నీడ్చుకొంచుఁ జని యు।త్కంఠన్ మనోజ్ఞార్జునా
ఖ్యవరక్ష్మారుహయుగ్మ మధ్యమున వేఁ।డ్కం జేర్చి బల్ పూనికన్. ౫ 1582

క. కరముల బలిమిని లాగుచు, ధరఁ గూల్చెన్ వృక్షములను; । దనకుం బ్రియసో
దరుఁడగు రామునితో వని, కరిగి వయస్యాళి గొల్వ । హరి యందొకచోన్.

క. ధేనువులను వత్సములను, దా నొగి మేపుచును నందుఁ । దన్నుం జంపం
గా నేగుదెంచిన బకుని, దానవవరుఁ గరయుగమున । దర్పముపొంగన్. ౭

ఆ. మోము వ్రయ్యలగుచు । భూమిని గూలంగ, విసరివైచి చంపె; । వింతమీఱ
వత్సపంక్తియందు । వత్సరూపంబునఁ, జొచ్చి తన్నుఁ జంపు।నిచ్చ తనర. ౮

క. తిరుగుచు యత్నంబునఁ దనుఁ, బరికించెడు వత్సదనుజుఁ । బరిమార్చి కళే
బరమును దానిని వైచియె, ధరణిపయిన్ వెలఁగపండ్లఁ । దాఁ బడఁజేసెన్. ౯

క. బలదేవసహితుఁ డై దోర్బలమున గర్దభసురారి । బంధుయుతముగాఁ
బొలియించి పరిణతఫలంబుల రాజిలుతాళవనము । భోగ్యముఁ జేసెన్. ౧౦

చ. బలమున నిస్సమానుఁడయి । భాసిలు నాబలదేవుచేత లో
కులకు మహోగ్రుఁడై వెలయు । క్రూరుఁ బ్రలంబుని మ్రంగఁజేసి యు

జ్వలవనవహ్నినుండి వ్రజవాసుల గోవుల నుద్ధరించె; ని
స్తులభుజగేంద్రు దుర్విషమహోర్జున్ భయదాకృతిఁ గాళియున్ వడిన్. ౧౧

సీ. నిరుపమశక్తిచే నిర్జించి నిర్మదు నొనరించి హ్రదమున నుండనీక
పరుగెత్తఁగాఁ జేసి పావనయమునను నిర్విషోదకయయి నెగడఁజేసె;
నీవ్రజంబుననున్న యెల్లరకున్ మాకు నను రాగ మీకృష్ణునందు వదలఁ
దరముగాకున్న దెక్కారణి నో? వ్రజనాథ! భవదాత్మజునకు మాపైని బ్రీతి

తే. జననమాదిగఁ గల్గె నీ సరణియెట్లొ?
యేడువత్సరముల బాలుఁ డేడ? శైల
వరము ధరియించు టదియేడ? వ్రజమహేంద్ర!
యిన్నికారణములఁ జక్క నెన్నిచూడ. ౧౩౪ 1589

క. భవదాత్మజన్ము నం దొక్కవింత యనుమాన మొదవెఁ గాదన నెట్లో?
నవనింగల సాధారణులవంటివాఁ డితఁడు కాఁ గలండె తలఁపుమా! ౧౮ 1590

చ. అన విని నందుఁ డిట్లను మహామతులార! పురోహితుండు స
న్మునియును నైనగర్గుఁ డొకపాలిక నీసుతుఁ గూర్చి పల్కె దా
నిని వినుఁ డంత మీమదుల నిల్చినశంక తొలంగు; నద్దియే
మనినఁ గుమారుఁ డీతఁడు మహాత్ముఁడు గానఁ గృతాదులం దొగిన్. ౧౯ 1591

సీ. తనువులు వేర్వేఱ ధరియించు నయ్యావి సితరక్తపీతవర్ణతనువులనఁ
బ్రఖ్యాతిఁ గాంచు నిప్పట్టునఁ గృష్ణతఁ గనియున్నవాఁ డనియును మును పితఁ
డల వసుదేవున కాత్మజుండయి యొకచోట జన్మించె నంచును, గనుకనె
నిట్టిశ్రీమంతుని నెల్లపెద్దలు వాసుదేవుఁ డంచు వచింత్రు గావున భవ

ఆ. దాత్మజునకుఁ బెక్కు లాహ్వయంబులు గుణ
కర్మములను ననువుగాఁ జెలంగు
ననియు, నవ్వి యెఱుఁగుదును నేనె తక్కిన
జనులు తెలియఁజాల రనియుఁ దెల్పె. ౧౭ 1592

క. గోపకులకు గోవులకున్, నీపట్టి యితం డొసంగు నెఱి సంతోషం
బేపారు శ్రేయమును నిఁక, నాపదలం దాఁటువార లందఱు మీరల్. ౧౭౪

తే. మును పరాజకమైన దస్యునికరంబు
సాధువులఁబట్టి బాధింపఁ జక్రి యితఁడె
సాయమొనరించి రక్షింప సబలు లగుచు
వారిగెల్చిరి చువ్వె యో వ్రజమహేంద్ర! ౨౦ 1594

తే. ఏమహాభాగు లితనిపై నెలమిఁ గాంతు
రామనుష్యుల విష్ణుపక్షానుసారు

లను మహాసురులుం బోలె వనట నొందఁ
జేయఁజాలదు శత్రురాజి యెటులైన. ౨౧ 1595

సీ. వ్రజనాథ! యీకుమారవరుండు గుణకీర్తులను బ్రభావంబున లక్ష్మీనరయ
నారాయణసముండు శ్రీరమ్యుఁడనియును గావున నితనివౌ కర్మములకు
విస్మయంపడరాదు వింతగనే తోఁచుఁ గర్మంబు లనుచును గర్గమౌని
తెలియఁగాఁజెప్పి స్వాధిష్ణ్యంబునకుఁ బోయె నంతనుండియు నాత్మయందు నాత్రి
తే. తులకుఁ గష్టంబు నించుకేఁగలుగ నీని, కృష్ణు నారాయణాంశంబయే యటంచుఁ
దలఁచుచున్నాఁడ; నని గర్గుపలుకులను వచించు నందునిమాటలఁ జేరివినుచు.

చ. హరి వగుసత్ప్రభావముల నన్ని తెఱంగుల నాలకించియుఁ
గర మనురాగ మొప్పనటు కాంచియు నుండుట విస్మయం బదే
కరణిని గాంచ కాత్మల నికామముదంబును గాంచి నందునిన్
బరమదయాకరున్ హరిని భద్రవచస్సుల సంస్తుతించుచున్. ౨౩ 1597

చ. తనదుమఖంబు సాగమికి దారుణకోపము రేఁగ నుగ్రుఁడై
యనిమిషనాయకుండు వ్రజమందు మహత్తరవృష్టిఁ బర్వ్వన
ట్లొనరుప నశ్మసంతతులు నుగ్రతరాశనులున్ మహానిలం
బును బెనువృష్టియున్ గదుర భూరిభయంబును గాంచి మందలోన్. ౨౪

క. బాలకులును ధేనువులున్, స్త్రీలు మహార్తిని మునుంగ జిష్ణుకృతికి నై
లోలోన నవ్వుకొనుచున్, బాలుండుగ నుండి కరుణ వర్ధిలుచుండన్. ౨౫

క. గిరి నుచ్ఛిలీంధ్ర మర్భకుఁ, డరుదుగ నెత్తునటు లొక్కహస్తాగ్రమునన్
ధరియించి గోకులంబును, బరిరక్షించుచు నమర్త్యపతి గర్వంబున్. ౨౬ 1600

తే. మిగులకుండ నడంచియె మించినట్టి, గోతతీశ్వరుఁ డాహరి గోపబాల
కావృతుఁడుసుప్రసన్నాత్ముఁడౌను గాక, మాకుసతతంబువరదుఁడౌఁగాక! మిగుల.

ఇరువదియేడవయధ్యాయము.

ఇంద్రుఁడు కామధేనువు శ్రీకృష్ణునకు నభిషేకము చేయుట.

సీ. గోవర్ధనాహ్వయకుధరవరం బెత్తి గురువృష్టినుండి గోకులముఁ గాచి
హరియొప్పునట్టి యయ్యదనున గోలోకముననుండి యరుగుదెంచిన మహోత్త
మాకృతిఁ దగినట్టి యాకామధేనువుఁగూడి యింద్రుఁడు కృష్ణుఁ జూడవచ్చి
యేకాంతమున నున్న యిందీవరాక్షునిఁ జేరంగఁబోయి తాఁ జేసినట్టి
తే. తప్పునకు లజ్జితుండయి తపనుదీప్తివలె మెఱయుచున్న మకుటంబు వాసుదేవు
చరణసరసిజములు సోఁక సాగిలఁబడి, మ్రొక్కె; నీరీతి శతమన్యుఁ డుక్కుఁద
క. గురుతేజుఁడైన యాశ్రీహరి యనుభావంబు మున్నె యంతయు విని యి[క్క]. ౧

త్తరుణమునఁ గనియు నుండుటఁ, బరమేశ్వరుఁ డనితలంచి ॥ పంతము సడలన్. ౨౪

తే. మూఁడులోకంబులకుఁ దాఁ బ్రభుండ ననెడు
గర్వ మెచటికొ పోవంగ ॥ గరయుగంబు
మోడ్చి యిట్లని పలికె నో ॥ భూతనాథ
తావకంబగు రూపంబు ॥ పావనంబు. ౩ 1604

క. పరిశుద్ధసత్త్వమయమై, నిరుపమ మేకంబు నగుచు ॥ నిర్మలమై ధ్వ
స్తరజస్తమమై సర్వము, నరయంగాఁ జాలి వెలయు ॥ ననుపమ మగుచున్. ౩౪

సీ. పరఁగ నజ్ఞానాను ॥ బంధమై సత్త్వాదికగుణకార్యప్రవాహగతి నొప్పు
సంసారమును, దీని ॥ సరణి శరీరసంగ్రహణకారణభూత ॥ కర్మసముద
యానుబంధమును నీ ॥ కరయఁగాఁ గలుగవు; భవమె లేదన్నఁ దద్భవకృతంబు
లైన లోభాదులు ॥ హరిహయపూజితా! కలుగవు నీ కని ॥ పలుక నేల?

తే. యట్టులైనను నీవు ధ ॥ ర్మాభిరక్షణార్థమును దుష్టజనశిక్ష ॥ ణార్థమును ధ
రింతు దండంబు నో భగ ॥ వంత! లోకములకుఁ దండ్రివి గురుఁడవు ॥ జలజనయన!

క. నీవె నియంతవు గర్వం, బీవిధిఁ బూనినను వారి ॥ నెల్లర నడఁపం
గా వారిజాక్ష! దండము, నీ వూనుదు నిన్ను మీఱ ॥ నెటు శక్యమగున్. ౫

క. కాలము నెఱింగియే దు, శ్శీలుర నిర్జింప నట్టి ॥ చేకొందువుగా
లీలావతారముల; జగ, మేలుదు మనుగర్వ మూను ॥ నెల్లర మమ్మున్. ౫౪

క. పరికించి దండమున భీ, కరుఁడవుగాఁ గానఁబడుచు ॥ గర్వ మడఁతు వో
సరసిజనయనా! నీదగు, చరిత మ్మద్భుతము నీదు ॥ సంకల్పంబున్. ౬ 1609

సీ. మాదృశుల్ జగదీశ ॥ మాను లజ్ఞులు నిన్ను నర్హ ॥ కాలమున భ ॥ యంకరమగు
దండంబు నీవాగి ॥ ధరియించియుండుట గనుఁగొని జగదీశ ॥ తను గలిగిన
మదమును వేవేగ ॥ మాని గర్వమువీడి యార్యమార్గం బగు ॥ నట్టి భక్తిఁ
గాంతురు నీదు సం ॥ కల్పమే దుష్టదండన మగుఁజుము; స్వర్గ ॥ మున కధిపతి

తే. ననుమద మ్మావరింప మ ॥ హాపరాధ
మొనరిచితి నీ ప్రభావంబు ॥ గనఁగ నైతి
మూఢమతినైతి నీ నన్ను ॥ మురహర! దయ
వెలయ మన్నింపు దుర్బుద్ధి ॥ గలుగకుండ. ౭ 1610

క. పరమేశ! నిగ్రహింపఁగ, నరుదుగఁ గృపఁజూపి కావ ॥ నర్హుఁడ వీవే
మరలం గుబుద్ధి యిట్టిది, పరఁగకయుండంగఁ గావు ॥ పద్మదళాక్షా! ౮ 1611

వ. అధోక్షజా! భూమికి భారమును గల్పించుచుఁ దమయంత దానికిభారమై
యుండు చమూపతుల దండించుటకు నీపాదారవిందసేవకు లభివృద్ధిఁ గాంచున
ట్లొనరించుటకు నీవవతరించితివి. షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుఁడవై సర్వాంతర్యామివై

యపరిచ్ఛిన్నుఁడవై సర్వజగన్నివాసుఁడవై సాత్వతు లనఁబడుయాదవులకుఁ
బ్రభుఁడవై యవతరించినశ్రీకృష్ణునకు నీకు నమస్కారములు. ౧౦ 1612

తే. భక్తులెట్లు వాంఛింతురో వారి కనుగు
ణమగు దేహంబు ధరియించి విమలమైన
జ్ఞానమే యాకృతిగఁ దాల్చి సర్వమునకు
నాత్మయయి సర్వకారణం బగుచు నొప్పి. ౧౧ 1613

తే. సర్వభూతాత్ముఁడవగుచుఁ జక్రధరుఁడ,వైన నీకు వందనములు;మాననీయ
చరిత! భగవంత! నాదు యజ్ఞంబు విహత,మగుట కోర్వక తీవ్రక్రోపాకులమతి

ఉ. నీవు వసించుగోకులము నేఁడె వినాశముచేయఁగోరి మే
ఘావళి వాయువుం బిలిచి యద్భుతవృష్టిని నోరగాలిని
జేవ గనంగఁ జేయఁదగుఁ జెచ్చెఱ నంచును బ్రోత్సహించితిన్
దేవవిభుత్వగర్వమున దివ్యభవన్మహిమం బెఱుంగమిన్. ౧౨ 1615

క. వినను దేవా! నాయ,జ్ఞానకృతాగసము నెల్ల సైఁచి గరువమున్
బోనడఁచి యనుగ్రహమున్, గానఁ బడం జేసితివి విగర్వుఁడ నైతిన్. ౧౨౫

క. నాయుద్యమ మిసుమంతయు, నీయెడ ఫలియింపదయ్యె నీశ్వరు నాత్మం
దై యలరు నిన్ను గుఱుని, మాయాతీతుని భజింతు మది దృఢభక్తిన్.౧3

క. అని తెలిపి శుకుం డిట్లను, జనవర! శతమన్యుఁ డిట్లు సంకీర్తనముం
బొనరింపఁగ భగవంతుఁడు, వనజాక్షుఁడు ఘనగభీరవాక్కు లలరఁగన్. ౧౪

క. ఆననమున స్మిత మొప్పఁగ, నీనియతి వచించె; నిర్జరేశ్వర! యింద్ర
శ్రీనిరవధికాహంకృతి, నూని మదించితివి గాన నొగి మత్కరుణన్. ౧౪౫

చ. అనవరతంబు నిన్నును గృహార్థుని జేయఁగఁగోరి నన్నెదన్
మననముచేయు నూహతగుమాడ్కిని గల్గఁగఁజేయ నధ్వరం
బునకు మహాంతరాయమును బూని యొనర్చితి; లోకమందునన్
జనుఁ డురుసంపదంధుఁడయి చక్కనిశ్రీ తగియుంట మత్తుఁడై. ౧౫౫ 1620

తే. దుర్జనుల నొంప దండంబుతోఁ జెలంగు
పాణి గలనన్నుఁ గనకుండు భావమందు
నెవ్వని ననుగ్రహింపంగ నెంతు నతని
సంపదలనుండి తొలఁగింతు సత్య మిద్ది. ౧౬ 1621

చ చనుమిఁక నింద్ర! భద్రమగుఁ జక్కఁగ నాదగుశాసనంబు మీ
రొనరుచుచుండుఁ డెల్లరు మహోత్తరవృత్తిని బూని యెవ్వ రే
పనినొనరింప నిల్పితిరొ పాయక నాయధికారమందె ని
ల్వనుదగు గర్వమున్ వదలి భవ్యసుఖంబులు గల్గుచుండెడున్. ౧౭ 1622

సీ. అనిపల్కుచుండంగ నంత మనస్వినియగు కామధేను వాత్యంతభక్తిఁ
దనసంతతింగూడి వనజాక్షునకు గోపతనుధారియగు నీశ్వరునకు మ్రొక్కి
వినుతించె నిట్లని విశ్వేశ! శ్రీకృష్ణ! శ్రీకృష్ణ! యోగీంద్రసేవితాంఘ్రి
పంకరుహ! విశ్వభావనా! లోకాధిపతివైన నీదగుప్రాపు గాంచి

తే. యెసఁగుట సనాథులమెయ్యెతి మీవె పరమ
దైవతంబవు జగదీశ! నీవె మాకు
నింద్రుఁడవు గమ్ము; గోత్రిదివేశ! భూమి
సురులకుఁ సాధువులకును శుభము లొదవ. ౨౦ 1623

క. ధరణీధర మడఁపఁగ నవతరించి తో విశ్వరూప! ధాత్రనుమతిఁ
శిరసావహించి మేమీతరుణంబున మమ్ముఁగాచు దైవము నిన్నున్. ౨౧ 1624

ఆ. ఇంద్రునిగఁ దలంచి యెలమిమీఱఁగ నభిషేకమహము విభవసిద్ధి కనుగు
ణముగ జరపుదు మని నారాయణుని గృష్ణు వేడి ధేనువితతిఁగూడి యపుడు.

క. తనపయసుల నభిషేకించెను దేవగణాధిపుండు సిరి వెలయఁగఁ గృ
ష్ణుని దేవమాతృకలచే నునుమతుఁడై దేవమునివరాన్వితుఁ డగుచున్. ౨౨

సీ. ఐరావతగజేంద్రమాత్త కరంబున ధరియించి తెచ్చిన పరమపావ
నాకాశగంగామహాంభస్సులం దమి నభిషేకమొనరించి యామహార్త
మునను గోవిందాఖ్య నొనరించె [దివిజులకే నింద్రుఁడను గద యీవు గోపు
లకు నింద్రుఁడవైతివిక లోకమున నిన్ను మనుజులుగోవిందుఁడనుచుఁ బాడు

తే. దురు హరీ! యంచుఁ బల్కె;] నొత్తరణమందు
నరుగుదెంచిన తుంబురుఁ డమరమౌని
నారదుఁడు తక్కుఁగల మునినాయకులును
సిద్ధచారణగంధర్వ లిద్ధమతులు. ౨౩ 1627

తే. మఱియు విద్యాధరులు లోకమలము నడఁచు
హరియశస్సును బాడిరి సురవనితలు
ముదము దళుకొత్త నాడి రింపొదవ దేవ
ముఖ్యు లెన్నొ విధంబులఁ బొగడి మఱియు. ౨౪ 1628

క. అతివిస్మయకరపుష్ప ప్రతతిఁ వర్షంబుగాఁగఁ బరమేశ్వరుపై
నతిముదమునఁ గురియించిరి, వితతసుఖం బొందియుండె విశ్వత్రయముఁ.

క. వసుమతి ధేనుప్రతతి పయసుచేతం దడిపె; నంత ప్రొదినులెన్నో
రసములతోఁ బాఱెను, వృక్షసమితి గురియించెఁ గుసుమమకరందంబుఁ. ౨౬

సీ. శాలిప్రముఖ సర్వసస్యముల్ దున్నకయే ఫలించెను గొండ లెల్ల లోన
నుండిన మణుల బాగొప్పఁగఁ బ్రకటముగాఁ దాల్చి పొల్చె నికామరుచుల;

శ్రీకృష్ణుఁ డట్లభిషిక్తుఁడై తగఁ గ్రూరసత్త్వముల్ వైరంబు జాఱవిడిచి
యుండెను; శతమఖుఁ డొగి గోవులకు గోకులమునకు నాథుఁడై యమరవంద్యుఁ

తే. డైన గోవిందు నభిషిక్తుఁగా నొనర్చి
తదనుమతుఁ డయి దివిజసముదయపరివృ
తుఁడయి శ్రీహరిమహిమముఁ గడుఁ బొగడుచు
విస్మితుండయి చేరెను విబుధపురము. ౨౭ 1631

ఇరువదియెనిమిదవయధ్యాయము.

శ్రీహరి వరుణలోకమున నున్ననందుని గొనివచ్చుట.

చ. అని హరిచిత్రగాథల మహామునియా శుకయోగి తెల్పి యిం
కను వచియింపఁబూని యను క్ష్మావర! యవ్వలిగాథఁ దెల్పెదన్
విను మట గోకులంబునఁ బ్రవృద్ధమహత్త్వముమీఱఁ గృష్ణుఁ డొ
ప్ప నొకట నందుఁ డెంతయును భక్తిచెలంగ వ్రతంబుచేయఁగన్. 1632

తే. మదిఁ దలంచి యేకాదశి మహితనిష్ఠ
నుపవసించి జనార్దను నుద్యమమునఁ
బూజచేసి కలామాత్రముగనె యుండు
ద్వాదశిని గాంచి యయ్యది దాఁటకుండ. ౪ 1633

క. పారణచేయక యున్నన్, సార వ్రతలోప మనెడుశాస్త్ర మెఱుఁగుటన్
ఝేరన్ స్నానముచేయం, గోరియె కాళిందికిఁ ద్వరఁ గూరినమదితోన్. ౧

క. అరుణోదయమునకున్ మును, పరయఁగ స్నానంబుచేయుపద్ధతి లేదా
సురి యనఁబడు నావేళయుఁ,బరికింపఁ డతండు సుంత వ్రతనిష్ఠమెయిన్. ౧౪

చ. జలములఁ జొచ్చి మున్గుటయు శాస్త్రముమీఱె యతండు నానిశన్
సలిలములందుఁ జొచ్చె నని చయ్యన నొక్కసురారి యప్పతిం
గొలుచు నతండు నందుఁ గొని గొబ్బునఁ బోయెను బాశిచెంతకున్
జలముల మున్గినట్టి యలచక్రిపితం గనఁజాల కార్తులై. ౨ 1636

సీ. గోపాలకులు రామ శ్రీపతీ! శ్రీకృష్ణ! యనుచు నాక్రోశించి రంతహరియుఁ
దనతండ్రి వరుణాహృతునిగనాత్మ నెఱింగి వార లాక్రోశించుభంగి వినుచు
ధర్మైకపరులకుఁ దా నభయప్రదుం డగుఁగాన విభుఁడయి యలరుఁగాన
వరుణనికడ కేగెఁ; బశ్చిమదిక్పతి వరుణుఁడు తనయింటి కరుగుదెంచి

తె. నట్టి కృష్ణు హృషీకేశు నాదరమునఁ, బూజలం దన్పి దర్శనముమున్ మహోత్స
వముగ భావించి యీరీతిఁ బలికె; దేవ. సర్వలోకప్రభూ! సుదర్శనము వలన.

క. తనుధారణఫల మబ్బెను, గనఁగల్గితిఁ గాదె సర్వకాంక్షితముల నో
వనజాక్ష! భవత్పదసే,వను జేసెడువారు ముక్తివసతులు సుమ్మీ! ౫ 1638

క. నిరతిశయైశ్వర్యంబునఁ, బరఁగుచుఁ బరమాత్మ వగుచు । బ్రహ్మ మనంగాఁ
బరమేశుఁ డనఁగ నొప్పెదు, హరి! నీకుఁ బ్రణామ మేను । నర్పింతుఁ దమిన్.

తే. లోకసృష్టిని గల్పించి । ప్రాకటగతి, వెలయుమాయ నీయందును । గలుగకుండు
నట్టిపరమాత్మునకు నీకు । నంజలి యిదె, భృత్యుఁ డీతఁడు రహితవి । వేకుఁ డగుట.

క. నాకడనుండియు నీతం, డేకార్యము చేయఁదగునొ । యెఱుఁగఁడు; మూఢుం
డై కడఁగి నీదుజనకునిఁ, గైకొని యిటఁ జేర్చెఁ దప్పు । క్షమియింపఁదగున్. ౮

క. [సకలమును జూచువాఁడవు, సకలేశుఁడ వీవు నన్ను । సమధికకరుణం
బ్రకటించుదృష్టిఁ గావుము, సకలము నీదర్శనమునఁ । జక్కఁ ఫలించున్.] 1642

క. జనకునెడ వత్సలత నీ, కనుపమమై యుండుఁగాన । నబ్జాక్ష! భవ
జ్జనకుని గొని పొమ్మనుచుఁ, వినయంబున వేఁడ సర్వ । విశ్వేశ్వరుఁడున్. ౯

చ. వరుణుఁడు తన్ను నీపగిదిఁ । బ్రార్థనచేసి ప్రసన్నుఁ జేయఁగా
మరలి సమస్తబంధువులు । మానసమోదమునొందఁ దండ్రితోఁ
బురమును జేరె; నందుఁడును । బూర్వ మొకప్పుడు చూడనట్టి యా
వరుణుని భూరిభాగ్యమును । బాగుగఁ గాంచియు నాస్థలంబునన్. ౯౪ 1644

క. తనసుతుఁ డగుశ్రీకృష్ణునిఁ, గని వారలుభక్తిఁ జూపి । గావించిన సే
వను లోఁదలఁచియు విస్మయ,మునుగాంచి వచించె బంధు । పూగంబునకున్. ౧౦

సీ. ఔత్సుక్యబుద్ధులై । యాకృష్ణు నీశ్వరుఁ గాఁ దలంచుచు లోక । గణవిభుఁడగు
నామహాత్ముఁడు తమ । కాత్మీయమైనట్టి బ్రహ్మగతిని బ్రీతి । వర్ధిలంగఁ
గల్పించునొక్కొ? యొ । క్కరణినైన నటంచుఁ దలఁచుచుండఁగ సర్వ । దర్శనుండు
కావున వారిసం । కల్ప మాత్మ నెఱింగి తన్మనోరథములు । తగ ఫలింపఁ

తే. జేయఁగాఁ గృప దలఁకొత్త । నీయనువునఁ
దలఁచె నప్పు; డవిద్యచేఁ । గలుగుఁగామ
మదియె కారణముగఁ గర్మ । మలవడు నిల
నదియె సుఖదుఃఖకారణ । మ్మయి చెలంగు. ౧౨౪ 1646

క. నానావిధజన్మము లద్దానఁ గలుగు నవియు నుచ్చ । తల నీచతనుం
గానంజను సురతిర్య,జ్మానుషదేహములుగల్గు । మహి నొప్పారున్. ౧౩ 1647

తే. వానిగతులను దిరుగుచుఁ । బ్రాణి యాత్మ
గతిని దెలియంగలేకుండు । సత; మటంచుఁ
దలఁచి వారల సంకల్ప । ములు ఫలింపఁ
జేయఁగాఁ నెంచి కరుణకు । సింధువగుట. ౧౩ 1648

క. తనలోకముఁ గనఁబఱచెను, దనునమ్మిన గోపకులకుఁ । దనరూపం బై
యనుపమమై తగు నవ్యాది, ఘనశక్తిం జెలఁగువాఁడు । గావునఁ గడిమిన్. ౧౩౪

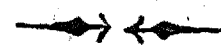
క. ఆవరణ సంక్షయంబునఁ, బావనతమమౌ సమాధి పటునిష్ఠఁ దప
శ్శ్రీవృద్ధిగన్న మునివరు, లేవిధమున దేనిఁ గాంతు రెలమి పొదలఁగన్. ౧౮

క. దేనిన్ బాధింపంబడఁ, గానేరక యజడ మగుచుఁ గ్రాలి యనంతం
బై నిరతిశయం బగుతన, మానిత తేజమున నిస్సమానం బగుచున్. ౧౮౪ 1651

తే. మఱి సనాతన మగుచుఁ దమఃపరంబు
నగుచు నయ్యాది వెలయు నయ్యమలతనువుఁ
గనఁబఱచె; నిట్లు బ్రహ్మాత్మకమగు హ్రదము
నందు హరిచేఁ బ్రవేశితు లగుచు వారు. ౧౯ 1652

సీ. బ్రహ్మహ్రదంబునఁ బరిమగ్నులై హరి తమ్ముద్ధరింప నిస్తంద్రు లగుచు
బ్రహ్మలోకమ్మును వైకుంఠనామముఁ గని; రందె యక్రూరుఁడును మునుహరి
కరుణచే మునిఁగి యక్కరణి బ్రహ్మపదంబుఁ గనియె; నాహ్రద మె యల్లనదియం
నలరుహ్రదంబగు; నవ్విధి బ్రహ్మలోకమును నందాదులు గాంచిమించి [దు

తే. పరమమైన యానందంబు పర్వ మిగుల, నిర్వృతింగాంచి శ్రీకృష్ణు నిఖిలలోక
పతిని గోపాలతాపినీప్రముఖవినుతు, విస్మయంబుల వినుతించి వెలసి రెలమి.

ఇ రు వ ది తొ మ్మి ద వ య ధ్యా య ము.

రాసక్రీడామహిమము.

క. అరుదెంచె శరత్సమయము, సురుచిరమల్లికలు పూచి శోభిల్లె విభా
వరు లత్తరుణమున మనోహరముగఁ బొలుపారుచుండె నప్పుడు హరియున్. ౪

*చ. మును పల గోపికాతతికిఁ బూన్కి నొసంగినమాట చెల్లున
ట్లనువుగఁ జేయనెంచి నిశలందు సరోజము లొప్పఁబూచి య
వ్వనముననుంట దానిదగు భాగ్యము సార్థకమౌ తెఱంగునన్
వనితల స్వీయపాదయుగభక్తియుతాత్మలఁ గూడి వేడుకన్. ౧ [గతిఁ

తే. తనను సేవింపఁ జేయంగఁ దగినయట్టి, మాయఁ జక్కఁగ గ్రహియించి మానిత
క్రీడలం దేలుమనసు ధరించెఁ దనదు, షడ్గుణైశ్వర్యసంపత్తి చక్కఁ దెలియ.

సీ. భగవంతుఁ డిట్టు లొప్పట్టున విహరింపఁ దలఁచు కాలంబునఁ దత్ప్రియార్థ
ముడురాజు పూర్వదిగ్యువతీముఖంబున నతిసుఖకరము లై నట్టికరము
లనుదయరాగంబు లలిఁబూయుచున్ జిరకాలంబు గనఁబడకయె మఱొక్క
తావుననుండి యత్తఱి వచ్చిన ప్రియుండు ప్రేయసి నెమ్మోముఁ బ్రీతి మెఱయఁ

* "భగవానపి తా రాత్రీః శరదోత్ఫుల్లమల్లికాః, వీక్ష్య రంతుం మనశ్చక్రే యోగమాయాముపాశ్రితః" అని మూలము. దీనివ్యాఖ్యానసారమే యిందుఁగలదు.

తే. గుంకుమపుఁబూఁతచే సొంపుగూర్పఁ జేయు
నట్టు లోషధులకు మనుష్యవ్రజమున
కమరినట్టి తాపగ్లాని నపనయించు
చు నుదితుండయి చెలఁగెను సొంపుమించ. ౨ 1657

క. సురుచిర నవకుంకుమమున, నరుణంబయి తనరునాఱమానన మట్లే
యరుణ మ్మఖండమండల, పరిశోభితము నగుశీతభానుని గనుచున్. ౨౺ 1658

క. వన మది తత్కోమలకాంతినికర పరిరంజితమయి దీపింపఁగ వా
మనయనలకెల్ల మంజుల, మనుపమ మతిమధురము నగునటు హరిపాడెన్. ౩

చ. *మనుజవరేణ్య! యిందుఁగల మాధవుభావ మెఱుంగు టొప్పు నా
వనితలు సంతసించునటు వామనమూర్తి పరాత్పరుండు త
న్మనములఁ గామరాజమను మానితబీజము నాటె వేణునా
దనియతి దేశికుండువలెఁ దాపము లంతమునొందు నట్లుగన్. ౩ 1660

మ. కలగీతం బది శ్రోత్రరంధ్రముల మార్గంబుల్ వడింజొచ్చి ని
స్తులచిత్తంబున నెల్లెడం బొదలఁ దోడ్తో నాపరంధామము న
జ్జ్వలరూపంబును గాంచుకామ మది సంవర్ధిల్లఁగా గోపికా
జలజాతేక్షణ లచ్యుతాహృతమనస్కల్ గాన నాత్రంబునన్. ౩౺ 1661

మ. హరినిం జూడఁగఁగోరి తా రరుగు నాయత్నంబు సుంతైన నొ
క్కరికిం దోఁపకయుండఁ బోవుచు మనఃకాంతుం దమిం గాంచుత
త్పరతన్ బర్విడి కుండలంబులు నటింపన్ గృష్ణునావాసముం
దరియం జొచ్చిరి కృష్ణదర్శనజమోదం బొందఁగాఁ గోరుచున్. ౪ 1662

సీ. కలగీతమున్ విని జలజాక్షు లొకకొంద ఱత్తఱిఁ బిదుకుపయస్సు లట్టె
వదలిపోయిరి; కొంద ఱదివఱకే పిండినట్టిపాలను బ్రొయ్యియందుఁ బెట్టి
యవి క్రాఁగునంతకు నటనుండఁజాలక పరుగిడి; రెందఱో భామిను లటు
గోధూమకణములఁ గోర్కి నన్నమువండుచును దాని దింపక చనిరి; యట్లె

తే. మఱియు నొకకొంద ఱంగనల్ మగలు భుక్తి
కొఱకుఁ గూర్చుండ వారికిఁ గొదువపడక
యుండ వడ్డింపకయె పోయి; రురుజవమున
గానసంశ్రవణంబునఁ గార్యవిరతి. ౫ 1663

క. పాలను ద్రావెడు వేళల, బాలకులను వదలి యట్టె పర్విడి రెలమిన్
లీలామానుషుఁ జూడఁగ, నాలస్యము చేయనేలయను నూహలచేన్. ౫౺

* ఈపద్యము భావార్థదీపికావ్యాఖ్యానానుసారమువ్రాయఁబడినది. "వనంచ తత్కోమలగోభి రంజితం జగౌ కలం వామదృశాం మనోహరం" అని మూలము.

క. పరిచర్య చేయుచుఁ దమ,వరులను దిగనాడి చనిరి । వనితలు; మఱియుం
దరుణులు తినుచున్నము విడి, పరుగిడి రాకృష్ణగానపరవశ లగుచున్. ౬ 1665

క. మైపూఁత పూయుకొందఱు, గోపిక లాపనిని మాని । కోరికమీఱన్
శ్రీపతిఁ గనఁ బోయిరి; మఱి, యాపడఁతులు కొంద ఱట్టె । యాతుర లగుచున్.

చ. జలకము లాడుచుండి తమస్వాంతము లాహరిఁగానఁ గోర ని
మ్ముల నదిమాని పోయిరి; ప్రభూతముదంబునఁ గొంద ఱంగనా
తిలకము లంజనం బిడుచు । దృష్టులఁ జక్క నలంకరించుటల్
తలఁపక యట్టెపోయిరి; నితంబిను లింకను గొంద ఱాదృతిన్. ౭ 1667

క. ధరియించు నంబరంబుల, నరయక వ్యత్యస్తరీతి । నటఁదాల్చియు నా
భరణములఁ దాఱుమాఱుగ, ధరించియుం బోయి రచ్యుతప్రభుఁ గనఁగన్. ౮

చ. పతులును దండ్రులున్ సహజబంధుజనంబులు పోవరా దటం
చతిశయమైన శ్రద్ధఁ గొని । యత్తఱి నెంతఁగ నిల్పినన్ మనో
గతుల సరోజనేత్రుఁ డటు గాఢతరం బగుశక్తి లాగ మో
హితలయి యాపడంతులు మఱేమియుఁ బల్కక నిల్వకేగినన్. ౮ 1669

ఉ. సుందరు లింకఁ గొంద ఱలసూనశరాసనుతండ్రిఁ జూడఁ బో
వం దగ దంచు లోనఁదగువస్త్యములన్ నిలుపంగ డెందముల్
కుందు గనంగ నుండియు ముకుందుని భావనచేయువారె కా
నం దమకప్పు డడ్డపడునాథుల మీఱఁగ రామి భక్తిమై. ౮౪ 1670

ఉ. కన్నులు మూసికొంచు హరిఁ । గాంచనచేలుని గృష్ణమూర్తి నా
పన్నశరణ్యు ధ్యానమున । భావనచేయుచు నట్లెయుండి; రా
కన్నియ లాపరాత్పరునిఁ । గానమిఁ గల్గినదుస్సహవ్యథన్
గ్రన్ననఁ బాపజాలము వికావికలై చన వార లాదృతిన్. ౯౪ 1671

క. ధ్యానప్రాప్తాచ్యుత గురు, మానితరూపంబు నెంతొ । మమత వెలయఁగా
మానసపీథిఁ నిల్పుచు, శ్రీనిలయంబౌట దానిఁ । జెందినపూన్కిన్. ౧౦ 1672

ఆ. కౌఁగిలించుకొనుచు । గాఢతరానంద, మనుభవించి దాన । నఖిలపుణ్య
ములును క్షీణతఁ గన । వెలఁదులు ప్రారబ్ధ, పుణ్యపాపబంధములు నశింప. ౧౦౪

సీ. *పాపనాశకు విష్ణుఁ । బరమాత్మునుంగూడి దాననేగుణమయం । బైన దేహ
మును బాసి రప్పుడే; । యని శుకయోగీంద్రుఁ డనువదించిన విని । యవనివిభుఁడు
యోగీశ్వరా! పురుషోత్తము గోపిక లాశ్చర్యకరసుగుణాభిరాముఁ
గాంతునిగా మదిఁ । గామించిరే కాని బ్రహ్మమేయని కాదు । వార లిట్లు

ఆ. గుణమయమగు బుద్ధిఁ గూడినందున నెట్లు, లాగుణప్రవాహ । మంతరించె

* "తమేవ పరమాత్మానం జారబుద్ధ్యాపిసంగతాః" "జారః పాపపతిః" అని త్రికాండశేషము.

సంశయంబుఁ బాపఁజను నాకు నని వేఁడ, మానిపర్యుఁ డనియె మానవేంద్ర!

క. ఈనీప్రశ్నమునకు ము, న్నేను వచించితినిగాదె యెట్లనఁ జైద్యుం
డానళినాక్షుని రిపుగాఁ, దా నెంచియె సిద్ధిగనెఁ గద యనఁగ వినవే. ౧౨౫ 1675

క. పగఁగొన్నవారె ముక్తికిఁ, దగియుండఁగ హరికి నెన్నఁదగురీతిఁ బ్రియం
బుగఁ గొల్చువారు ముక్తికిఁ, దగరే? యూహింపు మింత ధన్యుఁడవగుటన్.

క. మనసునకున్ మఱివాక్కునకు నగోచరుఁ డవ్యయుండు గుణరహితుండున్
వినుతగుణాత్మకుఁడును నగు, వనజాక్షుఁడు లోకమందు వ్యక్తుఁ డగుటయున్.

క. నరులకు నిశ్శ్రేయసములఁ, గరమరుదుగఁ గల్గఁజేయుఁ గాక మతేకా
ర్యరతిం గాదుకదా యవతరించు టెన్నంగ భక్తతతికోసరమే. ౧౨౮ 1678

క. [1]కనుకం గామమొ క్రోధమొ, యనవరతపు భక్తియో భయంబో స్నేహం
బనునదియో యైక్యంబో, వనజాక్షునియందు నెఱపువారలు ధన్యుల్. ౧౨౯

తే. మఱియుఁ దన్మయులగుదురు మాటలేల?
షడ్గుణైశ్వర్యయుక్తుఁడై జన్మరహితుఁ
డగుచు యోగీశ్వరేశ్వరుం డయి చెలంగు
కృష్ణువిషయంబునం దిది యేమి వింత? ౧౩౦ 1680

క. స్థావరజంగమములకున్, శ్రీవిష్ణువె ముక్తినొసఁగుఁ జెప్పఁగ నేలా?
యావాసుదేవునం దిది, యేవరుసం జెల్లు ననుచు నింకన్ వినుమా! ౧౩౧ 1681

ఉ. మాటలయందు నేర్పుగల మానిసులందు జగంబునందుఁ దా
మేటియె గానఁ దన్నుఁగన మించినవేడుక వచ్చియున్న యా
బోటులఁ గాంచుచున్ మధురముగ్ధవచస్సుల మోహమొందఁగా
గాటపుశక్తిఁ జేయుచును గాంచనచేలుఁడు పల్కె నివ్విధిన్. ౧౩౨ 1682

ఉ. మంచి యదృష్టమొప్పఁ దగు మానిసులార! సుఖాగతంబె? కా
వించు ప్రియంబు గల్గునొకో? విందుము చేయుదు మల్లగోకులం
బంచితవాసమై యలర హాయిగనుందురె యెల్లవార; లే
మెంచుచు వచ్చినార లిట నేము వసింపఁగఁ జెప్పఁ డింపుగన్? ౧౩౩ 1683

చ. [2]ఇది క్షప ఘోరరూపయగు నిందు మహత్తరఘోరజంతువుల్
పొదలెడుఁ గాంతలార! యిఁకఁ బొందు వ్రజంబున; కీస్థలంబునం
దువిదలు నిల్వరాదు; కన నుగ్రముగాఁ దగువేళ గావునం
బదపడి చూడఁగాఁదగును భావములం గలకార్యజాలముల్. ౧౩౪ 1684

---

1 "కామంక్రోధంభయంస్నేహ మైక్యంసౌహృదమేవచ, నిత్యం హరౌవిదధతోయాంతితన్మయ తాంహితే" అని మూలము. 2 "రజన్యేషాఘోరరూపా ఘోరసత్వనిషేవితా, ప్రతియాతవ్రజం నేహస్థేయం నేహాసుమధ్యమాః" అనిమూలము.

చ. జననులఁ దండ్రులన్ సుతులు । సాధుమతుల్ పతు లన్నదమ్ము లో
వనరుహనేత్రలార! యిట । వచ్చిన మీగతి గానలేక చిం
తను బరికించుచుందురు గదా? తగుబంధుల కెప్పుడే భయం
బును గలిగింపకుండుఁ డది । పోలని కార్యముగాదె చూడఁగన్. ౨౦ 1685

మ. అనిపల్కన్ విని వార లించుక సరోజాక్షోక్తు లాలింప కొ
య్యనఁ బ్రేమాగ్రహమూని నల్గడల లీలాక్షుంబులం బర్వఁజే
య నిలింపాధిపవంద్యుఁ డెంచి యను నోయబ్జాక్షులారా! వనం
బును దర్శించితిరే కదా కుసుమితంబున్ జక్కఁగా నిత్తఱిన్. ౨౦౪ 1686

సీ. కుసుమదంభంబున । నెసఁగు వేడుక మిమ్ముఁ బరిహసించెడుఁజూడీ । వన మనంగ
వారలు తమదృష్టి । వారంబు మరలించి యాకసంబున నిల్ప । హరియు వారి
కిట్లని పల్కె; రాకేశుండు వనమందుఁ దనకిరణంబులఁ । దమి చెలంగ
వ్యాపింపఁగాఁజేసి । యీపాటికార్యము మీరొనర్చితిరని । మించుబోఁడు

తే. లార! పరిహాస మొనరించుఁ । గోరి; యనఁగ
వారు యమునను దృష్టులఁ । బర్వఁజేయఁ
గని మఱియుఁ బల్కె యమునయుఁ । గమ్రపవన
చలితతీరావనీరుట్కె । సలయ వితతి. ౨౧ 1687

క. పరిహాస మొప్పఁ జేసెదుఁ, దరుణీమణులార! యనుచుఁ । దామరసాక్షుం
డరయఁగ వారిమనంబులఁ, బరిహాసముగా వచించి । పలికెన్ మఱియున్. ౨౧

క. సతులార! వనము గంటిరి, జతనముమీఱంగఁ బొందు । సదనంబులకున్
బతులకు శుశ్రూషల స్మృతిఁ జేయుఁడు శాస్త్రవిహితమర్యాద యిదా. ౨౧౪

క. బాలకు లేడ్చుచు నుందురు, పాలీయం దగును వత్సపటల మఱచుఁగా
నాలను బిదుకుం డయ్యవి, పాలెంతయుఁ దృప్తిఁ ద్రావి । పర్విడుఁజూండీ! ౨౨

చ. అనుటయు గోపికల్ మిగుల । నాతురతం గనుదృష్టు లొప్పఁగాఁ
దనుఁ గనుఁగొంచి యి ట్లనియెఁ । దామరసాయతనేత్రలార! మీ
మనములు నాపయిం గలుగు । మక్కువచేతనె యంత్రితంబులై
తనరునయేని ప్రీతిమెయి । దానికి నన్గనవచ్చు టొప్పఁగా. ౨౨౪ 1691

చ. ననుఁ గనవచ్చు టెంతయును । న్యాయమె యేలన సర్వమందు నేఁ
గనఁబడుచుందు నాపయిని । గాఢముదంబును బొందుజంతువుల్
కనుకనె; మీకు నాయెడలఁ । గల్గినప్రీతియు యుక్తమే యగున్
గనఁబడ దానిఁజేసితిరి । క్రమ్మఱి పొం డిఁక గోష్ఠసీమకున్. ౨౩ 1692

మ. పరమేశుం డిటుపల్కె శాస్త్రహితముం । బాటించుచుం బల్కె నీ
ధరణిన్ నిష్కపటంబుగా సుదతు లాత్మస్వామికిన్ బ్రీతిమైఁ

బరిచర్యల్ సలుపం దగుర్ విహితమై భాసిల్లు సద్ధర్మ మి
క్కరణిం బొల్చు నటంచు శాస్త్రములు వాక్కాణించెదుం గంటిరే? ౨౩౪

తే. పరమకల్యాణులార! తోడ్బంధువులకుఁ
బ్రియము గూర్చుట మేలగు బిడ్డలను గ
నికర మొప్పఁ గాపాడుట నీతి మఱియు
ధర్మసూక్ష్మములను వినఁ దగును మీకు ౨౮ 1694

సీ. [1]కలహించు టాదిగాఁ గల్గినదుర్గుణములు గలవాఁడైన లలితరూప
విరహితుఁడైన నిర్వీర్యుఁడైనను వృద్ధుఁడైనను గార్యమిత్యాది యకార్య
మగు నిదంచు నెఱుంగనట్టివాఁడైనను భగ్నాంగుఁడైన నల్పతనుఁడైన
నిస్స్వుఁడైనను స్వర్గనిత్యసుఖంబులఁ బడయఁగోరినయట్టి పడఁతి పతిని

తే. విడువఁగా రాదు; పతితుఁడై పుడమియందు
నిందఁబొందెడు భర్తను నీతిదూరుఁ
డగుట విడువంగఁ జనుఁగాని యట్లుగాని
పతిని విడువంగరాదదే యతివకైన. ౨౯ 1695

క. కులకాంతకు మగఁడున్నను, విలయం బందినను జారు వేడుకఁ గని యి
మ్ములవానిఁగూడు టెన్నఁగ, నిలసుఖకర మెప్డుగాదు హీనంబె యగుర్. ౨౯౪

తే. యశముగల్గదు దాన నత్యంతదుఃఖ
మొదవు నంతియకాక యత్యుగ్రభయద
మగును సర్వస్థలముల నింద గలుగంగఁ
జేయుఁ గావునఁ గూడదదే యెడలను. ౨౬ 1697

క. వనజాక్షా! సర్వము నీ,వని నమ్మినవారమాట నమలభవత్పా
దనళినయుగముం గొల్చుచు, వనమున నిందుందు మనుచుఁ బలుకుదు రేమో?

మ. [2]నను దూరంబుననుండియే వినుచు నానారీతులన్ బ్రీతిఁ గీ
ర్తనముల్ చేయుచు వేళలందుఁ గనుచున్ ధ్యానించుచున్ మానవుల్
గనఁగాఁ జాలుదు రెట్టిభావ మది నిక్కం బెన్న మత్సన్నిధిం
దనివారన్ నివసింపఁ గల్గదుసుఁడీ తన్వంగులారా! యిఁకన్. ౨౭ 1699

క. చనుఁడీ మీమీగృహముల,కని గోవిందుండు పలుకఁగా నప్రియవా
ర్తను దాని వినుచు గోపిక,లనూనసంకల్ప మట్లు వ్యర్థంబైనన్. ౨౮౪ 1700

---

1 "దుశ్శీలోదుర్భగోవృద్ధో జడోరోగ్యధనోపివా, పతిస్త్రీభిర్నహాతవ్యో లోకేప్సుభిరపాతకీ" అని మూలము. 2 "శ్రవణాద్దర్శనాద్ధ్యానా న్మయి భావోనుకీర్తనాత్, నతథాసన్నికర్షేణ ప్రతియాత తతోగృహాన్" అని మూలము.

ఆ. కడు విషణ్ణ లగుచుఁ § గడవంగ రానిచిం,తలను గుంది; రిట్టు § లలఘుదుఃఖ
భారమగ్న లగుచు§వరుస శీర్షంబుల,వంచి మిన్ను విఱిగి§పడినయట్లు. ౨౮ 1701

క. క్రమముగ నిట్టూర్పులయు,ష్ణము సోఁకున బింబఫలము § చందంబున నే
కమలిన బింబాధరములు, తమదుస్థ్సితిఁ దెలుప మోము§దమ్ములు వాడన్. ౨౯

క. చరణాంగుళులఁ వదలక, ధర వ్రాయుచు నంజనాక్త§తతనయనాశ్రూ
త్కరపాతము కుచకుంకుమ, మురుగతిఁ దుడువంగ దుఃఖ § ముత్కటమగుటన్.

క. పలుకఁగ నేమియుఁదోఁపమి, నిలుచుండిరి; వారిమదుల § నిర్మలమగుచుఁ
జెలఁగెడు ననురాగము శ్రీ,జలజాక్షునియందె కానఁ § జక్కని స్వామిన్. ౩౦

సీ. శ్రీకృష్ణునే నమ్మి § చిత్తంబులం గల సర్వకామమ్ములఁ § జక్రికొఱకె
వదలియుండెడునట్టి§వారొటఁ దమకున్న ప్రియవస్తువులయందుఁ§బ్రియతముఁడని
హరినె నమ్మినవార§లొటఁ బ్రియేతరువలె నట్లుచక్కఁగాఁ § బలికినట్టి
పారసనేత్రుని § సర్వలోకేశ్వరుఁ గని యేడ్చి కన్నీటఁ § గ్రమ్మఁబడిన

తే. నయనముల నెట్లొ తుడిచికొ§నంగఁజాలి
కోప మొలయుటచేత డ§గ్గుత్తికఁదగు
పలుకులం బల్కి రిట్లని; § జలజనేత్ర!
సర్వలోకవిభుండవు § చక్రివీవ. ౩౦ 1705

క. క్రూరాత్ములు పలికెడు న,ట్లీరీతిం బల్కఁజనునె § యెల్లవిషయముల్
సారవిహీనములని విడి, చేరితి మిటు త్వత్పదసర§సిజమూలంబున్. ౩౦౪ 1706

మ. కనుకఁ భక్తిభరంబుచేఁ దమిని నిక్కం బేము సేవింపఁగాఁ
జనుదేరం గని మమ్ముఁ బొమ్మనుట యే§చందంబొ? స్వాతంత్ర్యముం
గను దట్లౌటను గావఁగా జనుఁగదే § కంజాక్ష! మోక్షార్థులౌ
జనులఁ భక్తుల నాదిపూరుషుఁడు వి§శ్వస్వామి లోఁగొన్నటుల్. ౩౧ 1707

క. మముఁ గావంగాఁజను నో, యమలాత్మా! దేవదేవ § యాదిపురుష! ధ
ర్మముల నెఱింగిన ప్రౌఢవు,గ మాకుఁ దెల్పితివి మెచ్చఁ§గా వచ్చునిరుఁ. ౩౧

మ. పతులఁ సూనుల బంధురాజి నయ మొ§ప్పఁ మన్ననం దన్పుచుఁ
జతనంబొప్పఁగ వారి గొల్చుటయె చం§చద్ధర్మమౌ నంగనా
తతి కంచుఁ వరధర్మవేత్తవగుచుఁ § దైవారునీవే వచిం
చితికాదే యుపదేశకాలమున నే § చెల్లుంగదా నీయెడఁ. ౩౧౪ 1709

క. ఉపదేశార్హుఁడవయి మఱి, యపరిమితస్వాత్మశక్తి § వయి యీశుఁడ వై
కృపకుఁ నిధివగు నీయం,దె పరాత్మా! తగియెయుండు § నెంతయుఁ జూడన్.

సీ. తనుధారులకునెల్ల § దామోదరా! నీవె యత్యంతబంధువ § వగుచు నాత్మ
వయి ప్రియుండవునయి § యలరునీ వుండఁగ నొరులను సేవించు § నుద్యమ మది

యేటికి? నిట్లు మేమే కాదు శాస్త్రనిష్ణాతలుకూడ నీశ్వరుఁడ వగుచు
నిత్యప్రియుండు నా నెగడి యాత్మవునగు నీయందె భావంబు పాయకుండ

ఆ. నునుతు రార్తిదులయి యొప్పుపుత్త్రాదుల,యందు నునుప రంతమందు వార
లాత్మకును మహార్తి నమితముగా నొసం,గుదురుగాన వారిఁ గూర్మిఁ గనరు.

క. అరవిందాక్షా! పరమేశ్వర! మాయందెల్ల సుప్రసన్నుఁడ వగుమీ
చిరకాలమునుండియు నీ, పరిసరమున నుండఁ గోర్కి పరఁగుటకతనన్. ౩౩

క. మామదుల నంకురించిన, ప్రేమాకృతి గన్నయాశ భేదింపకుమా
కోమలలతవంటి దదో, గా మన్నన దానిఁ బెంపఁగాఁ జను నీకున్. ౩౩ 1713

క. ఇందాఁకఁ గృహభోగము, లందే దగియున్నయట్టి యాత్మల నీవే
క్రందుగ సుఖముగ దొంగిలి, యిందుంటివి పొమ్మటన్న నెట్లది పొసఁగున్.

*క. గృహకృత్యంబుల మరగిన,వి హస్తములు రెండు నీదు విపులతరమ్మా
మహిమంబున లోఁగొంటివి, విహగేశ్వరగమన! యవ్వి వెడలు నదట్లో. ౩౪

చ. వనజదళాక్ష! నీదుపద వారిజమూలమునుండి పాదముల్
చనఁగఁ జలింపకుండెడు ప్రజంబునకుం జన నేర్తు మెట్లు? పో
యిన నటఁ జేయుకార్య మది యేదొ యెఱుంగఁగరాదు వేగపొం
డనినఁ జనంగ నోపుదుమె యం దొనరింపఁగ నున్నదేమియో? ౩౮ 1716

సీ. తోడుపాటుం జూపి తొందఱ లేవియుఁ గలుగకుండఁగఁ జేయు జలరుహాక్ష!
మందస్మితాలోక మహిమమ్మునన్ వేణుకలనినాదమ్మునఁ గలిగి రేఁగు
సంతాపహుతవహు వింతయా నీయధరామృతపూరంబుచే మరలను
దలసూపకుండ నిమ్ముల నార్పుమా; యట్లు చేయక గృహములఁ జేరుఁ డనుచు

తే. నానతిచ్చినఁ ద్వద్వియోగానలమునఁ
దనువు లివి దగ్ధములుకాఁగ ధ్యానయోగ
మునను నీపాదసరసిజమూల మొందు
వార; మంతము నొందియుఁ జేరఁగలము. ౩౬ 1717

క. తనువులు దృఢయోగానల,మున దగ్ధములగుడు యోగిమూర్ధన్యులు ని
న్నును జేరునట్లు చేరుదు, మనుమానము లేదు కృష్ణ యాత్మ నెఱుఁగుమా.

చ. వనజదళాయతాక్ష! వనవాసులకెల్లఁ బ్రియుండవైన నీ
ఘనతమపాదమూలము నికామమహోత్సవ మిచ్చుఁగా జగ
జ్జననికి లక్ష్మి కొక్కపుడె సర్వముహూర్తముల్ లభింప దా
వనితయు దానికే చెలఁగి వారక సంతస మందుచుండుఁగా. ౩౭ 1719

క. ఆపాదతలము మేమో, యోపిక నొకపరి స్పృశించి యుగ్రాటవి ని

* "చిత్తం సుఖేన భవ తాపహృతం గృహేషు" అని మూలము.

న్నే పరమాదృతిఁ గాంచుచు, నీపరమకృపార్ద్రదృష్టి నెమ్మిఁ బొలయుటన్. ౩౬

క. సంతోషితచిత్తంబుల, నెంతయు ధన్యుల మటంచు నెసఁగుదుము విభూ!
యంతటనుండియు నితరుల, పొంత క్షణంబైన నిల్వఁ బూనముసుమ్మీ. ౩౬

*క. ఇతరులు తుచ్ఛు లటంచుఁ, మతులం దోఁచెడిని; లోకమాన్యు లనెడువి
స్తృతకీర్తిఁగన్న యజముఖు, లతిముదమున నేపరాంబికాదృతికోఱకై. ౩౬౪

చ. అనవరతప్రయాసముల నందుదురో యలమంగళాంబయే
యనుపమ తావకీనహృదయాంబుజవాసముఁ గాంచఁ గల్గియుఁ
వినయధురీణులై వెలయు భృత్యులు గొల్వఁగ నొప్పునీదు ప
ద్వనజరజంబునుం దులసిఁ బాయకకూడియె పొందఁ గోరెడున్. ౩౭ 1723

క. మంగళదేవతవలె మే,మును గమ్రపదాంబుజరజముం దమిమైఁ బొం
దం గోరువారమైతిమి, మంగళకర! తీవ్రదుఃఖమండలహరణా! ౩౭ 1724

సీ. త్వదుపాసనాశల వసతుల విడనాడి నిన్ను సేవింపఁగ నెమ్మిఁగనుచుఁ
బాదమూలంబుల పట్టుఁ జేరితి మట్టులౌటఁ బ్రసన్నుండ వగుము దేవ!
త్వన్మనోజ్ఞస్మిత తతనిరీక్షణతీవ్రకామతప్తాత్మలఁ గాంతల మముఁ
బురుషభూషణ! దాస్యమును గరుణించియె కాపాడుమా; భోగ్యకంబులయిన

తే. సద్మముల పీడి నాదుదాస్యంబు నేల, కోరితిరొ యందు వేమొకో కుండలముల
మండితములగు కమనీయగండభాగ,ములును సుధఁజిమ్ము బింబోష్ఠమును దగం

చ. దరహసితావలోకనయుతంబయి కోమలకుంతలంబులఁ [గ. ౩౦౪
నిరుపమమై ముదంబొసఁగు నీనునుమోమును సంశ్రితాళికా
తురతను బాపి యెల్లపుడు తోఁచుచు వే యభయంబొసంగు నీ
వరభుజదండముఁ సిరికి వాంఛ నొసంగఁగఁజాలువక్షమున్. ౩౯ 1726

చ. కనుఁగొని నీప్రభావము జగంబుల నిస్సమ మంచు నమ్మి నీ
కు నయితి మెంతయుం బొదలుకోరిక దాసుల; మోమహాత్మ! జా
రనిరతి నింద్యమా ననుచు రమ్యతరోక్తులఁ బల్కితీవు చ
క్కనిదగు భావమే య దగుఁ గాని మఱొక్కటి యాలకింపవే. ౪౯ 1727

చ. కలపదయుక్తమూర్ఛనలఁ గమ్రతరంబగు వేణుగాన మి
మ్ములవిని ముజ్జగంబులఁ బ్రమోదము నించుచు సాటిలేకయే
యలరెడు నీదురూపము మహాదృతిఁ గాంచియు నీజగత్త్రయిం
గలజలజాక్షి యెవ్వతుకగాని భవచ్చరణాబ్జసేవకై. ౩౯౪ 1728

తే. భ్రాంతినొందుచు నార్యధర్మ మననొప్పు

* "స్థాతుం త్వయాభి రమితా బత పారయామః" అని మూలము. 'తుచ్ఛాస్తేనరోచంత ఇత్యర్థః' అని వ్యాఖ్య.

నిజసదాచారమున నిల్వ । నేర్చుఁ? గృష్ణ
వనిత లననేల? వరగానమును సురూప
మును వినియుఁ జూచియుఁ గోవులును ద్విజములు. ౨౦ 1729

క. తరువులు మృగములు పులకాం,కురముల వహియించుఁగాదె । కువలయనయనా
పురుషోత్తముఁ డావిష్ణువు, సురలోకముఁ గాఁచుపొంటె । శుభరూపమునన్.

క. అవతార మొందురీతిని, బ్రవిమలకృప వ్రజమునందు । వసియించు మముం
వివిధార్తులఁ దొలఁగించుచు, సవిధిగఁ గాపాడ నీవుజన్మించితి సూ! ౨౦౪ 1731

క. బుత మీయది యార్తజన,ప్రతతికి బంధువవు నీవు । పాదంబులనే
సతతముఁ గొల్చెడు దాసీ, తతికిం గలయార్తిఁ బాపఁదలఁచి మనమునన్. ౨౧

క. కలవిలపా టొందించు స,కలవాంఛలఁ గూడిహితము । గనలేని యుర
స్థ్సలముల శిరముల నీకర, జలజాతం బునుపు మార్తి । చయ్యనఁ బాయున్.

క. గురు వుపదేశించెడున, త్తరుణాంబున శిష్యుదా హృదయమునఁ దలపైఁ
గర మునిచి కాచుగతి నీ,కరసరసిజ మునుపవయ్య । కమలానాథా! ౨౧ 1734

క. అని భక్తిపారవశ్యం,బున గోపిక లాడినట్టి । పూజ్యహితోక్తుల్
విని యోగీశుల కీశుఁడు, జనులసదాత్మల వసించుసత్తముఁ డజుఁడున్. ౨౧౪

క. వనజాక్షుఁడు నగుకృష్ణుఁడు, మనమున యోజించి నవ్వి । మాటల భావం
బును నెంచి యార్తిఁబాపం,గను బ్రీతహృదబ్జలనుగఁ । బ్రసన్ననఁ జేసెన్. ౨౩

సీ. మందహాసంబులఁ । గుందకుట్మలదంత కాంతులసమ్మోహకరవిచేష్టి
తములఁ గావించుచు । దామోదరుఁడు తనవదనాంబుజముఁ గాంచివరుస వికస
నము నొందుమోముల । నమరునాగోపిక లత్తఱిఁ దనుఁగూడియలరఁ దార
కలఁగూడి తగుసుధాకరునిచందంబున వెలయు చుండెను; గోపకలలన లెల్లఁ

ఆ. దన్నుఁగూర్చి పాడఁదానుఁ బాడుచు యూథ,పతి స్వకీయకరిణివితతి నడుమ
నలరునట్లు సుందరుల యంతరంబున, నలరె నఱుత వైజయంతి స్రాల. ౨౨

చ. వనమున కెంతొ వింత చెలువంబును గూర్చుచునుండి యంత నా
య్యన యమునానదిం గనఁగ । నందఱుఁగూడియె పోయి యయ్యెడం
గనకపుఁగాంతి వాలుకయుఁ । గన్పడఁగాఁ బులినంబు రమ్యమై
కనఁబడ నందునుండెఁ దరగల్ మది కింపును గూర్చుచుండఁగన్. ౨౨౪ 1738

ఆ. అలలయందుఁ గదలు । కలువపూవులవాస,నలు తగంగ వీచులలితపవనుఁ
డంతరంగమునకు । హాయిని గూర్పంగ, నందు వారిఁగూడి । యాహరియును.

సీ. కరములు వారిమూఁపురములపైఁ బర్వఁ జేయుచుఁ గౌఁగిటఁజేర్చునట్టి
చందంబు గనఁబడ । సరసహస్తంబుల ముంగురుల్ దువ్వుచుఁ । బొంగిపొరలు
నుత్సాహమునమీఱి । యూరువుల్ నీవులు వక్షోజములు సుఖవార్ధిఁదేలు

నట్లు స్పృశించుచు ౹ హాసముల్ తగఁబల్కుచును నఖక్షతములు ౹ గనఁబడంగఁ

ఆ. జేయుచును విలాససిద్ధిఁ గూర్చుచుఁ గటాక్షముల నింపుగల్గు౹కరణిఁ జేయు
చును మనోహరమ్ము౹గను నవ్వుచుఁ బ్రేమ, మతిశయమ్ముగా వి౹హారలీల. ౪౬

క. వారిజనయనలతోఁ దమి, వారిజనేత్రుండు తేలె; ౹ వారలు దానన్
ధారణిఁ దమరే వనితా,వారంబున ధన్యల మను౹భావము గనుచున్. ౪౬½

క. హరి మహితాత్ముఁడు తమ్ముం, బరమాదృతిఁ గూడియుండఁ ౹ బట్టఁదగనిదౌ
గరువము నొందిరి; సౌంద,ర్యరమామానంబు దాన ౹ నమరు గరువమున్. ౪౭

చ. తనమది నెంచి వారి కవి ౹ తప్పక వే తొలఁగింపఁబూని యా
వనజదళాక్షుఁ డచ్చటనె ౹ వారలకుం గనరాక౹యుండె నా
వనితలచిత్తవృత్తి యెటు౹వంటిదొ యప్డు పరీక్ష చేయఁగా
ననువగు నంచునెంచుటనె ౹ యట్టు లదృశ్యతనొందె నోవిభూ! ౪౭½ 1743

ముప్పదియవయధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణుని గోపికలువెదకుట.

క. భగవంతుం డంతర్హితుఁ, డగుటయు గోపికలు కృష్ణు ౹ నటఁ గానక పెం
పగ నంది యూథనాయకు,ని గనని కరిణులనుబోలి ౹ నెమ్మి తొలంగన్. ౧ 1744

తే. పరితపించిరి; భార్గవీ౹పతి మనోజ్ఞ
గతులు ననురాగభరితసు౹స్మితము విభ్ర
మేక్షితంబులు మనమున ౹ కింపుఁగూర్చు
భాషణము లెన్నొ యాటలు ౹ పాటలు మఱి. ౧½ 1745

క. పలు దెఱఁగులగు విలాసం,బును మనములఁ ద్రిప్పికొలుపఁ ౹ బూబోఁడులు మి
క్కిలి తన్మయత్వముం గని, జలజాక్షుని చేష్టితముల ౹ స్మరియించి తగన్. ౨

తే. అనుకరించుచు విహరించి ౹ రంత హరిని
బ్రియమునం గాంచఁగోరు నా౹వెలఁదిమిన్న
లపుడు తన్మయతం గని ౹ హరిగతిస్మి
తేక్షణాలాపముఖముల ౹ నెన్నికొనుచు. ౨½ 1747

సీ. అనుసరింపం బూని ౹ రత్తఱి వారికి నాహరిమూర్తి హృ౹దంతరములఁ
బ్రతిరూఢమైయుంట ౹ నతని చేష్టితములఁ దమ రొనర్చుచు నేనె ౹ తలిరుబోఁడి
కృష్ణుఁడ నని నేనె ౹ కృష్ణుఁడ నని తెల్పుకొనసాగి; రంత నా౹వనితలెల్ల
గుంపుగా నొక్కటఁ౹గూడి శ్రీకృష్ణుని చరితముల్ పాడుచు ౹ సాంద్రముదము

తే. నను వనమునుండి వేఱొక౹వనమునకును
జనుచు నున్మత్తులనుబోలి ౹ సంచరించు

చును బరాత్పరు వెదకిరి కనుఁగొనుకుతు
కము చెలంగఁగ హరియు నెక్కడఁ గలఁడని. ౩౪ 1748

క. భూతవ్రాతములం ద, బ్జాతాయతనేత్రుఁ డానభముచందమునన్
జేతస్సుల వెలుపలఁ దగి, యేతీరున వెలుచేయునే గాకుండన్. ౩౪ 1749

ఆ. పరమపురుషుఁ డనఁగఁ బరమేశ్వరుఁ డనంగ
నుండు నద్ది తెలియ కుద్యమమున
భూరుహములకడకుఁ బోయి శ్రీకృష్ణునిఁ
గంటిరే యదెందుఁ గలఁడొ చెపుఁడ. ౮ 1750

క. అని యడిగి యంత నిలువక, చని యశ్వత్థంబ కృష్ణచంద మెఱుఁగుదే?
వనజాక్షుఁ గంటె ప్లక్షా, వనిరుహమా వటమహీజవరమా? యనుచున్. ౮ 1751

క. మామనముల నందాత్మజుఁ, డామోదస్మితనిరీక్షణాదుల నెట్లో
సామమున దొంగిలించెను, శ్రీమాన్యుని గాంచియున్నఁ జెప్పరె మాకున్. ౫

సీ. ఓకురవకమహీజోత్తమా! నాగమా! పున్నాగచంపకభూరుహంబు
లార!, యశోకమా! సారసనేత్రుఁడు బలభద్రుననుజుఁడు సులలితాత్మ
సుస్మితమ్మునఁ దన శుభకరపదపద్మములఁ గొల్చు మానవతుల మదంబు
హరియించి యిచ్చోటి కరుదెంచెనా? మీరు కంటిరా? గోవిందకమ్రచరణ
తే. ములను బ్రీతివహించెదు తులసి నీవె
కాదె కల్యాణి వెల్లలోకంబులందు
నళులతో నిన్ను ధరియించు నచ్యుతుఁ బ్రియుఁ
గంటివే యిందు నెందైనఁ గాని యిపుడు? ౭ 1753

వ. మాలతీ! మా శ్రీకృష్ణుండు మీకు దర్శనమిచ్చెనా? మల్లికా! జాతీలతారాజమా! యూధికా! తనకరస్పర్శమున మీకుఁ బ్రీతిఁ గావించుమాధవుఁ డీమార్గమునఁ బోయెనా? ఓచూతవృక్షమా! ప్రియాళుపనసాసనకోవిదారజంబీరబిల్వవకుళ కదంబాది మహీరుహములారా! యమునాతీరమునఁ బరార్థము జన్మము నొంది యలరారుచున్న యోవృక్షములారా! శ్రీకృష్ణునిం గనుంగొనఁజాలక యుమ్మలించు చిత్తములుఁగల మాకు నాతనియున్న తావు తెల్పుఁడీ యని మఱియును.

చ. ధరణిరో! నీవ దెట్లు సుకృతంపుఫలం బగుసత్తపంబు నే
వరుస నొనర్చినావొ భగవంతునిపాదసరోరుహంబు సోఁ
క రహిదనర్చు నుత్సవము గల్గుటచేఁ బొడసూపు నాతృణాం
కురపులకాళిఁ బొల్చెదవు కోమలి నీదగుభాగ్య మెట్టిదో. ౯౪ 1755

క. అది యొదవుట మాకృష్ణుని, పదసంస్పర్శమునఁ జక్కఁ బ్రభవిల్లినదో
యదిగాదేని త్రివిక్రము, పదకంజాక్రమణకాలభవమో చెపుమా! ౧౦ 1756

క. మునుపు వరాహాకృతి గను, వనజాక్షీ శ్లేషసమయ భవమో తెలియం
గనురాదు నీవె చెప్పుము, ఘనుఁడగు మాకృష్ణుజాడఁ గడు వడిమీఱన్.

క. హరిణీ! మృదులావయవా, త్కరమున నీనేత్రములకు గాఢానందం
బరుదుగఁ గల్గించెడు శ్రీ, హరి దయితాయుతిని నిచట కరుదెంచెనొకో! ౧౦

చ. తరుణిని గౌఁగిలించుతఱిఁ దత్కుచకుంకుమపంకముల్ మనో
హరవరకుందమాలికల నంటఁగ నొప్పుపరీమళంబు ని
త్తరుణమునందు నెల్లెడలఁ దారొకనుచున్నది గాన గోకులే
శ్వరుఁ డొకవామనేత్రయును వచ్చియె యుందురు వారిఁ జూపుమా. ౧౧

సీ. ఫలభారమున వంగి భాసిల్లుతరులార! రామానుజన్ముండు వామకరము
దయితాంసమున నుంచి దక్షిణహస్తంబునందుఁ బ్రఫుల్లారవింద మూని
తులసిపూవులపయి నొలసిన మదభరాంధములగు మధుకరసముదయములు
తనవెంట నడువంగఁ దగుభక్తి నొనరించుమీ ప్రణామంబుల మేటివయిన

తే. ప్రణయదృష్టుల మన్నించి పరిథవిల్లె
నే యెఱింగింపఁ దగు; నన హెచ్చుప్రీతి
నొక్కకొందఱు చెలులార! యిక్కడఁ గనుఁ
గొనరె యతిచిత్ర మిది చూడఁగను వినంగ. ౧౨ 1760

చ. లత లివె యాత్మనాథుఁడు విలాసనిధానమునైన యావన
స్పతివగు బాహుశాఖలను జక్కఁగఁ గౌఁగిటఁ జేర్చునట్లు స
మ్మతిని బెనంగియుండియును మాధవుసాధునఖాళిసంగతిఁ
ధృతపులకాంకురంబులయి యే కన నయ్యెడి నిక్క మద్దిరా! ౧౩ 1761

క. వీనిం బ్రశ్నించిన నా, సూనాస్త్రునితండ్రియుండు చొప్పు తెలియు నం
చూనినశ్రద్ధను దరుణులు, మానస మున్మత్తతఁగను మాడ్కిఁ బలుకుచున్.

క. హరి నన్వేషించుచుఁ ద, త్పరతం గని విహ్వాలలయి తన్మయలగుచుం
సరసిజనయనుని తత్తద్వరలీలల ననుకరించి వనిఁ దిరిగి రొగిన్. ౧౪ 1763

సీ. ఒకతుక పూతనయొప్పున మెలఁగ నొక్కతె మాధవునిరీతి గాఁ గడంగి
చనుపాలు త్రాగెను జాన యొక్కతె శిశువట్లుగా నేడ్చుచు నంగనమణి [న్కి
యొక్కతె శకటాసురోగ్రకాయముఁ బూనఁ గాలఁదన్నె; నదొక్క కాంతపూ
నాతృణావర్తుని యాకృతి నటియించి బాలుఁడా కృష్ణుని వలెఁ జెలంగు

తే. నంగనామణి యొకతుక నపహరించి
యెటకొ కొనిపోయె; మఱియొక్క యింతిమిన్న
చారుమంజీరమృదులనిస్వనము లొప్పఁ
గరములను జానువులఁ గృష్ణుగతిఁ జరించె. ౧౫ 1764

చ. ఇరువురు కన్యకామణులు । కృష్ణుఁ దదగ్రజుఁ బోలియుండ సుం
దరు లొకకొంద ఱత్తఱిని । బాల్చిరి గోపకదేహముల్; తదం
తరమున వత్సదానవువిధంబున నున్న నొకర్తుకన్ ద్వరన్
హరివలెనున్న వేఱొకతె । యార్చుచు గూలఁగఁద్రోచె నేర్పునన్. ౧౪ 1765

తే. కృష్ణువలెనున్న యొక్కతె । యింతిమిన్న
యొర్తు బకుఁ డనుదనుజుని । యొప్పుగులుక
దానిఁబట్టి వధించువిధంబు గానఁ
బడఁగఁజేసెను హరియందు । భక్తివెలయ. ౧౫ 1766

క. తరుణియొకర్తుక కృష్ణుని, కరణిన్ దూరగతగోనికాయముఁ బిల్చెన్
హరివలె నొకతుక చక్కఁగ, మురళిన్ వాయింపఁ దక్కుఁగొల్లఁతుక లెల్లన్.

క. గోవులవలె నటియించుచు, నీవేణురవంబు వినఁగ । హితమగా ననుచున్
వేవే నుతియించిరి తమ, భావము లాకృష్ణునందె । వసియించుటచేన్. ౧౭

చ. ఒకతుక తానె కృష్ణుఁడని । యుల్లమునందుఁ దలంచుకొంచు వే
ఱొకతుక మూఁపురంబుపయి । నొయ్యన బాహువు వైచి ముందుఁబో
వు కడఁకమైఁ బదాబ్జముల । భూసతి మెచ్చఁగఁ బుట్టుచున్ గనుం
డు కమలనేత్రలార! నను । నూతనకృష్ణుని గా నెఱుంగుఁడీ! ౧౮ 1769

చ. లలితమదీయసాధుగతులం బరికింపుఁ డటంచుఁ బల్కె; గో
పలలన యొర్తు కృష్ణుఁడను । బర్వెడువానకు గాలికిన్ భయం
బొలయక యుండఁజేసితి మహోద్యమ మొప్పఁగ నింక మీరు భీ
తిలక చెలంగుఁడీ! యనియె । ధీగతి తన్మయతం జెలంగఁగన్. ౧౯ 1770

క. అనిమఱియు నొక్కచేతను, దనచేలాంచలము *హరిపదంబున వెలయం
గను బట్టుకొనియె; వేఱొక, వనితామణి కాళియాహివపు వలరంగన్. ౨౦

సీ. నిలుచుండ వేఱొకనెలఁత కృష్ణుండయి దానిశీర్షమునఁ బదంబుఁ బెట్టి
యోదుష్టసర్పమా । యురుగతి నిటనుండి తరలిపొమ్మా నేను । దండధరుఁడ
నై దుష్టులం జెండ । నవతరించితి ననె; మఱియొక్కగోపిక । మహిమ మొప్ప
గోపకులార! మిక్కుటమైన దావాగ్ని మిముఁ గ్రమ్మ వచ్చెడు । మీరు కనులు
తే. మూసికొనియుండుఁడీ యగ్ని । గాసిపెట్ట
కుండ క్షేమంబు గల్గఁజేయుదు నటంచుఁ
బలికె; వేఱొకపద్మాక్షి । పంకజాక్షు
నాకృతిం దన్నుఁదలపోయు । నంగనఁ గని. ౨౧ 1772

ఉ. చోరునిరీతి వెన్నఁదినుచో దధిభాండము ప్రక్కలించితే

---

* హరిపదము = ఆకాశము.

యోరి యటంచుఁ బుష్పముల నొప్పుగఁ గూర్చినదండఁ గట్టుచుం
జోరునిభంగి ఱోట నిదె చూడుము కట్టెద నంచుఁ బల్క నా
సారసనేత్ర భీతి గనుచాడ్పున మోమును మూసికొం చొగిన్. ౨౨ 1773

క. కనఁబఱచె నాఁటికృష్ణుఁడ, దనచిహ్నము; నిట్లు గోపతరుణులు బృందా
వనమునఁ గలలతలను భూ,జనికాయము వాసుదేవుజాడ నడుగుచున్. ౨౩

చ. అరుగుచునుండ నావనమునం దొకభాగమునందు రాధికే
శ్వరుని మనోజ్ఞపాదములజాడలు కన్పడియెన్; ముదంబునం
దరుణులు నిల్చి యందు నివితప్పక నందునిముద్దుపట్టి వా
చరణములే సరోజము ధ్వజంబు యవాంకుశవజ్రముల్ తగన్. ౨౪ 1775

క. కనఁబడియెడు చిహ్నంబులు, గను బాదములిడినచోటఁ గనుఁగొనుఁడీ; యం
చును జెప్పుకొనుచు నబలలు, చనఁజొచ్చిరి పదము లిడినజాడనె త్వరగన్.

చ. అరయుచు వాసుదేవుఁ డెటు లావని నేగెనొ యంచుఁ బోవుచో
ధర నొకచోటఁ గృష్ణుని పదంబులతో నొకగోపసుందరి
చరణము లట్టె కానఁబడ సాంద్రతరార్తిని బొంది వార లి
క్కరణిని బల్కఁజొచ్చి రిదె; కన్గొనుఁడీ సఖులార! వేగమే. ౨౬ 1777

సీ. నందనందను పావనమగుమూఁపురముపై బాహులతం జేర్చి పడఁతియోర్తు
మదకరితోడ సమ్మదమునఁ బోయెడుకరిణివలెన్ బోవఁ గల్గినయది
యమ్మచ్చెకంటివో నడుగు లీయవె దానిసౌభాగ్య మెంతనఁజనునో; పూర్వ
జని భగవంతుఁ డీశ్వరుఁడు శ్రీహరి దీనిచేతఁ బూజితుఁడయ్యె సిద్ధమిద్ది

తే. కనుకనే దానిఁ బ్రీతిమైఁ గలిసి చనియె
మనల దిగనాడి యేకాంతమార్గమందు
దాని మనసును మెప్పింపఁదలఁచి యౌర!
చెప్పఁ దరమానె యాయింతియొప్పు మనకు. ౨౭ 1778

*క. చెలులార! కృష్ణపాదక,మలరేణుకణంబు లెంత మహనీయములో?
జలజాసనుఁ డీశుఁడు సిరి, తలలన్ ధరియింత్రు పాపతతి తొలఁగుటకై. ౨౮

క. వారింబోలుచు మన మీ, సారసదళనేత్రు పాదజలరుహరేణు
స్ఫారకణంబులఁ దాల్చిన, నారీతిం గృష్ణుఁబడయ నను వగుఁగాదే. 1780

మ. వనజాక్షుం గొనిపోయినట్టి దగునావామాక్షి పాదాంకముల్
మనచిత్తంబుల క్షోభముం గనఁగ నిమ్మాడ్కిం బొనర్చెంగదే
మనసామ్మై తగునచ్యుతాధరసుధన్ మర్యాదపోఁ దట్టి తా
నె నితాంతంబు రహస్స్థలంబునను సంతృప్తిం దమిం ద్రావెడిన్. ౩౦ 1781

* "యాన్ బ్రహ్మేశౌ రమాదేవీ దధు ర్మూర్ధ్న్యఘనుత్తయే" అని మూలము.

ఉ. ఏలొకొ యీతృణాంకురము ॰ లెంతయు దట్టముగాఁ జెలంగు ని
చ్చోఁ లలితాంగిపాదముల॰చొప్పు కనంబడకున్న దద్దిరా!
శ్రీలలితుండు ప్రేయసిని ॰ సిద్ధము కోమలపాద యంచుఁ గ
ప్ఠాలికి నోర్వఁజాల దని ॰ యంసమునన్ దమిఁ జేర్చియే చనెన్. ౩౧ 1782

చ. కనుకనె కృష్ణమూర్తి పద॰కంజములే యిటఁ గానరావయ్యెడున్;
[వనరుహనేత్ర నెత్తుకొని ॰ వారిజనాభుఁడు పోవుచో భరం
బునఁ దనయంఘ్రు లుర్విఁ దిగఁ ॰ బూనిక నేగినచిహ్నముల్ కనం
గనఁ గనుపట్టుచున్నయవి ॰ కంటిరె గోపికలార! వేడుకన్. ౩౧ 1783

ఉ. కాముకుఁడౌటఁ బ్రేయసిని ॰ గంజదళాక్షుఁ డలంకరింపఁగా
నీమహిఁ బుష్పముల్ చిదుమ ॰ నెట్టులొ దింపియె యుండ నోపు] నో
భామినులార! కావుననె ॰ పాదములందలి యగ్రభాగముల్
భూమిని నొక్కియున్న విధ॰ముల్ గనుపట్టెడుఁ జూడుఁ డిందఱున్. ౩౨ 1784

క. హరి తాఁ గోసినప్రసవో,త్కరముం బ్రియురాలి మస్త॰కంబున ముడువన్
బరమాదరణంబున నీ, ధరణిం గూర్చుండియుండుఁ ॰ దథ్యం బిదియా. ౩౩ 1785

సీ. అని పెక్కుభంగుల ॰ హరిచర్యలన్ జెప్పుకొనుచు దైన్యంబున ॰ వనమునందుఁ
దిరుగుచుండిరి స్వబోధిస్ఫూర్తి మాయంగ; నాత్మసంతుష్టుఁడై ॰ యాత్మయందె
విహరించువాఁడయి ॰ వెలఁదిమిన్నల విభ్రమములకు నవశుఁడై ॰యమరియుండ
నేర్చినవాఁడయ్యు ॰ నీరజనేత్రుండు కామాతురుల వగ॰కష్టవితతు

ఆ. లిట్టులుండు ననుచు ॰ నెల్లరకుం దెల్పఁ, దలఁచి కాముకులకుఁ ॰ దరుణు లెట్టి
దుర్జనతను జూపి ॰ తొందఱ కల్గింతు,రనియు నెఱుకచేయ ॰ నాత్మఁ దలఁచి. ౩౪

క. ఏగోపికఁ గొనిపోయెనొ, యాగోపికతోడ వనవి॰హారము సల్పెన్;
భోగాసక్తిన్ హరి తను, బాగొప్పగఁ గూడె ననుచుఁ ॰ బటుగర్వమునన్. ౩౫

క. తలపోసి యానితంబిని, జలజాక్షులయందు నెల్ల ॰ సర్వవిధములన్
దలపోయ మిన్న నని ని,స్తులమదముం గాంచి కడఁక॰తో హరితోడన్. ౩౬

ఆ. కొంతదూర మరిగి ॰ యింతంతయనరాని, మదము తన్నుఁ గ్రమ్మ ॰ మంజువాణి
యింకనొక్క యడుగు ॰ నిడఁజాల నీమది, నరుగఁ దలఁచి యున్న॰యచటికి నను.

క. కొనిపొమ్మా యన మధుసూ,దనుఁ డాయుగ్మలిని గాంచి ॰ తరుణీ! నామూఁ
పునఁ గూరుచుండు మన న,వ్వనితయు నటుచేయఁ బూను॰వాంఛం గొనఁగన్.

క. తనమహిమ మ్మగపడఁగా, వనజాక్షుఁ డదృశ్యుఁడయ్యె ॰ వనితయుఁ దాపం
బునఁ బొగులుచు నోరమణా, ఘనబాహూ! ప్రాణనాథ! ॰ కంజాక్ష! హరీ. ౩౮

క. లోకంబున మాకధికులు, నీకంటెం గలరె యెందు ॰ నీ వున్నావో
శ్రీకృష్ణా! కృపణను గద, నాకు న్నీదాసికిన్ మనం బలరంగన్. ౩౯ 1792

క. నీసన్నిధిఁ గృపసేయుమ, యోసరసిజనేత్ర! యనుచు § నొగిఁ బలవించెన్
గాసిలె దానన్; దక్కిన, యాసారసనేత్ర లెల్ల § హరిని వెదకుచున్. ౩౯ 1793

తే. ప్రియుని విశ్లేషమునఁగల్గు § భీతియు వగ
పెల్లునుం దన్ను నేఁచంగఁ § దల్లడిల్లు
నన్ను మిన్నను గాంచి; రా § యతివ కృష్ణు
వలనఁ గలిగిన మన్ననఁ § దెలియఁ బలికి. ౪౦ 1794

క. తనదగు దౌర్జన్యంబున, వనజాక్షుని మూలముననె § వచ్చి యనూనా
ర్తిని గలుగఁజేయు నవమతి, వినిపించిన వారు మిగుల § విస్మయ మడరన్. ౪౧

సీ. ఆతన్వియుం దోడ § నరుగుదేరఁగ నవ్వనమునందు శ్రీకృష్ణు § మమతమీఱ
వెన్నెలగాయంగ § వెదకి రవ్వల గహనాంతరంబునను సాంద్రాంధకార
మావరింపఁగ నింక § నరసినఁ గన్పడఁ డనియంత మరలి; ర § ట్లంధకార
మొలసియున్నను బురుషోత్తమునందె చిత్తములు పర్వఁగ నొండుతలంపులుడిగి

తే. యతని సల్లాపములె పల్కు § చతనిచేష్ట
లే నటించుచుఁ దద్గుణ § బృందములనె
పాడుచున్ దన్మయతనొంది § పడఁతు లప్డు
తలఁప రాత్మగృహాళి సుంతయును మదుల. ౪౩ 1796

చ. వనముననుండి వచ్చి యలవారిజనేత్రలు మున్ను ప్రీతి నా
వనరుహనేత్రుతోఁ గలిసి § భవ్యగతుల్ దగనున్నయానదీ
ఘనపులినంబుఁ జేరి యటఁ § గాంచనచేలుని నాత్మలందుఁ జ
క్కనియనురాగ ముప్పతిలఁ § గాఁ దలపోయుచుఁ జూడఁగోరుచున్. ౪౪ 1797

తే. ఎపుడు చనుదెంచునో హరి § నెపుడు ప్రీతి
వర్ధిలం జూతుమో యెప్డు § వనరుహాక్షుఁ
గూడి యిం దుందుమో యను § కోర్కి వార
లందె యుండిరి మనసు లాహరిని జేర. ౪౪ 1798

ముప్పదియొకటవయధ్యాయము.

గోపికాగీతలు.

క. చెలికాఁడ నీవుపుట్టుట, వలనన్ గోకులము మిగుల § వర్ధిల్లెడు శ్రీ
లలనయు నిం దనవరతము, విలసిల్లు ముదంబుమీఱ § వేడుకలలరన్. ౧ 1799

చ. కరుణకు నీవె స్థానముగఁ § గ్రాలుదు వట్లగుటన్ ద్వదీయప
త్సరసిజయుగ్మమందుఁ దమి § స్వాంతములెల్లను జేర్చి నిన్ను నే

నిరతి నినమ్మి ప్రాణముల నిల్పుచు నెట్టులొ కాంచుకోర్కిచేఁ
దిరుగుచునున్న మాకు నిఁకఁ దెప్పున దర్శన మిమ్ము శ్రీహరీ! ౧ 1800

సీ. నీయందుఁ జక్కని నెమ్మి గల్గినవారి కరయ దిక్కగుదు వో వరద! మేము
నీవు కోరకయున్న నీయందుఁగలభక్తి దాసికల మగుచు దర్శనార్థ
మిందుఁ జరించు నీసుందరులను శరత్కాలనిర్మలతర కమలసాంద్ర
సరసులఁ జక్కఁగా జన్మించి యలరుతామరల యంతర్భాగసురుచిరరుచిఁ

తే. *దెగడు నీచూడ్కుల నిటు వధించుచున్న
వాఁడవే యిద్ది చూడఁగ వధము కాదొ
శస్త్రవధమె వధంబనఁ జను ననెదవొ
యిపుడు నీచూడ్కియే వధియింపఁ జాలు. ౨ 1801

చ. పురుషవరేణ్య! కాళియుని భూరివిషానలతప్తవారిచే
మరణము గల్గకుండ మము మాధవ! కాచితి; సర్పమానఘూ
శరవరునుండి, ఘోరతరసర్వజనాంతకవృష్టినుండి భీ
కరపవనంబునుండి పవిగాఢధనంజయునుండి కాచితో. ౨౪ 1802

క. పంచత్వముఁ గల్గింపఁగ, నెంచిన వృషభాఖ్యునుండి కృష్ణా! క్రుధచే
మించిన వ్యోముని నుండియు, నించుకయు విపత్తు గల్గనీకయె మమ్మున్. ౨౪

తే. మఱియు నెన్నియొ విధముల మరణము లొగిఁ
గల్గనుండఁగ వానిని గరుణఁ దొలఁగఁ
ద్రోచి కాపాడితివి పెక్కురూపములను
గలిగె నాపదలన్నియుఁ దలఁగెఁ గాదె. 3 1804

మ. చెలికాఁడా! విను గోపికామణియనం జెన్నొందుచున్ నందుని
స్తులభాగ్యంబగు నాయశోదకును బుత్త్రుం డంచు నిన్నే మొగిం
దలఁపంజాలము; సర్వభూతముల యంతస్సాక్షివై పొల్చుని
శ్చలతత్త్వం బవు, మాయగైకొనియె యీ చందంబునం బుట్టితో. ౮ 1805

చ. సరసిజసూతి వేఁడఁగనె సర్వజగత్పరిరక్షణార్థ మి
ద్ధర యదువంశమందు నవతారముఁ గాంచితి; వట్టినీవు దు
స్తరభవభీతి నీచరణసారసయుగ్మము నాశ్రయింపఁగా
నిరతము గోరువారలకు నీకరపద్మమె నెమ్మి మీఱఁగన్. ౮౪ 1806

క. అనిశ మ్మభయప్రదమా, మనమునఁగల వాంఛితముల మానక యిచ్చున్
వనజాలయాకరాంబుజ,మును గైకొని మించు; దాని మురహర! దయచేన్.

---

*"వరదనిఘ్నతో నేహకింవధః" అని మూలము. "శస్త్రైణైవవధోవధః. కింవృశావధోవధోనభవతి కింతు భవత్యేవ" అని వ్యాఖ్య.

ఆ. వృష్ణివంశధుర్య వేగ మాశిరముల, యందు నునుపవయ్య యాశ్రితవ్ర
జజనబాధ లడఁపఁజాలు వాఁడవునీవు, వీరశేఖరుఁడవు సారసాక్ష. ౨ 1808

క. తను నాశ్రయింపఁబూనిన, జనుల మదంబెల్ల నడఁపఁ జాలు స్మితముచే
తను బొల్చువాఁడవు హరి!, గనుకనె నీసేవచేయఁ గా నెంచు మమున్. ౩

క. చెలికాఁడ! కైకొనంగదె, తొలుదొలుతఁ మంజువదనతోయరుహాము ని
స్తులకృపఁ గనఁబఱుపుము; భక్తులపాపము లడఁచు నీదుకోమలపదముల్. ౪

చ. కనుఁగొన గోగణంబు వెనుకం జనుచుఁ సిరి కాటప ట్టనం
జని మదశాలి కాళియుని చారుశిరస్తతిపైఁ జెలంగి దే
వనికరసేవితం బగుచు భాసిలు నీపదపంకజంబు నొ
య్యన దయ నస్మదీయహృదయస్థలులఁ నిలుపంగదే విభూ! ౫ 1811

క. తొలఁగింపు మనోవాంఛల, జలజాక్షా! బుధజనులకుఁ జారుతరము మం
జుల వాఙ్మృతమునునయి సొంపులుగుల్కెడు నీదువాక్యపుంజము వినఁగన్.

చ. మనములఁ జాలనాశఁగొని మాధవ! వచ్చితి మేము నీదునా
జ్ఞను జవదాఁటకుండఁ గడుశ్రద్ధను జేసెడువారమాటఁ జ
క్కనియధరామృతం బొసఁగి కావుము వీరవరేణ్య! వాక్సుధం
గొని బ్రదుకంగఁ జాలుదుము గోపకులోద్ధరణా! మహాప్రభూ! ౭ 1813

సీ. తాపత్రయంబునఁ దప్తులౌ వారికిఁ ద్వత్కథామృతము జీవనము సుమ్ము
సుధకంటె నయ్యది శుభతమంబై యొప్పు బ్రహ్మవేత్తలచేత వర్ణితంబుఁ
బాపహారంబు శ్రవణమంగళంబును శాంతిదంబును నయి సంశ్రయార్హ
మునయి చెలంగు నిప్పోలిక నొప్పెడు నీకథామృతమును నెమ్మి నెవ్వ

తే. రర్థియుక్తిఁ గీర్తింతురొ యట్టివారు
పూర్వజన్మంబునఁ భక్తిపూర్వకముగ
దానముల నెన్నిటినొ చేసి మాననీయు
లగుచుఁ బుణ్యాత్ములునయి యలరువారు. ౮ 1814

చ. *తనియుఁడు నాకథామృతముఁ ద్రావి యిఁకేల మదీయదర్శనం
బనకుము మామనఃప్రియుఁడవై తెలియం దగనట్టివర్తనం
బునఁ దగువాఁడవౌదుకద పుష్కరలోచన! ప్రేమవీక్షణం
బును మది ధ్యానయోగమును బూన శుభంబగునీవిహారమున్. ౯ 1815

క. చిత్తంబున నిల్చెడు నట్లుత్తమగతి నొనరఁజేయుచుండెడు వన్నెల్
పొత్తును గూర్చెడు నర్మము, లిత్తఱి మామదుల నెల్ల నేఁచెడుఁగృష్ణా! ౧౦

*"తర్హి మత్కథాశ్రవణేనైవ సర్వఫలప్రాప్తిర్భవతి కిం మద్దర్శనేనేతి చేన్న" అనుదానిభావమే యిందుఁ గలదు.

మ. కమనీయాకృతిమీఱ నాథ! పశుసంఘాతంబు వెంటన్ మనో
జ్ఞముగా నీవలమందనుండి చనుచో ఽ సంఫుల్లపద్మంబునం
దము నిందించెడు నీపదంబు లల కేదారంబులం బోల్చుస
స్యముఖంబుల్ తృణసంచయాంకురములన్ ఽ జాలన్ స్పృశింపం గటా! ౧౦

ఉ. ఎంతగ నొచ్చునో యనుచు ఽ నేము మనంబుల వంతనొంది యా
వంతయు హాయిలేక నిను ఽ నారయుచుందుము సుమ్ము; నీవు ని
శ్చింతముగన్ వనిం దిరిగి ఽ చిత్రమయూఖుఁడు క్రుంకుచుండఁగాఁ
గుంతలముల్ వినీలరుచిఁ ఽ గోరి కనందగి చెల్వుమీఱఁగన్. ౧౧

ఉ. ఆనన మట్టె ధేనువులయంఘ్రిరజంబున బ్రుంగి పుష్పాదుల్
జానుగఁ గ్రమ్మ భృంగములసంగతి నొప్పుసరోరుహంబు నాఁ
గానఁబడంగ మా మదు లఖండముదంబును బొందునట్టు లిం
పైనగతుల్ చెలంగునటు ఽ లల్లన వత్తువు నల్లనయ్యరో. ౧౧ 1819

క. పలుమాఱు మోముఁ జూపుచుఁ, గొలుపుదు వామోద మట్టె ఽ గోపాల! మహా
ధులఁదోల సమర్థుఁడ వో, జలజాయతపత్రనేత్ర ఽ స్వాంతప్రియదా! ౧౨ 1820

చ. కొలిచిన శర్మదం బగుచుఁ ఽ గ్రూరమహాపదలందు నెంతయుం
దలఁపఁగ నర్హమై క్షితికిఁ ఽ దద్దయు భూషణమై చెలంగుచున్
జలరుహసూతి పూజలను ఽ జక్కఁగఁ జేయఁగనొప్పి మ్రొక్కన
య్యలకు నభీష్టరాజి నిడనర్హమునై తగునీపదాబ్జమున్. ౧౩ 1821

తే. మాయురస్థ్సలు లందుంచి ఽ మామకహృద
యార్తిఁ దొలఁగింపుమా; వీర! ఽ యమలనాద
ముఖరవేణువుచేఁ జక్క ఽ ముద్దిడఁ బడి
నట్టిదగు నీయధరసుధ ఽ యలరఁ గాదె. ౧౩ 1822

సీ. చక్రవర్తిత్వాదిజనితసుఖంబులయం దున్నప్రీతిని ఽ నట్టె మఱచు
నట్లొరించుచు ఽ నతిశయశోకనాశనచణంబయి తగి ఽ ఘనతరమగు
నాసక్తిఁ బుట్టించునదియయి తనరు నీయధరామృతంబు మా ఽ కాదరమున
నొసఁగుమా; పగలు నీవొప్పుగ వనమున కరుగునప్పుడు ప్రజమందు నున్న

తే. వారు నినుఁజూడఁజాలమి ఽ వనటఁ గుంది
క్షణము యుగమట్లు గడపుచుఁ ఽ గ్రమ్మఱ నది
యెట్టులో యస్తమయ మప్పు ఽ డీవు మరలి
రాఁ గుటిలకుంతలంబయి ఽ రమ్యమగుచు. ౧౪ 1823

క. సిరులన్ వెలయుచుఁ దగుసుం, దరతావకముఖము వారలతమిఁ గనుఁగొను న
త్తరుణమునఁ బత్మములు నం, తరాయముం గూర్ప దానఁ ఽ దహతమాపడుచున్.

క. ఇది యేమని చింతింతురు, కొదువపడకయుండఁ జూడఁగోరిన నడ్డం
బొదవించు పక్ష్మముల నిట్లదయతఁ బుట్టించిన విధి ౹ యతిజడుఁ డగుఁగా. ౧౪

క. చ్యుతిలేనివాఁడ వనియే, పతులం బుత్త్రులను వారిబంధువులను భ్రా
తృతతులఁ ! దక్కిన వారల, నతిక్రమించియె యొసంగునట్టి ప్రియమునన్. ౧౫

చ. మనమున కెంతొ హాయి తగుమాడ్కిఁ జెలంగెడు నీదు గానముల్
విని యతిమోహమందుటను ౹ వేగమ నీగతి యెంచి ధూర్తుఁడా!
కనుఁగొనవచ్చినార మిది ౹ కాదుకదా పగ లిట్టిరాత్రి నే
జనుఁడయినన్ నితంబినులఁ ౹ జాలును బొం డనువాఁడు గల్గునే. ౧౬ 1827

సీ. ఏకాంతమున నె నీవిట్టొనర్చినయల సంకేతమును మఱిస్వాంతరోగ
మును బెంచువాంఛను ౹ గనఁజేయు నీచూడ్కులను నవ్వుమోమును ౹ లక్ష్మికాట
పట్టయితగు నురోభాగంబు గాంచిన మా కెంతయోస్పృహ ౹ చేకురె మది
మోహ మొందెడు; నీదుపుట్టుక వ్రజవాసిజనుల కెల్లను దుఃఖజాల మడఁపఁ

ఆ. జాలుఁ జుమ్ము మఱియు ౹ సర్వప్రపంచమం
గళద మగును; గనుకఁ ౹ దలఁపులందు
నిన్నె గోరుమాకు ౹ నెఱి స్వజనహృదయ
వ్యాధిఁ బాపుమందు ౹ హరి! యొసఁగుము. ౧౭ 1828

క. ఆమందేదో యెఱుఁగుదు, వోమానితరూప! నీవె ౹ యూహించినచో;
గోమలతర యుష్మత్పద, తామరసము లాశ్రితాళి ౹ తాపహరంబుల్. ౧౮ 1829

చ. నిరుపమరూప ! యోవికచనీరజనేత్ర ! దయాసముద్రుఁడా!
గురుకఠినాస్మదీయకుచకుంభములన్ స్పృశియింప నొచ్చు నీ
చరణసరోజయుగ్మ మని ౹ చాల భయంబున మెల్లమెల్ల సుం
దరగతిఁదాల్తు మాయడుఁగుఁదమ్ములతో వని నీవు క్రుమ్మరన్. ౧౯ 1830

తే. కఠినసూక్ష్మపాషాణసంగతి నవెంత, నొచ్చునోయని మామదుల్ ౹ వెచ్చనూర్చు
చుండు నీవేకదా మాకునున్న జీవితంబు పేక్కేల మాటలు ౹ దైత్యదమన!

ము ప్ప ది రెం డ వ య ధ్యా య ము.

శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలకు దర్శనమిచ్చుట.

క. ఈపగిది నవ్వనంబున, గోపిక లాకృష్ణుపైని ౹ గూర్మిఁ దదీయ
వ్యాపారంబులఁ బాడుచు, వాపోవుచుఁ జూచుకోర్కి ౹ వర్ధిలంగన్. ౫ 1832

క. పలవించి రప్పు డాకాంతలకంఠరవంబు చారుతరమై చెలఁగెన్;
జలజాక్షుండును వారల, యలజడిమాన్పంగ సుస్మితాస్యాంబుజుఁ డై. ౧ 1833

క. పీతాంబరంబుఁ దాల్చి, చేతోభవమన్మథుఁ డని ౹ చెప్పందగు న
ట్లే తనువొప్పఁగ సుమమా, లాతతి ధరియించి కడువిలాసముమీఱన్. ౧౫

క. కనుపట్టె వారి మ్రోలను, గనకాంబరధారి ప్రీతిఁ గల్గించుచు వ
చ్చినఁ గాంచి గోపికామణు, లనూన ముత్ఫుల్లనేత్రలయి యత్తఱిసిన్. ౩౪ 1835

క. పోయినప్రాణంబులు రా, నేయనువునఁ దనువు లలరు నెట్టెఱ నట్లే
యాయంగన లొక్కుమ్మడి, నాయధిపుని మ్రోల నిల్చి రాశ్చర్యముగన్. ౩

చ. కనఁబడ కెట్లొ పోయి తము గాసిలఁ జేసిన యామనోహరుం
డనయము తార కోరు హరి యల్లన వచ్చి కనంబడంగ నా
వనితలలోన నొక్కతుక వాంఛలు తీరఁగఁ జిన్నికృష్ణు దో
ర్వనజము దోసిటం గొనియెఁ బంతము మీఱఁగ నెంతొ వేడుకన్. ౩౪ 1837

చ. లలనయొకర్తు వేగమె విలాసము మీఱఁగఁ జందనంపుఁజ
ర్చలఁదగు కృష్ణబాహువును జక్కఁగ మూఁపురమందుఁ జేర్చికొం
చలరె; మఱొక్కతన్వి వనమందు హరిప్రియయైన బృంద యి
మ్ములఁ బ్రతికుంజమందిడిన పూజ్యతరంబగు తమ్మలం బొగిన్. ౮ 1838

చ. హరి గ్రహియింప దానిఁ గొనె నంజలిఁ బట్టి; మఱొక్కలేమయున్
విరహమహార్తిఁ గుందుటను వేగమె శ్రీహరిపాదపంకజం
బురుతర తాపమార్పు ననునూహఁ జెలంగ సురోజపీఠమం
దు రమణు లెల్లరుం గనఁగఁ దోరపుభక్తిని దాల్చె నత్తఱిన్. ౯ 1839

సీ. కుటిలకుంతల యొకర్తు కుటిలభ్రుకుటియయి ప్రేమభరంబున నేమి తోఁప
కట్టె విహ్వలయయి యౌర! యిట్లొనరుపఁ దగునె యంచు వచింపఁ దలఁచినట్టు
లధరంబు గఱచి యాహరిఁ గొట్టఁగాఁ బూను చందంబునం గటాక్షముల నట్టె
నిగిడించె; మఱియొక్క నెలఁత మిన్నయు భక్తులా హరిపాదాబ్జ మాశ్రయించి

తే. కనుచుఁ దృప్తిని బొందని కరణిఁ దన్ము
ఖాంబుజము తెప్పపాటు లేనట్టి దృష్టు
లను గడుంద్రావియున్ మఱలను మహాశఁ
ద్రావుచుండెను గాంచ దింతయును దృప్తి. ౭ 1840

ఉ. మానినియొకర్తు దృగ్వివరమార్గమునన్ బరమేశుఁ గృష్ణునిన్
మానససీమఁ జొన్పి పరమప్రమదంబునఁ గౌఁగిలించికొం
చూనిన శ్రద్ధఁ బైఁ జనక యుండఁగఁ గన్నులు మూసి యోగిచం
దాన ముదంబుమగ్నయయి తాఁ బులకల్ మెయినిండఁగాఁ దగెన్. ౮ 1841

వ. ఇట్టు లాగోపికలా శ్రీకృష్ణునిం గాంచినంతనే పరమోత్సవ నిర్వృతలై మహానందంబు పైఁబొలయ విశ్వతైజసదశనున్న జీవులు సుషుప్తిసాక్షియగు ప్రాజ్ఞునిం గాంచుచందంబునను, బరమేశ్వరుం గాంచిన ముముక్షువులకరణిని, బ్రహ్మజ్ఞునిం గాంచినసంసారులభంగిని వియోగవ్యథం బాసి యుండి రంత. [illegible] 1842

క. వినుమవలివార్త వత్సా!, వనజాక్షుప్రీతిపాత్ర! । భగవంతుం డా
వనితలు విగతవ్యథలై, తనుఁ గూడియె కూరుచుండఁ । దదోద్యోగమునన్. ౯½

తే. పరమపురుషుండు సత్త్వాది।నిరుపమాన
శక్తులంగూడి యుండెడు । చందమునను
బూర్వమునకంటె మిక్కిలి । పొలుపుఁ గాంచె;
నంత వారలఁదోడ్కొని । యచ్యుతుండు. ౧౦ 1844

క. కాళిందీపులినమునకు, శ్రీలీలాస్పదుఁడు పోయెఁ । జెచ్చెఱ నచటం
జాలుగఁ బూచిన మొల్లలు, క్రాలెడుమందారములు ని।కామము తనరెన్. ౧౦½

క. ఆపూవులతావులతో, నేపారఁగ వీచుపవను । నెంతయుఁ బ్రీతి
వ్యాపారంబుల భృంగము, లాపోవనితృప్తి వ్రాలి । యమలధ్వనులన్. ౧౧

తే. ఒక్క మ్రొగిఁ జేయుచుండె న।ట్లొప్పుచున్న
యాశరత్కాలమందు శీ।తాంశువిమల
చంద్రికలు నిండఁ జీకట్లు । సమసి పోవఁ
బరమమంగళనిలయమై । పరఁగె నదియు. ౧౧½ 1847

క. స్రోతస్విని తన యలలను, చేతుల నెంతయును బ్రోఁగు।చేసిన సూక్ష్మం
బై తగు సైకత మచ్చోఁ, బ్రీతింగూర్చుచును మిగుల । వెలయుచునుండెన్. ౧౨

చ. పులినతలంబునందు నటఁ । బూవిలుకానియనుంగుఁదూపులై
యలరెడు నానితంబినులు । హర్షసముద్రునిఁ గృష్ణుఁ గాంచి యి
మ్ముల హృదయవ్యథల్ తొలఁగి।పోవఁగ నప్పరమాత్ముఁ జూచి ము
జ్జలనిధిఁదేలు వేదముల।చందముమీఱ నవాప్తకాములై. ౧౨½ 1849

క. సంతోషాంబుధిఁ దేలిరి;, వింతగ నాత్మలకుఁ జూడఁ । బ్రియబంధులెయా
కాంతున కాశ్రీకృష్ణున, కెంతయు సంతృప్తిమీఱ । నింతులు త్వరగన్. ౧౩

క. స్వోరోజకుంకుమాంకిత, చారుత రామూల్యమృదువ।సనముల తుదలన్
గోరిక నాసనమును జే,కూరిచి ధన్యతములైరి; । గోపాలకుఁడున్. ౧౩ 1851

సీ. యోగేశ్వరుల మాన।సోత్ఫుల్లపుండరీ।కాంతరమునఁ గల్పి।తాసనుఁడయి
యలరారు నీశ్వరుం । డాభగవంతుఁడు వనితాప్రకల్పి।తాసనవరమున
బలసి గోపికలెల్ల । వరుసఁ గూర్చుండి తన్న।ర్చింప లోకత్ర।యమునఁ గల్గు
లావణ్యమునకు నెల్లను దానె వసతియై తనరారునాకార।మున వెలింగె;

తే. వాంఛ లుల్లసిలన్ జేయు।వాసుదేవు
నచ్చటం గాంచి మందస్మి।తాంకురములఁ
గులుకు లీలేక్షణములఁ జె।న్నలరుబోమల
తోడ నాహరిఁ బూజించి । కూడియుండి. ౧౪½ 1852

క. సురుచిరకోమలహరిపద, సరసిజముల స్వాంకములను జక్కఁగ నిడికొం
చు రమణ మెల్లఁగఁ బిసుఁగుచుఁ, దరుణులు తొలుతన్ నుతించి తాపముఁబా
ఆ. సుంత కోపమూని సొగసుగఁ బల్కిరి; [యన్.
కోమలాంగ! ధరణిఁ గొందఱు తముఁ
గొలుచువారిఁ దమరు గొలుతురు; కొందఱు
కొలువకున్న వారిఁ గొలుతురు సుమ. 1854

1క. వినుమా యింకం గొందఱు, జనులు తముం గొల్చునట్టి జనులం గొల్వం
గనుఁ గాని జనుల నుభయుల, ననువొందఁగఁ గొల్వ రిందు నంతర మెదియో?
క. తెలుపుము మాకుం జక్కఁగ, జలజాక్షా! యేది సాధుసరణియొ యని యి
మ్ముల స్వాభిప్రాయంబుం, దెలుపఁగ నాలించి పలికె దేవవిభుండున్.
క. చెలులార! యొకరి నొక్కరు, కొలిచిన మఱి కొల్చువారు కొంకక స్వార్థం
బులఁ గోరువారలే యని, తలఁపం జనుఁ గాని వేఱుతలఁపం జనునే?
క. తమునొక్కరు సేవించిన, తమ రవ్వారలను గొల్వఁ దలఁచుట సుమన
స్త్వము గాదు దానఁ గన ధర్మము లేదు స్వకార్యమున నిరతియె కనఁబడున్.
క. పరులకు నుపకృతి యొనరిచి, పరమంబగు ధర్మమార్గపాలనము నొన
ర్చు రతియు నటఁ గనరా; దెవ్వరు స్వార్థము మాని పరులఁ బాలించుతమిన్.
క. కరుణ గలవారలగుచుఁ బితరు లాత్మభవులను బోలెఁ దమ్ముఁ గొలుచునా
తురతఁ గనని యట్టివారలఁ, బరమాదృతిఁ గొలుతు రట్టివారల కెల్లన్. 1860
సీ. నిరపవాదంబయి నెగడెడు ధర్మము సౌహృదమును గల్గుఁ జానలార!
సర్వభూతములందుఁ జక్కని భావంబు గలుగును; గొందఱు లలిని దమ్ముఁ
గొలిచినన్ వారిఁ గొలువరు వారికిఁ గొలువని వారలఁ గొలుతు రెట్లు?
వీరెల్ల నాలుగు విధముల విభజింపఁబడుదురు; జ్ఞానైకపరత నొప్ప
తే. నలరునట్టి యాత్మారాము లనియు భోగమందు నిచ్ఛయె లేకుండ నలరుపూర్ణ
కాము లనియుఁ గృతఘ్నులుఁ గఠినతములు, ననియు వారికిఁ బేరు లోకయతి
2మ. చెలులారా! యిఁక నాదుమాట వినుఁడీ చేఁ జిక్కి యర్థంబు సం [వలార.
చలనంబై చన దానిపైఁ గలతమిన్ స్వాంతంబు వేఱొక్కఁడుం
దలఁపంగానక యుండఁ దత్తఱిలుచున్ దైన్యంబు చూపట్ట వ
ర్తిలు నిస్స్వుం డన నన్నుఁ గొల్చు జనులన్ దీపించు ప్రేమంబునన్. 1862
క. నేనును గొలువ నదే లనఁ, గా నన్నే యంతరంబు గన్పడ నితమిన్

1 "భజతోఽను భజన్త్యేక ఏకఏతద్విపర్యయం, నోభయాంశ్చ భజన్త్యన్య ఏతన్నో బ్రూహి సాధుభోః" అని మూలము. 2 "నాహం తు సఖ్యో భజతోఽపి జన్తూన్ భజామ్యమీషామనువృత్తివృత్తయే, యథాఽధనో లబ్ధధనే వినష్టే తచ్చింతయాఽన్యన్నిభృతో న వేద" అని మూలము.

ధ్యానంబుచేయఁదగు నని, యే నేఁ గన్పడకయుందు § నిది తప్పెటులొ? ౨౦

క. కాదుకృతఘ్నత యిదియని,యే దలఁపఁగ వలయు మీఱరెలి త్తఱిఁ జెలులా
రా! బారుణవనమున నిట, నాదారిం దెలియ నెమ్మనములఁ దలఁచుచున్.

క. ఇది యుక్తమె యగు; మఱి యీ, యదియునయుక్తంబె యరయనగు; నని సుంతై
నఁ దలంపక లోకము ని,య్యది ధర్మమధర్మమనుచు § నరయమి శ్రుతులన్.౨౦౪

తే. మీరుపాటింప నందున § మేటిబంధు, జనుల దిగనాడినందున § ననుభజించు
నిష్ఠగలదని యెంచితి § నేను దాని, నరయఁ గనఁబడకుండితి § నని తలఁపుఁడు.

క. కొలుచుచునుంటిని మిమ్మని, తలపోయుఁడు ప్రీతిఁ గన్న § తరుణులు గానన్
గలఁడు ప్రియం బెద మీయం,దలఘుతరం బంచు నరసి § యపరాధముగన్.

క. మనముల నెన్నకుఁడీ యి,ట్లనుదితకపటప్రమోద § మంది ననుం గొ
ల్చినమీకు మిక్కుటం బనఁ, జను నుపకారంబుచేయఁ § జాలితినేనిన్. ౨౧౪

తే. సురలుజీవించునందాఁక § సొరిదిఁ జేయ, శక్యమేకాదు; విడువంగఁ § జాలనట్టి
సద్మశృంఖలముల వీడి § సాధుభక్తి, నన్నుఁ గొలువంగ వచ్చితి § రిన్నిశ నిటు.

తే. ఇట్టి మీయుపకృతికి నోయింతులార, మీసుశీలతయే యెన్న § మేటిప్రత్యు
పకృతియగు గేహశృంఖలా § ప్రతతి వదలి,పోవు మీకని పలికె శ్రీ § భూధవుండు.

ము ప్ప ది మూఁ డ వ య ధ్యా య ము.

రాసక్రీడ.

క. వనజాక్షుఁడు భగవంతుఁడు, మనములకున్ సొంపుగూర్చు § మాటలు పలుకన్
వినియుఁ దదంగస్పర్శం,బును గనియున్ విరహతాపమును బాసి రొగిన్. ౧

*[సీ. నానాజగంబుల § నర్తకుండునుబోలె నాడించుగోవిందుఁ § డాతరుణము
నందు రాసక్రీడ § నలరారఁగా నెంచెఁ బ్రకృతిసేఁ నర్తకి § పరమపురుషుఁ
డగు; సూత్రధారుఁ డీయర్థము దెలుపంగ నభినయించెడునదియగును రాస
మన నందు నర్తకీహర్షంబు చెలువొందఁ బరమేశ్వరుఁడు భక్తపాలకుండు

ఆ. సాక్షిమాత్రుఁడగుచు § నక్షిగోచరుఁడయి, వారిగూడియుండు § వరుస యిదియె
రాస మనెడుపేర § రంజిల్లు క్రీడకు, నీశు శక్తిగనుటె § యిందుఫలము.] 1872

క. తరువాతన్ గోపాలుఁడు, హరియు ననువ్రతలు నగుచు § నధికప్రీతిం
బరఁగుచు వర్తించెడు నా, తరుణీరత్నములఁగూడి § తత్పులినములన్. ౧౪

క. వరుసఁ బరస్పరవరకర, సరసిజములఁ బెనఁచికొనుచుఁ § జానలు కొల్వన్
నిరుపమరాసక్రీడా, పరతన్ మోదింపఁ దొడఁగె § భక్తులఁ దేల్పన్. ౨ 1874

* సకలవ్యాఖ్యానాభిప్రాయసార మిందుఁగలదు.

మ. వరుసన్ వారల మండలాకృతిగఁ జేయం బొప్పఁగా నిల్పి యి
ద్దర మధ్యంబునఁ దా నొకండుగ లసద్రూపంబునన్ నిల్చి యా
సరసీరుణ్ణయనాద్వయాంసముల హస్తద్వంద్వముల్ మోపి సుం
దరరాసోత్సవ సంప్రవృత్తి నడపెన్ । దామోదరుం డత్తఱిన్. 3 1875

*సీ. యోగేశ్వరుండయి । యొప్పునా శ్రీకృష్ణుఁ డత్యంతశక్తిఁ దానలరుచుంట
నాకామినీమణు । లత్తఱిఁ దమయొద్ద నిలుచుండి తమ్మె యిమ్ములను గౌఁగి
లించుకొనియె యుండు । నంచు నొక్కొక్కతె తలపోయునట్లుగఁ । దా నెసంగె;
నామహోత్సవదర్శనాసక్తమతులయి నిర్జరుల్ తమతమ । నీరజేక్షు

తే. ణలను గూడియె వ్యోమయానముల నెక్కి
యంబరంబున నెల్లెడ । నావరించి
యుండి; రంతట దుందుభు । లొక్కసారి
మొరసె సుమవృష్టి యెల్లెడఁ । గురిసె నంత. ర౪ 1876

క. పెను వేడుక గంధర్వులు, వనితాయుతులగుచుఁ గృష్ణుభవ్యయశంబుల్
మనముల నెసంగుభక్తిని, వినుతించిరి గేయములను । విస్తృతి గనఁగన్. ౫

చ. అనుపమ రాసమండలమునందుఁ జెలంగెడు నర్తనంబునన్
వనితలు తప్పియుండయిన । వారిజనేత్రుఁడుఁ బ్రీతిమీఱఁ దా
ల్చిన వరకంకణంబులును । జిత్రమనోహరనూపురాదులం
గనఁదగు కింకిణుల్ తుములకమ్రనినాదము లొప్పఁగాఁ దగెన్. ౬ 1878

మ. భగవంతుం డగు దేవకీసుతుఁడు తత్పద్మాక్షులంగూడి హై
మగరత్నంబుల యంతరంబున రుచుల్ । మైకొన్న నీలాఖ్యమై
సొగసుంగుల్కెడు రత్న మట్లు మిగులన్ । శోభిల్లె నాకాంతలున్
దగ భాసిల్లిరి తత్ప్రభాయుతి నితాంత స్ఫారతేజంబులన్. ౭ 1879

సీ. ఆ రాసవిహరణమందుఁ గృష్ణునిగూడి మానినీమణులెల్ల । మండలాకృ
తిని గృష్ణుచందంబునను బదన్యాసముల్ గనఁబడఁ జేయుచుఁ । గమ్రహస్తచ
ములను ద్రిప్పుచు స్మితంబుల నందములుగాఁగ భ్రూవిలాసముల నింపులఁగులుకు
నడుములు గదల స్తనంబులు పైఁటలోఁ జలియించుచుండ వస్త్రములతుదలు

ఆ. చెదరుచుండ గండసీమలఁ గుండల, కాంతు లొలయ వదనకంజములను
స్వేదబిందురాజి చెలఁగఁ గొమ్ముడులను, సడలకుండఁ గట్టి । సరభసమున. ర

క. మొలనూళ్లు వదలకుండఁగ, విలాసమొప్పన్ బిగించి । వెన్నునిచరితం
బులఁ బాడుచు జలధరమండలమున విద్యుల్లతాళినాఁ జిత్రముగన్. ర 1881

* "యంమస్యైరన్నభస్తావద్విమానశతసంకులం, దివౌకసాం సాదరాణా మౌత్సుక్యాపహృతాత్మనాం" అని మూలము.

క. లీలామానుషవిగ్రహుఁ, డై లలిఁ జెలువారు కృష్ణునంతరమున వా
రోలి వెలింగిరి; తరుణీ, జాలము లటు మోదమున నోసంగుచు మిగులన్. ౮

క. నానావిధ రాగంబుల,చే నెంతయు గళములు విలసిల్లఁగ నాట్యం
బూని యొనరించుచుఁ హరి, మానితతనుసంగతిఁ బ్రమద మొప్పారన్. ౮౫

క. ఎలుఁగెత్తి పాడి; రాపా,టలగంధుల నాద మే కడంగి జగమ్ముఁ
విలసిల్లి యావరించెను, గలకంఠి యొకర్తు కృష్ణకలనాదముతోన్. ౯ 1884

క. తనగళనాదము తోడయి, కనఁబడఁగాఁ బాడఁదొడఁగి కంజాక్షుఁడు మే
లని పలుమఱు పొగడఁగ నా,తనిస్వరములతోడఁ గలియఁదలఁపనిరీతిన్. ౯౫

తే. షడ్జమాదిగఁ గల్గిన స్వరవిభేద
ములను ధ్రువతాళసంయోగమునను జక్కఁ
బాడె నాపాట కెంతయుఁ బ్రమద మొదవ
గారవించె శ్రీకృష్ణుఁ డౌరౌర! యనుచు. ౧౦ 1886

చ. సురుచిరగాత్రి యొక్కొతుక సొంపుగ రాసవిహారమగ్నయై
కరము పరిశ్రమంబుగని కంకణముల్ చలియింపఁ గొమ్ముడిఁ
బెరసినమల్లికాకుసుమబృందము వీడఁగ బార్శ్వమందు ను
న్నరమణు మూఁపురంబుపయి నైజకరం బమరించి నిల్చెఁ దాన్. ౧౧ 1887

చ. కలువలవాసనల్ మిగుల గంధపుఁబూఁతలఁ జెల్వమించు దో
ర్జలజముఁ గృష్ణుఁ డొక్కవ్రజసారసనేత్ర భుజంబుఁ జేర్పఁగా
నెలమిని మూరుకొంచు నలయింతి శరీరము హృష్టరోమమై
వెలయఁగ ముద్దుపెట్టుకొనె వెన్నుఁడు తన్ను బహూకరింపఁగన్ ౧౨ 1888

చ. అతివయొకర్తు నర్తనమునందుఁ జలించెడుకుండలంబులఁ
బ్రతి యరయంగలేని ఛవిపర్వఁగ గండయుగంబు వింతయా
కృతి గనఁ గృష్ణుగండమున నెంతయు నేర్పునఁ జేర్చి దాన స
మ్మతి విడియం బొసంగి బహుమానముఁ జూపెను నందబాలుఁడున్. ౧౩ 1889

ఆ. రమణియోర్తు నూపురములు కాంచీదామ
కింకిణులు ధ్వనింపఁ బొంకముగను
నాడి పాడి యలసి యటనున్న శుభహరి
హస్తపంకజ మెద నదుముకొనియె. ౧౪ 1890

సీ. తక్కినగోపికల్ మిక్కిలిప్రీతుఁడై సిరి కొక్కటికె మనోహరుఁడు నగుచు
నచ్యుతుండయితగు నాహరిఁ గాంతునిగఁ బడసి తత్కమ్రకరసరోభ
వాలింగితగ్రీవలయి కృష్ణుచరితముల్ పాడుచు నర్తనపరత మిగుల
విహరించి; రత్తటి వెలఁదిమిన్నలు కర్ణములయందుఁ జెలువంబు గులుకనునిచి

గొనిన యుత్పలములు కుటిలాలకవిలాస మమరుకపోలముల్ చెమటబిందు
వులును మోములకు సుజ్జ్వలతరశ్రీలఁగూర్పంగఁ గంకణనూపురములు సూక్ష్మ
కింకిణీజాలమ్ముఁ బొంకముగా ధ్వనుల్ గలిగించుచున్ వాద్యములయి చెలఁగ
ఝంకారములుసేయు షట్పదములు గాయకులుగాఁగ రాసగోష్ఠులను గేశ

తే. పాశములనుండి మృదులపుష్పస్రజములు
జాఱుచుండంగ భగవంతు సారసాక్షుఁ
గలిసి నృత్యంబు చేసి రక్కరణి శ్రీని
కేతనుఁడు భగవంతుఁ డాకృష్ణుఁ డపుడు. ౧౬ 1891

చ. వనితలఁ గౌఁగిలింతలను బాహులతాగ్రహణంబులన్ మనో
జ్ఞనయనవీక్షణంబులను సాధువిలాసములన్ బ్రమోదసం
జనకములైన హాసములఁ జక్కఁగఁ దేల్చుచు నర్భకుం డొగిం
దనప్రతిబింబముం గనుచుఁ దా విహరించుగతిం జెలంగుచున్. ౧౭ 1892

తే. కరముహర్షించె స్వీయాత్మకలగు టరసి, భామినులు కృష్ణునంగ సంస్పర్శములను
బరవశములయి యింద్రియోత్కరము లొప్పఁ, బ్రమదవారినిధిం దేలి రమల [గతుల.

చ. పరవశలౌట మాల్యములు భాసురరత్నకలాపముల్ మనో
హరతరనృత్యహేతువున నల్లన జాఱుచునున్నఁ జక్కఁజే
యురతిని బూనరైరి కురు లొయ్యన వీడఁగ నీవిబంధముల్
గురుకుచపట్టికల్ మృదుదుకూలములున్ సడలంగ నత్తఱిన్. ౧౮ 1894

క. వానిం జక్కంబఱుపం, బూనరు వారించుకేని బుద్ధులు హరియం
దే నిల్చియుండుటన్ మఱి, శ్రీనిలయునిలీలలఁ గని చెందినవేడ్కన్. ౧౯

*క. సురవర్త్మమునఁ జెలంగు ఖచరకాంతలు మోహపరవశతఁ గాంచిరి ని
ర్భరవాంఛ లార్తిఁ గూర్పఁగ, సరసిజరిపుఁ డితరఖేటసంయుక్తుం డై. ౨౦ 1896

తే. విస్మితుండయ్యె; నత్తఱి విష్ణుమూర్తి, గోపికలసంఖ్య యెంతో స్వరూపమంత
సంఖ్య నమరంగఁజేసి స్వశక్తి వెలయఁ, గడు విలాసముమీఱ నొక్కమగు నట్లు.

తే. వారితోడ నాత్మారాముఁ డై రమేశుఁ,డై యచింత్యవిభూతియు నై తనరియు
విహరణముసల్పె; నత్తఱి వెలఁదు లెల్ల, రతివిహారమ్మునం బరిశ్రాంత లగుట.

క. కనుఁగొని శ్రీకృష్ణుం డా, వనితల నెమ్మోములను స్వభావముగఁ గృపా
వనరాశిగాన సుఖము నె, గనఁజేసెడు నాత్మహస్తకంజమునఁ దగన్. ౨౧ 1899

క. శ్రమజనిత ఘర్మకణములు, తమంతనే మార్పనొందఁ దగువిధముననే
నిమురుచుఁ దనహృదయమునం, దమరినప్రేమమును జూపె నాగోపికలున్.

సీ. పరమేశ్వరుని చారుకరరుహస్పర్శనముల వెల్లివిరియు ప్రమోద మొప్పఁ

* "కామార్థితాశ్శశాంకశ్చ సగణోవిస్మితోఽభవత్" అని మూలము.

గనకకుండలరోచు లనుపమానాలకద్యుతిసంపదలు పర్వ నుతికిఁదగిన
గండభాగముల ప్రకాశంబునఁ సుధాయితహాససంయుత దృగ్విత్తతిని
హరికిఁ బ్రమోదంబు నలవరంచుచుఁ దదుద్గీతములం బాడి రాతరుణుల

తే. యంగసంగమ సమ్మిర్ది తాకృతియయి, వారివక్షోజకుంకుమ సారరంజి
తమయియొప్పెడుపుష్పహారమును దగిలి,గండుతుమ్మెద పిండుఝంకారములను.

[1]క. వరుసఁజెలంగఁగఁ జేయుచు, నరిగెను గంధర్వనాథు లట్టులు పరమే
శ్వరుఁడును గ్రీడాయాసముఁ, దరుణులతోఁ బాపుకొనఁగఁ దలఁచి జవమునన్.

[2]క. కరిణీసంఘముతోఁ జను, కరివరువలె జనులవాడు కలఁ గైకొనకే
యరిగెను జలములఁ దమిని వి,హరణము సలుపంగఁ దానె యఖిలం బయ్యున్.

జలక్రీడలు.

వ. సుందరమందగమనంబున గజేంద్రలీలల ననుకరించుచు నమ్మడువునం బ్రవేశించి
యమ్మత్తకాశినులు మోదమానమానసలై యున్మత్తకరేణుకలచందంబునఁ బకపక
నవ్వుచుఁ బరిహాసము లొనరించుచుఁ బ్రేమోత్కంఠితలై తనపయిఁ జలంబులం
జల్లిన వెల్లివిరియుమోదంబున వారిపయిఁ దాను సలిలంబులం జల్లుచు, నంబ
రంబున విమానరాజంబులందుండి విబుధరాజులు పుష్పవృష్టిం గురియించి విను
తింపం బ్రమోదించుచు, నంతఁ జెంతనున్న యుపవనంబునం గలపూవులయు
హ్రదంబునంగల కలువపూవులయుఁ బరిమళంబులు తమయందుఁ బర్వ గంధ
వహనామంబు సార్థకంబుగా నల్లనల్లన వీచు సమీరకిశోరంబులు తమపైఁ
బొలయ నానందించుచు, నాపూవుంబోఁడులును దేంట్లును బిండుగాఁ జేరిరాఁగ
గంధగజేంద్రంబు కరేణువిసరంబుతోఁ జరించుచందంబున నాశ్రీకృష్ణుం డందుఁ
జరించుచుండె నంత. ౨౫ 1904

క. సూనృతసంకల్పుం డగు, శ్రీనిలయుఁడు స్వానురక్తిఁ జెందిన స్త్రీసం
తానము తన్నుం గొల్వం,గా నెలమిఁ దదీయసాధు కాలజ సుఖముల్. ౨౫౪

[3]ఆ. కావ్యవర్ణితములుగాఁ దగురసములు, గలిగి వెలయు తన్నిశలను వారిఁ
గలిసి తిరిగియును విగతరతిరసుఁడయి, నిర్జితేంద్రియుఁడయి నెగడుచుండె.

క. అని శుకయోగి వచించిన, వినిన పరీక్షిత్తు మిగుల వేడుకఁ బ్రశ్నిం
చెను యోగివర్య! ధర్మం,బును నిల్ప నధర్మము నిలఁ బూన్కి నడంపన్. ౨౬౪

క. తనయంశముతో మేదిని, జనియించినవాఁడుగాదె జగదీశుం డ

---

1 "గంధర్వపాళిభిరనుద్రుతఆవిశద్వాః" అని మూలము. "గంధర్వపాఃగంధర్వపతయఇవ" అని వ్యాఖ్య. 2 "ఇభరాడివభిన్నసేతుః" అని మూలము. "స్వయంచాతిక్రాంతలోక వేదమర్యాదః" అని వ్యాఖ్య. 3 "ఆత్మన్యవరుద్ధసౌరతః" అని మూలము. "ఆత్మన్యేవావరుద్ధస్సౌరతశ్చరమధాతుసతు స్ఖలితో యస్యేతి కామజయోక్తిః" అని వ్యాఖ్య.

వ్వనజాక్షుఁడు ధర్మంబున, కును దగుమర్యాద లెవియొ కోరిక వానిన్. ౨౬
క. తానె యనుష్ఠించుచు నొగి, మానవులకుఁ దెల్పుచును సమస్తవిధముల్
వానిని గాపాడుచు న,జ్ఞానులఁ దూలించుచుండఁ జనుఁగాదె మునీ! ౨౬౪
క. ధరణీవిబుధేంద్రా! యిపు, డరయఁగ ధర్మమునడంప ననువయి తగునా
చరణముగాదే యిదియుం, బరదారలనుఁ స్పృశింపఁ బొల్పడు వెల్లన్. ౨౮
ఆ. దాని నాచరించెఁ దగునని యడియెట్లు, మంచి దనఁగఁ దగును మౌనివర్య!
యాప్తకాముఁడయ్యు నతినిందితమగు కా,ర్యము నొనర్చె నేమి యాశయంబొ.
తే. సువ్రతా! మాకుఁ గల్గినచొప్పుఁ దెలియ, నట్టియీసంశయంబు నిశ్చయ్యదనునఁబొడ
వడఁగఁ జేయుము నా విని యమ్మహాత్ముఁ,డతని సందేహమును బాప నాత్మ నెంచి.
చ. విను మని యిట్లుపల్కెఁ బృథివీవర! యీశ్వరులైనవారి యం
దనయము సాహసంబు గనవచ్చెడు ధర్మవిధిప్రకాండముల్
మనములఁ దోఁచినట్లు లనుమానము లేక యొనర్చుచుండుటల్
గనఁబడు నట్టులయ్యును; నికామము తేజముగల్గి యుండుటన్. ౨౯౪ 1913
క. అనలుం డెల్లపదార్థము,లను భక్షించియును నుజ్జ్వలంబగు తేజం
బునఁ గొఱఁత గాంచనట్టులె, ఘను లద్దానిన యఘంబుఁ గాంచరు సుమ్మా! ౩౦
సీ. ఈశ్వరుల్ చేసిరే యేమొనర్చిన నేమి యంచు ననీశ్వరుఁ డైసతంబు
శాస్త్రవశ్యుఁడు నగుజనుఁ డొకప్పుడునైన నట్టి కార్యమ్ముల నాత్మయందు
నైనఁ జేయఁగరాదు మానక చేసినఁ జెడిపోవుఁజుము మునుక్షీరవార్ధి
హాలాహలము పుట్ట నద్దాని నీశుండు భక్షించెనని లాఁతివాఁడు తినిన
తే. వెంటనె నశించుఁగాదె; యోవిమలచరిత!
యట్టులైన సదాచార మనఁగ నెట్టి
దట్టిదానికిఁ బ్రామాణ్య మెట్టుగల్గు
ననుచు శంకింతువేమొకో వినుము శ్రద్ధ. ౩౧ 1915
క. జనవర! యీశ్వరు లగుచుం, దనరుచునే కర్మవశ్యతం గనని ఘనుల్
మనములఁ దలంచి చెప్పు వ,చనములు సత్యంబులె యగు సతత మ్మవనిన్. ౩౧౪
ఆ. వారివాక్యములకును వారియాచారమే
యది పొసంగియుండు; నదె ప్రమాణ;
మట్టిదానిఁ గొనఁగ నగుఁ గాని యన్నియా
చారములను గొనఁగఁ జన దెవరికి. ౩౨ 1917
క. మతిమంతుఁడయిన నీశవి, హితవాగనుకూల మగుచు నెసఁగెడు నెదియా
హితచరితమునె గొనందగు, హితమగు నద్దానిచేత నెంతయు రాజా! ౩౨౪
క. ఏయది వారల వాక్యన, కే యవిరుద్ధంబుగాక యే చేయఁగ నా

నాయాచారముఁ గొనఁ దగ,దో యవనీనాథ! యెట్టి । యుద్యమమందున్. ౩౩

సీ. *అధిక తేజోవంతు।లై నిరహంకారు లగు వారు విధిఁజేయు।నట్టికృతిని
నొక్కయర్థముగల్గ । దొప్పునిరీతిగా నాచరింప ననర్థ । మావహిల్ల
రమరమానవతిర్య । గాదిభూతాళికిఁ దా నియామకుఁడయి । తనరుచున్న
జగదీశ్వరునకుఁ గు।శలకర్మమున సుఖ మకు।శలకర్మము।నందు దుఃఖ

ఆ. మొదవు ననుచుఁ జెప్పు । టొప్పునే; యే దేవు
పాదకమలరజము । భక్తిఁ గొలిచి
నిత్యతృప్తు లగుచు।నెగడి మునుల్ మోహ
మొగిని బాసి స్వేచ్ఛఁ । దగుచునుంద్రు. ౩౪ 1920

క. ఘనయోగమహిమమునఁ గ,ర్మనిచయబంధములఁ బాసి । మహితసుఖంబుం
గనుదురుగాదే; మానవ,తను వాత్మవిలాసముననె । తాల్చిన హరికిన్. ౩౫

ఆ. కర్మబంధ మెట్లు । గలుగు? నవాప్తకా
ముఁడగు హరికిఁ బరుల।మోహనాంగు
లను గ్రహింపఁ జనునె । యనుచుఁ బ్రశ్నించితి
వట్టిగోపికలకు । నరసి చూడ. ౩౬ 1922

క. వారలపతులకు మఱియున్, ధారుణిఁ జూపట్టుభూత।తతులకు నెల్లన్
వారిజనేత్రుఁడు లోపల, నారూఢిగనుండి తా ని।యామకుఁ డగుచున్. ౩౭

క. అలరెడు సర్వాధ్యక్షుం, డిల లీలార్థంబు దేహ।మెత్తెను గానం
గలుగదు మోహము తగుక్రీ,డలఁ దేలెడు నుచిత మది క।డంకం గనినన్. ౩౮

ఆ. హరి యవాప్తకాముఁ । డంటివి; క్రీడాది
కమ్ము లతనికేల । నిమ్మహి నని
యడఁగఁ దలఁతువేమొ । యఖిలభూతానుగ్ర
హార్థమయియె మాన।వాకృతిఁ గని. ౩౯ 1925

క. తదుచితములైన క్రీడలఁ, బొదలుచుఁ దా నుండు వానిఁ।బొందుగ విని స
మ్మోదమున భక్తిని గొంతురు, సదమలమతు లట్టులౌటఁ । జన దఘ మనఁగన్.

సీ. వ్రజమున నుండెడు।వారెల్ల నమ్మహాపురుషుని మాయాభి।భూతు లగుచు
గోపాలకులు తమ।కువలయనేత్రలు కృష్ణుపజ్జకు నేగి । యొలమినుండు
టెఱుఁగక తమకడ।నే యుండినట్టులు భావించి రందున । వారిజాక్షు
నం దపరాధంబు । నావహింపఁగఁ జేయరైరి; బ్రాహ్మముహూర్త । మంతరాఁగ

---

* "కిముతాఖిలసత్త్వానాం తిర్యఙ్మర్త్యదివౌకసాం, ఈశితుశ్చేశితవ్యానాంకుశలాకుశలాన్వయః" అని మూలము. దీనిసారమే యిందుఁగలదు.

తే. వారి ననుమోదితలఁ జేసి । వాసుదేవుఁ
డరుగుఁ డని యాజ్ఞ చేయ నా యమలరూపు
నందె యత్యధిక ప్రీతి । యావహిల్లు
వారు గాన ననిచ్చ జేరూరియుంట. ౩౭ 1927

క. చని రాత్మగేహముల కా, వనజాక్షునియాజ్ఞ నెల్లో । వ్రజనారీర
త్ననిచయముగూడి శ్రీహరి, యొనరించిన రాసకేళి । నొప్పెదు శ్రద్ధన్. ౩౮

క. పురుషుం డెవ్వఁడు వినునో, యొరులకు వినిపించునో మహాోద్యమమున న
క్కరణిని వర్ణించునో యా,పురుషుఁడు పరభక్తిగలిగి । పొలుచుం జుమ్మీ! ౩౯

ఆ. నిర్జితేంద్రియుఁడయి । నిర్గతహృదయరో
గాజ్ఞతం జెలంగి । హరివలె సక
లసుఖములను బొంది । లలిఁ గామములఁ బాయు
భూమిపాలజలధి । పూర్ణచంద్ర! ౪౦ 1930

ముప్పదినాల్గవయధ్యాయము.

సుదర్శనగంధర్వశాపమోక్షము.

ఉ. *అంతట నొక్కనాఁడు తుహినాద్రిసుతాధవు యాత్ర కేగఁగా
నెంతయుఁ గౌతుకంబొలయ । నెద్దులఁబూన్చిన బండ్లనెక్కి యా
చెంతను జూడఁగాఁ బడి ప్రసిద్ధమునై తగునంబికావనం
బంతటఁ జొచ్చి రా వ్రజమునందు వసించెడు గోపకుల్ త్వరన్. ౧ 1931

క. వనమున నందు సరస్వతి, యనఁబడునది యొప్పు మున్ని । యందుఁ బశుపతిఁ
ఘనులోకవిభుని నంబిక, ననుపమగంధాదికముల । నర్చించి విధిన్. ౨ 1932

క. పరమంబగు భక్తిని నీ,శ్వరు ప్రీతిం గోరి యది పొసంగఁగ ధేనూ
త్కరము హిరణ్య మమూల్యాం,బరముల దేనియల విప్రవర్యుల కెలమిన్. ౩

తే. ఆదరంబున మధురతరాన్నము నిడి
నందుఁ డాదిగఁ దగుగోపనాయకు లట
వ్రతమునఁ నియతిం దగ । భక్తి నాఁటి
రేయి నీరానియే యుండిరి నదిచెంత. ౪ 1934

చ. వనమున నంబికాఖ్యమున । వర్ధిలు నొక్కభుజంగవర్య మం
దు నిదురఁ బోవు నందవిభుఁ । దోయజనేత్రునితండ్రి నాఁకటఁ
మనముకలంగ వచ్చి యనుమానము లేకయె పట్టుకొంచు మ్రిం
గను జతనంబు పూనె; సహి । క్రన్నన నాఁకట మ్రింగుచుండఁగన్. ౫ 1935

* “అనోభి రనడుద్యుక్తైః ప్రయయుం స్తేంబికావనమ్” అని మూలము.

ఉ. చిత్తము తత్తఱిల్ల వగఁ జేతఁ గుమారక! కృష్ణ! కృష్ణ! న
న్నిత్తఱిఁ బెద్దత్రాఁచు గ్రసియించెడుఁ జుమ్ము ప్రపన్ను నన్ను నీ
యుత్తలపాటు నొందనటు లొయ్యనఁ జేయు మటంచుఁ గోపకుల్
తత్తఱమందఁ గూయిడె సదాత్తగళస్వన మొప్పునట్లుగన్. ౬ 1936

చ. త్వరపడి లేచి యావ్రజనివాసులు సర్వము మ్రింగుచుండ నా
తురపడు నందుఁ గాంచి వగతోఁ గొఱవుల్ ధరియించి భూరిభీ
కరభుజగంబుఁ గొట్టి రిటు గాఢతరాహత మయ్యు నాగమా
తరుణమునందు నించుకయుఁ దత్తఱమందక మ్రింగుచుండఁగన్. ౭౫ 1937

చ. జనకుని యార్తి దా నెఱిఁగి చయ్యన వచ్చి మురాంతకుండు దే
వనికరపూజ్యమానమయి భాసిలు కోమలపాదపంకజం
బున స్పృశియించె; నత్తఱిని భూరిభుజంగమ మప్పరేశుపా
వనపదపంకజాత మటు వర్ష్మమునన్ స్పృశియింప వేగమే. ౮౫ 1938

చ. తనదగు పూర్వదుష్కృతనితాంతఫలం బగుసర్పరూప మొ
య్యన విడనాడి దేవనికరార్చితమౌ తనపూర్వరూపముం
గనియె; హిరణ్యమాలికలఁ గ్రాలుచుఁ దేజము రూపమొంది న
ట్లనుపమమై కనంబడెడు నాకృతితోఁ దగి భక్తిమీఱఁగన్. ౯౫ 1939

క. తనఘనచరణాబ్జంబులకును వందన మాచరించి కోరికఁ దనమ్రో
లను నిల్చియున్న పూరుషుఁ, గని యప్పురుషోత్తముండు కరుణం బలికెన్.

ఉ. ఎవ్వఁడవీవు? తేజమున నిట్లు వెలింగెదు; సాధుదర్శనా!
యెవ్విధి నిట్టికుత్సితమయే యగురూపము గల్గె నిన్ను ము
న్నెవ్వఁడొ యిట్టినీచగతి నివ్వని బొందఁగఁజేసె జెప్పుమా
యవ్విధ మెల్లఁ దేటపడ నంచు ముకుందుఁడు ప్రశ్న చేయఁగన్. ౧౧ 1941

మ. విని యాసర్వతనుండు పల్కె వినుమా విద్యాధరుండన్ సుద
ర్శననామంబున బిల్వఁగాఁబడుదు నే ద్రవ్యంబుఁ జక్కందనం
బును గల్గన్ రహిమించువాఁడ నగుదున్ భూతేశ! నే నొక్కనాఁ
డనుమోదంబున వ్యోమయానమున నొయ్యారంబుగాఁ బోవుచున్. ౧౨ 1942

చ. మనము దిశాళిఁ గాంచ నసమానముదంబును బొందియుండుటం
జనుచు సురూపసంపదకు సంతస మందుచు గర్వ మూనుచున్
వనమునఁ గుత్సితాకృతు లవారితయోగయతాత్ములన్ దపో
ధనులు మహాంగిరఃకులవతంసులునైన మునీంద్రులన్ విభూ! ౧౨౫ 1943

క. పరికించి బుద్ధిలేమిని, బరిహాసము చేసినాఁడఁ బాపమ్మదియే
సరసిజనేత్రా! వారలఁ, బురికొలిపెన్ దాన వారు భూరిక్రుధచేన్. ౧౩

క. ఉరగాకృతి దీనిని గని, ధర నుండు మటంచుఁ బల్కి తన్మౌనులు నా
యురుతరపాపఫలంబును, బరిపూర్తిం గాంచఁజేయఁ బొల్పడిరి హరీ! ౧౩

క. ఆకరుణాత్ములు నన్నపు, డీకరణి శపించు టరయ నెలమి న్నను నీ
శ్రీకలితపాదపద్మము, లీకాంతారమునఁ జూడనే చేసిరిగా. ౧౩౪ 1946

క. ఇదివారి యనుగ్రహమే, సదయా! యక్కారణమున సకలేశ్వరతన్
బొదలెడు లోకగురున్ నిను, ముదమారఁగఁ గంటి దేవమునివరవినుతా! ౧౮

క. చరణమ్మున స్పృశియించితి, పురుకరుణన్ దాన నాయఘోత్కర మెల్లన్
బరుగెత్తె నెచ్చటికొ భీ,కరశాపము వాసె నింతకంటె ధరణిలోన్. ౧౮ 1948

క. కలదె శుభంబన సంసృతి, జలనిధికిన్ వెఱచి నీదుశరణముఁ గను వా
రలభీతి మాన్పు నిన్నో, జలజాక్షా! వేఁడువాఁడఁ జనఁగ ననుజ్ఞన్. ౧౮౪ 1949

తే. విగతశాపుఁడనైతి నీవిమలకరుణ!, నోమహాయోగిభూషణ! యోమహాత్మ!
యోమహాపురుషా! సజ్జనామయహర!, సర్వలోకేశ్వరా! మహేశ్వర! సురేశ!

క. నిను శరణు వేఁడితిని నేఁ, జనువాఁడన్ సెలవొసంగఁ జను నచ్యుత! ని
న్నును గంటి బ్రహ్మశాపం,బును బాయఁగఁ గంటిని ముదమును బొడఁగంటిన్.

చ. అరయఁగ నిద్ది చిత్రమగు నయ్య? పరాత్పర! నీదునామ మా
దరమున నుచ్చరించెడు నతం డొగిఁ దన్నును శ్రోతలన్ ద్వరం
బరమపవిత్రతం గనెడుభంగి నొనర్చు నటన్న నింక నీ
చరణము సోఁక నల్పతరశాపవిముక్తిని గాంచు టబ్రమే. ౧౬ 1952

క. అని వేఁడి సుదర్శనుఁ డా, వనజాక్షు ననుజ్ఞ నొంది వలగొని ప్రణతిం
బొనరించి దేవలోకం,బునకుం జనె నందగోపభూపతి యంతన్. ౧౭౪ 1953

క. ఆపద్విముక్తిఁ గాంచెను, గోపవరుల్ పరమపురుషకుంజరుఁ డగునా
శ్రీపతి యాత్మవిభూతిన్, బ్రాపించిన మేలుగాంచి బహుభంగులుగన్ ౧౮

ఆ. విస్మయంబు నొంది వే నియమంబు స,మాప్తి నొందఁజేసి మాననీయ
హరిచరిత్రముల మహాదృతిఁ బాడుచు, మందఁ జేరఁజనిరి మరలి యంత. ౧౯

శంఖచూడుని హరి వధించుట.

క. అతిచిత్రవిక్రములు శ్రీ, పతియును బలదేవుఁ డొకక్షపన్ వనసీమన్
జతనమ్మున విహరించిరి, శతపత్త్రేక్షణల నడుమ సంతస మలరన్. ౨౦ 1956

సీ. సాధ్వలంకృతులయి చందనచర్చలఁ దగి పుష్పహారముల్ సొగసు మిగుల
వింతకాంతిని గూర్ప విమలాంబరంబుల ధరియించి సహజ మోదమున వెలయు
పడఁతులు తమవగు పౌరుషమ్ములఁ బాడ వింతసంతోషంబు వెలయ విహర
ణము సల్పి; రత్తరుణమునఁ జంద్రుండు నక్షత్రము లుదయింపఁ జారుమల్లి
తే. కాపరిమళమత్తభృంగములు ముసరఁ, గలువపూవుల తావుల వెలసి పిల్ల
వాయువులు వీచుచుండఁగ భవ్యరీతి,నలరు రాత్రిముఖంబు వారలు పొగడుచు.

క. స్వరమండలమూర్ఛిత మొక,పరిగాఁ గల్పింపఁగా నిఽబద్ధముగామిర్
ధర నెవరికే నశక్యం, బరయఁగ నట్టైన నాసఽహజు లద్దానిన్. ౨౨ 1958

క ఒకపర్యాయమె శాస్త్రో,క్తకలితముగ సుందరముగ ఽ దివ్యులు మెచ్చర్
సకలప్రాణులకుం జి,త్తకర్ణసంతోషదముగఁ ఽ దత్పరమతు లై. ౨౩ 1959

తే. ఒనరఁ గల్పించుచుం బాడి ఽ రువిదమిన్న, లామనోహరగీతము ఽ లాలకించి [డు
మూర్ఛ మునుఁగుచుఁగట్టినఽపుట్టములును, జాఱుచున్నను దెలియంగఽజాల కపు

క. కురులగుమినుండి పుష్పము, లురులుచు నుండిన నెఱుంగఽకుండిరి తనువుల్
పరమేశు లిట్లు స్వేచ్ఛగఁ, దిరుగుచు మత్తిల్లినట్లు ఽ దీపించుతమిన్. ౨౪ 1961

క. వనమున విహరింపం గని, ధనదానుచరుండు మిగుల ఽ దర్పోద్ధతుఁ డం
చును గీ,ర్తిగన్నకుమతియుఁ, జనుదెంచెను శంఖచూడఽసంజ్ఞుఁ డచటికిన్. ౨౫

క. హరిబలదేవులు తమకుం, బరిపాలకులుగ నెసంగు ఽ వనితామణు లా
తురతం బొందుచుఁ గూయిడ, నిరువురు సోదరులు కనుచుఽనే యుండంగన్. ౨౬

క. కొనిపోయె నుత్తరపు ది,క్కునకుర్ బలవంతముగను ఽ గోపాలవరుల్
వనితలు కృష్ణా! రామా!, యని బెబ్బులిబారిఁబడిన ఽ యావులపోల్కిన్. ౨౬

క. తముఁ బిల్చుచు వగచుచుఁ బో,వ మదుల్ కరుణాబ్ధిమున్నఁ ఽ బరువెత్తిరి; సా
లమహీరుహవరములు హ,స్తములం గనుపట్ట సాధ్వఽసము పోవంగన్. ౨౭

క. ఇఁక భయపడకుం డనివా,రికి నభయ మొసంగుచుర్ ధఽరిత్రియు నదరర్
నకపటుని గుహ్యకాధము, నొకపర్వున నెదిగిరి జవఽమొప్పం జనఁగన్. ౨౮

చ. బలమునఁ బొల్చి సోదరులు ఽ పర్వునఁ గాలుఁడు మృత్యువుర్ బలేర్
దలఁపడరాఁగఁ జూచి మదిఁ ఽ దద్దయు సాధ్వస మావరింప నా
జలరుహనేత్రలర్ వదలి ఽ చక్రిని రామునిఁ గావఁ డింక న
న్నెలమిని మాన్యులార! యనుఽనిట్టి యుపాయ మెఱుంగఁ జాలకే. ౨౯ 1967

చ. బ్రతుకునుగోరియే పరుగుఽవాఱెను; వానిశిరోమణిర్ గొనర్
మతిఁ దలపోసి శ్రీహరి యఽమానుషరూపుఁడు వాఁడుపోవు న
ట్లతిజవ మొప్పఁ బర్విడె మఽహాత్ముఁడు రాముఁడు స్త్రీజనంబుగా
చుతమిని నిల్చె నందె; కడుఽఘోరత నవ్విభుఁ డాదురాత్మకున్. ౩౦ 1968

మ. అవిదూరంబునఁ దారసిల్లి నిలుమా ఽ యం చుగ్రతం బల్కి ము
ష్టివిఘాతంబున శంఖచూడుని మహాఽశీర్షంబు భంజించి స
చ్ఛవిరాజన్మణి సంగ్రహించె; నిటు యఽక్షస్వామిభృత్యుర్ గతా
సువుఁగావించి తదీయభాస్వరమహాఽచూడామణిర్ గ్రక్కునన్. ౩౧ 1969

క. కైకొని బలదేవునకుర్, శ్రీకాంతుఁ డొసంగెఁ బ్రీతిఽచే నిటు లియ్యర్
వే కాంచుచు నాపడఁతులు, శ్రీకృష్ణుని సద్గుణంబుఁ ఽ జెలఁగుచుఁ బొగడన్. ౩౨

ముప్పదియైదవయధ్యాయము.

శ్రీహరి పగ లడవులకరుగ గోపికలుచింతించుట.

శా. కాంతారంబున మేయ గోవు లరుగం గా వానివెంటన్ బవల్
కాంతుండౌ హరి పోవఁ జిత్తములు నిక్కం బాహరిం గూడిపోఁ
జింతల్ గ్రమ్మఁగఁ గృష్ణలీలల సదాచింతించుచుం బాడుచున్
బంతంబొప్పఁ బగళ్లఁ బుచ్చుచు నిటుల్ వా రొక్కటం గూడుచున్. ౧ 1971

క. పలుకంగఁ జొచ్చి రార్తిని, గలఁగుచు నొండొరులతోడఁ గాంతామణు లో
జలజాక్షులార! హరిదాఁ,పలిమూఁపురముపయి వింతపర్వైదురీతిన్. ౧౫ 1972

సీ. సవ్యకపోలంబుఁ జక్కంగ నూఁది భ్రూలతికనాడించుచు నతిమనోజ్ఞ
ములగు నంగుళుల మురళిరంధ్రమార్గంబులం దిడి దానిస్వీయాదరమున
నునిచి భూతావళి మనములు సొగియంగ నమ్ముకుందుం డూఁదు నవసరముల;
వ్యోమయానము లెక్కి పోవు నాదివిజాంగనలు సిద్ధులంగూడి వెలయుచుండి
తే. యును మురళిగానమాలించి మనములందు,విస్మయమునొంది మన్మథవీరబాణ
నిహతి విభ్రాంతచిత్తలై నిర్భరమగు, సిగ్గు గదురుట నీవులు చెదఱియున్న.

క. వలువలు జాఱిన మిగులం, గలంకనొందిరి; మనోజ్ఞకాయుని గృష్ణున్
జలజాక్షువదలి యుండం,గలమే కన్నులఫలంబుగద హరిఁ గనుటల్. ౩ 1974

క. ఓయంగనలారా! వినుఁ, డీయద్భుత మొకఁడు కృష్ణుఁ డీనందుసుతుం
డాయడవిఁ దారహారం, బేయనువున నుండునట్టులే నిర్మలమై. ౩౫ 1975

క. తనరారుహాసమున నుర,మున మెఱపుందీఁగవోలెఁ బొల్చెడు సిరితోఁ
గనులకుఁబండువు చేయుచుఁ, దనువీడిమహార్తిఁగుందు తరుణుల మనలన్. ౪

క. అరయక యార్తింగూర్చుచు, మురళిన్ వాయించుతరుణమున వ్రజమందుం
బరఁగెడు గోవృషభంబు లి,తరమృగములు చిత్తములను దద్ధ్వని లాగన్. ౪౫

ఆ. దూరముననె నిల్చి తోఁపనియట్లుండి, మున్నె కొఱికి నమలుచున్న గఱికి
పఱక లల్లియుండఁ బండ్లఁ గదల్పక, చెవులనల్లె నిక్కఁజేసి వేడ్క. ౫ 1978

క. నిదురించినయట్టులు సొం,పొదవఁగ లిఖియించినట్టియురుచిత్రము నా
గదలక మెదలక నిలిచెడు, నదె చూడుఁడు దీనికంటె నద్భుత మున్నే?. ౫

చ. చెలియ! మయూరబర్హములె చెల్వము గుల్కెడుపూలగుత్తులై
వెలయఁగ ధాతువారమె పవిత్రపలాశములై చెలంగ ను
జ్జ్వలతరమల్లవేష మన భాసిలి యబ్బలదేవుఁగూడి గొ
ల్లలు తను వెంబడింపఁగ విలాసముమీఱ ముకుందుఁ డెచ్చటన్. ౬ 1980

క. తానుండి యాలఁ బిల్చునొ, మానితవేణుస్వనం బమానుష మగుచున్
జానుగ నొప్పఁగ నపుడా, స్వానము నాలించి వేగ శైవలిను లాగిన్. ౬౫

తే. ధర నచేతనములుగాఁగఁ దనరియుండి
యును బలాగ్రజపదకంజ యుగమునుండి
పవనుఁ డల్లనఁ గొనితెచ్చు పావనరజ
మును జెలీ! మన మెవ్విధ మునసుకృతము. ౭ 1982

క. ఒనరింపని కారణమున, ఘనభంగభుజాళిఁ జాఁపి కదలుచుఁ బ్రేమం
బునఁ బ్రవహించుగతుల్ చెడఁ, గనుపట్టెడునట్టె నిలిచి కనుఁగొనరాదే? ౭

క. వనితారత్నములారా!, యనుచరులగు గోపవర్యు లమరులు తనదా
ఘనవిక్రమము నుతించుచుఁ, దనివిసనకయుండ నంద తనయుం డెలమిన్. ౭౪

సీ. ఆదిపూరుషువలె నాకమలాదేవి తన్నెడఁబాయక వన్నెగులుకు
చుండఁగా వనసీమ నొయ్యారమునఁ జరియించుచు భూరిభూభృత్తటములఁ
గ్రుమ్మరుచున్నట్టి గోవుల మురళిచేఁ బిలువంగ భక్తజనులు స్వకీయ [నర్పు
హృదయాంతరములందు నెసఁగు ధ్యానంబున ధరియించుచుఁ బూజఁ దమి నొ

తే. గల్పితములగు పూలతోఁ గమ్రఫలని
కాయములతోడ గురునమస్కారయుతిని
వినతులయి పులకితములౌ తనువు లలర
హర్ష బాష్పముల వదలు నవ్విధమున. ౮౪ 1985

చ. వనమునఁగల్గు తీఁగలును వాని సమాదృతిఁగూడి యున్నపా
వనతరువుల్ స్వకీయమగు భవ్యహృదంతరసీమలందు నా
వనరుహనేత్రుఁ డున్నగతి వారక తెల్పుచునున్నయట్లు పు
ష్పనికరసత్ఫలాళిఁ దగి భారమునం దమకొమ్మ లెంతయున్. ౯ 1986

తే. క్రిందికిఁ వ్రాల నతిశయ ప్రీతిచేత
మొగ్గ లనువ్యాజమునఁ జాలఁ బులక లొలయఁ
బుష్పరసధారలఁ దడుపుచుఁ జెలంగు
భూమినదె కంటిరే? చిత్రము గద యిద్ది. ౯ 1987

చ. సరసిజనేత్రలార! రుచిసాంద్రము నవ్వనమాలఁదాల్చి త
త్పరిమళసంయుతిం దులసి భాసిలఁ దన్మకరందపానని
ర్భరమదమత్తతఁ భ్రమరవారము ఝుంకృతు లొప్పఁ బాడ సా
దరమున దానిఁ వినుచుఁ దా మురవైరి యొసంగు వేడుకన్. ౧౦ 1988

చ. మనమున దాని మెచ్చుచు నమానుషరూపము గల్గువారిలోఁ
దనదగురూపమే తొలుతఁ దప్పక లెక్కగొనంగ నై తగఁ
ఘనమురళిఁ మనోహరము గా వదనంబునఁ జేర్చి పాడఁ బూ
నినతఁటి సారసంబులు వినిర్మలచిత్తములైన హంసలున్. ౧౦౪ 1989

చ. కొలఁకులనుండి యింపులనుఁగూర్చెడు నామృదుగీత మల్లె యా
త్మల నవలీల ముచ్చిలఁగఁ § దత్పరతం జనుదెంచి సంయతం
బులుగ స్వచిత్తముల్ వెలయఁ § బూనికఁ గన్నులు మూసి యట్టులే
నిలిచి యశోదనందనుని § నీరజనేత్రుని గొల్చియుండెడున్. ౧౧ 1990

సీ. బలయుతుండయి హరి § వ్రజయువతీతిలకంబులారా! భూరి § కాననములఁ
దిరుగుచు వనసుమవిరచితహారముల్ ధరియించి కర్ణావతంసములను
వెలయుచు గిరిసానువులఁ జేరి సమ్మద మలరఁగా వేణుధ్వనుల జగంబు
లకు సంతసమ్ము గల్గఁగఁ జేయుచుండంగ నంబరంబునఁ బోవునట్టి మేఘ

ఆ. మల్ల స్వనము వినుచు § నమ్మహాత్ముని మీఱి
చనఁగనోడి నిలిచి § తనదుతనువు
నాతపత్రమువలె § నతనికి నమరించి
యనుగుణముగ నుఱుముచును ముదమున. ౧౨ 1991

చ. తనురుచి నార్త్రితాపహృతిఁ § దద్దయు నుద్దిగ నొప్పు వాసుదే
వునిపయిఁ బుష్పవర్షమును § బొంకముగాఁ గురియించెడుం గదే;
వినుము యశోద! నీసుతుఁడు § వింతగ గోపకయుక్తిఁ గ్రీడలం
దనిసెడు నేర్పుకాఁ డగుఁగదా? యల కృష్ణుఁడు సంతసంబునన్. ౧౩ 1992

తే. అధరబింబంబునఁ వేణువ బెట్టి చేర్చి
తానె కల్పించినట్టి యుత్తమములైన
స్వరవిశేషంబులం బెక్కుచందములుగఁ
బూని వాయించు నవసరంబునను వేడ్క. ౧౪ 1993

చ. హరిహయశంకరుల్ విధియు § నాదిగఁగల్గు సురేంద్రు లాధ్వనిఁ
గరము వినంగఁ గంతములు § గ్రక్కునవాల్చి మనంబులఁ గడుఁ
స్థిరతను గాంచఁజేసి విని § ధీరులు నయ్యుఁ దదీయభేదముల్
వరుసఁ గనంగలేక తడఁబాటును బొందుదు రేమిచిత్రమో? ౧౫ 1994

క. ధేనువుల ఖురక్షోభం, బూనక యుండంగ గోకులోర్వికి ధ్వజముఁ
మానితవజ్రాంకుశబిస, సూనాదిక చిహ్నములను § శోభిలి మఱియున్. ౧౬

క. అనుపమములు నగు నిజపద, వనజదళంబులను గూర్చి § బాధ నుడుపుచుఁ
వన గజరాజ సమగమన,మున వేణువు నూఁదుచుఁ వివమోహనలీలన్. ౧౭

క. పరికింప మనోభవగురు, పరితాప మొసంగు నడకఁ § బరమంబు మనో
హరమునగు వీక్షణంబుల, నరుదుగఁ గన్పడఁగ భూరుహము లటు మనమున్.

ఆ. కదలకుండ మోహ § మొదవుటఁ గ్రొమ్ముడి, వీడుటయును నీవిగూడ సడలు
టయును దెలియఁజాల § మయితిమికద చెలులార! యిది విచిత్ర § మారయంగ,

సీ. గుఱుతుపడంగను గోవుల లెక్కింపఁగూర్చిన సన్మణికూటభాసు [ల
ర మగుహారముఁదాల్చి మమత నాయాచోట్ల వానిలెక్కించుచుఁ బరిమళము
నలుఁగడలం జల్లుతులసిహారముఁ దాల్చి యనుఁగుమిత్రుని దగునంసముపయి
బాపలుపుఁ గదియించి పద్మాయతాక్షుండు వేణుగానమ్మును వేడ్కఁజేయు
తే. నవసరమ్మునఁ గృష్ణసారవనితలగు, హరిణు లావేణునాద మొయ్యన స్వచిత్త
ములను ముచ్చిల గృహములఁ గలుగునాశ,లను వదలి గోపికలరీతి నధికభక్తి.
క. సుగుణగణసాగరుం డై, తగు శ్రీహరి వెంటనంటి తత్పరమతిఁ జ
క్కఁగ నిల్చియుండె నవి స్వీ,యగతుల్ విడనాడి యిద్ది యద్భుతముకదా? ౧౯
క. అనఘాత్మికా! యశోదా!, వినవమ్మా కుందకుసుమవిసరమ్మున విం
తనుగూర్చు హారమును దా,ల్చిన వేషము చూడ నతివిచిత్రము తోఁపన్.
క. తనమిత్రులకుఁ బ్రహర్షం,బును గూర్చుచు నందరాజపుత్త్రుఁడు గోగో
పనికాయము సేవింప య,మునచెంత విహారమోదమున నుండుతఱిన్. ౨౦
క. మలయజ సంస్పర్శంబున, వెలసెడు నమ్మందపవనవీరుఁడు హాయిం
గలిగించుచు వీచెడు; సి,ద్ధులు గంధర్వాదులెల్లఁ దోరపుభక్తిన్. ౨౦౪ 2003
క. పరిమళ సుమవర్షంబుల, గురునుతులన్ వాద్యములను గోమలగీతో
త్కరముల వలగొని సేవిం,తురుగాదె? తదాత్మలగుచుఁ దోయజనాభున్. ౨౧
సీ. గోవర్ధనమునెత్తి గోపాలకులకు గోవులకును హితమును గలుగఁజేసి
వచ్చెడు శ్రీకృష్ణు వర్త్మమునందు బ్రహ్మాదివృద్ధులు స్వకీయాంఘ్రికమల
ములకు నమస్కారములను జేయుచునుండ సాయంతనంబున సకలగోధ
నమునొక్కటిగఁ జేర్చి విమలవేణుధ్వని నొనరించుచును దనయనుచరు లొగి
తే. గీర్తిఁ బాడుచునుండంగఁ గేవలప్ర,మదమునం గనుమాదృక్కమలములకును
సంతసము గల్గఁజేయఁగఁజాలి ధేను,ఖురరజోవృతహారుఁడై త్వరను గనుచు.
క. మాకుం గలవాంఛితముల, వేకూర్పఁగఁ గోరి నందుభీరుపుతనయుం
డౌ కృష్ణశీతకిరణుఁడు, గోకులమున కేగుదెంచు గోపతిపొగడన్. ౨౩ 2006
తే. కనకకుండలకాంతులు గ్రమ్మియున్న
యట్టిచారుకపోలంబు లలరఁ బక్వ
బదరఫలపాండిమముగన్న వదన మొప్ప
నుంత మదయోగవిహ్వలాక్షులు చెలంగ. ౨౩౪ 2007
క. నెచ్చెలులకు మానము దగ,నిచ్చుచు వనమాలి పూర్ణమృగలక్ష్మగతిన్
హెచ్చుగఁ బ్రసన్నదర్శన,మిచ్చుచు వ్రజవాసితాప మెల్ల నడఁచుచున్. ౨౮
క. ద్విరదాధిపవిహరణ మటు, సురుచిరగమనం బదెంతొ సొంపుగులుక సుం
దరమూర్తి బలుఁడు ముచ్చట, నరుదెంచు దినోత్థతాప మడఁగించుతమిన్.

క. సాయంసమయంబున మా, కేయెడఁ గలుగంగరాని । యెలమిఁ గలుగునం
చాయంగనలెల్లను హరి, యాయాక్రీడలను భక్తి । యధికంబగుటన్. ౨౬

ఆ. ఇష్టమున్నయట్టులే పాడుచును మనో, జీవితములనెల్ల । శ్రీవరుపయిఁ [ద్రు.
జొనిపి తన్మయముగఁ । గనఁబడ సకలంబుఁ, బగలు క్రీడలొగిని । సలుపుచుం

ముప్పదియాఱవయధ్యాయము.

వృషభాసురసంహారము.

క. అరుదెంచె నొక్కనాఁడా, హరియుండెడుమంద కొక్క । యసురుఁడు కడుభీ
కరకాయుఁడు వృషభాకృతి, ధరియించియె మూఁపురం బుదాత్తముగాఁగన్.

చ. ఖరఖురఘట్టనంబులను । గ్రక్కదలన్ ధరఁ జేయుచున్ గడున్
బిరుసుగ ఱంకెవైచుచును । బృథ్విని జీల్చుచుఁ గాళ్లతాపునన్
నిరుపమవాల మొక్కగతి । నిక్కఁగఁజేయుచు వాఁడులై మహో
త్తరములు నైనశృంగముల । తాఁపులవప్రము లూడఁ జిమ్ముచున్. ౨ 2013

*తే. అప్పుడప్పుడు సుంత రౌవంత మూత్ర
మును బురీషంబు వదలుచు । భూరిభీతి
కలుగునట్టులు తెప్పలు । గదలకుండఁ
గాంచుచున్ మంద కేతెంచెఁ । గడురయమున. ౩ 2014

చ. దనుజునిఱంకె శ్రోత్రముల । దాఁపునఁ జేరిన నాలగర్భముల్
వనితలగర్భముల్ సమయ । భంగముగాఁగను స్రావపాతముల్
గను; మఱి వానిమూఁపురముఁ । గాంచి మహీధరశృంగశంకచే
ఘనములు వ్రాలుచుండు నిటు । గన్పడు నాదనుజాధముండు రాన్. ౪ 2015

క. వానివిషాణాగ్రంబుల, గానం బడుతీక్ష్ణతఁగని । కడు భీతిల్లం
బూనిరి గోపులు గోపిక, లాననములు పైకినెత్తి । యకటా! యనుచున్. ౫

క. గోవులు భీతిలి మందను, వే వదలి తమంతపాఱె; । విహ్వలమతులై
శ్రీవాసుదేవ! కృష్ణా!, గోవిందా! నీవె దిక్కు । గుదు మా కెల్లన్. ౬ 2017

క. అని యాహరి చెంతకు నా, వనితలు పూరుషులు పోవ । భగవంతుం డా
ర్తినిబొందు గోకులమ్ముం, గని పాఱకుఁ డనుచు వారి । కలఁత యుడుపుచున్. ౭

మ. సురవైరిం గని యోరిమూఢ! కుమతీ! స్త్రీమోహితా! భీతిచేఁ
బరుగుల్ వాఱెడు వారితోడఁ దగునే । పంతంబు దుష్టాత్ములై

---

* "కించిత్కించిచ్ఛకృన్ముంచన్" అని మూలము.

ధరఁ బీడించెడు క్రూరభావములచేతం బొల్చు నీవంటియా
శరులం దాఁకి బలంబు దర్పమును నాశంబొందఁగాఁ జేయుదున్. ౮౪ 2016

*క. అనిపిలుచుచు వానికిఁ గ్రుద్ధ, జనియింపఁగ మిగులఁ జేయఁజాలు తలములన్
ఘనభుజము లప్పళించుచు, నని సేయఁగ మిత్రదనుజు । నంసమునందున్. ౮

క. వ్యాళాంగమువలె నిడుపుగఁ, గ్రాలెడు తనహస్తమునిచి । కడఁగి నిలిచె; గో
పాలుఁడు తనకుం గ్రోధం, బాలాగునఁ బుట్టఁజేయ । నత్యుద్ధతుఁ డై. ౮౪

చ. ఖురముల వైనరాపిడుల । క్షోణి నగల్చుచు మింటనున్నయా
గురుతరమేఘమాలికలు । క్రూరతవాలము నిక్కితోల స
త్వరముగఁ బాఱె పోవ హరిఁదార్కొనఁ బోయెను రాక్షసుండు భీ
కరతరశృంగకోటులు తగన్ మును డీకొనునట్లు నిల్పుచున్. ౯ 2022

ఉ. కన్నులు రక్తపూరములు । గ్రమ్మఁగ ఱెప్పలు వ్రాలకుండ నా
పన్నశరణ్యుఁ డౌహరిని । భద్రదు నెన్నక లోచనాగ్రదృ
ష్టి న్నెఱఁ గృష్ణుపైఁ బఱపి । జిష్ణువిముక్తమహాశనిక్రియన్
గ్రన్నన మార్కొనెన్; గపటకల్పితమానవరూపుఁ డత్తఱిన్. ౧౦ 2023

క. వానివిషాణంబులఁ గైఁ, బూనికమైఁ బట్టుకొని విభుత్వము తగఁగా
నేనుఁగు మఱియొక ద్విపమును, దా నెట్టెడుభంగితోఁపదర్పం బడఁగన్. ౧౦౪

క. పదునెనిమిదియడుగులు ముద, మొదవఁగ వెన్కకును ద్రోసె నుర్విఁబడఁగఁ గ్రూ
రదనుజుఁడు పిఱిందికిఁ ద, న్నదయత హరిత్రోయనప్పు । డతివేగమునన్. ౧౧

సీ. మరలలేచి క్రుద్ధన్ సమస్తాంగములు చెమర్పంగ నిట్టూర్పులు । పర్వ్వాఱ
నాడలు తెలియకయే । యుద్ధతిఁ జనుదెంచె; భగవంతుఁ డావృషభంబు మరలఁ
జనుదేర శృంగముల్ సరగునఁ జేఁబూని కాలఁ ద్రొక్కుచు నేలఁగూలఁ ద్రోసి
యార్ద్రవస్త్రముఁ బిండునట్లుగఁ బీడించి శృంగమూడఁగఁ దీసి । యొసఁగు వేడ్క

తే. దాన నడఁచెను వాఁడును । ధరణిఁ గూలె
రక్తధారలు వెడల మూత్రము పురీష
మట్టె వెడలంగ హస్తము । లంఘ్రులు త్వరఁ
దన్నుకొనుచును దిరిగెడు । కన్నులొప్ప. ౧౩౪ 2026

క. మరణావస్థల నొందుచు, నరిగెన్ జమునింటికట్టు । లసురుఁడు చావన్
సురులు హరిన్ వినుతించిరి, విరులన్ గురియించుచున్ బ్రవిమలమనసులన్.

తే. వృషభతనుధారియౌ దానవేంద్రుఁ జంపి
స్వజనసంస్తూయమానుఁ డై । భ్రాతఁగూడి

* "తలశబ్దేన కోపయన్, సఖ్యురంసే భుజాభోగం" అని మూలము.

గోపికానయనోత్సవుం డై పరాత్ప
రుఁడు ప్రవేశించె మందను గడు ముదమున. ౧౩ 2028

క. బకుఁ డఘాసురుఁ డిటు హరిచేఁ, బ్రకటింపం బడఁగ నతివిచిత్రక్రియుఁ డై
యాతఁ డితి వెలసెడు నప్పద్మాక్షుని చరితంబు నెల్ల నాత్మఁ దలఁచుచున్. ౧౪

క. దేవర్షి యైన నారదుఁ, డావిధముల్ క్రూరమతికి నాకంసునకుం
దా వినిపించెడు కోరిక, మై వసుధకు నేగుదెంచి యాభూమిపతిన్. ౧౫

చ. కనుఁగొని యిట్లు పల్కె; నలకన్య యశోదకుఁ బుట్టె దేవకీ
తనయుఁడు కృష్ణుఁడో బలుఁడు ధారుణినాయక రోహిణీసుతుం
డని తలపోయుమా!, మది భయంబు తగన్ వసుదేవుఁ డాత్మమి
త్రున కలనందభూపతికి రోహిణి సూనుని గృష్ణు నిచ్చెఁజూ. ౧౬ 2031

ఉ. ఇల్లడఁగా నిడెన్ సుతుల నిర్భర, వారల చేతనే మహీ
వల్లభ! నీవు పంపిన ప్రభావసమగ్రులు సేవకుల్ ధరన్
ద్రెళ్లఁగఁ జేయఁగాఁ బడిరి ధీరులు వారిపు డేపుమీఱ వ్రే
పల్లియ నున్నవా రనెడు పల్కులు నారదునోట వెల్వడన్. ౧౭ 2032

మ. విని యాభోజవిభుండు స్వేంద్రియములు ద్వృత్తిన్ గలంగన్ రుషన్
గొని యెన్ దద్వసుదేవుఁ జంపుటకుఁగా క్రూరాసి; దేవర్షి యా
తని వారించెను భావికాలగతిచేతం బ్రేరితుం డై; మృతిం
దనకుం గూర్తురు వాసుదేవులను దాత్పర్యంబునం గంసుఁడున్. ౧౮ 2033

తే. దేవకీవసుదేవుల దృఢము లైన, లోహపాశంబు లిడి చెఱలోన నునిచె;
నారదుఁడు చనినంత భూనాయకుండు, కేశిదానవుఁ గని బలకేశవులను. ౧౯

క. గోకులమునఁ దగువారిని, బో కార్పుమ యపుడె నీవు పోయి యనుచు ను
ద్రేకించిన కోపంబున, నాకంసుఁడు పనిచి యంత నాతురుఁ డగుచున్. ౨౦ 2035

సీ. చాణూర ముష్టిక శలతోశలాదిక ప్రభృతుల మంత్రుల బరమమాన
వంతుల మఱియు మావంతులఁ బిలిపించి పలికె నిట్లనుచు వాక్ప్రౌఢిమమున;
వీరు లై తగిన చాణూరముష్టికులార! వినుఁడు నావచియించు విధము; మీర
లానకదుందుభి యాత్మజుల్ రామకృష్ణులు నందుమందను జెలఁగుచున్న

ఆ. వారలంట; మఱియు వారలిద్దఱు నాకు, మృత్యువనుచు దైవ మేర్పఱిచెను
వార లిప్పురంబుఁ జేర రా మల్లయుద్ధంపులీల మై వధింపవలయు. ౨౧ 2036

క. మల్లాహవరంగంబున, నెల్లెడలన్ స్తంభవితతి నెత్తుగఁ దగి సం
పల్లలితములగు మంచము, లుల్లసిలం జేయుఁ డందు నొప్పెడు స్వేచ్ఛన్. 2037

క. పౌరులును జానపదులును, జేరి కనుంగొనఁగ వచ్చుఁ జిత్తములందుం

గోరిన గతి మల్లాహవ, మేరితిఁ సాగునొ యది ఽ యిదియేయనుచున్. ౨౮ 2038

*క. [మతిమంతుఁడ వోమావటి, హిత ముపదేశింతు నీకు ఽ నెప్పుడు సత్యు
ద్ధతిఁ దుండముకొస గండ, ద్వితయంబున మదజలంబు ఽ వెల్లివిరియఁగన్. ౧ 2039

తే. కువలయాపీడ మనువేర ఽ కుంజి వెలయు, దాని రంగస్థలంబున ఽ ద్వారమందు
ముద్గరముతొండముననుండఽభూరిభయము, కలుగునట్టుగనిలుపుమాఽకరివరమది

క. వసుదేవకుమారులు రాఁగ సత్త్వ ముప్పొంగుచుండఁ ఽ గాఁ జంపఁ దగుఁ
వెసనని శాసించెను మఱియు సంశయమునొందు వానిఽయుల్ల మెఱుఁగుటన్. ౩

ఆ. వానిసంశయంబు ఽ వదలింపఁదలఁచి యందున్న వార లెల్ల ఽ నొగి వినంగఁ
బలికె దుర్మతియగు ఽ పార్థివవర్యుండు, వినుఁడు సభ్యులార! ఽ వింతవార్త. ౩౪

క. వినఁదగు నయ్యది పదిలము, గను మదినిల్పంగఁ దగును ఽ గా దనక మనం
బునఁ జర్చింపందగు నాకును బంధువులందు మిగులఁఽగోపము గల్గన్. ౮ 2043

క. చెలిమిని బోఁదోలంగాఁ, గలకారణ మెఱుకపఱతుఁ ఽ గంజేక్షణ శ్రీ
విలసితయు నొచు భాగ్యంబులనొప్పు మదీయజనని ఽ పూజ్యచరితయా. ౫ 2044

సీ. ఒకనాఁడు హర్మ్యంబుఽనకుఁ జెలువంబుగా నమరించియున్న యుఽద్యానమందుఁ
దిరుగుచుండెను మందఽమరుదర్భకులు వీచుచుండంగ నాతోఁటఽనొప్పుచున్న
యట్టియశోకపూఽగావనీజంబులు వకుళపున్నాగముల్ ఽ సకలభాగ్య [చుండెఁ
ముల నొప్పియుండెఁ దేఁఽటులు గుంపులుగఁ గూడి నలుదెసలఁ దమిఁఽజెలఁగు

తే. గోకిలంబులు చక్కఁగఁఽగూయుచుండె, వనమయూరాళి పింఛముల్ ఽవఱల నాఁడు
చుండెఁ గపులును స్వేచ్ఛలఽనొప్పుచుండెఁ, జూడఁజూడంగ వనమదిఽసొంపు గాంచె.

క. అదియు వసంతర్తువుగాఁ, ముద మొదవఁగఁ జేయుచుండె ఽ భూరుహములు ప
చ్ఛాదనంబునఁ దగి చూడంగఁ దగియె యుండెను నితాంతఽకాంతుఁ జననియున్.

చ. పతియె పరాత్పరుం డనుచు ఽ భావమునందుఁ దలంచుచుండు సు
వ్రత యగుఁగాన నార్తవము ఽ వాయఁగ స్నానముచేసి మేను ర
త్నతతుల నొప్పుభూషణయుఽతంబయి భాసిలనుండి నాథునిఁ
మతిని దలంచెఁ గోర్కిదగ ఽ మానని యిట్టితలంపు నొందఁగన్. ౮౪ 2047

క. వని నందొక గంధర్వుఁడు, జనులకుఁ గన్పడకయుండు ఽ చాడ్పున ద్రమిడుం
డనువాఁడు తిరుగుచుండెను, వనితామణి నాదుతల్లి ఽ వాంఛం గొనుటల్. ౯

క. తనమది నెఱింగె నాతఁడు, జనులహృదంతరములందుఁ ఽ జక్కఁదలఁచు వా
ని నెఱుంగఁజాలుఁ గావున, వనితాశయ మెఱిఁగి కామఽబాధితుఁ డగుచున్.

* "౨౫-వ శ్లోకమునుండి యధికపాఠమునకుఁ దెనుఁగని యెఱుంగఁదగు. నాగరపుస్తకమున నీశ్లోకములు లేవు.

క. నాతండ్రి యుగ్రసేనుని, దా తనువుం దాల్చి సుస్మితాలాపములన్
ప్రీతిని గూర్చెడుచూడ్కులు, నాతీరున నుండఁ జేరె నంతికమునకున్. ౧౦

తే. వీఁడు గంధర్వుఁడే పతివేషధారి, యనుచు నెఱుఁగక పతిగనె యాత్మ నెంచి
వానిగూడియె విహరించెవనమునందుఁ, గామ ముప్పొంగఁ దెలియనికారణమున.

క. అవ్వల నాజననియు వాఁ, డెవ్వఁడో యని నిశ్చయించి యింతని యనఁగాఁ
నెవ్వనికిం దోఁపని యా, నెవ్వగ పాలయ్యెఁ గలఁగె నేత్రము లపుడే. ౧౧

చ. మనసు గలంగ నిట్లనియె మందమతీ! శఠ! నీ వెవండవో
పని యిది యార్యగర్హితము పాపఫలప్రదముం బొనర్చి దు
ర్జనుఁడవె యైతివం చడిగెఁ జాల భుజాబలశాలి యాతఁ డి
ట్లనియెను మంచిమాటల మహాదృతి నూఱడిలంగఁ జేయుచున్. ౧౨ 2053

సీ. అబలామణీ! నాదు నన్వయ మడిగితో? గంధర్వకుల మగుఁ గాన దేవ
తాసమానుల మనఁదగుదుము; కీర్తింప మును దేవతాధీశు ననుచరులము
మీవంటిమనుజకామినులకు మేమన్న సులభులమే గాము సుదతి! యేల
యందువో మానవు లాధిజరావినాశాదుల కర్హులే యగుదు; రమరు

ఆ. లట్లుకారు; కాన నంతర మధికమౌ, ననిన దాని కాగ్రహంబు పూని
నవయవములు గలఁగ ననియె నాతనితోడ, నిట్టి దుష్టకార్య మీవొనర్చి.

క. ఊరకయుండక మఱియును, నేరుపుమీఱంగ నన్ను నెమ్మి గనంగా
నోరి! చేయం జూచెద, వౌరా! నీతలఁపు నెట్టిదగునో యెఱుఁగఁజా! ౧౪

క. సుకృతంబునకుం బాపము,నకు సాక్షులుగాఁగ జీవనము భూమ్యగ్నుల్
ప్రకటానిల మభ్రంబును, వికర్తనాబ్జారిదిశలు వెలయుచు నుందున్. ౧౫ 2056

క. కాలము ధర్మము సంధ్యలు, నాలీలం గాంచుచుండు నన్నిఁటి వీనిన్
దూలించి దురాత్ముఁడవై, బాలిశ! నన్నిట్లు తీవ్రపాపాన్వితగన్. ౧౬ 2057

క. ఒనరించితి; హస్తి మదం,బున నేమియుఁ దెలియకుండ భూరివనమునం
గనుపట్టుపంకజాకర, మును గలఁచినరీతిఁ బాపమునఁ గలప్రీతిన్. ౧౭ 2058

క. మలిన మన నెఱుఁగ కుండిన, కులకాంతను నన్ను మదిని గోరికమీఱన్
మలినాత్మగఁ జేసితివే, పలుగాకీ! త్రిదశవర్యపటలాధముఁడా! ౧౮ 2059

తే. ఇట్టి యపకారమును జేసి యెట్లు మరల
నూఱడించెద; వని పల్కు చున్న సాధ్విఁ
గాంచి ద్రమిడుండు భీతిల్లి కనలి శాప
మిచ్చునో యని శంకించి యిట్టులనియె. ౧౯ 2060

క. సారసనేత్రా! మానవ, నారీమణులందు దేవనాథుల కగువ్యా

పారం బిది క్రమమే యగు, నారయ విబుధాంబుజాక్షులందు నరులకున్. ౨౦

క. రతి లభియించినఁ గ్రమమే, గతి నౌ? నది న్యాయహితము గాకుండుఁ జుమీ!
శతపత్త్రరుచిరగంధీ!, సుతుఁ డుద్భవమందు ముందు సూనృత మిదియౌ. ౨౧

క. నావీర్యము వ్యర్థముగా, దేవిధమున నెంచిచూడ నింతీ! బుద్ధి
ప్రావీణ్యముగల్గి మహా, శ్రీవిలసితుఁ డగుచు సుతుఁడు చెలఁగుం జుమ్మీ. ౨౧౪

తే. మఱి మహోత్సాహయుక్తుఁడౌ; మాట నాది
యెత్తఱిని వ్యర్థమే కాదు బిత్తఱి యన;
యశముగన్నట్టి నాయమ్మ యతిశయక్రు
ధను వహించెను వ్రతభంగమునకు నాత్మ. ౨౨ 2064

క. పాతివ్రత్యము దుర్లభ;, మేతఱి నే నట్టిది యిట నిట్లయ్యె నటం
చాతతతాపము గ్రమ్ముట, నీతి సదాచరణము విడి నీవు కుమతివై. ౨౨౪ 2065

క. పెద్దలుపోయెడు పథమును, దద్దయు దిగనాడి యిట్లు తప్పొనరిచి నా
యొద్దఁ బ్రగల్భము లాడెద, విద్దురితము చేతఁ గలుగు నేడౌ తెలియుమా! ౨౩

చ. తనయుఁడు వాఁడు సద్గుణము తన్నెడఁబాయఁగఁ గ్రూరచిత్తుఁడై
పనులను వేనిఁజేయఁ గడుఁబాపమువచ్చునో వానిఁ జేయుచున్
మునిసురభూసురోత్తమసమూహసమాదృతి గాంచలేక దు
ర్జనుఁ డగునంచుఁ బల్కుచు రుషం దగియుండఁగఁ గాంచి యాతఁడున్. ౨౪

తే. ఈపురంధ్రి శపించు నంచెన్ని పలికె;
వాఁడు నీబంధుజనులకు వైరియగును
గామినీ ! యంచు పలికి వేగమె కనుంగొ
నఁగఁ దరముగాక చనియె; జననియు నంత. ౨౫ 2068

చ. కనఁబడకుండ వాఁడరుగఁ గా యశమొందిన దౌట వార్తదా
ని నొరుల కించుకేఁ దెలియనేరనిరీతిని దాఁచి యింటికిం
జనియెను; గర్భభారమున శ్రాంతి వహించిన నాదుతల్లి నన్
గనియెను యుక్తకాలమున గాథను దీనిని నాకు నాదృతిన్. ౨౬ 2069

క. నారదముని భగవంతుఁడు, చేరంగాఁ బిల్చి చక్కఁ జెప్పెన్; నాఁడే
యారంభముగా బంధుల, వైరులఁగాఁ దలఁచుచుండు వాఁడం జుండీ. ౨౭ 2070

క. ఎవరెవరు బంధుసంతతి,ని విరోధిగ నన్ను సతము నెఱఁ దలఁతురొ వా
రిని ద్వేషింతును వారును, నను ద్వేషించుటయు మీమనసులే యెఱుఁగున్.

సీ. ఉగ్రసేనుఁడు దురుద్యోగి; దేవకుఁడు దురాశయుం డగు; ధూర్తుఁడగును జుండి
వసుదేవుఁ; డిట్టిండ్రు వారిబంధువు లగుదురు; గాన వీరలఁ దొడరిచంప

దోషమబ్బదు నే సూతుఁడను గంధర్వున కుగ్రసేనునితనూయుఁడను గాను
కనుక నే వసుదేవాతనయుల నిర్వర వధియింపుఁ డని పల్కి । వాఁడఁ గఠిన

తే. తరముగా; బలవంతమౌ । కరివరమున
బాలురను జంపఁజేసియే । పరమునందు
యమునకుం బూజఁ గావింతు; । నవల వారి
జనకుఁ డాదిగఁగలవారు । సమయఁగల్గరు. ౩౧ 2072

క. అరితనయులఁ జంపించెదు, తరుణంబున నుగ్రసేనధాత్రీపతి య
క్కరణిన్ వసుదేవుండును, బరికింతురు గాక! నందపార్థివుఁ డట్లే. ౩౧ 2073

తే. దేవకుండును యాదవుల్ । తీవ్రశక్తు
లైన గోపాలకులు వారి । ననుసరించి
యుండు వారలు శోకాశ్రు । లురుల నున్న
నయనములఁ గాంత్రు గాక! యాతనయుల మృతి. ౩౨ 2074

క. మనదేశములందుం గల, జనులను దత్తైన్వరభూరిసంగరమును జూ
డను బిలిపింపుఁడు వేగమ, యనిపల్కెను మఱియుఁ గంసుఁ । డాహస్తిపకున్.]

*క. పరికించి మహామాత్రా!, కరివరమును ద్వారసీమఁ । గదియించి వెసన్
బొరిపుచ్చఁ జేయుమా యా, యిరువుర వసుదేవసుతుల । నెల్లరుఁజూడన్. ౨౪

క. రాఁగలచతుర్దశి ధనుర్యాగము శాస్త్రోక్తరీతి । నారంభింపం
గాఁ గడు శుభములు గల్గును, సాగింపుఁడు దాని నట్లె । సాధువు లలరన్. ౨౫

క. వరదుండగు రుద్రునకున్, నిరుపమునకు వివిధభూత । నికరేశునకుం
బరితృప్తిగ మేధ్యపశూత్కరమును విశసింపుఁ డనుచుఁ । గట్టడఁ జేసెన్. ౨౬

తే. అర్థతంత్రజ్ఞుఁడైన భోజావనీశుఁ
డంత యదుపుంగవుండయి । యమలచిత్తుఁ
డైన యక్రూరునిం బిల్చి । యతనికరముఁ
దనకరంబునఁ గదియించి । తగ వచించె. ౨౭ 2079

క. దానపతీ! యక్రూరా!, మానస మాదృతి దగంగ । మైత్రి నెఱపఁగాఁ
బూనుము కార్యం బొక్కఁడు, నీనుండియె కాఁదగినది । నేఁడు కలిగెఁజూ!

ఆ. వృష్ణికులజులైన । వీరులయందును, భోజనృపులయందుఁ । బోలఁ దలఁప
నిన్ను మించు నట్టినెయ్యుఁడు వేఱొక్కఁడుండఁ బోఁడు నమ్ము । మోమహాత్మ!

చ. తలఁపఁగ గొప్పకార్య మది । తాఁ దనయంతన కల్గె; నాకు ని
మ్ముల సఫలంబు చేయఁదగు । ప్రోడవు నీవని తోఁచెఁ గావునన్

* ఇచ్చట నుండి గ్రంథభాగమని యెఱుంగందగు.

జలరుహనాభు విష్ణు బలఽశాసనుఁ డెంతయు నాశ్రయించి స
త్ఫలమును బొందినట్లుగనె ఽ భారతరంబగు కార్యసిద్ధికై. ౨౮ 2082

క. నిను నాశ్రయించినాఁడను, బని యది యేమందువేమొ ఽ వసుదేవుసుతుల్
కనఁబడుదురు నందవ్రజ,మున వారలఁ దోడితేరఁ ఽ బొ మ్మచ్చటికిన్. ౨౮౪

చ. అరదము దీనినెక్కి చని ఽ యానకదుందుభిపుత్రయుగ్మ మీ
యరదము నెక్కఁజేసి ప్రియఽమారఁగఁ దోడ్కొని రమ్ము; పొమ్ము స
త్వరముగ; విష్ణుసంశ్రయులు ఽ దానవవైరులు నైనదేవతల్
ధరణిని బుట్టి వేఁడిరఁట ఽ దానవవైరి జనించె నట్టులే. ౩౦౪ 2084

క. ఇరువురు వారలు మృత్యువు, లరయఁగ నాకగుదు రనుచు ఽ నార్యా! మునుచే
సిరి నిశ్చయం బటంచుర్, సురముని తెల్పంగ వింటి ఽ సురలపలుకులన్. ౩౧

క. పరికింప నెంచినాఁడను, త్వరగాఁ జని నందగోపఽతతితో నాయి
ర్వురఁ దోడితెమ్ము కాన్కల, ధరణీశున కిడఁగఁ దగువిఽధంబున వారల్. ౩౧

క. కొనివత్తురు; వారలతోఁ,డను దేవకికొడుకు లిచ్చఽటం జేరం గా
లునిబోలుకుంజరము చే,తను జంపింతును నితాంతఽదర్పం బలరన్. ౩౧౪ 2087

క. ఒకవేళ దానిఁ దప్పిం,చుకొనిరిపో యశనులట్లు ఽ శోభిల్లుచు నె
ట్టికడల నపజయ మొందని, ప్రకటపరాక్రములు మల్లఽరాజు లలరుటన్. ౩౨

క. వారలచేఁ జంపించెద, వారిర్వురు మృతినిబొంద ఽ వసుదేవాదుల్
ఘోరార్తిం గాంతురు; మఱి, వారిం దద్బంధువులను ఽ బట్టి వధింతున్. ౩౨౪

తే. భోజులను వృష్ణిదాశార్హఽముఖుల మఱియు
వృద్ధుఁడయ్యును రాజ్యంబు ఽ నేలఁగోరు
చున్నయట్టి నాజనకు నాఽయుగ్రసేను
నతనిసహజన్ము దేవకు ఽ నితరరిపుల. ౩౩౪ 2090

క. పరిమార్చెద నోసఖుఁడా!, తరువాతన్ గంటకరహిఽత యగుం జుమ్మీ!
ధరణి యిది జరాసంధుఁడు, గురువగు; ద్వివిదుండు సఖుఁ డఽగున్ మిగులంగన్.

సీ. నరకుఁడు బాణశంఽబరులు నాయం దెప్పుస్నేహంబు నెంతొ యుంఽచిన మహాను
భావులు నగుదురు; ఽ వారలఁగూడి నే నమరులయెడఁ గడుఽనాదరంబు
గలిగిన రాజుల ఽ ఖండించి యీభూమి ననుభవించెద మోదఽమలరుచుండ;
నీవిధమెల్ల నీఽవెఱఁగి బాలకులగు రామకృష్ణులఁ గొనిఽరమ్ము; మిమ్ముఁ

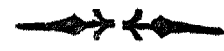
తే. జంపుదు రటంచుఁ జెప్పక ఽ చాపయాగ
మును గనుంగొన యదుపురఽమునఁ జెలంగు
సంపదలఁ జూడఁ దగునని ఽ చక్కఁ దెలిపి
తోడితెమ్మని పల్క నఽక్రూరుఁ డపుడు. ౩౭ 2092

చ. మనుజవరేణ్య! నీ వియమృతిసమార్జన మొప్పుగఁ జేయుపొంటె ని
చ్చను దలపోయు టీయది ప్రశస్తమనం దగియున్న దైనను
జను లొనరించుయత్నములఁ । జక్క ఫలింపఁగఁజేయు దైవమే
యనఁదగు సిధ్యసిద్ధుల నహంకృతిమాని సమత్వ మొందుచున్. ౩౭ 2093

చ. జతనము చేయఁగావలయు । క్ష్మాస్థలిపై మనుజుండు నెమ్మదిన్
జతపడుకోర్కె యెవ్విధిని । సాగక దైవముచేత నిష్ఫలం
బతిశయకష్టదంబు నగునట్లుగఁ జేయఁబడంగ మాన కా
వితమునఁ బెంచుచుండు నిది । వింతగదా తలపోసి చూచినన్. ౩౮ 2094

క. తనయత్నము ఫలియించిన, మనమున హర్షించు వేళ । మార్గంబైనం
గని శోకించును; నే నో, జనవర! నీశాసనంబుఁ । జక్క నొనరుతున్. ౩౯ 2095

చ. అని పలుకంగఁ గంసుఁ డతిహర్షము నొందుచు నాతనిన్ జనం
గను సెలవిచ్చి తక్కఁగల కార్యధురంధరు లైనమంత్రులం
జనుఁడని పంపి యంతిపురి । చక్కటి కేగెను రాజశాసనం
బును గొని వారలెల్లరును । బోయిరి స్వస్వనిశాంతముల్ గనన్. ౪౦ 2096

ముప్పదియేడవ యధ్యాయము.

శ్రీహరి కేశిదానవు వధించుట.

ఉ. కంసమహీధవుండు మురఘస్మరుఁ జంపఁగఁ బంపియున్న యా
మాంసలకాయుఁ డాయసుర । మత్తుఁడు కేశి యనంగ ఖ్యాతుఁడై
హింస యొనర్చుకార్యమున । నెంతయు నాదృతి పూని ఘోటకో
త్తంస మనంగఁ బొల్చి ఖురదారుణఘట్టన మూర్వి నేచఁగన్. ౧ 2097

చ. మెడపయిఁ బొల్చువెండ్రుకలు । మింటఁ జరించెడు మేఘపంక్తులన్
బడలువడంగఁజేయ నటఁ । బర్వెడునట్టి విమానసంతతిన్
విడివడఁజేయ నొక్క మొగి । వేగమ నిక్కఁగ భూరిహేషలన్
బుడమి గలట్టిప్రాణుల సమూహము భీతిలి పాఱఁజేయుచున్. ౨ 2098

*[చ. కనులు విశాలముల్, మొగము । గన్పడువృక్షబిలంబునాఁ గనుం
గొన వికటంబుగా, గళము । గొప్పది నీలమహాంబుదంబు నాఁ
దనువు చెలంగు నాశయము । దారుణమైతగుఁ గంసవాంఛితం
బును నెఱవేర్చు పూన్కియును । బోలఁగఁ గల్గినకేశి యేగెఁ దాన్.] 2099

చ. గురుతరహేషలన్ బెలుచ । గోకులమెల్లను భీతిలంగ ని
ర్భరగతిఁ జేయుచున్ మఱియు । వాలజలోమవిచాలనంబులన్

* అధికపాఠశ్లోకమున కిది తెలుఁగు.

బరిచలతాంబుదంబుగ నభంబు గనంబడఁజేయుచుఁ మహా
మురదనుజాంతకుఁ సమరభూమికిఁ బిల్వఁగ నట్టిరోయుచున్. ౨ 2100

చ. తనదుపరాక్రమంబు విదితంబుగఁ జేయఁ దలంచి యున్న కే
శిని భగవంతుఁడైన సరసీరుహనేత్రుఁడు కాంచి గోకులం
బునఁ దగువారికెల్లరకుఁ బోటుమగం డనఁ దానెయాటఁ బి
ల్చెను మృగరాజనాదమునఁ జివ్వకు రమ్మని సంతసంబునన్. ౨ 2101

మ. దనుజేంద్రుండును సింహనాదము నితాంతస్ఫూర్తి గావించి త
న్ననిలో మార్కొన వచ్చువానిని మహాహర్షోద్ధతిం బొల్చువా
నిని గృష్ణుం గని యాస్యగహ్వరముచే నింగిన్ వడిన్ మ్రింగ నెం
చినజాడల్ గనుపింప రోషమున వచ్చెన్ మార్కొనం గోరుచున్. ౨౪ 2102

చ. ఇతరులకించుకేఁ జెనకనేనియు మీఱఁగనేని శక్య మే
వితమునఁ గాకయే పొలుచు వీరుఁడు చండజవంబుమీఱ ను
ద్ధతి నరవిందలోచనుని దాఁచెను వెన్కటికాళ్లచే; నతం
డతులితశక్తి దానిఁ దను వంటకయుండఁగఁ జేసికొం చొగిన్. ౩ 2103

మ. కరయుగ్మంబునఁ బాదయుగ్మమును జిక్కంబట్టి వే దిర్దిరం
దిరుగం జేసి సుపర్ణుఁ డుగ్రఫణి నేతీ రొప్పఁగాఁ ద్రిప్పు న
క్కరణిం ద్రిప్పి యవజ్ఞయుం గనఁబడంగా నూఱువిండ్లంతయం
తరముం గల్గిన భూమిభాగమున గోత్రంబుం బడన్ జిమ్ముచున్. ౮ 2104

క. చెలికాండ్రతోడ వేడుక, నిలుచుండెను వాఁడు పోలి నిముసంబునకే
తెలివొంది లేచి రోషము, జ్వలనాకృతిమీఱ వివృతవదనుం డగుచున్. ౮౪

క. హరిపైకి నడరె; నవ్వుచుఁ, బురుషోత్తముఁ డాత్మసవ్యభుజమును జొనిపెన్
సురవైరివక్త్రమున నె, వ్వరుసన్ భుజగంబు బిలము వడిఁ జొచ్చునటుల్. ౫

సీ. ఆరీతి హరిసవ్యమైన బాహువుఁ జొన్ప దానిస్పర్శంబున దనుజుదంత
ములు తప్తలోహంపుముద్ద సోఁకిన నెట్లు రాలునో యారీతి రాలె; మఱియు
నామహాత్మునిదగు హస్త మాతనువునఁ బెరుగసాగెను జలోదర మనఁబడు
నామయ ముపశాంతి నందఁజేయకయున్న నభివృద్ధినొందు నెట్లట్లు, దాన

తే. శ్వాస మెడలంగరామిచేఁ జరణములను
దన్నుకొనుచుఁ! జెమర్ప గాత్రంబు, కన్ను
లట్టె గిరగిరఁ దిరుగంగ నసువులు మల
మపుడె వెడలంగఁ బడియుండె నవనిమీఁద. ౭ 2107

క. తన పెనుబుజ మాదనుజుని, తనువునఁ బెరుగంగ దానిఁ దద్దయుఁ బండం
గను బగులు దోసపండుగ,తని దగుతత్తనువునుండి తీసికొనెఁ ద్వరన్. ౭౪

క. దనుజు ననాయాసంబునఁ, దునిమితి ననునచ్చెరువును ఽ దోఁపని చిత్తం
బున నున్న కృష్ణుపయి దేవనికరములు కల్పకుసుమవర్షముఁ దమితోన్. ౮ 2109
క. కురియించుచు మిగుల నుతించిరి; భగవద్భక్తవితతి ఽ శ్రేష్ఠుం డగుచున్
సురముని యనఁదగు నారదుఁ, డరుదెంచె నుదారకర్ముఁ ఽ డగు కృష్ణుఁ గనన్. ౯

నారదమహర్షి శ్రీకృష్ణుకడకు వచ్చుట.

క. ఏకాంతంబున వ్రజమున, శ్రీకృష్ణుం గాంచి యిట్లు ఽ చెప్పెం గృష్ణా!
శ్రీకాంత! యప్రమేయాత్మా! కృష్ణా! యోగనాథ! ఽ తామరసాక్షా!. ౯౪ 2111
సీ. వాసుదేవాఖిలావాస! సాత్వతవర్య! ప్రభువరేణ్యా! దారుపటలమందు
నంతరంబున నగ్ని ఽ యణఁగియుండెడురీతి సర్వభూతములలోఁ ఽ బర్వియుందు
వతిగూఢముగ నుందు ఽ వంతియకాక బుద్ధికి నతీతుండవై ఽ సకలమునకు
సాక్షివై విమలినస్వాంతులకుం గననగుచుఁ బరిచ్ఛిన్న ఽ మైన మనసు
తే. గల్గువారల కెవ్విధిఁ ఽ గానఁబడక, యును దెలియ శక్యమేగాక ఽ యుందు వీవు
సర్వమున కీశ్వరుండవు ఽ సకలవిదుఁడ, వోమహాపురుషా! దేవతోత్తమతమ!
ఉ. తామరసాక్ష! నీవును స్వతంత్రుఁడవై మఱి నీదునిచ్ఛచే
నామెయి నాత్మమాయఁ గొని ఽ యాదిగుణంబులఁ బుట్టఁజేసి యే
మేమి తలంతువో యది ఫలించుతలంపుగలట్టి నీవె యు
ద్దామగుణత్రయంబుననె ఽ ధాత్రి సృజింతువు ప్రోతు ద్రుంతుసూ! ౧౨ 2113
*క. ఆనీవు రాజరూపులు, గా నిల జనియించినట్టి ఽ కలుషదితిజులన్
దానవులను బ్రమథుల రక్షోనాథులఁ ద్రుంప సాధుకూటము గావన్. ౧౨౪
క. ఇల నవతరించినాఁడవు, జలజాక్షా! మా యదృష్టసరణిని గురుహే
షల సురల బెగడఁజేసెడు, ఖలహయరూపుని దురాత్ము ఽ ఖండించితిగా. ౧౩౪
క. అవలీలఁ గేశిదనుజుని, జవమారఁగఁ జంపితీవు ఽ చక్రధరా! వీ
ని విపులహేషల వినుచున్, దివమును విడిపోవుచుంద్రు ఽ త్రిదశులు భీతిన్.
క. రే పొక్కదినము గడువఁగ, నోపరమేశా! దురాత్ము ఽ లుద్ధతు లగుచుం
జూపట్టు మల్లు లందఱు, ప్రాపింతురు స్వర్గపదము ఽ రణవినిహతులై. ౧౮౪ 2117
సీ. చాణూరు ముష్టికు ఽ సమయింతు వీవె యమ్మఱునాఁడు తక్కినమల్లురను వ
ధింతువు సమదహస్తిని బొలియింతువు కంసుని రూపఱఁ ఽ గా నొనరుతు
వీకార్యముల నెల్ల ఽ నేఁజూడఁ గలవాఁడఁ గంసుని సరిపోలు ఽ ఖలులఁ బంచ
జన ముర యవనుల ఽ ఘనబలు నరకుని వధియింతు వీవె యపార్యశక్తిఁ
తే. జూడఁగలవాఁడ నేను జిష్ణుని మదంబు
నడఁచి స్వర్గంబు నందున్న ఽ యట్టి పారి

---

* "సత్వంభూధరభూతానాం దైత్యప్రమథరక్షసాం" అని మూలము.

జాతమును దెచ్చి కృష్ణ! యీ॥భూతలమున
నిలుపుదువు పండు వగునా కనులకు నెంతొ. ౧౪ 2118

క. విను వీర్యశుల్కలక్షణ, మనఁదగు సుద్వాహసన్మ॥హము వీరులకుం
దనయ లగురుక్మిణీప్రముఖ నిఖిల కన్యకల నీవు ॥ గ్రహియింప నగున్. ౧౫

క. లోకేశ! ద్వారకాపురి, భూకాంతుం డైన నృగుని ॥ ముక్తునిగా నీ
వే కరుణం బొనరింతువు, గాక మహాశాపము విడఁ ॥ గల్గి సుఖపడన్. ౧౬ 2120

చ. వనజదళాయతాక్ష! తమిఁ ॥ బత్నినిగూడి స్యమంతకంబు నా
జనసుతిఁ గాంచు రత్నమును ॥ శక్తి దలిర్పఁగఁ దెత్తు; వహ్ని వి
ప్రుని మృతపుత్త్రులన్ మరలఁ ॥ బూన్కి సజీవులుగా నొనర్చి యా
తని కిడి సంతసంబును నిశాంతము గూర్తువు చిత్రరీతిఁగన్. ౧౭ 2121

క. నీపేరుగొన్న పౌండ్రక, భూపతిఁ బొరిగొందు వంత॥బోవక శ్రీకా
శీపురిఁ గాల్తువు; భయద, వ్యాపారుని దంతవక్త్ర ॥ వధియింతు హరీ! ౧౮ 2122

తే. రాజసూయాధ్వరము ధర్మ॥రా జొనర్ప, నందు శిశుపాలుఁబొరిపుత్తు॥వవల ద్వార
కాపురంబున వసియించి ॥ కవులవినుతి, కర్మములగు పరాక్రమ॥వ్యాపృతులను.

క. ఒనరింతువొ యెవ్వానిని, గనుచుండుదుఁ బిదప నీవు ॥ కాలాకృతి మే
దిని బరువు నశింపఁగఁ జేయను బార్థునిసారథివయి ॥ యరులబలములన్. ౨౦

క. లెక్కకుమించిన వారలఁ, జక్కడఁగఁ జూచువాఁడఁ ॥ జక్రధరా! నీ
వొక్కఁడవె యెల్లతావుల, నిక్కము గనఁబడుదు వాత్మ॥నిశ్చలశక్తిన్. ౨౧

సీ. ఆత్మీయమగు పర॥మానందనిష్ఠచే నఖిలకామంబుల॥యందు బూర్ణుఁ
డవయి చిచ్ఛక్తిదౌ ॥ సువిమలమాహాత్మ్యమున నాత్మమాయదై ॥ తనరు కార్య
రూపగుణప్రవాహ॥హోపరతిం గాంచి సత్యసంకల్పుఁడు ॥ జ్ఞానమూర్తి
యని పండితోత్తము ॥ లనువదింపఁగ నొప్పు నిను నాశ్రయించెద ॥ వనజనాభ

ఆ. యాత్మమాయచేత ॥ నభికల్పితము లగు, వివిధకల్పములను ॥ వెలసి వాని
నాశ్రయించి లీల ॥ యదుకులంబున మర్త్య, తనువుఁ దాల్చి తెలియఁ ॥ దగనిశక్తి.

క. యదు వృష్ణి సాత్వతులలో, మొదటన్ లెక్కింపఁ బడుచు ॥ భూరిమహిమ మొ
ప్పఁ దగుచు స్వాశ్రయుఁడవునై, పొద లెడునీ కంజలులను ॥ బొనరింతుఁ దమిన్.

తే. పరమభాగవతులలోనఁ ॥ బ్రథమగణ్యుఁ
డైన నారదమౌని య॥య్యదుపతి హరిఁ
గాంచి వందన మిడి హరిఁ ॥ గనుటవలని
సంతసము నొంది సెలవంది ॥ చనియె స్వేచ్ఛ. ౨౪ 2128

క. భగవంతుఁడు గోవిందుఁడు, జగడంబునఁ గేశిదనుజుఁ ॥ జంపి ముదమునన్
దగియెడు గోపకులం గలి, సి గోవులన్ గాచుచున్ ప్ర॥సిద్ధియుఁ దగఁగన్. ౨౫

శ్రీకృష్ణుఁడు వ్యోమాసురుం బొలియించుట.

క. నందవ్రజమునకు మహా,నందము గలిగించుచుండె నారదముని పో
వం దగ నొకనాఁ డాహరి,యుం దనయాశ్రితులఁగూడి యురువనములలోన్.

క. గోవుల మేపుచుఁ జనిచని, యావిధమునఁ గొండచఱులయం దవి తుత్తుల్
పోవఁగ మేయఁగ గోపకు, లావసుధాధరము సానువందుఁ దిరుగుచున్. ౨౮

సీ. కొందఱు గొఱ్ఱెలై కొందఱు దొంగలై యమరి కావలివార లగుచుఁగొంద
ఱుండదొంగయు గొఱ్ఱెనొరు లెఱుంగకయుండఁగొనిపోయి పర్వతగుహనుదాఁ
యుండఁ గావలివాఁడు నుపమమై వెదకి యాచోరునికడనున్న సారహీనగ్రి
జంతువు విడిపించు పంతముగల "నిలాయనకేళి"ఁ దేలుచు నచటనుండి

తే. రించుకయు భీతిలేకయె యిట్టులాడు
చుండ మయపుత్త్రుఁడై నట్టివ్యోమనామ
కాసురుఁడు పెక్కుమాయలయందు నేర్పు
గలుగు వాఁడొక్క గోపకు కాయ మూని. ౨౯ 2132

క. తానొక చోరుండయి యజ, మైనటియించెడు కుమారు నవలీలఁ గుభృ
త్సానుగతగుహలఁ జేర్పం, గా నెంచి జవంబుమీఱఁగాఁ గొనిపోయెన్. ౩౦

క. ఈలీల నొకొక్కనిగా, బాలుర నెత్తుకొనిపోయి వారిఁ గుహయం
దోలి నిడి భూరిమాయా,శీలుఁడు శిలచేత ద్వార సీమం గప్పెన్. ౩౧

ఆ. వానిచేతఁ బడినవారు చతుఃపంచ,సంఖ్య మించకుండ సానువందు
నుండి; రతనికృత్యమూహించి సజ్జన, శరణదుఁడయి చెలఁగుహరియుఁ గరుణ.

క. గోపకులను గైకొనుచుఁ, వే పోయెడు వ్యోమదనుజు వృకమును మృగరా
జే పగిదిఁ బట్టుకొనునో, యాపద్ధతిఁ బట్టుకొనియె నాత్మబలమునన్. ౩౦ 2136

మ. బలవంతుండగు వ్యోమదానవుఁడు రూపం బద్ది పోనాడి ని
స్తులశైలంబును బోలుస్వీయతనువుం దోర్ద్వో గ్రహించెఁ గడుం
బల మెల్లం గనఁజేసి సంగ్రహణసంప్రాప్తప్రభూతార్తులం
దొలఁగింపఁ జతనంబుచేసియు నశక్తుం డయ్యె నట్లొటచేన్. ౩౧ 2137

చ. హరియును దోర్యుగంబున మహాసురు నాతని బిట్టుపట్టి వే
ధరణిఁ బడంగఁ ద్రోచి సురతల్లజు లభ్రమునుండి చూడనా
శరుని వధించె నెప్పగిదిఁ జంపుదురో పశువుఁ జనంబు ల
క్కరణినె; యంత ద్వారమును గప్పిన ఱాతిని జిమ్మి బాలురన్. ౩౨ 2138

క. ఆకష్టమునుండి విడఁ, శ్రీకృష్ణుఁ డొనర్చి వెడలఁ జేయుచు సురలుఁ
గోకులవాసులు పొగడఁగఁ, గైకొని గోకులముఁ జేరెఁ గనకాంబరుఁడున్.

ముప్పదెనిమిదవ యధ్యాయము.

అక్రూరుఁడు గోకులముఁ జేరుట.

క. ఆరేయి మహామతి య, క్రూరుఁడు మధురాపురిన్ ముకుందుని చింతన్
గూరినమదిఁ బుచ్చి జవం, బారఁగ నరుణోదయమున స్యందనవరమున్. ౧ 2140

క. ఆరోహించి వ్రజంబును, జేరంజనె; భూరిభాగ్యసిద్ధిం గనున
క్రూరుం డాతఁడు చనుచో, వారిజపత్రాక్షునందు భక్తి యసమమై. ౨

క. తనమదిఁ గుదురఁగ నిల్వం,గ నిట్లు లూహించె; నౌర! గాఢసుకృత మే
జని నొనరించితినో చే,య నోచితనొ యెట్టి తపము ననుపమకీర్తిన్. ౩ 2142

ఉ. దాన మదెట్టిపాత్రునకు దైవతమన్ మతి నిచ్చినాఁడనో
కానఁగఁ బోవువాఁడ హరిఁ గంజదళాక్షుని వాసుదేవు శ్రీ
జాని నిదెట్టిపుణ్యమొకొ స్వాంతమునన్ విషయప్రసక్తియే
కానఁగ నయ్యెడిం దలఁపఁ గా హరిదర్శన మబ్బు టబ్రమే! ౪ 2143

తే. చరణభవునకు శ్రుతుల యుచ్చారణంబు
నెట్టు లట్టుల ననుఁబోలు నట్టివాని
కరయఁగా నుత్తమశ్లోకుఁ డైనకృష్ణు
దర్శనము దుర్లభం బని తలఁచువాఁడ. ౫ 2144

సీ. ఇట్లు నిస్పృహుఁడనై యెన్నుచుండఁగ రాదు; నదిని బ్రవాహంపునడకననుస
రించి పోయెడుతృణసంచయం బొక్కొక్కతఱి దరిఁజేరు చందమున నధముఁ
డనయిన నాకుఁ గృష్ణుని గాంచు భాగ్యంబు గలిగినను గాలగతినిబట్టి
యాదృచ్ఛికంబుగ నరుదగుపుణ్యసంగతిఁ గల్గవచ్చు; యోగితతి కెన్న
తే. ధ్యేయ మగునందనందను దివ్యపాద, పంకజద్వయమునకు నిశ్శంక మ్రొక్కు
వాఁడఁ గావున నాయశుభంబు లెల్ల, నేఁడు నశియించె నిద్దియానిశ్చయంబు.

క. జననము నాయది సఫలం, బనఁ దగు హరిపాదపంకజాంతికమునకున్
ననుఁ బంపిన యాకంసుం, డొనరించె ననుగ్రహంబు నుపతర మదియా. ౭

క. హరిపద నఖర మరీచుల, నిరతిని నెఱనమ్మి తొల్లి నిర్మలమతులా
పరమమునులు తరియించిరి, దురత్యయం బైనకుభవతోయధి లీలన్. ౮ 2147

క. ఆవిష్ణు వవతరించెను, భావింపఁగఁ గృష్ణుఁడుగను బరమేశ్వరుఁ డై
తా వఱలు నామహాత్ముని, పావనపదపంకజములఁ బరికింపంగన్. ౯ 2148

చ. అరుగుచునున్నవాఁడఁ గద యబ్జభవేశ్వరముఖ్యదేవతో
త్కరములు లక్ష్మియున్ మునివతంసులు భక్తులు పూజచేయఁగాఁ
బరమము నొచుఁ గూడఁజను బాలురతోడ వనంబునందు నా
దరమున నాలమేపఁజను తత్పదపద్మముఁ జూచు టొప్పదే? ౧౦ 2149

సీ. గొల్లపూఁబోడుల ǂ యుల్లంబులం దగుకుంకుమపంకంబు ǂ నంకితముగఁ
దనరి మహైశ్వర్య ǂ మునఁ దగి సౌభాగ్యఖనియయి ము_క్తినీ ǂ యను సమర్థ
మగుచుఁ గృపాక ǂ రంబయి ప్రేమమాత్రసులభ్యమై యలరారు ǂ లలితకృష్ణ
చరణాంబుజంబులఁ ǂ బరమపానములఁ గనఁ బోయెదను; మృగ ǂ గణము లివిగో

తే. నన్ను వలగొనిపోవుచు ǂ నాకు మేలు, గలుగుజాడను దెల్పెడుఁ ǂ గనుకఁ జారు
తరకపోలనాసికమయి ǂ తనరి సుస్మి,తావలోకన యుత నయ ǂ నాబ్జ మగుచు. ౮౪

క. సురుచిర కుటిలాలకములఁ, బరమాద్భుత మగుచు నున్న ǂ పరమేశ్వరు సుం
దరవక్త్రచంద్రబింబముఁ, బరికింపఁగఁగలను బూర్వ ǂ భవ భాగ్యమునన్. ౯

మ. క్షితిభారంబును మాయ జేయఁగ మదిం ǂ జింతించి యాత్మేచ్ఛచే
ధృతమర్త్యాంగము చేత వెల్గుచు సుకాం ǂ తిస్థానమై యొప్పన
చ్యుతు సందర్శన మీదినంబుననె నా ǂ కొప్పారునే నీక్షణ
ద్వితయస్ఫారఫలంబు కల్గినటు చిం ǂ తింపం దగుం జక్కఁగన్. ౧౦ 2152

వ. కార్యంబునకుఁ గారణంబునకుఁ దా నీక్షణక_ర్తయయ్యు నహంకారవిరహితుండై
నిత్యంబగు స్వరూపసాక్షాత్కారంబున నజ్ఞానంబును, దత్కార్యంబగు భేదం
బును, దన్మూలంబగు విభ్రాంతి నెడఁబాసియు నీక్షితయగు తనయీక్షణంబున
స్వకీయమహామాయాసంయోగంబునం బ్రాణేంద్రియంబులతోడఁ దనయందే
రచియింపఁబడిన జీవులతోడ బృందావనభూరుహంబులందును, గోపికాసుందర
మందిరంబులందును విలాసంబున నాయాయికార్యము లొనరించుచు, నను
రక్తునివలెఁ దోఁపఁజేయుచు నెవ్వఁ డుండునో, సకలకల్మషహారంబులై నిరుప
మానమంగళకరంబులై యలరు నేపరమేశ్వరుని గుణకర్మజన్మములం గూడిన
వాక్కులు సర్వప్రపంచమ్ములకు జీవనంబును బరమశోభనంబును బరిశుద్ధత్వం
బును గల్గించునో, యట్టివాక్కులం బడయని నిర్భాగ్యుల సకలాలంకారములు
శవకృతాలంకారము లగునో, యట్టిపురుషో_త్తముండు స్వనిర్మితధర్మసేతువుం
బాలించుమానవులకు సకలసుఖములం గల్గింప యదుకులంబున నవతరించి సర్వ
గీర్వాణగీయమానంబు నశేషమంగళంబు నగు నాత్మకీ_ర్తిని నందవ్రజంబునం
బ్రకటించుచున్నవాఁడు. ౧౩ 2153

మ. తలపోయంగఁ బ్రభాతకాలము లివే ǂ తథ్యంబు; మేలౌ నటం
చు లలిన్ దెల్పెడుఁ గాన సాధుమతులన్ ǂ శోభిల్లు భ_క్తవ్రజం
బులకున్ సద్గతియున్ గురుండు త్రిజగ ǂ త్పూజ్యాభిరామాంగుఁ డు
జ్జ్వలతేజుండును భూరిశ_క్తియును నై ǂ భాసిల్లు శ్రీకృష్ణునిన్. ౧౩౪ 2154

క. కనుఁగొనఁ జాలుదు నేఁడా, వనజాక్షుని నేత్రములకుఁ ǂ బర్వముగాఁగన్
గనఁబడువానిన్ లక్ష్మికి, మనఃప్రమోదంబుఁగూర్చు ǂ మాన్యుని గృష్ణున్. ౧౮

క. ఈక్షణములకున్ శ్రీహరి, సాక్షాత్పరమేశ్వరుండు సాక్షియునగు నా
త్ర్యక్షుని మిత్రుఁడు కన్పడ, నాక్షణమె రథంబు డిగ్గి యతిశయభక్తిన్. ౧౮

క. రాముఁడును గృష్ణుఁడనఁగా, నీమహిరూపద్వయమున నెసఁగెడు ననుచున్
నామానసమున నెన్నుచు, వేమాఱు నమస్కరింతు వేడుక పొంగన్. ౧౯

ఆ. యోగివరులుగూడ సుస్థిరధ్యానార్థ, మెవరిరూపములను హృదయములను
నిలుపుదురొ తదంఘ్రినీరజములకు నే, మ్రొక్కువాఁడ జన్మము సఫలముగ.

క. వనములవారలవెంబడిఁ జనుచు దిరిగెడు గోపకులకు గాఢప్రమదం
బున వందన మొనరింతును, వనజేక్షణుఁ డాత్మపాదవనజంబులపై. ౧౫ 2159

సీ. ప్రాలియుండిన నన్నుఁ బరికించి కాలరూపాహికి భీతిల్లి స్వాంఘ్రియుగము
నాశ్రయించిన వారి కభయంబొసంగెడు తనకరసరసిజమును మదీయ
శిరముపయిం బ్రీతిఁ జేర్పకయుండునా? యామహాత్ముని మృదుహస్తపద్మ
మును సమర్పించి విబుధరాజు పొందఁడే యింద్రత్వమును బలి యెసఁగుభక్తి

ఆ. మూఁడుపాదములకుఁ జోడగు భూమిని
నొసఁగుతోడెని నర్ఘ్యమొసఁగి త్రిజగ
దింద్రతను గనండె యెవ్వారెవ్వరు దాని
నాశ్రయింతురో కృతార్థులార! ౧౬ 2160

క. హరికరసరసిజ మదియే, యరుదుగ రక్తోత్పలముల నలరెడుతావుల్
పరితోవ్యాప్తములై తగ, సురుచిరవిహారణములందుఁ జొక్కు నబలలన్.

క. తనదగు సుస్పర్శంబునఁ, దనివొందఁగఁ జేయుఁగాదె తత్పాణిసరో
జనితమును నాదు శీర్షంబున నునుపక యుండునే ప్రభూతకరుణ చేన్. ౧౭

సీ. తాను క్షేత్రజ్ఞుఁడై మాననీయంబగు నీక్షణంబున విశ్వ మెల్ల నందుఁ [మహి
జెలఁగు భూతముల లోపలను బాహ్యంబునఁ దగువృత్తుల నెఱుంగు నగణిత
మమున నొప్పారెడు మాధవుం డచ్యుతుం డలకంసుపంపున నరుగుదెంచి
నట్టి భృత్యుండని యరిపక్షమున నుండువాఁడని యూహింపఁబోఁ డటంచుఁ

ఆ. దలఁచువాఁడఁ; గంసుఁ గొలుచుచున్నను లోనఁ
దన్నె యెన్నువాఁడ నన్నువిధము
సర్వవేత్త గాన సర్వసాక్షియుఁ గాన
నరయు ననుచు నెంతు నాత్మలోన. ౧౮ 2163

చ. తనదగు పాదకంజముల దాపున సాగిలి మ్రొక్కి లేచి స
ద్వినయము మీఱఁ గైమొగిచి వేడ్క భజించెదు నన్ను సుస్మితం
బునఁ గరుణం జెలంగుచును బొంకము గాఁదగు వీక్షణంబులన్
గనుఁగొను దంత నావగు నఘంబులు శంకలు పోవ నెమ్మదిన్. ౧౯ 2164

చ. పరమముదంబు నొందఁగలవాఁడ; సుహృత్తముఁ డెన్న జ్ఞాతియున్
నిరతిని దన్నుఁదప్ప నొరు నిర్జరవర్యు నెఱుంగ నట్టిఁడుఁ
గరుణకుఁ బాత్రభూతుఁడును గాఁదగు నన్నును దీర్ఘబాహువుల్
త్వరగనె సాఁచి కౌఁగిటను వారక చేర్పఁగలండు సత్కృపన్. ౧౯౪ 2165

ఉ. అంతట నాదు దేహము మహాత్తరపాతక పంక ముక్తమై
యెంతయుఁ బావనంబె యగు నెల్ల మదాయతకర్మబంధముల్
వింతగ వీడిపోవు; మఱి వెన్నుఁడు కౌఁగిటఁజేర్చి భక్తిమైఁ
జెంతను గైమొగిడ్చి తనుఁజిత్తమునం దలపోయున న్నొగిన్. ౨౦౪ 2166

క. కని యక్రూరా! యార్యా; యని పిల్వఁగలఁడు ప్రీతి; నపుడుగదా మా
జననములు సఫలములగుసు, మనుజుం డెవ్వాఁడు కృష్ణుఁమన్ననఁ గనఁడో. ౨౧

ఆ. అట్టివాని జన్మ మక్కటా! కాల్పనే, వ్యర్థ మగునుగాదె యిద్ది యరయ;
సర్వసమత నొప్పుచక్రికి దయితుండు, గాని, సుహృదుఁ డొకఁడు గానిలేఁడు.

తే. అప్రియుండును ద్వేష్యుండు నరయ లేఁడు
లేఁ డు పేక్షింపఁదగినట్టివాఁడు జగతి
విషమచిత్తములేని యావిష్ణుమూర్తి
యమరతరు వాశ్రితులకె ప్రియం బిడుగతి. ౨౨ 2169

క. తనభక్తులనే భజియిం, చును గాంక్షితముల నొసంగు శుభదుండును గృ
ష్ణున కగ్రజుండు యదుకుల, మునఁ బూజ్యుఁడు నైనహరియుఁ ముదమారంగన్.

సీ. వందన మొనరిచివరుసఁ జేతులుమోడ్చి యున్ననన్నుఁ బాహు యుగము
కౌఁగిటం జేర్చి నాకై దోయినిం బట్టుకొని గేహమునకుఁ బోవు నటనర్ఘ్య [సాఁచి
పాద్యాదిసత్క్రియాపటలిఁ గావించి యవ్వల బంధువులలోన వైరియైన
కంసుం డొనర్చెడుకార్యంబులను జెప్పుమని ప్రశ్న మొనరుచు ననుచు మార్గ

తే. మందు నక్రూరుఁ డీరీతి నాపరేశు
నెంతయుఁ దలంచుచుఁ రథ మెక్కిపోయి
గోకులంబును జేరెను; గ్రుంకె భానుఁ;
డపరసాగరమునయందు నయ్యదనున. ౨౮ 2171

మ. చని యక్రూరుఁడు గోష్ఠమందు సకలాశానాయకోత్తుంగ పా
వన మాణిక్య కిరీటసంఘటితె భాస్వత్స్వీయపాదాబ్జ పాం
సునికాయుండగు కృష్ణమూర్తి పదముల్ శుభ్రాంకుశాబ్జాదిశో
భనచిహ్నంబుల భూమికిం దొడవులై భాసిల్లఁగాఁ గన్గొనెన్. ౨౫ 2172

మ. పరమాహ్లాదముగల్గె వానిఁ గనఁగాఁ బర్వెఁ మహాసంభ్రమం
బరుదౌ ప్రేమభరంబుచేఁ దగియె రోమాంచంబు గాత్రంబునఁ

ద్వార నానందభవాశ్రుబిందువులు నేత్రద్వంద్వముం గప్పె నం
త రథంబుఁ డిగి యార; యీయవియె కృష్ణస్వామిపాదాంకముల్. ౨౪

క. చరణాంబుజరేణువు లివె, పరమశుభం బీయఁజాలు బ్రహ్మాదులకేఁ
బరిసేవ్యము లని యందుం, బొరలాడెఁ భక్తిరసము పొంగ నతండున్. ౨౫

సీ. కంసుపంపునఁ బురిఁ గదలిన యాక్షణంబుననుండి యాశ్వఫల్కునితనూజుఁ
డక్రూరుఁడు భయంబు నల్లిదంభమును శోకంబును విడనాడి కమలనయను
స్మరణంబునను గథాశ్రవణంబునను బదచిహ్నదర్శనమునఁ జిత్తమెల్ల
దన్మయముగ నుండఁ దాఁ జేయఁగాఁ జాలె ననుటయే దేహ మెత్తిన జనులకు

తే. బరమపురుషార్థ మనఁ గళేబరఫల మన
ననెడున్యాయంబుఁ దెల్పంగ నడుగుఁదమ్ము
లందుఁ బొరలాడె; నీరీతి నతఁడు పొరలి
పొరలి మెల్లఁగ లేచి రాముండు హరియు. ౨౬ 2175

క. ఉన్నారు గోష్ఠముననే, యన్నట్టి వ్రజౌకసుల సమాదృతివాక్యం
బెన్నుచు రథమెక్కి చనెం, గన్నులకుఁ ఫలము గూర్పఁగాఁ గోరి త్వరన్.

చ. చనిచని యావులఁ బిదుకు చక్కనితావున రామకృష్ణులఁ
గనియెను; నీలపీతరుచిఁ గ్రాలెడుచేలములఁ ధరించి చ
క్కనిశరదబ్జనేత్రములఁ గన్పడుచుఁ గడుఁ బాండురంబు న
ల్లనిదియునైన దేహములు లక్షణయుక్తములై చెలంగఁగన్. ౨౮ 2177

ఆ. శ్రీవిలాసములకు భావింప వసతులై, నిడుదలగుచు బలిసి నెఱి దగంగ
నలరుకరము లొప్పనందములౌ మోము, లమర నాకుమారు లందుఁ బొదల.

ఉ. సుందరకాయు లందుఁదగ సుందరమూర్తులె యాచుఁ జూడఁగా
నందముగుల్కు నిమ్నగతు లారయఁగాఁ గలభంబులం బలెఁ
బొందుగ నొప్ప నంకుశము పూజ్యతరధ్వజవజ్రపద్మముల్
క్రిందుగఁ బాదచిహ్నములుగాఁ గనుపట్టుచు నావ్రజావనిన్. ౨౯ 2179

క. అలరించుచుండఁగా వా, రలు గొప్పమనస్సు లొప్ప రాజత్కరుణా
కలిత స్మిత వీక్షణములఁ, జెలఁగుచుఁ గనినంత నిష్టసిద్ధు లొసఁగుచున్. ౩౦

సీ. మనమున కెంతో వాయిని గల్గఁజేయుచు నత్యుదారములయి యలరుక్రీడ
లందగి చక్క జలకములాడి మనోజ్ఞ వస్త్రముల్ ధరియించి వరుసఁ బుష్ప
హారముల్ వనమాల లరుదుగఁ గన్పడ ధరియించి రుచిరగంధము లలంది
కొని యుండి, రవ్వారుఘనలక్షణాంచితకాయులై యాద్యులై యీయఖిలము

*తే. నకును గారణభూతులై సకలజగము

* "ప్రధానపురుషా వాద్యౌజగద్ధేతూ జగత్పతీ" అనిమూలము.

లకు నధీశులునై జగ॰న్నికర మేఁచు
దుష్టరాక్షసరాజులఁ ॰ ద్రుంపఁగను ని
జాంశముల మానవాకృతు ॰ లమరియుండ ౩౧౪ 2181

క. బలుఁ డనఁ గేశవుఁ డన నీ,యిల బిల్వఁగఁబడుచు స్వీయ॰హిత తేజస్స్ఫూ
ర్తుల దిక్కులఁ గలతిమిరం,బులఁ బోఁగొట్టుచును లీలఁ ॰ బొల్చుచు మఱియున్.

క. *కనకాంతరముగఁ దగు నిం,ద్రనీలభూధ్రంబుపోల్కిఁ ॰ దగునంజనయు
క్తిని మించు రజతపర్వత, మనఁ గృష్ణుఁడు బలుఁడు పొల్చి ॰ రాసమయమునన్.

మ. కని యక్రూరుఁడు కృష్ణరాముల జగ॰త్కల్యాణసంధానులన్
మన ముప్పొంగ రథంబు డిగ్గి పెలుచన్ ॰ మైత్రిన్ స్వకీయాంగముల్
తనియంగాఁ బులకల్ చెలంగఁ దదుదా॰త్తప్రీతికృత్పాదముల్
గనుచున్ సాగిలిమ్రొక్కె సార్థకముగాఁ॰గన్ జన్మముం జేయఁగన్. ౩౮ 2184

క. వనజేక్షణ సందర్శన, జనితామోదమున బాష్ప॰సలిలమ్ము లొగిన్
గనులం గ్రమ్మఁగఁ దనుఁ గ్ర,మ్మిన యుత్కంఠాభరమున ॰ మించిన త్వరచేన్.

క. తనపేరుచెప్పి వందన, మొనరుచు చున్నాఁడ ననుచు ॰ నొయ్యనఁ బల్కం
గను జాలకుండె సంతస, మునునది యట్టిదియె గాదె ॰ యారసిచూడన్. ౩౫ 2186

సీ. భగవంతుఁడైన యా॰పద్మాక్షుఁ డావిధ మెఱిఁగి మ్రొక్కినవారి ॰ యెడ నపార
వాత్సల్యమున నొప్పు॰వాఁడౌటఁ జక్రలాంఛితహస్తమునఁ బ్రీతిఁ ॰ జేరఁదీసి
కొని కౌఁగిటం జేర్చె ॰ ఘనకృపసంకర్షణుఁడు మ్రొక్కియున్న యా॰తఁడు సపర్య
కర్హుఁ డన్నతలంపు ॰ నంది కౌఁగిటఁజేర్చి తనపాణిపంకజం॰బున దదీయ

తే. హస్తమును బట్టుకొనితోడ ॰ ననుజుఁడు చను
దేర గృహమునకుం బోయెఁ ॰ జారువాక్కు
లలర స్వాగత మడిగి నిర్మలతరాస
న మిడి పదములు గడిగి వి॰నయముతనర. ౩౨౪ 2187

చ. అతిథికి నర్హమై తగిన ॰ యమ్మధుపర్క మొసంగి ధేను వా
దృతిమెయి నిచ్చి మార్గమున ॰ నెంతయు నొచ్చినయాశ్వఫల్కస
త్సుతుని పదంబులం బిసికి ॰ శోభనమై మఱి పావనంబునై
హితమయి షడ్రసంబులను ॰ నెన్నఁగనై తగు నన్న మంతటన్. ౩౮౪ 2188

క. మనమునఁ బొడమెడు శ్రద్ధన్, దనివొందఁగఁ బెట్టి యతఁడు ॰ తమి భుజియింపన్
ఘనధర్మవిదుఁడు హలధరుఁ, డనూనమోదమ్ముమీఱ ॰ నతనికిఁ బిదపన్. ౩౬౪

చ. పరిమళముల్ ముఖంబునను ॰ బర్వఁగఁ జేయఁగఁ జాలుపచ్చక
ప్పురమును గంధమాల్యములఁ ॰ బూజ్యవిధిం దగునట్లొసంగి ని

* "యథామరకతశైలౌ రౌప్యశ్చ కనకాచితౌ" అని మూలము.

ర్భరముద మొందఁజేసె; నిటు రాముఁడు పూజలఁ దన్పఁగా మనో
హరగతి నొప్పునయ్యతిథి నప్పుడు కన్గొని నందుఁ డిట్లనున్. ౮౦ 2190

మ. అనుకంపారహితాత్ముఁడై కఠినుఁడౌ నాకంసుఁ డోమాన్య! మే
దిని జీవించియె యున్నవాఁడుకద? యాదృప్తుఁడు పాలింప నా
తని చెంతన్ బశుఘాతుకుండు పశుసంతానంబు గావంగ నా
తవిసంరక్షను గన్న గొఱ్ఱెయలచందం బొప్ప మీ రుండుటన్. ౮౧ 2191

తే. ఎట్లు జీవించియున్నారొ యే నెఱుంగఁ; దనదు బ్రదుకునకై సహోదరిమహార్తి
నేడ్వ నాలింపకే పాప మిది యనకయె, యామె గన్నట్టి శిశువుల హతము చేసె.

తే. అట్టిపాపాత్ముప్రాపున నధివసించు, జనుల బ్రదుకునకే చాలసంశయంబు
గలుగు నన నీకవారికుశలము నేవి,ధముగఁ బ్రశ్నింపఁ గలము? పూతహితచరిత.

చ. అనియిటు సత్యపూతములునై మధురంబులునైన వాక్కులన్
వినయము మీఱఁగా నడిగి వింతగ సత్కృతి చేసి నందుఁ డా
తనిమదిఁ దృప్తి చేసె; నిటు దానపతీంద్రుఁడు పూజ లంది నె
మ్మనమున హాయిఁ జెందె గతమార్గనితాంత పరిశ్రముండునై. ౮౩ 2194

ము ప్ప ది తొ మ్మి ద వ య ధ్యా య ము.

అక్రూరునితో రామకృష్ణులు సంభాషించుట.

చ. [అని శుకయోగి పల్కె మనుజాధిపవర్యున కవ్వలన్ వ్రజం
బునఁ గొనసాగి నట్టిహరిపూతచరిత్రము నిట్లు తెల్పె;] న
వ్వనజదళాక్షుఁడున్ హరియుఁ బావనరీతిని సత్కరింప నం
దనృపుఁడు గారవింపఁగ మనంబున సంతస మట్టె పొంగఁగన్. ౧ 2195

తే. చారుపర్యంకమందు నక్రూరుఁ డెలమిఁ, సుఖముగా నుపవిష్టుఁడై సురుచిరముగఁ
దనమదిం ద్రోవఁ గోరినతలఁపు లెల్ల, నపుడు పడసెను వారిదౌ నాదరమున.

క. శ్రీనిలయుఁడు భగవంతుఁడు, తా నెంతొ ప్రసన్నుఁడైనఁ దానన్ బడయన్
రాని దొక యర్థ ముండునె, యైనన్ వాంఛింప రేదియైనను భక్తుల్. ౨ 2197

సీ. భగవంతుఁడైన దేవకిపట్టి శ్రీకృష్ణుఁ డంతట రాత్రి భుక్త్యంతమందు
నక్రూరుచెంతకు నరుదెంచి తమవారి విషయంబునం జాలవిషమబుద్ధి
యైన కంసుం డెట్లు తాను మెలంగునో వాఁడేమిచేయంగ వాంఛఁ గొనిన
వాఁడొ యావిధ మెల్లఁ బ్రశ్నింపఁగా నెంచి పలికె నిట్లని తాత! పావనమతి

తే. వైన నీయాగమనము మేలైన యదియె
స్వాగతంబె? శుభంబు మీకౌను గాక

సుహృదులకు జ్ఞాతులకు మఱి ౹ చుట్టములకు
సుఖము నారోగ్యమును జాలఁ ౹ జొప్పుడుఁగద. ౮ 2198

చ. కులమున కెల్ల రోగమయి ౹ కొంకక పాపములం బొనర్పుచున్
దలఁపఁగ మేనమామయయి ౹ దారుణకర్మరతుండునై మహీ
స్థలి పయిఁ గంసుఁ డున్నతిని ౹ దా నెసలారఁగ నస్మదీయులై
తలఁపఁగరానిబాముల సంతంబును బొందెడువారి కచ్చటన్. ౯ 2199

తే. కుశలమేయని మే మడుగుటయు నేల?, కంసు ప్రజలకుఁగూడ నిక్కముగ క్షేమ
ముండునే? యక్కటా! మదినూహచేయ, నిరపరాధులు జనకులు నిశ్చయముగ.

ఉ. వారికి మానిమిత్తమున ౹ వంత పొసంగెఁగదా? మనోహరా
కారులు పుత్త్రకుల్ మడియఁగాఁ బలుదుఃఖము లొంద మేమెగా
కారణ? మంతెకాక కలకాలము బంధన మయ్యె వారిక
క్రూర! మృదుస్వభావ! మదిఁ ౹ గోరుదు మాత్మహితాళిఁ జూడఁగన్. ౬౪

మ. చిరకాలంబుగ మిమ్ముఁబోలు హితులన్ ౹ జేరంగ రాఁగోరువాం
ఛ రహిన్ నేఁటికి భాగ్యవైభవమునన్ ౹ సాగెన్ మిమున్ జూడ న
య్యె రయంబొప్పఁగఁ దెల్పఁగాఁదగును మీ ౹ రేతేర నేహేతువో
పరమాహ్లాదము నొందువాఁడ నను నొప్పుల్కల్ చెవుల్ సోఁకఁగన్. ౭ 2202

సీ. భగవంతుఁడే యిట్లు ౹ ప్రశ్నించెనే యంచు నక్రూరుఁ డెంతయు ౹ నాత్మ నలరి
కంసునకున్ యదుగణముపైఁ గలిగిన వైరానుబంధము ౹ వాఁడు తెగువ
వసుదేవుని వధింపఁ ౹ బాల్పడుటయు నారదముని కంసునితోడ ౹ దనుజమర్ద
నుఁడు వసుదేవుసూనుండుగాఁ బుట్టినవాఁడని తెల్పుట ౹ నాఁడె తన్ను

ఆ. నెట్టి కార్యమునకు ౹ నీచోటికిని దూత,గను బనిపినదియును ౹ గడఁగి యొక్క
మాటయే వదలక ౹ మధువంశజుఁడు గానఁ, దెలియఁ జెప్పె సత్య ౹ మలరునట్లు.

మ. పరవీరఘ్నులు రామకృష్ణులు మహీపాలాజ్ఞ నక్రూరుఁ డా
దర మొప్పన్ దనుఁ బంపుటల్ పలుకఁగాఁ ౹ దా రెంతయున్ నవ్వి భూ
వరునాజ్ఞన్ దెలియంగఁ జెప్పిరి మదిన్ ౹ వర్ధిల్లువాంఛన్ వ్రజే
శ్వరుఁడౌ నందున; కాత్మజుల్ తెలుపుభావం బాతఁ డూహించుచున్. ౧౦

క. గోపకులం జీరి జవం, బేపాఱఁగ గోరసముల ౹ నెల్లం గూర్పం
డాపగిది రాజయోగ్యము,లై పరఁగెడు కానుకలను ౹ ననువగురీతిన్. ౧౦౪

క. సమకూర్పఁడు పోఁదగు నర,దములం బన్నింపుఁ డెల్లి ౹ తరల మథురకున్
మమతం బని గోరసముల, క్షమేశునకు మెచ్చుపుట్టఁగా నిడ వలయున్. ౧౧

క. సాగెడు నప్పురిని ధను,ర్యాగము చూడంగ వలయు ౹ నందులకై వే
వేగమ జనపదవాసులు, పోఁగల్గి రటంచు వింటిఁ ౹ బోఁదగు మనకున్. ౧౧౪

చ. అనియిటు నందగోపతియు ఽ నట్టియుదంతము నెల్ల తావుల౯
వినఁబడునట్లు పాటుమని ఽ వేగమ యానతి యిచ్చె; నట్టులే
యొనరిచె సూతుఁ; డవ్విధము ఽ నొక్కవిధంబున నాలకించి నం
దుని వ్రజమందుఁ గల్గు నలఽతోయరుహానన లెల్ల నార్తలై. ౧౨౪ 2208

మ. చను దెంచె౯ మథురాపురంబునకుఁ గృష్ణస్వామిని౯ రాముని౯
గొనిపోవ౯ మధువంశజుండయిన యఽక్రూరుండు వ్రేపల్లెఁ జే
రెను; వారింగొని పోవుఁ బ్రీతియలర౯ ఽ రేపే ప్రయాణంబు సా
గును; సత్యంబుగ నంచు వార్త తెలియ౯ ఽ గోప్కల్ తము౯ మార్పఁగన్.

క. చింతిలసాగిరి; కొందఱు, కాంతలు తద్వార్తహృదయ ఽ కమలము నేచ౯
వంత౯ మోములు మిక్కిలి, వింతగ నిట్టూర్పు లొలయ ఽ వెలవెలఁబాఱన్.

సీ. కుందు వొందిరి; మఱిఽకొందఱు గోపికల్ కట్టినపుట్టముల్ ఽ కదలఁబాఱఁ
గరకంకణమ్ములు ఽ క్రమముగా జాఱంగఁ గ్రొమ్ముడుల్ వీడంగఁ ఽ గుందిరి మఱి
కొందఱు వ్రజవాసిఽకువలయనేత్రలు హరినె ధ్యానించుచు ఽ నాదరమునఁ[చు
దమ రొనర్పందగు ఽ తక్కువ్యాపారముల్ మాని ముక్తులమాడ్కిఁ ఽ గానఁబడు

తే. లోకమును దీని నెఱుఁగంగఽలేక యుండి;, రట్టె కొందఱు శ్రీకృష్ణుఁఽడతివిచిత్ర
రాగమున సుస్మితంబున ఽ రమ్యరీతి, బలికిన మనోహరోక్తులఁ ఽ దలఁచుకొనుచు.

క. మనముల మోహమునొందిరి;, వనజాయతనేత్ర లెల్ల ఽ వారిజనయను౦
డొనరించిన మృదుచేష్టల, ననూన సుస్మిత మనోజ్ఞఽమగు దృగ్వితతిన్. ౧౬

క. సులలితమా తద్గమనముఁ, గలిగెడు దుఃఖముల నెల్లఁ ఽ గడుఁ గృపచేతం
దొలఁగించు కార్యముల దుష్టులఁ జంపిన సాధుగేయ ఽ శుభచరితములన్. ౧౭

చ. మనముల నెల్లవేళలను ఽ మానక పట్టుదలం దలంచుచు౯
వనజదళాయతాక్షు నెడఽబాటున కించుక యోర్వఁజాల కా
ర్తిని గనుచు౯ భయంబునను ఽ దీవ్రగతి౯ వెలిఁబాఱు నక్రూరా
జిని గను లెట్టివాఱఁ దమఽచిత్తము లచ్యుతునందె చేర్చుచున్. ౧౭౪ 2214

చ. గుములుగఁ గూడి యందఱును ఽ గుందుచుఁ దద్గతభావ లౌటఁబ
ద్మముఖులు పల్కి రిట్టులని; ఽ తద్దయు నార్తిఁగలంగి; యోవిధా
త! మదిని నీకుఁగల్గదుకఽదా? దయ సుంతయు నేరిపైన నె
య్యమున హితంబున౯ జనుల ఽ నాదిని నెట్టులొ గూర్తు వంతటన్. ౧౮౪ 2215

సీ. వారు కృతార్థులై ఽ సారమోదంబును గాంచక పూర్వమే ఽ చంచలమతి
నెడఁబాయఁ జేయుదుఽవే; యనుకంప నా నిది యగునే; బాలుఁ ఽ డెట్టు లట్లు
నీచేష్టితంబులు ఽ నిష్ఫలంబులుగదా? ఽ బాలిశుండని నిన్నుఁ ఽ బలుకఁ దగదె?
నీలకుంతలములఁ ఽ జాల నావృతమయి; చారుకపోలనాఽసలు చెలంగ

తే. శోకములఁ దూలఁగాఁ జేయుచున్ వెలుంగు
సుస్మితము నాట్య మాడంగ । సుందరమయి
యలరుశ్రీకృష్ణు వదనశీతాంశుబింబ
మును గనంజేసి తృప్తిఁగ । గనకముండె. ౨౦ 2216

చ. కనఁబడకుండఁ జేసితివిగా యిటుచేసిన నీదుచేత చ
క్కనిదని పల్కఁగాఁదగునె । కా దిది సాధువటంచు నమ్ముమా;
పనియిది కంసుదూతదగు । భామినులార! మదీయ మెట్టులో
ననియెదవేమొ పద్మభవ । యస్మ దుదాహృతి నాలకింపుమా! ౨౦ 2217

ఆ. నీదుసకలసృష్టినిపుణత కేకాశ్ర,యమగు కృష్ణమూర్తి । యాననంబు
గాంచియున్న యిట్టికన్నుల నక్రూర, నామధారి వగుచు । నేమ మెడలి. ౨౦౪

క. హరియింపఁ బూనితివి నీ, వరయం గ్రూరుండ వనఁగ । నర్హుండవె యో
సరసిజభవ! శ్రీహరియనఁ, గరుణామయచిత్తుఁడౌను । గాని తలంపన్. ౨౧

సీ. క్షణకాలముననె భంగమ్మగు సౌహృద మలరువాఁడౌట నవ్యముల మెచ్చు
కొనుచు నిండ్లనుమఱి । కూర్మిబంధుగులను దనయులఁ బతులను । దగఁ ద్యజించి
తనదుచెయ్వులకె యెంతయుఁ బ్రీతిఁబరవశల మగుచుఁ దనదు దాస్యమునెకో
వచ్చిన మమ్మెల్ల । మచ్చికఁ జూడఁడు నూతనప్రియులవౌ । చేత లిట్టు [లి

తే. లుండుఁగద? కాన వారింత । యోపినంత
దనుకఁ బయనంబు కాకుండ; । వనితలార!
మధురయందుఁ గలట్టి యమ్మానినులకు
నేఁటి రాతిరి సుఖముగా । దాఁటుఁ జుండి! ౨౨ 2220

క. వారలవగు వాంఛితములు, సారద్విజు లొసఁగునాశిషమ్ముల వలనన్
భూరిఫల మనుభవింపన్, ధారణిఁ దగియుండును మనతలఁపు లనృతముల్.

చ. కనుకనె శ్రీనికేతనుఁడు । కంజదళాక్షుఁడు స్వీయపూర్వరం
బును దమిఁజొచ్చు నట్టితఱి । ముద్దులు గుల్కెడు నెమ్మొగంబునున్
గనుఁగొనుచున్ స్మితంబలరఁగాఁ దగుచూడ్కులఁ గ్రమ్ముసద్రసం
బును దనివారఁ గ్రోలుదురు । హో యలకాంతల భాగ్య మేమనన్! ౨౩ 2222

మ. చెలులారా! మధురాపురిం గనుఁగొనన్ । శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లేఁగుచోఁ
దలిదండ్రుల్ తగుబంధువుల్ మరలి రాఁ । దన్నెంతఁగా వేఁడినన్
జలచిత్తుండుగ నుండ కుండినను భాస్వన్నాగరీమంజుభా
షల మాధుర్యము స్వీయహృద్వికచకంజంబున్ గడున్ లాగఁగన్. ౨౪ 2223

చ. పరవశుఁడై త్రపామిళితభవ్యతమస్మిత విభ్రమంబులం
దిరుగుస్వభావముం గలిగి । దిట్టతనం చెటులో చనంగ న

త్తరుణుల కట్టె చిక్కె; మఱి తన్నె తలంచెడు నస్మదాదులన్
స్మరణముచేయ నోపఁ డిది సత్యము గ్రామ్యుల మాట నిస్సిరో. ౨౮ 2224

సీ. సర్వమంగళగుణాస్పదుఁడు శ్రీరమణుండు నగు దేవకీసూను ననుపమానుఁ
గనుఁగొన నోచిన కడు ధన్యులకు భోజులకు మఱి దాశార్హులకును వృష్ణు
లకు సాత్వతులకు నంధకులకు మార్గంబునను జూడఁగల్గిన మనుజులకును
నయనోత్సవంబీ దినమునఁ గాఁగలదు పో; సత్య మీయది; తన్నె సతము నమ్మి

తే. ప్రాణములకంటెఁ బ్రియునిగా స్వాంతములను
దలఁచు మనల నూరార్పక యెలమిఁగూర్చు
నందనందనుఁ గడు దవ్వునకును దోడు
కొని చనన్ వచ్చినట్టి యీ క్రూరచిత్తు. ౨౬ 2225

క. కారుణ్యవిహీనుని నక్రూరుండని పిల్వఁ జనదు క్రూరుం డనియే
ధారుణిఁ బిల్వం జనుఁగద, పేరెట్టులు పెట్టినారొ? పెద్దలు తొలుతన్. ౨౬

మ. వనజాతాయతనేత్రలార! కఠినస్వాంతుండు శ్రీకృష్ణుఁ డీ
మనలం జూడక యీశతాంగమున సమ్మానంబుమీఱంగ నె
క్కినవాఁడే; మనవృద్ధగోపకులు లెక్కింపంగ మూర్ఖాగ్రణుల్
కనుకం బోవలదంచుఁ; బల్కరుసుఁడీ కాలప్రభావంబునన్. ౨౬౪ 2227

ఉ. దారికిఁ దోడు క్రొవ్వుగల వారగుటన్ మనగొల్లలెల్ల వే
సారక స్యందనాళిఁ గొని చక్రిని రమ్మని తొందఱించుచు
న్నారు తలంప దైవము మనంబున నీమనకున్ శ్రమంబె ని
ష్కారణమే ఘొసంగఁగఁ దగం దలపోసె నిఁకేమి చేయనౌ? ౨౭ 2228

చ. పలుకుల నేమికార్యమగుఁ బట్టుదలన్ మన మెల్లఁగూడి పో
వలదని కృష్ణు నిల్పుదము వారిజనేత్రు క్షణార్థమైన ని
మ్ముల విడఁజాల కార్తిఁగొని పొక్కెడునీమనలన్ గులంపువృ
ద్ధులు మఱిబంధువుల్ గలిసి ధూర్తత నేరుతు రేమిచేయఁగన్. ౨౮ 2229

తే. దైవ మీరీతి దీనచిత్త లగునట్లు, మనల నొనరించె నెవ్వరైన నిఁక నేమి
చేయఁగలవారొ? బంధులచేత లేమి, మనల వారింపఁగల వేటిమాట లింక?

క. గోపికలారా! మనమా, గోపాలవరేణ్యు రాసగోష్ఠిఁ గలిసియే
తీపారునెయ్యమున లీలాపాంగ విలోకనముల హారితరములన్. ౨౮౪ 2231

సీ. మందహాసంబుల మంతనంబునఁ బల్కు సరససమాలాప సముదయములఁ
బరిరంభణంబులఁ బంకజాక్షుఁడు తృప్తిఁ గలిగింప నారాత్రి క్షణముభంగిఁ
గడపితి; మాకృష్ణుఁ డెడఁబాసి పోవంగ నంతంబులేని యాహారివియోగ
శోకాంధకార మేచొప్పునఁ దరియింపఁగలమొ? యూహించినఁ గానఁబడదు;

తే. హరి యితం డగ్రజుం డగుహరినిగూడి
గోపకుల బాలుకులు తన్నుఁగూడి రాఁగ
ఖరకరుం డస్తమించు నకాలమందు
గోఖురరజంబు తనదు ముంగురులఁగప్ప. ౨౯ 2232

క. సుమహారంబులు దానర్, సమభివ్యాప్తములు కాఁగ సంతస మొప్పం
గ మురళి నూఁదుచుఁ జెలువ,వ్వమరెడు క్రీఁగంటిచూపు భవ్యతమంబై. ౩౦

క. మనచిత్తముల హరించుచుఁ, జనుదెంచును గాదె? యట్టిజలజాక్షుఁడు వీ
డిన నెట్లు బ్రదుకఁ గలమో, యని యీవిధి మాటలాడు చాసమయమునన్.

చ. హరివిరహంబు దుస్సహమునై కనుపట్టఁగ గొల్లచేడియల్
విరహితలజ్జలై మదులు వెన్నునియందె చెలంగుచుంట సు
స్వరముల మాధవా! విమతచక్రహరా! పరమేశ్వరా! మనో
హర! సురవంద్య యంచు విపులార్తిని రోదన మట్టె చేయుచున్. ౩౧ 2235

క. దామోదర! గోవిందా!, శ్రీమహితా! యంచుఁ దమిని శ్రీకృష్ణుని స్వీ
యామలమనముల నిడుకొని, యామానిను లట్లుపొగుల నర్కుఁడుతోఁచెన్.

చ. ఖరకరుఁ డిట్లుతూర్పున నఖండరుచుల్ దగునట్లు కన్పడన్
ద్వరపడి కాల్యకృత్యసముదాయము చక్కఁగఁ దీర్చి రాముఁడున్
హరియు రథంబు నెక్కఁ దనయాదృతి గన్పడఁ గంసుదూత వే
యరదముఁ దోలె; నందముఖు లాతనివెంటనె పోవుపూన్కిమై. ౩౨ 2237

సీ. గోరససంభృత కుంభంబులం దక్కుకానికలం గొని కదలి శకట
ముల నెక్కి యక్రూరుఁ డలరామకృష్ణులు చనిన త్రోవనె వేగ చనిరి; గోపి
కలు తమప్రాణాళికంటె నుత్కృష్టుఁడై పయనంబుచేయు నప్పంకజాక్షు
ననుసరించియె పోయి యాతండు ప్రీతిమైఁ ద్వరవత్తు మటనుండి తరుణులార!

ఆ. యనుచు నూఱడింప నమ్మాటకయి కొంత,సేపు నిలువఁబడిరి శ్రీశుఁ డట్టు
లూఱడించె నెయ్య మొప్పార నక్రూరు,మూలమునఁ దదార్తి పోవునట్లు.

ఉ. వారలు స్వీయచిత్తములు వారిజనేత్రునివెంటఁ బోవ నా
శ్రీరమణుండు నగ్రజునిఁ జేరిచనంగఁ దదీయకేతనం
బారసి చూచుచున్ బిదప స్యందనధూళిని గాంచుచున్ గడున్
దూరముపోవ నవ్వియును దోఁపమి నిల్చిరి బొమ్మ లట్లుగన్. ౩౬ 2239

తే. మరలి యరుదెంచునేమొ యిమ్మాధవుఁ డని
వేచియుండియు నాయాశ విలయమంద
నిరవులకుఁ బోయి ప్రియుఁడగు సరసిజాక్షు
చరితములఁ బాడుచున్ నిరంతరము భక్తి. ౩౭ 2240

క. దినములుపుచ్చిరి శోకము, మనములఁ జేరంగనీక; మాధవుఁడుఁ జ్యే
ష్ఠుని నక్రూరుని గూడియొ, ననిలజవంబొప్పఁ బోవునరదమునందున్. 3౭౪

క. ఉప్పొంగెడు వేడుక మది, నొప్పఁగఁ గూర్చుండి పోయి యురుపాపములం
గుప్పగఁ గూల్పంజాలిన, యప్పావనమూర్తియైన యమునం జేరెన్. 3౮ 2242

ఉ. అంతట రాముఁగూడి దనుజాంతకుఁ డాయరదంబు డిగ్గి య
త్యంతముదంబునన్ మధురమై విమలంబయి యింద్రనీలమ
ట్లింతయుఁ దళ్కుచూపెడు తదీడ్యపయస్సున నాచమించుచున్
స్వాంతము తృప్తినొందునటు వారిని ద్రావె మహత్త్వ మేర్పడన్. 3౮౪

మ. తరుషండంబుల పొంతఁ జేరి రథముం దా నెక్కె రాముండు సో
దరునింగూడి రథంబునెక్కె; రిపుసంతానంబువంకన్ భయం
బు రమానాథునకుం బొసంగు ననుచున్ భూమీశ్వరాప్తుండు స
త్వర మూహించి రథంబుపై నిలువఁగాఁ బ్రార్థించి తత్సమ్మతిన్. 3౯౪ 2244

సీ. మాధ్యాహ్నికక్రియా మండలముం దీర్ప యమున యంతరమున నమరుహ్రద
నకుఁ బోయి యందు, స్నానంబు శాస్త్రోక్తమౌ పద్ధతి నొనరించుపట్టుదలను [ము
బూని మునింగి యమ్మానితజలముల వేదసారం బన వెలయునట్టి
సావిత్రిభక్తిమై శాశ్వతంబగుదాని జపియించుచుండి తజ్జలములందు

తే. రామకృష్ణులు జతగూడి రంజిలంగఁ
గాంచె నక్రూరుఁ; డంతట నెంచె మదిని
నౌర! యానకదుందుభి యాత్మజన్ము
లిరువురును స్యందనం బెక్కియొసఁగుచుండి. ౮౧౪ 2245

చ. జలముల నిప్పుడొప్పెదరు స్యందనమున్ దిగివచ్చి రేమొ? యం
దుల నిపుడుండ రేమొ? యని తోరపువేడుక మున్గి లేచి మున్
వలె నరసెన్ రథంబు బలభద్రుఁడు కృష్ణుఁడు పూర్వరీతి నం
దలరుచు నుండఁ గాంచి సలిలాంతరమందును గంటి వీరలన్. ౮౨౪ 2246

చ. అరదముపై నెసంగెద రయారె జలంబుల నేను గాంచుటల్
సరియనరాదొ? సూనృతమొ? సత్యమెయైన మఱొక్కమాఱు పు
ష్కరముల మున్గి చూచెదను జక్కఁగ నంచుఁ దలంచి మున్గె; స
త్వరముగ నాజలంబులను దద్దయు వెల్గుచు నెంతొ వింతగన్. ౮౩ 2247

చ. శిరములవంచి చారణులు సిద్ధులు నయ్యసురేంద్రులున్ మనో
హరవరగాననైపుణిని నందినదేవతలున్ నుతింపఁగా
నురగుల కీశ్వరుం డనఁగ నొప్పి సహస్రఫణారుచుల్ దిగం
తరముల వెల్గజేయఁగ ఫణాతతియందుఁ గిరీటముల్ తగన్. ౮౮ 2248

ఉ. సారసనాళ మట్లు తగుఁఛాయ కనందగియుండ నీలమా
చారుతరాంబరంబు తనుసంగతి నొప్పఁగ శృంగరాజి నొ
ప్పారెడు వెండికొండవలె ఁ నారయఁగాఁ దగునయ్యనంతు శృం
గారశరీర మాతనికిఁ ఁగానఁబడెఁ మది కద్భుతంబుగన్. ౨౫ 2249

ఉ. ఆమహనీయమూర్తి మృదుతలాంకమునందు వినీలనీరద
శ్యాముఁడు నాల్గుబాహుల నొసంగెడునీశుఁడు కాంచనాంబర
శ్రీమహితుండు ఫుల్లసరసీరుహపత్త్రవిశాలనేత్రుఁ డు
ద్దామరుచిఁ వెలుంగుపరతత్త్వము శాంతుఁడు నప్రమేయుఁడున్. ౨౬ 2250

సీ. సుప్రసన్న మనోజ్ఞశుభవక్త్రుఁడై స్మితవిలసితనయనుఁడై ఁ లలితములగు
కనుబొమల్ సురుచిర ఁ మనుపమము నగునాసయుఁ జారుకర్ణముల్ ఁ సాధుగండ
భాగమ్ము లరుణప్రభారాజితంబగు నధరంబు గలుగంగ ఁ నమలదివ్య [యుఁ
మూర్తియా పురుషుండు ఁ పొలుపారుచుండె; నాజానుపీవరసుభుజములు మఱి
దుంగాంసములు సిరి ఁ తొలకాడునతివిశాలోరస్స్థలంబు శృంగారమునకు
నాకరంబయి శంఖ ఁ మట్లుచెల్వారెడు కంఠము నిమ్నంబుగాఁ దనర్చు
నాభియు నశ్వత్థనామకభూరుహ పల్లవ మట్లుగాఁ ఁ బరఁగుచున్న
నిమ్నరేఖలుగల్గు ఁ నెఱి యుదరము బృహత్కటితటంబును శ్రోణి ఁ కమ్రకరిక
రాభోరువులు జంఘ ఁ లల్లజానువులు నుత్తుంగగుల్ఫములు నొల్లుంగ నలరు
నట్టినఖంబులు ఁ నమరియుండఁగ వానికాంతులచే నెంతొ ఁ క్రాలి మఱియు
నంగుష్ఠములు; వ్రేళు ఁ లనెడిదళంబుల నలరునంఘ్ర్యంబుజములు వెలుంగ
నింతింతయనరాని ఁ వింతగ నతఁడొప్పె; మఱియును సుమహార్హమణికదంబ

ఆ. ఖచితమకుటకటకగణము లంగదములు, సులలితమయిన కటిసూత్ర మల్లి
బ్రహ్మసూత్ర హారరాజిత నూపుర, కుండలములు మెఱయ ఁ నుండె నతఁడు.

చ. కరముల శంఖచక్రములుఁ ఁ గంజమునుఁ గదయుఁ వెలుంగఁగా
నురమునఁ గౌస్తుభం బనఁగనొప్పెడు రత్నము దివ్యరోచు ల
చ్చెరువుగఁ బర్వఁజేయుచును ఁ జెల్వమరంగఁ దుఱంగలింపఁ గం
ధర వనమాల యొప్పఁగ నితాంతము శ్రీహరి యొప్పె నొప్పుగన్. ౨౭ 2252

క. ఉరమున శ్రీవత్సాంకము, నిరుపమశోభల వెలుంగ ఁ నిశ్చలభక్తిం
బరిచర్యఁజేయు పార్షద,వరులగు నందాదు లోలయఁ ఁ బంకజభవుఁడున్. ౨౮

చ. సనకసనందనాది మునిసత్తములుఁ హరపాకశాసనా
ది నిఖిలదేవతావరులు ఁ తృప్తిగఁ గొల్వ మరీచిముఖ్యులై
తనరు నవద్విజోత్తములు ఁ తత్పరతఁ బహుభంగులఁ దనుఁ
వినుతియొనర్ప శ్రీహరియు ఁ వింతగఁ దోఁచుచునుండె నత్తఱిన్. ౨౯ 2254

తే. మఱియుఁ బ్రహ్లాదనారదుల్ మౌనివరులు
పరమభాగవతులు నౌటవాసుదేవు
నతని వసువులఁగూడి యత్యంతవిమల
వాక్కులన్ వేఱువేఱగు భావములను. ౫౦ 2255

క. వినుతించుచుండ వానిని, వినుచున్ ముద మొందుచుండె; విశ్వేశ్వరు నా
తని శ్రీదేవియుఁ బుష్టియు, ననుత్తమజ్ఞానశక్తియనఁ బడునదియున్. ౫౧

సీ. కాంతికీర్తులు తుష్టిక్ష్మాదేవి యూర్జయు విద్యయు మఱియు నవిద్యాశక్తి
మాయయు ననుశక్తిమండల మెప్పుడు తనను సేవింపఁ దక్కినసురలును
భక్తి నమ్రులునయి వరసూక్తముల నెన్న నొప్పారుచున్న యాయుజ్జ్వలాంగు
భగవంతుఁ గనుఁగొని పరమముదంబొంది యక్రూరుఁ డంగంబుహర్షపులకి

ఆ. తమగుచుండ బాష్పతతి సంభృతాక్షుఁడై, గద్గదికను వాక్కు కదలుచుండ
ధైర్యమూని భూమిఁ దలసోఁక మ్రొక్కి యంజలిఘటించి వినుతి సలిపెనిట్లు.

న లు వ ద వ య ధ్యా య ము.

శ్రీహరి నక్రూరుఁడు పొగడుట.

ఆ. అఖలహేతువులకు నరయంగ హేతువై
యాదిపురుషుఁడవయి యవ్యయుండ
వగుచు నలరుచున్న యట్టినారాయణుఁ
డవగు నీకు మ్రొక్కు లంబుజాక్ష. ౧ 2258

క. నీనాభిపంకజంబున, సూనుండై యుద్భవిల్లె సురసంఘేశుం
డై నెగడుబ్రహ్మ తద్భవ, మీనిఖిలం బట్టినీకు నివె వందనముల్. ౨ 2259

సీ. క్ష్మాసలిలాగ్నులు గంధవహాంబరములు నహంకార మట్టులు మహత్తు
ప్రకృతియుఁ బురుషుండు సకలేంద్రియమ్ములు మన సింద్రియార్థంబులును ద్రిద
ననునివియే జగత్తునకు హేతువు లనిపలుకుదు రవియెల్లఁ గదలఁ బనీకు [శులు
నంగభూతము లగుటంగదా? యవి నీదు తత్త్వ మెఱుంగ నెంతయును జాల

ఆ. వరయ జీవుఁ డాత్మయయ్యు మాయాగుణ
బంధకారణమునఁ బరము నిన్నుఁ
దెలియఁ జాలకుండుఁ దొలిపలుకులె నిన్నుఁ
దెలుపఁ జాల వనుచుఁ దెల్లమయ్యె. ౩ 2260

క. పరమేష్ఠియుఁ దనదేహము, సరిపడుటకుఁ దగినయట్టి సత్త్వగుణం బా
కరణి రజస్తమములు నన, బరఁగెడు నివ్వానికిఁ గడుఁ బరవశుఁ డగుటన్. ౪

తే. అట్టిగుణముల మించియున్నట్టి నీస్వ
రూపము నెఱుంగఁ జాలఁ డోతాపసేంద్ర!
వందితాంఘ్రిసరోరుహా! వాసుదేవ!
నిన్నెఱుంగఁ దరంబె మునివరులకును. ౩ 2262

చ. తెలియఁగ రా దదెవ్వరికిఁ దెల్లముగా నటులైన నెట్టిజీ
వులకును సారహీన మనఁబోలు భవంబు నివృత్తి యెట్టులోఁ
బలుకు లవేల? యేదయినభవ్యపథంబున నాశ్రయించినన్
దొలఁగు భవప్రవృత్తి యనితోఁచెడు నోవసుదేవనందనా! ౩ 2263

సీ. హైరణ్యగర్భాదు లగుయోగు లాధ్యాత్మికాధిభూతములకు నాధిదైవ
తమునకుసాక్షివై తగి వానికెల్ల నంతర్యామివై నియంతవు నగు నినుఁ
గొలుతురు; కర్మయోగులు కొంద ఱింద్రాదిబహుదేవతాస్వరూపమున నలరు
నిన్నెఁ ద్రయీవిద్య నియతిమైఁ బెక్కుయజ్ఞముల నారాధింత్రు సర్వరూపుఁ
తే. డవుగ వెలయుదు గానఁ గడంగి జ్ఞాను
లైనకొందఱు బహురూప మైన కర్మ
వితతి నీయందె యర్పించి విమలమైన
యుపశమముఁ గొని సత్సమాధిపరిణతిని. ౫ 2264

క. జ్ఞానాధ్వరమున నిన్నే, ధ్యానింతురు జ్ఞానరూపతం దగుదు వటం
చూనిన శ్రద్ధన్; గొందఱు, మానవులున్ నియతిమీఱు మానస మలరన్. ౬

తే. శైవవైష్ణవనామ దీక్షలను బొంది
త్వదుపదిష్టము పంచరాత్రముఖమైన
విధిని బహుభేదముల బహువిధములైన
మూర్తులం గొన్నయద్వైతమూర్తి నిన్ను. ౭ 2266

క. తలపోసి యుపాసింతురు, జలజాక్షా! కొందఱు నిను శైవాదిమతం
బుల నాచారవిభేదం,బుల శివరూపిగను విధిని బూజింతు రజా! ౮ 2267

తే. సర్వదేవమయా! ప్రభూ! సర్వజనులు, నితరదేవతలం గొల్వ మతిగలజను
లెల్ల భిన్నమతుల్ గల్గి యెల్లరూప,ములనుదాల్చిన నిన్నె కా కొలుతు రీశ!

చ. కనుకనె యెల్లమార్గములు కాంచనచేలధరా! తలంప నిన్
గనుఁగొనఁ బోవుచున్నయవి కా దన నెట్లగుఁ? బర్వతంబులన్
జననముగాంచి మేఘమునఁ జక్కఁగ వర్ధిలి జీవనంబు నిం
డనెగడు ప్రోదినుల్ వివిధనైజగతుల్ దగఁ బాఱుచుండియున్. ౧౦ 2269

క. కడకున్ సంద్రముఁ జేరెడు, వడువున నర్చనము లెల్లబహువిధములుగాఁ
బుడమిఁ గనంబడుచుండియు, గడపట నవి చెందు నిన్నె కంజదళాక్షా! ౧౦

క. కమలాక్షా! సత్త్వరజ,స్తమములు ననుమూఁడు ప్రకృతిధర్మగుణములై
యమరుల్ బ్రహ్మాదికభూ,తములుల్ స్థావరముదనుక౯ దగు నవి యెల్లన్.
*క ప్రకృతిగుణంబుల యందే, ప్రకటముగాఁ గూర్పఁగఁబడి వర్తిల్లెడు నా
ప్రకృతియు నీయందే తగు, సకలేశా! సర్వసృష్టిసాక్షివి నీవే! ౧౧ 2272
సీ. ప్రకృతికి నాకు సంబంధము కలదంటె; బ్రహ్మాదులకు నాకుఁ బరఁగుభేద
మే మందువేమొ ప్రకృతియందు నవిషక్తదృష్టివై నీకంటెనెదియు వేఱు
గానట్టు సర్వాత్మకత నొప్పువాఁడవై సర్వబుద్ధులకు నోసారసాక్ష!
సాక్షివై యుపమానమీక్షింపఁగా లేక మహిమమునన్ వెల్గుమాధవుఁడవు
తే. భవ మిదెల్ల నవిద్యచేఁబరఁగుచుండు, దేవతలు మానవులు మఱితిర్యగాదు
లైనదేహాభిమానులయందు నొప్పు, నీగుణప్రవాహము సకలేశ! కృష్ణ! ౧౨
క. దానిం దగులక యెప్పెడు, జ్ఞానమయుండ వగు నీకు సతతంబు నతుల్
శ్రీనిలయా! యిడుదుర్ వై,శ్వానరుఁడగు ముఖము భూమిచరణంబు లగున్.
క. వనజాప్తుఁడు నేత్రములై, తసరు నభం బౌను నాభి తగుదిశలు శ్రుతుల్
కనకాంబర! శిరము దివం, బనఁజను బాహువులు దేవతాధిపులుసుమీ! ౧౨౪
క. సరిదధిపులు కుక్షి యగుల్, మరుత్తు ప్రాణములు బలము మాధవ నీకౌఁ;
దరువులు నోషధులు నగుల్, బరమేశా! రోమపంక్తి పరికింపంగన్. ౧౩
క. జలధరములు కేశములగు, నిలాధరము లస్థినఖము లెన్నఁగ నగు తె
ప్పలకదలిక లగు రేలుఁ బ,వలు నీకుల్ మగగుఱి యగుబ్రహ్మతలంపన్. ౧౩౪
ఆ. వృష్టివీర్య మగును విమలాత్మ! యవ్యయా
త్మతఁ జెలంగి యెల్లతావులందు
వెలసి చిత్తవృత్తిఁ దెలియఁగాఁ దగియుండి
పురుషుఁ డనఁగ వినుతిఁబొసఁగి మిగుల. ౧౪౪ 2278
క. అలరెడు నచ్యుత! నీలో,పల బహువిధజీవవితతిఁ బరఁగెడు లోకం
బులు తత్పాలకులును జల,ములలోనల్ సూక్ష్మములయిపాలిచెడు ప్రాణుల్.
ఆ. అండములు చెలంగునట్టు లుదంబర, ఫలమునందు మశకములునుబోలె
నొకరి వార్త నొక్క రూహింపఁజాలక, యుండునటు చరించుచుండు జుమ్ము.
చ. వనజదళాక్ష! నీవు బహుభంగులుగాఁ దగురూపముల్ ధరిం
పను దలపోయుదో యది యభంగవిలాసమె యోను; వాని స
జ్జనులు విశోకులై ముదముసంధిల ధ్యానముచేయువార లిం
కను భవదీయమౌ యశముగానముచేయుదు రెంతొ శ్రద్ధతోన్. ౧౬ 2281
ఉ. కారణమత్స్యరూపమును గైకొని యాప్రళయంబునం దకూ

* "సత్త్వంరజస్తమ ఇతి భవతః ప్రకృతే ర్గుణాః" అనిమూలము.

పారమునఁ భ్రమించుచును భక్తులఁ గాచెడునీకు నే నమ
స్కారము లాచరింతు, మధుకైటభదానవమృత్యురూపతన్
శ్రీరమణా! యొసంగి హయశీర్షుఁ డనందగు నీకు మ్రొక్కెదన్. ౧౩ 2282

క. మందరగిరి ధరియింపం,గం దగు కూర్మాకృతిని నికామముదమునన్
బొందుగఁ దాల్చిన నీకున్, వందితమునినాయకునకు వందనము లివే. ౧౪ 2233

క. ధరణిం బైకెత్తుటయె వి,హరణముగా నాదిసూకరాకృతి నెలమిన్
ధరియించిన నీకు నమ,స్కరణము లొనరింతు భక్తిఁ గంజదళాక్షా! ౧౫

ఆ. సాధువృత్తి నెసఁగు జనుల భయంబుఁ బో,కార్పఁ జిత్రసింహగళము తనర
వెలయునట్టి నీకు నెలమి నమస్కార,ముల నొనర్తు నభవ! జలజనయన!

క. చరణక్రమమున సజ్జన,వరులకుఁ బ్రమదంబుఁ గూర్ప వామనమూర్తిన్
ధరియించి ముజ్జగంబుల, వరుసం గొల్చిన మహానుభావునకు నతుల్. ౧౭ 2236

చ. పొగరున విఱ్ఱవీఁగు నృపపూగమహాటవినిన్ గుఠారధా
రఁ గడఁగి మూలయుక్తిని బరాక్రమ మొప్పెడునట్లు కూల్చుచున్
భృగుకులనాథుఁడై విభుత వింతగ నొప్పిన రామమూర్తికిన్
సుగుణమణి ప్రకాశునకు జోత లొనర్తును భక్తిమీఱఁగన్. ౧౮ 2287

క. రావణునకు మృత్యువుగాఁ, బావనులకు రక్షకుఁడుగ భాసిల్లెడు నా
శ్రీవిభునకు రఘువర్యున, కే వినతు లొనర్తుఁ బ్రీతి యెంతయుఁ బొంగన్. ౨౦

సీ. వాసుదేవుండనఁ బరఁగి సంకర్షణప్రద్యుమ్ననామముల్ భాసిలంగ
ననిరుద్ధుఁడను నామ మనుపమమై యొప్ప సాత్వతపతియను సంజ్ఞ నలరు
నీకు నమస్కార మోకమలాక్ష! బుద్ధాకృతి ధరియించి యమలతముఁడ
వయి దైత్యులకు దానవాళికి విభ్రాంతి గలిగించు నీకు మ్రొక్కులను గూర్తు

ఆ. మ్లేచ్ఛతుల్యు లగుచు మేదినిబాడమెడు, క్షత్రియుల హరింపఁ గల్కిరూప
మును ధరించు నీకు మ్రొక్కెదు; భగవంత!, సర్వశక్తివీవు సకల మగుదు.

క. నీమాయచే జగం బిది, యే మోహిత మగుచు, నేను నిది నాయది యం
చీమాడ్కి దురభిమానము,చే మిగులం గుంది యించుకే నెఱుఁగకయే. ౨౨

ఆ. కర్మమార్గములను గలకాలము భ్రమించు
చున్న; దేను సుతుల నుదవసితము
దారబంధుమిత్ర ధనగాత్రముఖముల
స్వప్నతుల్యములను సత్యము లని. ౨౩ 2291

క. తలపోసి మూఢమతినై, కలకాలం బందె దివ్యకాంచనచేలా!
ఖలహరణ! మహాప్రభువా, చలించుచున్నాఁడ నెట్లు చక్కఁబడుదునో? ౨౪

వ. అనిత్యంబులగు దేహప్రముఖంబుల విషయంబున నాత్మబుద్ధిం జేసి విపర్యయ

చిత్తుండనై శీతోష్ణసుఖదుఃఖాదిద్వంద్వంబుల విహరించుచు సాంద్రతమ స్సావహించుటం జేసి యాత్మప్రియుండవగు నిన్నుఁ దెలియఁజాలకుండుదు. సలిలంబుల నుద్భవిల్లు తృణాదులచేఁ గప్పఁబడినజలంబులఁ బరికించి కనుఁగొనఁ జాలక యెండమావులు జలంబులవలెం దోఁచిన వానికై పరుగెత్తుమూఢుం డగుజలాభిలాషి తెఱంగున మాయాచ్ఛన్నుండవగు నిన్నుఁ జక్కఁగ విచారించి తెలియం జాలక పరాఙ్ముఖుండనై ఘోరసంసారంబునం దె ప్రవర్తించుచున్న వాఁడ. మఱియు నో మహానుభావా! కామకర్మములచే నడఁగఁద్రొక్కంబడి విషయ సంసక్తంబులగు నింద్రియంబులన నిటు నాకర్షింపఁబడిన మనస్సు విషయవాసనా సమన్వితమితి నగుట నేను నిరోధింపశక్తుండను గాకయున్న వాఁడ. అసమర్థుండ నగు నట్టినే నిత్తరుణంబున నసజ్జనులకుఁ బొందశక్యంబె కాని నీపాదమూలముల నాశ్రయించితి. ఈశ్వరా! ఇయ్యదియు నీయనుగ్రహంబె కాని వేఱొండు కాదని తలంచుచున్నాఁడ. పద్మనాభా! పురుషునకు సంసారవిముక్తి కలుగుకాల మొనఁగూడినతఱి సాధుసేవామూలమున నీపాదారవిందములపయి బుద్ధి ప్రవర్తిల్లు. జ్ఞానస్వరూపుఁడై, సర్వజ్ఞానకారణాత్ముఁడై, పురుషులకు సుఖదుఃఖములను గలిగించుకాలాదులకు నియామకుండై, సర్వపరిపూర్ణుండై యనంతశక్తివిలసితుండై, చిత్తాధిష్ఠాతయగువాసుదేవుండై, యహంకారాధిష్ఠాతయగు సంకర్షణాత్ముఁడై, బుద్ధ్యధిష్ఠాతయగుప్రద్యుమ్నరూపుఁడై, మనోధిష్ఠాతయగునినిరుద్ధరూపుఁడై వెలయుపరమేశ్వరునకు నీకు నమస్కారము. శరణాగతుండనగు నన్ను రక్షింపుమని సంస్తుతించుటయు. ౩౦ 2293

నలువదియొకఁడవయధ్యాయము.

రామకృష్ణుల నక్రూరుఁడు మధురం జేరుట.

క. అని యక్రూరుఁడు వినుతించిన భగవంతుండు నృహరి శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రీ
తిని జలములఁ గనఁబఱచిన, తనరూపము మఱుగుపఱచెఁ దత్క్షణమాత్రన్. ౧

ఆ. నర్తకుండు తనదునాట్యముఁ జూపిన, కరణి హరియుఁ దనయఖండరూప
మట్టె యుజ్జగింప నక్రూరుఁ డారూప, మగపడమి నెఱింగి యాత్రపడుచు.

చ. జలములనుండి వెల్వడుచు శాస్త్రవిధానము దప్పకుండ ని
మ్ముల నపుడే యొనర్పఁగను బోలిన కర్మము లాచరించి యా
ఖలదమనుం డొనర్చిన యఖండమహత్త్వముఁ జూపుకార్యముం
దలఁచుచు విస్మితుం డగుచుఁ దద్దిథ మెక్కొను సంశయించుచున్. ౨ 2296

తే. హరి హృషీకేశుఁ డక్రూరు నంతఁ గాంచి
పలికె ధరయందో నభమందో సలిలమందో
యద్భుతంబగు విషయంబు నరసినట్టి
చంద మగపడుచున్న దో సాధువర్య! ౩ 2297

మ. అని ప్రశ్నింప శ్వఫల్కసూనుఁ డను దేవా! భూమి నభ్రంబునన్
వనమందుం గనఁజాలు చిత్రములు విశ్వవ్యాప్తరూపంబునన్
సనకాదుల్ తెలియంగఁజాలని మహాశ్చర్యప్రదానూనశ
క్తిని రాజిల్లెడు నీశరీరమున వర్తిల్లుం గదా? చూడఁగన్. ౪ 2298

*ఉ. ఆ నినుఁ జూచు నాకు నొకయద్భుతమేమి కనంబడున్ విభూ!
గానఁగరాదు క్రొత్తదిగఁ గన్పడునయ్యది యేది బ్రహ్మమా
నే నినుఁ జూచుచుండ ధరణిన్ దివి నీటను జిత్ర మెద్దియేఁ
గానఁగనౌ నదెట్టు? నినుఁ గాదని యెద్దియు లేదు చూడఁగన్. ౫ 2299

అని గాందినీతనూజుఁడు, వనజాక్షున కెఱుకపఱిచి వారి నిరువురన్
వనజాప్తుఁ డస్తమింపంగ నున్నతఱి స్యందనంబుఁ గడు రయ మొప్పన్. ౬

తే. తోలుకొనిపోయి పశ్చిమతోయరాశి
వనజబాంధవుఁడుం గ్రుంకఁ బాఱునపుడు
మథురఁ జేర్చెను; ద్రోవ గ్రామజను లెల్ల
నచ్చటచ్చట గుమిఁగూడి యాదరమున. ౭ 2301

క. ఆవసుదేవకుమారుల, శ్రీవల్లభులం బ్రియంబు చెలఁగఁ గనుచు న
ట్లే వర్తిల్లిరి చూపుల, వేవేగ మరల్చుకొనెడు విధముఁ దలఁపకే. ౮ 2302

చ. అంతకుముందె నందముఖు లౌవ్రజవాసులు పోయి పత్తనో
పాంతవనంబుఁ జేరి హరి యాతని జ్యేష్ఠుఁడ దెప్డు వత్తురో
స్వాంతము లుల్లసిల్లఁ బురవర్య మదెప్పుడు చొత్తుమో యటం
చెంతయుఁ గోర్కెఁ జూచుచు నదేజతనంబున నుండి రంతలోన్. ౯ 2303

చ హరి జగదీశ్వరుండు తమయాగమనంబునె కోరు నందభూ
వరముఖులం దమిన్ గలిసి భక్తుని బ్రశ్రితు గాందినీసుతున్
గరముఁ గరంబుచేఁ గొనుచుఁ గమ్రతరస్మిత మొప్ప నట్టు లి
క్కరణి వచించె; స్యందనముఁ గైకొని ముందుఁ బురంబుఁ జేరుమా! ౯ 2304

చ. భవనముఁ జేరు మే మిచట వాసము చేసి దినంబుఁ బుచ్చి వేఁ
కువఁ బయనంబు చేసి కనఁగోరెద మమ్మథురాపురంబు; నాఁ
గ వినుచు గాందినీసుతుఁడు కంజవిలోచన! యిందు మీద్వయం
బు వదలి యొంటిగాఁ బురికిఁ బోవఁగనొల్లను నమ్ము మీనుడిన్. ౧౦ 2305

చ. విను మొకమాట భక్తజనబృందమునం గడుఁ బ్రీతిగల్గు వాఁ
డనఁగ బ్రసిద్ధినొంది సకలాధిపతిత్వము నూని యొప్పు నీ

---

*"యత్రాద్భుతాని సర్వాణి భూమౌ వియతి వా జలే, తం త్వానుపశ్యతో బ్రహ్మన్ కిం మే దృష్టమిహాద్భుతం" అని మూలము.

వనయము భక్తి నీదుచరణాబ్జములంగల నన్ను వీడఁగాఁ
జనునె; యధోక్షజా! బలుని ǂ సంగతి నాగృహమందు నిల్వఁగన్. ౧౧ 2306

ఆ. అరుగుదెమ్ము మిత్రులల్లె గోపాలకు, లోసుహృత్తమా! మహోద్యమమున
నరుగుదెంచువారు ǂ త్వర మమ్మును సనాథు,లనొనరింపు నన్నుఁబనుపవలదు.

సీ. గృహమేధులమగు మాగృహములఁ బాదరజంబున నతిపావనంబులుగను
జేయుమా; పదసరసీరుహరజమును గడిగిన జలములకణములఁ గడు
నిలయాంగణంబున ǂ వెలయు దేవతలును బితరులు నగ్నులు ǂ వితతతృప్తి
నొందుదు; రాయంఘ్రియుగళంబు గడిగి యాబలిచక్రవర్తి నిస్తులయశంబు

ఆ. గాంచి గొప్పదనముఁగనె నసమానమా
భాగ్యమును సతంబుఁ ǂ బడయఁగలిగె
నెలమి మిగులుచుండ ǂ నేకాంతభక్తుల
గతిని గాంచెఁ దుదిని ǂ గమలనాభ! ౧౪ 2308

క. తావక చరణక్షాళన! పావనసలిలంబులే ప్రపంచత్రయమున్
గావించుఁ బవిత్రము గం,గావాహిని యగుచుఁ గృష్ణకంజదళాక్షా! ౧౫

క. జలముల నవ్వానినె శ్రీ, గళుఁ డౌదలఁ దాల్చె మఱి సగరపుత్త్రులు నా
సలిలములచేత స్వర్గ, స్థలవాసము గనిరిగాదె ǂ సర్వసురేశా!. ౧౬ 2310

సీ. సర్వజగన్నాథ ǂ సాత్వతనాథ పుణ్యశ్లోక మునినాయకార్చితపద
సారస! పుణ్యసంశ్రవణ కీర్తన విభూ నారాయణా నీకునతు లొనర్తు;
ననిపల్కె నక్రూరుఁ ǂ గని కృష్ణుఁ డిట్లను యాదవద్రోహి యై ǂ నట్టికంసు
వధియించి యామీఁదబలదేవయుతుఁడనై సుహృదులకుం బ్రీతిసారిదిఁగూర్చి

తే. మీగృహంబున కరుదెంతు ǂ మిత్రవర్య!
యిపుడు మము వీడిపొమ్మని ǂ కృష్ణుఁ డనిన
నతఁడు మాఱేమిపలుకక ǂ యాత్మతృప్తిఁ
గనక మథురాపురము చొచ్చి ǂ జనపతికిని. ౧౭ 2311

క. తనకార్యమెల్లఁ జక్కఁగ, మనమున కెక్కంగఁదెల్పి ǂ మహిపుననుజ్ఞం
గొని నిజగృహమునకుం బో,యె నిటఁ భగవంతుఁడైన ǂ కృష్ణుం డెలమిన్. ౧౮

క. ఖరకరుఁ డపరాహ్ణము నే, వరుసనొ మీఱంగఁజేసి ǂ వాడికిరణముల్
హరికిం బ్రీతిగఁ జల్లనొ, నరింప సాయంతనం బనంగఁ జనుతఱిన్. ౧౯ 2313

చ. హలధరుఁగూడి గోపకగణాన్వితుఁడై మథురాపురంబు ని
మ్ములఁ గనుకోర్కెమైఁ జనియెఁ ǂ బూజ్యతరస్ఫటికాశ్మనిర్మితం
బులగుచు నున్నతంబులయి ǂ పొల్చెడు గోపురముల్ నికేతనం
బులఁదగు ద్వారముల్ గలిగి ǂ పూర్వర మయ్యది పొల్చు నెంతయున్. ౨౦

ఉ. ఉన్నతిమించి హేమమున | నొప్పుచు నున్న కవాటతోరణా
ళి న్నెఱిఁ జూడనై తగ నిలింపులు మెచ్చఁగ మించియుండె; నా
పన్నశరణ్యుఁ డట్టిపురి | బాగుగఁ గాంచె గభీరమై జలం
బెన్న సమృద్ధమై వెలయు నెంతయు నప్పరిఖల్ కనంబడన్. ౨౦ 2315

సీ. తామ్రలోహమున నిత్తడిచేత నిర్మింపనమరు ధాన్యాదికోష్ఠములు పెక్కు
వెలయఁగా నారామములు దప్పులందగు నుపవనంబులు చూడనొప్పియుండ
సౌవర్ణమయచతుష్పథములు హర్మ్యగతారామముల్ శిల్పకార కాండ
ములు చేరి కూర్చుండఁగల రంచుఁ గట్టినరచ్చపట్టులు నితరగృహావరము

తే. లొక్కవిధమున నందంబు | నొగినిగూర్పఁ
గాంచఁ దగియుండె నప్పురి | కమ్రవజ్ర
ములును వైదూర్యవిద్రుమములును నీల
మౌక్తికంబులు పచ్చలు | మహితరీతి. ౨౧ 2316

క. ఇతరములగు చాయమణి, ప్రతతులు దాపంగఁబడిన | రమ్యవలభు లు
న్నత వేదికలు గవాక్షా,యతవివరము లట్టె భిత్తు | లరుదుగ నుండన్. ౨౧

క. కలరవములును మయూరము, లలరుచుఁ గూర్చుండి మంజులాలాపములన్
గలిగించుచుండె విను వా,రలకున్ సతతంబు వింతప్రమదము మిగులన్. ౨౧౪

తే. రథ్యలం దాపణములందు | రమ్యచత్వ
రముల నితరము లైనమార్గంబులందు
సలిలములు చల్ల నయ్యవిచాల సొంపు
గాఁ గనంబడుచుండె నొక్కముగ మఱియు. ౨౨ 2319

క. నవ్యాంకుర మాల్యంబులు, భవ్యాక్షతతండులములు | పరమశుభదముల్
సేవ్యములగు వేలాలును, దివ్యస్మార్గములఁ జల్లఁ | దేజరిలెఁ గడున్. ౨౨ 2320

తే. మఱియు దధిచందనములొగి | మంగళార్థ
ముగను జల్లఁగఁ బుష్పదీపగణ మట్టె
పల్లవంబులతోఁగూడి | యుల్లసిల్లు
పూర్ణకుంభంబు లొకరీతిఁ | బొలుచుచుండ. ౨౨౪ 2321

క. ఫలగుచ్ఛంబులు వ్రేలఁగ, విలసిలు రంభాక్రముకసువృక్షములు పతా
కలు ద్వాదశాంగుళంబుల, కొలఁతకుఁ దగియున్నయట్టి | గుడ్డలు తగఁగన్. ౨౩

క. ప్రతిసద్మద్వారంబులఁ, బ్రతిచేయఁగరాని రీతి | భాసిల్లఁగ భూ
సతికిం దొడవై యాపుర, మతిలోకముగాఁ గనంగనయ్యెన్ మిగులన్. ౨౩

క. ఆనకదుందుభి సూనులు, శ్రీనిలయులు మిత్రకోటి | చేరికొలుచుచున్
రా నరపతిమార్గంబున, నే నిత్యోత్సవము లొప్పు | నెసఁగెడు మథురన్. ౨౩౪

క. అపుడు ప్రవేశించిరి పౌరపురంధ్రులు కృష్ణమూర్తి రాముని గనువే
డ్కఁ బొడమఁ ద్వరపడి ప్రాసాదపటల మెక్కిరి మనోముదము ఫలియింపన్.

మ. హరిఁ జూడన్ ద్వరమాణచిత్తలగు నాయబ్జాక్షులం గొంద అం
బరభూషావళి వ్యత్యయంబుగనె నవ్వాం జూపఱుల్ తాల్చి యె
క్కిరి హర్మ్యంబుల; నొక్కకొంద అబలల్ కృష్ణున్ హాలిం జూచునా
దర మెంతో త్వరపెట్టఁగా జతలుగాఁ దాల్పంగ నాభూషలన్. ౨౮౪ 2326

ఆ. కటకకుండలాదికముల నొక్కొకదానిఁ
దొడిగి యొక్కదానిఁ దొడుగ మఱచి
హర్మ్య మెక్కి రందు నంగనల్ కొందఱు
నొక్కచెవికె కమ్మఁ జక్కఁ బెట్టి. ౨౫ 2327

సీ. చూడఁ బోయిరి కృష్ణు సుదతులు మఱికొంద ఱొక్కపదంబున నొక్కనూపు
రము దాల్చి పోయిరి రమణులు కొందఱు నొక్కనేత్రమున కెచక్కనైనఁ
గాటుకఁ బెట్టి వేగమునఁ బోయిరి; కొంద అబ్జాతనేత్ర లయ్యవసరమున [ను
భుజియించుచుండి యప్పుడె దానిన్ మాని పరుగిడి రొకకొందఱు రమణులు

తే. మంగళస్నాన మొనరింప మంచినూనె
నంటుకొని స్నానమొనరించు వ్యవధిలేక
యట్టె పరువెత్తి రొకకొంద అబ్జముఖులు
నిదురపోవుచు ధ్వని శ్రుతులఁ దవులఁ గనె. ౨౫౪ 2328

చ. త్వరపడి లేచి యవ్విధినె వస్త్రము నెక్కిరి కొంద అంగనల్
మురువుగఁ జిన్నిబిడ్డలను మూర్కొనుచుం దమి స్తన్య మిచ్చుచున్
మురహరుఁ గాంచువేడ్క మెయిఁ బోయిరి వారిని డించి యిట్టు లా
పురమున నున్నసాధ్వులు ప్రభూత ముదంబున వచ్చుచుండఁగన్. ౨౬ 2329

మ. అరవిందాక్షుఁడు ప్రౌఢలీలలను స్మేరాపాంగ దృష్ట్యున్నతిన్
సరసీరుడ్రిపుతుల్యవక్త్రలమృదుస్వాంతంబులన్ లీలమై
హరియించెన్ మదనాగరాజగతి నొయ్యం బోవుచున్ భార్గవీ
స్థిరవాసం బగునాత్మదేహమున నిచ్చెన్ నేత్రసంతోషమున్. ౨౭ 2330

చ. తరుణులు వారు పద్మఱును దామరసాక్షుని విన్నవారె కా
న రయమునన్ మనస్సు లాగి నారదవందితుఁ డైచెలంగు శ్రీ
హరిపయిఁ బర్వ నిశ్చలత నచ్చట నిల్చిరి శ్రీశుఁ గాంచుచున్
మురరిపు దృక్కోణతంబులను గ్రోల్చుసుధారస మబ్బెనోకఁగన్. ౨౨౪ 2331

చ. మనసులు ముత్ప్రివాహపరిమగ్నములై తగ విప్పియున్న స్వీ
యనయనసత్పథంబున మహాత్ము మనోగతు సంప్రమోదమూ

ర్తిని బిగి కౌఁగిలించి స్వశరీరములం బులకల్ చెలంగ న
వ్వనరుహనాభుఁ జూడమికి వర్తిలునట్టి మనోవ్యథల్ చనన్. ౨౮ 2332

క. పరమానందము గని రవ్వ, డరిషడ్వర్గమ్ము గెల్చి హరిని గొలుచు నో
ధరణీశ! పరీక్షిత్తూ!, తరుణీమణు లంత వనజదళనేత్రు హరిన్. ౨౮ 2333

క. అరుదుగ నొప్పెడు హర్మ్యశిఖరములపై నిల్చి నైజగాఢ ప్రీతి
స్ఫురణన్ వికసిల్లిన ముఖ, సరసిజములు వెలయ రాముఁ జక్రాయుధునిన్.

క. సురుచిర సుమవర్షంబులఁ, గురియించుచుఁ బూజసల్పి కోర్కిం గనుచుం
డిరి; సాధుభూసురులు శ్రీ, హరిపై బలదేవుపైఁ బ్రహర్షము పరఁగన్. ౨౯

ఆ. అక్షతలను దధిని నభిరామజలపూర్ణ, కలశములను హారములను గాని
కలను జందనమునఁ గడఁగి పూజించిరి, పరమదైవత మనుభావ మలర. ౩౦

క. పురకాంత లంత నాసోదరులన్ నరలోకమునకుఁ దగునుత్సవమున్
బరమంబును గలిగించెడు, నిరుపమతేజులను పేరిమిం బ్రతిదినమున్. ౩౦౪ 2337

చ. కనుఁగొనుచుండు గోపికలు గాఢతపం బదియెట్టి దౌర! ము
న్నొనరిచినారొ? యంచుఁ బ్రియమొప్ప నుతించుచుఁ బల్కఁ; రంతటన్
వనరుహనేత్రుఁ డమ్మధుర భ్రాతృయుతిం జనుచుండునంత నొ
క్కని రజకున్ గనుంగొనియెఁ గమ్రతరాంబరవాహకుం దగన్. ౩౧ 2338

శ్రీకృష్ణుండు రజకువధించి వస్త్రముల గ్రహించుట.

క. అరుదెంచుచుండె వాఁ డం,బరములకున్ బెక్కువిధుల వర్ణంబుల సుం
దరముగ వేయం జాలును, హరి వానిం గాంచి యిట్టులనియెఁ జతురతన్.

*చ. ఇరువుర మేము గట్టుకొన నెంతయు నర్హములై చెలంగు నం
బరములఁ జక్కఁగా నుదికి భానుమరీచులు సోకఁజేసి య
చ్చెరువుగ వర్ణముల్ గలుగఁజేసినవాని నొసంగుమా మహ
త్తరమగు శ్రేయ మబ్బు నిదితప్పదు నీవిపు డిచ్చితేనియున్. ౩౨ 2340

క. అనుమానింపకు మోయీ, యని యన్నిటఁ బూర్ణుఁ డగుచు నఖిల జగములన్
జనియింపఁజేయు దైవము, వనజాక్షుం డిట్లుతన్నుఁ బ్రార్థించుటయున్. ౩౨౪

చ. జనపతిభృత్యుఁడై మదము చాలఁగఁ గప్పుట నించుకంతయున్
గనుఁగొనఁ జాలనట్టి మదిగల్గిన యారజకుండు పట్టఁ జా
లని రుషఁబూని నిందను గొలంగెడు చిత్తము గల్గునట్లు చే
యను దగుమాటలం బలికె నాత్మవిశుద్ధియె లేకపోవుటన్. ౩౪ 2342

మ. ధరణీధ్రంబులఁ గానలం దిరుగుటన్ దా రేమిపల్కఁగ నె

---

* "దృష్ట్వా యాచత వాసాంసి ధౌతాన్యత్యుత్తమానిచ, దేహ్యావయో స్సముచితా న్యంగ వాసాంసి చార్హతోః, భవిష్యతి పరం శ్రేయో దాతు స్తే నాత్ర సంశయః" అని మూలము.

క్కరణిఁ వర్తిల నించుకేని యెఱుఁగంగాలేని మూర్ఖుల్ గదా
పరికింపంగను మీరు కావుననె యిబ్భంగిఁ మహార్హాంబు లం
బరముల్ గోరఁగరా దటంచు నెదలన్ । భావింప కత్యుద్ధతిన్. ౩౪ 2343

చ. పలికెద రేల? మీరుకడుఁభాసిలునిట్టిమహార్హవస్త్రసం
క్తులనెసతంబుగట్టుదురె । కోరఁగవచ్చునె? రాజరాజయో
గ్యలలితవస్తువారముల । నక్కట! బాలిశులార! వేగమే
తొలఁగిచనుండు చాలు నికఁధూర్తత మానుఁడు పొండుపొం డికన్. ౩౫ 2344

చ. బ్రతుకఁగఁ గోరినన్ దగని । వాంఛల నీగతిఁ గోరరాదు క్ష్మా
పతిభటు లట్టె మిమ్ముచెఱఁబట్టియుఁ గొట్టియు నున్నవిత్తముఁ
ద్ధతిఁగొని పాఱఁదోలుదురు; । దర్పముమాని తొలంగుఁ; డంచు నీ
గతి రజకుం డవాచ్యములుగాఁ దగుపల్కుల నొవ్వ నాడినన్. ౩౬ 2345

చ అలిగి యశోదపుత్త్రుఁడు కరాగ్రముచే రజకోత్తమాంగమున్
దులుపలు పల్కు పల్కులను । దోఁచినయట్టులు పల్కకుండఁగా
నిలను శరీరమున్ వదలియే పడునట్లుగఁ గూల్చెఁ; వానినిం
గొలిచెడు వార లట్టిమడుఁగుల్ గలమూటలఁ బాఱవైచుచున్. ౩౭ 2346

క. *పలుత్రోవలఁ బడిపోయిరి, జలజాక్షుఁడు వలయు నవ్వసనములఁ గొనియెన్;
బలదేవుఁడు హరియును మేల్, వలువల నిష్టంబురీతిఁ । బరికించి తమిన్. ౩౮

క. ధరియించి రంత శిష్టాం,బరముల గోపకుల కిచ్చి । వారలు ప్రీతిన్
ధరియింప మిగిలినట్టివి, ధరణిన్ బడియుండవైచి । తరలిరి స్వేచ్ఛన్. ౩౯ 2348

శ్రీహరి తంతువాయునిమాలాకారుని సంభావించుట.

ఉ. వారలు పోవుమార్గమున । [1]వాయకుఁ డొక్కఁడు వచ్చుచుండి యా
సారసనేత్రులం గని యొసంగెడుప్రీతివిచిత్రవస్త్రముల్
నేరుపుమీఱ నెట్టి విధినిం గయిచేసిన మేలొ యవ్విధం
బారసి వాని నిచ్చి తగినట్టులు వేషము లొప్పఁ జేయుచున్. ౪౦ 2349

చ. వరుస నలంకరించె బలభద్రుఁడు కృష్ణుఁడు పెక్కుభంగులం
బరఁగెడు వేషముల్ తనర । బాగుగ భూషితులౌచుఁ [2]బర్వ మం
దురుమహ మొప్ప భూపల మహోత్తమరీతి నలంకరింపఁగాఁ
గరిశిశువుల్ సితాసితసుగాత్రములం దగిపొల్చు నట్లుగన్. ౪౧ 2350

* “దుద్రువుస్సర్వతోమార్గం వాసాంసిజగృహేఽచ్యుతః,వసిత్వాత్మప్రియేవస్త్రే కృష్ణస్సంకర్షణ స్తథా” అని మూలము. 1.“తతస్తు వాయకః ప్రీతః” అని మూలము. “వాయక స్తంతువాయవిశేషః” అనివ్యాఖ్య. 2. “బాలగజౌ పర్వణీవ సితాసితౌ” అని మూలము.

క. విలసిల్లిరి; భగవంతుఁడు, జలజాక్షుం డంత సుప్రసన్నుండయి యి
మ్ములఁ దనసారూప్యం బీ, యిలఁ బరమంబయిన సిరియు నిద్ధబలంబుల్. ౮౧

తే. అతిశయైశ్వర్యముఁ స్మృతి యలరునట్టు
లింద్రియంబుల పాటవ మెసఁగునట్లు
కరుణమీఱఁగ నొసఁగెను వరము లంత
వారలిర్వురు కదలి గంభీరగతుల. ౮౨ 2352

సీ. చనుచు మాలాకారు సదనంబుఁ జేరిరి వాఁడు సుదాముఁడన్ వఱలు పేర
రామకృష్ణులు రాఁగ రయమున లేచి శీర్షము భూమిసోఁకంగ సాగిలఁబడి
వందన మొనరించి భద్రాసనము లిచ్చి కూరుచుండఁగఁ జేసి కోరిపాద్య
మిచ్చి యర్ఘ్యాదుల నెల్ల నొసంగి సత్సుమహారములఁ బ్రీతి శోభిలంగఁ

తే. జేసి గంధంబుఁ బూసి యచ్చెరువుగాఁగఁ
దమ్ములం బిచ్చి మఱియును దగినయట్టి
యాతిథేయంబులను వారి నలరఁజేసి
తదనుచరుల సమర్చించె దగినవిధిని. ౮౩ 2353

ఉ. అంత నతండు పల్కె నిటులా పరమేశ్వరమూర్తులైన మీ
రెంతో యనుగ్రహంబు తగ నిప్పుడు నాగృహసీమఁ జేరుటన్
సంతస మయ్యె; నాదయిన జన్మము సార్థకమయ్యె; మత్కులం
బెంతో పవిత్రమయ్యెను బితృవ్రజముం సురలుం మహర్షులున్. ౮౪ 2354

చ. అరుదుగఁ దృప్తినొంది నను నాదృతిఁ గావఁగఁ బూనువారు మీ
రిరువురు లోకకారణులె యిప్డు జగంబుల క్షేమవృద్ధులన్
స్థిరముగ నిల్పఁ గోరికలఁ జెందియె యీవరరూపముల్ తగన్
ధర నవతార మొందితిరి తత్త్వము మీ దెలుఁగంగ నేర్తునే ౮౫ 2355

సీ. సర్వభూతములకు సములును సుహృదులు నయి జగదాత్మకు లైన మీరు
సేవించువారి సంభావించుచుందురు; విషమదృష్టియె లేక వెలయుచుంద్రు;
భృత్యుఁడ నగునేను నేపని మీకొనరింపఁగాఁ దగుదు నారీతి నెన్ని [యను
యాజ్ఞ చేయుఁడు లోకమందు మీకుని యోజ్యుఁడగుట యొక్కటియె తలఁపఁగ బురు

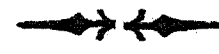
తే. కును మహానుగ్రహం బని వినయ మలర
విన్నవించి సుదాముఁడు విమలమైన
ప్రీతిగల చిత్త మొప్పఁగ శ్రీహరి హల
ధరుఁడు నుత్తమమాల్యముల్ ధార్యము లని. ౮౬ 2356

క. మనములఁ గోరుదురని వాసనలన్ వెదఁజల్లు సుప్రశస్తకుసుమరా
జిని గూర్చినహారములను, వనజాక్షద్వయమునకును భక్తి నొసంగెన్. ౮౭

చ. హరి బలదేవు లంత ముదమందుచు మిత్రులఁగూడి వాయకుం
డరుదగుభక్తిచే నిజనయట్టి యలంకృతులన్ గ్రహించి యా
దరణముమీఱ వారు వరదానసమర్థులు గాన భక్తిత
త్పరుఁడయి ప్రేక్షి యున్న యలదాసుని గోరు వరంబులం జనన్. ౫౦ 2358

చ. అతఁ డఖిలాత్మకుండయిన ఽ యాపరమేశ్వరునందు నిశ్చలం
బతులమునైన భక్తి పరమాత్ముని భక్తులతోడిమైత్రి భూ
తతతిపయిన్ నితాంతదయ ఽ తప్పకయుండ నొసంగు మంచు స
మ్మతి నడుగంగ శ్రీహరియు ఽ మానసమందుఁ జెలంగుసత్కృపన్. ౫౧ 2359

చ. వరముల వానినిచ్చి మఱి ఽ వంశవివృద్ధిని గల్గఁజేయు పెన్
సిరుల నొసంగి యాయువును ఽ జేకురఁ గాంతియశంబు లొప్పఁగా
వరములఁ దానె యిచ్చి బలభద్రునిగూడి యనుంగుగోపకుల్
పరిచరులన్ భజింప నృపపద్ధతిఁబోయెఁ బురంబుఁజూడఁగన్. ౫౨ 2360

న లు వ ది రెం డ వ య ధ్యా య ము.

శ్రీకృష్ణుఁడు కుబ్జ ననుగ్రహించుట.

చ. అరుగుచు రాజమార్గమున ఽ నబ్ధిసుతాపతి యంతఁగాంచె సుం
దరి మయిపూఁత లొప్పఁగ గనంబడు పాత్రములన్ ధరించి ని
ర్భరమగుయౌవనం బలర ఽ భవ్యతరంబుగ మోము గన్పడన్
ధరణిపుసౌధమున్ గుఱిచి ఽ తాఁ జనుకుబ్జఁ ద్రివక్రగాత్రినిన్. ౧ 2361

చ. కనుఁగొని యెల్లవారికి సుఖప్రదుఁడౌ పరమేశ్వరుండు మో
మునఁ దగునవ్వు కన్పడఁగఁ ఽ బోలఁగ నిట్లనియెన్ వరోరు! చ
క్కనిగతి నొప్పు నోసుదతి! ఽ క్రన్ననఁ బోయెద వీమహానులే
పనములఁ గొంచు నెవ్వతవు? ఽ భవ్యము లీయవి తెల్పు మేరివో? ౧౪ 2362

ఉ. ఉన్నదియున్నయట్లు హిత ఽ మొప్పఁగఁ జెప్పు వినంగఁ గోరుమా
కన్నులమిన్నరో! రుచిర ఽ మైతగు నీమెయిపూఁత లిమ్ము మా
యన్నకు నాకు; శ్రేయ మగు; ఽ నందున నీకును సత్వరంబుగా
నన్న వచించె నయ్యెడియు ఽ నాదృతి సుందరరూప! నే నిటన్. ౨ 2363

సీ. దాసినై యుండుదుధాత్రీశ్వరుఁడు కంసునకు మెచ్చుఁగూర్చు దానను; త్రివక్ర
యని పిల్వఁబడుదు; రాజునకు నర్హంబులౌ కలపంబులను గూర్పఁ ఽ గాఁదగుపని
నాది; యక్కార్యమునన్ రాజు మెప్పును గాంచితి; నాకూర్పు ఽ కలపములనె
కంసభూపతి మదిఁగరము మెచ్చును, మీరు తప్ప నింకెవ్వ రుత్తములైన

తే. యిట్టి యనులేపనముల ధరింప నర్హ, లనుచుఁ దద్రూపసౌష్ఠవమునను సౌకు
మార్యమున రసికత్వసామ్యయుక్తి, గతములఁ, బలుకులం జారువీక్షణములను మిగుల.

క. మతి ముదమున జొక్కఁగ నా, యతివయు నాయిర్వురకు మహాద్భుతి సాంద్రం
బతులితమునై మహీశా, ర్హతమమునై తనరునట్టి ౹ యనులేపనమున్. 2365

క. వలసినయట్టులుగా వా, రల కిచ్చెను; శ్రీహరియును ౹ రాముండును స్వీ
యలలితనీలసితద్యో, తులకు విరుద్ధంబులగుచుఁ ౹ దోఁచు రుచులచేన్. 2366

క. తనరారు నంగరాగం, బును మేనుల నిండునట్లు ౹ పూసికొనుచు నిం
తనరాని కాంతులన్ మిం, చినదేహము లొప్పఁగ విలసిల్లిరి పిదపన్. 2367

చ. హరియును సర్వముం దెలియునట్టి పరాత్పరుఁడౌట నాత్మలోఁ
గరుణ చెలంగ మోమురుచి ౹ గ్రాలఁగ నొప్పియుఁ గుబ్జయైచుఁ గం
ధర నురమందునుం గటిని ౹ దద్దయు వక్రత గానిపింప ను
న్న రమణిఁ గాంచి వంకరతనంబును బాపఁగ నెంచి యంతటన్. 2368

చ. తనదగు దర్శనంబున నితాంతము గల్గుఫలంబుఁ జూపఁగాఁ
మనసున నెంచె; నత్తఱిని ౹ మాధవుఁ డాసతి పద్ద్వయాగ్రముల్
దనచరణద్వయాగ్రమును ౹ దాఁకఁగఁ జేయుచు జాఱకుండ నొ
య్యన బిగిమీఱఁ ద్రొక్కి తనదోర్ఘనశక్తి చెలంగుచుండఁగన్. 2369

సీ. అంగుష్ఠయుగ్మంబు ౹ నద్దాని గడ్డముక్రింద నుండెడునట్టిరీతిఁ జేసి
తర్జనీమధ్యమాద్వయము గండస్థలములయందు నమరంగ ౹ నిలిపి మెలపు
నను దేహమును మీఁదికిని జాఁగ నెత్తంగ; నాత్రివక్రయు నట్టియదనునందె
కౌటిల్యమును బాసి ౹ కడుఁ జక్కనై పొల్చి బలితంపుగబ్బిగుబ్బలును బిఱుఁదు

ఆ. లొప్పి యుండఁ జూడ ౹ నొప్పగుదేహంబు, వెలయ హరిస్పృశింప ౹ లలనలందు
మిన్నయగుచుఁ జాల ౹ సన్నుతింపం దగి, యుండెఁ గృష్ణుకరుణ ౹ నొందె మిగుల.

క. లావణ్యంబున నిర్భర, యౌవనమున మఱియుఁ గలుగునట్టి గుణములన్
భావింపఁగ నెంతయు సం, భావింపఁగఁ దగి స్మితంబుపర్వుచు నుండన్. 2371

చ. చనఁగఁ దలంచుచున్న వికసత్సరసీరుహనేత్రుఁ గాంచి యా
తనిదగు నుత్తరీయపుఁ దుదన్ గ్రహియించి విలాసమొప్ప నొ
య్యనఁ దనప్రక్క కీడ్చుచు హృదంతరజాతమహాశయంబు పెం
పున నిటు వేఁడె; నోపురుషపుంగవ! వీర! చనంగఁ జెల్లునే? 2372

చ. నిను విడనాడి పోవుటకు ౹ నే నెటులెంచినఁ జాలకున్న దా
నను మనయింటి కేగుదము ౹ నాదుమనంబు గలంగె నీదుద
ర్శనమున నిట్టినన్నుఁ గృపారంజిలఁ జేయుము నాఁగ శ్రీనికే
తనుఁడు త్రివక్ర నాఁ దగినాతన్వియు రాముఁడు చూచుచుండఁగన్.

క. ఈరీతిఁ దన్ను వేఁడిన, శ్రీరాముఁడు దక్కసఖులు । చెంతనె యుండం
గా రంజిలు తన్ముఖసరసీరుహములఁ గాంచి పలికె । స్మిత మలరారన్. ౧౧ 2374

క. ఓసుభ్రూ! యేకార్యము, నే సాధింపంగ నిచటి । కేతెంచితినో
యాసమధిక కార్యమ్మును, వే సాధించిమఱి వత్తు । వేశ్మమ్మునకున్. ౧౫ 2375

*చ. మనసునఁ గల్గుక్లేశముల । మాన్పుఁగదా భవదీయసద్గ్రహం
బనియె యెఱుంగుదుర్ మఱి గృహంబనలేక యిటం జరించు నీ
జనులకు మాకుఁ బంధులకు । సాధుమతీ! పెనుఁబ్రాపు నీవె కా?
యని మధురోక్తులం బలికి । యంబుజలోచన వీడి యంతటన్. ౧౨ 2376

ఆ. పణ్యవీథిఁ జనుచుఁ । బంకజనాభుండు, వణిజు లిచ్చునట్టి । బహువిధంబు
లైన కానికలను । మానితతాంబూల, గంధకుసుమ మాలికలను గొనుచు. ౧౩

చ. హరియును జ్యేష్ఠునిం గలిసి । యట్లె ప్రయాణము చేయుచుండ నా
పురుషవరేణ్యుఁ గాంచుటకుఁ । బూన్కి మనోభవుఁ డేపుమీఱఁగాఁ
ద్వరపడుఁ డంచుఁ జిత్తములఁ । దత్తఱమందఁగఁ జేయుచుండ నం
బరములుఁ గ్రొమ్ముడుల్ వలయుపంక్తియు జాఱఁగ నంగనామణుల్. ౧౪ 2378

చ. తమరిని దారెఱుంగకయె । తత్పరతన్ లిఖియించియున్న చి
త్రము లటు నిల్చి యచ్యుతుని । రాముని గాంచుచు నుండి; రంతటం
గమలదళేక్షణుండు పురిఁ । గల్గు మహాజను లడ్డమైన నెం
దమరు ధనుర్మఖంబనుచు । నడ్గుచు నచ్చటికేగి నెమ్మదిన్. ౧౪౫ 2379

చ. ధనువు నమర్చియున్న గృహాతల్లజముం గని యందుఁ జొచ్చి యిం
ద్రునిధను వట్లు చిత్రముగఁ । దోఁచుచుఁ బెక్కురు కాచుచుండఁ బూ
జనముల నొందుచున్ బ్రభలఁ । జారుతరంబయి వృద్ధిగాంచు నా
ధనువును గాంచి శ్రీహరియు । దాపున కేగుచునుండ రక్షకుల్. ౧౫౫ 2380

క. వలదని వారింపంగా, బలవంతముగా గ్రహించి । వరచాపము ని
మ్ముల వామహస్తమున నే, విలాసముగఁ బట్టి యెత్తి । వితతగుణంబున్. ౧౬

తే. కోటి కెక్కించి యెల్లరు । కుతుక మొప్పఁ
గనుచునుండంగ క్షణకాలమున మదేభ
మిక్షుదండంబువలె నారి । యేపుమీఱి
తివిచి నడిమికి విఱిచెఁ బెట్టోరవము పొదల. ౧౭ 2382

క. అదివిఱిగెడు సమయంబున, నుదయించిన నిస్వనంబు । నొగి వ్యోమము భూ

---

* "విష్యామి తేగృహాంసుభ్రూః పుంసామాధిక్యదర్శనం, సాధితార్థో౽గృహాణాం నః పాంథానాం త్వం పరాయణమ్" అని మూలము. "ఆధిక్యదర్శనం మనఃపీడాశమనం. అగృహాణాం అకృతదారాణాం పాంథానాం ప్రవాసినాం" అని వ్యాఖ్య

మిదిశల నిండెను గంసుం, డదివిని భీతిల్లె గుండె లదరుచునుండన్. ౧౮ 2383

చ. అనుచరయుక్తులై యపు డహంకృతిమీఱఁగఁ జాపరక్షకుల్
మనములఁ గోపమూని పరిమార్చుతలంపులఁ బట్టఁబూని యా
వనరుహనేత్రుఁ జుట్టుకొని పట్టుఁడు కొట్టుఁ డటంచు నాతురం
బును గని రంత వార లెదబూను దురాశయ మెన్ని సోదరుల్. ౧౯ 2384

క. కోదండపుఁ దునుకలఁ గొని, యాదుష్టులఁ గ్రోధమూని యమగృహమునకుం
బోదగినవారిఁ జేసిరి, భూదయిత ప్రహితసైన్యములఁ దున్మి వెసన్. ౨౦

తే. ఆధనుశ్శాల వెడలి ప్రహర్ష మలర, నగరసౌభాగ్యమును గనుచుం గర మిచ్చఁ
దనరఁ దిరుగుచునుండి; రత్తఱిని బౌరు, లాసహోదరు లొనరించినట్టి పనుల. ౨౧

చ. కనుఁగొని వారికింగల యఖండపరాక్రమముఁ సుతేజముఁ
వినుతిని గాంచుధీరతను విశ్వమనోహరరూపసంపదఁ
మనముల నెంచి పల్విధుల మాయురె! వీరలు దేవతోత్తముల్
జననము గాంచి రీక్షితి నొసంగెడు వేడుక నంచు నెంచుచున్. ౨౨ 2387

క. విడువని యుత్సాహమునఁ, గడఁగి కనుంగొనిరి; వారు కమ్రగతుల్ కఁ
పడఁదిరుగుచు నుండంగాఁ, బడమర దెస నస్తమించె భాస్కరుఁ డంతన్. ౨౩

మ. వనజాక్షుండు హలాయుధుండు శకటవ్రాతంబు లున్నట్టి భూ
మిని జేరంజని రెల్లగోపకులు మే ల్మేలంచు సేవించి రాఁ
గను; వ్రేపల్లియ వీడివచ్చుతఱి నాకంజాక్షునిం బాయఁజా
లని చింతం దురపిల్లు గోపిక లదేలా గెంచిరో యొక్కటన్. ౨౪ 2389

సీ. ఈదినంబునఁ గృష్ణు నీక్షింపఁగల్గిన మథురానివాసుల మహితభాగ్య
ములు ఫలించినవను మొదలగు పల్కులు సత్యంబులయ్యె నాసమయమందు;
శ్రీదేవి బ్రహ్మాదులౌ దేవవరులను వదలి తఁ గొలిచిన వర్ణ్యరూపుఁ
డగు కృష్ణమూర్తి దానంగసౌందర్యంబు గనినట్టి మథురానగరనివాసు

తే. లకుఁ దలంపఁగ గోపికాలాపము లొగి
సత్యములె యయ్యె ననుట నిస్సంశయంబు;
రామకృష్ణులు తమసుహృద్వ్రాతయుతిని
బదములం గడిగికొని యంతఁ బాయసమును. ౨౫ 2390

క. తనివి చనునట్లు దిని మఱు,దినమునఁ గంసుండు జేయఁ దివురుపనుల నె
మ్మనముల నెఱెంగి యారా,త్రిని బుచ్చిరి సుఖసుషుప్తిఁ దృప్తిం గనుచున్. ౨౬

చ. అవనివిభుండు కంసుఁ డట నద్భుతకార్ముకభంగ మల్లె యో
ధవరులచావు సోదరవధంబునకై తనయంపినట్టి సే

న వసుధపాలె యాటయు మఱనంబున నెన్నుచుఁ గృష్ణరాము లొ
క్కవిధమునన్ విలాసముగఁ గన్పడఁజేసిన యట్టికార్యముల్. ౨౬ 2392

కంసుఁడు దుర్నిమిత్తములం గనుట.

చ. తలఁచుచు భీతినొంది తనతప్పుల నెన్నక నిద్ర యింతయే
నొలయమి వంతనొందుచు మఱొక్కతలంపును మాని వానినే
తలఁచుచు సుంత నిద్దురను దాఁ గనునప్పుడు మేలుకొన్న య
ప్డులయు స్వనాశన ప్రకట నోన్నతదుష్ట నిమిత్తరాజికిన్. ౨౭ 2393

సీ. వనరుచునుండె; భూవరుఁడు దుర్మతియాట మృత్యువునకు దూతలే యయితగు
నుత్పాతములఁ గాంచె నొగిఁ దనప్రతిబింబ మట్టె స్పష్టంబుగ నగపడినను
దనతల మాత్రము కనఁబడకుంటయుఁ జంద్రాదులైన తేజస్స్వరూప
ములకు రెండవయది పొసగక యుండిన రెండు రెండుగ నవ్వి యుండినట్లు

తే. కానఁబడుటయుఁ దననీడలోన రంధ్ర
ములు కనంబడుటయుఁ గర్ణపుటము లట్టె
కప్పఁబడినంతనే వినంగఁబడు ప్రాణ
ఘోష మది వినరాకుండఁ గ్రుంకుటయును. ౨౮ 2394

చ. తరువులు స్వర్ణవర్ణములఁ దద్దయుఁ గన్పడుచుంటయున్ రజ
స్స్ఫురితములైన తావులఁ బ్రభూతపుఁబంకమునందుఁ బెట్టఁగాఁ
జరణము లందుఁ గన్పడక సాజముగా నవి పూర్వమట్టులే
పరఁగుటయున్ మఱెన్నియొ యశుభవ్యఫలప్రదఘోరచిహ్నముల్. ౨౯ 2395

*చ. కనఁబడుచుండె నట్టియెడఁ గంసున కీయవి మేలుకొన్నచోఁ
గనఁదగియుంట జాగరితకంబు లనందగియుండు; స్వప్నమం
దును మృతులైనవారలను దొరపువేడుకఁ గౌఁగిలింతలం
దనిపినయట్లు గార్దభముఁ దా నొగి నెక్కియె పోయినట్లుగన్. ౨౯ 2396

క. తామరతూఁడుల విషమును, దా మెక్కినయట్లు నలదదామము మెడలో
ప్రేమమున వేసికొని నట్లామెయి మెయినిండఁ దైల మంటుకొనినటుల్. ౩౦

క. వసనంబుగట్టకే తా, వెసనొక్కఁడె పోయినట్టివిధము మఱియు ని
ట్టిసరణిని దుర్నిమిత్తము,లె సమధికమ్ములుగఁ దోఁచె నిట్లు కనఁబడన్. ౩౦

సీ. ఇట్టివి మఱియు నెన్నేఁ గల్గినట్టివి స్వప్నజాగరిత సంజ్ఞలుగలట్టి
వగపడ మరణంబె యగునని దిగులొంది యాచింతపెంపున నతఁడు నిద్ర
పోవకుండెను; రాత్రియావిధి గడువంగ జలములనుండి భాస్కరుఁడు వెడలి
పొడసూపె నప్పుడు భూపతి కంసుండు మల్లకేళీ మహామహము చేయఁ,

* "అన్యాని చేత్థం భూతాని స్వప్నజాగరితాని చ" అని మూలము.

తే. బంచె; నాయధికారులు నంచితముగ
రంగమునకుఁ గావించి రర్చనలు మిగులఁ
దూర్యములు భేరులుం గడుఁ దుములముగను
ధ్వనియొనర్చెడుగతిఁ జేసిరి నృపునాజ్ఞ. ౩౨ 2399

క. మంచస్థానంబుల ధ్వజ,సంచయములఁ బుష్పదామసముదయముల న
భ్యంచితతోరణముల నల,రించి రదెంతో విచిత్రరీతిఁగ శిల్పుల్. ౩౩ 2400

చ. ధరణిసురుల్ మహీశులు మొదల్గల పౌరులు స్వోచితంబులౌ
నిరుపమమంచభాగముల నిత్యసుఖాకృతులన్ వసించి రా
సరణినె వచ్చి వేడ్కఁగను జానపదుల్ వసియించి రల్లె భూ
వరులును స్వార్హమంచముల వర్తిలి రెంతయుఁ బొంగువేడుకన్. ౩౪ 2401

ఉ. కంసుఁడు మండలేశ్వరనికాయము పార్శ్వములందు వర్తిలన్
హింసనె కోరుమంత్రితతి యెంతయు వేడుకఁ గొల్చిరాఁగ ను
త్తంసనృపాసనంబుపయిఁ దద్దయుఁ గుందెడుచిత్త మొప్పఁగా
స్రంసనమానొకో యనెడుసంశయముల్ మదిఁ దోఁచుచుండఁగన్ ౩౫ 2402

ఆ. కూరుచుండె; నంత భూరివాద్యధ్వనుల్, మల్లతాళరవము లెల్ల దెసల
నెసఁగె మల్లవీరు లింపారభూషితు,లగుచు గురువు లెలమి నరుగుదేర. ౩౬

సీ. మదమునఁ గన్నులు మార్పడ నారంగమునుజొచ్చి రందును ముష్టికుండు
చాణూరుఁడును గూట శలతోశలులు ముఖ్యులవ్వారుభూరివాద్య ధ్వనుల
గరము హర్షించి రంగమునందుఁ బొల్చిరి భోజనృపుండు తమ్ముఁ బిలిపింప [కుఁ
నందాది గోపకుల్ డెందముల్ హర్షింపఁ దమతమకానికల్ ధరణిపతికి

తే. నుచితరీతి సమర్పించి యొక్కమంచ
ముపయిఁ గూర్చుండి రెల్లెడ నపరిమితము
లైన వాద్యధ్వనుల్ దిక్కులందు మాఱు
మ్రోఁగుచుండంగ రంగంబుఁ బొలిచె మిగుల. ౩౭ 2404

నలువదిమూఁడవయధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణుఁడు కువలయాపీడమనుగజమును వధించుట.

శా. నీరేజాక్షుఁడు సీరపాణియును వే నిద్రాదశన్ మాని యా
భేరీనిస్వనముల్ శ్రుతుల్ చొరఁగ గంభీరంబులౌ మల్లహ
స్తారావంబుల వించుఁ గాలమున శౌచాదిక్రియల్ దీర్చి యా
యారంగస్థలచిత్రముల్ గనుఁగొనన్ హర్షంబునం దేలుచున్. ౧ 2405

చ. అరిగిరి రంగమండపముఁ నంతికసీమకు; మావటీఁ డొగిన్

బురికొలుపంగ గర్వమునఁ బొంగుచుఁ దన్నలయింపఁ గోరు కుం
జరవరముఁ గనుంగొనియెఁ జక్రియు ద్వారమునందుఁ గంసుఁ డా
ద్విరదముఁ బెంచెఁ గృష్ణుని వధించు నటంచుఁ దలంచు చాత్మలోన్. ౧౪ 2406

తే. కువలయాపీడ మను పేరఁ గుంజర మది
ఖ్యాతిఁ గాంచెను; శౌరియుఁ గదనమునకుఁ
దగినచందాన వస్త్రంబు బిగియునట్లు
నడుమ సవరించి కుటిలకుంతలముల నొగి. ౨౪ 2407

సీ. గట్టిగా నెగఁగట్టి ఘననాదగంభీర నిస్వనంబున వానిఁ గనుఁగొని
పల్కె నిట్టుని; హాస్తిపక హాస్తిపక! త్రోవ నిమ్ము తొలంగుమా యెడగలుగఁగ
నాలసింపకు; మట్టు లాలసించితివేని కుంజరమ్మును నిన్నుఁ గూడ జముని
ప్రోలికిం బంపుదు వాలాయముగ నని యదలింపఁ గ్రుద్ధుఁబూని హాస్తిపకుఁడు

*తే. దంతిఁ గినియంగఁజేసి యుద్ధతిని బూని
యున్న కాలాంతకయముని నుపమచేయఁ
దగిన యావారణేంద్రమ్మును గవియునటు
చేసె శ్రీకృష్ణుపైకి; హాస్తియును ద్వరను. ౩౪ 2408

చ. కరమును జాఁపి వే యడరి కంజదళాక్షుని సంగ్రహించె నా
హరియును ముష్టిఘాతమున నాగజతుండము నొంచి యెట్టులో
కరముననుండి వీడ్వడుచుఁ గాళులసందున దాఁగి యుండె; నా
ద్విరదవరంబు క్రుద్ధమయి వీరునిఁగానక నాల్గుదిక్కులన్. ౬ 2409

క. పరికించుచు మూర్కొనియె, పరునైన నెఱుంగఁజాలు పద్ధతి కలదొ
ట రయంబునఁ దనఘనపుష్కరమున శోధించెఁ బట్టఁ గాంతు పొదలఁగన్.

మ. వనజాక్షుండును బల్మిమీఱ నుపమం బాదాంతరస్థాన మొ
క్కని మేషంబునఁ బాసి వెన్కకుఁ జనెఁ; గంధద్విపేంద్రంబుతోఁ
కనుభీమంబుగ నున్న దానిని భుజంగంబుఁ సుపర్ణుండు గై
కొనుచందంబునఁ గై గ్రహించి బలిమిం గుందించి యుద్వృత్తిమై. ౭౪ 2411

చ. ఇరువదియేను చాపములనే వరుసఁ బడవైవ నెంతద
వ్వరయఁగ నౌనొ యంతటను వారణముం దగునట్లు లీలమై
హరి వడినీడ్చె నర్భకుఁడు నాడుకొనఁ మదిఁ గోర్కెయొప్ప నే
కరణిని దూడ వాలమును గైకొని యిట్టటు త్రిప్పు నట్లుగన్. ౮౪ 2412

ఆ. దానితోఁకఁ జేతఁబూనిక గ్రహియించి, సవ్యదక్షిణముల సామజంబు

---

* "చోదయామాస కృష్ణాయ కాలాంతకయమోపమమ్" అని మూలము. "అంతకో మృత్యుః కాల స్తన్నిమిత్తం యమ స్తన్నియంతా తైరుపమా యస్య" అని వ్యాఖ్య.

తిరుగ వ్యత్యయముగఁ । దిరుగుచుఁ దానును, ద్రిప్పి త్రిప్పి దాని । యొప్పు మాన్చె.

క. కుడియెడములుగాఁ ద్రిప్పుచు, వడిఁ దిరుగుచు నద్ది తన్నుఁ । బట్టఁ దివురఁగా
జడియక కూడఁదిరుగుచు న,తఁడు దానికి నెదురుపోయి । తారసిలి తగన్. ౯౫

క. కరతలమున నడఁచిన నది, గురుతరరోషంబుమీఱి । గొబ్బున రాఁగాఁ
బరువులిడి నేర్పునఁ ద,త్కరి యిలఁబడునట్లు చేసెఁ । గడుశక్తిమెయిన్. ౧౦

చ. కరివర మద్ది తుండమున । గాఢతరంబుగఁ దాఁచఁగా వడిన్
మురదనుజారి నేర్పుమెయి । భూమికి వ్రాలెను దెబ్బ తప్పఁగా
హరిదగు పాటుఁగాంచి యది । యట్టిపయింబడ రాఁగ లేచి వే
పరుగిడఁ గోపవేగమునఁ । బర్విడి దంతయుగంబు నాటఁగన్. ౧౧ 2416

క. వనజాక్షుఁ గ్రమ్మఁబోయిన, మునుపే హరిచనుట నద్ది । భూమిని గ్రమ్మం
గనునొచ్చె; నివ్విధంబునఁ, దనవిక్రమ మెల్లఁ బ్రతిహ । తంబయి చనుటన్. ౧౧౫

ఉ. వారణరాజ మయ్యది య । వార్యరుడావిలమానసంబునై
శ్రీరమణుం గ్రహింపఁగను । జేరఁగ హస్తిపకుండు సంజ్ఞచేఁ
గోరికఁ బ్రోత్సహించుటయుఁ । గ్రోధము మిక్కిలి తన్ను నేఁచఁగాఁ
జేరిచి కృష్ణుమార్కొనియె; । భీతజనార్తిహరుండు చక్రియున్. ౧౨ 2418

మ. తనపై కివ్విధి రాఁగఁగాంచి ద్విపహ । స్తంబున్ స్వహస్తంబుచేఁ
తను జక్కన్ గ్రహియించి భూమిఁబడి య । త్యంతార్తి నొందంగఁ జే
సెను దామోదరుఁ డంతఁ గాల నదిమెన్ । సింహక్రమం బొప్ప నే
పున దంతంబుఁ బెకల్చి దాననె ద్విపం । బున్ హస్తిపవ్రాతమున్. ౧౪ 2419

క. పొరిపుచ్చె; నంతఁ జచ్చిన, కరినిన్ దిగవిడిచి వేడ్క । గడలుకొనఁగ భీ
కరదంతముఁ జేఁ దాలిచి, త్వరంగా రంగమును జేరెఁ । బౌరుష మలరన్. ౧౪౫

సీ. మూఁపురంబున దంత । మును దాల్చి యాగజమదరక్తబిందువుల్ । మహితగాత్ర
మందుఁ జిహ్నములుగ । నగపడుచుండంగ వదనాంబురుహమందు । వఱలుచున్న
స్వేదబిందువు లొక్క । విధమునఁ గన్పడ భాసిల్లుచుండె నా । పరమపురుషుఁ;
డంత నాసోదరు । లనుచరులౌ గోపకులు కొంద ఱట్టిత । మ్మెలమిఁ గొలిచి

తే. రాఁగ గజదంతరూప వి । రాజమాన
శత్రుభయదాయుధములు హ । స్తములఁ గ్రాల
మల్లరంగంబుఁ జొచ్చి ర । మందగతులఁ
జూచువారెల్ల ముదమంది । చొక్కియుండ. ౧౬ 2421

సీ. తనుఁజూచు మల్లుర । కు నశనిప్రాయుఁడై నరులకెల్లను నర । నాథుఁ డగుచుఁ
దరుణులకున్ మూర్తిఁ । దాల్చినమదనుఁడై గోపకులకు నెల్లఁ । గూర్మిచుట్ట
మయి దుర్జనులగు న । య్యవనీశులకు శాసకుండయి తనజన । కులకు శిశువు
గ నగుచు భోజవి । భునకు మృత్యువునయి యజ్ఞానులకు నప । రాప్యుఁ డగుచు

తే. యోగులకుఁ బరతత్త్వమై యొప్పి వృష్ణి
కులమునకుఁ బరదేవమై యలరుకృష్ణుఁ
డన్నతోఁగూడ రంగంబు నందుఁ జొచ్చి
కానఁ బడుచుండె రసికాగ్రగణ్యుఁడగుచు. ౧౭ 2422

క. కరివరము హతంబగుటయు, నిరువురు సోదరులు జగతి నెవ్వరికే సం
గరమున జయింపరామియుఁ, బరికించి యెఱింగి భోజపతి తా మదిలోన్. ౧౮

క. అతిసాధ్వస మందెను దన, మృతికిన్ హేతువులు వారలిర్వురె యనుచున్
మతినెఱుఁగుట; నంతట ను, న్నతభుజులై చిత్రభూషణము లలరారన్. ౧౮

చ. సురుచిరవేషముల్ వెలయ సొంపగుమాల్యము లొప్పుచుండ నం
బరము లమూల్యతం దనర భవ్యగతుల్ దగ రామకృష్ణు లా
తరుణమునందుఁ జిత్రముగఁ దారు గనంబడి రెంతొ వేడ్కన్ శ్రీ
కరవరవేషధారులయి క్రాలెడురీతిని రంగమం దొగిన్. ౧౯ 2425

క. తమతనుకాంతులఁ బ్రేక్షకు,ల మనస్సుల లోఁగొనుచు విలాసముమీఱన్
దమయంతవారు లేకయె, యమరిరి సోదరులు దుష్టు లతిభయ మందన్. ౧౯

చ జనపదవాసులున్ నగరసత్తమవాసులు మంచరాజి నా
య్యన వసియించియుండి మహితాత్ములఁ బూరుషవర్యులన్ జగ
ద్వినుతుల వారిఁగాంచుచుఁ బ్రవృద్ధముదంబున విస్తృతంబులై
ననయనముల్ స్ఫుటాబ్జము లనం దగు మోములు చెల్వుమీఱఁగన్. ౨౦

క. వారల వదనాంభోరుహ, సారమరందంబుఁ గ్రోలి సంతృప్తియె చే
కూరకయుండిరి; మఱియున్, వారాసోదరులఁ గన్గవలఁ ద్రావుగతిన్. ౨౦

తే. నాలుకలచేతఁ దమిమీఱ నాకుచున్న
యట్లు మఱొక్కన్నగతిని జిహ్వలఁ గరములఁ
గౌఁగిటం జేర్చుకొనునట్లు గాఁ గనఁబడి;
రింకనుం బ్రేక్షకులు తమి యెసఁగుచుండ. ౨౧ 2429

చ. ఇరువురువారు సొంపుదగ నేనుఁగుదంతము లూనఁగా మనో
హరములుగాఁ గనంబడెడు నాకృతులం దగియుంట విక్రమ
స్ఫురణముమీఱ నుంట నొక పోలిక నవ్వులు పల్కులెంతొ య
చ్చెరువునుగూర్చుచుండ సురుచిం దగియుంటఁ దలంచి చొక్కుచున్. ౨౧

ఆ. దిట్టతనము స్మృతికిఁ దెచ్చుకొన్నట్టులు, మునుపుగన్నయట్టి ఘనధనుర్వి
భంగ ముఖములైన పటుకార్యములకును, క్ష్మాధరోద్ధరణ ముఖంబులకును.

క. అనురూపంబుగ నుండిన, యనఘుల నవ్వారిఁ గాంచి యందఱు తమలో
నన పల్కఁజొచ్చి రివ్విధ,మున: నారాయణుని యంశమున వీర లిలన్. ౨౪

సీ. వసుదేవునింట నవతరించి రంతియ కానివేఱొక్కరు ౹ కారు నిజము
కృష్ణుఁ డీతఁడె దేవకీగర్భమునఁ బుట్టి కొనిపోవఁబడియెను ౹ గోకులమున
కింతదాఁకను నందునింట గూఢంబుగఁ బెరుఁగుచుండెను బరాత్పరుఁడు నయ్యు;
నితనిచేఁ బూతన ౹ యెట్లొ లీలఁగఁ జంపఁబడియెఁ దృణావర్తుఁ ౹ డడరియేమొ

ఆ. చేయఁబూన నితఁడె ౹ మాయించె నాతని, జతగనున్నమద్దు ౹ లతివిచిత్ర [అల్లె.
తనుఁడు ధేనుకుఁడను ౹ దనుజుఁడుఁ గేశియుఁ, గుహ్యకుండు మఱియుఁ ౹ గొంద

క. తనువుల వదలిరి శ్రీకృష్ణుని వంకనె; యీతఁడే మును పు గోపులగో
పనికరము దావపావకు,ని నుండియే కాచె దుష్టునిం గాళియునిన్. ౨౪ 2434

క. మృదుపదములఁ ద్రొక్కుచుఁ ద,న్మదమడఁచెఁ ద్రిలోకనాథు మానముఁ దూలిం
చెఁ దగఁ గోవర్ధన మే,డుదినము లొకచేతనే కడుఁ శక్తిమెయిన్. ౨౫

క. అలరెడునట్లుగఁ దాలిచి, కలవిలపాటొందు ధేనుగణముల వృష్ట్యు
ల్కలచేత గాలిచేతఁ, విలయము గనకుండఁ గాచె ౹ విశ్రుతరీతిన్. ౨౬ 2436

చ. అనయము సంప్రమోదయుతమా చిఱునవ్వున బెళ్కుచూపులన్
దనరెడు కృష్ణునెమ్మొగము ౹ డా రొగి గోపికలెల్లఁ జూచుచున్
ఘనబహుతాపజాలములఁ ౹ గందకయుండఁగ దాఁటి యశ్రమం
బున నిబిడప్రమోదమును ౹ బొందుచునుందురు పుణ్యవృద్ధిచేన్. ౨౭ 2437

తే. ఈమహాత్ముఁడు రక్షింప ౹ నెంతొ గొప్ప
దగుచు యదువంశ ముర్విని ౹ యశము సిరిని
గొప్పదనమును బొందుచు ౹ నొప్పు ననుచుఁ
బలుకుదురు పెద్దలందఱు ౹ తలఁచి తలఁచి. ౨౮ 2438

చ. ఇతఁడు రమేశునగ్రజుఁ డహీనపరాక్రమశాలి పంకజా
యతనయనుండు రాముఁ ౹ డితఁ డాదను జేంద్రుఁ బ్రలంబు వత్సరున్
హత మొనరించె దోర్బలమహాభయదుండగు నాబకుండు నీ
వితతబలాఢ్యుచేఁ బడియె ౹ వీరులు రాక్షసు లింక నెందఱో. ౩౦ 2439

శ్రీకృష్ణబలరాములు చాణూరముష్టికాదులం జంపుట.

చ. అని యిటు లందుఁగూడిన మహాజను లెల్లను జెప్పుకొంచు నుం
డ నపుడు తూర్యభీకరనినాదము లెల్లెడఁ బెల్లురేఁగె; నం
త నృపునియాజ్ఞ వచ్చి తమదర్పముచూపఁగ రంగమందు ని
ల్చిన యలమల్లవీరులు హరిన్ హరిఁ జూచుచు నుండి రెంతయున్. ౩౦ 2440

ఉ. వారలయందు మేటియయి ౹ బాహుబలంబునఁ బొల్చుచున్న చా
ణూరుఁడు కృష్ణరాములను ౹ నూత్నముదం బలరారఁ బిల్చి గం

భీరరవంబునం బలికె వీరులసమ్మతిఁ గాంచినా రటం
చారసి పల్కుచుందురు మహాజను లేమును వింటి మొక్కటన్. ౩౧ 2441

సీ. ఓనందపుత్త్రకా! యోరామ! మీరిర్వు రతులనియుద్ధంబునందు నేర్పు
గలవారలని మహీకాంతుఁడు కంసుండు కనఁగోరి మిమ్ము నిక్కడికిఁ బిల్వఁ
బంచెను; మనసుచే వాక్కాయకర్మంబులను రాజునకు హితమును దలంచి
యొనరించుప్రజలు మే లొందుచునుందురు విపరీతమైన ప్రవృత్తిఁ గాంచు

తే. వారు కీడొందుచుందు రిబ్బంగి యెల్ల,వారలకుఁ దెల్లమైయుండవచ్చు; మేము
మల్లయుద్ధంబు నేర్చినమాట యెట్లు,తెలియు రాజున కని మీరు పలుకరాదు.

చ. వనముల దూడలం దిరుగుభంగి నొనర్చుచు నాఁటినుండి యా
లను మఱిమేపుదాఁకను జెలంగువయస్సున గండుమీఱి చ
క్కనిముద మొప్ప నిత్యమును గాఢతరంబగు మల్లయుద్ధముం
బొనరుచుచుం విహారమును బూన్కి నొనర్తురు గాదె మీ రొగిన్. ౩౩

ఉ. కావున మల్లయుద్ధమునఁ గల్గును బాండితి మీకు; నిత్తఱిన్
భూవిభుమౌళి చిత్తము ప్రమోదమునొందఁగ మీరు మేము ని
చ్చో విహరింత మెల్లరును జాతురుగా మనబాహుయుద్ధ మీ
క్ష్మావరుఁ డిచ్చమెచ్చఁగఁ బ్రసన్నము లౌఁగద యెల్లభూతముల్. ౩౪ 2444

తే. సర్వభూతమయుండని క్ష్మావిభునిని, బలుకుచుందురు గద సజ్జను లనియిట్లు
పలుకు చాణూరుమాటల కలరి కృష్ణుఁ,డొప్పఁ బలికెను దేశకాలోచితముగ.

చ. తనకును మల్లయుద్ధము నితాంతమునొఁ బ్రియమంచు నెంచు చా
తనివచనంబు మెచ్చుచు సదస్యులు మెచ్చెడునట్టు లిట్లనున్
వనచరులంచుఁ బిల్వఁబడువారము మేమును భోజభూమిపా
లుని దగుపాలనంబునకు లోఁబడి యుండెడువారమే కదా? ౩౬ 2446

క. మిముఁబోలువార మగుదుమె, క్షమాధిపుని ప్రజలమగుట సంతోషము ని
త్యము గల్గఁజేయు టొప్పును, బ్రముదము రాజునకుఁ గల్గుభంగిగ మేమున్.

తే. సంచరించుటయే విధి చక్కఁదలఁప,నదియె మిగుల ననుగ్రహ మనుచు నెంతు
మద్ది యట్లుండ నిమ్ము మాయాశయమ్ము, తెలుపఁదగియుండు ధర్మవిధిజ్ఞులకును.

శా. మేమో బాలుర మట్టులాట సుజనుల్ మేల్మేలనన్ మమ్ము నే
యేమాడ్కిన్ సరిపోలువార లెవరో యే మెంచి యవ్వారితో
భూమీశప్రియ మంచు మల్లసమరంబుం జేసి క్రీడింతు మి
ట్లే మర్యాద చెలంగు హెచ్చయినవారే కల్గినన్ వారితోన్. ౩౯ 2449

చ. సమరముచేయఁబూన మిది చక్కనిధర్మము గావునన్ యథా
ర్థముగ నియుద్ధమున్ జరప నౌ మఱి మల్లసభాధికారివ

ర్గమున కధర్మ మెవ్విధిని । గల్గకయుండెడుఁగాక! యంచు శా
స్త్రమునకు సమ్మతంబయిన । చక్కని కృష్ణుఁడు పల్కుచుండఁగన్. ౩౬ 2450

మ. విని చాణూరుఁడు కృష్ణుభావము మనోవృత్తిన్ క్షణం బెంచి యి
ట్లనియెన్ బాలుఁడ వీవు కావు శిశుశబ్దార్థంబు నీయందుఁ జె
ల్లు నదెట్టుల్ మఱి యీబలుండు నినుఁబోలున్ శక్తి నట్లౌట మీ
రనఁ బ్రాయంబున విఱ్ఱవీఁగుడు రనన్ । న్యాయంబుగాదే హరీ! ౩౭ 2451

ఉ. అంతియకాదు దోర్బలసమగ్రులయందును మీరుచూడ మేల్
బంతులరౌదు రండునను । వారణవర్యసహస్రసత్త్వదు
ర్దాంతగజేంద్ర మొక్కట ముదంబునఁ జంపితి వీవు కాన నో
క్కింత కొఱంతలేని బలమే గలవాఁడ; వితండు నట్టులే. ౩౮ 2452

క. బలవంతులతోడన్ మీరలు పోరుట న్యాయమగును । రణమున నిందన్
గలుగ దధర్మము సుంతయుఁ, బలుకులు వేయేల నీవుబవరము నాతోన్. ౩౯

క. ఒనరింపు నీసహోదరుఁ, డును ముష్టికుతోడుతం గదుం బోరును దీ
నను మల్లసభ్యులకు నే, యనుమానము ధర్మభీతి । యమరదు సుమ్మీ! ౪౦

నలువదినాల్గవయధ్యాయము.

మ. అని చాణూరుఁడు పల్క సర్వవిదుఁడై । యాత్మేచ్ఛయే సత్ఫలం
బును గల్పింపఁగ నొప్పు శ్రీహరి మదంబుం బొంగఁగాఁ బల్క మ
ల్లునితోడన్ సమరంబుఁ జేయఁగడఁగెన్ । లోలాత్ముఁడౌ ముష్టికున్
జనితోత్సాహుఁడు రాముఁడున్ దలఁపడెన్ । సత్త్వంబు పైఁబొంగఁగన్. ౧

చ. కరములతోఁ గరంబులను । గాఢతరక్రుధఁ బాదముల్ భయం
కరగతి మీఱఁ బాదములఁ । గ్రక్కున నొంపఁ బెనంగఁజేసి యొ
క్కరినొక రప్డె నొంప జతగాఁ దలపోయుచు బల్మిఁబట్టి యీ
డ్చిరి జయమందు కోరికలు । చెచ్చెఱఁ బుట్టఁగ నెల్లరుం గనన్. ౨ 2456

సీ. చెలఁగెడు పూన్కి మోచేతులతోడ మోచేతులఁ బీడింపజేసి యల్లె
మోకాళ్ల చేతనుమోకాళ్లఁ గదియించి తలచేతఁదలను వాత్సమున వక్ష [ము
మును దాఁకఁగాఁజేసియనుపమక్రుధఁ గొట్టుకొనిరి; చేతులఁ బట్టుకొని వలయ
గాఁ ద్రిప్పుచున్ మఱికడఁకమైఁ బట్టి దూరమునఁ బడంగ దోర్బలము మెఱయఁ

తే. జిమ్ముచున్ బాహువుల నట్టెచేర్చి యడఁచు
చును జవంబునఁ బైకెత్తి । క్షోణిఁబడఁగ
వైచుచున్ దాఁకుచున్ మఱి । యేచి తలఁప
డఁగ వెనుకకును బోవుచు । డాఁగి యుండి. ౪ 2457

క. త్వరపడి తలఁపడుచుఁ బర, స్వరమును బీడించుచుండి ॥ పంతంబు తగన్
జరణంబుల మోకాళ్లను, గరముల బిగఁబట్టి యొకటిగాఁ గూర్చియటన్. ౮౫

ఆ. పడినయట్టి వానిఁ ॥ బైకినెత్తుచు రెండు, చేతు లొడిసిపట్టి ॥ చెలఁగుపూన్కిఁ
బయికి నీడ్చుచున్ జవంబున మెడ మొద,లైన వానిబట్టి ॥ నట్టులైన. ౫౭ 2459

క. తొలఁగం జిమ్ముచు శత్రువు, నలయఁగఁ జేయుచును జేతు ॥ లంఘ్రు లొకటిగాఁ
గలయంగఁ బట్టుకొనుచుఁ గ,దలకుండఁగ నదుముచున్ నితాంతబలమునన్.

క. విజయేచ్ఛలు పైకొన నెల్లజనులు గనుచుండఁ దనుపుర్లన్ నొప్పింపం
గ జతనము చేయుచుండిరి, గజరాజగతుల్ చెలంగు ॥ కాంతామణులున్. ౫౯

తే. గుంపులుగఁ గూడి యాబాలకులపయిఁ గల
భూరికృపచేత నిటుపల్కఁ ॥ బూని రప్పు;
డొండొరులతోడ బలులతో ॥ నొగి నబలులు
సలుపు యుద్ధంబు గాన నసంగత మని. ౬ 2462

మ. అకటా! బాలురతోడ దోర్బలులు జన్యం బిట్లు చేయంగ వే
డుకఁ జూడన్ నృపుఁ డేగుదేర వలదిట్టుల్ చేయఁగా రాదటం
చకలంకస్థిరధర్మముం దెలిపి యీయత్నంబు మాన్పింపఁ బూ
నక స్వీయంబగు కర్జమున్ గనక యున్నారే తగం జూచుచున్. ౭ 2463

క. ఈరాజసభ్యులకు నిది, యారయ ధర్మంబె? నృపునియట్లుగఁ జూడం
దారును సమ్మతిఁ గని రిదె; యారయ శైలేంద్రసన్నిభాంగులు నగుచున్. ౮

చ. కులిశములట్టు లంగములకూటమి యొప్పఁగ భీకరంబుగాఁ
జెలఁగెడు మల్లు లెక్కడ? ప్రసిద్ధినిగాంచిన కోమలాంగముల్
గలిగి యలబ్ధయౌవనులు ॥ గాఁ దగియున్న కిశోరు లేడ? స
భ్యులయిన వీరికిన్ గలుగుఁ ॥ బో గురుధర్మవిపర్యయం బిటన్. ౮౫ 2465

క. బుతమిద్ది; యధర్మంబే, తీతినిం దలచూపునో యటఁ ॥ జేరినిలువ రా
దతిశయదోషం బబ్బును, మతిమంతుఁడు సభ్యదోష ॥ మండలవిదుఁ డై. ౯

ఆ. పోవరాదు సభకు ॥ బుద్ధి వారలదోష,ముల స్మరింపఁదగును ॥ దెలియనట్టి
మనుజుఁ డట్టిసభకుఁ ॥ జని యేమియుం బల్క,కుండిననఘమబ్బు ॥ నురుతరముగ.

క. విపరీతంబుగఁ బల్కిన, నపుడే కిల్బిషము లంటు ॥ నంగనలారా!
రిపువగు మల్లుని చుట్టును, నపగతభయుఁడౌచుఁ గృష్ణుఁ ॥ డతివేగమునన్. ౧౦

క. తిరిగెడు తటి సుందరముఖ, సరసిజ మదె స్వేదబిందు ॥ సంవ్యాప్తంబై
సరసిజకోశము జలశీ,కరయుతమై యొప్పురీతిఁ ॥ గనఁబడెడుఁజూడీ! ౧౧ 2469

క. కనుఁడీ! యాతామ్రవిలో,చనముల్ కనుపట్టఁ దనదుశత్రువుఁడయి పొ
ల్చిన ముష్టికు విషయంబునఁ, గినుక వహింపంగ సురలు ॥ కీర్తింపంగన్. ౧౧౫

తే. హాససంరంభశోభితం బగుచు మోము
కనఁబడఁగ రాముఁ డున్నాఁడు కాంచుఁ డతని;
శంకరుఁడు లక్ష్మి పూజించు చరణసరసి
జములుగల పురుషోత్తముఁ గమలనాభు. ౧౨ 2471

మ. కనుఁడీ కృష్ణుని మానవాకృతి తనుం గప్పంగ మాహాత్మ్య మిం
తని యెవ్వార లెఱుంగకుండఁగ నరణ్యం బందుఁ జిత్రంబుగాఁ
గననౌ పూవులనొప్పు హారములు వక్షంబందుఁ జెల్వార వే
ణునినాదం బొనరించుచుం దమిని ధేనువ్రాతముం మేపుచున్. ౧౨౪ 2472

మ. బలరాముండును వెంటనుండ విహరింపన్ నోచియున్నట్టి వ్రేఁ
తల బృందావనభూములే కడుఁ బవిత్రంబుల్; మురారాతి నే
యలయింపంగను జూచురంగ మిది యత్యంతాపవిత్రంబె యా
లలనారత్నములైన గోపికలు శ్రీలంగూర్చుచున్ వేడుకన్. ౧౩ 2473

శా. లావణ్యైకనిధానమై సమత యేలాగైననున్ లేక హె
చ్చై వీక్షింపఁగ లేక నైజముగనే యింపారున ట్లొప్పుచున్
శ్రీవాసంబయి సద్యశోనిలయమై చింతింప దుష్టాళికే
యే వేళన్ బడయంగరానిదయి యెంతేఁ బుణ్యమూలంబు నై. ౧౪ 2474

క. ప్రతిసమయంబున నూత్నా, ప్రతిమరుచుల్ తనరుచుండ భాసిల్లెడు శ్రీ
పతిరూపము నేత్రంబుల, జతనము మీఱంగఁ గ్రోలఁ జాలుదురుగదా? ౧౫

క. తొలిమేన నెట్టిపుణ్యం,బులఁ జేసినవారొ తెలియఁబోలునె మనకున్;
జలజాక్షులార! వ్రజమునఁ, గలనారీమణుల పుణ్యకర్మము లహహా! ౧౬ 2476

సీ. హరియందుఁ జిత్తంబు లాదృతిగాంచుట సంతోషమున స్వవశములుగాక
సర్వవిషయము లాచక్రిపై నర్పించి యతనినే యెల్లెడ నరయుచుఁ దమిఁ
బాష్పబిందువులు గ్రీవలకు నడ్డముపడ నీసరోజాక్షుని నీమహాత్త్ము
బయసుపిండెడు నప్డు వడ్లుదంచెడుతఱిఁ బెరుఁగుచిల్కెడునట్టి తరుణమందు

తే. సదనమార్జనడోలికాచలనములను, బుడుత లేడ్వంగ వారల బుజ్జగించు
నపుడు తరుజలసేచనమందు మఱియుఁ, గలుగుపనులందుఁ గీర్తింపఁ గలరుగాదె.

క. కనుకన్ ధన్యలె గోపిక, లనవలయున్; బెండలకడ నావ్రజమునను
డి నళినదళనయనుఁడు ధేనునికరముం దోలుకొనుచు నూత్నమహిమునన్.

చ. చనియెడువేళ మాపున వ్రజంబున నల్లన నాలఁదోలుకొం
చనువుగ వేణుపూఁదుచు నొయారము మీఱుచునుండఁ జొచ్చువే
ళను మురళీనినాదము విలాసముగా విని యందుఁగల్గు నా
వనితలు వేగ యిల్వెడలి వచ్చి మనోహర సుస్మితాస్యమున్. ౧౯ 2479

చ. కరుణనుగూడియే వెలయు। కమ్రవిలోచనయుగ్మముల్ మహా
దరమున నేత్రపర్వముగఁ । దద్దయుఁ గాంతురు పూర్వజన్మమం
దురుతర పుణ్యకర్మముల । నొప్పుగఁ జేసినవారలౌట; నం
చు రమణు లిట్లు చెప్పుకొను। చుండ హరిం జూచుచునుండు నంతలోన్. ౧౭

క. భగవంతుఁడు యోగేశ్వరుఁ, డగధరుఁ డాకృష్ణమూర్తి । యత్తరుణమునన్
బగవానిఁ గంసునిం జంపఁగ నాత్మన్ నిశ్చయించెఁ । బంతం బలరన్. ౧౮ 2481

చ. తనయులఁగూర్చి యాసభ ని। తాంతభయంబును గన్నయట్టి యా
వనితలు పల్కుచున్న యల। వాక్యములన్నియు నాలకించుచుం
దనయులదౌ బలం బెఱుఁగఁ । దా రిసుమంతయుఁజాల కట్టియా
ర్తిని గని రప్డు నందవసు। దేవులు లోకముతోడిపాటిగన్. ౧౯ 2482

సీ. చాణూరుఁడును హరి । సకలభేదంబుల మల్లయుద్ధములచ। మత్కృతుల నొ
కరి నొక్కరు జయించు। కాంక్షలఁ బోరాడుచుండి రావిధమున । భండనంబు
బలదేవముష్టికుల్ । బవరంబు చేసిరి; వజ్రపాతమువలె । భయదములగు
నచ్యుతుగాత్రప్ర। హారంబులను దనయంగములెల్ల నొ। లంగుటయును

తే. సత్త్వమంతయుఁ దూలంగఁ । జాలడస్సినట్టులయ్యును దేఁగయ । ట్లతఁడుపైకి
నురవడిం జెంగలించి స్వ। కరయుగంబు ముష్టిగను బట్టి క్రో। ధంబు । పొంగుచుండ.

క. హరిదగు వక్షము నొంచెను, గరిరాజము పుష్పహార। ఘాతంబున నె
క్కరణిఁ జలింపదో యావిధి, మురరిపుఁ డద్దానఁ గుందు। పొందక యుండెన్.

చ. వనజదళాక్షుఁ డంతటను । వానికరంబులు రెండుగట్టిగాఁ
దనకయిదోయిఁ బట్టుకొని । దారుణభంగిని బెక్కుమారు లిం
తనఁదగనట్టి వేగమున । నాతనిఁ ద్రిప్పి ధరంబడంగ మో
దెను గతజీవితుం డగుచు । దివ్యకలాపము లెల్లవీడఁగన్. ౨౨ 2485

ఉ. హారముల్ శిరోజములు । నట్టులె వీడగ నార్తిఁగుంది చా
ణూరుఁడు శక్రకేతనము। నుం బురుడించుచు గ్రిందఁగూలె నా
తీరున ముష్టికుండు బల। దేవుని ముష్టిహతాంగుఁ జేయఁగా
సారబలుండు రాముఁడు వి। శాలతలంబున వాని బిట్టుగన్ ౨౩ 2486

క. వెనుకోపంబునఁ జఱచెను, ఘనతలహతి నర్దితుఁడయి । కడువడి వదనం
బుననుండి నల్ల వెడలంగను ప్రాణము లట్టె వెడలఁ । గా వివశుండై. ౨౪ 2487

క. అనిలసమాహత భూరుహమును బోలుచు నేలఁగూలె । ముష్టికుచావుం
గని కూటమల్లుఁ డాగ్రహమునఁ దలపడ రాఁగ శూర। ముఖ్యుఁడు హలియున్.

క. దానినొక లెక్కచేయక, యే నియతిన్ వామముష్టి । నేచినపూన్కిన్
దా నెంతోలీలఁ బొడువంగా నాతఁడు నేలఁగూలె । గతజీవితుఁడై. ౨౬ 2489

క. హరి మార్కొని శలుఁ డాతని, చరణాహతి శీర్ష మట్టె శకలములైనన్
ధరఁ గూలె నల్లై తోశలుఁ, డురవడి మార్కొనఁగ వానినుద్ధతు హరియున్.

తే. రెండుగాఁజీల్చి వేగ పారేతరాజు, నింటికింబంపె వారిర్వు రిట్లు గూలి
రివ్విధంబునఁ జాణూరుఁడెన్నఁదగిన, ముష్టికుఁడు శలకూటులుభూమిఁబడఁగ.

తే తోశలుండును జావంగ ధూర్తులైన
యట్టితక్కిన మల్లులు నసువులపయిఁ
గలుగు నాశలఁ బాఱిరి ? కడుభయమున
నంత నారామకృష్ణు లత్యాదరమున. ౨౮ 2492

క. తమయీడుగల్గు గోపకుల మిత్రులఁగూడి యాస్థలంబుననే వా
ద్యములెల్ల మొరయుచుండఁగ,సుమహితమణినూపురములుసొంపుగ మొరయన్

తే. నర్తనంబుల స్వేచ్ఛ నొనర్చుచు నట
విహరణము సల్పి; రిట్లు శ్రీవిభుఁడు రాముఁ
డొనరఁ జేసినయాకృత్యమునకుఁ గంసుఁ
డొక్కరుఁడు తక్క నక్కడనుండు జనులు. ౩౦ 2494

క. ధరణీదివిజప్రముఖులు, నిరుపమ సాధుత్వయుక్తి నెగడెడువారల్
సరిసరి యీకృత్యం బని, యరుదుగ వినుతించి రెంతొ హర్షముపొంగన్.

ఉ. అత్తఱిఁ గంసభూపతి మహత్తరదోర్బలులైన మల్లు ల
ట్లుత్తలపాటునొంది మృతినొందుట తక్కిన మల్లు లార్తిచేఁ
జిత్తము లెల్లభీతిఁ గనఁ జెచ్చెఱఁ బాఱుట చూచి లోపలం
దత్తఱపాటు నొంప గతధర్ముఁడు కావున నాగ్రహంబునన్. ౩౧ 2496

తే. వాద్యముల నిల్పఁ బంచి సేవకులతోడ
నిట్లు వచియించె; మిగుల దుర్వృత్తులైన
వీరి వసుదేవతనయుల వెడలఁ గొట్టుఁ
డిప్పురమునుండి వేవేగ హితమగు నిది. ౩౧౪ 2497

క. గోపకుల ధనములెల్లను, వాపోయిన వదలకుండ వరుసం గొనుఁ డీ
పాపమతియైన నందుని, గోపపతిం గట్టుఁ డిది యగుం గార్య మిఁకన్. ౩౨ 2498

చ. కుమతియు దుర్జనోత్తముఁ డగుంగద యీవసుదేవుఁ డాతనిన్
యమపురి కనుపుఁడీ మఱియు నాత్మజుపక్షముమాని శత్రుప
క్షమున మహాదృతిం గని యొసంగెడు మత్పిత నుగ్రసేను వే
గ మృతిఁ గనంగఁ జేయుఁడు తగన్ వధియింపుఁడు వానిభృత్యులన్. ౩౩ 2499

శ్రీకృష్ణుఁడు కంసునిఁ బొలియించుట.

చ. బిరుసుల నిట్లు పల్కుపృథివీపతిఁ గంసుని గాంచి కోపవి
స్ఫురణత నవ్యయుం డగుచుఁ బొల్చెడు శ్రీహరి లాఘవంబునన్

ధరణిపైఁ దుండు నెత్తయినతద్వరమంచముపైకి దాఁటి యె
క్కె రమణ; నిట్లు స్వీయమృతికిం దగఁ గారణమైన కృష్ణునిన్. ౩౪ 2500

మ. తనపైఁ గేడ్తెఱవచ్చువానిఁ గని యాస్థానంబు వే వీడి లే
చి నితాంతోద్ధతుఁడౌటఁ జర్మము నసిం | జేకొంచు యుద్ధంబుచే
యను సిద్ధంబుగ నుండె; ని ట్లతఁడు సవ్యం బట్టులే దక్షిణం
బనుమార్గంబుల డేగ యట్టులు విహాయస్థానమం దొప్పఁగన్. ౩౫ 2501

*చ. తిరుగుచునుండ దుర్విషహతేజము నొప్పఁగ నుగ్రమూర్తియై
పరఁగుటఁ గృష్ణుఁ డాతని సుపర్ణుఁడు పన్నగముం గ్రహించు న
క్కరణిని బల్మిఁ బట్టుకొనెఁ | గంసుశిరోజము లట్టె పట్టుకొం
చుఁ దమకుటంబు క్రిందఁబడ | నొక్కటఁ దన్ని పరాక్రమంబునన్. ౩౬ 2502

సీ. ఉన్నతమంచంబునుండి రంగముక్రిందికిని బడునట్లు త్రోసెను మఱియును
విశ్వాశ్రయుండయి | వెలసి స్వతంత్రుఁడౌ నబ్జనాభుఁడు వానియవయవములు
నలఁగు నట్లుగ వడిఁ | జెలఁగుచు బైఁబడె; మూఁడులోకములకుఁ గూడఁ దా నొ
కండె నివాసభూతుండయి యొప్పెడు హరి తనపైఁబడ | నతనిక్రింద

తే. నున్న కంసుఁడు స్వాతంత్ర్యమూని కృష్ణుఁ
డట్టె నొక్కంగ నొక నిమేషాంతరమున
బ్రాణములఁ బాసె; విరహిత | ప్రాణుఁడైన
కంసునిం లోకులెల్లరు | గాంచుచుండ. ౩౭ 2503

చ. హరి కరినీడ్చునట్లుగ మహాత్ముఁడు కృష్ణుఁడు తచ్ఛవంబు స
త్వరముగ భూమి నీడ్చె నటఁ | దద్దయు నక్కట యక్కటా! యటం
చురునినదంబు లెల్లెడల | నొక్కటఁ బర్వఁగఁ జేసి రెల్ల రా
తరుణమునందుఁ గంసుఁడు సతంబు స్వబుద్ధిని భీతినొందుచున్. ౩౮ 2504

చ. జలములఁ గ్రోలునప్పుడు వచస్సులఁ బల్కెడు వేళఁ గూర్కు వే
ళలఁ దిరుగాడుచుండుతఱులం మఱి యూర్పులఁ బుచ్చునప్పుడుం
జలరుహనేత్రు నీశ్వరునిఁ | జక్రధరాయతపాణి నాతనిం
దలఁచుచు ముందు నున్నటులఁ | దాఁ గనుచుండెడు. వాఁడు కావునన్. 2505

క. దురవాపమైన యా శ్రీ, హరిరూపముఁ దానుబొందె; | నాకంసుసహో
దరు లావార్తను విని సత్వరులై న్యగ్రోధకుఁ డనఁ | దగు వీరుండున్. ౩౯

తే. కంకుఁ డింకను గలవారు | కడఁగి యష్ట
సంఖ్యు లుగ్రక్రుధం సహజన్ము నట్లు

* "సమగ్రహీ ద్దుర్విషహోగ్రతేజాః" అని మూలము.

చంపినందులకుఁ బదుల్ § సలుపఁ బూని
హరిని మార్కొన నరుదెంచి § రపుడు హలియు. ౪౦ 2507

చ. తన యనుజన్ము మార్కొనిన § దస్యులఁ గాంచి తదుద్ధతిం దగం
గని పరిఘంబుఁబూని పశు§కాండము సింహమువోలెఁ జంపె; మ్రో
సెను దివిదుందుభుల్ హరికిఁ § జెందినవారలె గానఁ బద్మజుం
డనఘుఁడు శంకరుండుఁ ద్రిదశాధిపముఖ్యులు ప్రీతిమీఱఁగన్. ౪౧ 2508

క. కురియించిరి సుమవృష్టిని, హరిబలులం బొగడి; రంత § నమరాంగన లా
దరమున నాడిరి; తదనంతరమునఁ గంసావనీశు§దారలు త్వరఁగన్. ౪౨ 2509

సీ. కంససహోదర § కాంతలు మఱియును గలస్త్రీలు సుహృదులు § గలనఁబడుట
విని దుఃఖ మేఁచంగ § వే పయనంబయి కన్నీరు ప్రవహింపఁ § గా శిరముల
మోదుకొనుచు వచ్చి § ముందట వీరశయ్యల శయనించిన§యట్టి మగల
గౌఁగిలించుకొనుచుఁ § గడుశోకమున విలాపంబుచేయుచును శబ్దంబురామి

తే. నెట్లొ యెలుఁగెత్తి హానాథ! § యిద్దియేమి
యో ప్రియా! ధర్మవిద్వర § యోయనాథ
వత్సలా! ధర్మవిద్వరా! § వరగుణాఢ్య!
నీవు హతుఁడవు కాఁగ మే § మీవిధమున. ౪౩ 2510

క. తనయులతో గృహములతో, డను హతులమె యైతిమే యిఁకఁ బురుషవరా!
నినుఁ బ్రాణేశుని బాయుట, గన నీపత్తనము శుభని§కాయ మైెడలన్. ౪౪

క. మావలెనే యుత్సవములు, పోవఁ సుంతయును జూడఁ§బోలని యట్లే
యీవిధి నున్నది; నాథా!, నీవో కోపమున భూత§నికరంబులకున్. ౪౫ 2512

తే. నిరపరాధములని యెన్న § నేర కెంతొ
ద్రోహ మొనరించితివి గాన § ద్రోహ మదియె
యిట్టి దశనొందఁగాఁ జేసె § నిపుడు భూత
ములకు ద్రోహంబుచేయ నె § ట్లలరు సుఖము. ౪౬ 2513

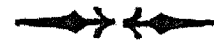
చ. మురరిపు వీతఁడే సకల§భూతములన్ సృజియింపఁ బెంప సం
హరణముచేయ హేతువగు § నట్టిమహాత్మున కెగ్గుచేయ నె
క్కరణి సుఖంబుగల్గు నిది § కాదన నెట్లగు? నంచు నిట్లు భూ
వరుని పురంధ్రు లేడ్వ విని § వారిజలోచనుఁ డంతఁ గూర్మిమై. ౪౭ 2514

క. లోకములకు శ్రేయస్సులఁ, జేకూర్చెడు వాఁడుగాన § క్షితిపతిమహిళా
నీకము నాశ్వాసించుచు, నాకంసాదులకు మఱియు § హతులకు నెల్లన్. ౪౮

క. పరలోకక్రియలఁ దగం, దరుణము తప్పక యొనర్పఁ § దా నాజ్ఞయిడెన్;
దరువాతఁ దల్లిదండ్రుల, నురుబంధవిముక్తులనుగ § నొగి నొనరించెన్. ౪౯

చ. ఇరువుర పాదపంకజము లెంతయుభక్తి చెలంగుచుండ సో
దరులు స్వకీయశీర్షములు తాఁకఁగ మ్రొక్కిరి; తల్లిదండ్రు లా
దరమున మ్రొక్కియున్న సుతతల్లజులన్ గని లోకపాలు రి
ర్వు రనుచుఁ దా రెఱుంగుటను బుద్ధులఁ గల్గినసంశయంబులన్. ౫౧ 2517

క. తొలఁగించుకొనుచుఁ గంసుని,వలనిభయము మాని ప్రీతి వర్ధిల్లంగాఁ
జెలఁగుచుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చిరి, తలమే సుతకౌతుకంబు తగు నిట్లనఁగన్? ౫౧

నలువదేనవయధ్యాయము.

శ్రీహరి దేవకీవసుదేవుల నూఱడించుట.

సీ. పురుషోత్తముం డంత బుద్ధి నూహించె నాతలిదండ్రు లిప్పుడేతత్త్వ మెఱిఁగి
రియ్యది ప్రస్తుతకృత్యవిడంబనమున కనర్హ మటంచుఁ దనమనమున
నూహించి యెల్లర నొక్కక్షణంబున మోహింపఁజేయు విభూతిగల్గు
నాత్మమాయను వారియందుఁ బ్రయోగించె; సాత్వతర్షభుఁడైన చక్రి యన్న

తే. తోడఁ దలిదండ్రులం బ్రీతిఁ జూడఁ బోయి
వినయమునఁ దలవాల్చి 'యో జనని, యోజ
నక' యటంచును బిల్చి మౌనంబు కరఁగు
నట్టిమాటల నిట్లనె నార్య! జనక!. ౨ 2519

చ. ఇరువురుమీరు మాకొఱకు నెంతయు నుత్సకతన్ సతంబు ని
ర్భరముగఁ గాంచుచుండినను భారతరంబగు కష్టరాజి కా
తురపడకే మముం గని సుతుల్ పచరించెడు చేష్టలెల్ల నా
దరమునఁ గాంచ నెంచియును దారుణకర్మ విపర్యయంబునన్. ౨౪ 2520

తే. బాల్య పౌగండ కౌమార భవ్యకేళు
లను గనంగ నొకప్పు డేలాగునైన
వలనుపడకుండె; దౌర్భాగ్య మొలయుట భవ
దంతికంబున మే మున్న యదియె లేదు. ౩౪ 2521

చ. జనకునిగేహమందున నెసంగెడు వేడుకఁ దల్లిదండ్రు లో
తనయ యటంచు లాలనము తద్దయు సల్పఁగనుండు భాగ్య మీ
తనయులకున్ లభింపదు గదా! సకలార్థసుసాధనంబుగాఁ
దనరిన యీకళేబరముఁ దా రిలఁ గాంతురు పెంతు రాదృతిన్. ౪౪ 2522

తే. అట్టి తలిదండ్రులఋణం బదెట్టులేని, దీర్చుకొనుటకు మర్త్యుండు తెంపుచేసి
నను శతాబ్దములుగలట్టితనదు నాయు,వునను శక్తుండుగాఁ డనఁజను నిజంబు.

[1]క. వారల తనయులలో నెవ, డారయఁగ సమర్థుఁడయ్యు । నంగధనముల౯
వారికి వృత్తిని జక్కఁగఁ, గూరుపఁడో యట్టిఁడైన । కుత్సితమతియున్. ౫½

క. మృతిగని లోకాంతరమున, కతిజవమునఁ బోవ నందు । యమునిభటులు కు
త్సితుఁడని యాతని మాంసం, బతఁడే తినఁ జేయుదురు యథార్థం బిదియా. ౬

[2]చ. జననిని వృద్ధుఁ దండ్రినిని । సాధ్విగ నొప్పెడు ధర్మపత్నిని౯
దనయుని బాలుని౯ గురుని । ధారణిదేవునిఁ దన్ను నాశ్రయిం
చినమనుజు౯ సమర్థుఁడయి । చేరఁగఁదీసి భరింపకుండునో
మనుజుఁ డతండు శాస్త్రహితమార్గమునం దలపోసి చూడఁగన్. ౭ 2526

క. జీవన్మృతుఁ డను పేర౯, భావింపం దగును; గంసపార్థివు చేత౯
వే విధములఁ బీడితులయి, యీవరుస౯ మీర లుండ । నే మిరువురమున్. ౭½

క. మిముఁ రక్షింపం జాలియు, మిము శుశ్రూషలను గొల్వ । మించినశక్తి౯
క్షమ నొప్పి సల్ప కటు వ్యర్థముగనె యీదినములను జరపితి మ దెట్లో? ౮

క. జననీ! జనకా! పరవశ, మనఁబడు దుస్థితిని గనుట । నార్తుల మిమ్ముఁ౯
గొని శుశ్రూషల నెంతయుఁ, దనుపని దుర్మతుల మైన । తనయుల మమ్మున్. ౮½

తే. కంసుచేఁ గష్టమొందిన । కారణమున
నూరకుండితి మని మీర । లూహచేసి
తప్పు దీని క్షమింపంగఁ । దగుదు రనుచు
మాయచే మర్త్యరూపంబు । మహిఁ ధరించి. ౯ 2530

సీ. విశ్వమే యాత్మగా । వెలయు నా శ్రీహరి పలికినపలుకుల । కలరి మోహి
తాత్ములై కొమరుల । నావారినిద్దఱఁ గౌఁగిటం జేర్చి యంకమునఁ గూరు
చుండఁగా నొనరించి । యురుతరమోదంబు నందిరి; మఱియు నాయర్భకులను
నానందవారిధారాభిషిక్తులఁ జేసి స్నేహపాశమ్ములచే నిబద్ధు

తే. లగుచు బాష్పములు గళము । లడ్డగింప
నించుకయుఁ బల్కనేరకయే కుమారు
లను గనుచు నుండి; రిట్టులు । వనజనయనుఁ
డగుచు భగవంతుఁడైన శ్రీహరియుఁ బ్రీతి. ౧౧½ 2531

చ. జనకుల నూఱడించి తనస్వాంతమున౯ జనయిత్రి తండ్రి యై
వనటఁ గృశించు వానిఁ దనవంకనె చూచెడు నుగ్రసేనుని౯

1 "యస్తయోరాత్మజః కల్ప ఆత్మనా చ ధనేన చ, వృత్తిం న దద్యాత్తం ప్రేత్య స్వమాంసం ఖాదయంతి హి" అని మూలము. "లోకాంతరే యమదూతాః" అని వ్యాఖ్య. 2 "మాతరం పితరం వృద్ధం భార్యాం సాధ్వీం సుతం శిశుం, గురుం విప్రం ప్రపన్నం చ కల్పోఽబిభ్రచ్ఛ్వసన్మృతః" అని మూలము. "శ్వసన్ అపి మృతతుల్య ఏవేతి" అని వ్యాఖ్య.

జనపతిగా యదూద్వహుల × సంతతికిం దగఁజేసి; యంత ని
ట్లనియె మహాప్రభూ! ప్రజల × మైత్రిమి నీకిఁక మమ్ము నెల్లరన్. ౧౨౪ 2532

క. జనపతిధర్మంబున నే, పనిసేయఁగఁ దగునొ యట్టిపద్ధతిచే నా
జ్ఞను జేయుము పూర్వంబున, జననాథుండౌ యయాతి × శాపం బిడుటన్. ౧౩

క. నృపయోగ్యాసన మీయదు, నృపులకు నెక్కంగ రాదు × భృత్యుఁడ నయినే
నెపుడుం గొల్చుచు నుండఁగ, సుపర్వులు వినమ్రులై యగుఁచుఁ బలు లెల్లన్.

క. నీకర్పింతురు నా నిఁక, భూకాంతులమాట మరలఁ × బూని పలుక నే
లా! కరము దయామతినై, శ్రీకలితుఁడ వగుచు న్యాయ×సిద్ధిం గనుచున్. ౧౮

సీ. పాలింపు మనిపల్కి × పద్మదళాక్షుండు కంసుని భయమునఁ × గాందిశీకు
లైన దిక్కుల దెందొ × యతిగూఢముగనున్న జ్ఞాతులు సంబంధు×లై తనర్చు
యదువృష్ణిమధువుల × నంధకదాశార్హకుకుర ప్రముఖులైన × సకలబంధు
వులఁ బిలిపించి యి×మ్ముల నూఱడించి మన్ననలఁ దన్పుచుఁ బర×జనపదముల

తే. నిలుచుటఁ గృశించియున్న వా×రలను ధనము
నను మహాతృప్తులం జేసి × నైజగృహము
లందు నివసింపఁ జేసె; నా×యదుకులులును
రామకృష్ణుల బాహుసం×రక్షితులయి. ౧౬౪ 2536

క. తమతమ కోర్కులు పండుట, గమలాక్షహలాయుధు లొగిఁ × గాపాడుటఁ దా
పము లేవిలేక సిద్ధార్థములయి సంకల్పములు వి×రాజిల్లంగన్. ౧౭ 2537

క. నివసించిరి సంతృప్తిగ, సవిలాసదయాస్మితైక × సదనంబయి చ
క్కవఱలి ప్రమదాస్పదమై, యవిరత లావణ్యనిధియు × నౌ హరిమోమున్.

క. ప్రతిదినముం గనుఁగొంచుఁ, వితతప్రీతాత్ము లగుచు × వేశ్మములం దా
తతవిహారణముల నిచ్చలు, ప్రతిలేక చెలంగి; రిట్లు × ప్రవయసులు తమిన్. ౧౯

చ. అనుదిన మాముకుందుని ము×ఖాంబురుహామృత మీక్షణంబులం
దనివి చనంగఁ గ్రోలుచు నీ×తాంతబలాయతతేజముల్ తగఁ
గనుచు వయోవిరాజితులు × గాఁ గనుపట్టిరి; రామకృష్ణు లం
త నొకదినంబునందుఁ దమ×తండ్రిని నందుని గాంచి ప్రీతితోన్. ౧౯౪ 2540

తే. కౌఁగిటం జేర్చు కొని యిట్లు × కమ్రభణితిఁ
బలికి; రోతండ్రి! మీదు×మిక్కిలి ముదంబు
వెలయఁగాఁ బెంచితిరి మమ్ము × విమలవాక్కు
లలర లాలించితిరి పెక్కు×పలుకు లేల? ౨౦౪ 2541

మ. తలిదండ్రుల్ తమబిడ్డలందు మిగులం × దాత్పర్య మేపారఁగా
నెలమిం గాంచుట సాజమౌ మఱియు నూ×హింపంగ దేహంబునం

గల మోదంబునకంటెఁ బుత్త్రులపయిం గన్పట్టు మోదంబె మి
క్కిలి యంచుం బలుకందగున్; సుజనులుం గీర్తింతు రీమార్గమున్. ౨౧ 2542

*సీ. దేవకియును వసుదేవుండు మీతల్లిదండ్రు లౌదురు గాని తలఁప మేము
గాముకదా యందురేమొ? బంధువు లన్నవస్త్రము లిచ్చి సర్వవిధములను
బోషింప నాపదల్ వూన రక్షింపంగఁ జాలక విడిచిన సమయమందు
శిశువులం బ్రీతితోఁ జేరంగఁదీసి చక్కం దమబిడ్డల కరణిఁ బెంచి

తే. పెద్దవారిని జేసిన పృథుయశస్కు
లే జనకు లౌదు; రోతండ్రి! యింకమీరు
వ్రజమునకుఁ బొండు; మే మీ పురంబునందుఁ
గల సుహృదులకుఁ బ్రీతిని గలుగఁజేసి. ౨౨ 2543

క. ఆవల మాపైని సుహృద్భావంబున విహ్వలులగు బంధువుల మిమున్
వే వత్తుము చూడంగా, నేవిధమున వనటఁ గనక యేగుం డనుచున్. ౨౩

చ. మురదనుజాంతకుండును బ్రమోదము మీఱఁగఁ బల్కి నందభూ
వరునిని దక్క గోపసమవాయము నూఱడిలంగఁజేసి యా
భరణము లంబరంబులును బాత్రములున్ ధనమున్ సమృద్ధిగా
వరుసనొసంగి మన్ననల భాషలఁ దృప్తులఁజేసె; నంతటన్. ౨౪ 2545

ఉ. నందుఁడు రామకృష్ణుల మనంబు ప్రమోదమునందు మున్గచుం
డం దగఁ గౌఁగిలించి నయనంబుల నశ్రుకణంబు లొక్కటం
గ్రందుగ ముంప గోపకనికాయము వెంబడి రాఁగఁ బోయె నా
మందకుఁ బుత్త్రయుగ్మము నమానుషరూప మటంచు నెంచుచున్. ౨౫ 2546

ఉపనీతులై రామకృష్ణులు విద్యనభ్యసించుట.

ఉ. శూరతనూజుఁ డంతఁ దనసూనులకున్ విధిఁ దప్పకుండునా
చారమురీతి గర్గమునిసద్ద్విజసంఘముచే ద్విజాతిసం
స్కారము సాగుపద్ధతిని జక్కఁగఁ దీర్చె; మహోత్సవంబునన్
ధారణిదేవవర్యుల నితాంతవిభూషిత పావనాంగులన్. ౨౬ 2547

సీ. పూజించి తప్తకర్బుర మాలికలచేతఁ బొలుచుచు సాధువిభూషణములఁ
గై చేయఁబడి మఱిక్షౌమవస్త్రంబుల నలరుచు నున్న గోవులను వత్స
సహితంబులుగ భక్తిసహితంబుగా దక్షిణగ నొసంగెను; స్వతనయుల జన్మ
నక్షత్రమునను మనస్సున సంకల్పమును జేసి యున్న ధేనునికరంబు [న్న

తే. గంసుఁ డన్యాయమైన మార్గమున నపహరించుకొనిపోయి తనయింటనుంచియు

* "సపితా సాచజననీ యౌ పుష్ణీతాం స్వపుత్త్రవత్, శిశూన్ బంధుభిరుత్సృష్టా నకల్పైః పోషరక్షణై" అని మూలము.

వానినెల్ల స్మరించి తేటబంచి యప్డు, తా మహామతి గావున దాన మిచ్చె.

క. ఉపనీతులగుచు సోదరు, లపుడు ద్విజత్వంబు నొంది యాదవులకుఁ దా
నె పురోహితుఁడగు గర్గుని, యుపదేశమురీతి సువ్రతోత్తము లగుటన్. ౨౮

ఆ. బ్రహ్మచర్య మనెడు వ్రతమును జక్కఁగా, నాచరించుచుండి; రంత వారు
సకలవిద్యలకును సమధికాధారులై, యెల్లలోకముల కధీశు లగుచు. ౨౯

క. సకలజ్ఞులయ్యు సోదరు, లకలంకం బగుచుఁ దానె యలవడునదియై
ప్రకటమునగు జ్ఞానము మర్త్యకాయహితచేష్టితములఁ దగినవిధమునన్. ౩౦

క. కనఁబడకయుండఁ జేయుచు, ననంతరము గురుకులంబునందు వసింపం
గను గోరి యవంతీపురమున నుండియు నట్టితరుణమున శ్రీకాశిన్. ౩౧ 2552

ఆ. అధివసించియున్న యట్టి సాందీపని, యనెడు గురువుకడకు నరిగి; రంత
నతని నాశ్రయించి యమలశిష్టాచార, సమ్మతముగ భక్తిసాంద్రు లగుచు.

చ. మనసుల నిగ్రహించి యొకమాడ్కిని నిందనుబొందనట్టి వృ
త్తిని జగమందు నింపగను దేవుసిభంగి మహాదృతిఁ గురుఁ
గనుచును గొల్చుచుండి; రల త్మాసురమాళియు శుద్ధభావముఁ
గనఁబడ వారు గొల్చుటకు గాఢతరప్రమదంబు నొందుచున్. ౩౨ 2554

ఆ. శ్రుతుల నుపనిషద్వితతిని వేదాంగము,లను మహాదరమ్మున నుపదేశ
మొసఁగె మఱియు మంత్రవిసరప్రముఖరహస్యములతో నధర్వమనఁగఁబరఁగి

సీ. భూవరులకుఁ గాఁగఁ బుట్టిన యాధనుర్వేదంబు మన్వాదివిమలధర్మ
శాస్త్రంబులను మఱి సమధికమీమాంస యనెడుశాస్త్రంబును న్యాయముఖము
లను దర్కవిద్యను మనుజేశులకుఁదగి సంధివిగ్రహముఖషడ్విభేద
ములఁ దగునీతి నిమ్ములఁదెల్పె; సర్వవిద్యాప్రవర్తకులగునట్టి బ్రహ్మ

తే. చారు లిర్వురు గురు వొక్కసారి చెప్పి, నంతనే చక్క గ్రహియించిరల్లగురువు
దేని నుపదేశమిచ్చునో దానినెల్ల, క్షణములోన గ్రహింపంగ జాలి రపుడు.

*వ. అఱువదినాలుగు దినంబుల కఱువదినాలుగు విద్యలను గ్రహించిరి. మఱియు గీతంబు, వాద్యంబు, నృత్తంబు, నాట్యం, బాలేఖ్యంబు, విశేషకచ్ఛేద్యంబు, తండులకుసుమబలివికారంబులు, పుష్పాస్తరణంబు, దశనవసనాంగరాగంబులు, మణిభూమికాకర్మంబు, శయనరచనం, బుదకవాద్యోదకఘాతంబు, చిత్రయోగంబులు, మాల్యగ్రథనవికల్పంబులు, శేఖరాపీడయోజనంబు, నేపథ్యయోగంబులు, కర్ణపత్రభంగంబులు, సుగంధయుక్తియు,భూషణయోజనంబు, నైంద్రజాలంబును, గౌచుమారయోగంబులును, హస్తలాఘవంబును, జిత్రశాకాపూపభక్ష్య

---

* "సకృన్నిగదమాత్రేణ తా సంజగృహతుర్నృప, అహోరాత్రైశ్చతుష్షష్ట్యాసంయత్తౌ తావతీః కలాః" అని మూలము. వ్యాఖ్యననుసరించి వచనమువ్రాయఁబడినది.

వికారక్రియలు, పానకరసరాగాసవయోజనంబును, సూచీదాయకర్మంబును, సూత్రక్రీడయు, వీణాడమరుకవాద్యంబులును, బ్రహేళికయుఁ, బ్రతిమాలయు, దుర్వాంచకయోగంబులును, బుస్తకవాచనంబును, నాటకాఖ్యాయికాదర్శనంబు, కావ్యసమస్యాపూరణంబును, బట్టికావేత్రబాణవికల్పంబులును, దక్రకర్మంబులు, తక్షణంబు, వాస్తువిద్యయు, స్వర్ణరూప్యరత్నపరీక్షయు, ధాతువాదము, మణిరాగజ్ఞానంబు, నాకరజ్ఞానంబును, వృక్షాయుర్వేదయోగంబులు, మేషకుక్కుటలావకయుద్ధవిధియు, శుకశారికాప్రలాపనంబును, నుత్సాదనంబును, గేశమార్జనకౌశలంబు, నక్షరముష్టికాకథనంబు, మ్లేచ్ఛితకుతర్కవికల్పంబులు, దేశభాషాజ్ఞానంబును, బుష్పశకటికానిమిత్తజ్ఞానంబు, యంత్రమాతృకాధారణంబును, మాతృకాసంవాచ్యంబు, మానసీకావ్యక్రియయు, నభిధానకోశంబు, ఛందోజ్ఞానంబు, క్రియావికల్పంబులు, ఛలితకయోగంబులు, వస్త్రగోపనంబులు, ద్యూతవిశేషంబు, నాకర్షక్రీడయు, బాలక్రీడనకంబులు, వైనాయికీనంబులు, వైజయికీనంబులు, వైతానికీనవిద్యాజ్ఞానంబు నను చతుష్షష్టికళల నభ్యసించి రంత. ౩౫౪

రామకృష్ణులు మృతులగుగురుపుత్త్రులం దెచ్చుట.

మ. తరువాతన్ గురువర్యుఁ గాంచి మిగులం దాత్పర్య మొప్పారభూ
సురవర్యా! గురుదక్షిణా విధియు నేచొప్పుం బ్రశాసించు నా
కరణిన్ మీకొసఁగం దలంచితిమి కాంక్షుం దెల్పుమా మాపయిం
గరుణాదృష్టిగలట్టి మాన్యుఁడ వనంగా బ్రాహ్మణుం డాతఁడున్. ౩౬ 2558

తే. రామకృష్ణులదగు విచిత్రమహిమంబు
మానవులయందు నెందు నేఁ గానఁబడని
మితివిలాసంబుఁ బరికించి మాన్యతములు
వీర లవతారపురుషులం చారసి మది. ౩౬౪ 2559

*క. తనసాధ్వి నడిగి యాయమ, మనసుం గనిపెట్టి ప్రాక్సమయమున నెపుడో
వనధిని బ్రభాసతీర్థంబునఁ బడి మృతుఁడైన తనదుపుత్త్రుని శిశువున్. ౩౭

క. కొని తెచ్చి దక్షిణగ నిమ్మని కోరెను; గోర్కి దాని నప్పుడె తీర్పం
గను దలఁచి యిమ్ము యొసఁగుదు,మని పనివిని సత్వరమ మహారథవర్యుల్. ౩౭౪

చ. అనుపమవిక్రమాఢ్యులయి యద్భుతతేజులునైన సోదరుల్
చనిచని యాప్రభాస మనుసాధుసరస్సును గాంచి యబ్ధివే
లను వసియించి రెట్టికృతులం బొనరింపఁగఁ బోలునంచు నె
మ్మనముల నెంచుచున్ క్షణము మాన్యతముల్ చను దెంచి రం చెదన్. ౩౮

చ. తలఁచి మహాబ్ధి పూజకయి తాఁ దగువస్తువు లప్డు గొంచు వే
వెలువడి శాస్త్రయుక్తమగు వృత్తమునం దమిఁ బూజచేసె; నా

* "సమ్మంత్ర్య పత్న్యా సమహార్ణవే మృతం బాలం ప్రభాసే వరయాంబభూవ" అనిమూల ము

జలరుహనేత్రుఁ డాదృతిని సాగర! తావకతుంగభంగరా
సుల గ్రహియింపఁగాఁ బడిన సూనుఁడు బాలుఁడు నీజలంబులన్. ౩౮ 2563

క. కలఁ డాతఁడు గురుపుత్త్రుం, డలఘుగతిన్ దెచ్చియిమ్ము యాతని నన నా
జలరాశి పలికె; దేవా!, ఖలహరణా! విప్రతనయు గ్రహియింపను జూ! ౩౯

సీ. పంచజనుండను నాఁబరఁగు దైత్యుఁడు హరియించె నాయసురేంద్రుఁ డెట్టులేని
నాకసాధ్యుఁడు జలాంతరమునఁ దిరుగుచు శంఖరూపము దాల్చి సాధుబాధ
కుఁడయి యుండును; వాఁడె గురుపుత్త్రుని హరించె వానిసాధింపఁగా లేను నేను;
ననుటయు సర్వలోకాధీశ్వరుఁడు కృష్ణుఁ డప్పుడే సలిలంబులందుఁ జొచ్చి

తే. వాని వధియించి యుదరంబులోన గురుకు
మారుఁ గనలేక; శ్రీహరి భూరిదనుజు
నంగమునఁ బుట్టినట్టి మహార్హశంఖ
మును దమిం బాంచజన్యంబుఁ గొనియెఁ బిదప. ౪౧ 2565

మ. బలదేవుండును వెంటరా నరదముం బ్రాపించి యామ్యాశ కి
మ్ములఁ బోయెన్ యముప్రీతికిం దగినదై పొల్పారు నప్పత్తనం
బు లలిం జూచెడు కాంక్ష! సంయమని నాఁ బూర్వార్య మెంతో జగం
బుల విఖ్యాతిని గాంచియుండు నదియుం బుణ్యాత్మలభ్యంబుగన్. ౪౨ 2566

చ. ఇరువురు సోదరుల్ దరము లేల్తెలి నొత్తఁగఁ దన్మహాస్వనం
బరుదగఁ గర్ణరంధ్రములయందుఁ జొరన్ వడి లేచి దుర్జనో
త్కరముల శిక్షచేయు గురుధర్మయుతుండు యముండు భక్తిచే
నరిగి సపర్యచేసె మహిమాఢ్యుల కెంతయు నాదరంబునన్. ౪౩ 2567

మ. వినయం బొప్పఁగఁ బల్కె నుత్తమవిధిన్ విశ్వంబునంగల్గు భూ
తనికాయాశయవాసుఁ గృష్ణుఁ గని యోదైవంబ లీలార్థమై
మనుజాకారము గాంచి నట్టిపరమాత్మా! విష్ణువా! నే నొన
ర్పను యోగ్యంబగు కార్యమేది గలదో పాలింపు మాజ్ఞన్ దయన్. ౪౪

చ. ఇరువురు మీరు వచ్చుటయె యెంతయు నాదగుభాగ్యమే కదా!
త్వరఁగ ననుజ్ఞ యిమ్మనినఁ దామరసాక్షుఁడు పల్కె నీభటో
త్కర మొగి స్వీయకర్మసముదాయనిబంధనుఁ డైనయట్టి మా
గురుసుతుఁ దెచ్చి నిచ్చుటకి గొబ్బున నాతనిఁ దేరఁ బంపుమా. ౪౪ 2569

తే. ఓమహారాజ! నాయాజ్ఞ నూని వానిఁ
దెచ్చి యిమ్మట్టి పనిచేతఁ బొచ్చె మేమి
కలుగఁగాఁబోదు నీకని పలుక యముఁడు
కృష్ణు నానతి శిరమున నిడికొని వడి. ౪౫ 2570

ఉ. బాలుని దెచ్చి యీయ యదుపాలురు వారలు వానిఁ గొంచు నా
బాలునికోసమే మనము పల్లటిలంగను వేచి యున్నస
చ్ఛీలుని దేశికుం గనఁగఁ జేరి తదీయగృహంబుఁ బుత్రునీ
వేళఁ గొనం గదే యనుచు వేడ్క నొసంగి యొసంగుభక్తిచేన్. ౪౬ 2571

ఉ. ఇంకను గోరఁగాఁ దగిన దేదియొ యాజ్ఞయొసంగుఁ డన్న నే
శంకయులేక యిట్టులను సాధువులై తగువత్సలార! యే
యంకిలిలేక నాకుఁ దగినట్లుగ దక్షిణ నిచ్చినారుగా
యింకఁ గొఱంతయుండఁదగు నీప్సిత ముండునె సుంతయేనియున్? ౪౭

క. మిముఁబోలు శిష్యులకు నే, నమరిలఁగద గురువుగాఁగ నట్టియెడల నే [కిన్.
మి మిగులు వాంఛితములు? వీ,ర్యము పొంగఁగ నుండు మీగ లరుగుఁడు పురి

తే. పరమపావనమగుకీర్తి పరఁగుచుండుఁ
గాత! ఛందస్సులును మీకు నీతఱిఁ బర
మందు సఫలంబులౌఁగాక యనుచు మిగుల
ననుమతించిన గురునాజ్ఞ నంది వారు. ౪౯ 2574

చ. అనిలజవంబు మించెడు శతాంగమునెక్కి తదీయరావ మా
ఘననినదంబుమీఱఁగ నికామముదంబున స్వీయమా పురం
బున కరుదెంచి; రంతఁ గడుఁబొంగుచుఁ బౌరులు రామకేశవుల్
దినములు పెక్కు కన్పడమిఁ దృప్తిగఁ గాంచిరి మించి రెంతయున్. ౫౦

ఆ. ధనముపోయి మరలఁ గనఁబడినట్టి మా,నవులపోల్కి తమమనంబులందుఁ
గలుగు సంతసంబు వెలయఁగా వారెంతొ, తృప్తిగనిరి సహజు లిర్వురఁగని.

—✦—

నలువదాఱవయధ్యాయము.

ఉద్ధవుని శ్రీకృష్ణుఁడు వ్రేపల్లియకుం బనుచుట.

చ. హరి యొకనాఁడు వృష్ణికులజాగ్రణియై తగి మంత్రశక్తిచే
ధరణిఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచి సఖతల్లజుఁడై సురరాజదేశికుఁ
గురువుగఁ గొల్చి విద్యలను గోవిదుఁడై మతిమంతులందు ను
ర్వరను వరిష్ఠుఁడై యలరు వానిని భక్తుని నుద్ధవుం ద్వరన్. ౧ 2577

సీ. ఏకాంతభక్తుఁ డంచెంతఁగి పిల్వఁగఁబంచి తాను బ్రపన్నుల దైనయార్తి
తతిని బోఁదోలఁగఁ దగుస్వభావము గలవాఁడౌట నొకచోట భవ్యకరము
నుద్ధవుకరమున నొక్కటఁ గీలించి పలికె నిట్లని; సౌమ్య! పరమపావ
నాత్మకా! యుద్ధవా! యరుగుము వ్రజమున కందునున్నట్టి నాయనుఁగుఁదల్లి

తే. దండ్రులకుఁ బ్రీతిఁ గల్గింపు తరుణులందుఁ

గలరు మద్విరహంబునఁ గాసి చెందు
వారు; వారికి నాపల్కు వాక్కుల విని
పించి యాధిని దొలఁగింపు మంచితముగ. 3 2578

ఉ. నన్నె మనంబులన్ నిలిపి నాకొఱకే పతిపుత్రముఖ్యులం
గ్రన్నన సంత్యజించి యసుకాండము నేనె యటంచుఁ జక్కఁగా
* నెన్నుచుఁ బ్రీతిపాత్రుఁడన నేనె యటంచును నిశ్చయించి నా
మన్ననకే జగత్సహజమానితధర్మములం దృజించుచున్. 8 2579

తే. వారలున్నారు సుమి; యట్టివారి నేను
గరుణ భరియింతు; సన్మిత్ర గణమునందుఁ
బ్రియతముఁడనైన నేను వారికి నదెంత
దవ్వునందున్న గోకులతరుణు లెల్ల. 84 2580

చ. మనసులు పల్లవింప బహుమానము మీఱఁగ నన్నె సంతతం
బును స్మరియించుచున్ విరహమున్ భరియింపఁగరాని నెవ్వగం
గని పరిమోహితాత్మలయి క్రమ్మ కళేబరధర్మముల్ తమం
తన సొగియంగ నుండు రిది ధర్మమెకా సుమనోజనాళికిన్! 88 2581

చ. మరల జవంబ వత్తునని మానినులన్ ముదమొందఁ జేసి య
ప్పురమును వీడివచ్చునెడఁ బొంకముగా వచియించి నట్టి యా
దరవచనాళి నమ్మి సతతంబు మదాత్మికలాట నెట్లొ ని
ర్భరబహుకృచ్ఛ్రసంతతుల పాలయి తాల్తురు ప్రాణముల్ సఖా! ౬ 2582

క. మితిలేని వగల నెట్లో, బ్రతుకుదు; రని యిట్లు ప్రభువు పల్కిన నాశ్రీ
పతిసందేశముఁ గైకొని, శతాంగ మపుడెక్కి మంద చక్కటి కరిగెన్. 2

చ. అరుణగభస్తిమాలి యపరాంబుధిఁ గ్రుంకెడు వేళ నెంతయున్
సిరులనుఁ దావలం బగుచుఁ జెల్వగు నందునిమందఁ జేరె న
త్తరుణమునందె ధేనుసముదాయముపల్లియఁ జేరుచుండెఁ; ద
త్ఖరఖురరేణువుల్ రథముఁ గప్పుటఁ దోఁపకయుండె నద్దియున్. ౮ 2584

సీ. కామవికారంబుఁ గాంచిన గోవులకయి మత్తవృషభముల్ కడఁగి పెనఁగు
లాడుచుండిన ధ్వనుల్ కూడ వినంబడుచుండెను; బొదుగుల యురుభరమున
దవ్వున నున్నవాత్సముల వెంటం బాఱు ధేనువుల్ సొంపు నెంతేని గూర్చు
చుండె; నట్టిటు గంతు లొప్పనై చుచునున్న తెల్లనిక్రేపులతీ రదెంతొ

ఆ. వింతగూర్చుచుండె; వీడకుండఁగఁ గట్టి, యున్న దూడ లెంతొ యొప్పుఁగలుగఁ
జేయుచుండె; మఱియు నాయెడఁ బాలను, బిదుకు వేళగాన వేగిరపడి. ౯౪

* "యత్త్యక్త లోకధర్మాశ్చ మదర్థేతాన్ బిభర్మ్యహమ్" అని మూలము.

క. విడువుఁడు దూడల నిప్పుడె, విడువకుఁ డవ్వాని నిటకు । వే తోడ్కొని యి
ప్పుడె రావల దను బెడిదపు, నుడులను గోకులము తనరె । నూత్నమహములన్.

క. బాలకుల వేణుగానము,చే లలితంబై ముదంబుఁ । జేకూర్చుచు నా
లీలామర్త్యులనై తగు, కేళుల శుభమిచ్చువానిఁ । గీర్తించు జనుల్. ౧౦

క. సొగసగుభూషణముల నిం,పుగ సింగారించుకొన్న । పూఁబోఁడులు గో
పగణంబు నిండియుండఁగఁ, దగియుండెను జూడ సిరికిఁ । దావల మగుచున్. ౧౧

సీ. అగ్నిభాస్కరులయు । నతిథిగోవిప్రావళులయును బితృదేవతలయు నర్చ
నల సుందరములగు । లలితగోపాలక మందిరంబులు దీపమాలికలును
ధూపముల్ మాల్యతతుల్ చూడఁ జూడంగ నెంతయు మదికిని । సంతసంబుఁ
గలుగఁ జేయుచునుండె; । నలుదిక్కులం బూచియున్న యారామముల్ । సన్ను

ఆ. దగియె యుండె నందు । సొగసగుపక్షులు, భ్రమరములు నొనర్చు । భవ్యరవము [తింప
లలముకొనుచునుండె । నాస్థలముం గన, నుద్ధవుని హృదబ్జ । మొప్పెఁ దృప్తి. ౧౨

క. కారండవములు హంసలు, చేరఁగ నలరారెడుసర । సీరుహములచేఁ
జారుతరంబై గోకుల, మౌరౌర! యనంగ నుండె । నత్తరుణమునన్. ౧౩ 2590

చ. హరికి ననుంగుమిత్రమగు । నట్టి మహామతి యుద్ధవుం డదే
తరుణమునందు వచ్చుట ముదంబు మెయిన్ విని నందగోపుఁ డా
దరమున వాసుదేవునిగఁ । దాను దలంచుచుఁ గౌఁగిలించి వే
సురుచిరపూజలం దనిపి । చొక్కఁగఁజేసెను న్యాయరీతిగన్. ౧౪ 2591

మ. పరమాన్నంబు భుజింపఁజేసి పిదపన్ । భవ్యాసనాసీనుఁ డై
యరదం బెంతయు వేగరాఁ బొలయు గాత్రాయాస మల్లల్లనన్
జరగన్ శర్మము మేనఁ బాదుకొనఁ గృష్ణస్వామిమిత్రుండు ని
ర్భరమోదంబున నుండ నందుఁడును దాత్పర్యంబు సంధిల్లఁగన్. ౧౫ 2592

సీ. చరణమ్ము లొత్తుచుఁ । బరిచర్య లింకనుగల్గువానిం జేసి । కరముమోద
మలర నిట్లనిపల్కె । నార్య! మహాభాగ! కుశలియే శూరుని । కూర్మిపట్టి
యైనట్టివసుదేవుఁ । డనుఁగుమిత్రము నాకు నగు; నాతఁ డిత్తటి । నఖిలబంధ
ముక్తుఁడై సుహృదులు । మొనసి కొల్వఁగఁ గష్టసంతతుల్ వాయంగ । శర్మమ

తే. నాత్మజాదులఁగూడియె । యచటనున్న [లర
వాఁడుకద! దుష్టుఁడౌ కంసవసుమతీశుఁ
డాత్మదోషంబునన్ హతుఁ । డయ్యెఁగాదె?
సానుచరుఁడయి యదియె భాగ్యం బనంగ. ౧౬ 2593

చ. అనవరతంబు ధర్మమున । యందె ప్రవృత్తి చెలంగ సాధుతం
దనరెడు యాదవాళికి సదా యపకారమె చేయ రోయు నా

జనపతి మృత్యువుం గనుట ॥ చాల నదృష్ట మనంగ నొప్పదే;
యనఘ! మదాత్మజుండు హరి ॥ యమ్మథురాపురినుండి నెమ్మదిన్. ౧౭ 2594

క. జననిని సుహృదుల సఖులను, దనునమ్మిన వ్రజము గోపతల్లజులఁ ధే
నునికరమును బృందావనమును గోవర్ధన మహీధ్రముమును దలఁచునొకో! ౧౮

మ. తనవారిఁ మము నొక్కసారి యయినం ॥ దాఁ జూడ గోవిందుఁ డా
యనుఁగుఁ బిడ్డఁడు వచ్చునా యిటకు? నెయ్యైనఁ మనోజ్ఞస్మితం
బున నొప్పారుచుఁ జారునాసిక దగం ॥ బొల్పారు నెమ్మోముఁ జ
క్క నిరీక్షింతుముగాదె; యుద్ధవ! లసత్కంజాక్షుఁ డాకృష్ణుఁడున్. ౧౯ 2596

సీ. మహితుఁడౌటను దావదహనునుండియు వాతవర్షంబునుండియుఁ భయదుఁడౌ వృ
షాసురునుండియు ॥ నహివర్యుఁడౌ కాళియునినుండియుఁ దీర్ఘనునువుపడని
యట్టివై కనఁబడు ॥ నపమృత్యువులనుండి మమ్ముఁ గాపాడె; నామాధవుని వి
చేష్టితంబులఁ గృష్ణు ॥ స్మితవిలాసాపాంగవీక్షణమ్ముల సర్వసాక్షియైన

తే. హరి మనోహర సుకుమార ॥ హసితములను
భాషితంబులఁ దలఁచిన ॥ పట్టులందుఁ
దక్కపను లెవ్వియును దోఁప ॥ వొక్కహరియె
యెదుటఁ గనఁబడుచుండు నింకేమిపలుక? ౨౧ 2597

చ. హరిచరణాంబుజాంకితములై కడు సొంపుగఁ గానవచ్చు నా
సరిదవనీధరోపవన ॥ చారుతరస్థలరాజి నింకనుం
దిరిగిన యాస్థలంబులను ॥ దృష్టిగఁ జూచునెడం దదాత్మతం
బొరయు మనంబు మాకునదె ॥ పో కృతకృత్యత యన్న యుద్ధవా! ౨౨ 2598

క. మునిపతి గర్గాచార్యుం, డనుమానము నాకు వీడునట్లు పలికిన
ట్లవునుగ రాముఁడు కృష్ణుం, డనూనసురకార్య నిర్వహణమునఁ గడఁకన్. ౨౩

క. ధర నవతారము నొందిన, సురోత్తములె యంచు నెంచుచుం గాలంబుఁ
జరపుదు; నుద్ధవ! యానొందరులే సామాన్యులనుచుఁ ॥ దలఁపం జనునే? ౨౩

క. కరివరసహస్ర బలుఁడై, ధర నసమానుం డనంగఁ ॥ దగుకంసుని ని
ర్భరశక్తి నలరు మల్లురఁ, గరిపతిని విలాసమొప్పఁ ॥ గా క్షణమాత్రన్. ౨౪ 2601

తే. పశుగణంబుల సింగంబు ॥ పౌరుషమునఁ
జంపునట్లు వధించె; విశాలసార
మగుచుఁ దాళత్రయమితముగఁ గనఁబడుచు
నున్న యాఘోరచాపంబు ॥ నొకక్షణమున. ౨౫ 2602

సీ. ఇభరాజ మేలీల ॥ నిక్షుచాపముఁ ద్రుంచు నట్లుభజించె; మహాద్రి నొక్క
కరమున నద్భుతవిక్రమ మొప్పఁగా నేడుదినములు ధరియించె; ॥ ధేనుకప్ర

లంబ బకారిష్టుల౯ దృణావర్తుని మఱియుఁగల్గిన యాయమర్త్యరిపుల
సురదానవులఁ జెండు శూరుల శ్రీకృష్ణుఁ డంత మొందించె విహారమట్టు;

తే. లనుచుఁ దలపోసి తలపోసి యాత్మ కృష్ణు
నందుఁదగిలియె యుండుట యతిశయప్ర
మదము పొలయుట పరవశతఁ దగి యశ్రు
ధారలం బల్కకుండె నుత్తరణమందు. ౨౭ 2603

చ. తనయవిచేష్టితంబుల ముదంబున భర్త నుతించుచుండఁగా
వినుచు యశోద స్నేహమున వింతఁగఁ జన్నులఁ బాలుచేపఁగా
గనుఁగవ బాష్పముల్ వదలఁ గా మది నేమియుఁ దోఁపకుండె; నా
జనకులు లోకనాథుఁడగు చక్రిపయింగల ప్రేమభారతన్. ౨౮ 2604

క. వెత నొందుటగని యుద్ధవుఁ, డతిశయమోదంబు పొంగ నపు డిట్లనియె౯
క్షితి దేహధారులం దే,వితమునఁ గన మీరు శ్లాఘ్యవృత్తులు సుండీ! ౨౯

తే. అఖిలగురుఁడగు నట్టినారాయణుపయి,నింత యనురాగయుతమతు లెసఁగనుంట
యబ్బురంబుగదా! మది యచ్చెరువడె,మానదా! యంచు నందుని మఱియుఁబలికె.

సీ. ఈరామకేశవు లిర్వురు జగముల కెల్లనిశ్చయముగ నెన్ని చూడఁ
గా నిమిత్తం బుపాదానంబు నగుదురు; పురుషప్రధానుల౯ భూరికీర్తి
నందియుందురు; మఱి యాత్మసృష్టంబులౌ భూతవారమునందు నాతతగతిఁ
జొచ్చి నానాభేదశోభితులగు జీవులకు నియామకులయి సకలవిషయ

ఆ. ముల ననాదు లగుచుఁదలపోయఁగా సర్వ, కారణాత్ము లగుచుఁ గ్రాలుచుంద్రు;
ప్రాణపంచకంబు పాయు నప్పుడు వీరి, పయిని బావనమతి భక్తి యలర. ౩౧

క. ఒకనిముసమైన సుంతయు, వికలత గనకుండ నిల్పువెరవు గలిగిన౯
సకల స్వకర్మవాసన, లొకట౯ విడిపోవ మర్త్యుఁ డురుపుణ్యుఁడు నై. ౩౨

క. పరిశుద్ధసత్త్వమూర్తిత, త్వరగా నలవడఁగఁ దాను బ్రహ్మమయుండై
పరమగతిం బ్రాపించును, దరమే తత్పుణ్య మెన్న ధాతకునైనన్. ౩౩ 2609

క. సకలాత్మహేతు వగుచు౯, సకలమునకుఁ గారణ మనఁజాలి మనుజవపూ
ర్తికలితుఁడై తనరారెడు, సకలేశ్వరునందు మీరు సద్భావంబున్. ౩౪ 2610

---

* "ఏతౌహివిశ్వస్యచ బీజయోనీ రామోముకుందః పురుషః ప్రధానం" అని మూలము. "అంశాంశినోరభిన్నత్వాద్యేనరామేణసహైకరూపో యోముకుంద స్తావేతౌ రామకృష్ణాభిధతయా పృథక్తయాదృశ్యమానావేవచవిశ్వస్య. చకారాదవతారాదీనామపి బీజయోనీద్వావపినిమిత్తోపాదాన రూపౌ. విశ్వస్యతత్తద్రూపతయానామ్నాపి పురుషః ప్రధానమితి విఖ్యాతావిమావేవ. తదేతద్ద్వయ రామకృష్ణ రూపేణపురాణావనాదిసిద్ధౌ సంతౌ భూతేషు జీవేష్వన్వీయ తత్తదుపాధా వంతర్యామిరూపేణాను ప్రవిశ్యవిలక్షణస్య జ్ఞానచాద్వమజ్ఞానరూపస్య బ్రహ్మణోప్యశాతే" అని వంశీధరి.

క. ఉనిచితిరిగా మహాత్మా! కనుక నిఁకన్ మీకుఁ జేయఁగాఁదగు పనిమే
దిని గలదె యేదియైనన్, వనజాక్షుం డచ్యుతుండు వ్రజమును గనఁగన్. ౩౩

మ. అరుదెంచుం ద్వరఁగాఁ బరాత్పరుఁడు తన్నర్థిం గనం గోరియే
ధర వర్తిల్లెడు తల్లిదండ్రులకు మోదం బెంతయుంగూర్చు దు
ష్టరతుల్ సాత్వతవైరిఁ గంసుని మహాశౌర్యాఢ్యు రంగస్థలిన్
బొరిపుచ్చెంగద యప్పు డేమనియె నోపొల్కిం బొనర్చుంజుఁడీ! ౩౪ 2612

ఉ. ఇంచుకయేని యానుడుల నేమఱఁ డంచుఁ దలంపుఁడీ మదిన్;
సంచితభాగ్యయుక్తులరు స్వాంతమునం దిసుమంతయేని మీ
రుంచఁగరాదు చింతను; మహోద్ధతసూదను శ్రీహరిన్ ద్వరం
గాంచఁగలారు కృష్ణుని యఖండమహత్త్వము చెప్ప శక్యమే? ౩౫ 2613

శా. భూతవ్రాతహృదంతరంబుల సమిత్పాగంబునం దగ్ని య
ట్లే తా నుండు మథించినంత ననలుం డేరీతి దారూత్థితుం
డై తన్నుం గనఁజేయు భక్తులకు నాయబ్జాక్షుఁడున్ హృద్గతుం
డౌ తన్నుం గనఁజేయు నట్టులె యటం చాత్మం దలంపందగున్. ౩౬ 2614

శా. ఐనం బ్రీతికిఁ బాత్రులైన వసుదేవాదుల్ తనుం జేరఁగాఁ
దా నెప్పొల్కిని వారలన్ విడిచి యాధన్యుండు రానోపు నం
చో నందా! తలపోయుదో; హరికి లేదొక్కింతయే రాగమున్
నే నంచొప్పు మమత్వ మట్లగుటచే స్నిగ్ధుండు లేఁ డొక్కఁడున్. ౩౭ 2615

సీ. అప్రియుండును నుత్తమాధమసములును బరకీయుఁ డాత్మీయుఁ డరసిచూడఁ
దల్లిదండ్రులు కళత్రములు పుత్త్రాదులు జన్మదేహములు నేచందమునను
లేకుండుఁ గర్మము లేకుండు; మఱిసదసన్మిశ్రయోనుల సంభవించు
సాధురక్షణమును జక్క నొనర్పంగఁ; గ్రీడార్థముగ నాహరియును సత్త్వ

ఆ. రజసులు తమమనెడు ప్రకృతిగుణంబుల, నిర్గుణుండు నయ్యు నెఱి ధరించి
సర్గపాలనముల సంహరణంబును, జేయుచుండు నవ్వి చెంద వతని. ౩౮

వ. ఆమహాత్ముండు గుణాతీతుం డనియెఱుంగవలయు. వానితోఁ దానుఁ గ్రీడించుచున్నవానికి లోఁబడియుండువాఁడుకాడు. దృష్టిభ్రమించునపుడు భూమి యెల్లఁ దిరుగుచున్నయట్లు తోఁచుచందంబునఁ జిత్తము కార్యజాలముల నొనర్చుచుండ దానియం దాత్మాధ్యాసమునం జేసి యాత్మయందుఁ గర్తృత్వ మారోపింపఁబడును. భగవంతుఁ డగునాశ్రీహరి మీయిర్వురకు మాత్రమే సూనునివలెఁ బ్రీతిభాజనంబుగాఁడు. అందఱకు నాత్మజునివలె నుండు. ఎల్లరకు నాహరి తల్లియుఁ దండ్రియు నీశ్వరుండు నగునని యెఱుంగం దగు. చూచినదియు విన్నదియు భూతము భవిష్యద్వర్తమానంబులు స్థావర

జంగమములును, మహత్తు, నల్పంబును నగు నేవస్తువైన విష్ణుమయంబే
యగుంగాని తద్భిన్నంబుగాదు. ఆయీశ్వరుండే పరమార్థభూతుం డగు. ౪౩

క. సరసిజనేత్రుని యనుచర, వరుఁడగు నుద్ధవుఁడు గోప ౹ వర్యుఁడు నందుం
డురుతరమోదంబు తగం, బరస్పరము స్వేచ్ఛమీఱ ౹ భాషింపంగన్. ౪౩౫ 2618

క. ఆమాటలసందడిని ద్రి,యామయుఁ గడచెను ప్రభాత ౹ మగుటయుఁ ద్వార గో
పీమణులు లేచి దీప,స్తోమము వెలుఁగంగఁ జేయ ౹ దమను బూన్కి మెయిన్.

సీ. దేహళీప్రముఖ మందిరభాగముల నెల్ల గంధాదికములఁ జక్కఁగ నలంక
రించి యవ్వల దధి ౹ నంచితగతిఁ జిల్క మొదలిడి; రాగొల్లముద్దియలును
దీపకాంతులచేఁ గలాపరత్నంబులు తళతళ మనుచు నెంతయు వెలుంగఁ
గవ్వపుఁద్రాళ్లను ౹ గడువడి లాగుటఁ గరకంకణంబులు ౹ కమ్రహార

ఆ. ములు నితంబములును ౹ లలిత వక్షోజముల్, రత్నహారములును ౹ రవళిమించు
నటు చలించుచుండ ౹ హారికుండలకాంతు, లమల గండములను ౹ నావరింప.

చ. సురుచిరకుంకుమంబునను ౹ జొక్కపుమోములు రక్తవర్ణతం
బరఁగుచు నీటుగుల్కఁ గను ౹ పండువు నేయుచునుండి; వేడ్కన
త్తరుణమునందు పుల్లసిత ౹ తామరసాక్షుని సాధులీలలన్
బరవశచిత్తముల్ తనరఁ ౹ బాడఁగ నాధ్వని ముట్టె నభ్రమున్. ౪౪౫ 2621

చ. అనుపమకంఠనాద మది ౹ యాదధిమంథనచారునిస్వనం
బునఁ బరిమిశ్రితం బగుచుఁ ౹ బొల్పుగ దిక్కుల నావరించి యం
దును గల యాయమంగళముఁ ౹ దోడనె వాపుచు నంబరంబు నొం
దెను; భగవంతుఁడైన ఖర ౹ దీధితి తూర్పునఁ దోఁచె నంతటన్. ౪౬ 2622

ఉ. మందవసించు సుందరులు ౹ మన్ననతోఁపగ ద్వారసీమయం
దందముగా సువర్ణమయ ౹ మై తగుస్యందన మొక్కఁ డుండఁగాఁ
బొందుగఁ గాంచి దానిదగు ౹ పొంకము వేడ్క జనింపఁజేయ నీ
స్యందన మేరిదో యనుచు ౹ సందియ మంతటఁ దానె తోఁచుటన్. ౪౭ 2623

మ. కమలాక్షుండగు కృష్ణు భోజనృపు కాంక్షల్ తీర్పఁగా వచ్చి కా
ర్యము పండించు నుపాయముం దెలియువాఁడై యుంటెఁ దోఁశంకించుఁ బో
యె మహాభాగుండు కంసమిత్రుఁ డపుఁ డెంతే ప్రీతి నక్రూరుఁడీ
సమయంబందున వచ్చినాఁడొ మరలన్ ౹ సాధింప నేకార్యమున్. ౪౮ 2624

* సీ. కంసునిఁ జంపించెఁ ౹ గ్రమ్మఱ రానేల? యధిపతి మృతుఁడైన ౹ నతనికింకఁ [పులఁ
బరలోకకార్యాళి ౹ వరుసఁ జేయఁగ నెంచి మనలఁ దోడ్కొనిపోయి ౹ మనతను
గలమాంసఖండముల్ ౹ కడఁగి పిండములుగ నొనరించి రక్తంబుఁ ౹ గొని తిలోద

* "కింసాధయిష్య త్యస్మాభి ర్భర్తుః ప్రేతస్య నిష్కృతిం" అని మూలము.

కముల నీయ మతేమి కార్యమో యొనరింప వచ్చినాఁడో యని వామనేత్ర

తే. లొండొరులతోడఁ బలుకుచు నుండ నుద్ధ
వుఁడును గాల్యకృత్యంబుల నడపి యల్ల
గొల్ల చేడియ లొక్కట నుల్లములను
వగను బలుకుచునుండంగ వచ్చె నటకు. ౪౯ 2625

నలువదియేడవ యధ్యాయము.

గోపిక లుద్ధవునింగాంచి తమలో మాటలాడుకొనుట.

మ. అరుదేరం గని గొల్ల చేడియలు నవ్యాంభోజపత్రాక్షు సుం
దరపీతాంబరు జానువుల్ తగులు దోర్దండంబు లొప్పారుఁ బు
ష్కరమాలాధరుఁడై ముఖాంబుజము తేజస్స్ఫారమై చెల్వగు
ల్క రమానాథుని సేవకుం డగుచు నిక్కం బట్టులే యొప్పుచున్. ౧ 2626

చ. అనుపమరత్ననిర్మితము లై తగు కుండలముల్ ధరించి యిం
పును గనఁజేయు దర్శనము భూరితరంబయి యొప్పనున్న య
వ్వనజదళాక్షుసేవకుని బాగుగఁ గాంచి మహోత్సవంబునుం
గని తెలినవ్వు లాస్యములఁ గ్రందుగఁ జిందులు త్రొక్కుచుండఁగన్. ౨ 2627

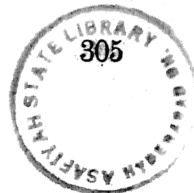
తే ఉత్తమశ్లోకుఁడై యొప్పుచున్న కృష్ణు, పాదపంకజయుగళంబు శ్రీదముఁ దమి
నాశ్రయించిన యుద్ధవు నాదరమునఁ, గని వచించిరి యన్యోన్య మనెడుగతిని.

మ. అరరే! సుందరవేషుఁడై కనఁబడున్ హార్యచ్యుత ప్రీతికృ
ద్వరవేషప్రియ భూషణంబులను దాభాసిల్లుచున్నాఁడు సుం
దరులారా! యితఁ డెవ్వఁడో యిచటి కేస్థానీయవర్యంబు నుం
డి రహిన్ వచ్చినవాఁడో యెవ్వ రనుచున్ నేఁ డిచ్చటం జేరెనో. ౪ 2629

సీ. అనుచు నొండొరులతో నాదృతిఁ బలుకుచు నాయుద్ధవునిచుట్టు నాయువిదలు
నిలిచిరి; మందాక్షలలితహాసేక్షణ ప్రియభాషణంబుల నయముమీఱ
సత్కరించిరి; రహస్యమున నాసనవరమందుఁ గూర్చుండినయతనిఁ గృష్ణ
పరమాత్మదూతగా భావించి ప్రణమిల్లి వినయంబునం బల్కి; రనఘ! నీవు

తే. యదుపతిప్రియభృత్యుఁడ వం చెఱుఁగుదు
మిటకు హరి పంపఁగాఁ దమి నేగుదెంచి
తి వనియెఱుఁగుదు, మాహరి తెలియఁగోరి
తల్లిదండ్రుల కుశలంబుఁ దగినరీతి. ౫ 2630

క. జనకులకుఁ బ్రియముచేయం, గను గోరియె నిన్నుఁ బంపెఁ గాని వ్రజమున్
మనసున స్మరింపఁగాఁ దగు, పని వేఱొకఁ డతని కున్నపద్ధతి మాకున్. ౬ 2631

చ. మనసులఁ దోఁపకున్న యది మానధనా! యది యేటి కందువో
వినుము నికైన బంధుజనబృందముపట్టుల స్నేహబంధ మొ
య్యన విడనాడ శక్యమగు నట్టిది కాదుకదా; తలంపఁ ద
క్కిన జనులందు నెయ్య మనఁ గేవల మర్థకృతంబె యాఁజుమీ! ౫ 2632

క. ఇదికారణముగ నుద్ధవ!, యది యాకార్యంబుతీఱ నవ్వలఁ గన్న
ట్టదు పురుషులు కార్యార్థము, ముదితలపై నునుచు ప్రీతిపోలిక మఱియున్.

క. సురుచిర సుమనస్సులపై, ద్విరేఫములు నిల్పుప్రీతి తెఱఁగున నుండున్
బరికింప నద్ది గావున, వరమతు లద్దానిఁ గొనరు వాస్తవ మనుచున్. ౬ 2634

మ. ధనహీనున్ వెలయాండ్రు, పాలనమునన్ దక్షుండు కానట్టి భూ
పుని మర్త్యుల్ చదువెల్ల నేర్చి వెనుకన్ బూజ్యాత్ము నాచార్యు శి
ష్యనికాయంబులు, చక్క దక్షిణలనీయన్ లేనియాజ్యున్ జవం
బున ఋత్విక్కులు, నిష్ఫలావనిరుహంబున్ బక్షిసంఘుంబులున్. ౭ 2635

చ. అతిథులు భోజనాంతమున నన్నము పెట్టిన వారియిండ్లు, నా
వితమున దగ్ధకాననము వే మృగపంక్తులు, తృప్తి నొందకే
రతమును గోరుచుండెడు పరప్రమదన్ సుఖకేళిఁ దేలి యా
దృతి వడి జారుఁడున్ వదలు నెన్న జగంబున నున్నదే కదా?. ౮ 2636

చ. హరిప్రియదూత యుద్ధవుఁ డహంకృతిదూరుఁడు మందఁజేర నా
తరుణులు సర్వకాలమును దత్పరమేశ్వరునందె హృత్కళే
బరముల వాక్కులన్ బరఁగుభంగి నొనర్చినవారలౌట నా
దరమునఁ గృష్ణునే స్మృతిపథంబున నిల్పినవార లౌటచేన్. ౯ 2637

ఆ. ఇతరలౌకికముల నెల్లను వదలి కైశోరబాల్యదశల శౌరసాత్తుఁ
డొనరిచిన మనోహరోరుకృత్యంబులఁ, దలఁచి తలఁచి పాడు చెలమిమిగుల.

క. త్రపల విడనాడి మమతఁ బ్రలపించుచున్ నిల్చి రేవిలాసము లేకే;
నృపతిదగు మంద నందొక, చపలేక్షణ తనమనమునఁ జక్రిఁ దలఁచుచున్. ౧౦

భ్రమరగీతలు.

క. హరిసంగమమును గోరుచుఁ, దరుణంబున నందు షట్పదంబు కనఁబడన్
బరికించి మనోహరుఁడగు, హరిపంపిన దూతగాఁగ నాత్మఁ దలఁచుచున్. ౧౧

క. ఆనెపమున నాయుద్ధవు, మానసమున కాత్మనున్న మంజులభావం
బే నెఱిఁ దగులం దగు నని, తా నెన్నుచు నిట్టులనియెఁ దత్పరత తగన్. ౧౧

ఉ. ఓమధుపా! తలంపఁగితవోత్తమబంధువ వీవు మానప
త్నీ మది రేక్షణాకుచయుతిస్ఫుటపీడితపుష్పహారస
క్తామితకుంకుమాంకితము లై తగు మీసల నస్మదంఘ్రులన్

గోముగ ముట్టకుండు మిఁకఁ । గోరకుమా నతిపూర్వకంబుగన్. ౧౧౫ 2642

చ. విను మొకమాట యమ్మధుప । వీరుఁడు శ్రీమథురాపురీస్థ మా
నినుల ప్రసాదమే సతము । నెమ్మి వహించును గాక మాదయన్
గన ఫలమేమి యాతనికిఁ । గల్గును యాదవులున్న యోలగం
బునఁ బరిహాసపాత్ర మగుఁ । బో హరినెయ్యము మాటలేటికిన్. ౧౨ 2643

చ. అతనికి దూత వీవె తగుఁదయ్య; యొనర్చె నదేటికీడు మా
కతఁ డిటు లేవగింపఁ గత । మారయఁ గన్పడ దందువేమొ? లో
కతతుల మోహనంబు గనఁగా నొనరించు రసాకరాధరా
మృత మొకసారి గ్రోలఁ దమిఁనిచ్చి త్యజించె నతండు మమ్మొగిన్. ౧౨౫ 2644

ఉ. తేనియఁబీల్చి పుష్పవితతిన్ విడనాడెడు నిన్నుఁబోలె దు
ర్మానుఁడు వాఁడు; నీ వతనిఁమాడ్కిఁ జెలంగెద; విట్టిమీయెడన్
గానఁబడున్ సమానత; యిఁకం దెలిసెన్ దగుకారణం బయో!
వానిఁ గృపావిహీనుఁడని । భావనచేయఁగ నేర కాదృతిన్. ౧౩ 2645

చ. హరిచరణారవిందముల । నారమ యెవ్విధిఁ గొల్చుచున్నదో
సరసము లట్లుతోఁచు హరిఁచక్కనిమాటలు బూటకంబులై
పరఁగు నటంచు నెన్న కవి । స్వాంతము దొంగిల జేలుపోయి ప
త్సరసిరుహమ్ములం గొలువఁ । జాలినదే సిరియెంత వెఱ్ఱిదో. ౧౩ 2646

ఉ. మేమన లక్ష్మివోలె గతిమేధల మెట్లునుగాము గాననే
యామెయిఁ జేరియుండ మని । యాత్మఁ దలంపుము; షట్పదోత్తమా!
ధామవిహీనతన్ వని సుతంబు చరించెడు నస్మదగ్రమం
దేమి తలంచి పాడెదవొ । యివ్విధి నాయదునాథుచర్యలన్. ౧౩౫ 2647

క. పలుసారు లనుభవించితి, మల కృష్ణుని చేష్ట లవ్వి । యగుఁ బ్రాచీనం
బులు మాకు వానినేటికి, సలీలగాఁ బాడెదవొకొ । చాలుం జాలున్. ౧౪

క. దీన న్నీ కేమియు ఫల, మీనెలవునఁ గల్గఁబోదు । కృష్ణుని మది కిం
తేని ప్రియంబును గూర్చెడు, మానినులకడన్ దదీయఁమంజులచర్యల్. ౧౪

మ. హరికిం గూర్చుసరోజనేత్రలు తదీయానూనకల్యాణ సా
గరసంశ్లేషవిఖండితాత్మకుచసంక్రాంతార్తులై యుంట నా
దర మొప్పారఁగ నీవు కోరినదియుం । దా చేయ నంగీకరిం
తురుపో ఝుంకృతు లింకయెడన్ వలదు ధూర్తుండే నినుం బంపుటన్. ౧౪

చ. అనకుఁడు మీరలిట్టు తగవా మదిఁగల్గెడు వాంఛఁదీర్ప న
న్ననిపె నతండె యందువొకొ । యారయఁగా సురలోకమందు మే
దినిని రసాతలంబునను । స్త్రీమణు లెందఱు మించియుందు. రా

వనితలలోన శ్రీవిభుని | వ్యాజమనోహర సుస్మితంబునున్. ౧౪౫ 2651

మ. లలితభ్రూలతికావిచాలనముల | లక్షించి యేనారిరై
న లలిం లోఁబడకుండునే రమయు విన్నాణంపునవ్వుల మహో
జ్జ్వలతద్భ్రూలతికావిజృంభములనే | వాంఛించి తద్దివ్యప
న్నళినద్వంద్వరజంబుఁ గోల్చెడి నిఁకేనన్నన్ మే మనన్ లెక్కయే. ౧౪౬ 2652

సీ. మే మన నవ్విధి | గా మోసపోయెడువారముగా మదేభంగినైన
దీనులవిషయమందూనినకృప గలవా రుత్తమశ్లోకభూరికీర్తి
బడయ నర్హులెయని | పలుకుమా మధుకర! తలపయి నిడినపాదమును దీయు
మింకను దీయకయే యున్నకత మేమి? యమ్ముకుందునినుండి | యభ్యసించి

తే. నట్టిదయి తగునీదు దౌత్యంపుముద్దు
పలుకు లికఁ జాలుఁ బ్రార్థించుభంగియందు
జాణ వనవచ్చు నీవు మాసముఖమందుఁ
బలుకఁ దలఁచిన దెలుఁగుదుఁ | బలుకులేల?. ౧౪౭ 2653

చ. హరివలె నమ్మరాదు నిను | నైన మధువ్రత! శ్రీశుఁ డేమిత
ప్పరసి యొనర్చె నందువా? తదర్థమె సంతతిఁ బ్రాణనాథునిన్
నిరుపమపుణ్యలోకముల | నిచ్చలు పోవిడి నమ్మియున్నయీ
తరుణుల మమ్మొగిన్ విడిచెఁ | దప్పిక నెయ్యదియుండుఁ జెప్పుమా?. ౧౮

క. కరుణాహీనుఁడు కావున, సరియని యీసంధియేల? | చంచలచిత్తుం [లనన్.
డరయఁగ సంధికి యోగ్యుఁడె?, హరియుం గ్రూరుండె యనుట | న్యాయ మెటు

చ. వనచరనాథుఁడై యలరువాలిని మోసముచేత లుబ్ధకుం
డనఁదగి చంపె వ్యాధులు మహాటవి మాంసమునందు నాశచే
తనె మృగపంక్తిఁ జెందుదురు | ధర్మమువారిది పూనియే వధిం
చినయటు కానరాదు కృప | చిత్తమునం బొడసూపమిం గదా?. ౧౮౫ 2656

చ. తరుణికి లొంగిపోయి యొకతన్వి మదిం దనుఁగోరి వచ్చినన్
బురుషవరేణ్యుఁడై తగియుఁ, బోలదిదంచుఁ దలంపకెంతయున్
ద్వరపడియే విరూపయగుభంగి నొనర్చెను, వాయసంబురీ
తి రమణ నిచ్చినట్టి బలిఁ | దృప్తిగఁగైకొని యాబలిం ద్వరన్. ౧౮౫ 2657

క. అనుకంపారహితుండై, పెనుఁద్రాళ్లం గట్టివైచెఁ | బృథ్విపయిం గృ
ష్ణుని సఖ్య మింకఁ జాలును, వనజాక్షు నదేల యెపుడుఁ | బాడెద రనుదో?. ౧౭

క. ఆతని దివ్యకథార్థము, లేతీరునఁగాని వదల | నించుకయే మా
చేతసులు చాలకున్నవి, మాతీరున నిలను బెక్కుమానవు లెలమిన్. ౧౭ 2659

సీ. ఆమహాపూరుషు | నమలచరిత్రలీలాహ్వాయ కర్ణామృతైకబిందు

మాత్రమే యొకసారి ఽ మమతఁ ద్రావినయంత ద్వంద్వధర్మంబులఁ ఽ బాసి లోక
సంసక్తి వదలి యాఽక్షణమ దీనంబగు గృహకుటుంబము వీడి ఽ యెల్లభోగ
ములఁ బాసి హంసపఽక్షులరీతి భిక్షుచర్య జరపుచుందురు; ఽ భ్రమరవర్య!

తే. హరిణవధువులు మృగయుని ఽ దగునెలుంగు
మగని కంఠరవం బని ఽ మదిఁ దలంచి
విశ్వసించి తదంబకఽ వేదనలఁ బ
డెడు తెఱంగునఁ గుటిలాత్ము ఽ నుడులను విని. ౧౮ 2660

చ. ఋతములె యంచు నమ్మి యొకఽరీతిని గృష్ణుని దివ్యమా నఖ
ప్రతతుల స్పర్శనంబున విఽభంగ మనోభవ తీవ్రరోగ మా
యతగతిఁ గ్రమ్మఁ దత్ప్రమద ఽ మారయఁ జాలితి మింకఁజాలుఁ ద
ద్ధితచరితల్ మఱొక్కటిగ ఽ నెంచి వచింపుము దూత యింపుగన్. ౧౯ 2661

చ. [అనివచియించి యాభ్రమర ఽ మల్లన వేఱొకచోటి కేగి నె
మ్మనమునఁ దోఁచుచంచలత ఽ మానిని యున్నెడ కట్టెరాఁగ దా
నిని గనియిట్లు పల్కెఁ] బ్రియుఽనిం దమి నొందఁగఁ జేయుమిత్రమా!
వనరుహనేత్రుఁ డంప మఱి ఽ వచ్చితె?మాన్యుఁడ వౌదు వీయెడన్. ౧౯ 2662

ఉ. ఏమి మనంబునం బడయ ఽ నిత్తఱిఁ గోరుదొ వేఁడుకొమ్ము; దూ
తా! మము నిందెయుండఁగ నిఽతాంతము జంటను వీడరాని యా
తామరసాక్షుసన్నిధికిఁ ఽ దప్పక యెవ్విధిఁ గొంచుఁబోయెదో
ధీమహితా! త్వదీప్సితము ఽ తీరుట యెట్లొ? యెఱుంగ నిత్తఱిన్. ౧౯౪ 2663

ఉ. ఇందిర యాహరిం గలిసిఽయే తదుదారహృదంతరంబునం
బొందుగ నుండుఁగాదె యొకఽప్రొద్దును వీడదుగాదె దాని; నిం
దిందిరవర్య! సౌమ్యుఁడవు ఽ తెల్పుమ యమ్మథురాపురోత్తమం
బందు ముకుందుఁ డాగురుగృఽహంబున నుండియె వచ్చి యిత్తఱిన్. ౨౦ 2664

చ. అలరుచునున్నవాఁడె? యలఽయార్యసుతుం డిటనున్న తల్లిదం
డ్రులను గృహంబులన్ మఱియుఽనుం బ్రియబంధుల గోపకవ్రజం
బులను దలంచునే? తనదుఽపూజ్యపదాంబుజసేవచేయు మ
మ్ముల నొకయప్పుడేని తలఁపోయునె? మాచరితల్ స్మరించునే?. ౨౦౪ 2665

క. రుచిరాగురు వాసనలం, బ్రచురంబగు తనదుహస్తపద్మము మాశీ
ర్ష చయమున నెప్పు డిడునో, వచియింపు మటంచుఁ దనదు ఽ భావము తెలుపన్.

మ. విని యాయుద్ధవుఁ డందు గోపికలు శ్రీఽవిష్ణుం గనంగోరి నె
మ్మనముల్ తత్తఱమంద నుండు టెద సంఽభావించి కృష్ణుండు తె
ల్పినసందేశములన్ వచించుచును దాఽపంబెల్లఁ బాయంగ ని

ట్లనె; నౌరా! తలపోయ మీరె యిల ధన్యల్ లోకపూజ్యల్ కదా!. ౨౨౪

చ. కనుకనె వాసుదేవుని నఖండమహామహిముం దలంచుచున్
మనముల నెల్లవేళల రమాపతియందు సమర్పణంబు చే
య నిటుసమర్థ లైతిరి; మహావ్రతహోమతపస్సులన్ జపం
బున శ్రుతిపాఠదానములఁ బూనిక నింద్రియనిగ్రహంబునన్. ౨౩౪ 2668

క. పలువిధములైన శ్రేయంబులఁ గల్గఁగఁజేయు మార్గముల సద్భక్తిన్
జలజాయతాక్షునందున్, నిలుపఁగ సాధించు టరిది నిశ్చయ మిదియా. ౨౮

చ. మునులకుఁగూడ శక్య మనఁబోలక మిక్కిలి యుత్తమం బటం
చును దలపంగనై కరముస్తుత్యమునై తగుభక్తి సద్యశం
బున వెలుగొందుచుం బురుషపుంగవుఁ డౌభగవంతునందుఁ బ్రా
గ్జనిసుకృతంబునన్ నిలుపఁ జాలితి రెంతటి ధన్యలో కదా!. ౨౫ 2670

చ. పతులను బుత్రులన్ స్వతనుబాంధవులన్ భవనంబులన్ దృణ
ప్రతికృతులంచు నెంచుచు జవంబున వీడియె కృష్ణుఁ డంచున
చ్యుతుఁడని పిల్వఁగాఁ బడుచు నొప్పిన యప్పురుషోత్తమున్ వరిం
చితిరి కదా కృతార్థతను జెందితి రిద్దె యదృష్ట మంచనన్. ౨౬ 2671

సీ. ధన్యాత్మలగు వనితారత్నములు మీర లాయధోక్షజునందు నమలమైన
యేకాంతభక్తి మునీంద్రవాంఛితమును బచరించితిరి యిదె పరిగణింపఁ
గా మహానుగ్రహ; మీ మెయి నాకని తలపోయువాఁడ నిమ్ములఁ గృతార్థుఁ
డనుజుఁడీ! మీకు నింపును గూర్చుప్రియతమసందేశముల వినుఁ డిందు నేను

తే. భర్తయగు భగవంతుని భవ్యతమ ర,హస్యములఁ గొనివచ్చితి నమ్మలార!
భద్రవతులార! యానుడుల్ పరమపురుషుఁ,డిట్లు పలుకంగఁదగు ననియేవచించె.

క. సతులార! చరాచర వ,స్తుతతిని భూతంబులైదు తొలఁగక యెపుడే
గతి నుండు నట్టులే నను,గతుఁడను గానుండువాఁడఁ గలకాలంబున్. ౨౮౪

క. మనసునకున్ బుద్ధికిఁ దక్కినయింద్రియములకు నేన కేవల మూహిం
చిన నాశ్రయుండ నగుచుం,దును సర్వాత్మకుఁడనె యగుదును సత్యముగన్.

చ. కనుకనె నావియోగ మొకకాలమునందును గల్గకుండు మీ
కని తలపోయఁగాఁజను; మహావ్రతలార! మఱొక్కఁ డాలకిం
పను జను; నన్ను నేనె యొకభంగిని స్వేచ్ఛనె యాత్మమాయదై
కనుఁగొన శక్య మెప్పగిదిఁ గాని మహత్త్వము నాశ్రయించియే. ౨౯౪ 2675

సీ. భూతేంద్రియ గుణసంభూతరూపమ్మున సృజియింతుఁ బాలింతుఁ జెలఁగి దాని
నుపసంహరింతు; మఱొక్కఁడు చెప్పెద; భూతాదిరూపత్వమున జెలంగు
నాత్మకుఁ దద్దోష మంటకుండునె యని సంశయింపఁగరాదు చానలార!

యాత్మ, శుద్ధుండు గుణానన్వయుఁడు మఱి వ్యతిరిక్తుఁడయ్యు మాయాకృతంబు
తే. లగుచు స్వప్నాదికములను ǂ నాహ్వయములఁ
దగుమనోవృత్తులను విశ్వ ǂ తైజసములఁ
బ్రాజ్ఞరూపంబునను దోఁచు ǂ *స్వప్న మెట్లు
మేలుకొను వానికింగల్గఁ ǂ జాలు నట్లె. ౩౧ 2676

వ. మిథ్యాభూతంబులగుచు బాధితంబులగు నింద్రియార్థవిషయములఁ జింతించుచుఁ బురుషు నింద్రియములకుం గూర్చుచుండు మనస్సును డోలుదోలుత నిరోధింపవలయును. సముద్రంబున మహానదులు సమాప్తి నొందుచందమున నిట్టి మనోనిరోధమను మహాకార్యమునందే సాంఖ్యయోగములు సన్న్యాసము తపస్సత్యదమములను సమామ్నాయంబు పర్యవసన్నంబగు. ౩౨ 2677

చ. [ఒరులనుబోలె జ్ఞానమునె ǂ యొప్పుగఁ దెల్పెడు మాటలన్ మనో
హర! తమి నొందఁ జేయఁగఁ బ్ర ǂ యత్న మొనర్చెదు సర్వలోకసుం
దర సుగుణాలవాలుని ని ǂ తాంతదయాకరు నిన్నుఁ బాసి యె
క్కరణి మెలంగువార మని ǂ క్రమ్మఱ సందియమొందువారొకో!.] ౩౩ 2678

మ. ననుఁ బ్రీతింగను సచ్చరిత్ర లగునో ǂ నారీవతంసంబులా
ర! ననుం జూడఁగఁ గోరు మీకనులు దూ ǂ రంబందు నున్నట్టి నన్
గనఁగాఁ జాలక చింతనొందువిధమున్ ǂ గావించు కేలన్న మీ
మనసుల్ ధ్యానసమాధి నన్ గదిసి సం ǂ భావించు నంచెంచియే. ౩౪ 2679

ఉ. అంతియగాని యింకొకమ ǂ హత్తరహేతువుచేతఁ గాదదే
చింతను బూనకుండుఁ; డిఁకఁ ǂ జెప్పెద వేఱొకకారణంబు నీ
మంతినులార! స్వప్రియత ǂ మంబగు వస్తువు చెంత నుండకే
యెంతయు దవ్వునం బొలయ ǂ నింతులచిత్తము చొచ్చియుండెడున్. ౩౫ 2680

క. ఆరీతిఁ బ్రియతముఁడు తమ, చేరువనుండంగ నంత ǂ స్నేహాయుతముగా;
దారయ మీమనసే వ్యా,పారమ్మునఁ దగుల కొక్క ǂ పద్ధతి నాపై. ౩౬ 2681

చ. అనిశము చొచ్చియుండు నని ǂ యాత్మ నెఱుంగుడు; సంస్మరించుచున్
ననుఁ ద్వరమీరు చేరుదురు ǂ నాఁటినిశాసమయంబునందు నా
వనమున రాసకేళిఁ దమ ǂ భర్తలు పోవలదంచు నడ్డ నే
వనితలు రా నశక్తలయి ǂ వస్త్యములందు వసించియుండిరే. ౩౭ 2682

శా. నాతో రాసవిహారమున్ సలుపుచం ǂ దం బెట్టులో యం చొగిం
జేతస్సుల్ తపియింప నావయినయా ǂ చేష్టల్ మహాశ్రద్ధతోఁ

* "యేనేంద్రియార్థాన్ ధ్యాయేత మృషా స్వప్నవదుత్థితః" అని మూలము. దీనిసారమే యిందును దరువాతి వచనమందును గలదు.

భ్రీతిఁ ధ్యానముచేయుచుండఁ గడఁకమై వే నన్నె ప్రాపించి రా
రీతుల్ మీకు నిదర్శనంబులగు నారీరత్నముల్ గావునన్. ౩౭ 2683

తే. మీరు కల్యాణవతులౌట మేలె కల్లు
నంచు భగవంతుఁడే పల్కె ననుచు నుద్ధ
వుఁడు వచించిన ప్రియతము నుడుల వినుచు
వ్రజయువతు లెల్ల నవ్వానివలన నపుడు. ౩౮౪ 2684

క. హరిచేష్టలెల్లఁ దోఁపఁగ, స్మరియించుచుఁ బట్టరాని సంతోషమునన్
హరిపరిచరు నుద్ధవు నాదరమునఁ గనిపల్కి రిట్లు త్వర తము నేఁచన్. ౩౮

చ. వనజదళాక్షమిత్ర! యదువంశజులై తగువారి కేవిధం
బున నహితుండు పాపగణముల్ సతతం బొనరించు కంసుఁడన్
జనపతి భాగ్యయోగమునఁ జంపఁబడెం గద కృష్ణుచేత; నా
ప్తనికరసంయుతిన్ హరియు దైవవశంబున భద్రముల్ తగన్. ౩౯ 2686

తే. కుశలియేకద యిప్పుడు; కువలయాక్షుఁ
డమ్మథురఁ గల పద్మాక్షు లాదరంబుఁ
ద్రపయుఁ గలిసిన యట్టిస్మితంబు వెలయఁ
గాఁ గటాక్షేక్షణములఁ జొక్కఁ దనుఁ జూడ. ౩౯౪ 2687

క. వానికి లోఁబడియే మా, పైనం జూపంగఁ దగిన భవ్యప్రియ మా
చానలపైఁ బఱపుచు నిం, పూనినమదిఁ గుశలి యగుచు నున్నాఁడు కదా?. ౪౦

తే. రతివిశేషజ్ఞుఁడైన పరాత్పరుండు, వరయువతులకుఁ బ్రియుఁడౌటఁ బురపురంధ్రు
లాడుపలుకులకున్ విభ్రమాళి కెలమి, దగులువడకుండ నెబ్భంగిఁ దప్ప దరయ.

చ. పురవనితల్ తనుం గలిసి పొంకముగాఁ దగుమాటలాడు నం
తరముననే ప్రసంగమునఁ దత్పరుఁడయ్యును బల్లెలందు ను
న్నరమణులన్ మముల్ వనజనాభుఁ డొకించుకయే స్మరించునా?
హరిచరణైకదాస! సుగుణాధిక! యుద్ధవ! తెల్పుమా దయన్. ౪౧ 2690

చ. కలువలు మొల్లలున్ వెలయఁ గాఁ దుహినాంశుఁడు సుందరాకృతిన్
జెలఁగుచునుండ నింతయని చెప్పఁగరాని ముదంబుఁ గూర్చుచున్
విలసిలు బృంద యన్ వనిని వేడుకమై మముఁగూడి కాళ్లగ
జ్జెల మృదునాదముల్ చెవులఁ జేరి ప్రసన్నత నొందఁ జేయఁగన్. ౪౧౪ 2691

మ. తనయింపౌకథలన్ దమిం బొగడుమా దైవారుపల్కుల్ ప్రియం
బున నాలించుచు రాసగోష్ఠులను మమ్మున్ రంజిలంజేసె; నా
వనజాక్షుం డలరాత్రులం దలఁచునే వర్ణించునే యెప్పుడై
నను గృష్ణైకపరాయణా! తెల్పుమా నాథప్రియాలాపముల్. ౪౩ 2296

చ. తననుగుఱించియే సతము ఽ దారుణశోకమునం దపించు మ
మ్మును వనజాక్షుఁ డంబుదసమూహముచేత శచీప్రియుం డొగిన్
వనములఁ బోలె స్వాంగములఁ ఽ బావనరీతుల సంస్పృశించి జీ
వనముల నిల్పి ప్రోవఁ గృప ఽ వచ్చునె యిచ్చటి కుద్ధవా! త్వరన్. ౮౮ 2693

చ. సరసిజనేత్రుఁ డొక్కపుడు ఽ చక్కనిదౌ గతి చిక్కకుంట నీ
పరిసరమందు నుండెఁగద ఽ ప్రాప్తమహోత్తరరాజ్యుఁడై రిపూ
త్కరము నడంచి భవ్యనృపకన్యలఁ బెండిలియై తమిన్ సుహృ
ద్వరులనుగూడి యుండు నిఁక ఽ వచ్చునె యిచ్చటి కేకతంబునన్. ౮౯ 2694

సీ. మహితాత్ముఁడై లోకమండలజననియౌ భార్గవీదేవికి ఽ భర్తయగుచు
నాప్తకాముండయి ఽ యలరుచుఁ బూర్ణుఁడై యుండు శ్రీకృష్ణున ఽ కొప్పుదప్పి
వనములయందె సంవాసంబు చేయు మావలనను దక్కినవారిజాయ
తాక్షులవలనఁ గార్యం బేదియుండును? బరికింప లేదని ఽ పలుకవలయుఁ

*తే. బింగళ యనెడు పుంశ్చలి ఽ ప్రియతమమగు
సౌఖ్యమని చెప్పఁబడు నిరాశత్వ మనియె
దాని నెఱిఁగియుఁ గృష్ణుని ఽ పైని గోర్కి
దుస్త్యజంబగునే మొనర్తు మిఁక నిందు. ౯౦ 2695

ఉ. తా నెదఁ గోరకుండిన ముఖదంబున లక్ష్మి తదీయవక్షమున్
బూని యొకప్పుడే విడువఁబూనదు మిక్కిలి యుత్తమంబుగాఁ
గానఁగనైన కీర్తిగల ఽ కంజదళాక్షుని సాధువార్త నే
మానవుఁడేఁ ద్యజించునొకో ఽ మాన్యచరిత్ర! యిదీ వెఱుంగవే!. ౯౧ 2696

చ. అతిశయతేజ మొప్పు వనజాక్షుసఖా! బలభద్రుఁ గూడియే
యతఁడొగి నీనదీవనమహాచలభాగములన్ మనోజ్ఞగో
ప్రతతులఁగూడి వేణువరభవ్యరవంబులఁ గొల్చినాఁడు సు
మ్మతులితతత్థలంబులు వ్రజాధిపసూనుని జాడఁ దెల్పెడున్. ౯౨ 2697

సీ. శ్రీనికేతనములౌ ఽ శ్రీకృష్ణుపాదాంబుజాంకముల్ పలుమాఱు ఽ లాస్థలముల
మఱువకుండఁగఁ జేయుమఱియుఁ దచ్చేష్టల మఱువంగ నేర్తు మేమాడ్కి మేము
తన్మనోహరగతుల్ ఽ తద్విలాసస్మితాపాంగవీక్షణములు ఽ భవ్యతమత
దీయభాషణములు ఽ మాయంతరాత్మల దొంగిలెఁ గాన నాతోయజాక్షు

ఆ. మఱువఁదగు నదెట్లు ఽ మాకు నుద్ధవ! నీవె, పలుకవయ్య; నాథ! ఽ భక్తజనస
మార్తిహరణ! పంకజాలయాధిప! కృష్ణ!, గోకులేశ! శ్రీశ! ఽ కోరి నీవు. ౯౩

క. గోకుల మెల్ల నిపుడు దుఃఖాకూపారమున మునిఁగి ఽ కడు దీనతఁ జీ

* "పరం సౌఖ్యం హి నైరాశ్యం స్వైరిణ్యప్యాహ పింగళా" అని మూలము.

కాకుపడుచున్న దీయెడ, గోకులము సముద్ధరింపు । కువలయనేత్రా! ౫౨ 2699

మ. అని ప్రార్థించుచుఁ బ్రీతి నించెడు తదీయాలాపముల్ చల్లఁగా
విని గోవింద వియోగవేదన లొగిన్ । వీడంగ సర్వాత్ముఁగా
వనజాతాక్షు నెఱింగి యుద్ధవుని సంభావించి; రాతండు కొ
న్ని నెలల్ మంద వసించి గోపికలవో । తీవ్రార్తి మాయించుచున్. ౫౩ 2700

క. హరి లీలాచరితంబులఁ, బరమాదృతిఁ బాడుచున్ నివాసార్థ మిదౌ
హరి కిర వని గంజిలునె, క్కరణి నటుల్ చేయుచుండె । గారవ మలరన్. ౫౪

ఆ. ఎన్ని దినము లుండెఁ । గృష్ణకథాలాపములను బలుకు చందు । నెలమి నుద్ధ
వుఁడు క్షణంబు లట్లు । పోయె నాదినములు, నందుమందఁ దగు జనముల కెల్ల.

మ. హరిదాసుం డగునుద్ధవుండు వ్రజమం । దాగోపికల్ తన్ను నా
దరణంబొప్పఁగఁ గొల్చుచుండ నదులన్ । ధాత్రీధరేంద్రంబులన్
వరసానుస్థలులన్ మహావనములన్ । వాంఛల్ తగం జూచుచున్
హరికృత్యంబుల సంస్మరించుచు మహాహర్షంబు నొందెన్ మదిన్. ౫౬ 2703

మ. వనజాక్షుండు మనంబులం బొలయుటన్ । వైక్లబ్యముం గన్నయం
గన లార్తింబడు టెల్లఁగాంచి మిగులం । గా హృష్టుఁడై భక్తి వం
దనముల్ వారికిఁ జేయుచుం దలఁచె నాత్మన్; సంతతం బిట్టులీ
వనితారత్నము లెల్ల భూతములలో । వర్తిల్లు గోవిందుపై. ౫౭ 2704

సీ. దృఢతమభక్తి యీతీరున నుండంగ వర్తించుచున్న యీభంగిచూడ
సార్థక మన వీరిదగు జన్మమేకద సంసారవిషయకసాధ్వసంబు
గలిగి మోక్షాసక్తి । వెలయుమహర్షులు భక్తులౌ మాబోంట్లు । పరమభక్తి
నెద్దానిఁ గోరుదు । మద్ది వీరలయందు నెలకొనియుండెడు । జలజనాభు

ఆ. *భవ్యకథలయందుఁ । బరమానురాగంబు, గలుగు నరున కాత్మఁ । దలఁప శౌక్ల
యాజ్ఞికంబు లనఁగ । నట్టి సావిత్రం బనంగ విప్రుల త్రిజననము లేల?. ౫౮

క. అవి మూఁడు కలుగకుండిన, నవనిఁ గొఱంతేమి కల్గు? । నడవులలో నె
ప్డు వరుసఁ దిరుగుచు నొక్కెడ, నవిచంచలమైన చిత్త । మమరకయుండన్. ౫౯

క. కనుపట్టు పడఁతు లెక్కడ?, తనవైభవ మసదృశముగఁ । దగి పరమాత్ముం
డనఁబరఁగు కృష్ణమూర్తి పయినిస్థిరమగు భక్తిగల్గు । టెక్కడ? నౌరా! ౬౦

చ. తెలియని మర్త్యుఁడే నొక విధిం దనుఁ గొల్చిన యంతమాత్రనే
జలరుహనాభుఁ డీశ్వరుఁడు । సాధుసుధాభజనంబు రోగమున్
వెలువడఁజేసి హాయిఁ గడువింతఁగఁ గూర్చెడునట్లు శ్రేయమున్

---

* "కిం బ్రహ్మజన్మభి రనంతకథారసస్య" అని మూలము. "బ్రహ్మజన్మభిర్విప్రసంబంధిభి శ్శౌక్ల సావిత్రయాజ్ఞికై స్త్రిభి ర్జన్మభిః కిం కోఽతిశయః" అని వ్యాఖ్య.

గలుగఁగఁ జేయుఁ దానె కలఁకాలము సర్వవిదుండు గావునన్. ౯౮ 2708

సీ. రాసోత్సవంబున ♦ రాజీవనేత్రుండు బాహుదండంబుల ♦ వ్రజవనితల
గళములయం దిడి ♦ కౌఁగిలించుకొనుచు వారి కెంతయుఁబ్రీతి ♦ వర్ధిలంగ
విహరించినట్టి యాఁవిపులప్రసాద మేకాంతరతిం దగు ♦ కమలకేని
కమలగంధచ్ఛాయ ♦ లమరునిర్జరసుందరులకేని సుంతయుఁ ♦ గలుగదయ్యెఁ;

ఆ. దక్కినట్టి వారి ♦ లెక్కింపఁగా నేల?, యీవ్రజాంగనలు త్యజింపరాని
స్వజనవితతి విడిచి ♦ జాతిధర్మంబుల, వదలి శ్రుతివిమృగ్యు ♦ వాసుదేవు. ౭౦౪

క. అనవరతము సేవించుచు, ననుపమతత్పదవిఁ గాంచి ♦ రౌరౌరా! యీ
వనితాంఘ్రికమల ధూళిని, గనుబృందావనమునందుఁ ♦ గలతరువులలోన్. ౭౦౪

క. వీరుత్తతి గుల్మౌషధి, వారములో నొకటిగాఁగఁ ♦ బ్రభవిల్లుదు నా
యారీతియైనఁ దత్పద, పారపరేణువులఁ బొందఁ ♦ జాలుదుఁ గాదే. ౭౧ 2711

మ. సిరిపూజింప నవాప్తకాము లగుచుం ♦ జెల్వారు బ్రహ్మాదియో
గరతుల్ స్వాత్మల ధ్యానయోగవిధిచేఁ ♦ గాంక్షించి యర్చింప నొ
ప్పు రమాధీశుని పాదపంకజయుగంబుల్ రాసగోష్ఠిన్ మనో
హరహృత్పంకజమందు నిల్పుకొని యాత్మానంద ముప్పొంగఁగన్. ౭౧౪ 2712

ఆ. సతము కౌఁగిలించి ♦ సంతాపములఁ బాసి, యున్నవార లిచటి ♦ యన్నుమిన్న
లెవరుచేయు నాపరేశుకథాగీత, మఖిలమును బవిత్ర ♦ మట్లుచేయు. ౭౨౪

క. అలగోపికల పదాంబుజ,ములరేణువితానములకు ♦ మ్రొక్కెదు మోదం
బొలయఁగ; నని తలపోయుచు, జలజాక్షుని సేవకుండు ♦ శ్రద్ధాన్వితుఁ డై. ౭౩

సీ. హరిని దత్పాదాంబుజాసక్తిగల గొల్లసుందరీమణులను ♦ డెందమందు
ధ్యానించుచున్ వారిదయకుఁ బాత్రుండయి తదనుజ్ఞ వేఁడి వారిదగు సమ్మ
తిని బొంది యవల నందునియశోదను గోపకులను వీడ్కొని పోవఁదలఁచియరద
మెక్కెను; హరికడ ♦ కేగెడు నుద్ధవు నందాదులగు గోపనాయకు లొగి

ఆ. గానికలను బెక్కుగతులగు దగువానిఁ, గరములందుఁ బూని ♦ కదియ వచ్చి
యశ్రుసలిలపూరితాక్షులై యనురాగ,భరమునఁ బలికి రిట్లుహరిఁ దలంచి.

క. హరిమిత్ర! మామనస్సులఁ, బరఁగెడు వ్యాపారము లొగిఁ ♦ బద్మాక్షుని ప
త్సరసిజములఁ దగిలియె యే, తరుణంబున నుండుఁగాక! ♦ తత్కృపఁ గనుచున్.

క. మాపలుకులు సతతంబును, శ్రీపతినామముల భక్తిచేఁ గీర్తింపన్
జూపఁదగు శ్రద్ధ గలవిగ, నేపారును గాక! మేను ♦ లేప్రొద్దు తమిన్.౭౬ 2717

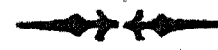
క. నతులొనరించుట లోనగు, కృతులందే యుండుఁగాక! ♦ యెపుడును గర్మ
ప్రతతి కనుబంధముగ సం,సృతిఁ దిరుగుచునుండు మా కదేజనినైనన్. ౭౭౪

తే. ఈశ్వరానుగ్రహంబున ♦ నెలమి మంగ,ళాచరణముల చేత దానాదికములఁ

బుణ్యమార్జించితిమయేని పూజ్యకృష్ణు మూర్తియం దెరతిం గాంచి పొదలుఁగాక!

చ. అనియిటు గోపకుల్ పలుకు చాహరిభక్తుని నుద్ధవుఁ మనం
బునఁ గలప్రీతిచే మిగులఁ బూనిక సత్కృతినందఁజేసి; రం
త నతఁడు కృష్ణపాలనము తత్సమయంబునఁ గాంచి పూజ్యమై
చనుమథురాపురంబునకుఁ జయ్యనఁ బోయి హరిం గనుంగొనన్. ౬౮ 2720

చ. హరిఁ గనిమ్రొక్కి ప్రీతిమెయి నావ్రజమందు వసించువారి ని
ర్భరతరభక్తిఁ దెల్పి బలరామునకుఁ బరమేశ్వరుండు శ్రీ
వరుఁడు పరాత్పరుండునయి భాసిలు కృష్ణున కిచ్చెఁ గాన్క లా
దరమున నందముఖ్యులు నితాంత మొసంగిన దాని నత్తఱిన్. ౬౯ 2721

నలువదియెనిమిదవయధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణుడు కుబ్జాగృహమున కరుగుట.

క. భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు, జగములయందుండునట్టి సకలవిధప్రా
ణిగణమున కాత్మయై తానుగ నగుచుఁ సర్వదర్శనుఁడునయి యుంటన్. ౧

మ. మును తా నిచ్చిన వాక్యముం దలఁచి యాపూఁబోఁడి సైరంధ్రి తఁ
గనఁగాఁగోరి యదే లభింపమి మనఃకంజంబు వాడంగ నిం
తనరానట్టి వెతం బడంగఁ బ్రియ మొప్పన్ ఫలింపంగఁ జే
యనె యూహించి చనెం దదీయమగు గేహంబుఁ వడిం జేరఁగన్. ౨ 2723

సీ. నిరుపమ గేహోపకరణముల్ వెలయ విహారైకపరికరాఢ్యమయి యొప్పి
తారహారములు పతాకావితానముల్ శయనాసనంబులుఁ జాలఁ గ్రాలఁ
బరిమళధూపముల్ వరదీపములు పూలహారముల్ గంధముల్ హారితరము
లయి కనుపట్టంగ నభిరామమై కుబ్జమందిరం బలరుచుండెం దగంగ;

తే. హరియు నుద్ధవసహితుఁడై యరిగె నంతఁ
గృష్ణుఁ డాత్మగృహంబున కేగుదెంచు
టరసి యాకుబ్జ త్వరపడి యట్టె లేచి
చెలులు రా నెదురేగి వేడ్క లుబుకంగ. ౩ 2724

మ. చ్యుతియే లేక చెలంగు శ్రీహరిని వీక్షింపం బ్రీతిఁ దోడ్తెచ్చి స
ద్ధిత దివ్యాసనముఖ్యగౌరవము లెంతే భక్తిఁ గావించెఁ ద
ద్ధితునాయుద్ధవుఁ గొల్చె సత్కృతుల భక్తిష్టంబు లుప్పొంగఁగా
నతఁ డాయాసనముఁ స్పృశించి కయి నత్యానందమగ్నాత్ముఁడై. ౪ 2725

చ. ధరణిని గూరుచుండె హరిదాపున నచ్యుతుఁడుఁ మహార్హమై
నిరుపమమై యమూల్యమయి నిర్మలమై తగు పాన్పునొద్దకుఁ

బరమముదంబునం జనియె । వర్తనముల్ తగు నెవ్వి లోకమం
దరసిన వానిఁబూనఁ దగునంచుఁ దలంచుచు నీశుఁ డౌటచేన్. ౮ 2726

సీ. ఆమహాశయ్యపై । నధివసించెను; గుబ్జ మజ్జన మొనరించి । మంచిగంద
మును బూసికొని యంత । మూల్యమునిర్ణయింపఁగరాని వస్త్రముల్ దగినరీతి
ధరియించి భూషణో । త్తమములఁ దాల్చి పూదండలఁ బూని గంధంపుఁబరిమ
ళములు గుబులొ్కన । లలితతాంబూలచర్వణ మొప్పఁగా నాసవము సుధాస

ఆ. మమును గ్రోలి సర్వ । మార్గమ్ములం దన
తను వలంకృతమయి । తగఁ ద్రపయును
బయలుపడఁగ స్మితము । పరమమోదముఁ గూర్ప
బెళుకుఁజూపు లట్టె । వెలికిఁ బర్వ. ౫౭ 2727

క. అరుదెంచె మాధవునిదొ, పరిసరమున కాసరోజపత్త్రాక్షియు నా
పరమేశనూత్నసంగమ, పరిగత మందాక్షు యగుచుఁ । బ్రక్కన నిలిచెన్. ౫౮

మ. పరమేశుండును దివ్యకంకణముల్ । భాసిల్లు తద్ధస్తపం
కరుహాంబుం దమిఁ గై గ్రహించి యురుశంకన్ మాన్పఁగా శయ్యసుం
దరలీలం గదియంగఁ జేసె; మఱియా తన్వంగి మైపూఁత నా
హారికిం బ్రీతి యొసంగె నాసుకృత మింతైనన్ మహానందుఁ డై. ౬ 2729

చ. సతతము పూర్ణుఁడై తగుటఁ । జక్రధరుం డలసుందరాంగి వాం
ఛితము ఫలింపఁజేసె; నల చేడియమిన్నయు నాయనంతు ప
చ్ఛతదళయుగ్మ మాదృతిని । జాలఁగ మూర్కొనుచున్ నితాంత మా
రతిపతితాపముల్ వదల । రమ్యతరాత్మహృదంతరంబునన్. ౬౧ 2730

సీ. వక్షోజయుగమందు । నక్షియుగ్మమునందు నిడుకొనె నద్దానఁ । బడఁతికున్న
సకలార్తులును బాసె; । స్తనయుగాంతరమున నలరుహృత్పద్మంబు । నందు విష్ణు
నానందమయమూర్తి । నాలోకకాంతుని దృఢభక్తి నిలిపి యెంతేనిబూన్కి
నాలింగన మొనర్చి । యతిదీర్ఘకాలంబునుండి వృద్ధిని గాంచుచుండి నట్టి

తే. యఖిల కామతాపంబుల । నపుడె పాసె;
నెట్టితపములచేఁ బొంద । నేవిధమున
దొరకనట్టి యీశ్వరుని మాననిరతచిత్తు
నమలుఁ గైవల్యనాథు మహాత్ము విష్ణు. ౬౨ 2731

క. ఇసుమంత యంగరాగం, బొసఁగిన యాపుణ్యలేశమూని కనియుఁ బూ
ర్వసుకృత మంతగ నుండమి, బిసరుహాలోచనయు భాగ్యవిభవ రహితయై. ౬౩

తే. ఇట్లు యాచించె నక్కటా! । యిందిరేశ!
ప్రియతమా! నాదుచెంత సంప్రీతి మెఱయఁ

గొన్ని దినములు వసియించి । యెన్నటికిని
మఱవకుండుసుఖం బిమ్ము । మాధవ! హరి! ౮౪ 2733

క. నీపొత్తు వదలఁజాల న,దేపద్ధతినైన నంబు జేక్షణ! యని యి
ట్లాపడఁతి తుచ్ఛసుఖమునె, శ్రీపతి యాచించె; నేమి చెప్పఁగ వచ్చున్. ౯

ఉ. మానదుఁడైన శ్రీహరియు । మానస మెంతయు సంతసింప నా
చాన బహూకరించుచు నొసంగెను గోరినయవ్వరంబు నా
మానిని సంతసించె; రుచిమండనుఁడై యలరారు దేవకీ
సూనుఁడు స్వీయధామమును । జొచ్చెను వెంబడి యుద్ధవుండురాన్. ౧౦ 2735

సీ. శమదమాదికములౌ । సన్మార్గములచేతఁ దప్ప వేఱొకటి సుంతయు నదెట్టు
లారాధనములచే । నభిముఖుగాఁజేయ శక్యమేగానట్టి । చక్రధరుని
సర్వేశ్వరేశ్వరు । సంపూర్ణ శ్రీవిష్ణు నారామ యెట్టులో । యాశ్రయించి
సుప్రసన్నుఁడుకాఁగ । శుభతమవరమును యాచింపమాని శబ్దాదివిషయ

తే. సుఖమునే గోరె నెంత యశుభమనీష
యో యదెంత యభాగ్యయో । యూహ చేయఁ
దగునె? యీరీతిఁ గుబ్జ ముదంబు నొందఁ
జేసి సర్వోత్తముఁడగుచుఁ । జెలఁగు హరియు. ౧౧౪ 2736

క. కరినగరమునకుఁ గార్యా,తురతంగొని దూతనొకనిఁ । దోడనె పనుపన్
వరమతి నెంచి బలోద్ధవు, లరుదేరం బయనమయ్యె । నక్రూరుఁ గనన్. ౧౨

తే. మఱియు నక్రూరునకును సమ్మదముఁ గూర్చు
తలపుఁ గొని యాతఁ డుండు, సద్మమున కేగె
నతఁడు తనమేలు గోరి యయ్యదునునందు
వచ్చు నమ్మువ్వురఁ బురుషవర్యులఁ గని. ౧౨౪ 2738

చ. త్వరపడిలేచి వారిఁ గొనివచ్చుతలంపునఁ బోయి యెంతొహ
ర్షరతిని గౌఁగిలించుకొని । సంతసముం గనఁజేసి మ్రొక్కి సో
దరులును దత్సఖుండు విధితప్పక మ్రొక్కిన నాదరించి యె
వ్వరుసను బూజచేయఁ దగుబద్ధతి దాని నతిక్రమింపకే. ౧౩౪ 2739

సీ. ఆసనంబులయందు । నధివసింపఁగఁజేసి యాతిథేయంబుల । నలవరింపఁ
బాదముల్ గడిగి తత్పావనసలిలంబు శిరసున ధరియించి । నిరుపమార్ఘ్య
ముఖపూజనంబులఁ । బొందుగ నొనరించి దివ్యాంబరము లిచ్చి । భవ్యపుష్ప
మాలికాభరణముల్ । చాల సమర్పించి తల భూమిస్పృశియింప । నలరి మ్రొక్కి

తే. రామకృష్ణుల పాదసరసిజములను
దనతొడలయందు నిడుకొని । వినయమొప్ప

నొత్తుచుం దలవాంచి యి ఽ ట్లుత్తమపురు
షులకు విన్నప మొనరించె ఽ లలితభణితి. ౧౬ 2740

క. జనులదగు భాగ్యవశమున, దునుమం బడెఁ బాపమతియు ఽ దుష్టుఁడునగు కం
సనృపతి యనుచరయుతుఁడై, జననం బిది తీవ్రకృచ్ఛ్రఽసంతతివలనన్. ౧౬౼

ఆ. ఉద్ధరింపఁబడియె ఽ నొకభంగి మీచేత
మీవలననె యిద్ధి ఽ మిగులవృద్ధిఁ
గాంచెఁ గారణంబు ఽ కార్యంబు ననుప్రథా
నపురుషులను ఖ్యాతి ఽ నెపుడుగాంచి. ౧౭౼ 2742

క. జగములకుఁ గారణములై, జగన్మయులుగాఁ దనర్చి ఽ సతము వెలయు వా
రుగదా మీరలు; మిము విడిచి గణింపఁ బరాపరములు ఽ క్షితి గలుగునొకో.

ఆ. ఆత్మసృష్టమగుచు ఽ నలరునీవిశ్వంబు, నాత్మశక్తియుక్తి ఽ నమరఁ జొచ్చి
బహువిధముల శ్రుతికిఁ ఽ బ్రత్యక్షగోచర, మేవిధమున నగునొ ఽ యెన్న నట్లె.

క. కనఁబడుచుందురు మీరే, యనఘా! బ్రహ్మాంబ! యీచరాచరభూతా
లిని వర్తించి మహామ్ముఖ్యనిఖిల భూతములు బహువిధాకృతు లమరన్. ౧౯౼

క. నానాప్రకారములుగాఁ, గానం బడురీతి నాత్మఽకారణములుగా
నైనట్టి భౌతికములం,దే నీవాత్మవయి యుండి ఽ స్వేచ్ఛానుగతిన్. ౨౦

తే. ఆత్మతంత్రుండవై బహుఽళాకృతులను
వెలయుచుందువు; పరమేశ! ఽ జలజనయన!
యాత్మగుణములె యైయొప్పునట్టి రజసు
స్తత్వతమసులఁ దగిలి విఽశ్వంబు నీవె. ౨౦౼ 2747

క. కలిగించుచుఁ బాలించుచు, విలయము గనఁజేయుచుండు ఽ విష్ణూ! యిట్లే
వెలసియుఁ దద్గుణకర్మం,బులకుఁ లోఁబడక స్వేచ్ఛఁ ఽ బొలుతువు సుమ్మీ! ౨౧

సీ. జ్ఞానాత్మకుఁడవుగాఁ ఽ జనునిన్ను బంధకారణమౌ నవిద్య చేరంగ రాదు
కాయాద్యుపాధియోఽగము మిథ్యగావున జననముఁ దన్మూల ఽ మనఁబడియెడు
భేదమునాత్మకు ఽ వెలయవు కావున బంధమోక్షంబులు ఽ పారమార్థి
కము లదేవిధమునఽగావు; నిన్నె లుఁగఁ జాలనియట్టి యవివేకఽముననె యాత్మ

ఆ. కవియుఁ గలుగుననుట ఽ యనఁదగుఁ బ్రాచీన, వేదమార్గమునకు ఽ విధిరహితదు
రాచరణము గల్గునట్టి పాషండుల, వలన బాధ దొడరు ఽ భంగిన్నైన. ౨౧

క. లోకహితార్థము నీవే, ప్రాకటసత్త్వాఖ్య గుణముఁ ఽ బాటించుచు నే
యేకరణి వేదమార్గం, బీకుంభిని నిల్చు నట్టు ఽ లెంచుచు నీవే. ౨౨౼ 2750

క. ఇల నవతరించు నట్లుగఁ, బలికితి మును; రాజులనెడు ఽ వ్యాజంబున వం
దలకొలఁది నాసురప్రకృ,తులుగా ధరఁబుట్టి మిగుల ఽ దుష్టాత్మకులై. ౨౩౼

క. చక్కనిధర్మము నేఁ చెడు, నిక్కాలపువారిసంఖ్య యెంతయధికమై
మిక్కిలి బలమున నొప్పినఁ, జక్కాడి మహీంభరంబు సమయంజేయన్. ౫౨

క. యదువంశము సత్కీర్తిని, బొదలంగాఁ జేయుటకును బూజ్యనిజాంశం
బిదె యనఁదగు రామునితో, నుదయించితివి వసుదేవు నుదవసితమునన్.

సీ. సురపితృభూతముల్ క్షోణీశు లెల్ల నెవ్వనిమూర్తు లగుదురో భవ్యపాద
పద్మముల్ గడిగిన పావనజలముల నెవ్వాఁడు లోకాళి నెల్లఁ బావ
నముగఁ జేయునో జగన్నాథుఁడు లోకైకగురుఁ డధోక్షజుఁడునై పరఁగునీవె
యో పరమేశ్వరా! యీపట్టునం బ్రవేశించితి వట్లొటఁ జేసి మాగృ
తే. హములు మిక్కిలి భాగ్యవంతములె యయ్యెఁ
దనను సేవించుభక్త సంతతుల కెల్ల
కామములె కాక దన్ను నొక్కముగ నిచ్చు
వత్సలత భూషణంబుగ వఱలువాఁడు. ౫౪ 2754

క. ఋతవచనుఁడు సుహృదుండును, గృతజ్ఞుఁడునుగా సతంబు నెసఁగెడు నిన్నుఁ
శతపత్రేక్షణ! వదలుచు, క్షితిఁ బండితుఁ డింక నెవనిఁ జేరి హితమతిన్. ౫౫

క. శరణమని వేఁడు దీనో, ద్ధరణా! వృద్ధిక్షయములు తలఁపఁగలేన
ట్టి రమానాథుని నిన్నే, శరణంబని యాశ్రయించు జ్ఞానబలమునన్. ౫౬

చ. అరిజనమర్దనా! దివిషదగ్రణి! సంతతి కేనియోగమం
దురుతరనిష్ఠగల్గి మహిమోజ్జ్వలులై తగువారికే నదె
క్కరణిని గాంచరాకయె యఖండవిభూతి నెసంగునీవె యా
దరమున మాయదృష్టమున దర్శన మిచ్చితి వీగృహంబునన్. ౫౭ 2757

ఆ. దార తనయ మిత్రధనదేహ గేహాది, మోహపాశరూపమునఁ జెలంగు
నీదుమాయ నిపుడె మా దెసఁ గనకుండఁ, దొలఁగఁ జేయవయ్య ధూర్తహరణ.

క. అనిభక్తుం డక్రూరుఁడు, వినుతించిన నవధరించి విశ్వేశ్వరుఁ డా
వనజాక్షుఁడు మాటలచేఁ, తనె మోహం బందఁజేయఁ దలఁచినరీతిన్. ౫౯

క. స్మితమాస్యమున నటింప వి, హితవాక్కుల నిట్లుపలికె; నీవె గురుఁడవై
పితృసోదరుఁడవు సతము, పకృతి చేసెడుబంధువు నయి యొసఁగుదు గానన్.

క. ఆపదలఁ దొలఁగఁ జేయుచుఁ, బ్రాపై పోషింపఁ దగినవారము మే మో
భూపాలక! దయనీయుల, మై పిల్లల మగుదు మెట్టు లరసిన నీకున్. ౬౧ 2761

క. మీవంటి పూజ్యతము లగు, దేవాధిపభక్తు లెల్ల తెలిఁగులఁ జూడన్
సేవింపఁదగినవార, ల దేవేళల శ్రేయ మొంద నెంచుజనులచేన్. ౬౨ 2762

క. సురలెల్ల స్వార్థపరులే, నిరతం బగుచుండ్రు సాధునికరము లటుగా
క రహిం బరులకు నుపకృతిఁ, బొరిఁబొరి నొనరించుచుంటఁ బూజ్యతమములో.

*క. జలమయములు తీర్థంబు లు, పలమృత్స్నమయులు సురలుఁ । బావనతను,వే
కలిగింపలేరు సాధులు, గలిగింతురు చూచినంతఁ । గరుణన్ దానిన్. 3౧ 2764

క. నీ వెన్న మాసుహృదులన్, భావింపఁగ శ్రేష్ఠుఁడవయి । భాసిల్లుట ని
ష్ఠే వారణావతమునకుఁ, బోవందగుఁ బాండురాజ।పుత్త్రులఁ గనఁగన్. 3౧౪

క. వారల కుశలముఁ జక్కఁగ, నారయఁదగు మేలుదాన।నగు మాకని య
క్రూరా! తలఁపుము; తండ్రియుఁ, ధారుణి విడిపోవఁ జిన్న।తనమున వారల్.

క. ధృతరాష్ట్రుఁడు పిలిపింపఁగ, వెతలంబడు తల్లిఁగూడి । ద్విరదపురికి నె
వ్విెతముననొ వచ్చి యట దుఃఖితులయి యున్నారు తమ్ముఁ । గృత్రిము లేఁచన్.

క. అనివిందు మాంబికేయుఁడు, తన దుష్పుత్త్రకులమాటఁ । దప్పక వినుచున్
గను లెఱుఁగనివాఁడౌటన్, దనయులవలె భ్రాతృపుత్త్ర।తతులం గనమిన్. 3౮

ఆ. ఆదరించువార । లందొక్కఁడును లేమి, పగలఁ బొగులుచున్న।వార లనుచు
వినితి మట్లుగాన । వేగ నీవరిగి యీ, విధము నిజమొ కాదొ । వేయిగతుల.

క. పరిశీలించి మహామతి, యరుదెమ్మా సుహృదయులకు । నగునో సుఖ మే
కరణిఁ బ్రయత్నము చేసిన, ద్వరపడి యటు చేయుదు మని । వనమాలియిటుల్.

తే. పలికి యక్రూరునిం బంపి । భ్రాతఁ గూడి,యుద్ధవుఁడు వెంటరాఁగ సర్వోన్నతగుణ
గణవరిష్ఠుఁడు గావునఁ।గార్య మెన్ని,యరుగుదెంచెను దనదు మం।దిరమునకును.

నలువదితొమ్మిదవయధ్యాయము.

అక్రూరుఁడు హస్తినగరమునకుం బోవుట.

క. కురువంశవర! యశోంకిత!, కరిపురమున కేగి యతఁడు । కౌరవనాథున్
సరిదాత్మజునిం గుంతి విదురు బాహ్లికు సోమదత్తు । ద్రోణుని గృపునిన్. ౧౪

క. ఇనసూను సుయోధను ద్రౌణిని బాండునృపాలతనయ । నిచయమ్మును ద
క్కిన సుహృదులఁ గనిమర్యాదను మీఱనియట్లు బంధు।ధర్మ మెఱుఁగుటన్.

సీ. కుశలముల్ ప్రశ్నించి । కోరి వారలు కుశలములఁ బ్రశ్నింప సు।త్తమవచస్సు
లలరఁగా బదులిడి । యాగాందినీపుత్త్రుఁ డట దుష్టవృత్తుల । నరయుపొంటెఁ
దాను వారింగూడి । తగినట్లు తిరుగుచు నల్పసారుండు దు।ష్టాత్మజన్ముఁ [యు
డగుచు దుష్టుల యిష్ట । మనుసరించుచునున్న యాంబికేయుని వృత్త । మాత్మ నర

తే. చును నెలల్ కొన్ని యటనుండి । సొరిదిఁ బాండు
తనయులకుఁ గల్గు తేజః ప్ర।తాపబలము

---

* అక్రూరవాక్యము. "నహ్యమ్మయానితీర్థాని నదేవా మృచ్ఛిలామయాః, తేపునన్త్యురుకాలేన దర్శనాదేవసాధవః" అని మూలము.

లను మహాస్త్రబలంబుల ♦ ననుపమాన
సద్గుణములను బరికించి ♦ చక్కనిగతి. ౪ 2774

క. వారలపైఁ బ్రజలకుఁ గల, సారతరప్రీతిఁ గాంచెఁ ♦ జక్రిక్రిఁ దెలుపన్
గోరి యతం డట మఱియును, భూరమణునిపుత్త్రకులు కుబుద్ధులు గానన్. ౫

చ. గరళముపెట్టి పాండవులఁ ♦ గాలునిపీటికిఁ బుచ్చనెంచి న్యా
యరహితకార్యముల్ మఱియు ♦ నారసి చేసిన వానినెల్లఁ ద
త్పురమునఁ గుంతియున్ విమలబుద్ధియుఁ గార్యవిదుండు శాస్త్రవి
ద్వరుఁడు హితుండునై సతము వర్ధిలు నవ్విదురుండు చెప్పఁగన్. ౬ 2776

చ. వినియె నెఱింగెఁ; గుంతియును ♦ పీటికి నావసుదేవపుత్త్రకుం
డనుపఁగ వచ్చియున్న తనయన్నను గానఁగఁబోయి నెమ్మదిన్
దనజనకాన్వయంబు చరితల్ స్మరియించుచు నశ్రుబిందులే
శనికరనేత్రయై పలికె; ♦ సౌమ్య! ననున్ జనకుల్ సహోదరుల్. ౭ 2777

క. అనుజాత లక్కలున్ దత్తనయులుఁ గులకాంత లక్లె ♦ దయగలసఖులున్
నను నాబిడ్డలఁ దలఁతురె, యనఘా! మాయన్నపుత్త్రుఁ ♦ డై రక్షకుఁ డై. ౮

చ. శరణముచొచ్చు భక్తులకుఁ ♦ జక్కఁగఁ జోటునొసంగు ప్రోడయై
నిరుపమ షడ్గుణంబుల ననింద్యవిభూతిని బెంపుమీఱు నా
హరియు సరోజనేత్రుఁడగు ♦ నట్టిహలాయుధుఁడున్ స్మరింతురే
కరుణను మేనయత్త యనఁగాఁ దగు నాదుకుమారులం దగన్. ౯ 2779

సీ. వృకసంఘములలోన ♦ నెట్లొ చిక్కినజింకవలె సపత్నులలోన ♦ భవ్యరీతిఁ
జిక్కి సంతతము నుఱింతించు నన్నును దండ్రి లేనట్టి నాతనయపంచ
కమ్మును మధురవాక్యమ్ముల శ్రీహరి యూఱడించునె యని ♦ యొప్పుమీఱఁ
బ్రశ్నించి యంతట ♦ భగవంతునింగూర్చి ప్రార్థించె నిట్లు; విశ్వాత్మ! విశ్వ

తే. భావనా! కృష్ణ! కృష్ణ! సర్వజగదధిప
యోమహాయోగినాయక! ♦ యోమహాత్మ!
బాలకులతోడ నెన్నియో ♦ వగలఁబొగిలి
నిన్ను శరణముచొచ్చిన ♦ నన్ను నబల. ౧౦ 2780

క. పరిరక్షింపుము మృత్యువు, కరణిన్ భవసాగరంబు ♦ కనఁబడుచుండున్
నరు లద్దానికి వెఱతురు, పరమేశుఁడ వీవె యట్టివారిని గావన్. ౧౧ 2781

క. అపవర్గ మీయఁదగు నీ, దుపదాంబురుహంబుకంటెఁ ♦ దోఁపదు వేఱొ
క్కపరమశరణము దేవే, శపతీ! తలఁచితి సదాత్మసత్యముగాఁగన్. ౧౨ 2782

సీ. ధర్మాత్మకుండయి ♦ తలపోయఁగ నపరిచ్ఛిన్నుఁడై యలరారిజీవసఖుఁడు
నయి మఱి యణిమాదికైశ్వర్యయుక్తుఁడై జ్ఞానాత్మకుఁడునయి ♦ సర్వవేత్త

యగుచు నొప్పుదు వంచు ౹ నమరులు కొనియాడు శ్రీకృష్ణు నిన్ను నాశ్రితవర
నాశ్రయించితి దేవతాధిపా! మ్రొక్కుదు ననికుంతి తమవారి ౹ నఖిలలోక[దుని
తే. పతిని శ్రీకృష్ణుని స్మరించి ౹ పట్టరాని
వగను మీ ప్రపితామహి ౹ వసుమతీశ
చంద్రమా! యట్టిపలవించె ౹ శాంతిలేమి;
విదురుఁ డక్రూరుఁడును జాల ౹ వెతలఁగాంచి. ౧౮ 2783
క. సురుచిరయశులాటఁ బృథా, తరుణీదుఃఖమ్ము సుఖముఁ ౹ దమరు సమముగాఁ
బరికించి యనుభవించుచు, నురుతద్దుఃఖమును బాప ౹ నూహించి తగన్. ౧౮౪
చ. తనయులు దేవతాంశములు ౹ దాలిచి పుట్టినవారు నీకుఁ జిం
తను గననేల యీయెడుము ౹ తల్లిరో! యంచని; రంత గాండినీ
తనయుఁడు కృష్ణుచెంతకును ౹ దాఁ బయనంబయి దుష్టపుత్త్రకుల్
మనసుఁగలంపఁ దమ్మునికుమారులఁ గృత్త్రిమబుద్ధిఁ జూచుచున్. ౧౯౪ 2785
క. తానేమి చేయకుండిన, మానవపతికడకుఁబోయి ౹ మరల సుహృత్సం
తానము విన బంధుహితం,బై నెగడి సుహృన్మతంబుకనగు పద్ధతినిన్. ౧౬ 2786
క. పలికె సభామధ్యస్థితు, నిలాధిపుం గాంచి; కురునరేంద్రులు గడియిం
ప లలిం జెలంగు కీర్తిని, వెలయించెడు ప్రోడ నీవు ౹ విశ్వం బందున్. ౧౬౪
క. కనుకఁ విచిత్రవీర్యుని, తనయా! యనుజుండు పాండుధరణీపతి స్వ
ర్గనివాసమునకుఁ జనఁగా, జనపతిపీఠంబు నెక్కఁజాలితి విపుడే. ౧౭ 2788
సీ. ధర్మమార్గంబున ౹ ధారణిఁ బ్రోచుచు శీలము వెలయంగఁజేసి ప్రజల
కనురాగ ముదయించునట్టు లొనర్చుచు స్వజనులయెడ సమత్వంబు గలిగి
వర్తించుచుండువే ౹ భవ్యకీర్తిశ్రేయములఁ బొందఁజాలు; దట్టులుగఁ గాక
తక్కిన నపకీర్తిఁ ౹ దప్పక పొందుచు నరకమొందఁగలావు ౹ నరపతీంద్ర;
తే. కావునం బాండుపుత్త్రుల ౹ నేవిధమున
నీకుమారులఁ గందు వాట్లే కడంగి
కాంతువే న్యాయసమ్మతిఁ ౹ గాంతు వెపుడు
ధరణిపాలక! జగమందు ౹ నరసి కనిన. ౧౯ 2789
క. ఎవరికి నెవ్వరితోడ న,నవరత సంవాసమొప్పు ౹ నాఁ దగునుడి యె
ట్టివిధమునను జెల్లదుసూ, స్వవర్ష్మమును గూడి తనకెసావాస మిలన్. ౧౯౪
క. కలుగదు పో యిఁకఁ దనపుత్త్రులతోడఁ గళత్రముఖులతో నదియెట్లేఁ
గలుగునని చెప్పఁదగునే, యిలాధిపా! జంతు వొకఁడె ౹ యిటఁ బుట్టుఁజుమీ!
*క. తానొక్కఁడె మృతినొందును, గాని మఱొక్కరునిగూడి ౹ కాంచఁడు మృతినిం

* "ఏకః ప్రసూయతే జంతు రేకఏవ ప్రలీయతే, ఏకోఽనుభుంక్తే సుకృత మేక ఏవచ దుష్కృతమ్." అని మూలము.

గానఁడు పుణ్యము పాపము, తా నొక్కఁడె చేయు ఫలము దానె గనియెడున్
క. ఇతరుం డీవిషయంబుల, జతగూడఁడు; కౌరవేంద్ర! చక్కనధర్మా
ర్జితమగు ద్రవ్యము పుత్త్రులు, సతులను బహురూపనామ సంతతిమిషచేన్.
క. పలువురు హరింత్రు మత్స్యంబులకుఁ జీవనములైన పుష్కరములఁ బె
క్కులు తక్కినమత్స్యంబులు, చెలఁగుచు హరియించుగతిని సిద్ధం బిదియా.
సీ. ధర్మమార్గంబును దప్పి విత్తంబును దా నుపార్జించి యద్దానిచేతఁ
దనవారలను భ్రమంబునఁ గష్టపడి ప్రోచి నట్టిపుత్త్రులు భార్య లర్థములును
బ్రాణముల్; భోగమ్ము వదలినయానిచు నయ్యవిద్వాంసుని నంతమందు
వదలిపెట్టును జుమీ; వరుస విత్తముఁ గూర్పఁ బాపమ్మొనర్చి ద్రవ్యంబుదానిఁ
తే. గొనుచుఁ బుత్త్రాదులుఁ దన్నుఁ గొనక వదలఁ
గా సహాయం బొకండు లేకయె రవంత
యేని పరమార్థ మిదియని యెఱుఁగలేక
కోర్కి యొద్దిఫలింపమిఁ గుందు నొంది. ౨౪ 2795
క. తనధర్మమందు విముఖతఁ, గని తిరిగెడు మూఢజనుఁడు కడు ఘోరంబై
కనఁబడు నంధంతమసున, ననిశము పడియుండుఁ గాన నవనీనాథా! ౨౫
క. తలపోయఁగ లోకం బిది, కలతోడన్ మాయతోడఁ గడువర్ధిలు కో
ర్కులతోడఁ దుల్యమని యి,మ్ముల నెంచుచు నింద్రియములఁ బాగ రడఁచుచొగిన్.
క. తనను౦ దానే నియమం,బున నుండం జేసికొని సమముండుగ వర్తిం
పను నేర్చి శాంతిఁ గనఁదగుఁ, గనుకన్ నీవట్లు చేయఁగాఁ దగు రాజా! ౨౬
చ. అనుటయుఁ గాందినీసుతుని యప్పలుకుల్ విని యాంబికేయుఁ డి
ట్లనియెను సౌమ్య! దానపతి! యాయమృతంబును బొందినట్టి మ
ర్త్యునివలె మంగళంబు నిడి యొప్పిదమైతగు నీదువాక్సుధన్
గొనకొని యెన్నివారములు గ్రోలినఁ దృప్తియుఁ దీఱకుండెడున్. ౨౭ 2799
సీ. పుత్త్రానురాగంబుఁ బొందుట విషమమై చంచలత్వమ్మును జాలఁగనిన
నామనంబున సౌమ్య! నీమాటలివ్వి సుదామనామకమహీధరమునందుఁ
బుట్టిన విద్యుత్తు భూరితరస్ఫటికశిలామయంబుగఁ గ్రాలునందె
మించి ప్రకాశించి యంచితగతి నడంగినయట్లు నిల్వక చనియెడు; శ్రుతి
తే. భారహరణార్థ మాయదువంశమందు
నవతరించిన యీశ్వరు నాజ్ఞ నెవ్వఁ
డెట్లు తప్పింపఁగాఁజాలు నెన్నిచూడ
శక్యములుగాని త్రోవలఁ జనును మాయ. ౨౮ 2800
క. అల మాయాయోగంబున, లలితవిలాసమున జగములన్ బుట్టింపం

గలిగి యటఁ జొచ్చి కర్మం,బులఫలముల వేఱువేఱఁ బోల నొసఁగుచున్. ౨౮౪

క. మనమున నూహింపఁ దరం,బును గాని విహారమునఁ బ్రభూతవిభూతిం
గొని భవచక్రముఁ ద్రిప్పెడు, ఘనునకుఁ బరమేశ్వరునకుఁ గైమోడ్తుఁ దమిన్.

క. అని పలికెడు ధృతరాష్ట్రుని, మనమునఁ గల భావ మెఱిఁగి మాధవుకడకుం
జన నెంచి మిత్రవర్యుల, యనుమతి నక్రూరుఁ డొంది యపుడె పయనమై. ౩౦

క. అరుదెంచె నంతమథురా,పురమున కట రాముఁ గృష్ణుఁ బొడఁగాంచి మహీ
వరుఁ డప్పాండుకుమారులఁ, బరికించెడురీతిఁ దెలిపి పలికె మఱియున్. ౩౦

క. ననునేటికిఁ బంపితివో, వనజాక్షా! యందుఁ గన్నవర్తనముల నె
ల్లను జెప్పితి నని గాందిని, తనయుం డెఱిఁగించె సుంత దాఁపక భక్తిన్. ౩౧

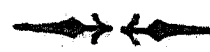
క. శ్రుత్యంతప్రతిపాదిత, నిత్యమహైశ్వర్య! మానినియతార్చిత! జ
న్మాత్యయరహితా! మాయా, కృత్యనురక్తా! పరేశ! కేశవ! నృహరీ!

ఉ. స్థావరజంగమాత్మక విశాలసరోజభవాండసర్వతః
ప్రావృతదివ్యతేజ! చతురాననపంకజనేత్ర! శూలభృ
త్పావకసూర్యశీతరుచిపాకరిపుప్రముఖస్వరూప! లో
కావనదక్ష! భక్తహృదయాంబుజవాస! నిరంజనా! విభూ!

మాలిని. నిరుపమగుణజాలా! నిర్మలానందశీలా!
వరమునితతిలోలా! భర్మభారమ్యచేలా!
కరతలధృతశైలా! కాలజీమూతనీలా!
హరిముఖసురపాలా! హరిగోపాలబాలా!

గద్యము. ఇది శ్రీమత్త్రిపురసుందరీకరుణావాప్తగీర్వాణాంధ్రకవితాప్రాభవ, కాశ్య పాన్వయప్రభవ, శ్రీజనమంచివంశాంబురాశికుముదినీమిత్ర, సుబ్రహ్మణ్యమనీషి పుత్త్ర, తాండవకృష్ణాపరాభిధేయ, శేషాద్రినామధేయవినిర్మితం బైన శ్రీ తాండవ కృష్ణభాగవతంబునందుఁ బూర్వభాగము సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

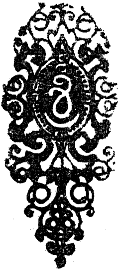
శ్రీరస్తు.

శ్రీతాండవకృష్ణభాగవతము

దశమస్కంధము

ఉత్తరభాగము

ఏఁబదియవయధ్యాయము.

నారదముఖ్యామర
మానీంద్రసమర్చితా! సమస్తశ్రుతి సం
తానసుత! దివ్యమహిమా!
శ్రీనిలయా! దివ్యరూప! । శ్రీరాధేశా!

జరాసంధుఁడు మధురాపురము నరికట్టుట.

వ. మహాప్రభూ! తరువాతివృత్తాంతం బవధరింపుము. పరీక్షిన్నరేంద్రునకు ననంతరకథాకథనపరాయణుం డై శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె.

చ. భరతకులర్షభా! వినుము । భార్యలు కంసున కస్తి ప్రాప్తి నాఁ
బరఁగెడువార లిర్వురును । వర్ధిలుచుండి రనూనసంపదన్;
హరి తమనాథునిం దునుమ । నత్యధికంబగు దుఃఖ మేచఁగా
నరిగిరి తండ్రియింటికి మహాపదఁ దెల్పఁగఁ జింతఁ గూర్పఁగన్. ౧ 1

క. వగ పంతకంత కుబ్బఁగ, మగధావనిపాలుఁ డై సమస్తవిధములం
దగిన జరాసంధున కిమ్ముగఁ దమకున్ విధవత యెటు । పొసఁగెనో దానిన్. ౨

క. వదలకయుండ వచించిరి, మదపౌరుషములఁ జెలంగు మాగధుఁ డట్లా
సుదతులవలనఁ దదప్రియము దగన్ విని శోకరోషములు పెనఁగొనఁగన్ ౩

చ. క్షితిపయి యాదవాన్వయము । క్షీణత నొందఁగఁజేయఁజాలు ను
న్నతమగుపూన్కిఁ బూనె; జననాయక! యవ్వల మాగధావనీ
పతి పరవీరులన్ గెలుచుపంతము దీర్పఁగ వీరవారముల్
జతనముమీఱ రాఁ జనియెఁ । జక్రినివాసము ముట్టడింపఁగన్. ౪ 4

క. ఇరువదిమూఁ డక్షౌహిణు,లురుజవ మలరంగ రాఁగ । నుర్వీపతి శ్రీ
హరివాసమైన మధురా,పురవరమున్ ముట్టడించెఁ । బూనిక మెఱయన్. ౫ 5

క. నలుదెసల నొక్కరీతిగఁ, జెలియలికట్టం ద్యజించి చెచ్చెఱ భూమీ
వలయము ముంపఁగఁ బొరలిన, జలనిధివలె నడ్డగించె సేనలతోడన్. ౪½ 6

చ. తననగరంబు నక్కరణి దర్పముచే నరికట్టినట్టి దు
ర్జను నభియాతిఁ దానెఱిఁగి సర్వవిదుండగు చక్రి స్వీయులౌ
జనులు భయాతిరేకమున స్వాంతము లార్తి దగంగనుంట నె
మ్మనమున నెంచి భూభరముమానుచు కారణమూని తా ధరన్. ౫½ 7

క. అవతారమందుటయు నొక్క విధిం దలపోసి దేశకాలానుగుణం
బవితథము నైనగతిఁ దన, యవతారఫలంబుఁ గూర్ప నాత్మం దలఁచెన్. ౬ 8

ఉ. తా నొనరింపఁగాఁ దగిన తత్సమయోచితకార్య మేదియం
చానళినాయతాక్షుఁ డెద నప్డు తలంచుచు నిశ్చయించె; ని
ట్లీనృపసేనలం దొలుత నే పొలియించెద వీని కట్టలో
నై నరనాయకుల్ తమమహాబలముగ్ గొనివచ్చి రిత్తఱిన్. ౭ 9

క. ధరణికి భారముగాఁదగు, గురుసేనల వీనినెల్లఁ గూల్తును; రథకుం
జరహయభటసంకుల మీ, పరసైన్యము జనులకెల్ల భయదంబు నగున్. ౭½

క. ఇరువదిమూఁ డక్షౌహిణు, లరయఁగ నీసేనలున్న వట్లౌటను నేఁ
బరిమార్తు వీని మాగధుఁ, దరుణంబున; నిందుఁ జంపఁదగ; దీతండున్. ౮ 11

మ. మరలన్ సేనలఁ గూర్చుకొంచు మథురన్ మర్దింప నేతెంచు ని
క్కరణిన్ వారలఁ జంపవచ్చు నిదియేకార్యంబు; భూభారముగ్
హరియింపన్ జనియించినాఁడఁగద యాకార్యస్తోమముం గాచుటల్
దురితాత్మవ్రజముగ్ వధించుటయుఁ దోడ్తో ధర్మరక్షావిధుల్. ౯½ 12

మ. కొనసాగించుట యట్లధర్మమును నీక్షోణిన్ సమూలంబుగాఁ
గను విధ్వంసముచేయుటల్ తలఁపఁగాఁ గార్యమ్ములౌ నాకు; నీ
తను వీకార్యములం బొనర్పఁగనె సంధార్యంబు గానయ్యెఁ; నిం
కను గల్గంగల కార్యజాలముల దీక్షం దీర్పనౌ నిమ్ములన్. ౧౦ 13

చ. అని యిటు లెంచుచుండ నపు డంబరమధ్యమునుండి సూర్యకాం
తి నడఁచు తేజమొప్పఁగను దివ్యరథంబులు రెండు యుద్ధసా
ధననికురుంబముల్ వెలయఁ దక్షణమే వరసూతయుక్తి వ
చ్చెను; రథయుగ్మమందు నటఁ జిత్రపురాతనశస్త్రముఖ్యముల్. ౧౧ 14

క. నిరుపమములు దివ్యములును, బరభంజనచణములు నయిభాసిల్లఁగ శ్రీ
హరి వానిన్ సంకర్షణుఁ, బరికింపు మటంచుఁ జూపి పలికె నయమునన్. ౧౨

చ. కనుఁగొను మార్య! నీవె, కడగండ్లను బాపుచుఁ బ్రాపుగాఁ దగన్;
మనియెడు యాదవావళిని మైకొనియెన్ వ్యసనంబు లో ప్రభూ!

యనుపమయుష్మదీయరథ మల్లదె వచ్చె నభంబునుండి దీ
నిని గనుమా ప్రియంబులయి నీవుధరించెడు నాయుధావళుల్. ౧౩ 16

క. పరికింపు మవిగో యీరథ, వరముగ శీఘ్రంబ యెక్కి వాహినులను సం
గరమునఁ బొలియించి విప్రత్పరంపరం గుందుస్వజనపటలము దయతోన్. ౧౩౪

క. కరుణమెయి నుద్ధరింపుము, పరోపకారులకు నెల్లభద్ర మొసఁగుమా
పరమేశ! యేతదర్థమె, నరలోకమునన్ జనించినారము గాదే. ౧౮ 18

క. ఇరువది మూఁడక్షౌహిణు,లురుభారము భూమి విడుచు నొప్పెడు వీనిం
బరిమార్చి పృథ్వివెతలన్, గరుణమెయిం దీర్పవయ్య కడుఁ బూనికతోన్. ౧౮౪

చ. అనియిటు లన్నకుం దెలిపి యాతఁడు సమ్మతిఁజూపఁ జక్కఁగా
మనములఁ గార్యభారమును మాన్పఁగ నెంచుచుఁ గత్తళంబులం
గొని ధరియించి యల్పముగఁ గూడినసేనలఁగూడి యప్డు స్యం
దనములనెక్కి యాయుధగణంబులఁ దాలిచి పూన్కిఁ దీర్పఁగన్. ౧౯౪ 20

తరళవృత్తము.—
పురమువెల్వడి; రంత వేడుకఁ బూరుషోత్తముఁ డుల్లస
ద్దరము నొత్తెను దారుకుండు రథంబుఁదోలఁగ రోహిణీ
వరుఁడు శంఖము నొత్తె దానవ వైరిసేనలగుండియల్
కరము వేపథు వొందె నయ్యది గాంచి మాగధుఁ డుద్ధతిన్. ౧౬ 21

*సీ. వచ్చెడువారలఁ బరికించి హరితోడ నివ్విధిఁ బూన్కి వచించెఁ బూరు
షాధమా! సందర్శనానర్హరూపుఁడా! నీవ మందుఁడ వౌదు నీవ బంధు
హనన మొనర్చినయట్టి ప్రోడవు గాన నీతోడనిప్పు డనీక మేను
జేయఁగా నొల్లను జిన్నవాఁడవె కాక యొక్కరుండవు నౌటయుద్ధ మొనరు

తే. పంగ సిగ్గయ్యెడిని దోలఁగంగఁ దగును
నీకు దూరంబుగాఁగ జని యిది యిట్టి
దగును; రామా! రణంబు చేయఁగను శ్రద్ధ
గలిగినం బోరుమా ధైర్యకలితుఁడ వయి. ౧౭౪ 22

చ. పరుగిడరాదు పోరునెడ భారతరాస్మదిషువ్రజంబు ని
ర్భరగతి నీశరీరమును బైపయిఁ జీల్పఁగ దానివీడి స్వః
పురమున కేగుమా; శరసమూహమునన్ నను నొంపఁ జాలుదే

---

* "హేకృష్ణ పురుషాధమ, గుప్తేనహి త్వయా మందనయోత్స్యే యాహి బంధుహన్" అని మూలము. "పురుషాఅధమాయస్య" అనిసమాసము. గుప్తేన. సర్వాంతరత్వాద్దర్శనానర్హేణ. హేఅమంద. బధ్నాతీతిబంధుః అవిద్యా. తాంహంతీతి. అవిద్యానిరాసనేతి." వ్యాఖ్య. ఈయర్థసార మీపద్యమునఁ గలదు.

మరణముఁ గూర్పుమా యిచట § మాటలు పెక్కఁక నేల యం చనన్. ౧౮ 23

చ. వనరుహనేత్రుఁ డిట్లనియెఁ § బౌరుషముం గడుఁజూపుచుండు శూ
రనికర మంతెకాని సమరంబున బింకములాడఁబూన రో
జనవర ! యాతురుండవయి § చావఁదలంచుచున్న నీదును
క్తినిచయ మేము గైకొనము § ధీరులమాటలె మాకు గ్రాహ్యముల్. ౨౦ 24

ఉ. అంతట నాజరాతనయుఁ § డాగ్రహమే తనుఁ బొందఁజేంప దు
ర్దాంతబలంబుతోడ ధ్వజరాజి మహారథవాహనాశ్వముల్
దంతి గణంబు సారథులు § తన్నొగిఁ గొల్వఁగ గొప్పసేనతో
నెంతయు వేగ సోదరుల § నిర్వురఁ జుట్టుకొనెం జలంబునన్. ౨౧ 25

చ. అనిలుఁడు మబ్బుతోడఁ గమలాప్తుని రేణుతతిన్ ధనంజయున్
గనుఁగొనరానిచందమునఁ § గప్పెడురీతిగఁ దోఁచె నద్ది; నం
దునితనయుండు రాముఁడును § దోరపువేడుక నెక్కియున్నస్యం
దనములు వారియావృతినిదర్శనయోగ్యము లయ్యె నత్తఱిన్. ౨౧౪ 26

క. గరుడధ్వజంబుగల యా, హరిరథమును దాళకేతనాంచితమగు రా
మురథంబును గనఁజాలక, పురమును గనువేడ్క నగరతోయజనేత్రల్. ౨౨

ఆ. హర్మ్యములను గోపురాట్టాలకంబుల, నెక్కి యుంట శోక § మేఁచ నపుడె
సొమ్మసిలిరి; హరియు § నిమ్మాడ్కిఁ బరసైన్య, జలదపంక్తి మిగుల § సంతసమున.

క. తనసైన్యము శరమయవృష్టిని ముంచుచుఁ బీడనొందఁ § జేయఁగఁ గని యా
ర్తిని బాపనెంచి విబుధులు, దనుజులునుం బూజచేయఁ § దగుశార్ఙ్గంబున్. ౨౨౪

క. త్వరపడి గ్రహించి మిగులన్, మెరయించె; నిషంగవర్యమున నుండి శరో
త్కరమును గైకొని యుత్తమ, శరాసనమ్మునను గూర్చి § శౌర్యము పొంగన్.

క. ఆకర్ణాంతము జ్యాలతి, కాకర్షణ మాచరించి § యట్టె శితశరా
స్తోకమహాగ్నులఁ బరపెన్, జీకాకుపడంగ శత్రుసేనలు పెలుచన్. ౨౩౪ 31

ఆ. ధనువలాతచక్ర § మన గుండ్రముగఁ గానఁ
బడుచునుండ దంతివరము లశ్వ
ములును స్యందనములు § బలములు తెగిపడఁ
జేయుచుండె సురలు § చేరి చూడ. ౨౮ 32

సీ. కుంభస్థలంబులు § క్షోణిపైఁ దెగిపడఁ గరులు; శరచ్ఛిన్నకంధరమ్ము
లగుచు హయంబులు § హరవాహనధ్వజరథికసారథులొచు § రథవరములు
విచ్ఛిన్నదోఃకంఠ § వితతులై కాల్బలములును ద్రుంచెను; హరి § యలఘుబాణ
ములు వైవ నీరీతి § నిలఁబడియున్నట్టి కరిఘోటకపదాతి § గణతనువుల

తే. నుండి వెలువడుచున్నట్టి యుగ్రరక్త
పూరములు శైవలినులను బోలిపాఱె;
బాహువులు సర్పములుగాఁగ వైరివీర
శీర్షములు కచ్ఛపములుగఁ జెలఁగుచుండ. ౨౬ 33

క. హతకరిగణములు ద్వీప,ప్రతతులుగా నిహతవాజిరాజియు గ్రాహా
కృతిగాఁ గరములు మీనవి,తతులుగ శైవలము లట్లు తగఁ గేశంబుల్. ౨౭ 34

క. ధనువులు తరంగములుగా, ఘనశస్త్రాస్త్రాదికములు కడువడి నీటం
జనుచున్న గుల్మములుగాఁ,గను; జర్మములెల్ల సుళ్లుగా భయదములై. ౨౮ 35

చ. వరమణిభూషణోత్కరమె వాలుకలై యుపలోత్కరంబులై
పరువడిఁ బాఱుచుండఁ గనుపట్టెను భీరుభయంకరమ్ముగా
నిరుపమవిక్రమాఢ్యులకు నిర్భరహర్షకరంబుగా; మహా
త్తర రణరంగ మయ్యెడ నితాంతము ఘోరము మంజులంబునై. ౨౯ 36

క. ఇరుదెగలకుఁ గనుపట్టె; న,పరిమేయమహాప్రతాపభాసురుఁ డగుచున్
హరి సోదరుండు రాముఁడు, పరులన్ ముసలాయుధమున బల్విడిఁ ద్రుంచెన్. 37

సీ. జలరాశిభంగి ఘూర్ణిలుచు జరాసంధపాలితంబగుచు దుష్పార మగుచు
దుర్గమంబును బరవర్గభైరవము నౌ సైన్య మయ్యాది కేళిచందముననె
విక్రమించుచు మహావీరులౌ వసుదేవతనయులచేఁ బ్రపంచనిచయపరి
పాలకవరులచే నోలిఁ బరిక్షీణముగఁ జేయఁబడియె; నిప్పొల్కిఁ గృష్ణుఁ
తే. డరులఁ ద్రుంచుట చిత్ర మెవ్వారుసగాదు
స్వీయలీలలు కనఁబడఁ జేయఁబూని
త్రిజగములకును సృష్టియు స్థితియు నంత
మును దగంగూర్చుచున్ సర్వము గనుఁగొనుచు. ౩౯ 38

క. అనుపమ సకలగుణంబుల,కును దానే దావలమయి కోర్కు లొసఁగుచుం
దనయంత దానెయై తగు, వనజాక్షుఁడు శత్రువీరవార మడఁచుటల్. ౩౦ 39

క. పరికింపఁ జిత్ర మెటులౌ, నరరూపముఁ దాల్చి దానినైజము నెల్లన్
బరులకుఁ గనఁబఱచుట శ్రీ,హరికృత్యము వర్ణ్య మయ్యె నవనీనాథా!. ౩౦ 40

చ. తనబలముల్ క్షణంబున హతంబులుగాఁగ మహాగ్రహంబునన్
వనరుహనేత్రు సోదరు నవార్యపరాక్రముఁ దాఁకి యంతలో
నన విరథుండునై తనయనంతబలం బటు వ్యర్థమైన నే
మనుటకుఁ దోఁపకున్న జరయాత్మజునిం గని విక్రమంబునన్. ౩౦౪ 41

చ. హలధరుఁ డత్యుదగ్రమగు నట్టిప్రయత్నముచేత సింహముం
గలహమునన్ జయింప నొకగంతున సింహముపైఁ బడంగ ని

మ్ములఁ జనురీతిగా స్వరథ।మర్మిఁ వడి డిగ్గి బలంబు పొంగఁగాఁ
జలమునఁ బట్టె; నాబలుని। సాహసముం గని యమ్ముకుందుఁడున్. ౩౧ 42

*ఉ. వైరివిదారణక్షముని। వారుణపాశములన్ దగిల్చి యెం
తేరయ మెప్పఁగా మనుజు। లేడ్తెఱఁ గట్టెడు రశ్మిసంతతిన్
గోరికఁ గట్టి చంప మదిఁ।గోరెడు నన్న తలంపెఱింగి యా
దారుణకార్య మాపుటకుఁ। దాఁ దలపోసెను నేర్పుమీఱఁగన్. ౩౧౪ 43

తే. భావికార్యము లీతని।వలనఁ గలుగఁ
గలవు; పలుమాఱు లీతండు। బలములఁ గొని
వచ్చు వాని వధింప భూ।భార మడఁగుఁ
గొంతయేఁ గాన వధియింపఁ।గూడ దితని. ౩౨ 44

చ. అనితలపోసి చంపఁ దగ।దంచు హలాయుధుకృత్యమాపి యా
తని విడిపించె; మాగధుఁడు। త న్నిటులోకపతుల్ విముక్తుఁజే
య నలముకొన్న లజ్జ నభి।యాతిభయంకరుఁ డయ్యు వీరులుం
దనుఁ గొనియాడనొప్పియును। దత్కృతికిం బ్రతిచేయు కోరికన్. ౩౨౪ 45

చ. వనమునకేగి నిష్ఠమెయి। వాంఛలుతీర్పఁగఁ జాలుసత్తపం
బును విధిఁజేయ నెంచి యటు। పోవఁగఁ ద్రోవకు నడ్డమై జరా
తనయుని మిత్రులైన నృపతల్లజు లాపుచు దైవతంత్రమొ
య్యనఁ దముఁ బ్రోత్సహింప నిటు। లత్తఱిఁ బల్కిరి నేర్పుమీఱఁగన్. ౩౩ 46

సీ. అత్యంతచిత్ర శ।బ్దార్థముల్ గల్గిన వాక్యమ్ము లవ్వి యి।వ్విధువునఁ దగ
నార్య! యల్పులవంక। నధికునకుం బరాభవముగల్గుటయు దై।వబల మెన్న
నధిక మంచని తోఁచు। నరయఁగా నిజకర్మబంధముచేత నె।వ్వారికేఁ బ
రాభవ మొనఁగూడు।రాదు మాన్పఁగదాని దైవతంత్రముదాఁటఁ।దరముగాదు

తే. నీ వెఱుంగవె యిదని య।నేకలోకి
కోక్తులను బల్కి వారించి। రొక్క మొగిని;
యదువులనెఱుంగుఁ గావున। నదియు నతని
కప్పటికి న్యాయమేయని। యాత్మఁ దోఁచె. ౩౪ 47

క. ఆవల బార్హద్రథుఁ డన, భూవినుతిం గన్న మగధ।భూపాలుం డ
ట్లావాసుదేవుఁ డూరక, పోవిడిచిన దుర్మనుఁడయి। పోయె నగరికిన్. ౩౫ 48

క. బలములు హతములు కాఁగాఁ, జలమూనియె చొచ్చెఁ దనదు।జనపదమును; శ్రీ
జలజాక్షుం డక్షతనిజ, బలుఁడై రిపుబలమహార్ణ।వము దాఁటి తగన్. ౩౫౪ 49

* "వధ్యమానం హతారాతిం పాశైర్వారుణమానుషైః" అని మూలము. "వారుణైర్నాగాది రూపైః మానుషై రజ్వాదిభిః" అని వంశీధరి.

చ. సురవరు లద్దిరా! యని ప్రసూనములం గురియింప, మెచ్చుచుం
బురజనులెల్ల మోదమునఁ బొంగెడునాత్మలఁ దన్నెదుర్కొనన్
గరముల నెత్తి మాగధనికాయము వందిగణంబు సూతులున్
నిరుపమగేయసంతతి వినిర్మలమౌ విజయంబుఁ బాడఁగన్. ౩౭ 50

చ. హలధరుఁగూడి మిత్రగణ మాదృతి వెంబడిరాఁగఁ బత్తనం
బెలమిని జొచ్చె; శ్రీహరి యభీష్టదుఁ డివ్విధిరాఁగ శంఖభే
రులును మృదంగదుందుభులు రూఢికి నెక్కిన తక్కుతూర్యముల్
బలువిడి మ్రోఁగె వేణుముఖవాద్యరవంబులు చక్కఁగాఁ దగన్. ౩౮ 51

చ. మనమున వాని మెచ్చుచును మార్గములం గయిచేసి భూరికే
తనముల నెత్తి సంతసము తమ్ముమఱెంతగఁ బ్రోత్సహింపఁగా
జనులొగి నిల్చియుండ శ్రుతిసంతతినాదము నిర్భరంబుగాఁ
దనరఁగఁ గౌతుకాతిశయతన్ మణితోరణపంక్తి గట్టిగన్. ౩౯ 52

సీ. మానినీమణు లొగి మాల్యదధ్యక్షతాంకురములఁ జల్లుచుఁ గూర్మి నెఱపు
కనుఁదమ్ములొప్పంగఁ గరము స్నేహంబుగఁ దనుఁ జూచుచుండఁ జొచ్చెను; రణంబు
నందు నార్జించిన యర్థంబు వీరులభూషణంబులు యదుభూపవరున
కాయుగ్రసేనున కర్పించెఁ దా నెల్లజగములకుం బ్రభుసత్తముఁడయి

తే. యొప్పియుండియు నాచారమూని, యంత
నాజరాసంధుఁ డపజయ మాత్మ నేచ
మరల నక్షౌహిణుల మున్ను మాడ్కిఁ గూడి
వచ్చి రణమొనరించి యవ్వరుస నోడి. ౪౧ 53

క. మరలం జని మఱియు బలో,త్కరములఁగొని వచ్చి యుద్ధధరణికి బలియి
చ్చి రయమ్మునఁ జని యివ్విధి, జరకొమరుఁడు పదియు నేడు సారులు పూన్కిన్.

క. అని చేసి కృష్ణపాలితు, లనఘులు నగు యదునృపాలు రత్యుద్ధతి స్వీ
యనిఖిలసేనలఁ గూల్పఁగఁ, జనుచుండెఁ బురంబు చేర సంతస మాఱన్. ౪౨

క. హరితేజము తోడుపడన్, బరాక్రమము మీఱ వృష్ణివరులు పరబలో
త్కరముల నడంచి రంతట, జరాసుతుం డీర్ష్య పూని స్వబలనిహతికై. ౪౨

క. మనమునఁ గుందుచు హరిబలు, లని మొనఁ దన్నున్ జయించి యట్లెవిడువఁగాఁ
జని పదునెనిమిదవ తడవ, నని చేసి యదెట్టులైన యాదవవరులన్. ౪౩ 57

క. అపజయ మొందించి యదె, ట్లో పరమయశ మొంది వెలయ నూహించి సువీ
రపటలమును జేకూరిచె, విపరీతఫలంబు గోరి విషయవశుం డై. ౪౪ 58

మ. అనిసేయంగఁ బ్రయాణతత్పరతమై నామాగధుండుండు నం
త నిలింపర్షి యనంగ ఖ్యాతిగనుచున్ నానాప్రకారంబులన్

జనులన్ ముక్తులఁ జేయు నారదుఁడు కృష్ణస్వామి మూలంబునం
దనువుం బాయఁగ నున్నయయ్యవనభూనాథున్ రణోత్సాహునిన్. ౨౨ 59

చ. కనుఁగొని వీరవర్య! యదుకాంతులు విక్రమధుర్యు లంచు మే
దిని బొగడొందువారు జగతింగల శూరులలోన మేటి వీ
వనియె యెఱుంగుదున్ గదనమందు మహాద్భుతవిక్రమంబు చూ
పనుసమయం బిదేఁగద, విపక్షుల గెల్వకయుండఁ జెల్లునే?. ౨౨ 60

చ. యదువులగెల్చినం గలుగు నాయతకీర్తియశంబులంచు నా
రదముని ప్రోత్సహింపఁగ ధరం దనయంతటివారు వృష్ణులే
గద యనువార్త వీనుల నికామము బ్రద్దలుచేయ నోర్వలే
క దను రణాంగణంబున నొకం డెదిరింపఁగలాఁడు కల్గినన్. ౨౨ 61

ఉ. ఊరకయుండవచ్చునే? మహోద్యమ మొప్పఁగ వానిఁగిట్టి దు
ర్వారపరాక్రమం బలర వారిజమిత్రునిసూతి గేహమున్
జేరఁగఁబంపు టొప్పు నని చిత్తమునం దలపోసి లోకమం
దేరుఁ దనంతవార లను తేర్పడ నోర్వనివాఁడు గావునన్. ౨౫ 62

తే. మూఁడుకోటుల మ్లేచ్ఛులఁ గూడి వచ్చి
మథుర నొక్కట నరికట్టె; మాధవుండు
హాలధరుంగూడి చింతించె నప్పని కెటు
బదులుచేయంగ నగునని పలువిధముల. ౨౫౪ 63

చ. కటకట! వృష్ణివీరులకు గాఢతరంబగు దుఃఖ మిట్టు లొ
క్కట నిరువంకలం గలిగెఁ గాని యిదెంత యనంగరాదు సూ;
పటుతరశక్తి మ్లేచ్ఛనరపాలకుఁ డీయవనుండు పత్తనం
బిటు కడుముట్టడించె జనులెల్ల మహార్తిని గుందురీతిఁగన్. ౨౬౪ 64

చ. అతిబలశాలి వీఁడు, మగధావనిపాలుఁడు నేఁడొ రేపొ యు
ద్ధతిమెయి రాఁగలండు నియతంబుగ నమ్మునాఁడొ వచ్చు నీ
క్షితిపతితోడ సంగరముఁ జేయుచు నుండఁగ మాగధుండు వీ
రతతులఁగూడి వచ్చిన భరంబగు సంగర మెన్నిచూచినన్. ౨౭౪ 65

ఉ. వచ్చెడు నాజరాసుతుఁ డవార్యపరాక్రమశాలి యీసునం
జొచ్చి వరూధినిం గలఁచి శూరులబంధువులన్ వధించు, లే
కిచ్చమెయిన్ స్వకీయపురికేనియు బల్మిని గొంచుఁబోవు లో
హెచ్చు పరాభవజ్వలనుఁ డేఁచుట న్యాయముఁజూడఁ డింతయున్. ౨౮ 66

చ. కనుకనె యిప్డు మర్త్యులకగమ్యముగాఁ దగుదుర్గ మొండు నే
ర్పున జలరాశిలో నడుమఁ బొంకముగా రచియింత మందుజ్ఞా

తినికరమంతయుఁ గనిపి । తీవ్రమతిం దగు మ్లేచ్ఛవీరు నీ
తని బోలియింత మంచు మురదానవసూదనుఁ డగ్రజన్ముతోన్. ౪౯ 67

తే. చక్కయోజించి వే ద్వాదశమితములగు
యోజనమ్ములయంత ద । వ్వొప్పు దుర్గ
మబ్ధియంతరమున విచిత్రాకృతిం దగు
నట్లు నిర్మింప శిల్పికి । నాజ్ఞ యిడియె. ౫౦ 68

సీ. విశ్వకర్మయు మహావిష్ణునానతిఁ దలఁదాల్చి సంభ్రంబు నంతరమునందుఁ
బురము నిర్మించె నైపుణ్యము మెఱయంగ వీథులు చత్వరవితతి రథ్య
లెవ్విధి వాస్తుశాస్త్రేష్టమా నట్టులె; నగర మయ్యది చూడఁదగి చెలంగెఁ;
గల్పద్రుమంబు లనల్పపుష్పోల్లసద్వీరుద్వ్రజంబులు । వెలయుచుండఁ

తే. జిత్రములగు నుద్యానముల్ । సిద్ధఫలము
లెపుడు తగియుండ నెంతయు । నెసఁగుచున్న
యుపవనంబులు నందొప్పుచుండె; మఱియుఁ
జారుసౌధంబు లొప్పారెఁ జాలుగఁ దగి. ౫౧ 69

చ. కనకమయంబులై కొసలగాధనభంబును దాఁకుచుండ నొ
ప్పిన ఘనశృంగముల్ గలిగి । ప్రీతిని గల్గఁగఁ జేయఁ జాలి చ
క్కనిపటికంపుటాలఁ బొసఁగం గయిచేసినయట్లు చూడఁగా
ననువగునట్టి యట్టడులు । నట్టులె గన్పడు గోపురంబులున్. ౫౨ 70

సీ. రజతారకూట నిర్మాణనైపుణ్యము గలిగిబంగరుకుంభములను వెలయు
నశ్వశాలలు మఱియన్న శాలలుఁ జూడఁ దగియుండె; మఱియు రత్నంపుఁగుంభ
వితతుల మరకతావృతసుస్థలంబుల నలరారు హేమగేహములఁ జక్క
నాపురం బొప్పారె । నందు సొంపుగ దేవతాలయంబులుఁ జంద్రశాలలు యదు

తే. వరుల దేవాలయంబులు । వరుస నాల్గు
జాతు లుండంగఁ దగినట్టి । సద్మములును
గన్నులకుఁ బండువుగ నందుఁ । గ్రాలుచుండె;
నాపురము ద్వారకాహ్వయ । మమర వెలసె. ౫౩ 71

చ. హరికి మదిం బ్రియంబొదవునట్లు సుధర్మను బారిజాతమున్
హరిహయుఁ డందుఁ జేర్చెఁ; బురమం దటనుండు మనుష్యులెల్లరున్
నరులకు నైజధర్మము లనంగఁ బొసంగెడు క్షుత్పిపాసలున్
జర, మృతి శోకమోహములు । స్వప్నమునందును లేకయుం డ్రొగిన్. ౫౪ 72

* "సురద్రుమలతోద్యాన విచిత్రోప వనాన్వితమ్." అని మూలము. "ఉద్యానోపవనయోః పుష్పఫలప్రధానత్వేన భేదః." అని టీక.

చ. నలు పాకకర్ణమందునఁ గనంబడఁ దక్కినదేహ మెంతయుం
దెలుపుగ నుండఁగా మనసుతీరునఁ బోవఁగఁజాలి యున్నవీ
తుల వరుణుండు పంపెఁ; దమితో నిధినాథుఁడు లోకపాలుఁడై
యలరు కుబేరుఁడత్తఱినె యష్టనిధుల్ పనిపెం గ్రమంబునన్. ౫౬ 73

సీ. అవిపద్మమనియు మహాపద్మమనియును గుందకూర్మములు ముకుందనీల
శంఖోదకములని సంజ్ఞలఁ బెంపొందు నవ్వాని నగరభాగ్యంబు వెలయఁ
గాక యంచని పంపె; లోకపాలకు లెల్లఁ దమవిభూతులఁ బంపి తమకుఁగల్గు
భక్తిని జూపిరి; భగవంతుఁ డీరీతి ధరణిగతుండైనఁ దమకు మున్ను

తే. హరి యొసంగిన స్వాధికారార్థసిద్ధి
కొఱకుఁ దగియున్న విభవముల్ కోర్కిమీఱ
సిద్ధముఖ్యులు మరల నాశ్రీహరికిని
భక్తి నర్పించి ధన్యులై వఱలిరంత. ౫౭ 74

*చ. హరి పరమేశ్వరుండగుట నద్భుతరీతి స్వయోగమాయచే
నిరుపమశక్తి నమ్మథుర నిల్చినస్వీయజనంబు ద్వారకా
పురమునఁ జేర్చి వారలను భూనికఁ గావఁగ రామునిల్పి యా
దరము మెయిం దదాశయము దాఁ గొని చక్కని యూహ లొప్పఁగన్. ౫౭౪

చ. వనజదళాక్షుఁ డాక్షణమె ద్వారకఁబాసి యొకండె పత్తనం
బును మథురాహ్వయంబు నొకపోలికఁ జొచ్చి ప్రలంబసూదనుం
డనుమతి చేసినట్టిగతి నంబుజమాలికఁదాల్చి యాయుధా
ళిని ధరియింప కాత్మఘనలీలను గోపురసీమ వెల్వడెన్. ౫౮ 76

యేబదియొకటవ అధ్యాయము.

కాలయవనుఁడు ముచుకుందుని చేఁ బొలియుట.

చ. అని వచియించి యాశుకమహర్షి నరేంద్రున కిట్లు తెల్పెనో
జనవర! కృష్ణమూర్తిదగు సాధుచరిత్రము నాలకింపు; మొ
య్యన నుదితోడునాథుఁడన హారిరుచుల్ దగఁ బత్తనోత్తమం
బునఁ దగుద్వారముఁ విడిచి పోయెడువానిని గాంచెఁ గృష్ణునిన్. ౪ 77

చ. హరియును దర్శనీయతమమై కనుపట్టెడు దేహ మెంతో శ్యా
మరుచిఁ దగంగ వస్త్రమతిమంజులమై కనకప్రకాశమై
పరఁగుచుఁ బట్టుచే నమరుపంబడియుండెడుదానిఁ దాల్చి సుం
దరతరకౌస్తుభంబు రుచిధామము కంఠమునం జెలంగఁగన్. ౧ 78

* "తత్ర యోగప్రభావేణ నత్వా సర్వజనం హరిః." అని మూలము.

క. ఉరమున శ్రీవత్సంబను, వరచిహ్నము కన్పడంగ భాసిలుచుండెన్;
బరమములు దీర్ఘములునై, బరికింపందగిన నాల్గుబాహువు లొప్పన్. ౧౪ 79

క. అనుపమ నవకంజయుగం, బన నెఱ్ఱనికన్ను లెన్న హారితరములై
కనులకుఁ బండువు చేయుచు, వనజాక్షుం డన్న పేరు వసుధ వెలయఁగన్. ౨

మ. జలజాక్షానన మెల్లవేళలను హాసస్ఫారమై శ్రీయుతిన్
వెలయం జాలుచు సత్కపోలమగుచున్ విభ్రన్మహాకుండలో
జ్జ్వలమై హారిశుచిస్మితం బగుచు సుహాస్యాహంబు పైఁబొంగఁగా
నలరెన్; మ్లేచ్ఛవిభుండు కృష్ణుఁగని యిట్లాత్మం దలంచెం దగన్. ౩ 81

మ. పురుషుం డీతఁడు నాల్గుచేతు లలరన్ బొల్పాఱు శ్రీవత్సమున్
దరవక్షుం బమరన్ సరోజసమనేత్రద్వంద్వ మొప్పన్ మనో
హరరూపంబు గనంబడంగ వనమాలాలంకృతిం జూడనో
నుర మెంతో రమణీయమై తగ మునీంద్రోక్త ప్రకారంబుగన్. ౪ 82

చ. కనఁబడు, వాసుదేవుఁ డనఁగాఁ దగియుండెడు వేఱొకండు కాఁ
డని మదిఁదోచుచున్నది; నిరాయుధుఁడై రథ మెక్కకే జవం
బునఁ బరుగెత్తుజాడ పదముల్ ధరఁజక్కఁగ మోపకుంటయే
కనఁబడిచెన్ నిరాయుధుఁడుగా ననిసేయుదు వీనితో నిటన్. ౫ 83

చ. అని మది నిశ్చయించి యవనాధిపుఁ డట్టె పరాఙ్ముఖంబుగాఁ
దను నొకలెక్కచేయక నితాంతము పాఱెడు కృష్ణుఁగాంచి యా
తని వెనుకన్ జవంబమరఁ దాఁ బరువెత్తెను యోగిరాజికేఁ
గనుఁగొనఁ బట్టఁగా నలవిగాని పరాత్పరుఁ బట్టుకోరికన్. ౬ 84

చ. ప్రతిపదమందు నాయవనపాలుని చేతికిఁ జిక్కనట్లు శ్రీ
పతియును దోఁపఁజేయుచును బాలిశు నాతనిఁ జాలదూరమే
మతిప్రభఁ గూడఁ గొంచుఁ జని క్ష్మాధరకందరసీమఁ జేర్చె; ను
ద్ధతుఁడగు మ్లేచ్ఛనాయకుఁడు తామరసాక్షుని వెన్కఁ బోవుచున్. ౭ 85

చ. యదుకులమందు సంభవమునందిన నీ కిటు పాఱిపోవు టొ
ప్పదు గదయంచు నుల్లసపుఁబల్కులు పల్కుచు వెంటఁబాఱెఁ గా
ని దనదు కర్మముల్ చెడక నిల్చినహేతువునన్ బరాత్పరున్
సదమలునిన్ స్పృశింపఁగను జాలఁడ యెంత యదృష్టహీనుఁడో?. ౮ 86

చ. యవనుఁ డదెంత యుల్లసము లాడుచునుండిన శ్రీనివాసుఁ డే
మి వలుక కానుడుల్ గొనక మించినవేడుక శైలకందరం
బవితథవాంఛఁ జొచ్చె యవనాధిపుఁ డాహరి వెన్కఁజొచ్చి యం
దు వసుధ నిద్రఁబోవు నొకనూతనపూరుషుఁ గాంచె నొయ్యనన్. ౯ 87

చ. కనుఁగొనినంతనే యితఁడు ఽ కంజదళాక్షుఁడు దూరభూమికిన్
ననుఁ గొనివచ్చి యిట్లు సుజఽనక్రియ నూరక పవ్వళించి నాఁ
డని తలపోసి కృష్ణునిగ ఽ నాత్మ దృఢంబుగ నమ్మి మూఁఢుఁడౌ
టను బదమెత్తి దాఁచెను గఽడంకను బిట్టుగఁ గ్రోధవేగతన్. ౧౦ 88

క. చరణాహతుఁడై యపు డా, పురుషవరుం డట్టె లేచి ఽ పూనిక నచటం
జిరకాలమునుండియె ని,ద్దురఁ గాంచుచునుంట నేత్రఽతోయజయుగమున్. ౧౦౪

క. మెలమెల్లఁ దెఱచి దిక్కులు, కలయంగాఁ గనుచు నంతిఽకంబునఁ బార్శ్వ
స్థలమున నుండిన యవనున్, ఖలునిం గన్గొనియె రోషఽకలితుం డగుచున్. ౧౧

క. ఆతని రోషావిలదృ,క్పాతంబునఁ గాలయవను ఽ భవ్యాంగమునం
దాతఱి జనించి హుతవహుఁ, డాతతరశ్ములను గాల్చె ఽ నంగం బపుడే. ౧౨ 91

క. తనువది యాక్షణమున న,య్యెను భస్మముగాఁగ ననుచు ఽ నీవిధి శుకమౌ
ని నృపతి పల్కఁ బరీక్షి, జ్జనపాలుఁడు ప్రశ్న మడిగె ఽ సాధువతంసా!. ౧౨ 92

క. పురుషుం డతఁ డెవ్వం డగు?, బరుండియుండంగ నేల? ఽ పట్టి యెవనికా
నరుఁ డగుఁ? బ్రభావ మదియె,క్కరణిఁదగున్? గుహను జేరఁ ఽ గారణ మేమో!.

క. కత మేమో శయనింపఁగ, క్షితిపాలునిఁ గాలయవను ఽ శిక్షింపఁగ నే
కతమో యెవ్వని కాతఁడు, సుతుఁడగు? నెఱిఁగింపవయ్య ఽ శుకయోగీంద్రా!.౧౩

ముచుకుందుఁడు శ్రీకృష్ణుని గుహలో దర్శించుట.

క. అనుటయు శుకుఁ డను నిక్ష్వా,కునికులమున జన్మమందెఁ; ఽ గొమరుఁడు మాంధా
తృనరేశున కగు; ముచుకుం,దునిగాఁ దలపోయు మతఁడు ఽ ధూర్తహరుండౌ.

క. ఖ్యాతింగని బ్రహ్మణ్యుం, డీతం డని పొగడఁబడుచు ఽ బుతసంగరుఁడై
భూతల మేలెను మును పురు,హూతాది త్రిదశు లసుర ఽ లుద్ధతి నేఁచన్.

క. మనసులు భీతిం గుందం,గ నాత్మసంరక్షణైకఽకార్యార్థ మ్మా
జనపతిఁ బ్రార్థింపఁగ న,ప్పని యొనరిచెఁ జిర మతండు ఽ బద్ధాదరుఁడై. ౧౫ 97

చ. అమరులు కార్తికేయుఁ ద్రిదశఽశాలయపాలకుగా వరించి యా
కుమతుల భీతివాసి ముచుఽకుందునితోఁ గరుణాకరా! నృపా
మముఁ జిరకాల మేలితి క్రఽమంబునఁ గష్టము లొందకుండ నె
య్యమునకు మెచ్చువచ్చె నిఁక ఽ నప్పనిమానఁ దగున్ విశంకతన్. ౧౬ 98

ఆ. నిహతకంటక మగుఽనీరాజ్యమును వీడి, మనుజలోక మర్త్యఽమాని మమ్ముఁ
బాలనంబుచేయుఽపనిఁ బూనియుండుటఁ, గామములు త్యజింపఁ ఽ గలిగె నిన్ను.

*చ. తనసుఖముం ద్యజించి సురఽధామముఁ గాచితి వింతకాల మో
జననర! యట్టులౌటఁ దనుఽజాతులు భార్యలు జ్ఞాత్యమాత్యు లిం

* "జ్ఞాతయో౽మాత్యమంత్రిణః." అని మూలము. "అమాత్యాః సమీపవర్తినః." అని టీక.

కనుగల మంత్రులుం బ్రజలు । గాలవశంబున జీవితాంతముం
గనిరి భవత్సమానులును । గానఁగ నొక్కఁడు లేఁడ యిత్తఱిన్. ౧౭ 100

క. కాలంబన నే దని జన,పాలా! తలపోయుదేమొ । భగవంతుఁడె యాఁ
గాలమన నవ్యయుండగు, శ్రీలలనేశుండె యనుచుఁ । జింతింపు మెదన్. ౧౭౪

క. బలవంతులలో నీశుఁడె, బలవంతుం డగును గేళిపరతఁ బశుగణం
బులఁ బశుపాలకు నట్టులె, లలి జనుల౯ లోఁగొను౯ విలాసము మీఱన్. ౧౮

క. కావున నోరాజేంద్రా!, కైవల్యము దక్క మఱొకకాంక్షిత మేదో
మావలనఁ గొనుము దానిని, శ్రీవిలసిల్లెదును గాక! । చెప్పుము కోర్కిన్. ౧౮౪

క. వినుమా కైవల్య మొసం,గను భగవంతుండు చ్యుతిని గాంచక తగునా
వనజాక్షుఁ డొకఁడె శక్తుం, డనఁదగు నన్యుల కశక్య । మది యొసఁగుటకున్. ౨౦

చ. అని త్రిదశుల్ వచింపఁగ మహాయశుఁడౌ ముచుకుందుఁ డాదృతిం
గొని యభివాదనంబు లిడి । క్షోణిని బాసి నిరంతరంబు దే
వనికరరక్షణార్థముగ । వారనికష్టముఁ జేఁ గృశించెఁ గా
వున నడిగె౯ వరంబుగను । బూనిక నిద్రను జక్క నెంచియే. ౨౧ 105

చ. అడిగెడు నప్డు నాదయిన । యాగురునిద్రకు భంగమెట్టు లె
వ్వఁడు కలిగించెనేనియు జవంబున నీఱగుఁగాక వాఁడు నే
నడిగిన యీవరం బొసఁగుఁ । డాదృతి దేవతలార! యన్న న
ట్లడఁగు నతండు సుమ్మనఁగ । నానరపాలుఁడు కోర్కి దీఱఁగన్. ౨౧౪ 106

చ. అమరవరప్రదత్త మగు నాఘననిద్రను బూని పర్వతో
త్తమగుహయందుఁ జేరి సుఖధామముగాఁ దగుచోటఁ బవ్వళిం
చె మమత; రాజు వచ్చుతఱిఁ । జెందిన వేడుక దేవవర్యు ల
శ్రమముగ నిద్రపొమ్ము; నిదురం గను నిన్నెవఁ డుద్ధతుండు నై. ౨౨౪ 107

తే. మేలుకొలుపంగఁ బూను నాబాలిశుండు,నీదు దృక్పాతమాత్రన । నీఱగుఁజుము
చను మనిరి; కాలయవనుఁ డీచందముననె, భస్మమయిపడ నాభగవంతుఁడపుడె.

సీ. బుద్ధిమంతుండయి । పొలుచు నమ్ముచుకుందునకు దర్శనం బిచ్చె । సకలలోక
నాయకుండయిన శ్రీనారాయణుం గాంచి ధారాధరశ్యాముఁ । జారుపీత
కౌశేయవస్త్రుని । గమ్రకౌస్తుభధరు శ్రీవత్సవక్షు సుశ్రీనిలయుని
బాహుచతుష్కవిభ్రాజితుని౯ వైజయంతి నా నొప్పారునట్టి దైన

తే. భవ్యవనమాలికం దాల్చి । ప్రభలు దెసలఁ, గప్పనొప్పెడు వానిని । గమ్రమకర
కుండలంబులఁ దగువానిఁ । గోమలప్రసన్నవదనుని లోకేశు । సన్నుతాంగు.

క. నరులకుఁ గన్నులపండువు, గర మొనరించెడు మహాత్ముఁ । గరుణాన్విత సుం
దరసుస్మితేక్షణుని శ్రీ,వరు నూత్నవయఃప్రశస్తు । భాసురమూర్తిన్. ౨౭ 110

తే. మత్తపంచాననోదార । మహితవిక్ర,ముని బరాత్పరు శ్రీకృష్ణుఁ । గని తదీయ
తేజమున ధర్షితుండయి । తీవ్రబుద్ధి, నలరు ముచుకుందుఁ డిట్లని । యడిగె భక్తి.

క. మెలమెల్లనఁ దత్తేజో,జ్వలనుఁడు తన్నావరింప । సంశయపడుచున్
బలికెన్ మహితాత్మా! యీ,స్థలమును జేరుటకుఁ గార్య।సరణి య దెదియో?.

క. నీ వెవ్వఁడవో గహనం, బెవారికిఁ జేరరాని । దీభూధ్రదరిన్
నీవేటికిఁ జొచ్చితివో, పావనపంకజపలాశ।భవ్యపదములన్ ౨౯ 113

క. ఉరుతర కంటక ధరణిం, దిరుగుచు నున్నాఁడ వేల? । తెల్పు మధీశా!;
నిరుపమతేజస్వ్విల దా, వరతేజంబవొ తలంప । భగవంతుం డై. ౨౯౪ 114

తే. మఱి మహాభూతనాథుఁ డై । మాననీయుఁ
డగు విభావసుఁడవొ! సూర్యు।ఁడుగ గణింపఁ
దగుదువో! సోముఁడవొ! మహేం।ద్రప్రశస్తి
గన్న దిక్పాలవరుఁడవో! । కాక యింక. ౩౦ 115

క. లోకేశులలో వేఱొక, లోకేశుఁడవగుదొ! మనసు।లో యోజింపం
శ్రీకాంతుండై దేవా, నీకమునకు విభులుగాఁగ । నెగడుచు ఘనులై. ౩౦ 116

ఆ. మూఁడుమూర్తు లనఁగఁ।బొలుచు మహాత్ముల, కరయ విభుఁడవగుచు।నచ్యుతుఁడ
వెలయునట్టి పురుష।వృషభునిగా నిన్నుఁ, దెలియనయ్యె వేఱు।పలుకు లేల. [న

క. నిరుపమతేజస్సులఁ గం,దరగతమా ధ్వాంతరాజి । దహియించితి వో
పురుషోత్తమ! సేవకు లనఁ,బరఁగెడు మా కవ్యలీక।పద్ధతి మీఱన్. ౩౦౪ 118

క. వినిపింపు సమ్మతంబే, జననముఁ గర్మంబుఁ గులము । సరగునఁ గృపతో;
మనుజవరా! యిక్ష్వాకుం, డనుభూపతికులజులని యి।లాధిపు లనఁగన్. ౩౨౪

ఆ. పేరుగన్నవార । మోరమానాయకా!, యౌవనాశ్వుఁ డనఁగ । నవనిఁ బేరుఁ
గన్నయట్టి ధరణి।కాంతునకుం బుత్త్రుఁ,డ ముచుకుంద నాముఁ । డను మహాత్మ!.

క. చిరకాలము మేల్కొని త,త్పరిగతకష్టంబువలన । బడలిబడలి ని
ద్దుర నొంది దాన నంగో,త్కర మాత్మవ్యాపృతిం ద।గం గోల్పోవన్. ౩౩౪

క. జనశూన్యమైన యీగుహ, మన మెట్లో సుఖంబు గన్న।మాడ్కిం జెలఁగన్
వనజాక్షా! శయనించితి, జనుఁ డెవ్వఁడొ మేలుకొలిపెఁ । జావఁ దలఁచియే. ౩౮

చ. అతఁడు స్వకీయపాపమున । నంతమునొందెఁ దదీయదేహ మీ
వితమున భస్మమయ్యెఁ; గడు।వింతగ శ్రీవర! శత్రుశాతనా
హిత మొనఁగూర్పఁగోరి యిటు । లిచ్చటఁ గన్పడినాఁడ వెంతొ య
ద్భుతమయి దుర్నిరీక్ష్యమయి । తోఁచెడు నీదగు తేజ మోప్రభూ!. ౩౫౪ 123

చ. కనుఁగొనఁజాల; నట్టిదయి । క్రాలు మహత్తర తేజమొప్ప నీ
వనయము హీనతేజులగు।నట్టి శరీరుల కెల్ల దిక్కుగాఁ

గను దగి మానసీయుఁడవు గాఁ దలపోయఁగఁ జాలినాఁడ వో
వనరుహనేత్ర! యంచు నిటు వర్ణన మొప్పఁగఁ జేయ నాదృతిన్. ౩౬ 124

సీ. భూతభావనుఁడయి పొలుచు నా భగవంతుఁ డప్పు డిట్లనియెఁ బ్రహర్షసూచ
కమగు సుస్మిత మాస్యకంజంబునం దగ నంబుదధ్వనివలె నతిగభీర
మైన వాక్క్రమరంగ నార్య! జన్మములు కర్మము లాఖ్యలు కలవు; నాకు
వేనవేలుగ నవ్వి వివరింపఁగా ననంతములౌట లెక్కింపఁ దరముగాక

తే. యుండు నెవ్వరికైనాకు నుండు నట్లు సుమతి యగువాఁడు పెక్కుజన్మముల నెత్తి
భూరజస్సుల లెక్కింప నేరుచు నన, వచ్చు నంతియగాని యెవ్వరు సనైన. ౩౭½

క. నావగు గుణకర్మాఖ్యల, నేవాఁడు గణింపఁ జాలఁ డీమాట నిజం
బో వసుధాధిప! వినుమా, నావచనము దాని నీమనమున నిలుపుమా. ౩౮ 126

క. పరమర్షులు గుణకర్మోత్కరము మదీయంబునుం ద్రికాలములను గో
చరమగుదాని వచింపఁగ, దొరకొని యంతంబు దనుచుఁ దోఁపమిఁ జింతన్.

ఆ. ఆకసంబుఁ జూచు చారయుచున్నారు, సాధువర్య! యైనఁ జక్కఁ జెప్ప
వాఁడ నద్యతనభవంబుల గుణకర్మముల మదీయములను బూన్కిమీఱ.

చ. వినుము విరించి మున్ను నను వేఁడఁగ భూమికి భారభూతులై
జని గని రాజరూపులుగ సంతతముం బరవంచనంబుచే
యనె జతనంబుపూనిన మహాసురులన్ వధియించి ధర్మ మొ
య్యన నిలుపంగఁ జేయ జనినందితి నయ్యదువంశమం దిలన్. ౪౧ 129

క. ఆనకదుందుభి భార్యకు, సూనుఁడనైతిన్ గణింత్రు సుజనులు నన్నో
భూనాథ! వాసుదేవుని, గానే జనకాఖ్య తెలియఁగల దనుసూహన్. ౪౨ 130

క. ధర గాలనేమి కంసాఖ్యరహిన్ జన్మించె నతఁడు హతుఁ డయ్యెను స
త్పరిపంథులౌచు నతిభీకరులైన ప్రలంబముఖులు కదలిరి దివికిన్. ౪౨½ 131

క. జననాథ! కాలయవనుం, డనఁబడు నీదుష్టచరితుఁ డత్యుగ్రుండై
కనరాని నీదునేత్రంబున నాహేతువున నయ్యె బూదిగ నిచటన్. ౪౩ 132

క. అనుకంపామయదృష్టిం, గని నిన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయఁగా నీగుహలోఁ
గనఁబడితి నీకు నానే, నని యెన్నుము పూర్వజన్మమం దలిభక్తిన్. ౪౩½ 133

క. ఆరాధించితివి ననున్, గోరినభక్తులకు సుంత కొదువపడనియ
ట్లారసి కోర్కులఁ దీర్తును, భూరమణర్షి! వచింపుము వరముల నిఁకన్. ౪౪

క. కోరెడు నీకామంబులఁ, దీరుతు వరదానమున తీఱితిన్ జనుఁ డెవఁడేఁ
గోరికఁ బ్రపన్నుఁడగు నా, ధీరుఁడు తనకోర్కు లెల్లఁ దీఱనికతనన్. ౪౪½

క. మరలన్ శోకింపం డె, క్కరణి నటంచెన్నఁదగును క్ష్మావర! యని శ్రీ

హరి పల్కఁగ ముచుకుందుఁడు, పరమప్రమదంబుమీఱఁ బ్రణతుం డగుచున్.

క. మునిపతి గర్గుఁడు మునుచెప్పిన వాక్యము దలఁచుకొనుచుఁ బీతాంబరుఁడై
వనజేక్షణుఁడగు నారా, యణుఁడే యని నిశ్చయించి యపు డిట్లనియెన్. ౧౩౭ 137

సీ. ఈశ్వరా! జగమున నింతులు పురుషులు భవదీయమాయ కప్పంగ నేమి
తెలియక పరమార్థములు స్వరూపముగాఁగ వెలయు నిన్నఁజాల కెలమిమీఱ
భజియింపఁజాలక వంచితులయి యనర్థములందె తమబుద్ధి దవుల వాని
నెల్ల నమ్ముచు నవియే పురుషార్థము లనితలంతురు దుఃఖమునకు నెలవు

తే. లగుచు సుఖముల నించుకయైన నొసఁగ, కవ్వి యున్నట్లు తోఁచెడునట్లు చేయ
సద్మముల విశ్వసింతు రోచక్రపాణి!, యఘువిమోచనశీల!, మహానుభావ!.

*క. ఇదికర్మభూమి యగు నిం, దుదయించియు మనుజజన్మ మొందియు మఱియం
దు దృఢాంగము జతనం బె, య్యది లేకయె పొందియుర్ మహామతి లేమిన్.

క. భవమయ మహాంధకూపము, నివాసముగ నొప్పియుండ నీదివ్యసదా
బ్జవరము భజింపఁజాలక, యవమతియై సంచరించు ననవరతంబున్. ౧౪౦ 140

తే. తృణసమావృతమైన నూతిని బశు వటు
భవ మహాంధకూపంబునఁ బడును నిజము;
విను మజిత! నాదుమాట నింక నువచింతు
రాజ్యసంపన్మదంబు నిర్భరతఁ గప్ప. ౧౪౧ 141

సీ. ముగ్ధుండనయి దేహమును దీని నాత్మయే యని యభిమానించి యాత్మజాత
జాయాధనంబుల క్ష్మాముఖంబుల మహాసక్తిచేఁ గాంచుచు సతము దిరుగు
నాకింతదనుక నోనారాయణా! దురంతమగు చింతాతురతను నిరర్థ
కముగఁ గాలంబెల్లఁ గడచె నేమాత్రమే దాన లాభంబును గానవైతి;

తే. ఘటము కుడ్యంబువలె నాత్మగాని యట్టి
తనువునం దిందు క్ష్మాపతి ననెడు నిట్టి
చెడుగునభిమాన మూనియె సింధురతుర
గరథపత్తి యుతుండనై క్షమఁ దిరుగుచు. ౧౪౨ 142

క. అతిశయదుర్మద మొలయఁగ, గతివగు పరమేశు నిన్నుఁ గనవైతి; విభూ!
యితికృత్య చింత చేతనె, మతిలోభముమించ విషయమండలిని దమిన్. ౧౪౩

క. కనుచున్నయిట్టి ప్రాణిని, నను నీవేమాత్రమున్ మానంబున మఱపుం
గన కంతకరూపుఁడవై, పెనునాఁకటఁ దూలి చింత పెంపొందంగన్. ౧౪౪

* "లబ్ధ్వా జనో దుర్లభ మత్రమానుషం." అనిమూలము. "అత్రకర్మభూమౌ." అని శ్రీధరాచార్యులు.

*క. తనపెదవులు నాకెడు నహి, యును మూషికముఁ గ్రసించు నొప్పునఁ దగువం
చన మ్రింగుదువు తటాలున, నినుఁ గాననిఫలమె యిద్ది నీరజనాభా!. ౫౧ 145

చ. కనకపరిష్కృతంబులయి క్రాలు రథంబుల నెక్కియుఁ మదిం
చినగజరాజి నెక్కియును స్వేచ్ఛ మెయిఁ నరదేవసంజ్ఞ చేఁ
దనరినయాకళేబరమె దారుణకాలము పైకొనంగ జ
య్యనఁ బడి వంచకాళి భిషకావళియుం దిన విష్ఠ నాఁబడున్. ౫౧౪ 146

సీ. అవియు భక్షింపమి నది కృమిసంజ్ఞమై యొప్పు నయ్యదె దహనోగ్రరుచుల
దగ్ధమై భస్మాభిధానముఁ గను; మహాపూరుషా! దిక్చక్రమును జయించి
వెదకిన శత్రువు విశ్వంబునను లేక సార్వభౌమార్హసంస్థాన మొంది
మున్ను సమానులఁ బొగడికకుం దగు భూపతుల్ వందనములు పొనర్పు

తే. చును దనుం గొల్వఁ దగుపూరుషుని నె గ్రామ్య
ధర్మమె సుఖంబుగాఁగ నితాంత మొప్పు
సద్మములయందు మగువలు సతము క్రీడ
కొఱకుఁ బెంచినమృగములకూటము బలె. ౫౩ 147

క. వలసినరీతుల నిట్టటు, కలయం ద్రిప్పుదురు చూడఁగా నచ్చెరువౌ
జలజాక్ష! దిగ్గ్వజంబుల, గెలిచిన భూపాలుఁ డిట్లు క్రీడామృగమై. ౫౩

చ. సురుచిరభోగ్యవస్తువుల శోభిలు రాజగృహాళినిం దిర
స్కరణము చేయుదే యనెడొ కంజవిలోచన! యాలకింపుమా
ధరణివిభుండు హెచ్చెడుమదంబున రాఁగలజన్మమందు నీ
వరుసనె చక్రవర్తినయి వర్ధిలఁగాదగు నన్న యాశ చేన్. ౫౩౪ 149

చ. అనుపమనిష్ఠఁ బూనుచు మహాతపముల్ సుఖవర్జనంబునం
బొనరుచు ముందు భోగములఁ బొందఁగఁ గోరియె వర్తమానభో
గనికరము న్ద్యజించి సురకాంతుపదంబును దా జయించువాం
ఛను గడుఁ గామ్యకర్మముల సల్పును గాని యతండు సుంతయున్. ౫౬ 150

క. కనఁజాలఁడు సుఖముల; నో, వనజాక్షా! భవమహాబ్ధి భ్రమియించెడు న
మ్మనుజునకు నెట్టిజన్మం, బున సాధుసమాగమంబుఁ బొందఁగలుగునో?. ౫౬౪ 151

క. భవమున నందే సంసృతి, నివృత్తిపొడచూపు నద్ది నెలకొను నెపు డా
యవసరమున సద్గతియుఁ, భవభయవినివృత్తియు మదిఁ బర్వుం జుమ్మీ!. ౫౫

తే. కార్యకారణములకు నిక్కపునియంత
వైన నీయందు భక్తియు నపుడె కల్గు

---

* "క్షుల్లేలిహానోఽహిరివాఖుమంతకః" అని మూలము. క్షుధాసృక్విణీ లేలిహానోఽహిరివ" అని వ్యాఖ్య.

నవల ముక్తియుఁ గల్గు; బ్రహ్మాండనాథ!
సాధుసంగతిఁ జేర్చు మున్నె - సత్వరముగ. ॥౫౩ 153

సీ. రాజ్యభోగాద్యసారస్ఫారసంగ నివృత్తి కల్గెను గద! - యెన్న నద్ది
భవదనుగ్రహలతాఫలముగాక మఱేమి? యమరులకెల్ల సహాయ మొనరు
పఁగఁ బ్రోత్సహించి యొప్పనియె నెపంబుగా దైవికంబుగ నన్నుఁ దగిలియున్న
రాజ్యపాశము సత్వరముగఁ ద్రోలంగించి తదియె మహానుగ్రహ మని నేను
తే. దలఁచుచున్నాఁడ - సువివేకతం జెలంగి
తపము సేయఁగ వనికేఁగ - దలఁచు చక్ర
వర్తి లేకాకితను బూని - వర్తనంబు
సలుపు రాజ్యపాశంబు వదలఁగ నెంచి. ॥౫౪ 154

క. నినుఁ గోరుచుందు రది నాకును గష్టము లేక కలిగె - గోవింద! హరీ!
యనుపమభవదనుకంపయె, గనుక భవద్దర్శనమునకంటెన్ మునుపే. ॥౫౫ 155

ఆ. నీయనుగ్రహమును - నేఁగంటి నో విభూ!, వరము లడుగుమంటి - వరసి నేను
దురభిమానవర్జితులు వివేకులు కోరు, నట్టి యుష్మదున్నతాంఘ్రిసేవ. ॥౫౬

క. వరముగఁ గోరెద నింకొక, వర మడుగఁ దలంప నార్యవర్యుం డెవఁడే
నురుముక్తిదుండ వగు నీ, కరుణకుఁ బాత్రుండె యగుచుఁ - గాంచనచేలున్.

క. నినుఁగాంచి యాత్మకున్ బంధనమగు వేఱొక్క వరముఁ - దాఁ గాంక్షించున్?
గనుకం బరమేశా! యో వనజాక్షా! నాదు కాంక్ష వరుసఁ దెలిపెదన్. ॥౫౮ 158

సీ. సత్త్వరజస్తమ - సంజ్ఞకగుణముల కనుబంధములయిన - యట్టిధర్మ
మైశ్వర్య మరిజనాహంకృతి మారణముఖరూపములునయి - పొలయు కామ
ములఁ బాఱఁద్రోలి యిమ్ముల నిరంజనుఁడును బ్రాకృతగుణసమవాయ శూన్యుఁ
డగుట నిర్గుణుఁడనఁదగి సజాతీయ విజాతీయభేద మేచందమునను
తే లేక యద్వయుఁ డనుపేరు - ప్రాకటముగ
నొంది జ్ఞానఘనుం డయి - యొప్పి పరమ
పురుషుఁ డనుసద్యశంబునఁ - బొలిచి యలరు
నట్టి నిన్ను శరణ్యు నే - నాశ్రయింతు. ॥౫౯ 159

చ. అని వచియించి భోగముల - నాదృతిమీఱఁగఁ బొందు మవ్వలన్
ఘనతమముక్తి హస్తతలగంబె యగున్ గద యంచు నింకనుం
దను వరముల్ గొనందగు విధంబున నెంచఁగఁ జేయఁ బూనునో
యని మది నెంచి యిట్లనియె - నాముచుకుందుఁడు భక్తిమీఱఁగన్. ॥౬౦ 160

మ. చిరకాలం బొగిఁ గర్మవాసనలకుం - జిత్తంబు సంతప్తమై
పరఁగంగా ననుతాపముల్ కలఁచి నొంపం జిక్కి షట్సంఖ్యభీ
కరులౌ నంతరరుల్ చెలంగి మిగులం - గాఱింప నోడింప నె

ష్కారణిం జాలక శాంతిలేక మది నిక్కం బెంతయుం గుందఁగన్. ౫౭౪ 161

చ. శరణద! యోపరాత్మ! గురుసంసృతిభీతిని బాపఁజాలి యీ
శ్వరతఁ జెలంగి సూనృతము వర్ష్మముగా నమరంగ నెల్లెడం
బరఁగెడు నీపదాంబుజము భక్తిభరంబున నాశ్రయించితిన్
నిరతిని దీవ్రకష్టములు నిర్భరరీతి నలంపఁ గుందుచున్. ౫౮ 162

క. నిను నమ్మియున్న నన్నున్, గొని కావు మటంచును ముచుకుందుఁడు ప్రార్థిం
చిన నాలకించి శ్రీహరి, యనియెం గరుణాబ్ధి యనెడునాఖ్య తగంగన్. ౫౮

[1]తే. సార్వభౌమ మహారాజ సద్వరముల
గోరుమా యని పేరాసఁగొలుప నెన్ని
భంగులం బ్రోత్సహించినఁ బరవశంబు
గాక కామహతంబునుగాక మనసు. ౫౮౪ 164

క. విమలము దృఢమూలమునై, యమరెను; నినుఁ బ్రోత్సహించు టాశాపాశౌ
ఘమునం జిక్కి ప్రమాదము, క్షమఁ గాంచక యుండఁజేయఁగ నని తలఁపుమా!

క. అదియేటి పరీక్షయొ యని,యెద వేమో నిశ్చలమయి యెసఁగెడు భక్తిన్
మది భాసిల్లఁగఁ దగు వా, రెదియేఁ గామంబు బుద్ధి నేఁచఁ దలఁచినన్. ౬౧

క. ఒక్కయెడనైన దానికిఁ, జిక్కకయుందురు; తలంప క్షితిపవరా! పెన్
మక్కువఁ బ్రాణాయామము, లక్కరణిం దగినసాధనా వళిఁ గొనుచున్. ౬౧౪

క. మనసు నియమింపఁబూనిన, జను లెల్ల మదీయభక్తజాలమ్మునఁ జే
రనివారెయైన వాసన, యనునది క్షీణింపకుంట నవ్విషయాళిన్. ౬౨ 168

క. మరలం బ్రేమింతురు సూ, ధరణిం గనుపట్టుచుండుఁ దద్వాంఛలు; భూ
వర వర్య! నీవు మనసును, స్థిరముగ నాయందునిల్పి చెందిన వేడ్కన్. ౬౨౪

క. ధరణిఁ జరింపుము నిత్యము, నిరపాయం బైనభక్తి నీకుఁ గుదురుఁ బో
పరమేశుఁడ నగునాయం;, దురుతరకరుణన్ వరంబు నొసఁగితి నిట్టుల్. ౬౩

చ. జనవర! నీవు పూర్వ మొగిఁ క్షత్రియజాత్యుచితైక ధర్మముం
గొని మృగయాదిమార్గములఁ గొంకక భూతములన్ వధించి తీ
వనుపమ మత్పదాంబుజ సమాశ్రయణంబున నిష్ఠఁబూని చి
త్తనియతి యొప్ప సత్తపము తప్పక చేయు మఘంబు దూలెడున్. ౬౪ 171

[2]క. మనుజేంద్ర! నీవు రాఁగల, జననంబున భూతవితతి సౌహార్దముగ
ల్గిన బ్రాహ్మణుండవైన, న్ననువుగఁ బొందుదు వటంచు నానతియిచ్చెన్. ౬౫

1 "సార్వభౌమ మహారాజ మతిస్తే విమలోర్జితా." అని మూలము. "సార్వభౌ మేప్వపి మహారాజ." అని టీక. 2 "జన్మన్యనంతరే రాజన్ సర్వభూతసుహృత్తమః, భూత్వాద్విజవరస్త్వంవై మాముపైష్యసి కేవలమ్." అని మూలము.

ఏఁబదిరెండవయధ్యాయము.

జరాసంధుఁడు ప్రవర్షణగిరిని గాల్చుట.

క. అని తెలిపి పరీక్షిత్తను, జనపాలున కిట్లు తెలిపె ఽ సాధునృపుం డై
తనరు శుకయోగి! వినుమా, వనజాక్షుం డిట్లు కరుణ ఽ వర్ధిలుచుండన్. ౪ 173

క. అనుమతిచేయఁగ నిక్ష్వాకునివంశము కీర్తివెలయఁ ఽ గోరి జననమొం
దిన ముచుకుందుఁడు శ్రీకృష్ణునకుఁ వలగొనుచు మ్రొక్కిఽనూత్న తనురుచిన్.

తే. తాఁ బరుండిన గుహనుండి ఽ తరలె; నంత
మానవులు పశుతతియుఁ బ్రఽతానవీప్ర
జము వనస్పతిగణము ప్రాఽస్వమ్ములైన
యాకృతిం గాంచి యుండుట ఽ యతఁడు చూచి. ౧౪ 175

క. కలియుగ మాసన్నం బని, తెలిసికొనెం గానఁ దానుఽదీచికిఁ జనఁగాఁ
దలపోసి పోయె; ధీరత, వెలయఁగ నిస్సంగుఁడగుచు ఽ విమలాత్మకుఁ డై. ౨౪

క. గతసంశయుఁడై తపమున, వితతశ్రద్ధయు జనింప ఽ విష్ణుండగు న
చ్యుతునందు మనసుఁ జేరిచి, మతి శాంతివహింప గంధఽమాదనమునకున్. ౩

క. అరిగి యటనిల్చి పూర్వము, నరనారాయణు లనంగ ఽ నారప్రదులై
పరమమునీంద్రులు నయితగు, నిరుపము లేస్థలమునందు ఽ నిల్చిరొ యందున్. ౩౪

తే. బదరికాశ్రమ మననొప్పి ఽ పరమపావ
నమయి తగుచోటఁ జేరి ద్వంఽద్వముల క్కోర్చి
శాంతుఁడై గోపికారాధ్యు ఽ సకలనాథుఁ
దపముచేత నారాధించెఁ ఽ దగినవిధుల. ౮ 179

చ. హరియును గందరంబు విడి ఽ యామథురాపురి కేగుదెంచి ని
ర్భరబల మొప్పఁగా యవనుఽపంపున ముట్టడిసల్పియున్న భీ
కరులను మ్లేచ్ఛయోధులను ఽ గ్రన్ననఁ జంపి తదీయవిత్తముఁ
ద్వరగనె ద్వారకాపురికిఁ ఽ దా నొగిఁ జేర్చెను వేడ్కసంధిలన్. ౫ 180

సీ. శ్రీకృష్ణభృత్యులు ఽ చెలఁగి తద్ధనమెల్ల గోవులపై నిడి ఽ కొంచుఁబోవు
చుండఁగా, నత్తఱి ఽ నిండువేడుక జరాసంధుఁడు పూర్వపుఁఽజందమున నె
యిరువది మూఁడన ఽ నెసఁగుసంఖ్యలఁ దగు నక్షౌహిణులఁగూడి ఽ యనియొనర్ప
నుత్సుకంబున వచ్చె; ఽ నుద్ధతునిఁ జరాసంధుని గని వాని ఽ సైన్యవేగ

తే. మును విలోకించి యాపదుఽనెనిమిదవస
మరమునందు మనుష్యులఽమాడ్కిఁ జేష్ట
లనుగనంబడఁ జేయంగ ఽ మనసు లొక్క
చందమున నొప్ప రాముఁడు ఽ చక్రధరుఁడు. ౭ 181

చ. మనమున లేనిభీతిఁ గొనుమాడ్కిఁ బలాయన మిచ్చగించి; రా
వనరుహనేత్రు లాయవన - బాహుసమార్జిత విత్తమెల్ల నొ
య్యన విడి పద్మపత్త్రముల - యట్టులు చెల్వగు పాదముల్ రణా
వనిని గనంబడం బరుగు - వారలఁ జూపఱు లద్భుతంపడన్. ౮ 182

ఆ. పెక్కుయోజనంబు - లొక్కమొగిం బాఱి
మాగధుండు వారి - మహితశక్తి
నెఱుఁగ కట్లు పాఱు - టెంచి నవ్వుచు సైన్య
ములనుగూడి తఱిమె - ముగ్ధుఁ డగుచు. ౯ 183

క. ఆరామకృష్ణు లివ్విధి, దూరము పఱ గెత్తి యలపు - తో విశ్రాంతిం
గోరినయట్లు ప్రవర్షణ, భూరిమహీధ్రంబు నెక్కి - పోయిరి వేడ్కన్. ౧౦

క. భగవంతుఁడు పర్జన్యుం, డగవర్యముపైన నిత్య - మతివృష్టిని బూ
న్కిఁ గురియుచుండు మహోత్తుం, గ గిరీంద్రముదాని నెక్క - గా దహనార్చుల్.

క. తముబాధింపక యుండెడు, కుమాధవుని యత్న మెల్లఁ - గడు వ్యర్థంబౌ
నమరుల కార్యము ఫలవం, తమె యగునని తలఁచెఁ బురుష - తల్లజుఁ డంతన్.

క. దానినె గోమంతంబని, మానవు లాకకొంద ఱంద్రు - మాగధుఁ డగభూ
జానిపయిఁ దత్పదాంకము, లా నెలవులఁ గనియెఁ గాన - నట వారుంటన్. ౧౦౪

చ. తనమది నిశ్చయించి గిరి - తల్లజమం దెట వారు దాఁగిరో
కనుఁగొనఁ జాల కాగ్రహము - కన్నులఁ గప్పఁగ నింధనంబులన్
దనివి చనంగఁ జేర్చి నలు - దట్లను వహ్నిఁ దగిల్చి కాల్చె; నా
జనపతియత్న మెల్లఁ గని - సారసనేత్రుఁడు రాముఁ డత్తఱిన్. ౧౧ 188

సీ. పర్వతతటములు - పావకజ్వాలల దహియింపఁబడుచుండఁ - దత్క్షణంబ
పదిపైన నొకసంఖ్యఁ - బరఁగు యోజనములయంత యెత్తునఁ దగు - నద్రినుండి
లాఘవం బేపార - లంఘించి మాగధునకుఁ గాని వానిసే - నలకుఁ గాని
కనరాక యుండంగఁ - గడచి యదూత్తము లంబుధిపరిఖచే - నావృతమగు

ఆ. ద్వారకాపురంబుఁ - జేరిరి; వారందు, దగ్ధులై రటంచుఁ - దలఁచి రిత్త
గొప్ప బలము లెల్లఁ - గొలువంగ మాగధుఁ, డాత్మ దేశమునకు - నరిగె నెలమి.

క. క్ష్మానాథ! పరీక్షిత్తా!, వీనుల కింపైన యవలి - విష్ణుచరిత్రం
బానర్తదేశనాయకుఁ, డై నెగడెడు రైవతుం డ - హార్యబలుం డా. ౧౮౪ 190

క. పరమేష్ఠియాజ్ఞ నాతఁడు, వరపుత్త్రిక రేవతియనఁ - బరఁగెడు దానిన్
హరి సోదరునకు రామున, కురుముదమునఁ బత్నిగాఁగ - నొసఁగె నటంచున్.

చ. *మునుపె వచించినాఁడఁ గద - పూజ్యతముండు విదర్భనాథుఁడై

* "వైదర్భీం భీష్మకసుతాం శ్రియోమాత్రాం స్వయంవరే" అని మూలము.

యనఘుఁడునైన భీష్మకుఁడు § నా జగదీశ్వరి యంశభూతయౌ
తనసుత రుక్మిణిన్ హరికి § ధర్మసతీమణిగా నొసంగఁ జా
లిన గురుభాగ్యముం గనియె § లీలసరోరుహనేత్రుఁ డాదృతిన్. ౧౬ 192

చ. సరసిజనేత్ర రుక్మిణిని § సాల్వుఁడు మున్నగు చైద్యపక్షపా
తరతిఁజెలంగు భూపతులు § తన్నుఁ గనుంగొనుచుండఁగా స్వయం
వరమున వైరులం గెలిచి § బాహుబలం బలరారఁగా సుధన్
గరుడుఁడు తెచ్చినట్లుగనె § గైకొని వేడుకఁ బెండ్లియాడెఁ దాన్. ౧౭ 193

చ. అని విని యాభిమన్యుఁడును § నార్యవరా! భగవంతుఁడైన యా
వనరుహనేత్రుఁ డాదృతిని § వారిరుహాసన భీష్మకాత్మజన్
వనితలమిన్న రుక్మిణిని § భవ్యమనస్కను రాక్షసాహ్వయం
బునఁ దగుపద్ధతిన్ గొనియె § భూరిబలంబున నంచు వింటి మున్. ౧౮ 194

క. భగవంతా! శుకయోగీశ! గణింపఁగరాని పౌరుషమునం దగునా
భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు, మగధేశ్వరముఖ్యవైరి § మండల మెల్లన్. ౧౮౫ 195

క. తనునొంపఁ బ్రయత్నింపం,గను వారి జయించి యెుకఁడె § కన్యారత్నం
బును గొని తెచ్చెనో యావిధ,మును విన నేఁగోరువాఁడఁ § బొందుగఁ జెపుమా

చ. పరమపవిత్రముల్ వినఁగఁ § బాడఁగఁ బుష్పరసంబుపోల్కిగా
సురుచిరముల్ శ్రుతిద్వయికి § శుభ్రము లెంతయు లోకపాపసం
హరణచణంబు లెన్నఁ బరమాత్ముని దివ్యచరిత్రముల్ నిరం
తరము శ్రుతంబునం గల యుదారసుఖంబు నెఱుంగువాఁ డిలన్. ౨౦ 197

చ. వినివిని తృప్తినొందు? నవి § వింతలుగా మఱి క్రొత్తక్రొత్తలై
యనుపమశర్మదంబులయి § హారితరంబులు నై చెలంగుఁ గా
వున వినువేడ్కయే మిగులఁ § బొల్చుచునుండును యోగివర్య! యా
వనరుహనాభుగాథలను § వర్ణనచేయుము యింకనుం దమిన్. ౨౦ 198

రుక్మిణీకల్యాణము.

చ. నరపతి యిట్లు సంతసమునం దనుఁ బ్రశ్న మొనర్పఁగా మునీ
శ్వరుఁ డిటుపల్కెఁ; బూర్వ మొకక్ష్మాపతి భీష్మకనామకుండు ధ
ర్మరతుఁ డుదారుఁ డుండె జనమాన్యుఁ డతండు విదర్భదేశముం
బరినుతిఁ గాంచ నేలె నలపార్థివవర్యుఁడు పంచపుత్త్రులన్. ౨౦౫ 199

చ. కనియెను వారివెన్క నొక § కన్నియగల్గెను సుందరాననం
బున వెలుఁగొందెఁ బుత్త్రతతిఁ § బూర్వుఁడు రుక్మియె వాని వెన్క నే
జని గనువాఁడు రుక్మరథసంజ్ఞుఁడు తత్సహజన్ముఁ డయ్యెఁ జే
రను ధర రుక్మబాహువన § రమ్యతనూరుచి నొప్పి రెల్లరున్. ౨౧౫ 200

సీ. రుక్మకేశుఁడు మఱిరుక్మమాలియు వానితరువాతి వారైరి తనయపంచ
కమునకుఁ దర్వాతఁ గన్నియ జనియించె; నారుక్మిణియు స్వగృహమున కప్పు
డప్పుడు వచ్చెడునట్టి మహాత్ములు శ్రీకృష్ణమూర్తివా శ్రీసురూప
వీర్యగుణంబుల వేడ్కమై వర్ణింప విని విని యాముకుందునినె తనకుఁ

తే. దగినప్రాణేశునిగ నాత్మఁ దలఁచె నవ్విధమున నే కృష్ణమూర్తియుఁ దనను గాన
వచ్చుమానులు భీష్మకువరకుమారి, వర్ణనము చేయ నాలించి వనితమిన్న. ౨౩౪

చ. అనుపమబుద్ధి, లక్షణము లట్టియుదారత, హరిరూపశీ
లనిఖిలసద్గుణంబులఁ జెలంగుట నెంతయు నాత్మ నెన్నియే
తన కనురూపయాట నిల దారనుగాఁ గొన నిశ్చయించె; నె
మ్మనముల నిర్వు రిట్లుగ సమానలసత్ప్రమదంబు నొందఁగన్. ౨౫ 202

ఉ. త్మావరుబంధువుల్ పోలఁతిఁ జక్రికిఁ బత్నిగనీయ నెన్నఁగా
నావిధ మాలకించి హరియందు విరోధముగల్గియున్న భీ
ష్మావనిపాలు నగ్రసుతుఁ డై తగు రుక్మియుఁ జైద్యుఁడే మహా
శ్రీవిలసత్ప్రభుం డగుటఁ జేఁ దనచెల్లెలి కెన్నఁ దుల్యుఁడౌ. ౨౬ 203

[1]చ. అని మది నూహచేసియె ప్రయత్నము చేయుచునుండె నవ్విధం
బును నిలుపంగఁజాల కొక పోలిక భీష్మకుఁ డూరకుండెఁ; గృ
ష్ణునియెడ నేయపాంగములఁజొన్పి చెలంగెడు రుక్మిణీసరో
జన యన యవ్విధం బెఱిఁగి స్వాంతము మిక్కిలి దూల నార్తయై. ౨౭ 204

శా. మందాక్షంబును వీడి యింక నిట నేమాత్రంబు సంకోచ మా
త్మం దావొంది యెసంగఁజేసినఁ జెడుఁ మత్ప్రార్థితార్థం బటం
చుం దత్కార్యమహత్త్వ మెన్ని యలకృష్ణుఁ సమ్ముఖుం జేయు నూ
హం దాంతుండయి యాప్తుఁడై సకలవిద్యాపారగుం డౌ ద్విజున్. ౨౮ 205

[2]చ. త్వరపడి పంపెఁ గృష్ణునకు వార్తల వేనిని దెల్పనొప్పునో
సురుచిరరీతి నేర్పి; యలక్షోణిసురుండును ద్వారకాఖ్యమా
పురమును గానఁబోయి హరిపూజ్యతమప్రియమందిరంబు సుం
దరతమముం గనుంగొనియె ధన్యుఁడనైతి నటంచు నెంచుచున్. ౨౯౪ 206

ఉ. ద్వారముగాచు సద్భటులు బ్రాహ్మణు నాతని నర్హరీతిగా
శ్రీరమణాంతికంబునకు శీఘ్రమె దోడ్కొనిపోవ నందు శృం
గారహిరణ్యపీఠమున గాఢముదంబునఁ గూరుచున్న యా
పూరుషవర్యు నాద్యుఁడయి పొల్చెడువాని నుపేంద్రు, నాదృతిన్. ౩౦ 207

1 "తదవేత్యాసితాపాంగీ" అని మూలము. "అసితే శ్రీకృష్ణే తద్వర్ణని. అపాంగం యస్యాస్సా" అని టీక. 2 "కృష్ణాయప్రాహిణోద్ద్విజమ్" అని మూలము.

క. సర్వారాధ్యుం డయ్యు సు,పర్వనుతుం డయ్యుఁ జక్రి బ్రహ్మజ్ఞుని నా
యుర్వీసురుఁ గని నంతనె, సర్వజ్ఞుం డౌట శాస్త్రసరణి జరపఁగన్. ౨౮ 208

చ. తనదగు నాసనోత్తమముఁ దత్క్షణమే విడనాడి ప్రీతిమైఁ
జని కొని తెచ్చి భూమిసురసత్తమ! యిచ్చటఁ గూరుచుండుమా
యని నిజపీఠసంస్థితుని నాతనిఁ బూజలఁ దన్పెఁ దన్ను నా
యనిమిషకోటిపూజల మహాదృతిఁ దన్పెడు నట్టిరీతిగన్. ౨౯ 209

చ. ధరణిసురోత్తముండు ప్రమదంబునఁ జక్క భుజించి విశ్రమిం
పరహితపాపులౌ జనులపాలిటి దేవమహీరుహంబు శ్రీ
హరి మెల్ల మెల్లఁ జేరి మృదులాత్మకరంబులఁ దత్పదంబు లా
దరమున నొత్తుచుం బలికెఁ; ధారణినిర్జరవర్య! చెప్పుమా. ౩౦ 210

సీ. సంతుష్టమై తగుస్వాంతంబుగల నీకు మాననీయులకు సమ్మతముగాఁగ
నలరు ధర్మమ్మది యనతికష్టమ్మున వర్తిల్లుచుండు నే వదలకుండ;
[1]నెద్దియే లభియించు నెలమి దానం బొందు నేని బ్రాహ్మణుఁడు విహితమగు
తనధర్మమునుండి తలఁగఁడా విప్రున కట్టిధర్మంబె సర్వార్థములను

ఆ. గామధేను వట్లు గాఁ బిండుచుండును, దగినతుష్టి లేని ధరణిసురుఁడు
శక్రవిహితభోగజాలమ్ము గలిగినఁ, దనివి లేక లోకతతులఁ దిరుగు. ౩౧ 211

[2]క. తనకుం సంతుష్టిమహో,ధన మొదవిన నిస్స్వుఁడైన దాపం బడి స్వాం
గనిచయమున నెందేనియుఁ, గనరాకుండంగ నిద్రఁ గాంచుచునుండున్. ౩౨

చ. దొరకినయంతమాత్రమునఁ దుష్టిని బొందుచు భూతరాజి నా
దరమున సాధుబుద్ధి మెయిఁ దన్పుచు సాధువులౌచు శాంతిచేఁ
బరఁగి యహంకృతిం వదలి భాసిలువిప్రులకేఁ దమిం నమ
స్కరణము మస్తకంబున నిరామము భక్తినొనర్తుఁ బల్మఱున్. ౩౩ 213

మ. మనుజాధీశ్వరునుండి భావుకము లోకస్థాదేవతేంద్రా! పొసం
గునె మీ కెవ్వనిపాలనంబున జనుల్ కోర్కుల్ చెలంగం సుఖం
బును గాంచంగల రా నృపుండె ప్రియుఁడౌఁ బో నాకు నత్యంతముం
మనసొప్పారఁగ నాస్వధర్మరతు నే మన్నింతు నం చెన్నుమా. ౩౪ 214

క. చను దెంచినారు మీ రే, జనపదములనుండి! యిట్టిజలనిధిదుర్గం
బును దాఁటి యిచటి కేతెం,చినకార్యం బెట్టిదో వచింపుము ప్రాజ్ఞా! ౩౫

ఉ. వచ్చినకార్య మిట్టిదని వల్కఁగ నయ్యది యుక్తమేని యే

1 "సంతుష్టో యర్హి వర్తేత బ్రాహ్మణో యేన కేనచిత్" అని మూలము. 2 "అసంతుష్టో౽సకృ ల్లోకానాప్నోత్యపి సురేశ్వరః, అకించనో౽పి సంతుష్టః శేతే సర్వాంగవిజ్వరః" అని మూలము.

మిచ్చఁ దలంచివచ్చితివొ । యేర్పడఁ దెల్పుము భూసురోత్తమా!
పొచ్చెములేక చేయుదుము । భూసురకార్యముఁ దీర్చుటన్ననో
ముచ్చటగాదె మాకు నని౯మోమున సుస్మిత మంకురింపఁగన్. ౩౫. 216

క. మానవదేహము లీలఁగఁ, దానే కైకొనుచు లోక౯తత్త్వ మెఱిఁగి స
త్త్వాలకుఁ దగుపరమేష్ఠియు, నీలాగున నడుగ విప్రుఁ । డెంతయుఁ బ్రీతిన్. ౩౬

మ. తనదా నాగమనంబు రుక్మిణిమన౯స్తత్త్వంబునుం దెల్పి యి
ట్లను వైదర్భివచించినట్టివిధ మా౯ర్యా! చక్క నాలించి యే
పనిచేయందగు నంచుఁదోఁచునొ; యెటో । భక్తార్తినిం బాపుటో;
వనజాక్షా! తలపోయవయ్య మదిలోఁ । బత్త్రంబిదే చూడుమా. ౩౭ 218

క. అని పత్త్రికఁ జదువఁగ న,వ్వనజాయతనేత్రు నాజ్ఞ౯వడసి మొదలిడెఁ
వినుమా! త్రిభువనసుందర!, విన మోదం బిడెడునీదు । విమలగుణంబుల్. ౩౮

సీ. ఆలకించెడు వారి౯కా కర్ణరంధ్రము లనుద్వారములమూల౯ముననె లోనఁ
దగఁ బ్రవేశించి హృ౯దయగత తాపంబు హరియించుఁగద యట్టి౯వా భవత్సు
గుణములనుఁ; దము౯కోర్కి దీఱఁగఁ గనువారినేత్రములకు । వాంఛితార్థ
ముల ఫలింపఁగఁ జేయు౯ముగ్ధభవద్రూపమును విని విని నాదు౯మనము లజ్జ

తే. వదలి నీయందె యాసక్తి । వఱలె; నీదు
మహిమ మెక్కడ? కులరూప । మహితశీల
ములను వెలసియు నించుక । తెలియఁజాల
నట్టి నేనెంత? యని యెంచ౯దయ్యె మనసు. ౩౯ 220

*క. కులకన్యల కీధైర్యం, బొలయుట తగునే యటంచు । నోయచ్యుత! లోఁ
దలఁపకుము; ముకుందా! గుణ,ముల రూపముచేత శీల౯మున సద్విద్యన్. ౪౦

క. ధనవృద్ధిచే వయస్సున, ననుపమతేజంబుచేత । నాత్మసమానుం
డనఁజను వాని మనోహరుఁ, గని గొప్పఁదనంబు । ధృతియుఁ । గ్రమ్రకులంబున్.

క. కలిగి న యేసీమంతిని, యిలఁ బతిగ వరింపకుండు? । నృహరీ! నరలో
కలలితు నినుఁ గోరుట ని,మ్ముల నెన్నఁగ నర్హమె యగుఁ౯బో మహితాత్మా!

చ. కనుకనె ప్రాణనాయకుని౯గా వరియించినదాన నోవిభూ!
వనజదళాక్ష! పెంపెసఁగు౯వాంఛ మదాత్మ సమర్పణంబు చ
క్కనివిధిఁ జేసితిఁ; ద్వరగ । గాఢకృపం జనుదెంచి నన్ను భా
ర్యనుగ బరిగ్రహింపుము; మ౯హాత్మ! రవంతయు నాలసించినన్. ౪౧ 224

* "కా త్వా ముకుంద మహతీ కులరూప శీలవయో ద్రవిణధామభిః" అనిమూలము. "అహో కులకన్యానా మిదమతి ధార్ష్ట్యమితి మాశంకీరిత్యాహుః" అను దానిభావ మిందుఁగలదు.

[1]మ. హరిభాగం బనియుంచినట్టి బలినిన్ ఽ హర్షంబునన్ క్రోష్టు వె
క్కరణిం గైకొను నట్లు వీరవరవిఖ్యాతిన్ గడుం గ్రాలు నీ
తరుణీరత్నము నన్ను నీచుఁడగు చైద్యక్ష్మావరుం డేత్తైన్
హరియింపన్ వడి వచ్చి ముట్టు నటులౌ ఽ టర్హాంబుగా దారయన్. ౩౯ 225

[2]చ. పనియది సాగకుండునటు ఽ పంకజలోచన! చేయుమా దయన్
జని మును నేను బూర్తమనుసంజ్ఞఁ జెలంగుతటాకకూపము
ఖ్యనియతకార్యమున్ మఱి మహాధ్వరరూపత నొప్పు నిష్టమున్
గనకముఖప్రదానములఁ ఽ గ్రాలెడు దత్తము శాస్త్రరీతిగన్. ౩౯ 226

సీ. ఒనరించి మఱియు మహోత్తమదీర్ఘయాత్రాదుల నొప్పు నియమములఁ దగు
నట్లుగాఁ గృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదికములఁ దగు వ్రతంబును, దేవధరణిదేవ
గురుపూజనంబును ఽ గోరి యొనర్చితి నేని యింకనుగల ఽ మాననీయ
భగవదారాధన ఽ ప్రముఖ కార్యంబుల నొనరించితిన యేని ఽ యుద్యమమున

తే. నాగదాగ్రజుఁడే వచ్చి ఽ యర్హరీతి
నాకరంబును గ్రహియించుఁగాక మఱియు
నన్ను దమఘోషసుతముఖుల్ ఽ కన్ను లెత్తి
యైనఁ గనకుంద్రుగాక పుణ్యాతతి శక్తి. ౪౦ 227

చ. నిను దమఘోషసూనునకు ఽ నెమ్మి నొసంగిరిగాదె బంధు; లిం
క నిపుడు నేను జేయఁదగు కార్య మదేమియొ యందువేమొ. నా
మనవిని బ్రీతిచే విను మహామానుషశక్తివి నీన్ జయింప నె
వ్వనికి నశక్యమౌటను ఽ వివాహము రేపని నిశ్చయించుటన్. ౪౦౪ 228

చ. ఒరు లెవరే నెఱుంగనటు ఽ లోపరమేశ్వర! నీవు సైనికో
త్కరపతిసంయుతుండవయి ఽ క్రాలుజరాసుతముఖ్యసైన్యముం
ద్వరగఁ గలంచి భీతిఁగొని ఽ వాఱఁగఁజేయుచు రాక్షసాఖ్యమై
పరఁగు వివాహపద్ధతిని ఽ బౌరుషశుల్క నన్ను గ్రహింపుమీ. ౪౧ 229

తే. పెండ్లియాడుము శత్రుల ఽ పీఁచ మడఁచు
టద్ది యటులుండనిమ్ము; మీనాక్షి! యంతి
పురమునందున్న నినుఁగొని ఽ పోవుతఱిని
బంధు లడ్డుపడంగఁ జంపక యదెట్లు. ౪౧ 230

---

1 "మావీర భాగమభిమర్శతు చైద్య ఆరాద్గోమాయువన్మృగపతేర్బలిమంబుజాక్ష" అని మూలము. 2 "పూర్తేష్ట దత్తనియమవ్రతదేవ విప్రగుర్వర్చనాదిభిరలంభగవాన్ పరేశః" అని మూలము. "పూర్తం కూపాది. ఇష్టం అగ్నిహోత్రాది. దత్తం హిరణ్యాదిదానం నియమస్తీర్థాటనాదిః. వ్రతం కృచ్ఛ్రాది" అని వ్యాఖ్య.

*చ. నినుఁ గొనిపోవవచ్చు? నని - నీరజనేత్ర! వచింతువేమొ చ
క్కనిది యుపాయ మొండలరుఁ - గాన వచించెదఁ బెండ్లినాఁటికిన్
మునుపటినాఁడు మంచుమల-పుత్త్రిని గొల్వఁగఁ బెండ్లికూఁతు రో
య్యనఁ బురబాహ్యసీమఁ గల-యంబిక యున్నెడ కేగి భక్తితోన్. 231

తే. అంబఁ బూజించు టనెడు-సదాచరణము
కలదు; కులదేవయాత్ర నాఁ - బిలువఁబడెడు
నదియు, నాచారమును దాని - ననుసరించి
వత్తు నంతిపురంబాసి - వారిజాక్ష. ౮౨ 232

క. సమయం బదియే ననుఁ గొని, యమరులు మెచ్చంగ నరుగ-నర్హము నిర్బం
ధమిదింత యేటికో? యనర్థము లెన్నియొ గల్గు దీనఁ - దప్పవు తలఁపన్. ౮౨

తే. ఖ్యాతగుణకర్మఁడౌఁ జైద్యు - డీతఁడె నతఁ
డర్హుఁ డగునుగదా యంచు - ననెదవేమొ
యంబుజాయతలోచనా! - యాత్మతమముఁ
బాపుకొనుటకు మానాథు-భంగి సతము. ౮౪ 234

చ. ధరణిగలట్టి సాధుజన-తల్లజు లెవ్వని దివ్యపాదపం
కరుహరజంబుఁ గోరుదురొ - కంజభవార్చిత! యట్టినీమనో
హరకరుణావిశేషముల - నందఁగ నోఁచనిదాన నైనచో
నిరతిని నామనంబునను - నిన్నె తలంచుచుఁ బ్రాణ్కమీఱఁగన్. ౮౩ 235

చ. వ్రతము లొనర్చి నాదయిన-వర్ష్మము స్రుక్కఁగఁ బ్రాణరాజి య
ట్లై తనుత నొందఁగా విడుతు - నీయది సత్యము కృష్ణ! మాధవా!
శతజను లెత్తియైన నిను - సమ్మతిభర్తగఁ గాంచుదాన నే
వితమునవైన రుక్మిణియుఁ - బెండ్లియగున్ నిను నంచు నెన్నుమా.! ౮౩ 236

చ. అనుచుఁ బఠించి విప్రవరుఁ - డాకమలేక్షణుఁ గాంచి యింక ని
ట్లనియె యదూద్వహా! యివె ర-హస్యముగా వచియింపు మంచుఁ దె
ల్పిన నుడు లాసుపత్త్రమును - బ్రీతిగఁ దెచ్చితి నీకు నిచ్చితిన్;
గనుఁగొనినాఁడ; వింక నెది-కార్యమొ చక్కఁగ లోఁ దలంపుమా! ౮౩౪ 237

చ. తలఁచి ఫలించులాగున ద్రుతంబుగఁ గార్యము చేయఁబూనుమా;
జలరుహనేత్ర! కష్టపడు-చందముఁ గాంచినవాఁడ నౌట దు
ష్టులు చెలరేఁగుచుంటఁ గను-చున్ వగ నొందినవాఁడ నౌట ని
ప్పలుకుల విన్నవించితి ను-పాయము చెప్పఁగ నేవలంతినే. ౮౮ 238

---

* "బహిర్నవవధూ ర్గిరిజా ముపేయాత్" అనిమూలము.

ఏఁ బ ది మూఁ డ వ య ధ్యా య ము.

శ్రీహరి రుక్మిణిం బెండ్లియాడఁ బ్రయాణమగుట.

చ. అని వచియించి యాశుకమహర్షి నృపాలున కిట్లు తెల్పె; నో
జనవర! యవ్వలం దగినచక్రిచరిత్రముఁ దెల్పువాఁడ; నా
వనరుహనేత్రుఁ డిక్కరణి బ్రాహ్మణవర్యుఁడు రుక్మిణీప్రియో
క్తినిచయమాలకించి తన కేలను విప్రునికై గ్రహించుచున్. ౧ 239

క. దరహాసమొప్ప నిట్లను, సరసిజముఖిరీతి నాదుస్వాంతమ్ము నిరం
తర మలరెడు రుక్మిణిపై, ధరణీసుర! నిద్ర లేదు దానన్ నాకున్. ౧౪ 240

క. ఉపయెల్లఁ బుత్తు నెట్లో, నృపతికుమారుండు రుక్మి యెంతయు ద్వేషం
బు పరఁగ రుక్మిణి నాకిచ్చుపనిని వారించి చేయుచొప్పు నెఱుఁగుదున్. ౨ 241

మ. నరపాలాధములన్ రణాంగణమునన్ దర్పంబునం జెండి యా
యరణిన్ జక్కమథించి యగ్నిఁ గొనునట్లా సుందరిన్ సుంత యె
క్కరణిం గాంచిన దోషమే కనని యంగశ్రేణిఁ జెల్వారుమ
త్వరఁ దోడ్తెచ్చెద నమ్ముమా యనుచు నొప్పం బల్కె స్వాంతంబునన్ 3 242

చ. తనదు ప్రతిజ్ఞఁ దీర్పఁగ నితాంతము పట్టుదలం జెలంగి యా
దనుజనిషూదనుండు వనితామణి పెండ్లిముహూర్త మేర్పఱిం
చిన విధమెన్ని సారథిని జెచ్చెఱఁ బిల్చి జవంబుమీఱ స్యం
దనమును బూన్పుదారుక! యనన్ హరియానతి మౌళిఁ దాల్చుచున్. ౪ 243

తే. శైబ్యసుగ్రీవమేఘపుష్పకవలాహ
కము లనంబొల్చు వాజివర్యములఁ బూన్చి
యరద మాయత్తపఱచి మురారికడకుఁ
దెచ్చి నిలుచుండెఁ గై మోడ్పు తేటపడఁగ. ౫ 244

మ. తనమ్రోలం దగుస్యందనంబు హరియుం దా నెక్కె విప్రోత్తముం
డును దోనెక్కఁగ వాహనంబులు కదల్ నూత్నోత్సవం బొప్పఁగాఁ
జన నానర్తమునుండి రాత్రి నొకటన్ సంతోషమొప్పన్ విద
ర్భను జేరం జనెఁ; గుండినాధిపతి పుత్రస్నేహలోలాత్ముఁడై. ౬ 245

తే. తా స్వతంత్రించి చేయంగఁ దలఁపనట్టి, వాఁడు గావున శిశుపాలుఁ డీడు రుక్మి
ణికి నటం చీయఁగా నెంచి నిగమవరముఁ, జక్కఁగా నేయఁగాఁ బంచె తక్కుపనుల.

క. త్వరగా నొనరుపఁ బంచెను, బరిణయ మాసన్నమగుటఁ బార్థివునాజ్ఞన్
శిరములఁ దాలిచి సేవకు, లరుదుగఁ గై చేసి రాపురాంతర మెల్లన్. ౭ 247

సీ. మార్గాళిరథ్యల మహితచత్వరములఁ జక్కఁగా నూడ్చి వాసనగలట్టి
జలములు చల్లిరి చారువిచిత్రధ్వజములఁ గేతనతోరణముల నెల్ల

తావులఁ గైచేసి రావిధంబునఁ బురమంతయు శృంగారవంత మగుచుఁ
జూడఁగాఁ దగియుండె సుదతులు పురుషులు పుష్పహారమ్ములంబూన్కిఁ దాల్చి

తే. కలపము లలంది రత్నసంఖచితభూష
ణములు ధరియించి వెలలేక యమలములయి
తనరు నంబరములఁ గట్టి కనుఁగొనంగఁ
దగినయట్లుండి రెంతో ముదంబుపొదల. ౮ 248

క. భవనవరములు నగురుధూపవాసనల నొప్పుచుండె పార్థివవర్యుం
డవలం బితృదేవతలకును విబుధులకు భూసురులకునర్థి భక్తిమెయిన్. ౯

క. సవిధిగనర్చనలిడి శుభ్రవస్తువారంబు వెలయ బంధురతృప్తిన్
సవరించు భోజనం బిడి, నవవధువునకును శుభం బనారత మొందన్. ౧౦

[1]ఆ. స్వస్తివాచనంబు క్ష్మాసురవర్యులు, చేయఁ దృప్తినొందెఁ న్యాయరీతి
స్నాతయగుచుఁ బెండ్లిసమయమునం గట్టుకొనఁగఁదగిన సూత్రముసుధరించి.

సీ. మూల్యమింతని పల్కఁబోలని నూతనవస్త్రయుగ్మముఁదాల్చి భాసమాన
భూషణంబులచేత భూషితయై యొప్పుసుదతి రుక్మిణిఁ గన్య శోభనాంగి
నలరించి రాభీష్మకాఖ్యుఁ జేడియలెల్ల నంత బ్రాహ్మణవర్యు లర్హరీతి
సామర్గ్యజుర్మంత్రసమితి రక్షాబంధనమను కృత్యమ్మున నాతిమిన్నఁ

ఆ. బెండ్లికిఁ దగినట్టివిధమున నలరించి, రటఁ బురోహితుండు పటుతరమగు
నయ్యథర్వవేద మంతయెఱుంగును, గాన [2]ఖేటశాంతిఁ బూనిచేయ. ౧౧

క. తలపోసి యుచితమంత్రంబుల హోమము చేసె; నంత భూపతి విధివే
త్తలలో నగ్రుఁడుగావున, నిలామరోత్తములఁ బిల్చి హేమమ్ముఁ దగన్. ౧౨

క. శ్వేతము సమూల్యవస్త్ర, వ్రాతము గుడమిశ్రితముగ వఱలుతిలల సం
ప్రీతిగ నొసఁగెను గోసంఘాతము దానంబుచేసె గ్రహశాంతికి నై. ౧౩ 254

చ. తనసుత మేలుకోరి నృపతల్లజుఁ డివ్విధి నిట్లు చేయఁగా
వినయవిదుండు చేదిపృథివీపతియౌ దమఘోషుఁ డచ్చటం
బనిగొని పుత్త్రుఁడైన శిశుపాలుని యభ్యుదయంబుగోరి మం
త్రనికరవేత్తలం బిలిచి తత్కృతి కర్హములౌ క్రియావళుల్. ౧౪ 255

క. వరుసగఁ జేయించె; ననంతర మాదమఘోషుఁడుర్ మదచ్యుతిఁదగు భీ
కరదంతిసంతతులు కర్బురమాలా జాలములను బొల్చురథంబుల్. ౧౫ 256

క. వీతివరంబులు సుభట, వ్రాతంబులు గలుగుసైన్యవారము కొలువన్

---

1 "కృతకౌతుకమంగళాం" అని మూలము." కృతం కౌతుకేన వివాహసూత్రేణ మంగళం యస్యాస్తామ్" అని శ్రీధరాచార్యులు. 2 "ఖేటశాంతి" గ్రహములను బ్రసన్నులనుగాఁ జేయు కార్యము.

భ్రీతుండై కుండినపురి, కేతెంచెం బెండ్లి వేడ్క । యెంతయుః బొదలన్. ౧౫

ఉ. కుండినపత్తనంబు తనకుం సుఖవాసముగాఁ జెలంగ దో
ర్దండబలాధికుండయి విదర్భుల నేలెడుభీష్మకుండు రా
ణ్మండనుఁ డాధరాపతి సమస్తవిధంబులఁ బూజ్యుఁడౌట నా
ఖండలతుల్యుఁడౌటఁ గనఁగాఁ జని పూజలఁ దన్పి చక్కఁగాన్. ౧౫౪ 258

ఉ. సంతస మబ్బిపొంగ నొకసద్మవరంబు తదర్థకల్పితం
బెంతయు సుందరంబునయి । యెల్లవిధంబుల వాసయోగ్యమై
వింతగ నొప్ప నందుఁ బృథివీపతి నుండఁగఁ జేసె; నంతటం
బంతముమీఱి సాల్వనరపాలజరాతనయుల్ ససైన్యులై. ౧౬౪ 259

తే. దంతవక్త్రవిదూరథ । ధరణిపతులు
పౌండ్రకాదులు శిశుపాలపక్షనృపులు
వేనవేలుగ వచ్చి యావీట విడిసి
రాహలిజనార్దనులకుఁ దారరులుగాన. ౧౭ 260

చ. హరిచనుదెంచి యాదవబలావృతుఁడై హలి తోడుగాఁగ భూ
వరు తనయామణిం బలము । వర్ధిలఁగా హరియించునేమొ భీ
కరబలయుక్తి మార్కొని నికామము విక్రమ మొప్పుచుండ సం
గర మొనరించి చైద్యునకుఁ । గన్నియఁ గూర్త మటంచు నెన్నుచున్. ౧౮

ఉ. ఒక్కటిగాఁగనుండి మన । ముద్ధతిఁ గార్యముదీర్పనౌ మదం
బెక్కిన రామకృష్ణుల జయింప నిదే సమయం బటంచు వా
రక్కటికంబుమీఱఁ జతురంగబలంబులఁగూడి వచ్చి రే
దిక్కునఁజూడఁ దారెయయి । తీవ్రమతుల్ దగ భూవరోత్తముల్. ౧౯ 262

ఉ. సేనకొలంత లేక తమ చేరువరా నితరక్షమాపతుల్
పూనిక వచ్చి రాన్నృపతిపుంగవుఁ జూడఁగ నంత భీష్మకుం
డానృపతీశులం రుచిరహార్మ్యములం విడియంగఁ జేసె; ని
ట్లానరనాథు లొక్కమొగి । నం దొనరింపఁగఁ బూనుయత్నమున్. ౧౯౪ 263

చ. విని భగవంతుఁడౌ హలియు । వీరవిరోధిచయంబుగూడె నా
యనుజుఁడు కన్నియం బలిమి । నందఱుఁచూడ గ్రహింప నొక్కఁడే
చనియెను సంగరం బచట । సాగెడుచిహ్నము లెల్లఁదోఁచె నం
చును మదినెన్ని కృష్ణుపయిఁ । జొప్పడుస్నేహము తన్నుఁ గ్రమ్మఁగన్. ౨౦౪

మ. చతురంగంబులుగాఁ జెలంగుబలముల్ । స్ఫారోత్సవంబొప్ప రా
నతివేగంబునఁ గుండినంబున కహార్యప్రాభవంబొప్ప ను
ద్ధతశత్రుప్రతతిం గలంపఁ జని సోదర్యుం హరిం గూడె; న

చ్యుతు రాకఁ దమిఁ గోరు రుక్మిణియు నాయుర్వీసురుం బంపి తాన్. ౨౧½

చ. హరి యరుదెంచునంచు మది నాతురతం గనుచుంట శ్రీమనో
హరుఁడగు కృష్ణునాశయము నంతయుఁ గైకొని విప్రుఁ డింకనున్
మరలి గృహంబుచేరమికి మానసమం దిటులెంచెఁ; నక్కటా!
పరమకృపాపయోధియయి భాసిలు శ్రీహరి రాఁడు నేఁటికిన్. ౨౨½ 266

ఉ. కారణమేమొ యంచరయఁగాఁ గనుపట్టదు నాకుఁ బెండ్లిదా
మూరుత మెల్లియే యనుచు భూసురవర్యులు నిశ్చయించి రిం
కీరజనిం బురంబునకు నిచ్చటికిన్ హరి రాకపోవునేఁ
గోరిక యెల్ల వ్యర్థమె యగున్ దురదృష్టమె యంచు నెన్ననో. ౨౩ 267

తే. రేయి యిది యొక్కటియె యంతరితముగా వి
వాహ మున్నది; దురదృష్టవంతురాల
నౌదు హరిరాకతక్కిన నస్మదీయ
మైన సందేశమును గొని యాద్విజుండు. ౨౩½ 268

చ. వనరుహనేత్రు నాశయము వైఖరిఁ జక్క నెఱింగి తాను నిం
కను జనుదేరఁ డేమొకొ; యకల్మషచిత్తుఁడు శ్రీనివాసుఁ డా
త్మను ననుఁగూర్చి శంకఁగొని మానెనొకో, యిదియేటికంచు న
న్గొనఁ దగదంచు; విప్రవరుఁగూడియె తాఁ జనుదేఁ దలంచియున్. ౨౪ 269

*క. దురదృష్టవంతురాలను, బరికింపఁగ నేను గనుక బ్రాహ్మణుఁడును రాఁ
డురుమతికి హరికి నను నిచ్చురతిం గనువాఁ డొకండు చూపట్టఁ డిటన్. ౨౪½

మ. అనుకంపానిధి యామహేశ్వరుఁడు నెయ్యంబొప్ప నావాంఛితం
బును బూరింపఁడొ? దేవియంచు గిరిరాట్పుత్రీవతంసం బటం
చును రుద్రాణి యటంచు గౌరియు నటంచున్ ఖ్యాతిఁగన్నట్టి యీ
శునిసాధ్వీమణియైన నాపయిఁ గృపం జూపంగ వాంఛింపదో?. ౨౫ 271

మ. అని చింతించుచుఁ గృష్ణమూర్తిపయి నెయ్యంబట్టి యుప్పొంగ నె
మ్మన మా శ్రీశునియందె నిల్వ నిపుడే మానాయకుం డేగుదెం
చిన జాడల్ గనరా వటంచుఁ దనదృష్టిద్వంద్వమశ్రూదబిం
దునికాయాకులమై తగంగ మొగిచెం దోడ్తోనఁ బె న్వంతచేన్. ౨౬ 272

క. గోవిందు శుభాగమనం, బీవిధిఁ గాంక్షించునట్టి యెలనాగకు న
ప్డే వామభుజదృగూరువు, లావంత యడంగ శుభము లగు నని తోఁపన్.

క. అదరెను బలుసారులు స, మ్మద మయ్యెడ నంకురింప మఱుక్షణమునఁ బ

* "దుర్భగాయా న మే ధాతా నానుకూలో మహేశ్వరః" అని మూలము. "ధాతాహిరణ్యగర్భనా పాలకే ధారకేపిచ ఇతిధరణిః" అని టీక.

ద్మదళాక్షుకడకు మును దా, నెదికోరి వచించి పంపె - బృథ్వీసురునిన్. ౨౭

*చ. అతఁడు ముకుందునాశయము - నల్లనఁ గైకొని కుండినంబు సం
గతిఁదగు నావిహారవనసక్రమ్రతలంబున పీడి వచ్చి రా
జతనయసౌధసీమఁ గనె - క్ష్మాసురుఁ డాతఁడు మోమునందు సు
స్మితము చెలంగ మోదమును - మిక్కిలిదెల్పెడు దేహ మొప్పఁగన్. ౨౮ 275

చ. కనఁబడినంతనే సుదతి - కార్యగతుల్ తెలుపంగఁ జాలుదా
తనిఖిలలక్షణంబులనితాంతమెఱింగిన ప్రోఢగాన మో
మునఁ జిఱునవ్వు వెల్వడఁగఁ - బొంకముగా నడిగెన్ సమస్తమున్
వనజదళాక్షుఁ డిచ్చటికి - వచ్చెను రామునిగూడి సుందరి. ౨౯ 276

చ. అని తెలియంగఁ జెప్పి వసుధామరుఁ డాయదునందనుండు నిన్
గొనిచనువాఁడ నంచుఁ దనకోర్కి యిదే యని పల్కినట్టి చ
క్కనిదగుసూనృతోక్తిని దగన్ వినిపించెను; భీష్మకక్షితీ
శుని ప్రియపుత్త్రి రుక్మిణియుఁ - జొక్కపుఁబ్రీతిని నాశుభోక్తినిన్. ౩౦ 277

చ. అరుదుగ నాలకించి వనజాక్షుని యాగమనం బెఱింగి యా
ధరణిసురోపకారమును - దాఁ దలపోసి మహోపకార మ
త్తరుణమునందు వేఱొకఁ డెఱదం దలపోసి యొనర్పఁ గాన కా
దరమున మ్రొక్కె; నేమిడిన - దానికి నీడగునే తలంపఁగన్. ౩౧ 278

సీ. భీష్మకుండును దనప్రియపుత్త్రి కోద్వాహదర్శనోత్సుకులయి - ద్వారకాపు
రమునుండి కృష్ణుఁడు రాముఁడు వచ్చుట విని వాద్యఘోషముల్ - వెలయ నెదురు
చని యథావిధిగఁ బూజలుసల్పె; మధుపర్క మిడి మహార్హములని - యెన్నఁబడిన
యంబరముల నిచ్చి - యవల నభీష్టములగు నుపాయనముల - నాదరమున

తే. నొసఁగి పూజించె; భీష్మకుండురుతరమతి,యగుట నాసోదరులకు సైన్యమ్ములకును
దదనుచరులకు సద్వస్తుతతులఁ దగిన, విడుదులను గూర్చె నాతిథ్యవిధిని జరపె.

క. ఈరీతిఁగూడి యున్నమ,హీరమణులకెల్ల శౌర్య - మెట్టిదొ ప్రాయం
బేరీతియొ బల మెట్టిదొ, సారధనం బెట్లొ తదనుసారముగాఁగన్. ౩౪ 280

క. తగినవిధానంబున నా, జగతీరమణుండు పూజ - సంతసమునఁ జే
యఁగ వారు సంతసించిరి, తొగచెలువునిబావ సేనతో నరుదేరన్. ౩౫ 281

ఉ. వీనులవిందుగా విని ప్రవృద్ధముదంబున నవ్విదర్భలో
మానవులెల్ల నొండొరుల - మానక చీరుచు "రండు రండు శ్రీ
జానిని జూడఁగా" ననుచుఁ - జయ్యన వచ్చి ముకుందుపావన

* "సా తం ప్రహృష్టవదన మవ్యగ్రాత్మగతిం సతీ" అనిమూలము. "నవ్యగ్రా ఆత్మనో దేహస్య గతి ర్యస్య తం" అని వ్యాఖ్య.

శ్రీనిలయాననాంబుజ వికస్వరపుష్పరసంబుఁ దృప్తిగన్. ౩౫౪　　282

క. ఈక్షణరూపాంజలులన్, దక్షత మీఱంగ నట్టి పాత్రావిరి; మఱియున్
వీక్షించి లోకసుందరు, నక్షిఫలం బిదియె యనెడునాశయ మొలయన్. ౩౬

ఉ. ఈమహనీయమూర్తికె మహీపతి పుత్త్రిక యెల్లభంగులం
బ్రేమకుఁ బాత్రమై తగినప్రేయసి కాఁదగు నీముకుందుఁడే
భామకు నీడుజోడయిన ప్రాణవిభుండయి యొప్పఁగాఁదగున్
నోముఫలం బనంగ నిదె నుత్య మగుంగద యిట్లు గూడినన్. ౩౭　　284

చ. పురుషలలాముఁడౌ నితఁడె పో మనరుక్మిణి కెన్న నర్హుఁడౌఁ;
దరుణియె వీనికిం దగు; విధాతయు నిట్లొడఁగూర్చెనేని య
చ్చెరువుగఁ జూచి మెచ్చఁదగు; శీఘ్రమ పెండిలియైన మేలె; యీ
ధర నిఁకనొక్క రిద్వరకుఁ దత్త్వముగాఁ దగ రెంత చూచినన్. ౩౮　　285

మ. మన మేదే సుకృతం బొనర్చిన మహామాన్యుండు లోకత్రయం
బును నిర్మించినధాత దాననె సుతృప్తుండయ్యెనే రుక్మిణీ
వనజాతాయతనేత్ర నీహరి తమిన్ భావించి చేపట్టు న
ట్లనుకంపామతిఁ జేయుఁగా! కని ప్రహర్షాశ్రూదకంబుల్ త్వరన్. ౩౯　　286

క. ఒక్కట గళముల నాపఁగ, నొక్కరితో నొకరుఁ గాఁగ నురుయత్నమునన్
జక్కఁగను దెల్పుకొని రి, ట్లిక్కడ సల్లాపములవి యెసఁగుచు నుండన్. ౩౯౪

రుక్మిణి గౌరిని దర్శింపఁబోవుట.

చ. నవవధు వెట్టివేషము గొనందగు నట్టులె రుక్మిణీసరో
భవదళనేత్ర యొప్పి భటీవర్యులు నల్గడలం జెలంగిరా
భవసతి యాలయంబునకుఁ బాదగతుల్ చెలువంబుసూప రా
డ్భవనవరంబు వెల్వడియెఁ బర్వతజాపదపద్మముల్ గనన్. ౩౬౪　　288

చ. పరశివురాణినిం గొలువ భద్రము లబ్బు నటన్ననమ్మికన్
సురుచిరగాత్రి రుక్మిణి ప్రసూనశరుం గొననట్టి యాకృతి
స్ఫురణమునం జెలంగుమధుసూదను పాదసరోజయుగ్మ మా
దరమున నెమ్మనంబునను ధ్యానము చేయుచు మౌననిష్ఠమై. ౪౦　　289

ఉ. తల్లులు నెచ్చెలుల్ తనదుదాపున నల్గడలం జెలంగిరా
నుల్లము శ్రీహరిం దలఁచుచుండఁగ నాయుధముల్ కరంబులం
దెల్లెడ రోచులంబఱపి యెంతయు భీతిని గొల్పుచుండ రా
జిల్లుచు శూరు లౌభటులు చెంతనె హెచ్చరికల్ తగంగ రాన్. ౪౦౪　　290

చ. చనుచున్ రాడ్భటరక్షిత, యనఁ దగుచు మృదంగపణవహారిరవము శం
ఖనికరరవములు లోనగు, ఘనతూర్యధ్వనులు భేరికానినదంబుల్. ౪౧　　291

క. ధరణిని దివముఁ జెవుడ్పడఁ, బరిపరి నొనరించుచుండఁ బయనము సాగిం
చె రమాధవు నెదఁ దలఁచుచు, [1]నిరుపమలావణ్యయుగ్గణిక లొక్కమొగిన్.

క. నానోపహారబలులన్, జానుగఁ గైకొనుచుఁ దోడఁ జనుదేరఁగ భూ
జానిసుత యేగె నల్లన, భూనిర్జరపత్నులమల భూషణయుత లై. ౨౯౩ 293

సీ. గంధమాల్యంబులఁ గమ్రభూషణవస్త్ర
ములను గైకొని రాఁగ లలితగేయ
ములను బాడుచు గాయకులు వెంటరా; సూత
వందిమాగధులు స్తవములు చేయు
చును దోడఁజనుదేరఁగను; వాద్యగాంద్రు మం
గళవాద్యరవము లొక్కమొగి దిక్కు
లెల్ల నిండఁగఁజేయు చల్లనరా; నవ
వధువు మెల్లనఁ బోయెఁ బార్వతివిజ

తే. యంబుచేసినచోటికి నంత రుక్మిణియు; సుమాలయమును గని నియతి హస్త
పదసరోజంబులను శుద్ధపాథసులను, గడుగుకొని యాచమించి నిష్కామభక్తి.

క. పరిశుద్ధచిత్తయై గురుతరశాంతి చెలంగ నంబదాపున కేగెన్;
వరవిధుల నెఱుఁగుముదుసలి, పురంధ్రులాబాల నెంతొ పాలు పమరంగన్.

[2]చ. తొలుత భవాని కవ్వల విధుప్రియభూషణుఁడై చెలంగి ని
స్తులకృప నొప్పు శంభునకుఁ దొయ్యలి మ్రొక్కఁగ నానటన్న చొ
ప్పులఁ దలపోసి శంకరుని బొందిక వేడ్కఁ జెలంగు నంబకున్
లలితకు మ్రొక్కఁజేసిరి కులక్రమరీతి నభీష్టసిద్ధికై. ౨౯౬ 296

చ. నరవరపుత్రి యాదరమునం బ్రణమిల్లి తలంచె నిట్టులం
బరా! శుభమూర్తివైన భవపత్నికి నీకును ద్వత్కుమారకో
త్కరమునకున్ మహేశునకు గాదిలిప్రీతిని మ్రొక్కు నాకు శ్రీ
వరుఁడగు శ్యామసుందరుఁడె భర్తగ నౌగతి సమ్మతింపుమా!. ౨౯౭ 297

క. ఆత్మారాముఁడె యగుపరమాత్మ భవత్పతి యదెట్టు లగు ననెదవొ నీ
యాత్మఁ దలంచినచోఁ బరమాత్మయు మన్నించు దాని ననియె యెఱుఁగుదున్.

మ. అనిప్రార్థించుచు లేచి విప్రసతులత్యంతప్రమోదంబునం
దనవెంటం దగ శాస్త్రయుక్తముగ రుద్రాణిం గృతస్నాతఁగా

---

1 "వారముఖ్యాస్సహస్రశః" అని మూలము. "వారముఖ్యాః గణికోత్తమాః" అని శ్రీధరాచార్యులు. 2 "భవానీం వందయాంచక్రు ర్భవపత్నీంభవాన్వితాం" అని మూలము. "భవస్యోపసర్జనత్వం స్త్రీకర్మోచితముక్తం" అని శ్రీధరాచార్యులు. "స్త్రీకర్మ సుస్త్రీణామేవ ప్రాధాన్యమితిద్యోతనాయేతి భావః. విధిజ్ఞాః స్త్రీశాస్త్రకుశలాః" అని వంశీధరి.

నొనరించెన్ మఱి చందనాక్షతలచే నొప్పారు మాల్యంబులన్
గనకప్రాంచితరత్నభూషణములం గమ్రాంబరశ్రేణులన్. ౪౬ 299

క. అలరించి ధూపదీపం,బుల నిచ్చి యనేకరూపములఁ దగుభక్ష్యం
బుల బలుల సమర్పించుచుఁ, బలువిధముల హారతులను బ్రత్యేకముగన్. ౪౭

సీ. అర్పించెఁ; బతియుక్తలగు విప్రసతులకు భక్తిని లవణసంయుక్తములగు
నయ్యపూపంబుల నల్లె తాంబూలంబులను గంఠసూత్రంబులను ఫలములఁ
జెఱకుదండముల నచ్చెరువుగ నొసఁగుచుఁ బూజించె ముత్తైదువులును దేవి
కర్పించినట్టి మాల్యముల నొసంగుచుఁ బెండ్లికూఁతునకు సంప్రీతి నొసఁగు

తే. నాశిషంబు లొసంగి రయ్యబల యంబి
కకును ముత్తైదువులకు నిక్కముగ భక్తి
వందన మొనర్చి నిర్మాల్యముం దమిఁ గొని
మున్ను పూనిన యమ్మౌనముద్ర వదలి. ౪౮ 301

*క. ఆలయమునుండి వెడలం, గా లలనామణి యొకర్తుక [1]చిరత్నమణీ
జాలాంచిత ముద్రారుచు, లోలిం దగుపాణిఁ గొనుచు నుద్యమ మలరన్. ౪౯

చ. తనకరపల్లవం బలరఁ దా మెలమెల్లన వెన్కవెన్కకుం
జనఁగ మరాళరాజగతిఁ జక్కఁగనొప్పఁగఁ బోవుచుండె; నా
మనుజపతీంద్రపుత్త్రిక సుమధ్యమఁ గుండలమండితాననన్
గనుఁగొని రెంతొ చిత్రముగ క్ష్మాపతిసూనులు నిండువేడుకన్. ౫౦ 303

సీ. ఆరుక్మిణీకన్య యమలరత్నాంచిత కనకమేఖలయు సొగసును జిలుకు
చునునితంబము పయిఁ గనఁబడుచుండంగఁ బ్రాయంపుబిగువుసొబయలుపడఁగఁ
జేయుపాలిండ్లు విచిత్రంబులుగ నొప్పఁ; గుంతలమ్ములు పయిఁ గొనునొ యనుచు
శంక నొందినయట్లు చపలమ్ములగు వీక్షణము లొప్పచూపంగ నమరు సుస్మి

తే. తమునఁదగిబింబఫలసమాధరరుచులను
మొల్లమొగ్గలఁబోలుచు నుల్లసిల్లు
దంతములు రక్తవర్ణత నెంతయుఁ దగ
వీరసమ్మోహిని యగుచు వెడలె నెలమి. ౫౧ 304

చ. గలగల మ్రోఁగు నందియల కాంతులు నగ్రతలంబుఁ గ్రమ్ముచున్
వెలికిని బాఱుచుండ నొకవింతగఁ బాదము లుర్వి మోపుచున్
లలితమరాళరాజగతులన్ మఱపించుగతుల్ చెలంగ నా
లలనయు శ్యామ నాఁదగి విలాసము మూర్తి ధరించినట్లుగన్. ౫౨ 305

---

* "ప్రగృహ్యపాణినాభృత్యాంరత్నముద్రోపశోభినా" అని మూలము. "రత్నముద్రా = రత్నాంగులీయకమ్" అనివ్యాఖ్య. 1 చిరత్నము = చిరంతనమని యర్థము.

[1]చ. కనఁబడి దేవమాయయొకొ కానియెడన్ ధర నిట్టిరూప మొ
ప్పునె యని గుంపుగూడి యశముల్ దిశలందగు వీరులెల్ల మో
హినియె యటన్న యూహ తమ నెంతయు నేచగఁ జూచి చూచి నె
మ్మనముల మోహమొంది రభిమానము వీడి తదేకదృష్టులై. ౫౩ 306

మ. కులదైవంబును బ్రాహ్మణాచరణభంగుల్ పూన్కిఁ బాటించు నా
చలముం బన్ని స్వకీయశోభలను గృష్ణస్వామి కర్పించుచున్
గలహంసైకగతుల్ చెలంగఁ జను నాకంజాక్షి వీక్షించి రా
జిలు తద్ధాసముచేఁ ద్రపామిళితమై చెల్వారు వాల్చూపులన్. ౫౪ 307

[2]మ. తమచిత్తంబులు ధైర్యమున్ వదలి వింతం బూనియుండంగ భూ
రమణుల్ కేల ధరించియున్న గురుశస్త్రవ్రాతముల్ జాఱి వే
గ మహిం బర్వఁగ దంతిఘోటకశతాంగశ్రేణిపైనుండి మో
హము ముంపన్ ధరణీస్థలిం బడిరి యంత్రాళిన్ విడంబించుచున్. ౫౮ 308

వ. అప్పుడు. 309

మ. తరుణీరత్నము పద్మకోశనిభపాదద్వంద్వమున్ మెల్లనన్
ధరణిన్ సోఁకఁగఁ జేయుచున్ మనమునన్ దైత్యారిరాకన్ నిరం
తరముం గోరుచుఁ జూర్ణకుంతలవితానం బాస్యపద్మంబుపైఁ
బరఁగన్ డాపలిచేతి గోళ్లతుదలం బల్మాఱుపోఁ ద్రోయుచున్. ౫౮౪ 310

[3]ఉ. వామకటాక్షదృష్టులను వచ్చి తనుంగని మోహమొందు నా
భూమిపతివ్రజంబు నొకపోలిక సిగ్గునఁ గాంచె; నంతలో
నే మహనీయమూర్తిదగు కృష్ణునిఁ దా నెదఁ గోరుసంతత
శ్రీమహితుం గనుంగొనియెఁ జిత్రమనోరథముల్ ఫలింపఁగన్. ౫౫ 311

శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణిఁ దనరథంబుపై నెక్కించుకొని ప్రయాణముసాగించుట.

చ. తనయరదంబు నెక్కఁగ నితాంతకుతూహల మొందుచున్న రా
ట్తనయనుగాంచి కృష్ణుఁ డహితక్షితిపాలుర లెక్కచేయ కా
జనపతు లట్టె కన్గొనఁగ సాహసమూని సుపర్ణకేతనం
బునఁ దగు స్యందనంబుపయిఁ బొల్పుఁగ నెక్కఁగఁ జేసి వేడ్కమై. ౫౫౪ 312

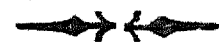
1 "యశస్వినస్తత్కృతహృచ్ఛయార్దితాః" అని మూలము. "తత్కృతో మాయాప్రతీతిజనితో యో హృచ్ఛయః కామస్తేనార్దితాః" అనిటీక. 2 "పేతుః క్షితౌ గజరథాశ్వగతా విమూఢాః" అని మూలము. 3 "ఉత్సార్య వామకరజైరలకానపాంగైః ప్రాప్తాన్ హ్రియైక్షత నృపాన్ దదృశేఽచ్యుతం సా" అని మూలము.

ఉ. వంచకమధ్యసంస్థనిజభాగముఁ గైకొనిపోవు సింగమ
మెంచక రాజలోకము నహీనపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగాఁ
గాంచనచేలుఁ డాబలముఖప్రకటాహవశూరు లెల్లఁ బో
ద్మంచి చొగిఁ బ్రోత్సహింపఁగ నృపాత్మజఁ గైకొని పోయె మెల్లఁగన్. ౫౬ 313

మ. దురహంకారము గ్రమ్మియున్న జననాథుల్ మాగధాదుల్ తముర్
హరి లెక్కింపక రుక్మిణిం గొనుచు నయ్యారంబునం బోవఁగా
స్థిరమౌ స్వీయయశంబు తగ్గుననుచుం జింతించి యోర్వంగలే
క రయంబొప్పఁగ నొక్కటం గలిసి రాకార్యంబుఁ జింతింపఁగన్. ౫౭ 314

క. ఔరా! ధానుష్కులలోఁ, బేరుంగని యున్న మనలఁ బృథివీశ్వరులం
జీరికిఁ గొనక మృగేంద్రుని, సారయశంబుర్ వృకాళి చక్కఁ గొనుగతిన్. ౫౮

క. తరుణిర్ హరించి గోపులు, పరుగిడు చున్నారు వారె పరికింపుఁ; డిసీ!
ధర నస్మద్యశ మేటికి, బరాక్రమం బేటి? కనుచు వగచిరి వెలుచన్. ౫౯

ఏఁబదినాల్గవయధ్యాయము

శ్రీకృష్ణు నడ్డగించి రాజు లోడుట.

క. వారెల్ల రిట్లు చింతా,వారిధి మున్గుచు నితాంతభయకృత్క్రోధ
స్ఫారపరివృతమతు లై, యారోహించిరి స్వవాహనాళిఁ గడంకన్. ౧ 317

ఆ. ఉరవడించి తమమహోన్నత కవచముల్, దొడిగి బలము లెల్లఁ దోడఁ గొలిచి
నడువ ధనువు లూనినారాయణుని వెంటఁ, దగిలి రేపుసూపి తన్విఁగొనఁగ. ౨

మ. యదుసేనాపతు లావిధం బెఱిఁగి యత్యంతోత్సవంబొప్ప భీ
తిదయత్నంబునఁ జాపధారులయి పృథ్వీనాయకుల్ మార్కొనం
గ దగర్ వచ్చుటఁ గాంచి కార్ముకములర్ గాఢంబుగా దీటుచుర్
బ్రదర వ్రాతముఁ గూర్చి వారి కెదురై పంచాస్యనాదంబులన్. ౩ 319

క. ధరణిర్ వ్యోమము నింపుచు, నరులర్ మార్కొనిరి; వారిదగుసన్నాహం
బరయుచు శత్రుమహీపతు, లురుపౌరుష మొప్పఁ దాఁకి రుద్ధతి మెఱయన్.

సీ. అశ్వపృష్ఠంబులయందు గజస్కంధములయందు స్యందనములకు నడుమ
నుండి యుద్ధము చేయు నుద్యమమందు నేర్పులులుగావున ముదిరములుభూధ్ర
ములపయి వర్ష ధారలు గురియించెడు నట్లు మార్గణవృష్టి యాదవాళి
పయిఁ గురియించిరి పటుతరసాయకచ్ఛన్నమై తగుపతి సేనఁగాంచి

తే. చారుమధ్యమ రుక్మిణి సాధ్వసమున
విహ్వలాంబకయుగళయై వ్రీడయుఁ దనుఁ

గూడఁ బ్రాణేశుమోమును గోర్కెఁ దీర్చ
నన్న భావముతోఁపంగ నప్పుడు గాంచె. ౪ 321

చ తనుఁగనువామనేత్రఁ గని తామరసాక్షుఁడు ప్రేయసీ! మనం
బున భయమొందఁబోకుము; రిపుప్రకరంబుల నీదుబంధులం
దునిమెద; నిప్పుడే కనుము ధూర్తులు గావున మార్కొనంగ ని
న్గోని చన వచ్చినా రనుచుఁ గోమలసుస్మిత మొప్పఁ బల్కుచున్ ౫ 322

క. సతి నూఱడించె; గదుఁ డ,చ్యుతు నగ్రజుఁ డాదియైన శూరవరుల్ స్వ
ప్రతిపక్షుల శూరత య,వ్వితమునఁ దమసేన నొంచువిధముం గనుచున్. ౫౹

క. దానిఁ సైరింపక రిపు, సేనలవౌ దంతివితతి సింధుజరథసం
తానముల బాణవర్షము,చే నెంతయు దీనతఁ గనఁ జేసిరి పూన్కిన్. ౬ 324

సీ. అరదమ్ములం దున్నయాశూరులయు నాశ్వికులయు గజాళులఁ గూరుచున్న
వారలయుఁ దలలు వరకుండలకిరీటములను జారూష్ణీషములను వెలుఁగు
నవి బాణములచేత నపుడు ఛేదింపఁగఁబడి కోటులుగ ధరవ్రాలె; మఱియు
నసిగదాచాపయుగ్ఘస్తముల్ ముంజేతు లూరువుల్ పాదము లురుశరాభి

తే. హతులఁ దునుఁగుచుఁ గూలె నయ్యవనియందు;
ఘోటకాశ్వతరవ్రాత కుంజరోష్ట్ర
ఖరశిరంబులు మఱియును గాలుబంట్ల
శిరము లట్టులె పడి కడుఁ బొరలుచుండె. ౭ 325

చ. అరుల జయించుకోరికల నాయదువీరులు వృష్ణిముఖ్యు లా
దురమున నుగ్రపౌరుషముతోఁ గడు నొంపఁగ బీర మాఱఁగా
నరిశరహన్యమానమగు నాత్మబలంబును గాంచి చాల సం
గరవిముఖత్వ మొంది నృపకాంతులు మాగధముఖ్యు లార్తులై. ౮ 326

చ. వెనుకకుఁ బోయి యొక్కయెడ వేడుక లెల్ల నడంగ రుక్మిణిం
దనకు నొసంగు వారమని ధారణిపాలుఁడు భీష్మకుండు నా
తని తనయుండు రమ్మనఁగఁ దాను విభూతిచెలంగ వచ్చి య
వ్వనితను గృష్ణుఁ డెత్తుకొని వారనిపౌరుష మొప్పఁ బోవఁగన్. ౮౹ 327

చ. కనుఁగొని తేజమెల్లను వికావికలై చన నాతురంబు పై
కొనఁ బ్రమదంబు వీడిచనఁ గోరికయంతయు వమ్ముగాఁగ నా
నన మొగి నెండిపోవఁగ మనంబునఁ గుందుచునున్న చైద్యునిం
దనివచియింపరాని బహుళార్తిని బ్రుంగినవానిఁ జూచుచున్. ౧౦ 328

చ. పలికిరి వార లెల్లనొకభంగిగ నూఱడఁజేయు కోర్కితోఁ;
నిల నిటు దౌర్మనస్యము వహించుట యర్హమె పూరుషోత్తమా!

తలఁగుము దాని నింకఁ దనుర్ధారుల కెల్లఁ బ్రియాప్రియంబు లి
మ్ముల వరుసం గనంబడుచుఁ ॱ బోవుచు నుండున వస్థిరంబులే. ౧౧ 329

మ. స్థిరతం గాంచదు వానిలో నొకటియుఁ ॱ సిద్ధం బిదౌ; నమ్ము మో
ధరణీశా! విను నర్తకుం డొకఁడు విద్యానైపుణం బెల్ల నె
ల్లరకుం జూపఁగఁబూని దారువున బాలన్ లీల నిర్మించి య
బ్బురమౌ నంచు జనుల్ గనంగ నెటు త్రిప్పున్ స్వేచ్ఛమై నట్లుగన్. 330

క. జనుఁ డీశ్వరపరతంత్రతఁ, గనుటన్ సుఖదుఃఖములను ॱ గాలవశమునన్
గనుచుండు నింతియే; మఱి,యును గ్రొత్తది లేదుసు ॱ మ్మొకండును తేఁడా!.331

చ. అని వచియించి; రంతట జరాత్మజుఁ డౌ శిశుపాల! కృష్ణుతో
మును పదునేడుసార్లు బలముల్ గొలువన్ హరి నోంప నెంచియే
చని పురి ముట్టడించితిని ॱ శౌర్యముఁ జూపితి నన్నెఱుంగవే
విను మిఁక నేమిచెప్పుదును ॱ వింతగ నోడితి నన్నిసారులున్. ౧౨ 332

క. ఇరువదిమూఁ డక్షౌహిణు, లురుబలసంపన్నులును మహోద్యమమునఁ జూ
పిరి సాహస మోరాజా!, పరాజితుఁడనైతి నైనఁ ॱ బట్టు వదలకేన్. ౧౩ 333

క. మఱియును సేనలతో నే, ద్వైఱఁ బోయి రణంబుచేసి ॱ దివిజులు భేదం
బఱిముఱి గాంచఁగ గెల్చితి, నెఱి సోదరయుగము నెట్లొ ॱ నిజమిది తేఁడా!.

క. ఐనఁ బరాజయమప్పుడు, కాని జయంబంది నపుడు కాని వగఁ దమిన్
నే నొంద లేదు సుంతయు, నైన సదృష్టాన్వితమగు ॱ నాకాలం బే. ౧౪ 335

క. మనుజులను సుఖమొదుఃఖమొ, కనఁ జేయుచునుండు నని నికామమెఱిఁగి యే
మన కుండితి నని యెఱుఁగుము, కనుకనె యీసాంపరాయికంబున యందున్.

*సీ. వీరయూథపనృపావితతికి యూథపులముగాఁ జెలంగియు ॱ సమరమందు
నత్యల్పబలులగు ॱ యాదవుల్ శ్రీకృష్ణపాలితులౌట నిప్పాట మనల
నోడింపఁ గల్గిరి ॱ చూడ నీయది దైవతంత్రమే యనఁదగుఁ ॱ దప్ప దనుచుఁ
దోఁచుచు నున్న దీనిచశత్రువులును దమకుఁ గాలము శుభ ॱ మమరుపంగఁ

ఆ. దగినదౌట మనలఁ ॱ దఱుమంగఁ గల్గిరి, మనకుఁ గూడ నట్టిమాడ్కి సమయ
మరుగుదెంచి నప్పు ॱ డరుల జయింతము, డెందమందుఁ గుందుఁ ॱ బొంద నేల.

చ. అనియిటు మేలుకోరు తనయాప్తులు పల్వురు బోధచేయఁగా
మనము కలంకఁదేఱ ననుమానము వాయఁగ స్వీయపత్తనం
బునకును సానుగుం డగుచుఁ ॱ బోయెను జైద్యుఁడు మృత్యువక్త్రముం
గనని మహీశు లెల్ల స్వనికాయ్యములం గన నేగి; రంతటన్. ౧౪ 338

చ. తనసహజన్ మురాంతకుఁడు ॱ తా బలిమిం గొనిపోయె రాక్షసం

* "అధునావివయం సర్వే వీరయూథపయూథపాః" అని మూలము.

బనఁ జను నవ్విధానమున నన్నను డిర్గి విని సైఁపలేక కృ
ష్ణునిపయి వైరముం గొనిన శూరుఁడు రుక్మియు సంగరంబుచే
యను మదిఁగోరి యప్పగ జయంబునఁ బాపుకొనంగ నెంచుచున్. ౧౭ 339

తే. ఒక్కయక్షౌహిణీసేన యుక్కుమిగిలి
వెంటరాఁ బోయెఁ గృష్ణుని వెన్నుదన్ని;
యమ్మహాబాహు వపుడు శరాసనంబుఁ
దాల్చి కవచంబుఁదొడిగి యెంతయును బూన్కి. ౧౮ 340

క. హరికృత్యంబున కోర్వక, దుర మొనరింపంగ వేడ్క తొందఱపెట్టన్
బరుగిడుచు నెల్లభూభృ,ద్వరులు వినం బల్కె నిట్లు బవరమున హరిన్. ౧౯

క. హరిఁబుచ్చక యీరుక్మియు, మరలం డని నమ్మవలయు క్ష్మావరులారా!
పురిఁ జొరఁ బ్రతిజ్ఞఁదీర్పక, యరుదుగఁ గనుఁగొనుఁడు నామహాహవ మిచటన్.

క. ప్రతిన యిది సూనృతం బని, మతి నెన్నుం డనుచుఁ బల్కి మండిపడుచు దు
ర్మతియాటఁ గృష్ణు నెఱుఁగక, శతాంగమునఁ గూరుచుండి సారథి కనియెన్.

క. ఘోటకవర్యంబుల నే, చోటం గృష్ణుండు మెలఁగుఁ జోద్యంబుగ నా
చోటికిఁ బోఁదోలుమ యొక,యాటగ సంగర మొనర్తు నాతనితోడన్. ౨౧

చ. చెలియలిఁ బల్మిమీఱఁ గొని చెచ్చెఱఁ బోయెడు దుష్టబుద్ధి గో
వుల నిరతంబు గాచుటను బుద్ధియె లేని యతండు నోట దో
ర్బలమున విఱ్ఱవీఁగెడిని వాని బలం బడఁగించెదన్ మదు
జ్జ్వలపటుసాయకంబులను జక్కఁగఁ జూడుము నాదుపంతమున్. ౨౨ 345

చ. అని యిటు లాకుబుద్ధి పరమాత్ముని యద్భుతశక్తి యిట్టిదా
నని తెలియంగలేక తనయాగ్రహమే కడుఁ బల్కరింప నే
పున నిటు తుచ్ఛవాక్యములఁ బూని వచించి రథం బొకండె వే
చనఁగ మహాత్ము నెన్కొనుచు శౌర్యముమీఱఁగఁబోయి యంతటన్. ౨౩

చ. నిలునిలు మెందుఁ బోయెదవు నీవిఁక నంచు మురారిఁ బిల్చె; దో
ర్బలమునఁ జాపముం దిగిచి బాణవరంబుల మూఁట లక్ష్యశు
ద్ధులు వెలయంగ నాటె నృపాధూర్తుఁడు శ్రీహరిమేన నంతటన్
నిలువక పల్కె నిట్టు లిట నిల్వుమ యోయదువంశపాంసనా!. ౨౪ 347

ఉ. ఒక్కక్షణంబు మాయెదుట నుండుము నిల్చియె యోరి మోసకా?
యెక్కడి కింకఁ బోయెదిటు లేపు చెలంగ హవిస్సుగాక మ
ట్లిక్కడఁ బొంచియుండియె కులేశ్వరిఁగొల్వఁగ రాఁగ మత్స్వసన్
జిక్కె నటంచు మ్రుచ్చిలితి సీ! యిది పంతమె యెన్నిచూచినన్. ౨౫ 348

ఉ. మందమతీ! త్వదున్మదము మాన్పెద నిప్పుడె మాయకాఁడవై

యొందును గూటసంగరము నే యొనరించు స్వభావ మొప్పి నీ
వుందువు కాన మామకమహోగ్రశరంబులు నీదు మేనుఁ జీ
ల్పం దొరలాడ భూమిపయిఁ బాతముఁ గాంచక ముందె చెల్లెలిన్. ౨౫ 349

చ. వదలినఁ బ్రాణముల్ నిలుచుఁ బాఱిన నయ్యవి పాయుఁ దప్పదం
చదలిచె; నాదురుక్తులకు నమ్మధుసూదనుఁ డేవగింపకే
వదనమునందు సుస్మితము వర్ధిలుచుండఁ దదీయచాపముం
బ్రదరములేసి త్రుంచి మఱి బాహుబలంబున బాణషట్కమున్. ౨౬ 350

చ. ధనువునఁగూర్చి వైచి గురుదర్పమునం దగురుక్మి మేను నొం
చెను మఱి సాయకాష్టకముచేతనె నాల్గుతురంగమంబులన్
దునిమెను రెంట సారథిని ద్రుంచె శరత్రితయంబుచే ధ్వజం
బును బడనేసె; నంతఁ గ్రుధ భూపతిపుత్త్రుఁడు క్రొత్తచాపమున్. ౨౭ 351

చ. త్వరపడి యెక్కుపెట్టి గురుబాణములైదొగి దానఁగూర్చి శ్రీ
హరి నలయించె; మార్గణము లంగము గాఁడినమాత్రనే భయం
కరశరమేసి తద్ధనువుఁ గ్రమ్మఱఁ ద్రుంచెను రుక్మియున్ మహా
త్తర ధనువొక్క దానిఁగొనఁ దానిని రెండుగఁ జేసెఁ గృష్ణుఁడున్. ౨౮ 352

చ. పరిఘము శూలచర్మములు పట్టిసశక్త్యసితోమరంబు లా
తురమున రుక్మి కైకొనినఁ దోడనె వానిని జెండె నాయుధం
బురుగతి దేని వాఁడుగొను నుగ్రశరంబుల దానిఁ బూన్కి నా
హరి దునుమాడుచుండె; నతఁ డాగ్రహమూని జిఘాంస పైకొనన్. ౨౯

చ. పటుతరమౌకృపాణమును బాణి ధరించి రథంబునుండియు
త్కట గతిమీఱఁగా నుఱికి దావహుతాశను మ్రింగఁ గోరి యు
క్కట శలభంబు పోవుగతిఁ గంజవిలోచను స్యందనంబ దె
చ్చుటఁదగియుండు నచ్చటికె సత్వర మొప్పఁగఁ బాఱెఁ బూనికన్. ౩౦ 354

చ. హరి తనపైకి వచ్చు నృపునగ్రతనూజుని యుద్యమంబుఁ గా
వరమును లోఁ దలంచి శితబాణములం బరఁగించి చర్మమున్
గురుతరఖడ్గమున్ దునిమె క్షోణిపయిం దిలలంతలై పడన్
ద్వరపడి తీక్ష్ణఖడ్గమును వాని వధించెడుకోర్కిఁ గైకొనెన్. ౩౧ 355

ఉ. దానవహంత సోదరుని ధర్మగృహంబును జేరఁ బంపఁగాఁ
బూను నటం చెఱింగి భయముం గని చిత్తము తత్తఱింపఁగా
మానిని యన్నఁ గావ మురమర్దనుపాదసరోరుహద్వయిన్
దా నెదఁ గోరి వ్రాలి కృపదప్పక కల్ల వచించె నీవిధిన్. ౩౨ 356

సీ. అప్రమేయాత్మ!, దేవాదిదేవా! ప్రభూ! కల్యాణ! యోగేశ! కమ్రదీర్ఘ

బాహా! జగత్పతీ! । భ్రాతను వధియింప నర్హము గాదు నీకనియె; నిట్టు
లతిభయంబునఁ దనయంగముల్ వడఁకంగ వగ మోముదమ్మియు । వాడిపోవ
గద్గదస్వర మొప్పఁగా సాధ్వసంబునఁ గనకమాలయు జాఱఁగా గృహీత
తే. పాదపంకజయుగళయై । పత్నియుండఁ
గాంచి కరుణించి రుక్మి వధించుయత్న
మచ్యుతుఁడు మానె; నంత నాహరి యసాధు
కారియగు వానిఁ గైకొని । కరుణమాని. ౩౫౭ 357

క. తనవసనంబున బంధించెను జంపఁగఁ బూను కత్తిచేతనె గడ్డం
బును మీసలఁ గేశములను, గొనకొని యవశిష్టములుగ । గొఱిగి కడంకన్.

క. ఒనరించె విరూపునిగా, వనజాక్షుం డిట్లు చేయ । వారనిపూన్కిం
గొని యాదవవీరులు శత్రునికాయములం గలంచి । తోలిరి వెలుచన్. ౩౫౯

క. సరసీరుహాలతలను గుంజరసంతతి గలఁచు నట్టిచందంబున నా
పరవీరులఁ దోలి వెసన్, హరిచెంతకు వచ్చి రుక్మి । నటఁ గాంచి తగన్. ౩౬౦

చ. వనరుహనేత్రు చెంతఁదను । వైభవమాఱ వికారరూపతం
గనఁబడుచున్ హతుండె యనఁ । గాఁ దగినట్టి యవస్థనున్న రు
క్మినిగని లోకనాథుఁడయి । మించుహలాయుధుఁ డాత్మలోఁ గృపం
గని వసనాభిబంధనము । గ్రక్కునఁ బాయఁగఁ జేసి యంతటన్. ౩౬౧ 361

క. భగవంతుని శ్రీకృష్ణుని, నగధారిం గాంచి కృష్ణ! । యర్హ మనంగాఁ
దగ దీ వొనరిచినపని యిది గడు జుగుప్సితమె యా మదిం దలపోయన్.

క. తలగొఱిగి చుబుకకేశంబుల వపనము చేసి రూపమునకున్ వికృతిం
గలిగించుటయన వధ మగు, నిల సుహృదయులకు నిజంబయే యగుఁ గృష్ణా!.

చ. అనియిటు వాక్సమత్కృతుల । నయ్యనుజుం గని దూఱి రుక్మిణిం
గనుఁగొని పల్కె సాధ్వి వినఁ । గాఁ దగు నాపలుకొండు భ్రాతకున్
చనువుపయిన్ వికారత గనంగ నొనర్చె నటంచు మ మ్మసూ
యను గనఁబోకు మాత్మకృతమై తగు కర్మము సర్వభంగులన్. ౩౬౪ 364

చ. ఫలము లొసంగుఁబూరుషుఁడు । పాపఫలంబులఁ బుణ్యకర్మస
త్ఫలములఁ గాంచుచుండు నొక । భంగి మఱొక్కఁడు చేయఁజాలఁ డీ
పలుకు నిజంబు; రుక్మి కిటఁ । బాటిలినట్టి ఫలంబు స్వేచ్ఛమైఁ
దొలిజనిఁ జేసినట్టి దగు । దుష్కృతసంభవమే యగుం జుమీ!. ౩౬౫ 365

చ. అని యనుజన్ముఁ గాంచి యిటు । లాహలి పల్కె వధార్హదోషముం
బొనరిచియున్న బంధువును । బూని వధింపఁగరాదు; చిక్కినం
జను మనిపంపఁగా వలయుఁ । జచ్చినవాఁడె సుమీ యతండు తా
నొనరిచినట్టి దోషమున । నుద్యమ మింక నదేల చంపఁగన్. ౩౬౬ 366

క. అని సోదరుతోఁ బల్కుచు, వనితామణిఁ గాంచి మఱియు బల్కెను ధర్మం
బును దీని క్షత్త్రియులకుఁ, వనజాసనుఁ డర్హ్వమనుచు వారక పలికెన్. ౩౬౭

క. ఘోరతర ధర్మ మయ్యది, భూరమణుఁడు చంపుఁ దోడఁబుట్టువు నైనన్
ధారణి నీధర్మంబే, వారిజనేత్రా! చెలంగు బాహుజపంక్తిన్. ౪౦ 368

వ. అని పలికి సోదరుం గాంచి యిట్లనియె. 369

సీ. శ్రీమదాంధులుగాఁగఁ జెలఁగు రాజులు రాజ్యభూవిత్తముల హేతువునను
దభిమాన తేజస్సమాయత కారణమునను వేఱొక హేతువునను బంధు | యోషి
వులఁ దూలపుత్తురు జలజాక్షి! మన కిది యర్హ్వమా యనిపల్కి యతివతోడఁ
బలికె; సాధ్వీమణి! వపువున నాత్మాభిమానము గల్గుపామరుని యట్టు

తే. లనుదినము సుహృదులకు నత్యంతభద్ర
ముల నహితుల కమంగళములను గలుగఁ
దలఁచుచుందువయే భూతములపయి నొక
విధముగాకయె త్వద్బుద్ధి విషమమె యగు. ౧౪౫ 370

క. మతివిషమత గాంచిన నో,యతివా! సాధారణులగు నట్టిజనులతో
జతచేయం దగు నిను నే, వితమందువో తెలియఁ బఱతువిను మిఁక శ్రద్ధన్.

సీ. దేహాత్మమానులై స్థిరఁ దగునరులకు సుహృదుఁడీతఁడువీఁడసుహృదుఁడితఁడు
నగు నుదాసీనుఁ డంచమరు నీమతిమోహ మలదైవమాయ చేఁగలుఁగ జేయఁ
బడియుండుఁద లపోయభామినీ! యాయదిమాయ యేయగుఁజుమీయీయనంత
జీవరాసులకెల్లఁ జెలఁగునంతర్యామి యాత్మ యొక్కండగు నైన నుదక

ఆ. ములను బ్రతిఫలించు నలచంద్రుఁ డొకఁడయ్యుఁ
బెక్కుబింబములుగ లెక్కసేయఁ
దగియెయుండుఁ గాదె గగనము ఘటముఖ
ములను బెక్కుచందములుగ నల్లె. ౪౩౫ 372

క. పామరులు దేహభేదము,చే మఱి యొక్కరునిగాఁగఁ జింతింతురు సు
మ్మామాన్యుఁ బరంజ్యోతిని, శ్రీమహితుని శుద్ధు సర్వసేవ్యు ననంతున్. ౪౪

వ. ద్రవ్యప్రాణగుణరూపాధిభూతాధ్యాత్మాధిదైవతాత్మకంబై యుత్పత్తివినాశ
ములు గలిగిన యీదేహ మవిద్యాయోగమున నాత్మయందుఁ గల్పితంబై
దేహికి సంసారమును గలిగించుచుండు. పురంధ్రీమణీ! ప్రకాశ్యంబు ప్రకాశకంబు
నయి యుండు రూపములకుఁ బ్రకాశకంబు భాస్కరాధీనంబై యున్న చందం
బున భూతేంద్రియాదుల ప్రకాశ మాత్మచైతన్యాయత్తంబే యయియుండు.
అట్టులౌట నాత్మభిన్నద్రవ్యంబులెల్ల మిథ్యాభూతంబులు గావున నవ్వానితో
నాత్మకు సంయోగవియోగములు కలుగఁజాలవు. కుహూనామకామావాస్యా
యోగమునఁ జంద్రకళలకు క్షయము కలిగినను జంద్రునకు నాశయము కలుగక

యుండుచందమున జన్మవృద్ధ్యాదులెల్ల దేహవికారములగుం గాని నిర్వికారుఁ డగు నాత్మకు నవికలుగవు. స్వప్నమునందలి పదార్థము లస్థిరములైనను నిద్రించు పురుషుఁడు భోగభోగ్యభోక్తలను గనుచుండు తెఱంగున జ్ఞానహీనుఁ డగు పురుషుండు సంసారమును బడయును. అట్లుగావున నోసాధ్వీమణీ! యజ్ఞానజనితంబై యాత్మశోషణమోహనములం గావించు నట్టిశోకమును దత్త్వజ్ఞానము చేతఁ ద్యజించి శాంతము గలిగియుండు మని యిట్లు భగవంతుఁడగు బలరాముండు సంబోధించుటయు నావైదర్భి దుఃఖంబువదలి తత్త్వజ్ఞానము నిర్ణయించు బుద్ధిచేత మనశ్శాంతింగాంచె నంత. ౫౦ 374

చ హరి తనసత్త్వతేజముల నట్లుహరింపఁగ రుక్మియుం గళే
బరమునఁ బ్రాణముల్ నిలుచుభంగి నొనర్చుట లోఁదలంచుచుఁ
గరము విరూపతం గలుగఁగా నొనరించుట కుమ్మలించుచుఁ
బరునిఁ బరాభవింపఁ దనపట్టినపట్టుచెడం గృశించుచున్. ౫౧ 375

సీ. దుర్మతిఁ గృష్ణుని దురమునఁ జంపక యనుజాతఁ గొనిరాక యాత్మనగర
మగు కుండినపురంబునందుఁ గాలూనంగఁ దలపోయ ననుచుఁ బంతమునఁ బ్రతిన
పట్టి నిర్భరకోపపరివృత స్వాంతుఁడై యట భోజకటకాహ్వయమున నలరు
పురమున నివసించె; భూపతులఁ యుద్ధమున నిట్టులోడించి మురహరుండు
తే. భీష్మరాజకుమారిక విమలసుగుణ, రత్నభూషితరుక్మిణి యత్న మొప్ప
ద్వారకాపురిఁ జేర్చి శాస్త్రహితరీతిఁ, బెండ్లియాడెను మానులు విబుధులలర.

ఉ. అంతట ద్వారకానగరమందుఁ జెలంగెడు యాదవోత్తముల్
సంతస ముప్పతిల్లదనుజప్రవరాంతకుఁడైన కృష్ణునం
దెంతయు భావముల్ తనర నెప్పుడు మేలగు నంచుఁ గోరుటఁ
వింతగ నెల్ల గేహముల వీథులఁ జక్క నలంకరించుచున్. ౫౪ 377

తే. వేడుకలుచేసి రెల్లెడ వెలఁదిమిన్న
లల్లె పురుషులు మిక్కిలి హర్ష మలర
వెలయు మణికుండలమ్ములఁ నలరి తాల్చి
తమమనోభావములఁ దెల్పి రమలగతుల. ౫౪౯ 378

క. హరికిని రుక్మిణికి మనో, హరవస్త్రాభరణ ముఖములగు కానికలఁ
బరమాదరమున నొసఁగిరి, పుర మయ్యాది శక్రకేతు పుంగాన్వితమై. ౫౫ 379

చ. అనుపమచిత్రమాల్యముల నంతట నొప్పుచు రత్నతోరణా
ళిని గడుమించి స్వర్గపురలీలల నెల్లఁ దృణీకరించి యొ
ప్పెను *సకలారవంబులును బెంపును సొంపును గూర్చునట్టి శో
భనసుమలాజలం గలిపి భవ్యతమాంకురరాజి చల్లుటన్. ౫౫౯ 380

* సకలారరంభులును=అన్ని ద్వారములయందు.

క. అలరారుచుండె నెంతయు, జలపూరితకుంభములను ॱ జాలుగనిడి మం
గళదాగురుధూపంబుల, వెలయించిరి దీపము లొగి ॱ వింతగ నలరెన్. ౫౬

సీ. పుర మిట్లు శృంగారములఁ విలసిల్లెను బెండ్లికిం బిలువ సంప్రీతివచ్చి
నట్టిభూభుజులవౌ ॱ హస్తివర్యంబుల మదజలములఁ బురమార్గము లొగిఁ
దడుపంగఁ బడియుండె ॱ ద్వారభాగంబులఁ గదళికాపూగవృక్షములు నిలుపఁ
బడి చూడఁదగియుండె ॱ వైవాహికోత్సవములఁ బురవీథులఁ ॱ గలయఁ దిరుగు
తే. చున్న కురుసృంజయవిదర్భసన్నుత యదు
కుంతిదేశీయకైకేయు ॱ లింత యనఁగఁ
దగని సంతోషమున నొప్పి ॱ తారుసకల
జనుల విలసిల్లఁజేసి రా ॱ సమయమందు. ౫౭ 382

చ. హరి యిటు రుక్మిణిన్ బలిమి ॱ నందఱుచూడ హరించి భూధవో
త్కరముఁ గలంచి ద్వారకకుఁ ॱ దాఁ జనె నంచును వందిబృందముల్
ధరణిసురోత్తముల్ హరి యుదారచరిత్రముఁ బాడుచుండ నా
దరమున నాలకించి నృపతల్లజు లచ్చెరువొంది రెంతయున్. ౫౯ 383

చ. మనుజపతీంద్రకన్యక లమానుషమౌ హరికృత్య మెన్ని నె
మ్మనముల విస్మయంపడిరి ॱ మానిని రుక్మిణి శ్రీయంశజాతఁ జ
క్కనివిధిఁ బెండ్లియాడి తగు ॱ కాంచనచేలుని గృష్ణుఁ గాంచుటన్
జను లటనుండు వారు కడు ॱ సంతసమంది చరించి రున్నతిన్. ౬౦ 384

ఏఁబదియైదవయధ్యాయము.

రుక్మిణీకుమారోదయము.

చ. మును పలభాలలోచనుని ॱ భూరిరుడగ్నిని దగ్ధుఁడైన యా
మనసిజుఁ డీశ్వరాంశమహిమంబున నొప్పెసలారువాఁడు సం
హననము నొందఁగోరి హరి ॱ నత్తఱినే శరణంబుఁ జొచ్చెనం
త నతఁడు రుక్మిణీసతికిఁ ॱ దా సుతుఁడై జనియించెఁ గ్రమ్మఱన్. ౧౫ 385

మ. హరివీర్యంబున జన్మమంది కడు విఖ్యాతుండు ప్రద్యుమ్నుఁడై
హరికేమాత్రము తీసిపోవక సమఖ్యాతిన్ విడంబించె; శం
బరుఁడన్ దానవుఁ డామనోభవునకున్ ॱ బ్రత్యర్థి తా నొటఁ ద
త్స్మరుఁడే భూమిజనించె నం చెఱిఁగి స్వేచ్ఛారూపుఁడై పొల్చుటన్. ౨౫ 386

సీ. పురుడువాయకమున్నె ॱ మ్రుచ్చిలి కొనిపోయి సంభ్రంబులోవైచి ॱ శత్రుబాధ
తప్పెనంచుఁ దలంచి ॱ తనగృహమున కేగె నాశిశువును బలమలరు నట్టి [మత్స్య
మత్స్య మొక్కఁడు మ్రింగె ॱ మత్స్యజీవులు కొంద ఱరుదెంచి వలయొడ్డి యబ్ధి

ములను బట్టుచు దాని బలమునఁదగుదానిఁ బట్టిరి; కైవర్తు లిట్టులొక్క

తే. కొన్ని చేపలబట్టి యంతదున్న వాని, లోనఁ బెద్దదిగానున్న మీను దానిఁ
గానికగ శంబరాసురకాంతునకు సమర్పణముచేసి రెంతయు నర్హ మనుచు.

ఉ. పాచకు లార్షుషోత్తమము బల్విడి పాకగృహంబుఁ జేర్చి లోఁ
దోఁచు కుతూహలంబునను దోడనె శస్త్రిక దానియంగ మెం
తోఁచతురత్వ మొప్పఁగ మహోద్యమమూనియె తున్కలై పడన్
వే చవి గైకొనం జదివి వింతగఁ గాంచిరి బాలు నొక్కనిన్. ౫ 388

క. ఉదరాంతరమున బాలకుఁ, డుదయార్కునిబోలి యొప్పుచుండం గని ప్రీ
తిదగన్ మాయావతికిన్, సదయం గొనిపోయి యిచ్చి చని రవ్వారల్. ౫౪

చ. రతియగు నాపడంతి మును రాక్షసనాథుఁడు శంబరుండె యా
సతిఁ జెఱపట్టి యుంచెఁ బరిచారికగాఁగ. మహానసంబునన్
బతి మరలన్ జనించునను నమ్మిక మూనియె యుండె నామె య
ప్రతిముని బాలకుం గనుచు రమ్యతనూరుచిలోఁ దలంచుచున్. ౬ 390

చ. ఇతఁ డెవఁడౌనొ యంచు హృదయేశుఁడు గాఁ గనుపట్టునంచు నా
రతి పతి యీతఁడౌనె యని రామయు సంశయమాత్మ నంద న
య్యతివ తలం పెఱింగి యమృతాశనమౌనియు నేగుదెంచి యా
సుతుఁడు స్మరుండె యించుకయుఁ జోద్యము నొందకు మమ్మ యం చొగిన్.

చ. జననము మత్స్యకుక్షి నెటు చక్కఁగఁ జేరెనొ యావిధంబు నె
మ్మనమునఁ గల్గుసంశయము మానఁగ నంతయుఁ జెప్పె; నా యశ
స్విని పనికత్తెగా దనుజవీరుఁడు తన్నునుపంగ నుండెఁ గా
వున ముని భర్త చందమును బొంకముగా నెఱిఁగింప నంతటన్. ౬౪ 392

చ. పతి మరలన్ జనించు ననుభావముతో నెపు డట్టికాలము
న్నతి గలిగించుదానిని గనం దగునో యని వేచియున్న యా
సతి మదనుం డితండె మును శంకరనేత్రశుచిప్రదగ్ధుఁడీ
క్షితి జనిగాంచె నం చెఱిఁగి స్నేహముచూపఁగఁ బూనె వానిపై. ౮ 393

మ. హరిపుత్త్రుం డటనుండి వేగిరమ ప్రాయంబట్టె తన్ బొంద నే
తరుణుల్ గాంతురొ వారికెంతయు మరుల్ దైవారఁగాఁ జేయుచున్
బరివృద్ధిం గనుచుండె; నారతియు నబ్జాతాయతాక్షున్ బతిన్
గురుబాహున్ నరలోకసుందరుని గోర్కుల్ మీఱఁగాఁ గాంచుచున్. ౯౪ 394

తే. అలతి మందాక్షమున నొప్పునట్టి నవ్వు
నివ్వటిల్లఁగ భ్రూభంగనియమ మలరఁ
బ్రేమ మతిశయమై తగ నామరాళ
గమన సేవించె రతసూచకమగు బుద్ధి. ౧౦ 395

మ వనజాతాక్షు కుమారకుండు మతిమద్వర్యుండు ప్రద్యుమ్నుఁ డా
వనితారత్నముతోడఁ బల్కెఁ జననీ! । త్వద్బుద్ధి చూడంగ నీ
తిని మానెం గడు నంచుఁ దోఁచెడిని మాతృస్నేహమున్ వీడి కా
మినివోలెన్ జరియించుచుంట తగునే । మేలే యి దెబ్బంగిగన్. ౧౧ 396

మ. అని దూఱన్ విని యిట్లుపల్కెఁ రతి యార్యా! నీవు శ్రీకృష్ణనం
దనుఁ డంచున్ నుతిగాంచు మన్మథుఁడవే । తథ్యంబు నిన్ శంబరుం
డనయం బొప్ప గృహంబునుండి తనమాయాస్ఫూర్తిమైఁ దెచ్చె నే
ననఁగా నీప్రియపత్నినౌ రతిని సత్యం బంచు భావింపుమా. ౧౨ 397

సీ. పుట్టిన పదిదినములకెన్నలోపల శంబరుండును నిన్ను । సంద్రమందుఁ
బడవైచె నోవిభూ! । వడి నిన్ను నొకచేప మ్రింగెను దాని నాచెంగటికిని
గొనివచ్చి మత్స్యజీవనులు ఛేదించిరి తదుదరమున నీవు । పదిలముగనె
శయనించియుంట దుర్జయుఁడు దుర్ధర్షుండు నగు శత్రువును వీని । నఖిలమాయ

ఆ. లెఱిఁగినట్టి దుష్టు । నిత్తఱి నానుండి, మోహనాదులైన । భూరిమాయ
లూగి గ్రహించి చంపు । మోనాథ! నీతల్లి, వగచుచున్నయ దనవరతమందు.

క. ద్వారకలో రుక్మిణి నీ, వీరీతి గ్రహింపఁబడుట । యే యెఱుఁగక లో
నారాటము గని కురరి య, దేరితిన్ శిశువుఁబాసి । యేడ్చునో యక్లే. ౧౪ 399

క. క్రేఁపును బాసిన ధేనువ, దేపగిదిన్ గుంది నట్టులే దీనతయుం
బ్రాపింప వందురెడు నీ, వీపాపిని జంపు మనుచు । నిట్లు పలుకుచున్. ౧౫ 400

క. మాయావతి మహితాత్ముం, డై యలరెడు కాముసకు మహామాయలనున్
వే యడఁపఁ జాలెడిమహా, మాయామంత్రంబుఁ దెలిపె; । మన్మథుఁ డంతన్.

ప్రద్యుమ్నుఁడు శంబరాసురుం జంపుట.

చ. దనుజవరేణ్యు శంబరునిఁ । దాఁ గనఁబోయి రవంతయే సహిం
పను దగదట్టివాక్యముల । భర్త్సనముం గడుఁజేసి సంగరం
బొనరుపఁబూను బుద్ధియెటు । లొప్పునొ యాగతిఁజేసి పిల్చె వే
యనికిని రమ్మటంచు; దనుజాధిపుఁ డప్పుడు క్రోధమూర్తి యై. ౧౬ 402

ఉ. ధిక్కృతులన్ సహింపకయె । తీక్ష్ణగదాయుధపాణియై మదం
బెక్కి పదాహతిం దనునదెంతయుఁ గుందఁగఁజేయు సర్ప మె
ట్లుక్కు దగంగఁ బైకొనఁగ । నూల్కొనునో యటు లత్యమర్షఁ గెం
పెక్కిన నేత్రముల్ వెలయ । నేర్తెఱఁ జూపఁగ వచ్చె నుగ్రుఁ డై. ౧౭ 403

చ. కులిశసమాహతిం దెగడు । క్రూరగదాయుధ మట్టె త్రిప్పుచున్
దెలివి యొకింతలేక యతిధీరుని శ్రీహరిపుత్త్రుఁ గొట్టె ని
మ్ముల భయదాట్టహాసమును । బూన్కి నొనర్చెను; మన్మథుండు దో

ర్బలముచెలంగఁ బైనిగుడుశ్వైరి గదం దిలకించి నవ్వుచున్. ౧౯ 404

చ. తనగదఁ ద్రిప్పికొట్టి భయదంబగు దాని నడించి శత్రుసూ
దనుఁ డగుటన్ స్వకీయగద దానవుపైఁ బరఁగించి బిట్టుగా
నొనరిచె సింహనాదము మహోగ్రరుషుగ్రుఁడు శంబరుండు మా
యను మయదర్శితంబును మహాసురరక్షిణి నాశ్రయించుచున్. ౨౦ 405

తే. గగనముననుండి ప్రద్యుమ్నుఁ డగపడకయె
పొడవడంగను జేయంగ బూని యస్త్ర
మయసువృష్టిని గురియించె మాధవాత్మ
జన్ముఁ డతిబలశాలి యస్త్రమ్ము లిట్లు. ౨౧ 406

క. తను బాధించుట కెంతయు, మనమునఁ గ్రోధంబు గదుర మండిపడుచుఁ జ
య్యన సత్త్వమయంబై జగ,మునఁ గల్గిన మాయలను సమూలముగాఁగన్.

ఆ. పొడవడంగఁజేయు పూజ్యమహావిద్యఁ, బఱపె; నంత దైత్యపతియు గుహ్య
కాఖ్యమాయల నురగాసురపైశాచ,ములనుమాయలను బ్రభూతశక్తి. ౨౨

క. మఱియును గాంధర్వములను, బఱపెం బ్రద్యుమ్ను మీఁదఁ బద్మాక్షసుతుం
డఱిమిఱి వానిం జెండుచు, బిఱుసగు నొకఖడ్గ మెత్తి పృథురవ మడరన్.

మ. అరుణశ్మశ్రువు లొప్పఁ దోఁచెడు మహాహంకారు నాశంబరుం
గరముగ్రాకృతి నొప్పువానిఁ గని యింకన్ వీఁడు జీవింప నె
ల్లరకున్ బీడయొకల్లు నంచు సరిగా లక్షించి వైవంగ శం
బరుశీర్షంబుఁ గిరీటకుండలయుతిన్ భాసిల్లుదానిం ద్వరన్. ౨౪ 410

క. హరియించె ఖడ్గ మయ్యది, సురలెల్లం బుష్పవృష్టి స్తుతిపూర్వముగాఁ
గురియించిరి ప్రద్యుమ్నుఁడు, సురవర్త్మమునుండి యట్లె చోద్యముగాఁగన్.

క. తనసతి మాయావతి య,త్యనుపమ మాయాబలమున నాద్వారకకుం
గొనిపోవఁగ నంతఃపుర,మును జేరెను స్త్రీసహస్రములు తనుఁ గనఁగన్. ౨౫

క. సౌదామనీసమన్విత, మైదగు మేఘంబుమాడ్కి నలరుచు నతఁడా
శ్రీదయితు సౌధ మొందెను, బ్రోదిగ నందున్న స్త్రీసమూహము వానిన్. ౨౬

మ. జలదశ్యామునిఁ గాంచనాంబరధరున్ జారుస్మితున్ సుందరో
జ్జ్వలవక్త్రాబ్జుఁ బ్రలంబబాహుయుగళున్ బద్మాక్షునిన్ నీలవ
క్రలసద్వల్గుతరాలకప్రకరసంక్రాంతిస్ఫురద్వక్త్రమం
జులపంకేరుహుఁ గాంచి శ్రీహరియె యంచున్ భ్రాంతి తమ్మేఁచఁగన్. ౨౭ 414

క. మందాక్షము తముఁ బైకొన, నందందె యడంగియుండి రంతట యోషి
ద్బృందము కొండొకవడి కా, సుందరునందున్ మురారి శుభలక్షణముల్. ౨౮

క. ఒకకొన్ని కానరామికిఁ, బ్రకటముదం బొప్పుచుండ వనితారత్నం

బోక ప్రక్కనుండ నొప్పెడు, సుకపోలుని వానిఁ జేరి ॥ చొక్కపుఁ బ్రీతిన్. ౨౯

క. అచ్చెరువునొంది రప్పుడు, ముచ్చట లూరంగఁ బలుకు ॥ ముగుద హరికిఁ బెక్
మెచ్చుగలిగించు రుక్మిణి, యచ్చటఁ దనయసితలోచ ॥ నాంతములఁ దమిన్.

చ. పురుషలలాము వానిఁగని ॥ ము న్నెటులో కనరాకయున్న సుం
దరతముఁ బుత్త్రు నట్టితరుణంబునఁ దా స్మరియించె నయ్యనం
తర మె యెసంగు స్నేహమున ॥ దైవగతిన్ జనుదోయి చేఁపె నీ
వరుసనె లక్షణంబులవి ॥ వాని సుతుండని తోఁపఁ జేయఁగన్. ౩౦ 418

మ. తనలో నిట్లుతలంచె రుక్మిణియు; నీతం డెన్నఁ బుంరత్న మే
యనఁ జెల్లుంగద యెవ్వఁడో; వికసితాబ్జాక్షుండు నా వీఁ డదె
వ్వనికిం బుత్త్రుఁడొ? యేయదృష్టవతి యీవ్వానిన్ స్వకుక్షిన్ ముదం
బున మోయంగను నోచి కన్నదియొ? యీపూఁబోఁడి యెం దబ్బెనో. ౩౧ 419

మ. మును నేఁగన్న యనంతరంబ దెవరో ॥ మూర్ఖుల్ మదీయాత్మజ
న్ముని గొంపోయిరి సూతికాగృహమునందుం బ్రీతినుండంగ నం
దనుఁ డాతం డసుయుక్తుఁడే యయిన నీతం డెంతప్రాయంబునం
దనరున్ వాఁడును నంతప్రాయమున నీతాకారాకృణమే రూపునన్. ౩౨ 420

క. జీవించి యుండునా యతఁ, డేవిధి నెందైన; నీతఁ ॥ డెవ్విధి నొందెన్
శ్రీవాసుదేవు సామ్యము, వావిరి దేహమున నవయవవ్రాతమునన్. ౩౩

క. గమనస్వరహాసంబుల, నమలంబగు దృష్టిఁ గృష్ణు ॥ నట్టులె తగుని
ట్లమరుటకు హేతువేమో, కమలజు యత్నంబుఁ దెలియఁగా వశమగునే. ౩౪

క. అర్భకుఁ డెవండు నాదగు, గర్భంబునఁ బెరిగి పుట్టెఁ ॥ గడుసుందరుఁ డా
యర్భకుఁ డీతఁడు కాఁదగు, నిర్భరమోదంబు వీనినిం గనఁ గలిగెన్. ౩౫

ఉ. అంతియకాక సవ్యభుజ ॥ మట్టె స్ఫురించెడు నంచు రుక్మిణీ
కాంతయు నెన్ని యోగతులు ॥ గాఁ దలపోయుచు నుండ లోకవృ
త్తాంతము నెల్లఁ దానెఱుఁగు ॥ తత్త్వవిదీడ్యుఁడు కృష్ణమూర్తి తా
వింతగఁ దల్లిదండ్రులును ॥ వెంటనె రాఁ జనుదెంచె నత్తఱిన్. ౩౬ 424

సీ. విమలతరశ్లోకుఁ ॥ డమలాత్ముఁడౌ భగవంతుఁ డావృత్తాంత ॥ మంతయు మది
నెఱిఁగిన వాఁడయ్యు ॥ నెఱుఁగనియట్టులే పలుకకయుండె; నవ్వేళఁ దనంత
నరుదెంచి నారదసురముని రుక్మిణికాశంబరాసురుఁ ॥ డర్భకు మును
కైకొని చను టాదిగాఁగల వృత్తాంతమంతయు నెఱిఁగించె; ॥ నతివిచిత్ర

తే. మైన వృత్తాంత మద్దాని ॥ నాలకించి
కృష్ణు నంతఃపురాంగనల్ ॥ మృతుఁడు మరల
నరుగుదెంచినరీతి బహ్వాబ్దములుగఁ

గనఁబడక యప్డువచ్చిన ఽ తనయుఁ గాంచి. ౩౬ 425

క. మనముల నభినందించిరి, వనజాక్షుఁడు హలధరుండు ఽ వసుదేవుఁడు త
ద్వనితయు రుక్మిణియును దక్కిన కాంతలు దంపతుల నకృత్రిమపుఁ దమిన్.

చ. కనుఁగొని కౌఁగిలించుకొని ఽ గాఢముదంబును బొంది; రాపురం
బునఁగల పెద్దలెల్ల నెటొ ఽ పోయిన యాహరిపుత్త్రకుండు వ
చ్చెను దనయంతనే మరలఁ ఽ జేడియఁ గూడి యటన్న వార్తలన్
వినుచు నయారె! సంయమనిఽవీటికిఁ బోయినవాఁడు క్రమ్మఱన్. ౩౮ 427

క. చను దెంచెఁ బూర్వభాగ్యం,బున నింటికి నంచుఁబొంగి ఽ పొరలెడు మోదం
బునఁ జెప్పుకొనిరి తమలోఁ, దనజనకుని రూపమట్లు ఽ తా నుండుటచే. ౩౯ 428

సీ. ప్రద్యుమ్ను జననులు ఽ పతియగుశ్రీకృష్ణుఁ డనుమతి యలరంగ ఽ నంతరంగ
ముల వేడ్క లూరంగ ఽ లలితభావంబులు కలుగఁగాఁ గనుచుంటఁఽబలుకవలెనె
చిత్రం బటంచు నాఽశ్రీహరి బింబంబునకుఁ బ్రతిబింబమైనఽ మదనుఁ గని
నంత నట్లౌట సహజమే యనందగు, వారలే యిట్లైనఁ ఽ బరవనితల

తే. మాట యిఁకఁ జెప్ప నేటికి? ఽ మానితంబి
నికిని స్థానంబు హరియగు ఽ నిఁక నతనిని
బోలురూపంబు గలవానిఁ ఽ బొలఁతులు గన
నుబ్బితబ్బిబ్బులగుట యేమబ్బురంబు. ౪౦ 429

ఏఁ బ ది యా ఱ వ య ధ్యా య ము.

స్యమంతరత్నోపాఖ్యానము.

చ. అని శుకయోగికృష్ణుని మహత్త్వము తత్సుతుగాథచిత్తమం
దనువుగఁబల్క యవ్వలిదిఽయా హరిచిత్ర చరిత్రముల్ వచిం
పను దలపోసి యిట్లనియెఁ ఽ బార్థునిపౌత్త్రునితోడ రాజ! యిం
కను వినుమా వచింతు మునుఽకాంచనచేలునకుం గుబుద్ధియై. ౧ 430

క. ఒనరిచె సత్త్రాజిత్తొక, ఘనాపకారంబు నట్టి ఽ కల్మషమును దా
నును బాపుకొనం దలఁచి స్వతనయామణి సత్యభామఁఽదలగుణధామన్. ౨

క. ప్రకటరుచిం దగిన స్యమంతకరత్నము హరి కొసంగెఁ ఽ దగువిధి నన భూ
పకుమారుఁ డిట్టు లడిగెను, శుకయోగీంద్రుని మహాత్మ!ఽచోద్య మిది యగున్.

సీ. హరికి సత్త్రాజిత్తుఽగురుతరకిల్బిష మెద్దాని నొనరించె ఽ నిద్ధరత్న
మగు నాస్యమంతక ఽ మతని కెట్లబ్బెను? హరికేల యొసఁగెను ఽ స్వాత్మజాత?
నని ప్రశ్నమును జేయ ఽ నాయోగియిటుపల్కెఁ దాననవరతంబు ఽ భానునకును
బరమభక్తుం డయ్యె ఽ భాస్కరుఁ డతనికిఁ బ్రియసఖుండై యుండిఽప్రీతిదాన

తే. దక్షమైనట్టి యాస్యమంతకమణి నొసఁ
గెను; మహీపతి యారత్నమును గళమునఁ
దాల్చి వెలిఁగెను భానుచంద్రమున నొకట
ద్వారకాపురిఁ జొచ్చె నెంతయును వేడ్క. ర 433

క. అతిశయ తత్తేజంబున, నితరులకుం జూడఁదగక యే యుండె; మహీ
పతి నతనిఁగాంచి దవ్వుల, హృతదృష్టులు నగుచు లోకులిను డితఁ డనుచున్.

క. శంకించి హరిఁగనఁ జని వి,శంకటవృత్తిం జెలంగి సఖులుం దానున్
బింకమున నక్షకేళీ, సంకుచితాన్యక్రియావిశారదుఁ డగుచున్. ౨ 435

క. వనజోదరుఁ డుండఁ దమ, మనమునఁ గలశంకపోవ మాడ్కిఁ దెలుపఁ బో
యినవారలొట నారా,యణ! వందన మొనరుతుము మహాత్మా! నీకున్. ౨౪

క. దరచక్రగదాపంకజ, ధర! దామోదర! సుపద్మదళనయనా! శ్రీ
వర! గోవిందా! లోకో,త్కరనాయక! సూర్యుఁ డిదిగొ తమ్ముం గనఁగన్. ౬

క. వాడిమయూఖంబులఁ దనుఁ,జూడఁగఁ దలపోయు వారిచూడ్కుల కెంతో
పీడ గలుగంగఁ జేయుచుఁ, బోడిమిగా నిదిగొ వచ్చె మురదనుజహరా!. ౭

క. సురవరులు త్రిలోకంబులఁ, బరమంబగునీదు సాధుపదము వెదకుచుం
దురుగాదె యదుకులంబునఁ, బరులకు నెవ్విధి నెఱుంగఁబడని వడువునన్. ౭౪

క. మానవవేషంబునఁ దగు, జ్ఞానాత్మకు నిన్ను నెఱిఁగి సరసిజమిత్రుం
డోనీరజాక్ష! వచ్చెడుఁ, గా నెఱి దర్శింపఁగ ననఁగా నరహరియున్. ౮ 440

క. జ్ఞానవిహీనతఁ బలికెడు, మానవసంభాషణముల మన్నించిన చం
దానఁ దెలినవ్వు పొలయం,గా నిట్లను రవి యతండు కాఁడు నిజముగన్. ౮౪

క. అనుపమరత్నప్రభలన్, దను వాసూర్యప్రకాశ తన్ వెలయంగాఁ
గనుపట్టెడు సత్రాజి,త్తని యెఱుఁగుఁడు మీర లనియె నంత నతండున్. ౯

చ. తనసదనంబుఁ జేరి ప్రమదంబునఁ దేలుచు మంగళధ్వనుల్
వినఁబడుచుండ దేవగృహవేదికయందు మహీసురాళివం
కను వరపీఠమం దునుచి గాఢతరంబగు భక్తిఁ గొల్చుచుం
డెను; రవిదత్తరత్న మది నిత్యము నీనుచునుండు హేమమున్. ౯౪ 443

*సీ. ఇరువదితులలంత హేమము భారసంజ్ఞం దగు నట్టి పోష్టసమ సంఖ్య [డు
ననుదిన మిచ్చు చుండెను; మణియయ్యది యెందుఁబూజితమయి యొసఁగుచుం
నచ్చోట నించుకయైన దుర్భిక్షము మారికారిష్టముల్ మఱియు నెల్ల
నాథులు వ్యాధులు నహికృతబాధలు నింక నేయశుభంబులేని గలుగ

* "తులాంపలశతంప్రాహుః" అని శ్రీధరాచార్యులు.

తే. వందు మాయికు లెవ్వారే ౯ నరయనుండఁ
జాల రియ్యది యమ్మణి సత్ప్రభావ;
మంత నొకనాఁడు కృష్ణుండు ౯ యదునృపతికి
మణి నొసంగుమ యని వేఁడు మాట వినక. ౧౧౫ 444

చ. ధనమునఁ జాలఁ గాంక్షగల ౯ తా హరి వేఁడెను దాని నిష్ఫలం
బునుగ నొనర్పరాదనియుఁ ౯ బోలఁ దలంపక యీయఁ డయ్యె; నా
తనియనుజన్ముఁ డొక్కట నితాంతరుచుల్ తగ నొప్పు నమ్మణిన్
దనగళసీమఁ దాల్చి ప్రమోదంబున గుఱ్ఱము నెక్కి పూనికన్ ౧౨౫ 445

స్యమంతకమణికొఱకు హరి వనమున కరుగుట.

క. మృగయాభిరతిఁ బ్రసేనుఁడు, మృగయులు తనవెంటరాఁగ ౯ నేగె నడవి; కం
త గహనసీమల నొక్కఁడు,గఁ గనంబడఁగాఁ బ్రసేనుఁ ౯ గలితతురంగున్. ౧౩౫

శా. పంచాస్యం బొకఁ డుద్ధతిం బొడివి కోపస్ఫూర్తిమైఁ జంపి దో
త్తాంచద్రత్నము సంగ్రహించి తనదౌ ౯ నద్రిం జొరం బూనఁగాఁ
గాంచెన్ భల్లుకనాయకుండు మది నాకప్రస్ఫురద్రత్నముం
గొంచుం బోవలె నంచుఁ దోఁచుట నఖక్రూరాయుధాళిన్ హరిన్. ౧౪ 447

క. మృతినొందఁ జేసి రత్నం, బతిశయితప్రీతిఁ గొనుచు ౯ నాతండును బ
ర్వతబిలముఁ జొచ్చి పట్టికి,రతనము నద్దాని నొసఁగె ౯ రమ్యం బగుటన్. ౧౪౫

తే. అద్ది క్రీడకు సాధనం ౯ బగు నటన్న
యూహ నొసఁగె; సత్రాజిత్తు ౯ సోదరుండు
చనియె నెచటికొ? రాఁడయ్యె ౯ నని తలంచి
మిగుల వగలను బొగిలె నేమి యిది యనుచు. ౧౬ 449

ఉ. రత్నము కంఠమందు నలరంగఁ బ్రసేనుఁడు వేఁటలాడఁగా
యత్నము మీఱఁగాఁ జనిన ౯ యప్పుడు నెమ్మదిఁ బొంగుచున్న యా
రత్నము మీఁది యాసమెయి ౯ రాముని తమ్ముఁడు కృష్ణుఁ డొక్కఁడు
ర్యత్నముచే వధించి తనయంతన యుండు నెఱుంగనట్లుగన్. ౧౭ 450

క. అని చెప్పుకొనియె దానిని, వనజాక్షుఁడు వినియె నొకట ౯ వార్త యొకరితో
డ నొకరుగా జను లెంతయు, ననుకొనుచుండన్ రహస్యమహా విధమొప్పన్.

క. హరి భగవంతుఁడు తను నిటు, లొరసెడుదుర్యశము తొలఁగునుద్యమ మాత్మం
బరికించి ప్రసేనుని చొప్పరయుచు నాగరులఁగూడి ౯ యరిగెన్ వనికిన్. ౧౮

క. వనమున నొకటఁ బ్రసేనుఁడు, తన వాజివరంబుతోడ ౯ దారుణమృగరా
జ నిహతుఁడై పడియుండం, గనుఁగొనియెన్ సింహ మద్ది ౯ క్ష్మాధరముపయిన్.

సీ. జాంబవంతుని చేత ౯ సమయింపఁగాఁబడి పడియుంట గాంచె నాపౌరు లవ్వి
ధమును గాంచిరి; సమస్తము నెఱింగినప్రోడ హరి యంత భీతికృ ౯ దంధకార

నిబిడమహాభల్లూకనృపుఁ డున్నబిలమును దా నొక్కరుఁడె చొచ్చెఁ దనవెను
వచ్చిన పౌరుల నచ్చటనే నిల్పి; కొంతదూరము పోయి యంత నందు [కనె

[1]తే. బాలునకు నాటబొమ్మగాఁ గ్రాలుదానిఁ
మణివరంబును గన్గొని మదిని దాని
నపహరింపం దలంచి యాయర్భకుకడ
నిలిచియుండెను క్షణమాత్ర నిశ్చలముగ. ౨౦ 454

మ. మును దాఁ జూడని మానవుం డొకఁడు రాఁ బూఁబోఁడి తద్ధాత్రి భీ
తిని గాంచెన్; మఱి కూసె గట్టిగను; ధాత్రీధ్వాన మాలించి ధీ
రనికాయంబున జాంబవంతుఁడు ధరం బ్రఖ్యాతిగన్నట్టి వాఁ
డు నితాంతక్రుద్ధుఁ బాఱుతెంచెను; నతం డుగ్రక్రోధవేగంబునన్. ౨౧ 455

మ. భగవంతుండు నిజేశ్వరుండనుచుఁ దా భావింపఁగాలేక లో
కగతుండౌ నొకపూరుషుం డనుచు నిక్కంబైన తత్సత్త్వ మిం
త గణింపం దలపోయకే ప్రథన ముద్యచ్ఛక్తిమైఁ జేసె, నొ
[2]క్కగతిన్ శ్యేనయుగంబు పోరెడుగతిం గ్రవ్యార్థ మత్యుద్ధతిన్. ౨౨ 456

చ. ఇరువురు వార లొక్కగతి నేపు చెలంగఁగ నాయుధాశ్మభూ
మిరుహవితానయుక్తిఁ గడుమించెడు పౌరుషమూని పోరి భీ
కరరణముం బొనర్చుచును గాఢతరంబగు బాహుయుద్ధ మ
వ్వరుస నొనర్చి రయ్యది ప్రవర్తిలె నెంతయు వింతఁగా నటన్. ౨౩ 457

సీ. ఒకరినొక్కరు గెల్పుకుతూహలు పొలయంగఁ బోరుచు నంతట భూరిముష్టి
ఘాతంబులన్ వజ్రకఠినంబు లనఁ దగువానిచే నించుకే వదలనట్టి
పూనిక నొకరీతిఁ బోరి రిర్వదిపయి నెనిమిదిదివసంబు లనవరతము
జాంబవంతుం డంతఁ జక్రాయుధుని ముష్టిఘాతంబులఁ దనయంగములయందుఁ

తే. గలుగు పెనుసంధిబంధముల్ గదలి పిండి
గాఁగ సత్త్వంబు క్షీణింపఁ గాయ మెల్ల
స్వేదబిందుయుతంబయి చేష్ట లుడుగ
విస్మయం బెంతొ గదుర నవ్విభుని జూచి. ౨౪ 458

[3]చ. పలికె మహాత్మ! భూతములపంక్తికిఁ బ్రాణము నీవె, ప్రాణ పం
క్తులకుఁ బ్రవృత్తి సత్త్వమును దొరపు వేగము ధారణాఖ్యమౌ
బలమును నీవె, యం చెఱుఁగువాఁడ సనాతనపూరుషుండవై

1 "తత్ర దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం బాలక్రీడనకం కృతమ్" అని మూలము. 2 "క్రవ్యార్థే శ్యేనయో రివ" అని మూలము. "క్రవ్యార్థే=ఆమిషార్థే" అని వ్యాఖ్య. 3 "జానే త్వాం సర్వభూతానాం ప్రాణ ఓజస్సహో బలం" అని మూలము.

చెలఁగి యధీశ్వరుండవయి జిష్ణుఁడవై తగు దీవె సత్ప్రభూ! ౨౫ 459

తే. మఱియుఁ బ్రభవిష్ణుఁడవు నీవె మాధవుఁడవు
విష్ణువును నీవె; స్రష్టయై వెలయు బ్రహ్మ
కరయ స్రష్టవునీవె సృజ్యంబులకుఁ ద
గంగ నీవె యుపాదానకారణమవు. ౨౬ 460

క. విలయం బొనరించెడు వా,రలకుం గాలాత్మకుఁడవు రహిమీఱఁగ నా
త్మలకుం బరమాత్మకుఁడవు, జలజాక్షా! యిప్డు తెలియఁజాలితి దీనిన్. ౨౭ 461

ఉ. ఎవ్వఁడు సుంత రోషమున నేచి కటాక్షదృగున్నతిన్ దగన్
నివ్వటిలంగఁ జేయఁగనె నిర్భరభీతినిగూర్చు నక్రముల్
నెవ్వగఁ బెంచు మత్స్యములు నిండఁజెలంగుచునుండి యంతలోఁ
జివ్వనఁ దత్తఱంపడఁగ సింధువు భీతిని మార్గ మిచ్చెనో? ౨౮ 462

క. ఎవఁ డాత్మయశము శాశ్వత, సువిస్తృతిం గాంచ నబ్ధి సొంపుగ నొకసే
తువు బంధించెనో? రావణు, నివసతి దహియించి కీర్తినిల్పెనో క్షితిపై.? ౨౯ 463

సీ. ఎవ్వానివాడియా నిషుసంహతుల దనుజాధిపశీర్షంబు లవనిఁబడియె
నో? యట్టినాస్వామియే యగు శ్రీరాముఁ డవునీవె యని యిప్పు డవగతంబ
య్యె; నంచిటు భల్లూకాధిపుఁ డాత్మవిజ్ఞానంబుచేఁ దన్నుఁ జక్కనెఱిఁగి
విన్నవింపంగ గోవిందుండు దేవకీతనయుండు భక్తసంతతికి సుఖము

తే. గలుగఁజేయు నట్టికరమునఁ దడవుచు, నేత్రపద్మములను నెమ్మిఁదనరఁ
గనుచుఁ గరుణఁ దెలుపుకమ్రవచస్సుల, భక్తు నలరఁజేయఁ బలికె నిట్లు. ౩౦

క. విను మిఁక నావృత్తాంతం,బును భల్లుకరాజ! రత్నమును వొంగిలి న
ట్లు నన్ దుర్యశ మొక్కఁడు, దనంతనే పొందెఁ గాన దాని విధిగతిన్.

క. తొలఁగించుకొనఁగ నీదగు, బిలముం జొచ్చితిని; మణిని వేగమ కొనిపోఁ
దలఁచితి వంచని నీ నెమ్మనమున నెఱుఁగంగవలయు మహితస్వాంతా!. ౩౧

జాంబవంతుండు స్యమంతకమును బుత్త్రికను హరికొసంగుట.

చ. అని భగవంతుఁ డిట్లు తనయాగమనంబు వచింప భక్తిఁ గాం
చనవసనుం గనుంగొనుచుఁ జారుమతిందగుపుత్త్రికామణిన్
ఘనమణితోడఁ గన్కఁగ నికామముదంబున నిచ్చె నంతఁ ద
న్ననుపమరత్నహారముల నన్యములై తగునట్టి కాన్కలన్. ౩౨ 467

*క. పూజింప నాత్మ మెచ్చుచు, నాజాంబవతిన్ స్యమంతకాఖ్యమణివరం
బోజ గ్రహియించి మోక్షం,బాజగదీశ్వరుఁ డొసంగె నయ్యనఘునకున్.

---

* "అన్యైశ్చ మణిముఖ్యైశ్చ పూజితో భక్తవత్సలః, దదౌ తస్మై పరాం ముక్తిం ప్రీత్యా జాంబవతే హరిః" అధిక పాఠము.

చ. హరి బిలముం జొరంగ నరరాంతికమందున నున్న మానవుల్
మురహరి రాకఁ గోరి యొకపోలిక ద్వాదశరాత్రముల్ నిరం
తరముగఁ గాచియుండి ప్రథనంబున నేమియొ కీడుమూడె నం
చరయుచు నెవ్వగల్ పొలయ నల్లన ద్వారక కేగి రందఱున్. ౩౩ 469

క. ఆనకదుందుభి దేవకి, మానిని రుక్మిణియు బంధుమండలమును స
న్మానసము గల్గుజ్ఞాతులు, దానవవైరియు బిలంబుఁ దాఁ జొచ్చుటయున్. ౩౩½

క. వెలువడి రాకుండుటయును, వెలుపలఁ దా రుండి జనులు విసికి మరలి యా
ర్తులగుచు వచ్చుటయును విని, జలజాక్షునిరాక కెంతొ సంకటపడుచున్. ౩౪

క. శోకార్తులైన స్థానీ, యౌకసులంగూడి కృష్ణు నాగమనము నే
వేకోరి మహామాయను, శ్రీకలితన్ దుర్గఁ గొల్వఁ జేరిరి భక్తిన్. ౩౪½ 472

క. పురజను లొకకొందఱు శ్రీ, హరికిన్ దుర్యశముఁగూర్చె ననుకోపమునన్
ద్వరపడి సత్రాజిత్తును, బరిపరి నిందించి దుర్గ భక్తిఁ గొలువఁగన్. ౩౫ 473

క. చని సేవింపఁగ నంబయు, జనులకుఁ బొడసూపి చక్రిసందర్శనమా
నని యాశిషంబు లిడఁగా, వనజాక్షుఁడు పోయినపని వరుస ఫలింపన్. ౩౫½

ఉ. దారనుగూడి పౌరులు ముదంబునఁ దేలఁగఁ దల్లిదండ్రులున్
గోరిక లుల్లసిల్లఁ గనుఁగొంచు వడిం జనుదెంచి కౌఁగిటం
జేరిచికొంచుఁ బుణ్యఫలసిద్ధులు గల్గినయట్టు లెంచఁగా
శ్రీరమణుండు ద్వారకను జేరెను బంధువు లామురారినిన్. ౩౬ 475

క. మృతుఁడై మరలం బ్రాణా, న్వితుఁడై చెలువారునట్లు విష్ణుని గని రా
వితమున వచ్చిన హరిఁ బౌరతతుల్ పరికించి వేడ్కరంజిలి రంతన్. ౩౭

సత్యభామాపరిణయము.

క. వనజాక్షుఁడు సత్రాజి, త్తును సభకుం బిల్వఁబంచి ద్యుమణికరుణ నొం
దిన మణి మరలన్ వనిదొరకినవిధముం దెలియఁజెప్పి క్షితిపులమ్రోలన్. ౩౮

క. ఆరత్నవరము నొసఁగెను, సారెకు నాతండు సిగ్గుసాంద్రముగాఁ జే
కూర నవాఙ్ముఖుఁడై మణి, తో రయమున నింటికిన్ స్వదోష మిదనుచున్.

క. అనుతాపంబును బల్మఱు, గనుచున్ భయ మొప్ప నేగెఁ గాని యతండున్
మనమునఁ దనయపరాధం, బునె యెంచుచు నెట్లు చేయఁ బోలునటంచున్.

క. బలవంతులతోఁ గలిగెను, గలహంబను చింత మదిని గలవిల పెట్టన్
మలమలమాడుచు దీనిం, దలఁగించుకొనంగ నెవ్విధమొ యనుకొనుచున్. ౪౦

క. హరిసుప్రసన్నుఁ డగునె, క్కరణినొ యని యెంచుచున్ సుకార్యం బెది యీ
తరుణమునఁ జేయ మేలగుఁ?, ధరఁగలవారెల్ల నన్నధర్మరతునిగన్. ౪౦½

క. తలపోసి తిట్టకుండఁగఁ, గలదే కార్యం బెదైనఁ గాని యొనరుపన్;

బలుమాటలేల? ధనమునఁ, గల కూరిమినన్ను ముంపఁగా నజ్ఞుఁడనై. ౪౧
క. దూరాలోచన మొనరుప, కీరితిఁ క్షుద్ర కార్యమే నొనరిచితిఁ
వారిజనాభుని కృపకుఁ, దూరస్థుఁడనైతి నింక దోషముపాయన్. ౪౧ 483
మ. వనితారత్నముగాఁ జెలంగు దుహితన్ భాస్వత్కృపాలబ్ధపా
వనరత్నంబు స్యమంతకాహ్వయమునున్ బద్ధాక్షు సంప్రీతికై
మనమారంగ నుపాయనం బొసఁగినన్ మన్నింపుమో దేవ! యం
చనుమానంబును వీడి వేఁడెద నిదే యర్హంబు నేఁ జేయఁగన్. ౪౨ 484
క. ఇంకొకవిధమున నాదుక,ళంకము హరికోపముం దొలంగదు పోయం
చుం కెక్కినమది నెంతయు, నుంకించి సునిశ్చయమున నూహాయు వెలయన్.
క. అనుపమ శుభలక్షణములఁ, గనుపట్టెడు సత్యభామఁ గన్యామణి నాఁ
దనరెడు దుహిత స్యమంతక,మును గొనిచని హరి కొసంగె మోదం బలరన్.
క. రూపౌదార్యగుణంబుల, నాపగిదిఁ రూపమునను యసదృశ యగుచున్
భూపాలకుమారులు పలు,తేపలు ప్రార్థింప నలరు తెఱవలమిన్నన్. ౪౪ 487
తే. సత్యభామను శ్రీహరి సవిధిఁ బెండ్లి
యాడె; నంత సత్రాజిత్తు నాదరమునఁ
గాంచి భూపాల! యీమణి క్రమ్మఱఁ గొను
మద్ది గ్రహియింపఁగాఁ గోర మాత్మ మేము. ౪౫ 488
క. వనజాప్తుని భక్తుండవు, కనుకన్ దల్లబ్ధమైన కమ్రమణి యిదా
ననఘా! నీకడ నుండం,జనుఁ గైకొనవయ్య; మేము సర్వవిధములన్. ౪౬
*క. ఫలభాక్కులమే యగుదుము, సులలితరత్నం బిదానుశుభఫలములనున్ [గన్.
గలకాల మొసఁగు; మేమా, ఫలములఁ బొందుదుము ముందు బహుభంగులు

ఏఁ బ ది యే డ వ య ధ్యా య ము.

శతధన్వుని శ్రీహరి వధించుట.

క. అని తెల్పి యోగివర్యుం, డనియెన్ రాజేంద్ర! యవలిహరికథ విను మం
త నళిననయనుఁడు కుంతియుఁ, దనయులతో లక్కయింట దగ్ధు లయి రనన్.
చ. ధరణిఁ జరించువార్త విని దానియథార్థముఁ దా నెఱింగియున్
బరముఁడు నయ్యెఁ బామరులపద్ధతిఁ గైకొని చింత బూనిన
ట్లరయఁగఁ జాలి వంశమున కర్హములై తమపెద్దలెల్ల నా
దరమునఁ జేయువాడుకలఁ దా నొగిఁ దీర్పఁగఁబూని యన్నతోన్. ౧ 492

* "వయంచ ఫలభాగినః" అని మూలము. "తవాపుత్రత్వాత్త్వదీయం ధనమస్మాకమేవేతి గూఢోభిప్రాయః" అని వ్యాఖ్య.

క. కురుదేశములకుఁ బోయెను, హరియుఁ బలభద్రుఁ డందు ♦ నతిదుఃఖమునన్
బరితప్తస్వాంతులు నగు, ధరణిపు గాంధారి విదురు ♦ ధర్మవిదగ్ర్యన్. ౧౪ 493

క. గాంగేయుఁ గృపద్రోణుల,నుం గని తీర్పఁగఁ దరంబుగనుం గానిశ్రమం
బుం గాంచి నట్టులుగఁ బోసఁ,గెం గాదె కష్ట మిద్ది ♦ కృతకవిధిగతన్. ౨ 494

క. అని యూఱడించి; రంతట, వనజాక్షుం డూరలేని ♦ వార్త నెఱిఁగి యిం
తనరాని యీసు మనములఁ, గనుపట్టుట నిదియె తగిన ♦ కాలం బనుచున్. ౨౪

సీ. అక్రూరకృతవర్మ ♦ లాశతధన్వుని కడకు వేగమపోయి ♦ పుడమితేఁడ!
యాస్యమంతకమణి ♦ యఖిలరత్నవరంబుఁ గైకొన కూరక ♦ కాలమేల
గడపుచున్నావా? ♦ కన్యకారత్నమౌ సత్యభామను మనః ♦ స్వాంతికముగ
మన కొసంగఁ బ్రతిజ్ఞ ♦ నొనరించెఁ గాదె సత్రాజిత్తు మనల సరకుఁ గొనకయె

ఆ. హరి కొసంగె నిప్పు; ♦ డట్టౌట నమ్మణి, సంగ్రహింపవలయుఁ జంపి ♦ యతని
ననుజు చెంతఁ జేరు ♦ నట్లు జేయఁగ రాదొ,యనుచుఁ బ్రోత్సహింప ♦ నప్పుడతఁడు.

చ. తనమది వారిమాటల నితాంతము మార్పుగనంగ రత్నముం
గొనఁదగు నన్నలోభమునఁ ♦ గొంకక పాపమనస్కుఁడౌటఁ జెం
తను మృతియుంట నల్లియని ♦ దారుణకర్మము ప్రోత్సహింపఁగాఁ
జని శయనించి యున్నతఱిఁ ♦ జక్రి కలం డనుమాట యెంచకే. ౫ 497

క. శతధన్వుఁడు సత్రాజితు, మృతి గనఁగాఁ జేసె; తేయి ♦ నిట్లు వధింపన్
మతిదూలి యచటి కాంతలు, వెతఁ గుందుచు దిక్కుమాలి ♦ బిగ్గఱ నేడ్వన్. ౫౪

క. పశుహింసకుఁ డకరుణుఁడై, పశువుల హింసించునట్లు ♦ పాపాత్ముఁడు దు
ర్యశమును గోరెడు నాతఁడు, విశసించెం జక్రిమామ ♦ విషమపథమునన్. ౬

చ. మృతిగనఁజేసి రత్నమును ♦ మేలని గైకొని పోయె; నివ్విధిన్
బిత హతుఁడౌట నింతయని ♦ నిర్ణయమొప్పఁగఁ జేయరాని దా
వెతఁ గని సత్యభామ పృథివీపతి! యోజనకా! పితా! కటా
మృతిఁగనితిం గదే యనుచు ♦ మే నొగి మ్రాన్పడ నేడ్చె నెంతయున్. ౭ 500

చ. జనకకళేబరంబు నొకచందమునం జెడకుండ నూనెనిం
పినయొకపాత్రమం దునిచి ♦ భీతమృగాక్షియు హస్తిపత్తనం
బునకుఁ బ్రయాణమై చనియె ♦ భూతవిభుండయి సర్వవేత్తయ
య్యు నెఱుఁగనట్టు లున్న పురుషోత్తమమూర్తికిఁ దెల్పె నంతయున్. ౮ 501

చ. హలధరకృష్ణు లీశ్వరులయయ్యు నృలోకవిచేష్టితంబు లి
మ్ములఁ గొని సంచరించుటను ♦ బొక్కుచుఁ గన్నులనుండి యశ్రువుల్
వెలలఁగ నక్కటా! మనకు ♦ విచ్యుతిలేనివగల్ పొసంగఁగాఁ
బలుకఁగ నేల? యంచుఁ బలుభంగుల దీనతఁబొంది రెంతయున్. ౯ 502

మ. తరువాతన్ హరి సత్యభామయును సోదర్యుండునున్ వెంటరాఁ
బురముంజేరి వధింపఁబూనె శతధన్వున్ రత్నముం గైకొనన్
మరలన్; వాఁడును దత్ప్రవృత్తి విని వేమ్రందించు నన్నింక నె
వ్వరుసం బ్రాణములూని నిల్వఁదగు? నాభాగ్యం బదెట్లున్నదో?. ౧౦ 503

వ. అని తలపోసి యాతఁడు భయంబుతగం గృతవర్మపాలికిం
జని తనుఁగావఁ గోరె హరిసత్త్వ మెఱింగినయాతఁ డప్పు డి
ట్లనియెను వార లీశ్వరులెయాదురు హేళన మేను జేయ నో
పను, ధర వారి కెగ్గొనరుపం బనిపూనిన యెవ్వఁడేనియున్. ౧౧ 504

క. క్షేమమునొందం జాలం, డామురహరిపైన ద్వేషమాత్మనిలిపి కా
దె మును కంసుం డనుగ, స్తోమముతో సిరికిఁ జాల దూరస్థుం డై. ౧౨ 505

క. మృతికి సమీపస్థుండై, క్షితిఁ బాసె జరాసుతుండు సేనాబహుళా
న్వితుఁడై పదేఢువారము, లతిలోకుల సోదరులను హత మొనరింపన్. ౧౩

క. పనిపూని యుద్ధ మొనరిచి, తనుమాత్రము దక్కఁబాఱెఁ దత్త్వ మ్మిదియే
యని తెలిపి సాగ నంపఁగఁ, జని యక్రూరున్ వరించె సాయపడంగన్. ౧౪

సీ. అక్రూరుఁ డంత నిట్లనియె నీశ్వరులగు నాసోదరుల సత్త్వమాత్మ నెఱుఁగు
నెవ్వాఁడు పగఁగొన నెంచును వారితో; హరియన సామాన్యుఁ డౌనరుండె?
విశ్వంబు సృజియించు వెలయించు హరియించుఁదన్మాయ కప్పంగఁదమ్ము నెఱుఁగ
కావిశ్వనాథుని యద్భుత చేష్టల నరయంగఁజాల కుందురు మనుష్యు

తే. లెవ్వఁ డేడేండ్లబాలుఁడై యేకహస్తముననె గోవర్ధనము నెత్తి తనవిలాస
మున శిశువు పుట్టగొడుగునుబోలెఁ దాల్చె, నట్టియద్భుతకర్ము న కఖిలపతికి.

మ. మనుజాకారముఁ బూనియున్నహరికిన్ త్మాదేవమానీంద్రహృ
ద్వనజాంతస్థునకాదిభూతున కనంతఖ్యాతిగన్నట్టిదే
వునకున్ సర్వవికారశూన్యునకు నంభోజాతపత్రాయతా
క్షునకున్ మ్రొక్కెద నంచుఁ బల్కి యిటు లక్రూరుండు పొమ్మనన్. ౧౬

మ. శతధన్వుండు నిరాశుఁడై యికఁ దనుం జక్రాయుధుం డేడ్తెఱన్
మృతినొందించు నటంచు రత్నవరమున్ మీచెంతనే యుండనిం
డితరాసాధ్యము గాకయుండ ననియెంతేఁ బల్కి యొప్పించి వే
గ తురంగోత్తమ మెక్కి భీతమతియై కాలుండు తన్నంపగన్. ౧౭ 510

క. శతయోజనములు పోయెను, శతధన్వుఁడు పోవు టెంచి చక్రియు హలియున్
బతగేంద్రధ్వజవరసం,యుతరథవర్యంబు నెక్కి యుద్ధతిమీఱన్. ౧౮ 511

మ. జవనంబుల్ తమపేరు సార్థకముగాఁ జంచద్గతిం బాఱఁ గే
శవరాముల్ వెనువెంటఁ బోయి రఘుయుక్తాన్వంతున్ గురుద్రోహి న

య్యవనీనాథు వధింప; నంత మిథిలా। ఖ్యఖ్యాతపూర్వర్య కో
పవనంబందు హయంబు క్రిందఁబడఁ జం। పఁ వచ్చు సోదర్యులన్. ౧౯౫ 512

చ. కనుఁగొని భీతుఁడై పఱచెఁ। గాల్నడఁ గా శతధన్వుఁ డవ్విధం
బునుగని కృష్ణుఁ డాగ్రహముఁ। బూని వెసం బరుగెత్తెఁ గాల్నడన్
జనిచని తీక్ష్ణనేమియగు। చక్రముచేఁ దలఁద్రుంచి వాఁడు క
ట్టిన వసనంబులం బోగిఁ గోడిందిరుచుల్ తగురత్నవర్యమున్. ౨౦౫ 513

క. వెదకె నదెందును రత్నం, బది చిక్కకపోవ మరలి। యన్నకడకు వ
చ్చి దనదు ప్రవృత్తిఁ దెలుపుచు, సదయత వ్యర్థముగఁ జంపి నొట్లయ్యె నరన్.

క. దొరకదు రత్నం బాతని, పరిసరమున నన్న వినుచు। బలరాముఁడునా
వరమణి శతధన్వుండె, వ్వరికడనో దాఁచియుండు। వారిజనాభా!. ౨౨౫ 515

క. ఋతమిది యారత్నంబును, వెతకంగాఁ బురికిఁ బొమ్ము। వెస నేజనక
క్షితిపతి ప్రియతముఁడౌట, జతనంబునఁ జూడఁబోదుఁ।జయ్యన వత్తున్. ౨౩౫

క. అనిపలికి హలధరుం డా, జనకుని గన మిథిలఁజొచ్చె;। సంతసమొప్పం
గను బలునిఁ గాంచి జనకా,వనిపాలుం డెదురుగాఁగ। వచ్చి విధియుతిన్. ౨౮

ఆ. ఆతిథేయవిధుల। నాచరించెఁ బ్రలంబ, హంత యందుఁ గొన్ని।హాయనమ్ము
లుండెఁ బ్రీతిమీఱ।నుర్వీశుఁ డాదృతిఁ, దనను జూచుచుండఁ।గను సుఖముగ.

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజుఁ డా సుయోధనుఁడు తద్వృత్తాంత మాలించి య
చ్యుతునన్నం గనుకోర్కి వచ్చి మహనీ।యుండైన యమ్మేదినీ
పతిచే సత్కృతుఁడై ప్రియంబుతగఁ దా। బాలింపఁగా రేవతీ
పతి యొద్దన్ గదఁ బూని వైరుల నడం।పంజాలు జన్యం బొగిన్. ౨౬ 519

ఆ. చక్ర నభ్యసించె;। శౌరియు బలదేవు, నాజ్ఞ మరలి వచ్చి।యాత్మపురము
నందునున్న పత్ని। కాసత్యభామకుఁ, బ్రియము చేయుకోర్కి।వెలయుచుండ.

క. శతధన్వమృతియు రత్నం, బతనికడన్ లేకయుంకి।యంతయుఁ దెలిపెన్;
హతుఁడగు సత్రాజితునకు, మతిమంతులఁగూడి లోక।మర్యాద తగన్. ౨౭౫

క. పరలోకగతుల కెల్లన్, వరసుఖముం గలుగ నరక।బాధ లడఁగ నె
వ్వరుసం జేయందగు నా, కరణిం గ్రియ లెల్లఁ జేయఁ।గాఁ బంచె విధిన్. ౨౮

క. కృతవర్మయు నక్రూరుఁడు, శతధన్వుఁడు తెగుట యెఱిఁగి। సన్మణిహృతికిన్
జతనము తమవంకనె సం, గతమౌటన్ భయము తమ్ముఁ।గాఱియ పెట్టన్. ౨౮౫

క. ద్వారకనుండియె యెటకో, వారిద్దరు పోయి రంత।వరుసఁగ జనులం
జేరెను మానసికంబులు, శారీరములైన యట్టి। సంతాపంబుల్. ౨౯౫ 524

సీ. దైవిక భౌతిక। తాపంబు లొందెను మఱియు నిట్టియరిష్ట।మండలంబు
పయిఁబయిఁ గ్రమ్మంగఁ। బరమేశుమహిమంబు మఱచినవారౌట।మాధవునకుఁ

దెలిపి రక్రూరుఁడు తొలఁగిపోవుట నిట్టి విపరీతములు చాలవి_స్తరిల్లె
నని యద్ది యజ్ఞానులనుకొనుమాటలే కాని ప్రాజ్ఞులనుడుల్ కావు సుమ్ము

తే. మునుల కావాసభూతుఁ డై తనరు కృష్ణుఁ
డున్న చోట నరిష్టము లుండు ననుట
యెట్టి యవివేకమూలమో యెన్న వలెనె
విజయపౌత్రా! యవలిదగు వృ_త్తి వినుము. ౩౧ 525

మ. మును కాశీపురియం దవృష్టి యడరన్ భూపాలుఁ డింకేమి చే
యనగున్ దీని కటంచు నెంచుతఱిఁ గార్యంబేదియో పూని పో
యెను వారాణసికిన్ శ్వఫల్కుఁ డదిభూమీశుండు చింతించి వే
తనయన్ వాని కొసంగె గాందినియనన్ దా నొప్పు కన్యామణిన్. ౩౨ 526

క. అవ్వేల వర్షము కురిసెను, నవ్వరగుణు నాత్మజన్ముఁడగు నక్రూరుం
డవ్వానిదౌ ప్రభావ ము, దెవ్విధమునఁ గనిననుండునీతనియందున్. ౩౩ 527

చ. కనుక నితండ డెందుఁ జనఁగా నట వృష్టి నొసంగు మేఘుఁ డిం
కను బరితాపజాలములు కల్గకయుండు నకాలమృత్యువుల్
గనఁబడకుండు నంచుఁ బురిఁగల్గిన వృద్ధులు పల్కుచుండఁ గా
విని యిదె కాదు కారణము వేఱొకఁ డున్నది దీని కారయన్. ౩౪ 528

క. జను లక్రూరుఁడులేమియె, యనుదురు మణిలేమి దీని కగుహేతు వటం
చును గృష్ణుఁ డెంచి దూతలఁ, బనిపె శ్వఫల్కాత్మభవునివడిఁ దోడ్కొనిరాన్.

క ఆతఁడురాఁగా శ్రీహరి, ప్రీతిం బూజించి పల్కి ప్రియకథల జన
వ్రాతాభిప్రాయజ్ఞుం,డై తగుటన్ సుస్మితము ముఖాబ్జము నొందన్. ౩౬ 530

క. పలికెన్ దానపతీ! విను, మలశతధన్వుండు శ్రీసమన్వితమై రో
చులమించు స్యమంతక ని,స్తులమణి నీయొద్దదాఁచి తొలఁగెం గాదే. ౩౭.

క. అది నీకడనే యున్నది, కద యీవృత్తాంతమును దగన్ వింటిమి ము
న్నె; దుహితపుత్త్రులు తాతకు, నుదకక్రియ లాచరింతు రొప్పుగ విధిచేన్.

సీ. ఋణముఁ దీరిచి తగ గణియించియున్నట్టి ధన శేషమును దీసికొనుదు; రట్టు
లైనను మణివర్య మయ్యది యొరులకు ధరియింప శక్య మేవరుసగాక
యుండు సువ్రతుఁడవై యెప్పు నీకడనె యామణి యుండుఁగాకయమ్మణినిగూర్చి
మాయన్న నన్ను నమ్మకయున్న వాఁ డట్లు గాన మహాభాగ! మానసీయ

ఆ. మణిని దాని నొక్కమఱి కనఁబఱుపుమా, బాంధవులకు శాంతివఱలఁ జేయు
మిప్పు డీవు భక్తి హేమవేదికలతో, సవిధి జన్నములను సంతతంబు. ౩౮

క. జరపుచు నున్నాఁడవుకద, యురుమోద మె మాకు; నైన నొకమాఱు జనో
త్కర మొగిఁ జూడఁగఁ జేయుము, పరికించి యొసంగువాఁడఁ భరమగుణాఢ్యా!.

చ. అనియిటు సామవాక్యముల నాహరి చిత్తము సోఁకునట్లు చె
ప్పిన విని సంతసిల్లి మదిఁ బెంపెసలారెడు ప్రీతిమై శ్వఫ
ల్కుని తనయుండు వస్త్రమున గుప్తముచేసినరత్నవర్యమున్
వనజహితప్రభాయుతిని భాసిలుదాని నొసంగె శౌరికిన్. ౫౦ 535

ఉ. జ్ఞాతులకెల్ల నమ్మణిని జక్కఁగఁ జూపి వృథాపవాదసం
జాతమనోరుజంబుఁ బరిశాంతిని బొందఁగఁజేసి యాజగ
ద్వ్రాతవిభుం డొసంగె జనవారము మ్రొలను గ్రమ్మఱంగ వి
ఖ్యాతము నాస్యమంతకముఁ గమ్రయశోవృతసర్వలోకమున్. ౫౧ 536

సీ. భగవంతుఁడై మహేశ్వరుఁడయి విష్ణువై తగుదేవదేవుని దర్పవిస్తృ
తమగుచుఁ బాపసంతతులఁ బోఁదోలుచు మంగళకరమయి మహితమునగు
నీచరితంబు నరుఁడెవ్వఁడు పఠియించు శ్రద్ధతో విను మఱి సంస్మరించు
వాఁడు దుష్కీర్తిని బాపజాలంబును బోఁగొట్టుకొని శాంతిఁ బొంది యుండు;

ఆ. ననుచుఁ దెలిపి యర్జునుని పౌత్రునకుఁ దద్వ,వాతిదైన పంకజాతనయను
చరితమెల్లఁ దెలుప సమకట్టి శుకయోగి, చంద్రుఁ డిట్లుపలికె శ్రద్ధమీఱ.

ఏఁబదియెనిమిదవయధ్యాయము.

కాళిందీకల్యాణము.

మ. తరువాతం బురుషోత్తముండు జనవృత్తజ్ఞుండునై యొప్పిపా
మగులంబోలి చరించుచున్ ద్రుపదుసద్మం బందుఁ గౌంతేయు ల
చ్చెరువుం బుట్టఁగ నున్నవారు మును లక్షింపంగరాకుండి యి
త్తరుణంబందు వెలుంగువా రనెడు వార్తల్ వీనులం జొచ్చినన్. ౧ 538

క. దానును వారిం జూడం,గా నెంచుచు సాత్యకిమొదలుగాఁ గలవారల్
తో నడువఁగఁ బోయెను స,మ్మానింపఁగఁ బాండవులను మాధవుఁడు త్వరన్.

క. చని యింద్రప్రస్థంబునఁ, గనియెం బాండవుల; వారు కమలాక్షు మహే
శుని లోకనాథుఁ బొడఁగని,యనుపమ సమ్మోద మొలయ నంద ఱొకమొగిన్.

ఆ ఇంద్రియములు పంచవృత్తికమై ముఖ్య,మనెడు ప్రాణమొకట నరుగుదేర
వెలయునట్లు లేచి వెస నెదుర్కొని యంత, వీరులైన పాండవేయులు హరి.

క. బిగి కౌఁగిలించుకొని యా, జగదీశ్వరు కోమలాంగసంగమునఁ బా
పగణము విడిపోవఁగ హరి, మొగముం జిఱునవ్వు మోదమును గలదానిన్.

చ. కనుఁగొని సంప్రమోదమును గాంచిరి; శ్రీహరి యాయుధిష్ఠిరుం
డనిలజుఁ డొక్కకొంతగ వయస్సునఁ బెద్దలు గాన వారి యం

ఘ్రినళినయుగ్మముఁ వినతిరీతిని గొల్చెఁ; ధనంజయుఁ ముదం
బున బిగిఁగౌఁగిలించుకొనె ముద్దులు మాద్రికుమారు లల్లనన్. ౩౫ 543

క. తనకుఁ వందన మొనరుపఁగను దీవించెను; మురారికమ్రాసనమం
దునఁ గూరుచుండి యుండఁగ, ననిందితస్వాంతయైన యా ద్రౌపదియున్. ౬ 544

ఆ. తా నవోఢగానఁ ద్రప వెల్లివిరియంగ, నల్లనల్లన నట కరుగుదెంచి
వందన మ్మొనర్చె వారిజాక్షుని తమ్ముఁడల్లె పార్థులెల్ల నాదరింప. ౭ 545

క. వారల కాదృతిని నమస్కారము లొగిఁ జేసి మెల్లగాఁ గూర్చుండెఁ
గారవము వడసి యితరులు, చారుతరాసనములందుఁ జక్రికిఁ జెంతన్. ౮ 546

ఆ. కూరుచుండి; రంతఁ గుంతిచెంతకుఁ బోయి, వాసుదేవుఁ డెలమి వందనంబు
సలిపెఁ గుంతి స్నేహసాంద్రాక్షులం దెడ, తెగక నీరు గ్రమ్మ దీనమిత్రు. ౮౫

క హరిఁ గౌఁగిలించుకొనియెఁ, ద్వరపడి వసుదేవముఖ్యబంధుకుశల మా
దరమున నడిగెఁ; బిత్సోదరిఁ గుంతిం గాంచి హరియుఁ దాత్పర్యమునన్. ౯

తే. కోడలును నీవు నుందురే కుశలముగను
గష్టములు వాసెఁగా యనఁ గమలనేత్రుఁ
గాంచి కుంతియుఁ బ్రేమవైక్లబ్యరుద్ధ
కంఠయై యశ్రుపూర్ణదృక్కలిత యగుచు. ౯౫ 549

క. మునుఁ దాఁ గాంచిన కష్టములను బెక్కింటిని వగం దలంచుకొనుచు వా
నినిబాయఁ జేయుదర్శనమున నొప్పెడు వాసుదేవమూర్తిని గనుచున్. ౧౦ 550

క. ఓకృష్ణా! బంధులమగు, మాకుశల మ్మాత్మ నొక్కమాఱు తలఁచుకొం
చీకడ కక్రూరుని నీ, వేకాలమునం దనిపితొ యెలమి వెలయఁగన్. ౧౦౫ 551

క. అపుడే మాకుం గుశలమ్ము పొసంగెన్ నీసహాయమున నే యీకా
శ్యపియందు సనాథులమై, సుపూజ్యులమె యైతి మిట్లు శుభగుణనిలయా! ౧౧

సీ. ఈప్రపంచములకు నెల్లను సుహృదుఁడ వాత్మరూపుఁడవయి యలరుదీవు
కాన స్వీయుండని కాని పరుండని కాని భ్రాంతియు నీకుఁ గలుగకున్నఁ
ననవరతము నిన్ను నాత్మస్మరించెడు వారి నిర్మల హృదయారవింద
మున వసించుచుఁ గ్లేశములఁ బాఱఁదోలుదు వని కుంతివచియింప విని యుధిష్ఠి

తే. రుఁడు పరాత్పరు శ్రీకృష్ణుఁ గడుఁదమిఁ గని
పలికె సర్వేశ్వరా! యోగిపార్థివులకు
నైనఁ గనుఁగొన శక్యమే కాని నిన్ను
నల్పమేధసులము మేము హర్షమలర. ౧౧౫ 553

క. కన నోచితి మేపుణ్యంబును దొలిజనిఁ జేసితి మొకొ? పోల దెలుంగం
గ ననుచుఁ బ్రార్థించుచు మఱియును బల్కెను సర్వనాథ! యురుకృపమీఱన్.

క. వానలు గురియం దగియెడు, నీనాలుగు నెలలు ప్రీతి నిందుండఁ దగున్
మానెలవు పూజ్యమైతగ, నా నందుల కొప్పుకొని యనంతోత్సుకతన్.

క. ఆపురమునఁ గలవారల, చూపుల కానంద మొసఁగుచుఁ సుఖయుక్తిన్
గాపురముండెను నొకనాఁ, డాపురుషోత్తముఁడు సాయకమై యుండంగన్.

సీ. అర్జునుం డొక్కనాఁ డగ్నిదత్తంబగు గాండీవచాప మక్షయశరములఁ
వెలయు తూణంబుల నెలమిఁగైకొని కవచంబును దొడిగి ధ్వజంబు హనుమ
దంకంబుఁ దనరారునట్టి స్యందన మెక్కి దుర్గమారణ్యవీథులను స్వేచ్ఛ
విహరించు వేడుక వెడలెను బరవీరహంత కావున బహువ్యాళమృగగ

తే. ణముల నాకీర్ణమైన వనంబుఁ జొచ్చి
వాఁడినారాచములపిండు వైచి వ్యాఘ్ర
ములను గిటిమహిషంబుల భూరిశరభ
ములను రురు నామకంబులఁ బొలియఁజేసె. ౧౮౫ 557

వ. మఱియు నయ్యర్జునుండు పెంపుమిగులు పౌరుషంబున గవయఖడ్గహరిణశశ
శల్యంబులం దునిమె. అంతఁ బరమపర్వదినంబు సంప్రాప్తం బగుటయు నందుఁగల
మేధ్యతరములగు వానినేర్చికింకరులమూలమున నగ్రజుండగు యుధిష్ఠిరునకుం
బంపె; డప్పిగలుగ శ్రీకృష్ణునింగూడి యమునానదికిం బోయె నంత. ౧౬ 558

క. యమునాపావనజలముల, నమలవిధిం బూని వార్చి యంభస్సుల స్వ
చ్ఛములగువానిం ద్రావిరి, శ్రమముల్ వాయంగ నరుఁడుశౌరియుఁ బ్రీతిన్.

తే. అమ్మహారథు లంతట నందు నొకటఁ
దిరుగునెలనాగ నత్యంత సురుచిరాంగిఁ
గనిరి సుకటియు సుదతియుఁ గమ్రవదన
శశధరయు నొచు నొప్పంగ శౌరి యలరి. ౧౭ 560

క. కనుఁగొను మెవ్వతెయో యా, వనితామణి యంచు సఖుని బార్థునిఁ బంపం
జని యాయన్నులమిన్నం, గని యోసుచరిత్ర! యిట్టిగహనం బందున్. 561

క. చరియించుచున్నదాన వెవరికూఁతువో? పేరదేమొ? వచ్చితి విట కే
ధరనుండి? యేమిచేయఁగ, నరయుచు నిందున్నదానవాదృతిఁ జెపుమా. ౧౮౫

క. సుకుమారాంగీ! నీకో,రిక పతిని వెదుక నని పరిగణించితి నే
నీకఁ జెప్పు మున్నదున్న, ట్లకలుషమతి వౌదు వన్న నాసుందరియున్. ౧౯

క. ఋత మిట్లు చెప్పె ననఘా!, పతిగోరియె తిరుగుదాన భారాశియవన్
క్షితిఖ్యాతిం గను రవికిన్, సుతనౌదును నేను వరయశుండగు విష్ణున్. ౧౯౫

క. వరదు వరేణ్యుని గోరియె, పరమంబగు తపముచేయఁ బాల్పడితిని నిం
కొరునిం గోరను వీరా!, పరమేశుని శ్రీనివాసుఁ బంకజనేత్రున్. ౨౦౫ 565

క. మనమున వరించితిని ద, ద్వనజాతుఁడు దుర్లభుఁ డని వలుకుదు వేమో
యనఘా! యనాథు లనఁదగు, జనులకు సంశ్రయుఁడు సర్వశక్తుఁ డతండౌ. ౨౧

క. కావున నట్టిముకుందుఁడె, యీవనితను గాచుఁగాక హిత మిది యని లో
భావించుఁగాక యమునా, పావననీరములనుండు భవనం బందున్. ౨౨ 567

సీ. వసియించుదాన నీవసతి మాజనకుండె కల్పించె; నిందుండి కంజనేత్రు
మదినిల్పి తపము సమ్మతిఁ జేయుదాన నేఁ గాళిందియని పిల్వఁ గాఁ జరింతు
నిందని తెలిపిన నింతివృత్తాంతము నాలించి చని హరి కోలిఁ దెల్పె
విన్న దివిన్నట్లె వెన్నుఁడు తద్వృత్తి నాత్మ నెఱింగిన యట్టిప్రోడ

తే. కాన నాలేమ రథము నెక్కంగఁ జేసి, వడిగఁ బోయె యుధిష్ఠిరు కడకు; నంతఁ
బాండుతనయులు ప్రార్థింపఁ బద్మనాభుఁ, డమరశిల్పిని రావించి యతనిఁ గూడి.

క. అతిచిత్రము కనుఁగొన న, ప్రతిమానము నొపురంబుఁ బాండవులకు ని
ర్మితిఁ జేసి యొసంగెను స, మ్మతి వారల కెంతయూ ప్రమదముం గూర్పన్. ౨౪

క. తలపోసి ఖాండవంబన, విలసిల్లు వనంబు జాతవేదసునకు ని
మ్ముల నీయఁగోరి దానికి, ఫలముగ సారథిగ నుండె ఫల్గును తేరన్. ౨౫

చ. అనలుఁడు తుష్టినొంది ధవళాశ్వచతుష్కము నక్షయాంబకం
బనఁదగు తూణయుగ్మము మహాస్త్రధరావళికే నభేద్యమౌ
ఘనకవచంబు భూరితర కార్ముకవర్యము నిచ్చె నప్పు డ
ర్జునునకు; ఖాండవంబు స్వరుచుల్ వెలయన్ దహనుండు కాల్చుచోన్. ౨౬

క. నరుచేఁ దప్పింపంబడి, సురరిపు శిల్పియన నొప్పి శుంభచ్ఛక్తిన్
బరఁగెడు మయుండు సఖుఁడని, సురపతి పుత్త్రునకుఁ జక్కశోభిలుసభనున్.

తే. నేర్పు మెఱయంగ నిర్మించి నీకుఁ దగిన
దిద్ది యనియిచ్చె దానియందే సుయోధ
నునకు జలమిది స్థలమిది యనెడు చిత్త
విభ్రమము గల్గె నట్టిదై వెలయునద్ది. ౨౭ 573

చ. వనరుహలోచనుం డవలఁ బాండుసుతాగ్రజునుండి యెట్టులో
యనుమతి నొంది సద్హృదయు లందఱు సమ్మదమొంది సాగనం
పను జతనంబు చేయఁ దనభ్రాతయుఁ దక్కినవారు వెంటరాఁ
జనియెను ద్వారకాపురికి సంతసమొంది జనుల్ తనుంగనన్. ౨౮ 574

సీ. అంత శ్రీకృష్ణుండు హర్షప్రదంబులౌ ఋతుతారకలు గల్గి వితతఖేట
బల మొప్పుచుండు సులలితలగ్నంబునఁ గాళిందిఁ బెండ్లాడెఁ గడుశుభంబు
లొసఁగు వాఁడౌటఁ బురోత్తమమునఁ గల జనులకెల్లను సంతసమ్ము గూర్చు
చుండె; గాళింది యాయుత్తమపూరుషుఁ గూడి సంతోషాబ్ధిఁ గొదువలేక

ఆ. మునిఁగి తేలుచుండె; ఘను లవంతీదేశ, మునకధీశులైన భూరిబలులు
విజితరిపులునైన విందానువిందులు, ధార్తరాష్ట్రునకు నితాంత సఖులు. ౨౯

మిత్రవిందాదుల వివాహము.

క. రాజాధిదేవి యనఁగా, నాజగదీశునకు మేనయత్త యగును ద
ద్భూజానుల కాదేవియె, యా జనని తదాత్మజాత యలరు గుణాళిన్. ౩౦

ఆ. మిత్రవింద యనఁగ మించె విఖ్యాతి నా, కన్యకయును మదిని గాంచనాంబ
రుని దలంచుచుండె; మనుజేంద్రు లవ్వారు, చెలియలికిని బెండ్లి చేయఁగోరి.

సీ. భవ్యరీతిని స్వయంవరము గావించిరి; మిత్రవిందయుఁ గృష్ణుమించుదమిని
వరియింపఁ దలఁపఁగా వారించి; రాకన్య హరిఁగోరఁ దగదను నాశయమునఁ
బరమేశ్వరుండు నావరవర్ణినీవాంఛ నెఱిఁగి భూపాలకు లెల్లఁజూచు
చుండఁగా బలిమి నాయొప్పులకుప్పను గైకొనిపోయి నగరముఁజేరి

తే. పెండ్లియాడెను; గోసలపృథ్వికొడయఁ
డైన యానగ్నజిత్తు ధర్మాభిరతుఁడు
కలఁడు నిరుపమతేజంబు వెలయుకన్య
సత్యయనునది కలదు తజ్జనపతికిని. ౩౧ 578

చ. జనపతి యాతఁ డాత్మజకుఁ జక్కనిభర్తను గానఁజాల కొ
క్కనియతిచేసె నేనృపతి కాంతుఁడు గోవృషసప్తకంబు శ
క్తిని గెలువంగనోపు నతిధీరుఁ డతండె మదాత్మజాత భా
ర్యనుగ గ్రహింపఁగల్గు నని; యావృషభంబులు భూరిసత్త్వముల్. ౩౨

క. అతితీక్ష్ణశృంగములు నే, క్షితిపతులకుఁ జెనకరాక చెలఁగును వీర
ప్రతతుల గంధము నోర్వవు, మతిదుష్టములౌచు నొప్పు మాఱు గనకయే. ౩౩

చ. ధరణిపు లట్టివార్తవిని తత్పురికిం జని వానిఁ గాంచి యె
వ్వరుసను గెల్వఁజాలకయె వచ్చినత్రోవనె పోవుచుండి; రా
పరమమునీంద్రవంద్యుఁడు నృపాలకపుత్త్రియు దుష్టగోవృషో
త్కరము జయించినం బడయఁగాఁగల దంచొగి నాలకించుచున్. ౩౪ 581

చ. బలములు తన్నుఁగొల్వఁగ నవార్యపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁ గో
సలధరణీశుఁ డున్నపురసత్తమముం గనఁబోయె; నంత శ్రీ
జలరుహనేత్రు రాక విని క్ష్మాపతి వే యెదురేగి యాసనా
దులొసఁగి పూజచేసి పరితుష్టునిగా నొనరించెఁ గృష్ణునిన్. ౩౫ 582

ఉ. భూవరపుత్త్రి నాగ్నజితి పొంకముగాఁ దనచిత్తమందు నే
పావనమూర్తిఁ గోరుచును భద్రము లొందఁగ నెంచుచుండె నా
శ్రీవనితావిభుం డతఁడె చేరఁగవచ్చె నటంచు వించు నా

పూవిలుకాని తండ్రిఁ గని పొంగుచు భర్తగ నొందఁగోరుచున్. ౩౫౫ 583

క. మనసునఁ గామించుచు ని, ట్లని యెంచె నితండు నన్ను నర్ధాంగిగఁ గై
కొనుఁగాక నేను బుణ్యము,లను సల్పినదాన నేఁ జెలంగుత! వాంఛల్. ౩౬

క. విబుధుల యాశీర్వాదము, లబద్ధములుగాక సూనృతార్థము లగునే [గన్.
విబుధారాధ్యుండు హరి య,గుఁ బతి యటం చెంచుచుండెఁ గోర్కెలు పొం

ఉ. అంతట నగ్నజిత్తు విధి నర్చితుగా నొనరించి కృష్ణు న
త్యంతముదంబునం బలికె నచ్యుత! లోకవిభూ! మహాత్మ! నే
నెంతయు నల్పుఁడఁ మఱియు నేమియెఱుంగని మూఢుఁడఁ గదా!
సుంత భవన్మహత్త్వమును సూటిగ నేఁ దెలియంగఁ జాలఁజూ! ౩౬౫ 586

క. అమలంబగు నాత్మానం,దమునం బూర్ణుండవౌచుఁ దగునీ కత్య
ల్పమతినగు నేనదెట్టి ప్రి,యము చేయఁగ నేర్తు దేవతాధిప వంద్యా! ౩౭ 587

ఉ. ఏమహనీయు పత్సరసిజేద్యరజంబును లక్ష్మి బ్రహ్మయున్
శ్రీమహనీయకంఠుఁడయి చెల్వువహించెడు శంకరుండు సు
త్రామముఖామరుల్ తమ శిరంబులఁ దాల్తురొ యేమహాత్ముఁడు
ద్దామ నిజైకశక్తి మును దా నిలనిల్పిన ధర్మమార్గమున్. ౩౭౫ 588

తే. సాధుమర్యాదలను గావ స్వాంత మెలమిఁ
బొంద లీలావతారముల్ పూన్కి నెత్తు
చుండునో యల భగవంతుఁ డొగి నదెట్టి
సేవ చేఁ బరితుష్టుఁడై చెలఁగునొక్కొ. ౩౮ 589

క. అని విన్నవింపఁ గృష్ణుఁ డ,తనిపూజలనుం గ్రహించి తగుపీఠమునం
దునఁగూరుచుండి చిఱున,వ్వున మో మలరంగఁ బల్కెఁబూనెం బ్రీతిన్. ౩౮౫

క. జలధరగంభీరంబుగ, విలసిల్లెన్ నినద మద్ది వినుమో రాజా!
యిల స్వీయధర్మ నిరతిం, జెలువారెడు క్షత్రియునకుఁ జెల్ల దడుగుటల్. ౩౯

క. సుకవులు నిందింతురు సు, మ్మకలుషమతివంచు నిన్ను యాచించెద నీ
దుకుమారి నిమ్ము వియ్యము,నకు నర్హుఁడ వీవు నామనము నల్లించున్. ౩౯౫

క. మేమనఁగా శుల్కదులము, గాముసుమీ యనఁగ వినుచు క్ష్మాకాంతుఁ డనున్
శ్రీమహిత! సుగుణముల కీ,వే మేటి నిధానమ వని యెఱుఁగుదుఁ గృష్ణా!

క. ఏనీయంగము వదలక, శ్రీనారీమణి వసించు క్షితి నీకంటెన్
మానితుఁడు వాంఛనీయుఁడుఁ, గానంబడువాఁడె వరుఁడు కన్నియ కరయన్.

ఉ. ఐనను నేను దొల్లియె మహాదాత్మజకుం దగినట్టి వల్లభున్
గానఁగఁగోరి పూరుషుల గాఢపరాక్రమమున్ బరీక్షచే
మానస మట్టె తృప్తిగనుమాడ్కిఁదగన్ సమయంబుచేసి యు

న్నాను యదుప్రవీర! సురనాథసమర్చిత! సాత్వతర్షభా! ౪౧ 595

చ. కనుఁగొను గోవృషంబు లివె క్రాలుచునున్నవి సప్తసంఖ్యచే
తను దగుశిక్ష లేమిఁ గడు దర్పముగల్గిన వారినైన లె
క్కనుగొనకుండు లోఁబడక కావరమూని చరించుచుండు రా
ట్తనయులు పెక్కు రీవృషభతల్లజశక్తి నెఱుంగ లేకయే. ౪౨ 596

ఉ. చెంతకుఁబోయి మారుకొని చెచ్చెఱఁ దీవ్రవిషాణకోటిచేఁ
బంతముమీఱఁగా నవియభంగురవిక్రమ మొప్పఁ గ్రుమ్మఁ గా
నెంతయు భిన్నగాత్రులయి యేపఱి పాఱిరి గాని యొక్కఁడే
సుంతయు నిల్వఁజాలఁ డిది చోద్యముగాదె రమాధినాయకా! ౪౩ 597

మ. ఇవి నీచేత నడంపఁగాఁబడినచో నీనాతనూజాత కీ
వవు దో సాత్వతనాథ! సమ్మతుఁడవే యైనట్టియాత్మేశ్వరుం
డవు నా నాతనియాశయంబెఱిఁగి మానాథుండు లోకప్రభుం
డవు నాకృష్ణుఁడు స్వావలగ్నమునఁ బైదా పంచియం జుట్టుచున్. ౪౪ 598

క. తననుఁ సప్తాకృతులుగఁ, గనుపట్టం జేసికొని నిశాకామవిలాసం
బున వానిఁబట్టి యడఁచెన్, వనజాక్షుం డంతట వృషభములం బూన్కిన్.

క. హతవీర్యౌజస్సుల వృష,భతల్లజములన్ గడంగి ప్రగ్రహములఁగ
ట్టి తగుచమత్కృతి నీడ్చెను, క్షితి బాలుఁడు మ్రానిబొమ్మఁ జే లాగుగతిన్

మ. నరపౌత్రా! హరి యేడురూపములఁ గానంగాఁబడం గారణం
బరయం జూచెదవేమొ "నేనొకఁడఁ బూర్ణానందుఁడన్ జుమ్ము భా
మరో! నాకెన్న సపత్ను లుందు రిఁక నేమాడ్కిన్ సుఖింతుం గటా!
పరమేశా!" యనుచింతఁ బూనఁదగ దన్భావంబునుం దెల్పుచున్. ౪౭ 601

ఆ. సత్య నూఱడింపఁ జక్రి దా గ్రహియించె, ననుచు నిశ్చయింపు మవల వినుము
భూమినాథ! యంచుఁ బూజ్యుఁడౌ శుకయోగి, తెలుపఁబూనె శౌరిలలితకథల.

చ. మనమున విస్మయంబొదవ క్ష్మాపతి ప్రీతియొసంగఁగా నొసం
గెను దనకూఁతు నాగ్నజితిఁ గృష్ణునకున్ హరి యెల్లభంగులన్
దనకుసమానురాలయిన తన్విని శాస్త్రవిధిన్ గ్రహించె; నం
త నృపతిపత్ను లాత్మజకుఁ దద్దయుఁ నీడగుభర్త యబ్బుటన్. ౪౯ 603

మ. పరమానందము నొంది రప్పురమునన్ భవ్యోత్సవంబుల్ తగన్
దరముల్ భేరులు నానకంబులను వాద్యంబుల్ కడున్ మ్రోసె; సుం
దరు లాటల్ తమిసల్పి పాడిరి; మహీంద్రై వాశిషంబుల్ నిరం
తరరీతిం దగె; స్త్రీలుఁ బూరుషులు మోదంబొంది యత్యంతమున్. ౫౦ 604

చ. వరుస దుకూలవస్త్రముల భాసిలి పూవులమాలికల్ మనో

హారవరభూషణావళి హాఽయల్ మెఱయన్ ధరియించి యుండి; రా
ధరణిపుఁ డాత్మజాత కయుఽతంబగు సంఖ్యఁజెలంగు ధేనువుల్
నిరుపమరత్నహారముల ఽ నిండుమనంబున నిచ్చె నత్తఱిన్. ౬౦౫ 605

శా. గాంగేయోత్తమహారముల్ గళములంఽగ్రాలన్ దుకూలాంబరా
భంగశ్రీయుతి నంగముల్ వెలయ విఽభ్రాజత్కలాపంబు లు
త్తుంగానంగజసంపదం దెలుప సంఽస్తుత్యప్రవృత్తుల్ దగన్
శృంగారాస్పదలై చెలంగురుచిరఽస్త్రీలన్ నృపుం డాదృతిన్. ౬౦౬ 606

ఆ. మూఁడువేల నిచ్చె ఽ ముగ్ధకుఁ జేటిక, లై సపర్యసలుప ఽ హస్తివర్య
ములను నవసహస్రఽములను వానికిఁ ద్రిగుణముల నొసఁగె స్యందఽనవరములను.

క. అరదములకు శతగుణముల, హరులను మఱి యశ్వములకు ఽ నన్నిగుణములై
పరఁగు పదాతులఁ గోమరిత, కరణముగా నొసఁగె మానఽవాధిపుఁ డెలమిన్.

చ. మనమునఁ బొంగుస్నేహమున ఽ మాధవునిన్ సకళత్రుఁగా రథం
బున సుఖసంస్థితిన్ వెలయుఽపోల్కి నొనర్చి మహాబలంబు ముం
దు నడువ సాగనంపె; మును ఽ ధూర్తవృషంబులచేతఁ బౌరుషం
బునఁ గడుమెప్పుగన్న యదుఽపుంగవసంతతిచేత నోడుటన్. ౬౦౯ 609

క. హతవీర్యులై యశం బీ,క్షితిఁ జెడ వగఁగుందుచున్న ఽ క్షితిపతు లీర్ష్యా
చ్యుతిగనని చిత్తముల నుద్ధతిమైఁ గృష్ణుండు కన్యఁ ఽ దాఁ గొని చనఁగన్.

క. త్రోవ నిరోధించిరి; త,ద్భూవిభు లొనరించుయత్నఽమును గని నరుఁడుం
జేవమెయి బంధువగు నా, శ్రీవిభునకుఁ బ్రియముఁ దాను ఽ జేయుతలఁపుతోన్.

మ. సురదత్తంబగు గాండివంబుఁ గొని రాఽజుల్ వైచుతీవ్రాంబకో
త్కరముల్ జూర్ణముచేసి క్షుద్రమృగసంఽతానంబు హర్యక్షు మే
కరణిం దోలునో యట్టు లొక్కదెసనేఁ ఽ గాలూనకుండంగనే
పరువెత్తంగ నొనర్చెఁ గృష్ణుఁడు నరుల్ ఽ బ్రజ్ఞానిధిన్ మెచ్చుచున్. ౬౧౨ 612

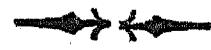
ఉ. ద్వారకఁ జేరెఁ గానుకను ఽ దానిగ్రహించి ముదంబుమీఱ గం
భీరమృదుస్వభావుఁడగు ఽ వెన్నుఁడు దేవకి కెంతొ ముద్దులం
గూరుచు నేర్పు కాఁడు యదుఽకుంజరుఁ డంతట నాగ్నజిత్తితో
హారివిహారముల్ సలిపె ఽ నందఱు తన్గని సంతసింపఁగన్. ౬౧౩ 613

క. శ్రుతకీర్తి యనఁగ శ్రీహరి, పితృసోదరి యొప్పు నామెఽప్రియపుత్రిక స
న్మతిఁగల కేకయరాజదు,హిత భద్ర యనంగఁ గీర్తిఽ నెసఁగెడు లేమన్. ౬౧౪

క. సంతర్దనాదిసహజులు, వింతగఁ దనుఁ బిల్వఁ బంచి ఽ వియ్యము గోరన్
సంతసమున నట్లే యని, యింతయనందగని వేడ్కఽ నెంచి గ్రహించెన్. ౬౧౫

సీ. మద్రేశతనయను మంగళలక్షణసంయుత లక్షణాసంజ్ఞఁ దనరు
కోమలాంగిని దాను గోర్కి స్వయంవరమందు గరుత్మంతుఁ డమృతముబలె
నొక్కండె కొనిపోయె నుద్ధతు నరకాఖ్యు నసురుని బొలియించి యతనిచెఱను
దిక్కు లేకుండిన తెఱవమిన్నలఁ గూడ వరియించెఁ గావున హరికిముఖ్య

ఆ. పత్ను లట్టివారు పరికింపఁగా సహ, స్రములు గలరు వారు సదమలగుణ
వృత్తములఁ జెలంగి యీశుని సేవింపఁ, జాలు భాగ్యముగల సతులు సుమ్ము.

ఏఁబదితొమ్మిదవయధ్యాయము.

నరకాసురసంహారము.

చ. అను శుకయోగిచంద్రునకు నాయభిమన్యునిపుత్త్రుఁ డిట్లనున్
మును భగవంతుఁ డై నరుని మూర్తిధరించిన కృష్ణుఁ డెవ్విధం
బున నరకాసురుం దునిమె భూపతనూజల నాతఁ డేల యుం
చెనొ చెఱపెట్టి యవ్విధము శ్రీహరి శౌర్యము నాకుఁ దెల్పుమా. ౧ 617

చ. వరముని యిట్లుపల్కె నృపవర్యుని ప్రశ్నముఁ జాల మెచ్చుచున్
నరకసురారి మున్ జలధినాథుని ఛత్త్రముఁ దా హరించె ని
ర్జరపతి తల్లి యా నదితి రత్నవినిర్మితకుండలంబులం
ద్వరపడి బల్మిఁ గైకొనియెఁ దర్పమునం దన కీడుగల్గమిన్. ౧౪ 618

క. అమరుల పర్వతమనఁ దగి,న మణిక్ష్మాభృద్వరంబునం గలస్థానం
బమరులు చూడఁగఁ గొనిచనఁ,గ మఘవుఁ డావార్తలెల్లఁ గడు దుఃఖమునన్.

చ. ధరణికి వచ్చి ద్వారకను దా మనుజాకృతిఁ దాల్చియున్న శ్రీ
హరికిని విన్నవించె; నపు డాపరమేశుఁడు సత్యభామమం
దిరమున నుండె; వృత్రహరు దీనతఁ బాపఁగ నెంచి పూర్వమే
ధరణికి నీయనుజ్ఞఁ గొని త్వత్తనయున్ నరకున్ వధించెదన్. ౨ 620

చ. అని వరమిచ్చియుంట నపు డాత్మను దానిఁ దలంచి సత్యభా
మను క్షితిభాగజాతగ సమస్తవిధంబుల నొప్పియుంట లో
ననువుగ నిశ్చయించి యలయంగనతో గరుడాధిరూఢుఁ డై
దనుజునిఁ జంపఁబోయె; మధుదానవసూదనుఁ డెంతొ పూనికన్. ౨౪ 621

సీ. సత్యభామావాంఛ సకలవిధంబులఁ దీర్ప నెమ్మది నెంచి తెఱవమిన్న
తనవెంటరాఁ దలంపను సమ్మతించి ప్రాగ్జ్యోతిషంబను నగరోత్తమంబు
గిరివరదుర్గమై పరులకు భేదింప నలవిగాకుండుట నాసుపర్ణు
పై నెక్కిపోయెను; బర్వతదుర్గము శస్త్రదుర్గముమఱి సలిలదుర్గ

ఆ. మగ్నివాయుదుర్గమయి యభేద్యంబు నై, వెలయుచుండెఁ జాల భీతిదమ్ము

లతిదృఢములునైన యమ్మురదానవు పాశతతులు చుట్టు పరఁగియుండె. 3

శా. దానిం గాంచి గదాప్రహారముల నాథాత్రీధరాళిన్ రజం
బౌనట్టుల్; ఘనశస్త్రదుర్గముల బాణాళిం బ్రయోగించియే
వానింద్రుంచు సుదర్శనాయుధముచే వైశ్వానరవ్యాప్రుతిం
గానంగాఁబడు దుర్గముల్ జవమునన్ ఖండించె నేర్పొప్పఁగన్. ౪ 623

చ. అరిభయదంబుగా నమరు నాజలదుర్గము వాయుదుర్గముల్
బోరిఁబోరిఁ ద్రుంచెఁ జక్రమున భూరితరాసిని భీమభంగులా
మురదనుజేంద్రపాశముల ముత్తునియల్గ నొనర్చెఁ; నంత భీ
కరతరపాంచజన్యముఖకల్పిత శబ్దము లట్టె సోఁకఁగన్. ౪౫ 624

వ. ద్వారకవాటనిరోధార్థనిర్మిత లోహాదియంత్రంబులు చూర్ణంబు లయ్యె. వీర
మానసంబులు వ్రక్కలయ్యె. అంత శ్రీకృష్ణుండు గదాప్రహారంబులఁ బ్రాకార
మును జూర్ణంబుగావించె నప్పుడు ౫ 625

చ. ప్రళయమునందుఁ బైపయిని బర్వెడు నాయశనిప్రఘోషముల్
బలె భయదంబుగాఁ జెవులఁ బర్విన కృష్ణుని పాంచజన్యని
స్తులనినదంబుచే నిదురసొక్కిన యామురదానవుండు భీ
తిలి వడి లేచె వాఁడు కడుఁదీవ్రపరాక్రమశాలి దుష్టుఁడున్. ౬ 626

క. పంచశిరస్కుఁడునై తగుఁ, జంచలమణి నీటియందె శయనించును; వాఁ
డెంచి రిపుశంఖరవ మిదు,దంచితముగఁ బర్వెడునని యాత్మఁ దలఁచుచున్. ౬

చ. జలములనుండి లేచి లయసప్తహయానలు లట్టు లెంతయున్
వెలుఁగుచు దుర్నిరీక్షణుఁడు భీతికరాకృతియాచుఁ గేల న
ర్తిలెడు త్రిశూలమొప్ప శుచిదీధితులన్ భయదంబులౌ ముఖం
బుల నయిదింట లోకముల మూఁడిటి మ్రింగఁగ నెంచు చాడ్పునన్. ౬౫ 628

చ. గరుడునిమీఁది కేగుభుజగంబువలెన్ హరిపైకిఁ బూన్కిమైఁ
బరుగిడె; నంత శూలమును బల్విడిఁ ద్రిప్పి సుపర్ణుపైని ని
ర్భరబలయుక్తి వైచి తనవక్త్రము లైదును గందరాకృతిన్
వరుసఁ గనంబడంగ బహుభంగుల నార్చెను; దన్మహాధ్వనుల్. ౭౫ 629

సీ. ధరణి నాకాశదిక్తతుల నంతరము బ్రహ్మాండకటాహంబు నావరించి
భయదంబుగాఁ దోఁచె; వాఁడు గరుత్మంతుఁ జంపవైచిన యట్టిశాతశూల
మును గృష్ణుఁ డటఁ గనుఁగొని రెండు తూపులఁ దోడనె వైచి ముత్తునియలు
జెండి తన్ముఖముల నిండ బాణంబుల గాఁడ నేసెను; వాఁడు కనలి గదను[గను

ఆ. విసరివైచెఁ గృష్ణు దెస నంత హరి తన, పైకి వచ్చుచున్న భయదగదను
దనదుగదను వైచి తత్క్షణమే వేయి,తునుకలై పడంగ నొనరిచెఁ గ్రుధ. ౯౫

చ. కరములుసాఁచి మార్కొనఁగఁ గ్రక్కునఁ బైఁబడవచ్చుచుండు నా
మురసురవైరి పంచశిరములఁ భయదాకృతి నొప్పుచక్రముౘ
హరి యపు డంపఁ ద్రుంచె నొకయాటగ దేవతలెల్ల మెచ్చి సుం
దరతరకల్పభూజ సుమదామములౘ గురియించుచుండఁగన్. ౧౦ 631

క. వినికృత్తశీర్షుఁడై యింద్రుని తేజోరూప మగుచుఁ దోఁచెడు వజ్రం
బున శిఖరంబులు తెగఁబడు, ఘనభూధరమట్టు లసునికాయము పాయన్. ౧౦౫

క. సలిలంబులయందుం బడె, ఖలదానవు నాత్మజులు నికామబలాఢ్యుల్
కలఁగినమదులం బితృమృతి, కలఘురుషౘ మించి యేడ్గు రతిదుగఖితులై. ౧౧

వ. తామ్రుం డంతరిక్షుండు శ్రవణుండు విభావసుండు వసువు నభస్వంతుం, డరు
ణుండు నను వారు పగఁదీర్పఁ గోరికల నరకాసురుండు ప్రోత్సహింపఁ బీఠనామక
సేనాధిపతిం బురస్కరించుకొని యుద్ధమునకు వచ్చి యంత. ౧౨ 632

చ. హరిపయి సాయకాళి గద లట్లసిపుత్రిక లుగ్రశక్తు ల
వ్వరుసనె యష్టిశూలములు బల్విడి వైచిరి తీవ్రకోపులై
గురుతరవీర్యుఁడౌ హరియుఁ గోమలి చూచుచునుండ విస్ఫుర
చ్ఛరములు వైచి చూర్ణముగ క్ష్మాస్థలిపై బడఁజేసె లీలగన్. ౧౩ 633

ఉ. అంతట మాన కేడ్తెఱ మురారియుఁ బీఠుఁడు లోనుగాఁగ దు
ర్దాంతుల దానవేశ్వరులఁ దార్కొని శీర్షభుజోరుపాదముల్
వింతగఁ ద్రుంచి సంయమనివీటికిఁ బంపెను; భూసుతుండు కా
లాంతకుఁబోలి రోషమున నాత్మచమూపతు లారణావనిన్. ౧౪ 634

మ. దనుజార్యుగ్రశరాళి బ్రుంగుటకుఁ జిత్తంబూని యంతౘ గ్రుద్ధుం
గొని యోర్వంగనుజాల కబ్ధిజములై క్రూరంబులై సంతతం
బును దానోదకముల్ ప్రవాహముల యొప్పుంబూని పాఱంగఁ బొ
ల్చినయేనుంగులఁగూడి సంగరముఁ దాఁ జేయంగ వచ్చెం ద్వరన్. ౧౫ 635

చ. ఖరకరుమండలంబుపయిఁ గ్రమ్ము తటిద్ర్వతతీయుతాభ్రమ
ట్లరుదుగ వైనతేయుపయి నంగనఁగూడి చెలంగుచున్న శ్రీ
హరిఁగని వే శతఘ్నియను నాఖ్య వెలింగెడు శక్తివైచె; న
త్తరుణమునందె యోధు లొగి దారుణబాణముఖాయుధంబులన్. ౧౫

మ. హరి నొప్పించిరి; నిర్జరారి ఘనసైన్యవ్రాతముౘ గాంచి క
ర్బురపత్త్రాన్వితశాతసాయక గణంబుౘ వైచి తద్బాహువుల్
శిరముల్ పాదము లూరువుల్ గళములుౘ ఛిన్నంబులై యుర్విపైఁ
దొరలం జేసె మదాంధసింధుర హయస్తోమంబుఁ ద్రుంచెం బడిన్. ౧౬ 637

మ. ఎవి యోధప్రహితంబులో శరము, లేయేయస్త్రముల్ పర్వ నా

యవి యెల్లం దనతీవ్రసాయక సమూహస్పర్శతఁ మూఁడుగా
భువిపైఁ ద్రెళ్లఁగఁజేసె శ్రీహరియు నేర్పుఁ మెచ్చ దేవాళు; లా
హవమందుఁ వినతాసుతుండు ప్రబలుం ౹ డై వీఁపునఁ భక్తిచేన్. ౧౭ 638

చ. వనజదళాక్షు మోయుచు నవార్యబలాన్వితపక్షచాలనం
బున గజబృందముఁ యముని ౹ పొంతకుఁ బుచ్చుచు నంతఁబోక ప
క్షనఖరతుండసంహతులఁ ౹ గంధిజ నాగములఁ హరించె నం
త నతనిశక్తి కోర్వక వెతంగనుచుఁ హతశిష్ట నాగముల్. ౧౮ 639

చ. పురవరముం జొరంగఁ జనఁ ౹ బూనెను, భూసుతుఁ డొక్కఁడే మహా
త్తర రణకౌతుకంబున మృధంబున నిల్చి పెనంగుచుండి యా
గరుడునిచేఁ గలంపఁబడి ౹ క్రన్ననఁ బాఱెడు నాత్మసైన్యముఁ
హరిదగు విక్రమంబుఁ గని ౹ యాగ్రహ మెంతయుఁ దన్ను ముంపఁగన్. ౧౯

చ. శతమఖు మున్ను నొంచిన ప్రశస్తినిగాంచిన శక్తిచే మహో
ద్ధతుని సుపర్ణు నొంచె; వినతాసుతుఁ డించుక దూలఁడయ్యెఁ ద
ద్ధతులకుఁ బూలమాలఁగొని ౹ దంతిని గొట్టిన యట్టులయ్యెనా
జతనము; నిష్ఫలోద్యముఁడు ౹ క్ష్మాసుతుఁ డత్తఱి నాగ్రహంబునన్. ౨౦ 641

మ. వినతానందనుఁ డించుకేఁ గదలకే ౹ విత్రాసముం గాంచకుం
డిన చందంబు నెఱింగి శూలమున నానిరేజపత్రాక్షు నొం
పను గైనం దెను దానివైచుటకుఁ బూర్వంబె ముకుందుండు భూ
తనయుఁ ఘోరనిశాతనేముల దురంతంబైన చక్రంబునన్. ౨౧ 642

ఆ. చంపనెంచి వాని ౹ సాహసక్రియలను, మనమునఁ స్మరించి ౹ మఘువు నుడుల
మరల సంస్మరించి ౹ మత్తగజస్థుఁడౌ, నతని గాంచి తత్ప్రయత్న మెంచి. ౨౧

చ. నిరుపమశక్తిఁ జక్రమును ౹ నింగి వెలుంగఁగఁజేయుదాని స
త్వరముగ వైచి కుండలవిభాసురమై మకుటోజ్జ్వలంబునౌ
నరకు శిరంబుఁ ద్రుంచె నది ౹ నైజరుచుల్ దగ భూస్థలస్థమై
వరరుచులం గనందగియె; ౹ వానివధంబును గాంచి సైనికుల్. ౨౪ 644

క. వెతగని పరువిడఁ జొచ్చిరి, క్షితిసురమానులు సురాళి ౹ సిద్ధులు గంధ
ర్వతతులు సాధురవంబుల, జతనముఁ నింపి రెల్ల ౹ క్ష్మాభాగములన్. ౨౨

క. హరిపై సుమవర్షములం, బరమామోదంబుమీఱ ౹ భవ్యనుతులతో
సరసాలాపమ్ములతోఁ, బరఁగంగాఁ జేసి; రంతఁ ౹ ద్వరపడి వెతచేన్. ౨౨ 646

చ. ధరణియు నైజరూపమున ౹ దానవవైరిని జూడవచ్చి యా
నరకుఁడు బల్మిఁ గైకొనిన ౹ నాకపమాతధరించుచున్న సుం
దరమణి హేమకుండలవతంసయుగంబుఁ దరంగిణీశ్వరే

శ్వరుని సితాతపత్త్రమును భాసురమైతగు వైజయంతినిన్. ౬౩ 647

చ. కనకమహీధరాంశమయి కన్పడు మందరశృంగ మంచు నొ
ప్పిన మణివర్యముం హరికిఁ బ్రీతి నొసంగెను; భక్తిభావనన్
మనము చెలంగఁగా నమరమండలపూజితు విశ్వనాథుఁ గృ
ష్ణుని గనుచుం బ్రణామ మిడి చొక్కుచు నంజలిపట్టి యీవిధిన్. ౬౪ 648

భూదేవి శ్రీకృష్ణుని నుతించుట.

మ. సురసంఘేశ్వర! నీదుపాదములకుం జోహారులం గూర్తు నో
పరమాత్మా! దరచక్రముల్ గదయుఁ దాల్పం బ్రీతి నీజాలు భా
స్వరహస్తంబులు నాల్గుగల్గు దివిజస్వామీ! నమస్కార మీ
శ్వర! భక్తాశయతుల్యరూపములచే వర్తించు విశ్వేశ్వరా! ౬౫ 649

చ. నతు లొనరింతుఁ; బంకరుహనాభ! మనోహరపద్మమాలికా
వితతిధరా! నమస్సు లివె విస్ఫుటపంకజనేత్ర! వందన
ప్రతతు లొనర్తుఁ బంకరుహపాద! నమస్కృతు లివ్వె సర్వమం
దతిశయశక్తి నుండుపరమాత్మ! గ్రహింపుము వందనంబులన్. ౬౬ 650

సీ. భగవంతుఁడవు మఱి వాసుదేవుండవు కార్యమునకు ముందెకలిగియుండు
వాఁడవు నీ కివె వందనములు; జగత్కారణమునకును గారణుఁడవు
పూర్ణబోధుండవు పుట్టుకయే లేక జగములకెల్లను జనకుఁడవయి
బ్రహ్మంబవై వేదవర్ణనాతీతశక్త్యతిశయంబున నొప్పి యఖిలలోక

తే. రక్షణాదృతిగల్గి పరంబ వగుచు
నలరు నీకు నమస్కార మాచరింతు
మోపరాత్పర! పరమేశ! యోముకుంద!
సర్వభూతాత్మకా! నమస్కార మభవ. ౬౭ 651

చ. మరల సృజింపనో ననెడిమాట మనంబునఁ దోఁచినంత ని
ర్భరగురుతద్రజోగుణ విరాజితమూర్తివిగాఁ జెలంగి సం
హరణము చేయఁగాఁ దమసునట్టులె తాలిచి సత్త్వముం మనో
హర కరుణాతిరేకమున నట్టులె కావఁగఁ దాల్తు వోప్రభూ!. ౬౮ 652

క. నీవు గుణసంవృతుఁడవె, భావింపఁగ నట్టులయ్యు వాని గొనుదు వ
య్యీవరుసల నవి నిన్నుం, జేవమెయి నదేమియేని చేయఁగలవొకో?. ౬౯

క. కాలప్రధాన పూరుషు, లోలి విభూ! నీవ యగుచు నురుశక్తిలస
ల్లీలల వానికిఁ బరుఁడవ, యై లలిఁ జెలువారుచుందు వబ్జదళాక్షా!. ౭౦ 654

సీ. నేను నాపఃపవమానులుఁ దేజస్సు నభ్రంబుఁ దన్మాత్ర లమరవరులు
మనము నింద్రియములు మఱి యహంకారమహత్తత్త్వములునుజరాచరాత్మ

కప్రపంచము శక్తి। కలితుఁడ వద్వితీయుఁడవగు నీయందు।నొప్పియున్న
దను మాటభ్రమ మగు।నానరకునిపుత్త్రుఁ డగుభగదత్తుఁ డీ।యర్భకుండు
తే. భీతుఁడై నీదు సంఘ్ర్యంబు।జాత యుగము
శరణుచొచ్చిన వాఁ డిదె। సాధుభక్త
జనమహార్తిహరా! వీని। ననుపమాన
కరుణఁ గాపాడుమా నీవె। కాదె దిక్కు?. ౩౦౪ 655
క. సకలవిధ కల్మషహరణ, మకృత్రిమము నైననీదు। హస్తాబ్జ మ్మ
ర్భకుఁడగు వీనిశిరంబున, సకలేశా! యునుపవయ్య! । జానుగఁ బ్రోవన్. ౩౧ 656
మ అని ప్రార్థించుచు భక్తి నమ్రముఖియై। యాభూమి వేదోక్తులన్
వినుతుల్ చేయఁగనే పరాత్పరుఁ డనన్।విఖ్యాతి గన్నట్టి శ్రీ
వనజాక్షుం డభయం బొసంగి యతనిం। బాలించి సంపత్సమృ
ద్ధిని జెల్వారెడు నామహీసుతునిదౌ। ధిష్ణ్యంబుఁ జొచ్చెం దమిన్. ౩౨ 657

పదాఱువేలరాజకన్యల శ్రీహరి పరిగ్రహించుట.

మ. ధరణీపాలకులన్ జయించి బలిమిం। దా భూతనూజుండు భీ
కరదర్పంబునఁ దెచ్చియుంచిన ధరా।కాంతాత్మజాతావ్రజం
బరుదౌనట్లు పదాఱువేలుగను దుః।ఖాక్రాంతమై యుండఁగాఁ
బరికించెన్ హరి; యంతఁ గన్యకలు దే।వస్వామి శ్రీకృష్ణునిన్. ౩౩ 658
మ. తమ భాగ్యాతిశయమ్ముచే నచటికిం। దా వచ్చె నంచెంచి యా
ప్రమదల్ మోహితలై యభీష్టవరుఁడే। ప్రాప్తించె నం చాత్మలన్
మమతల్ పైకొనఁగా వరించి మఱియున్। మారుండు నానొప్పు నీ
కమలాక్షుండె విభుండు మాకు నిపుడౌఁ।గా కంచు ధ్యానించుచున్. ౩౪ 659
క. మాయీ కోర్కిని వ్యర్థము, చేయక సిద్ధించునట్లు। చిత్తమునందే
యాయజుఁడు తలఁచుఁగా కని, యాయతివలు వేఱువేఱ। నాకృష్ణుపయిన్. ౩౫
క. సంతసమునఁ దమచిత్తము, లెంతయు నాసక్తిగనఁగ। నెలమి నిలిపి; రా
వంతయుఁ గాలముపుచ్చక, యింతుల యాశయము నాత్మ।నెఱిఁగిన హరియున్.
క. స్నానంబున దివ్యాంబర, దానంబున నాదరించి। తరుణుల వారిన్
దానవసూదనుఁ డత్తఱి, మానవయానముల నెక్కు।మాడ్కిం జేసెన్. ౩౬
క. ద్వారవతిం జేర్పఁడు మీ, సారసనేత్రల నటంచుఁ। జక్కఁ దెలిపి య
వ్వారలతోడనె స్యందన, వారము కోశవ్రజంబుఁ। బంపెం గడఁకన్. ౩౬
క. ఐరావతకులభవములు, సారాంగము లున్నతములు। సాధువులు చతు
స్స్ఫురతరదంతములు నగు, వారణములఁ బంపె హరియు।ద్వారక కెలమిన్.
తే. అవ్వి యఱువదినాలుగై। యశమునఁ దగి

యుండె; నంతట శ్రీకృష్ణుఁ డువిదఁగూడి
యింద్రుమందిరమున కేగి యెలమి నదితి
కొసఁగెఁ గుండలముల రత్నవిసరరుచుల. ౩౭౯. 664

చ. హరిహయుఁడుం బులోమజయు నచ్యుతునిం దమి సత్యభామనుం
బరమ సపర్యలం దనిపి భవ్యతమోక్తుల గారవించి; రా
హరియును సత్యభామ తను నత్తఱినిం బురికొల్పఁ గల్పభూ
మిరుహముఁ బారిజాత మనమించెడు కీర్తినిగన్న దానినిన్. ౩౮౯ 665

క. పెకలించి గరుడుపయి నుంచి కడుం గ్రోధంబు మీఱ జిష్ణుముఖులు మా
రుకొని యనిసేయ వారల, నొక క్షణమున గెల్చి పురికి నొప్పుగఁ జేర్చెన్.

చ. తనప్రియురాలి మందిరవతంసమునం దగునిష్కుటంబునన్
జనుల పొగడ్తలొప్పనటు స్థాపనచేసెను షట్పదంబు లా
యనుపమపారిజాత కుసుమాసవగంధమునందుఁ గల్గునా
సను వెనువెంట వచ్చె నదె చాలవిచిత్రముగాఁగఁ దోఁచెడున్. ౪౦ 667

చ. తొలుత మహేంద్రుఁ డెంతయును ధూర్తతమాని కిరీటకోటులా
జలరుహనేత్రు పాదజలజంబులు సోఁకఁగ మ్రొక్కి వేఁడి త
త్ఫలముగఁ గల్పపాదపముఁ దాఁ గొని యాహరితోడ నవ్వలన్
గలహమొనర్చె యోడె; వగ గ్రమ్మఱ వేఁడి మహాధ్యుఁడై తగెన్. ౪౧ 668

ఆ. అక్కటకట! నిర్జరాధిపునకుఁ గల్గు, నయ్యహంకృతియును నాఢ్యతయును
బలుకవలెనె వారిపరమాజ్ఞతను నిసీ!, యనఁగ వలయుఁగాదె యరసి చూచి.

రాజకన్యలఁ బదాఱువేల శ్రీహరి పెండ్లియాడుట.

ఉ. అంతట నవ్యయుండు పరమాత్మ శుభక్షణమందు నొక్కటం
గాంతల భూమిసూనుని యగారమునుండి విముక్తి గాంచఁగా
నెంతయు శక్తిఁజేసి తనయేత్తెఱమీఱ గ్రహించి తెచ్చి గే
హాంతరరాజి నుంచిన మహారుచిరాంగము లొప్పువారలన్. ౪౧౯ 670

చ. వరుసగఁ గాక యొక్కతఱి వారలసంఖ్య యదెంతొ యంతకున్
సరియగునట్లు రూపములఁ జక్క నమర్చియె వారివారి మం
దిరములఁ బెండ్లియాడెను; సుధీజనసంతతికే నెఱుంగఁగాఁ
దరములుగాని కృత్యములఁ దా నొనరించు మహాత్ముఁ డత్తఱిన్. ౪౨ 671

సీ. స్వానందపరిపూర్ణుఁడై యించుకంతయు నొకగేహమునకు వేఱొక్కగేహ
మునకు నేవిధమునఁ బోల నాలోచింప భేదమే లేనియా యాదయితల
మందిరంబులయందు మానవతులఁగూడి యెడఁబాటు లేకయె పుడమిఁగల్గు
సాధారణగృహస్థు చందమునన్ గృహస్థోచితకర్మమ్ము లొప్పమీఱ

ఆ. నాచరించుచుండి యాసుందరులతోడఁ, దాఁ జరించుచుండెఁ దగినయట్లు;
బ్రహ్మముఖ్యు లెల్లఁ బరికించి యెవ్వని, పదముఁ దెలియలేరొ పరము నతని.

క. పతిగాఁ బడసి క్షమాపతి, సుత లాజవరాండ్రు వరుస సొంపారుచు ను
న్నతిగను ననురాగమ్మున, స్మితములఁ దగుచూపు లొక్క చెలువము గులుకన్.

సీ. నవసంగమ ఫలంబు లవునర్మభాషణములును వ్రీడాభేదములు తగంగఁ
బ్రమద మంతంతకుఁ బరిఢవిల్లుచునుండ నతని సేవించి రాయతివలకును
దాసీశతంబులు తగియుందు రట్లైనఁ బ్రాణేశ్వరునకు సద్భక్తిమీఱ
నెదురేగి పీఠంబు నెలమిమీఱఁగ నిచ్చి పదములు గడుగుచుఁ బచ్చకప్పు

తే. రమునుగూర్చిన తాంబూలము ముద మలర
నొసఁగి బడలిక లుడుగంగ విసరి గంధ
ములను బూయుచు సుమహారములను వైచి
నెఱి కురులు దువ్వి సెజ్జలు పఱచి మఱియు. ౬౭౪ 674

క. జలకము లార్చుచు మఱియును, వలయు నుపాయనము లొసఁగి వైభవమునఁ జి
ప్పిలుచున్న ప్రీతిమెయి నా, జలజాక్షులు సేవ లెల్ల సల్పిరి విధిగన్. ౬౭౫ 675

అ ఱు వ ది య వ య ధ్యా య ము.

రుక్మిణితోఁ గృష్ణుఁడు సరసములాడుట.

మ. ఒకనాఁ డాదృతి స్వీయతల్పమునయం దొప్పారఁ గూర్చున్న యా
సకలాజాండగురుం బతిం గరసరోజప్రోల్లసచ్చామరం
బకలంకప్రమదంబునం గొనుచు నొయ్యారంబుగా వీచుచున్
సకియల్ సేవకుఁ దోడ్పడం గొలిచె శాస్త్రప్రోక్తమార్గంబునన్. ౧ 676

చ. తనయొనరించినట్టి దగుధర్మమయోత్తమసేతు వేక్షితిం
గనక చెలంగునట్లు తమిఁ గావఁగ నయ్యదువంశమందు సం
జననము గాంచి లోకగణసర్గసుఖస్థితినాశహేతువై
ఘనుఁ డజుఁడైన యీశ్వరుఁడు గాని మఱొక్కఁడె కృష్ణుఁ డారయన్. ౨ 677

సీ. అంతర్గృహంబునయందు దాణిము త్తెంపుసరులు వ్రేలాడంగ నిరుపమాన
ముగ నొక్కెడ వితానము చెలంగుచుండె; సన్మణిమయ దీపముల్ సమహితమంగ
ళాకరములుగాఁగ నలరారుచుండెను; బరిమళవిస్రైకహ్లార మూను
మల్లికాకుసుమదామములుఁ దాలాగురుధూపముల్ తగియుండెఁ దోయజారి

తే. విశదకాంతులు జాలాలివివర మార్గములఁ బ్రవేశించి యాచోట లలితరీతి
వెలయుచుండె నుద్యానమం దలరుపారిజాతవనవాసనలు వింతరీతిఁ బర్వె.

క. మకరందసమాస్వాదన, వికచహృదబ్జాతమత్తభృంగంబుల వా
ప్రకటధ్వను లొక్కమొగిన్, సకలస్థలములను నిండి సంతస మొసఁగెన్.

క. క్షీరమ్ముల నురుగువలెన్, జారుతరశ్వేతవర్ణసంకలిత మనో
హారివసనాభిరంజిత,మై రమ్యం బుత్తమంబునౌ పాన్పపయిన్. 679

క. జగదీశ్వరుండు హరి సుఖ,ముగఁ గూర్చుండంగ భీష్మభూపతనయయున్
మగనిన్ సేవింపఁగ మెల్లఁగ వచ్చె సఖీయుతిన్ విలాసముమీఱన్. 680

చ. తన చెలికత్తె యొర్తు కరతామరసంబునఁ దాల్చియున్న ర
త్ననికరభూషితామలకనత్కనకాంచితదండచామరం
బును గ్రహియించి వీచుచు విభుం బ్రమదంబునఁ గొల్చుచుండె; నె
మ్మనమునఁ బూరుషోత్తముఁడు మాటికిమాటికి మెచ్చుచుండఁగన్. 681

సీ. మణినూపురంబులు మంజులధ్వనిసేయ నంగుళీయకవలయములు చామ
రమును ముంజేత విరాజిల్లుచుండంగఁ బయ్యెదచాటునఁ బరమగూఢ
ముగ నొప్పుపటుకుచములఁ గుంకుమపుఁబూఁత రక్తిమ వ్యాపింప రమ్యనవ్య
హారకాంతులు మెఱయంగ సత్కటితటిపయిఁ దాల్చియున్నట్టి పరమమూల్య

తే. కాంచికయు సొంపుగుల్కంగఁ గాంచనాంబ
రుని సమీపంబునన్ నిల్చి యనుపమాన
విలసనంబున నొప్పి యవ్వెలఁదిమిన్న
సేవ చేయుచునుండె సద్భావ మలర. 682

చ. తన యవతారజాలములఁ దా విడనాడక పత్నియౌచు నొ
ప్పినసతి; మానుషాకృతిని బెంపెసలారెడు పద్మలీలచేఁ
దనధరియించు రూపములఁ దా ననురూపసురూపముల్ ధరిం
చు నెలఁతమిన్న రుక్మిణిని జూచి సరోరుహనేత్రుఁ డాదృతిన్. 683

ఉ. ఫాలమునందు ముంగురులు పర్వఁగ సన్మణికుండలప్రభా
జాలము దిక్కులన్ వెలయఁ జారుమణీపదకంబు కంఠమం
దోలిఁ జెలంగ వక్త్రమున నొప్పుస్మితామృతధారలొందు నా
శ్రీలలనామణిం గనుచు శ్రీహరి ప్రీతి వచించె నవ్వుచున్. 684

క. ఓరాజపుత్త్రి! మును నినుఁ, జారుతమంబైన రూపసంపద బలమున్
బౌరుషము దిగధిపాలక, సార్వైశ్వర్యంబు గలుగు జనపతులు తమిన్. 685

క. కోరిరి గద? వారలు సు,శ్రీరంజితు లాఢ్యు లందు శిశుపాలాదుల్
భూరమణేంద్రులు గద? య,వ్వారలు నినుఁ బెండ్లియాడువాంఛలు వెలయన్.

క. స్మరమదము పొంగఁగా వ,చ్చిరిగాదే? మఱియు నీదుజ్యేష్ఠప్రియ సో
దరుఁడగు రుక్మియుఁ దండ్రియు, ధరణీశుల కీయ మదిని దలఁచిరి కాదే.

చ. సములగువారి భూమిపతిసత్తములన్ విడనాడి వారితో
సములముగాని మమ్ముఁ దమి సంధిలఁగా వరియించి తేలొకో?
ప్రమదలయందు మేటివయి భాసిలుసుభ్రు! నిరంతరంబు భూ
రమణులకున్ భయంపడుచు రత్ననిధిన్ శరణంబు వేఁడుచున్. ౧౧౪ 688

ఉ. అందె వసించువారము బలాఢ్యులుగాఁ దగియున్న యాజరా
నందనముఖ్యులైన నరనాథులతోఁ బగఁగొన్నవారమో
సుందరి! చాలకాలముగ క్షోణివరాసనముం ద్యజించి రా
జ్యేందిర వాసినట్లు చరియింతుము వేఱొకకారణంబునన్. ౧౨ 689

[1]సీ. ఏవిధంబున నీకు నీడుజోడుంగాని మమ్ము గ్రహించితి సమ్మదమున
నేటికో; మావగునెల్ల యాచారముల్ తెలియంగఁబడ వెట్టెధీయుతులకు
మావర్తనములు సమస్తలోకములందుఁ గలయట్టివే కావు లలనలకును
బరతంత్రులమె యగుపరిపాటియే లేదు సు; మ్మిట్టియాపూరుషులను జెట్ట

తే. వట్టి మామార్గమును ద్రొక్కు వనితలకును
సుభ్రు! తఱచుగ వెతలగుఁ జుమ్ము; మేము
తలఁప నిష్కించనులము సతంబు ప్రియము
మాకు నిష్కించనులగు సుమతులపైన. ౧౩౪ 690

మ. తనుమధ్యా! తలపోయఁగాఁ దఱచుగా ద్రవ్యాధిపుల్ మమ్ము నా
త్మను సేవింపఁగ నెంచ; రన్వయము నర్థంబున్ సురూపంబు నొ
క్కనియం దెక్కుడుగాక యిర్వురకు నొక్కం బెన్నఁ దుల్యంబుగాఁ
గనుపట్టున్ ధర వార లిర్వురకె సఖ్యంబొప్పు నుద్వాహమున్. ౧౪౪ 691

[2]తే. ఉత్తమాధములగు వారి కొప్ప వివ్వి
యెచ్చటను సత్యమీవిధి; నెఱుఁగ కీవు
దూర మాత్మ విచారింప కోరమణిరో!
మమ్ము వరియించితివి భూపసామాన్యుల మని. ౧౫౪ 692

క. అతివా! గుణహీనులమై, క్షితి నుందుము గాన ద్రవ్యసిద్ధితగని భి
క్షుతతియె గుణవంతుల మని, [3]వితథ్యముగ సన్నుతించు వివిధవిధములన్.

క. అదివిని నిజమను నూహను, ముదితా! వరియించితివి మమున్ భ్రాంతిమెయిన్
మది నెన్ని యింకనైనను, సదమలగుణశాలియైన క్ష్మాపతిపుత్త్రున్. ౧౬ 694

1 "అస్పష్టవర్త్మనాం పుంసా మలోకపథమీయుషామ్" అని మూలము. 2 "యయోరాత్మసమం విత్తం జన్మైశ్వర్యాకృతిర్భవః, వయోర్వివాహో మైత్రీ చ నోత్తమాధమయోః క్వచిత్" అని మూలము. 3 "వైదర్భ్యేతదవిజ్ఞాయ త్వయాఽదీర్ఘసమీక్షయా, వృతా వయం గుణైర్హీనా భిక్షుభి శ్లాఘితా ముధా" అని మూలము.

క. వరియింపు మెట్టివానిం, గరపీడనవిధి గ్రహింపఁ గా నిహమందుం
బరమందు నీదు కామిత, పరంపరలు నిశ్చయముగఁ బండునొ వానిన్. ౧౨ 695

శా. వామోరూ! యటులేని నన్ను నిటకున్ బాహాబలం బొప్పఁగా
భూమీశుల్ గన నేల తెచ్చితివొ తెంపుంబూని యం చాడెదో?
మామాటన్ విను వీర్యగర్వముల నేమాడ్కిన్ బరుంగాన కు
ద్దామైశ్వర్యమునన్ జెలంగుదురు సూ ధాత్రీశు లత్యంతమున్. ౧౨౪ 696

సీ. వా రెవ్వ రందువో వామాక్షిరో! జరాసంధుఁడు శిశుపాల సాల్వు లల్ల
రుక్మియు దంతవక్త్రుండును లోనుగాఁగలుగు వారలు నన్నుఁ గావరమున
ద్వేషించుచుందు రాతీరున నుండునవ్వారి గర్వం బడఁపంగఁ బూని
తనుమధ్యమా! శుభదాయినీ! కుమతుల తేజంబును హరింపఁ దివురు నేను

తే. నిన్నుఁ గొని తెచ్చితిని మఱి యన్నుమిన్న!
యరయ మే మన గేహదేహాదులందు
నిజ ముదాసీనులము కోర్కి నెగడ దందు
సుంతయైనను నమ్ము మో సుందరాంగి! ౧౯౪ 697

క. మే మాత్మలాభమున నే, యామోదము తృప్తిగల్గి యన్యవిషయ మం
దేమాత్ర మాసపడ ము, ద్దామజ్యోతిస్సువోలెఁ దగుదుము సతమున్. ౨౦

క. వినుము క్రియారహితులమై, తనరుచు నుందుము ప్రపూర్ణతన్ భావింపం
గను లలితవిలాసంబుల, కనుమోదము నొందుచున్నయట్టి మదవతుల్. ౨౦

క. మముఁ గోరుట సంగతమే, సమానులము గామి; నంచు సకలేశుఁడు పూ
ర్ణమనస్కుఁ డింతదనుకన్, బ్రమదామణికిన్ వచించి పరమార్థముగన్. ౨౦౪

*క. తానే శ్రీకృష్ణునకున్, మానసమున కింపుఁ బెంచుమానిని నని సుం
తైన నెడఁబాయకుండుదు, నేనని గర్వించు రుక్మిణిమదము నడఁపన్. ౨౧ 701

క. తలపోసి మానసంబునఁ, బలికి మఱేమియును దాను బల్కక యుండెన్
లలనారత్నము త్రిభువన, పులలోనన్ వర్యుఁడగు విభుం డీరీతిన్. ౨౧౪ 702

మ. శ్రుతపూర్వంబులుగాని యప్రియములన్ శ్రోత్రద్వయం బెంతయున్
వెతనొందం బలుకంగఁ దాను విని పెన్భీతిన్ హృదబ్జంబు కం
పత గాంచన్ బలవించుచున్ నుడులఁ దేల్పన్ శక్యమేగాని య
ట్లతిదుఃఖార్ణవమగ్న యయ్యె; నపు డాయబ్జాక్షి లోనెన్నుచున్. ౨౨ 703

సీ. పొంకమ్ములై మంచిపుట్టువుగలవియై కోమలములునైన గోళ్ల రక్త
కాంతిమించఁగ నొప్పు కమ్రపదంబున నవనిలిఖించుచు నంజనమున

---

* "ఏతావదుక్త్వా భగవానాత్మానం వల్లభామివ, మన్యమానా మవిశ్లేషా త్తద్దర్పఘ్న ఉపారమత్" అని మూలము. "తద్దర్పఘ్నో రుక్మిణీదర్పహారః" అని టీక.

నసితంబులై నట్టి యశ్రువుల్ చిమ్ముచుఁ గుంకుమచర్చ చేఁ గోమరుమిగులు
వక్షోరుహంబుల బాగుగఁ దడుపంగ మోమ మట్టువాంచి యబ్బురముఁదోఁపఁ

తే. జేయుదుఃఖము పెల్లునఁ జెప్పఁబూను, పలుకు డగ్గుత్తికనురామి నిలిచియుండె
నేమియుం దోఁపమిన్; భరియింపరాని, భీతి దుఃఖశోకంబులచేతఁ దూలి. ౨౩

చ. అతివమనస్సు మిక్కిలి వ్యథాకులమై తగఁజారుకంకణ
ప్రతతి ధ్వనింప నొప్పుకరపంకజ విచ్యుతమౌచుఁ జామరం
బు తగనిభంగి నేలఁబడె; భూరితరార్తిని బుద్ధి ధైర్యవి
చ్యుతిఁగన నాతలోదరి మృదూత్తమదివ్యశరీరవల్లియున్. ౨౩౪ 705

తే. ఆలసింపక స్మృతితప్పి యచటనిల్వ
కట్టె నెఱికురుల్ విరియంగఁ బాఱఁ
బవనహతిఁ గూలురంభాతరువువలె ధరఁ
బడియె; నప్పాటుగని భగవంతుఁ డపుడు. ౨౮ 706

మ. పరిహాసోక్తుల ప్రౌఢిమన్ దెలియ కప్పాటన్ వగం గుందునా
తరుణీరత్నము ప్రేమబంధన మొగిం దాఁ గాంచి వాత్సల్య ము
బ్బరయం బెంతయుఁ బ్రోత్సహింపఁ బరికంపం బట్టె తన్ బైకొనన్
హరిపర్యంకము డిగ్గి కోమలములౌ హస్తంబులం జక్కఁగన్. ౨౯ 707

ఉ. పైదలి లేవనెత్తి కచబంధముఁ జక్క నమర్చి కోమలం
బౌ దనకేలుఁదమ్మి జవరాలిముఖంబును దువ్వుచున్ గటా!
మోదమునొందఁజాలు ననబోఁడికి శోకముఁగల్గఁ బల్కితిన్
గాదన కంచు నెంచుచు వగం బ్రవహించెడు నశ్రుధారలన్. ౨౬౪ 708

క. కరపద్మంబునఁ దుడుచుచు, నురోజములఁ గ్రమ్మియున్న యురుదుఃఖాశ్రూ
త్కరమును దుడుచుచుఁ దనునే, నిరతని భావించు చొక్కనిం బరపురుషున్.

క. మనమున భావింపని సాధ్విని రుక్మిణిఁ బంకజములఁ దెగడుకరములం
దనివారఁ గౌఁగిటం జేర్చెను; సాంత్వనముల నెఱుంగు శ్రీహరి యంతన్. ౨౭౪

ఉ. మేలములందు సొంపు దగమించిన భావముఁ జక్క నారయం
జాలక భ్రాంతినొంది తనస్వాంతము దూలఁగ నట్టిచింత కీ
వేళ ననర్హురాలయిన భీతమృగాక్షి సతీమతల్లికన్
జాలఁగ దీనతం గనినచాననుఁ సద్గతియౌటఁ దా నటన్. ౨౦ 711

క. కరుణాఢ్యుండను యశమునఁ, బరిపూర్ణుండైన కృష్ణపరమేశ్వరుఁ డు
త్తరుణమున నూఱడించెను, బరమాదృతిమై వచించె భావం బలరన్. ౨౦

క. ఓవైదర్భి! నాపై, నేవం గొనఁబోకు మేను నెఱుఁగుదుఁ జుమ్మీ!
నీ వరయ మత్పరాయణ, వై వర్తిల్లుదు వటంచు నాత్మ నిరూఢిన్. ౨౦౪

క. వినను నీయాశయముం, గానఁ వాంఛించి యెట్టిక ప్రోక్తులతో
నీనానుడులకు బదు లే, మే నిత్తువా యంచు నర్మమే నిటఁ గొనుచున్. ౨౮

క. పలికితి మఱియుఁ విసుమీ, పొలయలుకను నీదు నధరము వడఁకుచుండఁ
బలితంపుఁ గోపవశతఁ గ,దలునరుణ కటాక్షములును దైవారంగన్. ౨౯

క. నిరుపమసుభ్రుకుటీ తట, మరుదుగ నొప్పంగఁ జూడ నతిసుందరతం
బరఁగెడు నీనెమ్మోమును, దరుణీ! కనఁగోరి నర్మ ధర్మయుతోక్తుల్. ౩౦ 716

క. ఒకరీతిఁ బల్కినాఁడను, జకితమృగాక్షీ! యవెల్ల సత్యములని న
మ్మకుమా! కలహములను నే,మికలదు కుతుకంబు సుఖముమీ కనియెదవో? ౩౦

ఉ. భీతమృగాయతాక్షి! విను ప్రేయసితోడను నర్మభాషణ
వ్రాతము లాడుచుం బ్రియము వర్ధిలఁ గాలముపుచ్చుటే కదా
యేతఱినే గృహస్థులకు నింపగులాభము గేహజాలమం
దాతతసౌఖ్యదం బనుచు నాత్మఁ దలంపుము భామినీమణీ! ౩౧ 718

చ. అని భగవంతుఁ డిట్లు తను నల్లన నూఱడఁగాంచఁ బల్కఁగా
విని విరిబోఁడి యట్టి యవి వేడుక కాడినమాట లంచు నె
మ్మనమున నమ్మి తన్వదలు మాధవుఁ డన్న భయంబు మానె; రా
ట్తనయయు నంత శ్రీశుముఖ తామరసంబును వేడ్కయుబ్బఁగన్. ౩౨ 719

ఉ. కోమలలజ్జ యట్టె తనుఁ గూడఁగ సుందరమందహాసముఁ
వేమలు ప్రోత్సహింపఁ గన వింతగు స్మేరకటాక్షవీక్షణం
బామెతఁ గూర్పఁ జూచుచు నయంబునఁ బల్కె; సరోజనేత్ర! నీ
వేమెయిసాటిగాని నను నేల వరించితివంచుఁ బూన్కిమై. ౩౩ 720

*చ. అడిగితి వద్ది సత్య మగు నారయ నెవ్వరికే వచింప నె
ప్పుడు తగనట్టి తావకవిభూతికి నేనెటు సాటివత్తు, శ్రీ
శుఁడు పరమేష్ఠి శంభుఁడన శోభిలు మూర్తుల కీశ్వరుండవై
యుడుగని స్వప్రభావమున నొప్పెడు నీకును నే సమాననే? ౩౪ 721

సీ. త్రిగుణస్వభావనై తెలియనివారలు పాదసేవయొనర్పఁ బరఁగునట్టి
దానను గద నేను; ధరణీశులకు మది వెఱచి చొచ్చితిగద విషధినంటి;
వోయురుక్రమ! యగాధోదధి నిశ్చలుఁడవె యాచు నున్న నీ కవనినాథ!
భయముగల్గునె భూమిపాలకతుల్యగుణములకు భయపడినవిధ మొరుల

తే. కగపడం జేయుదువు సలిలాధిపునకుఁ
గల యగాధత్వముఖగుణములను బోలు

* "క్వ స్వేమహిమ్న్యభిరతో భగవాం స్త్ర్యధీశః క్వాహం గుణప్రకృతి రజ్ఞ గృహీతపాదా" అని మూలము. "త్ర్యధీశః త్రయాణాం బ్రహ్మాదీనా మప్యధీశః." అని శ్రీధరాచార్యులు.

విషయరూపగుణాళి కే। విధిని లోను
గాక వర్తింతు వమలవి। ఖ్యాతి వెలయ. ౩౪౫ 722

క. అనుపమచైతన్య ఘనుం, డన నొప్పుదు వాత్మరూపు। డను విఖ్యాతిం
గనినాఁడవు; బలయుతులగు, జననాథులతోడ నాకు । శత్రుత యనెదో. ౩౪౫

క. అదియును సత్యంబె యగు, మదయుతులై కుత్సితాంగ। మండల మొప్పం
గఁ దగినవారలతోఁ బగ, కుదురును నిత్యంబు నీకుఁ । గువలయనేత్రా! ౩౪౯

క. ధరణీశార్హపదము మముఁ, బరిత్యజించె ననుపల్కు । భావ్యంబె యగుఁ
నరవరసింహాసన మది, పరికింపఁగ గాఢతమము । పాటిదె యగుఁజా! ౩౪౯ 725

క. నీసేవకులే దానిఁ గ,నీసముగాఁ దృణముపోల్కి। నిం గందు రనం
గా సరసీరుహలోచన, నీసంపన్మహిమ నదియు । నింద్యము కాదే? ౩౪౯ 726

క. మావర్తనముల కలరూ,పీవిధమని తెలియరా ద। దెవ్వరి కనుచుఁ
నీవన్నమాట సత్యమె, యహా విశ్వేశా! భవత్ప। దాబ్జ మధువునున్. ౩౯౫ 727

చ. మనసులు తృప్తినిం గనెదు। మాడ్కిని గ్రోలు మహర్షులే భవ
జ్జననముఖంబులం గనఁగ। జాల రనంగను దక్కువారిఁ జే
ర్కొన నిఁక నేల? లోకమునఁ । గ్రమ్మరుచుం బశుతుల్యులైన య
మ్మనుజులకుఁ దురూహ మను। మాట యథార్థముగాదె యారయన్. ౩౬ 728

క. మా నడవడి లోకమునం, గానంబడుదానితోడఁ । గలియ దనుచు నీ
వోనాథ! యంటివి గదా, యేనరులు నినుఁ భజింతు । రెంతయుఁ బూన్కిన్.

క. నిను ననువర్తింతురో యే, జనులు తదీయంబులయి యె। సంగెడు చేష్టల్
గనరాకయుండు నన నీ, యనుపమచేష్టితము లెట్టు। లవు లౌకికముల్. ౩౬ 730

క. వానిం దెలియఁగ నెట్లౌ, మానిని! నిష్కించనులము । మహి మే మనునా
నీనుడి సత్యమె! ప్రాప్యం, బౌ నది యేదియును లేమి । నధనుఁడవె సుమీ! ౩౬

చ. ఇతరులనుండి పూజల న। హీనవిధిం గొను బ్రహ్మముఖ్యదే
వతతులు నేమహాత్మునకు । భక్తిభరంబునఁ బూజ లెన్నియో
వితములఁ జేసి కొల్తు రల। విష్ణుఁడవై తగునీకు ద్రవ్య మె
ట్లితరుల కున్నయట్లుతగు । నెన్నఁగ నిస్స్వుఁడ వెట్టులోకదే. ౩౬౫ 732

సీ. నిష్కించనులె మాకు । నెయ్యు రంటివి దేవయదిసూనృతం బెయూ। నాఢ్యులమని
విఱ్ఱవీఁగుచు స్వేచ్ఛ। వెలయ వర్తించుచు నింద్రియప్రియులయి। హీనులైన
వారు నిన్నంతకా। కారుఁడ వని తెలియంగఁజాలరు పూజ। కర్హులైన
బ్రహ్మాదిదేవతా । వరులకుఁ బ్రియుఁడవు వారునీకును బ్రియు। లారయంగ;

తే. విత్తముఖములు సమములై । వెలయుచుండు
నెట్టి యిర్వుర కవ్వారి। కే చెలిమియు

బెండ్లియును దగునంటివి । వేదవేద్య
సకలపురుషార్థమయుఁడవు । సకలదుఁడవు. ౩౬ 733

క. ఫలరూపుఁడవై తనరుదు, వలఘుతమానందరూపుఁ । డననొప్పుదు వో
జలజాక్షు! బుద్ధిమంతులు, ఖలహారణుఁడవైన నిన్నుఁ । గను వాంఛ మెయిన్.

తే. తమకుఁగల సర్వధనముల । దారె వదలు, కొందు రవ్వారితోడ నీశకుం బొసంగు
సేవ్యసేవకభావతఁ । జెలఁగుచున్న, యట్టిసంబంధ మోపరమాత్మ! సతము. ౩౮

తే. అంతియే కాని మిథునధర్మాదృతిఁ గని, తిరుగుచుర్ సుఖదుఃఖసందీపితాకు
లాత్ములగు వారితోడఁ బొందమరుట యన,నర్హమే కాదు నీకు నోక్లైనఁగాని.

క. మము భిక్షులు ముథగా నుతు, లమరం జేయుదు రటంచు । నాడితి దేవా!
కమలాక్షు! త్యక్తదండులు, నమలాత్ములునైన మౌను । లనిశము నిన్నున్ ౩౮

క. కొనియాడుదు రనియుఙ్ లో, కనిచయమున కాత్మవగుచుఁ । గ్రాలుదు వనియుఙ్
వనజాక్షు! యాత్మదుఁడ వని,యును నిన్ను వరించితిఙ్ మహోద్యమ మొప్పన్.

*చ. కనుబొమ లార్చినంతటనె । కాలముపుట్టును దానియుర్వడిఙ్
మనసులఁ గల్గువాంఛ లణుమాత్రములై నశియించు నట్టి యా
వనరుహసంభవాదులను । వారక మానితి వార లెంతవా
రనియె; మహానుభావుఁడను । నాస నిన్ను వరియించితిం జుమీ! ౩౯ 739

క. పరమేష్ఠిముఖ్య దివిజే,శ్వరులఙ్ మానితిని గానఁ । జైద్యాదిమహీ
శ్వరులఁ గలనైన వలతునె, నరపతులకు వెఱతునంటి । న్యాయ్యమె యదియున్.

ఉ. సారధనుర్నినాదమున । శాత్రవభూపులఁ బాఱఁదోలుచుఙ్
బౌరుష ముప్పతిల్లఁ బశువారముఁ దోలి స్వకీయభాగ మే
తీరున సింహముం గొనునో । ధీరత నట్టులె నన్నుఁ దెచ్చె నే
భూరిబలుండు నాకపతిపూజితుఁ డట్టిఁడవైన నీయెదన్. ౩౯౪ 741

తే. సాధ్వసము గల్గినట్లు వచస్సు లొప్పఁ
బలుకుటయు విన్నవారల । తెలివిఁ దూలఁ
జేయునేగాని పొసఁగునే । యేయెడలను
సంద్రమును జొచ్చితి నటన్న । సరణియెల్ల. ౮౦ 742

క. పరిహాసాస్పదమే యగు, ధరణిఙ్ జననాదికముల । తత్త్వ మెఱుఁగ నె
వ్వారికిం దగ నట్లొప్పుచుఁ, జరించుమముఁ గొల్చువారు । శ్రమపడుదు రిలన్. ౮౦

సీ. అనిపల్కితివి గాదె । యంబుజాయతనేత్ర! ధరణీధవోత్తముల్ । పరమకీర్తి
సంయుతులు నగుచు । సతతంబు ధర్మాత్ములునగు నంగుఁడు పృథువును భరతుఁడు

---

* "హిత్వాభవద్భ్రువఉదీరిత కాలవేగధ్వస్తాశిషోఽబ్జభవనాకపతీన్ కుతోఽన్యే" అని మూలము.

గయుఁడు యయాతి యింకనుగల్గు రాజేంద్రు లేకాధిపత్యమా నిద్ధరాజ్య
మునువీడి కాననములఁ బ్రవేశించి నీపదవినొందిరె కాని పరమకష్ట

తే. ములకుఁ బాలైరె; యీలోకముననె యున్న
వారె; యికనైన నీడైన భూరమణుని
నీవు వరియింపు మంటివో దేవదేవ!
న్యాయ్యమే యిట్లుపల్కుట నన్ను నీకు. ౪౧ 743

[1]చ. అనుపమమంగళాస్పదము సర్వజనాళికి ముక్తిదంబు ల
క్ష్మీనిలయమార్యసన్నుతము గేయగుణాలయమై తనర్చునీ
ఘనతరపాదపంకరుహ గంధము మూర్కొని యర్థమందుఁ జ
క్కనిరసముల్ గ్రహింపఁగల కాంత యదెవ్వతె నిన్ను మానెడున్. ౪౧½

ఆ. మరణశీలుఁ డగుచు మానని భయములఁ, గలుగుచున్న మనుజు లలిగ్రహింపఁ
దలఁచు? నట్టికాంత గలుగునే నది హితా,హితములను దగంగనెఱుఁగకుండు.

చ. కనుక జగత్ప్రభుండవయి కారణభూతుఁడ వాత్మ వౌచు నిం
దును బరమందుఁ గామములనుం బరిపూర్ణముగా నొసంగు ని
న్నని యనురూపతం దగిననాథుఁడవే యనినమ్మి కొల్చితిన్
వనరుహనేత్ర! ఘోరభవవార్ధి భ్రమించుచు నిన్నె కొల్చుచున్. ౪౨½ 746

క. పరివర్తించెడు నాకున్, శరణంబగుఁ గాక నీదుచరణాబ్జమె సం
సరణహరంబయి భక్తులఁ, బరిపాలింపంగఁ బట్టు పట్టిన దౌటన్. ౪౩ 747

[2]సీ. అచ్యుతా! పెక్కుసంఖ్యల రాజులోఁగినిన్నుఁ గామించిరని వారిదౌమహిమము
వర్ణించితివి గాదె? వనితలు పెత్తనమును జేయఁదగు గృహములనదెవరు
ఖరములరీతిని బరువులు మోయుచు వృషభంబులను బోలి యెపుడు సేవ
చేయుచు, బిడకమ్ములలో యన నీచతఁ గావలికాచుచుఁ గాలఁదన్ని

తే. ననుబిడాలంబులటు మరలను దగంగ, ననుసరించియె తిరుగుచు నాజ్ఞనెల్ల
సేవకులభంగిఁ దప్పక చేయుచుండు, నట్టి రాజులు పాపాత్ము లనఁగఁబడుచు.

చ. అరిగణసూదనా! కుమతియై తగునాతికి నాథులౌదు రే
తరుణికి శంకరాబ్జభవధర్మసభాస్థలులందు గీతమై
పరఁగు భవత్కథామృతము పర్వదొ శ్రోత్రములందు నట్టినీ-
చరతిఁ జెలంగు కాంతలకు క్ష్మాపతు లట్టిరు ప్రాణనాథులై. ౪౪ 749

---

1 "కాన్యంశ్రయేత తవపాదసరోజగంధ మాఘ్రాయ సన్ముఖరితం జనతాఽపవర్గమ్." అని మూలము. 2 "తస్యాస్స్యురచ్యుత నృపా భవతోపదిష్టా స్త్రీణాం గృహేషుఖరగోశ్వ బిడాలభృత్యాః" ౪౪ అని మూలము. "స్త్రీణాంగృహేషు—స్త్రీప్రధానమందిరేషు" అని సారము.

తే. ధరణి వర్తింత్రుగాక; నీచరణసరసి,జాతమకరందము దురదృష్టమున మూరు
కొనక నిర్భాగ్యురా లనఁగను దగు వని,తయగు దుష్పథగామిని దానవారి.

సీ. వెలుపలఁ దోలు మీసలును గేశమ్ములు గోళ్లును రోమముల్ గూడి యుండ
నంతరంబున మాంసమస్థివారము రక్తమును గ్రిములును మలమ్మును గఫమ్ము
వాతపిత్తములును బరఁగ జీవచ్ఛవంబగు కళేబర మొప్పఁ దగిననీచ
పురుషుని దన కెన్నఁ బూవిలుకానితో సముఁడగు కాంతుగా స్వాంతమందుఁ

ఆ. దలఁచి కొలుచుచుండు జలజాక్ష! మే ముదా, సీనులమని మున్ను చెప్పినారు
గారెమీరు సత్య కలితంబె యగునది, యాత్మయందె రతియు నమరుమీకు.

క. అనుకంపాధిక దృష్టిని, ననుఁ గనక యకాముఁడవయినన్ నీమృదుప
ద్వనరుహయుగమున నామది, కనురాగముఁ గల్గుఁగాక యనిశమ్ము హరీ! ౭౫౧

[1]క. లోకమునకు నభివృద్ధిం, జేకూర్ప రజోగుణమును జేకొనుదో కదన్
బ్రాకటదృష్టిని ననునపు, డే కాంతువు పరమకృప యదేకద దేవా! ౭౫ 753

క. అనురూపుఁ డెవ్వఁడగు నో, వనితా! యవ్వాని నిపుడు భర్తగఁ గొనుమా
యనియంటి వోమహాత్మక!, జనార్దనా! యట్టిపలుకు సత్యమెసుమ్మీ! ౭౫ 754

క. ధరఁగొందఱు కన్యలకుం, బరికింపం గొందఱియెడ భావము ప్రీతి
స్ఫురణం బొందియెయుండుట, యరుదన రా దది తలఁచుగ నట్లేయుండున్. ౭౫౫

క. గాంగేయుఁడు కొనివచ్చిన, యంగనలం దొక్కతెయగు నంబిక యాసా
ల్వుం గోరదె యట్లే ధర, నంగనల కొకానొకరుని యందభిరతియున్. ౭౫౬

[2]తే. కలిగియుండుట యందందుఁ గలదు; పెండ్లి
యాడినదియయ్యుఁ బుంశ్చలి యరసి క్రొత్త
క్రొత్తపూరుషునే పొందఁ గోరుచుండుఁ
గానఁ బండితుఁ డట్టిదా కన్య నెపుడు. ౭౫౭ 757

క. పరిణయమాడం దగ దే, వరుసనొ యట్టిదగునాతి భరియించిన నా
పురుషుం డిహపరములలోఁ, బరఁగెడు సుఖములకుఁ గాక భ్రష్టుండె యగున్

చ. అనియిటు విన్నవింప విని యాభగవంతుఁడు రాజవర్యనం
దన! సతి! నీమృదూక్తుల ముదంబలరారఁగ నాలకింప నె
మ్మనమునఁ గోరి యిట్టు లనుమానము వీడియె నవ్వుటాలకున్
నినుఁగని పల్కినాఁడను వినీతవు గాన దదంతరార్థమున్. ౭౫౯ 759

క. పరికించి న్యాయసమ్మత, సరణిన్ బదులాడితి వది సత్యంబె సుమీ;

---

1 "యర్హ్యాస్యవృద్ధయ ఉపాత్తరజోఽతి మాత్రః" అని మూలము. 2 "వ్యూఢాయాశ్చాపి పుంశ్చల్యా మనోఽభ్యేతినవంనవం, బుధోఽసతీం నబిభృయాత్తాం బిభ్ర దుభయచ్యుతః" ౪౦. అని మూలము.

తరుణీరత్నమ! నాపై, నిరతిశయైకాంతభక్తి । నిల్పిన నీకున్. ౯ 760

[1]క. కోరంగఁదగిన వాంఛలు, సారంబగు ముక్తియందె । సఫలమ్ము లగున్
గోరిక లుడుగుటయే కద, యారయఁ గళ్యాణి! భక్తికర్మఫలంబౌ. ౧౦ 761

క. అనఘాత్మురాల! నర్మము, గనఁబఱచెడు నాదుపల్కు । గమికిన్ నీదౌ
మన మించుకేని చెదరక, వినిశ్చలముగాఁగ నిల్చి । వెలయుట కతనన్. ౧౦½

క. నాపై నీకుంగల్గిన, యాపాతివ్రత్య మతిశయ । ప్రేమమ్మున్
జూపట్టె విశదరీతిని, వే పల్కులఁ గేల నీవె । విమలాత్మ వనన్. ౧౧ 763

[2]చ. జనులు సకామచిత్తులయి । సంసృతిరూపసుఖంబుఁ గోరి నె
మ్మనములు దూషితంబులయి । మార్పడఁగా నపవర్గనాయకుం
డనయి చెలంగు దేవపతి । నన్నుఁ దపోవ్రతచర్యలం గడుం
దనియఁగఁజేయఁ బూనుదురొ । తప్పక వారల నేను మాయచేన్. ౧౨ 764

ఆ. మోహితులగు నట్టు । లూహించి చేయుదు; మానినీ! తలంప । నేను ముక్తి
సంపదీశ్వరుఁడను సంపత్తు లింకనే, యేవి కలవొ వాని । కెల్లఁ బతిని. ౧౨½

సీ. ఇట్టినన్నుంబొంది । యెవరు మోక్షముదప్పఁ దక్కినకోర్కులఁ । దవిలికోరు
దురొ వారు క్షితిమీఁదవిరహితభాగ్యులే యగుదురు; నరకంబు । నందుఁగూడ
విషయసుఖములు లభించునేకద వాని నర్థించు దంపతు । లట్టివారె
యగుదు; రీవిషయమునందు నాశ్చర్య మేమున్నది? సాధుగుణోత్తమవయి
తే. యోగ్యమాహేశ్వరి! తనరారు । చుందు వీవు
సంసృతివిబంధజాలమోచని యయితగు
నట్టియనువర్తి నాయందు । నమరనుండు
విదె యదృష్ట మనంజను । నిది నిజంబు. ౧౩½ 766

క. అనువర్తన మిట్టిది దుర్జనులకు నేశ్రమమునను నశక్యము సల్పం
గను నంచు నెన్నుమా దుర్జనభావము గలిగి విషయ । సంతృప్తి గనన్. ౧౩½

క. నిరతిని గోరుచు నిష్కృతి, పరాయణత్వము వహించు । పడఁతికి నిదియే
వరుసను సల్ప నశక్యమె, తరుణీ! సుచరిత్ర! క్షితిని । దగుగేహములన్ ౧౪ 768

క. నీమాడ్కిఁ బ్రేమవతియౌ, భామిని యిల్లాలుగాఁగ । భాసిల్లుట నే
నేమెయిఁ గన నేరను నిజ, మోమంగళరూపిణీ! త్వ । దుద్వాహమునన్. ౧౪½

మ. ధరణీనాయకు లెందఱో యరుగుదేఁ । దద్వైభవం బెన్న కే
యరుదౌ నీవగు సత్కథల్ నుడువఁగా । నాలించుచున్ బ్రీతి నీ

1 "యాన్ యాన్ కామయసే కామాన్మయ్యకామాయమానిని" అని మూలము. "అకామాయ కామనివృత్తయే మోక్షపర్యవసాయిన ఇత్యర్థః" అని వ్యాఖ్య. 2 "కామాత్మానోఽపవర్గేశం మోహితా మమ మాయయా" అని మూలము.

కరముం గైకొన నున్ననాకడకు నిక్కంబైన నీభావముల్
సరిగాఁ జెప్పఁగఁ బంచినావుగద సత్క్షాత్మమర్త్యునిం గోవిదుల్. 770

క. కనుకల నినుఁ బోలినభా, ర్యను నొక్కెడఁ జూడఁదరమె; యనిమొన నీయ
న్నను రుక్మి గెల్చి మానక, తనిని విరూపునిగఁ జేసి తగ విడుచుటయున్. 771

మ. అనిరుద్ధాఖ్యకుమారు పెండ్లిసమయంబం దక్షసంక్రీడనం
బున రుక్మిన్ సమయించినట్టి యదియున్ భూరివ్యథం గల్గఁజే
సినను న్మమ్మెడఁబాయ భీతిగొని నీచిత్తంబునం దే మహా
ర్తిని జక్కంగ నిమిడ్చికొంటివిగదే ధీశాలినీ! రుక్మిణీ! 772

మ. ఒకపల్కైనియుఁ జెప్పవైతివికదా యోసాధ్వి! యాకారణం
బొకఁడే మేమొగి నీకులోఁబడుచు నిట్లుండంగఁ జేసెన్, జుమీ!
సకలేశుండని యెంచి యూహలను విస్తారంబుగాఁ గూర్చి న
న్నేకదా పెండిలియాడుకోర్కెఁదగు నీహృద్భావముం దెల్పఁగన్. 773

శా. దూతం బంచితి వట్టివార్తవినియుం దోడ్తోననే రాక నేఁ
జేతం బందెదొ యెంచి జాగొనరుపన్ సీమంతినీరత్నమా!
యేతద్విశ్వము శూన్యమన్న తలఁపుల్ హృద్వ్యథఁ జొప్పించి యీ
పూతాంగంబు ననన్యయోగ్యము విడన్ బూన్కిన్ గడుం గొంటిగా.

క. నీయందుఁ బొడమునట్టి య, మాయికభావంబునకుఁ బ్రమద! మేము బదుల్
చేయంగలేక యెంతయు, నీయనువున సంతసింతు మిది సూనృతమా.

క. తనయందె రతియుఁ గల్గిన, వనజాక్షుఁడు లోకగురుఁడు వసుదేవసుతుం
డన నొప్పెడు భగవంతుం, డనుగత లక్ష్మ్యంశయైన యారుక్మిణితోన్.

ఉ. మానవలోకపద్ధతుల మానక తాఁ గయికొంచు సమ్మదా
నూనరతైక నర్మయుత నూతనభావ మనోజ్ఞభాషలన్
గానికలిచ్చుచున్ సుదతి కమ్రసుఖాంబుధిఁ దేలఁజేయుచున్
శ్రీనిధియుండె; నట్లె తనచేడెలఁ దక్కినవారి నెల్లరన్. 777

క. గృహమేధుల ధర్మంబుల, గ్రహియించుచుఁ గోర్కె లూరఁగాఁ జేయుచుఁ ద
ద్గృహముల నెల్ల వసించుచు, విహరించెను లోకగురుఁడు వేడుకమీఱన్.

అఱువదియొకఁటవయధ్యాయము.

శ్రీహరి పదాఱువేలభార్యల నానందింపఁజేయుట.

చ. హరిసతు లంత నొక్కరొక రాత్మవిభుం దలపించు రూపవై
ఖరి గలపుత్త్రరత్నములఁ గమ్రగుణాఢ్యులఁ గృష్ణుఁడే యగుల్
సరిగ నటంచుఁ జెప్పుటకుఁ జాలినపద్గుర వేడ్కఁ గాంచి రా

సరసిజనాభుఁ డాసతుల । సద్మములందె వసించి యుండుటన్. ౧ 779

మ. పరమేశుం డితఁడౌను మానవతనే । పాటించు చున్నాఁడు స
ర్వరతుం డంచుఁ దదీయతత్త్వలవముల్ । స్వాంతంబులం దెన్నఁగాఁ
దరముంగామి నొకొక్కపత్నియును మోదస్థానమౌఁ దానె శ్రీ
హరి కంచుం దలపోయుచుండెఁ దల మోట్లొవార లీశుంగనన్. ౨ 780

సీ. సర్వమార్గంబులఁ । జక్కఁగాఁ దలఁచినఁ బరిపూర్ణుఁడై యున్న । పంకజాక్షు
నాభగవంతుని । నరయంగఁ జాలక చారుపంకజసమాస్యంబు దీర్ఘ [దృక్
బాహునేత్రయుగంబుఁ । బరికించి ప్రియమును వెలిపుచ్చుసుస్మితంబులను జూ
లను నర్మభాషల । మనసులు మోహితములగుటఁ దమవగు । లలితవిభ్ర

తే. మముల శ్రీకృష్ణుమనసు నేమాత్ర మే జ
యింపనేరక యుండి రాయింతు; లంత
హరియు నాపూవుఁబోఁడుల । యంతరంగ
మును గలంపఁగఁ బూనెఁ బ్రీతిని మఱింత. ౩ 781

*చ. అనువగు గూఢహాసమున । నాత్మదృగంచలముల్ మనంబునం
దనరెడు భావ మీయ దని । తప్పక చెప్పఁగ దానిచే మఱిం
త నెగడు భ్రూలతాచలనతం దళుక్కొత్తగ సాగనంపు నా
మనసిజకేళి మంత్రగతమండిత మారశరాళి సంహతిన్. ౩౪ 782

మ. స్మరశాస్త్రప్రకటంబులై తనరి యంచద్రీతి నొప్పారు నే
కరణవ్రాతములన్ బరేశుమనముల్ । గాఱింప నేమాత్ర మేఁ
దరుణీరత్నము లేప్రయత్నముననుం । దారున్ బదార్వేలుచా
లర యిందేమి విచిత్ర మున్న యది లీలామానుషుండౌఁ గదా! ౮ 783

తే. ఎవనితత్త్వంబు బ్రహ్మాదు । లెఱుఁగలేరొ
యట్టి శ్రీపతి భర్తగా । నాపదాఱు
వేల కాంతలు పడసి యావిశ్వనాథుఁ
డుత్తరోత్తర మభివృద్ధి । నొందుప్రీతి. ౮౪ 784

క. అనురాగహాసములఁ జక్కనిచూపులఁ; గ్రొత్తక్రొత్తగాఁ గన్పడు మా
రుని కేళుల నింకనుగల, ననూనలీలలను దమ్ము । నలరింపంగన్. ౫ 785

క. పరమామోదము నొందుచుఁ, బరమేశుని గృష్ణు నతనిఁ । బతిగాఁ గని కొ
ల్చిరి ముద ముప్పొంగఁగ నా, పురంధ్రు లెల్లరును సిరులుపొదలుచునుండన్.

క. పనికత్తెలు నూఱుల కొలఁదిని గల్గినఁ బతికి దేవదేవునకుం గృ

* "స్మాయావలోక లవదర్శిత భావహారి భ్రూమండలప్రహిత సౌరతమంత్రశౌండైః" అని మూలము. వీనిసారమే యిందుఁగలదు.

ష్ణునకుం దమరే యెదురుగఁ, జని దివ్యాస్తరణమునిచి ఽ సంతస మలరన్. ౭౪

చ. చరణసరోజముల్ గడిగి ఽ చక్కనిపీడె మొసంగి దివ్యమై
పరిమళవంతమై కనులఽపండువుచేసెడు గంధముం గళే
బరవరమం దలంది ప్రసఽవప్రియదామకయుక్తి వేడుకన్
వరుస నలంకరించి ప్రియఽభావముపైఁ బయిఁ బొంగుచుండఁగన్. ౬ 788

తే. శ్రమమువాయమనోహర ఽ చామరముల
విసరుచున్ నెఱికురుల దుఽవ్వి మృదుహంస
తూలతల్పంబు లమరించి ఽ లీల జలక
మార్చి కానుక లర్పించి ఽ యమలభక్తి. ౬ 789

క. ఒనరించిరి దాస్యంబును, వనితలు దశపుత్త్రకులను ఽ బడసి రనుచుఁ జే
ర్కొనియుంట మున్ను నీకో, జనపాలక! వారితో నెఽసంగెడు వారిన్. ౬౪ 790

క. తెలిపెద నెనమండ్రుసతుల్, గల రెంతయు ఖ్యాతిమించఁ ఽ గాఁ బట్టపురా
ణులనన్ బరఁగిరి తత్పుత్త్రులనుం బ్రద్యుమ్నముఖుల ఽ ధూతరిపులనున్. ౭ 791

వ. వివరింతునాలకింపుము. ప్రద్యుమ్న, చారుదేష్ణ, సుదేష్ణ, చారుదేహ, సుచారు, చారుగుప్త, భద్రచారు, చారుచం, ద్రాతిచారు, చారువులను పదుగురు రుక్మిణియందుఁబొడమి శ్రీకృష్ణసమానులైరి. భాను, సుభాను, స్వర్భాను, ప్రభాను, భానుమంతులును, జంద్రభాను, బృహద్భాను, రతిభాను, శ్రీభాను, ప్రతిభాను వులను పదుండ్రు సత్యభామయందు జనించిరి. సాంబ, సుమిత్ర, పురుజి, చ్ఛతజి, త్సహస్రజి,ద్విజయ, చిత్రకేతు,వసుమ, ద్ద్రవిడ, క్రతువులనుపదుగురుజాంబవతికింబుత్త్రులైరి. వీరెల్ల, దండ్రి కెల్లవిధంబులం దీసిపోవరనియెఱుంగవలయు. వీర, చంద్రా; శ్వసేన, చిత్రగు నామకులును, వేగవంతుఁడు, వృషుఁ, డామ, శంకు, వసు, కుంతి నామకులుపదుగురు నాగ్నజిత్తికింగుమారులైరి. శ్రుత, కలి, వృష, వీర, సుబాహు, భద్ర, శాంతి, దశ, పూర్ణమాస, సోమకులను పదుగుండ్రు కాళిందికిం దనయులైరి. ప్రఘోష, గాత్రవ, త్సింహబల, ప్రబ, లోర్ధ్వగ, మహాశక్తి, సహోజస్సులు, నపరాజితుండను దశసంఖ్యాకు లాత్మజులు మాద్రికిం బుట్టిరి. వృక, హర్షా, నిల, గృధ్ర, వర్ధ, నాన్నాద, మహాశ, పావన, వహ్ని, క్షుధులనుకుమారులు మిత్రవిందాత్మభవులు. సంగ్రామజి, ద్బృహత్సేన, శూర, ప్రహార, ణారిజి, జ్జయ, సుభద్ర, వా,మాయు, సత్యకులను దశపుత్త్రులు భద్రాదేవియందుఁ గల్గిరి. *దీప్తిమంతుఁడు, తామ్రతప్తుఁడు లోనగుకుమారులు రోహిణియందు జనించిరి. ౧౭ 792

సీ. భోజకటం బనుఽపురి రుక్మికాత్మసంభవయైన యారుక్మఽవతి కళత్ర

* "దీప్తిమాం స్తామ్రతప్తాద్యా రోహిణ్యా స్తనయా హరేః" ౧౭. అని మూలము.

మయ్యెఁ బ్రద్యుమ్నున కాతన్వి యతిబలశాలియగు ననిరుద్ధు సాధుమతిని
దనయునిఁ గాంచెను వనజాక్షు తనయులు తత్పుత్రకులు వారి తనయులవనిఁ
బెక్కండ్రు వ్యాపించి పెంపునొందిరి; పదియాఱువేలుగ భార్యలా హరికిని

తే. గలుగు టవ్వార లెల్లఁ బుత్రులనుగనుట
వారిసంఖ్యయు నింతని వరుసమీఱఁ
గా గణింపఁగ రాకుండు క్ష్మాపతీంద్ర!
యనుచు శుకయోగి పలుక రా జనియె నిట్లు. ౧౯ 793

చ మునివర! రుక్మిపూర్వ మొక పోలికఁ గృష్ణుఁడు తన్ బరాభవం
బున వెతనొందఁజేయ హరి బూన్కి వధింపఁగ రంధ్ర మెన్నుఁ గా
వున నతఁడేల వైరికిని బుత్త్రుఁ డటంచు నెఱింగి యుండియున్
దనప్రియపుత్త్రి నిచ్చెనొకో? దాని వినం గను గోర్కి పుట్టెడున్. ౨౦ 794

క. ఇరువురు శత్రులకుఁ బరస్పర మీయుద్వాహరూప సంబంధ మదే
వరుసం గల్గెనొ యోగీశ్వర! మీకుఁ ద్రికాలభవవిషయము లవెల్లన్. ౨౦౪

క. తెలిసియెయుండెడు నింద్రియములనెల్ల జయించినట్టి ప్రోడవు గాన
బలుకుము దప్పుగ సాగం, గలయవి యంతరము సుంత గల్గు నవియునున్. ౨౧

ఆ. జరగుచున్న యవియుఁ జక్కని యోగంబు నభ్యసించు వారలౌ టమునులు
గనుదు రందు మీరు కడుఁ బ్రౌఢిమం గన్న, వారలౌట నాకు వరుసఁ జెప్పుఁడు.

ప్రద్యుమ్నాదికుమారుల వివాహము.

చ. అన శుకయోగి యి ట్లనియె నావిషయం బెఱిఁగించు వాఁడ నో
జనవర! రుక్మిపుత్త్రి సుమసాయకుఁ డీతనువున్ ధరించిన
చ్చె ననుచు నెంచి కృష్ణసుతుఁ జిత్తమునం బతిగా గ్రహించెఁ గ
న్యను గొన నెందఱో ధరణినాథకుమారులు వచ్చి రంతటన్. ౨౨ 798

క. హరిచే నవమానితుఁడై, పరాభవవ్యథను దానిఁ బరిపరి మదిలో
స్మరియించుచు నా రుక్మియుఁ, గరము సహోదరికిఁ బ్రీతిఁ గావింపంగన్. ౨౨౪

క. తనమది నెన్నుచుఁ బ్రద్యుమ్నునకుం దనకూఁతు నిచ్చె మురహరతనయుం
డును దన్నుఁ గోరియుండిన, వనిత స్వయంవరమునందు బాహుబలములన్.

క. ఏకరథుఁడయ్యు నని మొనఁ, భూకాంతుల నెల్ల గెల్చి పూఁబోఁడిని దాఁ
జేకొనిపోయెను; రుక్మిణి, దౌకొమరితఁ జారుమతిని ననుపమశీలన్. ౨౩౪ 801

క. కృతవర్మ తనూజుండై, క్షితిలేనిబలంబు గలవిశాలాక్షుఁడు ప్రీ
తి తగం బెండిలియాడెను, మతి వైరము కృష్ణునందు మానక యున్నన్. ౨౮

సీ. రుక్మిసోదరియగు రుక్మిణికిం బ్రీతిఁ గూర్పగాఁ దలపోసి కూఁతుకొమరుఁ
డగు ననిరుద్ధున కాత్మజతనయయై నట్టి రోచనయను నంగనామ

ణి నొసంగ నెంచెను; స్నేహపాశములకుఁ దాఁగట్టుపడి తనరదాయతోఁడ
నుద్వాహసంబంధ మొప్పదంచు విధించు న్యాయ మెఱింగియు నావివాహ

తే. మహామునకు రుక్మిణీదేవి మాధవుండు,హలధరుండును బ్రద్యుమ్నుఁడాదియైన
బంధువులు నింకనుంగల్గువారు భోజ, కటకపురమున కేగిరి కడు ముదమున.

బలభద్రుఁడు రుక్మి వధించుట.

ఉ. ఆమహామెల్ల వేడుకల నద్భుతరీతిని సాగె నంత ను
ద్దామబలంబు గర్వమును దమ్మొఁగి మున్నఁగ విఱ్ఱవీఁగు నా
భూమహిళాపతుల్ మిగులుపూన్కిఁ గళింగధరేశుఁ డాదిగా
నేమెయి రుక్మినూల్కొనున్నో యింపుగ నవ్విధిఁ బ్రోత్సహించుచున్. ౨౭ 804

క. బలభద్రు నక్షకేళిఁ, గెలువుము రుక్మీ! యతండు గెలువంగా నె
ట్టులుచాలఁడు నిన్నక్షం,బులయాటను నేర్పులేదు పో యాతనికిన్. ౨౮

క. ఐనను దద్వ్యసనము మెం,డౌ నెట్లును గెల్తు వీవె యని పురికొలుపం
గా నౌనని రుక్మియు విధి, తానై నృపరూపమునను దర్ద్వరపెట్టన్. ౨౯

క. హలధరు నక్షక్రీడకుఁ, బిలువంగా నతఁడు రాఁగఁ బ్రియమున నక్షం
బులఁ దొరలించుచు నాడెను, బలభద్రుఁడు శతము వేయి పదివేలు తగన్.

క. పందెము పెట్టెను రుక్మియు, సందియ మొకయింతలేక సరగున గెల్చెన్
డెందమునఁ గల్గుప్రమదం, బుం దగఁ గాళింగనృపతిపుంగవుఁ డంతన్. ౩౧

క. తనదంతపంక్తియంతయు, గనఁబడఁగా నట్టినవ్వెఁ గానిపనియటం
చును దాని సైఁపఁడయ్యెను, వనజాక్షునియగ్రజుండు వరుసఁగ నవలన్. ౩౨

క. ఒడ్డెను బందెము రుక్మియు, నడ్డములేకుండ గెల్చె నది నియుతంబౌ
నెడ్డెలగెల్చెడు బలుఁడా, యొడ్డినపందెమును మోస మూనినమదితోన్. 810

క. నేనేగెల్చితి ననుచుం, బూనిక రుక్మియు వచించె; భూరిక్రుధచే
మానస మెంతయు క్షుభితం,బై నెగడన్ సిరులనొప్పు నాహలధరుఁడున్. ౩౪

క. జలనిధి పర్వదినంబులఁ, జెలఁగెడు గతినొప్పి కిన్క చేఁ గన్గవ మి
క్కిలిరొల్లకాఱఁ బూర్వము, వలె నక్షక్రీడవేడ్క వర్ధిల్లంగన్. ౩౫ 812

క. జరపుచుఁ బదికోట్లు పణం, బరుదుగఁ దానొడ్డి గెల్చె నది ధర్మంబై
పరఁగినను మోసముంగొని, ధరణీశులు వినఁగ రుక్మి తనకె గెలుపనెన్. ౩౬

ఆ. ఇందుఁ గూడియున్న యీసదస్యులు దీనిఁ, దెలుపఁ జాలుదురని పలుక నభ్ర
తలమునుండి దీని బలభద్రుఁడే గెల్చె, ధర్మముననె; రుక్మి ధర్మ మెడలి.814

క. అనృతములాడెడు గెల్చితి, నని పలికెన్; రుక్మి వాని నాదృతిమీఱం

గోనకయె దుష్టనృపాలకు, లనూనగతిఁ బ్రోత్సహింప నాబలదేవున్. ౩౩ 815

మ. పరిహాసోక్తుల నేఁచుచుఁ గుమతితం బల్కెం దనుం గాల మెం
తో రయంబొప్పఁగఁ బ్రోత్సహింప హలితో నుద్వృత్తిమై మీరు భీ
కరకాంతారనివాసి యాదవులుగాఁ గాఁబట్టి మీకెట్టు ల
క్షురతుల్ గల్గును రాజయోగ్యములె యోఁగా యివ్వి యూహింపఁగన్. ౩౪

క. శరవరములతో నక్షో,త్కరములతో నాడుచుంద్రు ధరణీశులు మీ
కరయఁగఁ గౌశల మిందే, వరుసం గల్గంగఁజాలు బల్కు లిఁకేలా? ౩౫ 817

చ. అనియిటు రుక్మి తఁ దెగడ నందలిభూపతు లెల్ల లెక్కచే
యనియటుహాస్యవాగ్వితతి నట్టులె పల్కఁగఁ గ్రుద్ధుఁడై మనం
బునఁ దెగటార్చుటే తగినపూన్కి యటంచుఁదలంచి రాముఁ డొ
య్యనఁ బరిఘంబుఁగైకొని భయంపడి యందఱు చూచుచుండఁగన్. ౩౬ 818

క. మంగళసభయం దందు న,భంగప్రక్రమము మీఱ బలరాముఁడు త్రుం
చెం గడుఁ బూనిక రుక్మిత,లం గట్టాయనుచు మోసాలఁ జను లార్వన్. ౩౭

చ. కనుఁగొని రుక్మిచావు వడి గాఁ బరుగెత్తు కళింగభూపతిఁ
దనుఁగని దంతపంక్తి వెలిఁదట్టు కనంబడ మున్ను నవ్వెగా
యను పెనురోష మూని దశమాంఘ్రితలంబున నెద్దియు పట్టి దం
తనిచయ మట్టె డుల్లెడువిధంబునఁ గొట్టెను బౌరుషంబునన్. ౩౮ 820

ఉ. అంతటఁ బోక యార్చి పరిఘాయుధముం గొని యమ్మహీశులం
బంతముమీఱఁ గొట్టి యురుబాహువు లూరువు లుత్తమాంగముల్
వింతగ భూమిపైఁబడఁగ వేగమ చేయఁగఁ దక్కరాజు ల
త్యంతభయంబునం బఱచి రాబలదేవుని లోఁ దలంచుచున్. ౩౯ 821

సీ. భార్యతోఁబుట్టు వీఁపగిదిఁ జావఁగఁగృష్ణుఁ డనుఁగుఁబత్నికిఁ దనయన్నకు మది
గలప్రీతి కెట్లుభంగము గల్గునో యనుభయమున నిది మంచిదియని కాని
చెడుకార్య మనికాని చెప్పఁ బూనక యూరకుండె; రామాదులై యొప్పుచున్న
యాదవశ్రేష్ఠులు కృష్ణు నాశ్రయించిన వారలౌట సిద్ధార్థులై యభినవోఢ

తే. ఢైన యమ్మించుఁబోఁడి నాహరిమనుమని
స్యందనం బెక్కఁగాఁజేసి సరభసమున
ద్వారకకుఁ బోయి రాత్మ నుత్సాహ మంత
కంత కుప్పొంగకున్న విస్మయ్యముఁ దలఁచుచు. ౪౦ 822

అఱువది రెండవ యధ్యాయము.

—ఉషాకల్యాణము.—

చ. అని తెలుపంగ నింద్రజుని యాత్మజపుత్త్రుఁడు యోగిచంద్రుతో
ననియె మహాత్మ! కృష్ణతనయాత్మజుఁ డయ్యనిరుద్ధుఁ డెట్లొ బా
ణుని తనుజాతయైన యుషను దమిమీఱఁగఁ బెండ్లియాడె నం
దని జరఁగెన్ మహాభయదమౌనటు చక్రికి సాంబమూర్తికిన్. ౧ 823

క. మునిచంద్రా! యాకథ యెల్లను నాకుం జెప్పవయ్య లలితభణితి నా
విని వ్యాసపుత్త్రుఁ డిట్లని, వినిపించెన్; మహిమ మూని వెలసి ఘనుండై. ౧౫

క. వామనమూర్తిం దాల్చిన, దామోదరునకు సమస్తధరణి నొసఁగె నో
యేమాన్యుఁ డలవిరోచన, నాముండగు దనుజునకుఁ దనయుఁడగు బలికిన్. ౨

చ. తనయులు నూర్వు రందు సుతతల్లజుఁడై తగె బాణుఁ డాతఁ డీ
శుని పదపంకజద్వయముఁ జొక్కపుభక్తిని గొల్చువాఁడు మ
న్నన గనువాఁడు దాతయు ననంగ యశంబును గన్నవాఁడు బు
ద్ధినియతి గల్గువాఁడు కడు ధీరుఁడు సత్యరతుండునై తగున్. ౩ 826

క. వ్రతముల నొనరుపదార్ఢ్యము, మతిగల్గిన మేటియగుచు క్ష్మాస్థలిపై వి
స్తృతకీర్తి గనియె; మును నా, దితిజేంద్రుఁడు శోణితపురిఁ దేఁకువమీఱన్.

క. నివసించి రాజ్య మేలెను, నవనిం గలపత్తనముల యం దది రమ్యం
బు విమలజనాఢ్య మగు దా,నవనాథుఁడు శంకరాంఘ్రి నళినంబులపై. ౩

చ. నిరతిని భక్తిగల్గి హరునిం దమి నొందఁగఁ జేసి తన్మహా
త్తరకరుణైక పాత్త్రుఁడయి తాను మెలంగెను, దాన దేవతో
త్కరములు కింకరుల్వలె సతంబును గొల్చుచునుండి రాతనిన్;
గరములు వేయిగల్గె నొకకారణముం గల దట్టికల్మికిన్. ౪ 829

క. కరములవేయింటను శం,కరుఁ డొక్కటఁ దాండవము నికామప్రీతిన్
సురలెల్లఁ జోద్యపడఁగ నొ,నరింప వాద్యముల మృదునినాద మలరఁగన్. ౪

తే. శాస్త్రమర్యాద యిసుమంత చనకయుండఁ
దానె వాయించి మృడుని సంతసమునొందఁ
జేసె; భగవంతుఁడై భక్తసిద్ధిదుఁడయి
భూతపతియు శరణ్యుఁడై పొలుచు శివుఁడు. ౪౫ 831

క. అనుకంపాతిశయంబున, దనుజేంద్రా! వరము గోరఁదగు నీవని యా
జ్ఞ నొసంగె వాఁడు పురహరుఁ, దనపురముం గావఁగోరెఁ దా వరముఁ దమిన్.

చ. అతఁ డొకనాఁడు వీర్యము మహాత్తరమౌటను దుర్మదుండునై
వితతమణీమరీచుల రవిం బురుడించు కిరీట మట్టె భూ

తతతికి నాథుఁడై తనదుఽదాపున నున్న గిరీశు పాదసం
గతిఁ జెలువారఁజేసి తమఽకంబున నిట్లని వేఁడె నో ప్రభూ! ౬ 833

సీ. శంభూ! మహాదేవ! ఽ సకలజగద్గురుండవు నాథుఁడవు నీవె ఽ వివిధగతులఁ
బరికించినన్ మఱొఽక్కరుఁడు కానంబడఁ డిద్ది సూనృతము నీ ఽ వెంచిచూడఁ
గాన సంపూర్ణహృఽత్కాములౌ పురుషుల కఖిలార్థముల నీయ ఽ నమరభూరు
హంబవై యుండుదు ఽ వట్టి నీకివె నమస్కారముల్ పరమశంఽకర! కృపాబ్ధి

తే. వగుట బాహుసహస్రయుఽక్తాంగు గాఁగ
నొనరిచితి నన్ను; నవి నాకు ఽ నురతరమగు
భరముగా నయ్యె వేఱొఽక్కపనికి నించు
కంతయేఁ గావు లోకత్రఽయంబునందు. ౭౪ 834

శా. నన్నున్ మార్కొని పోరువాఁ డొకఁడెయైనన్ నీవు తక్కంగ లేఁ
డెన్నం దుల్యుఁడుగా నెసంగుపురుషుంఽడే కానరాఁ డట్టులౌ
ట న్నాకిచ్చిన వేయిబాహువులు తీఽటం గాంచి యేఁచన్ రణం
బు న్నేఁగోరుచు దిగ్గజాళి కడకున్ ఽ భూధ్రాళిఁ జూర్ణించుచున్. ౮౪ 835

చ. అరిగితి దిగ్గజంబు లవి ఽ యాహవఽశూరుని నన్నుఁ గాంచి వే
పరుగిడెఁ గాని నిల్వవాఽకభంగిని బోరఁగఁ జాలవయ్యె; నా
హరుఁ డది యాలకించి తనఽయాత్మను జక్కఁదలంచి క్రోధవి
స్ఫురణత నివ్విధిం బలికె ఽ మూఢ! మహాసుర! యాలకింపుమా. ౯౪ 836

క. ఎప్పుడు నీకేతువు ధరఁ, గుప్పఁగఁ గూలంగఁ గలదొ ఽ కోరిన యట్లే
యప్పుడె నీదోర్దర్పము, తప్పక యడఁగించువాఁడు ఽ తలఁపడు నిన్నున్. ౧౦౪

క. నాతో సమానుఁడై తగు, నాతనితో సంగరంబు ఽ నగుఁ బొమ్మని యా
భూతేశుఁడు పల్కిన నా, దైతేయేశుండు కుమతిఽతం దగియుంటన్. ౧౧ 838

క. పరమామోదంబున సాం,పరాయికము గల్గునంచు ఽ భావించుచు నీ
శ్వరు నాదేశ మ దెత్తఱిఁ, బరిణతినిం గాంచునొ యని ఽ పట్టుదల తగన్. ౧౧

క. మతిచెడుట నెదురుచూచుచు, నతఁడు గృహంబునకుఁబోయి ఽ యాహవమునఁ గ
ల్గుతమిని హరువాక్కునఁ గల, వితతార్థం బెఱుఁగలేకఽ వేచియె యుండెన్. ౧౧

ఉ. ఆతని కొక్కపుత్త్రి గల ఽ దంబుజనేత్ర యుషాఖ్య యొప్ప సం
ప్రీతి నదొక్కరాతిరి హఽరిప్రియపౌత్త్రుని గమ్రరూపవి
ఖ్యాతునిఁ గాంచి కాని వినిఽ కాని యొకప్పు డెఱుంగనట్టి లో
కాతిశయప్రకాశుఁ దనఽయంతన వచ్చినవాని నిద్రలోన్. ౧౨ 841

తే. కౌఁగిటం జేర్చినట్లుగాఁ ఽ గలఁ గనియెను;
బిదప మేల్కాంచి యచ్చోటఁ ఽ బ్రియుని వానిఁ

గనఁగఁ జాలక నాథ! యెక్కడకుఁ బోయి
తివో? యదెక్కడ నున్నావో తెలియఁ జాల. ౧౨౪ 842

క. తనచిత్త మవశమైయుం,ట నెన్నియొ భంగులఁ బ్రియుఁ జూడం
గను గోరి పలుకుచుం ద్వరఁ,గ నెచ్చెలులయంతరమునఁ గడు విహ్వలయై.

క. తా లేచి నిలిచి యింతనఁ, గా లేని త్రపాభరంబుఁ గాంచెను; విను భూ
పాలా! యల బాణాసుర,పాలునకుఁ మంత్రి గలఁడు పటుధీయుండౌ. ౧౩ 843

క. కుంభాండకుఁ డను పేరనఁ, గుంభిని దగునతని కొక్కకోమలిత కల దా
యంభోజనేత్ర సొగసున, జంభారిప్రియాంగనలను జక్కఁగ మించున్. ౧౩౪

ఉ. పేరనఁ జిత్రరేఖ యనఁ బెంపు వహించె; నుషం బ్రియంబునం
జేరి యటం జెలంగు సరసీరుహనేత్రలయందుఁ బ్రీతిచే
కూరఁగ నా మెచిత్తమునకుం దగియుండుట నిట్టుపల్కె నో
చారువిలాసినీ! యెవనిఁ జూడ గనఁ జతనంబు పూనెదో. ౧౪౪ 845

క. నీదు మనోరథ మేమో, కాదనక వచింపు మెట్టి కాంతుఁడు నీకైఁ
జేఁ దడవెనో యతఁ డెట్టిఁడో, యోదయితా! తెలియరాకయున్నది నాకున్.

చ. అని తనుఁ బల్కరింప విని యాయుష నెచ్చెలి స్వప్నమందు నేఁ
గనితిని సుందరాకృతిని గ్రాలెడు మర్త్యలలాము నొక్కనిన్
వనరుహనేత్రు దీర్ఘభుజుఁ బచ్చనివస్త్రము దాల్చి శ్యామమౌ
తనువు చెలంగఁ జూడఁదగు ధన్యుని స్త్రీహృదయంగముఁ ఘనున్. ౧౬ 847

ఉ. కాంతుని వాని నిప్పు డిటఁ గానకయే వెదకంగఁ బూనితిన్
వింతగఁ జేరవచ్చి కడువేడుక వాతెఱ తేనెఁ ద్రావ నొ
క్కింతయొసంగి తాఁ వలచు నీనను భూరివియోగ శోకసము
ద్రాంతరమందుఁ ద్రోచి చనె నమ్మ యదెక్కడికో జవంబునన్. ౧౭ 848

చ. అనియిటు వెచ్చనూర్చుచు మహాతురతం బలుకంగఁ జిత్రరే
ఖ నియమమొప్పఁ బల్కె నినుఁ గాంతుఁడు వాసి చనంగ నింతవం
తను గననేల? నీదగువ్యథం దొలఁగించెద నూఱడిల్లు నీ
మనసు హరించినట్టి నవమన్మథమూర్తిని దోడి తెచ్చెదన్. ౧౭౪ 849

క. లోకంబుల మూఁడింటన్, నాకాంతుఁ డితండె యని మనంబున నెన్నన్
నీకలవియైనఁ జెప్పుము, యాకమనీయాంగుఁ దెత్తు నానతి యిమ్మా. ౧౮ 850

మ. అని యానెచ్చెలి యూఱడం బలికి నెయ్యం బొప్పఁగా నప్డె చ
క్కనిరీతిం బటమందు దేవవితతిన్ గంధర్వవిద్యాధరా
హినికాయంబును సిద్ధచారణుల యక్షేశవ్రజంబున్ మహా
దనుజస్తోమము మానవాళిని యథార్థం బిట్టులే యన్నటుల్. ౧౯ 851

చ. జతనముమీఱ వ్రాసె; మనుజవ్రజమందును వృష్ణిసంతతిన్
క్షితిపయి శూరుఁడన్ యశముచేఁ దగునానకదుందుభిన్ హరిన్
జ్యోతియనలేని శ్రీహరిని సుందరకాయముపోల్చుమారు న
య్యతివ లిఖింపఁ గృష్ణుని ప్రియాత్మజునాయుష కాంచి నంతటన్. ౨౦ 852

[1]క. మందాక్షు మొందె ననిరుద్ధుం దత్సుతు వ్రాయఁ గాంచి తోరపుఁద్రపఁ దా
నొంది తలవాంచి యిట్లనె, సుందరి యితఁడే యితండె సుమి యాతండా! 853

[2]చ. అని చిఱునవ్వు నెమ్మొగమునం దొగిఁ దాండవమాడుచుండఁగాఁ
దనమది కింపుగాఁదనరు తప్పియుఁ జూపెను; జిత్రరేఖ యా
తనిహరిపౌత్రుఁగా నెఱిఁగి తా నపుడే తగుయోగవిద్యయం
దు నిపుణయౌటఁ దద్బలముతో జవమార నభఃపథంబునన్. ౨౧ 854

చ. అరిగి కనుంగొనెన్ దరుణి యాదట ద్వారకఁ గృష్ణపాలితన్;
బురవరమందు నందు సుఖముం గనఁజేసెడు హంసతూలశ
య్య రహిఁ బరుండి నిద్రఁగను నాయనిరుద్ధుని యోగవిద్యదా
స్థిరబలమూని యెత్తుకొని చేర్చెను శోణితపత్తనం బటన్. ౨౨ 855

చ. తనదగు రాకనే కనుచుఁ దత్పరయై దగఁగుందు నెచ్చెలిం
గనుఁగొని నీప్రియుం డితఁడె కైకొనుమా యని చూపె; నాయుషాం
గనయు నుతింపఁగాఁ దరముగాని మనోహరరూప మొప్పునా
మనుజలలాముఁ గాంచి తనమానస మెంతయుఁ దృప్తి నొందఁగన్. ౨౩ 856

తే. ప్రముదితాననపద్మంబు భాసిలంగఁ, బురుషులకు నెవ్వరికి నెట్టిపోల్కిఁ జూడఁ
దరముగాని స్వకీయ సద్మమునందు, నతనిఁగూడి సుఖించె నెయ్యమ్ము పెరుఁగ.

సీ. అనిరుద్ధుఁ డంత నయ్యన్ను మిన్నయుఁ దనుధరియింప మేలివస్త్రంబు లొసఁగి
చందనచర్చల సంతసంబునుగూర్చి పూలదండల మేను పొందుపఱచి
ధూపదీపముల హృత్తోయజ మానందపరవశతం గాంచుపగిదిఁ జేసి
భవ్యాసనంబులఁ బానభోజనముల బహువిధసుస్వాదుభక్ష్యములను

ఆ. దృప్తి నొందఁగూర్చి తీపారు పలుకుల, మనసుగరఁగఁ జేసి మఱియు మమత
శుభతమంబులైన శుశ్రూషలం బూజ, నమరఁ జేయ నుండె నాత్మయలర.

క. అనిరుద్ధుఁ డంతిపురమున, ననుక్షణము వృద్ధినొందునట్టి మమత గాం
చిన యాయుషతో నొరు లెఱుఁగనిరీతిం గూడియుండి కామశరార్తిన్. ౨౪

క. వనితాపహృతేంద్రియుఁ డై, దినముల వెన్నియొ గతింపఁ దెలియం డయ్యెన్;

---

1 "సోఽసావసావితి ప్రాహ స్మయమానా మహీపతే" అని మూలము. 2 "చిత్రలేఖా త
మాజ్ఞాయ పౌత్రం కృష్ణస్యయోగినీ, యయౌ విహాయసా రాజన్" అని మూలము. "యోగినీ
దౌత్యాత్మజత్వా స్వాయాయోగవిశారదా" అని టీక.

వనజాక్షి! తనదు జవ్వన, మనిరుద్ధుం డనుభవింప హాయిగ నుండెన్. ౨౩ 860

ఉ. కన్నియశాస్త్రపద్ధతి నికామము పూనఁగ నా వ్రతంబు లే
మున్నవొ వానినిన్ వదలి యొప్పునె యిప్పని దోషమౌఁ గదా
యన్న సదాశయంబు గన కాగతి నయ్యుష సౌధమధ్యమం
[1]దున్నను గప్పిపుచ్చుటకు నొప్పకయుండెడు కొన్ని చిహ్నముల్. ౨౪ 861

చ. కనఁబడసాగె; ద్వారమును గాచుచునున్న భటేంద్రు లెట్టులో
మనముల సంశయించి ప్రభుమండనుపుత్త్రిక యిప్డు సద్వ్రతం
బును దిగనాడె నన్నవిధముం గనఁజేసెడు నివ్వె చిహ్నముల్
మన మిఁక దాఁపరాదు క్షణమాత్రము దాఁచిన ముప్పు గల్గెడిన్. ౨౫ 862

చ. భటు లిటు లాత్మ నెంచి తనుస్వామిని గానఁగఁబోయి మ్రొక్కి ప్ర
స్ఫుటవినయంబునన్ దనుజపుంగవ! స్వామి! పరాకు; నిదు చెం
గట వినిపింపరానిదిగఁ గన్పడుచున్నను దాఁపరానిదౌ
కటుతరవార్త నేమయినఁగాని యటం చొగి విన్నవింపఁగన్. ౨౬ 863

ఉ. వచ్చితి మిప్డు రాజగణవర్య! భవత్సుత కన్యయయ్యుఁ దా
సచ్చరితంబు మాని వరసంతతిదూషణమౌ ప్రవర్తనం
బిచ్చకుఁ దోఁచినట్లు చరియించినభంగిగ మే మెఱింగి యి
ట్లిచ్చటి కేగుదెంచితి మదేమనఁ జక్కఁగ నాలకింపుమా. ౨౭ 864

ఉ. ఒక్కనిమేషమాత్ర మెటులో పొరపాటొకయింత లేక యే
దిక్కును జూడకే నృపతిధిష్ణ్యముఁ జక్కఁగఁ గాచువార మే
మిక్కరణిం బ్రయత్నమున నేమఱ కెంతయుఁ గాచుచుండఁగా
నొక్కఁడు గానిచూచుటకు నోపని రాజగృహంబు దీనినిన్. ౨౮ 865

తే. అపరిశుద్ధం బొనర్చిన యట్టిజాడ
మే మెఱుంగము దనుజేంద్ర! మీసముఖము
నందు నింతకుమించిన యట్లు మనవి
చేయఁగా నేరమని మ్రొక్కి చిత్త మనఁగ. ౨౯ 866

మ. వినుచున్ బాణుఁడు స్వీయపుత్త్రిదగు దుర్వృత్తిక్రమం బెంచి నె
మ్మన మెంతో వ్యథితంబుగాఁగ నిలువన్ మాటాడనున్ లేక వే
చని కన్యామణి హర్మ్యముంగని యటన్ సంతోషముప్పొంగ నుం
డినవానిన్ యదువర్యునిం గనె దళన్నీరేజపత్త్రేక్షణున్. ౩౦ 867

సీ. ఇందీవరంబు నానెసఁగు చామనచాయ తనువు రాజిల్ల భువనములందు

---

1 "హేతుభిర్లక్షయాంచక్రు రాప్రీతాం దురవచ్ఛదైః" అని మూలము. "దురవచ్ఛదైః ఆచ్ఛాదయితు మశక్యైః" అని వ్యాఖ్య.

మూఁడింట సుందరాకృతిమూర్తియై తగి పిశంగాంబరమును దాల్చి యతివిశాల
బాహువు లొప్పార భవ్యకుండలరుచుల్ గండభాగంబులఁ గ్రమ్ముకొనఁగఁ
గుంతలకాంతులు కోమలస్మితదీప్తు లమలసుందరవీక్షణాతిశయము

తే. లందములఁ గుల్కు నెమ్మోము నధికదీప్త
ముగ నొనర్పఁగ నొప్పు నా సొగసుకాఁడు
తనదు ప్రేయసితోడ నెంతయును బ్రీతి
[1]నెత్తమాడుచు నుండె నాకయ్యత్తమతిని. ౩౧ 868

క. మంగళకరచిహ్నంబులఁ, బొంగెడు నాలేమ యంగకముల పొందిక స్వీ
యాంగంబు లలరఁ [2]బృథుకుచ, సంగతకుంకమలసత్స్రజంబులఁ బ్రీతిన్. ౩౧౪

క. బుజములనడుమం దాలిచి, యజపౌత్త్రుం డుషకు నెదుర నందముగూర్పం
గ జగతిఁ ద న్నెదిరింపం,గఁజాలు వాఁడెన్న లేఁడు గా యనునూహన్. ౩౨

క. పాచిక లాడుచు నుండఁగ,నే చూచెన్; బాణుఁ డంత హృదయాంతరమం
దీచర్య యెట్టు లనుచు ని,దేచిత్రము సాగ నెట్టు లీపనియనుచున్. ౩౨ 871

చ. తనమది నుంత నెంచి వివిధప్రబలాయుధధారులౌ భటుల్
వెనుకొని రాఁగ నంతిపురి వేగమ చొచ్చెను; గృష్ణపౌత్త్రుఁ డం
త నిశితలోహనిర్మితనితాంతభయంకర సాధనంబుఁ గై
కొనెఁ బరిఘుంబనంగఁ దగి క్రూరవధార్హమునౌ న దెంతయున్. ౩౨౪ 872

చ. కరమున దానిఁబట్టుకొని గాఢపరాక్రమ మొప్పఁ గాలుఁడే
వరుసను గాలదండము ప్రభల్ పరఁగంగ ధరించి యుండున
క్కరణిని దాఁ గనంబడుచుఁ గయ్యమునన్ దనుజాళిఁ జంపునా
తురమున నిల్చె; నంతటను ధూర్తులు యోధులు తజ్జిఘాంసచేన్. ౩౩ 873

చ. నలుఁగడలన్ ద్వరంపడుచు నైజగుణంబుల సూకరేంద్రుఁ గు
క్కలువలెఁ జుట్టుకొంచుఁ దనుఁ గ్రన్నన బట్టుకొనం దలంచువా
రల దనుజేంద్రయోధుల నరాతిభయంకరుఁ డాతఁ డప్పుడు
జ్జ్వలపరిఘంబుచేఁ జదియఁ జావఁగఁ గొట్టెను దోర్బలంబునన్. ౩౩౪ 874

చ. పరిఘుహతిం దలల్ పగుల బాహువు లూరువు లట్టెనుగ్గుగా
ధరఁబడఁ జచ్చి రందు మృతితప్పిన కొందఱు హర్మ్యమట్టె యా
తురమున వీడి పాఱి రది ధూర్తమహాసురనేత సైనికో
త్కరమును ద్రుంచు యాదవవతంసునిఁగోపపరీతచిత్తుఁ డై. ౩౮ 875

మ. బల మొప్పారఁగ నాగపాశవితతిన్ బంధించె వే యిట్టు లా
బలిపుత్త్రుం డనిరుద్ధుఁ గట్టుటయు నవ్వార్తల్ విననా రాఁగ నే

1 నెత్తము=పాచికలతోడియాట. 2 "తదంగసంగస్తనకుంకుమస్రజమ్" అని మూలము.

జలజాతాయతనేత్ర యానుష మదిఁ సంధిల్లుశోకార్తులన్
నిలువం జాలక యశ్రుబిందువితతుల్ నేత్రంబులన్ నిండఁగన్. ౩౫ 876

తే. ఒక్కక్షణమున నయ్యువి యురుతరప్ర
వాహములరీతిఁ బాఱంగ స్వాంత మెంతొ
ధైర్యమును వీడ బిట్టురోదనము చేసెఁ
దనదుకోరిక వ్యర్థమై చనియె ననుచు. ౩౫ 877

అఱువదిమూఁడవ యధ్యాయము.

శ్రీహరి బాణాసురునిపై కరుగుట.

క. ఈరీతిఁ బలికి శుకముని, భూరమణా! ద్వారకాఖ్యపురి ననిరుద్ధుం
డారేయి కానఁబడక య, దేరీతినొ పోవ బంధులెల్ల మహార్తిన్. ౪ 878

క. మనములు గుందఁగ నుండం,గను వార్షికమాసము లవి గడచెను దుఃఖం
బునఁ బొగులుచుండ నాలుగు, మునిపతి యగునారదుండు మురహరుకడకున్. ౧

క. ఏతెంచి బాణదనుజుని, చేతన్ బంధింపఁ బడియెఁ జిత్రముగా స
ర్పాతతపాశంబుల నని, యాతం డొనరించినట్టి యద్భుతరణమున్. ౧౪ 880

క. వినిపించి శోణితపురం, బున ననిరుద్ధుండు గలఁడు పొం డనికి నటం
చును దెల్ప వృష్ణివీరులు, వనజాక్షహలాయుధులు ప్రభావమ్ము తగన్. ౨ 881

క. తము రక్షింప సుఖంబుల, నమరుట శోణితపురంబునందుఁగల పరే
శుమనుమనిఁ గొని వచ్చుట, కమితోత్సాహంబు లొప్ప నరిగిరి కడఁకన్. ౨

సీ. ప్రద్యుమ్న, సాంబ, సారణ యుయుధానులు
నందుఁడు గదుఁ డుపనందుఁడు మఱి
భద్రాదులును గృష్ణబలభద్ర యుతులయి
ద్వాదశాక్షౌహిణుల్ తమ్ముగొలిచి
చనుదేర శోణితమును నాల్గుప్రక్కల
ముట్టడించిరి తమభుజబలములు
పరులకు మిక్కిలి భయము గల్పింపంగ
నంతఁ బురోద్యానసంతతులను

తే. బాడుచేయుచుఁ బ్రాకారపటలములను
గూలఁ జేయుచు నట్టళ్లఁ గూల్చి మఱియు
గోపురంబులఁ బడఁదన్ని కోరినట్లు
బాడుచేయంగ నిర్భరపౌరుషమున. ౫ 883

క. కోపం బావేశించిన, రూపంబునఁ బరబలానురూపం బగుసే

నాపరివృతుఁడై బాణుం, డాపురమునుండి వెడలె నంతకుపోల్కిన్. ౫ 884

చ. దనుజవరేణ్యురక్షణము దా నొనరింపఁగఁ బూని సర్వముం
గను భగవంతుఁ డాశివుఁడు కార్ముకమూని సమస్తయుద్ధసా
ధనములఁ దాల్చి స్వప్రమథతల్లజు లవ్విధిఁ గూడి రాఁగఁ బు
త్రనికరసంయుతుండయి పురంబును వెల్వడి వచ్చె వేడుకన్. ౬ 885

తే. నందివృషభంబు నెక్కి రాముం దదనుజు
మార్కొనఁగఁ బూనె వారు సమ్మోడ్కి మారు
కొనిరి శంకరకృష్ణులకును, గుమారు
నకును బ్రద్యుమ్ననకును రణంబు సాగె. ౭ 886

క. కర మద్భుతావహమయి గ,గురుఁ బుట్టింపంగఁ దగిన గురుసంగర మ
త్తరుణమున సాగె నాహవ,ధరుఁ డప్పుడు పౌరుషమ్ము దైవారంగన్. ౮

సీ. కూపకర్ణుని మఱి కుంభాండకుని దాఁకి సంగ్రామ మొనరించె సాత్యకియును
బాణుని మార్కొని బవరంబు సాగించెనంత సాంబుఁడు బాణునాత్మభవునిఁ
దలపడె; నాయుద్ధమెలమిఁ గాంచఁగ బ్రహ్మముఖ్యులౌ నిర్జరుల్ మునులుసిద్ధ
చారణుల్ గంధర్వసత్తము లచ్చరల్ యక్షులు దేవయానాళి నెక్కి

తే. వచ్చియుండిరి; శౌరి యవార్యశౌర్య
మలరఁ జాపంబు సారించి యలఘుతీవ్ర
సాయకంబులు పరఁగించి శంకరాను
చరులఁ బ్రమథుల గుహ్యకసంతతులను. ౯ 888

క. భూతాళిని డాకినులను, బేతాళుల యాతుధానవితతుల మఱియుం
బ్రేతపిశాచవినాయక, మాతృకలను భీకరముగ మంటలు గ్రమ్మన్. ౧౦ 889

సీ. కూశ్మాండగణములఁ గ్రూరులౌ బ్రహ్మరక్షస్సుల మఱియునుగల్గువారిఁ
బాఱఁగాఁ జేసె; నవ్వడువున హరి విక్రమింపఁ బినాకియు మించువేడ్క
బహువిధాస్త్రంబులఁ బరఁగించె హరిపైన శార్ఙ్గియుఁ బ్రత్యస్త్రసంతతులను
వైచి మరల్చె నవ్వాని విస్మయ మింతయైన నొందక మఱిహరవిముక్త

తే. ములగు బ్రహ్మాస్త్రవాయవ్యములకుఁ బ్రతిగ
బ్రహ్మ పార్వతనామాస్త్ర వర్యములను
వైచి మరలించె; నాగ్నేయబాణమునకు
సరిగఁ బర్జన్యనామ కాస్త్రమును వైచె. ౧౧ 890

క. హరుఁ డంతఁ బాశుపతమను, పరమాస్త్రము వైవ హరియు భావితతులచే
నిరుపమమగు నారాయణ, శరవర్యము వైచి చేసె శాంతింపంగన్. ౧౨ 891

క. హరియంత జృంభణాస్త్రము, హరుపైఁ బరఁగించి మోహమందఁగఁ జేసెన్
ద్వరపడి బాణుని బలముల, బరిమార్పఁగఁ బూని గదల బాణప్రతతిన్. ౧౩

క. శితఖడ్గంబులనుఁ ద్రుంచి తగం జూర్ణంబుగాఁగఁ జేసెన్; భూతే
శు తనూజుఁడు గుహుఁ డని య,చ్యుతసూనుని బాణములు మహోద్ధతిఁ బర్వన్.

ఆ. పీడితాంగుఁడగుచుఁ బృథురక్తధార లం,గములనుండి వెడలఁగా మయూర
వాహనంబుతోడ బవరంబు వీడి య,త్తఱిని బోయెఁ దనదుదర్ప మెడల. ౧౬

సీ. కుంభాండుఁడును మఱి కూపకర్ణుండును బలరాముముసలహతులను బడిరి
వారిసైన్యంబులు వరుస నల్గడలకుఁ బఱుగిడె; నంత స్వబలము లిట్లు
కలగుండుపడుచుంటఁ గలయంగఁ గన్గొని భరియింపరాని కోపమునఁ గృష్ణ
ననుజుఁడౌ సాత్యకి యనిసేయుచుండిన నాతని గ్రేడించి యచ్యుతుపయి

తే. కడరె; దానవపతి యప్డు గైదునూఱు
విండ్ల నొక్కట సారించి విగ్రహైక
దుర్మదుండయి పొల్చుటఁ దొడిగి యొకొక
చాపమునయందు రెండేసి సాయకముల. ౧౭ 895

క. హరిపైఁ బఱపెన్; బాణా,సురుకోదండముల నెల్లఁ జూర్ణంబులుగా
ధరఁబడఁ జేసెఁ బరాక్రమ, మరుదుగఁ గన్పడఁగఁ గృష్ణుఁ డాక్షణముననే.

ఉ. అంతటఁ బోక తద్రథము నశ్వగణంబును సారథిన్ వడిన్
బంత మెలర్పఁ గూల్చి హరి భావుకసూచనమైన శంఖ మ
త్యంతరవంబునన్ రిపుహృదంతరముల్ పగులంగ నొత్తె దు
ర్దాంతరణంబు నివ్విధిఁ బరస్పరబాధక మాచు సాఁగఁగన్. ౧౮ 897

చ. దనుజవరేణ్యు తల్లి తనధర్మము పుత్త్రునిఁ గాచు టొక్కఁడే
యని తలపోయుకోటరయు నాత్మజు ప్రాణముల్ స్వశక్తిఁ గా
వను దలపోసి వస్త్రమును బాసి శిరోరుహబంధ మూడి వీఁ
పునఁ బరఁగంగఁ గృష్ణునకు ముందఱ నిల్చె మహాతురంబునన్. ౨౦ 898

చ. హరియును వస్త్రహీనయగు నంగనఁ జూడఁగ నొల్ల కాస్యముం
మరలుచుకొన్న బాణుఁడు ప్రమాదము తప్పె నటంచు నెంచి స్వీ
యరథముపోవఁ జాపములు నట్టులె కాఁగఁ బురంబుఁ జొచ్చె శం
కరుఁడును భూతవారములు కాలికిబుద్ధి వచించుచుం జనన్. ౨౧ 899

క. శైవజ్వరమును బఱపెన్, గోవిందునిమీఁద నదియుఁ గ్రూరతరంబై
చేవం దగి త్రిశిరస్సుల,చే వఱలుచుఁ బత్త్రయమునఁ జెలఁగుచు నుండెన్. ౨౨

క. అతిభీకరరూపంబున, జతనమ్మున దశదిశలను జ్వాలావళిఁ గా
ల్చుతమిం బాఱెడు నటు ల,చ్యుతుపైకిం బోయె జవము నుద్ధతియుఁ దగన్.

క. నారాయణుండు దేవుం, డారీతిం బైకివచ్చు నాజ్వరమును దా
నారసి స్వీయజ్వరమును, ఘోరాకృతిఁ బొల్చుదానిఁ గొని వైచెఁ గ్రుధన్.

క. శైవం బన వైష్ణవ మనఁ,గా వసుధం బేరుఁగాంచి । కడువెల్గెడు నా
దేవజ్వరములు రెండును, వేవేగ జయేచ్ఛ లొలయ । విక్రమ మలరన్. ౨౩

క. పోరాడఁ జొచ్చె నంతట, నారాయణసంప్రయుక్త । నానారూప
శ్రీరంజితమౌ జ్వర మది,సారబలం బొప్ప నొంప । శైవజ్వరమున్. ౨౩౪ 904

క. పరిపీడితమై యేడ్చుచుఁ, బరిరక్షింపంగఁజాలు । వాని నొకని దా
నరయం జాలక భీతిని, హరిని శరణ్యం గనంగ । నరుదెంచి వెసన్. ౨౪ 905

చ. కరములు మోడ్చి యి ట్లనియెఁ । గంజదళాయతనేత్ర ! కృష్ణ ! యా
సరసిజసంభ వాదులకు । స్థానము సర్వగతుండు శుద్ధుఁడుం
బరముఁడు విశ్వజన్మపరిపాలననాశన హేతుభూతుఁడుగ్
నిరుపమశక్తిసంయుతుఁడు । నిర్మలమూర్తియు నౌ నదెవ్వఁడో. ౨౪౪ 906

సీ. చైతన్యఘనుఁడయి । సకలవేదైక వేద్యస్వరూపుండయి । యమలశాంతుఁ
డయి యొప్పు నెవ్వఁడో । యానీకు వందనములు గూర్తుఁ; బరమేశ । మురహార శివ
కాలము దైవము । కర్మము జీవుఁడు సంస్కార భూతసూక్ష్మములు ప్రకృతి
యారీతిఁ బ్రాణ మహంకారమును షోడశవికారములును దత్సంఘరూప

తే. మైన లింగదేహము మఱియట్టిదేహ, జన్యకర్మము మఱి కర్మ । జన్యదేహ [వ.
మనెడు సంసారమును భవదమలమాయ,వలనఁ గలుగును గాదె యో । వాసుదే

వ. తన్నిషేధావధిభూతుండవైన నిన్నాశ్రయించెద. లీలామాత్రగృహీతంబులగు బహువిధావతారములచేత నీవు దేవమానులను ధర్మనిబంధనములను బాలింతువు. హింసావృత్తినవలంబించి యున్మార్గులనం బరఁగుదుష్టులను జెండాడుదువు. మహాత్మా! నీయవతారంబు భూభారహరణార్థంబు. ఎట్టివారికే దుస్సహంబగు భవదీయతేజోవిశేషంబునఁ బుట్టిన శీతజ్వరంబునఁ దపించెద ఆశాపాశములచేఁ గట్టుపడి నీదివ్యపాదారవిందమూలము చేరక దూరముగ నుండునంతపర్యంతం బెకదా దేహధారులకుఁ దాపంబు పీడించు నని వేఁడుటయు భగవంతుఁ డంగీకరించి యి ట్లనియె. ౨౫
908

క. కరుణించితి నినుఁ ద్రిశిరా,జ్వర మీయది నీకు భూరిబాధం గూర్పం
బరికింపకుండు నింకగ్, బరితాపము వాయు; మొక్క । పలుకును వినుమీ. ౨౫౪

క. మన యిరువురసంవాదం,బును దీని స్మరించు నెవఁడు । పొందఁడుపో యా
మనుజుఁడు నీదౌ తాపం,బు నంచుఁ బల్కంగ నదియు । మురహరు భక్తిన్.

క. కొనియాడి మ్రొక్కి వలగొని, చనియెగ్; బాణాసురుండు । స్యందనవర మె
క్కి నిజబలంబులు గొల్వం,గనువచ్చెగ్ శౌరితోడఁ । గదనముచేయన్. ౩౦

క. నానావిధాయుధంబులఁ, బూనిన బాహువులు వేయి । భూరిభయంబుగ్
సేనలకుం గల్పింపం,గా నా బాణాసురుండు । కడుఁ గ్రుద్ధుం డై. ౩౦౪ 912

చ. హరిపయిఁ బెక్కుభంగుల శరావళి వైచుచు నుండఁ జక్రయుం
ద్వరపడి యాసుదర్శనము వైచిన నయ్యది భీకరాకృతిం
బరుగిడి తీవ్రధారలను బాహువులం దునుమాడెఁ బెద్దదా
తరువునఁ గల్గు శాఖలను దా నొగిఁ ద్రుంచుకుఠార మట్లుగన్. ౩౨ 913

చ. తన ప్రియభక్తుబాహువుల దైత్యహరుం డిటు త్రుంచుచుండఁగాఁ
గని భగవంతుఁ డాశివుఁడు గాఢకృపం దను నమ్మువారిఁ బ్రో
వను దలపోయుఁ గావున జవంబున శ్రీహరిఁ గాన వచ్చి యి
ట్లనియె; మహాత్మ! నీవు శ్రుతులందు నిగూఢముగాఁ జెలంగుచున్. ౩౩ 914

క. పరమజ్యోతి స్సనఁగాఁ, బరినుతిఁ గాంచుచు నెసంగు బ్రహ్మంబవు శ్రీ
వర! నిర్మలాత్ముఁడ వగుచుఁ, బరఁగెడు నిను నాకసంబువలె నెల్లెడలన్. ౩౪

సీ. వ్యాపించి యున్నట్టివానిగాఁ గాంతురు; నభము నాభిగ, వదనముగ వహ్ని
వనము రేతస్సుగ దినము మూర్ధంబుగ దిక్కులు శ్రుతులుగ స్థిరయుఁ బాద
ములుగాఁగ, శీతాంశుఁ డలమనస్సుగ భానుఁ డక్షులుగా శివుఁడనెడు నేనె
తలఁప నహంకారతత్త్వంబుగా సంద్ర ముదరంబుగా వృత్రహుఁడు మొదలగు

తే. నట్టి దిక్పాలకులు భవదమలబాహు
వులుగ నోషధిసముదయములును రోమ
ములుగ నంబుదములు కేశములుగ బ్రహ్మ
బుద్ధిగా నొప్పియుండంగఁ బొలుతు వీవు. ౩౫ 916

వ. ప్రజాపతి పురుషావయవంబుగా, ధర్మము హృదయముగా లోకావయవకల్ప
నుండగు పురుషుండవై నీవె యొసంగుదువు. అని పలికి మఱియు. ౩౬ 917

క. ఇసుమంతయేని చ్యుతిఁగన, కెసఁగు స్వరూపంబు గల్గు నీశా! ధర్మం
బు సరిగ రక్షింపఁగ లోకసమితికి మేలు గూర్పఁగా క్షితిమీఁదన్. ౩౭

తే. నీదునవతారములు గల్గు నీరజాక్ష
తావకానుభావంబున నేవరుసఁగ
నేడు భువనంబులను మేము యేలువార
మనుచు భావించుచున్నార మాత్మలందు. ౩౮ 919

వ. మహాత్మా! నీవు సజాతీయరహితుఁడవై యాద్యపురుషుఁడవై శుద్ధుఁడవై స్వప్ర
కాశజ్ఞానస్వరూపుఁడవై విజాతీయరహితుఁడవై సర్వహేతువై కారణాంతర
మేదియుఁ గానక పరమేశ్వరుండవై వెలయుదువు. సమస్తవిషయప్రకాశ
నార్థంబు నిజమాయాయోగమునం జేసి ప్రతిశరీరమునందును విభేదముగల
వానిరీతిం గనఁబడుచుందువు. మేఘసమాచ్ఛాదితుండగు భాస్కరుఁ డానీడచే
లోపలిరూపంబులనెల్లఁ బ్రకాశింపఁజేయుచందంబున నీవాత్మ కార్యమైన యహం

కారముచే నావృతుండవయ్యు సర్వదా స్వప్రకాశుఁడవుగావున నుపాధి భూతములైన గుణములచేత నుపహితులగు గుణయుక్తులను బ్రకాశింపఁ జేయుదువు భవన్మాయావిమోహితులై మానవులు పుత్త్రకళత్రగృహాదులయం దాసక్తులై సంసారమహాదుఃఖసాగరమున మునుఁగుచుఁ దేలుచు మరల మునుంగుచుఁ దేలుచు నిట్లుపరిభ్రమించు చుందురు. కర్మాధ్యక్షుండ వగునీచే నొసంగఁబడిన యీమానవశరీరముం బొందియు నిర్జితేంద్రియుఁడై భవదమల పాదపద్మముల నారాధింపని వాఁ డాత్మవంచకుండగుటయే గాక శోచనీయుండు నగు. అనాత్మభూతవిషయములకై యాత్మయుఁ బ్రియుండు నీశ్వరుండునగు నిన్ను విడుచువాఁడు విషమే యగునని యమృతమును బరిహరించినవాఁ డగు నని మఱియు నిట్లనియె. ౮౨ 920

చ. వనజదళాక్ష! నేను సురవర్యులు బ్రహ్మయు నిర్మలాత్ములౌ
మునులును నిన్ను నాత్మమయు భూరితరప్రియు నీశ్వరుఁ ముదం
బున సకలప్రకారములఁ బూనికమీఱఁగ నాశ్రయింతు; మీ
వనఁగ జగంబు పుట్టుటకు నయ్యుదివృద్ధిని బొందు మాడ్కిఁకిన్. ౮౩ 921

ఆ. విలయమొందుటకును వెలయుదు కారణ
మవయి సముఁడ వనఁగ వివిధభూత
సుహృదుఁడ వన మఱియు శుభదుఁడ వనఁ బ్రశాం
తుఁడ వనంగఁ బొగడఁబడుదు వభవ! ౮౪ 922

సీ. నీవ చూడఁగ భూరిదైవతంబ వనన్య మనఁగ నొప్పారుదు వద్వితీయుఁ
డవు చరాచరనామక వివిధప్రాణుల కరయ నధిష్ఠాన మగుదు వీవె
యిట్టిమహత్త్వంబునే పొందియున్నట్టి నిను భవమోక్షార్థ మనయ మేము
భజియించుచుందుము; బాణుఁ డీతఁడు నన్ను భజియించువాఁడు సేవకులలోన

తే. నిష్టుఁడగు వాఁడు నావెంట నెపుడుతిరుగు
వాఁడు గావున దేవా! యభయ మొసఁగితి
మున్ను ప్రహ్లాదుపై నిడి యున్నసుప్ర
సాదమును వీనిపైఁ జూపు సరసిజాక్ష! ౮౫ 623

చ. అనుటయుఁ గృష్ణమూర్తి యను నాదృతి నో భగవానుఁడా! మనం
బున నెదికోరి పల్కితివొ పోలఁ దలంపఁ బ్రియంబు నీ కెదో
యొనరుతు మేము దాని మహితోజ్జ్వల! నీ కెదియౌఁ బ్రియంబు మా
కును నదియేప్రియం బగును గోరి య దెవ్విధి నిశ్చయించితో. ౮౬ 924

క. అనుమోదించితి దానినె, వినుమా బలిపుత్త్రుఁడౌను వీఁడు గనుక నా
కును వీనిఁ జంపరా దేలన నేఁ బ్రహ్లాదునకు మహాభక్తునకున్. ౮౭ 925

మ. వరముం బ్రీతి నొసంగినాఁడ మును నీవంశంబుఁ ద్రుంపం జుమీ
నిరతిన్ మించి మహేశ! యట్టులయినన్ । నీకిష్టుఁడేయైనఁ గా
వరముం బూనిన వీని నిట్లడఁపఁగా । వాంఛించి యీవీనివౌ
కరముల్ ద్రుంచితి భూమికిన్ భరముగాఁ । గన్పట్టు సైన్యంబులన్. ౪౭ 926

క. పొరిపుచ్చితి నోదేవా, కరుణన్ బాహువులు నాల్గు । ఖండింపక యా
శరునకు వీనికి నిచ్చితి, జరామరణహీనుఁడౌచుఁ । జరియింపఁ దగున్. ౪౮ 927

ఆ. భయము దేనివలనఁ । బడయక నీపార్ష, దులను ముఖ్యుఁడౌచుఁ । జెలఁగుఁగాక
యనియె; బాణుఁ డిట్టు । లభయమిచ్చిన హరి, కపుడు శిరసు నేలకనంట మ్రొక్కె.

మ. అనిరుద్ధాఖ్యు నుషాసమేతముగ దివ్యస్యందనం బెక్కఁవ
చ్చునటుల్ యత్నముచేసి తోడ్కొనుచుఁ గృష్ణుం జేరవచ్చెన్ జనా
ర్దనుఁ డక్షౌహిణిసేన తన్గొలువ నంతన్ దివ్యవస్త్రాదికం
బునఁ జక్కంగ నలంకృతుండయి యుషం । బూబోఁడిమిన్నం దమిన్. ౫౦ 929

క. జతగాఁ గొని యనిరుద్ధుఁడు, మతి మోదము పొంగ రాఁగ । మన్ననలన్ ద
ద్దితిజేంద్రు నిలిపి పురమున, కతిజవమునఁ బోయె హలధరాదియుతుండై. ౫౧

చ. హరుఁడును సాగనంపె; హరి । యంత ధ్వజంబులఁ దోరణంబులన్
బురము స్వలంకృతంబగుచుఁ । బొంకముగాఁ దగియుండ మార్గచ
త్వరములఁ గుంకుమోదకము । బాగుగఁ జల్లి యలంకరించియుం
డ రమణఁ జేరఁబోయెను జనంబులు సంతస మబ్బుచుండఁగన్. ౫౨ 931

క. ఆనకదుందుభి శంఖ,ధ్వానంబులు చెలఁగ వచ్చి । త న్నెదురుకొనం
గా నెలమి సత్కరింపం,గా నళినాక్షుండు ద్వారకా నగరంబున్. ౫౩ 932

క. పురజనులు సుహృదయులు భూ,సురవర్యులు గౌరవింపఁ । జొచ్చె; నెవం డీ
హరివిజయము శంకరుతో, జరగిన సంగ్రామకథ నుషఃకాలమునన్. ౫౪ 933

క. మేలుకొని సంస్మరించునో, చాలన్ మేలొందు నతఁడు । జయ మొందు నదే
వేళఁ బరాజయ మెన్నం,గా లేకుండంగ మెలఁగుఁ । గంజాక్షుకృపన్. ౫౫ 934

అఱువదినాల్గవయధ్యాయము.

నృగమహారాజుచరిత్రము.

చ. అని హరిదౌచరిత్రము మహాసుకృతప్రదముగ్ వచించి యి
ట్లనియె శుకుండు సాంబముఖు । లైన యదుప్రవరాత్మజన్ము లె
ల్ల నొకదినంబునందు సువిలాసము మీఱఁగఁ జారుభానుఁ డం
కను గదముఖ్యులుం గలిసి । కాననమందునఁ గ్రీడ సల్పఁగన్. ౧ 935

సీ. ప్రద్యుమ్నముఖ్యులు । రమణమీఱఁగ రాఁగఁ జని యుపవనమునఁ । జాలసేపు

విహరించి విహరించి వే జలముం గ్రోలు నాసక్తి త్వరపెట్ట నందునందు
సలిలాశయంబుల జాడల నరయుచుం బాధోవిహీనకూపమున నొకట
నత్యద్భుతాకృతి యగు జంతు వొకఁ డుండఁ గాంచి; రా జంతువు క్ష్మాధరంబు

తే. వలెఁ గనంబడెఁ గృకలాస మలఘుభయద
మద్ది యగు దానిఁ గాంచుచు నచ్చెరువును
దయయుఁ బురిగొన దాని నెత్తంగఁ దలఁచి
జతన మొగిఁ జేసి యంతట సాహసమున. 3 936

క. ఇది పైకి రాఁగఁ జాలదు, గదయని చర్మంపుఁ ద్రాళ్లఁ గట్టియు దృఢతర్
గదిరిన తాంతవపాశస,ముదయమునం గట్టియుం బ్రమోదము పొంగన్. 34

ఆ. పైకి లాఁగఁ జూచి పౌరుష మెల్ల వ్యర్థమ్ముగాఁగ నింకఁ దమరు దాని
నెత్తి పైకిఁ జేర్ప నిత్తఱిఁ దగ మని, తలఁచి పోయి హరికిఁ దెలిపి రద్ది. ర 938

సీ. పరమోత్సుకంబున బాలకుల్ పలికిన విని భగవంతుండు విశ్వభావ
నుఁడు పద్మదళనయనుఁడు కృష్ణుఁ డప్పుడె యాచోటికిఁ వచ్చి యందు నున్న
యూసరవెల్లిని నొగి లీలనే సవ్యకరమునఁ బయికెత్తెఁ బరమకీర్తి
యగుహరి నిరుపమహస్త సంస్పర్శమాత్రమున నూసరవెల్లి తత్క్షణంబ

తే. తనువు దానిని విడనాడి తప్తహరి, భర్మవర్ణంబునం దగు వపువు స్రగ్గాల
నద్భుతకలాపములు తగనంబరములు, మాల్యములు మిగులం దాల్చి మహితరీతి.

చ. తను వమరంగ దివ్యుఁడయి తద్దయుఁ బొల్చె ముకుందుఁ డాత్మ నా
తని జననప్రకారమును దాను సమగ్రముగా నెఱింగియుఁ
జనులకుఁ దచ్చరిత్రమునఁ జాల నెఱుంగఁగఁ దెల్పవచ్చు క
ర్మనియతి నన్న కోర్కి బహుమానము మీఱఁగఁ బల్కె నివ్విధిన్. ౬4 940

తే. ఓమహాభాగ! యెవ్వఁడవో? సమస్త, జనసమాదృత రూపంబునను వెలుంగు
చున్నవాఁడవు నిన్ను నేనొక్క దేవ, వర్యుఁగా నెన్నువాఁడ ధ్రువంబుగాగ.

చ. ఒనరిచి తెట్టికర్మము? నదొప్పనియీస్థితి నిన్నుఁ బొందఁ జే
సెను, గడు మంగళంబులఁ బ్రసిద్ధిని గాంచినవాఁడ వంచుఁ దోఁ
చెను నినుఁగన్న యంతనె వచింపుమ యున్నదియున్నయట్లు దా
నిని వినఁగోరువార మది నీ వెఱిఁగింపఁగ నర్హమైనచోన్. ర 942

చ. నరపతి యయ్యనంతుఁడు జనంబుల కెల్ల నెఱుంగఁ జేయ నీ
చరితముఁ జెప్పుమం చడుగ సారసమిత్ర సమానకాంతి వి
స్ఫురదురు సన్మణీమకుట శోభితశీర్షము మాధవాంఘ్రిపం
కరుహాయుగంబు సోఁకునటు గాఁ బ్రణమిల్లి వచించె భక్తితోన్. ౯ 943

మ. నరవేషంబును వేడ్కఁ బూనిన జగన్నాథా! నృగుం డన్న భూ

వరుఁడన్ భూరియశంబునన్ వెలసి యిక్ష్వాకుండు నానొప్పు రా
ద్వరసూనుండ వదాన్యులంద అనుచుం - బల్కంగ నావేళ నా
చరితం బించుక సోఁకియుండు భవదాచ్ఛ్రోత్ర రంధ్రంబులన్. ౧౦ 944

సీ. అన్ని భూతములకు - నాత్మసాక్షిగ నొప్పి కాలబలమున వ్యాఘాతమొంద
నట్టి దృష్టిఁజెలంగు - నట్టి నీకుం దెలియని దేమియుండు నకైన నీదు
నానతిఁ దలఁదాల్చి - పూనెదఁ జెప్పంగ నిసుకలు భూమియం - దెన్ని గలవొ
యాకసంబునఁ జుక్క - లమరియుండునొ యెన్ని వర్షధారలసంఖ్య - వఱలు నెంతొ

తే. యన్ని గోదానములఁ దగ - నట్టివారి, కేను జేసితి ధేనువు - లెట్టివనుచు
సంశయించెదొ పాలనొ - సంగునవియు, వయసు మిక్కిలి వెలయంగ - వఱలునవియు.

*క. ఎవ్వరి కేబాధయు లే, కివ్వసుధం దిరుగు సాధు - వృత్తి గలిగియే
మవ్వపుగుణములు రూపము, నివ్వటిలఁగ నొప్పునవియు - నీరజనాభా! ౧౨

తే. కపిలవర్ణము గలవియుఁ - గాంచనంపుఁ
బూఁత శృంగంబులం దగఁ - బొలుచునవియు
గొరిజలన్ రూప్యభూషాని - కర మలరఁగ
మంచి వస్త్రంబులం గప్ప - మించునవియు. ౧౩ 947

క. సుమమాలాలంకృతిచే, నమరియు నొప్పారువాని - న్యాయముగా ద్ర
వ్యమునిచ్చి కొన్నవాని ని,యమునన్ నే నిచ్చినాఁడ - నంబుజనేత్రా! ౧౪

సీ. సాధ్వలంకృతులయి - సచ్ఛీలగుణములు గలిగి సత్యవ్రత - ముల నొనరిచి
తపమున విఖ్యాతి - తగ బ్రహ్మవాదులై సాధువులై వయ - స్సాంద్రులగుచుఁ
జాల దరిద్రులై - సత్కుటుంబముగల్గి వెలయు బ్రాహ్మణులకు - విమలభక్తి
దాన మొసంగితి - ధేనువారంబుల నావులనే కాక - యవనిభాగ

తే. ములను స్వర్ణంబులన్ గృహ - ములహయముల
గజములను దాసికాయుతిఁ - గన్నియలను
దిలల రజతంబు మఱియు శ - య్యలను వస్త్ర
ములను మణులను గృహవస్తు - వుల నొసఁగితి. ౧౫ 949

క. క్రతువుల నొనరించుచు విధి, హితములుగఁ దటాకవాపి - కేష్టక్రియలన్
జతనమునం జేసితి శ్రీ, పతి! భగవత్ప్రీతిఁగోరి - పాడుపడిలేఁ జూ! ౧౬ 950

చ. ధరణిసురోత్తముం డొకఁడు - దానము నావలనన్ గ్రహించి మం
దిరమున కేగఁ దృప్తిమెయి - ధేను వదెట్టులొ తప్పిచేరె శ్రీ
వర! మును పున్నమచ్చికను - వచ్చి మదీయములైన గోవులన్;
జరగినకార్య మీయది ని - జంబుగ నే నెఱుఁగన్ రవంతయేన్. ౧౭ 951

* "పయస్వినీ స్తరుణీశ్శీల రూప గుణోపపన్నాః కపిలా హేమశృంగీః" అని మూలము.

చ. అనుదిన మిచ్చుదానముల । యందును దానినిగూడ నొక్కవి
ప్రునకు నొసంగితిన్ నియతిఁ । బూనియె యాద్విజపుంగవుండు దా
నిని గొనిపోవుచుండ నిది । నీ కెటు లబ్బెను నాదియే సుమీ
యని మును దానిఁగైకొనిన । యాద్విజుఁ డాతనితోడఁ బల్కఁగన్. ౧౬౫

ఉ. రెండవసారి ధేనువుఁ బరిగ్రహరీతిని గొన్న భూసురేం
ద్రుండు నృగుండు దానముగ । ధూర్త! యొసంగెను దీని నిప్పుడే
యొం డనకుండఁ బొమ్మనియె । నుద్ధతిమీఱఁగ వార లిర్వు రో
యండజవాహనా! తగవు । లాడఁగఁ బూనిరి తన్నిమిత్తమై. ౧౭ 953

చ. తమతమపంతముల్ నెఱప । దా రెదలందును నిశ్చయించి వా
దములను సల్పి నాకడకు । దానిని గొంచును వచ్చి యిచ్చి యా
ది మరల నీవె దొంగిలితి । దీనిని ధర్మమె యిద్ది నీకు నం
చు మఱియు నిన్నిసారులనఁ । జొప్పడనట్లు వచించిరో హరీ! ౧౮ 954

క. ఆమాటలు చెవిసోఁకిన, నామది భ్రమ మంకురించె । నళినాక్షా! నే
నీమాడ్కి ధర్మసంకట, మే మది నేఁచంగ వార । లిర్వురఁ గనుచున్. ౧౯౫ 955

సీ. ప్రార్థించితిని మేటి । యావుల నొకలక్ష మీ కొసంగెద నాకు । మీర లిందు
ధేనువు నిద్దాని । నేను మీకింకరుఁడను సుంతయేఁ దెలి । యను నిజంబు
వార్త నిద్దాని నా । వలన సాగినయపరాధమాటను నను । గ్రహ మునుపుడు
ఘోరమౌ నరకమర్గ । కూపంబునంబడు చున్న యీదాసుని । నన్ను నిట్టి

తే. ధర్మసంకటమున నుండి । తగు సముద్ధ
రింప మీకని యెంతప్రార్థింపఁ దగునో
యంత వేఁడితి మును గొన్న । యవనిసురుఁడు
కోపసంయుక్తిఁ బల్కె నో । క్షోణినాథ! ౨౦ 956

క. ధేనునియుతము నొసంగిన, నేనంగీకార మూన । నిది నిజ మనుచుం
దా నేగెను రెండవయతఁ, డో నృప! పదివేల నాల । నొగి నిచ్చిననున్. ౨౦౫

ఆ. దీని మాని వాని । నేను గైకొన నని, పలికి వెడలిపోయె; । జలజనేత్ర
కాలయోగమునను । గాలుని దూతలు, యముని కడకు నన్ను । నతిజవమున.

క. కొనిపోయి రాదిదేవా!, వనజాక్షా! లోకనాథ! । వైవస్వతుఁ డం
త ననుం గన్గొని రాజా!, మును పాపం బనుభవింపఁ బూనఁ దలఁచితో? ౨౨

క. మును పుణ్య మనుభవింపం, గను దలఁచితొ? చెప్పవయ్య । క్ష్మాపాలక! నీ
వొనరించినదాన ప్రజ, జనిత మహాపుణ్యఫలము । సమధికము సుమీ. ౨౨౫

క. ఇది యంతము దానికి ననఁ, గఁ దగక యెంతయును లోక । గణమున వెలయున్
మది నెన్ని పలుక వయ్యా!, మొదట నదే ఫలము నొందఁ । బూనెద ననినన్.

చ. తొలుతనె పాపముం గుడువఁ దోఁచెడు నా కని పల్కినాఁడ; నా
పలుకు వినంగనే యముఁడు పల్కెను వే పడవయ్యె యంచు నో
జలరుహనాభ! యంతటనె క్ష్మాస్థలిపైఁ బడునప్పు డేను ని
మ్ములఁ గృకలాసమైన విధముం గనుఁగొంటిని మాటలేటికిన్. ౨౩ 962

చ. ధరణిసురేంద్రభక్తుఁడ వదాన్యుఁడ నీకును దాసుఁడన్ మహా
పురుష! యివిన్నియుం గలుగఁ బూజ్యుఁడవై తగు నిన్నుఁ జూడ ని
ర్భరసుకృతంబునన్ మదిని బర్వెడు వేడుక నుండునాకు నీ
కరుణను బూర్వసంస్మృతి తగం జెలువారెడు నిప్పుడున్ విభూ! ౨౪ 963

సీ. యోగీశసమితికి నుపనిషజ్జ్ఞానంబునను బరిశుద్ధమై తనరుచిత్త
మునఁ దలంపఁగఁదగి యనుపమానుఁడవయి పరమాత్మవగు నీవు భక్తవరులు
కాకయుండెడు వారికన్నుల కగపడ వరయ భవాపవర్గార్హులైన
వారికే యగపడువాఁడ వట్లయ్యును భూరిశోకమహాంధ బుద్ధినైన

తే. నాదు కన్నుల కగపడి నావొ యెట్లు
తెలియఁజాలక యున్నాఁడ దేవదేవ!
యోజగన్నాథ! గోవింద యోమహాను
భావ! పురుషోత్తమా! మహాపావనయశ! ౨౫ 963

క. చ్యుతిలేక వెలయు దేవా!, ప్రతిలేక వెలుంగుతేఁడ! పరమాత్మా! లో
కతతికిఁ బ్రాపగు నృహరీ!, దితిజాంతక కృష్ణ! దివ్యతేజా! శౌరీ! ౨౬ 965

క. సురనాథ! హృషీకేశా, పరమేశా! దివ్యగతికిఁ బల్వెడి పోవన్
గరుణ ననుజ్ఞ నొసంగుము, హరి! నే నెందున్న నీపదాంభోజములన్. ౨౭

చ. అనవరతంబు నామది మహాదృతిమై స్మరియించునట్లు నా
కును వరమిమ్ము బ్రహ్మమన గోపతియేయన సర్వభూతసం
జననిదానమం చనఁగ సర్వవిభుండన వాసుదేవుఁ డం
చనఁగ ననంతశక్తి యన నచ్యుతుఁ డంచన నొప్పు వాఁడవై. ౨౮ 967

క. సతము వెలుంగుచు యోగప్రతతికి నాథుండవగుచు భాసిల్లెడు న
చ్యుత! నీకొనరింతు నమస్కృతు లని యానృగమహీశశేఖరుఁ డంతన్. ౨౯

చ. వలగొని మస్తకంబు హరిభవ్యతమాంఘ్రి సరోజయుగ్మసం
కలితముగాఁగ మ్రొక్కి చనఁగాఁ దగు రాజ! యటంచుఁ గృష్ణుఁ డి
మ్ములఁ దన కాజ్ఞ చేయఁ గొని భూరివిమానము నెక్కి యెంతొ వే
డ్కలఁ దను నెల్లరుంగనఁగఁ గ్రన్నన నేగెను నాకసీమకున్. ౩౦ 969

సీ. దేవకీతనయుండు దేవదేవుండు బ్రహ్మణ్యదేవుఁడు కృష్ణుఁ డంత ధర్మ
మతియాట భూపాలకుండలముం దానె శాసించుటకుఁ బరిజనులఁ గాంచి

భగవంతుఁడౌట నెవ్వఁడువున భాషించెఁ; గంటిరే నృగమహీకాంతుని గతి
బ్రహ్మస్వ మించుకే భావింప కెవ్వఁడే ననుభవించిన నది యగ్నివంటి
తే. తేజ మొప్పారువానినేఁ దీవ్రశక్తి
నాశ మొందించుఁ గాని యొన్నంగ దక్క-
దింతవట్టు నిజంబు; మే మిాకుల మను
కొనెడు నవ్వారిమాట యేమనఁగవచ్చు. ౩౨ 970

*క. వినుఁడే హాలాహలమును, మనమున విషమంచుఁ దలఁప మహి దానికి నౌ
ష్పును గాంచఁ బ్రతీకార,మ్మనునది; బ్రహ్మస్వమె విష మనఁబడుఁ జుండీ! ౩౩

క. దానికిని బ్రతీకారము, గానంగా రా దదెట్లు గాంచిన విషమో
తా నడఁచుఁ దిన్నవానిఁ గృశానుఁడు చల్లారు నీరుచల్లిన మాత్రన్. ౩౪

సీ. బ్రహ్మస్వ మను పేరఁ బరఁగెడునరణియం దుద్భవించినయట్టి హుతవహుండు
సహమూలముగనె వంశంబును వహియించు; ననుమతివడయక యనుభవింపఁ
బడినబ్రహ్మస్వము వరుసఁ దన్నుం బుత్త్రుఁ బౌత్త్రు నీమువ్వురఁ బాడుచేయు
బలవంతముగఁ గొన్న బ్రహ్మస్వమో వానిఁ దండ్రియాదిగఁ బదితరములవఱ
తే. కంతమానక తరువాత నతనికొడుకు
మొదలుగాఁ బదితరములఁ బూనిచంపుఁ;
గాన దానిని గోరెడు మానవులును
నారకముఁ బొందఁ గోరెడువారె తలఁప. ౩౫ 973

చ. కనుకనె రాజలక్ష్మియు నఖండత నున్నదటన్న యమ్మదం
బునఁ దమనాశముం దెలియఁబూనరు నారకహేతు వంచునున్
మనమున నెన్న రట్లగుట క్ష్మాపతు లెంతయు మూఢులౌదు; రా
త్మనియతిఁ గల్గి శాంతులయి మంచికుటుంబము లొప్పునద్విజుల్. ౩౬ 974

క. ధరనుండ వారిద్రవ్యము, హరించినన్ వార లేద్వ నక్షులవలనం
దొరఁగెడు నశ్రుకణంబుల, ధర పాంసువు లెన్ని చక్కఁదడుపంబడునో? ౩౭

ఆ. అన్నివత్సరంబు లారాజులును వారి, కులమువారు నరకకూపములను
బడి సమస్తఘోరబాధలఁ గాంచుచు, నుందు రామహార్తి యుగ్రమగును.

సీ. యాతనాకూపము లతిఘోరరూపమ్ము లగుచుఁ గుంభీపాకముగ గణింపఁ
బడునవ్వి యాఖ్య నెవ్వఁడు బ్రాహ్మణునకు జీవనముగాఁ దా నొసంగినదిగాని

---

* "నాహం హాలాహల మ్మన్యే విషంయస్య ప్రతిక్రియా, బ్రహ్మస్వంహివిషం ప్రోక్తంనాస్య ప్రతివిధిర్భువి." ౩౩. "హినస్తి విషమత్తారం వహ్నిరద్భిః ప్రశామ్యతి, కులంసమూలందహతి బ్రహ్మస్వారణి పావకః." ౩౪. "బ్రహ్మస్వందురనుజ్ఞాతం భుక్తంహంతి త్రిపూరుషం, ప్రసహ్యతుబలాద్భుక్తం దశపూర్వాన్ దశాపరాన్." ౩౫. అని మూలము.

పరులిచ్చినదిగాని ♦ హరియించునో యఱువదివేలవర్షముల్ ♦ వాఁడు మలము
నందును గృమిజన్మ♦మంది యుండును; బ్రహ్మధనమున కాశించు ♦ మనుజపతులు

తే. స్వల్పమగు నాయువొంది రణాంగణముల
నపజయంబును బొంది రాజ్యంబునుండి
భ్రష్టులయి దీనతంబొందు♦వారు గాన
వలదు వల దట్టిద్విజుల ద్రవ్యంబునాకు. ౭౦ 977

క. మనుజేంద్రులు దానిం గొని, జననాంతరములను వారు ♦ సర్పంబులుగా
జనియింతురు గావున నాథ, ధన మింతయు వలదు నాకు ♦ దారుణ మగుటన్. ౭౧

క. మీరు మదీయులె యేనిన్, ధారణిసురు లెట్టితప్పు ♦ దా రొనరిచినన్
వారికి ద్రోహము సేయకుఁ, డారీతిం గొట్టువానినైనం గ్రుధచేన్. ౭౨ 979

క. అనిశము శపించుచుండిన, ననుమానము లేక భక్తినవ్వారికి వం
దనము లొనర్చుచు నుండుఁడు, ధనమే జ్ఞానంబుగాఁగఁ ♦ దగుదురు గానన్. ౭౩

*క. ప్రతిసమయంబునను సమా, హితమతినై భూమిసురుల ♦ కే ట్లేను నమ
స్కృతు లొనరుతునో మీర, వ్వితమునఁ బ్రణమిల్లుఁ డెవఁడు♦విధి నిద్దానిన్.

తే. ఆదరింపక స్వేచ్ఛమై ♦ నపనిఁదిరుగు
నట్టివానిని దండింతు ♦ నని యెఱుఁగుఁడు;
బ్రాహ్మణధనం బపహరింపఁ♦బడు నదెవరి
వంకఁ దెలియకయేని యవ్వాని నదియు. ౭౫ 982

క. నరనాథు నృగుని భూసుర, వరుగో వట్లుగ నధోభు♦వనమునఁబడి భీ
కరకష్ట మొందఁజేయును, బరికింపుం డివ్విధంబు ♦ భావములందున్. ౭౬ 983

చ. అని యిటు లోకపావనుఁ డఘాంతకుఁ డాభగవంతుఁ డాదృతిన్
ఘనతరధర్మమార్గము నికామము ద్వారకయందు నున్నయ
మ్మనుజులకెల్లఁ దెల్పి నిజమందిర మల్లనఁ జొచ్చె వారలుం
దనదగు దివ్యబోధమున ♦ ధర్మముఁ బూనుదు రన్న నమ్మికన్. ౭౭ 984

అఱువదియైదవయధ్యాయము.

బలభద్రుఁడు గోకులమున కరుగుట.

చ. హరిచరితంబు తెల్పి యిటు ♦ లాశుకయోగి పరీక్షిదాఖ్యభూ
వరునకు రామువార్తలను ♦ భవ్యతమంబులఁ దెల్పఁబూని యో
ధరణిప! యీశ్వరుండు బలదర్పసమగ్రుఁడు రాముఁ డొక్కనాఁ
డరిగె రథంబునెక్కి సుహృదావలిఁ గన్గొనుకాంక్ష నైకొనన్. ౧ 985

---

* "యథాహం ప్రణమేవిప్రా ననుకాలం సమాహితః" అని మూలము.

క. గోకులముఁ జొచ్చి యటఁ బ్రీ,త్యాకలితమనస్కు లగుచు నరుదెంచి త్వరన్
జేరూరెఁ గనఁగ నిప్పటి, కీకమనీయాంగు ననుచు నెల్లపురుషులున్. ౧౫ 986

క. వనితామణులున్ బిగ్గం, దనుఁ గౌఁగిటఁజేర్ప భక్తిఁ దలిదండ్రుల ప
ద్వనజములకు మ్రొక్కి ముదం,బున వారలు దీవనలను బొదలెడు వేడ్కన్.

క. ఒనరిచి సంతృప్తిం గన, మనమునఁ దా నలరె; నంత మహిళామణి య
న్ననుతిం గనిన యశోదయు, జనకుఁడు నందుండు మదుల సంతస మొప్పన్.

సీ. దాశార్హ! జగదీశ! తల్లిదండ్రుల మగు మమ్మెప్డు నీవు నీతమ్ముఁ డెలమిఁ
గాపాడుచుండుఁడు కన్న వారముగద యని పల్కుచుం బుత్రనంకపీఠ
ములఁ జేర్చుకొనుచుఁ గౌఁగిళుల ముద్దాడుచుఁ గన్నులనీ రొగిఁగాలువలుగఁ-
బ్రవహింప మదిఁగల ప్రమదంబుఁ జూపిరి; రాముఁడు తనకంటెఁ బ్రాయమందుఁ
తే. బెద్దలగు వారికెల్లను విధియుతముగ
వందనము చేసి పిన్నలౌ వారు మ్రొక్క
వయసునకుఁ దగురీతి నవ్వారి కెల్ల
జరపె మర్యాదలను బంధుసమితి యలర. ౮ 989

క. తనయీడుగల్గు గోపకు,లను గని హాస్యోక్తులను విలాసంబున నె
మ్మనము లలరంగ నాడుచుఁ,గనుచుం బ్రేమార్ద్రదృష్టిఁ గరములఁ గొనుచున్,
తే. మఱియు నెన్నో విధంబుల మమతఁ దెలుపు
నట్టిచేష్టల సాగించి యంత మార్గ
కష్టమది వాయ విశ్రాంతిఁ గైకొనుటయు
సుఖసమాసీనుఁడగు రాము చుట్టుఁజేరి. ౨౦ 991

క. బలభద్రుఁ డనామయమును, సలలితవాక్కులను బ్రశ్నసలుపఁగఁ దమబు
ద్ధులు సరసిజనేత్రునిపయి, నలముకొనం బ్రేమ గద్గదారవ మొప్పన్. ౨౫ 992

చ. పలికిరి గోపకుల్, త్వరను భద్రగుణాకర! రామ! యస్మదీ
యులు సుఖమున్నవారె తనయుల్ సతు లెల్లరు మీరు మమ్మునుం
దలఁతురె యెప్పుడైన; గురుదైవవశంబునఁ బాపచిత్తుఁడై
వెలసిన కంసభూమిపతి వీరరణంబునఁ జంపఁగాఁబడెన్. ౬౫ 993

మ. మనవారెల్ల రదృష్టయోగమున దుర్మానంబునం బొల్చుకం
సుని బాధావళినుండి ముక్తులయి రంచున్ వింటి మోరామ! దు
ష్టనికాయంబును జంపి శత్రువులనున్ శౌర్యంబునన్ గెల్చి మీ
రనఘుల్ గావున దుర్గమాశ్రయముగా నందుంట భాగ్యంబెయౌ! ౭౫ 994

మ. అనునంతన్ బలభద్రుదర్శనముచే నానంద ముప్పొంగఁ జ
క్కని నవ్వుల్ పొలయంగ గోపికలు పల్కంబూని రో రామ! ప

త్తనవారిజనవల్లభుండు శతపత్రస్ఫారనేత్రుండు స
జ్జనతాధారుఁడు కృష్ణుఁ డందు సుఖియే ? సత్యంబు వాక్రువ్వుమా. ౮౫ 995

చ. అతఁ డెపుడేఁ దలంచుకొను ? నాతలిదండ్రుల బంధుజాలమున్
మతిఁగల ప్రీతిఁ దల్లిఁ గన ? మాధవుఁ డొక్కపుడేని వచ్చునా?
సతతము తన్నుఁ గొల్చు మము ? సంస్మరియించునె? యమ్మహాభుజుం
డతిశయభక్తి మాదయిన ? యాపరిచర్యఁ దలంచునా? ప్రభూ!. ౧౦ 996

చ. ఎవనినిమిత్త మేము జనయిత్రులఁ దండ్రుల భ్రాతలన్ దనూ
భవులను సోదరీమణుల ? భర్తలనున్ వదలంగరానిబం
ధువులఁ ద్యజించినారము తనున్ మది నెప్పుడు నమ్మినాము యా
సువిమలచిత్తలన్ మమునుఁ ? జొక్కపునార్తిని గుందఁనట్లుగన్. ౧౧ 997

చ. ఘనమగు నెయ్యమున్ సడలఁ ? గా విడనాడియె పోయెఁగాదె; పో
వను సమకట్టునప్డె ప్రతిబంధ మదేటికిఁ గల్గఁజేయ రం
చనుదువో యేమొ యాతఁడు మహాద్యుతిమీఱఁగ వేగ వత్తు న
న్న నుడిని మాదృశల్ సతులు ? నమ్మకయుండఁగ నేర్తు రెట్టులో. ౧౨ 998

చ. అనిపలుకంగఁ గొంద అని, ? రల్లన మాటల నేర్పు కన్పడన్
మన సొకచోట నిల్వక సమస్తవిధంబులఁ బర్విడంగఁ జే
సిన యుపకారమున్ మఱచి ? చెప్పఁగరాని గతుల్ చెలంగ నొ
ప్పిన యలకృష్ణు నెట్లు పుటభేదనకాంతలు తెల్విఁగల్గియున్. ౧౩ 999

ఉ. చిత్తములందుఁ దైకొనిరొ ? చెప్పఁగఁజాల మటన్నఁ, గొంద ఱో
బిత్తరు లిట్లు పల్కి రభివృద్ధిని బొందెడు వేడ్కమీఱఁగాఁ
జిత్తముపల్లవించునటు ? చేసెడుమాటల సుందరస్మితా
యత్త మనోజ్ఞ దృగ్వితతి ? నాత్మగతస్మరతాప మెంతయున్. ౧౩ 1000

క. చెలరేఁగి తమ్ము నేఁచఁగ, నలకృష్ణుని మాట లెల్ల ? నన్నృతమ్ములుగా
విల సత్యములని నమ్మిరి, జలజాక్షులు నాగరికత ? చాలఁగలిగియున్. ౧౩ 1001

చ. అని పలుకంగఁ గొందఱని ? రంగనలార! మఱొక్కసుద్దులే
మనము వినంగ నర్హములు ? మాధవుముచ్చట లింకఁజాలు నా
వనరుహనేత్రుఁ డీమనలఁ ? బాసి యదెట్టులు ప్రొద్దుపుచ్చునో
మనకును శ్రీమనోహరునిమాననిఁ గాలము సాగెడుంగదా! ౧౪ 1002

క. అతనికి సుఖముగ నీమన, కతికష్టముగాఁగఁ గాల ? మరిగెడు ననుగూ
ఢతమార్థము దేటపడన్, జతనంబునఁ బల్కిరిట్లు ? సమ్మద మలరన్. ౧౪ 1003

చ. హరిచిఱునవ్వులన్ నుడుల ? హారితరాయతవీక్షణంబులన్
సురుచిరభావముం దెలుపుఁగజొక్కపు నెన్నడలన్ స్మరించుచున్

బరమముదంబుఁ గూర్పఁదగి భద్రదమౌ పరిరంభణంబునన్
బరిపరి సంస్మృతిం దగుల భామిను లేడ్చిరి ప్రేమభారతన్. ౧౫ 1004

మ. బలభద్రుండు బహుప్రకారముల సంభాషింప నాశ్వాసముం
గలుగంజేయ వలంతిగాన హరియుం గాంతాళికిం జెప్ప మం
చలరం బల్కిన నెన్నుఁడుల్ మిగుల సౌహార్దంబు గల్గించువా
ని లలిం బల్క యడంచెఁ దాపభరమున్ నిర్మాల మానట్లుగన్. ౧౬ 1005

సీ. రాముఁ డచ్చోటఁ జైత్రంబు వైశాఖంబు ననెడుమాసద్వయ మాదరమున
నివసించియుండి యానిశలందు నందున్న గోపికలకుఁ గలకోర్కు లెల్ల
ఫలియించునట్లు నిస్తులభాషణంబుల హరిచరిత్రంబుల నంతరంగ
ములు తృప్తి నొందెడుపోలిక వచియించుచుండెను; మఱియు నాతండుపూర్ణ

తే. చంద్రకళల నెసంగుచు సాంద్రకుముద, పరిమళమిళ న్మరుత్తులు పర్వ నొప్పు
యామునోపవనంబుల నన్నుమిన్న, లాదరంబునఁ గొలువ నెయ్యమున నుండె.

క. వరుణప్రేషిత వారుణి, పరమాదృతి వచ్చి యాయుపవనంబందుం
దరు కోటరంబునుండియుఁ, దొరఁగుచు వాసనలఁ దొప్పఁదోఁగఁగఁ జేసెన్.

మ. బలభద్రుండును గోటరాంతరగళ ద్భవ్యాసవోద్దామ ధా
రలదౌ వాసనలన్ మరుత్తు కొనితేరన్ మూరుకొం చాదృతుల్
వెలయంగా నటకేగి స్త్రీగణయుతిన్ వే త్రావె సంతృప్తిగా;
హలి యంతం దనుఁ గామినీమణులు గేయస్ఫూర్తి వర్ణింపఁగన్. ౨౦౪ 1008

శా. దానన్ వారలఁగూడి పాడుచును జిత్తం బాసవస్ఫూర్తినెం
తే నామోదమునొంది మత్తిల లసద్దృష్టుల్ మదవ్యాకుల
త్వానూనారుణవర్ణతన్ వెలయఁగా నైరావతం బేగతిన్
స్త్రీనాగాన్వితమై చెలంగు నటుగాఁ గ్రీడించె నిచ్ఛారతిన్. ౨౧ 1009

సీ. సురదుందుభులు మ్రోగె సుమవృష్టిఁ గురియించి రమరులు గంధర్వులాడిపాడి
రాబలభద్రుఁ డాయాసవమదమునఁ గుసుమదామము దాల్చి కుండలమ్ము
నొక్కదానిం దాల్చి చక్కని వైజయంతిని ధరియించి మోమును సరోజ
మును గేలిసేయ నవ్వును జిందులాడఁగ స్వేదహిమాంబుభూషితుఁడు నగుచు

తే. నీశ్వరుండౌట సలిలకేళీచ్ఛ యెసఁగ, యమునఁ బిలిచెను జెంతకు నరుగుదెమ్ము
త్వరగ; ననిపిల్వ నానది సురనుగ్రోలి, మత్తుఁ డయ్యె నితం డని మదిఁ దలంచి.

క. ఆతనిమాటం గైకొన, కాతటి రాదయ్యెఁ జెంత కది గని బలుఁ డ
త్యాతతకోపము గదురఁగ, భీతికరంబైన హలము వెసఁ గొని పూన్కిన్. ౨౩

క. దానిదగు నగ్రమును యము,నానదికిం దగులఁజేసినను ద్రుణముగ నీ
మానసమునఁ బాపమతీ!, కానక భావించి తీవుగావున నింకన్. ౨౩౪ 1012

క. నే నెవ్వఁడనో తెలియం,గా నొనరుతు నిప్పటికిని గాని తలంపుం
బూనవుగద రా నిచ్ఛా, ధీనముగాఁ దిరుగు నిన్ను దృప్తమతి నిదే. ౨౪ 1013

క. హాలముఖమున శతశకలం,బులుగా నొనరింతుఁ జూడు ముగుదా! యని భీ
తిలఁ బల్కుచు నదలింపఁగ, నలశైవలినీవతంస మతిభయ మొప్పన్. ౨౫ 1014

క. గడగడ వడఁకుచుఁ జిత్తము, తడఁబడఁగా యదుకుమారతల్లజు మ్రోలన్
వడి నడుగులు సోఁకంగాఁ, బడి రామా! రామ! దీర్ఘబాహూ! ధీరా! ౨౬

ఆ. నీపరాక్రమమును నే నెఱుంగనుజుమి, జగదధీశ! సత్వశాలి వగుచుఁ
దనరు నీవె యంశమున జగంబంతయు, దాల్తు వోమహాత్మ! తరమె పొగడ.

సీ. భగవంతుఁడవగు నీపరమభావ మెఱుంగఁ జాలను విశ్వాత్మ! సకలభక్త
వత్సలా! శరణంబు భక్తితో వేఁడుచు దీనురాలనయిన తెఱవ నన్ను
వదలంగఁ దగుఁజుమ్ము సదమలకరుణచే ననుచుఁ బ్రార్థింప నాహాలధరుండు
షడ్గుణైశ్వర్యైకశాలి కావున యమునాప్రోదినీ ప్రార్థనమ్ము నాత్మ

ఆ. నవధరించి వదలె నంత నాతఁడు దాని, జలములం గరేణు సమితిఁగూడి
గజవిభుండు వోలెఁ గాంతామణీయుతి, జలక మాడె వేడ్క సందడింప.

చ. హాలధరుఁ డిట్లు కేళి సలిలాంతరమందు నొనర్చి యంతటన్
వెలువడి రాఁగ నయ్యమున వీరవతంసున కంబరద్వయం
బలఘుమహార్హభూషణము లచ్చపుఁగాంతిని వెల్గువాని ను
జ్జ్వలసుమహారముం బ్రియముసంధిల నిచ్చెను శ్రీలతాంగి యై. ౨౯ 1018

చ. వరుణుఁడు పెచ్చరింప నిటు వస్త్రయుగం బసితాభ మీయ నా
దరమున వానిఁ గట్టుకొని తద్దయు వెల్గు సువర్ణహారమున్
గర మనురాగ ముప్పతిలఁగా మెడఁ దాల్చి సుగంధచర్చలన్
నిరుపమకాంతి నొప్పి యలనిర్జరనాయక హస్తి నాఁదగెన్. ౩౦ 1019

చ. యమునయు నిప్పుడున్ దను మహాబలశాలి హలాయుధుండు వి
క్రమమున నీడ్వఁగా నతులగాఢబలుండగు రాముదోర్బలం
బు మనుజకోటికిం దెలుపఁ బూనినయట్లు తదీయమార్గమం
దె మలయుచున్న; దిప్పగిది నిద్ధవిహారమునందుఁ దేలుచున్. ౩౧ 1020

క. స్వవశీకృత చిత్తుండై, పువుఁబోఁడుల మృదువిలాసములఁ జొక్కుచు మా
ధవు జ్యేష్ఠుఁ డుండఁగా గో,పవధూసంతతికి రేలు బహుళములయ్యెన్. ౩౧

ఆ. ఒక్కరాత్రి వోలెఁ జక్కఁగా సాగెను;
భగవదంతికమ్ము పరమపురుష
దాయకంబె యగుట తథ్య మన్నవిధంబు
దెలుపు చుండుఁగాదె పలువిధముల. ౩౨ 1022

⟶⟵

అఱువదియాఱవయధ్యాయము.

శ్రీహరి పౌండ్రకవాసుదేవుని గాశీరాజును వధించుట.

క. బలదేవుఁడు గోకులమున, కెలమిఁ జనఁ గరూశ జనపదేశుఁడు సుంతే
దెలివిం గనమిం దానే, యిలలోనన్ వాసుదేవుఁ డెన్నఁగ ననుచున్. ౪ 1023

క. ఇతరులు పొగడఁగ నిజమని, మతిఁ దలఁచుచుఁ బౌండ్రకుండు మాధవుకడ కు
ద్ధతి నొక్కదూతఁ బంపెను, క్షితి నజ్ఞులు కొంద ఱతనిఁ జేరి ముదమునన్. ౧

సీ. వాసుదేవుఁడవయి వసుమతి నవతరించిన భగవంతుఁడ వనుచు; నీవె
జగదీశ్వరుఁ డవని సన్నుతుల్ చేయఁగ నవి సత్యములె యని యాత్మ నమ్మి
వాసుదేవునిగఁ దన్ భావించుచుంట నామందమనీషుండు మానులకును
దెలియశక్యముకాని యలఘుమార్గముగల హరికడకున్ దూత నంపి కృష్ణ!

తే. ద్వారకానగరంబున బాలు రొక్క
బాలునిన్ రాజుగాఁ జేయుభంగిఁ దెల్వి
మాలినట్టి నినున్ దెల్విమాలినట్టి
వారు ప్రభువుగఁ జేసినవార లనుచు. ౩ 1025

క. తెలుపుందగు నని పనిచిన, నలఘుజవం బొప్పఁబోయి యాదూతయు నా
జలజాక్షు ద్వారకాపురి, లలితసభాసీనుఁడయి చెలంగెడు ప్రభునిన్. ౩౪ 1026

చ. కనుఁగొని తేఁడుచెప్పినది కాదన కంతయుఁ దెల్పె నిట్టు; లు
ర్విని విను వాసుదేవుఁడను విశ్వమునంగల భూతరాజిఁ గా
వ నవతరించినాఁడఁ దగుభంగిని గాచుచు నున్నవాఁడ నిం
క నొకఁడు వాసుదేవుఁ డనఁగాఁ దగఁ డింతయు సత్యమాఁ జుమీ! ౮ 1027

సీ. నిన్ను లోకులు పల్కుచున్న వారలుగద వాసుదేవుండని వార కద్ది
వ్యర్థమా సాత్వతా! యాత్మ నెఱుంగక మాచిహ్నముల ననుమాన మెడలి
వేనిని దాల్చితో వాని వే వదలి నన్ శరణు వేఁడుమ యట్లు జరపవేని
సంగర మొనరుపఁ జనుదెమ్ము నామీఁది కని తెల్పె; నివ్విధి నల్పబుద్ధి

తే. పౌండ్రకుఁడు కాఱులాడి తెల్పంగఁ బనుప
విని సభంగల యుగ్రసేననృపముఖ్యు
లట్టె పకపక నవ్వి రా హరియు దూతఁ
గాంచి పరిహాసవచనముగా వచించె. ౭౪ 1028

క. ఓమూఢా! యేచిహ్నము, లే మెఱుఁగక తాల్చి కాఱు లిట్లాడెదవో
శ్రీమద మయ్యది వదలఁగ, నే మాయఁగఁ జేయువాఁడ నెల్లన్ వానిన్. ౯

క. నీమోముఁ గంకగృధ్ర, స్తోమమ్ములు కప్పి వేఁడి జుట్టును మూఁగం
గా మృతిగని శయనించిన, నామోదముమీఱఁ గుక్క లలముకొనంగన్. ౬

క. శరణ మ్మవి నీకగుఁజుమ్ము, పరికింపు మటంచు నీసుభాషితముల భూ
వరునకుఁ దెల్పు మటంచున్, హరి పంపిన దూత యెల్లయాక్షేపోక్తుల్. ౧౦

క. కొని చనియె నేలికకుఁ దెల్పను; గృష్ణుఁడు రథమునెక్కి వడిఁ గాశీప
త్తనమును జేరెను; బౌండ్రకుఁ, డనూనకృష్ణప్రయత్న మది యెఱుకపడన్.

తే. తా మహారథుఁ డౌటను దనబలంబు, లెన్నో యక్షౌహిణులు వెంట నేగుదేర
పురము వెలువడి వచ్చె; నాభూమిపతికిఁ, గాశిరా జెన్న మిత్త్రుండుగాన నపుడు

క. బలములు మూఁ డక్షౌహిణు, లలరెడు సంగ్రామకౌతు కాంచన్మతులన్
బలుపూన్కి రాఁగ వెనుకనె, కలహము చేయంగఁ దోడుగా వచ్చె వెసన్. ౧౩

సీ. హరి యంత నచ్చోట వరశంఖచక్రఖడ్గంబులు శార్ఙ్గంబు గదయు మఱియు
శ్రీవత్సనామక చిహ్నంబు మొదలగు లలితలక్షణములఁ బొలుపుమీఱి
కౌస్తుభమణిఁ దాల్చి కమనీయవనమాలికాభిరాముండయి యమలరీతిఁ
బచ్చనిపట్టుదువ్వలువలు ధరియించి గరుడకేతనమునఁ గ్రాలి దివ్య

తే. మకుటరత్నంబు మెఱయంగ మకరకుండ
లములు తళతళలాడంగ లలితరీతి
గానఁబడు పౌండ్రకుని భూమికాంతుఁ గాంచెఁ
గృతకవేషమునం దనగతిఁ జెలఁగుచు. ౧౪ 1035

క. రంగస్థలమున నర్తకు, భంగిం గన్పడెడువానిఁ బరికించి మహా
సంగరభూమిని నచ్చెరు,వుం గనుచున్ నవ్వె జడుఁ డవుంగద! యనుచున్. ౧౫

క. పౌండ్రక కాశీరాజులు, వేంద్రము శత్రుక్షమేశవీరుల కెల్లం
దీండ్రముగాఁ గూర్చెదున,ట్టింద్రౌటన్ గూడుకొని కడిందిమగటిమిన్. ౧౬

క. పరిఘంబులు శక్తులు తో,మరములు శూలములు గదలు మఱియుం బ్రాసో
త్కరయష్టులు ఖడ్గంబులు, శరపట్టిసములును వైచి చక్రిఁ గలఁచినన్. ౧౭

చ. హరియును శత్రుయుగ్మ బల మల్లన నవ్వుచుఁ జంపువేడ్కమైఁ
గరిహయరాజి స్యందననికాయముఁ బత్తిగణంబు నట్టి స
త్వరముగ ఖడ్గచక్రశరభారగదాహతులన్ యుగాంతభీ
కర దహనుండు భూతములఁ గాల్చువిధంబున నీఱు చేయఁగన్. ౧౮ 1039

క సేనలు విఱిగిన వానిం, బోనీయక చక్రమునను భూరి రథములన్
దా నపుడు గూల్చె; ద్విరదవి,తానంబును హయవితతిని దఱిగెం బెలుచన్.

సీ. కాల్బలంబులఁ జెండె ఖరములఁ ద్రుంచె నుష్ట్రంబులఁ జంపె నాసంగరమున
నయ్యవి కూలఁగా నాహవస్థల మది శూరులకుం దమిఁ గూరుపంగఁ
జాలి కల్పాంతపువేళ భూతేశుని కేళికాస్థలమునుబోలి దారు
ణాకృతిగా నుండె నంతఁ గృష్ణుఁడు పౌండ్రకునిగాంచి యోరోరి కుమతివగుచు

తే. దూతముఖమునఁ జెప్పినరీతి నస్త్రములనె నీపైఁ బ్రయోగింతు మూఢ! నీవు
రి త్తదాల్చిన నాదు పేరిని సయితము, వదలునట్లుగఁ జేసెదఁ బౌరుషమున. ౧౯

క. అనిచేయలేక వెఱచిన, నినుఁ జొత్తును శరణ మనుచు నెఱి నాక్షేపిం
చెను గృష్ణుఁ డంతఁ దీవ్రశరనికరమున వానినిర్ విరథుఁ జేసి వెసన్. ౨౦

చ. హరిహయుఁ డుగ్రవజ్రమున నద్రినిబోలె సుదర్శనంబునన్
శిరమును ద్రుంచెఁ గాశిపతిశీర్షము కాయమునుండి సాయకో
త్కరమున వేఱుచేసి ధరఁ గ్రక్కునఁ ద్రెళ్లగఁజేసి కాశికా
పురిఁ బడఁజేసెఁ దామరపు మొగ్గను వాయువుపోలె లీలఁగన్. ౨౨ 1043

ఉ. ఈవిధి మచ్చరించిన మహీశునిఁ బౌండ్రకు వానినెచ్చెలిన్
శ్రీవిభుఁ డట్టె ద్రుంచి తమి సిద్ధులు స్వీయకథామృతంబు నే
ర్పావహిలంగ గానము మహాద్భుతిఁ జేయఁగ ద్వారకాపురిన్
బావనయాదవప్రకరభవ్యముఁ జేరెను వేడ్క పైకొనన్. ౨౩ 1044

చ. అనిశము పౌండ్రకుండు హరి నాత్మఁ దలంచుచు దానఁ గర్మబం
ధనములు నాశ మొందఁగను దామరసాక్షుని రూపమున్ ధరిం
చినయొక కారణమ్మునను జెచ్చెఱఁ దన్మయతం గనెన్ మహీ
శనికరవర్య! కాశికను క్ష్మాపతిద్దై తగుద్వారమం దొగిన్. ౨౪ 1045

చ. నరపతిమస్తకంబు పడినం గని యేమిది యంచు విభ్రమం
బురుగతిఁ గాంచి కుండలము లొప్పుట నెవ్వరి మోమొ యంచు నీ
శిరమిట వ్రాలఁ గారణము చెప్పఁగఁ దోఁప దటంచు సంశయా
తురులయి; రంత వారలకుఁ దోఁచెను భూపతిదే యటం చెదన్. ౨౫ 1046

చ. క్షితిపతిమస్తకంబె యని చిత్తములం దగ నిశ్చయింపఁగా
నతని సతీమణుల్ తనయు లాప్తులు బాంధవు లెల్లపౌరులున్
హతుఁడగు రాజుఁగాంచి యిటులైతివె యోయవనీశ! నాథ! యం
చతిశయదుఃఖవేగమున నందఱు నేడ్చిరి దీనులై కడున్. 1047

ఉ. భూపతనూజులందుఁ గడుఁబూజ్యుఁడు శూరుఁడు నౌసుదక్షిణుం
డోపికమీఱఁ దండ్రికిఁ దిలోదకముల్ విధిమీఱ నిచ్చి నే
నీపితఁ జంపినట్టి రిపు నేర్తెఱఁ జంపి పితౄణ మీఁగెదన్
నాపరితాప మంతట వినాశమునొందు నటంచు నెన్నుచున్. ౨౭ 1048

చ. జతనము నిశ్చయించుకొని సత్వరమే సపురోహితుండునై
వితతము పావనంబు విధివిశ్రుతమై తగుధ్యానయోగసం
గతిని మహేశ్వరున్ శివుని గామహరున్ హరుఁ బూజచేసి సం
తతమగు నిష్ఠనుండెఁ; దనతండ్రిని జంపినవానిఁ జంపఁగన్. ౨౮ 1049

చ. వర మడుగంగఁ బూనె; భగవంతుఁడు రుద్రుఁడు ప్రీతుఁడై నిరం
తరజపనిష్ఠనున్న నృపనాథతనూజుని ప్రేలఁదోఁచి య
వ్వరమిటు లిచ్చె భక్తవర! వారక సద్ద్విజసంఘయుక్తి న
ధ్వరమొకఁ డాభిచారిక విధానమునం బొనరింపు మిత్తఱిన్. ౩౦ 1050

సీ. ఋత్విజుల్ విధివిచారించి దక్షిణ హుతవహునందు వేల్వఁగాఁ బంపు మట్టు
లగ్ని నారాధింప నాతఁడు ప్రమథులఁ గలిసియేతెంచు సంకల్ప మిద్ది
యరిది యబ్రహ్మణ్యునందుఁ బ్రయుక్తమై సాధింపఁగల్గు నీసరణి ననుచు
బ్రహ్మణ్యునం దిదే వరుసఁ బ్రయుక్తమే యైనఁ గర్తను జంపు ననెడుభావ
తే. మంతరస్థంబు గాఁ దగునట్లు పలికె
హరుఁ డదృశ్యుఁడు గాఁగ నాయర్థ మెఱుఁగ
కతఁడు దుర్బుద్ధి గావున హరికి ద్రోహ
మొనరుపం బూనె నేమగు నని యెఱుఁగక. ౩౧ 1051

చ. క్రతువున నందు మూర్తిఁగొని క్రౌర్యము కన్పడఁ గుండమందు నా
హుతవహుఁ డట్టె తోఁచెను; మహోగ్రములై పరితప్తతామ్రవ
ర్ణతఁదగు శ్మశ్రుకేశములు రాజిల నిప్పులఁ గ్రక్కు నేత్రముల్
వితతములై కనంబడఁగ భీషణదంష్ట్రలు నట్టిభ్రూకుటుల్. ౩౨ 1052

చ. కనుఁగొన భీతిదంబయి ముఖం బమరన్ దననాల్క నాకుకొం
చును దగు సృక్కిణీద్వయముఁ జొక్కుచు వస్త్రవిహీనుఁడై కరో
రనిశితభీతికృద్రుచి విరాజితమైన త్రిశూలముం గరం
బునఁ గొని త్రిప్పుచున్ వెడలె భూతము లెల్లను బాఱునట్లుగన్. ౩౩ 1053

క. తాళద్రుమములరీతిగఁ, గాళులు తగియుండ భూమి గ్రక్కదలంగా
నోలి దిశల్ దహియించెడు, పోలికఁ జూచుచును దన్నుభూతప్రమథుల్. ౩౪

క. పరివేష్టింపఁగ ద్వారక, కరిగెను వడి; నాభిచారికాగ్నియుఁ బురిపై
కరుదెంచు టెఱిఁగి పౌరులు, పరమార్తిని బొంది రదియె ప్రళయం బనుచున్.

చ. వనము దహించునగ్నిఁ గని బల్విడిఁ బాఱుమృగంబులట్టు లా
జనులు వడంకఁ జొచ్చిరి; వెసం జని వారు సభాస్థలంబునన్
వనరుహనేత్రుఁ డక్షముల వాంఛలుపైకొన నాడుచుండఁగాఁ
గని త్రిజగత్పతీ! కరుణఁ గావుము కావుము వహ్నిభీతులన్. ౩౬ 1056

శ్రీహరిచక్రము కాశీపురిం గాల్చుట.

క. పురిఁగాల్చు నగ్ని యియ్యదె, యరుదెంచెడు ననుచు మొఱ్ఱోలడలుచుఁ బెట్టన్
బరికించి వారిదైన్యము, పరికంపించుటయు భీతిఁ బడలువడుటయున్. ౩౭

చ. పకపక నవ్వి యెల్లరకుఁ బ్రాణభయంబును ద్రోచి కాచుశ

క్తి కలుగు వాఁడు తానెయయి దీనులపాలిటి కల్పభూజమై
సకల జగద్విభుండనుచు సాధునుతిం గనువాఁడు కాన నిం
చుక యెఱుఁగంగఁ జాలని యశుద్ధమనస్కుల వారిఁ గాంచుచున్. ౩౭ 1058

తే. భీతి మానుఁడు రక్షింతు నీతఱి మిము
ననియె సర్వమునందుఁ దా నాత్మరూపుఁ
డగుచు లోపల వెలుపల నలరి సాక్షి
యగుచు నుండుమహాత్మకుం డగుట నపుడు. ౩౮ 1059

తే. అది మహేశ్వరు కృత్యయం చరసి దానిఁ
బాఱఁగాఁ దోలి త్రుంపంగఁ బ్రక్కనఁ దగు
చక్రమున కాజ్ఞ చేసె నవక్రవిక్ర
మమునఁ దగి రవికోటితేజములఁ గ్రాలి. ౩౯ 1060

క. ప్రళయానలు చందంబున, వెలుఁగుచు నాచక్ర మాత్మవిస్తృత తేజం
బుల దిక్కుల భూమ్యంబరముల నింపుచు వచ్చి యగ్నిఁ బోల నడంచెన్.

సీ. ఇట్టు లాకృత్యాగ్ని యీశ్వరుచక్ర తేజమునఁ దూలుచు వేగమ మరలి చని
కాశికిం బోయి యక్కడ నున్న యాసుదక్షిణుని ఋత్విజులను గెరలి యాభి
చారికహోమము జరపిరిగా యను కోపంబునం గాల్చి కోర్కికిఁ దగి
నట్లుపోయెను; జక్ర మావెంటనే పోయి కాశిఁ బ్రవేశించి కమ్రగేహ

తే. ములను నట్టళ్ల సభల నంగళుల గోపు
రములఁ గోశములను గజాశ్వముల శాల
లను రథాలయముల భుక్తశాలకును దగిన
శాలలం గాల్చెఁ దేజ మాభీలతఁగన. ౪౧ 1062

మ. హరిచక్రంబు సుదర్శనం బిటులు శౌర్యంబొప్ప వారాణసీ
పురముం గాలిచి యెట్టికార్యమయినం బూన్కిన్ విలాసంబుగాఁ
బరిపూర్ణక్రమ మొప్పఁ జేయుహరిదా పార్శ్వంబునం జేరె; ని
ష్కరణిం బొల్చిన చారుకీర్తిగల యాకంజాక్షు చారిత్రమున్. ౪౨ 1063

క. మనుజుం డెవ్వఁడు వినిపించునో యెవ్వఁడు చిత్తమెంతో శుద్ధముగాఁగన్
వినునో యతండు ఘనపాప నికర నిర్ముక్తుఁ డగును బరమాత్ము కృపన్. ౪౩

అఱువదియేడవయధ్యాయము.

ద్వివిదుఁడనువానరుని రాముఁడు వధించుట.

చ. అని హరిచిత్రగాథల మహర్షి వచింపఁగ నాపరీక్షితుం
డనియెను యోగివర్య! పరమాద్భుతకర్ముఁ డనంతుఁ డింతయా

నని యెఱుఁగంగ రాని దగు నట్టి మహత్త్వముగన్న మేటి లో
కనిచయసత్ప్రభుండు నయి క్రాలెడు నాబలదేవుఁ డీధరన్. ౧ 1065

క. ఏమేమి కృత్యతతిఁ దా, నేమెయి నొనరించె మఱియు నిది వినఁగా నా
కామదిఁ గోరెడు నన విని, యామౌనివతంసుఁ డిట్టు లనియెం బ్రీతిన్. ౧

మ. ధరణీశా! నరకాసురేంద్రునకు మిత్త్రంబై చెలంగన్ వనే
చరుఁ డొక్కండు ప్రతాపశాలి యతఁ డాసప్తాశ్వపుత్త్రప్రియుం
డురుకాయుండును మైందసోదరుఁడునై యొప్పారుఁ జుమ్మాతఁ డు
ర్వారుఁ డేరన్ ద్వివిదుండు నాఁ బరఁగు స్ఫారక్రోధుఁ డానారయన్. ౨ 1067

క. తనమిత్త్రు నరకుఁ జంపిన, ఘనవైరముఁ దీర్చుకొనఁగ గాంక్షించి తగన్
జనపదములకున్ విప్లవ,మును గూర్చుచుఁ దిరుగుఁ గ్రామముల నగరములన్.

సీ. మఱియు ఘోషంబుల మానని పగచేత నగ్ని నొసంగి భస్మాకృతులుగ
నొనరించుచున్ మఱి యొక్కచోఁ బర్వతములను బెకల్చి చేతుల ధరించి
వానిచే దేశాలిఁ బాడుగఁ జేయుచు వైరుల నుఱుమాడు వాసుదేవుఁ
డాది దేవుం డుండునట్టి యానర్తకజనపదముల నెల్లఁ గనికరంబు

తే. సుంతయే లేక భస్మమై యంత మొందు
నట్టులొనరిచె; వనచరుఁ డాతఁ డొక్క
సమయమున సాగరాంతరస్థలి వసించి
కరయుగంబునఁ దద్వారిఁ గైకొని వెస. ౪ 1069

క. శతదశకరిబల మొప్పట, కతనన్ వేలాంతికమునఁ గనఁబడు దేశ
ప్రతతిని ముంచె మునీశ్వర, తతి యుండం దగిన పర్ణధామములందున్. ౫ 1070

చ. అలరెడు భూరివృక్షముల నగ్ని దహించెను భస్మమట్లుగాఁ
బొలిసెను వృక్షరాజములు పూజ్యతమాహవనీయముఖ్యలౌ
జ్వలనుల మూత్రముల్ మల మసాధుమతిన్ గదియించి యధ్వరం
బులకు ననర్హమౌ గతిని బూని యొనర్చెను సంతసించుచున్. ౬ 1071

సీ. కడుఁ గ్రొవ్వి యాకీశకాంతుఁడు పురుషుల వనితలం గైకొని వచ్చి పర్వ
తద్రోణులందుఁ గందరములయందును వైచి తుమ్మెద పువ్వుభంగి వారి
శృంగంబులం దెచ్చి యొసఁగు వేడుకఁ గప్పిపుచ్చు; నీవిధమున హెచ్చుచున్న
కావరంబున దేశగణముల కపకారమును జేయుచున్ గులవనజనేత్ర

తే. లను బ్రతారించుచున్ శీలమునకు భంగ
మును గలుగఁజేయుచున్ స్వేచ్ఛగను దిరుగుచు
రైవతక పర్వతంబునఁ బావనమగు
మధురగీతంబు విని పోయె మఱియు వినఁగ. ౭ 1072

ఉ. అందును బద్మమాలికల నాదృతిఁ దాలిచి యంగసంతతుల్
విందును గూర్ప నందమునఁ బృథ్విపయిన్ దగియుండ నౌ నిదే
చందముగా నటించు బలుసారులు తెల్పుచునుండఁ గామినీ
బృందము చుట్టుచేరి కడువింతగఁ గొల్వఁగ నొప్పు రామునిన్. ౯ 1073

చ. కనుఁగొనియెన్ బలుండు సుర గాఢముదంబునఁ ద్రావి తన్మదం
బునఁ గనుజంట యొక్కగతిఁ బొల్పెసఁగం దనుకాంతి యెంతయుం
గనఁదగియుండ గీతములఁ గాంతగళధ్వని యొప్పఁ బాడుచున్
వనితలలోన మత్తకరివల్లభు పోలిక నుండె హాయిగన్. ౧౦ 1074

ఉ. అత్తఱి దుష్టవానరుఁ డహంకృతిమీఱఁగ భూరుహంపు శా
ఖోత్తమ మెక్కి యందుఁగల యుగ్రమహీజములం గదల్చుచున్
జిత్తము పల్లవింపఁ దనచేష్టలు కన్పడ మేనుఁ జూపుచున్
బిత్తరు లద్భుతంపడఁగ వింతగ నార్చుచు నుండెనంతటన్. ౧౧ 1075

చ. కిలకిలయంచుఁ గూయు నలకీశగళస్వనముల్ వినంబడన్
ఖలుఁడగు వాని ధార్ష్ట్యమును గన్గొని తత్సతు లాత్మజాతిచా
పలమును బట్టి హాస్యరసభాషణముల్ మిగులం బ్రియంబులై
చెలఁగుట నవ్వి రంద ఱొగిఁ జేరినకోఁతిని గాంచు చెంతయున్. ౧౨ 1076

సీ. ద్వివిదుండు రాము సతీరత్నసంతతిఁ గనుచు భ్రూభంగముల్ కనఁబఱచుచు
నెదురుగావచ్చి పండ్లిగిలించుచున్ రాముఁ డట్టెచూచుచునుండ నాత్మదేవ
మార్గముఁ జూపుచు మఱియు నిర్లజ్జయెన్నొ దుశ్చేష్టలంజూపఁ దోడనె బల
రాముండు సంప్రహార్తలలోన మేటియాటను వానిమీఁద నిం తనఁగరాని

ఆ. కోపమూని ఱాతిఁగొని యేసె; నాకపి, దానిఁ దగులకుండఁ గా నదెట్టొ
మెలఁగి రాముమద్యకలశంబుఁ గొనిపోయి, యతని కెంతొ కోప మంకురింప.

క. తిరుగుచు నవ్వుచు నవమతిఁ, బరిపరి సమకూర్చె; నంత వానరుఁ డెంతో
బరవసమునఁ దక్కలశముఁ, బరువడి విఱుగంగఁ గొట్టె పంతముమీఱన్. ౧౪

క. చెలువలు కట్టినవస్త్రంబుల బలిమిన్ లాగి రామమూర్తిని దనదో
ర్బలమున లెక్కింపక మద, మొలయుట బలశాలియనుచు నూహింపకయే ౧౫

క. ఎంతయు నవమతిఁ గూర్చెను, జింతింపఁడు వాఁడు మృతియు సిద్ధింపఁగ వే
చెంతకు రాఁగా రాముం, డంతట నవ్వాని యవినయంబుం గనుచున్. ౧౬

చ. అతఁ డొనరింప దేశములకైన యుపద్రవ మాత్మ నెంచి దు
ర్మతియగు వైరి నాతనిని మానక చంపఁ దలంచి యట్టె యు
ద్ధతుఁడయి వైరిఁజంపఁగ నితాంతము శక్తిగలట్టిదా హాలం
బతిజవ మొప్పఁ గైకొనియె నాముసలంబు నవార్యసారమున్. ౧౭ 1080

మ. ద్వివిదుండుం గురుబాహుసారుఁ డగుటం జేవే వృక్షశాఖం బలం
బవలంబించి తటాలునం బెటికి హస్తాగ్రంబునం దాల్చి పై
రవతంసుండగు రాము మార్కొని యవార్యస్ఫార శౌర్యంబునం
బవి నా నొప్పెడు దాని మూర్ధ మడలం బై చేసె మహాహుంకృతిన్. ౧౭౪

చ. బలుఁడును మూర్ధమందు ఘనపర్వతమట్లుగ వ్రాలుచున్న యా
బలువిటపంబుఁ గైకొనియె బాహుబలంబలరార నంత ని
మ్ముల ముసలాయుధంబుఁగొని పోల నడంచెను దాన వానిదౌ
తల పగులంగ శోణితపుధారలు కాఱఁగఁ జొచ్చె నయ్యెడన్. ౧౮౪　　1032

క. గైరికముఖ ధాతువులం, సారత్మాధరము వెల్లు చందంబుననే
యారయఁ గనఁబడె నతఁడుం, బౌరుషమున దాని సుంత పాటింప కనిన్.

క. ఘనవృక్ష మొండు పెకలించి నిఖిలపత్రములు రాలఁ జేసి మహాజ
స్సున సంక్రుద్ధుండై వైచెను రామునిమీఁద; నతఁడు శీఘ్రమ దానిన్. ౨౦

క. శతధాభిన్నాంగం బై, తితిఁ బడఁగాఁ జేసె వాఁడు చెట్టొక్కండు
ద్ధతి లాగి దాన రాముని, హతుఁడవు కమ్మనుచుఁ గొట్టె నతఁ డద్దానిన్. ౨౦౪

క. ఒనరించె నూఱుతునుకలు,గను వాఁ డారాముతోడఁ గలహము బలిమిం
బొనరించుచు వృక్షంబులఁ, గొని వచ్చుచుఁ బోరిపోరి ఘోరతరముగన్. ౨౧

సీ. అవియెల్లఁ దునిసి పోవ వనాంతరములకు నరిగి వానిం దెచ్చి యవియుఁ దునియ
మఱియు మానక పోయి మ్రాఁకులఁ దెచ్చుచు నివ్విధి వనమెల్ల వృక్షహీన
మగునట్లు లొనరించె నంతఁ బోవక కపి బలదేవుపయి సీర్ష్య కలిగి యశ్మ
వర్షంబు గురియించె బలభద్రుఁ డద్దాని ముసలాయుధమ్మును బూని లీల

తే. మెయి నివారించె; నవ్వలమేటికపియుఁ, దాళసంకాశము లగునుద్దామబాహు
వులను ముష్టిగ నమరించి బలుని జేరి, పొడిచె నవ్వాని చేఁ గ్రుధఁ బూని యంత

చ. యదుతిలకుండు నాహలము నమ్ముసలంబును గ్రిందవైచి దు
ర్మదుఁ గపి బాహుయుగ్మమున మర్దనశక్తి చెలంగఁ బట్టుకొం
చుదిత మహాగ్రహంబున మహోద్యమ మొప్పఁగ జత్రుదేశమం
దదిమెను దాన వాఁడు ధర నప్పుడె కూలెను నల్లఁ గ్రక్కుచున్. ౨౨ 1088

క. ధరణీధర మత్తఱిఁ దరు,వరములతో జలములున్న భాగంబులతోఁ
బరికంపించెను గాలి వి,సరినం జలనుందు నౌక చాడ్పున నధిపా!. ౨౬　　1039

చ. సురలును సిద్ధమానులును జొక్కపువేడ్క వియత్తునుండి 'యీ
శ్వర! జయ' 'యంచు భద్రకరవందన సంతతి' యంచు 'మేలుమే
ల్పురహరణా' యటంచు బహుభంగులఁ బల్కుచుఁ బుష్పవర్షముం
గురిసిరి; రాముఁ డాద్వివిదుఁ గూలిచె నీవిధి సత్త్వసంపదన్. ౨౭౪　　1090

తే. జగములకు నెల్లఁ బీడలఁ ॥ జాలఁగూర్చు, కపిని నుగ్గాడి ప్రజలు నీ॥కామ మెలమిఁ
దన్ను వినుతింపఁ జేరెను॥ద్వారకాపు,రమును గాంతలు మనసులఁ ॥ బ్రమదమంద.

అ ఱు వ దె ని మి ద వ య ధ్యా య ము.

రాముఁడు హస్తినగరమును గంగలోఁ ద్రోయఁబూనుట.

చ. బలుని చరిత్ర మీపగిదిఁ ॥ బల్కి శుకుం డనునిట్లు ధార్తరా
ష్ట్రులు గలరేకదా! సిరుల॥శోభిలు వారలయందు జ్యేష్ఠుఁడై
వెలసె సుయోధనుం డతఁడు ॥ భీరువులందును రత్నమౌ సుతన్
లలితగుణాన్వితం గనియె ॥ లక్ష్మణ యందురు తత్కుమారికన్. ౫ 1092

క. జాంబవతీ తనయుండగు, సాంబుండు స్వయంవరమునఁ ॥ జక్కనలరు నా
బింబోష్ఠి బలిమిఁ గైకొని,యొం బల్వురు రాజులుండ ॥ నెంతో మగటిమిన్. ౧

ఉ. కౌరవు లెంతొ క్రుద్ధులయి ॥ గర్వము మీఱఁగ నర్భకుండు వీఁ
డౌర! యకామయౌ సుదతి ॥ నస్మదుదారమహత్త్వ మెన్నకే
పౌరుషమూని బల్మిఁగొనెఁ ॥ బట్టి చెఱన్ వెసనుంపుఁ డీతనిన్
గారవమే యెఱుంగని వి॥కారపువర్తను మత్తు నిత్తఱిన్ ౨ 1094

ఆ. ఏమి చేయఁ గలరు ॥ వృష్ణులెల్లను గూడి, విక్రమంబు పేర్మి ॥ విమతనృపుల
నడఁచి సేకరించి ॥ యభివృద్ధిఁగావించి, మన మొసంగినట్టి ॥ మహిని వీరు ౨౫.

తే. అనుభవించుచు నున్నవా ॥ రంతె కాదె?
ధరణి నాయకు లగుదురా ॥ దర్ప మొప్ప;
నని యొనర్పఁ గలారె; పుత్త్రు నిటు లేచి
మనము బంధించియుంచితి ॥ మనియొఱింగి. ౩ 1096

క. ఆయాదవు లిచ్చటికిన్, వే యరుదేరంగ దర్పవృత్తి నుడిపి మ
మ్మీయెడఁ గాపాడుండని, పాయక ప్రార్థించునట్లు ॥ బవరం బందున్. ౩౫ 1097

సీ. మనవిక్రమంబును ॥ గనఁబఱుతము వార లంతఁ బ్రాణాయామ ॥ మాదియైన
యోగమార్గముల నెం॥తో యత్నమును జేసి యడఁపఁగాబడు నవ॥యవము లట్లు
విక్రమశూన్యులై ॥ వెఱఁగంది పోదురుగాక! యంచును శల్య॥కర్ణులు మఱి
భూరిశ్రవుండును ॥ నారీతిగా యజ్ఞకేతుదుర్యోధనుల్ ॥ కెరలి సాంబు

ఆ. వృద్ధు లనుమతింప ॥ వెసఁగట్టి వేయంగ, బూని రిట్లు గట్టి ॥ భూపతనయు
లెల్ల వెంటనంటి ॥ యేతేఱఁగని మహా, రథుఁడు సాంబుఁ డపు డొ॥రాతు లడల.

చ. మనమున సమ్ముదం బొలయు॥మాడ్కి జయంబు నొసంగు కార్ముకం
బును గ్రహియించి యొక్కరుఁడె ॥ పూనిక సింహమువోలె నిల్చె; నా
తని వెసఁ గట్టివేయఁగ ని॥తాంతము కోరుచు నెందుఁబోయె. ౧౦

క నిలువు మం చదల్చును ॥ గార్ముకధారులలోన మేటులై. ౯౯ 1099

చ. పొలిచెడు యోధు లర్కసుతు ॥ మున్నిడుకొంచును జెంతకేగి తూ
పుల జడివానయట్లు హరిపుత్రునిపైఁ గురియించి; రాతఁడున్
బెలుచన వారిచేత నపహవిద్ధుఁడునయ్యు నచింత్యుఁడైన యా
జలరుహనేత్రపుత్త్రుఁడయి ॥ శౌర్యధనుండయి యొప్పియుండుటన్. ౭౯ 1100

తే. అల్పమృగసంతతులచేత ॥ నావరింపఁ
బడిన పంచాననం బట్లు ॥ వారిశౌర్య
మోర్వఁ డయ్యె నించుకయే; మహోగ్రమూర్తి
యగుచు భూరిశరాసనం ॥ బంది యపుడు. ౮ 1101

క. ఎక్కిడి కర్ణప్రముఖుల, నక్కౌరవవీరవరుల ॥ నార్వురఁగని యం
దొక్కొక్కరి పట్టరముల, నొక్కగతిన్ గాఁడనేసి ॥ యురుశక్తితగన్. ౯

సీ. నాలుగుతూపుల ॥ లీలగా వారల ఘోటకంబులనేసి ॥ క్రూరబాణ
మున సారథులనొంచి ॥ ఘనశరంబున రథికులనువేర్వేఱుగాఁ ॥ గుదియవైచెఁ;
గర్ణాదులగు రథికప్రవరులు సాంబుఁ డొనరించినట్టి యాహయురుతరకృతిఁ
గొనియాడి; రంతటఁ ॥ గోపంబు దీపింప వారిలో నల్వురు ॥ వానివాహ

తే. నముల నాల్గింటినిం గూల్చిరి మఱియొకఁడు
కూలఁగానేసె సారథిఁ ॥ జాలవేగ
ముగ మఱొక్కఁడు కోదండమును విఱుగఁగఁ
జేసె; నీరీతి విరథునిఁజేసి వారు. ౧౧౫ 1103

క. ఆతనిఁ దమకన్నియనుం, జేతో మోదంబుమీఱ ॥ జేకొని జయవి
ఖ్యాతిం బ్రకటించుచుఁ బురి, కాతతవాద్యస్వనంబు ॥ లలరఁ జని రొగిన్. ౧౨

చ. సురముని నారదుండు యదుసూరులఁ గానఁగనేగి హస్తిపూ
ర్వరమున సాగినట్టి యలవార్తను దెల్పఁగ యాదవుల్ మహా
త్తరరుడుదగ్రులై నృపవతంసుఁ డనం జను నుగ్రసేనుఁడుం
బురికొలుపంగఁ గౌరవుల ॥ ప్రోలికి నెత్తిచనంగఁ గోరుచున్. ౧౩ 1105

మ. జతనంబుల్ కడుఁ బూన్కిఁజేయ మది నాసచందంబుఁ జింతించుచున్
శతపత్త్రేక్షణపూర్వజుండు హలి యాసజన్యంబు మాన్పింపఁగా
మతి నూహించి యదుప్రవీరకుల సన్నాహంబునం గాంచి యా
జతనంబున్ నిలుపంగఁజాలినవిధిన్ ॥ శాంతంబుఁ గల్గించుచున్. ౧౩౪ 1106

*క. కురుయదుకులజనితుల కి, త్తరుణంబున సంగరంబు ॥ తగదని దానన్
బరమార్తి గల్గునని బీ,కరకలిమలనాశకుండు ॥ గావునఁ దెల్పెన్. ౧౮ 1107

* "నేచ్ఛత్కురూణాం వృష్ణీనాం కలిం కలిమలాపహః" అని మూలము.

చ. దినపతిభంగిఁ బ్రజ్వరిలు దివ్యరథంబునఁ గూరుచుండి వి
ప్రనికరవంశవృద్ధతతి రంజిలుచుం దనచుట్టునుండఁ బో
యెను గ్రహయుక్తచంద్రుక్రియ నెంతయు నొప్పుచు హస్తినాఖ్యప
త్తనమున; కిట్లు రాముఁడు మహాతంగజపత్తనసీమఁ జేరి తాన్. ౧౪ 1108

క. వెలుపలఁదగు నుపవనమున, నిలిచెన్; ధృతరాష్ట్రుకడకు నిజభావం బి
మ్ములఁ దెల్ప నుద్ధవుని శీతలమానసుఁ బంపెఁ; జనె నతండును బ్రీతిన్. ౧౫

చ. చని యట నాంబికేయునకు శంతనసూనున కస్త్రశస్త్ర వి
ద్యను గ్రహియించువారలను దానె గురుం డనుఖ్యాతినొంది యొ
ప్పినయల ద్రోణనామునకు భీమబలుండయి బాహ్లికాహ్వయం
బునఁదగు వీరవర్యునకు మ్రొక్కి యథార్థముగా సుయోధనున్. ౧౬ 1110

ఆ. గారవించి మ్రొక్కి శ్రీరాముఁ డేతెంచి
యుపవనంబునందు నున్నవార్తఁ
దెలిపె; వారు రాముఁ డలఘుగుణాఢ్యుండు
సుహృదయుండు వచ్చె శుభము లెసఁగ. ౧౭ 1111

చ. అని తలపోయుచుం జని మహార్హపదార్థము లెల్లఁగొంచు రా
ముని కడఁజేరి భక్తిమెయిఁ బూజలఁ దన్పిరి; శాస్త్రరీతి గో
వు నొసఁగి యర్ఘ్యమిచ్చి రటఁబోయిన వారలలోన రోహిణీ
తనయుమహత్త్వముం దెలిసి ధన్యులు గాఁదగువార లాదృతిన్. ౧౮ 1112

చ. శిరములు తత్పదాబ్జములఁ జేరఁగ వందన మాచరించి; రా
మురరిపుసోదరుండు తమిఁపొంగఁగ బంధువు లెల్లభద్రముల్
పొరిఁబొరిఁ గాంచువారె రుజఁబూనరుగా యని ప్రశ్నచేసి యా
దరమున వార లుత్తరము తత్పరతం దెలుపంగ నెమ్మదిన్. ౧౯ 1113

తే. సంతసించుచువారు ప్రశ్నము నొనర్ప
బంధుకుశలంబుఁ జెప్పె; నప్పగిది గొంత
కాలముం బుచ్చి రాముండు గౌరవంబు
వెలయుమాటలఁ దెల్పె వారలకు నిట్లు. ౨౦ 1114

మ. నరనాథోత్తముఁ డుగ్రసేనుఁ డిపు డీనామాటగా మీకు ని
క్కరణిన్ దెల్పెడుఁ దాఁ బ్రభుండగుట వ్యగ్రం బింతయుంగాక శాం
తిరతిం బొల్చెడుబుద్ధు లొప్ప విని యాతీరొప్పఁగాఁ జేయుఁడీ
త్వరఁ బూనుం డిది జాగుచేయఁదగ దెబ్బంగిన్ విచారించినన్. ౨౧ 1115

క. పెక్కండ్రుగూడి క్షత్రియుఁ, డక్కజముగఁ జేయఁదగినయల ధర్మమ్ముం
జక్క నొనర్చిన సాంబుని, నొక్కని ధర్మేతరముగ నొప్పుపథమునన్. ౨౨

సీ. ఓడించి బంధించు। టొప్పునే దానిని బంధుజనైక్యంబు। పరమ మనుచు
భావించి యోర్చితి। వచ్చితి మీకిద్ది తెలుపంగ నంచని। హలధరుండు
స్వబలవీర్యోదగ్ర। శౌర్యంబులకుఁ దగినట్లుగ శక్తి కళస్వమగునట్లు
పలుకఁగా విని కౌర। వులు చాలఁ గుపితులై పలికిరి; ట్లౌరౌర!। కలదె యిట్టి
తే. దెందునేని విచిత్ర మిట్టిదియుఁ గలదె
దాఁట రానట్టి కాలగ। తంబుచేత
వింత లిట్టివి గల్గెడు। వేయునేల?
తలఁచినం జిత్రమయ్యెడుఁ। బలుకు లివ్వి. ౨౩౪ 1117
ఉ. చారుకిరీటసేవితము। సాధుతరంబగు నుత్తమాంగముం
గోరుచు నున్న వెక్కుటకుఁ। గొంకక పాదుక లద్దిరే! యదూ
ద్ధారున కల్లనాఁడు పృథఁ। దా రెటులో మనవార లిచ్చిపెం
పారఁగఁ బెండ్లి సేసిరి; తదాదిగఁ జుట్టములై యథేచ్ఛమున్. ౨౮౪ 1118
క. మనతోడ భుజించుచు నా,సనశయ్యలఁ బొత్తుకలిసి। క్ష్మాపతు లక్టే
మన మిచ్చినరాజ్యముఁ గై,కొని తుల్యతఁగాంచి రిదియొ। కో హేతు వనన్. ౨౫
సీ. చామరవ్యజనముల్। శంఖముల్ శ్వేతాతపత్రముల్ ముకుటముల్। భవ్యములగు
నాసనంబులును శ। య్యలు స్వేచ్ఛమీఱఁగాఁ గైకొనిమనయు పేక్షనుముదమున
ననుభవింతురు వీరు;। యదువుల కిఁక రాజచిహ్నముల్ చాలు నిచ్చినమన కవి
ప్రతికూలములె యయ్యెఁ। బాముల కమృతంబుఁ బోసినరీతి; వి। భూతు లివ్వి
ఆ. మనయనుగ్రహమునఁ। గనిన యాదవు లిప్డు, ప్రీవివర్జితులయి। యామనలనె
యాజ్ఞఁ దప్పకుండ। నాచరింపుఁ డటంచు, శాసనంబుచేయఁ। జాలినారు. ౨౭
క. ఇదియేమి చిత్రమోతలఁ, పఁ దరం బెవ్విధిని గాదు। పద్మదళాక్షిన్
సుదతిని లక్ష్మణఁ గైకొను, మిదె యని భీష్ముండు, ద్రోణుఁ। డింద్రసుతుండున్.
చ. కురుకులజుల్ మఱెవ్వరును। గోరి యొసంగని కన్నె మిన్నఁ; గే
సరి తొలుతం గ్రసించినది। శౌర్యధనం బని యెన్నఁజాల కా
యురణము సంగ్రహించునటు। లుద్ధతి సాంబుఁడు కైకొనెన్; సురే
శ్వరుఁడును దాను గైకొనఁగ। జాలు రవంతయు భీతినొందకే. ౨౦ 1122
చ. అనియిటు జన్మబంధువుల। దౌబలిమిన్ సిరిపెంపునన్ మదం
బనిశము హెచ్చఁ గన్నెఱఁగ। నట్టి యసభ్యులుగాన వారు శా
ముని ననరానిమాటలను। బూజ్యుఁ డటంచుఁ దలంప కెంతయున్
మనమున నాగ్రహం బొలయు। మాడ్కిని బల్కి పురంబుఁ జేరఁగన్. ౨౧ 1123
మ. కురువంశోద్భవు లిట్లు పల్క చనఁ దత్క్షోణీశదౌశ్శీల్యమున్
గరువంబున్ స్మృతిగోచరం బగునటుల్। గావించు తుచ్ఛోక్తులన్

సరిగాఁ దా విని క్రోధవేగమునఁ గృష్ణజ్యేష్ఠుఁ డింతేఁ గనం
దర మెబ్భంగిని గాక పల్కులును వింతల్ దెల్పు నవ్వొప్పఁగన్. ౩౦ 1124

*తే. పెక్కు తెఱఁగుల గరువంబు పేర్మి నొప్పు
తులువ లింతయు శాంతిని । గలుగవలయు
నని తలంపరు పశువులకును లగుడము
వలెనె దండంబు తగినదౌ । వారల కిల. ౩౧ 1125

శా. ఔరా! యాదవులప్డు క్రుద్ధులయి యుద్ధారంభయత్నంబులన్
శూరత్వంబునఁ జేయఁ గ్రుద్ధుఁడయి కృష్ణుం డుండఁగా మెల్లఁగా
నావారిం గతకోపతన్ మెలఁగఁగా । యత్నంబు నేఁ జేసి యే
వీరిన్ శాంతిలఁ జేయఁగా నిచటికిన్ । వేవచ్చితిన్ బూన్కిమై. ౩౨ 1126

ఉ. వీరలు మందబుద్ధు లవివేకులు కావున సంగరంబునం
గోరికమీఱ వర్తిలుచుఁ । గొం కొకయింతయు లేక యున్నవా
రారయ లేరు యోగ్యతల । నట్లగుటన్ దగవూని శాంతి చే
కూరుప వచ్చినట్టి ననుఁ । గుందఁగఁజేసి రహంకృతిం గడున్. ౩౩ 1127

చ. తమదగు సత్త్వముం దెలియఁ । దా రసమర్థులె యాట గర్వయు
క్తములగు కూఁతలం బలుకఁగాఁదగి; రింద్రముఖుల్ దిశాపతుల్
తమఁదగు నుగ్రసేనుఁ డిడుశాసనముల్ దలఁదాల్చి యట్టివం
దమునఁ జరించువారొ యలధన్యుఁడు కాఁడట భూవిభుం డహా!. ౩౪ 1128

సీ. వృష్ణిభోజాంధ కాధీశ్వరుండగు నుగ్రసేనునే దెగడి రేమానసమున
నుంతయుఁ గొంకక సురనాథుని సుధర్మ మెవఁ డాక్రమించి గ్రహించెనో మఱి
యమరభూరుహమగు । నాపారిజాతంబు బలిమిమైఁ దెచ్చి యెవ్వాఁడు స్వేచ్ఛ
ననుభవించుచుఁ బ్రీతినందుచు నున్నాఁడో యలమదనుజుఁడుపద్మాక్షుఁడధిప

ఆ. సింహపీఠమెక్కఁ । జెల్లఁడుగా సర్వ, జగదధీశ్వరియయి తగిన లక్ష్మి
తానె యూడిగములఁ దత్పదాంబుజముల, దన్పుచుండునో సుతంబు ప్రీతి. ౩౫

క. అలశ్రీనాథుఁడు భూమిప, తులవగు చిహ్నములఁ దాల్చితోఁపఁ దగఁడో శో
జలజాక్షు పాదకమలంబుల రజమును భక్తిరసముపొంగుచునుండన్. ౩౬

తే. తీర్థములనెల్ల సేవించి । సార్థజన్ము
లైన యోగులకున్ దీర్ఘమైన దాని
దిక్పతులు మౌళులందు సంతృప్తిమీఱఁ
దాల్చుచుందురుగద మేము । ధన్యుల మని. ౩౭ 1131

---

* "నూనంనానామదోన్నద్ధాః శాంతిం నేచ్ఛంత్యసాధవః, తేషాంహి ప్రశమోదండః పశూనాంలగుడోయథా" అ. ౩౧. అని మూలము.

సీ. జగదీశుఁడైన యాచక్రి యంశాంశభూతుల మగు నేనును । జలజసూతి
భార్గవీదేవియుఁ । బరమాదరంబున నద్దానినే దాల్తుమాదలలను
నట్టివాఁడైన సర్వాధిపుఁడెక్కడ? నరపాలయోగ్యాసనం బదేడ?
దానికి మాహరి । తగఁడఁట! యిస్సిరో; కౌరవుల్ దయయుంచి । క్ష్మాస్థలమునఁ

తే. నొక్కఖండంబొసంగినఁ । జక్కఁదాని
వృష్ణు లాదృతిఁ గుడుచుచు । నృపులనఁ దగి
యున్న వారఁట మేమెల్ల । నెన్నఁ బావ
లమఁట కౌరవులనఁగ శీర్షములె యంట. ౩౭ 1132

క. సుర ద్రావి యొడలు తెలియక, శిర సొక్కెడ నిలువకుంటఁ । జేరి వదరు కా
వరము గలవారిపోలిక, సిరిచే మత్తిల్లి యొడలె । స్థిర మనుమూహల్. ౩౮

క. పలుగాకులైన వీరలు, పలికిన యీపరుషవాక్యపటలమ్ముల దు
ష్టుల నేఁచఁ జాలుసత్త్వము, గలవాఁ డెవ్వండు సైచుఁ । గాని మ్మనుచున్. ౩౯

చ. అనియిటు పల్కుచుఁ మనమునందు నమర్షము రేఁగ నిప్పుడే
జనపతులందుఁ గౌరవుల । సంజ్ఞయె లేనటు లేనొనర్తునం
చును ద్వరఁబూని దీప్తులను । శోభిలు నాహలముఁ గ్రహించి లో
కనిచయముఁ దహించునటు । క్రన్నన నిల్చెను బాన్కిమీఱఁగన్. ౪౦ 1135

చ. బలమునసాటిలేని హలి । వారణపత్తన మింక గంగలోఁ
గలిపెద నంచుఁ గ్రోధమున । గాఢతరంబుగ నొప్పి భీమమౌ
హలమును వే కదల్చుచుఁ దదగ్రము దక్షిణభాగమందు ని
మ్ములఁదగు సాలమూలమునఁ । బూనికఁ గ్రుచ్చి పెకల్చెఁ జెచ్చెఱన్. ౪౧ 1136

చ. సురనదిలోపలం బడఁగఁ । జోద్యము గల్గఁగలాగె; నంత నా
పురవర మిట్టు లీడ్చుచుఁ బ్రభుత్వము గానఁబడంగఁజేయ శ్రీ
హరివరసోదరుం డొగిఁ బ్రయత్నము చేయుచు నుండఁ దెప్ప యె
క్కరణిని దాఱుమాఱగునొ । గాలికి నట్టులె పత్తనంబునున్. ౪౨ 1137

శా. గంగాశైవలినీవతంసమున ముగ్నం బోవుచున్నట్టు మ్రొ
గ్గంగాఁ గాంచి కురూత్తముల్ భయమునం । గంపించుచుఁ బృథ్వి నిం
కం గొన్నాళ్లు మనం దలంచుచును నిక్కం బీతఁడే దిక్కటం
చుం గాంతాయుతి రామునే శరణ మంచుం జేరి ప్రార్థించుచున్. ౪౩ 1138

ఉ. అంతట సాంబుతోడ జనులందఱు లక్షణతోడఁ దోడుకొం
చింతనరాని చింతఁగని । యేగి కరంబులు మోడ్చి యోప్రభూ!
యింతటి నీప్రభావముల । నేమెఱుఁగం దగువార మాదు మే
చింతలఁ బాపనర్హుఁడవు । చిత్రచరిత్రుఁడ వెన్నిచూచినన్. ౪౩ 1139

క. ఓరామ! రామ! యఖిలాధారుండవు గాదె మూర్ఖతల్లజులము మే

మారయ దుర్బుద్ధులము సు,మీ రామా! యట్లుగాన ౹ మే మిట నీకున్. ౮౩౪

క. ఒనరించితి మపకారం,బును దాని క్షమింపవలయు ౹ ముజ్జగములకున్
జనపతివి నీవె సర్గం,బును బాలనమున్ లయంబు ౹ భువనంబులకున్. ౮౮ 1141

క. కలిగింప నీవె హేతువు, జలజాక్షా! యాశ్రయింపఁ ౹ జాలినయది యెం
దుల లేదు నీకు; లోకం,బుల కీశ్వరుఁ డవుగ నీవె ౹ పాలుతువు దేవా!. ౮౮౫

సీ. క్రీడింప మదిని సక్తింగొను నీకు లోకములెల్లఁ గ్రీడనకములు గాఁగ
మతిమంతు లేకదా ౹ నుతియింతు రోయనంతా! నీవె భూలోక ౹ మూను వేడ్క
వేయిశిరంబులలో యథార్థంబుగ నొక్కశిరంబున ౹ నునిచి యున్న
వాఁడవు, ప్రళయంబు ౹ వారక చేకూర జగముల నన్నింటిఁ ౹ జక్కలోనఁ

తే. జేర్చుకొని యొక్కరుఁడవె, శేషించి స్వేచ్ఛఁ
బవ్వళింతువు; క్షితిని గావంగనిరతి
నూని సత్త్వగుణంబును ౹ బూనినట్టి
నీదయిన కోప మది శిక్షకే దలిర్చు. ౮౬ 1143

క. కాదది ద్వేషమువలనం, గాదది మత్సరమువలన ౹ ఖలశిక్షణ మా
మోదంబునఁ జేయంగా, శ్రీదయితా! కోప మద్ది ౹ చెలఁగుంజువ్మీ!. ౮౬౫

వ. సర్వభూతాత్మవు. సర్వశక్తిధరుఁడ వవ్యయుండవు. విశ్వకర్మవు. ఇట్టినీకు నమస్క
రింతుము. మే మందఱము నీశరణుఁ జొచ్చితిమి. అని పలుకుచుఁ బ్రపన్నులై
వడంకుచు దిటవు చెదర శరణుఁజొచ్చి రామునిచిత్తంబు సుప్రసన్నముగా నొన
రింప నాతండు భయంపడకుఁడని యభయదానము చేసిన దుర్యోధనుండు
కూఁతునకుఁబ్రీతితోఁ బారిబర్హంబుగా నఱువదివత్సరముల యీడుగల
*యేనుఁగుల ద్వాదశసహస్రంబులను, బదివేలతురంగంబులను, షట్సహస్ర
సంఖ్యందనరి కనకమయంబులయి భాస్కరవర్చస్సుగలిగివరథంబులను, సువర్ణ
పతకాంచితగ్రీవలైనదాసికలనుసహస్రసంఖ్య నొసంగి గారవించె. భగవంతుఁడై
సాత్వతశ్రేష్ఠుఁ డగుబలరాముఁడు వాని నన్నింటిని బరిగ్రహించి కొడుకుం
గోడలిం దోడుకొని సుహృదు లభినందింపఁ బ్రయాణంబుసాగించె. అంతనాహాల
ధరుండు స్వపురంబుఁ బ్రవేశించి యనురక్తచిత్తులగుబంధువులంగూడి పేరోలగం
బునఁ గౌరవులయెడఁ దాఁ జేసినకృత్యంబును సమగ్రంబుగా నెఱింగించె. పరీ
క్షిన్మహీపాలా! నేఁటికి మీపురవర మియ్యది బలదేవపరాక్రమం బిట్టిదని తెలు
పుచు దక్షిణభాగంబు గంగానది దిక్కుగాఁబొడవయి యుండుట కనంబడు
చున్న దని తెలిపి మఱియు నిట్లనియె. ౮౮ 1145

* "దశ ద్వాదశసాహస్ర మయుతాని తురంగమాన్" అని యాంధ్రలిపి. "దశ చ ద్వాదశ
యుతా న్యయుతాని తురంగమాన్" అని నాగరలిపి.

అఱువదితొమ్మిదవ యధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణమహిమము నెఱుంగ నారదుఁ డరుదెంచుట.

చ. నరకుని సంహరించి లలనామణులన్ సురవైరి బల్మిఁ బూ
ర్వరమున నుంచి యుంట విని వారలనుం బదియాఱువేల నా
క్కరుఁడె సరోజనేత్రుఁడు తగన్ వరియించె నటన్న వార్త నా
దరమున నాలకించి యది దాఁ గనఁగోరెను నారదుం డెదన్. ౧ 1146

మ. తనలో నౌర! పదాఱువేల వరసద్మస్థానరత్నంబులన్
వనితారత్నము లుండఁ గృష్ణుఁ డొకఁడే వారిన్ సమారాధ్యసం
హననం బూనియె యొక్కవేళనె వివాహం బయ్యె వేర్వేఱుగా
నన నెంతో మదిఁ దోఁచెఁ జిత్రముగ నే నచ్చోటి కేగం దగున్. ౨ 1147

మ. అని యూహించి హరిం బరాత్ముఁ గనఁగా యత్నంబు గావించి తాఁ
జనియెన్ ద్వారక; కప్పురంబు స్ఫుటపుష్పస్ఫారతం బొల్చు పా
వన దివ్యోపవనంబులన్ గృహములన్ భాసిల్లు పూఁదోఁటలన్
మన మెంతో సుఖమందనుండెడు గరుత్మత్సంఘముల్ వేడుకన్. ౩ 1148

చ. కలరవముల్ చెలంగఁ దమకమ్రసువాక్కుల నాలకించువా
రలు ప్రమదంబు నొందఁగ నిరంతర మొయ్యనఁ జేయుచుండె; ని
మ్ముల వికసించి నీలరుచిఁ బొల్చుచు నెట్టని కాంతి మించుచున్
గలువలు మించుచుండె సితకాంతిని గొన్నియుఁ జూడఁ జక్కఁగన్. ౪ 1149

చ. అలరుచునుండె నుత్పలము లంబుజముల్ నిబిడంబుగా సర
స్సులఁ గనుపట్టుచుండె; నటఁ జొక్కపు వేడుక సందడింప హం
సలు మఱి సారసంబులును జక్రముఖంబులు సంతతం బొగిన్
బలుకుచు హాయిఁ గూర్చుచును బర్వుచునుండెఁ దదంతరంబులన్. ౫ 1150

సీ. స్ఫాటికరాజత ప్రాసాదములు నవనియుతమ్ము లట నింద్రనీలతప్త
హాటకమయము లనర్ఘ్యరత్నాళి వినిర్మితములునయి నెగడు నుపక
రణములు వింతగా రాజిల్లుచుండెను; దీర్చినయట్లు విస్తృతి నిమించి
యలరు రథ్యాపథంబులు, చత్వరమ్ములు నంగడుల్ శాలలు నల్లె సభలు

తే. కనఁదగినయట్లుగా విభక్తంబు లగుచు
నుండె దేవాలయమ్ములు మెండుగ రుచి
రాకృతుల మించుచుండె; మార్గాంగణముల
వీథులందు ద్వారములందు వేడ్క మిగుల. ౬ 1151

క. పరిమళజలములు చల్లియు, సురుచిరముగ మ్రుగ్గులిడియు సొంపుగఁ జూడం
దిరముగ నుండఁగఁ జేయుటఁ, గర మరుదుగఁ బట్టణమది కనఁదగి యుండెన్.

క. మరుదుచ్చలిత పతాకో,త్కరముల ధ్వజరాజిఁ బద్మ ǂ కాంతాతప మె
వ్వరికిని సోఁకకయుండ నొ,నరింపఁబడి యుండెఁ బత్త ǂ నంబున నందున్. ౬ 1153

మ. పరమేశుండు వసింప సౌధము కదుల్ ǂ భాసిల్లుసద్వస్తువుల్
పరిపూర్ణంబులుగాఁగ నుంపఁబడి దిక్ ǂ పాలస్తుతిం గాంచు న
ట్లురుదై యొప్పఁగఁ గట్టఁగాఁబడియె నం ǂ దత్యంతసంతోష మే
వరుసల్ హెచ్చుచునుండు దానిఁ గనఁగా ǂ వాంఛించు నవ్వారికిన్. ౬౪ 1154

చ. హరి నలరింపఁ ద్వష్టయను ǂ నయ్యమరేంద్రునిశిల్పి పాండితీ
గరిమను శిల్పమందు మును ǂ గాంచినదానిని జూపఁగోరి మం
దిరమునుదానిఁగట్టె; నట ǂ నీరజనేత్రునిపత్నులుండ సుం
దరదశషట్సహస్ర సద ǂ నంబులు సొంపుగ నుండె మానియున్. ౭౪ 1155

తే. అట్టి యంతఃపురమునందు ǂ హరికళత్ర, మలరు భవనోత్తమముఁ జేరఁ ǂ నరిగె; నద్ది
విపులతమము నతిస్వచ్ఛ ǂ విద్రుమ విర,చితమహాస్తంభ గణమునఁ ǂ జిత్రతరము.

క. వానికి నాశ్రయములుగా, జానగు వైడూర్యఫలక ǂ సంతతి వెలయం
గా నింద్రనీల జాలక, మానిత కుడ్యములఁ జాల ǂ మందిర మొప్పున్. ౯ 1157

ఉ. భూమిక యింద్రనీలమణి ǂ పూగముతో నలరారుచుండు సు
త్రాముని శిల్పి త్వష్ట తన ǂ ధర్మము దీర్పఁగ మేలుకట్లు ము
క్తామణిదామముల్ తుదలఁ ǂ దద్దయు వ్రేలుచునుండఁ గూర్చె దాం
తామలశయ్యలాసనము ǂ లర్హమణీఖచితంబులై తగన్. ౧౦ 1158

చ. ఒనరిచె నందుఁ గంతముల ǂ నొప్పుచెలంగఁగ మేలిహాటకం
బున నొనరించు నప్పతక ǂ పుంజము దాల్చి యమూల్యవస్త్రముల్
మనమునఁ గల్గువేడ్కలను ǂ మంజులరీతిని దెల్పఁదాల్చి రం
భను బరిహాసముల్ సలుపు ǂ భవ్యతమాంగముగల్గు దాసికల్. ౧౦౪ 1159

చ. వెలయుచునుండి రందుఁ; గడు ǂ వింతగఁ గంచుకముల్ ధరించి పా
గలు జతనంబుగాఁ దలలఁ ǂ గ్రాలఁగ మేలగురత్నకుండలం
బులు శ్రుతులందు నొప్పఁగ న ǂ మూల్యమనోహర వస్త్రముల్ ధరిం
చి లలితవిభ్రమంబులను ǂ జెల్వగుచుండిరి పూరుషుల్ కనన్. ౧౧ 1160

సీ. మణిదీపముల చాలు ǂ గణుతింపఁగారాని యంధకారము మాయు ǂ నట్లొనర్ప
వలభులయందు నెమిళులు,పర్వెడునట్టి యగురుధూపమ్ముల ǂ వైన పొగలు
జాలవారమునుండి ǂ చాలుగా వెడలంగ ఘనములంచును బుద్ధి ǂ లను దలంచి
కోరిక గట్టిగాఁ ǂ గూయుచు నర్తన మొనరించునుండ సౌదనవర మది

తే. యెంతయును జూడఁజూడంగ ॥ వింతగొలుపు
చుండె; నందొక్క సుదతి మహోత్తమగుణ
రుక్మిణి యనంగ విఖ్యాత ॥ రూప సుగుణ
వేషవయసులఁ దుల్యయై ॥ వెలసి పతికి. ౧౨౪ 1161

క. తనవంటి సుగుణముఖములఁ, దనరారెడు వేలకొలఁది ॥ దాసిక లెప్పుడున్
దను గొల్వనుండె నాసతి, వనజాక్షుని సాత్వతపతి ॥ భక్తిభరమునన్. ౧౩

క. కనకమయ దండమున నొప్పిన చామర మట్టిగొనుచుఁ ॥ బ్రియ మలరారం
గను మెల్లగ వీచుచు నుండెను నారదుఁ డావిధము గనెం దమిపొంగన్. ౧౩

చ. మునిపతిరాకఁ గాంచి వెసఁ ॥ బూరుషవర్యుఁడు పద్మునైకల
క్ష్మిని జెలువొందుచుండు హరి ॥ శ్రీపతి రుక్మిణిశయ్యనుండి లే
చి నియతి ధార్మికావళుల శ్రేష్ఠుఁడు గావున మౌనిపద్యుగం
బును సకిరీటమస్తకముఁ ॥ బొందుగ సోఁకఁగ మ్రొక్కి భక్తిమై. ౧౮ 1164

చ. కరములు మోడ్చి నారదుని ॥ గ్రన్నన స్వాసనవర్యమందు నా
దరమునఁ గూరుచుండెడు విధంబున మన్ననమీఱఁజేసి వా
నిరమణరాజికిన్ దలఁప ॥ నిక్కపుదేశికవర్యుఁడయ్యు స
త్పురుషులకెల్ల నాథుఁడయి ॥ పొల్చియు నమ్ముని పాదయుగ్మమున్. ౧౮౪ 1165

క. పూతజలంబులఁ గడుగుచు, నాతోయములన్ శిరంబునందుం దాల్చెన్
భూతవ్రాతము లెఱుఁగన్, శ్రీతరుణీపతికి నాహరికిఁ బావనమై. ౧౮౪ 1166

సీ. బ్రహ్మణ్యదేవుఁడన్ ॥ భవ్యతమంబగు గుణనామ మొప్పు నిక్కువముగాఁగ
నద్దానిఁజేయంగ ॥ నమ్మౌని పాదములను భక్తిఁ గడిగి తలను బవిత్ర
ములని చల్లుకొనియె ॥ మురహరి; తనపాదయుగళంబు గడిగిన ॥ యుదకము లెజ
గత్పావనములైన ॥ గంగాదితీర్థము లగుఁగదా యటులయ్యుఁ ॥ దగునని హరి

ఆ. వానిఁ జల్లుకొనుట ॥ బాగుగాదే; మఱి
మునులలోఁ బురాణమునియు నరుని
సఖుఁడు నై చెలంగుచక్రి నారాయణుఁ
డర్ఘ్యవిధిని బూన్కి ॥ నమరమునిని. ౧౮౪ 1167

క. అతిశయభక్తిని బూజిం
చి తగన్ బీయూషరసమె ॥ సిద్ధమిది యనన్
హితమయి మితమయి తగు వా
క్తతి యలరఁ బ్రభూ! మునీంద్రతల్లజ! మీకున్. ౧౬ 1168

క. మే మొనరింపం దగినది, యేమేఁ గలదేని యాజ్ఞ ॥ యిప్పింపుఁ డనం
గా మౌనివరుఁడు నారదుఁ, డో మౌనిసమర్చితా! విభూ! సకలేశా! ౧౭౪

చ. జనసముదాయమందు స్ఫుటసారసలోచన ! మైత్రి నీమదిం
బొనరుట వింతగాదు ఖలపుంజము నొంచుట వింతగాదు చ
క్కని నుతిగాంచునీశ్వర! జగంబులవౌ స్థితిరక్షణంబు లా
య్యన నొనరింప మేల్గలుగునట్టులు చేయఁగ స్వేచ్ఛమీఱఁగన్. ౧౬ 1170

చ. ధర నవతారమందు దనుతత్త్వ మెఱుంగుదు మేము కాన దు
ష్పురుషులఁ జక్కడంచి మతిఁ బూజ్యుల మన్నన లొప్పఁ గాచు టీ
శ్వర! తగు కార్యమౌను; భగవంతుఁడవై తగు నీమనోజ్ఞప
త్సరసిజయుగ్మముం గనితి సాధుజనాళికి ముక్తిదం బదే. ౧౭ 1171

సీ. అపరిమితంబగు నట్టిబోధము గల్గుబ్రహ్మాదులకుఁ గానఁబడక వారి
మనములం జింతింపఁగను దగినదియౌచు సంసారఘునకూప సంపతితుల
నుద్ధరింపఁగఁ దానె యూఁతయై యలరుచు నుండుభవత్పాదపుండరీక
యుగ్మంబుఁ గనుగొంటి నోపరమేశ్వరా ! యద్దానిఁదలఁచుచు ననవరతము

ఆ. దిరుగుచుండు నట్టిదివ్యపదాబ్జంబు, నం దె నాకు స్మృతియు నమరియుండు
నట్లనుగ్రహింపవయ్య సర్వేశ్వరా!, యనుచు వేఁడె భక్తి యాత్మనిండ. ౧౮

ఉ. అంతట నారదుండు పరమాత్మునిదై తగుయోగమాయ నొ
క్కింత యెఱుంగఁగోరి మది యెంతయుఁ బొందఱపెట్టుచుండ శ్రీ
కాంతుని యన్యపత్నిదగు కమ్రమహోన్నతహర్మ్యముం గనన్
వింతగఁబోయె నందుఁ గడు వేడుకమీఱఁగఁ గృష్ణుఁ డట్టులే. ౧౯ 1173

ఉ. ప్రేయసిఁ గూడి యుద్ధవుఁడు ప్రీతికిఁ బాత్రుఁడు కానఁ జెంత నో
హో! యనురీతిఁ బాచికల నొప్పుగ నాడుచునుండఁ గన్పడెన్;
గాయజుతండ్రి దేవమునిఁ గాంచి మహత్తరభక్తి లేచి య
ట్లే యెదురేగి తోడుకొని యెంతయు నాదృతిఁ జూపుమాటలన్. ౧౮ 1174

క. మనమూఱడిల్లఁ బల్కుచు, మునివర్యా! యాసనవరమున నిందుం గూ
రినప్రీతిఁ గూరుచుండుమ, యనుచుం గూర్చుండ నంత నర్ఘ్యాదులనున్. ౧౯

ఆ. పూజచేసి మౌనిపూజ్యుండు వచ్చుట, మున్ను తెలియనట్టి పోల్కి నెపుడు
వచ్చినార లంచుఁ బరిపరి నడ్గుచు, నపరిపూర్ణులమయి నట్టిమేము. ౨౦ 1176

క. పరిపూర్ణులైన మీకు నొనరుపందగి యున్నది యొనరుపఁ దగుదుమే
సురమౌనినాథ ! యైనను, బరికించి వచింపు మీభవమునకు శుభముల్. ౨౧

క. కలుగంజేయుము; నా విని, జలజాక్షునిఁ గాంచి యట్టె స్వాంతంబున ని
మ్ముల విస్మయంబుఁ దోఁచినఁ, బలుకక వేఱొక్క కాంత భవనముఁ జేరెన్. ౨౨

ఉ అందును జిన్నిపిల్లలను నాత్మజులన్ గడుఁ బ్రీతిమీఱ గో
విందుఁడు సంతసించునటు వింతగఁ బల్కుచు బుజ్జగించుచున్

సుందరమూర్తులార! యిటుఽచూడుఁ డటంచును బిల్చుచుండె నా
నందమయాత్ముఁ గాంచి మునిఽనాథుఁడు వేఱొక యింటి కేగెఁ దాన్. ౨౩ 1179

చ. మురహరి మజ్జనార్థముగఁ ఽ బోవఁగ యత్నము చేయుచుండఁగా
నరుదుగఁ గాంచె; వేఱొక గృహంబునకుం జనె నారదుండు నం
దురుతరభక్తితో హుతవహార్చన ద్రివిధంబుగ నొప్పువాని సుం
దరియును జెంతనుండ విధిఁదప్పక వేల్చుచు నుండఁగాఁ గనెన్. ౨౩½ 1180

మ. చని వేఱొక్కమనోజ్ఞహర్మ్యమున నేఁచందంబునం బ్రాణిహిం
సను జేకూరని బ్రహ్మయజ్ఞముఖయజ్ఞవ్రాతముం జేయుచుం
డిన శ్రీకృష్ణునిఁ జూచె; వేఱొకట నాఁనీరేజనేత్రుండు భో
జన మూర్వీసురరాజికిం బ్రియమునన్ ఽ సంతృప్తిఁ బెట్టించుచున్. ౨౪ 1181

తే. వారుభక్షింప మిగిలిన ఽ సారవస్తు
వులను భక్షించుచుండ నిఁమ్ముల మునీంద్రుఁ
డట్టె పరికించె; వేఱొక ఽ హర్మ్యమందు
సంధ్యవార్చుచుఁ గూర్చున్న ఽ శౌరిఁ గనియె. ౨౪½ 1182

సీ. వేఱొక్కగృహమున ఽ వృష్ణికులోద్ధారకుఁడు వాగ్యతుండయి ఽ కోరి బ్రహ్మ
మును లోకశిక్షార్థముగ జపించుచు నుండఁ బరికించె; మఱియొక ఽ భవనమందు
వాలును బలుకయుఁ ఽ బట్టి వేడుక ఖడ్గపద్ధతులను జరింపఁగఁ గనుఁగొనె
మఱొకగృహంబున ఽ మత్తగజంబుల నశ్వవరంబుల ఽ నరదములను

తే. నెక్కుచున్ విహరింపఁగఁ ఽ జక్కఁ జూచె
నొకగృహంబున శయనించియున్న హరిని
గనియె మఱియొక్కచో వందిజనులు పొగడ
నలరుపరమాత్ముఁ గృష్ణుని ఽ నతఁడు గాంచె. ౨౫ 1183

*చ. అనుపమ హర్మ్యమం దొకట ఽ నార్యులు భక్తులునైన యుద్ధవా
దినిఖిలమంత్రిసత్తములు ఽ ధీమహిమంబునఁ దన్నుఁగొల్వ మం
తన మొనరించు శ్రీహరిని ఽ దాఁ గనె నారదుఁ; డొక్కచో నికే
తనమున నొప్పుమీఱెడు ప్రమోదంబున వేశ్యలు ప్రీతిఁ గొల్వఁగన్. ౨౫½ 1184

మ. జలకేళిం దగునాదరంబు వెలిఁబుచ్చుంజూచు గోవిందుఁ గ
న్నులు తృప్తింగనఁ గాంచె; వేఱొకయెడన్ ఽ నూత్నోత్సవంబొప్ప వి
ప్రులలో నుత్తములైన వారలకు సొంపుల్ గుల్కఁ గైసేసి దూ
డలతో నొప్పెడు గోసహస్రమును వేడ్కన్ దానముం జేయుచున్. ౨౬½

ఉ. వారువచించు ప్రాక్తనపుఁ ఽ బావనగాథల నాలకించుచున్

* "జలక్రీడారతం క్వాపి వారముఖ్యాబలావృతమ్" అని మూలము.

సారసనేత్రుఁ డుండఁ గనె సంయమి; వెండియు నొక్కచోఁ జమ
త్కారపుమాటలాడు ప్రియకాంతను గూడి హసించు శ్రీహరిన్
నారదమౌని గాంచె; సదనంబున వేఱొకటన్ యథావిధిన్. ౨౮½ 1186

క. వలయునని ధర్మసముదయ,ములఁ దా లోకులకుఁ దెల్పుపూనికతో నా
జలజాక్షుఁ డాచరింపఁగ, నలరెడుమదిఁ గాంచె; నొకగృహంబున హరియున్.

ఆ. అర్థకామముల మహాదృతి సేవించు
చుండఁ జూచె; మఱియు నొండుచోటఁ
బ్రకృతికంటె మిగులఁ బరుఁడగు పురుషుని
నొకఁడె కూరుచుండి యుద్యమమున. ౨౯½ 1188

క. ధ్యానించుచుండఁ గాంచెను, మౌనియు వేఱొక్కచోట మంచిగురువులన్
దా నెంతొ వేడ్క సేవల, మానసకామముల భోగమండలములచేన్. 30

క. సేవించుచుండె; వేఱొక,చో విగ్రహ మొప్పఁ జేయుచున్ వేఱొకటన్
బావనమతులన్ సంధిని, గావించి ముదంబు నొందఁగాఁ జేయఁ గనెన్. 30½

సీ. ఒక్కచో హలధరు నుద్యమంబునఁగూడి సాధుజనంబుల బాధ లడఁగ
శివము వారికిఁ జక్కఁ జేకుర నూహించుచుండఁగాఁ జూచె; వేఱొక్కచోట
సుతులకుఁ దగినయువతులను, దుహితల కల్లభర్తలను శాస్త్రానుసరణ
పద్ధతి నుద్వాహ పరమోత్సవము లొనరించుచునుండంగఁ గాంచె; మఱియు

తే. వారిఁ దనయింటనుండి యవ్వారియిండ్ల
కనుపుచున్ వారియిండ్లనుండిన స్వజనులఁ
బిలువ నంపుచు నీరీతి వేడ్క నుత్స
వములఁ గావించుచుండఁ గాంచె ముని యంత. 3౨½ 1191

క. యోగేశ్వరేశ్వరుం డగు, నాగజరక్షకుని చర్య లన్నియుఁ గనఁగా
నేగతి నీయుత్సవములు, సాగినవని యచ్చెరువును జనులొందఁ దగెన్. 33

చ. హరియొకచోట నూర్జితము లౌ మఖరాజిని దేవతోత్కరం
బరుదుగఁ దృప్తినొందు నటు లర్హవిధానమునన్ యజించుచున్
నరులకు నర్హమీయదె యనందగు బోధ మొనర్చుచుండె; సుం
దరసదనంబునం దొకటఁ దామరసాక్షునిగూడి భక్తితోన్. 33½ 1193

క. బావులు చెఱువులు తోఁటలు, దేవాలయమఠము లిట్టితీరునఁ దగుధ
ర్మావళి పూర్తఖ్యాతముఁ, గావించుచునుండె మర్త్యకాయార్హముగన్. 3౪

చ. ఉదవసితంబునం దొకట నూహచెలంగఁగ నశ్వ మెక్కి వే
యదువరు లెల్లఁ గొల్వ మృగయాభిరతిం జని పావనాంగతం
బొదలు మృగాళిఁ జంపుచు విభుప్రవరామలధర్మ మిట్టులే

కద యని తెల్పుచుండె; నొకకమ్రగృహోత్తమమందుఁ బూనికన్. ౩౬ 1195

చ. ప్రకృతులు ధర్మతత్పరులొ । ద్రవ్యముఁగోరి చరించువారొ కో
యకుటిలవృత్తి నుండుదురొ । యర్థముఁగూర్పఁగ స్వేచ్ఛచేఁ గువృ
త్తికలిత చిత్తులౌదురొకొ । తెల్లముగాఁ బరికింపనౌఁ గదా
యిఁక నని వారిభావముల । నెల్ల నెఱుంగఁగఁగోరి తా నటన్. ౩౭ 1196

చ. తనతను వేరికేఁ గనువిధంబుననుండక యొప్ప సంచరిం
చు నిఖిలయోగనాయకుని । శూరకులాభరణంబుఁ గాంచె; నా
మునివరుఁ డాపరాత్పరుని । భూరితరామలయోగమాయ దా
ఘనతమశక్తిఁ గాంచి నరకాయ విడంబన మెంచి నవ్వుచున్. ౩౮ 1197

సీ. ఆహృషీకేశుని । నత్యద్భుతాత్మునిఁ గనిపల్కె యోగేశవినుత! యోగ
పారంగతులకైనఁ । బరికింప నెఱుఁగంగఁ దరముగానట్టి నీపరమయోగ
మాయావిలాసంబు । మహితభవత్పాద పరిచర్యచే నలవడినశక్తిఁ
గనుఁగొంటి నంతియేకాని నీపరమార్థ మిదియని తెలియంగ । నించుకేని

తే. యోగ్యుఁడనుగాను; నీదగు । నుత్తమయశ
మునను నిండిన యీలోకములను భువన
పావనియైన నీలీలఁ । బాడుచుఁ దమిఁ
దిరుగుచుండఁగఁ గరుణింపు । దేవ! యనిన. ౩౯ 1198

చ. జనులకు ధర్మముం దెలుపఁజాలినవాఁడ సమాచరింప నే
ర్తును; మఱి దానిఁ జేయఁ బరితోషము నొందుదు; బ్రహ్మమాని! దా
నిని గఱపంగఁ గోరికద । నీరసమానవదేహ మిద్ది నేఁ
గొనియిటు సంచరింతు నిది గూఢతమార్థము సుమ్ము పుత్త్రకా! ౪౦ 1199

తే. మోహమొందకు మని తెల్పె; । మునియు భగవ
దాజ్ఞఁగొని గృహమేధుల । కర్హములయి
పావనములైన సద్ధర్మపటల మాచ
రించుచున్ హర్మ్యవితతిఁ జరించుచుఁ దమి. ౪౧ 1200

క. ఒకఁడయ్యు నన్నితావుల, సకలాత్ముం డగుటఁ దాను । జరియింపఁగఁ దా
నొకకాలమందె గాంచెను, బ్రకటితరానంత వీర్యభాసితుఁ డగుచున్. ౪౨ 1201

క. వెలసెడుశ్రీకృష్ణుని యుజ్జ్వలతరమా యోగమాయ । చంచచ్ఛక్తిన్
గలుషహరంబును మౌనియుఁ, బలుమాఱుం గనుచుఁ గుతుకపరవశుఁ డయ్యెన్.

చ. ధనమున ధర్మకామములఁ । దద్దయు నాదృతిఁ గల్గినట్లు లో
కనికరబోధనార్థము నికామము వర్తిలుచున్న శ్రీనికే
తనుఁడును సత్కృతిన్ దనను । దన్పఁగ నారదు డెంతొ ప్రీతుఁడై

వనజదళాక్షుభక్తి బహు। వారము నాత్మఁ దలంచుచుం జనెన్. ౮౩ 1203

ఉ. ఎల్లర వృద్ధిఁగోరి సకలేష్టదరూపములన్ ధరించి యా
ఫుల్లసరోజనేత్రుఁ డెదఁ। బొల్చెడు కౌతుక మొప్పఁ దాను శ్రీ
వల్లభుఁడయ్యు మానవుల। వర్తనముల్ పనివూని చేయున
ట్లెల్లెడఁ గన్పడంగ నను। వృత్తి నెసంగుచు ద్వారకాపురిన్. ౮౩౪ 1204

మ. మృదుమందాక్షము సౌహృదంబు హితముల్। మిశ్రంబులై వేడుకం
బొదలన్ జేయువిలాసదృష్టులఁ దమిం। బొంగారు హాసంబులన్
బదియార్వేల నితంబినీమణులు తన్। భక్తిప్రమోదంబులన్
గదురం గొల్వ సుఖించుచుండెఁ దనదౌ। కర్తవ్య మూహించుచున్. ౮౮1205

సీ. విశ్వోద్భవస్థితి। విలయహేతువు హరి మనుజలోకంబున। నొనరిచిన య
నన్యసాధారణ। నవ్యకర్మముల నదెవ్వఁడు పాడునో। యెవఁడు వినునొ
పూజ్యుఁ డెవ్వం డను। మోదించుచుండునో వానికి మోక్షంబు। మాన కొసఁగు
నట్టి యాభగవంతు। నందు నిశ్చలభక్తి కుదురును గావునఁ। గుతుకమలర

ఆ. వాసుదేవుకథలఁ। బాడుచు సంతృప్తి, నాలకించుచున్ మహాత్ము లెట్లు
తెలిపినారొ యట్లె। ధీమంతులగు వారి, కెఱుకపఱుపవలయు। నిదియె మేలు.

డెబ్బదియవయధ్యాయము.

శ్రీహరి సభామండపము నలంకరించుట.

చ. తెలతెలవాఱ నంత వసు। దేవుప్రియాత్మజు కంఠమట్టె కౌఁ
గిళుల బిగించి సుందరులు। కేళులఁ దేలుచు హాయిమీఱఁ బా
న్పులఁ బవళించి తద్విరహ। ముల్ క్షణమైన సహింపఁజాల కి
మ్ముల జతగూడి యుండఁగనె। బుద్ధుల నెంచెడు వారుగావునన్. ౪ 1207

చ. అరుణుఁడు తోఁచె లెం డనుచు। నందఱ లేపఁగఁ గొక్కురో యటం
చురుగళనిస్వనం బలర। నొక్క తెఱంగునఁ గోళ్లుకూయ నా
తరుణులు సౌఖ్యహానికయి। తద్దయుఁ గోపముతో శపించి రి
క్కరణిని గూసి మాదగు సు। ఖంబు నడంపఁగ నేల యం చొగిన్. ౧ 1208

క. మందార వనమునుండియె, మందగతిం బొలయుచున్న। మరుదోఘవ్యా
ప్తిం దగ మేల్కని షట్పద,బృందంబులు మదము పేర్మి। వేడుకమీఱన్. ౧౪

క. ఝుంకారమ్ములఁ బాటలు, జంకను నదిలేక పాడ। సాగఁ బతత్త్రుల్
పొంకముగ వందిజను లటు, పంకరుహాక్షుని నిద్రఁ। బాయఁగఁ జేయన్. ౨

చ. కలకలనాదముల్ వెలయఁ। గా సుకుమారగళంబు లెత్తి ని
స్తులగతిఁ బ్రీతిఁ దెల్పె; నిటు। తోరపువేడ్కల మీఱునట్టిదా

నలసమయంబునందు జలజాతునిపత్నులు రుక్మిణీప్రథా
నలు తమకాంతుకౌఁగిట మనంబులు సంతసమందఁ జొక్కుచున్. ౨౪ 1211

చ. పతివిరహంబు దుస్సహము భారతమంబగు కార్యమంచు నే
వితమునవైన నోర్వఁగలవృత్తిని బూనక తన్ముహూర్తము
న్నతపరితాపదాయియె యనందగు నంచని దానిఁబుచ్చ న
ల్లె తదురు బాహుమధ్యమున నే తమి నుండిరి; కృష్ణుఁ డంతటన్. ౩ 1212

ఆ. బ్రాహ్మమనెడుపేరఁ బరఁగు ముహూర్తమం
దట్టిమేలుకాంచి యమృతములను
విధిగ నాచమించి విమలాంతరంగుఁడై
యద్వితీయ మగుచు నకలుషమయి. ౩౪ 1213

సీ. స్వప్రకాశంబయి శాశ్వతంబయి యనన్యంబయి యవ్యయంబయి స్వసత్త
వలనఁ గల్మషజాలములకు దూరంబయి విశ్వోద్భవస్థితివిలయహేతు
వులను స్వశక్తులవలన లక్షితభావనిర్వృతియయి తగి నిత్యమునగు
బ్రహ్మము ధ్యానించెఁ; బంకజనేత్రుఁ డవ్వల నిర్మలములగు జలములందు

తే. శాస్త్రమర్యాద వదలక స్నానమాడి
చేయఁదగినట్టి క్రియలను జేసి ధౌత
వస్త్రములఁ గట్టుకొని మధువైరి యంత
సంధ్యఁ జక్కనుపాసించె స్వాంత మలర. ౫౪ 1214

చ. జ్వలనుని వేల్చెఁ గాణ్వమనుశాఖకుఁజేరిన వృష్ణివంశ మం
దిల జనిఁగాంచుటన్ జలరుహేక్షణుఁ డర్కుఁడు ప్రాగ్గిరీంద్రుపై
వెలయక మున్నె యయ్యనలు వేల్చెను; శాస్త్రముతప్పరా దఘం
బొలయును దాననంచు హితమొప్పఁగఁ జెప్పెడువేడ్క సంధిలన్. ౬ 1215

ఉ. మౌనముఁబూని యంతటను మంత్రగణంబున కెల్లమూలమై
తా నఘనాశనంబునను దక్షమునై తగుబ్రహ్మమున్ విధిన్
మానసమం దొగిన్ జపము మానక చేసెను వేదమాతయే
యా నదె బ్రాహ్మణత్వమున కద్దియె మూలము రాజపుంగవా! ౬ 1216

క. గాయత్రి యనఁగ నద్దియె, యీయవనిం బేరుఁగాంచె నినుఁ డుదయాద్రిన్
మాయఁగఁ దిమిరంబులు తన, వేయికరంబులు చెలంగ వింతగఁ దోఁచెన్. ౬౪

క. ఉదయించుచున్న సూర్యున, కిదియే తగువేళ యనుచు నెంచి మదిని భ
క్తిదగంగ నుపస్థానము, సదమలరీతిగ నొనర్చి చక్రియు నంతన్. ౬౪ 1218

క. తనయంశభూతులై తగు, ననిమిషులకు ఋషివరులకు నల్లె పితృగణం
బునకుం దర్పణకర్మం,బును జేసెం బిదప వృద్ధభూసురవరులన్. ౭ 1219

సీ. నిత్యపూజనముల ఁ నెమ్మి నొందఁగఁజేసి మఱియు నలంకృతభూసురులకు
సాధువృత్తిం గాంచి ఁ చక్కఁగఁ బాలిచ్చునలవాటుగలిగి మొదలి దయితగు
చూలు గల్గినయట్టి ఁ యాల దూడలతోడఁ బట్టువస్త్రములతో ఁ భవ్యములగు
నజినతిలలతోడ ఁ ననుదిన మింతనఁబడనిసంఖ్య నొసంగుపద్ధతి మెయి

తే. నిచ్చె నయ్యావి సంతప్తహేమశృంగ
ములుగ మఱి రూప్యమయఖురములుగ మౌక్తి
కస్రజంబులఁదగు నవిగాఁగ సాధు
వర్ణభూషితములుగాఁగ ఁ వఱలుచుండె. ౯ 1220

క. ధేనువులకు భూసురులకు, మానితులకు నమరులకును ఁ మఱివృద్ధులకున్
జ్ఞాన మిడు గురువులకు నె, న్నెనగు భూతములకుఁ దమి ఁ నింపుదలిర్పన్. ౯½

తే. తనవిభూతులె యవియగుఁ ఁ గనుక వాని
కాదృతిన్ మ్రొక్కి భద్రపదార్థములగు
కపిలలోనగు వానిని ఁ గరతలములఁ
దాఁకె; నవ్వల మురహారి ఁ తగినరీతి. ౧౦ 1222

క. నరలోకభూషణము దన, శరీరమును జారువస్త్ర ఁ సన్మణిభూషో
త్కరమునఁ గైచేసె మనో,హరమాల్యములన్ ధరించె ఁ నంద అలరఁగన్. ౧౧

క. అనులేపనములఁ గైకొని, తననీడను ఘృతమునం బ్రథమమున నవలన్
వినుతాదర్శమునందుం, గనుఁగొని యానంద మంది ఁ కడు మోదమునన్. ౧౧½

తే. గో వృష ద్విజ దేవతాకూటము గని
సర్వవర్ణంబులకుఁ బురజనుల కంతి
పురమునం దుండువారికిఁ ఁ బూజ్యులయిన
మంత్రిముఖులకు నీఁదగుమాడ్కి నొసఁగి. ౧౨ 1225

క. తనమది నానందమునొం,దెను; మ్రోల వసించియున్న ఁ ధీమద్వరులన్
వినుతగుణాఢ్యుల విప్రుల, ననూనతాంబూల పుష్పహారాదులచేన్. ౧౨½

క. సంతృప్తులఁ గావించెను, సంతోషమె భూషణ మనుసాధూక్తిని దా
నెంతయుఁ బోషించుచు హిత, సంతతి సేవకులఁ బ్రీతిసత్కారములన్. ౧౩ 1227

ఆ. గారవించి తనదు ఁ కామినీమణులతో, మెలఁగుచుండె; సూతుఁ ఁ డెలమిమీఱ
శుభతమంపురథము ఁ సుగ్రీవముఖహయ,ములఁ జెలంగుదాని ఁ లలితతమము.

క. కొనివచ్చి నిలిపి మ్రొక్కెను దనమ్రోలన్ నిల్చినట్టి ఁ దారుకు గైదం
డనుగొని సాత్యకితోడన్, వనజాక్షుం డుద్ధవుండు ఁ భక్తిఁ గొలువఁగన్. ౧౪

క. తేరెక్కె నుదయభూధ్రము, సారససఖుఁ డెక్కినట్టి ఁ చందంబున; నం
భోరుహనేత్రలు లజ్జా, స్ఫారప్రేమైకదృష్టిసంతతిచేతన్. ౧౪½ 1230

క. అంతఃపురములనుండియొ, వింతఁగఁ దను గారవింప వెలఁదుల దృగ్గా
లాంతరములఁ జిక్కక యెటొ, కాంతలచిత్తములఁ జూఱఁగాఁగొని వేడ్కన్.

క. చిఱునవ్వు మోముఁదమ్మిన్, నెఱి నాట్యము చేయుచుండ నిత్యోత్సవముల్
గుఱుతుపడునట్లు చేయఁగ, నఱిముఱిఁ బౌరులు కనం బ్రయాణము చేసెన్.

*ఉ. ఒక్కొకయింటినుండి హరి యొక్కరుఁడే పయనంబు చేసి న
ట్లొక్కొకయింతియుం దలఁప నొయ్యన వెల్వఁడి రూపసంఘ మ
ట్లొక్కటియై రథంబుపయి నొప్పఁగఁ జేసి పరాత్పరుండు త
న్నొక్కరుఁడే గనందగకయుండ జవంబునఁ బోయె నేర్పునన్. ౧౫ 1233

చ. తనవగు పార్శ్వభాగములఁ దద్దయుఁ బ్రీతిచెలంగ వృష్ణు లె
ల్లను గుమిగూడిరాఁగ సువిలాసముమీఱ సుధర్మ నాఁగ నొ
ప్పిన సభఁజేరె నందుఁగల పెద్దల కాఁకలి దప్పి శోకమో
హనిధనముల్ జరాహ్వయములన్న షడూర్ములు గల్గ వెత్తఱిన్. ౧౬ 1234

చ. నిరుపమతత్ప్రభాభవన నిత్యసుఖాకరపీఠమందు శ్రీ
హరి జగదోఘనాయకుఁ డహార్యవిభూతి నివాసభూమి యా
దరమునఁ గూరుచుండి తనుధామములన్ దెసలెల్ల వెల్గఁగాఁ
బురుషవరుల్ యదూద్వహులు పొంగుచుఁ దన్గొలువంగ నెంతయున్. ౧౭

క. తారాగణ పరివృతుఁడౌ, రేరాజు వెలుంగునట్టిరీతిం జెలఁగెన్;
శ్రీరమణు నంత వేడుక,చే రంజిలఁజేయఁ బూనుచిత్తము లొప్పన్. ౧౮

క. పరిహాసకులును బహుహాస్యరసముల్ గుల్కువాక్యసంతతి నలరిం
చిరి మఱియు నటాచార్యులు, పరమేశ్వరు సేవ చేయు పద్ధతు లొప్పన్. ౧౯

ఆ. నర్తకీజనంబు నానావిధంబులౌ, నర్తనముల ముదమునం బొదలఁగఁ
జేసి; రల్లి వీణెఁ జేఁబూని వైణికు, లలరఁజేసి రెలమి హరిఁ బరేశు. ౨౦

సీ. మురజతాళమృదంగ దరనిస్వనంబులఁ గొందఱు గొల్చిరా గోపవేషు
సూతమాగధవందు లాతఱి నెగురుచుఁ బొగడుచుఁ బాడుచుఁ దగినరీతి
సేవించి; రందున్న క్షితిసురోత్తములందు బ్రహ్మవాదులు గురుశుభవ్యకీర్తు
లగు పూర్వరాజులవగు గాథలను జెప్పుచుండిరి; కొందఱు నిండువేడ్క

తే. వాని వినుచుండి రిట్టు లావాసుదేవుఁ
డతిముదంబున నుండ; నాయదనునందు
ద్వారపాలకు లరుదెంచి తమ రిదివఱ
కెపుడు చూడని పురుషుఁ డొయ్యెడకు వచ్చి. ౨౧ 1239

క. జగదీశ! తమసుదర్శన, మగునా యని యున్న యతని నభ్యంతర భా

* పూర్వోక్తప్రతిపాదిత సర్వవ్యాపకత్వ మిట సూచితమని యెఱుంగఁదగు.

గగతుని చేయఁగ నిప్పుడు, తగునని తమసెలవయేని ∮ దాసులు వీరల్. ౨౧౪

తే. కాచియున్నార లనునుడిఁ ∮ గాంచనాంబ
రుఁడు మనంబున నూహించి ∮ తడయ నేల
తోడుకొని రండు నాఁబోవఁ వాఁడువచ్చి
పరమపురుషునకుఁ మహోత్తరయశునకు. ౨౨ 1240

చ. కరములువెూడ్చి మ్రొక్కి నృపకాండము మాగధుఁ డెంతొ దుష్టుఁడై
కరుణ యొకింత లేక కడు ∮ గర్వమునం జెఱసాలనుంచి వ
త్సరము లవెన్నియేఁ గడువఁసాగినఁ వదలంగఁ బూనఁ; డీ
శ్వర! యిఁక నీవె దిక్కనుచుఁ ∮ బంపినవార్తలఁ దెల్పె నెవ్వగన్. ౨౩ 1242

క. వనజాక్ష! జరాసంధుఁడు, మును దిగ్విజయంబుచేయఁ ∮ బూనిన యపు డే
జనపతులు లోఁబడరొ త, జ్జననాథుల ద్వ్యయుతవిహిత ∮ సంఖ్యుల బలిమిన్.

క. కొనివచ్చి చెఱను బంధిం,చెను జుష్ము గిరివ్రజమున ∮ క్షితినాథులు నీ
కును విన్నవింపు మిట్లని, ననుఁ బంపిరి వారినుడు లఁనంగ నివి యగున్.

సీ. శ్రీకృష్ణ! శ్రీకృష్ణ ∮ శ్రితజనసాధ్వసభంజనా! కరుణను ∮ భక్తజనులఁ
బాలించు వాఁడవు ∮ భద్రము విడువాఁడ వప్రమేయాత్ముఁడ ∮ వగుదు వీవు
భవభీతులము మేము ∮ బహుభిన్నదర్శనులము నిన్నె శరణంబుఁగ మది నమ్మి
యాశ్రయించిన వార ∮ మవని నిషిద్ధకర్మాశక్తి గలిగి నీఁవతిశయ కృపఁ

తే. దెలిపినట్టి త్వత్పూజలఁతీరు మఱచి
తమ్ముఁ గృతకృత్యులనుచేయఁ ∮ దగినకర్మ
ములను స్మరియింపకుండు లోకులకుఁ గల్గు
జీవితాశను బల్మిఁ ద్రెంఁచెదవు దేవ! ౨౪ 1245

క. కాలస్వరూపుఁడవు మఱి, బాలుఁడవుగఁ దోఁచుచుండు ∮ వాఁడవు కృష్ణా!
కేలుముకుళించి మ్రొక్కుదు, మోలోకేశా! పరేశ! ∮ యోభూతేశా! ౨౬

చ. కరుణను సాధువారమును ∮ గావ ఖలావళి నిగ్రహింప నీ
శ్వర! భగవన్మహాంశమున ∮ క్ష్మాస్థలిపై మనుజాంగ మూనితే
నరుఁడు త్వదాజ్ఞ దాఁటుటయు ∮ నాథుఁడవై తగు నీయపారమౌ
కరుణకుఁ బాత్రమయ్యు నిజ ∮ కర్మజదుఃఖము నొందుచుంటయున్. ౨౬౪

తే. తగునటంచు నెఱుంగుము ∮ జగదధీశ
తాను చేయుకర్మమునకుఁ ∮ దగినఫలము
ననుభవించు నరుండని ∮ యనుట యుక్తి
యుక్తముగ నున్నదని యెంతు ∮ మోముకుంద. ౨౭ 1248

క. పరమేశ్వర పరికింపం, బరతంత్రము నృపసుఖంబు ∮ స్వప్నాయితమై

త్వరగ నశించును భయ మే, తరుణంబునఁ గల్గఁజేయఁ దగి శవము వలెన్. ౨౫

క. సారవిహీనంబైన శరీరముఁ జింతాదిభరపరీతముఁ గృష్ణా!
సారసనేత్రా! మోయుదు, మీరీతిం దెల్వి లేకయే సంతతమున్. ౨౬ 1250

సీ. నిష్కాములకు నీదు నిర్మలానుగ్రహపాత్రులకుఁ లభింపఁదగి మఱియుఁ
జింతింపఁగా స్వతస్సిద్ధమై యలరు నాత్మసుఖంబును ద్యజించి మహితమైన
నీదుమాయకుఁ జిక్కి యేదియుఁ దెలియక దీనులమై యిట్లు తీవ్రకష్ట
ములఁబొందుచున్నారమిల సింహమజములవలెఁగుంజరాయుతబలుఁడయిఖలుఁ

తే. డౌజరాసంధుఁ డతిశక్తి యలరఁ బట్టి, చెఱను బెట్టిన మమ్మల క్షితిపకర్మ
పాశములఁ జిక్కి కష్టముల్ పంతమూని, యేఁచఁ గుందెడువారిగా నెంచి నీవు.

క. దీనులవెతలన్ వేగమ, మానుపఁగాఁ జేయఁజాలు మహితాంఘ్రిసరో
జా! నెమ్మిన్ విడిపింపుమ, శ్రీనిలయా! ఖలమహీశచిత్తమహోగ్రా! ౨౮ 1252

క. పదునెనిమిదిపర్యాయము, లుదితామర్షుండు గాన యుద్ధతి మీఱం
గదనము నీతోఁ జేయఁగఁ, బదాతిముఖసేనఁగూడి వచ్చెం గాదే! ౨౯ 1253

చ. కరమునవెల్గు చక్రమును గాంచి పరాభవ మొందిపాతె; నీ
శ్వరుఁడ వనంతవీర్యుఁడవు భక్తులపాలిటి కల్పవృక్షమై
సరియగు వాఁడు లేని గురుసత్త్వయుతుండవు నయ్యు మర్త్యులో
కరతిని బొందియుండుదువు గాన జయించె నదొక్కమాఱె తాన్. ౩౦ 1254

క. తావ స్మాత్రంబునకే, కావరమున నీదుప్రజలు గాఁ దగుమమ్ముం
గావలెనని పీడించెడు, నీవజితుఁడవని యెఱుంగ నేరఁడు స్వామీ! ౩౦ 1255

క. దీనికిని బ్రతీకారము, మానసమునఁ జేయ నెన్ని మాన్పింపుమ యీ
భూనాథబాధ లనుచున్, భూనాథులు తెల్పు మనిరి భూతాధీశా! ౩౦ 1256

సీ. మాగధసంరుద్ధ మానవాధీశులు భవదంఘ్రిదర్శనవాంఛ మీఱ
నున్నారు; దీనులై యున్నవారల నీదుశరణంబుఁ జొచ్చి నభక్తజనులఁ జేరఁ
గాఁదీసి సుఖము గల్గం జేయుమాయని యాదూత మనవి చేయఁగ; నపుడె
నిరుపమానద్యుతి నెగడు దేవమునీంద్రుఁ డాహరిదర్శించు నాదరమున

తే. వచ్చెఁ బింగజటాభార మిచ్చఁ దాల్చి, భానుఁడో యన వెల్గుచుఁ బరమశాంత
ముట్టిపడఁ రాఁగ శ్రీకృష్ణుఁ డుగ్రదనుజ, శాసకుఁడు సర్వలోకపస్వామి యపుడు.

నారదాగమనము.

చ. మునిపతిఁ గాంచినంతనె ప్రమోదము తన్ బురికొల్పఁగా నెదు
ర్కొని తనుఁగూడి సభ్యులును గోరికరాఁగను సేవకోత్కరం
బును జనుదేరఁ బాదములు మూర్ధమునోఁక నమస్కరించి చే
యను దగినట్టిపూజల మహార్హవిధిం బొనరించి భక్తిమై. ౩౩ 1258

క. సముచితపీఠంబున దేవమునిం గూర్చుండఁజేసి భవ్యతరవచ
స్సముదయమున సంతృప్తియు, సమస్తవిదుఁడౌటఁ గల్గఁ జక్కఁగఁ బలికెన్.

చ. మునివర! దేననుఁ భయము మూఁడుజగంబుల కెప్డు లేదుగా
యనిశము మీరు త్రిమ్మరుట నన్నిజగంబుల వార్తలుఁ మనం
బున నిలువంగఁజాలుటయె భూరితరంబగు లాభమౌఁజుమీ!
మనవి యొనర్తు నీశ్వరుని మాయనుగల్గిన యీజగంబులన్. ౩౫ 1260

క. నీకుం దెలియని దొక్కఁడు, లేకుండుంగాదె జ్ఞానలీలాదృష్టిఁ
భూకాంతులు పాండవు లిపు, డేకార్యము చేయఁబూని రెఱిగింపు మనన్.

సీ. సర్వలోకేశ్వరా! సర్వజగద్వ్యాప్తసత్ప్రకాశా! హరీ! సర్వకార్య
కరణదక్షములగు గురుశక్తులను భూతజాలములందుఁ బ్రచ్ఛన్నవృత్తి
దారువులందు హుతవహుచందంబున వర్తింతు వీవిట్టివాఁడ వనుచుఁ
దెలియశక్యముగాదు జలజాక్ష! యలనీదురంతమాయాదేవి బ్రహ్మదేవు

తే. నకును వ్యామోహమును గల్గ నైజశక్తిఁ
జేయు నద్దానిగాంచితి నీయపార
సత్త్వమిసుమంత యెఱుఁగుట స్వాంతమందుఁ
బ్రశ్నమిది చిత్రమని తలంపను మహాత్మ. ౩౬ 1262

క. విను పారమార్థికంబనఁ, జను దృష్టిని గాంచఁగా నసత్తయ్యును బై
కిని సత్పదార్థమట్లుగఁ, గనఁబడు నీజగములను నీకామము శక్తిన్. ౩౭ 1263

క. కలిగించుచుఁ ద్రుంచుచు ని,స్తులమాయాయోగమునను దోఁచుచు నుండం
గలనీదు చేష్టితంబును, దెలియఁ శక్తుం డెవండు త్రిజగములందున్. ౩౮

తే. అపరిచింత్యాత్మకుఁడవయి యలరునీకు
నివె ప్రణామంబు; లోజగదీశ! యీశ్వ
రా! యవిద్యావరణము సంవ్యాప్తమగుట
భవతమస్సునఁ దిరుగుచు భయముఁ గనుచు. ౩౮ 1265

క. కనఁగ ననర్థావహమా, తనువును విడఁజాలుటకును దగినయుపాయం
బు నెఱుంగకుండు జీవున, కనూనదీపంబువంటి దగు సద్యశమున్. ౩౮ 1266

తే. పరమలీలావతార విసరముల వెలిఁగించుచున్నట్టి ని న్నాశ్రయించువాఁడ;
బ్రహ్మమా! పాండుభూపాల వరతనయుని, చేష్టితంబెల్ల విదితంబె చిత్తమునకు.

క. నరలోకవర్తనం బను,కరించుచున్నట్టి నీకుఁ గాంక్షఁ గలుగుట
బ్బుర మెట్లగుఁ? గావుననె వి,వరింతు ధర్మాత్మజుండు భక్తుఁడు నీకున్. ౪౦

క. ఆతఁడు చేయం బూనిన, రీతిఁ వినవయ్య సర్వరీతిజ్ఞా! లో
కాతీతు నిన్ను బ్రహ్మత, నీతఁడెఁ బొందంగఁగోరియే యర్చింపన్. ౪౦ 1269

చ. మనమునఁ గోరువాఁడు సుము మాధవ! సర్వగ! రాజసూయమం
చును మిగులన్ యశంబుగని క్షోణిని మించు మహేంద్రరూపతన్
నిను భజియింపఁ గోరెడిని నీరజనేత్ర! యజింపఁ గోరునా
తనికృతి కీవు సమ్మతి నితాంతము నొందఁదగున్ మనంబునన్. ౪౧ 1270

క. విచ్చేయవలయుఁ గృష్ణా!, యచ్చటికిన్; దన్మఖేంద్రమందు నినుం బె
న్మచ్చటమిాఱఁ గనుదురు వి,యచ్చరు లధ్వరగణేశు నఖిలాండేశున్. ౪౨

క. పరిశుద్ధయశులు నిను భూ,వరులట దర్శింపఁగోరి వత్తురు కార్యాం
తర మందుఁగలదు నీకున్, బరమేశా! కీర్తనశ్రవణములఁ బ్రీతిన్. ౪౩ 1272

*ఆ. ధ్యానమునను శ్వపచులైనఁ బాపము పోవఁ, బావనులగుదు రనఁ బ్రహ్మమయుని
నిన్నుఁ గాంచువారు మన్నన స్పృశియించు, వార లొందుఫలముఁ బలుక నేల?

సీ. భువనమంగళరూప! భూతేశ! దిక్కుల కెల్లనలంకారమే యయితగు
నీయశం బిబ్భూమి నాయమరాళి నివాసమందు నధోభువనమునందుఁ
బరమపావనమయి ప్రఖ్యాతమై యుండు; లలితభవత్పాదజల మనంగ
మందాకిని యని యమరలోకమున నధోభువనంబునందును భోగవతి య

తే. నంగ, నీలోకమునయందు గంగ యనియు,
నలరి భువనత్రయంబు నిమ్ములఁ బవిత్ర
ముగ నొనర్చుచునున్నది మురహర! యనె;
నంతఁ గేశవుఁ డందున్న యదువరు లొగి. ౪౪ 1274

క. మనములను జరాసంధుని, నని మొనను జయింపవలయు ననునూహలు చే
యను మొదలిడి యప్పలుకులఁ, గొనకుండు టెఱింగి వారి కుతుకము దీర్పన్.

క. మదినెంచి యుద్ధవునితోఁ, మృదుమధురాలాపములను నిట్లను నార్యా!
విదితాఖిలమంత్రుండవు, గద పరమంబైన నేత్ర కల్పుఁడవుగదా! ౪౬ 1276

సీ. మంత్రివి మాపయి మంచిభావము గల్గువాఁడవౌటను నీ భావ మలర
వచియింతువో యదే వడువునఁ గృత్యంబుఁ జేయనౌ నని యల్లచేయ శ్రద్ధఁ
బూను వారము మేము మానసంబున దాని విశ్వసింతు; మటంచు విభుఁడు సర్వ
జగదధీశుఁడు సర్వ జంతుహృదంతర సంవ్యాప్తతేజుండు చక్రకృష్ణుఁ

ఆ. డఖిలవేత్తయయ్యు నజ్ఞునివలెఁ దనుఁ, గార్యమడుగ నతఁడు కడఁగి దానిఁ
దలధరించి యిట్లు పలికె భక్తుండౌట, భగవదాజ్ఞఁ జేయువాఁడు గాన.

---

* "శ్రవణాత్ కీర్తనాద్ ధ్యానాత్ పూయంతేఽన్తేవసాయినః" అని మూలము. "అంతే
ఉవసాయిన శ్వపచాః" అని వ్యాఖ్య.

డె బ్బ ది యొ కఁ డ వ య ధ్యా య ము.

ఉద్ధవుఁడు కృష్ణునకు రాజసూయవిషయము నెఱింగించుట.

చ. గురుమతి యుద్ధవుండు ముని।కూటమునందుఁ బ్రసిద్ధిగన్న ని
ర్జరముని నారదుండు నయ।శాలి వచించిన వార్తనెల్ల నా
దరమున నాలకించి నృప।తల్లజరక్షయె ముఖ్యమంచు న్యా
యరతిఁ దలంచుసభ్యుల మ।హాశయ మాత్మఁ దలంచి యంతటన్. ౧ 1278

క. వనజాక్షున కీయుభయం,బును సమ్మత మగునటంచుఁ । బూన్కి నెఱిఁగి యి
ట్లని పల్కె లోకనాథా!, మునిపతి న్యాయం బెఱింగి । పూజ్యవిధమునన్. ౧½

క. మేనత్తకొడుకు ధర్మజ, భూనాథుఁడు తాను జేయ।బూనిన మఖమున్
గానంజని సాహాయ్యము, పూనిక మెయిఁ జేయుటయును । భూపతు లార్తిన్. ౨

తే. శరణు వేఁడిరి గాన ర।క్షణము చేయు
టయును ముఖ్యంబు లే దిగ్వి।జయమహంబు
మును పొనర్చియె యోవిభూ! । భూతలమున
రాజసూయాఖ్యమగు నధ్వ।రము నొనర్ప. ౨½ 1281

క. శ్రుతినియమించెడుఁ గావునఁ, గ్రతువర్యము దాని జేయఁ । గడఁగినచో భూ
పతిరక్షణంబు సాగును, శతపత్రేక్షణ! యి దొక్క।సరణి యగుటచేన్. ౩ 1282

క. తొలుతన్ ధర్మజుఁ గనఁబో,వలయున్ మఱి దిగ్విజయము । వరుస నొనర్పం
గలవారి నంపఁదగు నా,కలహమున జరాత్మజుఁ । గడు శౌర్యమునన్. ౩½

క. శమనునికడకుం బంపు; జ,యము దానం గల్గు భూధ।వావనసత్కా
ర్యము సాగు దాన నీయు,గ్మము సార్థక మగునటంచు । మదిఁ దోఁచు విభూ!

క. మనమున్ సాధింపఁ దలం,చిన యట్టి ప్రయోజన మది । సిద్ధించుఁ జుమీ
వనజాక్షా! గోవిందా, జనపతులకు బంధముక్తి । సాగించినచోన్. ౪ 1285

క. దానన్ నీకు యశస్సును, మానితగతిఁ గలుగు; యదుస।మాజము లింతే
మానసములఁ బరికింపక, భూనాథు జరాత్మజుఁ । బోల నబలుగాన్. ౪½ 1286

క. తలపోసి మార్కొనంగాఁ, దలఁచుచునున్నారు కాని । దంత్యయుతబలుం
డలఘు పరాక్రముఁ డేరికిఁ, దలఁపడ రాకుండు వైరి।ధర్ముఁ డతండౌ. ౫ 1287

సీ. ఉగ్రబలుండుగ । నొప్పు భీముం డొక్కరుఁడు తప్పఁ దక్కిన।కడుబలాఢ్యు
లకు నెట్టివారికే । బ్రకటాహవంబున నాజరాసంధు నోర్చైన మారు
కొనరాదు; నిశ్చయ । మని నమ్మఁదగు దీని బాహుయుద్ధమున నో।ర్వఁదగు వాని
మఱియొక్కవిధమున । మార్కొని జయమందఁ గాఁ గోరనూర్ల సం।ఖ్యగల బలము

తే. లెంతయత్నించినన్ శక్య । మెప్పుడైనఁ
గాదు; పృథుసైన్యములఁ గూడి । క్రాలునతని

ద్వంద్వయుద్ధంబున జయింపఁబవచ్చు నెట్టు
లనుదువో లోకనాథ ! సర్వాత్మ! దేవ! ౫౪ 1288

క. నిరతిని బ్రాహ్మణభక్తుఁడు, జరాసుతుండౌట సద్ద్విజప్రవరు లదే
తరుణమున నేమికోరిన, నిరసింపక దాని నొసఁగు నెమ్మి వలిక్రన్. ౬ 1289

క. కాన వృకోదరుఁ డొక్కట, భూనిర్జరవేష మూని పోయి రణంబుల్
దా నర్థించిన మాగధుఁ, డౌనను ద్వంద్వాహవమున నతనిం బెలుచన్. ౬౪

క. గోవిందా! నీసన్నిధి, నేవిధ మగుసందియ మదియే లేక ధరం
బావనయశ మొప్పంగా, వైవస్వతుగృహముఁ జేరఁబంపుం జుమ్మీ! ౭ 1291

క. తలఁప నకించిత్కరుఁడన, వెలసిన నాసన్నిధి యది భీమున కేమే
ఫల మెట్టు లిచ్చు ననెదో, జలజాక్షు! యరూపుఁడవయి సర్వేశుఁడవై. ౭౪

*సీ. కాలాత్మకుఁడవయి క్రాలునీకుఁ జగన్నిర్మితిలయముల నీరజభవ
పరమశంకరులు సంభావింపఁగా నిమిత్తంబైన యట్లుగాఁ దాపకమగు
సన్నిధానమ్మున శ్వసనపుత్త్రుఁడు భీముఁ డాజరాసంధు సంహారకర్మ
మున నిమిత్తంబయాఁ గనుక శీఘ్రంబె యప్పనిని సాగింపఁ దగును మహాత్మ

తే. యిట్టు లొనరుప నగులాభ మేమియనెదొ?
మాగధుఁడు చెఱఁబెట్టిన క్ష్మాపతులక
ళత్రములు భీతికృదరివిలయము నాత్మ
పతివిమోక్షము ననువీని నతిముదమున. ౮౪ 1293

క. తమతమ గేహంబుల శిశు, సమితుల నాడించువేళ జలజాక్షుఁడు దు
ష్టమహీశు జరాసంధుల్, గ్రమ మొప్పఁగఁ జంపఁగలఁడు కాలాత్మకుఁడై. ౯

క. ఏడువకుఁ డేడువకుఁ డని, యాడించుచుఁ బాడుచుందు రంబుజనాభా!
పాడుదు రెగాదె ప్రేతల, కోడం ద్రొగి నుత్సవములఁ గోరికమీఱన్ ౯ 1295

సీ. శంఖచూడవధంబుఁస్వవిమోక్షణముఁ బాడుచున్నట్లు పూర్వ మొనరిచిన గ
జేంద్రమోక్షణ మసురేశుఁ డారావణు సంహరించుటయును సాధుమాను
లాదృతిఁ గీర్తించు టట్లె కంసునిజంపి తల్లిని దండ్రి బంధనమునుండి [కద
ముక్తులఁజేయు టేమ గొనియాడుటయును జనులకుఁ దెలియు విషయములె

తే. యట్లు కావున నీపని సార్థకముగ, నొనరుపం దగు; మాగధు నని వధించు
కార్యమయ్యది బహ్వర్థగణసుసాధనమగుఁ జైద్యాదివధసాధనమగు నెన్న.

క. జనపతుల పూర్వసుకృతము, లనూనగతిచే ఫలించు టది హేతువుగా
వనజాక్షు! రాజసూయం, బనునది నీకభిమత మగు నర్థం బిడెదున్. ౧౦ 1297

*"నిమిత్తం పరమీశస్య విశ్వసర్గనిరోధయోః, హిరణ్యగర్భశ్శర్వశ్చ కాలస్యారూపిణ స్తవ." అని మూలము.

చ. కనుకనె ముందు ధర్మసుతుఁ । గానఁగఁ బోదగు నంచు నామతం
బని సకలార్థసిద్ధిదము । హారితరంబును నైన వాక్కుఁ జ
క్కనిగతి నుద్ధవుండు పలుకన్ విని దేవమునీంద్రుఁ డందునొ
ప్పు నిఖిలవృద్ధయాదవులు । పుష్కరనేత్రుఁడు కృష్ణుఁడుం గడున్. ౧౧ 1298

క. అనుమోదించిరి మేలని,యు నుతించి; రనంతరంబ । యురగాశనకే
తనుఁడు భగవంతుఁ డఖిలం,బునకున్ నాథుండు నగుచుఁ బొలిచెడు హరియున్.

క. గురువులయనుజ్ఞఁ గైకొని, కరిహయరథపత్తివితతిఁ । గడువడిఁ గూర్పన్
సురనాథప్రస్థమున, కరుగన్ దారుకుని జైత్రు । నల్లె యితరులన్. ౧౨ 1300

క. పురికొలిపెం ద్వారఁ జనఁగా, సరసిజనేత్రుండు జ్యేష్ఠసహజన్ము యదూ
త్కరనాథుఁ గొలిచి వారలు, సరియగు నిక్కార్యమనుచు । సమ్మతిఁ జూపన్.

చ. అరిజనసూదనుం డగుట । నప్పయనంబున వేడ్కఁ బూని సుం
దరులను బుత్త్రసంయుతిని । దాసిక లట్టులె సేవకుల్ మహా
బరికరయుక్తిఁ గొల్వ రథ।వర్యము లెక్కఁగ వేగ ద్వారకా
పురమును వెల్వడం బనిచి । పూజ్యమనస్కుఁడు దారుకుం డొగిన్. ౧౩ 1302

సీ. గరుడకేతన మెత్తి । తురగవర్యంబులఁ బూన్చి తెచ్చిన రథం।బుఁ దమినెక్క
స్యందనద్విపవరా।శ్వపదాతి సాదినాయక బృందభయదమై । నట్టిస్వీయ
బలములు బలసి తన్ । గొలుచుచు రా భేరు లానకములు మృదం।గాళి గోము
ఖములులోనైన వా।ద్యములు ఘోషింపఁగ నాధ్వని దిక్కు।లనలముకొనఁగఁ
తే. బయనమయ్యెను శ్రీహరి । పట్టణమ్ము, నుండి వెడలెఁ; బాతివ్రత్య । మొప్పవెలయు
భీష్మపుత్రిక లోనగు । వెలఁదిమిన్న, లపుడు ప్రాణేశు వెనువెంట । నరుగుకోర్కి.

క. నరయానంబులఁ గొందఱు, హిరణ్యశిబికంబులందు । నెలమిం దురగో
త్కరములఁ గొందఱు పోయిరి, పురవరమును వెడలి యాత్మ।పుత్త్రులతోడన్.

చ. అనుపమవస్త్రమాల్యముల । నాభరణాళివిలేపనంబులన్
దనులతికల్ వెలుంగ వని।తామణు వేగఁ గరంబులందుఁ జ
ర్మనిశితఖడ్గముల్ వెలయ । మానధనుల్ భటపుంగవుల్ త్వరం
జని రలవామనేత్రల నొ।సంగెడు శ్రద్ధను గాచు వేడుకన్. ౧౪ 1305

చ. అతివలవెంట దాసికలు । నచ్చరలం బురుడించు వేశ్యసం
తతియును సేవకుల్ బహువి।ధంబులఁ బొల్చెడుభూషణంబులన్
జతనము మీఱఁ దాల్చి మహి।షంబుల నుష్ట్రములన్ గరేణుగో
తతిని ఖరాశ్వతర్యళి ని।తాంతముదంబున నెక్కి శ్రీహరిన్. ౧౫ 1306

క. వెనుకొని పోయిరి కొందఱు, మనుష్యవాహ్యంబు లెక్కి । మమతఁ జనిరి వే
యనుపమ శకటంబులపైఁ, జని రొకకొందఱు మునీంద్ర।సంస్తుతు వెనుకన్.

వ. వారివెంట సేవకులు శిరత్నృణవంశవస్త్రములు మొదలగు శిబిరాదిసాధనముల బలీవర్దాదులపై నిడుకొని వెడలిరి. మఱియు నాసేనాసముదయంబు తుములధ్వనులు వెలయ భూరితరధ్వజపటచ్ఛత్రచామరములును దివ్యాయుధములు నాభరణములు ముకుటంబులు కవచములును గలిగి పట్టపగటివేళఁ దిమితిమింగిలాదిబృహన్మత్స్యంబులచేఁ గల్లోలములు తటంబుల నావరింప భానుకిరణంబులు పైవ్యాపింపఁ బ్రకాశించు మహార్ణవంబు చందంబున నమరియుండె నంత. ౧౭

చ. మునిపతి నారదుండు హరి ♦ పూజితుఁడై పరమేశు నిశ్చితం
బు నెఱిఁగి సంతసించి పరి♦పూర్ణుని దర్శనలాభ మెన్నుచున్
దనవగు నింద్రియంబులు ము♦దంబున మ్రాన్పడఁ జిత్తమందు వం
దనములొనర్చి యభ్రమునఁ ♦ దాఁ జనియెం గమలాక్షుఁ బాడుచున్. ౧౮

ఉ. హరి భగవంతుఁ డంత మను♦జాధిపదూతను గాంచి నీమదిం
బొరయకు భీతి భద్రమగుఁ ♦ బొమ్మిక మాగధుమ్రందఁ జేయుదున్
ద్వరపడి యంచుఁ బంపఁగ న♦తండును బోయి యదెట్లు సాగెనో
ధరణిపతీంద్రసంతతికి ♦ దాఁపక తెల్పెను వార లుబ్బఁగన్. ౧౯ 1310

క. వారును బంధవిముక్తిం, గోరుచు హరి యెప్పువచ్చు ♦ క్రూరుఁగృతఘ్నున్
బోరి వధించునో యంచును, గోరికఁ బరమేశుఁ జూడఁగోరుచు నుండన్. ౨౦

వ. శ్రీకృష్ణుం డానర్తసౌవీరమరువినశననామకదేశంబులం గడచి మఱియునందందుఁ బొడచూపు పర్వతంబుల నదులం దాఁటి పురగ్రామవ్రజాకరంబుల నుత్తరించి యవ్వల దృషద్వతియనుమహానదిని బహుమానపూర్వకంబుగాఁ దరించి సరస్వతిప్రాదిని నుత్తరించి పాంచాలమత్స్యదేశంబులం గడచి యింద్రప్రస్థనగరంబుఁ జేర నరుదెంచుటయు. ౨౨ 1312

క. సామాన్యనరులు చూడఁగ, నేమాడ్కిఁ దరంబుగాని ♦ యీశుఁడు వచ్చెం
బ్రేమమున నన్నవార్తను, భూమీశుఁ డజాతరిపుఁడు ♦ పొంగెన్ వినుచున్.

క. సోపాధ్యాయసుహృత్తముఁ, డై పోయెన్ హరిని గనఁగ ♦ నఖిలప్రకృతుల్
శ్రీపతిఁ గనుకోరికతో, వే పరివేష్టించి రాఁగ ♦ వేదధ్వనులున్. ౨౩ 1314

తే. గీతముల నాదములును మిక్కిలిచెలంగ
వాద్యఘోషము లెల్లెడః ♦ బర్వఁ బ్రాణ
యుతములో నింద్రియములట్టు ♦ లతిముదమున
నాహృషీకేశు చెంతకు ♦ నరిగి యచట. ౨౪ 1315

మ. వనజాక్షుం గని స్నేహభారమున సుస్వాంతంబు విక్లిన్నతం
గనఁగా స్నిగ్ధతముండు శ్రీహరి పురిం ♦ గాలంబు దీర్ఘంబు పు
చ్చినవాఁడౌట నవీనదర్శనము నిశ్చింతంబు నీవచ్చిన

ట్లనుమోదంబున గన్పడం గనుచు నాహా! యంచుఁ గౌంతేయుఁడున్. ౨౪

క. మరలఁ మరలం బ్రీతి, స్ఫురణము గన్పడెడు నట్టి ॥ పోలిక నాల్లే
పరతిం దృష్టిం గాంచెను, ధరణీశుం డంత వనజదళనేత్రు నటన్. ౨౫ 1317

చ. సిరికిఁ బ్రియాలయం బగుచుఁ ॥ జెల్వగుగాత్రముతో వెలుంగ నా
దరమునఁ గాంచి యాతనులఁ గయిజంటను గౌఁగిలించి ని
ర్భరగతిఁ గన్నులఁ సఖునిరాక ముదశ్రుకణాళి నిండ గ
గ్గురు తనువెల్ల నిండఁగ ముకుందుని నచ్యుతుఁ జక్రిఁ గాంచుచున్. ౨౬

తే. లోకవృత్తాంత మెట్టిదో ॥ యేకరణిని
దెలియకయె యుండెఁ; బావని ॥ జలజనయను
మాతులేయుని నతిశయప్రీతిఁ గౌఁగి
లించుకొని సుస్మితంబు లలిం జెలంగ. ౨౭ 1319

క. ఆనందబాష్పములుఁ దన, వౌ నేత్రములం గలంప ॥ నల్లే నిలిచెఁ
శ్రీనిలయుఁ గవలు విజయుం, డూనినతమి స్నిగ్ధతముని ॥ నొప్పుగఁ గనుచున్.

క. ప్రమదాశ్రుకణములఁ నేత్రములట్టె కలంగఁగఁ బరిరంభణమున ను
త్తమలాభ మొందఁ జేసిరి, రమాధవుం డంత ధర్మరాడ్భీములకున్. ౨౮

సీ. వందన మొనరించి ॥ వాసవిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చుకొంచుఁ గవలచేత వంద
నము చేయఁబడి వారిఁ ॥ బ్రమదమునం దేల్చె బ్రాహ్మణులకు వృద్ధరాజి కుచిత
మగురీతిఁగా మ్రొక్కియవల సృంజయ కేకయులు కురుభూమిపతులును వేడ్కఁ
దఁ బహుమానింపఁ ॥ దా వారి మన్నించె మాగధసూతులు ॥ త్సాదివిజులు

తే. వినుతి చేయంగ విధిగ దీవింప వంది
జనులు కీర్తింప నెంతయు ॥ సంతసించె
శంఖపటహమృదంగవంశముల వీణి
యలను జేబూని గాయకుల్ ॥ హరిఁ బొగడిరి. ౨౯ 1322

మ. అరవిందాక్షుని దివ్యగాథలను నెయ్యంబొప్పఁగా నర్తకుల్
పరికీర్తించుచు నాడి; రిప్పగిది నాభవ్యోత్తమశ్లోకుఁడౌ
పరమేశుండు సుహృత్తముల్ వెనుకొనఁ ॥ భవ్యాత్ములౌ మానవుల్
సరి లే రంచు నుతించుచుండ రుచిరస్థానీయముం జొచ్చెఁ దాన్. ౩౦ 1323

మ. పురమార్గంబులు గంధసింధురమదస్ఫూర్త్యుద్భవాంభఃకణో
త్కరసంసిక్తములై చెలంగె మఱి చిత్రత్విడ్ధ్వజవ్రాతబం
ధురమై హాటకతోరణావళులతో ॥ నూత్నప్రభం బొల్చి క
ర్బురకుంభంబుల నొప్పుగుల్కుచుఁ దగెం ॥ బూర్వార్య మప్పట్టునన్. ౩౧ 1324

చ. వనితలు పూరుషుల్ రుచిరవారిని స్నాన మొనర్చి మాల్యమిం

తనఁదగనట్టి వస్త్రముల । నర్హవిభూషణరాజినెంతయుం
దనువులు చెల్వుమీఱ సుమదామములుం గలపంబు లొప్పఁబ
త్తనము నలంకరించి హరిదర్శనలాలసచిత్తులై తగన్. ౩౨ 1325

*సీ. ప్రతిగృహంబున దీపపంక్తుల వెలిఁగించి ప్రసవముల్ లోనగు । బలులు చల్లి
పురము నలంకరించిరి పౌరు లత్తఱిఁ బ్రతిసద్మజాల మార్గములనుండి
పరిమళమిళిత ధూపముల ధూపములు వెల్వడుచుండరుచిరమైకడుఁ దనర్చెఁ;
మఱియుఁ బతాకలామందిరంబుల నెత్తఁబడియుండ శిఖరముల్ శుభ్రరజత

తే. మయములై గేహములయందు । మలయుచుండఁ
బైన బంగరుగిండ్లు సొంపూనియుండ
ముద్దుగులికెడు నప్పురి । మురహరుండు
కనియెఁ గన్నులపండువు । గా వెలయఁగ. ౩౩ 1326

చ. మనుజులు నేత్రపాత్రముల । మంజుతనుద్యుతిఁ గ్రోల నర్హుఁడౌ
వనరుహనేత్రుఁ డప్పురికి । వచ్చె నటంచొగి నాలకించి యిం
తనఁదగనట్టి సంతసమునంది పడంతులు క్రొమ్ముడుల్ తమం
తన విడిపోవ జాఱఁ బ్రమదంబునఁ బోకముడుల్ క్రమంబునన్. ౩౩౪ 1327

ఆ. ఇంటిపనులు మాని । యింపుగుల్కెడు తల్పమందునున్న పతుల । నట్టె వదలి
సకలలోకనాథుఁ । జక్రిని జూడ రాజపథముఁ జేర నెలమిఁ । బాఱి రపుడు.

క. చను దెంచి పూవుఁబోఁడులు, సనకాదిమునీంద్ర నిత్యసన్నుతుఁ గనువాం
ఛను మేడలెక్కి యట స్యందనదంతిపదాతి హయవితతి నిబిడంబై. ౩౮౪

క. పరికింప సంతసంబున, కిరవై తగుమార్గమందు । నింతులతో శ్రీ
హరివచ్చుచుండఁ గాంచిరి, తరుణీమణు లంతఁ గుసుమదామము లెలమిన్.

ఆ. కృష్ణుపైనఁ జల్లి । హృదయంబుచేతనే, కౌఁగిలించుకొనుచుఁ । గమ్రసుస్మి
తమును గూడియున్న తళుకుఁజూపుల స్వాగ,తము నొసంగి రంతఁ బ్రమద లెల్ల.

చ. నరపతిమార్గమందు నుడునాథునిగూడి చెలంగుతారకో
త్కరమును బోని శ్రీహరి నితంబినులం గని యిట్లు పల్కిరి
తరుణులు పూర్వజన్మమునఁ । దత్పరతం గని యెట్టిపుణ్యమే
వరుస నొనర్చిరో కద? సెబా! సనవచ్చును దాని నెంతయున్. ౩౫౪ 1332

చ. పురుషలలాముఁ డైనహరి । పొంకముమీఱ నుదారహాసయు
జ్వ్యరుపమచారుదృష్టికళ । నెమ్మి నిగుడ్చుచు వీరినేత్రపం
కరుహము లెంతొ సంతసము । గాంచఁగఁ జేయుచునున్నవాఁడు ని
ర్భరసుఖ మబ్బుపుణ్యముఁ బురంధ్రులు వీర లొనర్చియుండుటన్. ౩౬ 1333

* "ఉద్దీప్తదీపబలిభిః ప్రతిసద్మజాలనిర్యాత ధూపరుచిరం" అని మూలము.

చ. అని వినుతించుచుర్ మిగుల । హర్షమునొందుచుఁ జూచుచుండఁ బ
త్తనముననున్న పెద్దలు సుతంబును శిల్పముచేత జీవనం
బొనరుచు వారలందును మహోత్తరుల్ బలుతావులందు శ్రీ
వనరుహనేత్రు నిం దఱిసి । వర్ణ్యశుభావహవస్తుహస్తులై. ౩౭ 1334

చ. హరిని సపర్యలం దనిపి । యాత్మమహాఘముల్ క్షణంబునన్
బొరిఁబొరిఁ దూలఁజేసికొని । పూజ్యమనస్కులుగాఁ జెలంగి; రా
సరసిజనేత్రుఁ డంత నృపసత్తమసౌధమునన్ వసించువా
రురుముద మొప్ప నీక్షణము । లొయ్యన విస్తృతి గాంచిమించఁగన్. ౩౮ 1335

తే. సంభ్రమంబున నెదురుగాఁ । జని సపర్య
లొనరుపం గృష్ణమూర్తి యాయుర్వినాథు
మందిరంబుఁ బ్రవేశించె; । నిందిరేశుఁ
ద్రిభువనేశ్వరుఁ గాంచి కుంతియును మదిని. ౩౯ 1336

క. తనయన్న కొడుకువచ్చెను, దినముల కిన్నాళ్ల కనుచుఁ । ద్రిగుణితమోదం
బున ద్రౌపదియు సుభద్రయుఁ, దనవెంటన్ రాఁగ లేచె తత్పరతదగన్. ౪౦

తే. ఎదురుచని కౌఁగిటంజేర్చి । కృష్ణు గార
వించె; రాజగుధర్మజుం । డంచితవిధి
నిర్జరేంద్రేంద్రు గోవిందునిన్ గృహావర
మునకుఁ దోడ్కొని వచ్చి ప్రమోదవశత. ౪౧ 1338

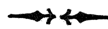
క. ఆతిథ్యమందు శాస్త్రం, బేతీరున ముందువెనుక । లివి యని తెలిపెన్
జేతమునఁ బొంగునాదృతి, నాతీరును మఱచి యెట్లొయప్పునిఁ దీర్చెన్. ౪౨ 1339

సీ. హరియును దనమేనయత్తయా కుంతికిఁ దనకంటెఁ బెద్దలై । తనరునట్టి
వనితలకున్ విధివందన మొనరించి ద్రౌపదియును సుభద్రయును మ్రొక్క
సామోదమును బొందె నత్తయా కుంతి యాజ్ఞాపింప ద్రౌపదిచక్రధరుని
సాధ్వులా రుక్మిణిసత్యభామాభద్రలనుమఱిజాంబవతినిని లక్ష్మ

తే. ణాఖ్యఁ గాళింది మిత్రవిందాఖ్య నాగ్న
జిత్తి మఱివారితోడ వచ్చిన కళత్ర
ములను దక్కినవారి నమూల్యవస్త్ర
భూషణాదుల నలరించెఁ । బూజనముల. ౪౩ 1340

చ. నృపతియుఁ గ్రొత్తక్రొత్తలయి । నెమ్మిని దెల్పెడుపూజలన్ మహ
ర్షిపతిసుపూజితాంఘ్రిసరసీరుహ యుగ్ముని గృష్ణుఁ దన్పెఁ ద
త్కృపకును బాత్రులైన సచివేశులకున్ భటసేవకాళికిన్
సపరికరంబులై వెలయు । సద్మములన్ వసియింపఁ గూర్చెఁ దాన్. ౪౪ 1341

క. హారితరుణీ రత్నములకు, సురుచిరసుఖయోగ్యములయి శోభిలుసౌధో
త్కరమును జూపెను; శ్రీహరి, సురనాథునితనయుఁ గూడి సురలునుతింపన్.
క. నివసించె నవ్వార్ల ఖాండవమను నారామమున ధనంజయుఁ దృప్తుఁ
సవిధి నొనరించి మయుఁడను, దివిజారులశిల్పి యందుఁ దెగక బ్రదుకఁగన్.
క. ఒనరించి వాని చేతనె, మనుజేంద్రున కెల్లవిధుల మహితంబై యొ
ప్పిన దాని సభను దివ్యంబును జక్కఁగఁ జేయఁబంచి బుధులు పొగడఁగన్.
ఆ. ఒసఁగె నంతఁ గృష్ణుఁ దుర్వీశునకుఁ బ్రియ, మొనరుపంగఁ గోరి యురురథంబు
నెక్కి విజయుఁగూడి పెక్కురు రథికులు, బలసిరాఁగఁ గ్రీడ సలుపుచుండి.
క. అందందుం దిరుగుచు సంక్రందననందనుఁడు ప్రీతి రాజిల్లంగా
నందుండెఁ గొన్ని నెల లానందమె తనరూపమగుట నైజ మహిమచేన్. ౪౬

డెబ్బదిరెండవ యధ్యాయము.

ధర్మరాజు హరికి రాజసూయయాగము సేయఁ దలంపుఁ దెలుపుట.

క. అని తెల్పి యాపరీక్షి, జ్జనపాలున కవలికృష్ణుచరితముఁ దెల్పం
గనుబూని శుకమహాముని, వినవయ్యా! యొక్కనాఁడు విప్రప్రవరుల్. ౧
చ. మునులును రాజులూరుజులు భూరిపరాక్రమ మొప్పు సోదరుల్
తనగురువుల్ స్వవంశమునఁ దద్దయు వృద్ధులుగాఁ జెలంగు మే
దినిపతు లెల్ల బాంధవులు దీనులఁ బ్రోచెడుజ్ఞాతులు౯ సభం
దనుఁగొలువంగ ధర్మజుఁడు తాఁ బలికె౯ హరిఁ గాంచి భక్తితోన్. ౨ 1348
ఆ. సభను గూరుచున్న క్ష్మాపాలకప్రభృతులును శ్రద్ధవినఁగ జలజనాభ!
యజ్ఞములను మేటియగు రాజసూయంబు,చేఁ ద్వదంశజులయి చెలఁగు సురల.
క. ఆరాధింపం బూనెదఁ, గోరిక నిద్దాని సుంత కొఱంత గనకయే
యేరీతిం గొనసాగు నొ, శ్రీరమణా! యట్లొనర్పు శీఘ్రమె దయతోన్. ౩ 1350
సీ. సరసిజనాభ! నీసురుచిరపాదుక లశుభముల్ నిరసించు నట్టివౌట
నవ్వానిఁ దనువున నర్చింతురో మది ధ్యానింతురో భాషితములఁ బ్రీతిఁ
గీర్తింతురో వారు కేవలముక్తినేగాక వాంఛితములఁ గాంతు రమల
తమచిత్తులౌదు రుత్తమకార్యముల వాని నొనరింపరేని భూసోత్తములయి
తే తగియు నామేలుపొందంగఁ దగరు సుమ్ము, కాన నో దేవదేవ! లోకమున నిందు
భవదమలపాదకంజముల్ భక్తిమీఱఁ,గొలువ నమరుప్రభావ మిట్లలరుననుచు.
క. కనుఁగొందురుగాక! మానవు, లనయము నీవిషయమును మహాత్తమ మనుచు౯
మనములఁ దలంత్రుగాక! భువననాథా! సృంజయకురు వసుధేశులలోన్. ౪
మ. నినుసేవింపని వారలెవ్వరో ధర౯ నీసేవ చేయంగఁ బూ

*సీ. విను హరిశ్చంద్రుఁడర్కసోమసుజేంద్రుఁడుర్ రంతిదేవుండు నుంఛవృత్తిని జెలంగు
ముద్గలుండను విప్రముఖ్యుండు శిబియును బలిచక్రవర్తియు వ్యాధ కలర
వమ్ములు లోనగు బహుసంఖ్యలగు వార లధ్రువమైన దేహమున దీన
శాశ్వతమైన మోక్షమును బొందిరి గాదె యనుచు యాచించిన నాజరాత్మ

ఆ. జూఁడును వారిఁగాంచి సుస్వరమ్ముల దేహ,ములను నారిరాపిడులఁ గలిగిన
యట్టిగుఱుతు లున్నయవ్వారి ముంజేతు,లను క్షితీశబంధులనుగ నెఱిఁగి. ౨౧½

క. మున్నే వారలఁ దాఁగని, యున్నట్టు లెఱింగి యాత్మ నూహించెను; వీ
రన్నఁ నృపబంధువులే, సన్నుత భూదేవవేషశాలురు గాఁగన్. ౨౨½ 1372

క. చనుదెంచినారు వీరల, మనములఁ గలవాంఛ యెట్టిదమాడ్కి గనే యు
న్నను లేదనకే యిత్తును, దనువిది దుస్త్యజమెయైనఁ దమి వేఁడినచోన్. ౨౩

క. కాదనకయె లేదనకయె, యీఁదగు నంచొసఁగువాఁడ నిది తుచ్ఛమగుం
గాదే; పూర్వము శ్రీహరి, భూదేవప్రవరవేషమున వచ్చి బలిన్. ౨౩½ 1374

క. యాచించిన నిచ్చెద నని, యాచితిమీఁఱంగఁ బల్కి యయ్యది స్వశ్రీ
నేఁచునదియైన సఫలం, బై చనఁగాఁ జేయఁ గీర్తి యతినిర్మలమై. ౨౪ 1375

క. నలుదెసలన్ వ్యాపించుట, తెలిసినదది కాదె వినమె దితిజేంద్రుఁ డతం
డలవిష్ణువు ద్విజవేషం,బలరంగా వచ్చితనదు నైశ్వర్యంబున్. ౨౪½ 1376

క. తా నపహరించి యింద్రున, కీనెంచుట మదిని జక్క నెఱిఁగియు నొరులీ
దానము హానికరంబగుఁ, గానసె యీవల దటంచుఁ గడఁకం బలుకన్. ౨౫

క లెక్కింపక తనపల్కును, దక్కించుకొనంగ భూమిదానముఁ జేసెన్;
నిక్కముగాఁ దలపోసిన, నెక్కైవడినే నశించు నీదేహమ్మున్. ౨౫½ 1378

ఆ. విశ్వసించి భూమివిబుధుల కొఱకుగా, క్షత్రబంధు వొకటఁ గడు శ్రమించి
యమలతరయశంబు నార్జింప నొల్లఁడే,నతని బ్రదుకువలన నగు నదెద్ది? ౨౬

చ. అనుచు నుదారచిత్తుఁడగు నాధరణీశుఁడు పల్కి యంతనా
వనజదళాక్షు నర్జునుని వాయుకుమారుని గాంచి విప్రులా
ర! నియతి మీరుకోరెడు వరంబుల నింకడుగుండు మూర్ధమే
మనమున జంక కిచ్చెద సమస్తవిధంబుల నెంచి యంచనన్. ౨౭ 1380

చ. హరి భగవంతుఁ డిట్టనియె నల్లన నోమనుజేంద్ర! ద్వంద్వసం
గరమునొసంగు సమ్మతముగాఁ దగునేని రణంబుఁ గోరి నీ
దరికరుదెంచినట్టి వసుధాపరిపాలకులే యటంచు మ
మ్మరయుము, యన్న కాంక్షఁదగు నర్థులమై యిటరాము నిన్గనన్. ౨౮ 1381

* "హరిశ్చంద్రో రంతిదేవ ఉంఛవృత్తిః శ్శిబి ర్బలిః" అని మూలము. "ఉంఛవృత్తిః ముద్గలః అని వ్యాఖ్య."

చ. ఇతఁడు వృకోదరుండు మనుజేంద్ర! పృథాసుతుఁ డర్జునుండు వీ
డితని సహోదరుండె యని యెన్నుము వీరల మేనమామకున్
సుతుఁడను నీదువైరి మధుసూదనుఁడం జుము నన్నెఱుంగు మ
చ్యుతునిగ నన్న మాగధుఁ డొహో! యని బిట్టుగ నవ్వి యంతలోన్. ౨౯

క. భరియింపరాని క్రుధ భీకరరవ మొప్పంగ నిట్లు గాఁ బల్కెను సం
గర మిత్తు మందులారా!, పరిగ్రహింపుఁడు మఱొక్క పల్కు వినుండీ! ౩౦

ఉ. సంగరమందు నంతయును శౌర్యముఁ జూపఁగలేక భీతిచే
తం గడుఁదూలి స్వీయపురతల్లజమౌ మథురం దొఱంగి యే
యంగడ నీవె దిక్కనుచు నంబునిధిన్ శరణంబు వేఁడి యం
దుం గలకాల ముండు నిను దొంగనుగాఁగ నెఱింగి యుండియున్. ౩౧

క. నలువురు నవ్వఁగ నీతోఁ, గలహము సేయంగఁ బూనఁ గాఁ దగునే; మి
క్కిలి సత్త్వహీనుఁ డీడునఁ, దలఁపఁగ నీయర్జునుండు తగఁడు సముఁడనన్.

క. కనుకన్ నాతో యుద్ధం,బును జేయ ననర్హుఁడౌటఁ బో రొనరింపం
గనుబూన వీనితోఁ బా,పని యీతఁడు మత్సమానబలశాలి యగున్. ౩౨

చ. అని వచియించుచున్ భయదమౌ గద నొక్కఁడు వాని కిచ్చియిం
క నొకఁడు తాను జేకొని నికామజవంబునఁ బూర్బహిస్థ్సలం
బునకును బోయె; నంత సమభూమిగ నున్న రణాంగణంబునన్
బనిగొని వీరవర్యులగు వారిరువు ర్వడి నొక్కరొక్కనిన్. ౩౩ 1387

చ. తలఁపడి యుద్ధదుర్మదులు దారుణసంగరకేళియందుఁ బ్రీ
తులు నగుచున్ బవిద్వయముతో సరివచ్చు గదాద్వయంబునన్
బలుగతులౌ ప్రహారములఁ బంతము లొప్పఁగఁ గొట్టుకొంచు మం
డలగతులన్ విచిత్రము లొనందగు నట్లుగ సంచరించుచున్. ౩౪ 1388

క. వలపట దాపటగా స్వే,చ్ఛలుమీఱఁ జరించుచుండు సమయమునందున్
సులలిత నాటకరంగ,స్థలమున నటులాడు నట్టిచందం బొప్పెన్. ౩౫ 1389

క. ఇతరేతరమ్ము వజ్ర, ద్వితయము దార్కొనినయట్లు ద్విపములు దంత
ద్వితయముచే డీకొనియెడు, గతి వారిర్వురును భీకరముగఁ దాఁకన్. ౩౬

*తే. చటచటాశబ్ద మొక్కటి సంభవిల్లె;
నంత వారలు భయదగదాయుధముల
బలముకొలఁదిఁ బ్రయోగించి కలహరంగ
మందు గట్టిగఁ గొట్టఁగా నాగదలొగి. ౩౭ 1391

సీ. మూఁపులఁ గటిభాగములఁ జరణంబులఁ గరముల నంసయుగ్మము సంధి

* "తతశ్చటచటాశబ్దో వజ్రనిష్పేష సన్నిభః" అని మూలము.

యందుండు నెముకల । నంకభాగములను దగిలి కోపంబున । దారుకొనిన
గజములఁ దగిలి యర్కద్రుమశాఖలు విఱిగెడురీతిగా । వింతగూర్పఁ
దునుకలై పడియెఁ; నాఘనగదల్ విఱుగంగఁ బురుషవీరులు వార లిరువు రెంతొ

తే. క్రుద్ధులై లోహములభంగి । క్రూరములుగ
గానఁబడు ముష్టిఘాత నిఃకాయములను
బిష్టముగ దేహముల్ తగఁ । బెనఁగి రిట్లు
పోరుచుఁ హస్తతలఘాతములను బెలుచ. ३२५ 1392

క. త్వరపడి చఱచుకొనంగా, నురుశబ్దం బొక్కఁ డప్పు । డుప్పతిల్లెన్ భీ
కరవజ్రనిరవములఁ; వరుసం జెలరేఁగె; నిట్టిభంగిన్ వారల్: ३७ 1393

క. బలమునఁ దుల్యులుగాఁగ మెఱయుచుఁ క్షీణత యె
ట్టులు గాంచని బలములతోఁ, గలహ మ్మొనరింప సమతఁ గాంచుచునుండెన్.

*సీ. ఇట్లుపోరాడఁగ । నిరువదియేడుదినములు చెల్లెను సుహృత్సముదయమ్ము
నిశలందుఁ జూచు చుండిరి; పూర్వ మొకనాఁడు పావని మాతులుఁ బుట్టియైన
హరిఁ గాంచి మాధవా! । యాజరాసంధునిఁ బ్రథనంబునన్ జయింపఁగఁ జాల
నని తాను జెప్పి యుండెను దానవారియు నరిభాగయుగముగ । నవనిబడియెఁ

తే. బుట్టువేళనె రెండంశములుగఁ జచ్చు
మృతిసమయమున నని యాత్మ నెఱుఁగుఁ గాన
జరయు నాతని బ్రదికించె । శకలయుగము
గలిపి యనియు నెఱుంగును గాన నపుడు. ४०५ 1395

చ. తనదగు దివ్యతేజమునఁ । దత్పవనాత్మజుఁ బుష్టినొందు న
ట్లనువుగఁ జేయుచుఁ బ్రబలుఁ । డౌ నరిఁ ద్రుంచు నుపాయ మెట్టులో
యని తలపోయుచుఁ సఫలమై తగుదర్శనుఁడౌటఁ జాలఁ జ
క్కని వెరవెంచి కొమ్మఁ గొని । క్రన్ననఁ జీలిచె బోధనార్థమై. ४२५ 1396

తే. నేను జీలుచునట్లు వెంపూని వీనిఁ
జీలుపుము వేగ యని సైఁగచేసె; దాని
భూరిసత్త్వుండు ప్రహరించు వారియందు
మేటియును గాన భీముండు । మించుశక్తి. ४३५ 1397

సీ. పగవానిపాదముల్ । తగునట్లుగాఁ బట్టుకొని భూమిఁ బడవైచి । కోపమడర
నరిపాద మొకకాలనడఁగంగఁ ద్రొక్కి వేఱొకకాలఁ గనదుబాహువులఁ బట్టు
కొని మహత్తరదంతి । కోరిక నవలీల వృక్షశాఖనుబోలె । నాతఁ డంబ
క్రిందియంగమునుండి । రెండుగాఁ జీలిచెఁ; నంతట నొకకాలు । నంక మొకఁడు

* నాగరపుస్తకమునఁగల ४०-४१-వ శ్లోకము తెలుఁగక్షరముల ప్రతియందు లేవు.

తే. ముక్కు మొక్కఁడు కటియొండు ♦ మూఁపొకండు
స్తన మొకఁడు నేత్ర మొక్కఁడు ♦ కనుఁబొమయును
జెవియు నొక్కొక్కఁడుగఁ దగ ♦ క్షితిని బడిన
వానిగా మానవులుగాంచి ♦ రూనువేడ్క. ౮౬ 1398

చ. అనిమొన మాగధుండు మృతినందినఁ గాంచిన పౌరు లెల్లరుం
బెనువగ నక్కటా! యనిరి ♦ భీముని గౌఁగిటఁజేర్చికొంచు నా
వనజదళాక్షుఁ డానరుఁడు ♦ బాగుగ నాదృతిగారవించి; రం
త నిఖిలభూతభావనుఁడు ♦ ధాతృముఖస్తుతుఁ డచ్యుతుం డెదన్. ౮౭ 1399

తే. చక్కఁ యోజించి యాజరాసంధతనయుఁ
డైన సహదేవు మగధదేశాళి కధిపు
గాఁగ నభిషిక్తుఁజేసె నిక్క మ్మెఱుంగు
ప్రౌఢయాట నమేయాత్ముఁ ♦ బొల్చియుంట. ౮౮ 1400

క. నరపతుల మాగధేశ్వర, పరిబద్ధుల విడిచిపుచ్చె ♦ బాధ లడంపన్
ధర నవతరించి యొప్పెడు, పరిపూర్ణుండౌట సర్వపతి తా నౌటన్. ౮౯ 1401

డెబ్బదిమూఁడవయధ్యాయము.

రాజులు శ్రీహరిని స్తుతించుట.

క. మగధేంద్రుఁడు చెఱలో నుంపఁగ బాధలనొందుచున్న ♦ పార్థివు లెల్లన్
వగలం గుందుచు మోక్షంబు గల్గునేయంచుఁ జాలఁ ♦ బొగులుచునుండన్. ౧

క. హరి యెఱింగి విడిచిపుచ్చెను, ధరణీశుల మాగధుండు ♦ దారుణమౌ సం
గరమున లీల జయించెను, బరాక్రమోపేతుఁడౌటఁ ♦ బంత మ్మలరన్. ౨ 1403

సీ. చెఱలోన నుంచె నాక్షితిపాలకులు పెక్కుసంఖ్యలుగాఁ జెఱసాల నుండి
వస్త్రముల్ మాసిపోవఁగ మలినాంగులై తూలుచు నాగిరిద్రోణినుండి
వెడలిరి; మఱియు నావిశ్వంభరేశులు క్షుద్బాధ తమ్మేఁచఁ ♦ గుందుచు మఱి
మోములెండఁగ దేహములు చిక్కియుండంగ వెలువడివచ్చి వే ♦ విశ్వనాథుఁ

తే. బీతకౌశేయవాసు జీమూతమట్లు
తనువు శ్యామవర్ణంబుగాఁ ♦ దనరుచుండఁ
గనఁబడిన కృష్ణమూర్తిని ♦ గనిరి; హరియు
నురమునందు శ్రీవత్సాంక ♦ మొప్పుచుండ. ౩ 1404

చ. కరములునాల్గు దీర్ఘతను ♦ గ్రాలఁగఁ బంకరుడంతరారుణా
భరుచిఁ జెలంగునేత్రములు ♦ భాసిల సుందరమై ప్రసన్నమై
నిరుపమమై ముఖంబు దగ ♦ నిర్మలకాంతులఁ జల్లునమ్మనో

హారమకరాభకుండలము లద్భుతరీతిని జెన్నుమీఱఁగన్. ౩ 1405

ఉ. తామరతూఁడు లట్లుగ నితాంతము దీర్ఘత నొప్పుచున్న యా
కోమలహస్తముల్ వెలయఁ గోర్కులనీను గదారథాంగశం
ఖామలపద్మచిహ్నములు హస్తములం గనుపట్ట నెంతయున్
శ్రీమహితుండు భక్తజనసిద్ధిదుఁ డొప్పె ననూనసంపదన్. ౩౪ 1406

సీ. తారహారము లంగదములును ముకుటంబుఁగటిసూత్రమును జారుకటకములును
గనుపట్టుచుండఁగఁ గంఠమ్మునం గౌస్తుభంబను రత్నము భాసిలంగ
వనమాల వక్షమ్మునను వ్రేలుచుండంగఁ జూడఁగాఁదగియున్న సుందరాంగుఁ
గాంచి రాభూమీశకాంతులు; మఱివారు కన్నులచేఁ ద్రావుకరణి జిహ్వ

తే. జుఱ్ఱునట్లును ముక్కుల సొంపుమీఱ
మూరుకొనునట్లుగా హస్తములను గౌఁగి
లించుకొనుభంగిఁ గననయి పంచశరుని
తండ్రి యడుగుల భక్తి నొసలలు చేర్చి. ౬ 1407

క. వందనములు చేసిరి; యరవిందాక్షునిదర్శనమున విధ్వస్తములై
ముందున్న బాధ లన్నియుఁ, గ్రందుగఁ దొలఁగంగఁ జాలఁ గౌతుక మొలయన్.

చ. కరములు మోడ్చి యాదివిజకాంతశరణ్యు నుతించి; రిట్లుని
ర్జరసముదాయనాథ! పడరానివెతల్ గనువారినెల్ల నా
దరమునఁ బ్రోచుదైవమవు దారుణసంసృతిరూప సాగరాం
తరపరిమగ్నులన్ స్మృతి వినాశము నొందఁ దపించు మమ్ములన్. ౭౪ 1409

క. శ్రీకృష్ణ! యుద్ధరింపుము, భూకాంతుఁడు మాగధుండు పూని యపకృతిన్
మా కొనరించెనుగద యని, యేకీడును వానియెడల నెంచము నాథా! ౮౪

ఆ. రాజులమగు మాకు రాజ్యవిచ్యుతిగల్గు,టరయ మాగధేంద్రుఁడను నెపమున
నీవు చూపినట్టి నిర్మలానుగ్రహ, మింతెకాని వేఱ దెన్నఁగలదె? ౯ 1411

క. రాజ్యశ్రీమదమత్తుఁడు, పూజ్యశ్రేయంబు నొందఁబోఁడు సురేశా!
ప్రాజ్య భవన్మాయాయుతి,చే జ్యాస్థలి మోహితుఁడయి స్మృతిలేకయె తాన్.

క. అతిచంచలముల సంప,త్తతులన్ నిత్యమ్ములనుచుఁ దలఁచుం జుమ్మీ!
క్షితి బాలుఁ డెండమావుల,మతి నుదకాశయమె యంచు మన్నించు గతిన్.

సీ. అవివేకులగు వారలు వికారజనిత మా
యామోగమున భ్రాంతినంది వస్తు
వుగ నవస్తువును జక్కఁగ నెంతు; రో ప్రభూ!
మేమెల్లఁ బూర్వ మీభూమి గెల్చి

తలఁపున మతిసెడి ǂ యలయక యన్యోన్య
సంస్పర్థ నూని యేఁచందమునను
గాంచిన దయయె లేకయె మృత్యురూపము
నను ముందుఁ దగు నిన్నుఁ ǂ గనుఁగొనంగఁ

ఆ. జాలు నేర్పు లేక ǂ లీల మా ప్రజలఁగూల్చిన మదాంధులము; విచిత్రరూప!
యట్టి మేమె యిప్పు ǂ డతిగభీరంబు దురంతవీర్యమునయి ǂ యలరి మఱియు.

క. నీమూర్తియెయగు కాలము, స్వామీ! యాసంపదలను ǂ సమయింపఁగ నీ
దౌ మానితకృపచేతనె, యీమాడ్కిన్ గర్వమెడల ǂ నెంతయు భక్తిన్. ౧౩

ఆ. నీదు దివ్యచరణ ǂ నీరజంబుల నెప్డు, దలఁచుచుందు మిదియె ǂ తావకాను
కంపయౌను; సర్వకాలంబు సకలలోకాలయముగ నొప్పు ǂ నంగ మిదియు.

క. అనవరతము నశ్వరమౌ, దనువిది యిద్దానిచేతఁ ǂ దలఁపఁగ మృగతృ
ష్ణను బోలు రాజ్యమును గొల్వను రాదు సమస్తలోకభవనాథ! హరీ! ౧౪

క. మృతినొందిన పిదపన్ సంగతమయి వీనులకు విందుగాఁదగి కర్మా
తతఫలమగు స్వర్గాది వితతలోకములందు నుండఁదలఁపము దేవా! ౧౫ 1418

ఆ. అవియుఁ బతన మొందు ǂ నట్లుగాఁజేయును, గాదె కానవానిఁ ǂ గనఁగ మాకు
వాంఛగల్గ; దీశ! ǂ భవపూజ్య! సంసారమందుఁ దిరుగుచున్న ǂ యట్టి మాకు.

క. భవదమల దివ్యపద జలభవముల సంతతము స్మృతియుఁ ǂ బరఁగ నుపాయం
బు విభూ! యుపదేశింపుము, సవిధిగ! నోకృష్ణ! నృహరి! ǂ సరసిజనేత్రా! ౧౬

క. పరమాత్మ! వాసుదేవా!, నిరుపమమహనీయరూప! ǂ నిత్యప్రణతో
త్కరకష్టహరణ! గోవింద! రమేశా! వందనము లొనర్తుము భక్తిన్. ౧౭ 1421

మ. అని యీరీతిఁ బ్రముక్తబంధనులు హర్షాంభోధిమగ్నుల్ నృపుల్
తనుఁ గీర్తించుచునుండ సర్వజన సంత్రాణైకదక్షుండు శ్రీ
వనజాక్షుండు శరణ్యుఁడౌటఁ గరుణన్ ǂ వారిం గటాక్షించి యి
ట్లనియెన్ దీయనిపల్కు లొప్ప; నృపులారా! యీదినం బాదిగాన్. ౧౮ 1422

క. మీరలు కోరినచొప్పున, భూరిబ్రహ్మాండజాలముల కధిపతినై
యారయఁ బరమాత్ముఁడనై, సారసగర్భాదులకును ǂ జనకుఁడ నగుచున్. ౧౯

ఆ. ముక్తిదాతనగుచుఁ ǂ బొలుచునాయందు సుదృఢముగాఁగ భక్తి ǂ యొసఁగుఁగాక;
భాగ్యవశముననె సుభద్రమౌ నిశ్చయమిట్లు చేసికొంటి ǂ రిది తగుఁ దగు.

క. సూనృత భాషణులగుదురు, గాన న్భూపాలురార! ǂ కడు భాగ్యంబే
యౌనిది; శ్రీసంపదలన్, మానసములు మత్తఁగను ǂ మనుజుల కరయన్. ౨౦

క. అందం దీవిషయంబును, గందును నే నప్పుడపుడు ǂ గానన్ మీవా
గ్బృందము సత్యంబే యగు, విందురుగద మున్ను కార్తవీర్య నహుషులున్. ౨౧

క. వేనుఁడు రావణనరకులు, భూనాథు లనేకు లమర ౹ పూగము దితిపు
త్త్రానీకము సంపన్మద, మూని పదభ్రష్టులౌట ౹ యును బ్రథితమె కా! ౨౦ 1427

సీ. జన్మించునది వినా ౹ శము నొందునని నిశ్చయించి ప్రమాదంబు ౹ నెట్టులేని
పొందక యధ్వర ౹ మ్ముల నన్ను భక్తిచేఁ బూజించుచుఁ ధర్మ ౹ మునఁ బ్రజలను
గాపాడుచుఁ మీరు ౹ కంజభవాజ్ఞలై తనరు ప్రజాసంత ౹ తిని జగతిని
వృద్ధిచేయుచు జన్మ ౹ మృతులను సుఖదుఃఖములను గాలప్రాప్త ౹ ములని తలఁచి

తే. యనుభవించుచు బుద్ధినా ౹ యందె నిలిపి, సంచరింపుఁడు; దేహాది ౹ సంచయముల
యం దుదాసీనులై యాత్మ ౹ రయైన నన్ను, మదిని నిల్పుచు మీరు ప్ర ౹ మాదపడక.

చ. వ్రతముల భక్తి సల్పుచును ౹ బ్రహ్మము గాఁ దగు నన్నుఁ గాంతు రా
మృతిసమయంబునం; దనుచు ౹ మేదినినాథుల కానతిచ్చి లో
కతతి కధీశ్వరుండు హరి ౹ కంజవిలోచనుఁ డెల్లవార్తలన్
మతిని గడుఁ స్మరించి బహు ౹ మానము మీఱఁగ వారి కాదృతిన్. ౨౩౪ 1429

క. తలలంటిచక్క మజ్జనములు లోనగు వాని జేయఁ ౹ బోలినపురుషా
వళుల నియమించి స్త్రీలకు, లలనల నియమించె బుద్ధ ౹ లం దగువారిన్. ౨౮

ఉ. వారలకెల్ల భంగుల న ౹ వారితగౌరవ మల్లి హెచ్చు న
ట్లారసి భూవరోచితము ౹ లై తగునంబరహారభూషలన్
జారువిలేపనంబులను ౹ సమ్మతిచే సహదేవుఁ డిచ్చి యిం
పారుసపర్యలన్ నడుప ౹ నత్తఱిఁ జేసెను వేడ్కయుబ్బఁగన్. ౨౯ 1431

సీ. మజ్జనకృత్య మొమ్మాడ్కిఁగ సల్పి సువస్త్రభూషణముల ౹ వరుసఁ దాల్చి
యున్న వారికి మంచి ౹ యన్నము పెట్టించి భోజనముల్ చేసి ౹ భూవరోచి
తములగు కర్పూర ౹ తాంబూలముఖ భోగములఁ దృప్తినొందంగ ౹ బూన్కిఁ జేసె;
క్ష్మాపతుల్ వారు లక్ష్మీపతిచే ముక్తి నొందింపఁబడి పూజ ౹ లొంది చక్క

ఆ. మెఱుఁగుపెట్టఁబడిన ౹ మేలికుండలములు, శ్రుతులనొప్ప ఖచర ౹ వితతి వృష్టి
కాల మరుగ వెలుఁగు ౹ కరణి నొప్పారిరి; కృష్ణుఁ డంత వారి ౹ నెలమిఁ గాంచి.

చ. కనకమణీకలాపయుతిఁ ౹ గ్రాలుచు సాధుతురంగ సంయుతిం
దనరు రథాళిపై నునిచి ౹ దారుణబాధలఁదోలు వార్తలన్
దనుపుచుఁ బోవఁ బంచె నృపతల్లజు లెల్లరు స్వీయదేశముం
గనఁజని; రిట్లు చక్రధరు ౹ గాఢకృపన్ బరిముక్తులై త్వరన్. ౨౮౪ 1433

మ. పరమేశున్ మహితాత్మునిం దలఁచుచున్ ౹ బ్రఖ్యాతతత్కృత్యముల్
పరికీర్తించుచు సేవకప్రతతికిన్ ౹ బద్ధాత్మకృత్యంబు లా
దరణం బుట్టిపడంగఁ దెల్పుచు నితాంతజ్ఞానదంబైన శ్రీ
వరునాజ్ఞం దలఁదాల్చి వర్తిలి రదే ౹ భద్రప్రదం బంచు గోగిన్. ౨౯౪ 1434

క. వనజాక్షుం డిటు శ్వేసుని, తనయునిచే మగధపతిని | దారుణకృత్యున్
మనుజేంద్రు లలరఁ జంపించెను దత్సూనుండు పూజఁ జేఁ దనుఁ దన్పన్. ౩౦౪
తే. భీము నర్జునునిం గూడి | వెడలె నిట్లు, వారు మూఁవురు వైరిసంహారమునను
సంతసించుచు స్వపురికిఁ జని సుహృ త్తె, ములకు సంతుష్టి దుర్హృదయులకు వగను.
క. కలిగించుచు శంఖారవ,ములఁ బిక్కటిలంగఁ జేసి | మోదము గూర్పం
గలిగిరి ధర్మజునకు నం;దలివారు తదీయనిస్వనంబున కెలమిన్. ౩౧ 1437
చ. మనసులు మోదవార్ధిపరిమగ్నములై తగ మాగధుండు చ
చ్చినయటులే తలంచిరి; ప్రసిద్ధయుధిష్ఠిరవాంఛితంబు చ
క్కనిగతిఁ బండె; భీమనర | కాంచనచేలురు భక్తిమీఱ వం
దనము లొనర్చి శత్రుపురిఁ | దా రొనరించిన కృత్య మేర్పడన్. ౩౩౪ 1438
ఆ. ధర్మజునకుఁ దెల్ప | దామోదరుని యనుగ్రహము నొంది విని నికామమోద
బాష్పబిందువులను | వదలుచు నంతయుఁ, బలుకఁ జాల కట్టె నిలిచియుండె. ౩౫

డెబ్బదినాల్గవయధ్యాయము.

రాజసూయప్రవృత్తి.

ఉ. పాండునృపాలనందనుఁడు | పద్మదళాక్షుప్రభావయుక్తి ను
ద్దండభుజాబలుండయి నితాంతదురాత్మతఁ బొల్చువైరి వే
ఖండనమందు సోదరునివంక మృతిం గను టాలకించి ప్రీ
తుండయి యాజనార్దనునితో నిటుపల్కెను బ్రీతి వర్ధిలన్ ౧ 1440
క. త్రిజగద్గురువులు విధిచి,త్తజులగు సనకాదిమౌనితల్లజు లట్లే
ప్రజలును లోకేశులు పంకజనాభా! యేమహాత్మగాఢతరాజ్ఞన్. ౧౪ 1441
తే. దుర్లభంబని తలఁచి యెందుఁ శుభంబు
లొసఁగు నని నమ్మి శిరముల | నొగి ధరింతు
రోసరోజాక్ష! యట్టినీ | వీసరణిని
దీనులగు నీశమానులదైన యాజ్ఞ ౩౪ 1442
క. తలఁదాల్చెదు సర్వాత్మా! తలపంగ విడంబనముగద యిది నిజముగా;
లలితాకృతి బ్రహ్మమవై, చెలఁగుచు నేకంబవగుచు | స్థిరమహిముఁడవై. ౩౪
క. పరిపూర్ణుఁడవద్వయుఁడవు, పరమాత్ముఁడ వన్న నీవె పావనరూపా!
యరవిందమిత్రతేజం, బరయఁగ నుదయాస్తమయములను కర్మములన్. ౮ 1444
సీ. అభివృద్ధిహ్రాసములను వొంద నొందున ట్లమలభవత్తేజమాచరించు
కర్మములఁ వృద్ధిగనదు క్షీణింపదు మాధవాయజితా! యనమానుషాత్మ!
యజ్ఞులకుం బోలె | విజ్ఞులౌ త్వద్భక్తులగువారల కిది నాయదియె నేను
నీవు నీయదియని | యీవిధి దేహవిషయకబుద్ధి తగం బొసంగ దనినఁ

ఆ. గలుగునెట్లు నీకుఁ జలజాక్ష యని విన్నవించి ధర్మసుతుఁడు ౹ విధిహితమయి యజ్ఞమునకుఁ దగినయక్కాలమునఁ గృష్ణు, ననుమతమునఁబూన్కి ౹ నవధరించి.

క. క్రతువునకుఁ దొడరి ఋత్విగ్వ్రతతిని వరియించె నందుఁ ౹ వేదవిదుల్ సంయతచిత్తులు పెక్కండ్రచ్యుతదర్శన కాంక్ష లాత్మ ౹ నొలయుచు నుండన్. ౬

సీ. చేరియుండిరి వేద ౹ సిద్ధార్థవాదులు ద్వైపాయనుఁడు భరఁ ౹ ద్వాజమునియు నసితసుమంతులుఁ ౹ నా గౌతమ వసిష్ఠ కణ్వ మైత్రేయులు ౹ కవషమునియుఁ జ్యవన, త్రితులును, విశ్వామిత్ర, వామదేవ, సుమతి జైమినులుఁ ౹ లసమశక్తి కలితులుగాఁ దగుఁ ౹ క్రతు, పరాశర, పైలులల్లె వైశంపాయఁ ౹ నాఖ్యమునియు

తే. గర్గ, ధౌమ్యు, లధర్వుండు ౹ కశ్యపముని,
పరశురాముఁ, డాసురి యనఁ ౹ బరఁగుమునియు,
వీతిహోత్రమధుచ్ఛందు ౹ లాతతగుణుఁ
డైన యవ్వీరసేనుఁ డకౄతమౌనివరుఁడు. ౭ 1447

వ. మఱియు నకృతవ్రణుండు లోనుగాఁగల బ్రహ్మర్షు లాహూతులై వచ్చియుండిరి. ఇతరులగు ద్రోణకృపభీష్మప్రభృతు లధ్వరసందర్శనార్థ మరుదెంచిరి. ధృతరాష్ట్రుండును దత్సుతులును మతిమద్వరిష్ఠుఁడగు విదురుండును, విప్రక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు రాజసూయదిదృక్ష నేతెంచిరి. మఱియుఁ బుడమింగల రాజులెల్ల సపరివారులై యేతెంచి రంత. ౧౧ 1448

క. ధరణిసుధాశనవరు లధ్వరభూమిని లాంగలమున ౹ స్వర్ణమయముగాఁ బరఁగెడుదానన్ దున్నుచు, సరిచేసిరి వేదవిహిత ౹ సరణిని శ్రద్ధన్. ౧౨ 1449

క. క్షితిపాలు యుధిష్ఠిరుఁ డత్క్రితుదీక్షాయుక్తుగాఁగఁ ౹ గావించిరి; స మ్మతిమీఱ వరుణనకు నె, వ్విధమున యజ్ఞోపకరణ ౹ వితతి క్రతువునన్. ౧౪

క. అమరింపఁబడియెనో యీ, సమయంబునఁ బరికరములుఁ ౹ స్వర్ణమయములై సుమహితములునై రాజిల, నమర్పఁగాఁబడియె వీరుఁ ౹ లగు ప్రకృతులచేన్ ౧౩

వ. అంత నింద్రాదులగు లోకపాలకులు బ్రహ్మశంకరులంగూడి యరుదెంచిరి. దేవగణంబులు సిద్ధులు గంధర్వులు విద్యాధరమహోరగులును, మహర్షులును యక్షరక్షఃపతులులును, కిన్నరచారణులును, రాజులు రాజపత్నులును, ధర్మరాజు చేయు నమ్మహాధ్వరంబు చూచువేడ్క నేతెంచిరి. శ్రీకృష్ణభక్తుండగు నప్పాండుతనూపుని రాజసూయంబునకు *విస్మితులై విధివిహితముగా నడిపాగుననియే భావించిరి. దేవవర్చస్సులగు యాజకులు పూర్వము దేవతలు వరుణునిచేత యజ్ఞముచేయించినట్లు యుధిష్ఠిరునిచే యథావిధి నా రాజసూయమును జేయించిరి. ధర్మతనయుండును సోమాభిషవదినంబునందు సదస్యులను యాజకులను దక్షులగల మహాభాగులను శ్రద్ధాభక్తియుక్తుండై పూజింపం దొడంగు నప్పుడు. ౧౫

* "మేనిరే కృష్ణభక్తస్య సూపపన్న మవిస్మితాః" అని మూలము.

చ. జనపతి యగ్రపూజఁ గొన | శాస్త్రవిధిం దలపోయ సర్వతన్
గనఁదగు నాతఁ డెవ్వఁడని | త్ప్మాదివిజేంద్రుల నాసదస్యులన్
గనుఁగొనుచున్ దదర్హతను | గాంచిన వా రటఁ బెక్కురుంట నొ
క్కనిగను నిర్ణయించుటకుఁగా నసమర్థుఁడె యయ్యె నెంతయున్. ౧౭ 1453

క. అంత సదస్యులు నాభూ,కాంతునిదా నూహనెఱిఁగి | కడు నారసి యొ
క్కింతయు నేర్పుగనకయే, వింతగ నుండంగ వారివిధ మెఱిఁగి మదిన్. ౧౮

క. పలికెన్ సహదేవుం డో,యిలాసురాధీశులార! | యింతవిచారం
బుల నేల మీమనస్సులఁ, గలంపఁగా సాధుగుణనికాయము లొప్పన్. ౧౯

సీ. వాసుదేవుండనఁ | బ్రఖ్యాతిగాంచి సాత్వతులకు నాథుఁడై | ధరణినవత
రించిన యట్టియీశ్రీకృష్ణుఁడే యగ్రపూజ కర్హుండగుఁ | బోలఁదలఁప
సకలనిర్జరమయుం | డకలుషమూర్తి దేశార్థకాలాత్మకుం | డఖిలవిశ్వ |తరమగు
మయుఁడు యజ్ఞములు తన్మయములె యగు నగ్నిహోత్రముల్ మంత్రమ్ములురు

తే. జ్ఞాన మల్లె యుపాసన | యాను దన్మ,యములు నద్వైత మద్వితీయమగు నట్టి
పరమపూరుషుఁ డితఁడె ప్రపంచ మెల్ల, నేతదాత్మకమే యంచు నెఱుఁగవలయు.

క. తనకుం దానే యాశ్రయ,మునగుచు సృష్ట్యాదికార్యములఁ జేయుచుఁ దా
జని గాంచక వెలయు నదె,వ్వనికృపచే వివిధకర్మవారమ్ము జనుల్. ౨౧ 1457

తే. ఆచరించుచు నమలధరాదిలక్ష,ణమగు శ్రేయం బదే విశ్వనాథువలనఁ
బడయుఁగోరుదురో యట్టిపరమపురుషుఁ,డైన శ్రీకృష్ణమూర్తి కర్హణము నిండు.

క. చేయంగఁ దగినపని యిది,యే యగు నిట్లొనరుపంగ | కెల్ల మునులకున్
న్యాయవిధిన్ దేవతలకు, నేయేభూతాళియుండు | నీలోకములన్. ౨౩ 1459

క. ఆయాభూతమ్ములకున్, ధ్యేయంబై చెలఁగునాత్మ | కెల్ల విధములన్
బాయనిభక్తిం జేసిన,దే యానర్హణము దీని | నెఱుఁగరె మీరల్. ౨౪ 1460

తే. సర్వభూతాత్మభూతుఁడై | శాశ్వతుం డ,భేదదర్శనుఁడై దాంతుఁడై దలంపఁ
బూర్ణుఁడగు కృష్ణునకు దత్తమున కనంత,ఫలముగోరిన నీయంగవలయు భక్తి.

చ. హరిమహిమంబుఁ జక్కఁ దనయాత్మ నెఱింగిన మాద్రిపట్టి యీ
కరణి వచించి సభ్యులను | గాంచుచు నూరకయుండె; భూమిని
ర్జరులు తదుక్తులన్ విని యెసంగెడు వేడుక బాగుబా గటం
చురునినదంబు లొప్పఁ దమయూహలఁ దెల్పి నుతించి రాతనిన్. ౨౬ 1462

చ. పలుకుల సభ్యులెల్లఁ దమభావము లిట్టివటంచుఁ జక్కఁగాఁ
దెలిపిన నాలకించుచు యుధిష్ఠిరుఁ డర్మిలి పెంపునొంది చే
ష్టల నుడుపంగ శాస్త్రవిధి | సారసనేత్రుఁ బరాత్పరున్ జగం
బుల సృజియింపఁ బెంప మృతిఁబొందఁగఁ జేయు మహాత్ముఁ గృష్ణునిన్. ౨౭ 1463

తే. భ_క్తి నర్పించె; మఱియుఁ దత్పాదసరసి,జములఁ గడిగిన పావనసలిలములను
భార్యయుం దాను సోదరవర్గమంత్రు, లాదిగాఁ గల్గువారు నెయ్యమ్మమీఱ.

క. తలల ధరించిరి; మఱియుఁ, విలువగలట్టివియుఁ బచ్చవియుఁ గోమలతం
జెలఁగునవియు నగువస్త్రం,బులఁ గౌశేయముల దివ్యభూషణరాజిన్. ౨౬

క. హరికిం గాన్కల నొసఁగెను, బరమేశుం గనుచుఁ గనులబాష్పమ్ములు ని
ర్ఝరముగఁ గ్రమ్మఁగఁ జూడం, దరమ్ముగానట్టి స్థితిని దాఁ గనియుండెన్. ౨౭

శిశుపాలవధము.

చ. నరహరి యిట్లు పాండుజననాయకు జ్యేష్ఠకుమారుచేత భ
_క్తిరతిని బూజితుండగుటఁ దేఱి కనుంగొని సభ్యులెల్లరుం
గరములుమోడ్చి మ్రొక్కు లివె కైకొనవయ్య! యటంచుఁ జక్క మ్రొ
క్కిరి జయశబ్దపూర్వముగఁ గేశవుపై సుమవృష్టి నయ్యెడన్. ౨౮ 1467

క. కురియించిరి గీర్వాణులు, హరినెల్లరు నిట్లుపొగడ నాలించి మహా
త్తరకోప మూని చేదీ,శ్వరుఁ డాదమఘోషసుతుఁడు వారనిపూన్కిన్. ౨౯

సీ. ప్రథమపూజం గొనెఁ బార్థివాంతరమున ననియోర్వఁజాలక తనదుపీఠ
మునుండి లేచి పెంపునఁబొల్చి చేయెత్తి భయమనునదిలేక పరుషభాష
ణము లిట్లుపల్కె శ్రీనాథునిగూర్చి; సర్వనియామకమయి యేవరుసనైన
దాఁటంగ నేరికిఁదరము గానిదియయి తనరు కాలం బని వినఁబడు శ్రుతి

తే. వచన మద్దిసూనృత మగు; బాలభాషి
తముల వృద్ధుల బుద్ధి యిత్తఱిని నిట్లు
మార్పునొందుటయే చక్క మానసమున
నెన్న దృష్టాంత మగుఁగాదె హితమె యిద్ది?. ౩౦ 1469

ఉ. మీరలు పాత్రవిద్వతతి మించినశ_క్తిఁ జెలంగువార లో
పారమనీషులార! సభఁ జాలఁ బ్రసిద్ధిని గాంచిమించువా
రారసి బాలభాషితము లాదృతిపాత్రములంచు నెంచకుం
డూరకె త్రోసిపుచ్చుఁడు; యదూద్వహుఁ డీహరి యీ సభాస్థలిన్. ౩౧ 1470

క. తొలిమరియాదకుఁ దగు నర్, పలుకులు పాటింపకుఁడు; తపస్సును విద్యల్
బలుభంగులఁ దగువ్రత,ముల విధిగా నాచరించి పూజ్యులు నగుచున్. ౩౨

ఉ. జ్ఞానమహాతాశనార్చుల నొసంగెడు కల్మషశుష్కభీతికృ
త్కాననముల్ దహించి శ్రుతికాండము నేర్చి దిశాధినాయకుల్
పూనికఁ బూజలం దనుప భూరితరంబగు బ్రహ్మతేజముం
గానఁబడంగ నొప్పు మునికాంతుల సభ్యుల వీరి నిందఱిన్. ౩౩ 1472

ఉ. ఊరక త్రోసిపైచి యెటు ♦ లొప్పని యిక్కులపాంసనుఁ మహో
దారునిగాఁ దలంచి విధిఁదప్పక పూజలఁ దన్ను టర్హ మే
ధారణి గొల్లఁ డీతఁడగుఁ ♦ దథ్యము మీరు నెఱుంగరో కులో
ద్ధారకుఁడంచు నర్హణము ♦ తద్జ్ఞసభాస్థలిఁ జేయు టొప్పునే. ౩౪ 1473

క. కాకి పురోడాశంబును, గైకొనఁగాఁ దగు నదెట్లు? ♦ క్ష్మాసురులారా!
యేకరణిఁ దలఁప వీనికిఁ, బ్రాకటగోత్రాశ్రమములు ♦ వర్ణము గలదే? ౩౫

క. తలపోయ సర్వధర్మం,బులకుఁ వెలియైన నితండు ♦ బుద్ధి నెటుల యీ
హాలుసాగు నక్లై వర్తిలు, కలుగవు సద్గుణము లేవిఁగాని వెదకినన్. ౩౫ 1475

క. వీనిని బూజింపంగా, నేనీతియొ యెఱుఁగఁజాల ♦ నే నిప్పటికిన్
వీనికులంబు యయాతిమ,హీనాథుఁడె మున్ శపించె ♦ నెంతయుఁ గినుకన్. ౩౫

క. కనుక నె కుల మయ్యాది స,జ్జనవితతి బహిష్కృతమయి ♦ సద్వంశములన్
జనియించిన ధీరులచే,తను వర్జింపంగఁబడియె ♦ ధాత్రీస్థలిలోన్. ౩౬ 1477

క. ఆకులమున జనియించిన, యీకృష్ణుఁడు వ్యర్థముగ నదెప్పుడు మద్యం
బే కడుఁదమిఁ ద్రాగుచు ము,ల్లోకంబులు నవ్వఁ జోరులుం దనుఁ గొల్వన్.

క. తిరుగుచునుండు నభాస్థలి, దురితాత్మకుఁ డీతఁ డిపుడు ♦ తొలిపూజకు నె
క్కరణిగ నర్హుఁడో? చెప్పుఁడా, ధరణీదివిజర్షి సేవితము లనఁబడుచున్. ౩౬

క. ఆర్యావర్తము లనఁగా, మర్యాదం గాంచి వెలయు ♦ క్ష్మాభాగములన్
దుర్యశమునఁ దగువీరలు, పర్యటనము చేయమాని ♦ బాలిశు లగుచున్. ౩౬

తే. బ్రహ్మవర్చస్సువిడిచి దుర్గమసముద్ర
మును నిషిద్ధ మటంచెన్నఁబూన కద్ది
యాశ్రయముగాఁ దలంచియార్యాహితముగ
నందు నివసించుచుండ్రు మర్యాదఁదూలి. ౩౭ 1481

సీ. దుష్టసత్త్వములరీతుల నెల్లజనులను బాధించుచున్నారు ♦ పార్థివాధ
ములగు యాదవులు నీమూర్ఖుఁడు తద్వంశభవుఁడౌటఁదొలిపూజఁబడయ నెట్లు
లర్హుఁడో; యని యిట్టులా శిశుపాలుఁడు తనశుభంబులు నితాంతము నశించు
ట నభద్రములు పెక్కులనరానిపల్కులు పలికె, నవ్వానికి ♦ నలుకఁగొనక

తే. తాను భగవంతుఁడౌట శివానినాద
ములకు సింహంబురీతిని ♦ బలుకఁడయ్యెఁ;
బరమపురుషుని దుస్సహాభంగి నిట్లు
తాఱు లాడంగ విని సభఁగల సుజనులు. ౩౮ 1482

చ. శ్రుతులను గేల మూసికొని ♦ క్షోణిపతిన్ శిశుపాలుఁ దిట్టుచున్
మతులు రుడావిలంబులయి ♦ మంచిదిగా దిటనుండ నంచు వే

మ. ధృతరాష్ట్రాగ్రతనూజుఁ డొక్కరుఁడె యాదివ్యక్రతుస్ఫారభూ
తితతిం గాంచి సహింపఁడయ్యె ననుచున్ దెల్పంగ నే వింటి నా
క్రతుభుగ్ద్వారము సంతసించెఁగద యొక్కం డాతఁ డీర్ష్యం గొనన్
గతమేమో వివరింపుఁ డంచడుగ నాత్మోపాలు ప్రశ్నంబునన్. ౧ 1501

చ. మది ముద మొంద నిట్లనియె మానివతంసుఁడు నీపితామహుం
డుదితయశుండు యజ్ఞము మహోన్నతవైభవ మూనిచేయున
య్యదనున బాంధవుల్ పనులయం దొగిఁ బ్రేమకు లోనువై యొన
ర్పఁదగు విధంబునన్ నృపతిపాలకుచేత నియుక్తులై తగన్. ౨ 1502

క. కావించుచుండి రందుం, బావని పాకాలయంపుఁబాలకుఁ డయ్యెన్
భూవరుల నదిమి తెచ్చిన, యావిత్తము వ్యయ మొనర్చు నధికారమునన్. ౩

క. కానుకలం గైకొనఁగాఁ, దానె నియోగింపఁబడియె ధర్మాత్మజుచేఁ
బూని సుయోధనుఁ; డట్లే, మానీశుల వచ్చునట్టిమాన్యుల నెల్లన్. ౪ 1504

సీ. గారవింపఁగ మాద్రికడగొట్టు సూనుండు నియమింపఁబడియె వానిసహజుండు
వలయుద్రవ్యంబులఁ గలయంగ సమకూర్ప నర్జునుండును సజ్జనాళి నెలమిఁ
జందనచర్చాదిసాధుశుశ్రూషలు గావింపఁ గృష్ణుండు నావిధమున
నరుగుదెంచినవారి యంఘ్రులఁ గడుగంగ నియమింపఁబడిరి; పూనిక దగంగ
తే. నోగిరంబును వడ్డింప నొప్పుకొనియె
ద్రుపదసూనుండు బుద్ధిమంతులను మేటి
యైన కర్ణుండు పూనెను దాన మొసఁగు
కార్యమున ధర్మజుఁడు వేడఁగా మఱియును. ౫ 1505

వ. సాత్యకియు, వికర్ణకృతవర్మవిదురులు లోనగువారును, బాహ్లీకుండును, వాని సూనులు భూరిశ్రవ స్సంతర్దనప్రభృతులు ధర్మజునకుఁ బ్రియంబుసేయుకోర్కి నాయాపనులయందుఁ బ్రవర్తిల్లుచుండిరి. ఋత్విక్సదస్య బహుశాస్త్రవిద్వరులు ప్రియతమవాక్కులచేతను, బూజలచే దక్షిణలచేతను విధిగఁ బూజితులైరి. శిశుపాలుఁడు చక్రియందైక్యమైన పిదప నెల్లరు నాకాశగంగకు నవభృథస్నాన మొనరింపఁబోయిరి. తత్సమయంబున మృదంగశంఖపణవదుందుభిగోముఖానక ప్రభృతి వాద్యములు చెలంగెను. నర్తకీజనంబు హృష్టాంతరంగంబున నాడె. గాయకులు గుంపులుగూడి పాడిరి. వారువాయించు వీణావేణు తాళధ్వనులు నింగిముట్టె. విచిత్ర ధ్వజపతాకలం గొని కొందఱు ముందునడువ భద్రదంతావళంబులు స్యందనము లాజానేయంబులు వివిధాలంకృతుల నొప్పిరాఁగా సమలంకృతాంగులగు భటులు వెంటరా యదుసృంజయ కాంభోజ కురు కోసల కేకయులు తమకుఁ బ్రభువగు యుధిష్ఠిరుని మున్నిడుకొని సేనాప్రతతి పుడమి యద్రువ వచ్చుచుండ సువర్ణహారములం దాల్చి బయలువెడలిరి. సద

స్యులు ఋత్విగ్విప్రవర్యులు లోనగువారు వేదఘోషము చెలరేఁగుచుండ వెంటఁబోయిరి. దేవర్షి పితృగంధర్వులు పూవులవానలు కురియించుచు వినుతించిరి. స్త్రీపురుషులు గంధపుష్పమాలికాభరణవస్త్రవిభూషితులై వివిధాషధిరసములఁ బరస్పరము పూయుచు నొకరిపై నొక్కరు వసంతములు పోయుచు విచ్చలవిడిఁజరించిరి. వెండియుఁ బూరుషులు తైలగోరసంబులఁజందనజలములను హరిద్రాజలంబును సాంద్రకుంకుమసలిలంబులను బయిఁబయిఁ బూసి వసంతములాడఁగా వారస్త్రీలు మరల వారికి వానింబూయుచు వసంతోత్సవ మొనరించిరి. అంబరతలంబున దేవకాంతామణులు దివ్యవిమానంబులచేతం బలెఁ బట్టపురాణులు భటసంఘసంరక్షితలై స్యందనాదియానములనెక్కి యవభృథస్నానోత్సవసందర్శనార్థముబయలువెడలిరి. వెండియు నారాజపత్నులు మేనమామకొడుకులును సఖులును వసంతములు పయింజల్ల మందాక్షహాసవిలసన్ముఖతామరసలై విలసిల్లిరి. ఆముద్దియలు మఱియు మఱదండ్రను జెలికత్తియలను జర్మభస్త్రికలచే వసంతములు చల్లితడుపుచు వారు నట్లొనర్పఁ దడియుచు సకలాంగకంబులు వలిపంపువస్త్రంబులనుండి కనఁబడుచుండ నాపెనువేడుకచేఁ గ్రొమ్ముడులనుండి కుసుమములు జాఱ సయ్యాటములఁ గాముకులఁ గలంగఁ జేయుచుండి రంత ౧౫

చ. అరదము స్వర్ణమాలికల । నందముగుల్కఁగ సాధుఘోటకో
త్కరము వహింపఁ బాండునృపకాంతుని జ్యేష్ఠసుతుండు మండలే
శ్వరుఁడయి డిగ్గి దారయుతిఁ । జక్కని యంగసమూహసంయుతిం
బరఁగెడు రాజసూయ మటు । భాసిలెఁ జూపఱు సంతసింపఁగన్. ౧౬ 1507

క. సుమహితపత్నీ సంయాజములనఁబడు యాగములను । సవముతుదిని శా
స్త్రమురీతి నవభృథస్నానమునను సత్క్రియల బ్రాహ్మణప్రవరయుతిన్. ౧౭

క. ధరణీశునిచేఁ జేయించిరి; యాజకు లపుడు నృపతిఁజిష్ణుని గృష్ణా
పరిభూషితపార్శ్వుని భూసురయుతి నాచమనవిధిని । సురనదియందున్. ౧౮

క. స్నానముచేయించిరి దివి, నానిర్జర దుందుభులును । జ్యాస్థలియందున్
మానవులవాద్యములు సరిగా నాదముపిక్కటిల్లఁగాఁ జేసెఁ గడున్. ౧౯

క. సురలును మౌనులుఁ బితరులు, నరులును బూవులనుబోరనన్ నరపతిపైఁ
గురియించిరి; వర్ణాశ్రమ, పరిశుద్ధులు మానవు లటఁ । బావనగంగన్. ౨౦ 1511

క. స్నానం బొనరించిరి తత్స్నానమునన్ భూరిపాపసహితుండైనం
గాని పరిశుద్ధుఁడే యగు, నా నిఖిలాఘములు పాఱు । నప్పుడెభీతిన్. ౨౧ 1512

చ. నరపతి క్షౌమనూత్నవసనంబులఁ దాలిచి దివ్యభూషణో
త్కరమున భూషితాంగుఁడయి । తా నొగి యాజకులన్ సదస్యులన్

ధరణీసురోత్తమాళి మఱి తక్కినయందుఁగలట్టి వారి నం
బరముల భూషణంబులను వారక తృప్తులఁ జేసె నేర్పునన్. ౨౨ 1513

క. నారాయణపరుఁడై తగు, ధారణినాథుం డతండు తగుబంధువులన్
భూరమణుల జ్ఞాతుల స్నే,హారూఢుల సాధుమతుల నటఁ గలయొరులన్. ౨౩

క. పలుభంగులఁ బూజించెను, సులలిత మణికుండలముల సుమమాలికలన్
దలచీరలఁ గంచుకవర,ములను దుకూలముల రత్నముల హారములన్. ౨౪

సీ. చక్క భూషితులయి సమధికరీతిని గ్రాలిరి; వామనేత్రలును రుచిర
రత్నకుండలయుగ రమ్యకాంతులు పర్వ నలకలసొంపు వక్త్రాబ్జబింబ
రుచు లుల్లసిల్లఁ గఠర్బుర మేఖలలకాంతు లరుదుగఁ గన్పడ నార! యనఁగఁ
దగియుండి; రంత నధ్వరముఁ జేయించిన బ్రహ్మవాదులు సుస్వభావులు నగు

తే. యాజకులును సదస్యులు నవనిసురులు
క్షత్రియులు వైశ్యశూద్రులు క్ష్మాపతులును
యజ్ఞమును జూడవచ్చిన యమర ముని పి
తరులు భూతము లటు హరిద్వరులు మఱియు. ౨౫ 1516

క. వారల యనుచరులును దమి, ధారణినాయకుని చేతఁ దగఁబూజితులై
చేరిరి స్వీయాలయముల, గారవమున నృపతిఁ బంపఁగా వేడుకలన్. ౨౬ 1517

క. హరిదాసుఁడు రాజర్షియుఁ, బరహితకారియును నైన పాండుసుతుని య
ధ్వరము మహోదయమును నెవ్వరుఁగ నెంతగను జనులు వర్ణించిననున్.

ఆ. తనివి చెందరైరి తా మానవుఁడు సుధ, నెంత త్రాగినను వితృప్తి చెంద
నట్టు; లంత ధర్మనాత్మజుఁ డెడఁబాయఁ,జాల కెంతో జంకి సాధుమతుల. ౨౮

క. తనసంబంధుల బాంధవు,లను గృష్ణునిబోవఁగా వలదటంచు ముదం
బున వారించెను; సర్వం,బు నెఱింగిన శ్రీహరియును భూపతికోర్కిన్. ౨౯

చ. మనమున నెంచి యాతనికి మంచియొనర్పఁ దలంచి సాంబము
ఖ్య నిఖిల యాదవోత్తముల నంపెఁ గుశస్థలి కందుఁ దాను ని
ల్చెను; యమసూనుఁ డీకరణి స్వీయమనోరథవార్ధి దుస్తరం
బును వడిదాఁటెఁ గృష్ణుదయఁ బోయెను దద్హృదయజ్వరం బాగిన్. ౩౦ 1521

సీ. దుర్యోధనుం డచ్యుతునియందు మదినిల్పి యలరారుధర్మజు నంతిపురిని
గలయట్టిసంపద నలఘుతర క్రతు మహిమముఁ గని తనమనసునందు
మిక్కిలి తపియించె; మేదినీశునిదగు శుద్ధాంతమున మయుం డిద్ధశక్తి
నలవరించిన సభాభ్యంతరమునఁ గలమనుజేంద్రదివిజేంద్రదనుసుతేంద్ర

తే. సంపదలఁ గాంచె వానితో సాధ్వి ద్రుపద
మనుజనాయకు తనయ భర్తను మనోజ్ఞ
పద్ధతిని బరిచర్యల బహువిధములఁ
దనుపుచుండె నాసతియందు మనసు నిలిపి. ౩౧ 1522

క. పరితప్తచిత్తుఁడై యా, కురుపతి యం దుండె; మఱియు గోవిందుని సుం
దరుల సహస్రము శ్రోణీ,భరమునఁ గ్వణదంఘ్రిరుచులు పర్యటచేతన్. ౩౨

క. మెల మెల్ల నడుగు లిడుచున్, బలితపువక్షోజయుగళపటుకుంకుమచ
ర్చల నెఱ్ఱనైన హారం,బులు కన్పడ వక్త్రపద్మములు భాసిల్లన్. ౩౩ 1524

చ. చలకుండలమ్మృదుకుంతల,ములు సొంపులఁ గ్రుమ్మరింపఁ బొంకంబుగ నం
దులరుచుఁ దిరుగం గనియా,ర్తుల మున్నెను స్వల్పమతియు దుష్టుఁడు నాటన్.

ఉ. దానవశిల్పి యామయుఁడు తత్పరుఁడై యలరించియున్న యా
మానితసత్సభన్ సకలమండలనాథుఁడు ధర్మరాజు పెం
పూనిన సోదరుల్ సుమతినొప్పెడు బాంధవులున్ హితాహిత
జ్ఞానయుతాక్షిపద్ముఁడగు సారసనేత్రుఁడు కూడియుండఁగన్. ౩౪ 1526

క. పరమేష్ఠితుల్యభాగ్యం, బరుదుగ నొప్పార వందిహారితరనుతుల్
పరఁగన్ స్వర్ణాసనమున, సురపతియే యితఁ డనఁగ శోభిలుచుండెన్. ౩౫

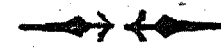
చ. వరముకుటంబు హారములు భవ్యకలాపము లొప్పఁ దాల్చి సో
దరపరివేష్టితుం డగుచు దారుణఖడ్గముఁ గేలఁబూని భూ
వరులను ద్వారపాలకుల వార కదల్చుచు నాసుయోధనుం
డురుగతిఁ జేరె రోషమున నోలగమున్ గనువారు నవ్వఁగన్. ౩౬ 1528

ఉ. వైరుల కోలగం బదియు వారి స్థలంబనుచున్ స్థలంబునన్
వారి యటంచు విభ్రమ మవారిగఁ దోఁప మయుండు దేవతా
వైరులశిల్పి కూర్చె మణివారముతో; మయమాయచేత నా
ధారణినాయకుం డట నితాంతవిమోహితనైజచిత్తుఁడై. ౩౭ 1529

చ. స్థలము జలంబుగా వగచి తా ధరియించిన యంబరాంతమున్
గలఁగుచుఁ బైకిఁ ద్రోచుకొనెఁ గానక వారి యటంచు నెంచుచున్
స్థలమును దాఁబడెన్ జలము సత్యముగా స్థలమంచు నెన్ని యం
దలరుచుఁ బోవఁగాఁ దడిసె నావసనం బది చూచి భీముఁడున్. ౩౮ 1530

చ. వనితలుఁ దక్కినట్టి నృపవర్యులు ధర్మజుఁ డెంత వాచ్చరిం
చిన వారి ప్రోత్సహింప నిది చేటును గూర్చునటంచు నంతరై
నను దలపోయ కొక్కమొగి నవ్విరి; దానికి నాసుయోధనుం
డనుజయుతుండు సిగ్గుపడి యానన మెంతయు వాల్చి దీనుఁడై. ౩౯ 1531

మ. పెనురోషంబున మండుచుర్ సభను శిల్పిస్తోమవర్యుం డొన
ర్చినదానిర్ విడనాడి హస్తిపురినిర్ ॥ జేరంగ దాఁబోయె నా
తనికిం గల్గుపరాభవంబునకు నంతం గల్గె హాహాధ్వనుల్
జనసందోహమునందు ధర్మసుతుఁడుర్ ॥ స్వాంతంబునం గుందఁగన్. ౩౯ 1532
చ. హరియును భూమిభారహరణాయత కార్యము ముందుఁదా నదె
క్కరణి నొనర్పఁగాఁ దగునొ ॥ కాలము దానికి నెట్లు పక్వమై
యరయఁగఁ దా నిమిత్తమనుఁనాశయ మెల్లరకుం జెలంగ నె
వ్వరుసను జేయునో యది శుభంబగునంచుఁ దలంచి యుండుటన్. ౩౯ 1533
క. భీమాదుల పరిహాసం, బామాడ్కి సుయోధనునకు ॥ నవమతిఁ గూర్పం
దామానుషఁ బూనకయే, యామోదముఁ జూపుచుండె ॥ నవనీనాథా!. ౩౯౫
వ. నీవు నన్నడిగిన ప్రశ్నంబునకు రాజసూయమహాక్రతువున దుర్యోధను
దౌరాత్మ్యంబుఁ దత్పరాభవంబుఁ దెల్పితి నని శుకయోగి మఱియు ని ట్లనియె.

డెబ్బదియాఱవయధ్యాయము.

సాల్వకథారంభము.

క. విను మనుజేంద్రా! లీలా, మనుజాకృతిఁ దాల్చియున్న ॥ మాధవుఁ డొనరిం
చిన చిత్రకర్మమును నే, వినిపించెద సౌభపతిని ॥ వీరవతంసున్. ౧ 1536
చ. అనిమొన సంహరించె నది ॥ యచ్చెరువైతగు రుక్మిణీసతిం
గొన హరిపోయి యున్నతఱి ॥ క్షోణిపతుల్ చను దెంచి రందుఁ జై
ద్యునిసఖుఁ డైనసాల్వుఁడు మహోద్యమ మొప్పఁగ వచ్చియుండె నా
తని యదువీరు లుద్ధతి మృధంబున గెల్చిరి కృష్ణసన్నిధిన్. ౨ 1537
క. అందు జరాసంధాదుల, బృందం బటు లోడిపోయె ॥ వివిధనృపతిసం
క్రందనులు వినఁగ శపథం,బుం దా నొనరించె సాల్వభూపతి కినుకన్. ౨౫
క. యాదవవిహీనముగ నీ, మేదిని నొనరింతు నాదుమేటి శపథమున్
గాదనక వినుఁడు విక్రమ, మాదటఁ గన్గొనుఁ డటంచు ॥ నమ్మాధుండున్. ౩
చ. ప్రతినయొనర్చి ముష్టిమితపాంసువు నే యొకపూట లోనికిన్
జతనమునిూఱఁ గైకొనుచు ॥ శంకరు లోకవిభున్ నిరంతరం
బతులితభక్తిఁ గొల్చె; నొకహాయన మేగఁగ నాశుతోషుఁడున్
వితతయశంబుగన్న మునిబృందసమర్చితుఁ డౌ హరుం డెదన్. ౪౫ 1540
క. శరణాగతుఁడౌ సాల్వుని, వరమునఁ దన్పంగ నెంచి ॥ వచ్చె నచటి; కా
ధరణీధ్రసుతాయుతుఁడై, యరు దెంచిన శంకరుఁగని ॥ యాతఁడు భక్తిన్. ౫
క. సురదితిసుత గంధర్వుల, కురగులకున్ రాక్షసులకు ॥ నుర్విఁగల నరో
త్కరమునకు నభేద్యము భీకర మాయదువృష్ణులకును ॥ గామగమనమున్. ౬

క. అనుపమమునైన యానం,బును గోరెను గృష్ణుమీఁదఁ బూనినపగ నె
మ్మనమున స్మరించి సంతస,మును గాంచక శివుఁడు సుంత మోద మగపడన్.

క. కాని మ్మల్లె యాన, మ్మానని మయుఁ గాంచి వీని కట్టిదియగు న
య్యానము నిర్మించియె యి,మ్మా నీవని హెచ్చరించి యరిగె నిజేచ్ఛన్. ౬*

చ. పరశివునాజ్ఞ మాళినిడి పట్టుదలం గొని యమ్మయుండు వే
పరపురముల్ జయింపఁదగు ప్రౌఢిమగాంచిన వాఁడుగాన సుం
దరము నయోవికారము నితాంతవిపక్షభయంకరంబు నౌ
పురమును సౌభనామకముఁ బొల్పుగ నిర్మితిఁజేసి యిచ్చెఁ దాన్. ౭ 1545

మ. తనయిచ్చన్ వడిఁబోవుచున్ బరులకున్ దా నొక్కమాత్రైననున్
జెనకన్ శక్యముగాక చీకటులకున్ జిత్రాలయంబౌచు నొ
ప్పిన యానంబును బొంగి సాల్వుఁడనుపృథ్వీనాయకుం డాత్మ వృ
ష్ణినికాయం బొనరించినట్టి పగనున్ జింతించి క్రోధోగ్రుఁడై. ౮ 1546

ఉ. ద్వారకమీఁదికిం జనియె; దారుణభూరిబలంబుచేత దు
ర్వారపరాక్రమం బడర వచ్చెడువారికిఁ బోవువారికిన్
భూరితరశ్రమం బొలయఁ బొల్కిని సాల్వుఁడు ముట్టడించి యెం
తోరమణీయమౌ నుపవనోత్తమ నిష్కుటపంక్తిఁ బూనికన్. ౯ 1547

సీ. ఉద్యానములను, మహోన్నతగోపుర, ప్రాసాదములను, ద్వారముల మఱియు
నట్టాలకముల విహారమ్మునకుఁ దగినట్టు లేర్పఱచిన యాస్థలంబు
లను బ్రతోళికలను లయమొందఁగాఁ జేసె; నమ్మేటివ్యోమ యానాగ్రమందు
నిలిచి శస్త్రంబుల నలఘుపాషాణంబులను దరువులఁ బాముల బిడుగుల

తే. వడిగ నాసారములుగాఁగ బడ నొనర్చె, గులకఱాలను గురిపించె ఘోరవాత
మట్టె యద్దానఁ బుట్టి మహత్తరగతి, వీచెఁ బాంసువులను దెసల్ దోఁపకుండె.

చ. పురమది సౌభపీడలను బూర్వమొగిం ద్రిపురంబు లేఁచఁగా
ధరణివిధంబునన్ బడలి తా సుఖముం గనఁజాలదయ్యె; న
త్తరుణమునందు బాధల నితాంతము చేడ్పడియున్న ద్వారకన్
హరితొలిపుత్రకుండును మహారథుఁడున్ మతిమద్వ్రతంసుఁడున్. ౧౨ 1549

క. వీరుఁడునగు ప్రద్యుమ్నుఁడు, దా రయమునఁ గాంచి ప్రజల తతకష్టములన్
శ్రీరమణుఁడు లేకుండుట, నారసి యభయం బొసంగి స్యందన మెక్కెన్. ౧౩

చ. తనయశ మెల్ల దిక్కులను దద్దయు వ్యాప్తిగనంగ సాల్వుతో
నని యొనరింపఁబోయె; మఱి యాతనితోడనె చారుదేష్ణుఁడున్

* "పురం నిర్మాయ సాళ్వాయ ప్రాదా త్సౌభ మయస్మయమ్" అని మూలము.

జనియెను సాల్వు మాఱుకొన । సాత్యకి సాంబులు పోయి రల్లె యిం
కనుగల సోదరుల్ కడిమి । గ్రాలఁగఁ దోడ్పడఁ బోయి రేత్తెఱన్. ౧౩౪ 1551

సీ. అక్రూర హార్దిక్య । లాభానువిందుఁడు గదుఁడు శుకుండు నుగ్రబలశాలి [యు
సారణుండును దక్కు । పౌరుషస్ఫూర్తులు విలుకాండ్రు రథయూథ । విభులుమఱి
యోధవీరులు కవ । చోత్తమములఁ దాల్చి గజహయస్యందన । కలితులగుచుఁ
గాల్బలంబులు తమ్ముఁ । గాపాడుచుఁ రాఁగఁ బయనమై; రంత సాల్వభటతతికి

తే. యాదవులకును సురలకు । నసురులకును
జరగుసంగ్రామ మట్లు భీ । కరరణంబు
రోమహర్షణ మొదవంగ । రోషయుక్తి
సాగుచుండఁ బ్రద్యుమ్నుండు । సాహసమున. ౧౬ 1552

క. పటుతర దివ్యాస్త్రంబుల, దటుకున నాసాల్వుమాయఁ । దపసుండును జేఁ
కటులంబోలెఁ క్షణమున, మటుమాయముగా నొనర్చె । మాననిపున్కెన్.

ఉ. అంతటఁ బోక తప్తకన । కాంచిత పుంఖములై యయోముఖా
త్యంతభయంకరంబులయి । యానతపర్వములై చెలంగి బల్
వింతగనున్న పంచయుత । వింశతి బాణములేసి వైరిదు
ర్దాంత చమూపతిఁ మిగులఁ । దత్తఱమందగఁ జేసె నేర్పునన్. ౧౮ 1554

మ. శతబాణంబుల సాల్వునొంచి మఱి తత్సైన్యంబునం గల్గును
ద్ధతులౌ వీరుల నొక్కొకొక్కరుని బాధల్ చెంద నొక్కొక్కటీ
వ్రతరానూనశరంబు వైచెఁ బదియా । బాణంబులఁ సారథి
ప్రతతిఁ; వాహనపంక్తి మూఁడిటను జేవల్ దూలవై చెఁ వడిన్. ౧౯ 1555

చ. అతిశయ మద్భుతంబునగు । నామహితాత్ముని కృత్యమెన్ని రెం
డు తెగలనున్న సైనికులు । నూతన మాయది యెందుఁ గానమం
చతని బహూకరించిరి; మహో । త్తరమాయ నొనర్చి యమ్మయుం
డితరదురాసదం బనుచు । నెంచియె సాల్వున కిచ్చియుండుటన్. ౨౦ 1556

తే. అవ్విమానమ్ము నొకచోట । నపరిమితము
లైన రూపంబులుగను స్థ । లాంతరమున
నొక్కరూపంబుగను మఱి । యొక్కచోటఁ
గనఁబడుచు మఱియొకచోటఁ । గానఁబడక. ౨౧ 1557

క. పరులకు నేమాత్రంబే, నరయంగఁ దరంబుగాని । యట్లుండె; ధరన్
బరికింప నొచు నొక్కపు, డురుసురమార్గమున నద్ది । యొక్కపు డుండున్. ౨౧౪

క. సలిలంబుల గిరిశృంగ, స్థలమున నొక్కపుడు తోఁచు । చందమునఁ దగున్
వలయాకృతిగాఁ దిరిగెడు, నలాతచక్రంబుపోల్కి । నది చరియించున్. ౨౨

తే. ఒక్కతావున స్థిరముగ ♦ నుండకద్ది
తిరుగుచుండెను సాల్వుఁడు ♦ దివ్యసౌభ
యానమున నెందునెందును ♦ సైనికులను
గలిసి కనుపట్టునో ♦ యదుకాంతు లందె. ౨౨౫ 1560

చ. శరముల లక్ష్యశుద్ధి తగుఁజందమునన్ బరఁగించుచుండి ♦ ర
య్యరివరసంప్రయుక్త నిశితాశుగముల్ దహనార్చు లట్లు గా
ల్ప రవివిధంబునన్ మిగుల ♦ బాధనుగల్గఁజేయఁగా భయం
కర భుజగంబులట్లులు ని ♦ కాముదురాసదతం జెలంగఁగన్. ౨౩౫ 1561

తే. సాల్వుఁడేమియుఁ బ్రతిచేయఁగజాల కట్టె
సైన్యములు పీడితములయి ♦ చాలఁదూలఁ
గాంచుచుండెను; దమసేన ♦ గలఁగుచుండ
సాల్వ సేనాధినాథులు ♦ సాహసమున. ౨౪ 1562

చ. అడరి మహాస్త్రజాలముల ♦ నాయదువీరుల నొంప వారల
ప్పుడు భృశపీడితాంగులయి ♦ పోక పెనంగుచు స్వస్థలంబులన్
విడువక యుండి రిజ్జగము ♦ విక్రమసంపద నూర్ధ్వలోకముల్
గడు సుకృతంబుచే గెలువఁగాఁ దలపోసెదు దిట్టలొటచేన్. ౨౫ 1563

క. మును ప్రద్యుమ్ను శరంబులఁ, దనయంగము లార్తినొందఁదర్ప మ్ముప్పొం
గను మరలివచ్చి మాసాల్వునిమంత్రి ద్యుమంతుఁ డతనిఁబొంగుచుఁదాఁకెన్.

చ. ఇనుమునఁ జేయఁగాఁబడి యఁహీనవిజాకృతిచేఁ గడున్ భయం
బును గలిగించు నగ్గదను ♦ బూని యరిన్ బలమెల్లఁజూపి మోఁ
దెను; గదతాఁకు వక్షమును ♦ దెప్పుననొంప నరిందముండు న
య్యును హరిపుత్త్రకుండు రథ ♦ మొయ్యన నూఁతఁగ నోలె నంతటన్. ౨౭౫ 1565

ఉ. దారుకు నాత్మజుండు రణ ♦ ధర్మమెఱింగిన ప్రౌఢ సూతుఁ డ
ప్డే రణభూమినుండి కొని ♦ యేగెఁ దొలంగఁగఁ గృష్ణునాత్మజున్;
సారథితోడఁ బల్కెనిటు ♦ సంజ్ఞ ముహూర్తములోనె కాంచి య
వ్వీరుఁడు సూతుఁడా! యకట ♦ వీరులునవ్వఁగ నిట్లు తెచ్చితే. ౨౮౫ 1566

క. తగునే సంగర రంగంబు గడువఁగాఁ దెచ్చు టెన్న ♦ బోలినపనియే
జగమున యదుకులజుఁ డెవండుగాని నేఁదప్పనొక్కఁడున్ యశ మేగన్.

క. సారథితొలఁగింపఁగ ని, ట్లారయ దూ ఱొందినాఁడె ♦ యది వినఁబడునే;
శ్రీరామకేశవులు నా, కూరిమి పితృపాదు లొకటఁ ♦ గూడినవేళన్. ౨౯ 1568

చ. అని మొననుండి ధర్మ మిటు ♦ లాఁడిపుచ్చి తొలంగి వచ్చితి
గనుక ననుందగం బిలిచి ♦ నాజనకుల్ రణవార్త లెవ్విన

యన! యనిప్రశ్న చేయ నెది యర్హమటంచు వచించువాఁడ; నా
యనుజుఁ డపత్ను లిద్ది వినినంతన నాదు నసత్రవృత్తినిన్. ౩౦ 1569

క. పరిహాసంబుగ నొకరొక్కరితోఁ జెప్పుకొనకుండఁగా నోపుదురే;
పరులును నవ్వుచుఁ బల్కరె, సరియే యిది సూడ! చెపుమ సాధుభణితులన్.

క. అనవిని యాయుష్మంతా, వినవయ్యా! ప్రభువరేణ్య విగ్రహధర్మం
బును దెలిసియె యివ్విధిగా, నొనరించితి నంచుఁ దలఁపు మొగి నీమదిలోన్.

క. రథికుని కష్టంబుల సారథియును దత్కృచ్ఛ్రములను రథికవరుండుఁ
బ్రథనంబునఁ దీర్పం దగుఁ, బథమిది నీత్యన్వితంబు పండితమతమున్. ౩౨

చ. ఇది తలపోసియే గుదియ యెంతయునొంపఁగ మూర్ఛమున్గు ని
న్నదియగవచ్చు నాపదలఁ గాంచియె యిట్లు తొలంగఁ దెచ్చితిఁ
మది రణధర్మపద్ధతుల మానినవాఁడనుగాను వేఱుగాఁ
గఁ దలఁపరాదు దీని బుధకాండము మెచ్చిన మార్గమాటచేన్. ౩౩ 1573

డెబ్బదియేడవయధ్యాయము.

సాల్వుని కృష్ణమూర్తి వధించుట.

క. అనఁగావిని శ్రీకృష్ణుని, తనయుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁ డట నుదకముల విధిగా
నొనరించి యాచమనమును, ఘనకవచం బొందుదాల్చి కార్ముకధరుఁడై. 4

క. సారథిఁగని యిట్లనియెన్, వీరుండు ద్యుమంతుఁ డెచట విలసిల్లునొ యా
ధారుణికి నన్నుఁ గొనిపొమ్మా రయమున నన్న నాతఁ డట్టు లొనరుపన్. ౧

ఉ. అంతట రుక్మిణీతనయుఁ డాత్మబలంబుల నేఁచుచున్న దు
ర్దాంతు ద్యుమంతు మార్కొని స్మితంబు ముఖమ్మున కట్టెనూత్నమా
కాంతిని గూర్చ నెన్మిది నికామరయం బలరారు బాణముల్
పంతముమీఱఁగా నతని బాహుబలం బడఁగంగ వైచుచున్. ౨ 1576

ఉ. మానక నాలుగౌ నిశితమార్గణముల్ పరఁగించి వాజిసం
తానముఁగూల్చి సారథిని దారుణబాణముచే నడంచి పెం
పూనినచాపముఁ విశిఖయుగ్మమునన్ మఱి కేతువొక్కటఁ
బూనికమై ద్యుమంతు శిరముఁ వడిఁ ద్రుంచెను బెద్దతూపునన్. ౩ 1577

చ. గదుఁడును సాంబసాత్యకి ముఖప్రతివీరభయంకరుల్ క్రుధం
బొదలుచు సౌభనాయకుని భూరిబలంబులఁ జెండి; రంతనం
దుఁ దగుబలంబు లెల్ల బలుతూపులఁ గంధరముల్ తెగంగ వే
యుదధిజలంబులం బడియె నుగ్రతరంబుగ నద్ది కన్పడెన్. ౪ 1578

చ. ఒకరొక రిట్లు పౌరుషము । లొప్పఁగ యాదవసాల్వభూప సై
నికులు రణంబుచేయఁగ న । నీకమ దిర్వదియేడురాత్రులన్
సకలభయంకరంబుగను । సాగెను సంకులయుద్ధ మన్న యా
ఖ్యకుఁ దగినట్టు; లాహరియు । యాగనిమిత్తము ధర్మపుత్త్రుచేన్. ౫ 1579

క. ప్రీతికిఁ దగినట్లుగ నా, హూతుండై పోయి యధ్వ । రోత్తమ మది వి
ఖ్యాతిగఁ జెల్లఁగఁ జైద్య, క్ష్మాతలపతి హతుఁడుకాఁగ । సంతోషమునన్. ౫

క. కురువృద్ధుల భీష్మాదుల, వరమానులఁ గుంతియాత్మ । భవులం గుంతిన్
బురగమనంబుతలఁచి సా, దరముగ వీడ్కొలిపి దార । తతియున్ రాఁగన్. ౬

మ. చనుచున్ ఘోరనిమిత్తపూగములనున్ । సంభ్రాంతుఁడై కాంచుచున్
దనరారన్ మదిఁ గోరు యాదవుల సం । తానంబు లున్నట్టిప
త్తనమున్ ద్వారవతీసమాఖ్యమును దు । ర్గాంతంబుఁ గాంచన్ మనం
బున నుత్సాహము పొంగఁ బోయెఁ జనుచో । భూపాలకున్ ధర్మజున్. ౭

ఉ. చేరఁగఁ బిల్చి యివ్విధిని । జెప్పెను నేబలభద్రుఁ గూడి యే
తేరఁగఁ జైద్యపక్షపుక్షి । తిప్రభులెల్లను బూన్కి మీఱఁగా
ద్వారవతిం గలంతు రిది । తథ్యము కావున వేగపోవనా
వైరులఁ జెండనౌ నని యె । వారక యట్టులె యయ్యె నిక్కడన్. ౮ 1583

చ. తనమది నెంచినట్లె ప్రవి । దారణ ముద్ధతి సాగుచుండఁగాఁ
గని పురరక్షణంబునకుఁ । గాఁ దనయగ్రజు వేఁడి నిల్పి సా
ల్వునతని సౌభయానమును । బొంగెడుదానిని గాంచి దారుకా!
మనయరదంబుఁ జేర్పుము క్ష । మాపతి సాల్వుని చెంత కిప్పుడే. ౯ 1584

క. పలుభంగుల నొప్పెడు మా, యలుపన్నఁగ నేర్చునీతఁ । డటులౌటను నేఁ
గలహం బీతనితో నిమ్ములఁ జేయఁగ వలయు నన్నఁ । బొంగెడు కాంక్షన్. ౦౧

చ. అరదము వేగపోవునటు । లాతఁడు తోలెను గేతనంబుపై
గరుడుని రెండుపక్షములు । గాఁదగుసైనికు లెల్లఁ గాంచి యీ
పురికరుదెంచెఁ గృష్ణుఁడని । బుద్ధులనెంచిరి; సాల్వుఁ డంతశ్రీ
హరిఁగని స్వీయసైనికబ । లాధిపతుల్ దెగినట్టు లౌటచేన్. ౧౦ 1586

మ. శతపత్రేక్షణు మార్కొనం దగినయం । చద్బాహుశౌర్యుండు సై
న్యతతిన్ లేఁడొకరుం డటంచు మదిలో । నం జక్కనూహించి యు
ద్ధతి భీమారవమొప్పు శక్తిఁ గొని వే । తత్సారథిన్ గూల్పనెం
చి తగన్ వైచె; మహోల్క నా నభమునన్ । జిత్రంబుగా శక్తియున్. ౧౧

చ. దెసల వెలుంగఁజేయుచు మృ । తిన్ ఘటియింపఁగ వచ్చుచుండ నా
బిసరుహనేత్రుఁ డారసి వి । భీతికృదాశుగపంక్తి నూఱుగా

వెసఁ బడవైచె భూమిపయి; విక్రమసంపద పొంగ సౌభమున్
దెసఁగెడు సాల్వుఁడార్తిఁగన నేసెఁ బదాఱు శరంబు లొక్కటిన్. ౧౩

మ. శరసందోహము వైచి సౌభమును భాస్వంతుండు స్వీయప్రభో
త్కరయుక్తిన్ నభమున్ బలెన్ బడలఁగాఁ గావించె; సాల్వుండు శ్రీ
హరినిన్ శార్ఙ్గధనుర్ధరున్ గనుచు సవ్యంబైనహస్తంబు ని
ష్ఠురబాణంబుల నొంచె దోశ్చలనతన్ క్షోణింబడెం జాపమున్. ౧౪ 1589

చ. అది యొకయద్భుతంబునని యత్తఱిఁ గన్పడెఁ దద్రణంబు నా
యదనునఁ గాంచుభూతములయార్తనినాదము లొక్కపెట్టునన్
గదిరెను; సాల్వభూపతియుఁ గ్రందుగనార్చి జనార్దనున్ ముదం
బొదవఁగజూచి మూఢ! యపు డొక్కటి మేమును జూచుచుండఁగన్. ౧౫

సీ. మాస్నిగ్ధునకుఁ జైద్య మహిపున కీనున్న కన్యకారత్నంబుఁ గానిపని యి
దంచునెంచక దొంగిలించి కొంపోయితి; వారాజసూయ మహాధ్వరమున
యందు సభామధ్య మందున్న మాసఖుఁ జంపితి; విక్కార్య సంచయముల
నొనరించి జగతియం దొక్కెడ నను గెల్వఁ దరముగా దెరికం జురుతరముగు

ఆ. గర్వమూని యున్న ఖలు నిన్ను నిపుడె మన్నిశితబాణములను నీవుమరలి
రానిగతికిఁ బంపఁ బూనితి నెదుర నిల్వంగఁ బూనుదేని వారకనిన. ౧౮

చ. అనవిని శౌరి యిట్టులను నక్కటఁ మందుఁడవౌట నీవు తో
చినగతి ప్రేలెదేమిటికి? చెంతను జేరఁదలంచు మృత్యువున్
గనుఁగొననేర వృద్ధతిని గాఱులు పల్కరు శూరులెల్లరున్
గనఁబఱుపంగఁ జాతురు మఱిగంటిమి ప్రాజ్ఞులుగాన నంచొగిన్. ౧౯ 1592

చ. పలుకుచుఁ దీవ్రవేగమునఁ బాసిలుచున్న గదాయుధంబు మి
క్కిలిక్రుధచిత్తమందొలయఁ గృష్ణుఁడు సాల్వుని జత్రుభాగముం
గలయఁగఁజూచి కొట్టుటయుఁ గ్రక్కున నెత్తురు గ్రక్కుచున్ మహా
ర్తులఁగనుచున్ వడంకె; హరి తోడనె దాని గ్రహించె నంతలోన్. ౨౦ 1593

క. కనఁబడకపోయె నెచటికొ, జనపతి; యొకక్షణము సాగ సరగునఁ బురుషుం
డనుపమగతి వచ్చిమహాత్మునకున్ శిరమట్టె వంచి మ్రొక్కి యిట్టులనున్. ౨౧

క. దేవకిపంపఁగ నీకడకే వచ్చితి ననుచు మిగుల నేడ్చుచుఁ గృష్ణా!
శ్రీవత్సాంకా! పితృహిత, భూవిభుఁడా సాల్వుఁ డిపుడు పూని యకరుణన్.

ఆ. సౌనికుండు పశువిసరమును గొనిపోవు, నట్లు కట్టి కొంచు నరిగె ననిన
నప్రియోక్తి వాని నాలించి మనుజస్వభావమూనియుంటవగఁ బొగులుచు.

చ. కరుణ తనంత పైకొనఁగ గాఢతరంబగు ధైర్యమెట్టులో
యరుగఁగఁ బ్రాకృతుండవలె నార్తిని గాంచుచుఁ బల్కె నిర్జరో

త్కరములు గెల్వఁజాలని నిశాంతబలాఢ్యు మదగ్రజన్ము సం
గరమునఁ దోఁట్రుపాటు గనఁగాఁ దగనట్టి మహాత్ము రామునిన్. ౨౩ 1597

చ. గెలిచి యదెట్టులల్లుఁ డపకీర్తియునై తగు సాల్వుఁడా మహా
త్ములఁ బితృపాదులం గొనుచుఁ। బోయినవాఁ డకటా! మనంబునం
దలఁపఁగ దైవమే బలయుతం బనితోఁచెడు నంచు నెన్నొ యా
హాలఁ గనుచుండు నంత హరియగ్రతలంబున సాల్వభూపుఁడున్. ౨౪ 1598

మ. వసుదేవుం గొనివచ్చినట్టు లొకనిం। బంధించి తోడ్తెచ్చి యిం
పెసఁగం బల్కెను నీదు తండ్రి యితఁడే। యేతన్నిమిత్తంబె కా
వసుధం బ్రాణములం ధరించి కుమతీ!। వర్ధిల్లుచున్నాఁడ వీ
వసుదేవుం వధియింతు నీవు కనఁగా। బాహాబలం బొప్పఁగన్. ౨౫ 1599

క. కాపాడ సమర్థుఁడవే, నీ పట్టునఁ జూపు శక్తి నేఁ జూతు నటం
చీపగిదిఁ బల్కుచు మాయాపాటవ మొప్ప నిశితమగు ఖడ్గము చేన్. ౨౬ 1600

క. ఆనకదుందుభి మస్తక, మానిముసమునందె నఱికి। యద్దానిని గైఁ
బూని నభంబునఁ దగు తన, యానమ్ముం జేరె; నంత నా శ్రీహరియున్. ౨౭ 1601

చ. తనజనులందు మిక్కిలి ముదంబు గలాఁడగుటం ముహూర్తమా
త్మనియతదివ్యబోధమును। మానియె తాఁ బ్రకృతిస్థుఁడై క్షణం
బుననె మహానుభావతను। బొల్చుట నయ్యదియుం మయుండు సా
ల్వునకు నెఱుంగఁ జెప్పినది। భూరితరాసురిమాయయం చొగిన్. ౨౮ 1602

క. తలపోసె; నంతలోనే, కలహాంగణమందు మున్ను। గాంచిన యలమా
యలదూతఁ గానిజనకుని, కళేబరముగాని కానఁగాఁ జాలమి చేన్. ౨౯ 1603

ఆ. స్వప్నమందుఁ దోఁచు। వస్తువులంబోలి, యవ్వె మాయమయ్యె। నం చెఱింగి
యంబరమునఁ దిరుగు నాసౌభమున నున్న, వైరి సాల్వుఁ గాంచి వాని నపుడె.

క. అని మొనఁ జంపఁగ నెంచెను, విను మహారాజర్షివర్య!। విమలమతులు న
య్యును మౌనులు కొందఱు చెప్పినపల్కులు వెనుకముందు విషమ్ములుగన్.

సీ. తోఁచుచున్నను వానిఁ। దోరంపుటూహలఁ బరికింప కెట్టులో। పల్కుచుందు
రియ్యది సత్యమా। నెట్లన శోకమోహమ్ములు గాని స్నేహమ్ము గాని
యజ్ఞానకృతమగు। నాసాధ్వసము గాని యెక్కడ? యింతయుం జెఱుఁగఁ దగని
జ్ఞానవిజ్ఞానవిశాలసంపద లొప్పు పరమేశుఁ డెక్కడ?। పలుకఁ దగునె

తే. యిట్టులా హరి భావించె। నెడ నటంచు
నెవనిపాదాబ్జసేవచే। వృద్ధిదమగు
నాత్మవిద్య తనంతన। యలముకొనఁగ

ధరణి నసమానులగుచు నుండుదురు సుజనులు. ౩౧ 1606

ఆ. మఱి యనాదియగుచు నమలయు దేహాత్మవి, భ్రాంతి వాయుఁ జిమ్ము వారలంత
నింత యనఁగ రానిదే యయి యాత్మీయ,మునగు నవ్విభూతిగనుదు రెలమి.

క. పరమైశ్వర్య స్థానము, పురుషోత్తముఁ డెల్ల సాధుపురుషులకు నిరం
తరసద్గతియగుఁ గావున, హరి కతనికి మోహ మెట్టులగు? తలఁపంగన్. ౩౨

చ. కనఁబఱచెన్ మహాత్ముఁడగు కాంచనచేలుఁడు మానవాకృతిం
గనిన తెఱంగు లోకులకు; క్ష్మాపరిపాలక! కృష్ణమూర్తి చే
సిన మహనీయకార్యమును జెప్పెదఁ జక్కఁగ నాలకింపు మా
జనపతి సాల్వుఁ డంతఁ దనుశస్త్రసమూహము చేత నొంచుచున్. ౩౨ 1609

క. పౌరుషమును జూపుచుఁ దనఁ, ద్వారవతిం గైకొనంగఁ దా నెంచఁగ నా
శౌరి యమోఘపరాక్రముఁ, డారిపుతోఁ బోరుచుండి యంబకవితతిన్. ౩౫

మ. కవచంబుల్ ధనువుల్ శిరోమణిని వేడ్కం జెండి క్రోధంబుచే
త విమానంబును సౌభకంబు గదచేతన్ భగ్నముం జేసె ని
ట్టి విధానంబున నగ్గదాయుధము దండింపంగ సౌభంబు నొ
క్కవడిన్ వేయిగఁ దున్కలై పడియె నాకంథిన్ విరావంబుతోన్. ౩౬ 1611

చ. తనదగు వ్యోమయానము గదాహతి భగ్నముగాఁగ సాల్వుఁ డం
త నిలకు వచ్చి నిల్చి గదఁదాను ధరించి జవంబుమీఱఁగా
ననుపము నచ్యుతుం బొడుచు నాశ మెయిం బఱతెంచె నిట్లు వ
చ్చునతనిఁ గాంచి యంగదవిశోభితమైతగు వానిబాహువున్. ౩౮ 1612

మ. ఒకభల్లంబునఁ ద్రుంచి తద్గతికినై యుద్యోగముంజేసి యా
త్మకరం బందు లయార్కసన్నిభముఁ జిత్రంబుల్ మహాభీతిదం
బకళంకంబును నా సుదర్శనము నొయ్యారంబునం దాల్చి చి
త్రకళల్ రాజిలె నుద్యదర్కయుతమౌ ప్రాగ్భూభృదం బట్లుగన్. ౩౯ 1613

క. అతిశయమాయా భూషితుఁ, క్షితిపుని వధియింపఁగోరి శీర్షంబు మణీ
యుతకుండల మకుట విభూ, షితమును జక్రాయుధమున ఛేదించె వడిన్. ౩౯౫

క. హరిహయుఁ డావృత్రుని దగు, శిరమును వజ్రాయుధమునఁ జెండినగతి నా
హరి సాల్వుశిరము ద్రుంచినఁ, బరఁగెన్ హాహారవంబు పటుతర మగుచున్. ౩౬

చ. హరి యిటు చక్రధారల మహారిపుఁ ద్రుంచిన నగ్గదాహతిన్
సురరిపుశిల్పిచిత్రితముఁ జోద్యమునై తగు సౌభ మబ్ధి యం
తరమునఁ జూర్ణమై పడినఁ దద్దయు నిర్జరదుందుభుల్ మహా
త్తరరవ మొప్ప వెల్గె నిటు దస్యుఁడు గూలినవార్త యెల్లెడన్. ౩౬౫ 1616

వ. వ్యాపించిన విని సఖులగుశిశుపాలాదులకు మహోపకారము చేయఁబూని దంతవక్త్రుండు పట్టరానికోపంబున నాకృష్ణునిపై నెత్తివచ్చెనని పల్కి శుకయోగి యిట్లనియె. ౩౭ 1617

డెబ్బదియెనిమిదవయధ్యాయము.

దంతవక్త్రుని హరి వధించుట.

మ. విను ముర్వీశ్వర! చైద్యసాల్వులును దుస్స్వవృత్తిం బ్రవర్తిల్లుపౌం
డ్రనృపాలుండును భూతలంబు విడి స్వర్గస్థానముం జేర వా
రిని బారోక్ష్యసుహృత్త్వపద్ధతిని సంప్రీతాత్ములం జేయఁగా
మనమందెంచుచు దంతవక్త్రుఁడు హరిన్ ॰ మర్దింప నుద్యుక్తుఁడై. ౧ 1618

ఉ. ఒక్కఁడె తాఁ బదాతియయి ॰ యుగ్రతరక్రుధఁ బూని యుర్వియుం
గ్రక్కదలంగఁ జేయునటు ॰ కాల్నడ నుగ్ర గదఁ గేలఁబూని వే
యక్కితవుండు భూరిబలుఁ ॰ డాహరి మార్కొన వచ్చె; నిట్లు పే
రుక్కునఁ బైకివచ్చు రిపు నుద్ధతుఁ గాంచి జవంబు మీఱఁగన్. ౨

చ. గదఁగొని స్యందనంబు డిగి ॰ కంధిని వేలయుఁ బోలె నిల్వరిం
పఁదలఁచి తా నెదుర్కొనియెఁ ॰ బద్మదళాక్షుని గాంచి దంతవ
క్త్రదనుజసత్తముండు మది ॰ గర్వముపొంగఁగ నిట్లుపల్కె నో
యదువర! నాదుభాగ్యము మహత్తరమే యనవచ్చు నీయెడన్. ౩ 1620

చ. కనుకనె యోముకుంద! ననుఁ ॰ గన్నన మార్కొన వచ్చినాఁడ వీ
వనఁగను మాతులేయుఁడవె ॰ యాదువు కాని మదీయమిత్రులన్
దునిమితి వంతె కాక ననుఁ ॰ ద్రుంపఁగఁ గోరుచు నున్నవాఁడ వే
మనఁదగు మందబుద్ధిగల యట్టి నినున్ బ్రధనాంగణంబునన్? ౪ 1621

క. దంభోళి విడంబించెడు, శుంభద్గద యిద్ది రుచులఁ శోభిల్లెడుఁ జూ
జృంభించు నిన్ను వృత్రుని, జంభారివధించు మాడ్కిఁ ॰ జంపెద దీనన్. ౫* 1622

చ. అటులొనరించి యీయదనునందె వయస్యులదౌ ఋణంబు నొ
క్కటి సఖవత్సలుండ నన నొప్పఁదగు నే నొగిఁ బాపుకొందు ను
త్కటమగు రోగ మంగమునఁ ॰ గల్గఁగ నౌషధసంప్రయుక్తిచే
నెటు తెగఁ బాపుకొందు రటులే తలపోయఁగ బంధువయ్యునున్. ౬ 1623

క. పగవాఁడవె యాదువుగా, పగఁ దీర్చుకొనంగ నిదె నెపంబగుఁ జుమ్మీ!
తగినట్లు శాస్తిచేయుదు, మగటిమి వాటించి యనెడు ॰ మాటలచేతన్. ౭

క. మునికోలలచే నేనుం,గును బోలెన్ దూలనాడి ॰ గుదియంగొని కృ

---

* "పరలోక కృతానాం చ కుర్వన్ పారోక్ష్యసౌహృదమ్" అని మూలము.

ష్ణుని శీర్షము నొప్పించెను, ఘనసింహధ్వని నొనర్చె గర్వముపొంగన్. ౬
క. యదుకులనాథుఁడు హరి యా, గద చేతంగొట్టువడియుఁ గంపింపకయే
కదలక యచ్చోనుండెను, మది నెంచెను వానినపుడె మ్రందింపంగన్. ౭
క. హరియటఁ గౌమోదకియను, గురుగదచే నురమునడుమఁ గొట్టంగా నె
త్తురు నోటనుండి వెడలఁగ, ధరఁబడె కేశాళిజాఱ దనుజుం డార్తిన్. ౮
క. కరపదములఁ జాఁచుచు భీ,కరరూపము గానఁబడఁగఁ గ్రక్కున బ్రాణో
త్క్రమేగ శవంబయ్యెన్, బరికింపఁగ నపుడు భూతపటలం బెల్లన్. ౯ 1628
క. చేదిపతిఁ జంపువేళల, నేదియొ చిత్రంపుజ్యోతి యెటులు వెడలెనో
యీదంతవక్త్ర వధమున, నాదేహమునుండి జ్యోతి యతిసూక్ష్మంబై. ౧౦
క. కనఁజిత్రముగా వెల్వడి, వనజాక్షునియందుఁ జొచ్చె వానియనుజుఁడ
న్నను జంపఁగ శోకంబున, వనరి విదూరథుఁడు వాలుఁ బలుఁకను గొనుచున్.
సీ. నిట్టూర్పు లొగిఁబర్వ నీరజనేత్రుని జంపఁగాఁగోరి రాఁ జక్రధరుఁడు
క్షురనేమియై రుచుల్ పరఁగఁగ్రాలెడు చక్రమునుగొని కుండలముకుటములను
వెలయు విదూరథు తలఁ ద్రుంచె; నీరీతి సౌభయానమ్మును సాల్వు దంత
వక్త్ర విదూరథు వానిబంధువులను దుర్విషహుల నెల్లఁ దునిమివైచి
తే. సురలు మానవులెల్లను స్తుతు లొనర్ప
మునులు సిద్ధులు గంధర్వముఖ్యు లవ్వి
ధమున విద్యాధరులు ఫణితతులు దేవ
కన్నియలుఁ గిన్నరులు యక్షగణము మఱియు. ౧౨ 1631
క. చారణులును బితృముఖ్యులు, సారోపనిషత్తులను నొసంగెడుభక్తిన్
జేరి నుతించుచు వరసుమ,వారముఁ గురియించి; రంత వనజాక్షుండున్. ౧౩
చ. యదువిభు లెల్లఁగొల్వ విజయంబు నుతించుచు వందిబృందముల్
సుదతులు సేనలన్ గురియుచున్ దను నెన్నఁగ ద్వారకాపురిం
బొదలెడువేడ్కఁ జొచ్చెఁ బురముల్ గయినేసియె పౌరులెల్ల స
మ్మదమునుబొంది రిట్లు హరి మత్తరిపూత్కరముల్ జయించుటన్. ౧౪ 1633
మ. జగదీశుండును యోగనాయకుఁడు నంచచ్ఛక్తిపూర్ణుండు నై
భగవంతుండయి యొప్పు కృష్ణుఁడు పశుప్రాయుల్ తనుంగెల్చె నో
డెఁ గదా యంచుఁదలంప నుండె నని నోర్దెన్ గెల్చెనన్నట్టి దే
కద విభ్రాంతి తలంపఁగా నజితుఁడౌ కంజాక్షుఁ డెట్లోడునో. ౧౫ 1634
చ. హరికిఁ బరాజయం బమరునంటయె యజ్ఞత; భూమిపా! యనం
తరకథ నాలకింపుము; నితాంతము పాండవకౌరవుల్ మహా
త్తరరణకాంక్ష నుంట విని తా బలరాముఁడు స్వాంతమందుని

ర్వ్వరపయి నొక్కరీతిఁ దమిఁ బూనినవాఁడుగ నుంట నత్తఱిన్. ౧౮ 1635

తే. తీర్థయాత్రామిషంబున దివ్యదేశములను గనఁబోయె; నాతండు తొలుత భక్తి
తగఁ బ్రభాసతీర్థంబునఁ దానమాడి, యందు దేవర్షిపితృమను జాళి కెలమి. ౧౯

సీ. తర్పణంబులు చేసి ధరణీసురాన్వితుఁడై ప్రతిస్రోతమై యలరునట్టి
నది సరస్వతిని గానంజనె; నంతఁ బృథూదకమనెడు తీర్థోత్తమంబు
బిందుసరంబును విమలత్రికూటంబు మఱి సుదర్శనము బ్రహ్మామనుతీర్థ
మును విశాలాహ్వయంబును జక్రతీర్థంబుఁ బ్రాచి సరస్వతిఁ బరమభక్తి

తే. తనర సేవించి యమునానదిని వియద్ధు
నిని విధిఁ గొల్చి స్నాతుఁడై నిఖిలమౌని
సేవ్యమౌ నైమిశంబను క్షేత్రమునకుఁ
జనియె; నట సత్రయాగంబు సాగుచుండు. ౨౦ 1637

చ. మునివరు లట్లువచ్చిన విభుఁ బలభద్రుని సన్నుతించి వం
దనములు శాస్త్రపద్ధతి నొనర్చిరి వారలు దీర్ఘసత్రముం
బొనరుచుచుండు; రిట్లితఁడు మోదమునన్ మును లెల్లఁ బూజలం
దనుపఁగ సానుగుండయి నితాంతసుఖాసనముం గ్రహించుచున్. ౨౧ 1638

తే. మునులతోఁ గూరుచుండి యందు నొకయాస
నమునఁ గూర్చున్నవాని వ్యాసమునిశిష్యు
సూతునిన్ రోమహర్షణ ఖ్యాతనాముఁ
గనియెఁ; బ్రతిలోమజాతుఁ డయ్యును నతండు. ౨౨ 1639

చ. తనుఁగని లేచి రాకయు యథావిధి మ్రొక్కకయున్ సుఖాసనం
బున వసియించియుండుటయు భూసురవర్యులకంటె నున్నతా
సనము గ్రహించియుండుటయుఁ జక్కఁగఁ జూచి సహింపలేక యిం
తనఁదగనట్టి కోపమును దాఁ గని యిట్లనియెన్ మహోగ్రతన్. ౨౩ 1640

క. ప్రతిలోమజాతుఁడై తగు నితఁ డిందును విప్రవరుల కెల్లవిధుల ధ
ర్మతతిని గాచెడు మాకును, గతి యున్నతమై తనర్చు గద్దియపైనన్. ౨౪

తే. కూరుచుండుట యెట్లు? దుర్గుణుఁడు వీఁడు
వధమునకు నర్హుఁడగు; భగవంతుఁడైన
వ్యాసమునికిని శిష్యుఁడై బహువిధములు
గాఁగ విలసిల్లు నితిహాసకాండములను. ౨౫ 1642

క. విమలపురాణంబుల ధర్మములన్ బోధించు శాస్త్రమండలమును బూ
ర్ణముగాఁ బఠించియున్ వినయము దాంతియు లేక నీతి యమరని మదితోన్.

క. తను బండితునిగఁ దానే, యనుకొనుచున్ విఱ్ఱవీఁగు నకటా! యిటు శా

స్త్రనికరమును జదివియుఁ దన, మనస్సునుం గెల్వలేక । మౌనివిధమునన్. ౨౬

క. కనఁబడు నీతఁడు చదివిన, ఘనవిద్య లవెల్ల నీచగణమునకువలెఁ
మునులారా! దోషమున క,గును గాని రవంతయైన గుణమున కెట్లౌ? ౨౬ 1645

చ. ఇతఁ డెటులున్న నేమనకుఁ । డెంతయు ధర్మమనీషు లట్టులు
ద్ధతులును వేషధారులయి । ధాత్రిఁ జరింతురు గాన వారలఁ
మృతి గనఁజేయఁగా వలయు; । నిందులకే యవతార మేను నె
త్తితి నిటు భూరిపాపులయి । తెంపున స్వేచ్ఛఁజరింత్రు వీరలే. ౨౭ 1646

చ. అని వచియించి దుర్జనులనైన వధింపఁగఁ మానియుండియుఁ
మునుమును సాగఁగాఁదగిన । భూరివిధిప్రబలప్రయత్నముం
దనుఁ బురికొల్పఁ జేతఁదగు । దర్భకొసఁ ముని రోమహర్షణుఁ
మునివరులెల్లఁ జూడఁగనె । భూరితరక్రుధ వ్రేసె; దాననే. ౨౮ 1647

ఉ. ఆతఁడు చచ్చె; నందుఁగల । యమ్మును లక్కట! యక్కటా! యటం
చాతతదుఃఖ మొంది రిటు । లమ్మునిఁ జంపిన రాముఁ గాంచి యి
ట్లీతటినీ యధర్మ మిటు । లెన్నకయే యొనరించినాఁడ వీ
సూతుఁడు సత్పురాణములసొంపువచియించును శాంతమూర్తియా. ౨౯ 1648

క. కనుకనె బ్రహ్మాసన మి,చ్చినవారము సత్రయాగసిద్ధి చెలఁగుదాఁ
కను దేహము శ్రమమొందక,యె నిల్చునటు లాయువుఁ దమి । నిచ్చితిమి విభూ!

క. తెలియకయే యీవిధమును, హలధరణా! బ్రహ్మహత్య । యంతటిదగు నీ
కలుషమును దెచ్చుకొంటివి, పలుకులు వేయేల యోగపతి వీ వరయన్. ౩౦

సీ. కావున నామ్నాయగణము నిన్నును జక్క శాసింపఁజాలదు; । సర్వలోక
పావనా! యట్లయ్యు । బ్రహ్మహత్యను దీనిఁ బాపుకొనంగనౌ । పాచితంబు
చేసికొనందగు; । క్షితి నెవ్వరును నిన్నుఁ బురికొల్పకున్నను । భూతములకు
ధర్మమార్గముఁ దెల్పఁదగుఁ గాన స్వేచ్ఛగాఁ జరియింతు; వట్లయ్యు । సరగఁదన్ని

తే. వృత్తి నొనరింప నొరులకు । నిదిసుమార్గ, మనుచుఁ దెల్పినయట్లగుననఁగ రాముఁ
డెల్లరకు మేలుచేయుట । కెలమినీవ,ధమున కీడగు నప్పాచితము నొనరుతు.

క. దీనికిబాచిత మెయ్యది,యే నిర్దేశింపుఁ; డిప్పు । డీసూతునకుఁ
నేనీయఁ దగిన దేదో, మానసమున నెన్ని చెపుఁడు । మానితులారా! ౩౩ 1652

క. చిరకాలజీవితం బో, వరబలమో దేహమునకుఁ । బాటవమో మీ
రరసి మతేమియుఁ వలతురో, సరగఁ వచియింపుఁ డేను । సాధింతుఁ ద్వరన్.

తే. యోగమాయాబలంబున । నొగిఁ దగంగఁ, జేయుఁవాఁడ నటంచనాయమోఘ
శక్తిఁగని పల్కి రమ్మునుల్ । సంతసమున, నీదు శస్త్రవీర్యములకు । నేది హితమొ.

క. ఇతనికిఁ గల్గినమృతికిఁ, గ్రతు వెప్పుడు పూర్ణమగునొ । రామా! యాయు

శ్చ్యుతి గలుగం దంతవక్రుకును, క్షితిపను మావాక్యమునకుం జేటొదవ నట్టుల్.

క. ఇవియన్నియు సూనృతములె, యవు నెట్లో యట్లు చేయు మనిపల్కంగ మా
నివరులం గని రాముం డని,యె వేదవాక్యమ్ము రీతి నెంచి కనుంగొనన్. ౩౫ 1656

క. జనియించుం దానె పుత్త్రుండు,గ నటంచుం దెలియనగును గాదే, యటు కా
వున నితనిసుతుండు చెప్పం,గను జాలుం బురాణములను గలకాలంబున్. ౩౬

క. అతం డుగ్రశ్రవసుండన, క్షితి ఖ్యాతిం గాంచును జుండి! చిరకాలము జీ
వితమును గాంచుచు నింద్రియ, తతిపాటవ మొప్పంగా నతండు వెలయుతన్.

చ. మునివరులార! యేవిషయము మఱికోరుదురో వచింపుం డీ
తనితనయుండు వక్తయయి తత్త్వముం జెప్పుటం జేసి మీరు తె
ల్పినయవి సిద్ధిం గాంచెం గద! బేలతనంబున నిప్పు డేను జే
సిన యఘరాశినిష్కృతిని జెప్పుడు చక్కంగ నెంచి సత్కృపన్. ౩౮ 1659

మ. అని ప్రార్థింపంగ వారు లిట్టులని రోయార్యా! యఘం బేగు చ
క్కనిమార్గంబు వచింతు మిల్వలుం డనంగా నొప్పు దైత్యుండు త
త్తనయుం డొక్కండు పల్వలుం డనంగ దుర్దాంతుండు ఘోరాకృతిం
గనువాండౌం బ్రతిపర్వమందును మముం గాఱింప నేతెంచెడున్. ౩౯ 1660

క. మే మొనరించెడు సత్త్రం, బే మాడ్కి సాగకుండు నెంచి దితిసుతుం
డా మాడ్కిం జతనమూనును, జీమును రక్తంబుం గురియుం జిత్రము గాంగన్.

క. మూత్రపురీషంబుల నా, సత్త్రంబునం బడంగ వదలు శౌర్యాఢ్యా! యో
జైత్రా! యప్పాపాత్ముని, ధాత్రీసురబాధకుని మృధంబున నిపుడే. ౪౧ 1662

క. పొరిపుచ్చుమదియె మాకుం, బరమంబగు లాభమగును బాపాత్ముం డతం
డురుమాంసమద్యముల నుం, గురియును దాశార్హ! యతనిం గొంకక చంపన్.

క. అది మాకగు శుశ్రూషణ, మదయుం డతం డౌటం జంప నర్హుం డవల
బొదలు మహింసావ్రతమున, మది శాంతిం బొందం దిరుగు మహి నెల్లెడలన్.

క. ప్రతితీర్థంబునం గ్రుంకుచు, క్షితికిం బ్రదక్షిణము నీవు సేయుము విధిగా
జతనమ్మున నొకయబ్దం, బతిశుద్ధుండ వౌదు వనిరి హర్షము గలుగన్. ౪౪ 1665

డెబ్బదితొమ్మిదవయధ్యాయము.

రాముండు పల్వలుం జంపి తీర్థయాత్ర చేయుట.

చ. అని వచియించి యాశుకమహర్షి యనంతరగాథ నివ్విధం
బునం దెలుపం గం బూనె నృపపుంగవ! పర్వదినంబు రాంగ భీ
తిని గలిగించు నాయనిలదేవుండు ధూళిని వృష్టిరీతి గాం
గనులను గప్పం జేయుచు నికామము కంపు దిశాళి నిండంగన్. ౧ 1666

క. వీవఁగసాగెను; సత్త్రం, బావసుధ నమేధ్యవృష్టి । నంతటఁ బడున
ట్లే వర్షించుచుఁ బల్వలుఁ, డేవచ్చెను శూలము కయిఁ । నెసఁగుచునుండన్. ౨

మ. పెనుకాయం బమరంగఁ జూడఁబడియెం; । బృథ్వంజనక్ష్మాధరం
బనఁగాఁ జాలిన మేనికాంతి తగఁ దామ్రాభంబుగా శ్మశ్రుకే
శనికాయంబు కనంబడంగ ఘనదంష్ట్రాభీతికృ ద్భ్రూకుటీ
కనదుగ్రాస్యముతో నిశాచరుఁడు వేడ్కన్ నింగిఁ గానంబడన్. ౩ 1668

చ. దితిజుని గాంచినంత బలదేవుఁ డెదన్ ముసలాయుధంబు ద్వి
డ్వితతివిదారణక్షమము । వింతరుచుల్ దగుదాని దానవ
ప్రతతిహారంబు నాహలముఁ । బంతమునన్ స్మరియించె నంత నా
ద్వితయము తోఁచె; వప్డు పటువిక్రమసంపద పొంగుచుండఁగన్. ౪ 1669

మ. బలదేవుండు హలాయుధాగ్రమున నభ్రస్థానమందున్న ప
ల్వలదైత్యున్ వడిలాగి బ్రాహ్మణుల కెల్లన్ హానినే చేయు దో
ర్బలమత్తున్ ముసలాయుధంబున నమర్షం బొప్పఁగా మోదినం
దలయుం దుత్తుమురై యసృక్తటిని యంతం బాఱఁ బిట్టార్చుచున్. ౫ 1670

క. అరుణరుచిన్ భాసిల్లుక్ష్మాధరవర్యము వజ్రనిహతిఁ । దా బడునట్లే
సురవైరి నేలఁ గూలెను, ధరణీసురమౌను లతనిఁ । దత్పరమతులై. ౬ 1671

చ. వినుతులఁ దన్ని యెన్నఁదగు । వృత్తిఁ జెలంగఁగ నాశిషంబులం
దనుపుచు వృత్రుఁ జంపిన శతక్రతునిన్ సురలట్టు లమ్మహా
త్మున కట మజ్జనంబు క్రమముం దగినట్టులు సల్పి రంత; నా
తనికిని బద్మమాలను ముదంబున నిచ్చిరి మౌను లందఱున్. ౭ 1672

క. అదివాడ దెప్పుడున్ సంపదలకు సంస్థానమౌను భానికరం బ
య్యది నించు నెల్లయెడలన్, సదమలమై వైజయంతిసంజ్ఞం దనరున్. ౮ 1673

ఉ. అంతియగాక మౌనివరు । లంబరయుగ్మ మమూల్య మిచ్చి ర
ట్లంతట దివ్యకాంతులను । హారితరంబగు భూషణాళి యా
వంతయు దోషమేకననియట్టి మణిప్రకరంబు నిచ్చి దు
ష్టాంతకుఁ డంచుఁ జేర్కొనిరి హర్షమునన్ బలభద్రుఁ డంతటన్. ౯ 1674

చ. అనుమతిగోరి వారలు ముదావృతిఁ బంపఁగ బ్రాహ్మణోత్తముల్
తనదు పిఱుందరాఁగఁ బ్రమదం బిఱుకాశికి నాఁ దనర్చు ప్రా
దిని గనఁబోయి క్రుంకులిడి । దివ్యతరంగిణితో సమానమౌ
ననఁ దగియున్న యాసరయు । వాది నెటన్ జనియించె దానినిన్. ౧౦ 1675

క. కనఁబోయె నాసరోవర,మునఁ గ్రుంకెను సరయు వెల్లుపోవునె యాత్రో
వనె పోయి ప్రయాగముఁ గాం,చెను స్నానముచేసె నందు సిద్ధులఁ గనఁగన్.

సీ. అందు దేవాదుల కాదృతిమీఱంగఁ దర్పణంబు లొనర్చి తరలి పులహు
నాశ్రమంబున కేగి యవ్వల గోమతి యందుఁ గండకియందు నావిపాశ
యను తీర్థమందును మునిఁగి శోణాఖ్యమా నదవరమ్మునను స్నానంబొనర్చి
గయ కేగి తనపితృగణముల కెల్లను దర్పణంబులు చేసి తరలి గంగ

తే. సాగరంబున నెచ్చోట సంగమించు
నచటికిం బోయి మున్ని నియతి విధులను
జరపి యవల మహేంద్రమన శైలమందుఁ
బరశురాముని గని భక్తి వందనమిడి. ౧౭౪ 1677

వ సప్తగోదావరిని వేణీపంపాభీమరథీనదులం గాంచి స్నానము చేసి స్కంధదేవుని
దర్శించి శివునకు నాలయంబగు శ్రీశైలంబున కరిగి ద్రవిడదేశములయందు
మిక్కిలి పుణ్యంబులొసఁగు వేంకటాచలమును దర్శించి కామకోటిని గాంచీనగ
రంబును గావేరీమహానదిని గాంచి స్నానాదులొనర్చి యెందు శ్రీహరిసన్నిహి
తుండై యుండునట్టి శ్రీరంగక్షేత్రమునకు నరిగి ఋషభాద్రిం గని దక్షిణమథు
రను సందర్శించి మహాపాతకములందోలు సముద్రసేతువునకుం బోయె. హలా
యుధుం డందు బ్రాహ్మణప్రవరులకు నయుతసంఖ్యాక ధేనువుల దానంబు చేసి
యచ్చోటు వాసి కృతమాలాతామ్రపర్ణులయందు స్నాతుండై కులాచలంబగు
మలయపర్వతంబును గని యందు వేంచేసియున్న యగస్త్యమునిచంద్రు దర్శించి
నమస్కరించి యతఁ డనుగ్రహించిన యాశిషంబుల గ్రహియించి యనుమతి
వేడి యమ్ముని యంగీకరింప దక్షిణోదధికిం బోయె. అందు నెలకొనియున్న
కన్యాఖ్యందగు దుర్గాదేవిం గాంచి యందుండి యనంతపురవరమును గనఁబోయి
యత్యుత్తమపంచాప్సరస్తీర్థమున విష్ణుదేవుండు సన్నిహితుఁడై యుండుఁగావున
నామహాతీర్థంబున స్నానంబొనర్చి యయుతధేనుదానంబులొనర్చి యటనుండి
ప్రయాణమై యమ్మహాత్ముఁడు కేరళత్రిగర్తదేశములఁ గాంచుచుం బోయి పరమ
శివక్షేత్రంబగు గోకర్ణమును దర్శించి యవ్వలద్వీపవాసినియగు నార్యామహా
దేవిం జూచి శూర్పారకమునకరిగి పిదపఁ దాపీనదిని బయోష్ణీనదిని నిర్వింధ్యను గాంచి
స్నానంబొనర్చి దండకారణ్యమును బ్రవేశించి నర్మదను జూడఁబోయెను. దాని
తీరంబున మాహిష్మత్యభిధానపత్తనలలామం బుండును. తద్దర్శనంబున నానందించి
పిదప మనుతీర్థమందుఁ గ్రుంకులిడి ప్రభాసమునకు మరలివచ్చె నంత. ౧౭౫ 1678

తరళము. హలధరుండట బ్రాహ్మణోత్తము లాకురుక్షితిపాలవం
శ్యులును బాండవు లాహవంబును ఘోరతం బొనరింప భూ
పులును బెక్కురు వారిపక్షముఁ బూని పోరి మహాస్త్రమం
డలహతిం గని స్వర్గమొంది రనంగ నెంతయుఁ జింతిలెన్. 1679

తరళము. ధరణిభారముఁ బాసె నంచును దాఁ దలంచె; సుయోధనుం

డురుబలుండగు భీమసేనుఁడు సుద్ధతిఁ గదలూని భీ
కరరణం బొనరించుచుండుట ట్మాసురుల్ వచియింపఁగా
నరిగె సంగరమాపఁ గోరుచు నామహాహవభూమికిన్. ౨౩ 1680

చ. యమతనయుండు మాద్రిసుతు లర్జునుఁడుఁ హరియుఁ దనంత నె
య్యము తగ వచ్చినట్టి హలి కాదృతివందనముల్ పొనర్చి యు
ద్ధమునిలుపంగ నేమయినఁ దాఁ బలుకం జనుదెంచెనేమొ యీ
సమయమునందు నంచెదల సంశయమందుచు నూరకుండఁగన్. ౨౪ 1681

చ. హలి యచటన్ సుయోధనుఁడు నయ్యనిలాత్మభవుండు నొండొరుఁ
గెలువఁగఁగోరి పెన్ గదలఁ గేలధరించి విజృంభణంబునన్
బొలుచుచు మండలాకృతులఁ బోలువిచిత్రగతుల్ తగంగ ని
ష్ఠుల ననిసేయుచుంటఁ గనిపోయి సమీపముఁజేరి యిట్లనున్. 1682

క. మనుజాధిప! యోదుర్యోధన! యోయివృకోదరా! నితాంతము సమతం
గను బలము గల్గు వీరులు,గనున్న వా రిర్వురిట నొకం డరయంగన్ 1683

చ బలమున నెక్కుఁ డొక్కరుఁడు భారగదాయుధశిక్ష నెక్కుఁడై
తులనిడినట్టు లొప్పుగతిఁ దోఁచెడు నామది కిట్లు తుల్యవీ
ర్యులరయి యుంట నెవ్వనికి నొప్పుజయంబొ పరాజయంబొ యి
మ్ములనని చెప్పనొప్ప దనఁబోలును? బోరిది నిష్ఫలంబె యూ. ౨౭ 1684

క. కావున నుడుగుం డనఁగా, భూవరసుతు లట్లుగ గురువు నయంబుగఁ ద
మ్మీవిధి నని మానుండనఁ,గా విని తమరాడుకొన్న గరువపుఁబలుకుల్. ౨౮

ఆ. దుష్టకార్యములును దోఁచుట నన్యోన్య, బద్ధవైరులగుచు బలముచూపి
విజయమందఁ గోరి విఱ్ఱవీఁగుచునుంట, నప్పలుకులఁ గొనక యనికిఁ గడఁగ.

క. బలుఁడయ్యది విధికృతమని, తలపోయుచు ద్వారవతికిఁ దా నేగెను ని
స్తులసంపద లొప్పారఁగఁ, జెలఁగుచునున్నట్టి యుగ్రసేనాదులతోన్. ౨౯

సీ. ప్రమదంబునంగూడి పరిఢవిల్లుచునుండె, జ్ఞాతులెల్లను మోదసాగరమున
మునుఁగంగ; దరువాతఁ జనియెను మరల నైమిశమునకున్ బ్రీతి మిగులనందుఁ
గలమౌను లాతనిఁగనిదూరితాఘౌఘుఁ గ్రతుమూర్తినతనిచేఁ గ్రతువిసరము
విధిగఁ జేయించిరి; విభుఁడొట నారాముఁ డాత్మవిజ్ఞానంబు నామునులకు
తే నిచ్చె నేవిద్యచే విశ్వమెల్ల నాత్మ
యందనుస్యూతమై యున్నయట్లుగాఁగఁ
గాంతురో యెంతొ శుద్ధమై వింతనొప్పు
జ్ఞానమయ్యదియే సుమ్ము మానవేంద్ర! ౩౦ 1688

క. సతిఁగూడి జ్ఞాతిబంధు, ప్రతతియు మిత్రాళియుఁ దనుఁ బరివేష్టింపన్

గ్రతువుల తుది నవభృథమన, క్షితిఁ దగుస్నానంబు దానిఁ జేసెను విధిగన్.

క. మేలైనవస్త్రములచేఁ, గ్రాలుచు భూషణనికాయకమనీయుండై
చాల వెలింగెన్ సితకర,జాలంబున వెలయుచంద్రు కరణిన్ రాజా! ౩౨

క. బలశాలి యనంతుఁడునగు, బలభద్రునికృత్యతతులు బలుభంగులుగా
నలరారు నిట్టివెన్నో, తలమే యవ్వానిఁ దెలుప ధాతకునైనన్. ౩౩ 1691

తే. అప్రమేయుఁడు మాయామనోరాంగుఁ డతఁడు
కనుక నద్భుతతత్కర్మగణము పొదలు;
నట్టి యద్భుతకర్ముని వగుచరితము
లెవఁడు మాపును రేపును సవిధిఁదలఁచు. ౩౪ 1692

క. అతఁడేగు విష్ణుపదమున, కతఁడే శ్రీవిష్ణుమూర్తి యాదృతి పాత్రుం
డితరాలభ్యసుఖంబుల, నతఁడొందుర్ మాటలేల యవనీనాథా! ౩౫ 1693

ఎనుబదియవయధ్యాయము.

కుచేలునిచరిత్రము.

చ. అని శుకయోగి తెల్పవిని యాయభిమన్యుసుతుండు ప్రశ్నమి
ట్లొనరిచె మౌనినాథ! మహిమోన్నత! యచ్యుతవీర్యుఁడై తనం
తనదగు నమ్ముకుందు చరితంబుల వీర్యమహత్త్వయుక్తిచే
తను బొలుపొందు వాని వినఁదద్దయుఁ గోరెద నెమ్మనంబునన్. ౧ 1694

చ. మునివర! బ్రహ్మతేజమునఁ బొల్చెడు యోగివతంస! కామువా
సన లను సాయకాహతి విషణ్ణత నొందుచు సారవేత్తయౌ
మనుజుఁ డెవండు పావనతమంబయి యొప్పు యశంబుగల్గు శ్రీ
వనరుహనేత్రు సత్కథల భక్తి నొకప్పుడు నాలకించినన్. ౨ 1695

క. ఇఁకఁజాలు నంచుమానును?, సకలేశుఁ డనంతుఁడునగుచక్రధరుగుణ
ప్రకరముఁ గీర్తించెడువా,క్కుకదా వాక్కనఁగఁ బడును క్షోణీస్థలిలోన్. ౨

చ. హరిపరిచర్యఁజేయఁ దగుహస్తములే కదహస్తముల్, చరా
చరములయందు నుండుసురసత్తము నాపరమాత్ము భక్తి సం
స్మరణముచేయుమానసమె మానసమౌ, హరిపుణ్యసత్కథో
త్కరములఁ జక్కఁగావినెడు కర్ణములే కద కర్ణముల్ ప్రభూ! ౩ 1697

క. స్థిరజంగమంబు లెల్లన్, హరిలింగంబులె యటంచు నరసి తమి నమ
స్కరణము చేయుశిరంబే, శిరస్సనంగాఁ జెలంగు క్షితిసురమౌనీ! ౩౪ 1698

మ. శతపత్త్రేక్షణుమూర్తులం గనునొ యేచక్షుస్సు లవ్వేకదా
క్షితిఁ జక్షుస్సులు, విష్ణుభక్తులమహాంఘ్రిద్వంద్వనీరంబు స

మ్మతి సేవించెడు నట్టి యంగములె యోగమౌనీశ! యంగమ్ము ల
ప్రతిమానాకృతియైన యాహరిచరిత్రంబుల్ తగఁ జెప్పుమా. ౮ 1699

మ. అని యారీతి నరాత్మజాత్మజుఁడు తానర్థింపఁగా వ్యాసనం
దనుఁడున్ శ్రీవసుదేవనందనుని హృత్పద్మంబునం జేర్చి యా
తనియం దాత్మ లయింపఁజేసి పలికెన్ ౹ ధాత్రీశ! యాలింపు మీ
శునిగాథల్ వచియింతుఁ బూర్వ మొకఁ డౌ తక్షోణీసురేశుం డలన్. ౯ 1700

చ. వనరుహపత్త్రనేత్రునకు ౹ బాల్యసఖుండయి యుండె బ్రహ్మవి
ద్ఘనుఁ డతఁ డింద్రియార్థములఁ ౹ గాంచి విరక్తిని బొంది చిత్తశాం
తిని వహియించియుండె నతిధీరత నింద్రియరాజిఁ గెల్చి దా
ననుపముఁడై చెలంగె సకలార్థవిదుండన నొప్పె నెంతయున్. ౬ 1701

క. దైవోపపన్న మగునో, యేవస్తువు దానితోడనే గార్హస్థ్యం
బేవిధినో సాగించుచుఁ, దా వర్తించెను మునీంద్రతతి పొగడంగన్. ౬౪ 1702

*క. అతఁడు కుచేలుం డనఁగఁ బ్రథితనాముండయ్యె నతని ౹ దేవియు నట్లే
క్షితిఁ బిల్వఁబడుచు నింద్రియతతి గెల్చి నితాంతకీర్తి ౹ తగ వర్తిల్లెన్. ౭ 1703

చ. పతికిఁ గలట్టి సాధుగుణపద్ధతియుం దనయందు నొప్పఁ దా
నతివలయందు మిన్న యనునాఖ్యను దాల్చి ధనంబులేమి నే
వితమునఁ గుంద కెయ్యది లభించిన దానన తృప్తిఁ గాంచుచుం
బతికిని దొల్త నన్నమిడి ౹ భవ్య విశిష్టపదార్థముం డమిన్. ౭ 1704

క. తా నాఁకటఁ గృశియించుచు, మానసమున భర్తృచింత ౹ మానక యుండెన్;
గాని యొకనాఁడు క్షుద్గతి, మానస మగలించి మోము మాడఁగఁ జేయన్. ౭౪

క. దీనత్వముతోఁ బఁగఁ బతిఁ, గానంజని నిస్స్వత తనుఁ ౹ గాఱియ పెట్టం
గా నొకసుఖమును గూర్పం, గానాథున కేమిశక్తిఁ ౹ గననికలంతన్. ౮ 1706

క. మన మెంతో యార్తిఁగన భీ,తిని దేహము వడఁకుచుండఁ ౹ దిన్ననియె ల్లో
ప్ప నిలిచి యిట్లు వచించెన్, దనమదిఁ బతిభక్తియు స్థిరతం గాంచంగన్. ౮

సీ. బ్రాహ్మణోత్తమ! ౹ భగవంతుఁడౌ లక్ష్మీశుఁ డగుఁగాదె నెచ్చెలి ౹ యరయమీకు
నామహాత్ముఁడు విప్రులందు వాత్సల్యంబు గలవాఁడు శరణాగతులను గాచు
మేటియు గురుశక్తి ౹ మించుప్రోడయు మఱి సాత్వతర్షభుఁడునై ౹ క్ష్మాతలమున
వెంచేసియున్నాఁడు ౹ విశ్వమునం గలవార్తల నెఱుఁగు; సర్వవిధశక్తు

తే. లామహాత్మునకుం గల్గు ౹ నట్టులౌట
సాధువుల కాశ్రయంబగు ౹ చక్రధరుని

* "తస్యభార్యా కుచేలస్య క్షుత్క్షామాచ తథావిధా" అని మూలము. "తథావిధాకుచేలా" అని శ్రీధరాచార్యులు.

గానఁ బోమ్ము కుటుంబియుఁ గడుదరిద్రుఁ
డని యెఱుంగును గరుణించు నట్టివిమ్ము. ౧౦ 1708

క. ధన మొసఁగుఁ బుష్కలముగా; వనజాక్షుం డాతఁ డిపుడు ద్వారవతీప
త్తనమున భోజుల కంధక, జనపతులను వృష్ణితతికి సత్ప్రభు వగుచున్. ౧౦౪

చ. అలరుచునున్న వాఁడు కద! యట్టిమహాప్రభుఁ గానఁబోమ్ము; భ
క్తుల నిజపాదపద్మములఁ గూర్మిఁ దలంచెడువారి నెమ్మదిం
దలఁచి యొసంగుః దన్నయినఁ దత్పరతం దనుఁ గానవచ్చున
ర్థుల కనతిప్రియంబులుగఁ దోఁచెడునట్టి యభీష్టజాలముల్. ౧౧౪ 1710

*క. సమకూర్పఁ డొక్కొ? మఱి యర్థము కామము నీయఁడే పరాత్పరుఁడయి వి
శ్వము లేలుకృష్ణుఁ డచ్యుతుఁ, డమలాత్ముఁడు వాని నిచ్చు టబ్రమె నాథా!

చ. అనియిటు పెక్కుభంగులఁ బ్రియంబుగఁ గర్ణహితోక్తు లొప్పఁగాఁ
దను బతిమాలు ప్రేయసి యుదారతరాశయ మెన్ని చక్కనెం
చినఁ బరమం బటంచును వచింపఁగ నొప్పిన లాభ మిద్దియే
యనఁదగు నుత్తమోత్తమ మయా యశ మొప్పెడు వాసుదేవునిన్. ౧౨ 1712

చ. కనుఁగొను భాగ్యమబ్బ నికఁగల్లునె దీనిని మించుభాగ్య మెం
దు ననుచు లోఁదలంచి హరిఁ దోయజనేత్రుని జూడఁబోవఁగా
మనమున నిశ్చయించుకొని మంజులవాణిని సాధ్వి గాంచి యి
ట్లనియెను మంగళాంగిరో! గృహంబునఁగల్గునె కాన్క యేమియేన్? ౧౨౪ 1713

క. పరమేశ్వరుఁ జూడఁగ నే, నరిగెద ని మ్మేమియున్న నది యొసఁగు సదా
చరణము నెఱుఁగవె యన నా, తరుణియు విప్రోత్తముల సదనముల కేలఁచిన్

క. చని యాచించి యదెట్లో, కొని తెచ్చెను జిపిటములను గోరిక మెయి వా
నిని ముష్టిచతుష్టయమిత,మును నాథుని చైలఖండమున నేర్పొలయన్. ౧౩౪

ఆ. ముడిచి కాన్కగాఁగ మురహరునకు నీయఁ, బంపె; నంత విప్రవరుఁడు వానిఁ
బదిలముగనె గొనుచు ద్వారవతీపురి, కరిగె మనమునందు హరిఁ దలఁచుచు.

చ. మురహరు నెవ్విధిం గనఁగ బోలునొకో! యనుచింత పైకొనన్
ద్వరఁ జని ద్వారకానగరతల్లజముం గని రక్షణార్థ మ
ప్పురమున నున్నగుల్మములు మూఁడును దాఁటుచు మూఁడుకక్ష్యలన్
వరుసఁగ దాఁటి యవ్వలను బ్రాహ్మణవర్యులు కూడ నుండఁగన్. ౧౬౪ 1717

మ. వనజాక్షప్రతిమాన ధర్మములచే భాసిల్లు నయ్యంధకవృ
ష్ణినృపాలాగ్ర్యుల సౌధరాజి నెవరేఁ జేరంగరానట్టివా

* "కింత్వర్థకామాన్ భజతే నాత్యభీష్టాన్ జగద్గురుః" అని మూలము. నాత్యభీష్టాన్ "పరిపాకవిరసత్వాత్" అని శ్రీధరీయము.

నిని గృష్ణ బ్రియకాంతలుండుటకుగా నిర్మించియున్నట్టి సౌ
ధనికాయంబును గాంచె రత్ననికరస్థానంబుగా నొప్పఁగన్. ౧౬ 1718

సీ. పదునాఱువేలుగ భవనంబులయ్యావి తనరారె; వానియంతరమునందు
సకలసంపదలచేఁ బ్రకటమై తగియున్న హరి నిశాంతవరంబు నాద్విజుండు
కనుచు బ్రహ్మానందకలితుఁడై చొచ్చెను; గాంచనచేలుఁ డక్కాలమందుఁ
బ్రాణేశ్వరింగూడి పర్యంకవరముపై వేంచేసియుండి యవ్విప్రవరుని

తే. దవ్వులంగాంచి లేచి యత్యంతమోద
మొప్ప నెదురేగి దీర్ఘబాహువులు సాఁచి
బిగియఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెను; ప్రియసఖుండు
భూసురర్షియునగు భక్తముఖ్యుఁ గాంచి. ౧౭ 1719

క. ఆతని యంగస్పర్శము, చేతం బ్రమదంబు చాలసిద్ధింపఁగ న
బ్జాతేక్షణుఁ డశ్రుకణ, వ్రాతము నేత్రములనుండి వరుసఁ జాఱెన్. ౧౮

క. అనుపమ ముజ్జ్వలనిధిలోఁ, మునిఁగెఁ; దరువాత స్నిగ్ధముఖ్యుని శ్రీదా
ముని దనపర్యంకముమీఁద, నను గూర్చుండంగఁజేసి తాఁ గానికలన్. ౧౮౪

తే. భక్తి నర్పించి మునివరుపాదములను
గడిగి యెంతయుఁ దమి మస్తకమ్మునందుఁ
దజ్జలంబులఁ దాల్చె నెంతయును లోక
పావనుఁడు తానె యదిసాధుపథ మటంచు. ౨౦౪ 1722

క. కుంకుమ మగురువుఁ జక్కఁగఁ, సంకలితముగా నొనర్చి చందనమును ల
క్ష్మ్యంకితవక్షస్థలుఁ డా, పంకేరుహనయనుఁ డలఁది బహువినయమునన్. ౨౧

క. పరిమళధూపము లొసఁగుచు, ధరణీసురవరున కెలమిదై వారఁగ సుం
దరదీపతతి నివాళించి రమాపతి నియతిమీఱఁ జేసెం బూజన్. ౨౧ 1724

క. ఉపచారములఁ బదాఱిటఁ, బ్రపంచనాథుండు మిత్రుఁ బ్రముదితమతిఁ జే
సి పరమవస్తువితతిని స, లిపినట్టి విడెంబొసఁగి లలితమగు గోవున్. ౨౨

క. సవిధి నివేదించుచు లోఁ, కవిభుఁడు స్వాగతముఁ జక్కఁగాఁ బ్రశ్నించెన్;
వివిధసపర్యలు పతి మా, నివర్యునకుఁ జేయుచుంట నెఱిఁ గనుఁగొనుచున్. ౨౨౪

క. తనువెల్ల ముఱికి గ్రమ్మం, గను జిక్కియు జీర్ణవస్త్రకలితంబయియున్
గనుపట్టు బీదనరములఁ, దనదౌర్భాగ్యంబుఁ దెలుపఁదగు విప్రేంద్రున్. ౨౨౪

క. పరికించి కుచేలాహ్వయుఁ, దరుణీమణి భీష్మభూపతనయయుఁ దమిఁ జా
మరమును గైకొని తానే, పరిచర్య యొనర్చుచుండెఁ బతి యలరంగన్. ౨౩

చ. అమలయశుండు శ్రీహరియు నాయవధూత నతిప్రియంబునన్
విమలవిధాన మొప్పునటు వేడుకఁ బూజలఁ దన్పుచుండఁ గాం

చి మదుల విస్మయం బొలయఁ జేరి యటంగలవార లెల్లరుం
బ్రమదము గ్రమ్మ నివ్విధిని బల్కిరి చిత్ర మిదొకొ దలంపఁగన్. ౨౩ 1729

ఉ. ఎంతటిపుణ్యకర్మముల నీధరణీసురుఁ డెట్టి దానరొ్చనో
వింతగఁ దోఁచెదుర్ గనఁగ వీఁ డవధూతయు బిచ్చగాఁడునౌ
నంతయు భాగ్యముం గనక చూడ జుగుప్సితమైనవేష మి
ట్లెంతయు నొప్పఁగా నథముఁడే యనఁగాఁ దగియున్న నీతనిన్. ౨౪ 1730

క. లోకత్రితయమునకు గురుఁడై కమల నివాసినికి సదాధారుఁడునౌ
నీకృష్ణుఁడు శయ్యందగు, శ్రీకాంతనుగూడ వదలి చిత్తం బలరన్. ౨౫ 1731

క. తనయగ్రజన్మునిన్ బలెఁ, దనివిచనన్ గౌఁగిలించి తత్పరమతియై
కనుపట్టుచున్న వాఁ డిది, ఘనపుణ్యులకే లభింపఁ గాఁ దగు నదియో! ౨౬ 1732

చ. అనియిటు పెక్కుచందముల నాడుచు వారలు చూచుచుండఁ; నా
వనజదళాయతేక్షణుఁడు బ్రాహ్మణవర్యుఁడుఁ దారు మున్ను వి
ద్యను గ్రహియింపఁగా గురుగృహంబున వాసము చేయువేళఁ జే
సిన లలితంపుఁగార్యములఁ జెప్పుకొనంగఁ దొడంగి రివ్విధిన్. ౨౭ 1733

క. ఒక్కనికర మింకొక్కరు, చక్కంగాఁ బట్టుకొనుచు స్వాంతములు దమిం
జిక్కఁగఁ జెప్పుకొనన్ హరి, యిక్కరణిం బల్కె నోద్విజేంద్రా! యచటన్. ౨౮

చ. గురునకు నర్హదక్షిణను గోర్కెనొసంగి సమస్తధర్మవి
ద్వరుఁడవుగాన నీవు గురువర్యునియానతి నొంది కాశికా
పురమున కేగి విశ్వపతి భూరికృపానిధిఁ గాంచి జాహ్నవీ
వరతటినీనిమజ్జన నివారితపూర్వభవాఘురాశివై ౨౯ 1735

క. చను దెంచి సమావర్తన, మనుకర్మము నాచరించి యర్హగుణాఢ్యన్
వనితన్ వివాహవిధిఁ జేకొనినాఁడవె తుల్యయగునె గుణముల నీకున్. ౩౦

చ. అనియిటు లప్రమేయుఁడు గృహస్థుల కుండెడునట్టిచిహ్నముల్
*గని సుఖమొందు చిహ్నమును గానక లోకులపోల్కి సంశయం
బునుగని ప్రశ్న చేసి తగుపోలిక నింకను బ్రశ్న చేసె ని
ట్లని; ధరణీసురేంద్ర! నిగమాగమవిద్వర! మిత్రరత్నమా! ౩౧ 1737

సీ. ప్రాయికంబుగ భవత్పరమచిత్తము గృహధర్మంబులందును దగిలియున్నఁ
గామార్తికిం జిక్కకయె యుండు; విద్వాంసుఁడవు గావ ధనమందుఁ దవులు ప్రీతి
నీకు లేదనుచును నే నెఱుంగుదుఁ జుమీ; జనులు కొందఱు కామసమితి చేత
స్వాంతముల్ పీడింపఁ బడకయుండఁగ నీశ్వరునిమహామాయ చేతను రచింపఁ

తే. బడువిషయవాసనలకు లోఁబడక వాని, సంత్యజించియు సత్కర్మజాలములను

* వ్యాఖ్యానాభిప్రాయమున కీపద్యమని యెఱుంగవలయు.

లోకసంగ్రహమునకుగా ౹ నేకరణి నొనరుతునో నేను వారు నొనర్తురట్లు.

చ. ధరణిసురోత్తమా! మనము ౹ తద్గురుసన్నిధి నుంటిమేకదా!
నిరుపమమైన యాయునికి ౹ నీవు స్మరింతువె? యానివాసవి
స్ఫురణమునుండియేకద ద్వి౹జుం డెఱుగం దగినట్టిదైన యీ
శ్వరపరమార్థముం దెలిసి ౹ సంసృతిపారమునం దెడుం జుమీ! ౩౦ 1739

[1]సీ. సంసారమున నిందు ౹ జననమెం దగునో యాతఁడె పితయగును బ్ర౹థమగురు వన
నతఁడొప్పు; ద్విజుఁడగు ౹ నట్టిపూరుషునకు నుపనయనాదిక ౹ మొప్పఁజేసి
వేదము నేర్పిన ౹ విమలచిత్తుం డుపాధ్యాయుఁడగును ద్వితీ౹యగురు; వాది
గురువునకంటె నెక్కరణి నారయఁ బూజ్యుఁడతఁడగు నఖిలాశ్ర౹మాధిగతుల
తే. కమలవిజ్ఞానదుండగు ౹ నతఁ డెవండొ
యతఁడు నావలెనే గురు౹వగునుజుమ్ము
గురు వతఁడుపూజ్యతముఁడు పేర్కొనినయట్టి
పూర్వగురువులకంటెను ౹ భూసురేంద్ర. ౩౧ 1740

క. కుల మాశ్రమములు గలవారలలో నెవ్వారు గురువ౹రఖ్యాతుఁడనై
చెలఁగెడు నాయుపదేశంబులఁ గొని నన్నాశ్రయించి ౹ పూనికమీఱన్. ౩౨

క. భూరిభవార్ణవమును వేసారక సుఖముగఁ దరింప౹జాలుదురో య
వ్వారలె సుబుద్ధిమంతులు, ధారణి నిర్జరవరేణ్య! తథ్యము సుమ్మీ! ౩౩ 1742

[2]చ. క్రతువుల మంచివంశమున ౹ గాఢశమంబున సత్తపస్సునన్
మతిఁ బరితుష్టినొంద ననుౕమానము లేదిట సర్వభూతసం
తతులకు నాత్మ నే నగుటఁ ౹ దత్త్వముఁ దెల్పుగురూత్తమున్ సతం
బతులితభక్తి సేవలఁ బ్ర౹హర్షునిఁజేసినఁ దుష్టినొందుదున్. ౩౪ 1743

చ. అవనిసురోత్తమా! గురువు౹నంతికమం దొగి నీవు నేను స్ని
గ్ధవరులఁగూడి యుండ గురు౹దారయు నొక్కదినంబునందు దా
రువులను గొంచు రామనలఁ ౹ గ్రూరతఁబంపిన యాయుదంతమొ
క్కవరుస సంస్మరింతువె? య౹కాలముగా నపుడుండెగా కడున్. ౩౫ 1744

ఉ. ఏనునునీవునున్ గలిసి ౹ యెవ్విధినేఁ జొరరానియట్లుగాఁ
గానఁగ వచ్చుచున్న యొక౹కాననమున్ గురుపత్ని యానతిం
బూనికమీఱఁ జొచ్చితిమి ౹ భూతభయంకరవాతసంయుతిన్
వానయు వచ్చె వారిదని౹నాదము లొప్పెను నిష్ఠురంబులై. ౩౬ 1745

---

1 "నవై సత్కర్మణాం సాక్షాద్ద్విజాతే రిహ సంభవః, ఆద్యోంగ! యత్రాశ్రమిణాం యథాహం జ్ఞానదో గురుః." ౩౧. అని మూలము. దీనివ్యాఖ్యానమనుసరించి యిది తెనిఁగింపఁబడినది.

2 "నాహ మిజ్యా ప్రజాతిభ్యాం తపసోప శమేనచ, తుష్యేయం సర్వభూతాత్మా గురుశుశ్రూషయా యథా" ౩౪ అని మూలము.

చ. ఖరకరుఁ డస్తభూమిధర కాంతుని చెంతకుఁ బోయి యేటికో
యరిగె నదేస్థలంబునకొ । యంధతమస్సులు పర్విదిక్కులన్
ద్వరపడి ముంచివైచె నట । ధారణిభాగము నీటముస్గుటం
దర మెటుగాకయుండె నిది తగ్గిది యెత్తిది యంచెఱుంగఁగన్. ౩౭ 1746

మ. జలపూరంబున వాతచక్రనిహతిన్ । జాలంగ నంగవ్రజం
బులు పీడంగనుచుండ నిర్భరము దిక్పూగంబు గుర్తింపలే
కలరిన్ బాసి గృహీతహస్తులముగాఁ । గన్పట్టుచున్ దారువుల్
గలయంజేరిచి మోపుకట్టుకొని సంక్రాంతత్వరార్తిన్ వనిన్. ౩౮ 1747

ఆ. దాని మోచికొనుచు । వానకుఁ దడియుచు, దిరిగినారము గద; । తెలిసి మనము
వనికి నేగియుంట । మనగురువైన సాందీపనియు మనంబు । తాపమొంద ౩౯

సీ. భాస్కరుం డుదయాద్రిపైకి రాఁగా శిష్యుల మయితగిన మనలను గనంగ
నాచార్యుఁడౌట దిగంతరములనెల్ల నరయుచు వచ్చి యత్యాతురులము
గానుండుటం జూడఁగా లేదె; యక్కటా! మత్సుతులార! యాత్మయను నద్ది
ప్రాణులకెల్ల నారయఁ గడుఁ బ్రియమగు దానినే బాటింపఁదలఁప కిట్లు

తే. మీరు నాయందె తాత్పర్యసార మునిచి, శ్రమపడితి రిట్టు లీమదర్థంబుఁ గోరి;
సాధుభావము వెలయంగ । సర్వవిధుల, గురువునకు నాత్మనర్పింపఁ । గోరు శిష్యుఁడు.

క. అదియొక్కఁడె సచ్ఛిష్యులు, ముదమున నాచార్యునకును । బూని యొనరుపం
గఁ దగిన ప్రత్యుపకారము;, మది మీవలనం బ్రమోదమగ్నం బయ్యెన్. ౪౧

తే. ఓద్విజశ్రేష్ఠులార! యీయుర్వి మీమనోరథములెల్ల సత్యంబుగా రయమునఁ
జక్క ఫలియించుఁగాక!; నాసన్నిధానమందు నేర్చినశ్రుతు లెల్ల । నిందునందు.

క. తమశక్తి వీడకయె స్వార్థములై తనరారుఁగాక । ధన్యులరై మీ
రమలయశంబులఁ గ్రాలుండు మదీయాశీస్సులను గడుం బెంపొదవన్. ౪౨

చ. అని వచియించెఁగాదె గురు । వాదృతిమీఱఁగ నిట్టి వెన్నియో
మనము మహాత్ముఁడైన గురుమందిరమందు వసించియుండఁగా
నొనరిచినట్టి వోక్షితిసురోత్తమ! యొక్కపుడేఁ దలంతువా?
ఘనకృప దేశికోత్తముఁడు । గాంచిననే నరుఁ డొప్పుఁ బూర్ణుఁడై. ౪౩ 1753

మ. మురదైత్యాంతకుఁ డిట్లు పల్క విని యాభూమీసురుం డిట్లనున్
సురపూజ్యా! త్రిజగద్గురూ! గురుగృహాసక్తిన్ నివాసంబు నిం
భరమున్ సత్యమనోరథుం గలిసి యొప్పం జేసియున్నట్టి మా
కరయన్ లభ్యముగాని దుండునొకొ సర్వాభీష్టముల్ చేకురెన్. ౪౪ 1754

తే. వేదమయమయి పురుషార్థవితతి కాలవాలమయి యొప్పుదేహ మెవ్వానికమరు
నట్టి నీవెన్న గురుకులమందు నుంట, తత్త్వ మద్ది విడంబనార్థంబె సుమ్ము. ౪౫

ఎనుబదియొకండవయధ్యాయము.

—● శ్రీకృష్ణుఁడు కుచేలుని యడుకులు భక్షించుట. ●—

చ. అని శుకయోగివర్యుఁ డిటు । లర్జునపౌత్త్రునకుం గుచేలువ
ర్తనమును దెల్పి శిష్టచరితంబును జెప్పఁగఁబూని పల్కె; నా
వనజదళాక్షుఁ డిప్పగిది । బ్రాహ్మణవర్యునితోడఁ బూర్వగా
థను వచియించుచున్ స్మితము । తాండవ మాడఁగ నొప్పుమోముతోన్. ౧

తే. సకలభూత మనోభిజ్ఞుఁ । డకలుషాత్మ
రక్షకుండునగుం గాన । బ్రాహ్మణేంద్రుఁ
గాంచి యిట్లను; బ్రేమ ముత్కటముగాఁగ
నీక్షణంబులఁ గారుణ్యమేచి పర్వ. ౧½ 1757

[1]చ. ధరణిసురేంద్ర! నాకొఱకుఁ । దావకగేహమునుండి తెచ్చితే
పరమకృపాతిరేకత నుపాయన మేదయినన్ వచింపు భ
క్తిరతిని గాంచుమానవులు । కేవల మాయణువంతయైన ని
ర్భరమగుప్రేమయుక్తి నది । భవ్యము భూరితరంబె నాకగున్. ౨½ 1758

క. కానుకయది భూరితరం, బైనను సద్భక్తిలేని । యవ్వారిదయే
మానసతృప్తిం జేయం,గా నదిచాలదని యెన్నఁగాఁ దగుఁజుమ్మీ!. ౩ 1759

క. ఆకయినఁ బుష్పమైనం, గాక ఫలంబైన వారికణమేయైనన్
నా కద్ది ప్రియోపాయన, మై కన్పడు శుద్ధచిత్తుఁడై భక్తి నిడన్. ౪ 1760

క. దానినె యుపయోగింతును, మానసమునఁ దృప్తిఁగనుచు । మన్నించుచు నం
చానలినాక్షుం డడుగన్, భూనిర్జరవర్యుఁ డాత్మఁ । బూనిన లజ్జన్. ౪½ 1761

[2]క. తలవాంచి శ్రీశునకు నడు,కులఁ జేరెడుమాత్ర మీయఁ । గోరండయ్యెన్;
జలజాక్షుఁ డెల్లభూతం,బుల యంతఃకరణసాక్షిభూతుం డగుటన్. ౫½ 1762

చ. అతఁ డరుదెంచినందులకు । నొతగుకారణ మాత్మనెన్ని వే
గ తెలిసికొంచు నివ్విధముగాఁ దలపోయఁగఁ జొచ్చె నీద్విజుం
డు తొలిభవంబునన్ సిరి గోరుడున్ మదిఁగోరి భజింపఁడయ్యెఁగా
పతి నెద దైవమేయనుచు । భావనచేసెడుపత్నిఁ బంపఁగన్. ౬ 1763

మ. చనుదెంచెం బ్రియ మామెకుం బొనరుపన్ । స్వాంతంబునం గోరినన్
గనఁగానైన నమర్త్యదుర్లభములై । కన్పట్టు సత్సంపదల్

1 "అణ్వ ప్యుపాకృతం భక్తైః ప్రేమ్ణా భూర్యేవ మేభవేత్" అని మూలము. 2 "పృథుకప్రసృతిం రాజన్నప్రాయచ్ఛ దవాఙ్ముఖః" అని మూలము. 'అర్ధాంజలౌతుప్రసృతిః' అని యాదవః,

తనివోఁ దంగ నొసంగి యీద్విజవరుఁ ధన్యాత్మఁ గావింతు నం
చని యీరీతిఁ దలంచి కృష్ణుఁడు గతాహంకారు సద్భక్తునిన్. ౭ 1764

క. పరికించి జీర్ణవస్త్రాంతరమున నొకచోటఁ బృథుకతండులముల నే
వరుసనొ కట్టినమూటను, గరసరసీరుహమునఁ గొని కడు ముద మొదవన్.

క. ఇదియేమి యనుచుఁ దానే, పదిలముగా సంగ్రహించెఁ బంకజనయనుం
డిది నాకుఁ గానుకఁ దెచ్చిన, యదిగాదే మిత్రమ! యని యడుగుచు మఱియున్.

క. స్వాంతంబున కిది యెంతయు, సంతసముం గూర్పఁజాలె; జగదంగుఁడనై
యెంతయుఁ గ్రాలెడు నా కివి, సంతృప్తిం జేయుఁజుమ్ము త్మాదివిజేంద్రా!. ౮

చ. అని వచియించుచుఁ ముడియయందును గల్గినవానిలోన ము
ష్టి నిముడునంతమాత్రమును జేకొని వేగ భుజించి యింకనుం
దినఁ దమి ముష్టిఁ గైకొనఁగఁ దీవరమొప్పఁగ నిందిరాంబ భై
ష్మి నియతి సర్వలోకపతిఁ జేయిఁ గరద్వయి సంగ్రహించుచున్. ౧౦ 1768

సీ. (ఇహపరములయందు నింతమాత్రముననే మత్కటాక్షవిలాసమండితమ్ము
లగు సర్వసంపద లొగిఁ జాలు ననుభవింపఁగ నింక నీముష్టిని గొని తినిన
నన్ను నీతని యధీనగఁ జేయఁ దగియుండు ననునాశయముతోడఁ బాసనియె నిట్లు)
విశ్వరూపా! మునివిభున కీపిడికెడు నడుకులు గొన్నంత నందునిందు

*తే. నొక్కరూపున నీస్వాంత మురుముదంబు
గాంచునట్లుగ సంపదల్ మించ ననుభ
వింపఁ జాలును మఱియు భుజింపనేల
యనుచు వారించె శ్రీకృష్ణుఁ డలరె మిగుల. ౧౧ 1769

చ. క్షితిసురుఁ డానిశఁ గడపె శ్రీహరిమందిరమందె యుండి శ్రీ
పతిసహపంక్తిగాఁ గుడిచి భవ్యరసాయనముల్ సుఖంబుగా
జతనముమీఱఁ ద్రావి సురసత్తముపత్తనమందు నున్నయ
ట్లె తలఁచుచుఁ బ్రియంబుఁ దగ నెంతయు దఁ మరియాదఁ దన్పఁగన్. ౧౨

చ. తెలతెలవాఱఁగా నహిమదీధితి ప్రాగ్గిరిఁ దోఁప విప్రుఁడుఁ
జలరుహనేత్రుఁ డాదృతిని సర్వజగద్గురుభావనుండు గాఁ
జెలఁగుట నించుకే విమతిఁ జెందక దుర్లభసంపదల్ సురా
వళికి నొసంగరానియవి వారక యిచ్చియు సంస్తుతించుచున్. ౧౩ 1771

చ. తనవెనుకం బ్రియంబలరఁ దాఁ జనుదెంచి నమస్కరించి యిం
క నిలుతు నంచుఁ బంపఁగ స్వకంబగు గేహముఁ జేరఁబోయె; శ్రీ

* "తావచ్ఛీర్జగృహేహస్తం తత్పరా పరమేష్ఠినః" అనిమూలము. దీనివ్యాఖ్యానభావమే యీపద్యమునఁగలదు.

శునివలనన్ ధనం బేదియుఁ జొప్పడకున్నను దీనుభంగి యా
చనఁ దనయంత సిగ్గుపడి స్వాంతము దూలఁగఁ గోరఁ డింతయున్. ౧౩౪

ఉ. ఐన మహాత్ముఁడై వెలయునాభగవంతుని గాంచఁగల్గితిన్
శ్రీనిధిదర్శనంబె ఫలసిద్ధుల నిచ్చెడు నన్నభావమే
మానసశర్మదం బగుట క్ష్మాసురుఁ డింటికిఁబోయెఁ దృప్తుఁడై
తా నిటులెంచె నెమ్మదిని ధన్యుఁడ వేయుతెఱంగులం గనన్. ౧౪ 1773

సీ. బ్రహ్మణ్యదేవుఁడౌ పద్మాక్షునకుఁ గల బ్రహ్మణ్యతయుఁ గనఁబడియె నౌర!
యదియెట్టులన, సిరి నలవరించిన యెదగలకృష్ణుఁడు నను మిగుల దరిద్రు
బిగియారఁ గౌఁగిట వెలయించెఁ గద బళి; నిస్వతముండను నీచుఁడ నగు
నే నన నెక్కడ? నిందిరారమణుఁడౌ శ్రీకృష్ణుఁ డెక్కడ? తిలిసు రాన్వ

తే. యమున జన్మించితి నని నన్నాదరమున
జిక్కఁగౌఁగిటఁ జేర్చెఁగా చెప్పవలెనె
హరిసమాదృతి యింతని; యంగనామ
తల్లి శ్రీదేవి యుండెడుతల్పమందు. ౧౬ 1774

చ. ననుఁ దనసోదరుంబలె ననంతముదంబునఁ గూరుచుండఁ జే
సెనుగద మార్గభేదమునఁ జిక్కితి నంచెద నెంచి శ్రీనితం
బిని మృదుహస్తపద్మమున వేడుకఁ జామరమూని వీచె; నా
వనరుహనేత్రుఁ డెల్లసురవల్లభవంద్యుఁడు భూసురేశుఁడున్. ౧౭ 1775

ఉ. దైవముభంగి నన్ దలఁచి తత్పరతన్ దనకేలుదోయిచేఁ
బావనశాస్త్రపద్ధతిని బాదములన్ బిసుకం దొడంగె ని
ట్లే వివిధోపచారముల నెంతయుఁ దన్పెను; స్వర్గమోక్షుల
క్ష్మీవసుధా రసాతల విజృంభిత సంపద లెల్ల సిద్ధులున్. ౧౮౪ 1776

క. ఒనఁగూర్పఁగ మూలం బౌ, వనజాక్షుని పాదపద్మభజనం బొకఁడే
మనమున నెంచినఁ జాలును; గనరాదు మఱొక్క త్రోవ కడు ఫలదంబున్.

చ. హరి కరుణామహాంబునిధి యాట దరిద్రుఁడు గాన నీమహీ
సురుఁడు ధనంబునే పడయుచో మదయుక్తిఁ జెలంగి నన్ను సం
స్మరణము చేయ మానునని స్వాంతమునందుఁ దలంచి విత్తముం
బరిమితిమించున ట్లిడఁడు భద్రమె యా నిది యంచు నెంచుచున్. ౨౦ 1778

చ. మనమున సంతసంబు బహుమానముఁ బెన్గొనుచుండ నింటిదా
పున కరిగెన్; గుచేలుఁ డటముున్న గనంబడినట్లు పర్ణశా
లను గనఁడయ్యె; నందుఁ గమల, ప్రియచంద్ర హుతాశనుల్ వలెన్
గనదురుకాంతిఁ దేజరిలు కమ్రవిమానము లావరింపఁగన్. ౨౦౪ 1779

*క. కలకల మనియెడు రుతములు, పులుఁగులు చేయంగఁ జప్పుడు పొదలఁగఁ జిత్రం
బులుగాఁ దోఁచెడు నుపవనములు నుద్యానముల నెంతొ పొలుచుచునుండెన్.

సీ. ఆవనంబులయందు నతిమనోహరముగ వికసించియున్నట్టి బిసకుసుమము
లుత్పల కుముదంబు లొప్పుకహ్లారము లివ్వి లోనుగఁగల్గు నెల్లజలకు
సుమములు నిండార శోభిల్లు సరసుల నిర్మలోదకములు నెఱిఁ జెలంగ
నాశ్రమం బయ్యది హరితరంబుగఁ జూపట్టుచుండెను; సోయగమున

తే. నలరు పురుషులు భీతమృగాక్షులైన
నాతిమిన్నలు సద్భూషణముల నొప్పి
యందుఁ జెలఁగుచునుండి రీయద్భుతముల
నెల్లఁ గాంచి కుచేలుం డిదేమియొక్కొ. ౨౨ 1781

ఉ. ఎవ్వనియాశ్రమస్థలమొ? యెట్టివిధంబున నానివాసమా
నవ్వన మిట్లుమాఱెనదొ? యంచు ననేకవిధంబులన్ మనం
బెవ్విధిఁ దత్త్వముం గనక యెన్నియొ సందియముల్ పొసంగ న
ట్లవ్వనభాగ్యముం గనుచు నారయుచుండఁగ నంతలోపలన్. ౨౩ 1782

ఉ. దేవత లట్లుగా మిగులఁ దేజమునం దగియున్న పూరుషుల్
భావజురాణినిం దెగడుభామిను లల్లన గీతవాద్యసం
రావము లట్టె పర్వఁగను రమ్యగతుల్ దగఁ బోయి యవ్వి చి
త్రావసథోత్తమంబునకు నల్లనఁ దోడ్కొనిపోయి రమ్మునిన్. ౨౪ 1783

ఉ. ఆమునిసత్కళత్రము మహామతి యాత్మవిభుండు వచ్చెనం
చామహిళామణుల్ తెలుప హర్షముప్పొంగఁగ సంభ్రమంబుతోఁ
దామరసాలయంబు విడి తాఁ జనుదెంచు రమాంబయో యనం
గా మహనీయమందిరముఁ గ్రన్నన వెల్వడివచ్చె భక్తితోన్. ౨౫ 1784

చ. పతిఁగని యాసతీమణి యభంగురమౌ ప్రణయంబుపొంగ దృ
గ్ద్వితయమునుండి మోదజలబిందువు లెంతయుఁ జిప్పిలంగ నా
దృతిఁ గనులట్టె మోడ్చి యితఁడేగద వంద్యుఁ డటన్న నిశ్చయం
బుతగ నమస్కరించి మతిఁ బొందుగఁ గౌఁగిటఁ జేర్చికొం చొగిన్. ౨౬ 1785

క. ఆనందించుచు నుండెను; భూనిర్జరమౌళి హేమభూషణరాజిం
జానగు కంఠము లొప్పెడు, చానలు నలుదెసలనిల్చి సంసేవింపన్. ౨౭ 1786

మ. సురనారీమణి వోలె నెంతయును సంశోభిల్లు నాత్మేశ్వరిం
బరమామోదము నొందియుండుటను దాఁ బల్మాఱు వీక్షించి య
చ్చెరువుం గాంచెను; వాసుదేవసఖుఁ డాచిత్రంబు లో నెంచి ని

* "విచిత్రోప వనోద్యానైః కూజద్ద్విజకులాకులైః" అని మూలము.

ర్భరమా ప్రీతిని బూని యాసతియుఁ హర్మ్యంబందుఁ గన్పట్టఁగన్. ౨౮ 1787

సీ. మణిమయ స్తంభాళిమండితంబయి దేవపతిసౌధమట్లుగ ఽ భాసిలు నిజ
మందిరంబును జేరె; ఽ నందున్న శయ్యలు చిక్కనిపాలపైఁ ఽ జెలఁగునురుగు
చందంబుగా సితచ్ఛాయలఁ దగియుండె; హస్తిదంతంబులనమరుపఁబడి
బంగరుపూఁతల ఽ బరఁగుచున్నట్టివౌ పరికరములతోడ ఽ నిరుపమాన

తే. ములగు పర్యంకములు నందు ఽ వెలయుచుండెఁ;
జారుచామరగణము వ్యజనములు నట
హేమదండాన్వితములయి ఽ యొసఁగుచుండె
నాసనంబులు హేమ మయంబులగుచు. ౨౯ 1788

ఉ. తూలమమున్నగాఁ గల మృదుప్రియవస్తువులన్ రచింపఁగాఁ
గ్రాలుచుఁ గోమలంబులయి ఽ కన్పడుశయ్యల నొప్పుచుండె; ము
త్యాలుగలట్టి దండలు నితాంతము వ్రేలఁగ మేలుకట్లు భా
జాలము పర్వ నుండెఁ; గనఁ ఽ జాల విచిత్రము గల్గునట్లుగన్. ౩౦ 1789

క. గురుమరకతయుత నిర్మల, తరభూరిస్ఫటిక కుడ్యతతియందు మనో
హరమణిదీపము లొప్పఁగ, సురనారీమణిసమాన ఽ సుందరు లలరన్. ౩౧ 1790

చ. కనఁబడుచున్న సౌధమును ఽ గ్రాలఁగఁ గాంచుచు హేతు వేదియుం
గనఁబడ కిట్లు సంపదలు ఽ కల్గుట యెట్లని యద్భుతంబు నె
మ్మనమునఁ దోఁప సుంతయును ఽ మ్రాన్పడకే యిటులెంచెఁ జక్కఁగా
ననుపమసంపదోఘ మిటు ఽ లబ్బుట యెట్లొ? తనంత నొక్కటన్. ౩౨ 1791

ఉ. ఇంతనిచెప్పఁగా నను వహదెవ్విధిఁగాని దరిద్రదోష మ
త్యంతముఁ గ్రమ్మ నేజననమందును భాగ్యములేకయున్న నా
కింతటి సంపదున్నతి యిదేర్పడఁ జూడ మహావిభూతి శ్రీ
కాంతుని నాయదూద్వహుని గాంచుటయొక్కఁడె హేతువై తగున్. ౩౩ 1792

ఉ. శ్రీపతిదర్శనంబె యిది ఽ చేకురఁ గారణ మంచుఁ జెప్పఁగా
నోపును గాని వేఱొకటి ఽ యుండదు నిక్కము; పద్మలోచనుం
డాపరిపూర్ణభోగుఁడు దయానిధి కృష్ణుఁడు సర్వయాదవ
క్ష్మాపతి నాసఖుండు సురసత్తమపూజితపాదపద్ముడౌ. ౩౪ 1793

చ. కనుక మహేంద్రభోగము నికామము తుచ్ఛముగాఁ దలంచుఁ జు
మ్మనితర సాధ్యభోగముల ఽ నందుచునుండుట నట్లుగానఁ ద
న్ననుపమభక్తిఁ గొల్చు సుజనాళికి సుంతయుఁ దెల్పకుండ ని
చ్చును సిరులన్ మహాల్పములఁ ఽ జూచును వానిని స్వీయదృష్టిచేన్. ౩౫ 1794

ఉ. ఇంతటి యల్పభాగముల ఽ నిచ్చుట యెట్లని లజ్జనొంది యా

వంతయుఁ దెల్పకుండఁగ దయామతిఁ గర్షకులెల్ల నిద్ర న
త్యంతము నొందియుండుతఱి నాయతవృష్టిని వారి క్షేత్రముల్
వింతగఁ జల్లఁ జేయుజలభృత్తువలెన్ జలజాయతాక్షుఁడున్. ౩౪ 1795

చ. ఎదుట రవంతయేఁ దెలుపకే సిరు లిచ్చుచుఁ బ్రోచు భక్తులన్;
యదుకులనాయకుండు తనయాశ్రితులిచ్చెడు గాన్కసుంతయై
నఁ దలఁచు గొప్పఁగాఁగఁ గరుణం దనయిచ్చున దెంతగొప్పదై
నఁ దలఁచుఁ గొద్దిదేయనుచు నైజమెకా యిది సర్వసాక్షికిన్. ౩౫ 1796

సీ. కానుకగాఁ బృథుకకంబులు పిడికెడు గైకొని నేఁబోవఁగా మహాత్ముఁ
డాదేవకీపుత్త్రుఁ డతిశయప్రీతిమైఁ జక్క గ్రహించెఁగా సాధుభూష
ణములు వచించుచు; నాకిఁకఁ బ్రతిజన్మమున నమ్మహానుభావుని పదాంబు
జములందుఁ బ్రీతియుసౌహృదమును హితాశంసనంబును మైత్త్రిసతతదాస్య
తే. మమ్మహాత్ముని భక్తులదైన సంగ,తియును గల్గునుగాక యధికతరమగు
ధన మదేటికి? సద్వృథభక్తునకు నాకుఁ, సంపదలఁ జిత్రరూపతఁజాలువాని. ౩౬

క. అనుపమ రాజ్యవిభూతుల, వనరుహనేత్త్రుం డొసంగఁ వాంఛింపం డే
లన ధనవంతులకుం గల, ధనమదమును గాంచి దానిఁ దప్పించుటకై. ౩౬

క నే నవివేకుఁడ నౌటను, మానసమున నెంచి కడుఁ జమత్కృతియలరం
గా నిట్టి సంపదలనే, తా నిచ్చెను గాన నేనె ధన్యుఁడ నరయన్. ౩౭ 1799

క. కావునఁ దద్భక్తియె నా, భావంబున దృఢముగాఁగఁ బాదుకొనెడుఁ గా
కేవిధమునఁ జలియింపక, శ్రీవిభుని కృపావిశేషసిద్ధి నటంచున్. ౩౮ 1800

మ. అని చింతించుచు బుద్ధిశక్తిదగు నత్లారీతి సిద్ధాంత మొ
ప్ప నితాంతంబు జనార్దనాహ్వయ పరబ్రహ్మాంఘ్రిపద్మద్వయం
బునఁ జెల్వారెడు భక్తిమై విషయముల్ పోనాడు నేర్పొప్ప మె
ల్లనఁ ద్యాగం బొగిఁజేయుచున్ గడపెఁ గాలం బంగనాయుక్తుఁడై. ౩౯ 1801

*తే. త్యాగపద్ధతి నేర్చి సుఖాళి ననుభ
వించుచుండెను; రాజేంద్ర! విబుధపతియు
యజ్ఞనాథుఁడు నగు హరి కరయఁ బుట్టు
కయును దైవంబు బ్రాహ్మణగణమెసుమ్ము. ౩౯ 1802

క. ఆవిప్రవరులకంటెన్, భావింపఁగ దైవ మొండుపద్మాక్షున కె
ల్లవేళఁ గలుగకుండును;, శ్రీవిభుఁ డన్యులకుఁ దా నజితుఁడే యయ్యున్. ౩౯

క. తనసేవకులగు భక్తుల, కనయమ్ము పరాజితుండె యయిలోఁబడు; న
వ్వనజాక్షుని సన్మిత్త్రం, బనఘుఁడునగు నాకుచేలుఁ డట్లాపురినిన్. ౩౯ 1804

* "బ్రాహ్మణాః ప్రభవో దైవం న తేభ్యో విద్యతే పరమ్" అని మూలము.

క. పరమేశ్వరు దర్శించియు, హరిరూపము సంతతంబు ధ్యానించియు స
త్వరముగ సంసృతిబంధన, విరతిం గని నిరుపముఁడగు విష్ణునియందే. ౮౦ 1805
తే. అభిరతుండయి సద్గతినైన యతని, థామ మొందెను; బ్రహ్మణ్యదైవమైన
వాసుదేవుని బ్రాహ్మణవత్సలత్వ, మమలగతిఁ దెల్పు నీయుపాఖ్యానవరము.
క. విను నతఁడు భక్తియలవడఁ, దనకర్మము ననుసరించి తగుబంధనరా
జిని జిక్కక ముక్తుండగు, నని శుకముని తెలిపి మఱియు నాదృతిఁబలికెన్.

ఎనుబదిరెండవ యధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణాదులు కురుక్షేత్రమునకు సూర్యగ్రహణనిమిత్త మరుగుట.

ఉ. ద్వారకయందుఁ గృష్ణబలభద్రులు వేడ్క వసింప నొక్కనాఁ
డారవిబింబముం దనదునాకృతి శీతమయూఖుఁ డడ్డమై
ధారణి నున్నమర్త్యసముదాయము చూడఁగ రానియట్లుగాఁ
జేర మహోపరాగ మది చెల్లె లయంబునఁ గల్గునట్లుగన్. ౧ 1808
మ. మును పెన్నండును దానియంత గ్రహణంబుం జూడకున్నట్టి యా
మనుజశ్రేష్ఠులు జ్ఞానిమూలమునఁ దన్మర్యాద నాలించి యుం
డినవారౌటను బుణ్య మట్టితఱిఁ బూన్కిం జాల నార్జింపఁగా
జని రత్యుత్తమపుణ్యరాశియను విస్తారప్రభావాఢ్యమై ౨ 1809
సీ. మునిజనసాంద్రమై తనరు స్యమంతపంచక మనునాఖ్యచే జగతిఁ బరఁగి
మఱి కురుక్షేత్ర నామమునఁ బిల్వంబడు తీర్థంబునకు; మున్ను దివ్యచాప
ధరులందు మేటియౌ పరశురాముఁడు భూమితలమున నొక్కఁడే ధారణీశుఁ
డుండక యుండఁగా నుద్ధతిఁ జేయుచు నాస్థలంబునయందు నవనిపతుల
*తే. రక్తధారలచేతనే హ్రదవరముల, దాను నిర్మించె; నట్టిహ్రదంబులందె
నామహాత్ముఁడు కర్మాళి నంటనట్టి, పరమపూరుషుఁడయ్యును బ్రభువనయ్యు. 3
క. జనులకు శిష్టాచారము,లను దెల్పఁగఁగోరి విద్యలం బాండితిఁ గాం
చని పామరులట్లుగఁ బా,పనికరము లడంపఁగోరి భవ్యమనీషన్. ౪ 1811
తే. యాగ మొనరించె; నట్టిపుణ్యప్రద మగు, క్షేత్రమున కెల్లవారును జేరఁబోయి;
రామహాతీర్థయాత్ర పుణ్యావహమ్ము, కనుక భారతులందఱు మనసు లలర.
క. చని రల్లె వృష్ణివర్యులు, ఘనమతి యక్రూరుఁ డాహుకప్రఖ్యాతిం
గను యాదవవర్యుఁడు కృష్ణుని తండ్రియు నింకఁగల్గు కౌరవరేణ్యుల్. ౬

---

1 "సూర్యోపరాగ స్సుమహానాసీ త్కల్పక్షయే యథా" అని మూలము. "కల్పక్షయేయథా సర్వగ్రాసఇత్యర్థః" అని శ్రీధరీయము. దీనివివరణమే యిందుఁగలదు. 2 "ఈజేచభగవా[illegible] రామో యత్రాస్పృష్టోఽపి కర్మణా" అని మూలము.

సీ. సాంబుఁడు ప్రద్యుమ్ను। సారణుల్ శుకసుచంద్ర గదులు నొకటిగఁ । దరలి వేగ
యాత్మపాపావళి । నపనయించుకొనంగ నాక్షేత్రమున కేగి । రట్టితరుణ
మం దనిరుద్ధుఁడు । నఖిలయూథేశుఁడౌ కృతవర్మయును నిల్చి । యెల్లవిధుల
నగరంబు రక్షింపఁ । దగియుండి; రాయాత్ర కరిగినవారలు । సురవిమాన

తే. ములను బోలురథంబులు । వెలయ నలల
వడువునం బాఱు హయములు । వఱల నంబు
దము లనందగి ఘీంకృతు । లమర నొప్పు
గజము లొప్పఁగఁ బోయి రుత్కంఠపొలయ. ౬ 1814

క. మనుజులు విద్యాధరులనఁ, గను గొంతింబొల్చువారు । కదలి వెనుకరాఁ
జని రంత వారు భాగ్యం, బున నసములుగాన హేమభూషాన్వితులై. ౭

క. సురుచిరదామంబుల నం, బరముల ధరియించి కవచవర్యంబులతోఁ
బరఁగుచు భార్యాన్వితులై, సుర లట్లుగ మార్గమందు । శోభిల్లిరొగిన్. ౮

చ. పరమపవిత్రతీర్థముల । బాగుగ స్నాన మొనర్చి శ్రద్ధయా
దరమును బొంగుచిత్తములఁ । దా రొగి నం దుపవాసముండి భూ
సురులకు వస్త్రమాల్యముల । శోభిలి బంగరుదండ లొప్పుసుం
దరబహుధేనువర్యముల । దానము లిచ్చిరి భక్తి పైకొనన్. ౯ 1817

క. ఆరామహ్రదవరముల, వారలు మరలన్ మునింగి । వసుదేవసుతుం
డై రహి మించెడు హరియం, దేరీతిన్ భక్తి గల్గి । యెప్పు డుండఁ దగున్. ౧౦

చ. అని మదియందుఁ గోరుచు మహామతులై తగువిప్రవర్యులం
గనుఁగొని పిల్చి చారుతమకాంచనపూగము దానమిచ్చి; శ్రీ
వనజదళాక్షుఁడే తమకు । భద్రము లిచ్చెడుదైవ మంచు న
మ్మినవరభక్తులౌటను దమిన్ భగవంతుఁ డనుజ్ఞనీయఁగన్. ౧౧ 1819

ఆ. భోజనములు చేసి । పూర్ణకాములునయి, దట్టమైన నీడ । దనరవెలయు
భూరుహములక్రిందఁ । బూనికఁ గూర్చుండి, రంత వార లామహంబు గనఁగ.

సీ. అరుగుదెంచిన తమయనుఁగుమిత్త్రుల బంధువులగు రాజుల సృంజయులను మ
కౌశల్యుల, విదర్భకాంభోజ కేకయ కురుల నౌసీనరనరపతులను [త్స్య
మద్ర కేరళ కుంతిమగధరాజుల మఱి యానర్తనృపతుల । నల్లె మఱియు
నాత్మపక్షము వారలగు వారి నితరపక్షమువారి సంబంధిజనపతులను

తే. వందలకొలంది వచ్చినవారిఁ గనిరి
మఱియు నందాది నిర్మలమానసులను
జాల నుత్కంఠితలగుచుఁ । గ్రాలు గోపి
కలను గాంచిరి తన్మహాస్థలమునందు. ౧౨ 1821

క. చిరకాలమ్మున కచ్చటఁ, బరస్పరప్రేక్షణములఁ । బర్వినతమి న
బ్బురముగ వికసించిన ముఖ,సరోరుహంబులు ప్రకాశ।సంపద నొసఁగన్. ౧౮౪

క. ఇతరేతరంబు వనితల, నతివలఁ బూరుషులఁ బూరు।షాళియు హెచ్చై
న తమకమున నాశ్లేష,ప్రతతులఁ గావించుకొనిరి । బంధుత మిగులన్. ౧౫

చ. కనుఁగవలందు హర్షయుతిఁ । గ్రాలుపయఃకణరాజి పొంగఁగాఁ
దనువులు హర్షవేగమునఁ । దద్దయుఁ గంపమునొంద మాటరా
క నిలిచి యుండ సంతసము । కాంక్షకుమించిన యట్టులొంది; రం
గనలు పరస్పరం బచటఁ । గాంచుచు నెయ్యము చక్క నుబ్బఁగన్. ౧౫౪ 1824

చ. స్మితయుతి నిర్మలత్వమును । జెందినయట్టి యపాంగవీక్షణ
ప్రతతి చెలంగఁ గుంకుమపుఁ।బంకమునం దగుక్షీరగేహముల్
జతనముమీఱఁ దాఁకునటు । సంతస ముబ్బుట లోచనాశ్రుసం
తతి వెడలంగ బాహువులఁ । దద్దయుఁ గౌఁగిటఁజేర్చికొం చొగిన్. ౧౬ 1825

తే. చాలకాలంబునకుఁ గన్న।సంతసంపు
ఫలమునొందుచు నుండిరి; । చెలఁగి యాద
వులును మత్స్యాదిదేశనా।థులును వృద్ధు
లకు నమస్కార కృత్యంబు।లఁ నడపుచు. ౧౬౪ 1826

తే. పిన్నవారలు మ్రొక్కంగఁ । బ్రీతి నాశి
షములొసంగుచుఁ గుశలమ్ముఁ । జక్క నడిగి
యంద అచ్చటఁ గూర్చుండి । యచ్యుతకథ
లనువదించుచు నుండిరి । హర్ష మలర. ౧౭ 1827

ఉ. కుంతియు నన్నదమ్ములను । గోరికమై భగినీవ్రజంబుఁ ద
త్సంతతిఁ దండ్రులన్ సహజ।సాధ్వుల నవ్వనజాక్షుఁ గాంచి య
త్యంతము సాధుభాషణము । లాడుటచే గతశోకయయ్యె; నా
వంతయు మాని యిట్లనియె । వత్సలతన్ మన సట్టె యుబ్బఁగన్. ౧౮ 1828

సీ. భ్రాతృవర్యా! మనో।రథములు నాయవి ఫలియింప నట్టులే । తలఁచుదాన
నదియేటి కందురో । యమలమానసులార! యాపదలెల్ల నోన్నలముకొనిన
యప్పుడుకూడ మీ।రాత్మ నావార్తను దలఁపరై తిరిగద । ధరణియందు
దైవము ప్రతికూల । మేవానికయియుండు వానిని సుహృదులు।గాని జ్ఞాతి

ఆ. వితతిగాని భ్రాతృ।సుత పితృ ప్రముఖులు, గాని మనసునందు । నైనఁ దలఁప
రుగద; యనిన నతఁడు।వగఁ బాయునట్లుగఁ, బలికె; నంబ! వగలఁ।బాయు మింక.

చ. కరములఁబట్టి దైవము ని।కామము త్రిప్పఁగ నాడుచుందురీ
నరు లన నాటబొమ్మలె యం।నం దగియుందురుగాదె? యట్టిమ

మ్మరయ కసూయఁ బూనఁదగ దాపరమేశ్వరుఁ డట్టి మానవా
త్కరమును గైవసంబయి తగఁగఁ మెలఁగంగ నొనర్చి స్వేచ్ఛఁగన్. ౨౦౫ 1830

క. పనులను జేయించును గావున మానవు లస్వతంత్రభూతంబులఁ జే
రినవారు గాన స్వేచ్ఛఁగఁ, బనిదేనిం జేయలే రవశులౌట సతీ! ౨౦౬ 1831

చ. విను మిఁక మాప్రవృత్తి నిట భీతికరుండగు కంసువంక భీ
తిని గని మేము దిక్కెడలి దిక్కులకుం వడిఁ బాఱిపోయి యా
ర్తిని గనుచుంటి మోసహజ! దీనతవాయఁగ నిప్పు డిప్పుడే
మనముల సుంత సంతసము మైకొనఁ జేరితి మాత్మగేహముల్. ౨౦౭ 1832

ఉ. దైవము తోడ్పడం మరల స్థానములందు వసించువార మం
చీవిధి శౌరితండ్రి వగలెల్లను బాయఁగ నూఱడించె; నా
భూవిభు లుగ్రసేననృపపుంగవుఁ డావసుదేవముఖ్యులుం
వేవిధులం దముం మిగులఁ బ్రీతిని బూజలఁదన్పఁ దృప్తులై. ౨౦౮ 1833

చ. హరిదగుదర్శనంబు తమకబ్బుటఁ బట్టగరాని ప్రీతిచే
బరవశులైరి; భీష్ముఁడును బ్రహ్మవిదుత్తముఁడైన ద్రోణుఁడుం
గురువరుఁ డాంబికేయుఁడును గోమలులందు మనోజ్ఞకీర్తిచేఁ
బరఁగెడు తత్సతీమణియు వారితనూజులుఁ బాండునందనుల్. ౨౦౯ 1834

సీ. వారలభార్యలు వారితల్లియుఁ గృపవిదురసంజయులును వీరుఁడైన
యాకుంతిభోజుండు నవ్విరాటుఁడు నగ్నజిత్తును, భీష్మకక్షితివరుండుఁ
బురుజిత్తు, ద్రుపదభూవరశల్యకాశీశు లాధృష్టకేతుండు నల్లె జనక
దమఘోష, మద్రభూధవులుఁ, గేకయ, విశాలాక్షు, యుధామన్యులాసుశర్మ

తే. బాహ్లికాదులు తత్సుతుల్ పాండవాగ్ర
నందనానుచరుల్ మహీనాయకులును
దత్సతుల్ శ్రీనికేతనోద్దామ వాసు
దేవవిగ్రహమును గాంచి భావ మలర. ౨౧౦ 1835

క. మనములు విస్మయమున నొప్పిన నిర్భరహర్ష మొంది వెలసిరి; భీష్మా
దినిఖిలవృద్ధులు బలరామునిచే శ్రీకృష్ణుచేతఁ బూజితు లగుచున్. ౨౧౧

క. పరమామోదంబును గని, హరికరుణాపాత్రులైన యావృష్ణిసము
త్కరముల నివ్విధిఁ బొగడిరి, వరభోజపతీ! సమస్తభంగులఁ దలఁపన్. ౨౧౨

చ. మనుజులలోన మీజనియె మంచిదియా సఫలంబునౌ, నదే
లన వరయోగిసంతతికి నైనఁ గనుంగొనశక్య మెవ్విధం
బునఁ దలపోయరాని హరిఁ బూగుషసత్తము సర్వకాలముం
గనుఁగొను చున్నవారుగద! కావున మీరలె ధన్యు లిద్ధరన్. ౨౧౩ 1838

చ. మునినుతమైన యేమహితు భూరితమాయతకీర్తి దివ్యపా
దనళినయుగ్మముల్ గడుగ దాఁ బ్రభవిల్లిన భవ్యనీరముల్
ఘనతరవాఙ్మయ శ్రుతియుఁ గంజభవాండసమూహ మెల్లఁ బా
వనతఁ జెలంగఁ జేయునో యభంగురకాలము భూమి నేఁచఁగన్. ౨౫ 1839

మ. తనమాహాత్మ్యము దగ్గమౌట మహి యేధన్యాంఘ్రిపద్మంబు సో
కినఁ దచ్ఛక్తిని బొందెనో మరల నాకృష్ణుండు మీ చెంత ని
ల్చెనుగాదే యలదేవదేవుఁ గనుచున్ జేఁ దాఁకుచున్ గూడ నే
చనుచున్ బల్కుచుఁ గూరుచుండుచుఁ దమిన్ శయ్యాస్థలిన్ గూర్కుచున్.

క. ఒనర భుజించుచుఁ బెండ్లిం,డ్లను దగు కృత్యంబులందు లలిఁ గూడుచు నిం
కను దైహికసంబంధము,లను గాంచుచుఁ గూడియుండ్రు లావణ్యనిధిన్. ౩౦౫

*చ. హరి భవమార్గమందుఁ దగునట్టి భవద్గృహమందు భూమిదా
బరువు నడంపఁ బుట్టె భగవంతునిసంగము మూలకంబునన్
సురపురమందు మోక్షమునఁ జూడఁగ మీకు ననిష్ట మొప్పఁగా
యరయఁగ దీనిమించిన శుభాంతర మెయ్యది యుండు నిద్ధరన్. ౩౧ 1842

ఉ. నందుఁడు నందునున్న నళినస్ఫుటపత్రవిలోచనాఖ్యు నిం
కం దగుయాదవేశ్వరులఁ గాంక్షలు పొంగఁగఁ జూడఁగోరి సు
స్యందనరాజి గోపకులు హర్షముతోఁ జనుదేర వచ్చె; నా
నందునిగాంచి యాదవజనంబులు మోదరసంబు పొంగఁగన్. ౩౨ 1843

తే. ప్రాణములఁ గాంచి లేచు విగ్రహములట్టు
లలరుచున్ లేచి చిరకాలమౌట నతని
గనుట కాతురపడువారు గాన బిగ్గఁ
గౌఁగిటం జేర్చుకొని హాయిఁగనిరి మిగుల. ౩౩ 1844

మ వసుదేవుండును బ్రేమవిహ్వలతచే స్వాంతంబు నిండార నం
దసమీపంబున కేఁగి కౌఁగిట నితాంతం బట్టి కీలించి కం
ససమారోపిత కష్టజాలములనుం జాలంగఁ జింతించి యా
త్మసుతద్వంద్వము నెంచె గోకులమునం దా నుంచుటన్ వంతచేన్. ౩౪ 1845

క. రాముఁడు కృష్ణుండు యశో,దామానిని నందు గోపతల్లజుఁ గనుచుం
బ్రేమాతిరేకమున విధి,గా మస్తకములు తదంఘ్రికమ్ములు సోఁకన్. ౩౪౫

చ. నతులొనరించి కౌఁగిట మనంబులు పొంగఁగఁ జేర్చి చారు దృ
గ్ద్వితయము సాశ్రుబిందుకయుతిన్ బొలుపొందఁగ మాటరాక య

---

* "యేషాం గృహే నిరయవర్త్మని వర్తతాం వః" అని మూలము. "నిరయవర్త్మని ప్రవృత్తిమార్గే" అని వ్యాఖ్య.

వ్ర్వితమున నిల్చియుండిరి; సుకవిస్తుతభాగ్యము గల్గు నాయశో
ద తనయయుగ్మముం గని ముదంబున నంకముపైకిఁ జేర్చుచున్. ౩౪ 1847

చ. కరముల బిగ్గఁ బట్టుకొని కౌఁగిటఁ జేర్చి విశోకయయ్యె న
క్కరణినె నందుఁడున్ సుతులఁ గౌఁగిటఁజేరిచి సంతసించె; న
త్తరుణమునందు దేవకి ముదంబున రోహిణియున్ యశోద గో
పరమణు దేవిఁ గౌఁగిటను బాగుగఁ జేరిచికొంచు వింతగన్. ౩౫ 1848

ఉ. ఆతనుమధ్య మున్ను తమయందు నెసంగఁగఁ జూపియున్న సం
ప్రీతిని సంస్మరించుకొని ప్రేమభరాక్షికబంధబిందుక
వ్రాతము కంఠముల్ దగిలి వాక్కుల వెల్వడనీకయుండ నె
ట్లో తగినట్లు పల్కిరి; మహోత్తమచిత్త! వ్రజేశ్వరీ! సతీ! ౩౬ 1849

మ. మును మీయిర్వురు చూపియున్న చెలిమిన్ బూబోఁడి యెవ్వర్తుకై
న నదెట్లే మఱువంగఁజాలుఁ? దను వెందాఁకన్ జెలంగున్ మనం
బున నందాఁక స్మరింపఁగాఁ దగుఁగదా? పూతాత్మ! యద్దాని కిం
ద్రుని యైశ్వర్యము మాకొసంగినను దోడ్తో నాఋణం బాఱునే? ౩౭ 1850

సీ. ఈకుమారకు లిర్వు రెవ్వారు తలిదండ్రు లనియెఱుంగక మిమ్ములనె జనకులఁ
గాఁ దలంచుచును మీకడనె యిల్లడయుండ మీరు ప్రేమంబునఁ గోరిన యవి
యెల్ల నొసంగుచు నుల్లమ్ములలర నామకరణముఖములౌ మహముల నొన
రించి చక్కని రీతిఁ బెంచుచు రక్షింప నేవిషయంబున నేని భయము

తే. నొందకయె కన్నులను తెప్పలొప్పఁ గాచు
నట్లు కావంగ మీచెంత నధివసించి
యుండి; రెన్నంగ సుజనుల కొకఁడు పరుఁ డొ
కండు తనవాఁడు ననుభేద ముండ దవని. ౩౮ 1851

శ్రీహరి గోపికలకు జ్ఞానోపదేశము చేయుట.

చ. అని వచియింప గోపికలు నాపరమేశుని జాలకాలముం
గననికతంబునన్ మరలఁ గాంచుట మోదరసంబు పొంగఁగాఁ
గనుఁగొనుచుండ నడ్డుపడఁగా విధి తెప్పల నేలసృష్టి చే
సెనొ యని యాతనిం బదఱి చిత్తగతుండగు చిన్నికృష్ణునిన్. ౩౯ 1852

చ. మనములఁ గౌఁగిలించుకొని మానక నిత్యము ధ్యానపద్ధతిన్
గనుఁగొనఁ జూచుయోగులకుఁ గాంచఁగ దుర్లభుఁడైన మాధవున్
గనుచుఁ దదాత్మతం బడసి కాంచనచేలుని గాంచు నయ్యవ
స్థను గని; రట్టిగోపికలఁ జక్రి కృపాభరితాంతరంగుఁడై. ౪౦ 1853

క. ఏకాంతమ్మునఁ జేరెను, శ్రీకాంతుం డంత వారిఁ జెచ్చెఱఁ గరుణన్

వే కౌఁగిలించుకొని యో,హో కుశలంబే యటంచు నొప్పుగ నడిగెన్. ౪౦౫

క. అలఁతినగవాస్యపద్మం, బలరింపఁగ వారితోడ నాదృతిమీఱన్
బలికెఁ; సఖీమణులారా!, తొలఁగితి మిన్నాళ్లు స్వజన తుష్ట్యర్థం బై. ౪౧ 1855

క. మనవారల కార్యంబుల, ననుపమఫలసంయుతంబు లగునట్టులు చే
యను బోయియుండు మమ్ముల, ననుస్మరింతురె యొకప్పుడైనను మీరల్. ౪౧౫

మ. అరిపక్షక్షపణంబొనర్ప మదు లత్యంతంబు సంసక్తిగాం
చ రయంబొప్పఁగ రాక కొంతతడ వాస్థానంబులం బుచ్చి యీ
పురి కిప్డే చనుదెంచినారము మిముం బోనాడునూహల్ మదిన్
స్ఫురియింపంగను లేదు నమ్ముఁడిది యోపూఁబోఁడులారా! కడున్. ౪౨ 1857

క. మీరు కృతఘ్నులె యనుచున్, వారక శంకించి మమ్మవజ్ఞత దూఱం
గోరకుడు; వదలంగాఁ, గోరితిమని యందురేమొ కోమలులారా! ౪౨౫ 1858

క. భగవంతుఁడు ప్రాణులఁ గూర్పఁగ నెంచు నొకప్పు వాపఁ బరికించు నొక
ప్డు గణనకున్ మించిన శ, క్తిగలాఁడు నిజంబు దీనిఁ దెలియఁ గిట్టిదయా. ౪౩ 1859

*చ. అనిలుఁడు మేఘబృందముల నల్లె తృణంబులఁ దూలమున్ రజం
బును సరిగాఁగఁ గూర్చుచును బొందును వీడఁగఁ జేయుచుం దనం
తన విహరించు; నట్లుగనె దైవము భూతగణంబుఁ గూర్చుఁ బొం
దును విడఁజేయు నప్డపుడు తోఁచినయట్లుగఁ గర్మసంగతిన్. ౪౪ 1860

క. భూతములకు మద్భక్తియె, యేతఱినే ముక్తినిచ్చు నిత్తఱి మీదౌ
నాతత భాగ్యవశంబున, నే తమి నాయందు మీకు నెసఁగెంజుండీ! ౪౫ 1861

సీ. అంగనామణులార! యంబరాదిక మహాపంచభూతంబులు భౌతికమ్ము
లగుపదార్థంబుల కరయ నెట్టులొ యట్లె యేను నాద్యంతముల్ నా నెసంగు
కార్యమ్ము లగుదును గలుగుదు లోపల వెలుపల; నాల్గురీతులఁ జెలంగు
భూతంబులును నైజములగు కారణములై పరఁగుమహాభూత పంచకమ్ము
తే. నందువర్తించు ననియు నంటదాత్మ భోక్తృ
రూపమున నిండియుండు నం చాపగిదిగ
భూతభౌతికరూపమౌ భోగ్య మద్ది
భోక్తయగు నాత్మ యివి రెండుఁ బూన్కిఁ దలఁప. ౪౬౫ 1862

తే. అక్షరుఁడఁ బరిపూర్ణుండ నై చెలంగు
నట్టి నాయందు రజ్జువునందు భుజగ
మటు ప్రతీతంబులై యుండు ననియు మీరు
గనుఁగొనుఁ డటంచుఁ బలికెఁ నక్కాంతలెల్ల. ౪౭ 1863

* "వాయు ర్యథా ఘనానీకం తృణం తూలం రజాంసి చ" అని మూలము.

*చ. తమ కిటు లాపరాత్పరుఁడు తత్త్వముఁ జక్కఁగ బోధచేయఁగాఁ
బ్రమదమునొంది సర్వగతు భాసురతేజుని సంస్మరించి దా
నిమహిమ లింగదేహయుతిన్ విడనాడి మహానుభావునిం
గమలదళాక్షు ముక్తిదునిఁ గ్రన్ననఁ బొంది వచించి రివ్విధిన్. ౮౮ 1864
సీ. కమలనాభా! యపారమగు బోధముగల్గు నట్టియోగీశ్వరు లాత్మనియతి
ధ్యానింపఁగాఁ దగి దారుణభవకూపమగ్నులై యున్నట్టి మానవాళి
నుద్ధరింపందగు నుత్తమభవదంఘ్రి పద్మద్వయంబును భవమునందుఁ
మునిఁగియేయున్న మామనముల నెల్లప్డు పొడసూపు నట్టిదా పూజ్యమార్గ
తే. మును గృపాతిశయంబున వనజనేత్ర!
వరము దయచేయు మిదియె మావాంఛ వేఱు
కామ్యములు లేవుసుమ్ము నిక్క మిది యంచు
గోపికలు వేఁడి రెంతయు గోపవిభుని. ౮౯ 1865

ఎ ను బ ది మూఁ డ వ య ధ్యా య ము.

హరిపత్నులు పాంచాలికిఁ దమపెండ్లివార్తలం దెల్పుట.

చ. హరి భగవంతుఁ డిట్లు తనునాదృతిఁ గోరిన గోపికాళికిం
జరణసరోజసంగతిని సమ్మతిచేత ననుగ్రహించి యా
తరుణమునన్ యుధిష్ఠిరునిఁ దక్కినయట్టిసుహృత్తతిన్ మనో
హరతరభాషలం గుశల మాదృతిఁ బ్రశ్న మొనర్చి సద్విధిన్. ౧ 1866
ఆ. సత్కరించె నంత సర్వరాజులు తత్ప, దాబ్జదర్శనమున నఘము లడఁగ
హర్ష మొప్పఁ బల్కి రఖిలలోకప్రభూ!, మునివరార్చితాంఘ్రివనజయుగ్మ!
సీ. తనుధారులకు నలమిన యవిద్యను దొలఁగించుచు నసమతఁ గాంచి వెలయు
భవదీయపాదాంబుభవమకరందము మహనీయులైనట్టి మహానులముఖ
పథముననుండియె బహిరాగతంబగుదానిఁ గ్రోలెదునట్టి మానవులకుఁ
గుశలంబె పొసఁగు నకుశల మెవ్విధిఁ గల్గు? బుద్ధికృతంబయి భూరితరము
తే. నైన యట్టియవస్థాత్రయంబు నాత్మ, దగు ప్రకాశంబునన్ బొలియంగఁ జేసి
శాశ్వతానందరూపుఁడై సంతతం బ,ఖండతం బొల్చి యసమతఁ గ్రాలి మిగుల.
క. అపరిమిత బోధుఁడై వే,దపథమునకుఁ గాలమున నితాంతచ్యుతి గ
ల్గుపగిదిఁగఁ దోఁచినన్ వేగ పరిహరింపంగఁ బూని కరుణాపరతన్. ౪ 1869
తే. యోగమాయావిలాసం బకదొప్ప నిట్టు, లవతరించిన పరమహంసాళిగమ్యుఁ

*"తదనుస్మరణధ్వస్తజీవకోశాస్తమధ్యగన్" అని మూలము. "జీవకోశో లింగం యాసాం తాః" అని వ్యాఖ్య.

డైన యాదేవదేవున కఖిలపతికి, నెలమి మ్రొక్కుడు మీనీకుఁ గృష్ణమూర్తి.

క. అనియిట్లు వారు వినుతుల, వనజాక్షునిఁ గొల్చుచుండ వరవృష్ణిసరో
జనయనలుం గౌరవభామినులును సంతోషమున గూమిగఁగూడి యటన్. ౮౫

క. ఇతరేతరసల్లాప వితతులఁ ముల్లోకముల నితాంతము భక్త
ప్రతతులచేఁ బాడంబడు, దితిజాంతకు సత్కథల నుతించుచు వేడ్కన్. ౭ 1872

క. పరమాదరమున వేఱొక్కరితో నొక్కరుగఁ బల్కఁగా సాగఁగ న
త్తరుణమున ద్రౌపదియు శ్రీహరిభార్యలఁ గాంచిపల్కె నాదృతిమీఱన్. ౭

సీ. ఓరుక్మిణీ! భద్ర! యోజాంబవతి! సత్యభామ! కాళింది! శైబ్యయనునట్టి
యంగనామణి! లక్ష్మణాఖ్య! యోరోహిణీ! హరిపత్నులార! సర్వాబ్జజాండ
పతి భగవంతుఁడు పరమేశ్వరుఁడు నిజమాయచే లోకంబు న్యాయరీతి
ననుకరించెడు పరమాత్మ మిమ్మెల్లర నెట్లు పెండిలియాడె నెఱుఁగ జెప్పఁ

తే. డనుచుఁ బ్రశ్నింప రుక్మిణి యనియె నిట్లు, ద్రౌపదీ! శిశుపాలభూధవునకు నను
నప్పగింప జరాసంధుఁ డాదియైన, భూపతులు చాపపాణులై యేపుమెఱయ.

చ. హరియు నజేయవీరుల మహోత్తరమస్తకరాజిఁ బాదపం
కరుహపరాగ మెంతయును గ్రాలఁగ నుంచుచు స్వాంశమాంసముఁ
హరి యెటు లాయజావినివహంబుననుండి గ్రహించునో, మహే
శ్వరుఁ డగుటఁ మహీధవుల సంతతినుండియె యట్లె శూరతన్. ౮ 1875

చ. ననుఁ గొనిపోయె నట్టిఁడగు నాకవిభుప్రభుపాదపంకజా
ర్చనము నిరంతరంబుగ నొసంగెడుఁ గాక! యనంగ సత్య యి
ట్లనియెను; నాదుతండ్రియుఁ బ్రియానుజు వీరుఁ బ్రసేనుఁ జంపెఁగా
వనమున సింహమంచు వెతవర్ధిల శ్రీహరి నిందచేయఁగన్. ౮౫ 1876

క. దానిని దప్పించుకొనం, గా నెంచి వనంబుఁజేరి కడఁక మృగపతిఁ
దా నొంచి మణిని గైకొని,యే నెలవును జేరియున్న యిద్ధబలాఢ్యున్. ౯

ఆ. జాంబవంతు గెల్చి సరగ స్యమంతక, మణివరంబుఁ దెచ్చి మామకపిత
కొసఁగ నాత్మభీతి యొప్ప సత్రాజిత్తు, నన్ను నొరులకీయ నున్నవాఁడు. ౯

క. నళినాక్షున కిచ్చె నన్, బలికెఁ జాంబవతి యిట్లు పద్మాక్షుం డై
జలజాసనాది నుతుఁడై, ఖలహరణుఁడునైన హరి జగత్పతి నాత్మన్. ౯౫ 1879

క. నాతండ్రి తనకుఁ బ్రభువౌ, సీతాపతియంచు మఱచి చెలఁగుచు యుద్ధం
బాతన్వి! సప్తవింశతి, యై తగుదివసంబు లొప్పునట్లుగఁ జేసెన్. ౧౦ 1880

క. తరువాత రాముఁడే యవతరించె భూభారహరణతత్త్వ విబోధా
ద్భురతరకార్యము లొనరుప, ధర యాదవకులమునందుఁ దా నని యెఱిఁగెన్.

చ. తనదు నహంకృతిం దెలిసి ఽ తత్క్షణమే పదయుగ్మముఁ శిరం
బున ధరియించి రత్నవరఽముఁ ననుఁ గానుకఁగ నిచ్చె దాసి నై
తిని హరికే నటంచుఁ దనఽతీరు వచించిన నాలకించి శ్రీ
వనజదళాక్షుఁడే తనను ఽ వచ్చి వరించినగాథఁ దెల్పఁగన్. ౧౦ 1882

క. తలపోసి యప్పు డిట్లని, పలికెం గాళింది; కృష్ణఽపదపంకరుహం
బుల స్పృశియింపం గోరిక, చెలఁగఁ దప మేనుభక్తిఁ ఽ జేయుచునుండన్. ౧౦½

చ. తెలిసి కిరీటితోడఁ దనుఽదీప్తులు పర్వఁగ నేగుదెంచి శ్రీ
జలజదళాక్షుఁ డెంతయును ఽ సంతసమొప్ప మదీయపాణి ని
మ్ముల గ్రహియించె నేను గృహఽముం దుడువందగు దాననైతి నం
చలరుచుఁ బల్కె; నిట్లనియె ఽ నల్లన నాదృతిమిాఱ భద్రయున్. ౧౧ 1884

సీ. ననుఁ దా స్వయంవరఽమున కేగుదెంచి శ్రీహరి మృగేంద్రము శునఽకాంతరమున
నున్నట్టి తనబలిఁ ఽ గ్రన్ననఁ గొని పోవుచందంబునఁ రిపుఽక్ష్మాపతులను
నపకారులై యున్నఽయట్టి నాసోదరులను గెల్చి శ్రీనికేతనుఁడు ద్వార
*కకుఁ గొనిపోయె నేఁనకలుషమతి హరి పాదావనేజనఽపరత నుందు

తే. నదియె ప్రతిజన్మమందు నా ఽ కిమరుగాక!
యనగఁ గౌసల్య సత్యాహ్వఽయాంతరమున
నలరు సాధ్వియు నిట్లనె ఽ నస్మదీయ
జనకుఁ డుర్వీపతుల శౌర్యఽమును గనంగ. ౧౨ 1885

చ. బలము నగాధవీర్యమును ఽ బాగుగ నొప్పగ నుండు నేడునె
ద్దుల నతితీక్ష్ణశృంగములఽతోఁ దగు వానిని సంతరించి యే
బలియుఁడు వానిగెల్చు నను ఽ వానికి నీయఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసె; దు
ష్టుల చెడుగర్వముఁ గలఁచి ఽ శూరతమించెడు నావృషంబులన్. ౧౨½ 1886

తే. మేఁకపిల్లల శిశువులు ఽ కైకొనునటు
లశ్రమంబున నోడించి ఽ యమలవీర్య
శుల్కయగు నన్నుఁ గైకొని ఽ క్షోణిపతులు
దారి మాఱ్కొన లీలగఁ ఽ దరిమివైచి. ౧౩½ 1887

క. చతురంగబలము దాసీ, ప్రతతియుఁ దోడ్తోనరాఁగఁ ఽ బద్మాక్షుండా
దృతిఁ బురిఁజేరిన యాశ్రీపతి దాస్యం బెపుడు నాకుఁఽబాయ కలరుతన్! ౧౪

చ. అన విని శైబ్య యిట్లనియె ఽ నాహరియందె మనంబునిల్పి యు
న్న నను నెఱింగి మాతులుని ఽ నందనుఁడై తగు కృష్ణమూర్తి ర
మ్మని మరియాదఁ బిల్చి ముదఽమారఁగ నిచ్చె సఖీజనంబుతో

* "ఆంఘ్ర్యవనేజనత్వమ్" అని మూలము.

ధనవివహంబుతోడ బలదర్పసమగ్రభటవ్రజంబుతోన్. ౧౪ 1889

తే. కర్మవశమున సంసారకంథిఁ దిరుగు, నాకు శ్రేయస్సులకుఁ గారణమగు కృష్ణు
చరణపంకజయుగ్మసంస్పర్శ మెల్ల, జన్మములఁ గల్గుఁగాత నిశ్శంకముగను. ౧౫

చ. అనుటయు లక్ష్మణాఖ్య ద్రుపదాత్మజ కిట్లను రాజ్ఞి! నాకునున్
మునిపతి నారదుండు పలుపోకల నచ్యుతు జన్మకర్మరా
జిని మది పొంగ గానమునుజేయఁగఁ జక్కఁగ నాలకించుటన్
మనము ముకుందునందె పరిమగ్నత నొందెను బుణ్యసంగతిన్. ౧౬ 1891

చ. సరసిజహస్త లక్ష్మి సురసత్తములై తగులోకపాలురన్
గరము త్యజించి సద్గుణనికాయము నారసి శ్రీహరిన్ మహా
పురుషునిఁ గోరె నంట, ననుఁబోలిననాతి వరించు టబ్రమే;
గురుతరబుద్ధి నాదుజనకుండును నాయెడఁ బ్రీతిమించఁగన్. ౧౭ 1892

సీ. ఈ ననుఁ బెంచె నామానవనాథుండు చెలఁగునుజుము! బృహత్సేనుఁ డనఁగ
నాకాంక్ష నెఱిఁగి విన్నాణి గావున నొక్కసదుపాయ మెంచె; నీజనకుఁడైన
ద్రుపదుఁ డర్జునుని గోరుచు నెట్లునిర్మించె మత్స్యయంత్రమున క్లిమత్పితయును
శుల్కముగా దానిసొంపుగ నిర్మించె; నీస్వయంవరమందు నియతమైన

తే. యంత్ర మదియు బహిర్భాగమందుఁ గానఁ
బడుచునుండె నీయదియు లోపలను వెలుప
లను గనన్ రాక క్రిందుగ నునుపఁబడిన
కలశజలములఁ దోఁచు సూక్ష్మముగ దేవి! ౧౮ 1893

క. ఈరెంటికిఁ గలభేదం, బారయ నీమాత్రమే; సమస్తాస్త్రవిదుల్
భూరమణు లుపాధ్యాయుల,తో రయమున వేలకొలఁది తోరపు వేడ్కన్. ౧౯

క. అరుదెంచిరి నాజనకుని, పురమున కవ్వారి నర్హముగ సత్కృతులన్
బరమముదం బొదవంగ నొ,నరిచెం బిత; యంతఁ గొల్వునన్ వారెల్లన్. ౨౦

ఉ. నాపయి బుద్ధినిల్పి జతనంబున యంత్రము మత్స్యరూపమున్
వే పడఁగొట్ట బాణమును విల్లును గైకొన సాగి; రందునన్
భూపతు లొక్కకొంద ఱలభూరిశరాసనమున్ గ్రహించి యం
దేపున నారిగూర్ప నొకయింతయుఁ జాలకయే తొలంగఁగన్. ౨౧ 1896

చ. మఱియొకకొంద ఱుద్ధతిని మానక యెట్లొ గుణంబు కోటిడ
గ్గఱునటు లాగి యవ్వలను గట్టిగఁ బట్టుకొనంగలేకయే
బిఱబిఱ జాఱి తాఁక నది విహ్వలులై ధరద్రెళ్లి యప్పు డం
దఱు నగ సిగ్గు నొందిరి; నితాంతభుజాబలశాలి చైద్యుఁడున్. ౨౨ 1897

క. మాగధుఁ డంబష్ఠాఖ్యుం, డై గడు విఖ్యాతిగనిన యవనీపతి య

ళ్లే గంధవహుని పుత్త్రుఁడు, నాఁగఁ దనరు భీముఁడుర్వ ఘనప్రక్రమతన్. ౨౪

క. ధృతరాష్ట్రు నగ్రపుత్త్రుఁడు, శతపత్త్రప్రియసుతుండు క్షమ నింక భుజో
ద్ధతి గలరాజులు కొందఱు, జతనంబున నెక్కుపెట్టఁ జాలియు దానిన్. ౨౩

ఆ. జంత్రమున్నచోటుఁ జక్కఁ గనుంగొనఁ, జాలరైరి లక్ష్యమోలిఁ గూల్చి
నెట్టుశక్తులగుదు రేపున నర్జునుం,డొకఁడుమాత్ర మచటి కురుజవమున. ౨౩

చ. కలశజలంబులందుఁ గనఁగాఁదగు జంత్రపుచాయఁ జక్కఁగాఁ
దెలిసి ప్రయత్న మొప్ప నొకదివ్యశరంబును గూర్చివైచె నా
బలుశర మాఝషాకృతిని బ్రద్దలుచేయఁగలేక ముట్టుచే
ఫలమని క్రిందవ్రాలె; నిటు బాహుజు లెల్లరు భగ్నమాను లై. ౨౮ 1901

చ. తమకుఁగలట్టి కీర్తికరదర్పము బ్రుంగఁగ వచ్చినట్టి త్రో
వ మరలి పోవఁ గాంచి భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు లీలఁగా ధను
స్సమరఁగఁ బట్టి యెక్కిడి మహాశర మొక్కఁడుదానఁ గూర్చి యం
త్రము నొకసారి నీటఁగని దానిరహస్య మెఱింగి వేడుకన్. ౨౯ 1902

ఉ. నాలవమూరుతంబదె జనంబుల కిష్టఫలాళి నీయఁగాఁ
జాలును గాన నట్టిదగుసత్సమయంబున వానిఁగొట్టి వే
తూలఁగఁజేసి భూమిపయి; దుందుభు లంబరమందు భూమిపై
నోలిజయధ్వనుల్ చెలఁగుచుండెను హర్షముపొంగ దేవతల్. ౨౬ 1903

తే. కుసుమవర్షంబు గురియించి రెసకమెసఁగ;
నుత్తమదుకూలములఁ దాల్చి యొప్పునేను
గబరిసుమహారములు చక్కఁ గ్రమ్మఁ జేసి
పదములందందియలు సుశబ్దము లొనర్ప. ౨౭ 1904

చ. కనకమరీచు లెల్లెడలఁ గ్రమ్మఁగఁ బొల్చెడురత్నహారముం
గొని నునుసిగ్గు సుస్మితముఁగూడి మొగంబున నాట్యమాడఁగాఁ
జని యలరంగముం జొరఁగఁ జాలితి; ముంగురులట్టె గ్రమ్మ ర
త్ననికరకుండలప్రభలు తద్దయుఁజెక్కులందుఁ బర్వఁగన్. ౨౮ 1905

ఉ. ముద్దులుమూటగట్టు విధముంగనఁజేయుచు నాదునెమ్మొగం
బద్దెసఁ జూడనెత్తి శశిరామలహాసకటాక్షసంచయం
[1]బుద్దియమీఱఁ బర్వునటు లొప్పుగఁజేయుచు నేను ద్రౌపదీ
యద్దిర! యంచు నన్గనెడు నానరనాథుల నెల్లఁ జూచుచున్. ౨౯ 1906

ఉ. అంతమనంబునం దొలయు నయ్యనురాగభరంబుచేత దై
త్యాంతకు కంధరంబునను హారము వైచితి నీవె దిక్కటం

---

1 ఉద్దియ = యత్నము.

చంత మృదంగశంఖపటహాంబులు భేరులు నానకాదు లొ
క్కింతయు నంతరంబుగనకే మొరసెం బెలుచన్ సభాస్థలిన్. ౩౯౪ 1907

సీ. నర్తకీజనములు ǂ నటులు నృత్యముచేసి రామోద మొప్ప గాయకులుపాడి
రో ద్రౌపదీ! యిట్టులురుతర బ్రహ్మాండ పతియైన శ్రీకృష్ణు ǂ జతనమూని
యేను వరింపఁగా ǂ నితర రాజన్యులు మన్మథవశులయి ǂ మచ్చరించు
చును నాదు కార్యంబు ǂ మనసుల నించుకే సైరింపరైరి; శ్రీచక్రధరుఁడు

తే. హయవరచతుష్టయముఁ బూన్చినట్టి రథము
నన్ను నెక్కించి శార్ఙ్గమనంగ నొప్పు
చాపమును గేలనందుచు ǂ సాంపరాయి
కమునకున్ సిద్ధముగనుండెఁ ǂ గరముఁ బూన్కి. ౩౨ 1908

క. ద్రుపదసుతా! దారుకుఁడును, దపనీయోపస్కరముగఁ ǂ దగుస్యందనమున్
నృపవరులు చూచుచుండఁగ, ద్వీపవైరి మృగాళిచూడఁ ǂ దెగువఁ జనుగతిన్.

క. జవమునఁ దోలెను; గొందఱు, నృవరులు మార్గమ్మునందు ǂ నీరజనాభుం
డు వనితఁ గొనిపోయెడు నం,చు విక్రమము జూపనెంచుచు నిరోధింపన్.

ఉ. వారల శార్ఙ్గముక్తపటుబాణచయంబుల నొంచుచున్ విరా
డ్వారికరాంఘ్రి కంధరల ǂ భూమిపయిం బడఁజెండి కృష్ణుఁడె
వ్వారికినే భయంబొదవుభంగిగ యుద్ధముచేయఁ గూలి; ర
వ్వారలపాటు గాంచి పెఱబాహుజు లెల్లరుఁ బాఱి రార్తులై. ౩౫ 1911

వ. అంత యదువీరశిఖామణి మార్తండమండలము నాచ్ఛాదించు ధ్వజపటంబులు మెఱయ విచిత్రతోరణంబులంగలిగి సురపురంబున భూలోకంబున మిగులఁ బ్రశస్తిఁగాంచిన ద్వారకానగరంబు సర్వవిధాలంకృతంబు భాస్కరుండు స్వకీయపత్తనభూతోదయ మహీధరంబునుబోలెఁ బ్రవేశించె. అంత నాతం డ్రియు మిత్రబంధుసంబంధుల నమూల్యాంబరాభరణంబుల శయనాసనాదికం బుల నొసంగి గారవించె. మఱియుఁ బరిపూర్ణుండగు శ్రీహరికి సద్భక్తిం జేసి దాసీజనంబుల సర్వసంపదల భటగజహయరథ మహార్హాయుధవిశేషంబుల నొసంగె. ఎనమండ్రు భార్యలనం బరఁగు మేమెల్ల సర్వసంగంబులం బాసి తపో బలంబునం జేసి యాత్మారాముఁడగు యమ్మానసీయునకు గృహదాసీజనంబుల మైతిమని పలుకుటయుఁ బదాఱువేల పట్టపురాణులు ద్రౌపది కిట్లనిరి. ౩౬ 1912

చ. మును నరకాసురుండు జయమ్ముం బడయం దలపోసి దిక్తటిన్
గనఁజని యందుఁగల్గు నృపకాంతుల నెల్ల జయించి తత్తనూ
జనితల మమ్ము బల్మిఁగొని ǂ చాల భరింపఁగరాని బాధలం
గనఁ జెఱసాలనుంచె నని ǂ కాంచనచేలుఁ డెఱింగి యాఖలున్. ౩౯౪ 1913

మ. పరివారంబులతోడ సంగరమునం బ్రాణాళిఁ బాయంగఁ జే
య రమాకాంతుని, ఘోరసంసృతిని బాయం జేయు సర్వేశు నీ
శ్వరునే నెంచుచుఁ దత్పదాబ్జము నజస్రం బాత్మ ధ్యానించు మ
మ్మురుదుఃఖాబ్ధినిమగ్నులం దలఁచి మాయాహాల్ ఫలింపం దమిన్. ౮౧ 1914
క. తా నాప్తకాముఁడయ్యును, మానినులం బెండ్లియాడె మమ్మెల్ల; సతీ
మానసముల సామ్రాజ్యం, బేని సురాధీశపదము నే నొకమాఱున్. ౮౨ 1915
[1]సీ. తలఁపము పొందఁగా నలినాక్షి! యణిమాదిసిద్ధుల నే సురజ్యేష్ఠపదముఁ
గాని మోక్షంబునుగాని యింకేదియేఁ గాని కోరము పయఃకంథితనయ
పటుకుచకుంకుమపంక పరిమళ భరితమౌ హరిదివ్య చరణరేణు
శకలంబుఁ దలలందుఁ జక్కఁదాల్పఁగఁ గోరువారము; గోపికాసారసాక్షు
తే. లడవిఁగల్గు పుళిందుల యంగనలును
దృణలతల్ గోవులంగూడి తిరుగుగోప
కులును గోరుదురో యెట్టు లెలమి నట్లె
మేముఁ గోరుచునున్నాము మించుత్వరను. ౮౩ 1916

ఎనుబదినాల్గవయధ్యాయము.

మునులు హరిం జూడ నరుదెంచుట.

క. అనిపలికి శుకమునీంద్రుఁడు, జనపతితో మఱియుఁ జెప్పెఁ జక్రిచరిత మి
ట్లని; కుంతియు గాంధారియు, వనజాక్షసహోదరియును వదలని ప్రీతిన్. ౧ 1917
క. ద్రుపదాత్మజయును దక్కిన, నృపపత్నులు గోపికలును నిఖిలాత్ముం డై
యపరిచ్ఛిన్నుఁడు నౌహరిఁ, గపటం బిసుమంత లేక గ్రాలెడు ప్రీతిన్. ౨
క. కొనియాడుచు నాపల్కులు, విని యానందాశ్రుసలిలబిందువు లొకటం
గనుఁగవల నిండ విస్మయ,మును గాంచిరి మఱియు స్త్రీలు పూఁబోణులతోన్.
క. పురుషులు పురుషులతోడం, హరిగాథలఁ జెప్పుకొనుచు నానందములోఁ
బరఁగుచునుండఁగ నుండిరి, తరుణంబున నందె పద్మదళలోచనునిన్. ౪ 1920
క. శ్రీరాముని దర్శింపఁగఁ, గోరిక లూరంగ మానికువలయపతులం
జేరిరి తత్క్షేత్రమ్మునం, నారదుఁడుఁ బరాశరమునినందనుఁ డొకటన్. ౫ 1921
సీ. చ్యవన దేవల మును లసిత కౌశిక గౌత
ములు భరద్వాజ రాములును వారి
శిష్యులు మఱియు వసిష్ఠ గాలవ, భృగు
మును, లత్రి, కశ్యపులును, బులస్త్య

* "కామయామహ ఏతస్య శ్రీమత్పాద రజశ్శ్రియః, కుచకుంకుమగంధాఢ్యం మూర్ధ్నా వోఢుం గదాభృతః" అని మూలము.

మునియు, మార్కండేయుఁడును, బృహస్పతియును,
* ద్వితుఁడు, త్రితుండు, నేకతుఁడు, బ్రహ్మ
పుత్త్రుఁ, డంగిరసుఁడను ౹ మునిపతియు, నగస్త్య
యాజ్ఞ్యవల్క్యులుమహా౹ ర్థామతు లైన
తే. వామదేవాదులగు మౌని౹వరులు రాఁగ
సర్వలోకవందితులగు ౹ సాధుమునుల
వారలం గాంచి మును పందు౹గూరుచున్న
నరపతులు నల్లె పాండునం౹దనులు హరియు. ౫ 1922

క. బలరాముఁడు వేగంబున, నెలమి మనస్సులను బొంగ ౹ నింగితముఁ దగం
దెలియుట దిగ్గన లేచిరి, విలసిల్లెడుభక్తి మ్రొక్కి ౹ వినయం బడరన్. ౬ 1923
క. హరియగ్రజుతోఁ దక్కిన, ధరణీశులతోడఁ గూడి ౹ తా స్వాగత మా
దరమునఁ బ్రశ్నించుచు ముని,వరులకుఁ బాద్యార్ఘ్యములను౹వరుసనొసఁగుచున్.
తే. ఆసనములిచ్చి మాల్యంబు౹లల్లె ధూప,ములను నను లేపనములను౹బూజ్యభంగిఁ
జక్కనర్చించి; రంతట ౹ సత్యధర్మ,రక్షణార్థమె ధాత్రి వి౹గ్రహముఁ దాల్చి. ౭
చ. తనమహిమంబు దాఁచి గురు౹తత్త్వము తా నయి వెల్గుచున్న యా
వనజదళాక్షుఁ డాసభను ౹ భాసిలువా రొకరైనఁ బల్కకే
వినుటకు వేచియుండ ముని౹బృందము హాయిగఁ గూరుచుండఁగాఁ
గనుఁగొని పల్కె నిట్టులని ౹ గౌరవ ముప్పతిలంగ భక్తితోన్. ౮ 1926

క. అయ్యారే! మాజన్మమె, యియ్యెడ సఫలంబుజన్మ౹మెత్తిన ఫలముం
జయ్యనఁ గాంచితి మిత్తఱి, నయ్యమరులకే నలభ్యు౹లగుమిము గనుటన్. ౯
[1]తే. పరమయోగేశదర్శనసౌభాగ్య మబ్బె,జన్మవంతులలో మేమె ౹ సఫలులముగఁ
దలఁచువారము విగ్రహ౹ములపయిఁ గడు,దేవతాబుద్ధి గల్గివ౹ర్తింతు మెపుడు.
క. కనుకనె యల్పతపస్సుల, నొనరించినవార మగుదు ౹ మో మునులారా!
కన నిట్టి మాకు మిమ్ముం, గనుఁగొన స్పృశియింప నతులఁ౹గావింపంగన్. ౧౦
సీ. కుశలంబుఁ బ్రశ్నింప౹గోరి పాదార్చన మాదిగాఁగలపూజ౹లాచరింప
[2]వినయంబుమీఱంగ౹వేడుకమాటాడ నెట్లులభించెనో ౹ యెఱుఁగఁదర మె!

---

* "ద్వితస్త్రితశ్చైకతశ్చ బ్రహ్మపుత్త్రస్తథాఙ్గిరాః" అని మూలము.

1 "నహ్యమ్మయాని తీర్థాని నదేవా మృచ్ఛిలామయాః, తే పునం త్యురుకాలేన దర్శనా దేవ సాధవః" శ్లో. 2 కింస్వల్ప తపసాం నృణా మర్చాయాం దేవచక్షుషా" శ్లో. "అర్చాయాం ప్రతిమాయాం దేవ ఇతి చతుర్దృష్టి ర్యేషాం." వ్యాఖ్య.

జలమయతీర్థముల్ శిలలుగా మృత్తికగా నున్న ప్రతిమలు గనిన యంతఁ
బావనతం బొందుభంగిఁ జేయంజాల వయ్యవి చిరకాల మరుగ నట్లు

తే. చేయఁజాలును; సాధువుల్ చేరి భక్తిఁ
గనినయంతనె వారలక్షణములోనఁ
బావనులఁ జేయుదురు మహాత్త్వంబు నెన్న
శక్యమే మాదృశులకు నే చందమునను. ౧౧ 1930

చ. హుతవహసూర్యచంద్రులు మహోత్తమతారక లుర్వి వారి మా
రుతములు నంబరాంబువులురూఢమనస్సును వాక్కు నివ్వియుఁ
సతతము భేదమై వెలయు జ్ఞానము గల్గఁగఁ గారణంబులో
హితమతులార! వీని నెవఁడెంత యుపాసన మొప్పఁ జేసినఁ. ౧౧౫ 1931

ఆ. భేదమూలమాచు వితతమౌ నజ్ఞానమున హరింపఁజాలవనఘు లౌ మ
హాత్ము లోకమువహార్థమంతమాత్ర మెకొల్వ,నయ్యఘుంబుఁద్రోతురనుటనిజము.

***సీ.** వాతపిత్తశ్లేష్మవంత మస్థిరమనౌ నట్టికళేబరమందు నాత్మ
బుద్ధియు, మఱి సతీపుత్త్రాదులెల్ల స్వీయులను బుద్ధియును, మృతోన్నపలమయ
విగ్రహంబులయందు విబుధబుద్ధియు, జలములఁ దీర్థబుద్ధియుఁ గలిగి మిమ్ముఁ
బోలు సాధువులపై బుద్ధి యట్టిది నిల్పనట్టియజ్ఞుఁడు చక్కనరయఁ బశువు

తే. లందు గర్దభ మేయగు ననుచుఁ బలుక
నసమ మేధస్సుగల యట్టియాపరాత్మ
రుని నుడుల నాలకించి కృష్ణునకు నవ్వి
యనసురూపంబు లని యాత్మ నరసి మునులు. ౧౩౫ 1933

క. మనసులు భ్రాంతిని బొందం,గను గొండొకసేపు చింతఁగాంచి యవల నీ
వనజాతుఁడు లోకవ్రజ,మును గావఁగఁ బూని తన్ను భూతేశునిగన్. ౧౮

క. నరులెల్లఁ దెలియకుండఁగఁ, బరతంత్రుని యట్టు లిట్లు పలుకుచు నున్నాఁ
డరరే! యని తలపోయుచు, హరిని జగద్గురుని సుస్మితాస్యము లలరన్. ౧౯

చ. పలికిరి; దేవనాయక ప్రపంచములఁ సృజియించు వారిలోఁ
బలఁ గడునేర్పు గల్గినప్రభావమునం దగుదీవు, తత్త్వవే
త్తల గణమందు నెన్నిక నితాంతము గాంచినవారమయ్యు నీ
యలఘుతరైకమాయ మము నల్లనఁగప్పఁగ మోహ మొందుచున్. ౧౯౫

---

* "యస్యాత్మబుద్ధిః కృపణే త్రిధాతుకే స్వధీః కళత్రాదిషు భౌమ ఇజ్యధీః, యత్తీర్థబుద్ధి స్సలిలే న కర్హి చిజ్జనేష్వభిజ్ఞేషు సఏవగోఖరః" అని మూలము. "భౌమే భూవికారే. ఇజ్యధీః దేవతాబుద్ధిః. గోఖరః=గోష్వపిఖరః, దారుణోఽత్యవివేకీ" అని వ్యాఖ్య.

ఉ. మానుషవేషమూని తగు మాన్యతముం డని నిను గూఢతత్త్వునిం
గానఁగ నేరమైతి మిటఁ గాదె విచిత్రము మీచరిత్ర, మో
దానవసూదనా! ధరణి తా ఘటముఖ్యవికారపంక్తిచేఁ
గానఁగనౌ ననేకవిధగాత్రసమాఖ్యల నట్లె నీవునున్. ౧౩ 1937

తే. అద్వితీయుఁడవే యయ్యు నక్రియుండ
వయ్యు నాత్మేచ్ఛచేఁ బెక్కు లాహ్వయములు
రూపములు నేర్పడం బహురూపములుగ
జగము నిర్మించి పాలించి సంహరించి. ౧౪ 1938

క. పలుమఱు నిట్లే చేయుచు, వెలయుచు నద్దానియందు వింతగ బంధం
బుల నొందుచుందు; వారయ, జలజాక్షా! పూర్ణుఁడవయి సర్వజ్ఞుఁడవై. ౧౫

క. సకలేశుఁడవై యెప్పుడు, ప్రకటైశ్వర్యునకు నీకుఁ బట్టుబడిన యీ
సకలజనాదికర్మములు, నొకయాటయె గాక యుండు నొక్కొ దేవా! ౧౬ 1940

క. నీవనఁగఁ బరమపురుషుఁడ, వై వెలయుచు నైజలీల ననవరతము నిన్
సేవించు భక్తజనులను, బ్రోవను దుష్టాళి నెల్లఁ బొడవడఁగింపన్. ౧౭ 1941

క. కులముల నాశ్రమముల నీ, యిలనిల్పను దేహమును గ్రహించితి వౌరా!
జలజాక్ష! సనాతనమై, చెలంగు నామ్నాయపథము చెడక నిలువఁగన్. ౧౮

క. పరిరక్షింతువు; మఱి యో, పరమేశా! నీదుమహిమ భావింపంగాఁ
దరమగునె? కార్యకారణ, పరమై సన్మాత్రమైన బ్రహ్మం బరయన్. ౧౯ 1943

సీ. తపము సంయమము స్వాధ్యాయము ననుపీనియందుపలబ్ధమౌ నట్టివేద
మగును నీదౌ నమలాంతరంగము; కాన వేదప్రమాణకుఁడై దలిర్చు
నీ కెన్న నుత్తమనియతోపలబ్ధి సంస్థాన మై మఱియు వేదప్రవర్త
కమునయి యొసఁగెడు క్ష్మాదేవకులమును బూజింతు వీవు; కావున మహాత్మ

తే. నీవు బ్రహ్మణ్యవరుఁడవై నియమ మూని
కర్మముల నాచరింతువు కమలనాభ!
యరయ నిశ్శ్రేయసములకు నవధి వగుచు
సాధుగతివయి యొసఁగి యసమతఁ దనరి. ౨౦ 1944

క. అమలుఁడవునైన నీతో, సమాగమం బాత్మపుణ్యసంగతిఁ గనుటన్
గమలాయతాక్ష! మాజన్మమునకు విద్యకుఁ దపంబునకు నేఁటి కిలన్. ౨౧

క. జ్ఞానమునకు సఫలత్వము, మానుగ సిద్ధించె; యోగమాయాచ్ఛన్నం
బౌ నిజమహిమం బొప్పఁగ, నేనెలవున వెలయుచున్న హితరూపునకున్. ౨౨

క. అతులితమేధస్సునకు, ప్రతిహతశక్తికిని గృష్ణభగవంతునకున్
నతు లొనరింతుము; దేవా!, క్షితినాథులు వీర లిట వసించియు నీతోన్. ౨౩

క. నినుఁగూడి యెప్పు డుండెడు, ఘనపుణ్యముగల్గి మిగులఁ గ్రాలెడు యదువీ
రనికరము మాయయనెడు యవనిక మఱుఁగునందు నున్న భగవంతు నినున్.

క. కాలాత్మకుఁ బరమేశ్వరు, నేలీలం దెలియఁజాల కిటు లున్నారో
పాలితలోకేశ్వర! నతి, జాలం బిదె కొనుము, భక్తిసరణిగ నెలమిన్. ౨౩

వ. మహాత్మా! నిద్రించువాఁడు స్వప్నావస్థయందుఁ దన్నుసింహవ్యాఘ్రాదినామ రూపములం గని తద్రహితుం డైనవానిగా నెఱుంగంజాలనిరీతి మానవుఁడు నామమాత్రసారంబులగు నింద్రియార్థంబులం దగిలి భవన్మాయకుఁ దనచిత్తంబు విభ్రాంతినొంద వివేకరహితుండై నిన్నెఱుంగ నేరఁడు. సకలపాపవిధ్వంసన పరమపవిత్ర తీర్థాశ్రయంబై సమ్యక్పరిపక్వయోగీంద్రమానసధ్యేయం బై వెలయు నీపాదపంకజంబును నేఁడు గనుంగొనం జాలితిమి. భక్త్యుద్రేకంబున యోగులు లింగశరీరమును వదలి భవదుత్తమగతిం బొందిరి. కావున నీపాదభక్తుల మగుమమ్మనుగ్రహింపు మని ప్రార్థించి శ్రీకృష్ణుని ధృతరాష్ట్రయుధిష్ఠిరప్రముఖభూపాలకుల నామంత్రణంబుసేసి యమ్మునులు స్వాశ్రమంబుల కరుగందలంచి రంత. ౨౪

మునులను వసుదేవుఁడు జ్ఞానమునడుగుట.

చ. అనుపమమహా యశంబుగల యావసుదేవుఁడు వారిచెంతకుం
జని ప్రణమిల్లి వారిపదసారసముల్ తమి సంగ్రహించి నె
మ్మనము సమాహితంబయి యమానుషతత్త్వము సంగ్రహించుకాం
క్ష నమరియుండ నిట్లనియె సర్వసుపర్వవరాత్ములై ధరన్. ౨౫ 1951

తే. ధర్మ రక్షణతత్పరతం జెలంగు, నోమహామానులార! మీకురుతరంపు
భక్తి వందనములఁ జేయువాఁడ నెట్టి,కర్మ మొనరుపఁ దొలఁగునో కర్మవితతి.

క. ఆయర్థము తేటపడం,జేయుఁడు నా కిప్పుడంచుఁ జేమోడ్పు తగన్
న్యాయవిధిఁ బ్రశ్న చేసిన, నాయెడఁ దగుమునుల కిట్టులను నారదుఁడున్. ౨౮

ఉ. ఈవసుదేవుఁ డో క్షితిసురేశ్వరులార! రమేశు నర్భకుం
గా వగచెన్ మనంబునను గావున నాత్మకు శ్రేయ మెట్లుగా
నావహిలున్ వచింపుఁ డని యర్థము దాని నెఱుంగఁ గోరియే
యీవిధిఁ బ్రశ్న సేసెడి నిదెన్న విచిత్రముగాదు సుంతయున్. ౩౦ 1954

క. తలఁప ననాదరకారణ, మిల సామీప్యంబె నరులకెపు డగు గంగా
జలములకుఁ జెంతనుండు ప్ర,జలు పావనతజ్జలము లసారము లనుచున్. ౩౦౪

తే. వాని విడనాడి యాత్మపావనతఁ గోరి
యితరతీర్థంబులకుఁ బ్రీతి నేగునట్టు
లున్న దిది తలపోయఁగ; నుర్వి నింత
కన్నఁ జిత్రంబుగలదె యొక్కరణిఁ గనిన. ౩౧ 1956

సీ. కాలలయోత్పత్తి।కముఖంబులను మఱిదనయంతఁ గారణాం।తరము చేత
గుణమున నెవనియ।కుంఠితాత్మవిభూతి చెడకుండునో యట్టి।శ్రీనివాసు
హరిని గర్మక్లేశ।పరిపాకములచేత నవ్యాహతంబగు। ననుభవంబు
గల యీశ్వరుని ఫుల్ల।కమలపత్త్రాక్షుని నద్వితీయుని స్వ।కార్యములయి తగు

తే. నట్టి ప్రాణాదులను దుహి।నాంబుదోప
రాగములఁ బద్మబాంధవుఁ। డేగతిఁ దగు;
నట్లె ప్రచ్ఛన్నుఁడైన యీ।యచ్యుతుని న
రునిగ నితరుండు దలఁచు నం।చని వచింప. ౩౩ 1957

చ. విని మునులెల్ల నిట్టులగు। వింతయె లే దిసుమంత యిందు నం
చని వసుదేవునిం బిలిచి। యందఱు రాజులు కృష్ణరాములున్
విన నిటుపల్కి; రార్య! యిఁక। వీనులవిందుగ నాలకింపు శ్ర
ద్ధను గని సర్వయజ్ఞవిభుఁ। దామరసాక్షుని గృష్ణు నీశ్వరున్. ౩౪ 1958

చ. క్రతువులఁ దృప్తిచేయుటను। గర్మమొనర్చినఁ గర్మశాంతియౌ
హితమగు మార్గమిద్ది యగు। నెల్లవిధంబుల నంచుఁ బెద్దలౌ
దృతిమెయి నిర్ణయించి; రిది।యే తగియుండును జిత్తశాంతికై
చ్యుతిగననట్టి సత్పదము। నొందఁగఁజేయు నుపాయ మిద్దియే. ౩౫ 1959

క. సులభోపాయం బాత్మకుఁ, గలుగం దగుతుష్టి కిదియె। కారణమౌ ని
స్తులధర్మము నగునని పెద్దలు శాస్త్రము లెల్ల నరసి। తత్త్వజ్ఞులు నై. ౩౬ 1960

తే. నిర్ణయించిరి; దొరకిన। నిర్మలధన
మునవె నిష్కాముఁడయి శ్రద్ధఁ। గనుచు సర్వ
యజ్ఞపతిని నారాధించు। టనెడుకర్మ
మదియె ద్విజుఁడగు సాధుగృ।హస్థువునకు. ౩౭ 1961

క. శ్రేయోమార్గం బిదియే,యౌ; యజ్ఞప్రతతి యీవి। యనువానిని శా
స్త్రాయతనియతి నొనర్పుచుఁ, బాయఁ దగు ధనేషణను బ్ర।బాధక మగుటన్.

సీ. గృహములయందుండి। యెలమిఁబొందఁగఁదగు భోగంబులను దార।పుత్త్రరూప
మగునీషణను; దను।వంతముఁ గాంచఁగఁ గాలము చేతఁ గ।ల్గంగఁదగిన
స్వర్గాదిలోకేచ్ఛ। జను వదలంగ; విజ్ఞానసంపద గల్గు।సాధుమతులు
గ్రామములందు నీ।క్రమమగు నిచ్ఛాత్రయంబును వదలి తపంబు సేయ

తే. వనములకుఁ బోయి; రిల ద్విజుఁ। డనెడువాఁడు
దేవమౌనులకుఁ బితృత।తికిని మూఁడు
ఋణములు గలాఁడుగాఁ బుట్టు। నిట్లు పుట్టి
వానిఁ దీర్పంగవలయు సద్భావ మూని. ౩౯ 1963

క. క్రతువుల నధ్యయనంబున, సుతోదయంబునను వాని సొరిదిం దీర్పక
హితమగు; వానిం దీర్పక, క్షితిం దిరుగునతండు దుర్గతిం బడుఁ జుమ్మీ! ౭౯ 1964

క. మునిపితరుల ఋణములఁ దీర్చినవాఁడవె యజ్ఞములనుం జేసి సురలయ
ప్పునుదీరిచి యనృణుఁడవై, తనరి నికేతనము వే వదలుము మహాత్మా! ౮౦ 1965

చ. పలుకులు వేయు నేల? దృఢభక్తిని బూర్వభవంబునందు నా
జలరుహనాభుఁ దన్పితివి చక్కనిపూజలఁ గాన దానికిం
ఫలముగ దేవదేవుఁడగు బ్రహ్మము మీ కిపు డాత్మజుండుగా
వెలసె నటంచు మౌను లిటు వేడుకఁ జెప్పిరి చిత్తశాంతికై. ౮౧ 1966

వసుదేవుఁడు జన్నము లొనర్చుట.

తరలము. అనుచు మౌనివరేణ్యు లాదృతి నర్హమౌ విధిఁ దెల్పఁగా
వనజనేత్రుని తండ్రి తత్పదవారిజంబుల కెంతొ వే
డ్కను బ్రణామము లాచరించి తగం బ్రసన్నులఁ జేసి మీ
రనుమతింపుఁడు నాయొనర్చెడు యజ్ఞమం విధియుక్తిగన్. ౮౨ 1967

తే. నిర్వహింప ఋత్విజులయి నియతిమీఱి
నుండఁ దగునంచు వరియించె సుత్తమమ్ము
లైన కల్పమ్ము లగునట్టి యజ్ఞములను
వార లా క్షేత్రమునయందె వరుసమీఱి. ౮౩ 1968

సీ. సర్వవస్తువులను సత్వరంబుగఁ గూర్చి చేయింపఁ బూనంగ నాయదుకుల
వరులు సుస్నాతులై నిరుపమాలంకారముల నొప్పి క్రతువస్తువుల గ్రహించి
సాయమై నిలువంగ సారసహారముల్ వారికంఠంబుల భాసిలఁ గని
నర్హావస్త్రంబుల నాదృతి ధరియించి ధరణీశ్వరులు మణిదామములను
తే. జక్క ధరియించియుండిరి సాయపడఁగ, నంత వసుదేవపత్నులు నమలరత్న
పదకములు కంఠములఁ గ్రాల భవ్యవస్త్రములను గట్టి సుగంధచర్చల నలరుచు.
*క. కనకము వెండిని గ్రముకములను హస్తములఁ ధరించి లలితగతుల శా
లను జొచ్చిరి; తత్సమయంబున భేర్యానకమృదంగములు శంఖములున్. ౮౫

క. మొరయించిరి నటవర్యులు, సురుచిరముగ నాటలాడు సుదతులు సభ్యుల్
కర మానందము నొందెడు, కరణిగ నాట్యంబు చేయఁగా మాగధులున్. ౮౬

క. సూతులు నట్టె నుతించిరి, చేతోముద ముబ్బుచుంటచే గంధర్వ
వ్రాతము పతియుతి గళరవ, మాతతి నెల్లరు నుతింపనలరుచుఁ బాడన్. ౮౭

క. క్రతుశాల రాణులం గని, హితమగు నియమంబుమీఱ నెలమిని ఋత్వి

---

* "వస్తుపాణయః" అని మూలము. "హిరణ్యం రజతం చాపి గృహీత్వా క్రముకంఫలం, కాలాంచీ ద్యజ్ఞపత్నీ శ్చ పేయు స్త్వన్యథా సురాః." అని వ్యాఖ్య.

గ్వితతియు వారలనేత్ర, ద్వితయము నంజనముఁ బూసి దిద్దిరి చక్కన్. ౮౫

క. నవనీతలేపనముచే,త వపువులకు లేపనంబుఁ దగినవిధిం జే
య వఱలు పదునెనమంద్రను, సవిధిం గూడుకొని కృష్ణజనకుం డపుడున్. ౮౬

క. తారాసంయుక్తుం డౌ, నీరజరిపుమాడ్కి నొప్పె; నియతిఁ బుత్వి
గ్వార మ్మభిషేకం బ, వ్వారికిఁ గావించి తగినవస్త్రము లిడియున్. ౮౭ 1975

చ. వలయములుఁ మణీఖచితభాసురహారము లట్టెనూపురం
బులు మణికుండలంబులును బూజ్యతమేతరసత్కలాప మి
మ్ముల నొసఁగంగ వానిఁగొని భూపతి భార్యలతో ధరించి ని
స్తుల విభవాభిరాముఁడయి శోభిలె నిట్టులు దీక్షఁ బూనఁగన్. ౮౮ 1976

సీ. ఎలమి ఋత్విక్సదస్యులు నూత్నకౌశేయవస్త్రముల్ ధరియించి వాసవాధ్వ
రమునందు నెట్లువిరాజిల్లిరో యట్లె యలరారి; రంత జీవాళి కధిపు
లగు రామకృష్ణులు నాత్మజాతకళత్రబంధు సంయుతులయి పరమనైజ
విభవానురూపత విలసిల్లి; రంతట మునివరు లార్త్విజ్యమును యథార్థ

ఆ. గతిని నిర్వహింపఁ గ్రతువున నుత్తమ, నియమమూని కృష్ణుని జనకుఁడును
సర్వవిధులఁ గ్రతువుసాగించి హరిఁ దృప్తుఁ, జేయఁ దలఁచె ముక్తిసిద్ధిఁ గోరి.

వ. జ్యోతిష్టోమ దర్శపూర్ణమాసాదులగు ప్రాకృతములను, వానివలన వైకృతము లగుసౌర్యసత్రాదికంబులను ద్రవ్యమంత్రతంత్రేశ్వరుం డగుయజ్ఞపురుషుం బ్రతి యజ్ఞమున నారాధించి శాస్త్రవిధిని మీఱక ఋత్విజులకుసంపూర్ణదక్షిణల నమూల్యగోభూములను గన్యకల నొసంగి సంతుష్టులంగావించె. అంత నాఋత్విజులు పత్నీసంయాజావభృథవిధానంబుఁ బడసి రామహ్రదంబున యజమానపురస్సరులై యవభృథస్నానంబుచేసిరి. వసుదేవుం డిట్టు లవభృథస్నానంబునొనరించి వం దిజనులకు వస్త్రాలంకారాదులనిచ్చె; స్త్రీలునట్లే దానంబులొసంగి యలంకృతలైరి. అంతవారు సర్వవర్ణములకును *శునకములకుంగూడ నన్నదానంబుచేసి బహుమానంబుల నొసంగి సంతుష్టులం గావించిరి. మఱియు నావసుదేవుండు విదర్భకోసలకురుకాశికేకయసృంజయాదులైనబాంధవులకును దత్పత్నులకును దత్పుత్రులకును సదస్యులకు ఋత్విజులకును దేవతలకును మానవులకు భూతపితృచారణులకు నుచితరీతి నుత్తమపారితోషికంబు లొసంగె. ఆసత్కారంబుల నంగీకరించి మహానందమునొంది శ్రీనివాసుం డగుకృష్ణమూర్తి వీడుకొని యధ్వరంబులఁ బ్రశంసించుచుంబోయిరి. ధృతరాష్ట్రవిదురులును, పాండవులును, గుంతీదేవియు, భీష్మద్రోణప్రముఖులును, దక్కుంగలసుహృద్బంధువులును, నారదవ్యాసమహర్షులును స్నేహాతిశయంబున యాదవులం గౌగిలించుకొని సౌహృద

* "తత స్స్వలంకృతో వర్ణానాశ్వభ్యోఽన్నేన పూజయన్." అని మూలము.

బలంబున వారివదలిపోవ నొల్లక యెంతోకష్టంబునం బోయిరి. తక్కంగలజనులు నట్లే వారినెడఁబాయఁజాలక మరలిమరలి చూచుచుం దమతమనెలవుల కరిగిరి. నందగోపాలుండు రామకృష్ణోగ్రసేనాదులచే నర్చితుండై బంధురవాత్సల్యంబున నాగోపాలకులంగూడి యందే కొన్నిదినంబులుండుటయు వసుదేవుండు మనోరథమహార్ణవంబుం దరించి సుహృదులుం దానుం బ్రియంబంది నందుని హస్తంబు పట్టుకొని యిట్లనియె. ౮౦ 1978

శా. అన్నా! మానవకోటి కీశ్వరుఁడు స్నేహంబన్న పాశంబుఁ దా
నెన్నం గారాని నిజోరుశక్తియుతి నేకట్లమీఁ ఉరా నట్లుగా
విన్నాణంబున నేర్పఱించెఁ గద! యీవిశ్వంబునం గీర్తిసం
పన్నుల్ శూరులు బల్మి వానిఁగొని త్రెంపంజాల రొక్కింతయున్. ౮౧ 1979

ఉ. జ్ఞానముచేత యోగిగణసత్తములైనను వానిఁ ద్రెంపఁగాఁ
బూన రశక్తులౌట నని బుద్ధిఁదలంచెద; నుత్తమోత్తముల్
గా నెఱినొప్పు మీరలు నొకం డొనరించిన మేలి దంచు నే
మే నెఱుఁగంగఁజాల కిటులెట్టులొ గాలముపుచ్చు మాపయిన్. ౮౨ 1980

చ. ఉనిచినమైత్రి యిట్టిదని యూహనొనర్పఁ దరంబుగానిదా
నన నీక దానికిం బదు లిదంచు నొనర్పఁగలామె? దానికిం
డనఁ దగునద్ది యెద్దిగల దట్టులె యయ్యును మైత్రియద్ది యిం
కను జెడకున్నదే పొగడఁగాఁ దగియుండెడుఁగాదె యెప్పుడున్. ౮౩ 1981

మ. మును కంసక్షితిపప్రభువుం డొగి మముం బోనీక యేఁచంగ నే
పనికిం మే మసమర్థతం గనుటచే భద్రంబులం మీకుఁ జే
యను లేకుంటిమిగాదె యిప్పుడు ప్రభూతైశ్వర్యగర్వాంధతం
గనులంగానఁగఁ జాల మేరినయినం గానం సుహృత్సత్తమా! ౮౪ 1982

క. మీ మేలుం బరికింపక, యీ మెయి నున్నార మింతయే మాచరితం;
బోమానద! యిల శ్రేయస్కాముల కీరాజ్యభూరిసంపద లెపుడున్. ౮౫

ఆ. కలుగ కుండుఁగాక! కన్నుగానక దాన, సాధుజనుల బంధుజనుల నతఁడు
గానకుండు; ననుచు గాఢసౌహృదమున, మనసు విన్నఁబోవ మాటరాక.

క. ఆనకదుందుభి తత్కృత,మా నుపకారము స్మరించి యక్షియుగము పై
పై నీరు గ్రమ్మఁ జింతం, గానం జేయంగ నేడ్చెఁ గడు నాతురుఁడై. ౮౬ 1985

ఉ. నందుఁడు మిత్రవర్యుఁడె యనందగు కృష్ణునితండ్రి కక్లైగో
విందునకుం బ్రలంబుఁడను వీరునిజంపిన రామమూర్తి కా
నందముఁగూర్చుచుం బ్రతిదినంబుఁ బ్రయాణముచేయుచుం సుహృ
ద్బృందము లిప్డు మానుఁడని యెంతయు వేఁడగ నాదరించుచున్. ౮౭ 1986

క. నేఁడని రేపని పయనం, బూడనిబాడంగ యదువు లొప్పఁగఁజేయన్
మూఁడు నెలల్ నివసించెను, దోడం జరియించు సుతులతో క్షణ మట్లుల్. ౮౯

సీ. అంతట వసుదేవుఁ డాయుగ్రసేనుండు కృష్ణోద్ధవులు హలి యింకఁగల్గు
నుత్తమబంధువు లొప్పుగ మేలగు నాభరణమ్ముల నంబరముల
బహుపరిచ్ఛదములఁ బారిబర్హంబుగ నిచ్చి కామితములనెల్లఁ గూర్చి
సాగనంపఁగ బంధుసమితితో గోపాలకులతోడ నానందుఁ డెలమి మిగులఁ

తే. బయనమై పోయె; నందగోపకులు వారి
వనితలు ముకుందచరణాంబుభవ యుగమున
మనసు లెంతయుఁ దవిలియుండ నెటు వాని
మరలుపం జాల కేగిరి మథుర కెట్లొ. ౯౦ 1988

[తే.పాండవులు కుంతియును బ్రీతిఁబద్మ నేత్రుఁ,డనుమతింపఁగ నేత్రములందు బాష్ప
వారినిండ డగ్గుత్తికఁ బలుకురామిఁ, జనిరి స్వపురంబునకు బంధుజనులగూడి.]

వ. ఇట్లుబంధువు లెల్లఁ బయనముచేయ వానకాలం బాసన్నమగుట యెఱింగి
హరిదేవతలగు యాదవులెల్ల ద్వారకానగరంబునకుం జని యందుఁ గలవారల
కెల్లఁ దీర్థయాత్రయందుసాగిన వసుదేవుని యజ్ఞానుష్ఠానము సుహృజ్జనదర్శనము
లోనగు గాథలం దెలియంజేసి రంత. ౯౧ 1990

ఎనుబదియైదవయధ్యాయము.

చ. అని హరిశక్తితెల్పఁ దగునాచరితంబు వచించి యాశుకుం
డనియె మహీతలేశ! యిఁక నవ్వలిదౌ హరిసచ్చరిత్రమున్
విను మొకనాఁడు రాముఁడును వెన్నుఁడు వచ్చి యడంకువన్ క్రమం
తన యభివాదనంబులఁ బాదంబులఁ బూజలఁ దన్పఁ దండ్రియున్. ౧ 1991

చ. పరమముదంబునన్ సుతుల భవ్యగుణాకరు లంచు మెచ్చుకొం
చురుతరతత్త్వభావముల నొప్పుగఁ దెల్పు మునీంద్రవాక్కులన్
నిరుపమతత్పరాక్రమము నెమ్మదిఁ జక్కఁదలంచి వారినా
దరమునఁ జేరఁబిల్చి వితతం బగునాశయ మొప్ప నిట్లనున్. ౨ 1992

సీ. శ్రీకృష్ణ! శ్రీకృష్ణ! సిద్ధయోగీశ్వరా! సంకర్షణా! మహాసత్త్వ! యోస
నాతనా! మీర లీభూతలమునకుఁ బ్రధానపూరుషు లని నే నెఱుఁగుదు
నీజగం బెవనియం దెవనిచే నెవ్వని సాధనత్వంబునఁ జక్క నెవని
వలన, నెవరికొఱ కలదు నెవ్వనిదయి యెట్టికర్మంబుగ నెట్టిదగుచు

తే. నేర్పడునొ యట్టిదానికి నెల్లఁ గార
ణమయి తగుచును భోక్తృభోగ్యముల కరయ

గా నియామకుఁడగుచు నఖండతేజుఁ
డైన యీశ్వరుఁడవు నీవె ॥ యగుదువుగద! ౮ 1993

వ. అధోక్షజా! యిట్లు నానాప్రకారంబులఁ బ్రపంచమును సృజించి యాత్మేచ్ఛం
జేసి యందుఁ బ్రవేశించి ప్రాణం బనంజను క్రియాశక్తిచేతను జీవుండనంజను
జ్ఞానశక్తిచేతను భరింతువు. విశ్వమ్ములఁ బుట్టించు ప్రకృతిముఖ్యంబులగు శక్తు
లన్నియుఁ బరతంత్రత్వంబును, బరస్పరవిసదృశత్వంబును గారణంబులుగాఁగా
నాత్మశక్తులే యగు. ప్రకృతి లోనగు వానివ్యాపారంబు చేష్టామాత్రంబ కాని
శక్తిగాదు. చంద్రునికాంతియు, నగ్ని తేజంబును, సూర్యునిప్రభయు, నక్షత్ర
తటిల్లతల స్ఫురణసత్తయుఁ, బర్వతములస్థిరతయు, భూమియాధారత్వగంధ
ములును, జలముల తర్పణప్రాణనంబులు, నాజలములును, రసంబు నీవేయగు
దువు. దేవాదిదేవా! వాయువు నోజస్సహచేష్టాగతులు నీవ యగుదువు.
దిక్కులును, వానియవకాశంబు నీవకాదే? ఆకాశంబును, దదాశ్రయంబగు
స్ఫోటంబు నీవే? నాదము, వర్ణ, మోంకారము, నాకృతిపృథక్కరణంబగు
వైఖరియు నీవేయగుదువు. మఱియు నింద్రియములవిషయప్రకాశనశక్తియుఁ,
దదధిష్ఠాతృదేవతలును, దదధిష్ఠానశక్తియు, బుద్ధిధర్మంబులగువ్యవసాయప్రతి
సంధానశక్తులును, భూతకారణంబగు తామసాహంకారమ్ము నీవే? మహాత్మా!
ఇంద్రియకారణంబగు రాజసాహంకారము నీవే? దేవకారణం బగుసాత్వి
కాహంకారమును, జీవసంసారకారణంబగు ప్రధానమును నీవేయగుదువు. పర
మేశ్వరా! ఘటకటకకుండలాదివికారద్రవ్యములు నశించినను మృత్తికాసువర్ణాది
ప్రకృతిద్రవ్యము నిత్యముగ నుండులాగున నీభావములన్నియు నశించినను
నీవు శాశ్వతుండవై విలసిల్లుదువు. సత్త్వరజస్తమోగుణంబులును వానివృత్తు
లును బరబ్రహ్మస్వరూపుఁడ వగునీయందు యోగమాయాకల్పితంబులు.
కాఁబట్టి నీభావములు మిథ్యాభూతంబులేయయ్యు వికల్పంబు లగుచు నీలోపలం
బ్రతీతిమాత్రంబునం దోఁచుచుండు. నీవును వీనిలోనం గారణత్వమున నను
గతుఁడ వగుదువు. అంతియకాని పరమార్థదర్శనమున వికల్పరహితు డవగునీవే
శేషింతువు. నిష్ప్రపంచంబగు నీసూక్ష్మగతిం దెలియంజాలక యవిద్వాంసులు
కర్మముల గుణప్రవాహంబున సంసరింతురు. యాదృచ్ఛికంబుగా దుర్లభంబగు
సన్మనుష్యజన్మముం గాంచియు నీమాయవలన నాత్మార్థమున నేమఱుచు నింత
కాలము వ్యర్థముగఁబుచ్చితిని. వీఁడు నేను నాయది యనుదేహసంబంధిపుత్త్రాది
విషయకస్నేహపాశముల నీవీజగంబులను బంధింతు వనిపలికి మఱియు నిట్లనియె.

క. ధరణీభరము హరింపఁగ, ధరణీశుల రూపుమాపఁ ॥ దలఁచి మహిమముం
గరముఁ గనంబడనీ కవ,తరించితిరి మీరు మాయ ॥ తా నొడఁగూడన్. ౧౭౪

క. అరయఁగఁ బ్రధానపురుషే,శ్వరు లగుదురు గాని యాత్మ ॥ భవు లీనా కే

వరుసం గా రీవిషయము, హరి; నీవే చెప్పితివి గాదా! యొకచోటన్. ౧౬ 1996

తే. ఆర్తబాంధవ! యాపన్ను లైన వారి, కమరుసంసారభయము నేయ్యమునఁ బాపు
నీపదాబ్జయుగ్మమును నేను భక్తి, నాశ్రయించితిఁ గాపాడుమయ్య నన్ను. ౧౭

చ. తనువున నాత్మబుద్ధియును దద్విషయంబునఁ బుత్రబుద్ధియుఁ
గని యిట నింతదాఁక మదిఁ గాంచినయీవిషయైకతృష్ణ యో
వనరుహనేత్ర! చాలు నిటువంటిది వేఱొకఁ డుండఁబోదు నే
ర్పున భవకూపమందుఁ బడఁ ద్రోయఁగఁ గావునఁ జాలు నిద్దియున్. ౧౮

తే. ప్రతియుగంబున నాత్మధర్మంబుఁ గావ
మాకుఁ గొడుకుగ జన్మించు నీకడింది
విషయ మానాఁడు సూతికావేశ్మమునను
నీవె వచియించినాఁడవు గావె కృష్ణ! ౧౯ 1999

మ. సురమార్గం బటులే యసంగుఁడవుగా శోభిల్లుచుఁ నీవె యీ
శ్వర! నానాతనువుల్ ధరించుచును వేవానిం గ్రియాంతంబునఁ
బరివర్జించుచు నుందు వెల్లయెడలఁ వ్యాపించు నీదై మహ
త్తరమై యొప్పు విభూతిమాయ నెఱుఁగఁ దత్త్వాత్మ! శక్యంబొకో! ౨౦ 2000

చ అని వసుదేవుఁ డివ్విధి మహామతి నెంచి వచింపఁ జక్కఁగా
విని వనజాయతేక్షణుఁడు విష్ణువు దండ్రినిఁగాంచి యెంతయుఁ
వినయవినమ్రుఁడై స్మితము వింతగ మోమునఁ గన్పడంగ ని
ట్లనియె మృదూక్తు లుల్లసిలునట్లుగ; నోజనకా! మహామతీ! ౨౧ 2001

చ. సుతులను మమ్ముఁగూర్చి యిటు శుభ్రతమాయతతత్త్వ సారవా
క్తతి నుపదేశ మిచ్చితిరి; ధన్యుల మైతిమి; సర్వవేదస
మ్మతమగు నద్ది; యార్య! యొకమాట వినందగు; నేను మీర లీ
హితమతి నాదునగ్రజుఁడు నీపురవాసులుఁ జక్క నెంచినన్. ౨౨ 2002

క. స్థావరజంగమ రూపం, బౌవిశ్వం బిదియు బ్రహ్మమగు నని మది సం
భావింప దగియుండును, భూవాయ్వాకాశముఖ్యభూత పరంబుల్. ౨౩

వ ఘటాదిభౌతికపదార్థంబుల నావిర్భావతిరోభావంబుల బహుభంగులం దోఁచు చందంబున నద్వితీయుండును, స్వప్రకాశుండును, [1]నిత్యుం డన్యుండు నిర్గుణుండు నగునాత్మయు నాత్మసృష్టములగు గుణంబులచేతఁ దత్కృతదేహంబులందు బహు ప్రకారంబులం దోఁచుచు నావిర్భావతిరోభావాల్పత్వానల్పత్వైకత్వ నానాత్వంబులఁ గాంచు నని భగవంతుఁడు బోధించిన వసుదేవుం డాకర్ణించి భేదబుద్ధిం దొలంగి సంప్రీతచేతస్కుండై మిన్నకుండె నంత. ౨౪ 2004

1 "నిత్యోఽన్యో నిర్గుణో గుణైః" అని మూలము. "అన్యః అస్పృష్టేన" అని వ్యాఖ్య.

రామకృష్ణులు తల్లికి మృతపుత్త్రులనుజూపుట.

సీ. ఒకనాఁడు సుగుణాలి నొప్పినదేవకి సర్వదేవాత్మయై క్షమజనించి
నదిగాన దనపుత్త్రు లాదృతి గురునకు మృతపుత్త్రుకుని దెచ్చి యిచ్చిరనుట
విని విస్మయంబంది మును కంసుఁ డదయుఁడై చంపిన తొలి తనుజనికరంబుఁ
దలఁచుకొంచును దుఃఖసలిలంబు లక్షుల నిండియుండఁగ రాముని హరిఁ బిలిచి

తే. దైన్య మొప్పఁగ నిట్లనుఁ దలఁప నెట్లు, తగనియాత్మ చెలంగు నోధన్యమూర్తి!
రామ! శ్రీరామ! యోగీశ్వర ప్రభూ! వనరుహలోచన! కృష్ణ కృష్ణ పరమేశ.

చ. మనసులఁ దోఁచినట్లు బహుమానముమీఱఁగ సంచరించుచున్
మునిమతమైన శాస్త్రతతిఁ బూనికమీఱఁగ దాఁటి కాల మొ
య్యనఁ దమసత్త్వముం జెలుప నారయ భూమికి భారభూతులే
యనఁదగియున్న భూవిభుల నందఱఁ గూల్పఁగ మీర లిర్వురున్. ౨౯ 2006

తే. జగములన్ సృష్టిచేసెడు సరసిజభవ
పూగమున కీశులై యాదిపూరుషు లగు
మీరు నాగర్భమునఁబుట్టినార లంచు
నే నెఱుంగుదు మున్ను నీయెడను మదిని. ౩౦ 2007

వ. ఎవ్వానియంశాంశాంశభాగమ్మున విశ్వోత్పత్తిస్థితిలయంబు లగుచుండు నట్టి నిన్ను శరణుచొచ్చితిని. గురువునానతిఁ జిరకాలమునకు మున్నే మృతినొందిన తత్కుమారుం దెచ్చి గురువర్యునకు గురుదక్షిణ యర్పించితిరి. అట్లే కంసునిచే హతులగు నా ప్రథమకుమారుల మీమూలమునం జూడఁగోరియున్నదాన యోగీశ్వరేశ్వరులుగాన నీనావాంఛితంబుఁ దీర్పందగునని దేవకీదేవి పలుకుటయు. ౩౩

చ. జనని మనోరథం బెఱిఁగి చయ్యన వారలు యోగమాయనుం
గొని సుతలంబుఁ జేరి; రటఁ గూర్మి వసించెడు దైత్యనాయకుం
డనుపమశక్తిరాజితుఁడు నా బలివిశ్వగణాత్మభూతులై
తనకుఁ బ్రియంబు గూర్పఁదగు దైవములై తగు రామకృష్ణులన్. ౩౪ 2009

చ. కనుఁగొని వారిదర్శన మఖండమనఃప్రమదంబుఁగూర్ప ది
గ్గనఁ బరివారయుక్తుఁడయి గాఢతరం బగుభక్తి లేచి వం
దన మొనరించి పీఠములఁ దప్తసువర్ణమయంబులన్ సుఖం
బున వసియింపఁజేసి పదముల్ గడిగెన్ సలిలంబులన్ విధిన్. ౩౫ 2010

క. కమలజముఖులకుఁ దత్పద, కమలంబులఁ గడిగినట్టి కమలములు శుచి
త్వముఁ గూర్చుఁగాదె వానిని, దమవారింగూడి తలనుధరియించెఁ దమిన్. ౩౬

సీ. ఉత్తమాంబరముల సురుతరాభరణాళి నను లేపనముల మాల్యముల ధూప
దీపాదులను మఱిదివ్యామృతోపమభక్ష్యభక్షణముల బహువిధములఁ

బూజించి తనకులమును ధనంబును దన్ను నర్పించి ప్రేమార్ద్రమైన చిత్త
మున భగవత్పదపద్మంబుల మాటిమాటికిఁ దలఁచి సమ్మదముఁ బొంగఁ

తే. గనుల నానందజలములు । గ్రమ్ముచుండ
బహుళరోమాంచములు మేనఁ । బర్వ గద్గ
దస్వరంబున నిటుపల్కెఁ । దత్పరతను
సకలలోకాధినాయకా! । చక్రహస్త! ౪౩ 2012

వ. అనంతుఁడవై, ఫణైకదేశమున విశ్వమును ధరించు నీకునమస్కారము. జగద్విధాతవై సదానందరూపుఁడవై, సాంఖ్యయోగవితానస్వరూపుఁడవై పరమాత్ముఁడగు నీకువందనము. మీదర్శనము భూతములకుఁ బరమదుర్లభంబయ్యు సాధువులకు సులభంబగు. కావుననే రజస్తమస్స్వభావులగు మాకు యాదృచ్ఛికంబుగ లభించె. దైత్యదానవ గంధర్వులు సిద్ధవిద్యాధరచారణులు యక్షరక్షఃపిశాచంబులు భూతప్రమథనాయకులు మేమును శాస్త్రగమ్యుండవై శుద్ధసత్త్వధాముఁడు వనందగునీయందు నిత్యవైరముం బాటించి భవదీయసాలోక్యాదిసాత్త్వములం గాంచిరి.సంసారకారణంబు భావంబేకదా.*నిర్భరవైరంబునం బుట్టిన భక్తింజేసి శిశుపాలాదులు కొందఱును, కామంబునంజేసి గోపికాదులు కొందఱును నీకుసన్నిహితులై నట్లు సత్త్వావిష్టులగు దేవాదులు కారు. యోగేశ్వరేశ్వరా! యోగేశ్వరులుంగూడ నిది యిట్టులని నీయోగమాయ నెఱుంగనేరరు. ఇఁక మావంటివారలం జెప్పనేల? కొనమేటికని పలికి మఱియు నిట్లనియె. ౪౪ 2013

సీ. కంజాతనేత్ర! నిష్కాములకుంగూడ సంమృగ్యమైన నీచరణపద్మ
ముల యాశ్రయముకంటెఁ । దలఁప నన్యంబయి యాలయంబను పేరనమరునంధ
కారావృతంబగు । కఠినకూపముఁ బాసి సాధువిశ్వమునకు । శరణములగు
తరువుల మొదటఁ దద్దయు నివాసముచేసి తమయంత రాలినవిమలఫలము

తే. ఖములచే దేహయాత్రను । గడపుకొనుచు
శాంతినూనుచు నొకఁడనే । సర్వసఖుల
గూడియేఁ జరియింప నాకుఁ గృపమీఱ
ననుమతి నొసంగుమా? కృష్ణ! । యమరవంద్య! ౪౫ 2014

క. పరమేశ! సకలజీవేశ్వర! మాకుం బనియొసంగి । సరగునఁ బాపో
త్కరములఁ దొలఁగింపుము నీ, పరమాజ్ఞను దలధరించి । భక్తి వెలయఁగన్.

ఆ. సంచరించు పురుషసత్తమునకు విధి, బంధనము నిషేధబంధనమ్ము
వదలి పోవు ననిన । భగవంతుఁ డవ్యాసు,దేవుఁ డిట్టు లనియె । భావమలర.

---

* "కేచనోద్బద్ధవైరేణ భక్త్యా కేచన కామతః, నతథా సత్త్వసంరబ్ధా స్సన్నికృష్టా స్సురాదయః" ౪౩ అని మూలము. "కేచన చైద్యాదయః. కామతో భక్త్యా గోప్యాదయః". అని వ్యాఖ్య.

క. స్వాయంభువమన్వంతర, మేయెడఁ దగియుండె నప్పుడే మునినాథుం
డై యలరు మరీచికి నూ,ర్ణాయోషారత్నమునఁ దనయషట్కం బొగిన్. ౪౬

క. జనియించి రట్టియమరులు, వనజాసను స్వాత్మజయయి వాసి మిగులఁ గాం
చినయట్టి సరస్వతివాం,ఛను గూడంగోరువాని జాల్మునిఁ గనుచున్. ౪౭ 2018

తే. పరిహసించిరి; తద్దుష్టభావముననె, యసురయోనిని బొంది రయ్యదనునందె
పుట్టిరి హిరణ్యకశిపునిపుత్త్రు లగుచు, వారినే యోగమాయ యభంగశక్తి.

క. కొనివచ్చి దేవకీ కు,క్షిని జేర్చెను వార లంతఁ జెచ్చెఱ జననం
బునుగాంచి కంసహతులై, చనుదెంచిరి నీదుకడకు సద్భక్తవరా! ౪౮ 2020

క. నీకడనున్న వా రిపుడు నిర్భరశోకపరీతచిత్తయై
యేకరణిం దదంతము నరేవిధిఁ గానఁగలేక తల్లి మ
మ్మోకరుణాఢ్య! పంపఁగ మహోత్సవము మూనియె వచ్చినార మా
శోకము దీర్ప నామె తొలిసూనులఁ దోడ్కొని పోవు కోర్కితోన్. ౪౯ 2021

వ. స్మరుఁ, డుద్గీథుండు, పరిష్వంగుండు, పతంగుండు, క్షుద్రభృత్తు, ఘృణియు
నను నీయాఱుగురు మత్ప్రసాదమున శాపసంతాపంబుఁ బాసి సద్గతింగాంతు
రని పలికిన నాబలిచక్రవర్తియు వారి నర్చించుచు నవ్విధంబున నొసంగె.
సోదరు లంత వారిందోడ్కొని ద్వారకానగరంబున కరుదెంచి తల్లికి నివేదించి
రంత. ౫౦ 2022

చ. తనయులఁ గాంచి స్నేహమునఁ దత్క్షణమే చనుజంట చేఁపఁ గై
కొని తమిఁ గౌఁగిలించుకొని గ్రుచ్చి తొడల్ వసియింపఁ జేసి చ
క్కని తల మూరుకొంచు వడిఁ గాఱెడుపా ల్గుడువంగఁ జేసి లో
కనిచయసృష్టిహేతువయి క్రాలెడు శ్రీహరిమాయ కప్పఁగన్. ౫౩౪ 2023

క. సమ్మోదము గాంచెను; వా,రమ్మాధవపీతశిష్టమగు పయసుఁ గడున్
నెమ్మనము లలరఁ ద్రావియు, సమ్మదమున హరిశరీరసంస్పర్శమ్మున్. ౫౪౪ 2024

క. పలుమఱు గాంచియు నాపు,త్త్రులు నాత్మజ్ఞానయుక్తితోఁ గృష్ణునకున్
హలికిఁ దలిదండ్రులకుఁ గర,ములు మోడ్చి నమస్కరించి భూతాలిగనన్. ౫౫౪

క. సురధామ మొంది; రంతటఁ, జిరకాలము క్రింద మృతిని జెందిన పుత్త్రో
త్కర మేతెంచుట పోవుట, పరికించి సువిస్మయంబు పర్వఁగ మదిలోన్. ౫౬

తే. దేవకీదేవి యదియెల్లఁ బావనతమ
విష్ణుమాయాప్రభావమే వేఱుగాద
టంచుఁ దలఁచె; ననంతవీర్యముననలరు
నట్టి పరమాత్మ శ్రీకృష్ణుఁ డవనియందు. ౫౭ 2027

క. ఒనరించిన యద్భుతకా,ర్యనిచయ మెంతేని గలదు రాజేంద్రా! యం

చును శుకయోగివరుం డొగి, వినిపించుట సూతమునియు వేడ్క మునులకున్.

సీ. తెలిపి యీరీతిని బలికె నోమునులార! నిర్మలకీర్తియౌ నీరజాక్షు
చరిత మీయది యెన్న జగదఘహర మగు సద్భక్తకర్ణైకచారుభూష
ణమగు సుఖావహ మమలాత్మవిజ్ఞానదము నగు; వ్యాసపుత్త్రవర వర్ణి
తమగు నిద్దాని నాదరమున నెవ్వండు వినునో పేరొకరికి వేడ్కమీఱఁ
తే దెలుపునో వాఁడు హరియందు దృఢముగ మది
నిలిపి భయరహితంబయి నిర్మలమగు
తత్పదముఁ బొందు నని తెల్పి తా నిమీలి
తాక్షుఁడయి యుండె; నంత నాయవనివిభుఁడు. ౨౮ 2029

ఎనుబదియా అవయధ్యాయము.

సుభద్రాకల్యాణము.

చ. విని శుకయోగిచంద్రుఁ గని వేగమ యిట్లని ప్రశ్న మొప్పఁజే
సెను బలభద్రకృష్ణులకుఁ జెల్లెలు నాజనకాంబయౌ సుభ
ద్రను మునినాథ! [1]యర్జునుఁడు తాను వరించె వివాహమయ్యె నె
ట్లని వినఁగోర్కి యయ్యె నన నాశుకయోగి వచించె నివ్విధిన్ ౧ 2030

మ. వినవయ్యా! విజయుండు తీర్థముల సేవింపంగ లోనెంచి భూ
మిని సంచారముచేయుచున్ గనుచు మేల్మేలంచుఁ గీర్తించుచున్
జనుచున్ వేడ్కఁ బ్రభాసతీర్థవరమున్ జక్కంగ దర్శించి యా
త్మను దా నెంచెను మాతులాత్మజ సుభద్రన్ భద్రచారిత్రనున్. ౨ 2031

[2]క. తక్కంగల వారలపలు, కొక్కటియుం గొనక రాముఁ డుద్యమమునఁ దా
నొక్కఁడె దుర్యోధనునకు, నక్కన్నియ నీయఁదలఁచె ననియున్ వినియెన్. ౨౪

ఉ. మాతులపుత్త్రి నెట్లయిన మానక తాఁ బడయంగఁ గోరికం
జేతము పొంగ రాముఁ డటఁ జేయుప్రయత్నము నిష్ఫలంబుగా
నీతఱిఁ జేయనౌ ననుచు నెంచి త్రిదండిగ నొప్పుభిక్షువై
యాతతరూపగోపనము నద్భుతశక్తి నొనర్చుచున్ జనెన్. 3 2033

క. తనకార్యము సాధింపం,గను బూనియె యందు వార్షికములను ఖ్యాతిం
గను నెలలునాల్గు నివసిం,చెను బౌరులు తన్నుఁ బూజచేఁ దనుపంగన్. 3౪

క. ఈతం డిట్టిండనుచుం, జేతమునం దెన్నకట్టి శ్రీరాముండున్
బ్రీతిమెయిం బూజించె మ,హాతిథియని నమ్మి విధిగ నతిభక్తిమెయిన్. ౮ 2035

1 "యథోపయేమే విజయో యా మమాసీ త్పితామహీ" అని మూలము. 2 "దుర్యోధనాయ రామస్తాం దాస్యతీతి నచాపరే" అని మూలము.

చ. బలుఁ డొకనాఁడు గేహమును § బావనమౌ నటుచేయుఁడంచు ని
ష్ఠుల యతివర్యు నాకపటమూర్తి నెఱుంగక వేఁడి శ్రద్ధచే
నిలయముఁ జేర్చి భైక్ష్యమిడ § నెమ్మి భుజించెను సంయమీంద్రుఁడై
వెలసినయర్జునుండు మది § వింత గదా యిది యంచు నెంచుచున్. ౫ 2036

*ఉ. వీరవతంసచిత్తముల § వేడుక నిట్టటు లూఁగులాడఁగాఁ
జారుతరాంగసంగతిని § జాణతనంబునఁ జేయు కన్యకా
కారమహార్హరత్నము నొగాదిగఁ గాంచుచు నేత్రకంజముల్
భూరితరంపుఁబ్రీతిమెయిఁ § బొంకముగా వికసిల్ల నల్లనన్. ౫౪ 2037

ఉ. జవ్వనులందు మిన్నయగు § త్త్వాస్థలి నూతనసృష్టియౌ నిదే
యివ్వనితావతంస మొకఁడే లభియించినఁ జాలదే సుఖం
బవ్వల వేఱొకండు గలదంచుఁ దలంపఁగనౌనె యంచు లో
జవ్వనిపై విరాళిగొని § స్వాంతము నిల్పఁ గలంగుచుం గడున్. ౬ 2038

ఉ. ముద్దులగుమ్మ యామె ననబోఁడులమెత్తని మానసంబులం
దద్దిర! సమ్మదామృతము § హారితరంబుగ నిండఁజేయుచుం
ముద్దుఁడువోలె నున్న యలమోసపుసంయమిఁ గుంతిసూను న
ట్లొద్దికఁ గాంచి కన్గొనల § నొప్పెడు సిగ్గున నుంత నవ్వుచున్. ౭ 2039

ఉ. ఆనవమోహనాంగుపయి § నాత్మహృదబ్జసరోజయుగ్మముం
బూనికమీఱ నిల్పి పతిబుద్ధిఁ జెలంగినదయ్యె నిట్టు లా
మానిని మోహనాంగుఁడును § మానసికోర్కులనుండి; రాపృథా
సూనుఁడు నన్నుమిన్నయయి § శోభిలునట్టి సుభద్ర నెంతయున్. ౭౪ 2040

చ. మదిని దలంచుకొంచు నొకమాడ్కి మరల్పఁగరాక యెప్పుడుం
గదురునితాంతకామమున § గాఢతరం బగుతాప మొందుచుం
మదవతి సంగ్రహించి చనుమార్గ మదెయ్యదొ యంచు నెంచుచుం
టఁ దనకు రామముఖ్యులు కడంగి యొనర్చెడునట్టి పూజలన్. ౮ 2041

తే. సుంతయేఁ గాంచఁడయ్యెను § సుఖ మతండు;
దైవయోగంబునం జేసి § తానె వచ్చె
దేవతోత్సవ మొక్కండు § భావిసత్ఫ
లమును సూచించుచుం; దుముఁలముగ నపుడు. ౮౪ 2042

ఉ. యాదవులెల్లఁ బత్తనము § యాత్రనుజూడఁగ వెల్వడంగ స
మ్మోదమునన్ సుభద్ర రథముం వడినెక్కి పురైకభూరిదు

---

* "సోఽపశ్యత్తత్ర మహతీం కన్యాం వీరమనోహరాం, ప్రీత్యుత్ఫుల్లేక్షణ స్తస్యాం భావక్షు
బ్ధం మనోదధే" అని మూలము.

ర్గాదిమతోరణస్థలము నల్లన దాఁటెడు నంతలో నరుం
డాదిమపూరుషానుమతి నంతకుఁ బూర్వమె పొందియుండుటన్. ౯ 2043

క. దేవకియుఁ వసుదేవుఁడు, భావము లలరంగ మంచిబంధుత్వమె యా
నీవిజయున కిచ్చుటయని, శ్రీవిభునాశయమె తారు చెందియు నుంటన్. ౯

చ. సమయ మిదే యటంచు హరిసంజ్ఞను దెల్పుట వేగపోయి యా
కమలదళేక్షణన్ బలిమిఁ గైకొనిపోయె; మహారథుం డతం
డమరపతిప్రదత్తమగు నాపెనుచాపము గాండివంబు స
జ్యముగ నొనర్చి స్యందనమునందుఁ జెలంగుచు వేడ్కమీఱఁగన్. ౯౪ 2015

మహాస్రగ్ధరః—
ఇదియేమో హేతువౌ నంచితని బలిమి నొక్లేని పోనీకపట్టం
గఁ దగుంగా యంచు శూరుల్ కదిసి నలుగడల్ గానరాకుండఁ బూఁగన్
మదినెంతేఁ బూన్కిమీఱన్ మదవతి కనియాత్మన్ ముదం బందుచుండన్
బ్రదరంబుల్ గూర్చి వైవన్ బరుగిడిరి భటుల్ పంతముల్ వీడి యార్తిన్.

ఉ. వారలపాటుగాంచి యదువర్యులు బిట్టుగ మొత్తపెట్టఁగా
భూరిమృగాళినుండి మృగభూపతి స్వాంశముఁ గొంచుఁబోవు న
ట్లారమణిన్ సుభద్రఁ గొని యర్జునుఁ డేగెను; వార్త యద్దిదు
ర్వారబలాఢ్యుఁడైన బలభద్రుని కర్ణములం జొరంబడెన్. ౧౦౪ 2042

*చ. తనప్రియసోదరిన్ బలిమిఁ దాఁ గొనిపోయెఁ బృథాసుతుండు నాఁ
వినఁబడినంత రాముఁ డెద భీతికరంబగు కోపమూనెఁ బె
ల్చున జలరాశిపర్వదినసంతతిఁ బొంగెడుమాడ్కి; నట్టులే
వనరుహనాభుఁ డాగ్రహము స్వాంతమునం గనఁడయ్యె సుంతయున్. ౧౧

ఉ. అంతియగాక మిత్రయుతుఁడై చని రాముని పాదయుగ్మ మ
త్యంతరుడగ్ని యాఱు వినయంబలరారఁగఁ బట్టుకొన్న దు
ర్దాంతపరాక్రముండయియుఁ దమ్మునిభక్తికి సంతసించి వే
శాంతి వహించె నాహలియుఁ జక్రధరుండును బొంగె నంతటన్. ౧౧ 2049

చ. హలధరుఁ డాసహోదరికి నాయమనాథున కెంతొ సమ్మదం
బలరఁగఁ బారిబర్హములు నర్ఘములేని విభూషణవ్రజం
బుల హయభద్రదంతిరథపుంజములన్ మఱి దాసికాజనం
బులఁ బనిపెన్; యదూద్వహులు మోదమునొందిరి బంధుకోటులున్. ౧౨

* "తచ్ఛ్రుత్వా క్షుభితో రామః పర్వణీవ మహార్ణవః, గృహీతపాదః కృష్ణేన సుహృద్భిశ్చానుసాంత్వితః" అని మూలము.

శ్రీహరి శ్రుతదేవమిథిలాధిపతుల ననుగ్రహించుట.

క. అని యీవిధి హరిచరితం,బును బల్కి శుకాఖ్యయోగిపుంగవుఁ డింకన్
వినిపింతు హరియనుగ్రహ,మును బొందిన వారిచరితమును రాజేంద్రా! ౧౨

మ. శ్రుతదేవుండను విప్రసత్తముఁడు కృష్ణున్ భక్తి ధ్యానించి యే
యితరార్థంబును గోరకుండ నిసుమంతేఁ గోర్కి లేకుంటఁ బూ
ర్ణతఁ బెంపొందుచు నుండె శాంతియనుసద్ద్రవ్యంబె సాయంబుగా
నతఁడౌ సత్కవి తృష్ణ చెందనిమదిన్ హర్షించు నెల్లప్పుడున్. ౧౩ 2052

క. ఆతఁడు మిథిలానగరం,బె తనకున్ వసతిగాఁగ నెసఁగు విదేహ
ఖ్యాతవిషయమ్మునందున్, బూతచరిత్రుం డతండు పూజ్యయశుఁడు నా. ౧౪

సీ. అతఁడు గృహాశ్రమమందునుండియు నుంతయుఁ బ్రయత్నము చేయకే సమయ
బుచ్చుచుఁ దనయంతఁ బూజ్యభంగిని దైవవశమున దొరకినవస్తువితతి [ముఁ
చేతనె యతిథులఁ బ్రీతిసత్కృతులను దన్పుచుఁ దాఁ జేయఁదగినయట్టి
సత్క్రియలను విధిఁజక్క సాగించుచు నుండె; నావిప్రవర్యుండు దేహ

ఆ. యాత్ర సాగవలయు నంత యాహారంబు
ప్రతిదినంబు దైవవశత దొరక
వలయు ననుచుఁ గోరువాఁడు దానికి మించి
కోరఁ డెన్నఁడేని ధారణీశ! ౧౫ 2054

చ. దొరకిన దానిచేత మదిఁ దుష్టిని గాంచుచు నర్హసత్క్రియో
త్కర ముచితంపుభంగిగనె తత్పరుఁడై యొనరించుచున్ బ్రజే
శ్వరచరణారవిందములఁ బాయనిభక్తిఁ జెలంగుచుండె; నో
ధరణిప! యావిదేహపతి దాంతుఁడు శాంతుఁడునై యెసంగెడున్. ౧౬ 2055

క. పేరున బహులాశ్వుండని, భూరిప్రఖ్యాతిఁ గాంచె భూపాలుఁ డతం
డారయ జనకునిసంతతిఁ, జేరిన వాడంచు నెఱుఁగు క్షితిపవరేణ్యా! ౧౭ 2056

క. నిరహంభావుండై తగు;, నిరువురుఁ దన్నగరవాసులే యచ్యుతుప
త్సరసిజభక్తులె యాదురు, హరి భగవంతుండు వారినాదృతిఁ బ్రోవన్. ౧౮

చ. మనసున నెంచి విప్రవరు మైథిలునిం గనఁబోవ నెంచుటన్
గనుఁగొని దారుకుండు ఘనకాంచననిర్మితమౌ రథంబుఁ దె
చ్చినఁ దమినెక్కి మౌనియుతిఁ జెచ్చెరఁ బోయెను; వామదేవుఁడున్
మునిపతియత్రినారదులు పూజ్యచరిత్రుఁడు వ్యాసమౌనియున్. ౧౯ 2058

సీ. భార్గవరామ గీష్పతులు కణ్వాసితు లరుణమైత్రేయులు చ్యవనముఖ్యు
లాకృష్ణుతో నేనునరిగితి మవ్వేళ వార్త యాలింపు భూవరవరేణ్యా!
మార్గమం దందందు భార్గవాదిగ్రహములఁగూడి భాస్కరుం డలరునట్లు

మునివరేణ్యులఁగూడి పుండరీకాక్షుండు చనుదేరఁగాఁ బౌరులును జనపద
తే. వాసులును హస్తముల నర్ఘ్యవస్తువులను
బట్టుకొని యెదురుగ వచ్చి భక్తిఁ బూజ
చేసి; రానర్తమునఁ గురుక్షేత్రమందు
వంగపాంచాలములను ధన్వవిషయమున. ౧౯ 2059

వ. కుంతి మధు కేకయ కోసలార్ణ ప్రముఖదేశంబులందును మఱియు దక్కిన దేశములయందును గలపూరుషులును నారీమణులు నమూల్యపూజాద్రవ్యంబులం గొని స్మేరవిలోకనంబుల సుస్మితంబులం జెలువారు నా శ్రీకృష్ణుని ముఖసరోజ లావణ్యరసంబుం దమిదీఱ నేత్రములం గ్రోలి రంత. ౨౦ 2060

క. లోకత్రయగురుఁ డగు నా, శ్రీకృష్ణుఁడు తన్నుఁ జూడఁ జేరినవారిన్
శ్రీకలితదృష్టులం గని, కైకొనియెన్ వారిపూజఁ గడుఁ దృప్తిమెయిన్. ౨౦౪

*క. వారలకన్నులఁ గ్రమ్మిన, భూరితరాజ్ఞానరూపమునఁ దగుధ్వాంతం
బారసి కరుణాదృష్టుల, శ్రీరమణుఁడు పోవఁజేసి శ్రేయం బొసఁగెన్. ౨౧ 2062

క. నరసురగీతంబు దిగం,తరసంవ్యాప్తంబు మిగుల ధవళం బశుభో
త్కరనిర్వాపణ దక్షము, పరమము నా స్వీయయశము బాగుగ వినుచున్. ౨౨

క. మెలమెల్లన మునిజనులం, గలిసి విదేహములఁ జేరెఁ గమలాక్షుఁడు మా
నులఁగూడి వచ్చెనని విని, యలరుచుఁ బౌరులును బల్లెలందలివారున్. ౨౨౪

చ. కరములఁ గాన్కలొప్పఁ గొని కంజదళాక్షుని బూజసేయు నా
దరమునఁ బూజకుం దగు నుదారసువస్తువులన్ గ్రహించి వ
చ్చిరి తమి పొంగఁగా నెదురు శ్రీహరి నుత్తమచారుకీర్తి శ్రీ
వరు మును విన్నయమ్మునుల భక్తిభరంబునఁ గాంచి యంతటన్. ౨౩ 2065

చ. ప్రమదమునన్ హృదక్షులు తోరన్ వికసిల్లఁగ నంజలుల్ స్వశీ
ర్షములఁ జెలంగ మ్రొక్కిరి; విశాలకృపం దము నుద్ధరింప లో
కములకు నెల్లఁ దా గురుఁడుగాఁ దగు శ్రీహరి వచ్చె నంచు న్యా
యమె యగు నిద్ది యంచు నెదలందుఁ దలంచిరి వార లెల్లరున్. ౨౩౪ 2066

క. శ్రుతదేవమైథిలులు శ్రీ, పతిపాదసరోజయుగళిఁ బడి; రంతట భూ
పతియున్ శ్రుతదేవుఁడు సం, హతాంజలులై యాచు మ్రొక్కి యతిశయభక్తిన్.

చ. యదుకులనాథు నమ్మునుల నందఱఁ బ్రీతిని నాతిథేయ విధా
సుదినమునందు నాగృహము శోభిలజేయుచుఁ గైకొనుం డటం
చుఁ దగినయట్టు లిద్దఱును జొక్కపుభక్తిని వేఁడి; రంత న
బ్జదళవిలోచనుండు భగవంతుఁడు వారికిఁ బ్రీతిఁ గూర్పఁగన్. ౨౪ 2068

* "తేభ్యః స్వవీక్షణవినష్టతమిస్రదృగ్భ్యః" అని మూలము.

క. ఇరువుర యామంత్రణమును, సరిగా నంగీకరించి ॰ సాధుమునులతో
నరిగెఁ వారిగృహంబుల, కిరువురు మోదంబునొంది ॰ కృతకృత్యులు నై. ౨౭

మ. చని రవ్వారినిగూడి మాసదనమే ॰ సౌభాగ్యవంతంబు న
య్యె నటంచెంచిరి గాని వారెఱుఁగ రీవృత్తంబు శ్రీకృష్ణుఁ డెం
చిన దేమంచు; దురాత్మకుల్ వినుటకే ॰ సిద్ధింపదో యట్టిపా
వనచారిత్రము గల్గుమానులును శ్రీవైకుంఠుఁడుర్ వచ్చినన్. ౨౮ 2070

చ. ధరణిపమౌళి యాసనవతంసములందు వసింపఁజేసి భ
క్తిరతిని స్వీయసద్యశము ॰ దిక్కులమించెడువాఁడు గాన శ్రీ
హరిఁగని మోద మాత్మఁదగ ॰ నతుల హర్ష జలంబునిండఁ ద
చ్చరణసరోజముల్ గడిగి ॰ సాధుకుటుంబముఁగూడి శ్రద్ధతోన్. ౨౯ 2071

సీ. విశ్వపావనములౌ ॰ విఖ్యాతిఁ గాంచిన యాజలంబులఁ దలయందుఁ దాల్చి
గంధమాల్యాంబరాకల్పకృష్ణాగురుధూపమ్ములను మఱి ॰ దీపముల మ
హార్ఘ్యగోవృషముల ॰ నర్హావిధానము నమరునట్లుగ నీశ్వరాత్మకులను
వారలఁ బూజించె ॰ వార లాదృతిమీఱ నన్నంబుగుడిచిన ॰ యంతఁ దృప్తుఁ

తే. డైన శ్రీహరి దివ్య పాదాంబుజములఁ
నంకభాగముఁ జేర్చి కొం ॰ చప్పు డల్ల
నల్లనొత్తుచు హర్షంబు ॰ వెల్లివిరియ
మృదుమధుర వాక్కులం బల్కె ॰ నిట్లు నృపుఁడు. ౩౦ 2072

క. భూతాళి కంతరాత్మవు, చేతోభవజనక! కృష్ణ ॰ శ్రీహరి! కార్య
వ్రాతమునకు సాక్షివి సు, మ్మేతఱి నీయంత నీవె ॰ యొసఁగుదు ప్రభలన్. ౩౧

చ. అమలభవత్పదాబ్జముల ॰ నాత్మస్మరించుచు నున్న మాకు నో
కమలదళాక్ష! దర్శన మఖండశుభప్రద మిచ్చినావు; ము
న్ను మధురవాక్య మొక్కపుడు ॰ నూత్నముదంబు నొసంగుదాని లో
కములకు మేలుగూర్పఁదగ ॰ గ్రాలెడుదాని వచించితేకదా! ౩౧ 2074

క. ఏకాంతభక్తులే నా, కేకరణిఁ దలంచిచూడ ॰ హితులె యగుదు రా
శ్రీకాంత యనంతుం డజుఁ, డాకరణిం గారు ప్రీతికర్తు లటంచున్. ౩౨ 2075

క. ఆమాట సత్య మొనరిచి, తో మాధవ! మామకాక్షి ॰ యుగమునకుఁ నీ
వీమాడ్కిఁ గాననైతివి, భూమిని నీమాత్ర మెఱుఁగుపురుషుం డెవఁడేన్. ౩౨

క. తావక చరణాంభోజం, బేవిధమున విడువఁ డనుటయే నిక్కంబౌ
నో విశ్వేశ! యకించను, లై వశగతచిత్తులైన ॰ యట్టిమునులకున్. ౩౩ 2077

ఆ. ఆత్మదుండ వాఁడు ॰ వవతరించితి విల, యదుకులంబునందు ॰ నతిభయభవ
తప్తులకు మహోగ్ర ॰ తాపముఁ ద్రోలఁగింప, జగదఘాళిహర నిజయశము హరి!

క. వెలయించితి వో దేవా!, జలజాక్షా! నీకు నతివిశసర మిదియే యి
మ్ములఁ గైకొను దేవా! జగ,ములకుఁ సుఖకారకుఁడగు ౹ భూతేశునకున్. ౩౨

ఆ. శాంతతపము సలుపు ౹ సాధుమానీంద్రున
కనుపమాన మేధసునకుఁ గృష్ణు
నకు మహాత్మునకును ౹ నారాయణునకు వం
దనము లివిగో దేవ! ౹ దయను గొనుచు. ౩౩ 2080

క. అనుపమరుచిరానందా!, దినములు మఱికొన్ని నాదు ౹ ధిష్ణ్యమ్మున నీ
మునివరులతో వసించుచు, ఘనచరణసరోజ రేణుకణముల చేతన్. ౩౪ 2081

క. ఈ మా నిమివంశమ్మును, భూమిని బావనతఁ గాంచు పోలికఁ జేయం
గా మిముఁ బ్రార్థించెద నం, చా మిథిలాధీశుఁ డిట్టు ౹ లభ్యర్థింపన్. ౩౫ 2082

క. విని లోకభావనుఁడు శ్రీ, వనజాక్షుఁడు మిథిలయందు ౹ వసియించెదు న
వ్వనితలకుఁ బురుషులకుఁ జ,క్కని కల్యాణంబు గూర్చు కాంక్ష వసించెన్. ౩౬

క. శ్రుతదేవ ద్విజవరుఁ డ,చ్యుతుఁ డాద్యృతి మునులతో స్వశుభసద్మమునన్
హితమతి విజయం చేయఁగఁ, గృతకృత్యుఁడనైతి ననుచు ౹ నెంచుచు భక్తిన్.

చ. జనకమహీంద్రు పోల్కి మునిసంతతికిన్ హరికిన్ యథార్థ్యావం
దనములు సల్పి హర్షము నితాంతముపొంగ విదుల్చు చంబరం
బు నొడ లెఱుంగకుండ నటుపొందుగ నృత్యము చేసె; నంత నొ
య్యనఁ దృణముఖ్యకల్పిత మహాసనముల్ పచరించి వానిపై. ౩౮ 2085

తే. వారి నాసీనులం జేసి ౹ భవ్యవచన
ములను స్వాగత మడిగి వారలచరణము
లను గళత్రముగూడి పావనజలములఁ
గడిగె; హర్షము పొంగ నాత్మసురుండు. ౩౯ 2086

సీ. తనమనోరథము లెల్లను ఫలించినయట్లు తలపోయుచుం దదుదకములఁ గొని
భార్యను వంశంబు ౹ వారిని స్నానముఁ జేయించి మఱి తనశీర్షమందుఁ
జల్లుకొనియె; నంత ౹ సత్ఫలంబులు గంధపుష్పధూపాదికములగు వాని
వట్టివేళ్లను జేర్చినట్టి పావనతమశీతలామృతముల ౹ ఖ్యాతమృగమ

తే. దంబుఁ దులసియు దర్భలు ౹ తామరలును
సత్వగుణవృద్ధిదాన్నంబుఁ ౹ జక్క నొసఁగి
యింకఁ గలయుపచారమ్ము ౹ లేమియు శ్రమ
ము గనకుండ నారాధించెఁ ౹ బూజ్యమతిని. ౪౦ 2087

చ. ధరణిసురేంద్రుఁ డెంచె మది ౹ ధామమహోగ్రమహాంధకూపకాం
తరమునయందుఁ ద్రెళ్లి తగు ౹ నాకు రమాధిపుతోడనుం, బరా

త్పురనకు నుండఁ జోటొసఁగు భవ్యమతుల్ దగి తీర్థరాశికిన్
శరణములైన యంఘ్రుల రజస్థితి నొప్పుమునీంద్రకోటితోన్. ౮౨ 2088

క. కలిగెనొ సమాగమం బెట్టులు? చిత్ర మిదంచు లోఁ గడుం బూనికమైఁ
దలపోసె, నంత సుఖముగ, జలజాక్షముఖుల్ భుజించి సంతృప్తి తగన్. ౮౩

క. తమతమపీఠముల నుండ మహీదేవుండు పద్మనాభునిఁ దనగే
హమునకు వచ్చిన కరుణా, సమగ్రునిం జేరి తనదుసాధ్వియు సుతులున్. ౮౪

క. తనరక్షణమున నొప్పిన, జనులును దన్ననుసరింపఁ జరణయుగము మె
ల్లనఁ బుడుకుచు నిట్లనియెన్, వనజాక్షా! పరమపురుష! భవభయహరణా! ౮౫

సీ. శయనించువాఁడు తనయవిద్యచే మది మఱొకలోకము క్షణమాత్రముననె
స్వప్నమ్మున సృజించి సరగ నందుంజొచ్చి చరియించు నట్టులీ జగముల నిజ
మాయామహాశక్తి లేయెడఁ గన్పడఁ గల్పించి నీదగుఘనతరమగు
నాత్మ సత్తారూప మమరగా నందు వెంబడిగఁ బ్రవేశించి వఱలు నట్టి

తే. శాశ్వతుఁడ వీవు మాకు దర్శన మొసఁగితి;
వంబుజాక్ష భవత్కథ లాలకించు
వారికిని సన్నుతించెడు వారి కట్టు
లర్చనముచేయు వారికి నాదరమున. ౮౬ 2092

క. ఇతరేతరసంవాదం, బతిశయముగఁ జేయువారి కభినందనస
త్కృతిఁ దగులువారికిం గృప, మతి వెల్గుదు వీవు సతము మహనీయగుణా!

వ. హృదయగతుండ వయ్యుఁ గర్మములచే విక్షిప్తమగు చేతస్సుగలమానవులకు మిగుల దూరమున వర్తింతువు. అహంకారాదివ్యవహితుండవయ్యు శ్రవణకీర్తనాదిసేవాసక్తులకు సమీపమునందే యుందువు. మహాత్మా! నీవు కార్యకారణోపాధి నియామకుఁడవు. దేహాద్యభిమానముగల జీవునకు నప్రకాశుండవు. సంసారప్రవర్తకుఁడవు. దేహాద్యభిమాన విరహితజీవతాదాత్మ్యాపన్నుఁడవు. అధ్యాత్మవేత్తలకు మోక్షదాతవు. ఇట్టినీకు నమస్కారములు. ౮౮ 2094

క. పరమేశా! నీకును గింకరులము శాసింపు మేమికార్యము మే మి
త్తరుణమునఁ జేయఁదగునో, త్వరపడి చేయుదుము; నీదుదర్శన మబ్బెన్. ౮౯

క. దాననె క్లేశము లేవియు, మానవులకుఁ గల్గ వింక మాయాతీతా!
యోనీరజాక్ష! యని యా, భూనిర్జరవర్యుఁ డిట్లు పొంగెడుభక్తిన్. ౯౦

తే. విన్నవించిన నాలించి వేదవేద్యుఁ
డగుచుఁ బ్రణతార్తిహరుఁడయి యలరుకృష్ణుఁ
డలఁతినవ్వు ముఖాబ్జంబు నలరఁజేయ
నతని కరమాత్మకరమున నమరఁ గొనుచు. ౯౧ 2097

చ. పలికె మహీసురేంద్ర! తమపాదసరోరుహరేణురాజి ని
మ్ముల సకలప్రపంచములఁ । బూతములై తగునట్లు చేయుచుం
గలయఁ జరింతురీమును లఖండముదంబున నన్నుఁగూడి యి
ష్టలరుచు వచ్చినారు నిను । నాదృతిఁ జక్క ననుగ్రహింపఁగన్. ॥౧ 2098

[1]క. దేవతలును క్షేత్రంబులు, పావనతీర్థములు భక్తి । స్పర్శనపూజా
సేవా దర్శనములచే, నేవారలు తమ్ముఁ గొలుతు । రెలమిఁ వారిన్. ॥౧౪

క. చిరకాలమునకుఁ బావన,తరులుగ నొనరించు నవ్విధంబగుశక్తిం
బరఁగుట యెట్లన సాధూ,త్కరదర్శనమున నె యనుచుఁ । దలఁపఁ వలయున్.

చ. ధరణిసురుండు జన్మమునఁ । దక్కిన ప్రాణులలోన శ్రేష్ఠుఁడౌఁ
బరమతపంబుఁ దుష్టియును । బావనవిద్యయు నాయుపాసనా
దరమును గల్గియున్న నిఁక । ధన్యతరుండని చెప్పనేల? యీ
కరములు రెండొ నాల్గొ కలకాయము చక్కఁగలోఁ దలంచినన్. ॥౩ 2101

క. క్షితిసురకాయముకంటెఁ, మతిమద్వర! ప్రియము కాదు । మహితశ్రుతిసం
తతిమయుఁడు విప్రుఁడమరవి,తతిమయుఁడను నే నటంచుఁదలఁపఁ దగుఁజుమీ.

[2]సీ. ప్రతిమాదులందు నిర్జరదృష్టియే గల్గి కుమతులీపద్ధతిఁగూడ నెఱుఁగఁ
జాలకయే విప్రసత్తమమూర్తినై గురుఁడనై యాత్మనై । పరఁగుచున్న
నాపై నసూయ మానములందుఁ జొప్పింతు రర్చాదులందుఁ; జరాచరాత్మ
కమగు నీవిశ్వంబుఁ । గడఁగి దీనికిఁ గారణములగు మహదాదిసమితి మన్మ

తే. యములుగా నెంచి మన్మయుం । డగు క్షితిసురుఁ
డాదృతిం గాంచు నితరు లట్లరయ లేరు
బ్రాహ్మణోత్తమ! యిప్పుడీ బ్రహ్మమునుల
శ్రద్ధ నర్చింపుమా యెల్లసమయములను. ॥౬ 2103

క. ఈరీతిం బూజించిన, నారాధన మద్ది మత్ప్రియంబు నిజముగా
భూరివిభూతుల నన్నే, యారాధించినను హర్ష । మది నాకిడునే? ॥౭ 2104

చ. అనిహరి యానతీయఁగ రమాధిపు నమ్మునివర్యులఁ ముదం
బున మదినొక్కరీతిగనె । పోలఁ దలంచుచు సద్గతిం గనెఁ;
జనపతి యట్లె శ్రీహరిని । సాధుమునీంద్రులఁ బూజచేతఁ దృ
ప్తిని గనఁజేసి ముక్తిఁగనెఁ । దెప్పున భక్తిభరంబు పెంపునన్. ॥౮ 2105

---

1 "దేవాః క్షేత్రాణి తీర్థాని దర్శనస్పర్శనార్చనైః,శనైః పునంతి కాలేన తదప్యర్హత్తమేక్షయా." శ్లో.౧. అనిమూలము. 2 "బ్రాహ్మణో జన్మనా శ్రేయాన్ సర్వేషాంప్రాణినామిహ,తపసావిద్యయాతుష్ట్యా కిముమత్కలయాయుతః" శ్లో.౩. అని మూలము.

వ. పరీక్షిజ్జనపాలకా! భక్తవత్సలుండగు భగవంతుఁ డాయిరువురకుం బ్రీతిగావించి వసియించి స్వయంప్రమాణములగుశ్రుతులకుఁ బ్రవృత్తిప్రకారం బెఱింగించి వారల:నాశ్వాసించి యెట్టకేలకుఁ దనపయనంబునకు వారు సమ్మతింప ద్వారకానగరంబున కరిగె నని తెలుప శుకయోగీంద్రుంగని రాజేంద్రుం డిట్లనియె. ౫౯

ఎనుబదియేడవయధ్యాయము.

శ్రుతిగీతలు.

మ. ధరణీనిర్జరమౌని! బ్రహ్మవిదులం । దథ్యంబుగా నెన్న నీ
పురువిఖ్యాతిని గాంచినాఁడవుగదా? । యొక్కండు ప్రశ్నింప ని
త్తరుణం బుత్తమ మెద్దియన్న శ్రుతిసంతానంబు లేపద్ధతిం
బరికింపన్ గుణవృత్తులై యొసఁగుఁగా । బ్రహ్మం బనిర్దేశ్యమా. ౪ 2107

ఆ. కరము నిర్గుణంబు । కార్యకారణముల, కది యతీతమె యగు । నట్టిబ్రహ్మ
విషయమందు నవి ప్రవృత్తినెట్లుగఁ గాంచెఁ, దెలుపవలయుఁ గరుణఁదేటఁగ నన.

చ. విని శుకయోగి యిట్లనియె । విశ్రుతకీర్తిధురంధరా! తమిన్
వినఁదగుఁ దద్విధంబు హరి । విశ్వమునంగల జీవకోటి కా
య్యనఁ దగు నర్థధర్మములు । నట్టులె కామము మోక్షమన్న ఖ్యా
తినిగని నాల్గు సంఖ్యఁదగి । దివ్యములౌ పురుషార్థముల్ త్వరన్. ౧౪ 2109

సీ. సిద్ధింపఁ దనఁదగు । చిత్తమందుఁ దలంచి సృజియించె నెట్లన । క్షితిప! విషయ
భోగము సత్కర్మములయనుష్ఠాన మాయాలోకభోగము । నమలతమము
గా నొప్పియుండెడు । కైవల్యమను నివ్వియౌఁ జతుర్విధపురుషార్థము లిల;
నివ్వి సిద్ధింప బుద్ధీంద్రియములు మనఃప్రాణము లను పేళ్లఁ । బరఁగుచున్న

తే. యాయుపాధుల సృజియించెనని యెఱుంగ, నగు స్వరూపోపపాదనమందు లేక
యున్న మోక్షార్థసృష్టియు సన్నుతముగ, నన్వయింపదు నిక్క మీయదిమహాత్మ!

వ. వేదములు రూఢ్యాదులసాక్షాద్వృత్తిని బ్రహ్మబోధకములుగావు. ఐనను భగవదుద్దిష్టంబగు నపవర్గసమన్వయంబున గౌణవృత్తికల్పనంబు కర్తవ్యమేయగు. జహదజహత్స్వార్థలక్షణావృత్తిగ్రహించి విపరీతాంశమును దొలఁగించి యనుగతంబగు చిదర్థముమాత్రము పరిగ్రహించి యుపనిషన్మహావాక్యములకు సమన్వయము సమకూర్పవలయు. ఈరీతిగా వేదములు నిర్గుణబ్రహ్మమును బోధించెడిని. ఉపనిషత్తు లివ్విధముగ బ్రహ్మపరములని యతిప్రాచీనులగు మహాత్ములు సిద్ధాంతముచేసిరి. కావున వితండాకుతర్కానభినివేశమున నెవ్వాఁడు శ్రవణాదులచే నీసిద్ధాంతమును మనస్సున ధరించునో యతండు నిరస్తదేహాద్యుపాధికుఁడై పరమపదముం బ్రాపించునని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 3 2111

క. నారాయణమహాసీంద్రుఁడు, నారదముని కెఱుఁగఁ దెలిపెఁ దన భువి నదియున్
నారాయణగీతం బను, పేరం బ్రఖ్యాతిఁ గాంచెఁ బృథులార్థంబై. ౮ 2112

క. ఇతిహాస మద్ది యిట సన్మతిఁ దెల్పెద నీదు ప్రశ్నమండలికి నుదా
హృతమైన సమాధానము, క్షితినాథా! యమరియుండుఁ జెప్పెద నింకన్. ౮

క. వినుమీ భగవత్ప్రియుఁడౌ, మునిపతి నారదుఁడు లోకములఁ గ్రుమ్మరుచున్
దినమున నొక్కట నారాయణమునిపతిఁ గాంచు వేడ్క నరిగెం ద్వరగన్.

చ. అతఁడు సనాతనుండు మహితాత్ముఁడు గానఁ దదీయదర్శనం
బతులఫలం బొసంగునని యాశ్రమ మాదృతిఁ జేరె; నందు భా
రతమను వర్షమందలి నర ప్రకరంబున కెట్లు క్షేమ మ
ప్రతిహత మోక్షలక్ష్మి యలరం దగు నావిధ మెంచుచున్ మదిన్. ౫ 2115

క. జ్ఞానము ధర్మశమంబులు, నా నెగడెడు వానిఁగూడి నారాయణుఁడున్
మానీశుం డాకల్పముఁ, బూనికఁ దప మొప్పఁ జేయఁ బూని నియతిమై. ౬ 2116

సీ. పరమహాసులు కలాపగ్రామవాసులు తనచుట్టునుండ నుద్దామతేజ
మమరఁగా బదరికాశ్రమమునఁ గూర్చుండి యున్న నారాయణు సన్నుతగుణుఁ
గాంచి వందనములు గావించి యీయర్థమే ప్రశ్న చేయంగ నెల్లమునులు
వినుచుండ నాతత్త్వవిద్వరుఁ డిట్లని యనువదించెను; బూర్వమున నొకప్డు
తే. డల్ల జనలోకసంవాసులైన పెద్దలకు సనందాది బ్రాహ్మణులకు జరగిన
యట్టిసంవాదమునె యిట ననువదింతు, శ్రద్ధ వినవయ్య నారదసంయమీంద్ర!

చ. సనకసనందముఖ్య మునిసత్తము లాపరమేష్ఠిమానసం
బునఁ దలపోసినంతనె సుపుత్త్రులుగా జనియించి సత్తపం
బున నుతిగాంచి యింద్రియసమూహము నెల్ల వశీకరించి మిం
చినయశ మొప్పఁ గాంచి రలసిద్ధతపస్వులు వార లొక్కటన్. ౯ 2118

క. జరపిరి బ్రహ్మవిచార, స్ఫురణంబున బ్రహ్మసత్రముగఁ బ్రఖ్యాతిన్
గర మొందినదాని నదే, తరుణంబున నీవు పుణ్యధామము లెల్లన్ ౯౫ 2119

క. కనుఁగొని శ్వేతద్వీపం, బున నొప్పుతదీశుఁ జూడఁ బూని చనితి వం
దునుగల భూసురవర్యుల, కనూనవాదంబు సాగె నత్తరుణమునన్. ౧౦ 2120

క. శ్రుతులై కకంఠ్య మొందియె, యతిసుఖముగ నుండె; నన్ను నడిగిననీప్ర
శ్నతతియుఁ బరిహారము సంస్తుతముగఁ గల్గె; నవి చెప్పెదన్ మునివర్యా! ౧౦

క. శ్రుతశీలతపస్సుల సము, లతిమాన్యులు స్వీయుఁ డరియు నటుమధ్యముఁడున్
క్షితిగల భేదము లెంచక, మతినెల్లర సములటంచు మన్నించు మునుల్. ౧౦౫

క. ప్రవచనయోగ్యులు వార, య్యు వక్తగా నందునొకని నొప్పించి సభా
భవనమునఁ దక్కువారలు, సవిధిగ వినుచుండి రెంతొ సహజకరుణచేన్. ౧౧

చ. అపుడు సనందనుండు సనకాదులప్రశ్నము లాలకించి యి
ట్లుపలికె నుత్తరంబుగ గడుంగడు శ్రద్ధయొసంగుచుండ స్వీ
యపరమశక్తు లెల్లవెలయఁగ మును దా సృజియించియున్న వి
శ్వపటలముఁగ లయంబుతతి వారక తా నుపసంహరించుచున్. ౧౧౪ 2124

క. పరమాత్మ యోగనిద్రా, పరతఁ శయనించియుండఁ బ్రళయాంతమునఁ
మరలం దన్నిశ్వాసో,త్కర నిర్గతములగు శ్రుతినికాయము లెల్లన్. ౧౨ 2125

క. భగవత్ప్రతిపాదిత వా,క్యగణంబున నివ్విధమున నాపరమేశుం
దగురీతిఁ బోధించెను, జగతీశేంద్రుండు నిద్రఁ జక్కఁగ నొందన్. ౧౨౪ 2126

క. అనుజీవులు స్తుతిపాఠక, జనులెల్ల నుపస్సుతతిని సన్నిధిఁ జేరం
జని తత్పరాక్రమాదిక,మును దెల్పుచు మేలుకొలుపు పోలికమీఱన్. ౧౩

సీ. అజిత! సర్వోత్కర్ష మావిష్కరింపు మావిష్కరింపుము సర్వవిబుధవినుత
పాద! యానందాదిపటల మాచ్ఛాదింప గుణజాలములను గైకొని చరాచ
రాంగముల్ గల్గుజీవాళివ్యాపించిన యలయవిద్యను వేగపాలియఁ జేయు
సర్వశక్తులకును జక్కని యుద్బోధ మొనరించుచున్న నీవామహాత్మ!

ఆ. యాత్మరూపమున నెయమ్మాయవశమున, నుండఁ జేసికొనుచు నురుతరంబు
లై చెలంగుచున్న యైశ్వర్యముల నెల్లఁ, బడసినట్టి లోకపతివి గావె? ౧౩౪

క. పరమేశ! సృష్టిలోనుగఁ, బరఁగెడు కార్యంబు లపుడు పరికించియె నీ
వురుమాయాయోగమ్మున, నిరుపమమగు నాత్మవాంఛ నెఱె విహరింపన్. ౧౮

క. మనసునఁ గోరుదు వంతియ, యనఁగాఁదగుఁ గాని వశుఁడవై దానికి నీ
వును వర్తింప వటంచుఁ, ఘనముగ బోధించు నిగమకాండము లీశా! ౧౮

క. వికృతులగు ఘటాదులకుం, బ్రకృతిద్రవ్యమగు మృత్స్నభవలయములు గ
ల్గుకరణి నీజగములకు న,వికారమగు బ్రహ్మరూపవిధివలనఁ దుదిన్. ౧౮౪ 2131

వ. ఉత్పత్తిప్రళయంబులుగలుగు. వివర్తాధిష్ఠానత్వమునంజేసి బ్రహ్మం బవికారంబె
యగు. అట్లగుటంజేసి బ్రహ్మావశిష్టంబగు కారణమ్మున జగదీశ్వరు లనుచు నిరూ
పింపఁబడు నింద్రప్రముఖులెల్ల బ్రహ్మంబెకాని వేఱుగాదని పరతత్త్వదర్శనకుశ
లులగు ఋషులు మనంబున నిన్నే సర్వదా ధ్యానించుచు వచనముల నిన్నే
సన్నుతింతురు. భూమిమీఁదం దిరుగు మానవులు మృత్పాషాణేష్టకాదులయం
దు నెచ్చోటఁ బాదముపెట్టిన నద్దిభూమిపయింబెట్టి నట్టిదేయగుంగదా. కావున
నీవే సృజించినవారుగాన నెవ్వని బోధించిన నిన్నే బోధించినట్లగును. ౧౫ 2132

క. వనజాక్ష! సర్వకారణ,తను బరమార్థంబు నీవె తత్త్వం బిదియే
యని నిశ్చయించి పండిత,జనములు లోకాళికలుషజాల మడఁచుచున్. ౧౫౪

క. పరమంబై నిరుపమమై, వరదానక్షమము నాభవద్దివ్యకథో

త్కర పీయూష సరిత్పతిఁ, బరమాదృతిఁ జొచ్చి దుఃఖపాపవ్రజమున్. ౧౯౫

ఆ. అచిరకాలముననె యవ్యయా! త్రిగుణమాయామృగీసునర్తకా! మహాత్మ!
వాసికొనిరి; మఱియుఁ బరమపూరుష! నీదు, కరుణఁ గనినవారు కాంత్రుసుగతి.

సీ. పరమా! స్వరూపసంస్ఫురణంబుచే మనోధర్మ్మములనఁబడఁ దగినయట్టి
రాగాదుల మఱి జరాప్రముఖంబులఁ గాలధర్మ్మంబులఁ గడఁకమీఱ
నిరసించి యవ్యయనిరుపమానందానుభవమైన నీస్వరూపమును భక్తి
సేవించు వారికిఁ జెప్పంగవలయునే పాపదుఃఖంబులు పాయు ననుచు;

ఆ. నీదుభక్తిఁగల్గు నృతతి జీవనసఫలత్వ మెలమిఁ గాంచు సత్వరముగ
భక్తి లేకయున్న శ్వాసమాత్రమె గల్గు, తోలుతిత్తులట్లు తోఁచుచుండు.

క. జననం బానరులకు ఫలజనకం బేరీతిఁగాదు సర్వక్రియలున్
గను నిష్ఫలతన్ వారికి, ఘనభక్తియె కల్గియున్నఁగల్గు ఫలంబుల్. ౧౯౬ 2137

వ. వైశ్వానరాగ్నిరూపంబున జఠరానలభూతుఁడగు బ్రహ్మంబుచే నధిష్ఠితంబగుట
నుదరంబు బ్రహ్మ మనంబడు.ఋషిసంప్రదాయమార్గంబులయం దెవ్వారు స్థూల
దృష్టులగుదురో వా రుదరాలంబనంబగు మణిపూరకచక్రస్థితుండగు బ్రహ్మము
నుపాసింతురు. ఈస్థూలదృశులు శార్కరాక్షులని శ్రుతులు ప్రతిపాదించు రజః
పిహితదృష్టులగుట శార్కరాక్షు లనంబడుదురు. ఉదరము హృదయాపేక్షచే
స్థూలంబగుట వీరు స్థూలదృష్టులైరి. కూర్పశబ్దము సూక్ష్మార్థమునం బ్రయోగింపఁ
బడు. హృదయస్థసూక్ష్మమునే లక్షీకరించి తత్ప్రవేశంబుకొఱకుఁ దొలుత నుద
రస్థుండగు బ్రహ్మము నుపాసింతురని యెఱుంగందగు. ఆరుణులు సాక్షాద్ధృద
యస్థంబయి సూక్ష్మమగు దహరము నుపాసింతురు.నాడులు పరిసరంబు లనంబడు.
వానిమార్గము పరిసరపద్ధతి యని విఖ్యాతంబు. అనంతా!యాహృదయమునుండి
నీయుపలబ్ధి స్థానము సుషుమాఖ్యంబై పరమంబై యుత్కృష్టమై జ్యోతిర్మయంబై
మూర్థమునం బొదలు. మూలాధారమునుండి యారంభమై హృదయమధ్యము
నుండి నిర్గమించి బ్రహ్మరంధ్రము నొందియుండు. ఆమార్గమునఁ బోయిన నీధా
మము గననగును. ఆనీస్థానమునొందినవారు మరల మృత్యుముఖంబునం బడి
సంసారంబునొందరు. ౧౯౭ 2138

ఆ. ఆత్మనిర్మితంబులైన యుత్తమమధ్య, మాధమంబు లగుచు నమరి బహువి
ధముల నొప్పు కార్యతనువులయం దుపాదానకారణతఁ బ్రథమమునందె.

సీ. కలిగియుండిన నప్పుగాఁ బ్రవేశించినయట్టులు తోఁచుచు నగ్ని నైజ
ముగఁ దారతమ్యముఁ దగ లేకయుండియు దారువులకుఁ గలతారతమ్య
ములఁబట్టి తద్ధర్మముల నెట్టులొందునో యట్టులె యాత్మకృతాకృతులను
ననుకరించుచు మఱియును దారతమ్యంబుఁ బ్రకటింతువీవె యోపరమపురుష!

ఆ. వితథములగు దేహవితతియం దొప్పుచు, సత్యమగుచు మఱియు శాశ్వతంబు
నగుచు నిర్విశేషమగుచు సన్మాత్రమై, యలరు నీస్వరూప మంబుజాక్ష! ౧౯

క. ఆ నీస్వరూపవర్యము, మానీశులు నిర్మలతమమానసు లిహలో
కానూనఫలముఁ బిమ్మటి,దా నాముష్మికఫలంబునం దనభిముఖుల్. ౧౯ 2141

క. కనుకనె యెఱుంగఁ జాలుదు;
రనఘా! నిజకర్మముల నుపార్జించిన సం
హననముల భోక్తృరూపం
బునఁ బురుషుఁడు వర్తనమునఁ బొలుచుచునుండున్. ౧౯ 2142

వ. ఎట్లనఁ; గార్యకారణావరణశూన్యుండై పురుషుఁడు సర్వశక్తిపరిపూర్ణుఁడగు నీయంశముంబోలి వర్తించునని జీవుని తత్త్వమును బరిశోధించి విజ్ఞానసంపత్తి గలమహాత్ములు నిగమోక్తసర్వకర్మార్పణవిషయము సంసారతాప నివారకము నగుభవత్పాదారవిందముల నమ్మి మానవలోకమున నుపాసింతురు. ౨౦ 2143

చ. దురవగ మాత్మతత్త్వమును ధూతమహాఘముఁ జక్కఁ దెల్ప నీ
శ్వర! తనువుం ధరించితివి శాశ్వతశర్మదతావకీనస
చ్చరిత మహామృతాంబునిధి సన్మతి మున్గి మహత్తరశ్రమో
త్కరములు వాసి కొంద ఱిల ధన్యులు ప్రాగ్జనిపుణ్యసంగతిన్. ౨౦౪ 2144

క. భవదమల చరణవిస్ఫుట, భువనప్రభవమ్ములందుఁ బొల్చెడు కలహం
స వితతి వడువునఁ దగుభ,క్తవరుల సంగతిఁ ద్యజించి ధామముల వెసన్. ౨౧

క. అపవర్గమేని కోరక, యెపుడు భవద్భక్తిఁగోరియే యుందురు; లో
కపతీశా! నిన్నే భ,క్తిపరతచే ననుసరించి దృఢమగు పూన్కిన్. ౨౧౪ 2146

వ. నిరతంబుసేవింప సాధనంబైన యీదేహ మాత్మసుహృత్ప్రియసమముగానున్నను హితుఁడవై ప్రియుఁడవై పరమాత్మవై నీ వభిముఖుండవై యున్నను భవద్భక్తిని వదలి దేహాదులపైఁ బ్రాక్కర్మవాసనచే నుపలాలనంబు చేయుచు నాత్మఘాతుకులై నీచశరీరములం దాల్చుచు భయసాంద్రంబగు సంసారమునం బరిభ్రమింతురు. వారిందలంచి దుఃఖింపవలసియుండు. ౨౨ 2147

క. మనసును బ్రాణేంద్రియముల, ఘనయోగాభ్యాసమున నికామము నియమిం
చిన మునులు హృదయకమలం,బున ధ్యానముచేయు నిన్ను భూతతతీశా! ౨౨౪

*క. వైరులు సంస్మరణంబున, సారసనేత్రలును భోగిసత్తమ! భోగం
బేరీతిం దగునట్టులు,గా రంజిలు నీభుజంబుఁ గాంచుచుఁ బ్రీతిన్. ౨౩ 2149

క అనురాగంబున సేవిం,పనుగల్గిరి మేము సమతఁ బాటించి న ద
ర్శనమున నీయనుకంపం,గని సమతంగాంచి పూర్వకర్మఫలముగన్. ౨౩ 2150

* "స్త్రియ ఉరగేంద్రభోగభుజదండవిషక్తధియః" అని మూలము.

క. నిరుపమ భవత్పదాంబుజ, మరందముం గ్రోలితిమి; సమస్తజగదధీ
శ్వర! సృష్టికిఁ బూర్వంబే, పరఁగెడు నిను దేవదేవుఁ । బరమపురుషునిన్. ౨౩

సీ. సృష్టికిఁ బిదప నేయిలఁబుట్టి చచ్చుచు నుండువాఁ డెవ్విధి । నోమహాత్మ
నిను నెఱుంగంజాలు । నీవలననె బ్రహ్మ జనియించిన పిదప । వనజభవుని
ననుసరించియె కాదె । యాధ్యాత్మికాధిదైవికదేవతౌఘంబు । వెలసె: నవల
భూతగణంబులు । పుట్టె; నీసర్వంబు నుపసంహరించి నీవొక్క మొగిని

ఆ. యోగనిద్రఁ బూని । యున్నప్డు స్థూలంబు
లనఁగఁ బడెడు నంబరాదు లట్లె
సూక్ష్మములను ఖ్యాతి । శోభిల్లు మహదాదు
లఁడగి యుండుఁగాదె । యఖిలనాథ! ౨౩౪ 2152

వ. సదసత్తులచే నారబ్ధంబగు శరీరంబును, దానికి నిమిత్తభూతంబగు కాల వైషమ్యంబు, మఱి యింద్రియప్రాణాదులు జ్ఞాపకంబగు శాస్త్రంబును లేక యుండె. సృష్టికిం బిదపఁగలిగి దేహాద్యుపాధికృతాంతరములై కాలవశంబున మలినసత్త్వములగు వానికి భగవజ్జ్ఞానసామర్థ్యంబు లేదని యెఱుంగవలయు.

ప్రళయకాలంబున బహ్యాంతరంబు లేదనియు నప్పుడును సాధనాభావమున భగవజ్జ్ఞానసామర్థ్యంబు లేదు. కావునఁ ద్వదేకశరణత్వమ్మున శ్రవణకీర్తనాదుల చేత భక్తియే సుకరమని యెఱుంగుట తెఱంగు ఇట్టులుండ బుద్ధ్యాదిసంరుద్ధుండ నగు నే నెక్కడ? అపారమగు భగవన్మహత్త్వమెక్కడ? వర్ణింప నేర్తునే. ౨౮

సీ. తలఁప నసత్తయి । వెలయు జగంబున కుత్పత్తిగలిగె నంచొగి వచింత్రు
వైశేషికులు; మఱి । బ్రహ్మసత్తగుఁ గాన నదియె యుత్పత్తియౌ । ననియు; సత్తె
యగు నిరుపదియొకఁ । డగు భేదములఁదగు నట్టిదుఃఖమునకు । నరయ ధ్వంస
మే మోక్షమనియు వచింత్రు నైయాయికు; లాత్మస్వరూప మయ్యద్ది భేద

తే. ఘటితమగు నంద్రు సాంఖ్యులు; । కర్మఫలము
లను గుఱించినవ్యవహార । మనృత మనఁగఁ
దగదు సత్యంబె యనుదురు । తత్త్వవిదుల
వలె నటించెడు మీమాంసకులు సతంబు. ౨౮౪ 2154

తే. ఔర! యారోపితభ్రాంతు । లై పలువురు
వివిధరీతులఁ దత్త్వంబు । వెల్లడింతు
రంతె కా కుపదేశింతు । రఖిలవేద
విదులు వారయ్యు భ్రాంతిచే । వెఱ్ఱులగుచు. ౨౫ 2155

క. పురుషుండు త్రిగుణమయుఁ డనఁ, బరఁగెడు భేదంబు నిన్నుఁ । బరమేశ్వరుగా
నరయని యజ్ఞానమునన్, నిరంతరం బుండుటనె యనింద్యచరిత్రా! ౨౫ 2156

క. అల యజ్ఞానంబున కవ్వల నిస్సంగుండు జ్ఞానభాసురుఁడును నై
వెలసెడు నీయందో వారలదైన యబోధమే యరయఁ జెల్లదుగా! ౫౭ 2157

సీ. మానాయకా! మనోమాత్రవిలసితమై త్రిగుణాత్మకంబయి - తగు ప్రపంచ
మిది శాస్త్రరీతిగా - నెన్న నసత్తయ్యు నీవధిష్ఠానమై - నెలకొనుటను
సత్తుగాఁ దోఁచు నీజగ మొక్కఁడే కాదు పరికించిచూచినఁ బురుషుఁ డట్టి
వాఁడగు; నాత్మవిద్యలు భోక్తృభోగ్యాత్మకంబగు విశ్వమంతయుఁ బర

ఆ. మాత్మరూపముననె - యాత్మకార్యం బౌట, నాత్మునకు నభిన్నమౌ నటంచు
బలుకుచుంద్రు వారు యుపాదానకారణం, బాత్మ యగుటఁ జక్క - నరసి యరసి.

చ. కనకము గోరువారలు వికారము దానికిఁ గుండలాదికం
బనుచు నెఱుంగువార లిది - హాటక మెట్లగు నంచుఁ బాఱవై
వను మదినెంతురే యటులె - భవ్యతమాత్మకృతంబు విశ్వమే
యని యెఱుఁగం దగుఁ గనుక - నయ్యది యెన్నఁగ నాత్మరూపమా. ౫౯

వ. ఆత్మకృతం బను ప్రవిష్టంబునగు విశ్వం బాత్మరూపం బనుటకు సంశయంబు లేదు. సకలభూతసంవాసుండని నిన్నారాధించువారు మృత్యువును లెక్కగొనక మృత్యువు శీర్షంబునఁ బాదంబు నిడుదురు. ౬౦ 2160

సీ. నీయందు విముఖులై - నిన్నెఱుంగఁగ లేని యట్టియభక్తుల - నఖిలశాస్త్ర
విదులనైనను బశువిసరంబురీతి భవద్వేదవాక్కులఁ - బట్టి కట్టి
వైతువు; సకలేశ! - భద్రసౌహృదము నీపైఁగలవారలో - పావనతను
దమకు నన్యులకు నితాంతము గావింత్రు; శ్రీనికేతన! స్వతస్సిద్ధమైన

ఆ. జ్ఞానవిలసితుఁడవు - కాన నీవింద్రియ
సముదయముల బంధనము గనకయె
యున్నఁ బ్రాణికోటి - కెన్న నింద్రియశక్తు
లకుఁ బ్రవృత్తిఁ గూర్తువు కద సతము! ౬౧ 2161

వ. అవిద్యాసంవృతులై యింద్రాదిదేవోత్తములును, విశ్వంబులను బుట్టించు బ్రహ్మప్రముఖులును నీచే నియమింపఁబడిన స్థానంబుల నధివసించి నీవలని భయంబున స్వల్పరాజ్యాధిపతు లఖిలక్షితిపాలునకుంబోలె భవదాజ్ఞాపాలన రూపంబగు బలిని సమర్పించి మర్త్యలోకవాసులు తమకొసంగిన హవ్యకవ్యాదిరూపమగు బలిని భుజింతురు. నిత్యముక్తుండ వగునో మహాత్మా! మాయాతీతుఁడవై నిస్సంగుఁడవగు నీవా ప్రకృతిం గూడి విహరింపఁ దలంపుఁగొన్నయపుడు నీయీక్షణలేశంబున నుదయించిన కర్మములంగూడి స్థిరచర దేహాశ్రయులగు ప్రాణులు కనఁబడుదురు. పరమకారుణికుఁడవై యాకాశంబుభాతి సర్వసముఁడవై శూన్యతుల్యుండవై యవాఙ్మానసగోచరుండవు నగు నీకు స్వపరభేదంబు

గలుగదు. శాశ్వతా! పరమాత్మా! యనంతులు నిత్యులు సర్వగతులును జీవు
లగుదురేని వారందఱు సములగుటంజేసి శాస్వత సంగతము కాదని నీకుఁ
దన్నియమనంబు కలుగకయుండుఁ గాని వేఱువిధంబునం జెలంగు. ఉపాధి
యోగంబున జీవాఖ్యము యద్వికారప్రాయంబగు నెయ్యది సమము తెలిసితి
మని తలంచువారి కెయ్యది జ్ఞాతదోషశ్రవణమున నవిజ్ఞాతమునగు నయ్యది
కారణత్వంబు వదలక యాత్మవికారంబునకు నియామకంబగు. జన్మములేని
ప్రకృతికిఁ బురుషునకు సంయుక్తంబులగు నారెండింటికి జీవరూపమున నుత్పత్తి
ఘటింపదు. మఱి యితరేతరాధ్యాసమునం బ్రకృతి నిమిత్తముకాఁగాఁ బురుషుఁ
డుపాదానంబుగాఁగా జలమును వాయువునుగూడిన జలముల బుద్బుదములు
కలుగుచందమున సోపాధికజన్మంబు సంఘటించు. కావునఁ దేనియలో సకలపుష్ప
రసము లెట్లో యట్లు సుషుప్తిప్రళయంబులందును, సముద్రమున నదులవలె
ముక్తిదశయందును నిరుపాధికుఁడవగు నీలో నాజీవులు బహువిధకార్యకార
ణోపాధులతో లయింతురు. ౩౧ 2162

సీ. ఇట్టి జీవులయందు ॥ నీక్షింపఁ దగియున్న మాయాభ్రమంబును ॥ మదిని దెలిసి
మతిమంతులగు వార ॥ లతిశయభవనివర్తకుఁడవౌ నీపయిఁ ॥ దగినయట్లు
గా ననుస్యూతమౌ ॥ ఘనతరభావమ్ము గల్గియుందురు; దేవ! ॥ కాంత! నీదు
భ్రూభంగరూపమై ॥ పొలిచి శీతోష్ణవర్షములను నేమిత్రయమునఁ దగుచు

ఆ. వత్సరాత్మకమయి ॥ వఱలు కాలము నిన్ను
నాశ్రయింపకున్న ॥ యలసులకె భ
వమ్ముతిభయముఁ గూర్చు ॥ వారక యటుగాన
నిన్ను ననుసరించు ॥ సన్నుతులకు ౩౨ 2163

క. భవభయ మేరీతిం దగు, జవమునఁ బరుగిడుచు నంగ ॥ సమితిం బ్రాణా
ళి వరుసగెల్చిన యట్టిము,నివరులకే మనసు సుంత ॥ నిలుపఁదగనిదౌ! ౩౨ 2164

చ. అతిశయచంచలంబయిన ॥ యట్టిమనస్తురగంబు నిగ్రహిం
చి తమవశంబునన్ నిలువఁ జేయఁగ సద్గురుపాదసేవయే
హితమగు; దానిన్ వదలి యే మఱి యొక్కయుపాయ మెన్న సం
తతము గడంగువార లుచితంబగు మార్గముగాన కార్తులై. ౩౪ 2165

క. పలువిధములైన వ్యసనంబుల నాకులులగుచు నౌకఁ ॥ బొంకముగా న
వ్వలిదరిఁ జేర్చెదు నేర్పున, నలరెడు నాకర్ణధారుఁ ॥ డలవడకున్నన్. ౩౩

ఆ. ఓడలోని వణిజు ॥ లుదధి నెవ్విధమునఁ
బడుదు రట్లె భూరి ॥ భవసముద్ర
మందుఁ బడుదు రనుట ॥ సందేహ మననేల?
నిశ్చయముగఁ బడి మునిఁగి చెడుదురు. ౩౩ 2167

సీ. పరమేశ! నిను భక్తి భజియించువారల కాత్మభూతుఁడవయి యఖిలరూప
ములఁ దగు నానందమూర్తివై తగిన నివుండఁ దుచ్ఛములన నొప్పుపుత్త్ర
దారాంగమందిర ధనబంధు భూమిసుఖాదుల ఫలమేమి యనుచు నిరుప
మానంబుగాఁ దగు మహితార్థసుఖమును దెలియక సుంతయు ఫలములేని

తే. యట్టికాంతాసహాయ సుఖాప్తిఁ గోరి
యద్ది మాయామయంబని యరయలేక
సంచరించెడు వారికి సర్వలోక
సుఖద! నీరూపమే సర్వసుఖము లొసఁగు. ౩౮ 2168

వ. ప్రకృతిసంబంధ తిరోహితంబై నిరస్తాసామాన్య జ్ఞానైశ్వర్యప్రముఖంబు నగు భవత్స్వరూపంబు పెన్నిధివలె నుండ జనులకు నీలోకమున నర్థకామములలో నెద్దిసుఖంబు గల్గింపఁగలదు? సర్వసుఖాస్పదంబు నీరూపం బని యెఱుంగు మును లహంకారమును ద్యజించి నిర్మలభవత్పాదారవిందద్వంద్వంబు చిత్తపీఠంబునం జేర్చి యాత్మపాదోదకంబు లోకపావనంబుగాఁగ నలరుచుఁ బరమపావనతీర్థ యాత్రలు సత్సంగతులు గావించుచుఁ బురుషులకు వివేకధైర్యశమాదుల సారము నపహరించు గృహములపైఁ బ్రీతి నునుపకుందురు. ౩౯ 2169

క. అనుపమసుఖస్వరూపుఁడ, వనఘుఁడ వఖిలాత్మవునయి యలరెడు నీపై
న నొకపరి మనసు నిల్పిన, మనుజులె సంసారసక్తి మానుదురుగదా! ౩౫

క. సామాన్యు లిట్టులైనఁ, గామంబుల మానియున్న ఘనుల విషయ మిం
కేమని తలంపఁజను? నీ,దౌ మహిమము నెన్నఁదరమె యఖిలాండపతీ! ౩౬

వ. సదుత్పన్నంబగుటం జేసి యీవిశ్వము సత్తగు నన్నచోఁ దర్కమునఁ గార్య కారణములకు భేదము నిర్దేశముననే సంభవించు కతన నాయుక్తిఫలింపదు. కావున విశ్వమునకు సదాత్మత్వంబు సాధింప నశక్యంబగు కార్యకారణాభేదము సాధింపఁ దగకయున్నను వానిభేదప్రతిషేధము సాధింతుమన్నను గొన్ని కార్య కారణముల విషయమున నయ్యదియుఁ బొసంగదు. రజ్జుసర్పజ్ఞానమునందు గుణ ముపాదానకారణముగాఁగల సర్పము మిథ్యయగుట స్పష్టంబగు. ఈవిషయము నందుఁ గేవలము గుణమే కారణముకాదనియు, నవిద్యాసంయుతగుణమే కారణంబగుననియు, దానిచేత నట్టిది వస్తువు గానందున నందుమిథ్యాత్వ ముప పన్నమగు నన్న నిందు నవిద్యాయుక్తమగు సత్తే యుపాదానముగావున నట్టి యుభయయోగికారణము కార్యమునకు స్వాత్మత్వమును గావింపఁజాలదు. అట్టివస్తువునకుఁ గారణత్వమును, దానికార్యములకు నర్థక్రియాకారిత్వము నను నీరెండు నంధపరంపరాన్యాయము ననుసరించి లోకవ్యవహారముకొఱకేర్ప డిన భ్రాంతివలనం గలుగును. మహాత్మా! నీవేదవాక్యకర్మజడులగు వారికి బహుళప్రవృత్తుల భ్రాంతిని గల్గించుచుండు. ౩౬ 2172

సీ. భూతేశ! సృష్టికిఁ బూర్వము ప్రళయమునకుఁ దరువాతఁ గానఁబడకున్న
యట్టి విశ్వంబిద్ది యంతరమునను మిథ్యాభూతమయ్యు నాత్మవయి కేవ
లుఁడవగు నీయందు గడఁగి తలంపఁ బ్రతీతిమాత్రమె యనురీతిఁ దోఁచు
ననుట యథార్థమౌఁ గనుక మృదాదికార్యమ్ము లైనట్టి ఘటాదు లెట్లొ

తే. యట్టులే బ్రహ్మకార్యము లైన యంబ
రానిలాదులు నామమాత్రైకసార
ములె గనుక మృత్తికాదుల పోల్కినందు
నిందు బ్రహ్మంబె సత్యమౌ నిందిరేశ! ౩౬౪ 2173

క. ఈవిశ్వమెల్ల వితథ మ,నోవిలసనమాత్ర మనఁజనుం గద రాజా!
యీవిశ్వమె సత్యంబని,యేవారు తలంతు రజ్ఞులే వారెల్లన్. ౩౭ 2174

క. వార లవిద్వాంసులె యని, సారమతుల్ నిర్ణయింపఁజాలుదు రభవా!
భూరిభవన్మాయావ్యా,పారమున నవిద్య దవిలి బడలుపఱుపఁగన్. ౩౭ 2175

క. తనువుపయి నవయవములప,యిని నాత్మాధ్యాస మొలయ నెసఁగెడు తద్ధ
ర్మనికర మొంది యనంతర,మున నానందాదిగుణసమూహము లెల్లన్. ౩౭౪ 2176

ఆ. ఆవరింపఁబడఁగ నంత జీవుఁడు భవ,సాగరమున మునుఁగు సకలలోక
పాలకా! మహానుభావ! నీవన్ననో, శాశ్వతైకవిభవశాలి వగుచు. ౩౭౪ 2177

క. కాకోదరవర్యము ని,ర్మోకమువలె నట్టిమాయ పొడవడఁగంగా
నేకరణిఁజేయఁ దగున,ట్లే కడఁగి యొనర్చియుందు వెంతొ సుఖముగన్. ౩౮

సీ. అపరిమితైశ్వర్య హర్ష మొప్పఁగ నష్టసంఖ్యాగుణిత మహైశ్వర్యయుక్తి
నలరుదు; వోదేవ యతివర్యులును హృద్గతనికామకామ వాసనల నెల్ల
బూని నిర్మూలింపలేని వారికి నీవు హృదయగతుండవై యొసఁగియు గళ
మందున్నమణి యున్నయట్టు లెంచనివాని కదియెట్లొ యట్టులే యరయ దుర్ల

తే. భుఁడవు; సర్వేశ్వరేశ్వర! భూతనాథ!, యింద్రియంబులతృప్తినే యెంచువారి
కెవ్విధిని దప్పిపోనట్టిమృత్యువునను, ద్వత్పదారాధనము చేయుతలఁపుఁగొనమి.

వ. ఇహపరంబులయందు దుఃఖమే కలుగుఁగాని సుఖలేశంబులేదు. షడ్గుణైశ్వర్య మహితా! భవదీయవిజ్ఞానముగలవాఁడు సకల కర్మఫలప్రదాతవగు నీమూలమున లభించిన ప్రాక్పుణ్యపాపఫలములగు సుఖదుఃఖములను దేహాభిమానులగు వారికిఁగల్గెడు విధినిషేధచోదనల ననుసంధింపఁడు. ౩౯ 2180

చ. ప్రతియుగమందు నీ వెలమి భక్తులకుం దెలియంగఁజేయు న
ప్రతిమమహార్థముల్ సుజనరాజిని జక్కఁగఁ గొల్చి పొంది సం
తతము నుతించు మానవుల ధన్యతమంబులఁ గీర్తనంబులన్
శ్రుతిపుటశర్మదంబులను జోద్యముగా విని నీవు వారికిన్. ౩౯౪ 2181

వ. అపవర్గగతివే యదుగువు. దేవాదిదేవా! యుత్తరోత్తరదశగుణ సప్తావరణ సంయుతంబులగు బ్రహ్మాండజాలంబులు నభంబునఁ బరాగములచందంబునఁ గాలచక్రంబునఁ దనలోపలం జరింప నలరునీయంతమును బ్రహ్మాదులును బరికింప నేరరు. ఇతరుల ప్రస్తావ మింక నేల? పరమేశ్వరా! యవస్తువగు నీయంతము ననంతత్వంబు నీవె పరికింపఁ జాలవు. ఈరీతి సగుణపక్షమున గుణానంతత్వంబు, నిర్గుణపక్షంబున నగోచరత్వంబును హేతువులగుట వేదంబులు తద్భిన్ననిరాసమున నవధిభూతుఁడవగు నీయందుఁ బర్యవసన్నంబులై తాత్పర్యవృత్తిచే నీయందు ఫలించునని తెలిపెడునని తెలిపిన నాయాత్మానుశాసనము నాలకించి సనకాదిసిద్ధులెల్ల నాత్మగతిం దెలిసి సనందనుండు బ్రహ్మవిద్వర్యుఁడని విశ్వసించి యామౌనివరుం బూజించి రంత. ౮౭ 2182

తే. ఆసనాతనసన్మును । లీసరణిని, సకలవేదపురాణ సంస్థ మతిగోప్య
మునగు సారంబు నుద్ధరించిన విధ మిది, యనుచు వచియించి నారదమునినిగాంచి.

సీ. మునివరా! మర్త్యసమూహమునకుఁ గామభంజనంబయి నిరుపమమునైన
యాత్మానుశాసనం । బనుదీని శ్రద్ధమై గ్రహియించి తోఁచినగతి జగతిని
దిరుగు మీ యని తనగురు వుపదేశింప విని కృతకృత్యుఁడై । ఘనతరార్థ
మును దానిఁ బూన్కిమై । మనసున గ్రహియించి నిర్జితేంద్రియుఁడయి నిర్మలవ్ర

తే. తపరుఁడయి యొప్పు నానారదమునివరుఁడు
తనదు గురువర్యుఁ డయి మహాతత్త్వవేత్త
యైన నారాయణమునికి । నంజలి ఘటి
యించి మనమున శ్రీహరి । నెంచిభక్తి. ౮౯ 2184

తే. సర్వభూతాభయార్థంబు । సత్త్వమూర్తులను ధరించుచు సత్కీర్తులను జెలంగు
కృష్ణపరమాత్మకే నమస్కృతు లొనర్తు, ననుచు నారాయణముని శిష్యతతి నెల్ల.

క. మనసునఁ దాపము గదురం,గను వీడ్కొని వ్యాసమౌనికాంతుని యుటజంబునకుఁ జను దెంచి భవ్యా,సనముఖములఁ బూజితుఁడయి । చక్కని బ్రుసిపై.

ఆ. కూరుచుండి భక్తి । నారాయణమునీంద్రుఁ, డాదరమునఁ దెలిపినట్టి విషయ
మింతయేని వదలకే వివరించె మా, జనకుసన్నిధానమున నృపేంద్ర! ౯౦

సీ. ఇయ్యది యిట్టులే । యెన్నఁగ ననుచు నిర్దేశింపఁగారాక । తేజరిల్లు
బ్రహ్మమ్మునందు నేభంగిగా శ్రుతి ప్రవర్తించునో యనుచుఁ బ్రశ్నించినట్టి
నీకు నీశ్రుతివాక్యనిచయ ముత్తరముగ వచియించినాఁడ; నెవ్వాఁడు విశ్వ
ములకు వీనికి జన్మముల స్థితిలయములఁ గర్తవ్య మెంచునో । కరుణ నెవ్వఁ

తే. డవ్విధిం జక్క నూహించి । యట్టివిశ్వ,ములకు జన్మస్థితిలయములలవడు నటు
లొనరుచునో మాయకుం బురుషునకు నెవ్వఁ,డీశ్వరుండగు నట్టిసర్వేశు హరిని.

వ. ఏమహాత్ముఁడు జీవునితోఁ బ్రవేశించి భోగస్థానంబులగు శరీరమ్ములం బుట్టించి
పాలించునో, నిదురించు పురుషుఁడు శరీరముం బోలె నెవ్వానింబొంది జీవుండు
కార్యకారణలక్షణంబైన యవిద్యం బాయునో, యప్రచ్యుతస్వరూపావస్థాన
మున మాయను నిరసించు భయనివర్తకు శ్రీహరి నెల్లప్పుడు ధ్యానింపవలయు
నని శుకయోగీంద్రుఁడు తెల్పిన విని పరీక్షిన్నరేంద్రుం డిట్లనియె. ౫౦ 2189

ఎనుబదెనిమిదవయధ్యాయము.

విష్ణుభక్తిమాహాత్మ్యము.

క. మునివర్య! విషయభోగము,లను మానిన శివుని గొల్చి ♦ లలిసురదనుజుల్
మనుజులు ధనవంతులుగాఁ, గనఁబడుదురు గాని లక్ష్మీకాంతుని హరినిన్. ౧

క. సేవించువార లవ్విధిఁ, గావలవదె యట్టిరీతిఁ ♦ గనఁబడ దెందున్
భావింపఁ గారణం బెది,యో వరుసం దెలుపవయ్య ♦ యోగీంద్ర! కృపన్. ౨

సీ. తలపోయఁగా విరుద్ధస్వభావముగల ప్రభువుల సేవించు ♦ ప్రజల కెల్ల
నట్టివిరుద్ధఫలావళి గలుగు నీవిషయంబునఁ నాకుఁ ♦ బెద్దసంది
యంబు గల్గెడునని ♦ యడిగిన నాపరీక్షిన్మహీపతిఁ గాంచి ♦ చిత్తమలర
శుకయోగి యిట్లను ♦ క్షోణీశ చంద్రమా! శివుఁడెన్నఁగా శ ♦ క్తిచే వృతుఁడయి

ఆ. త్రిగుణసంవృతుఁడయి ♦ దీపించి వైకారి
కమనఁ దైజస మనఁ ♦ గా మఱియును
దామస మనగఁ ద్రివిధములుఁగాఁ దగు నహం 2192
కారములను దానుఁ ♦ గనుచు నెపుడు. ౩

క. అలరును ద్రిలింగుఁ డనఁగాఁ, గలుగు నహంకారమున వికారము లవియుం
జెలఁగుఁ బదాఱుగ ననుచుం, బలుకుదు రార్యోత్తములు స్వభావ మెఱుఁగుటన్

క. సుంత వికారోపాధిను, నంతికమును జేరి కొల్వ ♦ నద్దానికి నీ
డెంతయునగు విభవంబుల, సంతతిగతి నతఁడు పొందఁజాలు మహీశా! ౪

చ. హరియన నిర్గుణుండు పరుఁడైతగు మాయకు, సాక్షిభూతుఁ డీ
శ్వరుఁడయి యెల్ల వేళలను ♦ సర్వముఁ దాఁ గనుచుండుఁ గాని శ్రీ
హరి నతనిన్ భజించునతఁ ♦ డట్టులె నిర్గుణుఁ డౌ నటంచునో 2195
ధరణిపతీంద్ర! నెమ్మదిని ♦ దప్పక యెన్నుము తత్త్వ మిద్దియే. ౫

చ. మునుపు భవత్పితామహుఁడు ♦ భూతదయాగుణశాలి ధర్మరా
జనుపమసత్ఫలం బిడెడునాహయమేధమఖంబు పూర్ణతం
గనిన యనంతరంబున నిష్కామ ముదంబును భక్తియుం దగం
గను భగవత్సుధర్మములఁ ♦ గర్ణయుగం బొగిఁ దృప్తి నొందఁగన్. ౬ 2196

తే. ఆలకించుచుఁ బరమాత్ము నచ్యుతు హరిఁ
గాంచి యీవిషయంబె ప్రశ్నించె; నరుల
కెల్ల నిశ్శ్రేయసంబుల నెలమిఁగూర్ప
యదుకులంబున జనియించినట్టి హరియు. ౬౫ 2197

మ. తనుసేవించెడు ధర్మరాజునకు నర్థం బద్ది పూర్ణంబుగాఁ
గను దెల్పం దలపోసి ప్రీతుఁడయి లోకస్వామి తానొట ని
ట్లని బోధించె; యుధిష్ఠిరా! వినుము నే నత్యంతమోదం బదె
వ్వనిపైఁ బర్వఁగఁజేయఁ బూనుదునొ యాభక్తార్థ సంతానమున్. ౭౫ 2198

మ. తొలుదొల్తన్ హరియింతుఁజుమ్ము! వరుసన్ దుఃఖంబు వెంటన్ వెతల్
గలుగన్ నిర్ధనులైన భక్తులఁ గనంగా బంధువుల్ మానుచున్
దొలఁగం ద్రోయుదు; రంత వారలును దోడ్తో నర్థముంగోరి వ
ర్తిలఁగాఁ బూనియు యత్నమెల్లఁజెడఁగా దీనత్వముం బైకొనన్. ౮౫ 2199

ఉ. విత్త మిదెట్టి దంచు మది వే తలపోయుదు; రంతలోన నే
యుత్తమమామకానుచరు లొప్పెడుచోటికిఁ బోవఁజేసి యే
యుత్తలపాటుగల్గనటు లొప్పుగఁజేయును నాయనుగ్రహం
బత్తఱి భక్తమైత్రి దృఢమై ధనసంగతి మానఁ జేసెడున్. ౯ 2200

క. తరువాతం జిన్మాత్రము, పరమము సూక్ష్మంబు సత్తు భాస్వరతమమున్
మరణవిరహితమునగు నా, పరతత్త్వము నన్నుఁ గొల్వఁ బాల్పడుదురుగా!

క. నను నెఱుఁగుదు రారాధ్యుని,గను రాజా! భక్తగోష్ఠిఁ గనువారలు న
న్ననయము భజింప నేర్తురు, మనుజులు సామాన్యులు నను మాధవు నభవున్.

క. తెలియంగనేరకే యా,ర్తుల మున్గుచు నితరనిర్జరుల సేవింపం
దలపోయుదు రిదియే యిటుఁ, గలతత్త్వము ద్రవ్యమందుఁగల యాసక్తిన్.

చ. ఇతరసుధాశనాధిపుల నెంతయుభక్తిని గొల్చి శీఘ్ర మ
ప్రతిమముదంబునం దగుసుపర్వులమూలమునన్ నరేంద్రభో
గతతిని గాంచి మత్తిలుచు గర్వమునన్ వరదామరాళినిన్
మతులఁదలంప కెంతొ యవమానముఁ గూర్తురు వారి కోనృపా!. ౧౧ 2204

చ. అనియిటు కృష్ణమూర్తి శమనాత్మజు సంశయముల్ దొలంగు న
ట్లనుపమతత్త్వముం దెలిపె నంచు వచించి మహామునీంద్రుఁ డి
ట్లని మఱియున్ వచించెఁ గమలాసనశంకరవిష్ణుముఖ్యులో
మనుజవరా! శపింపఁ గృపమైకొనఁ గావఁగ నీశ్వరుల్ సుమీ!. ౧౧౫ 2205

చ. హరుఁడు విరించి వేగముగ నాద్వయముం గలిగించునట్టు లా
హరి యొనరింపఁ; డీవిషయమై తగియున్నపురాణగాథ నా

క. ఏయుద్దేశమ్మున నీ, వీయెడ కరుదెంచినావో యెఱిఁగింపుము నే
నాయది వినఁదగునేనిటఁ, బ్రాయికముగఁ బూరుషు లితరసహాయమునన్.

సీ. సకలార్థముల నొగి సాధింపఁ గోరుదు రట్లుకావునఁ జెప్పవయ్య యనుచు
భగవంతుఁడగు హరి పరమసుధారసవర్షమ్ము గురిపించువాక్కు లలరఁ
బ్రశ్నింపఁగా గతశ్రముఁ డయిశంకరుఁ డాయుదంత మ్మెల్లహరికిఁ దేట
తెల్లముగాఁ జెప్పెఁ ఫుల్లారవిందాక్షుఁ డౌహరి యవ్వార్త నాలకించి

తే. దనుజునిం బిల్చి యోయి యీతండు దక్ష
శాపమును గాంచుటఁ బిశాచత్వ మొంది
ప్రేతములకుఁ బిశాచసంఘాతములకుఁ
బతియగుట విశ్వసింప మేమితని నుడుల. ౩౨ 2228

చ. మనమున నీవు శంకరునిమాటల నమ్ముదువేని నీశిరం
బునఁ జెయినుంచుకొంచు వరమున్ బరికింపుము; శంకరోక్తి స
త్యనియతిఁ గాంచదే నిటు లతథ్యము లాడకయుండఁగా వధిం
పను జను బొంకులేపలుకు బాలిశుఁ డౌనను కారణంబునన్. ౩౩ 2229

చ. అనియిటు చాలఁ బేశలము లై కడుఁజిత్రములైన వాక్కులన్
దనుజుని నూఱడించెడువిధంబున నచ్చవచించినన్ గడున్
మనసు చెడంగ విస్మయము మైకొనఁగాఁ దనమస్తకంబుపై
నునుచుకొనెన్ గరంబు దనుజోత్తముఁ డెంతొ కుబుద్ధియాటచేన్. ౩౪

చ. కులిశముతాఁకునం బగులుకొండవిధంబున మస్తకంబు బ్ర
ద్దలగుట నాక్షణంబె విధి తన్నొగి వంచనచేయఁగాఁ బడెన్
దులువ వృకాసురుండు తనదోషముచే మృతినొందఁగా సురా
వళులు దివంబునన్ నిలిచి భవ్యసుమంబుల వృష్టినెంతయున్. ౩౫ 2231

క. కురియించుచు జయశబ్దోత్కరము నమశ్శబ్దవితతి గావించిరి శ్రీ
హరి! మంచిపని నొనర్చితి, పరమాదృతి ననుచు సాధుభాషణములచేన్. ౩౬

క. వినుతించిరి గంధర్వులు, మునివర్యులు భక్తిభావములఁబొగడిరి శ్రీ
వనజాక్షు నంత శంకరుఁ, డనూనకష్టంబు పోవ హాయిం జెందెన్. ౩౭ 2233

క. అత్తరుణంబున నాపురుషోత్తముఁ డాగిరిశుఁ జూచి యోహో! సురసం
ఘోత్తమ! శంకర! యీాదుర్వృత్తుఁడు తనపాపముననె యీాల్గెం గంటే. ౩౮

తే. ఎవఁడు పెద్దలకపకార మిట్లొనర్చు, నెట్లుసుఖియింప నేర్చువాఁ డిద్ధరణిని
జగములకు నెల్ల గురువయి సకలలోకపతివయిన నీకు నపకృతి మతిఁదలంచి.

క. చిరకాలము సుఖియింపన్, గర మాక్రాంతించువాని కథయేటికి? శం
కర! యంచుఁ బ్రియవచస్తతి, హరు నూఱడిలంగఁజేసి యగపడకుండెన్. ౩౯

క. మనసునకు వాక్కునకుఁ దెలియని భూరిమహత్త్వమునకు ౹ సంబుధియగు నా
వనజాక్షుఁడు శంకరునకు, నొనరించిన యార్తిహరణ ౹ మొప్పెడు గాథన్. ౩౯

చ. వినినఁ బఠించినన్ మఱియు ౹ వేడుకమై వచియించినన్ భవా
బ్ధిని దరియించు శత్రుకృత౹భీతియు నొందకయుండుఁ గాన నీ
యనుపమ పుణ్యగాథఁ బ్రియ౹మారఁగఁ బావనకాలమందుఁ జ
క్కని మతిచేఁ బఠింపఁదగుఁ ౹ గాంక్షితముల్ ఫలియించు నన్నియున్. ౪౦

ఎనుబదితొమ్మిదవయధ్యాయము.

త్రిమూర్తులలో హరి యుత్కృష్టుం డనుట.

క. అని తెల్పి మఱియు నిట్లను, మునిచంద్రుఁడు రాజవర్య! మును సాగె మునీ
శనికరకృతసత్త్రమఖం, బనూన విధి మీఱ నద్భుతావహ మగుచున్. ౧ 2239

తే. భూరిసార సరస్వతీ౹తీరమందు
సాగె నాసత్త్రయాగంబు ౹ సకలమౌని
వరసమన్వితముగ నందుఁ ౹ బ్రభువులైన
బ్రహ్మవిష్ణ్వీశులందు నెవ్వఁడు వరుండు. ౨ 2240

చ. అనెడు వితర్కమొండు దగె ౹ నవ్విషయంబు నెఱుంగఁగా భృగుం
డను మునిఁ బంపి రెల్ల; రతఁ డాదిని బ్రహ్మసభం గనంగఁ బో
యె నచట వందనంబు నుతి ౹ నించుకయే నొనరింపకుండె నా
తనియెడ సత్త్వ మెంతదగు ౹ దానిఁ బరీక్షయొనర్పు వాంఛచేన్. ౩ 2241

ఉ. అందుల కెంతయుం గినిసి ౹ యాపరమేష్ఠి మహోగ్రతేజుఁ డ
య్యుం దనపుత్త్రునందు సత౹ మొప్పెడు స్నేహముచేత నప్పుడే
డిందఁగఁ జేసె దానిని గ౹డిందిహుతాశను నీటనార్పు రీ
తిం దగ; నంత నాభృగువు ౹ ధీమహిమంబున దాని నెన్నుచున్. ౪ 2242

మ. చని కైలాసముఁ జేరి శంకరుని గాం౹చన్ సోదరప్రీతి నె
క్కొనఁగా నీశుఁడు కౌఁగిటం బొదువఁ బోఁ ౹ గోపించి సన్మార్గవ
ర్తన మావంతయు నీయెడం గలుగ దం౹తశ్శుద్ధి లేకుండు నీ
వనుమానింపక నన్ను ముట్టఁ జనునే ౹ యంచాడి వారింపఁగన్. ౫ 2243

శా. ఆమాటల్ శ్రుతులం జొరం గనలి యం౹త్యాచారుఁ డంచెంచి యెం
తేమాన్యుండని యెంచకే శివుఁడు ని౹న్నిద్ధే గతాహంకృతిం
గా మచ్ఛూలనిపాతనంబునఁ దగం౹గాఁ జేయుదుం జూడుమం
చామూర్తిన్ వధియింపఁబూన నుమ య౹డ్డాత్మేశు వారించుచున్. ౬ 2244

మ. చరణాబ్జంబులవ్రాలి పేశలవచో జాలంబులన్ శాంతకో
పరతుంగా నొనరించె; నాభృగువు వే పద్మాక్షునిం జూడఁగా
నురువైకుంఠపురంబుఁ జేరె నట నెంతో ప్రీతిమై నున్నశ్రీ
వరుఁగాంచెం దల లక్ష్మియంకమున నొప్పంగా రమాధీశుఁడున్. ౭ 2245

ఆ. పవ్వళించియుండెఁ బరమాత్ము నాతని, సత్త్వమెఱుఁగఁ గోరి సాధుమునియుఁ
గాలఁ దన్నె నురముగాడఁగా హరి సిరిఁ,గూడి లేచి యెంతొ కుతుకమలర.

ఉ. పానుపుడిగ్గి యమ్మునికి భక్తిని శీర్షమువంచి మ్రొక్కి యెం
తో నయమొప్ప సాధువుల కున్నతమాపద మిచ్చువాఁడనం
దానయి యొప్పియుం బలికె ధన్యుఁడనైతి మునీంద్ర! స్వాగతం
బౌ నిటనాసనంబుపయి నర్మిలి మీఱఁగఁ గూరుచుండుమా. ౮ 2247

తే. త్రోవఁగల్గిన శ్రమములు తొలఁగ నొక్క
క్షణమయిన విశ్రమింపుము కరుణ మీఱు
వచ్చు టెఱుఁగకయుంటి నావలనితప్పు
సైచి కాపాడుమా మము సంతతంబు. ౮౪ 2248

క. అతికోమలములు నీపాదతలము లోమౌనిపా! నితాంతపరుషమై
క్షితిఁబోలి యెచ్చుతగ్గుగ, నితరులకుం దోఁచు నాదుహృదయము సోఁకన్. ౧౦

*తే. ఎంతగా గాసినొందెనో యెఱుఁగఁజాల
ననుచు నమ్మునియంఘ్రుల నల్లనల్ల
నఁ గరముల నొత్తుచున్ మునినాథ! తీర్థ
ములకుఁ దీర్థతఁ గూర్చుపాజ్జలముల నను. ౧౦౪ 2250

సీ. నాలోకమును మఱి నాయందు విశ్వాసముఁగను లోకేశులపూగములను
నాదు సేవకులను నాగృహంబులఁ జక్కఁ బావనతం గాంచు పగిదిఁజేయు
మిప్పుడే లక్ష్మికి నేకాంతభాజనం బైతిని నీదుపాదారవింద
సంస్పర్శనంబున సకలపాపంబులు తొలఁగుట నాయురస్థ్సలమున నీఁక

తే. భార్గవీదేవి సతతసంవాస మొప్ప, నలరు నని యిట్లు వైకుంఠుఁ డతిగభీర
భాషణంబుల సత్కరింపఁగ ముదంబు, నొంది భక్తిభరంబున డెంద మలర.

క. కను లశ్రువులం దడువన్, ముని యేమియుఁ బల్కకుండి మురహరుని మనం
బున నెన్నుచు మరలన్ సత్రనికేతనమునకు వచ్చి బ్రహ్మర్షులకున్. ౧౩౪ 2252

ఉ. తానటఁ గన్నవార్తల నితాంతము తేటపడంగఁ జెప్పె; నా
మౌనులు నాలకించి తమమానససంగతసంశయంబు ల

* "పాదోదకేన భవతాం తీర్థానాం తీర్థకారిణా" అని మూలము.

ప్డై నిధనంబునొందఁ బరమేశ్వరుఁ డాహరియే యటం చొగిన్
మానససీమలందు బహుమానము నిండఁగ నిశ్చయించుచున్. ౧౮౪ 2253

సీ. అభయశాంతులు ధర్మ మట్లె జ్ఞానంబును దత్సంయుతంబయి తగిన యట్టి
వైరాగ్య మట్లె యైశ్వర్య మష్టవిధంబు నాత్మమలాపహంబగు యశంబు
నెవ్వానివలననే యొసఁగునో; శాంతులు సమచిత్తులును మఱి సాధువులు న
కించనులు నగుచు నెంచ సన్న్యాసులై తగువారి కెవ్వఁ డుత్తమగతియగు

తే. నెవనికిం బ్రియమూర్తియై యొసఁగుసత్త్వ
మవనిసురు లెవ్వనికిని బ్రియంబుగూర్చు
దైవతములౌదురో శాంతధనులు నిపుణ
మతులు నిష్కాము లెవనిసమ్మతిఁ గొలుతురో. ౧౮ 2254

క. అతని మహనీయు హరి న,చ్యుతు నుత్కృష్టునిగ నమ్మి రొక్కటెఱుఁగునన్
వితతగుణత్రయనిర్మిత, దితిజాసురదివిజు లనెడు త్రివిధాంగంబుల్. ౧౮౪ 2255

క. కల వా శ్రీహరి కమ్మూ,ర్తులలోపల స్త్వగుణమె తొందఱఁ గార్యం
బుల సాధింపం దగునని, యిలాధిపా! యల్ల మానులెల్లరు పూన్కిన్. ౧౯

ఆ. సంశయంబు వీడి సాధుసరస్వతీ, తటమునందు మనుజతతుల సంశ
యములు వీడఁజేయ హరితత్త్వమును బయ,ల్పఱచి విష్ణుపాదపద్మయుగము

క. సేవించి పరమగతినిన్, శ్రీవల్లభు కరుణఁ గాంచి చెలఁగి రనుచు స
ద్భావమున సూతుఁ డాధర,ణీవిబుధర్షులకుఁ దెల్పి నిశ్చలభక్తిన్. ౨౦ 2258

చ. మునులను గాంచి పల్కె మునిపుంగవుఁడై తగు వ్యాసయోగినం
దను ముఖపద్మనిర్గత సుధారసమున్ భవభీతి నాశకం
బును శ్రుతిసంపుటంబులను బూనికమీఱఁగఁ గ్రోలువాఁడు చ
య్యన భవబంధనార్తి తనయంతనపోవ సుఖించు నెప్పుడున్. ౨౦౪ 2259

క. హరిచరితము సుశ్లోకము, పరమాద్భుత మానుగాన భక్తి శ్రుతిపుటాం
తరమునఁ జొనుపం దగు నే, పురుషుం డటుచేయు నతఁడె పో ముక్తుఁ డనన్.

తే. ఘోరసంసారమను భూరికూపమందుఁ
దిరుగకుండెడు భాగ్యంబు నిరుపమంబు
గాంచు నని పల్కె శుకయోగి క్ష్మాపతి కిటు
తెలిపె నని మఱియుం బ్రీతిఁ దెలిపె నిట్లు. ౨౧ 2261

శ్రీకృష్ణార్జునులు చచ్చినవిప్రపుత్త్రులఁ దెచ్చియిచ్చుట.

క. ఒకనాఁడు ద్వారకాపురి, సకలేశుం డుండునట్టి సమయంబున వి
ప్రకళత్రము ప్రసవించిన, యొకక్షణమునకే కుమారుఁ డుర్వీతగులఁగన్. ౨౧

క. మరణించె నంతటన్ భూ,సురుఁ డామృతశిశువుఁ గొనుచు క్షోణీశుని మం

దిరమున ద్వారమ్ముకడన్, ధరణిం బడవైచి యిట్లు తా విలపించెన్. ౨౨

క. విలపించుచు దీనాత్మత, వెలయఁగ నాతురతమీఱ విన్నజను లెదం
గలవిలపాటొందఁగ నిటు, పలికెన్; శఠబుద్ధియగుచుఁ బరహింసకుఁడై. ౨౩

క. ధరణీదివిజ ద్వేషియు, నిరతిని దనుసుఖముఁగోరు నీచుఁడు నగుభూ
వరుదోషంబున నాసుతుఁ, డరయఁగ మృతినొందె ననుచు నాత్మం దోఁచెన్.

సీ. హింసావిహారుఁడై హీనశీలుండయి విజితేంద్రియుఁడు కాక విశ్వమెల్లఁ
బాలించు నరపతి పాలనంబునఁ బ్రజ లతిదరిద్రులునయి సతతదుఃఖ
భాగులై కుందుదు రేగతినైనను శాంతినొందక యని త్ర్యాసురుండు
విలపించి విలపించి వేసరి గృహమున కరిగి యవ్వేల నష్టి యంత మొందు

తే. చున్న కొడుకుల నెనమండ్ర నొగి నరపతి
సౌధమున ముంగిటం బెట్టి జనులు వినఁగఁ
బూర్వరీతినె వచియించి పోవుచుండె
నష్టి తొమ్మిదవసుతుండు నంత మొంద. ౨౬ 2266

ఉ. వానిశవంబుఁ దెచ్చి నృపువాకిటఁ బెట్టి యథాప్రకారమే
తాను వచించుచుం బొగులు ధాత్రిసురేశ్వరు నార్తనిస్వనం
బానిఖిలేశు చెంతఁదగు నర్జునుఁ డొక్కటనాలకించి పెం
పూని వచించె; విప్రవర! యూరక యేడ్చెదవేల యిచ్చటన్. ౨౭ 2267

ఉ. నీవు వసించు నిట్టిపురినిన్ ధను వృద్ధిఁబట్టి నట్టిఁడౌ
భూవిభుఁ డొక్కఁడేఁ గనఁగఁబోలఁడు మందునకైన వీరలో
భూవిబుధాళి సత్రమను పూజ్యమఖంబున భోజనార్థమై
యేవిధిఁగూడు నావిధిగ నిందు వసింతు రపౌరుషంబునన్. ౨౮ 2268

ఉ. ఎవ్వరి దేశమందు ద్విజు లెల్లరు దారసుతార్థహీనులై
నెవ్వగలం గలంగుదురో నిశ్చిత మానరపాలకుల్ మనం
బువ్విళులూరఁగాఁ గడుపు నొయ్యనఁబ్రోవ నృపాలవేషులై
యివ్వసుధం జెలంగునటులే యని యెంచఁగ నర్హులో ద్విజా!. ౨౯ 2269

క. వగలం బొగిలెడు మీకిం,కఁ గలుగఁగల ప్రజను నేను గాతు నిచట ని
ల్చి గడిమి మెఱయఁగఁ బ్రతిన, దగునట్లుగఁ దీర్పనేని దహనుం జొత్తున్.

క. దానన్ నాపాపమ్ములు, పో నెంతయు సుఖముఁ గాంతుఁ బో యన విని యా
భూనిర్జరుండు సుంతగ, మానసమునఁ జింతనొంది మఱి యిట్లనియెన్. ౩౦

మ. బలదేవుండును వాసుదేవుఁడును జాపంబున్ ధరింపంగ నే
ర్పులు విఖ్యాతియుఁ గాంచనొప్పుతిరిభృత్తూగంబునం దెన్న ని
ర్మలమై పొల్చుయశంబుఁగన్న యలప్రద్యుమ్నుండు శౌర్యంబునన్
బలలే కెంతయుఁ గీర్తిఁగన్న యనిరుద్ధుండున్ బ్రయత్నించియున్. ౩౧ 2272

క. ఒనరింపఁ జాలరై రీపని మూర్ఖతఁ జేయనీవు । పాల్పడితివి లో
కనిచయవిభులకుఁ జేయఁ ద,గనిపని నీవూన నమ్మఁగా నేర ననన్. ౩౨ 2273
చ. విని యపు డర్జునుండనియె । విప్రవరా! హలిఁగాను నందనం
దనుఁడనుగాను గార్ష్ణి యన । ధాత్రి నెసంగినవాఁడఁగాను నే
ననఁగ యుధిష్ఠిరానుజుఁడ । నర్జుననాముఁడ, గాండివంబు నా
ధనువు నెవండు తాల్చునో యతండనె నే నని యెన్నఁగాఁ దగున్. ౩౩ 2274
మ. హరు మెప్పించితి యుద్ధరంగమున శౌర్యం బప్రతిద్వంద్వమై
ధరనొప్పారెడు దాని నీవవమతిన్ । దర్కింపకే చేయ భూ
సురవర్యా! తలపోయఁగాఁ దగునె నీసూనుల్ వడిం దెత్తు భీ
కరమౌమృత్యువునోంచి నాపలుకు నిక్కంబంచు నూహింపుమా. ౩౪ 2275
మ. అని యిట్లర్జునుఁ డాధరామరుని శౌర్యంబొప్పు వాక్యంబులన్
మన ముప్పొంగెడునట్లు చేయుటయు నాత్మాదేవుఁ డప్పార్థునిం
గని యెంతో ముదమంది శౌర్యమును నిక్కంబంచు లోనమ్ముచున్
జనియెన్ వేగనికేతనంబునకు; గృష్ణస్వామి లో నవ్వఁగన్. ౩౫ 2276
శా. అంతం గొన్ని దినంబులేగ మఱి యాత్మామర్త్యుఁ డర్ధాంగియున్
సంతానంబు గనంగ నున్నతఱి విశ్వాసంబుపైఁ బొంగఁగా
స్వాంతం బెంతయుఁ దొందఱింపఁ జని యోసత్త్వాఢ్య! యోపార్థ! నా
సంతానంబును మృత్యుబాధతొలఁగన్ । శౌర్యంబునం గావుమా. ౩౬ 2277
ఉ. ఆతురుఁడై యతం డిటు లహార్యబలుండని నమ్మి యర్జునున్
జేతము భీతిచేఁగలఁగఁ । జేరి వడిం జనుదెమ్మటంచుఁ జొగిం
ద్రాతవు నీవెయంచు గురుధర్మమె యానిది యంచు వేఁడఁగా
నాతఱి నర్జునుండు విధి । నాచమనం బొనరించి శుద్ధుఁడై. ౩౭ 2278
*చ. మనమున నామహేశ్వరు నుమాపతి నిల్పి నమస్కరించి దే
వనికరదత్తమై మహిమ । భాసిలు నస్త్రగణంబు సంస్మరిం
చి నియతి సజ్యచాపమును । జిత్తముపొంగ గ్రహించి గాండివం
బన విలసిల్లుదాని జనె । నాద్విజునింటికి సత్వరంబుగన్. ౩౮ 2279
తే. సూతికాగారమునకును । జుట్టుఁ బెక్కు
విధములగు నస్త్రములచేత । వీర్యమలరఁ
గ్రింద మీఁదను గట్టె నేరికిఁ జొరంగ
ననువు గానట్లుగాఁ బంజరాకృతిఁ దగ. ౩౯ 2280
మ. క్షితిదేవోత్తముభార్య యంతఁ బ్రసవించెన్ సూను నేడొప్ప వాఁ

* "స ఉపస్పృశ్య శుచ్యంభో నమస్కృత్య మహేశ్వరమ్" అని మూలము.

దతివేగంబ యదృశ్యుఁడై తనువుతో నభ్రంబునం బోయె మున్
సుతుదేహంబయినం గనంబడెదు నాకుఁ జొప్పైనలే దిప్పుడ
ప్రతిమంబో విధి పూన్కికిం బ్రతియొనర్పన్ వచ్చునే యెరికిన్. ౩౯ 2281

క. ఆవిధ మెఱింగి వే యా, భూవిబుధుఁడు పోయి కృష్ణమూర్తికడం బెం
పావహిలంగ నెసంగెడు, నావిజయున్ బదఱుచు నిటు లలుకం బలికెన్. ౩౯½

*తే. అకటకట! నాదుమౌఢ్యంబు నరయఁ డింక
నే నపుంసకుమాటల నెల్లనమ్మి
మోసపోయితి నాకంటె మూఢుఁ డొకఁడు
గలఁడె వెదకిన నెప్డు లోకముల నెందు. ౪౦ 2283

సీ. ప్రద్యుమ్నుఁ డనిరుద్ధబలదేవ కేశవు లెవ్వాని బ్రదికింప నించుకంత
యే నశక్తులె యైరొ సూను నవ్వానిని బ్రదికింప శక్తుఁ డెవ్వఁడు మఱొకఁడు
దైవోపసృష్టుని నేవిధినైనను గాపాడుదు నటంచుఁ గడఁగి యనృత
ములుపల్కి తన్నుఁ దాఁ బొగడుకొనిన యట్టి యర్జునుండే నింద్యుఁ డౌనుగాదె

తే. యతని ధనువైన గాండీవ మగ్నిలోన
వైవనే యిట్లుపల్కిన వాఁడు తలఁప
దుర్మతియుఁగాఁడె యని యిట్లు దూఱుచుండఁ
బార్థుఁ డాలించి యోజించి పరమనియతి. ౪౧½ 2284

ఉ. ఎందుఁజనంగ నెమ్మదికి నిష్టమొ యచ్చటి కప్డె పోవఁ జే
యం దగు నాత్మవిద్యఁ గొని యాయముఁ డుండెడు వీటికేగి యం
దెందునుగాని యామృతమహీసురపుత్త్రుని గానకల్లె సం
క్రందను పత్తనంబునకుఁ గ్రన్ననఁ బోయెను బూన్కిమీఱఁగన్. ౪౩½ 2285

సీ. భగ్నాశుఁడై మఱి జ్వలన రాక్షస జలపతి వాయు ధననాథ పత్తనముల
స్వర్గరసాతల భవ్యస్థలంబుల నింకనుగల యట్టియెల్లపురము
లను జూడఁబోయెను ధనువు సజ్యము చేసికొని యందు నెచ్చట క్షోణిసురుని
సంతానమును గానఁజాలక తనదగు ప్రతిన దీర్పఁగ రామిఁ బావకునకుఁ

తే. దనదుదేహము నాహుతిగ నొనరింపఁ
దలఁచె; నంతట శ్రీహరి దయ మెఱయఁగ
వచ్చి యగ్నిఁ బ్రవేశింప వలదు పార్థ
యని నిషేధించి మఱియు నిట్లనుచుఁ దెలిపె. ౪౪½ 2286

చ. ధరణిసురేంద్రసూనులను దర్శనయోగ్యులఁ జేయువాఁడఁ జు
మ్మరయక నీకు నీవె తగనట్టు లవజ్ఞను గూర్పఁబూన కి

* "మౌఢ్యం పశ్యత మే యో౽హం శ్రద్దధే క్లీబకత్థనమ్" అని మూలము,

త్తరుణమునందు శాంతిగను | దాన మనుష్యులు నీదునాదుకీ
ర్తిరమను సుస్థిరంబుగ ధరిత్రి నెసంగ నొనర్తు రర్జునా! ౮౭ 2237

చ. అని వచియించి యానరుని | నాత్మరథస్థునిగా నొనర్చి చ
య్యనఁ జనియెం బ్రతీచికి నహార్యగతుల్ దగ నట్టులేగుచున్
వనధుల ద్వీపశైలముల | వైళమ దాఁటెను సప్తసంఖ్యలన్
వనరుహనాభుఁ డవ్వలఁ బ్రభావమునందగు చక్రవాళమున్. ౮౮ 2288

క. కనుఁగొని దానికి నవ్వల, ఘనతరమా తమసుఁ జొచ్చెఁ | గాని యచట స్యం
దనమునులాగు మహాశ్వము,లనుపమవేగంబు గలుగునవియే యైనన్. ౮౯

సీ. నడువఁజాలకయె యుండఁగ వానిశై బ్యాక్ష్యమును మేఘపుష్పకమును బలాహ
కమునుసుగ్రీవముఁ | గనుగొని యోగేశ్వరేశ్వరుండైన శ్రీకృష్ణమూర్తి
వేయి సూర్యులరీతి | వెలుఁగుస్వచక్రము ముందుగఁ జనఁ బంచె | భూరిశక్తి
నలరెడుప్రకృతిచేఁ | గలిగి సుఘోరమై గహనమై తగునంధకారముఁ దన

తే. యనుపమానతేజస్సుల | నట్టె విరియఁ
జేయుచుం గడువేగమె | యాయమోఘ
రామబాణము రాక్షస | రాజిఁబోలె
నాసుదర్శన మరుగంగ | నశ్వము లొగి. ౯౦ 2290

క. హరిచక్రదర్శితం బగు, సరణిం జనుచుండె; నంత | స్యందనమునకున్
గురుపథముఁ జూపుతేజముఁ, బరమ మపారంబుఁ జూడఁ | బార్థుం డోడెన్.

క. కనుయుగము మూసికొనియెన్, వనజాక్షుని స్యందనంబు | వడిఁ బాఱుచు స్ప
ర్శనవేగవర్ధితోర్ముల,గనఁ భీతిదమైన జలముఁ | గడఁకం జొచ్చెన్. ౯౨ 2292

ఉ. అందొకదివ్యమందిరము | హారితమంబయి వేల స్తంభముల్
సుందరరీతిఁ గన్పడఁగ | శోభిలుచున్ బలుచిత్రరీతు లొ
ప్పం దగియుండె నట్టిదయి | భర్మమయంబగు సౌధవర్య మా
స్యందన మట్టె చొచ్చె రుచిజాలము లెల్లెడఁ బర్వుచుండఁగన్. ౯౩ 2293

ఉ. ఆమహనీయమందిరమునందు సహస్రఫణామణి ప్రజో
ద్దామమరీచు లుల్లసిల | దారుణదృష్టులు రెండువేలు ర
క్తామలతేజముల్ దగ మహా త్తరభీతి జనింపఁ జేయఁగా
నామెయి శ్వేతకాంతిఁ దను | నద్భుతముం గన జేయుచుండఁగాన్. ౯౪ 2294

సీ. కైలాసశైలంబుకరణి వెలుంగుచుఁ గంఠజిహ్వాలయందుఁ | గానబడెడు
నీలత్వ మెన్నంగఁ | జాలియుండఁగ నొప్పు భోగికులేశుండు | భూరితేజుఁ
డగు ననంతుండొప్పు | నతనిభోగమె సుఖాసనముగఁ గూర్చుండి | యనుపమాసి
తాంబుదచ్ఛాయమై | నలముకొనంగ సుందరపీతవస్త్రంబుఁ | దాల్చి దాని

తే. లలితకాంతులు దిగ్విదిక్కులఁ జెలంగ
నుండెఁ బురుషోత్తముండు లోకోత్తరుండు
సురుచిరాయతవీక్షణుఁ డురుమణిగణ
ఖచితముకుటంబు వింతగఁ । గ్రాలుచుండ. ౫౫ 2295

చ. సురుచిరకుండలద్వయము । శుభ్రమణిద్యుతులన్ వెలుంగ నా
భరణగణంబు రత్నరుచివారము నీనుచునుండఁ గుంతలో
త్కరము కిరీటకుండలసుకాంతుల నెంతయుఁ గూడుచున్ మనో
హరముగ నొప్ప నాయతభుజాష్టక మాశ్రితతృప్తి చేయఁగన్. ౫౬ 2296

క. వనమాలయు శ్రీవత్సం,బును గౌస్తుభమణియు వక్షమునఁ గ్రాలి ముదం
బును భక్తుల కిడఁగ సునం,దనందముఖ్యాశ్రితులు నితాంతముఁ గొల్వన్.

క. తనువుల ధరించి చక్రా,దినిఖిలదివ్యాయుధములు । దీపింపఁగ శ్రీ
యును బుష్టి కీర్తి సంపద,లును మాయయు లోనుగాఁ గలుగు దేవతలున్.

మ. తనుఁ గొల్వం బరమేష్ఠి ముఖ్యుల కొగిం । దా నీశ్వరుండై నిరం
జనుఁడై యుండు మహాత్ముఁ గన్గొని మనస్సంజాతభీతిన్ సుద
ర్శనహస్తుండు నరుండు మ్రొక్కి; రపు డాచక్రాయుధున్ సవ్యసా
చిని జేమోడ్పులనొప్పఁగాఁ గని వచించెన్ దేవదేవుం డిటుల్. ౫౮ 2299

ఉ. మోమున సుస్మితంబొలయ । ముగ్ధగభీరగళస్వనంబు స్వా
త్మామలవృత్తిఁ దెల్పఁగ మదంశమునన్ జనియించినట్టి యో
శ్రీమహితాత్ములార! మిము । సిద్ధతపస్వులఁ జూడఁ గోరియే
క్ష్మామరవర్యపుత్త్రకులనప్పుడె రాఁ దలపోసితిన్ మదిన్. ౫౯ 2300

తే. అవని ధర్మంబు రక్షింప । నవతరించి,నారు నాయంశముంగొని । మీరు వేగ
యప్పనిం దీర్చి నాకడ । కరుగుదెండు, భూమిభారుల దితిజులఁ బొంగడంచి.

క. మును నరనారాయణులను, మునులయ్యున్ మీరు లోకమున ధర్మంబున్
మనుజులు సమాచరింపం,గ నుదాహరణముగఁ జేయఁ । గల్గితిరి విధిన్. ౬౦

ఆ. పూర్ణకాములయ్యుఁ । బురుషులకు న్నేర్ప
మఱియు నాచరింప । మైకొనుఁ డని
యానతీయఁ గృష్ణుఁ । డర్జునుండును "దథా
స్త"నుచు విప్రసుతులఁ । గొనుచు మ్రొక్కి. ౬౧ 2303

క. మరలి మహామోదంబున, నరుదెంచిరి పోయినట్టు । లాత్మవసతికిన్
ధరణీసురునకుఁ బుత్త్రో,త్కర మొసఁగిరి వారు తొంటికరణి వెలయఁగన్.

చ. కనుఁగొని యద్భుతంపడుచు । క్ష్మాసురుఁ డౌర! వయస్సు రూపముం
గన నడిదే యటంచుఁ దమిఁ గాంచుచు నుండెను; విష్ణువాసమై

యనుపమమౌ పురంబుగని । యర్జునుఁ డెంతయు విస్మయాంబుధిన్
మనము మునుంగఁ బౌరుషము । మాధవుసత్కరుణన్ ఫలించెడిన్. ౬౨ 2305

క. అదె లేకయున్న నిష్ఫల, మదియౌ ననునిశ్చితంబె । యాత్మన్ మిగులం
బొదలఁగ నుండెను; శ్రీహరి, ముదమున నేతాదృగమల।భూరి క్రియలన్. ౬౩

క. అతిమానుష విక్రమముల, మితిమీఱిన వాని జేసి । మించినతమి న
చ్యుతుఁ డొగిని విషయసుఖసంతతిమానవు లెట్టు లట్లు । తాఁ గనుచుండెన్.

క. యాగంబులు పెక్కు మహా,భాగుం డొనరించి ధరణిఁ । బామరులకుఁ దా
నే గతిఁ జూపుచు మించెను, యోగీశ్వరనాథుఁ డయ్యు । నుద్యమ మలరన్. ౬౪

తే. మఱియు శ్రీహరి పర్జన్యు।మాడ్కిఁ దఱిని
సకలపురుషార్థరూపవ।ర్షంబుఁ గురియు
చును ధరామరముఖ్యులౌ । మనుజులఁ దమి
నొందఁ జేయుచు శ్రేష్ఠత్వ । మొప్ప వెలసె. ౬౫ 2309

ఉ. కొందఱు ధర్మదూషకుల । క్షోణిపతీంద్రులఁ బూన్కిమీఱఁ దా
మ్రుందఁగఁ జేసె జిష్ణుపవ।మానతనూజులవంక మ్రుందఁగాఁ
గొందఱఁ జేసె ధర్మజము।ఖుల్ గురుధర్మపథంబు నూనియుం
డం దనవర్తనంబును గ।నంగ నొనర్చెను నేర్పుమీఱఁగన్. ౬౬ 2310

తొంబదియవ యధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణలీలావర్ణనము.

చ. అని యభిమన్యుసూనునకు । నాశుక యోగివరుండు తెల్పి యి
ట్లను మఱియుం బరాత్పరుని । దౌ చరితంబు వచించువేడ్క నో
జనపతివర్య! యిక్కరణిఁ । జక్రధరుండు రమాధవుండు చ
క్కనిదగు ద్వారకాపురిని । గాలము పుచ్చుచునుండె లీలతోన్. ౧ 2311

సీ. సంపత్సమృద్ధంబు । సకలయాదవవృష్ణి వరసంకులంబు భా।స్వద్విభూష
ణావళిచే, నూత్న।హారి యౌవనముచే మెఱపుఁదీవియలను । మించునట్టి
తనుకాంతి వితతిచేతను బొల్చు సుందరీరత్నముల్ హరిహ।ర్మ్యంబులందుఁ
గందుకక్రీడలఁ । గడుఁబూన్కి విహరింప నెంతొ సుందరముగ । నెసఁగుచుండె

తే. ద్వారకాపుర; మందు భ।ద్రగజవితతి
మదజలంబులఁ దడుపంగ । మార్గములును
బంకిలంబులుగా నుండు । భవ్యభూష
ణాళిచే నొప్పు భటతతి । యశ్వములును. ౩ 2312

క. అరదంబులు చూడందగి, తిరుగాడుచునుండు మఱియు । దివ్యోద్యానో

త్కర ముపవనములు గన్పడు, సురుచిరముగ నందునుం గుసుమతరువులపై.

క. తుమ్మెదకదుపులు మఱి విహ,గమ్ములు పూఁదేనె లానఁగాఁ బల్లవబృం
దమ్ములు కొఱకఁగ మూఁగి ర,వమ్ములు చేయంగ దెసలు బదులు ధ్వనింపన్.

క. కనవిన వేడుకగా నుం,డును శ్రీకృష్ణుండు కామినులు షోడశసం
ఖ్యను బొల్చుసహస్రంబులు, తను నెప్పుడు కొల్వ నొకఁడె తా వల్లభుఁడై. ౨౪

మ. సకలైశ్వర్యయుతంబులై తనరు తత్సద్మంబులం దద్భుతం
బు కనం జేయు తనూవిలాసముల నాపూఁబోడులం గూడి తా
నొకఁడే యందఱ కన్నిరూపములతో నొప్పారుచుం బొల్చెన
న్నొకతెం గూడియె యుండు భర్తయని లో నూహింప వా రందఱున్. ౫

సీ. విరియంగఁ బూచిన సరసిజకహ్లారకుముదోత్పల పరాగసముదయముల
పరిమళమిళిత పుష్కరముల సంపూర్ణములగు సరోవరములను మఱియు
నట్టివా ప్రాదినులందును దమిమించు నట్లురుతంబుల నాచరించు
జలవిహంగమ రాజములఁ గాంచి మెచ్చుచు నిందుబింబాస్యలనందఱఁ దగఁ

[1]తే. గలిసి విహరించె విభవము లలిఁ జెలంగ
నన్నుమిన్నలు కౌఁగిట నదుముకొన్న
గుబ్బపాలిండ్ల నలఁదిన కుంకుమంపుఁ
బంకమున మేను వింతయై పరిఢవిల్ల. ౨ 2317

క. అత్తఱి గంధర్వులు తమి, నుత్తమగీతములు పాడుచుండఁగ మోదా
యత్తమతులైన మాగధు, లత్తెఱఁగున సూతవందులాహరిభక్తిన్. ౨౪ 2318

క. ఆనక మృదంగ పణవ, స్వానంబులు వీణియల రవంబులు దిశలన్
మ్రానుపడన్ వాయించుచు, శ్రీనిలయు నుతించుచుండ సీమంతినులున్. ర 2319

[2]చ. అలరుచు నవ్వుచున్ సరసిజాక్షుని నంజలులన్ జవంబునన్
జలముల నింపి చల్లుచును జర్మవినిర్మిత యంత్రరాజిచే
సలిలము లేచి పైఁబడఁగఁ జల్లుటయున్ హరియున్ సరోజనే
త్రలపయి దోయిలించి యమృతంబులఁ జల్లెను సుస్మితాస్యుఁడై. ౯ 2320

క. యక్షప్రమదలతో నా, యక్షవిభుం డట్టులప్డు హరియు వెలిఁగెఁ బ
ద్మాక్షులు చుట్టును దగఁ బ్ర,త్యక్షశ్రీదేవి వెలసె ననియుం దోఁచెన్. 2321

చ. తరుణులు మేటివల్వ లమృతంబులచేఁ దడియంగ స్పష్టమా
కరణిఁ గుచంబు లూరువులుఁ గన్పడుచుండఁగఁ బ్రీతిమీఱ నుం

1 "కుచకుంకుమలిప్తాంగః పరిరబ్ధశ్చ యోషితామ్" అని మూలము. 2 "సిచ్యమానోఽచ్యుత స్తాభిర్హ సంతీభిశ్చ రేచకైః" అని మూలము. "రేచకైః జలక్షేపణయంత్రవిశేషైః చర్మాదినిర్మిత సేచన యంత్రై రిత్యర్థః."

దరకబరీచ్యుతప్రసవ దామము లల్లన వీడి రాల నీ
శ్వరుఁడగు కృష్ణమూర్తిపయిఁ జల్లిరి జీవనముల్ వడిన్ వడిన్. ౯౪ 2322

ఉ. కాంతలు కృష్ణమూర్తి తమకంబు మెయిన్ దమపై జలంబులం
బంతము మీఱఁ జల్లు ననుభావమునం బతి చేతి జంత్ర మా
వంతయు శంక లేక గొనునట్లు నటించుచు నల్లనల్లనం
జెంతకుఁ బోయి కౌఁగిటను జిక్కఁగఁ గైకొని రెంతొ నేర్పునన్. ౧౦ 2323

ఉ. ఆమెయిఁ గౌఁగిలించుకొని యాత్మభవోదయ మగ్గలంబు కాఁ
గా ముఖపద్మముల్ మిగులఁ గాంతిని రాజిల నొప్పి; రప్పుడా
శ్రీమహిళావిభుండు తనుఁ జేడియ లవ్విధిఁ గౌఁగిలించి యొం
తో ముఱిపెంబు చూపఁ దమి నొయ్యనఁ జొక్కుచు వారిఁ గూర్మిమై. ౧౦౪

*తే. ఆదరించుచు నవ్వారి యలఘుతర ప
యస్సదనమండలాలగ్న హారికుంకు
మపరిమళములు పుష్పదామములు మేను
నిండ నలముకొనం గేళి నిరతి నపుడు. ౧౦౪ 2325

చ. తనువు చలింపఁ గుంతలవితాన మొగిం జలియింప నాననం
బున ముఱిపెంపు నవ్వురుచిఁ బొల్చి నటింప విలాసినీతతుల్
తను నెదిరింపఁ గ్రమ్మ జలధారలు పర్వఁగఁ జల్లులాడుచున్
వనగజ మక్కరేణుయుతిభంగిని దా విహరించె నొయ్యనన్. ౧౧ 2326

ఉ. వల్లభు నా విలాసినులు వారక పైఁబయి నీటిధారలం
జల్లుచు ముంచుచున్ విభుఁడు సంతసమందఁగఁ గేళి సల్పఁగా
నుల్లములందుఁ గల్గు ప్రమదోర్మ్యులు పొంగఁగ నర్తకీతతుల్
సల్లలితస్వరం బమరు చందము గన్పడ బాడి యాడఁగన్. ౧౧౪ 2327

సీ. నటులు నృత్యము చేయ నానాప్రకారగీతములు వాద్యంబులు దమకు జీవ
నమును గల్పింపఁగా సమయంబుఁ బుచ్చెదు వారును సేవింప వారి కెలమి
నా విహారమునకు నర్హ్యములగు నలంకారములను వస్త్రగణము నొసఁగె
నతివలు పతియాజ్ఞ నల్లెయొసంగిరి; హరి యిట్లు విహరింప నతని బెడఁగు

తే. నడకలును ముద్దుపల్కులుఁ గడుమనోజ్ఞ
ములగు చూపులు సుస్మితంబులు ప్రియోక్తి
హాస్యవచనపరీరంభణాదు లతివ
మిన్నల మనముల హరించె మేదినీశ!. ౧౩ 2328

* "కృష్ణస్తు తత్స్తనవిషజ్జితకుంకుమస్రక్" అని మూలము.

చ. అతివలు వారలెల్ల వనజాతుని యందె మనంబు లెంతొ యా
ద్యుతిఁ గనమేనులన్ మఱచి । కృష్ణుని నెంచుచుఁ బల్కకుండి యం
త తడవు; లోనఁ బొంగు ప్రమోదంబున వేదుఱుగొన్నయట్టి దా
జతనముమీఱఁ బల్కి రిటు । ఈశ్వర! వాని వచింతు నీకిటన్. ౧౪ 2329

చ. హరిప్రియపత్నులం దొకతె । యల్లన నో కురరీ! యటంచు నొ
క్కరితను బిల్చి యిట్లనియెఁ । గంజదళాక్షుఁడు గుప్తబోధుఁడై
పరఁగి జగంబు నిద్రగొన । భవ్యతమోత్తమతల్పమందు ని
ద్దురఁ గొనియున్నవాఁడు వగఁ । దొయ్యలి నీవును నిద్ర మానుచున్. ౧౫

క. విలపించు చున్నదానవు, జలజాక్షున కిట్లు నిద్ర । జాఱఁగఁ జేయం
గలుగుట తగవే నీయెడఁ, గలుగదు తప్పింతయే నిశాకామ మరయఁగన్. ౧౬

తే. ఫుల్లనీరేజనేత్రుఁడు । పొలయఁ జేయు, చారుతరహాసలీలావిశాలదృష్టి
పాతమునఁ జొక్కఁ జిత్తముహసవ్వళింప, మాని మావలె విలపించుదానవుకద.

సీ. మఱియొక్కసుందరి । మానిని నొకతుకఁ బరికించి యనుఁ జక్రవాకి! రేయిఁ
బ్రాణేశుఁగానక । పరమకరుణముగ నతుల మూసికొంచార్తిమించ
వాపోయె దవదేల? । వనజాక్షుదాస్యము మావలెనే పొంది । నీవు నతని
పాదసేవితమగు । పావనమాల్యముఁ గబరీభరంబునఁ । గమ్రభూష

తే. ణముగఁ దాల్పంగఁ గోరుదో! । ప్రమదమార
ననియె వేఱొక్కపత్ని యిట్లను; సముద్ర
మా రవంతయు నిద్ర నేమాడ్కిఁ గనక
మేలుకొని ధ్వనిచేయు దేవేళయందు. ౧౮ 2333

క. మావలెనె దురత్యయమయి, యేవిధిఁ దప్పింపరాని । యీయాపదయే
యోవారిధి నీ కమరెనె, శ్రీవల్లభుఁడు రతిఁ దేలిచియె సంప్రీతిన్. ౧౯

క. స్తనకుంకుమాది చిహ్నములను దొంగిలి నట్టిరీతి । లక్ష్మిమొదలుగాఁ
దనరారు నీదుచిహ్నము, లనువుగ దొంగిలినవాఁడె । యల్లనఁ జెపుమా. ౨౦

చ. సరసిజనేత్ర యింకొకతె । చంద్రునిగూర్చి వచించె మార్పుగా
దర మెటుగాని యక్ష్మ మను । దారుణరోగము నిన్నుఁ బట్టి దు
ర్భరముగ వేచుచున్నయది । వర్ష్మము క్షీణత నొందుచుంటయే
సరియగు కారణం బనుచు । స్వాంతము నమ్మెదుఁ జంద్రుఁడా యిటన్. ౨౧

చ. కనుకనె నీదుచంద్రిక లగాఢతమస్సును మాపఁజాల కొ
య్యనఁ గృశియించువాఁడవొకొ! । యావనజాక్షుఁడు పల్కినట్టి చ
క్కని వచనావళిన్ మఱచి । కాంచనచేలునియందె నెమ్మనం
బునిచిన మావలెన్ బలుకకుండెద వంచును దోఁచె నిత్తఱిన్. ౨౨ 2337

ఆ. మలయపవన! నీవు జలజేక్షణాపాంగ, ములఁ గలఁగిన మాసులలితహృదయ
ములను స్మరుని తాపమును జెందుచున్నావు, చేసినామె నీవు గాసిలుకృతి.

క. అపకృతిఁ గావింపని మమ్మిపు డీగతి నార్తినొంద నేలా చేయన్
గృప నూనకుండు టుచితమె, కపటాత్ముల కెప్డు మేలు గలదే చెపుమా? ౧౮

చ. అని వచియింప వేఱొకతె యార్తిని గుందుచు నిట్లుపల్కె నో
ఘన! సిరిగుల్కు దీవు యదుకాంతునకున్ హరి కాతపంబుసో
కున తనువింత గ్లానిగని కుందకయుండఁగఁ జేయుచుండు కా
వునఁ జెలువుండవే యనఁగఁ బొల్తువు పావనమూర్తి వందునన్. ౧౯ 2340

తే. కనుక శ్రీవత్సచిహ్నునందు నరయంగ
మావలెనె ప్రేమబద్ధుఁడ వై వఱలుచు
నిశ్చలాత్మత వాని ధ్యానింతువేమొ
తమకమొప్ప జలార్ద్రహృదయుఁడ వగుచు. ౨౦ 2341

క. హరిఁ దలఁచి తలఁచి బాష్పోత్కరమును బలుసారు లీవు ధారలుగా నీ
ధరఁబడ వదలుచు నున్నా, వరయఁ దదీయప్రసంగ మార్తిద మె కదా!. ౨౦

సీ. అనునంత వేఱొక యన్ను మిన్నయుఁ బల్కె మధురస్వరముగల్గు మత్తకోకి
లమ! ప్రియంవదుఁడగు నమరేంద్రపూజితు పదములఁ బోలుశబ్దముల నీవు
పలుకుచు నున్నావు పలుమఱు మృతులను బ్రదికించు మృదులశబ్దములచేత
నాకుఁ దెల్పుమ యిఁకనీకే ప్రియ మొనర్తు; క్షితిధర! యున్న తమతిఁ జెలంగు

తే. వాఁడవౌటను గదలవు పలుక వీవు
భూరితరమగు నర్థంబు కోరి యెదియొ
మదిని దలపోయుచున్నావు మాధవాంఘ్రి,
యుగము మేము పాలిండ్లఁ దాల్పఁగఁ దలఁతుము. ౨౨ 2343

క. గురుతరశిఖరంబుల మా, కరణిని దాల్పంగ నీవు కాంక్షింతువె; నాఁ
దరుణియొకర్తుక పల్కెను, సరిదధిపతిపత్నులార! చక్కఁగ వినుఁడీ. ౨౨ 2344

చ. హరిప్రణయావలోకనములందమి, నెమ్మనముల్ కలంగ ని
ర్భరదురవస్థఁ జిక్కి వగఁపర్వఁగ స్రుక్కియె యున్నవార మ
క్కరణిగ నీవు గ్రీష్మమునఁ గల్గినయమ్మదుఁగుల్ కృశింపఁ దా
మరసవికాస మాఱఁ బ్రియుఁమన్నన కుం దగుచూడ్కి కల్గమిన్. ౨౩ 2345

తే. అక్కట! కృశించియున్నవా రనఁగ నొక్క
సారసాక్షి వచించె; హంసవర! యిందుఁ

గూరుచుండుము త్రాగుము క్షీరములను
శౌరికథల వచింపుమా కోరి కలర. ౨౩౪ 2346

ఆ. కృష్ణదూతవనుచు నెఱుఁగుదు మయ్యుజీ, తునకు సుఖమె యతనితోడి మైత్రి
చంచలమ్ముసుమ్ము స్వాంతమ్మునన్ మమ్ముఁ, దలఁచువాఁడె నాఁటి తనపలుకుల

సీ. క్షుద్రదూతవు నీవు కోరి మేమాతని నేలభజింతు మిఁక వేగి యిటకు
వానిఁ దోడ్కొని రమ్ము వడిఁబోయెదవొ యేమొ మమ్ము వంచించి యేయెమ్మెలాడి
తా నొకర్తుకయె యవ్వానితోడ సుఖించుచున్నదో యాసిరి నొక్కదాని
వదలి యాకృష్ణు మాకవల్లభుఁ దోడ్కొని రమ్మనపాయిని రమ యనియెదో

తే. యన్ను మిన్నలమైన మాయందు నామె
మాత్రమే యేకనిష్ఠ యామాధవునెడఁ
గల్గి యున్నదియే మేము కాదొ యనుచు
నొక్కరొక్కరుగాఁ బల్కి రుద్యమమున. ౨౮ 2348

ఉ. శ్రీపతి భామినీమణులు చెందిన వేడ్కను యోగిరాడ్విభుం
డౌ పరమాత్మునందు నిట్టు లాయతనిర్మలభావ మొప్పఁగా
నాపరమేశు సద్గతినె యందఱు పొందిరి; పెక్కురీతులన్
బాపహరంబులౌ స్తుతులఁ బాటలఁ గీర్తితుఁడై చెలంగుచున్. ౨౯ 2349

తే. భక్తమందారమైన శ్రీపతియుఁ దనదు
చరితముల నాలకించెడు తరుణుల మన
సులను దనవంకలాగెడు సురనుతుఁ డల
హరి తనుం గన్నులార నెయ్యమునఁ గనుచు. ౨౯౪ 2350

క. తనుఁ బొగడుచు నుండెడునా, వనితల చిత్తములఁ దనదువైపునకున్ నే
ర్పున లాగు ననఁగఁ జిత్రమె, వనజాక్షుని లోకగురుని వల్లభబుద్ధిన్. ౨౬

చ. నిరుపమపాదపద్మముల నిత్యము నొత్తుచు నింక నెన్నియో
వరుసల సేవలం దమిని వారనిపూన్కి నొనర్చుచుండు రా
తరుణులదౌ తపోనియతి ధాత్రి నుతింపఁగ నేర్తికైననుం
దరమె? మహీశ! యాగతి నితాంతము సద్గతియైన చక్రియున్. ౨౭ 2352

చ. శ్రుతిహితకర్మజాలముల రూఢిగఁ దా నొనరించుచున్ గృహం
బతులితధర్మకామములు నర్థము నాఁ దగు వానికిం బదం
బితరము గా దటంచు మము నెల్లర నమ్మఁగఁ జేసె నెన్నియో
గతుల; గృహస్థధర్మములఁ గావలె నంచు నొనర్చుచుం దమిన్. ౨౮ 2353

సీ. వర్తించుచున్న యవ్వాసుదేవునకుఁ బదార్వేలుశతము । నష్టాధికంబు
గాఁదగుసంఖ్యలఁ । గాంత లుండిరి; వారియం దష్టసంఖ్యల । నలరు పత్ను-
లారుక్మిణీసత్య । లాదిగాఁ దగువారు సుతులఁగాంచిరి వారె; । వితతమైన
విఖ్యాతిఁ గాంచిరి । వెన్నుఁ డప్రతిహతసంకల్పుఁడౌట నాసతులు నొక్క-

తే. రొకరు పదుగురఁ బుత్త్రుల । సకలసుగుణ
మండితులఁ గాంచునట్లుగ । మదిఁ దలంచె
నల్లె ఫలియించె నదియె మహాత్ముశక్తి
యనుచు నెఱుఁగంగఁ దగియుండు । నవనినాథ!. ౩౧ 2354

వ. ఉద్దామవీర్యులగు నాపుత్త్రులలోఁ బదునెనమండుగురు మహారథులు సుదారయశస్కులు నై యుండిరి. వారినామధేయములువచించెద నాలకింపుము. ప్రద్యుమ్నుం, డనిరుద్ధుఁడు, దీప్తిమంతుఁడు, భానుండు, సాంబుఁడు, మధుఁడు, బృహద్భానుఁడు, చిత్రభానుఁడు, వృకుం, డరుణుఁడు, పుష్కరుఁడు, దేవబాహుఁడు, శ్రుతదేవుఁడు, సునందనుఁడు, చిత్రబాహుఁడు, విరూపుఁడు, కలి, న్యగ్రోధుఁడు నను వారలని యెఱుంగుము. *త్రివక్ర యనఁబరఁగు కుబ్జయందు నుపక్రోశుండు పుట్టె. ఆతఁడు నారదునకుఁ బ్రియశిష్యుండయ్యె. ఆయుపక్రోశుఁడు కృష్ణున కనువ్రతుఁడై భగవంతునియం దఖండితచిత్తమునిచి సాత్వత తంత్రము రచించె. దానినెఱింగిన ముక్తిఁగలుగు. స్త్రీశూద్రదాసులకు వైష్ణవసంస్కార మాతంత్రమునందే విధింపఁబడియె. మధుసూదనుని పుత్త్రులయందెల్ల రుక్మిణీ ప్రథమపుత్త్రుండగు ప్రద్యుమ్నుఁడు పితృతుల్యుఁడనం బ్రఖ్యాతి వహించె. అమ్మహారథుఁడు రుక్మికూఁతుం బెండ్లియాడె. ఆపురంధ్రియం దాతం డనిరుద్ధుం డనుకుమారుం గాంచె. ఆతండు పదివేలయేనుంగుల బలముగలవాఁడయ్యె. అనిరుద్ధుఁడు రుక్మిదౌహిత్త్రుండగుట రుక్మిపౌత్త్రిం బెండ్లియాడె. ఆతఁ డాపత్నియందు వజ్రనామకుని గొడుకుంబడసె. అక్కుమారుఁడే మౌసలక్షయమునం జెడకవంశకర్తయై నిలిచె. వానికొడుకు ప్రతిబాహుఁడు వానితనయుఁడు సుబాహువు. ఆతనికి ధర్మసేనుండును, వానికిశ్రుతసేనుండును గొడుకులైరి. ఏతద్వంశజాతులు ధనహీనులు, బహుపుత్త్రహీనులు, నల్పాయుష్కులు, నల్పవీర్యులు నబ్ర

* "త్రివక్రాయాముపక్రోశః పుత్రః, కృష్ణమనువ్రతః. శిష్యస్సాక్షాన్నారదస్య దధౌచిత్తమఖండితం. ౩౫. తేనోక్తంసాత్వతం తంత్రం యత్ జ్ఞాతా ముక్తిమాప్నుయాత్. యత్రస్త్రీశూద్రజాతానాం సంస్కారో వైష్ణవస్స్మృతః." ౩౬. ఈరెండుశ్లోకములు నాగరప్రతియందులేవు. శ్రీధరాచార్యులవ్యాఖ్యయుం లేదు.

ష్ణాణ్యులు ననఁబడరు. యదువంశప్రసూతులై విఖ్యాతగుణకర్ములగు పురుషుల
లెక్కింప నయుతవత్సరములకైన శక్యంబుగాకయుండు. ౮౦ 2355

*తే. యదుకుమారుల కాచార్యులైన వారె, మూఁడుకోట్లెనిమిది వేలఁగూడి యున్న
యెనిమిదిశతంబులని గణియింపఁ బడియె, ననుచు వింటిమి పెద్దలే యనువదింప.

క. వినుమొక్కయాహుకునకే, తనయులు శంఖత్రయంబు తగుదు రనఁగఁ జె
ర్మినిగను యాదవులకుఁ గల, తనయుల లెక్కింపవశమె ధాతకునైనన్. ౮౧

క. దేవాసురసంగరమున, నేవారలు నిహతులైరొ యెల్లదితిజులం
దావారె భీషణాకృతు, లై వసుధంబుట్టి నరుల నందఱఁ గినుకన్. ౮౨ 2358

తే. వరుస బాధింపఁ దొడగిరి హరియు వారి, నిగ్రహింపఁగ ధరణిజనింప నాజ్ఞ
నీయ దేవతల్ యదువృష్ణికులము, లందుఁబుట్టిరి శ్రీహరియాజ్ఞఁ బూన్కి.

క. కులమేకాధిక శతమై, యిలఁ బరఁగెన్ వారలకు మహేశ్వరుఁ డగుచున్
జలజాక్షుఁడు శ్రీహరియై, చెలఁగెన్ ధర నవతరించి శ్రీ సతితోడన్. ౮౩

క. హరి ననుసరించి యాదవ,వరులెల్లన్ వృద్ధినొంది భవ్యయశమునన్
ధర నిండిరి వారెల్లరుఁ, బరమేశ్వరుఁ గృష్ణమూర్తిఁ బరమప్రీతిన్. ౮౪ 2361

సీ. శయ్యాసనంబుల సంచరణంబున నాలాపకేళుల నట్లె స్నాన
మాదియగుకర్మములందు మనస్సుల నిలిపి తమ్మెఱుఁగక వెలసియుండి;
రింతకుఁ బూర్వ మీయిలఁ దీర్థములనెల్ల స్వర్ణది యుత్తమసంజ్ఞ నలరు
తీర్థంబుగా నుండె స్థిరయదుకులమందు నవతరించినహరి యమలకీర్తి

ఆ. రూపతీర్థ మతని శ్రీపదశౌచమై, నట్టి గంగ యనఁగ నమరు తీర్థ
ము నొనరించె నల్పముగ నాహరి యశంబె, యెల్లతీర్థములకు నెక్కుఁ డరయ.

క. వనజాక్షుని ప్రేమించెదు, జనులును ద్వేషించువారు సారూప్యంబున్
గనిరను టదేమిచిత్రము, వనజాయతనేత్ర లక్ష్మి భక్తేష్టదయున్. ౮౫ 2363

క. పరిపూర్ణయుఁ దా నయ్యున్, నిరపేక్షుని లోకనాథునిన్ గొల్చుచుఁ దా
నిరతినివసించుఁగద యల, పరమేశ్వరుఁ డాత్మనామభజన మొనరుపన్. ౮౬

క. తనపేరువిన్న నర్థం, బనునదియే యెఱుఁగ కెట్లొ యాదృచ్ఛికరీ
తిని బల్కిన నశుభంబులఁ, జనఁజేయును దూరముగ నొసంగెడు కరుణన్. ౮౭

చ. మునివరవంశధర్మముల మూలమునన్ జలమెల్ల వృద్ధినొం
దు ననెడికారణంబు మదిఁ దోఁచుట వానిని విస్తరింపఁజే

* "తిస్రః కోట్యస్సహస్రాణా మష్టాశీతిశతానిచ, ఆసన్ యదుకులాచార్యాః కుమారాణా మితి
శ్రుతమ్" అని మూలము.

సెను; మఱి కాలచక్రమును జే ధరియించినయట్టి కృష్ణుఁ డే
పున క్షితిభారముం దొలఁగి పోవఁగఁజేయుట చిత్ర మెట్లగున్. ౪౭ 2366

శా. భూతవ్రాతములన్ ధరించి తగుచుం బూతాత్మయౌ దేవకిం
బ్రీతిం దల్లిగఁ బిల్చుచున్ యదువరుల్ వేడ్కం దనుం గొల్వ వి
ఖ్యాతంబౌ యదువీరసంఘమును హాస్తాబ్జద్వయిన్ ధర్మమున్
జేతోమోదము నొంద నిల్పుచును సంసిద్ధార్థుఁడై పొల్చుచున్. ౪౭౪ 2367

తే. మఱియధర్మము రూపఱ మహితశక్తిఁ
జేయుచుండెను వేడుకఁ జెంది హరియుఁ
దత్తదధికారభేదముల్ దలఁప కెలమి
మీఱ బృందావనమునందు మించు వేడ్క. 2368

సీ. తరుతృణాదులకును స్థావరజంగమములగునప్పశుపక్షి పూగములకుఁ
గలుగుసంసారదుఃఖమును బోగొట్టుచు సుస్మేరవదనంపు సొంపుచేత
వ్రజవిలాసినులకుఁ బంచశరామోదమును వృద్ధినొందు నట్లొనరిచి తన
మహిమమ్ముఁ దెలియక పామరులు వెఱగందఁ జేయుచు నుండెడు శ్రీహరి క్షితి

తే. నలరుఁగాక! సర్వోత్కృష్టుఁడగుచు నిట్టు, లాత్మధర్మంబు రక్షింప నాత్మ నెంచి
లీల నవతారమెత్తిన బాలరూప, పరమపురుషుండు శ్రీహరి కరుణ మెఱయ. ౪౮౪

క. ఒనరించిన మానవచర్యనికర రూపమ్ములయిన యమలతమవిడం
బనముల విని కీర్తించిన, జనియించున్ భక్తియ నెడు సద్యోగ మిలన్. ౪౯

ఆ. దుష్టకర్మములను దూలించుహరి చర్యలను దదంఘ్రియుగ్మ వనజములను
భక్తి గొల్చువాఁడె భావింపఁ జాలును, మూఁడు వేళలందుఁ బురుషుఁ డెలమి.

చ. సిరులనొసంగు పాదసరసీరుహయుగ్మము గొల్చుచున్ బరా
త్పరుని చరిత్రముల్ వినుచు భావమునందుఁ దలంచుచుండ న
ప్పురముని వర్తనంబె యల వాటగు వానిని డాయనోడు భీ
కరతనుఁడౌ యముండు కల కాలము సంపద లొప్పు వానికిన్. ౪౯౪ 2372

చ. క్షితిపతు లాపరాత్పరునిఁ జిత్రచరిత్రుని సంస్మరించుచున్
జతనము మీఱఁగా నతుల శర్మము లిచ్చెడు పత్తనంబులన్
సతతసుఖంబు లిచ్చువర సౌధములన్ విడనాడి కానలన్
హితముగ సంచరింతు రిదియే తపమంచుఁ బ్రమోద మొప్పఁగన్. ౫౦ 2373

తే. అట్టిహరి నవ్యయునిఁ గొల్చునట్టి వారు
ముక్తినొందుదు రనుట యబ్బురమె యనుచు

శుకమహాయోగి పావనక్షోణిపతికిఁ
దెలియఁగాఁ జెప్పి శ్రీకృష్ణుఁ దలఁచుచుండె. ౫౦ 2374

క. బలభిన్మౌళికిరీటో,జ్జ్వలరత్నచయప్రభావిభాసురచరణా!
ఖలశిష్టహరణభరణా, మలనందకచక్రదరకమలగురుహస్తా!. 2375

చ. దురితమహాంధకారపరిధూతమనస్థిరతార్తమానవో
త్కరపరిరక్షణాదరనికామవిరాజితనామతారకే
శ్వర! వరయోగిహృత్కమలవాస! నిరంజన! నిర్వికల్ప! దు
స్తరభవసాగరోత్తరణసాధుతరోడుప! దివ్యసత్కృపా! 2376

మాలిని. అతులితగుణధామా! హారిసంపత్తిభూమా!
కృతమునిజనరక్షా! కీర్తితన్యాయపక్షా!
వితరణమణిభూషా! విశ్వకాండాత్తవేషా!
పతగపతితురంగా! భార్గవీనిత్యసంగా! 2377

గద్యము. ఇది శ్రీమత్త్రిపురసుందరీకరుణావాప్తగీర్వాణాంధ్రకవితాప్రాభవ, కాశ్యపాన్వయప్రభవ, శ్రీజనమంచి వంశాంబురాశికుముదినీమిత్ర సుబ్రహ్మణ్యమనీషిపుత్త్ర తాండవకృష్ణాపరాభిధేయ శేషాద్రినామధేయ వినిర్మితంబైన శ్రీతాండవకృష్ణభాగవతంబున నుత్తరభాగము సంపూర్ణము.

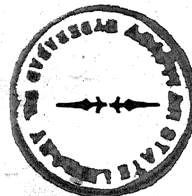
దశమస్కంధము సంపూర్ణము.

పూర్వభాగమునఁగల శ్లోకసంఖ్య ౧౦౧౦

ఈయుత్తరభాగమునగల శ్లోకసంఖ్య ౧౯౩౨.

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1935.

ప్రకటనము.

ఆర్యులారా!

శ్రీరామావతారతత్త్వమునకుఁ దోడుపడఁ గోరువార లీనిబంధనములఁ బాటింపవలయును.

25 రూప్యముల నొసంగువారు రాజపోషకు లనఁబడుదురు. వారల కిద్దాని ప్రకరణముల నన్నింటిని దారికర్చులు భరించి పంపఁబడును.

10 రూ॥ ఒక్కసారి యొసంగువారు పోషకు లనఁబడుదురు. ఒక్కొక్క ప్రకరణ మొక్కరూప్యమువంతున దారికర్చులు భరించి వారికిఁ బంపఁబడును. ఈ రెండు తెగలమహాశయుల పవిత్రనామధేయము లిందుఁ బ్రకటింపఁబడుచుండును.

1 రూప్యము ముందుగాఁ బంపువారు చందాదారు లనఁబడుదురు. వారికిఁ బ్రతిప్రకరణము వీ. పీ. రూ. 1-4-0 లకు పంపఁబడును.

చందాదారులు కాని వారలకుఁ బ్రకరణమొక్కొక్కటి రూ. 1-4-0 లకు నీఁబడును. పోస్టుకర్చులు ప్రత్యేకము.

శ్రీరామావతారతత్త్వము, 1 మొదలు, 7 భాగములు అచ్చయి సిద్ధముగా నున్నది. ఒక్కొకభాగము ధర రూ. 1-4-0

ఇతరగ్రంథములు

వచనము

		ప్రతి 1.కి రూ.	అ.
శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము, 12 సంపుటములు. ఒక్కొక్కటి	...	1	8
12 సంపుటములు ఒక్కసారి కొనినవారలకు	...	16	0
భగవద్గీత, వచనము, మూలముతోటి	...	1	0
ఉత్తమమార్గము, భక్తిరసము	...	0	10
స్వప్నయాత్ర, నవల	...	0	10
నీతిసింధువు ,,	...	0	10
నీతిరత్నాకరము ,,	...	0	8
నీతికథావళి ,,	...	0	8

పద్యములు - నాటకములు.

		ప్రతి 1-కి రు.	అ.
ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము, నిర్వచనము, 3 సంపుటములు	...	12	0
డిటో 7 ,,	...	14	0
ఆంధ్ర బ్రహ్మాండపురాణము	...	5	0
తెలుఁగు బ్రహ్మపురాణము	...	4	0
ఆంధ్ర లలితోపాఖ్యానము	...	1	8
హనుమద్విజయము	...	0	8
విహంగవిజయము	...	0	4
హాలాస్యమాహాత్మ్యము	...	1	0
విచిత్ర పాదుకాపట్టాభిషేకనాటకము	...	0	12
పాండవాజ్ఞాతవాసనాటకము	...	0	12
రామవనవాసనాటకము	...	0	12

తాండవకృష్ణభాగవతము, దశమస్కంధమున కిది తెలుఁగు. మూలము వదలకుండఁ దెనిఁగింపఁబడినది. అయిదువేల రెండువందల పద్యములు గలవు. తే 31-3-1935 ది. లోపల 3-8-0 రు. పంపువారలకు కర్చులు భరించి పోస్టుద్వారా పంపఁబడును.

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ,

కడప.

ర్పు.	అ.
12	0
14	0
5	0
4	0
1	8
0	8
0	4
1	0
0	12
0	12
0	12

ాలము
గలవు.
ద్వారా

[illegible],
క డ ప.